כלל חברה לביטוח בע"מ

דין וחשבון תקופתי לשנת 2020

25 במרס2021

תוכן עניינים

חלק א' תיאור עסקי התאגיד
מדיניות תגמול

חלק ב' - דוח הדירקטוריון

חלק ג' - דוחות כספיים
נספח א' - תמצית נתונים המתייחסים בדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו")
נספח ב' - פירוט השקעות פיננסיות אחרות

הצהרות האקטואר

חלק ד' פרטים נוספים על התאגיד

חלק ה' דוח הדירקטוריון וההנהלה בדבר הבקרה הפנימית על דיווח כספי
הצהרות הנהלה (SOX)

חלק א

תאור עסקי התאגיד

<u>הערה לגבי אופן עריכת הדוח</u>

החברה הינה מבטח, כהגדרתו בחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) התשמ"א-1981. החברה מחזיקה בכלל ביטוח אשראי בע"מ, שאף היא הינה מבטח וכן בחברות מנהלות הפעילות בתחום הפנסיה והגמל: כלל פנסיה וגמל בע"מ, ועתודות קרן פנסיה לשכירים ועצמאים בע"מ אשר מחזיקות אף הן ברשיון מבטח.

דוח זה ערוך בהתאם לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (פרטי דין וחשבון) התשנ"ח-1998 ובהתאם להנחיות הקבועות בקודקס הרגולציה של רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון, שער 5, חלק 4, פרק 1, לענין תיאור עסקי התאגיד בדוח התקופתי של חברות ביטוח.

במקרים בהם פרק זה בדוח התקופתי, כולל גם מידע צופה פני עתיד, כהגדרתו בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968, הרי שהכוונה כי המידע הינו מידע בלתי וודאי לגבי העתיד, המבוסס על אינפורמציה הקיימת בחברה במועד פרסום הדוח וכולל הערכות של החברה או כוונות שלה נכון למועד פרסום הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות באופן מהותי מן התוצאות המוערכות או המשתמעות ממידע זה. במקרים מסוימים, ניתן לזהות קטעים המכילים מידע צופה פני עתיד על-ידי הופעת מילים כגון: "החברה מעריכה", "החברה סבורה", "בכוונת החברה" "צפוי/ה" וכדומה, אך ייתכן כי מידע זה יופיע גם בניסוחים אחרים. אלא אם נאמר אחרת, להערכת החברה, לכל אחת מהוראות הרגולציה שפורסמה בשנה האחרונה המתוארת בדוח זה, כשלעצמה, לא צפויות להיות השלכות מהותיות על תוצאותיה הכספיות של החברה.

פרק זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מוצרי חיסכון ארוך טווח (פנסיה, ביטוח וגמל), כיסויים ביטוחיים וחוזי השקעה. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל פוליסה ו/או חוזה ביטוח ו/או תקנון, לפי הענין. התיאור הינו לצרכי דוח זה בלבד, הוא אינו מהווה ייעוץ ולא ישמש לצרכי פרשנות הפוליסות ו/או חוזי ביטוח ו/או תקנונים, לפי הענין.

יש לקרוא את הדוח התקופתי, על כל חלקיו, כמקשה אחת.

חלק I – פעילות החברה ותיאור התפתחות עסקיה 7

1. **מבוא** 7
1.1 תיאור עסקי החברה לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2020 7
1.2 מקרא 7
2. **פעילות החברה ותיאור התפתחות עסקיה** 11
2.1 תרשים החזקות 11
2.2 שנת התאגדות החברה וצורת ההתאגדות, בעלי השליטה בחברה ושינויים בשליטה 11
2.3 תיאור עסקי החברה וההתפתחות הכללית של עסקי החברה 11
2.4 שינויים מהותיים בסביבה המקרו כלכלית של החברה בשנת הדוח 12
2.5 שינויים מהותיים בעסקי החברה בשנת הדוח ועד למועד פרסום הדוח 12
3. **תחומי פעילות** 16
3.1 תחום חיסכון ארוך טווח 16
3.2 תחום ביטוח כללי 17
3.3 תחום ביטוח בריאות 17
4. **השקעות בהון החברה ובמניותיה** 17
4.1 השקעות בהון החברה שבוצעו בשנתיים האחרונות ועד למועד פרסום הדוח 17
5. **חלוקת דיבידנדים** 18

חלק II – תיאור ומידע על תחומי הפעילות של החברה 19

6. **תחום פעילות א'- חיסכון ארוך טווח** 19
6.1 מוצרים ושירותים 19
6.2 מגבלות, חקיקה, תקינה ואילוצים מיוחדים החלים על תחום הפעילות 43
6.3 תחרות 52
6.4 לקוחות 57
7. **תחום פעילות ב'- ביטוח כללי** 61
7.1 מוצרים ושירותים 61
7.2 תחרות 78
7.3 לקוחות 82
7.4 אחרים 87
8. **תחום פעילות ג'- ביטוח בריאות** 88
8.1 מוצרים ושירותים 88
8.2 מגבלות, חקיקה, תקינה ואילוצים מיוחדים החלים על תחום הפעילות 96
8.3 תחרות 97
8.4 לקוחות 100

חלק III– מידע נוסף ברמת כלל החברה - עניינים הנוגעים לפעילות הקבוצה בכללותה 103

9. **מידע נוסף ברמת התאגיד** 103
9.1 סביבה כללית והשפעת גורמים חיצוניים על הפעילות 103
9.2 מגבלות ופיקוח על פעילות התאגיד 103
9.3 חסמי כניסה ויציאה 107
9.4 גורמי הצלחה קריטיים 109
9.5 השקעות 109
9.6 ביטוח משנה 121

9.7 הון אנושי 129
9.8 שיווק והפצה 136
9.9 ספקים ונותני שירותים 145
9.10 רכוש קבוע 146
9.11 עונתיות 149
9.12 נכסים לא מוחשיים 151
9.13 דיון בגורמי סיכון 152
9.14 הסכמים מהותיים והסכמי שיתוף פעולה 159
9.15 חזון הקבוצה, יעדים ואסטרטגיה עסקית 161

חלק IV– משטר תאגידי **162**

10. **משטר תאגידי** 162
10.1 דירקטורים חיצוניים 162
10.2 ממשל תאגידי 162
10.3 מבקר פנים 168
10.4 רואה חשבון מבקר 170
10.5 אפקטיביות הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי 171

חלק I – פעילות החברה ותיאור התפתחות עסקיה

1. מבוא

1.1 תיאור עסקי החברה לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2020

חלק א' זה כולל את תיאור עסקי החברה ליום 31 בדצמבר 2020, ואת התפתחות עסקיה, כפי שחלו בשנת 2020 ("**תקופת הדוח**"). הדוח נערך בהתאם להנחיות הקבועות בקודקס הרגולציה של רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון, שער 5, חלק 4, פרק 1 לעניין תיאור עסקי התאגיד בדוח התקופתי של חברות ביטוח. ראה הערה בענין זה בפתח הדוח (עמ' 4).

לעניין החזקה במניות של החברות הנזכרות בדוח זה, נתוני החזקות בחברה כלשהי כוללים גם את כל ההחזקות באותה חברה, שהינן באמצעות חברות בנות בבעלות מלאה של החברה המחזיקה.

אחוזי ההחזקה מוצגים במספרים מעוגלים לאחוז השלם הקרוב, אלא אם צוין אחרת.

מהותיות המידע הכלול בדוח תקופתי זה ובכלל זה תיאור עסקאות מהותיות, נבחנה מנקודת ראותה של החברה, כאשר בחלק מהמקרים הורחב התיאור בכדי ליתן תמונה מקיפה של הנושא המתואר.

1.2 מקרא

למען הנוחות, בדוח תקופתי זה תהיה לקיצורים הבאים המשמעות הרשומה לצידם:

1.2.1 כללי

בורסה-	הבורסה לניירות ערך בתל אביב בע"מ
בנק לאומי-	בנק לאומי לישראל בע"מ
הדוחות הכספיים -	הדוחות הכספיים של החברה ליום 31 בדצמבר 2020
הממונה -	הממונה על רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון
הרשות-	רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון
התאגיד או החברה -	כלל חברה לביטוח בע"מ
חוק הביטוח -	חוק הפיקוח על שירותים פיננסים (ביטוח), התשמ"א-1981
חוק החברות -	חוק החברות, התשנ"ט-1999
חוק הייעוץ הפנסיוני -	חוק הפיקוח על שירותים פיננסים (ייעוץ, שיווק ומערכת סליקה פנסיוניים), התשס"ה-2005
חוק קופות גמל -	חוק הפיקוח על שירותים פיננסים (קופות גמל), התשס"ה-2005
חיסכון ארוך טווח-	ביטוח חיים, פנסיה, גמל והשתלמות
כלליט מימון -	כלליט מימון בע"מ
כלליט מערכות -	כלליט מערכות בע"מ

כלל ביטוח אשראי -	כלל ביטוח אשראי בע"מ
כלל החזקות-	כלל החזקות עסקי ביטוח בע"מ
כלל החזקות סוכנויות-	כלל החזקות סוכנויות (1998) בע"מ
כלל פנסיה וגמל -	כלל פנסיה וגמל בע"מ (לשעבר "מיטבית-עתודות חברה לניהול קרנות פנסיה בע"מ" ("מיטבית עתודות"))
כנף -	כנף – כלל ניהול פיננסים בע"מ
משטר כושר פירעון כלכלי-	הוראות חוזר ביטוח 2017-1-9 "הוראות ליישום משטר כושר פירעון כלכלי של חברות ביטוח מבוסס Solvency II" והנחיות נלוות של הממונה לעניין יישום משטר כושר פירעון כלכלי.
עתודות הותיקה -	עתודות קרן פנסיה לשכירים ועצמאיים בע"מ (לשעבר שבח)
קבוצת כלל ביטוח או הקבוצה-	החברה וחברות בשליטתה במישרין ו/או בעקיפין
קבוצת כלל החזקות-	כלל החזקות וחברות בשליטתה במישרין ו/או בעקיפין
ש"ח -	שקל חדש
תקנות ההשקעה -	תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (כללי השקעה החלים על חברות מנהלות ומבטחים), התשע"ב-2012

.1.2.2 <u>מונחים</u>

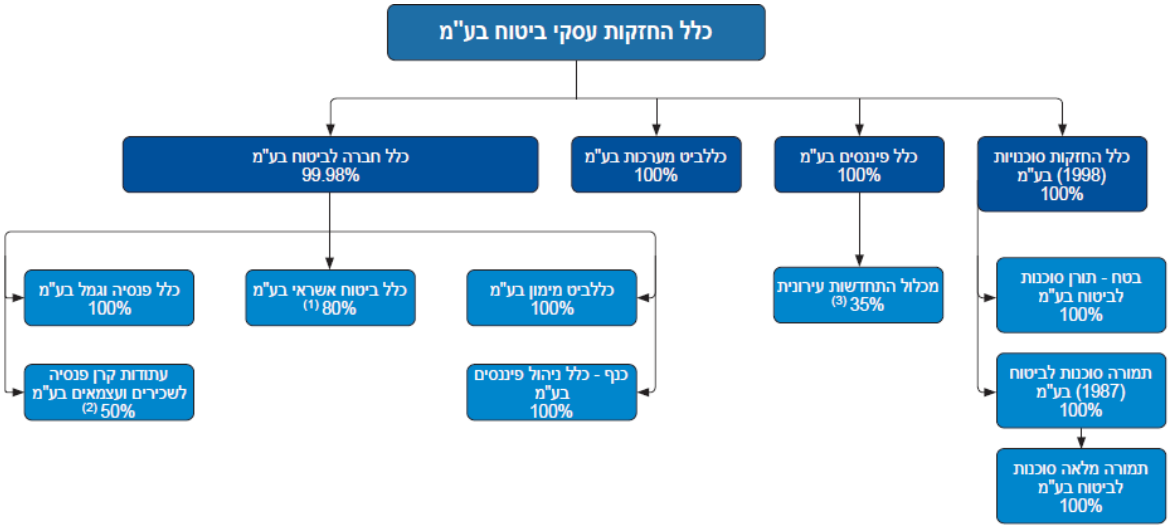
אג"ח מיועדות -	אגרות חוב ממשלתיות צמודות למדד אשר המדינה מנפיקה לחברות הביטוח (מסוג "ח"ץ") ולקרנות הפנסיה (מסוג "מירון" ו-"ערד") בריבית ולתקופה קבועה מראש.
ביטוח מנהלים-	שם מסחרי לתוכנית ביטוח חיים לעובדים שכירים, המאושרת כקופת גמל, מסוג ביטוח.
ביטוח פרט -	ביטוח הנערך למבוטחים פרטיים, יחידים עימם מתקשרת חברת הביטוח על בסיס פרטני.
ביטוח תלוי תשואה / חוזים תלויי תשואה -	תוכנית ביטוח שלפיה תגמולי הביטוח שלהם זכאי המוטב תלויים בתשואה שמניבות השקעות מסוימות של המבטח.
ביטוח קולקטיב/ביטוח קבוצתי-	ביטוח הנערך על ידי בעל פוליסה מסוים לקבוצת אנשים בעלי מאפיינים משותפים, כגון: עובדים אצל מעביד, עמיתי קופת גמל, או חברים בתאגיד.
גוף מוסדי -	מבטח וחברה מנהלת.
דמי ביטוח/פרמיה -	הסכום שמשלם המבוטח למבטח עבור חוזה הביטוח בתמורה להתחייבות המבטח לשלם בקרות מקרה ביטוח תגמולי ביטוח למוטב.
דמי גמולים -	הסכום שמפקיד עמית בקרן פנסיה ו/או בקופת גמל.
דמים -	סך כל הסכומים המתווספים לפרמיה נטו לכיסוי הוצאות המבטח.
חברה מנהלת -	חברה המנהלת קרן פנסיה ו/או קופות גמל.
חיתום -	תהליך בדיקת הסיכון והחלטה האם לקבל את הסיכון לביטוח ובאילו תנאים/מחיר, וזאת בהתאם להנחיות החברה וניסיונה.
מרווח פיננסי -	המרווח הפיננסי בפוליסות עם תשואה מובטחת, מבוסס על ההכנסות מהשקעות בפועל לשנת הדוח בניכוי מכפלה של שיעור התשואה המובטחת לשנה למבוטח בעתודה הממוצעת לשנה בקרנות הביטוח השונות. המרווח הפיננסי בחוזים תלויי תשואה, הינו סך דמי הניהול הקבועים והמשתנים. המרווח הפיננסי כולל רווחים (הפסדים) מהשקעות שנזקפו לרווח כולל אחר, אינו כולל הכנסות נוספות של החברה הנגבות כשיעור מהפרמיה (כגון דמי ניהול מהפקדות) והוא מחושב לפני ניכוי הוצאות לניהול ההשקעות.
פרמיה נטו -	דמי ביטוח בלא דמים.
צבירה -	סך הסכומים הצבורים בקרן פנסיה ו/או קופת גמל ו/או בקופת ביטוח ו/או פוליסת ביטוח פרט, הנזקפים לזכות עמיתיהם/מבוטחיהם.
שייר -	חלק הביטוח שהמבטח הישיר משאיר אצלו ושאינו מכוסה בביטוח משנה.
תגמולי ביטוח -	סכום שיש לשלמו על פי חוזה ביטוח בקרות מקרה ביטוח.

יחס כושר פירעון- היחס שבין ההון העצמי המוכר (סך הון של חברת ביטוח, לאחר ניכויים והפחתות בהתאם למשטר כושר פירעון כלכלי) להון הנדרש לכושר פירעון (הון נדרש מחברת ביטוח לשמירת כושר הפירעון המחושב על פי הוראות משטר כושר פירעון כלכלי).

2. פעילות החברה ותיאור התפתחות עסקיה

2.1 תרשים החזקות

להלן תרשים מבנה ההחזקות העיקריות של קבוצת כלל החזקות[1] נכון למועד פרסום הדוח:

2.2 שנת התאגדות החברה וצורת ההתאגדות, בעלי השליטה בחברה ושינויים בשליטה

החברה התאגדה ונרשמה בישראל ביום 10 בספטמבר 1962. החברה הינה חברה בת בבעלות מלאה (99.98%) של כלל החזקות. מניות כלל החזקות רשומות למסחר בבורסה.

נכון למועד הדוח כלל החזקות הינה חברה ללא גרעין שליטה. לפרטים נוספים ולפרטים אודות השינויים בשליטה בכלל החזקות ראה ביאור 1(א) ו-(ב) לדוחות הכספיים.

2.3 תיאור עסקי החברה וההתפתחות הכללית של עסקי החברה

החברה פעילה בתחומי הביטוח, הפנסיה, הגמל והפיננסים ונכון לשנת הדוח הקבוצה מהווה אחת מקבוצות הביטוח והפיננסים הגדולות בישראל. בשנת הדוח פעילות הקבוצה התמקדה בעיקרה בשלושה תחומי פעילות (ראה תרשים בסעיף 2.1 לעיל): חיסכון ארוך טווח, ביטוח כללי וביטוח בריאות.

הפעילות הביטוחית

הפעילות בתחום הביטוח בקבוצה מתבצעת ככלל בישראל. הפעילות הביטוחית מתבצעת על ידי החברה, למעט עסקי ביטוח אשראי, שמבוצעים באמצעות כלל ביטוח אשראי.

---

[1] בחלק ד לדוח- פרטים נוספים אודות התאגיד, סעיף 3 מפורטות כל החברות המהותיות המוחזקות על ידי החברה וחברות בנות שלה. לא צוינו חברות שאינן פעילות.

(1) ביתרת המניות מחזיקה חברת Atradius Participation Holdings S.L., צד שלישי שאינו קשור לחברה.

(2) ביתרת המניות מחזיקה חברת ביטוח חקלאי אגודה שיתופית מרכזית בע"מ, צד שלישי שאינו קשור לחברה.

(3) לפרטים נוספים אודות בעלי המניות האחרים ראה סעיף 7.1.1.4(ג) להלן.

החברה החלה לפעול בישראל בשנת 1962 כחברת ביטוח ממשלתית תחת השם יובל חברת הביטוח לישראל בע"מ (להלן: "**יובל**").

בשנת 1978, נרכשה יובל על ידי כלל (ישראל) בע"מ, ושמה שונה לכלל חברה לביטוח בע"מ. לאורך השנים רכשה ומיזגה לתוכה החברה חברות ביטוח וביניהן: אררט חברה לביטוח בע"מ, עילית חברה לביטוח בע"מ, איתן חברה לביטוח בע"מ ואריה חברה ישראלית לביטוח בע"מ וכן רכשה תיקי ביטוח בישראל. בשנת 1992 רכשה החברה חלק מתיק הביטוח של חברת הביטוח "הסנה", ואת תיק הביטוח של חברת הביטוח "צור שמיר". בהמשך, מוזגו לחברה חברות ביטוח שנרכשו על ידה כאמור וביניהן: אררט, עילית, איתן ואריה. הרכישות והמיזוגים האמורים, תרמו להפיכתה של החברה לאחת מחברות הביטוח הגדולות בישראל.

בשנת 1998 רכשה החברה את החברה הישראלית לביטוח אשראי בע"מ, אשר שמה שונה לכלל ביטוח אשראי בע"מ. לפרטים נוספים אודות הסכם בעלי המניות בכלל ביטוח אשראי ראה סעיף 9.14.3 להלן.

החל משנת 2006 רוכזה פעילות ביטוח בריאות וסיעוד בקבוצה בכלל בריאות חברה לביטוח בע"מ ("**כלל בריאות**"). במרס 2013 הושלם מיזוגה של כלל בריאות עם ולתוך החברה, באופן שכל נכסיה והתחייבויותיה של כלל בריאות הועברו לחברה, וכלל בריאות חוסלה ללא פירוק.

פנסיה וגמל

בתחום החיסכון ארוך הטווח, בענפי הפנסיה והגמל, פועלת הקבוצה באמצעות כלל פנסיה וגמל וכן מחזיקה בחברה מנהלת של קרן פנסיה ותיקה, המנהלת קרן פנסיה ותיקה מאוזנת אקטוארית, באמצעות עתודות הותיקה, המוחזקת על ידי החברה וביטוח חקלאי אגודה שיתופית מרכזית בע"מ בחלקים שווים.

התפתחותה של כלל פנסיה וגמל מתוארת להלן:

בשנת 2004, רכשה החברה את מיטבית חברה לניהול קרנות פנסיה בע"מ (להלן: "**מיטבית**"), חברה לניהול קרנות פנסיה חדשות ובשנת 2006 מיזגה לתוכה את עתודות קרן פנסיה (1996) בע"מ, ושינתה את שמה למיטבית-עתודות.

בשנת 2007 נרכשו על ידי הקבוצה קופות גמל של בנק דיסקונט לישראל בע"מ וקופות גמל של בנק הפועלים בע"מ שהוחזקו בחלקן בבעלות משותפת עם קגמ (קרן הגמלאות המרכזית של עובדי ההסתדרות בע"מ).

בשנת 2010 מוזגה פעילותה של כלל גמל בע"מ לתוך מיטבית עתודות ששמה שונה בעקבות המיזוג לכלל פנסיה וגמל. כלל פנסיה וגמל הפכה בעקבות המיזוג לחברה המנהלת קופות גמל לקיצבה וקופות גמל לחיסכון, וכן קופות גמל הוניות ביחס לכספים שהופקדו בהן עד שנת 2008, קרנות השתלמות, קופות מרכזיות לפיצויים ולדמי מחלה, קופת גמל להשקעה, וכן קופת גמל מרכזית להשתתפות בפנסיה תקציבית.

לעניין עתודות הותיקה - בשנת 2007 הועבר ניהול עתודות הותיקה מ- ש.ב.ח. ניהול קופת פנסיה בע"מ (אשר החברה רכשה 50% מההחזקות בה בשנת 2005) לעתודות הותיקה. עתודות הותיקה מוחזקת כיום על ידי החברה וביטוח חקלאי אגודה שיתופית מרכזית בע"מ בחלקים שווים. עתודות הותיקה קיבלה בשנת הדוח שירותי ניהול השקעות מכנף.

2.4. <u>שינויים מהותיים בסביבה המקרו כלכלית של החברה בשנת הדוח</u>

לפרטים בדבר שינויים מהותיים בסביבה המקרו כלכלית של החברה בשנת הדוח, ראה חלק ב לדוח- דוח הדירקטוריון, סעיף 3.

2.5. <u>שינויים מהותיים בעסקי החברה בשנת הדוח ועד למועד פרסום הדוח</u>

להלן תיאור שינויים מהותיים שחלו בעסקי החברה במהלך שנת הדוח ועד למועד פרסום הדוח, לפי תחומי פעילות:

.2.5.1 כללי

.2.5.1.1 **התנהלות כלל החזקות כחברה ללא גרעין שליטה; מינוי דירקטורים בקבוצה; והיבטי ממשל תאגידי**

לפרטים אודות התנהלותה של כלל החזקות כחברה ללא גרעין שליטה, אודות מתווה השליטה וסטטוס היתר השליטה בחברה, אודות מינוי דירקטורים בחברה ובכלל החזקות ואודות ועדת איתור שהוקמה לצורך איתור דירקטורים בחברה וכן אודות דוח בודק שבחן היבטי ממשל תאגידי, ראה סעיף 10.2 להלן וכן ביאורים 1(א), 1(ב) ו-1(ג) לדוחות הכספיים.

.2.5.1.2 **דירוג**

לפרטים אודות דירוג החברה וכללביט מימון ראה ביאור 25(ד) לדוחות הכספיים.

.2.5.1.3 **סביבת ריבית נמוכה והשפעותיה**

לפרטים אודות שינויים בעתודות הביטוח בסביבת ריבית נמוכה והשפעתה על שיעורי ההיוון בביטוח חיים ובענף סיעוד, לרבות שינויים רגולטוריים אשר מיתנו את ההשפעה האמורה, ראה ביאור 35(ה)(1ה)(ד) לדוחות הכספיים. לפרטים בדבר **תקנות הביטוח הלאומי (היוון) התשל"ח 1978** והשפעותיהן ראה סעיף 7.1.1.1(ד)(2) וביאור 35(ה)(2ה)(4)(ו) לדוחות הכספיים.

.2.5.1.4 **משטר הון**

בהתאם להנחיות הממונה, בשנת הדוח החברה וכלל ביטוח אשראי חישבו את יחס כושר הפירעון הכלכלי ליום 31 בדצמבר 2019, וצפויות לחשב את יחס כושר הפירעון הכלכלי ליום 31 בדצמבר 2020 ולפרסמו עד ליום 30 ביוני 2021. לפרטים בדבר תוצאות החישובים שפורסמו במהלך שנת הדוח, ראה חלק ב לדוח- דוח הדירקטוריון, סעיף 2.2.3.

ביום 15 באוקטובר 2020 פורסם תיקון לחוזר המאוחד לעניין הוראות ליישום משטר כושר פירעון כלכלי של חברת ביטוח מבוסס Solvency II ("**התיקון**"), לפיו חברת ביטוח תוכל ליישם הוראות פריסה אלטרנטיביות לאלו הקיימות, אשר מאפשרות פריסה הדרגתית לינארית עד ליום 31 בדצמבר 2032 של הגידול בעתודות הביטוח הכלכליות (כולל מרווח הסיכון) בשייר, המחושבות ליום 31 בדצמבר 2019, אל מול העתודות החשבונאיות בשייר לאותו מועד, וזאת בהתייחס לעתודות מסוימות. השימוש בשיטה האלטרנטיבית וגובה הניכוי כפופים לאישור הממונה, בהתבסס על מכתב הממונה מיום 15 באוקטובר 2020 בעניין "עקרונות לחישוב ניכוי בתקופת הפריסה במשטר כושר פירעון כלכלי מבוסס Solvency II" ("**מכתב העקרונות**").

בהמשך למכתב העקרונות, ביום 25 באוקטובר 2020 התקבל אצל החברה מכתב הממונה שעניינו אישור ניכוי בתקופת הפריסה, לפיו רשאית החברה לכלול בעתודות הביטוח ניכוי בתקופת הפריסה, כהגדרתו בתיקון, וזאת החל ממועד החישוב בגין נתוני 31 בדצמבר 2019, בהתאם לעקרונות לחישוב הניכוי בתקופת הפריסה שפורטו במכתב העקרונות ולתנאים הבאים: (1) סכום הניכוי הבסיסי המאושר לחברה ליום 31 בדצמבר 2019 לא יעלה על סך של 4,276 מיליוני ש"ח; (2) בהמשך להחלטת דירקטוריון כלל החזקות ודירקטוריון החברה בדבר הזרמת הון בסך של 450 מיליוני ש"ח על ידי כלל החזקות לחברה, בתמורה להנפקת מכשיר הון רובד 1 נוסף (ראה סעיף 4.1 להלן), הניכוי בתקופת הפריסה יעמוד על 100% מהניכוי הבסיסי בכל מועד חישוב.

ליישום הניכוי כאמור היתה השפעה משמעותית לחיוב על יחס כושר הפירעון של החברה.

לפרטים בדבר יעד הון שנקבע על ידי דירקטוריון החברה ביום 26 במרס 2020 ראה ביאור 16(ה)(7) לדוחות הכספיים של החברה.

יצוין כי התיקון לחוזר המאוחד לעניין הוראות ליישום משטר כושר פירעון כלכלי של חברת ביטוח מבוסס Solvency II כמפורט בסעיף 9.2.3 להלן וכן ביאור 16(ה)(3) לדוחותיה הכספיים של החברה, צפוי כי יביא לבחינה מחודשת של יעד ההון.

.2.5.1.5 **פעילויות הוניות**

בחודש אוקטובר 2020 השקיעה כלל החזקות במכשיר הון רובד 1 נוסף שהונפק לה על ידי החברה. לפרטים נוספים ראה סעיף 4.1 להלן וכן ביאור 25(ב)(5) לדוחות הכספיים.

.2.5.1.6 **השלכות משבר הקורונה על פעילות החברה**

לעניין השפעת מגיפת הקורונה על פעילות החברה ראה סעיפים 6.1.2.3, 6.1.4.1, 6.2.2(ז), 7.4.1, 9.2.1, 9.5.5.1, 9.5.5.4, 9.5.5.6 ו-9.8.1.1(ב) ו-9.11 להלן וכן ביאור 1(ד) לדוחות הכספיים וכן חלק ב' לדוח- דוח הדירקטוריון, סעיף 2(א).

.2.5.2 <u>רפורמות רגולטוריות</u>

חברות הקבוצה פועלות בשוק עתיר רגולציה והן מתמודדות עם ההשלכות של רפורמות רגולטוריות משמעותיות, בתחומי הביטוח והחיסכון השונים. בשנים האחרונות, קודמו רפורמות אשר בעיקרן מכוונות להפחתה ישירה או עקיפה של דמי ביטוח ודמי ניהול, או לעידוד התחרות. ראוי לציין, בין היתר, את קביעת קרן פנסיה ברירת מחדל על ידי הממונה כאמצעי להורדת דמי ניהול, הפחתת שיעור דמי ניהול למקבלי קצבאות, התערבות בתנאי ו/או בתעריפי מוצר אובדן כושר עבודה, ריסק ביטוח חיים, תאונות אישיות ורכב חובה. שינוי אופן יישוב התביעות והכתבתו ובפרט במוצרי הסיעוד ואבדן כושר עבודה והסדרה מפורטת של הליך צירוף לביטוח. בנוסף, קימת הסדרה רגולטורית היוצרת שינויים במבנה ההתקשרות ויחסי הגומלין שבין גופים מוסדיים, סוכנים, מעסיקים ולקוחות, אשר לה השפעה בהיבטים תפעוליים, תחרותיים ובאופן שמשליך ויכול להשליך אף בעתיד על היכולת של גוף מוסדי לקשור בין הכנסותיו להוצאותיו, להשית עליו הוצאות תפעוליות משמעותיות ולפגוע ברווחיותו. ישומן של חלק מן הרפורמות נמשך או החל במהלך תקופת הדוח, וחלקן עתיד להיות מיושם בעתיד ו/או נמצא בשלבים שונים של הליכי הסדרה או דיון. בשלב זה, לא ניתן להעריך את מלוא השפעתם של הצעדים הננקטים על שוק הביטוח והפנסיה בישראל. מכלול השינויים המיושמים והמוצעים, ההתערבות בתעריפים ובדמי הניהול, בהליכי המכירה, העומס התפעולי הנגרם מקצב, היקף ומורכבות השינויים הרגולטורים, והצורך לבצע התאמות במערכות המיכון ותהליכי עבודה, משליכים על המודל העסקי של הענף, משפיעים ועתידים להמשיך ולהשפיע בשנים הקרובות על שוק הביטוח בישראל ועל רווחיותו ובין היתר על שווי העסקים החדשים (VNB) שיימכרו, הערך הגלום בגין עסקי החברה, ועל יחס כושר הפירעון בהתאם למשטר כושר הפירעון הכלכלי שהוחל בשנה שקדמה לשנת הדוח.

המידע בכל הקשור להשלכות השינויים הרגולטורים הינו מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות והנחות של הקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח. השינויים והשלכותיהם בפועל עשויים להיות שונים מאלה שנחזו וזאת בין היתר נוכח אי הודאות הן ביחס להתרחשותם, והן ביחס להשלכותיהם המלאות, אשר תלויות, בין היתר, בהתנהגות הגורמים המתחרים, הגורמים המפיצים, המבוטחים וכן בהשפעות הגומלין שבין הרפורמות השונות.

.2.5.3 <u>תחום חיסכון ארוך טווח</u>

.2.5.3.1 **רפורמות בתחום**

בשנים האחרונות קידמה הרשות רפורמות רגולטוריות בתחום החיסכון ארוך הטווח. לפרטים בדבר הרפורמות האמורות, ראה סעיף 6.2 להלן. במסגרת זו, המשיכה החברה בשנת הדוח ביישומן של רפורמות משמעותיות ובין היתר ביחס לפעילות המסלקה והממשק התפעולי בין המעסיקים לבין הגופים המוסדיים בכל הנוגע להפקדות בקופות גמל (בהתאם להוראות חוזר אופן הפקדת תשלומים לקופות גמל) (ראה סעיף 6.2.1(ד) להלן). כן הושפעה פעילות הקבוצה בתחום חיסכון ארוך טווח מרפורמות שיושמו בשנים האחרונות, לרבות הפעלתן של קרנות פנסיה נבחרות (ראה סעיף 6.2.1(א) להלן), ניוד אגב הצטרפות בפנסיה (ראה סעיף 6.2.1(ב) להלן); שינויים במבנה התגמול של הסוכנים בעקבות תיקוני חקיקה שענינם תשלום עמלות בלא זיקה לדמי הניהול הנגבים מהלקוחות (ראה סעיף 9.8.1.1 להלן), אי תשלום עמלה לבעל רישיון עבור מוצר פנסיוני בגינו לא בוצע הליך שיווק פנסיוני (ראה סעיף 9.8.1.1 להלן) ואי מתן אישור לתעריפי הריסק במסגרת ביטוחי המנהלים (ראה סעיף 6.1.4.1 להלן).

.2.5.3.2 **הפחתת שיעור דמי ניהול למקבלי קצבאות**

בחודש דצמבר 2020 פורסמה טיוטת תקנות שעיקרן הצעה להעמדת דמי הניהול למקבלי קצבאות על 0.3% (חלף התקרה כיום של 0.5% או 0.6%, בהתאם לסוג המוצר). במסגרת הטיוטה מוצע כי התקרה האמורה תחול ביחס למי שיחלו לקבל קצבה מקרן פנסיה מיום כניסת התיקון לתוקף, וכן על פוליסות ביטוח שישווקו ממועד זה. לשון טיוטת התקנות מחילה את התקרה האמורה גם על מקבלי קצבה שאינה קצבת זקנה (מקבלי קצבאות נכות ושאירים בפנסיה, ומקבלי קצבאות נכות ואובדן כושר עבודה בביטוח).

להערכת החברה, כניסתן לתוקף של התקנות בנוסחן הנוכחי צפויה להביא לפגיעה משמעותית בהכנסות העתידיות של כלל פנסיה וגמל מדמי ניהול, וכנגזרת לפגיעה ברווחיותה העתידית, ולטווח הארוך גם בהכנסה של החברה.

.2.5.4 <u>תחום ביטוח כללי</u>

.2.5.4.1 **רפורמות בתחום ביטוחי הפרט**

שנת הדוח התאפיינה בתחרות משמעותית בתחום ביטוחי הפרט (רכב ודירה), אשר הביאה לירידת מחירים ענפית. לפרטים נוספים ראה סעיף 7.2.3 להלן.

.2.5.4.2 **רפורמות בתחום ביטוח רכב**

בשנים אשר קדמו לשנת הדוח, קידמה הרשות מספר רפורמות משמעותיות בתחום ביטוח כללי. בענף ביטוח רכב חובה הונהגה רפורמה לעדכון תעריפי ביטוח רכב חובה שהשפעתה החלה בשנת 2016 ונמשכה גם בשנת הדוח. לפרטים נוספים ראה סעיף 7.1.1.1(ג)(1) להלן.

כמו כן, במסגרת תיקון חקיקה ממרס 2018 שונה מנגנון ההתחשבנות בין המוסד לביטוח הלאומי לבין חברות הביטוח בנוגע לאופן ההתחשבנות בין חברות הביטוח למוסד לביטוח לאומי, לענין זכות השיבוב של המוסד לביטוח לאומי מחברות הביטוח בתביעות מכוח פוליסות רכב חובה. הסדר זה טרם נכנס לתוקף בהיעדר תקנות, ובעקבות שימוע שנערך לחברות הביטוח, בעניין טיוטת תקנות שפורסמו ביוני 2019 מסתמן בשלב זה כי ההסדר יתוקן כך שהוא יחול בגין אירועים עתידיים בלבד. לפרטים נוספים ראה סעיף 7.1.1.1(ד)(1) להלן.

.2.5.4.3 **ריבית ההיוון בתביעות נזיקין**

בהמשך **לתיקון לתקנות הביטוח הלאומי (היוון) התשל"ח 1978** המסדירות, בין היתר, את ריבית ההיוון המשמשת לחישוב תביעות שיבוב אותן מגיש הביטוח הלאומי כלפי צדדים שלישים, על פיו החל מחודש אוקטובר 2017, יעמוד שיעור הריבית לצורך היוון קיצבה שנתית על 2% במקום 3% שהיו קבועים בתקנות ערב תיקונן ובהמשך לפסיקות בית המשפט אשר התייחסו להשפעות העקיפות של התיקון האמור לענין שיעור ריבית ההיוון שבהתאם לו יש לחשב פיצויים בגין הפסדים עתידיים גם שלא במסגרת תביעות שיבוב של המוסד לביטוח לאומי, בביטוחי חובה וחבויות, הוגש בחודש יוני 2019 לבית המשפט העליון (במסגרת תיק פרטני שנדון שם) דוח הועדה הבינמשרדית לבחינת ריבית ההיוון (להלן: "**דוח הועדה**"), אשר בהתאם לו, מוצע כי תקבע ריבית אחת ממוצעת לכל תקופת הפיצוי בשיעור של 3%, אשר משקפת השקעה בסיכון נמוך. כמו כן מוצע לקבוע "רצועת ניוד" סביב ריבית זו, שחריגה ממנה צפויה להפעיל מנגנון של עדכון. בחודש אוגוסט 2019 אימץ בית המשפט העליון בפסק דינו את המלצות הועדה. בנוסף, קבע בית המשפט, כי בתקופת הביניים, עד לתיקון תקנות ההיוון בהתאם להמלצות הועדה, תעמוד בתוקף הסכמת המבטחים לנכות מתגמולי הביטוח למבוטחים את תגמולי הביטוח הלאומי, לפי ריבית היוון של 3%. עם זאת נקבע כי נוכח הפגיעה במזיקים (לרבות חברות הביטוח), חזקה כי, עד לתיקון תקנות ההיוון, הביטוח הלאומי יחזור גם הוא אל המזיק בדרישה לפי ריבית היוון של 3%. על פסק הדין הוגשה בחודש ספטמבר 2019 בקשה לקיום דיון נוסף שנדחתה בחודש נובמבר 2020.

בחודש ספטמבר 2020 ניתן פסק דין נוסף של בית המשפט העליון, בתיק בו המוסד לביטוח לאומי היה צד לו, בו חזר וקבע בית המשפט כי המוסד לביטוח לאומי מחויב לפעול בהתאם לחזקה שנקבעה בפסק הדין שאימץ את דוח הועדה, ולחזור אל המזיק בדרישה לפי ריבית היוון של 3%.

להשפעת פסקי הדין על תוצאותיה הכספיות של החברה בשנת הדוח, ראה ביאור 35(ה)(ה2)(4)(ו) לדוחות הכספיים. בשלב זה, בטרם הושלם תיקון החקיקה ונוכח אי הודאות בקשר עם יישום המלצות דוח הועדה, לרבות לעניין מנגנון העדכון שטרם הוחל ביישומו ובשים לב להתפתחויות בסביבת הריבית לאחר תאריך המאזן, כמפורט בביאורים 39(א), 35(ה)(ה1)(ד)(1) ו-35(ה)(ה2)(4)(א). לדוחות הכספיים, לא ניתן לצפות את מלוא ההשפעה על ההתחייבויות הביטוחיות ועל תעריפי הביטוח. לפרטים נוספים ראה סעיף 7.1.1.1.(ד)(2) להלן.

2.5.5. תחום ביטוח בריאות

רפורמות בתחום

2.5.5.1. בשנת הדוח פורסמו שינויים רגולטוריים בענף תאונות אישיות שמטרתם להסדיר את תהליך המכירה ואת תנאי הכיסוי הביטוחי במוצר. מכלול השינויים שחלו בשנים האחרונות, לרבות בשנת הדוח, בקשר עם ההסדרה הרגולטורית בענף תאונות אישיות כמפורט לעיל השפיעו ועתידים להמשיך ולהשפיע בשנים הקרובות על ענף תאונות אישיות, באופן המקשה על הליכי המכירה והשימור. לפרטים נוספים ראה סעיפים 7.1.1.4(ד) ו- 8.1.2.1(ג) להלן.

הערכת החברה ביחס להשפעת ההוראות הרגולטוריות בקשר עם מכירות פוליסות תאונות אישיות הינה בגדר מידע צופה פני עתיד, המבוסס על הערכות ראשוניות ויישומה בפועל יכול להיות שונה וזאת בין היתר בהתאם להתנהגות החברה והגופים המתחרים, ואופן תמחור המוצרים.

2.5.5.2. במהלך תקופת הדוח, נמשכה יישום מדיניותה של החברה שלא לשווק ביטוחי סיעוד ללקוחות חדשים, לרבות פוליסות סיעוד פרטיות ופוליסות סיעוד קולקטיביות. לפרטים נוספים ראה סעיף 8.1.2.2(א) להלן.

2.5.5.3. לאור מגיפת הקורונה העולמית במרבית תקופת הדוח חל קיטון משמעותי בפעילות בתחום ביטוח נסיעות לחו"ל. לפרטים נוספים ראה חלק ב לדוח- דוח הדירקטוריון, סעיף 2.1.3 וביאור 1(ד)(3) לדוחות הכספיים.

2.5.6. שינויי רגולציה נוספים בתחומי הפעילות של החברה

לשינויי רגולציה מהותיים נוספים שהשפיעו על עסקי החברה בשנת הדוח ראה בתחומי הפעילות ובסעיף 9.2 להלן.

3. תחומי פעילות

לקבוצה שלושה תחומי פעילות מהותיים, כמפורט להלן:

3.1. תחום חיסכון ארוך טווח (ראה סעיף 6 להלן)

תחום זה כולל את פעילות הקבוצה בענף ביטוח חיים, ענף קרנות פנסיה וענף קופות גמל.

נושא הביטחון הפנסיוני בישראל מורכב משלושה רבדים מרכזיים: **רובד חובה המנוהל בידי המדינה** - הביטוח הלאומי; **רובד חובה המנוהל בידי גופים מוסדיים –** החל משנת 2008, במסגרת פנסיית חובה לשכירים בגין תגמולים ופיצויים המופקדים אצל גופים מוסדיים (ומשנת 2017 גם פנסיית חובה לעצמאיים (ראה סעיף 6.1.4 להלן); **ורובד רשות –** חיסכון פנסיוני מעבר לרובד החובה, המנוהל בידי גופים מוסדיים וכן אפיקי חיסכון פרט.

מוצרי התחום מספקים בעיקר מוצרי חיסכון לתקופת הפרישה ("**החיסכון**"). בנוסף, ברוב המוצרים בתחום משולבים או שניתן לשלב בהם, כיסויים ביטוחיים של סיכונים שונים, כגון: ביטוח למקרי מוות, נכות, אובדן כושר עבודה ומחלות קשות ("**הסיכון**" או "**הריסק**"). (ראה סעיף 6.1 להלן).

הפעילות בענף ביטוח חיים התבצעה בשנת הדוח באמצעות החברה. הפעילות בענפי הפנסיה והגמל התבצעה בשנת הדוח באמצעות החזקותיה של החברה בחברות הבאות:

כלל פנסיה וגמל- חברה בת בבעלות מלאה של החברה (100%) הפועלת, בין היתר, כחברה מנהלת של קופות גמל לקיצבה (לשעבר קופות גמל משלמות לקיצבה)- קרנות פנסיה חדשות (מקיפה וכללית) ושל קופות גמל לחיסכון (לשעבר קופות גמל שאינן משלמות לקיצבה), קופות גמל הוניות ביחס לכספים שהופקדו בהן עד שנת 2008, קרנות השתלמות, קופות מרכזיות לפיצויים ולדמי מחלה, קופת גמל להשקעה וכן קופת גמל מרכזית להשתתפות בפנסיה תקציבית.

עתודות הותיקה- חברה בת של החברה בבעלות של 50% המנהלת קרן פנסיה ותיקה מאוזנת (קרן הפנסיה עתודות).

3.2. **<u>תחום ביטוח כללי</u>** (ראה סעיף 7 להלן).

תחום זה כולל את פעילות הקבוצה בענפי ביטוח כללי וכן בענף ביטוח תאונות אישיות (עד שנה), הנרשמים בעסקי ביטוח כללי.

הביטוח הכללי נחלק לענפי ביטוח רכוש, ענפי ביטוח חבויות, ביטוח תאונה, מחלה ונכות וענפים אחרים, הכוללים ביטוחים מסוגים שונים.

ביטוחי רכוש- במסגרתם מוענק כיסוי בגין אובדן או נזק פיזי שנגרם לרכוש המבוטח, כתוצאה מהתממשות הסיכונים הרשומים בפוליסה, במתכונת של "סיכונים ספציפיים" המנויים בפוליסה או במתכונת של "כל הסיכונים" (כיסוי מפני כל אובדן או נזק תאונתי פתאומי ובלתי צפוי מראש, למעט אובדן או נזק שהוחרג במפורש).

ביטוחי חבויות- במסגרתם מוענק כיסוי בגין חבותו הכספית על פי דין של המבוטח, כלפי צד שלישי שאינו המבוטח עד לגבול האחריות הרשום בפוליסה.

ביטוחי תאונה, מחלות ונכות- במסגרתם מוענק למבוטח פיצוי בגין נזק גוף שנגרם לאדם - מוות או נכות קבועה, מלאה או חלקית, כתוצאה מתאונה ו/או נזק של אובדן כושר זמני לעבודה כתוצאה מתאונה או מחלה, וכן שיפוי בגין הוצאות רפואיות עקב כך. פעילות הביטוח בענף זה כוללת ביטוח תאונות אישיות לזמן קצר לתקופה של עד 12 חודשים.

הפעילות בחברה בתחום זה, כוללת את ענף ביטוח רכב חובה, ענף ביטוח רכב רכוש, ענפי ביטוח חבויות וענפי ביטוח רכוש ואחרים.

פעילות ביטוח אשראי וסיכוני סחר חוץ התבצעה בשנת הדוח באמצעות כלל ביטוח אשראי, חברה בת בשליטה (80%) של החברה.

3.3. **<u>תחום ביטוח בריאות</u>** (ראה סעיף 8 להלן).

תחום זה כולל את פעילות החברה בביטוח בריאות, בענף מחלות ואשפוז (הכולל, בין היתר: מחלות ואשפוז וביטוח נסיעות לחו"ל) ובענף סיעוד. בתחום זה קיימות תוכניות ביטוח המיועדות למבוטחים פרטיים ותוכניות ביטוח המיועדות לקולקטיבים.

מרבית פעילות החברה בתחום זה מרוכזת בחטיבת הבריאות של החברה. כיסויי בריאות נוספים (ריידרים) נמכרו בהיקף מצומצם בשנת הדוח במסגרת חטיבת החיים ונכללו בתחום חיסכון ארוך טווח – ראה סעיף 6 להלן, וכן כפוליסות תאונות אישיות קצרות טווח במסגרת תחום הביטוח הכללי – ראה סעיף 7 להלן (לרבות פרטים בדבר העברת פעילות ביטוחי תאונות אישיות קצרות טווח מחטיבת ביטוח כללי לחטיבת הבריאות).

4. <u>השקעות בהון החברה ובמניותיה</u>

4.1. <u>השקעות בהון החברה שבוצעו בשנתיים האחרונות ועד למועד פרסום הדוח</u>

בחודש אוקטובר 2020 השקיעה כלל החזקות במכשיר הון רובד 1 נוסף שהונפק לה על ידי החברה, בסכום של 450 מיליון ש"ח בריבית שנתית בשיעור של 4.53%, צמוד למדד המחירים לצרכן. יתר תנאי המכשיר, לרבות תקופת הפדיון, הינם בהתאם להוראות משטר כושר פירעון כלכלי ביחס למכשירים מסוג זה. לפרטים נוספים ראה ביאור 25(ב)(5)_לדוחות הכספיים.

5. חלוקת דיבידנדים

בשנתיים האחרונות ועד למועד פרסום הדוח החברה לא חילקה דיבידנדים.

לפרטים בדבר מגבלות על חלוקת דיבידנד מכוח דרישות ההון הרגולטוריות החלות על חברות בקבוצה ומכח הוראות הממונה ואופן עמידת החברות בהן, ראה ביאור 16 לדוחות הכספיים.

לפרטים נוספים בדבר ניהול ודרישות הון של החברה, בדבר יעד ההון שנקבע על ידי החברה ובדבר תיקון לחוזר המאוחד לעניין הוראות ליישום משטר כושר פירעון כלכלי של חברת ביטוח מבוסס Solvency II ראה ביאור 16 לדוחותיה הכספיים של החברה.

חלק II- תיאור ומידע על תחומי הפעילות של החברה

6. תחום חיסכון ארוך טווח

6.1 מוצרים ושירותים

6.1.1 **תיאור ענפי תחום הפעילות והכיסויים הביטוחיים**

מוצרי התחום מספקים בעיקר מוצרי חיסכון לתקופת הפרישה לשכירים ולעצמאיים, מוצרי חיסכון פרטי, כיסוי למקרה מוות, כיסוי למקרה נכות וכיסוי למקרה של אובדן הכנסה בעקבות אובדן כושר עבודה, כיסוי למקרה של מחלה או תאונה, שבעקבותיו איבד המבוטח בפוליסה את כושר עבודתו.

מוצרי ביטוח חיים

מוצרי ביטוח חיים מהווים התחייבות חוזית בין המבטח למבוטח וכוללים תוכניות ביטוח שמאפשרות צבירת חיסכון, לטווחי זמן שונים ותוכניות ביטוח ו/או שילובים בתוכניות ביטוח הכוללים כיסויים ביטוחיים למוות, אובדן כושר עבודה, נכות ואריכות חיים (קצבת זקנה).

מבוטח המגיע לתום תקופת הביטוח, זכאי לתגמולי הביטוח (ככלל, הסכומים שנצברו ברכיב החיסכון בפוליסה), על פי תנאי הפוליסה. את הסכומים הללו יכול המבוטח, בכפוף להוראות ההסדר התחיקתי, לקבל בסכום חד-פעמי ("**תשלום הוני**"), בתשלומים לשיעורין לכל ימי חייו ("**קיצבה**") או בשילוב של השניים. בחלק ממוצרי הקיצבה נהנה המבוטח ממקדם קיצבה מוגן מפני התארכות תוחלת חיים, שנקבע במועד רכישת הפוליסה או במועד התחלת תשלום הקיצבה למבוטח, או כזה שניתן לרכישה עם הגיע המבוטח לגיל 60 לפחות.

קרנות פנסיה

קרנות פנסיה מהוות קרן לביטוח הדדי ופועלות על פי תקנון, אשר יכול להשתנות מעת לעת. עמית בקרן הפנסיה, זכאי לקבל ממועד הפרישה תשלומי קיצבה לכל ימי חייו, המבוססים על מקדמי קיצבה שאינם מובטחי תוחלת חיים, והקיצבה יכולה להשתנות מעת לעת בהתאם לאיזון האקטוארי של הקרן.

החל משנת 1995 עמיתים חדשים יכולים להצטרף לשני סוגי קרנות פנסיה חדשות: (א) קרנות פנסיה מקיפות המאפשרות חיסכון פנסיוני למטרת קיצבת זקנה וכן כיסויים ביטוחיים למוות ונכות. קרנות הפנסיה המקיפות נהנות, באופן חלקי, מאג"ח מיועדות וניתן לבצע בהן הפקדות עד לתקרה הקבועה בדין (ראה פירוט בסעיף 6.1.1.1 להלן) ו- (ב) קרנות פנסיה כלליות (משלימות) שאינן נהנות מאג"ח מיועדות ולא קיימת בהן תקרת הפקדה. קרנות הפנסיה הכלליות מאפשרות חיסכון פנסיוני למטרת קיצבת זקנה וניתן לאפשר במסגרתן גם רכישת כיסויים ביטוחיים למוות ונכות.

קופות גמל

קופות גמל מעניקות פתרונות חיסכון הן לטווח הארוך (כגון: קופות גמל לתגמולים ולפיצויים וקופת גמל לחיסכון), הן לטווח הבינוני (קרנות השתלמות) והן לחיסכון לכספי פרט במעמד עצמאי אשר יכול וימשך או כתשלום חד פעמי או כקיצבה (קופות גמל להשקעה). קופות כאמור הינן, ככלל, ללא כיסויים ביטוחיים והכספים הצבורים בהם ניתנים למשיכה בסכום חד פעמי או כקיצבה (באמצעות העברתם למוצר פנסיוני המאפשר משיכת קיצבה), בהתאם לתקופה בה הפקיד אותם. כספים שנצברו לזכות עמית בקרנות השתלמות נמשכים בתשלום חד פעמי. לפרטים נוספים ראה סעיף 6.1.1.1 להלן.

כספים בקופת גמל להשקעה ניתנים למשיכה בסכום חד פעמי בכל עת, ללא הטבות מס בהפקדה, תוך תשלום מס רווחי הון בלבד. כספים שיופקדו בקופת גמל להשקעה וימשכו כקיצבה בתקופת הפרישה (בהתאם לכללי קיצבה מוכרת), יהיו

פטורים ממס רווחי הון וממס הכנסה. סך כל התשלומים שעמית יהיה רשאי להפקיד בכלל חשבונותיו בקופת גמל להשקעה לא יעלה על 70,000 ש"ח בשנה[2].

ענף קופות הגמל כולל גם קופות גמל מרכזיות, בהן העמית הינו המעסיק, כאשר הכספים שהופקדו בהן נועדו לצורך הבטחת זכויות עובדיו הזכאים לכך[3]. החל משנת 2011 לא ניתן עוד להפקיד כספים לקופות גמל מרכזיות לפיצויים, אולם ניתן לנייד כספים בין קופות מרכזיות לפיצויים.

היקף דמי הניהול הנגבים על ידי כלל פנסיה וגמל מהקופות המרכזיות לפיצויים הינם בהיקף שאינו מהותי לחברה.

.6.1.1.1 **להלן יפורטו הבחנות עיקריות בין המוצרים המרכזיים כיום[4]:**

	ביטוח חיים	קרנות פנסיה חדשות מקיפות	קופות גמל
סוג התקשרות	**התחייבות חוזית** בין המבטח למבוטח. ההתחייבות אינה ניתנת לשינוי, אלא בהתאם להוראות הפוליסה והדין.	העמית הינו חבר בקופה או בקרן, ואלה פועלות ומנוהלות על ידי החברות המנהלות, על פי הוראות **התקנונים שלהן.** התקנונים עשויים להשתנות מעת לעת, וככלל זכויות וחובות העמית נקבעות בהתאם לתקנון התקף במועד הזכאות.	
כיסוי ביטוחי[5]	הכיסוי הביטוחי ניתן להתאמה לצרכי הלקוח.	הכיסוי הביטוחי מובנה בהוראות התקנון וניתן להתאמה במסגרת האפשרויות הקבועות בו ובנוסף ניתן לרכוש כיסוי ביטוחי משלים ממבטח.	בבסיסן אינן כוללות כיסוי ביטוחי, אך מאפשרות רכישת כיסוי ביטוחי ממבטח.[6]
מקדם קיצבה[7]	בכל הפוליסות הקיצבתיות הכוללות מקדם קיצבה מובטח, מקדם הקיצבה מוגן מפני השתנות תוחלת חיים. החל משנת 2013 לא ניתן עוד למכור פוליסות עם מקדמי קיצבה מובטחי תוחלת חיים (להלן: "**מקדמי קיצבה מובטחים**"), למעט למבוטחים בני 60 ומעלה.	מקדם הקיצבה אינו מוגן מפני השתנות תוחלת חיים והוא עשוי להשתנות עד למועד הפרישה. לאחר הפרישה, מקדם הקצבה אינו משתנה, אולם הקיצבה יכולה להשתנות מעת לעת בהתאם לאיזון האקטוארי של הקרן.	בבסיסן אין בהן מקדם.
ביטוח הדדי	אין	קרן ביטוח הדדי. זכויות העמיתים מושפעות, בין היתר, מנתונים דמוגרפיים של כלל עמיתי הקרן, כגון: מצב בריאות ותוחלת חיים. ההנחות האקטואריות נבחנות מעת לעת ומשפיעות על זכויות כלל העמיתים	אין

---

[2] צמוד למדד שהיה ידוע ביום 1 ביולי 2016.

[3] קופות הגמל המרכזיות הן, בעיקרן, קופות גמל מרכזיות לפיצויים.

[4] בקופות גמל ובקרנות פנסיה קיימת הפרדה מלאה בין נכסי החברה המנהלת והתחייבויותיה לבין נכסי העמיתים הצבורים בקופות הגמל ובקרנות הפנסיה, ונכסי העמיתים אינם נכללים בדוחותיה הכספיים של החברה המנהלת.

[5] במסגרת **תקנות הפיקוח על השירותים הפיננסיים (קופות גמל) (כיסויים ביטוחיים בקופות גמל), התשע"ב– 2012** ניתן כיום לרכוש אצל מבטח, במסגרת ומתוך ההפקדות הפנסיוניות, כיסוי ביטוחי לביטוח לסיכוני מוות, סיכוני נכות וכן כיסוי ביטוחי לשחרור מתשלום פרמיות במקרה של נכות, לעמיתי קרנות הפנסיה, קופות הגמל והביטוח.

[6] נכון למועד הדוח כלל פנסיה וגמל איננה משווקת לעמיתים פעילים בקופות גמל שבניהולה כיסויים ביטוחיים כאמור.

[7] בקרנות פנסיה חדשות ובפוליסות קיצבתיות בביטוח חיים, בעת משיכת כספים על ידי העמית באופן קיצבתי, מומר סכום החיסכון לקיצבה חודשית באמצעות חלוקה במקדם המגלם את תוחלת החיים (להלן: "**מקדם הקיצבה**"). בקרנות הפנסיה ובפוליסות קיצבתיות בביטוח חיים בהן לא קיים מקדם קיצבה מובטח תוחלת חיים, נקבע מקדם הקיצבה סמוך למועד תחילת קבלת הקיצבה.

	ביטוח חיים	קרנות פנסיה חדשות מקיפות	קופות גמל
		ומקבלי הקיצבאות בקרן הפנסיה, ואלה עשויות להשתנות בהתאם.	
אג"ח מיועדות	אג"ח מסוג ח"ץ בפוליסות מבטיחות תשואה המונפקות לפוליסות שנמכרו עד סוף שנת 1990 בלבד, ראה פירוט בסעיף 6.1.1.2 להלן.	אג"ח מיועדות בשיעור של 30% מסך הנכסים בקרן, המשוייכות בשיעורים שונים למקבלי קיצבה ולעמיתים בגילאים שונים, ראה פירוט בסעיף 6.1.1.2 להלן.	אין[8]
דמי ניהול[9]	שיעור מהצבירה ומההפקדות[10], לפרטים בדבר היקף גביית דמי ניהול ראה פירוט בביאור 29 לדוחות הכספיים.	שיעור מהצבירה ומההפקדות[11], ראה פירוט בסעיף 6.1.2.2 להלן.	
נהנים[12]	מוטבים המוגדרים על ידי המבוטח על פי שיקול דעתו.	על פי הקבוע בתקנון - לרוב שארים.	מוטבים המוגדרים על ידי העמית לפי שיקול דעתו.
מגבלה רגולטורית לגובה ההפקדה[13]	ללא הגבלה.	עד 20.5% מפעמיים השכר הממוצע במשק.	ללא הגבלה.

לתיאור מוצרי התחום ראה סעיף 6.1.2 להלן.

6.1.1.2. **מוצרי החיסכון הפנסיוניים נבדלים זה מזה גם באופן השקעת כספי החיסכון**

חלק מכספי החיסכון מושקעים בשוק החופשי ואילו חלקם מגובים באג"ח ממשלתיות, בהתאם לחקיקה, כמפורט להלן:

- **ביטוח חיים**

בפוליסות שנמכרו עד סוף שנת 1990, התשואה למבוטח בפוליסות ביטוח חיים עם מרכיב חיסכון נקבעה כשיעור מובטח או גולמה במסגרת סכום ביטוח מובטח ("**פוליסות מבטיחות תשואה**"). התשואה המובטחת השתנתה בהתאם לסוג הפוליסה ולמועד הנפקתה. ההתחייבות לתשואה מובטחת מגובה ברובה באגרות חוב מיועדות. יתרת הנכסים מושקעת בהתאם לתקנות ההשקעה ("**הנכסים החופשיים**").

נכון ליום 31 בדצמבר 2020 מהווה אחזקת אגרות החוב המיועדות, כ- 79% מסך הנכסים העומדים כנגד ההתחייבויות בגין פוליסות מבטיחות תשואה. הקבוצה פדתה במהלך השנים, חלק מאגרות החוב המיועדות במטרה להשיג תשואות עודפות, והיא אינה יכולה לרכוש מחדש אגרות חוב מיועדות בגין חלק העתודות שנפדה על ידה. כתוצאה, החשיפה של הקבוצה במסגרת ההשקעות החופשיות גדלה. בהתאם למנגנון ההתחשבנות שנקבע מול משרד האוצר, אחזקת אגרות חוב מיועדות תפחת על פני תקופת חיי הפוליסות מבטיחות התשואה, עד שיעור של 50% מסך הנכסים העומדים כנגד

---

8 למעט למספר מצומצם של קופות גמל מבטיחות תשואה המגובות בפקדונות חשכ"ל.

9 האמור כולל את דמי הניהול הרגולטוריים האפשריים במוצרים הנמכרים כיום ואינו כולל דמי ניהול והוצאות מסוגים שונים הנגבים במוצרים או בחלק מהם, כדוגמא בגין דמי ניהול משתנים, הוצאות ניהול השקעות, גורם פוליסה או גורם גביה וכו'.

10 בפוליסות מסורתיות מבטיחות תשואה אין דמי ניהול והכנסות החברה נובעות מהמרווח הפיננסי. בפוליסות מסורתיות וכן בפוליסות מסוג "עדיף" (מיטב) אין דמי ניהול כשיעור מההפקדות.

11 בקרנות השתלמות אין דמי ניהול כשיעור מהפקדות.

12 בכפוף להוראות הדין, יכולה לקום זכאות לשארים ביחס לרכיב הפיצויים בפוליסה.

13 לא כולל התייחסות למגבלות על פי תנאי המוצרים. כמו כן, בכל המוצרים הפנסיוניים קיימת הטבת מס עד לתקרה הקבועה בפקודת מס הכנסה.

ההתחייבויות בגין פוליסות מבטיחות תשואה. נכון למועד פרסום הדוח, החברה רוכשת אגרות חוב מיועדות בגין הפקדות חדשות, בשיעורים האפשריים, בהתאם לסוג הפוליסה ומועד הנפקתה.

פוליסות שהונפקו מראשית שנות ה-90, הינן בעיקרן פוליסות תלויות תשואה ובהן כספי החיסכון מושקעים על ידי חברות הביטוח בהשקעות חופשיות, בעיקר בשוק ההון, כאשר התשואה, בניכוי הוצאות, נזקפת לזכות המבוטח בהתאם לתוצאות תיק ההשקעות ובניכוי דמי ניהול כמפורט להלן[14].

לנתוני יתרת עתודות הביטוח לגבי תוכניות הביטוח מסוג משתתף ברווחים ומבטיח תשואה, ראה ביאור 20 לדוחות הכספיים.

- **קרנות פנסיה**

נכון להיום, קרנות הפנסיה הוותיקות והחדשות המקיפות נהנות מהבטחת תשואה על חלק מנכסי הקרן המגובים באג"ח מיועדות, הנושאות ריבית ריאלית בשיעור שנתי של 4.86%[15], עד לשיעור מקסימלי של 30% מסך הנכסים. ואולם, שיעור אגרות חוב מיועדות ביחס לעמיתים בקרנות הפנסיה החדשות, שקודם ל-1 בינואר 2004 כבר היו זכאים לפנסיה, יעמוד על 70% מסך הנכסים.

בנוסף, מדינת ישראל מעניקה "פיצוי" לקרנות הפנסיה הותיקות המאוזנות בגין צמצום הנפקת אגרות החוב המיועדות, שבוצע לאורך השנים, וזאת באמצעות הבטחת ההפרש שבין הריבית על אגרות החוב הישנות מסוג "מירון" (5.57%) לבין (א) 4% בגין הנכסים שאינם אגרות חוב מיועדות ומושקעים בשוק החופשי; (ב) 4.86% וזאת בגין חלק הנכסים המושקעים באגרות חוב מיועדות חדשות מסוג "ערד".

כמו כן, משרד האוצר מעמיד כרית ביטחון לקרנות הוותיקות על מנת להגן על עמיתי וגמלאי הקרנות מפני תנודתיות בתשואות.

לעניין אופן השקעת הנכסים החופשיים, ראה סעיף 9.5 להלן.

<u>זקיפת תשואה בקרן פנסיה חדשה מקיפה</u>

בהתאם ל**תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (זקיפת תשואה בקרן פנסיה חדשה מקיפה), התשע"ו-2016** (להלן: "**תקנות זקיפת תשואה**"), אופן זקיפת תשואה לעמיתים ופנסיונרים בקרן פנסיה חדשה מקיפה ("**תשואת אגרות חוב מיועדות**"), מבוצע באופן שלמקבלי קצבה נזקפת תשואת אגרות חוב מיועדות לפי היחס שבין 60% מסך נכסי מקבלי הקיצבה ובין סך נכסי הקרן שהושקעו באגרות חוב מיועדות; ואילו לעמיתים שאינם מקבלי קצבה מבוצעת זקיפת תשואת אגרות חוב מיועדות לפי יתרת התשואה בקרן הנובעת מהשקעה באגרות חוב מיועדות לאחר שנזקפה התשואה למקבלי הקצבה[16].

הממונה רשאי להגדיל את שיעור זקיפת תשואת אגרות חוב מיועדות למקבלי קיצבה בקרן מסוימת, אם מצא כי שיעור זקיפת התשואה המובטחת באגרות החוב לעמיתים שאינם מקבלי קצבה, עולה על מחצית האחוז בהשוואה לקרן אחרת וכי הפער האמור עלול להפר את האיזון האקטוארי בקרן.

---

[14] ביחס לפוליסות משתתפות ברווחים, הקיצבה צמודה למדד ההשקעות, בניכוי דמי ניהול וריבית תעריפית.

[15] יצוין כי אג"ח מיועדות אשר הונפקו עד ליום 1 בדצמבר 2003 נושאות ריבית של 5.05% צמוד מדד.

[16] החל מראשית 2024, לעמיתים בגיל 50 ומעלה (שאינם מקבלי קצבה) תבוצע זקיפת תשואת אגרות חוב מיועדות לפי היחס שבין 30% מסך היתרות הצבורות בקרן לעמיתים בקבוצה זו ובין סך נכסי הקרן שהושקעו באגרות חוב מיועדות; ואילו לעמיתים אחרים תבוצע זקיפת תשואת אגרות חוב מיועדות לפי יתרת התשואה בקרן הנובעת מהשקעה באגרות חוב מיועדות לאחר שנזקפה התשואה למקבלי הקצבה ולעמיתים מעל גיל 50.

חוזר הוראות ניהול קרן חדשה, חוזר הוראות לניהול קרן חדשה כללית וחוזר הוראות דיווח כספי לקרנות פנסיה חדשות קובעים את מנגנון עדכון הקיצבאות המשולמות מקרן פנסיה חדשה לעמיתים שהחלו לקבל קיצבת נכות או שאירים בגין אירוע מזכה החל מחודש ינואר 2018 או שהחלו לקבל קיצבת זקנה לאחר אותו מועד, באופן שהקיצבאות יעודכנו, בין היתר בהתאם לסטיות בין התשואה שתושג בפועל על ההשקעות החופשיות ובין שיעור של 3.36% לשנה, (ביחס לקרן המקיפה) ו-4% (ביחס לקרן המשלימה) שמשקפים את שיעור התשואה הגלומה בעת חישוב הקצבה לראשונה, באופן שגרעון בגין פורשים לא יושת על כלל העמיתים בקרן.

תקנות זקיפת תשואה, והקצאת אגרות החוב המיועדות בהתאם לקבוצות גיל, יצרו שונות באופן הקצאת אגרות חוב מיועדות בין עמיתים המשתייכים לאותה קבוצת גיל בקרנות הפנסיה השונות. תקנות אלו יצרו יתרון מסויים בהקשר זה לקרנות הפנסיה על פני מוצרים פנסיונים אחרים, במיוחד החל בשלב הסמוך לגיל הפרישה ואף יצרו העדפה להצטרפות או ניוד לקרנות פנסיה מסוימות, בהתאם לתמהיל גילאי העמיתים בקרן.

השפעת ההוראות כאמור צפוי שתתעצם אף בשילוב עם ההוראות בדבר שיעור דמי ניהול מופחת למקבלי קיצבה בקרנות ברירת המחדל (ראה סעיף 6.2.1(א) להלן). מנגד יכולה מגמה זו להתמתן בשל העובדה שקליטת עמיתים בגיל פרישה יכולה לייצר העדפה שלילית להצטרפות עמיתים צעירים לקרנות אשר שיעור הנכסים המשוייכים למקבלי קיצבה בהן גבוה, ביחס לקרנות פנסיה אחרות, כמפורט לעיל. בשנת הדוח ניכרה התגברות מסויימת בבקשות ניוד של עמיתים סמוך למועד פרישתם (ראה סעיף 6.4.5 להלן).

הערכת החברה בקשר עם תקנות זקיפת תשואה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על המידע המצוי בידי החברה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות והן תלויות בין היתר בהתפתחות תנאי התחרות בשוק, בהתנהגות הגורמים המתחרים ובהשפעות הגומלין שבין תקנות זקיפת תשואה להוראות רגולטוריות אחרות, לרבות בדבר ניוד אגב הצטרפות בפנסיה, הקמת קרנות ברירת מחדל (לפרטים ראה סעיפים 6.2.1(ב) ו-6.2.1(א) להלן), וכן בהתנהגות הגורמים המתחרים, הגורמים המפיצים ובחירות העמיתים והמבוטחים.

- **קופות גמל**

מאז אמצע שנות ה-80 לקופות הגמל לא הונפקו אגרות חוב מיועדות[17] והנכסים מושקעים בהתאם למגבלות הקבועות בתקנות ההשקעה.

6.1.2. פירוט עיקר המוצרים והשירותים הנכללים בתחום הפעילות

להלן תיאור של המוצרים והשירותים אשר נוהלו על ידי החברה בשנת הדוח.

6.1.2.1 ענף ביטוח חיים

(א) כללי

הקבוצה משווקת ביטוח לעצמאים ולשכירים וכן ביטוח פרט וביטוח קבוצתי, כמפורט להלן.

- **פוליסות פרט ופוליסות לשכירים ועצמאים**

הפוליסות משלבות, בדרך כלל, חיסכון וכיסויים ביטוחיים כגון ריסק ואובדן כושר עבודה[18]. חלק מפוליסות הביטוח המיועדות לשכירים ולעצמאיים, מאושרות כקופות גמל, נהנות מהטבות מס ומהוות חלק מהביטחון הסוציאלי של השכיר או העצמאי. פוליסות פרט, לעומתן, הכוללות חיסכון, אינן מאושרות כקופת גמל, אך נהנות מהטבות מס בגין כיסוי ביטוחי למקרה מוות ו/או אובדן כושר עבודה, הנרכש במסגרת הפוליסות, ובתנאים מסויימים גם בגין רכיב התשואה שנצברה בגין החיסכון.

---

17 למעט למספר מצומצם של קופות גמל מבטיחות תשואה.
18 ראה הערת שוליים 5 לעיל.

- **ביטוח קבוצתי**

הסכם הביטוח הקבוצתי מיועד להעניק כיסוי ביטוחי למקרה מוות, שניתן להוסיף לו ביטוח מפני סיכוני תאונה מחלה ונכות או כיסוי ביטוחי למקרה של אובדן כושר עבודה. הביטוחים הינם ללא מרכיב חיסכון, לקבוצות המונות למעלה מ-50 מבוטחים שיש ביניהם זיקה משותפת ומשווק בעיקר לקבוצות עובדים והם כפופים להוראות תקנות ספציפיות בעניין.

סכום הביטוח בביטוח חיים קבוצתי שווה, בדרך כלל, לכל חברי הקבוצה, או שהוא נקבע על פי גיל, משכורת או לפי קריטריון אובייקטיבי אחר, או שילוב שלהם. סכום הביטוח בביטוח אובדן כושר עבודה קבוצתי, נקבע, בין היתר, על פי תבחינים שונים וביניהם עיסוק, שכר, גיל ומגדר.

בהתאם להסדר התחיקתי ו/או בהתאם לתנאי הפוליסה הקבוצתית, מבוטח שתוקף הפוליסה הקבוצתית פקע לגביו, רשאי, בתנאים ובמקרים שנקבעו מראש, לרכוש פוליסה אישית ללא צורך בהליך חיתום רפואי, בדמי ביטוח שיהיו נהוגים במועד המעבר לגבי כלל המבוטחים אצל המבטח בפוליסת פרט דומה.

(ב) פירוט תוכניות ביטוח עיקריות בתחום ביטוח החיים

בתיק ביטוח החיים של הקבוצה קיים מגוון של תוכניות ביטוח, בהתאם לסוגי המוצרים שנמכרו לאורך השנים, להלן פירוט המוצרים העיקריים:

- **<u>ביטוח מסורתי</u>**

  - **פוליסה מסוג מסורתי מעורב** הינה פוליסה הכוללת שני מרכיבים, חיסכון וריסק (מוות). הפרמיה נגזרת מסכום הביטוח, מגיל המבוטח, מתקופת הביטוח וכדומה, ואינה ניתנת להפרדה וייחוס למרכיבי הפוליסה. סכום הביטוח משולם כסכום חד פעמי בתום תקופת הביטוח (בדרך כלל בגיל 65), או במקרה מוות לפני תום תקופת הביטוח, ולמעט סכומים שמשולמים בתום תקופת הביטוח, שהופקדו לאחר ינואר 2008 לפוליסות הכפופות לתקנות קופות גמל, אשר משולמים כקיצבה.

  - **פוליסה מסוג מסורתי "גמלא"** הינה פוליסה שרוב הפרמיה שלה (הנגזרת מסכום הביטוח, מגיל המבוטח, מתקופת הביטוח ועוד) מיועדת לתשלום גמלה שתשולם בהתאם לתנאי הפוליסה ובכפוף להוראות ההסדר התחיקתי. סכום הגמלה שתשולם וסכומי הפרמיה נקבעו במועד הוצאת הפוליסה.

  - **פוליסה מסוג מסורתי חיסכון** הינה פוליסה שכל הפרמיה שהצטברה בגינה משולמת כסכום חד פעמי, למעט סכומים שמשולמים בתום תקופת הביטוח, שהופקדו לאחר ינואר 2008 לפוליסות הכפופות לתקנות קופות גמל (פוליסות המיועדות לשכירים ולעצמאים), אשר משולמים כקיצבה. ערך הפדיון נקבע במועד הוצאת הפוליסה ונגזר מהפרמיה. במקרה מוות לפני תום תקופת הביטוח ישולם הסכום שהצטבר לאותו מועד.

בפוליסות מסוג מסורתי לא ניתן להגדיל את סכום ההפקדות בפוליסה, לרבות בגין גידול בשכר מעל לשיעור עליית המדד, ובמקרים אלו ניתן לערוך פוליסה נוספת ביחס לגידול בסכום ההפקדה או השכר, לפי העניין.

פוליסות מסוג מסורתי היו המוצרים היחידים שנמכרו עד שנת 1982 כביטוחי פרט, תגמולים לעצמאיים ומנהלים. פוליסות מסוג מעורב, גמלא ומסורתי- חיסכון המשיכו להיות משווקות כביטוח מנהלים עד יוני 2001 וכביטוח פרט וכתגמולים לעצמאים עד סוף 2003, בנוסף למוצרים אחרים שנמכרו במקביל.

- **<u>ביטוח מסוג עדיף (מיטב, מיטבית)</u>**

המאפיינים העיקריים של מוצר זה הם:

  - הפוליסה מחולקת לשני מרכיבים – לאחר ניכוי הוצאות בסכום קבוע, אחוז מסוים מהפרמיה נצבר כחיסכון ויתרת הפרמיה מיועדת לרכישת כיסוי ביטוחי למקרה מוות ולהוצאות תפעול ושיווק ("**מרכיב הריסק**"). עד סוף שנות ה-90, שיעור הפרמיה שיועד לחיסכון בפוליסות אלה במקור היה לרוב 72%. מתחילת שנות ה-2000, השיעור שיועד לחיסכון במקור היה לרוב 80% ומעלה. לאורך השנים, חלו שינויים בתמהיל הרכיבים כאמור בחלק מהפוליסות.

- ביחס להפקדות שבוצעו עד שנת 2000, רשאי המבוטח לבחור בסמוך למועד קבלת הקיצבה, האם לקבל את החיסכון שנצבר כתשלום הוני או כגמלה, על בסיס מקדם קיצבה שנקבע בפוליסה במועד רכישתה. ביחס להפקדות שבוצעו החל משנת 2000, על המבוטח היה לבחור, במועד הרכישה, בין הפקדה ל: (א) פוליסה הונית או נספח הון שצורף לפוליסה קיצבתית - במסגרתם ניתן היה לייעד את החיסכון שנצבר לאפיק הוני ללא אפשרות המרה לתשלום גמלה; ו- (ב) פוליסה קיצבתית - במסגרתה ניתן היה להמיר את החיסכון שנצבר לתשלום גמלה על בסיס מקדם קיצבה מובטח תוחלת חיים, שנקבע במועד רכישת הפוליסה; הכל בכפוף לתנאי הפוליסות.

  בפוליסה ששווקה עד לשנת 2000, בפני מבוטח שמגיע לגיל פרישה עומדים לבחירה מספר מסלולים אפשריים לקבלת קיצבה. בכל המסלולים, הקיצבה תשולם על בסיס מקדמי קיצבה מובטחים.

- החל משנת 2001, המבוטח זכאי לתשלום קיצבה על בסיס מקדם קיצבה מובטח תוחלת חיים, למשך כל ימי חייו במסלול אחד בלבד הכולל הבטחת מספר מינימלי של 240 תשלומי קיצבה חודשיים, למבוטח ו/או למוטבים; במסלולים נוספים מקדם הקיצבה המובטח תוחלת חיים נקבע במועד קבלת הקיצבה, בהתאם לתנאי הפוליסה.

הפוליסה שווקה בענף ביטוח חיים בין השנים 1983 ועד סוף 2003. הפוליסה שווקה כביטוח פרט, כביטוח תגמולים לעצמאים וכביטוח מנהלים.

- **<u>ביטוח מסוג פרופיל</u>**

- החל משנת 1999 משווקת הקבוצה קו מוצרים בשם המסחרי "פרופיל" לסוגיו, אשר שונה מהמוצרים ששווקו עד אותה עת, בין היתר: (א) בהפרדה בין רכיבי החיסכון, הסיכון והוצאות/דמי ניהול; (ב) באפשרות להתאים את הכיסויים הביטוחיים בהתאם לבחירת המבוטח; (ג) באפשרות לניהול החיסכון באמצעות מספר מסלולי השקעה עם תשואה יומית (במקום חודשית); (ד) בשיעור דמי הניהול, שאינם משתנים בהתאם לתשואה; (ה) באפשרות לייעד את החיסכון שנצבר לאפיק הוני ו/או לאפיק קיצבתי באותה פוליסה.

  לאחר שנת 2008 ניתן לייעד את ההפקדות בפוליסות כפופות לתקנות קופות גמל לאפיק קיצבתי בלבד, ובמקביל בוטלה האפשרות להמיר כספים שהופקדו עד שנת 2008 למקדמי קצבה מובטחים, וההמרה מתאפשרת בהתאם למקדמי הקיצבה הידועים במועד הבקשה להמרת סכום החיסכון החד פעמי לקיצבה. מבוטח רשאי לבקש המרה של סכום החיסכון החד פעמי לקיצבה החל מגיל 60 בלבד.

  החל משנת 2004 שיווקה החברה מספר סוגים נוספים של פוליסות פרופיל. פוליסות אלו נבדלו זו מזו, בין היתר, במבנה דמי הניהול ובשיעורם וכן במקדמי הקיצבה.

- בשנת 2013 התאימה החברה את פוליסת ביטוח המנהלים והפוליסה לעצמאים מסוג ה"פרופיל" ששווקו על ידה ממועד זה לשינויים בדמי הניהול, בהתאם לתקנות דמי הניהול, כמפורט בסעיף 6.1.2.3 להלן. כמו כן, החל מחודש ינואר 2013, הוגבלה האפשרות למכור תוכניות ביטוח חיים חדשות הכוללות מקדמי קיצבה מובטחי תוחלת חיים, למבוטחים שטרם מלאו להם 60[19].

  בשנת הדוח שווקו פוליסות ביטוח חיים עם מקדמי קיצבה לבני 60 ומעלה בהיקף לא מהותי.

  לפרטים בדבר מוצרים חדשים ראה סעיף 6.1.3 להלן.

  במסגרת פוליסות הפרופיל האמורות מסלול ברירת מחדל הוא תשלום קיצבה על בסיס מקדם קיצבה מובטח תוחלת חיים, למשך כל ימי חייו ובמקרה מותו, בטרם שולמו למבוטח מספר מינימלי של תשלומי קיצבה חודשיים מובטחים (240 תשלומים), ישולמו יתרת הקיצבאות למוטבים. כמו כן, קיימים מסלולים חלופיים לקבלת קיצבה,

---

[19] למעט חריג שהותר על ידי הממונה למשך שנה בתנאים שנקבעו על ידו.

לבחירת המבוטח. בפוליסות ששווקו עד שנת 2013 מקדמי הקיצבה במסלולים החלופיים ובפוליסות שנמכרות החל משנת 2013 מקדמי הקצבה, בכל המסלולים, נקבעים במועד הפרישה, למעט ביחס למבוטחים שרכשו את הפוליסה לאחר גיל 60 ובחרו בתוכנית ביטוח הכוללת מקדמי קיצבה מובטחי תוחלת חיים.

- במהלך השנים שווקו פוליסות מסוג פרופיל מנהלים, עצמאים ופרט, חלקן עם כיסויים ביטוחיים וחלקן ללא כיסויים ביטוחיים, חלקן עם מקדמי קיצבה מובטחי תוחלת חיים וחלקן ללא מקדמי קיצבה מובטחי תוחלת חיים.

פוליסות מסורתיות ופוליסות עדיף שכללו מרכיב חיסכון שנמכרו עד סוף שנת 1990, הינן פוליסות מבטיחות תשואה, שחלק מהתחייבויות החברה למבוטחים בהן מגובות באגרות חוב מיועדות. פוליסות הכוללות מרכיב חיסכון, שנמכרו משנת 1991 הינן ככלל, פוליסות תלויות תשואה.

לעניין פירוט דמי הניהול הנגבים בפוליסות ביטוח חיים העיקריות, ראה ביאור 20 לדוחות הכספיים.

- **<u>מוצרים המקנים כיסוי ביטוחי "ריסק"</u>**

מוצרי הריסק (ביטוח למקרה מוות ו/או נכות ו/או אובדן כושר עבודה ו/או מחלות קשות) נמכרים או נמכרו בעבר, כפוליסות עצמאיות ו/או כנספחים/תוספות לפוליסות "מסורתית", "עדיף" או "פרופיל".

כיסויי הריסק העיקריים הם:

- **ביטוח ריסק טהור – פרט-** ביטוח חיים למקרה מוות ללא מרכיב חיסכון. התוכנית מבטיחה למוטבים סכום ביטוח קבוע מראש, אם המבוטח נפטר במהלך תקופת הביטוח. תגמולי הביטוח משולמים למוטבים כפיצוי חד-פעמי או כסכום חודשי לתקופה הקבועה בפוליסה. במקרה של תוכנית ריסק המיועדת לכיסוי חוב יתרת הלוואת משכנתא, סכום הביטוח מתעדכן בהתאם לריבית שנקבעה בפוליסה ותגמולי הביטוח משולמים למוטב הבלתי חוזר והיתרה, ככל שקיימת, למוטבים. בעבר אפשרה החברה לרכוש כיסוי המעניק ביטוח חיים למקרה מוות ללא צורך בהליך מוקדם של חיתום רפואי, כאשר במקרה זה הכיסוי הביטוחי בשלוש השנים הראשונות לתקופת הביטוח היה בגין מוות כתוצאה מתאונה בלבד ובתקופה שלאחר מכן, בגין מוות מכל סיבה שהיא. החל מהרבעון האחרון של שנת 2018, ובהתאם **לתיקון מס' 18 לחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, התשע"ח- 1998**, מאפשרת החברה לרכוש ביטוח חיים למקרה מוות המיועד לכיסוי חוב יתרת הלוואת משכנתא לאנשים עם מוגבלות מקצרת חיים (כהגדרת מונח זה בדין ובהתאם להליך המוסדר בדין), ובכפוף לתקופת אכשרה של שנתיים וחצי.

- **ביטוח אובדן כושר עבודה-** תוכנית ביטוח המשלבת פיצוי חודשי בשיעור שאינו עולה בדרך כלל על 75% מהשכר של המבוטח, וזאת בכפוף למגבלות חיתום מסוימות במקרה של עליית שכר. בנוסף לתשלומי הפיצוי החודשיים שמשולמים למבוטח, המבוטח משוחרר, ככלל, מתשלום הפרמיות, והן משולמות על ידי חברת הביטוח, כל עוד המבוטח אינו כשיר לעבודה ("**שיחרור**"). תגמולי הביטוח משולמים בתשלומים חודשיים, החל מתום תקופת ההמתנה, וכל עוד המבוטח אינו כשיר לעבודה, אך לא יאוחר מתום תקופת הביטוח.

- **משלים פנסיית נכות (מטריה לקרן הפנסיה) -** ביטוח לאובדן כושר עבודה לעמית בקרן הפנסיה, אשר נועד להרחיב את הכיסוי הביטוחי הניתן במסגרת תקנון קרן הפנסיה למקרים בהם לא קיימת זכאות לתשלום קיצבת נכות בהתאם לתקנון קרן הפנסיה, כגון מקרה של אובדן כושר עבודה עיסוקי או בגין תקופת אכשרה הקבועה בתקנון קרן הפנסיה.

- **ביטוח מחלות קשות-** לעניין מכירת ביטוח מחלות קשות ראה סעיף 8.1.2.1(א) להלן.

- **ביטוח מוות מתאונה-** תוכנית ביטוח המבטיחה תשלום סכום חד-פעמי במקרה של מוות שנגרם כתוצאה מתאונה.

- **ביטוח נכות מתאונה-** תוכנית ביטוח המבטיחה תשלום סכום חד-פעמי במקרה של נכות שנגרמה כתוצאה מתאונה.

6.1.2.2. **ענפי קרנות פנסיה וקופות גמל**

קרנות פנסיה וקופות גמל מנוהלות על ידי החברות המנהלות על פי הוראות תקנונים. התקנונים הינם דינמיים ועשויים להשתנות מעת לעת באישור הממונה. הודעה על עיקרי השינויים נמסרת לעמיתים. ככלל, זכויות העמית נקבעות בהתאם לתקנון הקופה או הקרן התקף במועד הזכאות.

בשנת הדוח בוצעו מיזוגים של קופות גמל ומסלולי השקעה בקופות הגמל כדלקמן:

- ביום 1 באוקטובר 2020 מוזגו הקופות המרכזיות, אלמוג קופה מרכזית לפיצויים ליד כלל ישראל וכלל גמל קופה מרכזית לפיצויים, לתוך קופה כללית לפיצויים.

נכון למועד הדוח, קופות הגמל ומסלולי ההשקעה המנוהלים על ידי כלל פנסיה וגמל הינם:

שם הקופה	מסלולי השקעה		סוג הקופה
כלל תמר	מודל השקעות תלוי גיל	מסלול לבני 50 ומטה	קופת גמל אישית לתגמולים ופיצויים וקופת גמל לחסכון
		מסלול לבני 50 עד 60	
		מסלול לבני 60 ומעלה	
	אג"ח, עד 25% מניות		
	אג"ח צמוד מדד		
	שקלים		
	מניות		
	שקלי טווח קצר		
	אג"ח		
	הלכה		
	אג"ח, עד 15% מניות		
	מחקה מדד S&P500[20]		
בר קרן גמולים	בר א' - מבטיח תשואה		קופת גמל מבטיחת תשואה
	בר ג'		קופת גמל אישית לתגמולים ופיצויים
כלל השתלמות	כללי		קרן השתלמות
	שקלי טווח קצר		
	אג"ח צמוד מדד		
	מניות		
	אג"ח		
	הלכה		
	אג"ח עד 15% מניות		
	מחקה מדד S&P500[21]		

[20] מסלול חדש הוקם בחודש דצמבר 2020.

[21] מסלול חדש הוקם בחודש דצמבר 2020.

שם הקופה	מסלולי השקעה	סוג הקופה
כלל גמל לעתיד	כללי	קופת גמל להשקעה
	אג"ח	
	אג"ח ממשלתי	
	מניות	
	אג"ח עד 15% מניות	
	שקלי טווח קצר	
	הלכה	
	מחקה מדד S&P500[22]	
קופה כללית לפיצויים		קופה מרכזית לפיצויים
הדס		
כלל פיצויים למעסיק		
כלל ברזל - קופה מרכזית לפיצויים		
כלל גמל מרכזית מסלולית		
כלל תקציבית		קופה מרכזית להשתתפות בפנסיה תקציבית

להלן פירוט נתוני הנכסים המנוהלים, דמי גמולים, צבירה נטו, שיעור דמי ניהול מנכסים ושיעור דמי ניהול מהפקדות של קרנות הפנסיה וקופות הגמל ששווקו על ידי חברות הקבוצה בשנת 2020:

		נכסים מנוהלים ליום 31 בדצמבר 2020 (אלפי ש"ח)	דמי גמולים בשנת 2020 (אלפי ש"ח)	צבירה נטו בשנת 2020 (אלפי ש"ח)	שיעור דמי ניהול ממוצע מנכסים לשנת 2020	שיעור דמי ניהול ממוצע מהפקדות לשנת 2020
קרן הפנסיה עתודות הותיקה		12,013,897	208,087	(145,100)	0.28%	3.63%
קרנות פנסיה חדשות	**כלל פנסיה**	72,497,732	6,021,058	3,802,944	0.20%	1.83%
	כלל פנסיה משלימה	2,347,543	286,706	195,650	0.40%	0.10%
קופות גמל לתגמולים ופיצויים וקופות גמל לחיסכון		24,228,794	476,101	(1,023,459)	0.46%	0.06%
קופת גמל להשקעה		632,466	228,037	123,878	0.65%	-
קרן השתלמות		10,397,365	1,410,576	293,543	0.58%	-
אחר[23]		2,089,533	398	(373,215)	0.67%	-
סה"כ		**124,207,330**	**8,630,963**	**2,874,241**		

* צבירה נטו – הפקדות בתוספת העברות נכנסות בניכוי פדיונות והעברות יוצאות.

[22] ראה הערת שוליים 21 לעיל.

[23] כולל: קופות גמל מרכזיות לפיצויים, קופת גמל מרכזית להשתתפות בפנסיה תקציבית וקופת גמל לדמי מחלה.

להלן פירוט נתוני הנכסים המנוהלים, דמי גמולים, צבירה נטו, שיעור דמי ניהול מנכסים ושיעור דמי ניהול מהפקדות של קרנות הפנסיה וקופות הגמל ששווקו על ידי חברות הקבוצה בשנת 2019:

		נכסים מנוהלים ליום 31 בדצמבר 2019 (אלפי ש"ח)	דמי גמולים בשנת 2019 (אלפי ש"ח)	צבירה נטו בשנת 2019 (אלפי ש"ח)	שיעור דמי ניהול ממוצע מנכסים לשנת 2019	שיעור דמי ניהול ממוצע מהפקדות לשנת 2019
קרן הפנסיה עתודות הותיקה		11,549,644	215,447	(107,119)	0.28%	3.36%
קרנות פנסיה חדשות	**כלל פנסיה**	64,530,990	5,911,465	3,648,175	0.21%	2.02%
	כלל פנסיה משלימה	2,039,500	254,011	193,443	0.41%	-
קופות גמל לתגמולים ופיצויים וקופות גמל לחיסכון		24,516,271	610,429	(133,238)	0.47%	0.09%
קופת גמל להשקעה		482,652	254,435	206,767	0.65%	-
קרנות השתלמות		9,629,858	1,328,466	744,625	0.61%	-
אחר[24]		2,415,100	417	(197,720)	0.64%	-
סך הכל		**115,164,015**	**8,574,670**	**4,354,933**		

* צבירה נטו – הפקדות בתוספת העברות נכנסות בניכוי פדיונות והעברות יוצאות.

להלן פירוט נתוני הנכסים המנוהלים, דמי גמולים, צבירה נטו, שיעור דמי ניהול מנכסים ושיעור דמי ניהול מהפקדות של קרנות הפנסיה וקופות הגמל ששווקו על ידי חברות הקבוצה בשנת 2018:

		נכסים מנוהלים ליום 31 בדצמבר 2018 (אלפי ש"ח)	דמי גמולים בשנת 2018 (אלפי ש"ח)	צבירה נטו בשנת 2018 (אלפי ש"ח)	שיעור דמי ניהול ממוצע מנכסים לשנת 2018	שיעור דמי ניהול ממוצע מהפקדות לשנת 2018
קרן הפנסיה עתודות הותיקה		10,028,397	227,462	(90,503)	0.27%	3.43%
קרנות פנסיה חדשות	**כלל פנסיה**	54,363,827	5,646,940	3,817,052	0.22%	2.25%
	כלל פנסיה משלימה	1,633,395	243,751	178,368	0.43%	-

[24] ראה הערת שוליים 23 לעיל.

קופות גמל לתגמולים ופיצויים וקופות גמל לחיסכון	22,436,655	452,670	(633,416)	0.48%	0.17%
קופת גמל להשקעה	238,455	164,310	142,861	0.65%	-
קרן השתלמות	7,938,848	1,196,655	543,710	0.64%	-
אחר[25]	2,368,813	404	(532,444)	0.60%	-
סה"כ	**99,008,390**	**7,932,192**	**3,425,628**		

* צבירה נטו – הפקדות בתוספת העברות נכנסות בניכוי פידיונות והעברות יוצאות.

.6.1.2.3 דמי ניהול והוצאות במוצרים השונים

1) להלן טבלאות המתארות את שיעורי דמי הניהול המירביים השנתיים במוצרים העיקרים השונים[26] בהתאם להסדר התחיקתי, **לרבות תקנות הפיקוח על שירותים פיננסים (קופות גמל) (דמי ניהול), התשע"ב -2012** (להלן: **"תקנות דמי ניהול"**):

<u>ביטוח חיים</u>

מוצר פנסיוני	דמי ניהול שנתיים מקסימליים
תוכניות ביטוח חיים תלויות תשואה ששווקו עד סוף שנת 2003 מסוג "מסורתי" ו"עדיף"[27]	דמי ניהול קבועים עד 0.6% מהצבירה + דמי ניהול משתנים עד 15% מהתשואה הריאלית שהושגה בניכוי דמי הניהול הקבועים. במקרה של הפסד, חברת הביטוח אינה זכאית לדמי הניהול המשתנים וזאת עד לכיסוי ההפסד המצטבר הקבוע בפוליסות.[28]
תוכניות ביטוח חיים תלויות תשואה ששווקו מ- 1 בינואר 2004 עד סוף שנת 2012	2% מהצבירה +0% מההפקדות או שיעור נמוך יותר מהצבירה ושיעור גבוה יותר מההפקדות (על פי תמהיל מאושר על ידי הממונה- כאשר דמי הניהול מההפקדות הינם בשיעור שבין 0% ל-13%).
תוכניות ביטוח חיים תלויות תשואה המשווקות החל מינואר 2013	עד 1.05% מהצבירה (תוכניות ששווקו בשנת 2013 עד 1.1% מהצבירה) +עד 4% מההפקדות.
מקבלי קיצבה	עד 0.6% מהצבירה.

הכנסות החברה בפוליסות מבטיחות תשואה נובעות מהמרווח הפיננסי, ככל שנוצר, בין התשואה המובטחת באגרות החוב המיועדות והרווחים מההשקעות על הנכסים החופשיים לבין ההתחייבויות כלפי המבוטחים.

<u>קרנות פנסיה</u>

מוצר פנסיוני	דמי ניהול שנתיים החל משנת 2014

[25] כולל: קופות גמל מרכזיות לפיצויים, קופת גמל מרכזית להשתתפות בפנסיה תקציבית וקופת גמל לדמי מחלה.
[26] האמור לא כולל דמי ניהול והוצאות מסוגים שונים הנגבים בחלק מפוליסות ביטוח החיים כדוגמא בגין ניהול תיק השקעות, גורם פוליסה או גורם גביה וכו'.
[27] פוליסות "פרופיל" שנמכרו עד שנת 2003 כללו מנגנון תמחור שונה.
[28] ראה ביאור 3(יד)3 לדוחות הכספיים.

קרן ותיקה מאוזנת	על פי היתרים ספציפיים שניתנו על ידי הממונה
קרן פנסיה חדשה מקיפה	עד 0.5% מהצבירה + עד 6% מההפקדות
קרן פנסיה חדשה כללית (משלימה)	עד 1.05% מהצבירה + עד 4% מההפקדות
מקבלי קיצבה בקרן פנסיה מקיפה	עד 0.5% מתוך סך הנכסים העומדים כנגד התחייבויות הקרן לכלל מקבלי הקיצבה[29]
מקבלי קיצבה בקרן פנסיה כללית	עד 0.6% מתוך סך הנכסים העומדים כנגד התחייבויות הקרן לכלל מקבלי הקיצבה

קופות גמל[30]

מוצר פנסיוני	דמי ניהול שנתיים החל משנת 2014
קופת גמל אישית לתגמולים ופיצויים, קופת גמל לחיסכון וקופת גמל להשקעה	עד 1.05% מהצבירה + עד 4% מההפקדות
קופת גמל מרכזית	עד 2% מהצבירה (ללא דמי ניהול מההפקדות)
קרנות השתלמות	עד 2% מהצבירה (ללא דמי ניהול מההפקדות)

כן נקבעו הסדרים משלימים נוספים, לרבות כמפורט להלן:

- ביחס למבוטחים ועמיתים שהינם מנותקי קשר – רשאים הגופים המוסדיים לגבות דמי ניהול בשיעור של עד 0.3% מהצבירה, או השיעור שנגבה בפוליסה או בחשבון העמית, לפי העניין, במועד שבו נותק הקשר, לפי הנמוך[31].

- דמי הניהול השנתיים המינימליים בחשבונות קופת גמל, שאינה קופת ביטוח או קרן פנסיה מקיפה[32], אליה בוצעו הפקדות שקדמו לשנת המס 2008, לא יפחתו מ- 6 ש"ח לחודש (צמוד למדד), בכל חשבונות העמית.

בפועל, בחלק מהמוצרים גובים הגופים המוסדיים בקבוצה דמי ניהול נמוכים מהתקרות המפורטות לעיל, בהתאם להסכמים פרטניים, וזאת בשל התחרות הקיימת בשוק, ובהתאם להוראות רגולטוריות החלות על מתן ההנחות בדמי הניהול (לפרטים נוספים בדבר התחרות בשוק ראה סעיף 6.3 להלן). הוראות ההסדר התחיקתי מסדירות מתן הנחות, לרבות הוראות בדבר תקופה מינימלית למתן הנחות וכן הוראות לפיהן הנחות למקבלי קיצבה תהיינה למשך כל תקופת תשלום הקיצבה (לרבות ביחס לשארים).

תיקון חוזר דמי ניהול - הוראת שעה

בחודש ספטמבר 2020 פורסם חוזר דמי ניהול במכשירי החיסכון הפנסיוני- תיקון – הוראת שעה על רקע אירוע הקורונה (להלן: "**הוראת שעה- תיקון חוזר דמי ניהול**"), במסגרתו נקבע כי גוף מוסדי יהיה רשאי להעלות את שיעור דמי הניהול לפני תום תקופת ההנחה שנקבעה ללקוח, בעקבות הפסקת תשלומים לחיסכון המועברים לקופת הגמל עבור העמית שלא אירעה בשל המעביד, שהחלה עד סוף חודש אוקטובר 2020, רק לאחר שחלפו 12 חודשים ממועד הפסקת התשלומים לחיסכון (חלף 6 חודשים, בהתאם לנוסח חוזר דמי הניהול במכשירי החיסכון הפנסיוני).

בחודש מרס 2021 שלח הממונה מכתב לגופים המוסדיים (להלן: "**קריאת הממונה בעניין דמי ניהול**") במסגרתו קרא לגופים המוסדיים להמשיך ולנהוג בסולידריות כלפי עמיתים שהופסקו בגינם הפקדות לחסכון הפנסיוני בתקופה שמחודש נובמבר 2020 ועד חודש יוני 2021, באופן שלאחר חלוף 6 חודשים (ועד חלוף 12 חודשים) ממועד הפסקת ההפקדות לא יועלה שיעור דמי הניהול ביחס לאותם לקוחות, למעט העלאה רק עד לשיעור דמי הניהול הממוצע מצבירה באותו גוף מוסדי. כן קרא הממונה לגופים המוסדיים להאריך את התקופה בה לא יועלה שיעור דמי הניהול, ביחס לעמיתים שהפסקת

---

29 למעט נכסים העומדים כנגד התחייבויות הקרן למי שהיה זכאי לקבל קיצבה או קיצבת נכות לפני ה-1 בינואר 2004.

30 למעט קופות גמל מבטיחות תשואה, שדמי הניהול בהן נקבעים על פי האמור בתקנון.

31 ביחס לעמית/מבוטח שאותר שאינו עמית/מבוטח שנפטר- רשאי הגוף המוסדי לגבות, באופן רטרואקטיבי, דמי ניהול נוספים, באופן שדמי הניהול שיגבו בגין התקופה שחלה החל משנה ממועד ניתוק הקשר ועד איתור העמית/מבוטח יהיו בשיעור של עד 0.5% מהיתרה הצבורה בחשבון (במקום 0.3%).

32 ולמעט מוצרים נוספים שנקבעו בתקנות דמי ניהול.

ההפקדות להם בוצעה מחודש מרס 2020 ועד חודש אוקטובר 2020 (לגביהן חלה הוראת שעה- תיקון חוזר דמי ניהול), מ-12 חודשים ממועד הפסקת ההפקדות ל-18 חודשים.

במסגרת המכתב הודיע הממונה על כוונתו לפרסם איזה גופים מוסדיים יפעלו בהתאם לקריאתו כאמור. להערכת החברה, הוראת שעה- תיקון חוזר דמי ניהול ומכתב הממונה בעניין זה יביאו לירידה בהכנסות החברה מדמי ניהול, בהיקף שאינו מהותי.

המידע בכל הקשור להשלכות אפשריות של הוראת שעה- תיקון חוזר דמי ניהול, הינו מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות והנחות של הקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח. היישום בפועל עשוי להיות שונה באופן מהותי מזה שנחזה, והוא תלוי במידה רבה בהיקף היציאה לחל"ת של עובדים במשק ובשיעור החזרה לעבודה של עובדים אלו, בהיקף הפסקת ההפקדות עבור עובדים המצויים בחל"ת וכן בשיעור הניודים והפדיונות ממוצרים פנסיוניים שההפקדות עבורם הופסקו.

<u>דמי ניהול למקבלי קצבה</u>

הנחות הניתנות בשיעור דמי הניהול למקבלי קיצבה בקרן הפנסיה, בשילוב ההתחייבות למתן הנחות למשך כל תקופת חיי העמית ושאריו, עלולות להיות בעלות השפעה מהותית על גובה דמי הניהול שתגבה כלל פנסיה וגמל מעמיתים מקבלי קיצבה ומשאריהם ועל הרווחיות. במסגרת חוזר קופת ברירת מחדל נקבע כי דמי הניהול שתגבה חברה מנהלת של קרן שנבחרה כקרן ברירת מחדל ממקבלי קיצבה שיפרשו במהלך תקופת הזכייה (אף אם הצטרפו שלא במסגרת ברירת המחדל), לא יעלו על שיעור של 0.3% לשנה (לעומת שיעור מירבי של 0.5% בהתאם לדין). לפרטים בדבר הגידול בנתח השוק של קרנות ברירת המחדל הנבחרות ראה סעיף 6.3.1(2) להלן.

בחודש דצמבר 2020 פורסמה **טיוטת תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (דמי ניהול) (תיקון), התשפ"א-2020** (להלן: "**טיוטת תקנות דמי ניהול – מקבלי קצבאות**"), שעיקרן הצעה להעמדת דמי הניהול למקבלי קצבאות על 0.3% (חלף התקרה כיום של 0.5% או 0.6%, בהתאם לסוג המוצר, כמפורט לעיל). במסגרת הטיוטה מוצע כי התקרה האמורה תחול ביחס למי שיחלו לקבל קצבה מקרן פנסיה מיום כניסת התיקון לתוקף, וכן על פוליסות שישווקו ממועד זה. טיוטת התקנות מחילה את התקרה האמורה גם על מקבלי קצבה שאינה קצבת זקנה (מקבלי קצבאות נכות ושאירים בפנסיה, ומקבלי קצבאות נכות ואובדן כושר עבודה בביטוח).

להערכת החברה, כניסתן לתוקף של התקנות בנוסחן הנוכחי צפויה להביא לפגיעה משמעותית בהכנסות העתידיות של כלל פנסיה וגמל מדמי ניהול שיגבו ממקבלי קצבאות, וכנגזרת לפגיעה ברווחיותה העתידית, ולטווח הארוך גם בהכנסה של החברה.

המידע בכל הקשור להשלכות האפשריות של טיוטת תקנות דמי ניהול מקבלי קצבאות הינו מידע צופה פני עתיד, המתבסס על הערכות והנחות של החברה והתוצאה בפועל יכולה להיות שונה באופן מהותי מזו שנחזתה, בין היתר לאור אי הודאות ביחס לנוסחן הסופי של ההוראות וכן להשפעתן על החלטות הגופים המוסדיים בקבוצה אשר תלויות בין היתר בהתנהגות הגורמים המתחרים, הגורמים המפיצים, המעסיקים והלקוחות.

לפרטים בדבר דמי הניהול שגבו חברות הקבוצה במוצרים השונים בשנים 2018 עד 2020 ראה סעיף 6.1.2.2 לעיל וכן ביאורים 20 ו- 29 לדוחות הכספיים.

2) <u>הוצאות בקשר עם ניהול השקעות</u>

בנוסף לדמי הניהול, גובים הגופים המוסדיים הוצאות בקשר עם ניהול השקעות עמיתים שמשמשות לצדדים שלישיים, וזאת בכפוף להוראות **תקנות הפיקוח על שירותים פיננסים (קופות גמל) (הוצאות ישירות בשל ביצוע עסקאות), התשס"ח-2008** (להלן: "**תקנות ההוצאות הישירות**"), אשר קובעות את סוגי ההוצאות בהן ניתן לחייב את העמיתים ומחילות מגבלה מצטברת כמותית שנתית בשיעור של 0.25% מהנכסים, על סכום ההוצאות שניתן לחייב את העמיתים ביחס לחלק מההוצאות. לפרטים בקשר עם התקנות האמורות ראה סעיף 9.5.5.2 להלן.

סכום ההוצאות הנגבה מהעמיתים מהווה רכיב נוסף בהשפעה על התשואה ללקוח במוצרי החיסכון השונים ומהווה אף רכיב השוואתי נוסף בין הגופים המתחרים, וכפועל יוצא משפיע על התחרות בענף.

בחודש יולי 2020 אישרה ועדת הכספים של הכנסת תקנות אשר מאריכות את התקופה במסגרתה חלה מגבלת ההוצאות הישירות שניתן לגבות מנכסי הקופות כנגד התחייבויות תלויות תשואה עד לסוף חודש פברואר 2021. אישור ועדת הכספים ניתן תוך שנקבע כי הרשות תעדכן את ועדת הכספים על עבודת ועדה מקצועית ובלתי תלויה לבחינת נושא הוצאות ישירות, שנועדה לבחון האם ניהול חיצוני של השקעות מסוימות מגדיל את התשואה נטו עבור החוסך. בחודש מרס 2021 פרסמה הרשות מכתב ולפיו תוקף תקנות ההוצאות הישירות יעמדו בתוקפן עד שלושה חודשים מיום התכנסות הכנסת ה- 24.

אי הארכת תוקף התקנות כאמור או אישורן במתכונת שונה מהמתכונת הקיימת יכול ויגרום להשפעה מהותית, החל מחודש מרס 2021, בכל הנוגע לאופן השקעת כספי עמיתים ומבוטחים והתשואה שתושג עבורם וכפועל יוצא תשפיע גם על הכנסות החברה מדמי ניהול.

הערכת החברה בקשר עם השלכות תקנות ההוצאות הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על המידע המצוי בידי החברה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות וזאת, בין היתר, לאור ההוראות שיקבעו ביחס להארכת תקנות ההוצאות ו/או תכולתן, אם וככל שיפורסמו.

.6.1.3 <u>מוצרים חדשים</u>

- **כללי:**

בשנת הדוח לא שיווקו חברות הקבוצה מוצרים מהותיים חדשים בתחום זה, למעט כמפורט להלן:

<u>שינויים בתקנוני קרנות הפנסיה בשנת הדוח:</u>

(א) קרן פנסיה מקיפה - "כלל פנסיה"

כלל פנסיה וגמל פועלת מעת לעת, בכפוף לאישור הממונה, לתיקון תקנון קרן הפנסיה המקיפה וזאת, בין היתר, נוכח שינויים רגולטורים והצורך בביצוע התאמות תפעוליות.

בחודש יולי 2020 נכנס לתוקף תיקון לתקנון הקרן המקיפה "כלל פנסיה", אשר עיקר השינויים שנכללו בו הינם: עדכון המקדמים, בהתאם להוראות החוזר המאוחד לעניין מדידת התחייבויות – עדכון מערך ההנחות הדמוגרפי בביטוח חיים ועדכון מודל שיפורי תמותה לחברות ביטוח ולקרנות פנסיה; חובת עמית היוצא מחוץ לישראל לתקופה העולה על 6 חודשים להודיע על כך לחברה המנהלת וכן להמציא אישור חיים לבקשת החברה המנהלת; זכאות עמית לבקש תשלום נוסף של חודש עד שלושה חודשי קצבה בעד החודשים שקדמו למועד הזכאות הראשון לקבלת קצבת זקנה (במגבלות שנקבעו).

במסגרת תיקון התקנון בחודש יולי 2020 נוסף בקרן מסלול "כלל פנסיה – מסלול שקלי טווח קצר".

(ב) קרן פנסיה כללית - "כלל פנסיה משלימה"

כלל פנסיה וגמל פועלת מעת לעת, בכפוף לאישור הממונה, לתיקון תקנון קרן הפנסיה המשלימה וזאת, בין היתר, נוכח שינויים רגולטורים והצורך בביצוע התאמות תפעוליות.

בחודש יולי 2020 נכנס לתוקף תיקון לתקנון הקרן המשלימה "כלל פנסיה משלימה", אשר עיקר השינויים שנכללו בו הינם: עדכון המקדמים למקבלי קצבאות, בהתאם להוראות החוזר המאוחד לעניין מדידת התחייבויות – עדכון מערך ההנחות הדמוגרפי בביטוח חיים ועדכון מודל שיפורי תמותה לחברות ביטוח ולקרנות פנסיה; חובת עמית היוצא מחוץ לישראל לתקופה העולה על 6 חודשים להודיע על כך לחברה המנהלת וכן להמציא אישור חיים לבקשת החברה המנהלת.

במסגרת תיקון התקנון בחודש יולי 2020 נוסף בקרן מסלול "כלל פנסיה – מסלול שקלי טווח קצר" וכן "מסלול למקבלי קצבה - אג"ח עד 20% מניות".

(ג) קרן פנסיה ותיקה - עתודות קרן פנסיה לשכירים ועצמאיים ("עתודות הותיקה")

בחודש נובמבר 2020 הגישה עתודות בקשה לממונה לתיקון תקנון קרן הפנסיה עתודות הותיקה, במסגרתה התבקש, בין היתר, אישור לעדכון ההנחות האקטואריות ומקדמי התמותה; ותיקון הוראת התקנון בנושא מנגנון ההפחתה של מנות הפנסיה. נכון למועד אישור הדוחות טרם התקבל אישור הממונה לבקשה.

שינויים בתקנוני קרנות הפנסיה לאחר שנת הדוח

לאחר מועד הדוח, בחודש ינואר 2021 נכנסו לתוקף תיקונים לתקנון קרן הפנסיה "כלל פנסיה" ולתקנון הקרן המשלימה "כלל פנסיה משלימה", במסגרתם נוסף בקרן המקיפה ובקרן המשלימה מסלול "מחקה מדד S&P 500".

שינויים בתקנוני קופות הגמל בשנת הדוח:

בחודש דצמבר 2020 נכנסו לתוקף תיקונים לתקנון קופת הגמל "כלל תמר", לתקנון קרן ההשתלמות "כלל השתלמות" ולתקנון קופת הגמל להשקעה "כלל גמל לעתיד" במסגרתם התווסף מסלול השקעה "מחקה מדד S&P 500" לכל אחד מהתקנונים.

.6.1.4 השווקים העיקריים, מגמות ושינויים בביקוש ובהיצע

נושא הביטחון הסוציאלי בישראל מורכב מרובד חובה המנוהל בידי המדינה והחל משנת 2008 גם מרובד חובה נוסף המנוהל באמצעות גופים מוסדיים, במסגרת צו פנסיית חובה[33], המתייחס לכלל השכירים במשק ומחייב מעסיקים להפקיד עבור עובדיהם כספים בגין מרכיבי תגמולים ופיצויים, בשיעורים הקבועים בצו פנסיית חובה, וזאת במסגרת הסדר פנסיה מקיפה, אשר נקבע כהסדר ברירת המחדל, או במסגרת קופת ביטוח לקיצבה הכוללת כיסויים למקרה מוות ונכות.

החל משכר חודש ינואר 2017, עומדים שיעורי ההפקדות המינימליות לכלל העובדים והמעסיקים במשק על 6% לרכיב תגמולי העובד, 6.5% לרכיב תגמולי המעסיק ו- 6% לרכיב הפיצויים. כן נקבע כי תשלום המעסיק כאמור יכלול רכישת כיסוי אובדן כושר עבודה לעובד, אולם בכל מקרה הפרשות המעסיק לחלק התגמולים לא יפחתו מ- 5% מהשכר הקובע, וסך עלויות המעסיק בגין חלק התגמולים וכיסוי אובדן כושר עבודה לא יעלו על 7.5% מהשכר הקובע, שיהיה השכר בגינו יבוצעו הפקדות בהתאם להסכם העובד, ולא פחות מהשכר המבוטח לפי צו ההרחבה לפנסיית חובה. כן נקבע בצו האמור כי שיעור ההפקדות של המעסיק יהיה אחיד לכל המוצרים הפנסיוניים.

החל משנת 2017, חלה חובה גם על עצמאים לשלם תשלומים לקופת גמל לקיצבה, בשיעורים שנקבעו (4.45% עד מחצית השכר הממוצע במשק ו - 12.55% על הכנסה העולה על מחצית השכר הממוצע במשק ולא מעבר לשכר הממוצע במשק), בהתאם לגובה הכנסתם (להלן: "**חוק פנסיית חובה לעצמאים**"). כן כולל חוק פנסיית חובה לעצמאים הוראות שעניינן מתן אפשרות למשיכת חלק מהסכום הצבור לזכות העצמאי, בעת היותו מובטל, בהתאם לתנאים ומועדים שנקבעו בתקנות.

בנוסף, קיימות הפקדות לרובד רשות, הנובעות מהפקדות עובד ומעסיק שהינן בגדר הסדר מיטיב וכן מהפקדות של עמיתים עצמאיים מעבר לחובה בחוק. רובד הרשות האמור, כולל הפקדות בשיעור או בסכום העולים על המתחייב בדין וכן הפקדות לאפיקי חיסכון שחלקם אינם נהנים מהטבות מס או נהנים מהטבות מס מופחתות.

.6.1.4.1 ענף ביטוח חיים

מגמות בביקוש ובהיצע: בשנת הדוח, הייתה הפנסיה למוצר הפנסיוני העיקרי ששווק על ידי הגופים המוסדיים לכלל הציבור, וזאת בהמשך למגמה הנמשכת בשנים האחרונות, של עידוד רגולטורי של הפקדות למוצרי הפנסיה, כדוגמת גיבוי חלקי של אגרות חוב מיועדות להבטחת התשואה עד לשיעור של 30%,[34] קביעת הפנסיה כמוצר ברירת מחדל במסגרת צו

---

[33] צו אשר הרחיב את ההסכם הקיבוצי הכללי (הסכם מסגרת) לביטוח פנסיוני מקיף במשק.

[34] לפרטים בדבר **תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (זקיפת תשואה בקרן פנסיה חדשה מקיפה), התשע"ו-2016** בקשר עם היקף הקצאת איגרות החוב המיועדות לעמיתי קרנות הפנסיה בגילאים שונים ראה סעיף 6.1.1.2 לעיל.

פנסיית חובה ושינויים רגולטוריים נוספים, לרבות ביטול מקדמי הקיצבה המובטחים בביטוח, למעט ללקוחות בני 60 ומעלה, וכן אי מתן אישור לתעריפים למכירת כיסויי ריסק במסגרת פוליסות ביטוח המנהלים (ראה סעיף 6.1.4.1 להלן).

בשנת הדוח חל קיטון בהיקף ההצטרפות למוצרי ביטוח חיים משולבי חיסכון בהשוואה לשנה קודמת. בנוסף, בשנת הדוח חל גידול במכירות של מוצרי הריסק, בעיקר ביחס למוצרי ריסק שנמכרים אגב חיסכון פנסיוני, ומנגד התגברו ביטולי פוליסות ריסק (לרבות ריסק אגב משכנתא) אשר נמכרו בעבר. להשפעות העדר תעריפים מאושרים במסגרת ביטוחי המנהלים ראה להלן.

בשנת הדוח ניכרו השפעות משבר הקורונה על תוצאותיה העסקיות של החברה, אשר עיקרן:

א. השפעות הנובעות מהיקף התעסוקה במשק, שהביא במישרין, בתחילת המשבר, לירידה בהיקף ההפקדות למוצרים הפנסיוניים ובעקיפין גם לירידה בהיקף ההפקדות בכלל מוצרי החיסכון. כנגזרת לירידה בהיקף ההפקדות חלה ירידה בהיקף דמי הניהול שגבו הגופים המוסדיים בקבוצה מהפקדות (במוצרים בהן מבוצעת גבייה מהפקדות), והשלכה עקיפה על היקף הצבירה, שהשפיעה על היקף דמי הניהול מצבירה שגבו הגופים המוסדיים בקבוצה.

ב. השפעות על שווי הנכסים הפיננסיים והראליים במשק, שבהם מושקעים הכספים המנוהלים על ידי הגופים המוסדיים בקבוצה, הביאו בחלק מחודשי שנת הדוח לירידה בשווי הנכסים בתיק ההשקעות המנוהל עבור מבוטחי ועמיתי הקבוצה, ובהתאם לירידה בהיקף הצבירה בחלק גדול מחודשי שנת הדוח ביחס לשנת 2019, וכנגזרת לירידה בהיקף דמי הניהול שגבו הגופים המוסדיים בקבוצה. יצויין כי ברבעון האחרון של שנת 2020 ובראשית 2021 חלו עליות משמעותיות בשווי הנכסים בתיק ההשקעות המנוהל עבור מבוטחי ועמיתי הקבוצה, אשר הביאו לעליה בהיקף הצבירה, ובהתאם בהיקף דמי הניהול שגבו הגופים המוסדיים בקבוצה מצבירה בחודשים אלו.

החברה אינה יכולה להעריך באופן מלא את השלכות משבר הקורונה ואת התפתחותן, אולם סיום תקופות חל"ת בהן עדיין מצויים חלק מהעובדים וסיום זכאות לדמי האבטלה יכולים להביא מחד לגידול בהפקדות לחיסכון פנסיוני, ומאידך לגידול בתביעות אובדן כושר עבודה ויכולים אף להשפיע על תוחלת החיים. לפרטים נוספים בדבר השפעות משבר הקורונה ראה סעיף 9.11.1 להלן וכן ביאור 1(ד) לדוחות הכספיים.

המידע בכל הקשור להשפעות משבר הקורונה, הינו מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות והנחות של הקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח. השינויים והשלכותיהם בפועל עשויים להיות שונים מאלה שנחזו וזאת נוכח אי הוודאות באשר להתאוששות והיקף התעסוקה העתידי במשק ממשבר הקורונה; התנהגות הגופים המתחרים להתמודדות עם אירועי הקורונה; וכן טעמי הלקוחות, אשר יכול וישתנו עקב אירועי הקורונה ו/או תקופות אי העסקה שחוו.

- **היקף הפעילות[35]:** בהתאם לפרסומי הממונה, הנכסים בענף ביטוח חיים בשוק הביטוח הישראלי ליום 30 בספטמבר 2020 הסתכמו בכ-400 מיליארדי ש"ח, מתוכם 318 מיליארדי ש"ח נכסים בתיק ביטוח חיים החדש (פוליסות משתתף ברווחים), לעומת כ- 391 מיליארדי ש"ח ליום 30 בספטמבר 2019, מתוכם 306 מיליארדי ש"ח נכסים בתיק ביטוח חיים החדש, דהיינו גידול של כ- 2% בסך הנכסים וגידול של כ- 4% בנכסי תיק ביטוח חיים החדש.

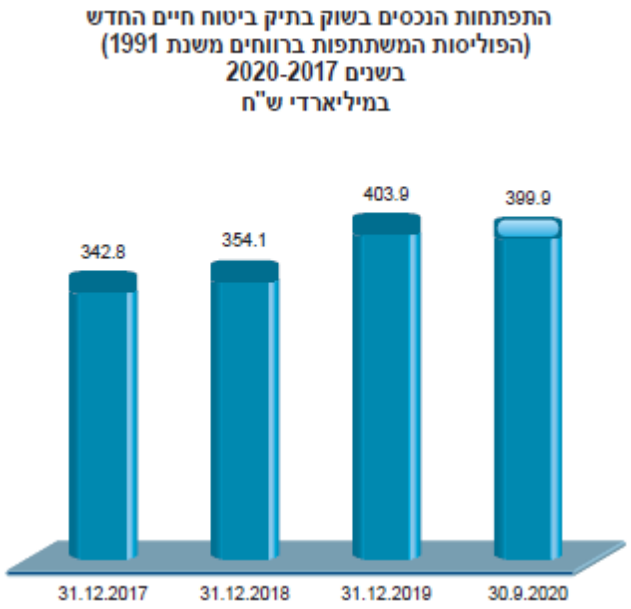
נכון ליום 30 בספטמבר 2020, הנכסים בתיק ביטוח חיים המנוהלים על ידי החברה הסתכמו בכ- 87 מיליארדי ש"ח, מתוכם כ-68 מיליארדי ש"ח נכסים בתיק ביטוח חיים החדש (פוליסות משתתף ברווחים), לעומת כ- 86 מיליארדי ש"ח נכון ליום 30 בספטמבר 2019, מתוכם כ- 66 מיליארדי ש"ח נכסים בתיק ביטוח חיים החדש. דהיינו גידול של כ- 1% בסך הנכסים וגידול של כ- 3% בנכסי תיק ביטוח חיים החדש.

נכון ליום 31 בדצמבר 2020, הנכסים בתיק ביטוח חיים המנוהלים על ידי החברה הסתכמו בכ-96 מיליארדי ש"ח, מתוכם כ-76 מיליארדי ש"ח נכסים בתיק ביטוח חיים החדש (פוליסות משתתף ברווחים), לעומת כ-86 מיליארדי ש"ח נכון ליום 31 בדצמבר 2019, מתוכם כ- 71 מיליארדי ש"ח נכסים בתיק ביטוח חיים החדש.

---

[35] היקף הנכסים בביטוח חיים מבוסס על סכום ההתחייבויות הביטוחיות.

נכון ליום 30 בספטמבר 2020 הנכסים בתיק ביטוח חיים המנוהלים על ידי החברה היוו כ- 21.7% מסך הנכסים בשוק ביטוח החיים, בהשוואה לכ- 22% נכון ליום 30 בספטמבר 2019.

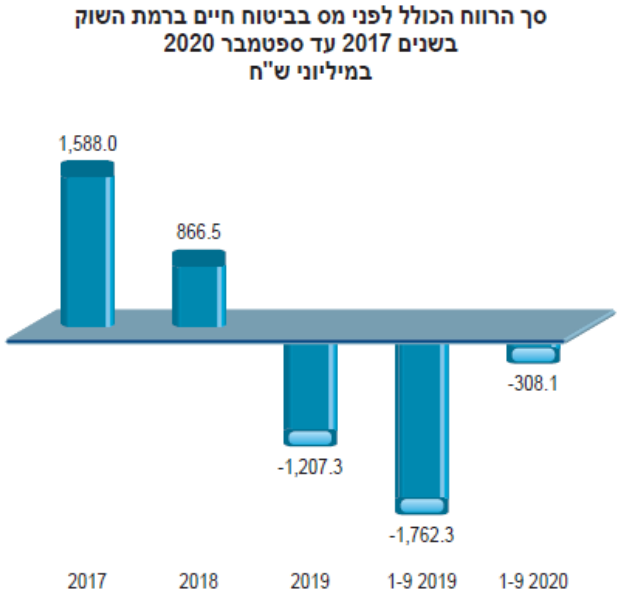
הקיטון בנכסים ביום 30 בספטמבר 2020 לעומת 31 בדצמבר 2019, נובע בעיקר מהירידות בתשואות במרבית אפיקי ההשקעה בשוק ההון. כאמור, ברבעון האחרון של שנת 2020 ובראשית 2021 חלו עליות משמעותיות במרבית אפיקי ההשקעה, אשר הביאו לגידול בהיקף הנכסים המנוהלים בשוק בתחום ביטוח החיים החדש.

לפרטים בדבר השינויים בפרמיות ובפדיונות במוצרי הביטוח ראה חלק ב לדוח- דוח הדירקטוריון, סעיף 2.1.1.1.

- **רווחיות**[36]**:** בהתאם לפרסומי הממונה, סך ההפסד הכולל לפני מס מעסקי ביטוח חיים בשוק ביטוחי החיים בתשעת החודשים הראשונים של שנת הדוח הסתכם בכ- 308.1 מיליוני ש"ח לעומת הפסד של כ- 1,762.3 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

הרווחיות בביטוח חיים מבוססת בין היתר על התוצאה המצרפית של המרכיבים הבאים לאורך חיי הפוליסה: המרווח הפיננסי בתיק ביטוח חיים מבטיח תשואה, דמי הניהול הנגבים מהצבירה ו/או מרווחי ההשקעה ו/או מההפקדות בפוליסות תלויות תשואה, הפער בין הפרמיה הנגבית לכיסוי סיכונים ביטוחיים והוצאות לבין עלותם בפועל, קנסות פידיון, אורך חיי הפוליסה, רווחי השקעה, שינויים בעקום הריבית חסרת הסיכון, השפעות התארכות תוחלת החיים בפוליסות עם מקדמי קיצבה מובטחים, עמלות והוצאות אחרות.

[36] הרווח המוצג בביטוח חיים בשנים 2017-2019 ובתקופה ינואר-ספטמבר 2019 הינו לפני הצגה מחדש בשל יישום למפרע של הוראות חוזר רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון בדבר 'החוזר המאוחד לעניין מדידת התחייבויות- בדיקת נאותות העתודה'.

התוצאות המצטברות של חברות הביטוח בשוק הביטוח הישראלי בענף ביטוח חיים בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2020 הושפעו בעיקר מירידה בהכנסות מהשקעות עקב ירידות בתשואות במרבית אפיקי ההשקעה בשוק ההון. בעקבות התשואות בשוק ההון לא ניגבו בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2020 דמי ניהול משתנים בפוליסות תלויות תשואה מסוג עדיף ובפוליסות מסורתיות. סך דמי הניהול (משתנים וקבועים) אשר ניגבו בשוק בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2020 הסתכמו בכ-1,960 מיליוני ש"ח בהשוואה לסך של כ- 3,190 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

במהלך הרבעון הרביעי של שנת 2020 חלה עלייה בתשואות במרבית אפיקי ההשקעה בשוק ההון, באופן אשר אפשר גביית דמי ניהול משתנים בפוליסות תלויות תשואה מסוג עדיף ובפוליסות מסורתיות. לפרטים נוספים בדבר רווחיות ענף ביטוח חיים ברבעון הרביעי של שנת 2020, ראה ביאור 29 לדוחות הכספיים וכן חלק ב לדוח- דוח הדירקטוריון, סעיף 2.1.1.1.

שוק ביטוחי החיים בתשעת החודשים הראשונים של שנת הדוח, אופיין בעלייה מסוימת בשיעור הפדיונות. לפרטים בדבר שיעור הפדיונות של פוליסות ביטוח החיים בקבוצה בשנת הדוח ראה חלק ב לדוח- דוח הדירקטוריון, סעיף 2.1.1.1.

התחייבויות בגין קיצבאות המשולמות לכל החיים בגין פוליסות בתוקף, שטרם נמשכו בגינן קיצבאות, מחושבות, בין היתר, בהתאם לתוחלת החיים הצפויה ובהתאם להסתברות למשיכת הקיצבה בפוליסות תקפות. בשנים האחרונות, קיימת מגמה של עליה בשיעור המימוש של קבלת קיצבאות, על פני משיכת כספי החיסכון בסכום הוני, וזאת בנוסף ובמקביל לעליה בתוחלת החיים. החברה מעדכנת את ההתחייבויות בגין מקבלי הקצבאות מעת לעת. לשינויים הנובעים מעידכון ההנחות הדמוגרפיות עקב חוזר לוחות תמותה והשלכות החוזר וכן לשיפורים במודל ראה סעיף 6.2.2(ב) להלן וכן ביאורים 35(ה)(ה1)(ד)(2) ו-(3) לדוחות הכספיים.

בחודש פברואר 2019 אושרו על ידי רשות שוק ההון תעריפים חדשים למוצרי ביטוח חיים למקרה מוות (הריסק) של חברות הביטוח בישראל, במסגרתם נכללה הפחתה של עשרות אחוזים בתעריפים המאושרים למוצרי הריסק שנמכרים ממועד זה ואילך (לעיל ולהלן: "**אישור תעריפי הריסק**"). במסגרת אישור תעריפי הריסק הובאו בחשבון ההוצאות המשולמות בגין מכירת מוצרי הריסק שאושרו על ידי הרשות וכן קבעה הרשות כי על חברות הביטוח ליישם מנגנון החזר עמלות על ביטולי פוליסות ריסק, כך שביטולן של הפוליסות בשנים הראשונות שלאחר רכישתן יוביל להחזר מדורג של עמלות מכירה חד פעמיות (עמלות היקף) שתשולמנה על ידי חברות הביטוח לסוכנים בגין פוליסות אלו. מנגנון זה יכול ויביא להגברה בשימור תיק ביטוחי הריסק.

התעריפים אושרו במקור לתקופה של שנתיים שבסיומן תבחן הרשות את השלכות ההוראות החדשות על התחרות בשוק, ואת הצורך בעדכון נוסף של התעריפים. בחודש דצמבר 2020 הוארך תוקף אישור התעריפים עד ליום 31 בדצמבר 2022.

בעקבות עדכון תעריפי המכירה של מוצרי הריסק (ולרבות עדכון מבנה ההנחות), תנאי התחרות בשוק והבדלים בין החברות ביחס לגילאים השונים, פחתה רווחיות החברה במכירת מוצרי הריסק וריסק אגב משכנתא. לאור העובדה כי השינוי מצוי בראשית יישומו, החברה אינה יודעת להעריך, בשלב זה, את מלוא ההשלכות העתידיות של שינוי התעריפים כאמור על מכירת מוצרי ריסק וריסק אגב משכנתא.

במסגרת אישור תעריפי הריסק, ונכון למועד פרסום הדוח, לא אושרו לחברה (ולמיטב ידיעתה אף לא לחברות אחרות), תעריפים למכירת כיסויי ריסק במסגרת פוליסות ביטוח המנהלים. עקב האמור, הפסיקו חברות הביטוח את שיווקם של כיסויי הריסק במסגרת ביטוחי המנהלים. היעדר תעריפים מאושרים למכירת כיסויי ריסק במסגרת ביטוחי המנהלים הביא להפחתה משמעותית במכירות ביטוחי המנהלים, וכנגזרת הביא גם לירידה במכירות כיסוי אובדן כושר עבודה שנמכר אגב ביטוחי המנהלים, והביא לגידול מסויים במכירתם של מוצרים פנסיונים אחרים, בעיקר מוצרי הפנסיה, לרבות קרנות הפנסיה המנוהלות על ידי כלל פנסיה וגמל, אם כי בהיקף שאינו עולה כדי הירידה בהיקף המכירות של מוצרי ביטוח המנהלים של החברה, וזאת בין היתר, נוכח ריבוי המתחרים בשוק הפנסיה. למועד זה החברה אינה יודעת אם ומתי יאושרו תעריפים למכירת כיסויי ריסק במסגרת פוליסות ביטוח המנהלים, ובהתאם אינה יודעת להעריך את ההשלכות האמור על השוק הפנסיוני בכללותו.

לפרטים בדבר חוסר הודאות באשר לאישור תעריפים למוצרי מוות מתאונה ונכות מתאונה, ראה סעיף 6.2.2(ו) להלן.

למידע כספי של החברה בענף ביטוח חיים ראה גם ביאור 20 לדוחות הכספיים.

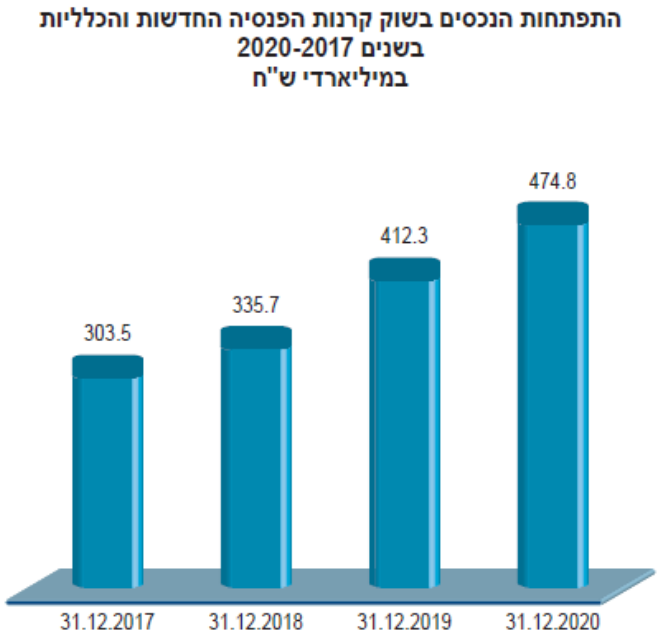
- **לקוחות:** בשנת הדוח לא חלו שינויים מהותיים בתמהיל הלקוחות בענף. לפרטים נוספים ראה סעיף 6.4.1 להלן.

6.1.4.2. ענף קרנות פנסיה

- **מגמות בביקוש ובהיצע:** לאורך השנים עודדה המדינה את החיסכון הפנסיוני באפיק הקיצבתי, בין היתר, באמצעות גיבוי חלק מהשקעות קרנות הפנסיה באגרות חוב מיועדות; צו פנסיית חובה, במסגרתו נקבע כי ברירת המחדל, כל עוד לא בחר המבוטח אחרת היא הצטרפות לקרן הפנסיה; הגבלת האפשרות של מבטחים למכור תוכניות ביטוח חיים חדשות הכוללות מקדמי קיצבה מובטחי תוחלת חיים; הקמת קרנות ברירת מחדל (לפרטים ראה סעיף 6.2.1(א) להלן); זקיפת תשואת אגרות חוב מיועדות למקבלי קיצבה בקרנות הפנסיה (לפרטים ראה סעיף 6.1.1.2 לעיל); ואי מתן אישור לתעריפים למוצרי הריסק במסגרת ביטוח מנהלים (לפרטים ראה סעיף 6.1.4.1 לעיל). כל אלו יוצרים נטיה אצל לקוחות, במהלך השנים האחרונות, למוצר הקיצבתי הנרכש במסגרת קרן הפנסיה, על אף יתרונות מסויימים שקיימים למוצרי הביטוח על פני הפנסיה. בשנת הדוח המשיכה והתגברה המגמה של העדפת מוצרי הפנסיה על פני מוצרי הביטוח והגמל ומוצרי הפנסיה המשיכו להיות המוצר הפנסיוני המוביל המשווק בשוק. כתוצאה, בשנת הדוח ניכר גידול בהיקף ההצטרפות למוצרי הפנסיה.

  סיומה הצפוי של תקופת קרנות ברירת המחדל הנבחרות הפועלות כיום בשנת 2021, יוצרת אי ודאות ביחס להסדר שיחול לאחר מכן וביחס להשפעותיו על השוק.

- **היקף הפעילות:** בהתאם לפרסומי הממונה, הסתכם היקף הנכסים הצבורים בקרנות הפנסיה החדשות והכלליות בשוק הפנסיה ביום 31 בדצמבר 2020 בכ- 474.8 מיליארדי ש"ח, בהשוואה לכ- 412.3 מיליארדי ש"ח בתקופה המקבילה; דהיינו גידול של כ- 15.1%. הגידול בהיקף הנכסים הצבורים נבע בעיקר מהתשואות על הנכסים המנוהלים וכן בשל הפקדות במהלך השנה. חלקן של קרנות הפנסיה המקיפות והכלליות בקבוצה מסך שוק קרנות הפנסיה המקיפות והכלליות, נכון ליום 31 בדצמבר 2020, היה כ- 15.8% לעומת 16.1% בתקופה המקבילה. הצבירה נטו בשוק קרנות הפנסיה המקיפות והכלליות בגין הפקדות במהלך שנת הדוח הסתכמה בכ- 39.6 מיליארדי ש"ח לעומת 36.8 מיליארדי ש"ח בתקופה המקבילה.

- **רווחיות:** הרווחיות בקרנות הפנסיה מבוססת, בין היתר, על הפער שבין דמי הניהול שהחברות המנהלות גובות לבין שיעור ההוצאות בפועל. דמי הניהול וההוצאות מושפעים מכמות העמיתים, היקף הנכסים הצבורים, סכומי ההפקדות ומושפעים אף מהתשואות בשוק ההון.

התחרות הערה בשוק הפנסיה, שגדלה בעקבות הרגולציה, מתבטאת בהנחות בדמי ניהול לעמיתים. הקמת קרנות ברירת מחדל נבחרות גרמה וממשיכה לגרום להפחתת שיעור דמי הניהול הממוצעים של מצטרפים חדשים, עמיתים קיימים ומקבלי קיצבה. ביטול ההסדרים לרבים בחודש מרס 2019 העצים מגמה זו. לפרטים בדבר הוראות בקשר עם הגברת התחרות בשוק החיסכון הפנסיוני והשלכותיה, וכן בדבר התחרות ביחס למקבלי קצבאות, ראה סעיפים 6.1.2.3 לעיל ו- 6.2.1 להלן. לפרטים בדבר היקף הנכסים, הצבירה ודמי הניהול הממוצעים, ראה סעיף 6.1.2.2 לעיל.

למידע כספי של החברה בענף קרנות פנסיה ראה ביאור 20 לדוחות הכספיים.

התיקונים בחוק קופות גמל בדבר ניוד אגב הצטרפות, חוזר קופת ברירת מחדל ומשיכת כספים מחשבונות קטנים בקופת גמל (ראה סעיפים 6.2.1(ב) ו- 6.2.1(א) ו- 6.2.2(א) להלן), הובילו להפחתה משמעותית ברווחיות ענף הפנסיה, לרבות כלל פנסיה וגמל.

- **לקוחות:** בשנת הדוח לא חלו שינויים מהותיים בתמהיל הלקוחות בענף. לפרטים נוספים ראה סעיף 6.4.3 להלן.

- בענף קרנות הפנסיה הוותיקות לא חל שינוי בביקוש וההיצע לאור העובדה שמדובר בקרנות סגורות להצטרפות עמיתים חדשים.

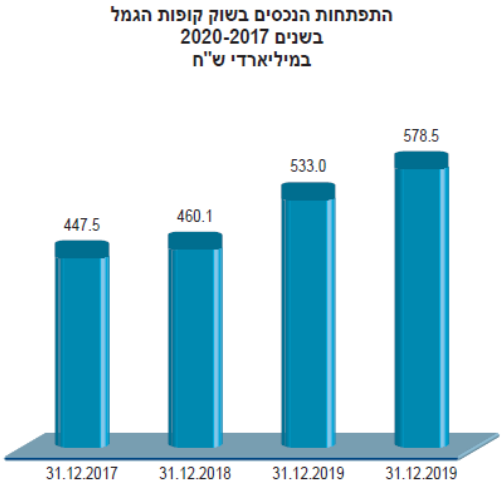
6.1.4.3. ענף קופות גמל

- **מגמות בביקוש ובהיצע:** הביקוש למוצרי הגמל, שהינם בעיקרם מוצרי חיסכון בלבד, התמקד ביחס למוצר קופת הגמל בעיקר בניוד צבירות קיימות בין הגופים המוסדיים השונים ובקבלת הפקדות חד פעמיות אגב פרישה או מוות של עמית

(אגב תיקון 190[37]), ביחס לקרנות ההשתלמות – בהפקדות חדשות וכן בניוד צבירות קיימות בין הגופים המוסדיים השונים, וביחס לקופות גמל להשקעה – בהפקדות חדשות בלבד, (לפרטים בדבר תיקון תקנות העברת כספים לעניין האפשרות לניוד כספים בין קופות גמל להשקעה, ראה סעיף 6.2.1(ג) להלן) זאת תוך תחרות על דמי הניהול והתשואות.

- **היקף הפעילות:** בהתאם לפרסומי הממונה, סך כל הנכסים בקופות הגמל בשוק קופות הגמל הסתכם ביום 31 בדצמבר 2020 בכ- 578.5 מיליארדי ש"ח, בהשוואה לכ- 533.0 מיליארדי ש"ח ליום 31 בדצמבר 2019, גידול של כ-8.6%. גידול זה נובע בעיקר מהתשואות על הנכסים המנוהלים וכן מצבירה חיובית נטו של כ- 24.8 מיליארדי ש"ח אשר הביאו (בניכוי גביית דמי ניהול) לגידול של כ- 55 מיליארדי ש"ח בנכסי קופות הגמל בשוק.

נכון ליום 31 בדצמבר 2020 היקף נכסי קופות הגמל המנוהלים בקבוצה מהווים כ- 6.5% מסך הנכסים בשוק קופות הגמל בהשוואה לכ- 7.0% נכון ליום 31 בדצמבר 2019.

- בשנת הדוח נמשכה המגמה של מעבר עמיתים וצבירות בין קופות הגמל. להערכת הקבוצה, מגמה זו נובעת מתחרות בין הקופות על תשואות, מתחרות על דמי ניהול, ומהגברת השקיפות בענף.

למידע כספי של החברה בענף קופות גמל ראה סעיף 6.1.2.2 לעיל.

- **רווחיות:** הרווחיות בקופות הגמל מבוססת, בין היתר, על הפער שבין דמי הניהול שהחברות המנהלות גובות לבין שיעור ההוצאות בפועל. דמי הניהול מושפעים מהתחרות בשוק, מהיקף הנכסים הצבורים והתשואות בנכסים המנוהלים, כמו גם משינויים רגולטורים. בשנת הדוח חלה המשך ירידה בדמי הניהול, בעיקר בקרנות ההשתלמות.

- **לקוחות:** בשנת הדוח לא חלו שינויים מהותיים בתמהיל הלקוחות בענף. לפרטים נוספים ראה סעיף 6.4.4 להלן.

6.1.5. <u>שינויים מהותיים הצפויים בחלקה של החברה בשווקים העיקריים ביחס למוצרים ולשירותים העיקריים והתמהיל שלהם, בהתחשב בין היתר, בביקושים ובוותק של המוצרים הקיימים</u>

פוליסות ביטוח חיים, קרנות פנסיה וקופות גמל הינם מוצרים תחליפיים זה לזה, לאור היותם מוצרי חיסכון ארוך טווח, המזכים בהטבות מס, ואשר ניתן לשלב בהם כיסויים ביטוחיים. בעקבות שינויים רגולטורים שחלו בשנים האחרונות, גברה האחידות בין המוצרים השונים, המתבטאת בין היתר, במבנה דמי הניהול, ביכולת למכור כיסויים ביטוחיים לעמיתים

[37] תיקון לפקודת מס הכנסה והוראת שעה ("**תיקון 190**") במסגרתו הורחבו, בין היתר, הטבות המס הניתנות בעת משיכת כספים באפיק החיסכון לקיצבה ונקבעו הוראות בקשר עם זכאות עמיתים לכספי פיצויים וכן זכאות מוטבים לכספי נפטר.

ובהיעדר מקדמי קיצבה מובטחים. להערכת הקבוצה, מוצר הפנסיה ימשיך להיות המוצר המוביל בשוק בין היתר, לאור צו פנסיית חובה, חוק פנסיית חובה לעצמאים (לפרטים ראה סעיף 6.1.4 להלן), ההוראות בקשר עם קרנות ברירת מחדל (לפרטים ראה סעיף 6.2.1(א) להלן), קיומן של אג"ח מיועדות (לפרטים ראה סעיף 6.1.1.2 לעיל) והיעדר אישור תעריפים למוצרי הריסק במסגרת מוצרי ביטוח המנהלים (לפרטים ראה סעיף 6.1.4.1 לעיל). השפעתם של שינויים רגולטורים שונים שיישומם נמצא בראשיתו, טעמי הלקוחות והגורמים המפיצים, יכול שיביאו לחיזוק מוצרים תחליפיים או חלק מהם.

בשנת הדוח הקבוצה הינה הקבוצה הרביעית בגודלה בשוק הפנסיוני ובעלת יתרון יחסי מסוים, לאור העובדה שהיא משווקת את כל מגוון המוצרים בתחום.

6.1.5.1. **ענף ביטוח חיים –**

בהתאם לפרסומי הממונה, בשנת הדוח היתה הקבוצה השניה בגודלה בענף ביטוח החיים, בהתאם להיקף נכסים מנוהלים, כהגדרתם על ידי הממונה. לא ידוע לחברה על שינויים מהותיים שצפויים בחלקה הכולל בענף ביטוח חיים, והדבר תלוי, בין היתר, בהתנהגות הגופים המוסדיים המתחרים, בטעמי המבוטחים והעמיתים ובהתנהגות הגורמים המפיצים ובהשפעות שינויים רגולטוריים בתחום החיסכון הפנסיוני ביחס לנכסים המנוהלים ולמכירות חדשות ובהיתכנות המשך מכירות עתידי של ביטוחי ריסק במסגרת ביטוחי מנהלים.

לעובדה שלפוליסות הביטוח הקיצבתיות, שנמכרו בעבר והכוללות מקדמי קיצבה מובטחי תוחלת חיים (כמו גם פוליסות שנמכרות כיום לבני 60 ומעלה), יש יתרון יחסי על פני קרנות הפנסיה עבור הלקוחות וזאת ביחס לתקופה שלאחר גיל הפרישה, מאחר שאינן כפופות להוראות תקנוניות ואין בהן מנגנון איזון אקטוארי, ומנגד להקצאת אג"ח מיועדות למקבלי קיצבה או לעמיתים בגילאים הסמוכים לפרישה בקרנות הפנסיה, תיתכן השפעה על חלקו של ענף הביטוח בשוק החיסכון הפנסיוני.

היעדר תעריפים מאושרים למכירת ביטוחים למקרה מוות (ריסקים) במסגרת ביטוחי המנהלים (לפרטים ראה סעיף 6.1.4.1 לעיל), הביא לגידול בהעדפה לרכישת מוצר הפנסיה, על חשבון מוצר הביטוח ואולם החברה אינה יכולה להעריך את ההשפעה ארוכת הטווח של האמור והיא תלויה, בין היתר, בתקופת הפסקת המכירה, בהתנהגות המתחרים ובטעמי הלקוחות ובגורמים המפיצים.

יתרון נוסף שיכול וייווצר למוצר הפנסיה נובע מעלויותיהם היחסיות של הכיסויים הביטוחיים בקרן הפנסיה ונוכח קיומו של מנגנון רגולטורי, שנכנס לתוקף בשנת 2019, המגביל את היקף הכיסוי הביטוחי (ריסק ואובדן כושר עבודה) אותו רשאי מבוטח לרכוש, בהתאם ליחס שבין עלות הכיסוי הביטוחי של המבוטח לכספי התגמולים המופקדים עבורו (ראה סעיף 6.2.1(ו)(1) להלן).

כמו כן, מכירת מוצרי ביטוח חיים צפויה לפחות כתוצאה מיישום הוראות חוזר תאונות אישיות, הכולל הוראה לפיה כיסויי מוות מתאונה ונכות מתאונה ישווקו בהתאם לחלק מהוראות חוזר תאונות אישיות. לפרטים נוספים בדבר חוזר תאונות אישיות ראה סעיף 8.1.2.1(ג) להלן.

6.1.5.2. **ענף קרנות הפנסיה –**

בשנת הדוח, היתה הקבוצה הרביעית בגודלה בענף קרנות הפנסיה, בהתאם להיקף נכסים מנוהלים, כהגדרתם על ידי הממונה. להערכת החברה, בשנים הבאות ימשיכו מוצרי הפנסיה להיות מוצרים מובילים בשוק החיסכון הפנסיוני. החברה מעריכה כי חלקה של כלל פנסיה וגמל בענף הפנסיה יושפע, בין היתר, משיעור דמי הניהול שיגבו, מהתשואות, מהשירות, מהתחרות בין הגופים המוסדיים, מהתנהגות הגורמים המפיצים, מטעמי המבוטחים והעמיתים וכן מהוראות הרגולציה הרלבנטיות.

כאמור, חלקה של כלל פנסיה וגמל בענף הפנסיה מושפע וצפוי להיות מושפע באופן ניכר מקרנות ברירת מחדל וזאת לאור שיעור דמי הניהול הנגבים במסגרתן (לרבות דמי הניהול הניגבים ממקבלי קצבת זקנה) והשפעתם הישירה והעקיפה על התחרות בשוק, לפרטים ראה סעיף 6.2.1(א) להלן, נוכח היתרון התפעולי שקיים לקרנות אלה ביחס לצירוף עמיתים חדשים, לפיו לא נדרש מילוי טופס לצורך הצטרפות אליהן; ממעבר כספים מחשבונות לא פעילים לחשבונות פעילים בקרנות הפנסיה, במסגרת ניוד אגב הצטרפות (לפרטים ראה סעיף 6.2.1(ב) להלן); מההוראות שפורסמו בעניין הבהרה לגבי הליך שיווק

פנסיוני, שעניינה אי תשלום עמלה לבעל הרישיון עבור מוצר פנסיוני בגינו לא בוצע הליך שיווק פנסיוני, כמפורט בסעיף 9.8.1.1 להלן; וכן מהשפעת שינויים בהקצאות של אג"ח מיועדות על קבוצות הגיל, בין קרנות הפנסיה השונות. לפרטים ראה סעיף 6.1.1.2 לעיל. להערכת החברה, נוכח שינויים רגולטורים מהשנים האחרונות, ונוכח התחרות העזה בתחום, שבאה לידי ביטוי בין היתר בתחרות על דמי ניהול ותשואות, המשפיעים על היקפי השימור והמכירות החדשות של המוצרים הפנסיוניים השונים קיימת אי ודאות, ביחס לתנאי התחרות ונתח השוק העתידי של כלל פנסיה וגמל. אי ודאות זו מתגברת, בין היתר, נוכח הסיום הצפוי, בחודש נובמבר 2021, של תקופת הקרנות הנבחרות הפועלות כיום וההסדר שיחול לאחר מכן, אשר יכול וישפיע גם על חלקה של כלל פנסיה וגמל בשוק בייחוד ביחס לקרנות הפנסיה ועל שיעור דמי הניהול שיגבו על ידה.

המשך היעדר תעריפים מאושרים למכירת כיסויי ריסק במסגרת פוליסות מנהלים, כמפורט לעיל, יכול וימשיך להביא להמשך העדפה של מוצרי הפנסיה.

כמו כן, המשך התגברות בבקשות ניוד של עמיתים לקרנות פנסיה סמוך למועד פרישתם יכול להיות גם הוא בעל השלכה מהותית לתוצאותיה העסקיות של החברה. בשנת הדוח ניכרה התגברות נוספת בבקשות ניוד של עמיתים סמוך למועד פרישתם, ולהערכת החברה מדובר במגמה שיכול ותתגבר בשנים הבאות.

6.1.5.3. **ענף הגמל –**

בשנת הדוח הייתה הקבוצה השישית בגודלה בענף קופות הגמל, בהתאם להיקף נכסים מנוהלים, כהגדרתם על ידי הממונה. חלקה של החברה בענף קופות הגמל מושפע, בין היתר, מהתחרות בין הגופים המוסדיים ובתי ההשקעות, אשר מושפעת מתשואות קופות הגמל, מגובה דמי הניהול, ומהשירות שיינתן לעמיתים.

קרנות ההשתלמות שונות מיתר מוצרי החיסכון הפנסיוני כיוון שהן מקנות אפשרות לחיסכון לטווח בינוני, המזכה בהטבות מס. חלקה של החברה בענף קרנות ההשתלמות מושפע, בין היתר, מהתחרות בין הגופים המוסדיים, אשר מושפעת מתשואות קרנות ההשתלמות, מגוון מסלולי ההשקעה, דמי הניהול, ומהשירות שיינתן לעמיתים.

בשנת הדוח, הפקדות לקופות גמל להשקעה המנוהלת על ידי כלל פנסיה וגמל היו בהיקפים שאינם מהותיים (בדומה להפקדות אצל מרבית המתחרים בשוק).

חלקה של החברה בענף קופות הגמל, צפוי שיושפע ביחס לקרנות ההשתלמות וקופות גמל לקיצבה, אף מהוראות חוזר קופת ברירת מחדל. בהקשר זה יצויין כי החל מחודש מרס 2019, צירוף עמיתים נוספים לקרנות ההשתלמות מתבצע בדרך של הצטרפות העמית באמצעות חתימה על טופס הצטרפות או בדרך של זכיית הגוף המוסדי במכרז מעסיק לבחירת קרן השתלמות ברירת מחדל, ולא בדרך של "הצטרפות לרבים".

המידע בכל הקשור לשינויים עתידיים בחלקה של החברה בשווקים, במוצרים הפנסיונים השונים, הינו מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות והנחות של הקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח. השינויים והשלכותיהם בפועל עשויים להיות שונים מאלה שנחזו וזאת נוכח השינויים הרגולטוריים הרבים שמצויים בראשית יישומם; שינויים רגולטורים עתידים, ככל שיהיו ואשר יכול ויהיה בהם להשפיע על חלקה של החברה בשווקים השונים; התחרות בשוק; התנהגות הגופים המוסדיים המתחרים והגופים המפיצים; וכן טעמי הלקוחות.

6.2. <u>מגבלות, חקיקה, תקינה ואילוצים מיוחדים החלים על תחום הפעילות</u>

הפעילות בתחום זה כפופה להוראות הדין החלות על מבטחים, על קרנות פנסיה ועל קופות גמל הפועלות בתחום - לרבות חוק הביטוח, חוק קופות גמל, חוק הייעוץ הפנסיוני ותקנות מס הכנסה (כללים לאישור וניהול קופות גמל), התשכ"ד-1964, וכן כפופה להוראות הממונה, כפי שהן מתפרסמות מעת לעת. קופות גמל וקרנות פנסיה מנוהלות על ידי חברות מנהלות, קופות ביטוח מנוהלות על ידי חברות ביטוח.

הפעילות בתחום זה טעונה רישוי מאת הממונה, בהתאם לחוק הביטוח ולחוק קופות גמל, ומפוקחת על ידי רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון. חברה מנהלת של קופת גמל המנהלת קרן פנסיה נדרשת לקבל רישיון מבטח, שמהווה גם רישיון חברה מנהלת לכל קופות הגמל שבניהולה. חברה מנהלת שניתן לה רישיון מבטח כאמור, רשאית כיום לנהל את כל סוגי קופות הגמל, למעט קופות ביטוח. חברה מנהלת אחת יכולה לנהל גם קרן פנסיה חדשה מקיפה אחת, קרן פנסיה חדשה כללית וכן קרן פנסיה ותיקה וקופות גמל.

חברה מנהלת רשאית לעסוק גם בעיסוק אחר הנוגע למוצר פנסיוני שאישר הממונה ובכפוף לתנאים שאישר ובלבד שהעיסוק מוסדר לפי הוראות חוק קופות גמל, חוק הביטוח או חוק היעוץ הפנסיוני. בנוסף, כל קופת גמל המנוהלת על ידי חברה מנהלת מחויבת באישור לניהול קופת גמל המתחדש מדי שנה.

במסגרת חוק הביטוח נקבע כי לא ינתן לאדם היתר לשליטה במבטח, אם לאחר מתן ההיתר תהיה לאותו אדם החזקה העולה על שיעור של 15% מסך נכסי החיסכון ארוך הטווח, כהגדרתם בחוק הביטוח. חוק הביטוח מתיר החזקה מהותית בתחום החיסכון לטווח ארוך, אם מקורה של החזקה מהותית זו בשינויים הנובעים מהפעילות השוטפת. לפי מיטב ידיעת החברה, בהתאם לשקלול המידע המתפרסם באתר הממונה, היקף ההחזקות של החברה בתחום החיסכון לטווח ארוך נכון ליום 30 בספטמבר 2020, הוא כ – 12.6%.

תחום הפעילות מאופיין בהסדרה רגולטורית משמעותית, ענפה ותכופה, הן ביחס למוצרים שנמכרו בעבר ועדיין בתוקף היום והן ביחס למוצרים שנמכרים כיום, שמטרתה בין היתר, הגברת השקיפות, התחרות ושכלול השוק.

להלן יפורטו שינויים מהותיים שחלו בהוראות הרגולטוריות בתחום הפעילות בשנים האחרונות:

6.2.1. <u>הגברת התחרות בשוק החיסכון הפנסיוני</u>

במהלך השנים האחרונות פורסמו הוראות ותקנות אשר הביאו להגברה של שיכלול השוק, של התחרות והשקיפות, בין היתר, במטרה לאפשר לחוסכים הפנסיוניים להתאים טוב יותר את המוצרים לצרכיהם ולפשט את תהליך קבלת החלטותיהם. להלן פירוט הוראות עיקריות, כדלקמן:

א. קופות ברירת מחדל

במסגרת **חוזר בעניין "הוראות לעניין בחירת קופת גמל"** (להלן: "**חוזר קופת ברירת מחדל**"), נבחרו קרנות פנסיה שיהוו קרנות ברירת מחדל אליהן יצורפו עמיתים שלא מילאו טופס הצטרפות לקופת גמל ואשר מעסיקם לא יבחר קופת ברירת מחדל בהליך תחרותי שיערך על ידו (לעיל ולהלן: "**קרנות ברירת מחדל**" או "**קרנות נבחרות**"). בהמשך לכך, בחודש אוקטובר 2018 נבחרו ארבע קרנות פנסיה מתחרות לשמש קרנות ברירת מחדל נבחרות לתקופה של שלוש שנים, החל מחודש נובמבר 2018 ועד חודש אוקטובר 2021. דמי הניהול הנגבים על ידי קרנות ברירת המחדל הם בשיעור של 1.49% מההפקדות ו- 0.1% מהצבירה בשתי קרנות, בשיעור של 2.49% מההפקדות ו- 0.05% מהצבירה בקרן אחת ובשיעור של 1.68% מההפקדות ו- 0.0905% מהצבירה בקרן הרביעית.

בנוסף, דמי הניהול שתגבה חברה מנהלת של קרן שנבחרה כקרן ברירת מחדל ממקבלי קיצבה שיפרשו במהלך תקופת הזכייה (אף אם הצטרפו שלא במסגרת ברירת המחדל), לא יעלו על שיעור של 0.3% לשנה (לעומת שיעור מירבי של 0.5% בהתאם לדין).

הקמת קרנות ברירת מחדל והיתרונות התחרותיים שמוקנים להן, הינם בעלי השפעה רוחבית מהותית על שוק קרנות הפנסיה. הוראות חוזר קופת ברירת מחדל, לרבות ההוראות בקשר עם קביעת דמי ניהול כקריטריון מרכזי, הביאו לירידה בדמי הניהול הממוצעים הנגבים בקופות גמל לקיצבה ובקרנות השתלמות, לביטול הצטרפות לקרן הפנסיה של כלל פנסיה וגמל במסגרת צירוף לרבים, להגברת הניודים מקרן הפנסיה של כלל פנסיה וגמל (לרבות מכניסת קרנות ברירת המחדל למעסיקים שמולם פועלת כלל פנסיה וגמל), לשינוי במודל העסקי של חברות מנהלות, ובהתאמה אף הביאו לשינוי בנתחי השוק של המתחרים הקיימים, לרבות כלל פנסיה וגמל.

ההתחייבות להנחה בדמי הניהול למקבלי קיצבאות הגבירה את התחרות בין הגופים המוסדיים ביחס לעמיתים הנמצאים בסמוך לשלב הפרישה. לפרטים בדבר טיוטת תקנות דמי ניהול – מקבלי קצבאות ראה סעיף 6.1.2.3 לעיל.

ההשפעה האמורה התעצמה נוכח השפעתן המשולבת של ההוראות האמורות ביחד עם ההוראות בדבר פקיעתם האוטומטית של ההסדרים לרבים, ועם **ההבהרה בעניין "הליך שיווק פנסיוני"**, הקובעת כי סוכן ביטוח המבצע עסקה (לרבות צירוף) במוצר פנסיוני מחויב בביצוע הליך שיווק פנסיוני כתנאי לקבלת עמלת הפצה עבור מוצר כאמור ואינו זכאי לקבלת עמלת הפצה במקרה של צירוף עמיתים שלא מילאו טופס הצטרפות לקופת גמל (צירוף בדרך של "הסדר לרבים") (ראה סעיף 9.8.1.1 להלן) וההוראות בדבר ניוד אגב הצטרפות (ראה סעיף 6.2.1(ב) להלן).

עם זאת, בשל הגברת היקף השיווק הפנסיוני המבוצע על ידי החברה ו/או סוכנים, וכן בשל היעדר תעריפים מאושרים למכירת כיסויי ריסק במסגרת ביטוחי המנהלים (לפרטים ראה סעיף 6.1.4.1 לעיל), חל גידול בהפקדות של עמיתים חדשים למוצרי הפנסיה, לרבות קרנות הפנסיה המנוהלות על ידי כלל פנסיה וגמל, ביחס לשנה קודמת, אם כי בהיקף שאינו עולה כדי הירידה בהיקף המכירות של מוצרי ביטוח המנהלים של הקבוצה.

החברה אינה יכולה להעריך את ההשפעות העתידיות הנוספות, בין היתר לאור אי הוודאות בדבר ההסדר שיחול לאחר תום תקופת הקרנות הנבחרות הפועלות כיום, בחודש נובמבר 2021.

ב. ניוד אגב הצטרפות בקרנות פנסיה

תיקון 13 לחוק קופות גמל כלל, בין היתר, הוראה לפיה בעת הצטרפות עמית לקרן פנסיה חדשה וכל עוד לא ביקש העמית אחרת, יועברו כספי החיסכון העומדים לרשותו בחשבונות לא פעילים בקרנות פנסיה חדשות אחרות, לקרן הפנסיה החדשה אליה הוא מבקש להצטרף, וזאת תוך שמירה על רצף ביטוחי, ומתוך מטרה ליצור חיסכון בדמי ניהול ולשפר את שליטת העמית על ניהול כספי החיסכון שלו (להלן: "**ניוד אגב הצטרפות**").

ההוראות בעניין ניוד אגב הצטרפות, ממשיכות ותמשכנה להשפיע, בכל הנוגע לניוד צבירות של עמיתים המצטרפים לקרנות פנסיה, ואשר כפועל יוצא מהצטרפותם יועברו כספי החיסכון העומדים לרשותם מחשבונות לא פעילים לקרנות פנסיה חדשות אחרות.

השילוב של ההוראות בדבר ניוד אגב הצטרפות בפנסיה ביחס לעמיתים שהצטרפו בעבר ושיצטרפו לקרנות פנסיה בעתיד, ביחד עם הקמת קרנות ברירת מחדל הביאו וצפויים להמשיך ולהביא לגידול משמעותי בהיקף הנכסים של קרנות ברירת המחדל, על חשבון הגופים האחרים הקיימים בשוק, וצפוי כי ימשיכו וישפיעו לרעה על נתחי השוק, הצבירות ושיעור דמי הניהול הנגבים גם בקרן הפנסיה המנוהלת על ידי כלל פנסיה וגמל (וזאת, בין היתר, מאחר ושיעור דמי הניהול בחשבונות הלא פעילים המועברים לקרנות פנסיה אחרות גבוה משמעותית משיעור דמי הניהול שנגבה מכספים לא פעילים שמועברים לקרן הפנסיה המנוהלת על ידי כלל פנסיה וגמל).

המידע בכל הקשור להשלכות אפשריות של ההוראות שעניינן ניוד אגב הצטרפות, הינו מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות והנחות של הקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח. היישום בפועל עשוי להיות שונה באופן מהותי מזה שנחזה, והוא תלוי במידה רבה בגורמים הבאים: הצעדים שינקטו על ידי החברות בקבוצה, לרבות לעניין התמודדות עם הגברת התחרות בשוק והשינויים בנתחי השוק; התנהגות הגופים המוסדיים המתחרים; טעמי העמיתים והמבוטחים והתנהגותם ביחס למוצרים שברשותם; השפעתם המשולבת עם שינויים רגולטורים אחרים בתחום, ובראשם המשך הנהגת קרנות ברירת מחדל מחודש נובמבר 2021.

ג. הפחתת מגבלות על העברות כספים בין קופות גמל

בחודש אוגוסט 2020 אישרה ועדת הכספים של הכנסת את **תקנות הפיקוח על שירותים פיננסים (קופות גמל) (העברת כספים בין קופות גמל) (תיקון), התשע"ו-2016** (להלן: "**תיקון תקנות העברת כספים**"), אשר מעניקות אפשרות לעמית המצוי בגיל פרישה לנייד כספים מקופת גמל להשקעה לקופת גמל לקצבה, על מנת לאפשר לעמיתים למצות את הטבות המס הגלומות במוצר זה, וכן אפשרות לניוד כספים מקופת גמל להשקעה לקופת גמל להשקעה אחרת.

להערכת החברה, תקנות העברת כספים יביאו להסרת חסמי מעבר קיימים בשוק להעברת כספים ולהגברת התחרות גם במוצר קופות הגמל להשקעה ביחס לכספים צבורים ולהורדת דמי הניהול.

המידע בכל הקשור להשלכות אפשריות של תיקון תקנות העברת כספים, הינו מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות והנחות של הקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח. היישום בפועל עשוי להיות שונה באופן מהותי מזה שנחזה, והוא תלוי בתנאי התחרות; התנהגות הגופים המוסדיים המתחרים; טעמי העמיתים והמבוטחים והתנהגותם ביחס למוצרים שברשותם; השלכות הוראות דין אחרות בתחום והשפעתם המשולבת עם ההוראות כאמור.

ד. הסרת חסמים תפעוליים

במהלך השנים נקטה הרשות שורה של צעדים שמטרתם להסיר חסמים תפעוליים ולסייע בקבלת מידעים, יצירת שקיפות והסרת חסמי המעבר בין המוצרים השונים.

(1) העברת מידעים בתחום החיסכון הפנסיוני והמסלקה הפנסיונית

המסלקה הפנסיונית המרכזית (להלן: "**המסלקה הפנסיונית**") משמשת להעברת מידע בין הגורמים השונים הפועלים בשוק החיסכון הפנסיוני (הגופים המוסדיים, בעלי הרישיון, המעסיקים, המבוטחים והעמיתים) וכן לביצוע - שורת פעולות (שביחס לחלקן קיימת חובה לבצען באמצעות המסלקה הפנסיונית בלבד). למן הקמת המסלקה הפנסיונית, התווספו והתעדכנו ההוראות בדבר המידע והבקשות אותן יש להעביר באמצעות המסלקה הפנסיונית.

לשם יישום ההוראות שעניינן העברת מידע באמצעות המסלקה הפנסיונית, נכנס לתוקף בהדרגה, חוזר הקובע מבנה של רשומה אחודה שנועדה לשמש את הגופים המוסדיים, בעלי הרישיון וצרכני מידע נוספים בתחום החיסכון הפנסיוני במסגרת הפעולות העסקיות השונות המתבצעות ביניהם (להלן: "**חוזר מבנה אחיד**"). הוראות חוזר מבנה אחיד מתעדכנות מעת לעת וישומן כרוך בהערכות תפעולית ומיכונית על פני זמן.

חוזר מבנה אחיד כולל את ממשק האירועים באמצעותו מועברות בקשות[38], ממשק אחזקות וטרום יעוץ [39], ממשק יתרות פיצויים[40], ממשק ניוד[41], ממשק מידע למעסיק[42] והיזונים חוזרים.

(2) ממשק מעסיקים וחוזר אופן הפקדת התשלומים

בחודש נובמבר 2017 פורסם **חוזר בעניין אופן הפקדת תשלומים לקופת גמל** (להלן: "**חוזר אופן הפקדת תשלומים**"). עניינו של החוזר באופן ומועד ביצוע תשלומי מעסיקים למוצרים פנסיוניים עבור עובדיהם וכן הוראות בדבר אופן הדיווח על ידי המעסיק וחובת מתן היזון חוזר על ידי הגוף המוסדי, הכל באמצעות ממשק מובנה ("**ממשק מעסיקים**"). תחולת ההוראות בעניין ממשק מעסיקים הוחלה באופן הדרגתי על מעסיקים, ולמועד פרסום הדוח חלה על מעסיקים של 10 עובדים ומעלה. תחולת ההוראות בעניין ממשק מעסיקים ביחס למעסיקים של עד 10 עובדים נדחתה באופן מדורג עד שנת 2022.

הגופים המוסדיים בקבוצה נערכו ומוסיפים להיערך תפעולית ליישום ההסדרים אשר נקבעו לצורך הפעלת המסלקה, לרבות בקשר עם חוזר אופן הפקדת תשלומים.

---

[38] ממשק אירועים הינו ממשק המבטא את כל הבקשות המגיעות לחברה מהמסלקה, בין אם מדובר בבקשות לקבלת מידע ובין אם מדובר בבקשות לביצוע פעולות.

[39] ממשק אחזקות הינו ממשק הכולל נתונים אודות המוצרים הפנסיוניים של מבוטחים ועמיתים, שעל גוף מוסדי להעביר לבעל רישיון בהמשך לבקשתו להעברת מידע אודות הלקוח.

[40] ממשק יתרות פיצויים הינו ממשק למתן מידע אודות יתרות פיצויים, למעסיק בגין עובדיו, או למבוטח בעבור תקופות עבודה אצל מעסיקיו.

[41] ממשק הניוד מסדיר את הליכי ניוד כספים בין גופים מוסדיים, וקובע כי ניוד כספים המתנהל בין הגופים המוסדיים יבוצע במסגרת המסלקה הפנסיונית בלבד.

[42] ממשק מידע למעסיק קובע מידע שהמעסיק רשאי לקבל מהגוף המוסדי באמצעות הממשק ומועדים למתן תשובות למעסיק מאת הגוף המוסדי.

המסלקה מסייעת ומייעלת את הליכי סליקת הכספים, מסירה חסמים תפעוליים ומקלה על מעבר כספים בין גופים מוסדיים מתחרים ועל איתורם של כספים אלה, מקלה על הצטרפות עמיתים והליכי גביה, ולפיכך מסייעת בהגברת התחרות ובייעול הליכים תפעוליים.

להערכת החברה, הוראות חוזר **אופן הפקדת תשלומים**, השימוש בממשק מעסיקים והסדרת הליך הטיפול בכספים הינם בעלי השלכות חיוביות, בין היתר בשיפור המידע שקיים בגופים המוסדיים באשר להפקדות כספים המבוצעות אליהם, ובהתאם בשיפור הליך קליטת הכספים והפחתת התלות בגורמים משווקים. תהליך הטמעת הטיפול המתמשך בנושא במערכות הגופים המוסדיים בקבוצה הביא לשיפור מהותי בטיפול בכספים הפנסיוניים שהתקבלו בחברה ממעסיקים במסגרת חוזר אופן הפקדת תשלומים וקליטתם במערכות הגופים המוסדיים. הגופים המוסדיים בקבוצה מוסיפים ומבצעים תהליכי הטמעה וטיפול בסוגיות העולות אגב יישום חוזר אופן הפקדת תשלומים, לרבות באמצעות שיפורים במערכות המיכון ובתהליכי העבודה. יצויין כי כניסתה לתוקף של ההוראה בדבר חובת הדיווח ברמת מבוטח במסגרת ממשק המעסיקים (בשונה מדיווח ברמת פוליסה) הוסיפה קושי תפעולי בשיוך ההפקדות למוצרים הפנסיוניים השונים של המבוטחים והעמיתים. לפרטים נוספים בקשר עם השלכות הטמעת ממשק מעסיקים והוראות חוזר אופן הפקדת תשלומים ראה ביאור 38(א)(א4)(2) לדוחות הכספיים.

<u>שיפור בתשתיות העברת המידע והכספים בשוק החיסכון הפנסיוני</u>

בחודש אוקטובר 2020 פרסם הממונה נייר התייעצות שעניינו שיפור בתשתיות העברת המידע והכספים בשוק החיסכון הפנסיוני ("**נייר ההתייעצות**"). במקביל, פורסמו טיוטות לתיקון של שלושה חוזרים: חוזר מבנה אחיד, חוזר אופן הפקדת תשלומים וחוזר חובת שימוש במערכת סליקה פנסיוניות מרכזית (בסעיף זה להלן: "**חוזרי התשתיות**"), הכוללים הוראות בדבר תשתית להעברת מידע וכספים בין גורמים בשוק הפנסיוני וכן הוראות שעניינן קיצור משמעותי בפרקי הזמן למתן מידע וביצוע פעולות בשוק, לרבות מתן מידע על תיק הנכסים של החוסך, תשתית חדשה לצירוף עובד באופן ממוכן למוצר הפנסיוני, העברת הנחיות על ידי בעל רישיון לגוף המוסדי לעניין אופן פיצול קופות גמל של עובד ואופן פיצול כספים בין פוליסות בקופת ביטוח ועוד. כן כוללות הטיוטות הצעה בדבר חובת העברת כספים בין קופות גמל באמצעות המסלקה הפנסיונית והצעה לפיה הגופים המוסדיים ידרשו לטייב רשומות שדווחו למעסיקים במסגרת "היזון חוזר" בממשק המעסיקים, כך שיתאמו לאופן הטיפול בפועל על ידי הגוף המוסדי ברשומות אלו.

נייר ההתייעצות כולל אף מספר סוגיות שנבחנות על ידי הרשות, לרבות שיפור איכות המידע המועבר במסגרת המסלקה הפנסיונית, שיפור תהליך ההצטרפות למוצרי החיסכון הפנסיוני, אופן הטמעת טכנולוגיות חדשות בתהליכי העברת מידע וסליקת כספים בשוק החיסכון בפנסיוני, והנגשת פרטי מידע על הפקדות כספים במערכת הבנקאית.

תהליך היישום וההטמעה של ההוראות הכלולות בטיוטות חוזרי התשתיות, ככל שיפורסמו כנוסח מחייב, יכלול שינויים ותוספות בממשקים עם גורמים רבים וצפוי להיות מורכב תפעולית וכרוך בהשקעה מיכונית נרחבת, אשר למועד זה החברה אינה יכולה להעריך את היקפם. עם זאת, בטווח הארוך, השינויים המוצעים בתשתיות העברת מידע וכספים בשוק החיסכון הפנסיוני יכול שיביאו לייעול תהליכי עבודה ולקיצור זמני השירות.

<u>הקמת תשתית מחשוב ותפעול באמצעות לשכות מחשוב</u>

בחודש נובמבר 2020 פרסמה הרשות "בקשה לקבלת מידע (RFI) – בדיקת רקע אודות ספקי שירות ותוכנה לתפעול מוצרים פנסיוניים" (להלן: "**בקשת המידע בעניין ספקי שירות**") שבבסיסה הקמת תשתית מחשוב ואספקת שירותי תפעול למוצרים פנסיונים ומוצרים נוספים בגופים המוסדיים לניהול זכויות החוסכים, וזאת באמצעות "לשכת מחשוב" שתנהל את פעילות הליבה של הגופים המוסדיים בתחום הביטוח והחיסכון, לאורך כל מחזור חיי המוצר ותקופת החיסכון.

הקמת לשכות מחשוב משותפת כאמור, יכול שתביא לכניסתם של מתחרים נוספים לתחום הפנסיוני בכלל, ולענף הפנסיה בפרט, ולהגברת התחרות בתחום. בנוסף, וכנגזרת, אפשר שהקמת לשכות מחשוב תביא לחיסכון בעלויות התפעול של הגופים המוסדיים, לרבות הגופים המוסדיים בקבוצה.

חוק הגנת השכר

יצוין כי בהתאם לחוק הגנת השכר, התשי"ח-1958, רואים סכום שמעסיק חייב לקופת גמל, כהגדרתה בחוק זה, לעניין זכויות העובד או חליפו כלפי קופת הגמל, כאילו שולם במועדו, אלא אם קבע בית הדין האזורי לעבודה שהפיגור בגביית החוב חל שלא עקב רשלנותה או חל עקב נסיבות מוצדקות אחרות, ובכפוף לזכות השיפוי הקיימת לקופה מהמעסיק, בהתאם להוראות החוק. בנוסף, בהתאם לחוזר אופן הפקדת תשלומים, קופת הגמל תקבל מאת מעסיק אשר לא העביר תשלומים לקופת הגמל במועד, ריבית פיגורים. קיימים קשיים בפרשנות הוראות הדין ויישומן. אחריות הגופים המוסדיים בקבוצה לגביית חובות מעסיקים לקופות כאמור, יוצרת חשיפה במקרה שנפלו ליקויים בהליך הגבייה.

המידע בכל הקשור להשלכות אפשריות של הוראות הדין המפורטות לעיל, הינו מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות והנחות של הקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח ולאור העובדה שההסדרים האמורים מערבים גורמים שונים. היישום בפועל עשוי להיות שונה באופן מהותי מזה שנחזה. השלכות הוראות הדין כאמור תלויות במידה רבה בהמשך היערכות הגופים המוסדיים להוראות הדין וכן בשיתוף פעולה ובהתנהגות המעסיקים וגורמים מתפעלים מטעמם; התנהגות והעדפות בעלי הרישיון; התנהגות העמיתים והמבוטחים ביחס למוצרים שברשותם; במורכבות ההערכות התפעולית והעסקית ביחס להוראות בדבר קליטת דווחי מעסיקים להם עד 10 עובדים; וכן ביחס לתיקונים המוצעים בחוזרי התשתיות ולהשלכות בקשת המידע בעניין ספקי שירות – בנוסחם הסופי של התיקונים, ככל שיפורסמו כנוסח מחייב.

ה. הסדרי עמלות עבור מוצרי הביטוח ומוצרי החיסכון הפנסיוני

לעניין **עמדת ממונה ותיקון לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (תיקון מס' 20),** שעניינם הפרדת העמלות מדמי הניהול, לעניין **ההבהרה בעניין הליך שיווק פנסיוני**, שעניינה אי תשלום עמלה לבעל הרישיון עבור מוצר פנסיוני בגינו לא בוצע הליך שיווק פנסיוני, וכן לעניין הצעת החוק שעניינה מתן אפשרות לתאגיד בנקאי להעניק ייעוץ פנסיוני באמצעות טלפון או באמצעות אמצעי דיגיטלי, ראה סעיף 9.8.1.1 להלן.

ו. שינויים במוצרים – האחדת מוצרים, שקיפות והתערבות בתעריפים

במהלך השנים נקטה הרשות שורה של צעדים במטרה לעודד תחרות ולמקד אותה בדמי ניהול, תשואות ושירות.

(1) קווים מנחים אובדן כושר עבודה

חוזר "קווים מנחים לעניין תוכנית לביטוח מפני אובדן כושר עבודה" (להלן: "**חוזר קווים מנחים**") קובע מבנה אחיד ומודולרי לתוכנית לביטוח אובדן כושר עבודה, אליו רשאי המבוטח לצרף נספחים המאפשרים הרחבת הכיסוי הבסיסי.

בהמשך לחוזר קווים מנחים, בחודש דצמבר 2017 פורסם **מכתב הממונה למנהלי הגופים המוסדיים** במסגרתו הובהר, כי חל איסור לשווק פוליסת אובדן כושר עבודה בגין חלק השכר החופף לרובד השכר בגינו קיים לעמית כיסוי בקרן הפנסיה למעט כיסוי משלים לכיסוי הנכות הקיים לעמית בקרן הפנסיה (להלן: "**מטריה לקרן פנסיה**"). בחודש דצמבר 2019 החלה החברה לשווק מוצר מטריה משלים לקרן פנסיה, בהתאם להוראות האמורות.

בנוסף, בחודש נובמבר 2019 נכנסה לתוקף הוראה ב**חוזר שיווק תכניות לביטוח מפני אובדן כושר עבודה** (להלן: "**חוזר שיווק תכניות אכ"ע**"), המסדיר מנגנון לקביעת היקף הכיסוי הביטוחי המכסימלי (ריסק ואובדן כושר עבודה) אותו ניתן למכור למבוטח, ביחס לתגמולים המופקדים עבורו. המנגנון שנקבע מגביל, בנסיבות מסוימות, מכירת כיסויים ביטוחיים במסגרת פוליסות ביטוחי מנהלים ותגמולים לעצמאים, ויכול שיביא לקיטון במכירות פוליסות מסוגים אלו ולהפחתת הכיסויים הביטוחיים הנמכרים במסגרתם. למגבלות על מכירת ביטוחי מנהלים בשל היעדר תעריפים מאושרים למכירת כיסויי ריסק במסגרת פוליסות אלו, ראה סעיף 6.1.4.1 לעיל.

המידע בכל הקשור להשלכות האפשריות של חוזר שיווק תוכניות אכ"ע הינו מידע צופה פני עתיד, המתבסס על הערכות והנחות של החברה והתוצאה בפועל יכול ותהיה שונה באופן מהותי מזו שנחזתה וזאת בין היתר לאור התנהגות הגופים המוסדיים המתחרים; וכן טעמי העמיתים והמבוטחים והתנהגותם ביחס למוצרים שברשותם.

(2) תעריפים חדשים למוצרי ביטוח חיים למקרה מוות (ריסק)

לפרטים בדבר תעריפים למוצרי ביטוח חיים למקרה מוות (ריסקים) שאושרו על ידי הרשות בחודש פברואר 2019 והיעדר תעריפים מאושרים למכירת כיסויי ריסק במסגרת פוליסות ביטוח המנהלים, והשלכות תעריפים אלו, ראה סעיף 6.1.4.1 לעיל.

המידע בכל הקשור להשלכות האפשריות של החוזרים האמורים הינו מידע צופה פני עתיד, המתבסס על הערכות והנחות של החברה והתוצאה בפועל יכול ותהיה שונה באופן מהותי מזו שנחזתה וזאת בין היתר לאור הצעדים שינקטו על ידי החברות בקבוצה; התנהגות הגופים המוסדיים המתחרים בעקבות השינויים בדין; וכן טעמי העמיתים והמבוטחים והתנהגותם ביחס למוצרים שברשותם.

<u>השלכות ההוראות שעניינן הגברת התחרות בתחום החיסכון הפנסיוני</u>

מעבר להשלכות הנזכרות לעיל, לכניסתם לתוקף של ההסדרים במסגרת שינויי הרגולציה שעניינם הגברת התחרות בתחום החיסכון הפנסיוני (סעיפים <u>א'</u> עד <u>ז</u> לעיל) השלכות מצרפיות, והן משפיעות ועשויות להשפיע על פעילות הקבוצה במצטבר, כמפורט להלן:

- **שינויים ברווחיות –** בשנת הדוח, היו לשינויי הרגולציה השונים שעניינם הגברת התחרות, השפעה על היקף הנכסים המנוהלים ועל הכנסות החברה מדמי ניהול בגין כל מוצרי חיסכון ארוך טווח בקבוצה. לפרטים נוספים ראה חלק ב לדוח הדירקטוריון, סעיף 2.1.1.

  ההכנסות העתידיות מדמי הניהול ומפרמיות במוצרי חיסכון ארוך טווח תלויות, בין היתר, בהתנהגות המבוטחים והעמיתים, בהתנהגות שוק ההון ובהשפעות האפשריות של שינויים בהוראות הרגולטוריות, לרבות מדיניות אישור התעריפים של הממונה והפחתתם ביחס למוצרים השונים, כפי שבאה לידי ביטוי ביחס למוצר אובדן כושר עבודה וריסק מוות. כך למשל, יישום השינויים המפורטים להלן הביאו ו/או עתידים להביא, במישרין או בעקיפין, להפחתת הכנסות החברה מדמי ניהול ומפרמיות ולפגיעה ברווחיות: הקמת קרנות ברירת מחדל בהתאם להוראות חוזר קופת ברירת מחדל; ניוד אגב הצטרפות בקרנות פנסיה; ההבהרה בעניין הליך שיווק פנסיוני בעת שיווק מוצר פנסיוני; והפחתת תעריפי הריסקים, שעלולה להביא להחלפת ביטוחי ריסק קיימים בביטוחים מוזלים יותר. טיוטות תקנות דמי ניהול-מקבלי קצבאות, ככל שתפורסמנה כנוסח מחייב יכול ויביאו גם הן להמשך מגמת הפגיעה ברווחיות. (לפרטים ראה סעיף 6.1.2.3 לעיל). לפירוט בדבר שיעור דמי הניהול הממוצעים מפרמיה ומצבירה שנגבו בשנת הדוח והיקף הנכסים המנוהלים ראה סעיף 6.1.2.2 לעיל וביאור 20 לדוחות הכספיים.

- **תחרות –** יצירתן של קרנות ברירת המחדל, כניסתם של שחקנים חדשים לשוק וחיזוקם, הגברת השקיפות, הסרת חסמים תפעוליים המעכבים תהליכי העברת כספים בין הגופים המוסדיים, כדוגמת הקמת המסלקה הפנסיונית והגברת השימוש בה, כמו גם המשך מגמת העדפה של מוצר הפנסיה, הפסקת מכירות מוצרי ביטוח הריסק במסגרת ביטוחי המנהלים, הביאו לשכלול התחרות בתחום ולהגברתה, תוך מיקוד התחרות בדמי הניהול, בתשואות, בשירות ובתפעול, ובהתאמה יכול וישפיעו על היקף הניוד בין המוצרים הפנסיונים השונים, על היקף המכירות החדשות, על שימור התיק הקיים ועל רווחיותו. טיוטות חוזרי התשתיות שעניינן הוראות בדבר התשתית להעברת מידע וכסף בין גורמים בשוק הפנסיוני, בקשת המידע בעניין ספקי שירות שבבסיסה הקמת תשתית מחשוב ואספקת שירותי תפעול למוצרים פנסיונים ומוצרים נוספים, וכן תיקון תקנות העברת כספים בעניין האפשרות לניוד כספים בין קופת גמל להשקעה, יכול ויביאו גם הם להגברת התחרות בין הגופים המוסדיים.

המידע בכל הקשור להשלכות אפשריות של הוראות הדין שעניינן הגברת התחרות בתחום החיסכון הפנסיוני, לרבות בקשר עם רווחיות החברה, הינו מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות והנחות של הקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח. חוסר הוודאות נובע, בין היתר מן העובדה שלא כל ההסדרים התקבלו וחלק מההסדרים מצויים בראשית דרכם, היישום בפועל עשוי להיות שונה באופן מהותי מזה שנחזה. השלכות הוראות הדין כאמור תלויות במידה רבה בגורמים הבאים: הצעדים שינקטו על ידי החברות בקבוצה, לרבות לעניין התמודדות עם ההוראות השונות שתכליתן הגברת התחרות בשוק ואשר יכול ויביאו לשינויים בנתחי השוק ובהכנסות הגופים המוסדיים בקבוצה; ישפיעו על היחסים עם הגורמים המפיצים, הסוכנים, הבנקים שטרם החלו לייעץ ביחס למוצרי ביטוח; ישפיעו על היחסים עם מבטחי משנה. ההשלכות האפשריות כאמור תלויות אף בהתנהגות הגופים המוסדיים המתחרים בעקבות השינויים בדין; טעמי

העמיתים והמבוטחים והתנהגותם ביחס למוצרים שברשותם; התנהגות המעסיקים וגורמים מתפעלים מטעמם; נוסחן הסופי של הוראות דין שטרם פורסמו כנוסח מחייב, השלכות הוראות דין אחרות בתחום והשפעתן המשולבת עם ההוראות שעניינן הגברת התחרות; וכן במורכבות ההערכות התפעולית ביחס להוראות השונות.

6.2.2. אחרים

(א) משיכת כספים מחשבונות קטנים בקופת גמל

בהמשך להוראות בדבר ביצוע משיכה יזומה מחשבונות עמיתים בקופות גמל אשר יתרתם הצבורה נמוכה מ- 1,350 ש"ח, בחודש יוני 2020 פורסם **תיקון לחוזר "משיכת כספים מחשבונות קטנים בקופת גמל"**, במסגרתו הועלה הרף בגינו חברות מנהלות יחויבו לבצע משיכה יזומה ולשלוח לעמיתים בעלי חשבון קטן בקופת גמל המחאה בדואר בגין היתרה הצבורה בחשבונם, כך שהרף יעלה באופן הדרגתי ויעמוד על 8,000 ש"ח (ולמעט חשבון של עמית שהקשר עמו נותק). כן נקבעו הוראות לעניין מתן הודעות לעמיתים בנושא.

התיקון האמור צפוי להביא לירידת הכנסות החברה מדמי ניהול ולקיטון מסוים בהוצאות התפעוליות בטווח הארוך.

המידע בכל הקשור להשלכות האפשריות של התיקון לחוזר משיכת כספים מחשבונות קטנים בקופת גמל הינו מידע צופה פני עתיד, המתבסס על הערכות והנחות של החברה והתוצאה בפועל יכולה להיות שונה באופן מהותי מזו שנחזתה, בין היתר לאור התנהגות העמיתים ובחירותיהם ביחס לפידיון הכספים.

לעניין תמצית הוראות דין סופיות נוספות שפורסמו בשנת הדוח ולאחריה, וכן תמצית טיוטות הוראות דין שפורסמו, החלות על תחום הפעילות, מעבר להוראות הדין אשר פורטו בפרק זה לעיל, ראה בנוסף, סעיף 9.2 להלן.

(ב) עדכון מערך ההנחות הדמוגרפי בביטוח חיים ומודל שיפורי תמותה

בחודש נובמבר 2019 פורסם על ידי הרשות **חוזר בנושא "תיקון הוראות החוזר המאוחד: עדכון מערך ההנחות הדמוגרפי בביטוח חיים ועדכון מודל שיפורי תמותה לחברות ביטוח ולקרנות הפנסיה"** אליו צורף נייר עמדה בעניין זה, אשר מעדכן את ההנחות הדמוגרפיות העומדות בבסיס הערכות לעניין מקדמי קצבה במועד הפרישה בפוליסות ביטוח חיים ובקרנות פנסיה (להלן וביחד: "**חוזר לוחות תמותה**").

חוזר לוחות תמותה כולל לוחות תמותה אשר מבוססים, בין היתר, על נתוני גמלאים שנאספו על ידי הרשות מחברות הביטוח, וכן כולל המלצות לעניין חיזוי שיעורי השיפורים העתידיים בתמותה. החוזר מתייחס באופן מובחן לאוכלוסיות שונות וצופה ביחס לחלקן הארכה של תוחלת החיים.

להשלכות הנובעות מחוזר לוחות תמותה ראה ביאור 35(ה)(ה1)(ד)(2) לדוחות הכספיים.

לעניין רגישות החברה לשינויים בשיעורי התמותה, ראה ביאור 35(ה)(ה1)(ג) לדוחות הכספיים.

(ג) תזכיר חוק גיל פרישה

בחודש נובמבר 2020 פורסמה **הצעת חוק גיל פרישה (תיקון – העלאת גיל הפרישה לנשים וקביעת צעדים תומכים לנשים בגילאי העבודה), התשפ"א–2020**, במסגרתה מוצע להעלות את גיל הפרישה שבו אישה זכאית לפרוש מעבודתה מגיל 62 לגיל 64. בהתאם למוצע, העלאת גיל הפרישה תתפרס על תקופה של 10 שנים, עד שנת 2039. התיקון המוצע כולל העלאה של גיל הפרישה לנשים באופן רוחבי במשק (ולא בהקשר ספציפי של דיני הביטוח והפנסיה), אולם יכולה להיות לו השפעה עקיפה, בין היתר, ביחס לתקופת ההפקדות וקבלת הקצבה בפוליסות ביטוחי המנהלים ובפנסיה וכן, בכפוף לתנאי הכיסויים הביטוחיים, על משך תקופת הכיסויים הביטוחיים למקרה מוות ולאובדן כושר עבודה.

הערכות החברה בדבר השלכות העלאת גיל פרישה הינו בגדר מידע צופה פני עתיד, המבוסס על הערכות לא סופיות של החברה הידועות במועד פרסום הדוח, אשר צפויות להשתנות בהתאם לנוסחו הסופי של חוק גיל פרישה, ככל שיתוקן.

(ד) חוזר יישוב תביעות אובדן כושר עבודה

בחודש דצמבר 2020 פורסם **חוזר "יישוב תביעות אובדן כושר עבודה"** (להלן: "**חוזר יישוב תביעות אובדן כושר עבודה**"), הכולל הוראות ליישוב תביעות בביטוח אובדן כושר עבודה שמטרתן להבטיח הליך יישוב תביעות הוגן, יעיל, שקוף ומקצועי וזאת, בין היתר באמצעות בירור אובייקטיבי של תביעות אובדן כושר עבודה בפני גורם חיצוני בלתי תלוי, בדומה למודל הקיים בתביעות נכות בקרנות פנסיה, תוך צמצום ככל הניתן של טרחת המבוטח.

במסגרת החוזר נכללו, בין היתר, הוראות בדבר סדר הפעולות ולוחות הזמנים שיחולו על המבטח בעת הליך יישוב תביעה, לרבות בירור התביעה תוך 20 ימי עסקים ממועד קבלת המסמכים שהגיש המבוטח למבטח; וכן מגבלות למקרים בהם ניתן לבצע חקירות וביחס לאופן ביצוען. בין היתר, נקבע כי חקירה תכלול רק תיעוד של פעולות המבוטח כהווייתם וכי במסגרת החלטה על דחיית תביעה, הנסמכת גם על ממצא חקירה, על המבטח לצרף להחלטתו את מועד ביצוע החקירה ומיקומה וכן תמונה מהחקירה בה ניתן יהיה לאמת את זהות המבוטח.

במסגרת החוזר נדרשות חברות הביטוח להקים רשימת ספקי שירותי ייעוץ רפואי שתכלול רופאים מומחים בפיזור גאוגרפי נאות שאינם עובדי חברת הביטוח ("**ספק שירותי יעוץ רפואי**"). בחירת רופא מהרשימה תבוצע באופן אקראי ומחזורי, וההצטרפות לרשימה תתאפשר לכל ספק שירותי ייעוץ רפואי שיבחר בכך בהתאם לכללים המפורטים בחוזר.

החוזר כולל אפשרות להפנות מבוטחים, במסגרת בירור תביעתם לבדיקה רפואית באמצעות רופא חברה או באמצעות ספקי שירותי ייעוץ רפואי, לפי בחירת החברה. ערעור על חוות הדעת הרפואית יתבצע בפני ועדה רפואית (שתכלול רופאים מתוך רשימת ספקי שירותי ייעוץ רפואי, וככל שיבקש המבוטח תכלול גם רופא מטעמו). ערעור על החלטת הוועדה הרפואית ידון בפני ועדה רפואית לערעורים, שתרוכז על ידי חברה פרטית או על ידי בית חולים.

מועד תחילת עיקר הוראות החוזר הינו 1 בספטמבר 2021, והן תחולנה על תביעות אובדן כושר עבודה שיתקבלו בחברת הביטוח לראשונה לאחר מועד תחילת החוזר.

להליכים המתוארים, להוראות ולמגבלות שנקבעו במסגרת חוזר יישוב תביעות אובדן כושר עבודה צפוי כי תהיה השפעה על הליך יישוב תביעות אובדן כושר עבודה בכללותו, הן מבחינה תפעולית והן בכל הנוגע לאופן יישוב התביעה והכלים שיעמדו בידי המבטח על מנת לברר את חבותו וכפועל יוצא צפוי כי יגדילו את עלויות ישוב התביעה. בשלב ראשוני זה, החברה אינה יכולה להעריך את מלוא ההשפעה של ההוראות האמורות, אשר יכול ותהינה מהותיות.

המידע בכל הקשור להשלכות של חוזר יישוב תביעות אובדן כושר עבודה כמתואר לעיל, הינו בגדר מידע צופה פני עתיד, המתבסס על הערכות והנחות של החברה והתוצאה בפועל עשויה להיות שונה באופן מהותי מזו שנחזתה והיא תלויה, בין היתר, באופן היישום בפועל של הוראות החוזר, והשלכותיו על הליך יישוב תביעות אובדן כושר עבודה, לרבות ביחס לתביעות שייושבו לאחר מועד התחילה על פי פוליסות ששווקו ותומחרו קודם לכניסת החוזר לתוקף.

(ה) שינוי בשוק המשכנתאות

בחודש דצמבר 2020 עדכן בנק ישראל הוראה שהוצאה על ידו בעניין מתן הלוואות לדיור, באופן שביטל את המגבלה שהיתה קיימת על חלק ההלוואה במסלול הצמוד לשינוי בריבית הפריים, וזאת במטרה להקל על הלווים ולחסוך בהחזר החודשי. כתוצאה, נוטלי הלוואות לדיור (משכנתאות) יוכלו להגדיל את חלק ההלוואה שיהיה מוצמד לשינוי בריבית הפריים בהשוואה למצב שהיה נהוג עד העדכון.

השינוי באפשרות לאופן הצמדת ההלוואה יכול ויביא לגידול במחזור הלוואות קיימות, ויכול, כנגזרת, להביא לגידול בביטולי ביטוחי חיים אגב משכנתא, לרבות ביטוחים כאמור שנמכרו על ידי החברה, לשם החלפתם בביטוחים חדשים, כפועל יוצא מהתחרות בתחום.

הערכת החברה בקשר עם השלכות השינוי בשוק המשכנתאות הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על המידע המצוי בידי החברה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות והן תלויות בין היתר בהתפתחות תנאי התחרות בשוק, לרבות בקשר לתנאי ההלוואות שינתנו, וכן בהתנהגות הגורמים המתחרים, הגורמים המפיצים ובחירות המבוטחים.

(ו) חוזר תאונות אישיות

הוראות חוזר תאונות אישיות, אשר פורסם בחודש יוני 2020, כולל הוראה לפיה כיסויי מוות מתאונה ונכות מתאונה ישווקו בהתאם להוראות חוזר זה. הוראות חוזר תאונות אישיות מכבידות על הליכי המכירה של פוליסות מוות מתאונה ונכות

מתאונה, הן ביחס לחובות אשר יחולו על הגורם המבצע את פעולת הצירוף והן לאור המורכבות של הליך המכירה עצמו. החברה הגישה לאישור הרשות פוליסות מוות מתאונה ונכות מתאונה המותאמות להוראות חוזר תאונות אישיות, לרבות עדכון לתעריפי כיסויים אלו. קיימת אי וודאות באשר לתעריפים שיאושרו לחברה למכירת כיסויי מוות מתאונה ונכות תאונה, ככל שיאושרו וזו יכול ותשפיע על המשך שיווק מוצרי מוות מתאונה ונכות מתאונה ועל רווחיותם.

לפרטים נוספים בדבר השלכות חוזר תאונות אישיות, לרבות הוראה לפיה כיסויי מוות מתאונה ונכות מתאונה ישווקו בהתאם להוראות חוזר תאונות אישיות, ראה סעיף 8.1.2.1(ג) להלן.

(ז) שינויי רגולציה עקב משבר הקורונה

בעקבות התפרצות מגפת הקורונה, פורסמו שורת צעדים ובכללם –

תיקון חוזר דמי ניהול- הוראת שעה

- הוראת שעה- תיקון חוזר דמי ניהול בעניין הארכת תקופת מתן הנחות למבוטחים ועמיתים שאינם מבצעים הפקדות ומכתב קריאת הממונה בעניין דמי ניהול בעניין זה, לפרטים ראה סעיף 6.1.2.3 לעיל.

- **הארכת תקופת הריסק הזמני -** בחודש יוני 2020 פורסמו ברשומות **תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (כיסויים ביטוחיים בקופות גמל) (הוראת שעה), התש"ף-2020**, שעיקרם הארכת תקופת הריסק הזמני (הכיסוי הביטוחי האוטומטי הניתן למבוטחים בפוליסות ביטוחי מנהלים ולעמיתים ובקרן הפנסיה בעת הפסקת הפקדות) ל- 12 חודשים, במקום 5 חודשים, והחלתו גם בפוליסות בהן לא קיים מנגנון זה, וזאת למעט ביחס לפוליסות קלאסיות – וזאת ביחס למקרי ריסק זמני שיחלו בשנת 2020. בחודש פברואר 2021 פורסמו תקנות המאריכות את תוקף ההוראה האמורה עד סוף חודש יוני 2021.

- **הארכת תקופת אי ביצוע הפקדות על ידי עמית**, שבגינה רשאי גוף מוסדי להעלות את שיעורי דמי הניהול מ- 6 חודשים ל- 12 חודשים.

- **מתן אפשרות למשיכת כספים מקרנות השתלמות** – וזאת אף ביחס לכספים שאינם נזילים ובמגבלה של עד 7,500 ש"ח, ללא תשלום מס.

- **מתן אפשרות לעצמאים למשיכת כספים מקרנות הפנסיה** – וזאת ביחס לעצמאים המצויים באבטלה או שסגרו את עסקיהם, במגבלה של עד 7,500 ש"ח לחודש, ללא תשלום מס.

בהמשך לכך, בחודש פברואר 2021 פרסמה הרשות הוראת שעה שעניינה **"הוראות לעניין זכויות וחובות עמיתים בתקנון קרן פנסיה חדשה"** ולפיה יקראו את התנאים הקבועים בתקנוני קרנות הפנסיה באופן המותאם לאפשרות המשיכה של רכיב החיסכון על ידי עמיתים עצמאים, וזאת על מנת שהכיסויים הביטוחיים של עמיתים אלו לא יפגעו עקב משיכת כספים כאמור.

לפרטים בדבר השלכות מגיפת הקורונה על תוצאותיה העסקיות של החברה ראה סעיף 6.1.4.1 לעיל וכן ביאור 1(ד) לדוחות הכספיים.

6.3. תחרות

6.3.1. תנאי התחרות בתחום הפעילות ושמות המתחרים המשמעותיים בתחום

תחום זה מתאפיין בתחרות עזה בין כלל הגופים המוסדיים.

מוצרי ביטוח חיים, פנסיה וגמל, הם מוצרים תחליפיים בחלקם, עם דגשים מסוימים בכל אחד מהם. לאור שורה של רפורמות בתחום שצמצמו את השוני בין המוצרים ונתנו עדיפות למוצרי קיצבה, ביטול המקדמים המובטחים בקופות הביטוח, עלותם הנמוכה יחסית של הכיסויים הביטוחיים בקרן הפנסיה, דמי הניהול הנגבים, הבטחת התשואה על חלק מהנכסים בקרנות הפנסיה והקמתן של קרנות ברירת מחדל, קרנות הפנסיה הינן המוצר העיקרי המשווק לכלל הציבור. לעניין מגמות בביקוש ובהיצע בשנת הדוח, ראה סעיף 6.1.4 לעיל.

מוצרי הביטוח שאינם נהנים מהטבות מס כמו פוליסות פרט או כספי חיסכון פנסיוני שהפכו לנזילים וכן קופות הגמל להשקעה (אשר להשקעה בהן יש יתרון מס ככל שהכספים יימשכו עם פרישת החוסך, ראה סעיף 6.1.1 לעיל), הינם מוצרים מתחרים בינם לבין עצמם וכן מול מוצרי השקעה אחרים אשר משווקים גם על ידי גורמים פיננסים שאינם גופים מפוקחים על ידי הממונה, בעיקר בנקים, מנהלי תיקים וקרנות נאמנות.

התחרות בתחום מתרכזת בתשואות, בקיומם או היעדרם של מקדמי קיצבה או תשואה מובטחים, בגובה דמי הניהול (ובהנחות הניתנות), בכיסויים הביטוחיים, ברמת השירות ובפתרונות ביטוחיים משלימים.

בהתאם לפרסומי הממונה, נכון ליום 31 בדצמבר 2020 הקבוצה הינה השנייה בגודלה בענף ביטוח חיים, הרביעית בגודלה בענף קרנות פנסיה, והשישית בגודלה בענף קופות גמל ובסך הכל הקבוצה הינה הרביעית בגודלה בשוק הפנסיוני, בהתאם להיקף נכסים מנוהלים, כהגדרתם על ידי הממונה. יצויין כי הליך בחירת קרנות ברירת המחדל נתן העדפה לכניסה ולחיזוק של השחקנים הקטנים בשוק הפנסיה.

התחרות במוצרי הריסק ואובדני כושר עבודה, הינה בין חברות הביטוח השונות, ומתמקדת בתעריפים ובהנחות הניתנות, וזאת בין היתר בעקבות הדמיון הרב בתנאי המוצרים (לעניין זה ראה, בין היתר, הוראות חוזר קווים מנחים, בסעיף 6.2.1(ו)(1) לעיל, וכן ההוראות בדבר קביעת תעריפים בביטוחי ריסק כמפורט בסעיף 6.1.4.1 לעיל). בנוסף, קרנות הפנסיה, הכוללות ביטוחי שארים (במקרה מות העמית) וביטוחי נכות מהוות אף הן תחרות למוצרי הריסק ואובדן כושר עבודה, כמוצר נלווה לביטוחי המנהלים.

התחרות בין מוצרי התחום ובין הגופים המוסדיים התעצמה בשל השפעתם המשולבת של שינויים רגולטוריים שהתקבלו בשנים האחרונות, לרבות הקמתן של קרנות פנסיה ברירת מחדל וביטול הסדרים לרבים (לפרטים ראה סעיף 6.2.1(א) לעיל), מגמת האחדה בין המוצרים השונים, הקמת המסלקה הפנסיונית (ראה סעיף 6.2.1(ד)(1) לעיל), חוזר צירוף לביטוח[43], פרסום מדדים השוואתיים[44] והסרת חסמי ניוד. להוראות נוספות אשר השפיעו ומשפיעות על התחרות ועל הרווחיות בתחום ראה סעיף 6.2 לעיל.

תנאי התחרות כאמור משפיעים על הניוד של המוצרים הפנסיוניים שבניהול הגופים המוסדיים בקבוצה. לפרטים אודות העברת כספים מהגופים המוסדיים בקבוצה ואליהם בענפי חסכון ארוך טווח בשנים 2018 עד 2020, ראה סעיף 6.4.5 להלן.

---

[43] במסגרת חוזר בענין צירוף לביטוח, המסדיר את התנהלות חברות ביטוח וסוכני ביטוח בעת צירוף מועמד לביטוח לתוכנית ביטוח, נקבעו, בין היתר, הוראות בעניין הליך התאמת הביטוח לצורכי הלקוח, וזאת על ידי שאילתה באתר "הר הביטוח" לשם קבלת מידע על ביטוחים נוספים של המבוטח בחברות אחרות; וכן הוראות האוסרות על צירוף מועמד לביטוח לפוליסת פרט המעניקה פיצוי כאשר למבוטח קיימת פוליסה אחרת המעניקה פיצוי עבור מקרה ביטוח, למעט במקרים חריגים ו/או בהסכמת המבוטח.

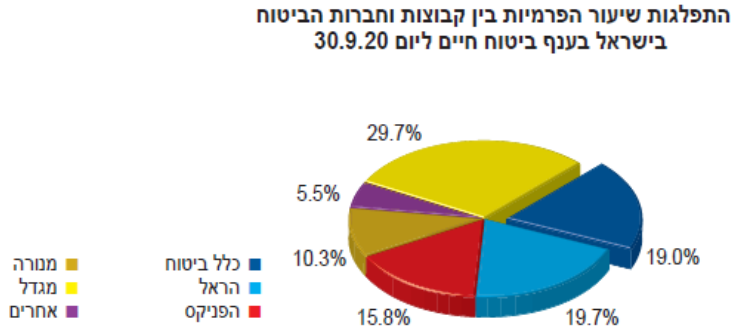
[44] הרשות מפרסמת באתר האוצר נתונים השוואתיים ביחס לתשואות ומדדי הסיכון של קופות הגמל, קרנות הפנסיה וקופות הביטוח, מידעים אודות הרכב נכסי ההשקעה וההוצאות המנוכות מנכסי עמיתים בגין ביצוע השקעות וכן מידע סטטיסטי אודות אופן יישוב תביעות ומשך זמן הטיפול בבקשות משיכה, ניוד, מעבר בין מסלולים וקבלת קיצבה וכן בדבר נתונים השוואתיים בקשר עם מדד השירות.

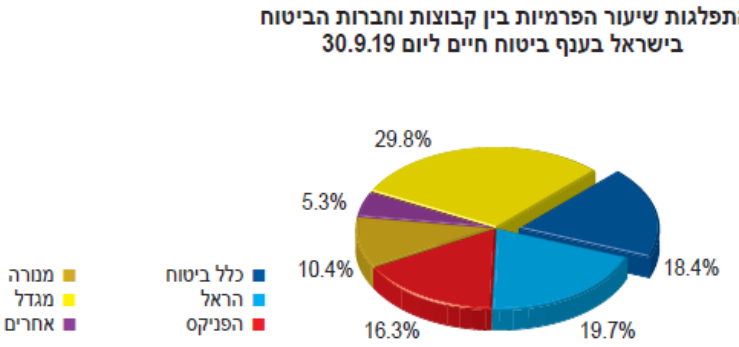
התחרות ביחס למוצרים האמורים באה לידי ביטוי, בין היתר, ביכולת השימור, בתשואות, בגובה דמי הניהול הנגבים ובעמלות המשולמות לסוכנים. לפרטים נוספים ראה חלק ב לדוח הדירקטוריון, סעיף 2.1.1.

בנוסף, בשנת הדוח ניכרה מגמת רכישת סוכנויות ביטוח ע"י גופים מוסדיים, דבר שיכול ויביא לחיזוק זרוע המכירות שלהן, לרבות רכישת סוכנות דוידוף הסדרים פנסיוניים סוכנות ביטוח חיים (2006), על ידי כלל החזקות סוכנויות, חברה בת של כלל החזקות.

1) <u>ענף ביטוח חיים</u>

כ-95.0% משוק ביטוח החיים במונחי פרמיות שהורווחו ברוטו נשלט על ידי חמש חברות הביטוח הגדולות (החברה, מגדל, הראל, מנורה והפניקס). החברה מתחרה בעיקר מול מבטחים אלו, מול קרנות פנסיה ומול קופות גמל המספקות מוצרים חלופיים. כן מתחרה החברה בתחום ביטוחי פרט מול חברות הביטוח האחרות.

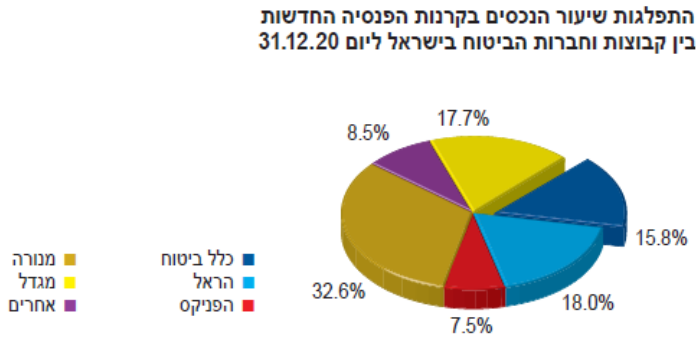
* היקף הפרמיות בענף ביטוח חיים משקף את דמי הביטוח המשולמים בגין כל הפוליסות שבתוקף שנמכרו לאורך השנים, והשינויים בהן אינם מעידים בהכרח על השינוי בביקוש ובהיצע בשנת הדוח.

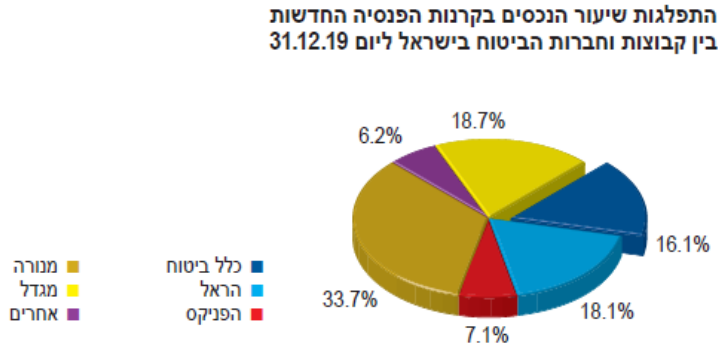
2) <u>ענף קרנות פנסיה</u>

להערכת הקבוצה, כלל פנסיה וגמל מתחרה בעיקר בקרנות ברירת המחדל הנבחרות וכן בקרנות הגדולות, מבטחים (מנורה) ומקפת (מגדל), הראל פנסיה והפניקס פנסיה.

בשנת הדוח נחתמו שתי עסקאות לרכישת חברות מנהלות של קרנות פנסיה נבחרות ומיזוגן עם חברות מנהלות הפועלות בשוק. השלמת עסקאות אלו תביא לצמצום במספר המתחרות בשוק, אולם החברה אינה יכולה להעריך את השפעת מהלכים אלו על התחרות בשוק.

הקמת לשכות מחשוב, שינהלו את פעילות הליבה של הגופים המוסדיים בתחום הביטוח והחיסכון (כפי שעולה מבקשת המידע בעניין ספקי שירות, ראה סעיף 6.2.1(ד)(2) לעיל) יכול שתביא לכניסתם של מתחרים נוספים לתחום הפנסיוני בכלל, ולענף הפנסיה בפרט.

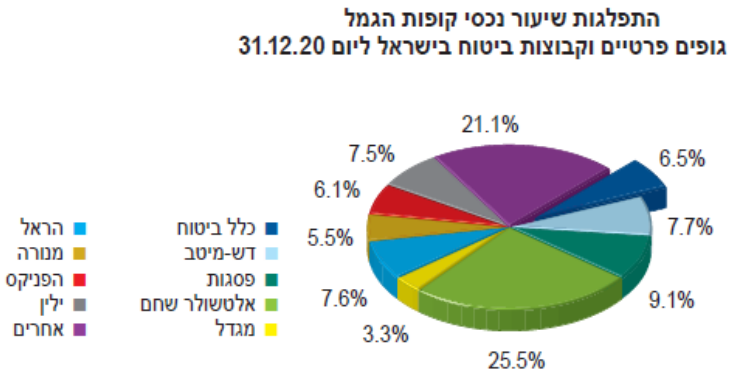

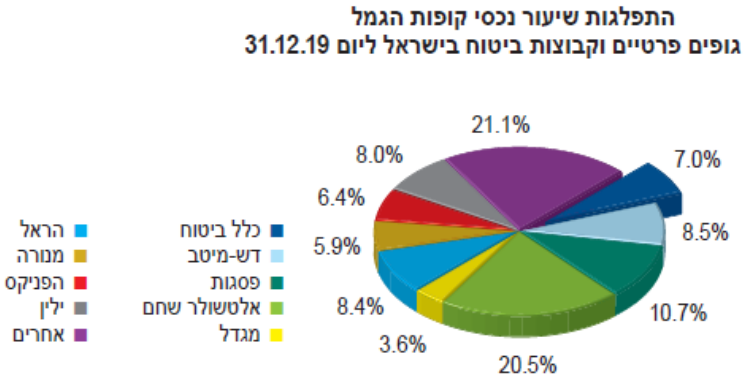

הירידה בנתח השוק של החברה נבעה מהתגברות התחרות בשוק והתחזקותן של קרנות ברירת המחדל הנבחרות.

3) ענף קופות גמל

נכון לשנת הדוח, התחרות בענף היא בעיקר עם קופות גמל לחיסכון אחרות. להערכת הקבוצה, המתחרים העיקריים שלה הם אלטשולר שחם, פסגות, מיטב-דש, הראל, הפניקס, מנורה ומגדל.

6.3.2. <u>שיטות להתמודדות עם התחרות והגורמים המשפיעים על מעמדה התחרותי של החברה</u>

ההתמודדות עם התחרות, בתחום פעילות זה, מתרחשת במספר מישורים:

- סינרגיה בין חברות הקבוצה – מתן פתרונות אינטגרטיביים ללקוחות בכל אפיקי החיסכון ארוך הטווח.
- שימוש בשינויים רגולטוריים, על מנת להיחשף למגזרי לקוחות פוטנציאליים חדשים, ולצרפם כלקוחות.
- התייעלות תפעולית– באמצעות שיפור שיטות העבודה ושיפור מערכות המיכון. לעניין שיפור מערכות המיכון והדיגיטציה ראה סעיף 9.10.3.2 להלן.
- שימור לקוחות בתיק הקיים ושיפור השירות ללקוח – על ידי דיגיטציה, הפעלת יחידות ייעודיות לטיפול בנושא, הקמת מוקדי שירות יעודיים וביניהם מוקדי תביעות ומוקדי מעסיקים תוך הצגת מגוון האפשרויות הקיימות בקבוצה בפני הלקוחות.
- הרחבת מאגר הלקוחות, הן באמצעות הרחבת ערוצי ההפצה, לרבות באופן ישיר והן על ידי הגדלת היקף המכירות, סוגי המוצרים והיקף הכיסוי הביטוחי, ללקוחות קיימים.
- שמירה על היקף פעילות משמעותי והרחבתו על בסיס מערך תפעול ובסיס הוצאות נתונים.
- מערך השקעות מקצועי ומיומן הפועל להשגת תשואות מירביות למבוטחים ולעמיתים, תוך ניהול סיכונים מושכל.
- הרחבת מערכי ההפצה והשיווק, הישירים ובאמצעות סוכנים, באמצעות עריכת מבצעי קידום מכירות, שיפור השירות לסוכן (לרבות שיפור טכנולוגי בממשקים אל מול הסוכן ומתן שירותים דיגיטלים), גיוס סוכנים חדשים ורכישת סוכנויות.
- מיתוג ומיצוב הקבוצה.
- חדשנות, פיתוח מוצרים והתאמת המוצרים לצרכי הלקוחות ולתנאי השוק המשתנים, תחת המגבלות הרגולטוריות.
- תעריפים תחרותיים.

<u>הגורמים המרכזיים המשפיעים על מעמדה התחרותי של החברה הם:</u>

- ניסיון רב-שנים בתחום ביטוח החיים והחיסכון לטווח ארוך.
- המוניטין של הקבוצה בתחום.

- קשר ארוך-טווח עם סוכנים שמשווקים את מוצרי הקבוצה.
- מערך הפצה ישיר.
- מגוון המוצרים הפנסיונים הנמכרים תחת קורת גג אחת.
- חוסן פיננסי.
- התשואות המושגות על כספי החיסכון, בהשוואה לתשואות הגורמים המתחרים.
- השירות הניתן על ידי החברה ללקוחות ולסוכנים ואופן יישוב התביעות.
- שקיפות ומחיר – כחלק ממדיניות הממונה בשנים האחרונות קודמו רפורמות משמעותיות שעניינן שקיפות, הפחתת תעריפים והגברת התחרות. רפורמות אלה, משפיעות ועתידות להמשיך ולהשפיע בשנים הקרובות על תחום חסכון ארוך טווח ועל רווחיותו.
- חסמים תחרותיים - לעניין הסרת חסמי כניסה לשוק וכניסת מתחרים, ראה סעיף 9.3.1.2 להלן.

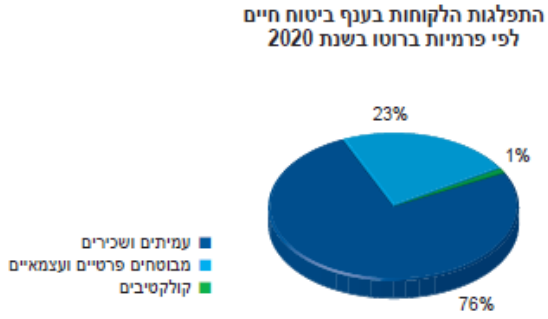
6.4. **לקוחות**

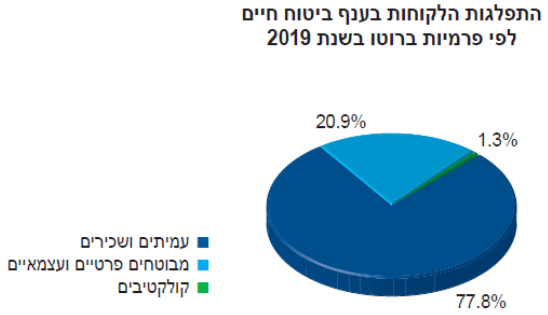
סוגי הלקוחות העיקריים בתחום החיסכון ארוך הטווח הם: מעסיקים, עמיתים, מבוטחים, פרטיים, עצמאים וקולקטיבים.

בתחום זה אין לחברה תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות. לחברה אין לקוח בודד שהכנסות החברה ממנו מהוות 10% או יותר מסך הכנסות החברה בדוחות המאוחדים.

6.4.1 התפלגות לקוחות החברה בענף ביטוח חיים לפי פרמיות לשנים 2020 ו- 2019

סוג הלקוח	2020		2019	
	פרמיות ברוטו (באלפי ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות	פרמיות ברוטו (באלפי ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות
עמיתים ושכירים	4,354,747	76%	4,655,858	78%
מבוטחים פרטיים ועצמאים	1,307,610	23%	1,250,469	21%
קולקטיבים	68,793	1%	79,665	1%
סה"כ	**5,731,150**	**100%**	**5,985,992**	**100%**

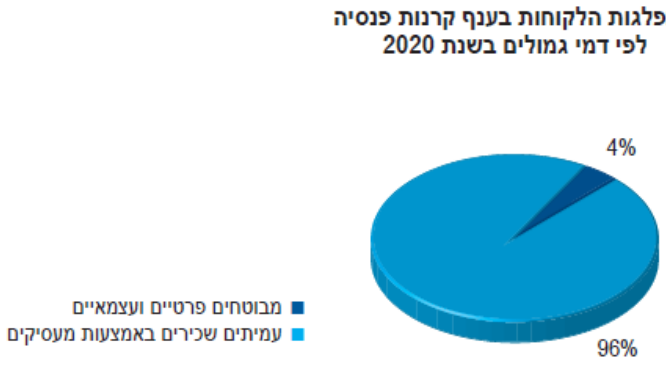

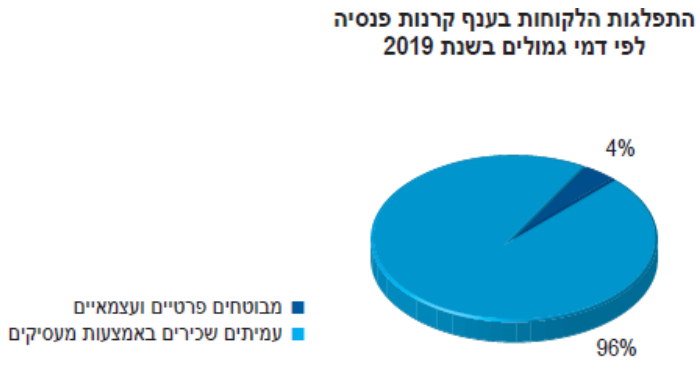
.6.4.2 <u>פדיונות בענף ביטוח חיים</u>

בענף ביטוח חיים, שיעור הפדיונות מהעתודה הממוצעת בשנת הדוח היה 1.6% לעומת 1.8% בשנת 2019.

.6.4.3 <u>התפלגות לקוחות החברה בענף קרנות פנסיה לפי דמי גמולים לשנים 2020 ו-2019</u>

סוג הלקוח	2020		2019	
	דמי גמולים (באלפי ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות	דמי גמולים (באלפי ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות
עמיתים שכירים	6,024,847	96%	5,894,817	96%
מבוטחים פרטיים ועצמאיים	282,917	4%	270,659	4%
סה"כ	**6,307,764**	**100%**	**6,165,476**	**100%**

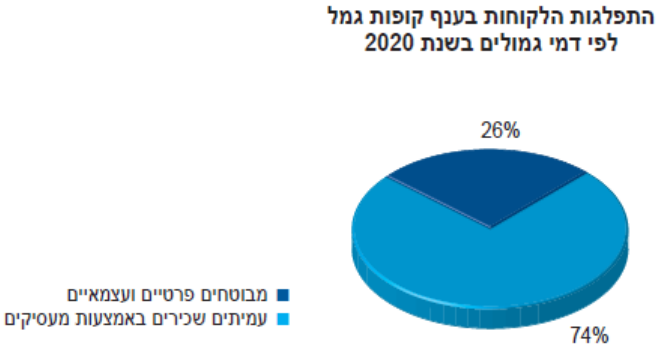
.6.4.4 התפלגות לקוחות החברה בענף קופות גמל לפי דמי גמולים לשנים 2020 ו-2019

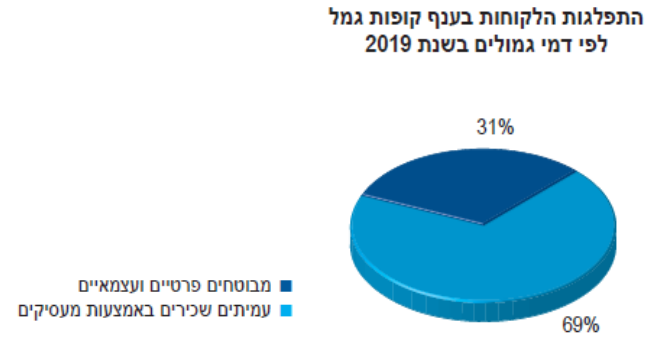
שנת 2020

סוג הלקוח	דמי גמולים קופות גמל (באלפי ש"ח)	דמי גמולים קופות מרכזיות (באלפי ש"ח)	דמי גמולים/ הפקדות קרנות השתלמות (באלפי ש"ח)	קופות גמל להשקעה (באלפי ש"ח)	סה"כ דמי גמולים (באלפי ש"ח)	שיעור מסך דמי הגמולים (באלפי ש"ח)
עמיתים שכירים	284,008	398	1,272,700	-	1,557,106	74%
מבוטחים פרטיים ועצמאיים	192,093	-	137,876	228,037	558,006	26%
סה"כ	**476,101**	**398**	**1,410,576**	**228,037**	**2,115,112**	**100%**

שנת 2019

סוג הלקוח	דמי גמולים קופות גמל (באלפי ש"ח)	דמי גמולים קופות מרכזיות (באלפי ש"ח)	דמי גמולים/ הפקדות קרנות השתלמות (באלפי ש"ח)	קופות גמל להשקעה (באלפי ש"ח)	סה"כ דמי גמולים (באלפי ש"ח)	שיעור מסך דמי הגמולים (באלפי ש"ח)
עמיתים שכירים	306,376	417	1,197,787	-	1,504,580	69%
מבוטחים פרטיים ועצמאיים	304,053	-	130,679	254,435	689,167	31%
סה"כ	**610,429**	**417**	**1,328,466**	**254,435**	**2,193,747**	**100%**

6.4.5. <u>מידע אודות העברת כספים מהגופים המוסדיים בקבוצה ואליהם בענפי חסכון ארוך טווח בשנים 2018 עד 2020:</u>

<u>2020</u>

באלפי ש"ח	פעילות הקבוצה			סך הכל
	ביטוח חיים	קופות גמל	פנסיה	
העברות לקבוצה מגופים אחרים				
העברות מחברות ביטוח אחרות	111,701	129,294	150,869	391,864
העברות מקרנות פנסיה	66,408	81,039	1,982,382	2,129,829
העברות מקופות גמל	62,339	1,089,713	34,134	1,186,195
סה"כ העברות לקבוצה	**240,448**	**1,300,046**	**2,167,385**	**3,707,879**
העברות מהקבוצה לגופים אחרים				
העברות לחברות ביטוח אחרות	213,467	61,517	91,713	366,697
העברות לקרנות פנסיה	478,118	40,145	2,811,681	3,329,944
העברות לקופות גמל	710,211	2,393,677	245,006	3,348,894
סה"כ העברות מהקבוצה	**1,401,796**	**2,495,339**	**3,148,400**	**7,045,535**

העברות, נטו	**(1,161,348)**	**(1,195,293)**	**(981,015)**	**(3,337,656)**

2019

באלפי ש"ח	**פעילות הקבוצה**			**סך הכל**
	ביטוח חיים	**קופות גמל**	**פנסיה**	
העברות לקבוצה מגופים אחרים				
העברות מחברות ביטוח אחרות	134,308	73,015	87,350	294,673
העברות מקרנות פנסיה	131,135	40,175	1,458,925	1,630,235
העברות מקופות גמל	112,287	1,623,078	29,144	1,764,509
סה"כ העברות לקבוצה	**377,730**	**1,736,268**	**1,575,419**	**3,689,417**
העברות מהקבוצה לגופים אחרים				
העברות לחברות ביטוח אחרות	214,745	71,090	123,108	408,943
העברות לקרנות פנסיה	231,361	20,972	2,236,890	2,489,223
העברות לקופות גמל	515,754	1,496,887	141,711	2,154,352
סה"כ העברות מהקבוצה	**961,860**	**1,588,949**	**2,501,709**	**5,052,518**
העברות, נטו	**(584,130)**	**147,319**	**(926,290)**	**(1,363,101)**

2018

באלפי ש"ח	**פעילות הקבוצה**			**סך הכל**
	ביטוח חיים	**קופות גמל**	**פנסיה**	
העברות לקבוצה מגופים אחרים				
העברות מחברות ביטוח אחרות	61,879	3,912	55,196	120,987
העברות מקרנות פנסיה	94,148	32,064	1,779,639	1,905,851
העברות מקופות גמל	35,307	1,147,050	9,748	1,192,105
סה"כ העברות לקבוצה	**191,334**	**1,183,026**	**1,844,583**	**3,218,943**
העברות מהקבוצה לגופים אחרים				
העברות לחברות ביטוח אחרות	173,990	77,282	175,338	426,610
העברות לקרנות פנסיה	123,641	7,121	2,231,492	2,362,254
העברות לקופות גמל	291,095	1,722,270	39,269	2,052,634
סה"כ העברות מהקבוצה	**588,726**	**1,806,673**	**2,446,099**	**4,841,498**
העברות, נטו	**(397,392)**	**(623,647)**	**(601,516)**	**(1,622,555)**

7. <u>תחום ביטוח כללי</u>

7.1 <u>מוצרים ושירותים</u>

7.1.1 <u>תיאור ענפי הביטוח והכיסויים הביטוחיים שנכללים בתחום</u>

תחום זה כולל את פעילות הקבוצה בענפי הביטוח הכללי. נהוג לחלק את תחום הביטוח הכללי ל-2 קטגוריות עיקריות: (א) ביטוחי רכוש ו-(ב) ביטוחי חבויות.

הפעילות בביטוחי רכוש נחשבת כבעלת "זנב תביעות קצר" מאחר שמשך תקופת ההתיישנות הינו שלוש שנים בלבד מקרות מקרה הביטוח ומאחר שתביעות אלו מוגשות, במרבית המקרים, במהלך תקופת הביטוח. מנגד, ביטוחי חובה וחבויות נחשבים כבעלי "זנב תביעות ארוך" מאחר שמשך תקופת ההתיישנות הינו שבע שנים מקרות מקרה הביטוח, כיוון שהתביעה הביטוחית אינה מתיישנת כל עוד לא התיישנה תביעת הצד השלישי כנגד המבוטח, בשל פרק הזמן הארוך שחולף בין מועד היווצרות העילה כנגד המבוטח לבין מועד הגילוי ו/או לבין מועד הגשת התביעה, בין היתר לאור תקופת ההתיישנות כאמור לעיל, ו/או בשל פרק הזמן הדרוש לבירור התביעה. תקופת ההתיישנות של תביעה לתגמולי ביטוח במקרה של נכות שנגרמה

למבוטח ממחלה או מתאונה, תימנה מיום שקמה למבוטח זכות לתבוע תגמולי ביטוח לפי תנאי חוזה הביטוח. לפיכך, פוליסות תאונות אישיות הכוללות כיסוי נכות מתאונה עשויות להיחשב אף הן כבעלות "זנב תביעות ארוך".

להלן יסקרו הענפים העיקריים הנכללים בתחום הביטוח הכללי:

.7.1.1.1 **ענף ביטוח רכב חובה**

א. <u>כללי</u>

ביטוח רכב חובה הינו ביטוח שחובה על כל בעל כלי רכב או הנוהג בו לרוכשו לפי דרישות **פקודת ביטוח רכב מנועי (נוסח חדש) התש"ל – 1970** (להלן בהתאמה: "**רכב חובה**" ו- "**פקודת ביטוח רכב מנועי**"), המכסה נזקי גוף של בעל הרכב, כל הנוסעים ברכב והולכי רגל שנפגעו מהרכב, כתוצאה משימוש ברכב מנועי בהתאם **לחוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה - 1975** ("**חוק הפלת"ד**"). עריכת הביטוח הינה חובה אשר אי קיומה מהווה עבירה פלילית. תנאי הכיסוי הביטוחי הם בהתאם לנוסח פוליסה תקנית שנקבעה ב**תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (תנאי חוזה לביטוח חובה של רכב מנועי) התש"ע - 2010** (להלן: "**הפוליסה התקנית רכב חובה**").

קיימים מספר מאפיינים ייחודיים לענף פעילות זה, ובין היתר:

אחידות המוצר: היקף האחריות והיקף הכיסוי לנזקי גוף תואמים את הוראות הפוליסה התקנית רכב חובה אשר קובעת נוסחים סטנדרטיים מחייבים.

עקרון האחריות המוחלטת (No Fault): בהתאם להוראות חוק הפלת"ד, האחריות של הנוהג ברכב, בעל הרכב או המחזיק בו היא אחריות מוחלטת ומלאה ואין צורך בהוכחת אשם.

ייחוד עילה: מי שנפגע בתאונת דרכים וחוק הפלת"ד מקנה לו עילת תביעה, חייב לתבוע את זכותו על פי חוק הפלת"ד בלבד ואינו זכאי לתבוע את נזקו לפי חוק אחר. מי שאין לו עילת תביעה לפי חוק זה יכול לתבוע את המזיק בנזיקין. ככלל, מבטח של הרכב המעורב, מחויב בכיסוי הנפגעים ברכב המבוטח ואינו רשאי לחזור ולשובב ממזיק שגרם או תרם או החמיר את הנזק, את הפיצויים ששילם המבטח לנפגע.

דרכי פיצוי מיוחדות: חוק הפלת"ד ובהתאם פוליסת ביטוח החובה אינם נוקבים בסכום ביטוח, והפיצוי בשל נזק גוף מחושב בהתאם לחוק הפלת"ד ולתקנות שהותקנו על פיו. אלה קובעים, בין היתר, בניגוד לפקודת הנזיקין, את תקרת הפיצוי למרכיבי נזק שאינו נזק ממוני וכן מגבילים את הפסדי ההשתכרות שניתן לתבוע עד פי שלושה מהשכר הממוצע במשק. למעט שני ראשי נזק אלו, הכיסוי אינו מוגבל בסכום.

ב. <u>הסדרים מיוחדים בענף ביטוח רכב חובה</u>

בענף ביטוח רכב חובה מתקיימים מספר הסדרים המשפיעים על תעריף הביטוח, כמפורט להלן:

(1) <u>הסדר הביטוח השיורי (הסדר במסגרת ה"פול")</u>

הואיל ומחד ביטוח רכב חובה הינו חובה חוקית, ומאידך חברות הביטוח אינן מחויבות לבטח את כל המבקשים לרכוש ביטוח כאמור, נוסד מכוח **תקנות ביטוח רכב מנועי (הסדר ביטוח שיורי ומנגנון לקביעת התעריף), התשס"א-2001**, הסדר הביטוח השיורי, במסגרתו מבוטחים המשתמשים ברכב מנועי שלא השיגו כיסוי ביטוחי באופן ישיר אצל חברות הביטוח המסחריות (כגון: נהגים בעלי עבר ביטוחי המעיד על סיכון גבוה, נהגים עם עבר של שלילות רישיון, כלי רכב עתירי סיכון כגון אופנועים, טרקטורונים ו/או כלי רכב נוספים שנדחו על ידי חברות הביטוח). בעקבות הוזלת תעריפי הפול במסגרת תיקון חוזר ביטוח רכב חובה 2016 ו- 2017 (ראה סעיף 7.1.1.1(ג)(1) להלן) גדל היקף המכירות של ביטוח כלי רכב פרטי ומסחרי עד 3.5 טון במסגרת הפול. הסדר הביטוח השיורי מתבסס על ביטוח משותף של כל חברות הביטוח הפועלות בענף ביטוח רכב חובה, במסגרתו מחויבות החברות האמורות להשתתף בהסדר הביטוח השיורי ונושאות יחד בהפסדיו או

ברווחיו, על פי חלקן בסך כל פרמיות ביטוח רכב חובה ("**נתח שוק חובה**"). חלקה של הקבוצה בהסדר הביטוח השיורי עמד נכון לשנת חיתום 2020 על שיעור של כ-8.64%[45] בהשוואה לשיעור של כ-8.65% בשנת החיתום 2019.

חברות הביטוח מממנות את חלקן בהסדר הביטוח השיורי (במסגרת ה"פול") באמצעות העמסת עלות הביטוח השיורי על יתר המבוטחים בביטוחי רכב חובה בחברת הביטוח, שלא במסגרת הביטוח השיורי.

בחודש יולי 2018 פורסם **חוק לתיקון פקודת רכב מנועי (מס' 23) התשע"ח – 2018** המעדכן את ההסדר התחיקתי בעניין מרכיב ההעמסה (להלן: "**תיקון טווח מרכיב העמסה**") אותו רשאיות חברות הביטוח המשתתפות בהסדר הביטוח השיורי לגבות לצורך מימון העלות לביטוח השיורי, כך שמרכיב העמסה עד יולי 2020 יהיה בטווח שבין 5.5% ל - 8.5% מעלות הסיכון הטהור[46] של ביטוחי החובה של המבטח שלא במסגרת הביטוח השיורי, ולאחר יולי 2020 יהיה בין 5.5% ל- 8%.

(2) <u>קרנית - הקרן לפיצוי נפגעי תאונות דרכים</u>

הקרן לפיצוי נפגעי תאונות דרכים – קרנית ("**קרנית**"), הינה תאגיד שהוקם על פי חוק הפלת"ד, לצורך תשלום פיצויים לזכאים על פי חוק הפלת"ד שאין באפשרותם לתבוע פיצויים מחברת ביטוח, בשל אחד מן המקרים הבאים: (1) פגיעה על ידי רכב שלא היה לו כיסוי ביטוחי; (2) מבטח שאינו ידוע (כגון פגיעת "פגע וברח"); (3) מבטח שנמצא בהליכי פירוק או שמונה לו מנהל מורשה.

מימון הקרן נעשה באמצעות העמסה בשיעור של 1% מהפרמיה נטו[47] על המבוטחים בפוליסות ביטוח רכב חובה. סכום זה מועבר על ידי חברות הביטוח לקרנית.

(3) <u>אחריות למתן שירותים רפואיים-</u>

בהתאם לתיקון חקיקה משנת 2009 במסגרתו הועברה האחריות הביטוחית למתן שירותים רפואיים הנכללים בסל השירותים הקבוע בתוספת השניה ל**חוק ביטוח בריאות ממלכתי, התשנ"ד – 1994** (להלן: "**חוק ביטוח בריאות ממלכתי**") ו**צו התרופות לפי סעיף 8(ז) לחוק ביטוח בריאות ממלכתי**, בשל נזקי גוף לנפגעי תאונות דרכים, מהמבטחים לקופות החולים, גובות חברות הביטוח 9.4% מדמי הביטוח לצורך מימון עלות אספקת השירותים לנפגעי תאונות דרכים (להלן: "**סכום ההשתתפות**"). המבטחים ממשיכים להיות אחראים לגבי יתר השירותים הרפואיים שאינם נכללים בתוספת השנייה לחוק ביטוח בריאות ממלכתי ובצו התרופות. האמור אינו חל על אוכלוסיות מסוימות, בין היתר, חיילים ונפגעי תאונות עבודה אשר האחריות הביטוחית לכיסוי הוצאות טיפול רפואי עבורם במקרה של תאונת דרכים, נותרה של המבטחים. סכום ההשתתפות מועבר לקופות החולים מאת המבטחים, באמצעות קרנית והמוסד לביטוח לאומי.

ג. <u>תעריפים והפיקוח עליהם, מאגר המידע הסטטיסטי ומאגר המידע לאיתור הונאות ביטוח בענף רכב חובה</u>

(1) <u>רפורמת תעריפי ביטוח רכב חובה - דמי ביטוח (נטו) מקסימלים ומשתנים לקביעת תעריף בענף רכב חובה</u>

חברות הביטוח קובעות את דמי הביטוח תוך שימוש במשתנים שאושרו על ידי הממונה כמשתנים שבהם יהיה מבטח רשאי להשתמש לצורך קביעת התעריף (להלן: "**המשתנים**"). המשתנים נועדו להתאים את פרמיית הביטוח לסיכון המבוטח.

בחודש ינואר 2016 פרסם הממונה תיקון להוראות החוזר המאוחד בענף ביטוח רכב חובה, שתחולתו מחודש מרס 2016 (להלן: "**תיקון חוזר ביטוח רכב חובה 2016**"). במסגרת תיקון חוזר ביטוח רכב חובה 2016, עודכנו דמי הביטוח השיורי

---

45 השיעור הנקוב הינו שיעור זמני המתבסס על נתוני ספטמבר 2019, כפי שפרסם ה"פול".

46 "עלות הסיכון הטהור" – חלק מתעריף ביטוח שאינו כולל רווח, הוצאות ועלות אספקת שירותים, למעט הוצאות ליישוב תביעות. עלות הסיכון הטהור מתבססת על ניסיון התביעות בעבר של ענף ביטוח רכב מנועי שחלה לגביו חובה לרכוש ביטוח, בתוספת אומדן של תשלומים עתידיים בשל אותן תביעות ובהתחשב במגמות המשפיעות על שכיחות התביעות ועל עלותן והכל בהתאם לסעיף 7א ל**פקודת ביטוח רכב מנועי [נוסח חדש], תש"ל-1970.**

47 פרמיה (דמי ביטוח) נטו- פרמיה המגלמת את עלות הסיכון ללא העמסות חיצוניות כגון הוצאות ועמלות.

לכלי רכב פרטיים ומסחריים הנמכרים על-ידי התאגיד המנהל של הסדר הביטוח השיורי ("**הפול**") באופן המפחית את עלות ביטוח החובה הנמכר על ידי ה"פול" וכן עושה שימוש במשתנים נוספים שקודם לכן לא נעשה בהם שימוש על ידי ה"פול".

בחודש ספטמבר 2016 פרסם הממונה תיקון נוסף להוראות החוזר המאוחד בענף ביטוח רכב חובה במסגרתו עודכנו דמי הביטוח השיורי לכלי רכב פרטיים, וזאת החל מינואר 2017 (להלן: "**תיקון חוזר ביטוח רכב חובה 2017**").

כתוצאה מרפורמת תעריפי רכב חובה, נדרשה החברה בשנים 2016-2017 על ידי הממונה, להגיש לאישורה תעריפי ביטוח חובה מעודכנים המגלמים, בניטרול השלכות ועדת וינוגרד והתיקון לתקנות ההיוון (לפירוט ראה בסעיף 7.1.1.1(ד)(2) להלן), הפחתה משמעותית בתעריף ביטוח החובה.

רפורמת תעריפי רכב חובה לכשעצמה, הביאה לפגיעה משמעותית ברווחיות. עם זאת, לא ניתן להעריך את מלוא השפעתה העתידית, בין היתר נוכח השפעות ממתנות, שבעיקרן הינן חד פעמיות, שאירעו בשנת הדוח ובשנה שקדמה לה בעקבות החלטת בית המשפט העליון ביחס להותרת ריבית ההיוון ללא שינוי, כמפורט בסעיף 7.1.1.1(ד)(2) להלן, נוכח העובדה כי מדובר בענף המאופיין בזנב תביעות ארוך, ולאור חוסר הוודאות בנוגע למדיניות הממונה בעת אישור תעריפים, התנהגות המתחרים והלקוחות, התוצאות החיתומיות כפי שיתבררו בעתיד, ושינויים רגולטורים, לרבות כמפורט בסעיף 7.1.1.1(ד)(2) להלן.

<u>שיעור דמים מקסימלי</u>

החוזר המאוחד קובע הסדרים לקביעת דמי ביטוח בענף רכב חובה שרשאי מבטח לגבות ואופן הגשתם לאישור הממונה. בהתאם לפרק ביטוח כללי בחוזר המאוחד, מרכיב פרמיית הסיכון שבתעריף ביטוח רכב חובה (דמי הביטוח נטו) הינו אחיד לכל המבוטחים בעלי אותם מאפיינים, אצל המבטח. המבטח רשאי לגבות בנוסף דמים בשיעור של עד 16.25% מפרמיית הסיכון, שנועדו לכיסוי הוצאות המינהל של המבטח, עמלת סוכנים ורווח. המבטח רשאי לתת הנחות ביחס למרכיב הדמים בלבד, למעט לציי רכב, שאז רשאי המבטח לתת הנחה אף מדמי הביטוח נטו (דמי הביטוח למעט הדמים). לעניין זה – צי רכב מונה לפחות 40 כלי רכב שכולם בבעלות אחת ומבוטחים אצל אותו מבטח.

(2) <u>מאגרי מידע</u>

מאגר מידע סטטיסטי-

בענף ביטוח רכב חובה פועל מאגר מידע סטטיסטי המשמש להערכת עלות הסיכונים בענף ביטוח רכב חובה, ואשר הוקם מכוח **תקנות ביטוח רכב מנועי (הסדר ביטוח שיורי ומנגנון לקביעת התעריף), תשס"א-2001**.

מאגר המידע הסטטיסטי והמאגר לטיפול בהונאות ביטוח, כמפורט בסעיף זה להלן, מנוהלים על ידי צד שלישי בלתי קשור לחברה ולחברות הביטוח ("**מפעיל המאגר**").

מפעיל המאגר מוסמך על-פי דין לאסוף מידע מהמבטחים בענף הביטוח, ולקבוע על בסיסו את עלות הסיכון הטהור ("**תעריף הסיכון**"). תעריף הסיכון אינו מחייב את חברות הביטוח במישרין ואולם תעריף "הפול" נקבע על ידי הממונה בהתייחס אליו ובנוסף הוא מהווה מדד רלבנטי, מבחינת הממונה, לאישור התעריף של חברות הביטוח. לענין הסדר הביטוח השיורי, ראה סעיף 7.1.1.1(ב)(1) לעיל.

מאגר מידע לטיפול בהונאות ביטוח-

בענף ביטוח רכב חובה פועל מאגר מידע לטיפול בהונאות ביטוח, בהתאם **לתקנות ביטוח רכב מנועי (הקמה וניהול של מאגרי מידע), תשס"ד-2004**. המאגר, המרכז מידעים מכל חברות הביטוח, משמש לצורך זיהוי חשדות למקרי הונאה בתביעות רכב חובה וכן למניעת הונאות ביטוח בתהליך החיתום בפוליסות רכב-חובה. מימון עלות הפעלת המאגר מוטל על כל חברות הביטוח, בהתאם לכללים שנקבעו על ידי הממונה. בהתאם להוראות החוזר המאוחד, ככלל לא תופק תעודת ביטוח רכב חובה עבור כלי רכב פרטי או מסחרי עד 3.5 טון או אופנוע, מבלי שבוצע אימות בשאילתה מקוונת במאגר בעת תהליך החיתום.

ד. <u>ביטוח לאומי</u>

(1) <u>זכות שיבוב של המוסד לביטוח לאומי</u>

בהתאם **לחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], תשנ"ה- 1995** (להלן: "**חוק הביטוח הלאומי**"), במקרה בו שילם הביטוח הלאומי לזכאי גמלה, בעילה המהווה עילה גם לחייב צד שלישי לשלם פיצויים לאותו זכאי, לפי פקודת הנזיקין, או לפי חוק הפלת"ד, רשאי המוסד לביטוח לאומי לתבוע מאותו צד שלישי פיצוי על הגמלה ששילם או שהוא עתיד לשלם (להלן: "**הצד השלישי**"). הצד השלישי רשאי לנכות מהפיצוי את הגמלאות המשתלמות ו/או שעתידות להשתלם מאת הביטוח הלאומי.

הצד השלישי, שניכה או רשאי היה לנכות סכום כלשהו מהפיצויים שהוא חייב לשלם לזכאי בגין תשלומים שהמוסד לביטוח לאומי רשאי לתבוע ממנו, חייב לדווח לביטוח לאומי על סכומים כאמור וכן נקבעו בחוק סנקציות בגין אי דיווח.

בחודש מרס 2018 פורסם **חוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב לשנת 2019), התשע"ח - 2018** (להלן: "**חוק ההתייעלות הכלכלית לשנת 2019**") במסגרתו שונה מנגנון ההתחשבנות בין המוסד לביטוח הלאומי לבין חברות הביטוח בנוגע לזכות השיבוב של המוסד לביטוח לאומי מחברות הביטוח בתביעות מכוח פוליסות רכב חובה. בהתאם לתיקון החקיקה בוטל מנגנון הסדר השיבוב הפרטני, על פיו מבוצעת התחשבנות נפרדת בגין כל תביעה, ותחתיו נקבע כי מבטח יעביר למוסד לביטוח לאומי, מידי שנה, סכום קבוע שנתי לצורך כיסוי חבותו עבור כל תביעות השיבוב מכוח פוליסות רכב חובה וזאת הן ביחס לתקופת העבר, משנת 2014, והן מכאן ואילך (להלן: "**הסדר השיבוב החדש**" ו-"**הסכום הקבוע**"). בחודש יוני 2019 פורסמה **טיוטת תקנות הביטוח הלאומי (העברת סכום שנתי ממבטח למוסד בעד תאונת דרכים), התשע"ט – 2019** (להלן: "**טיוטת תקנות הסדר השיבוב החדש**"), שאמורה היתה להסדיר את מנגנון קביעת הסכום הקבוע ולאפשר את כניסתו לתוקף של חוק ההתייעלות הכלכלית לשנת 2019. בעקבות שימוע שנערך לחברות הביטוח, בעניין טיוטת תקנות הסדר השיבוב החדש, וטענות שהעלו חברות הביטוח בשימוע בנוגע לקשיים במימוש ההסדרה המוצעת לגבי תקופת העבר, מנהלים המוסד לביטוח לאומי, בתמיכת משרד האוצר, מגעים עם חברות הביטוח, באמצעות איגוד חברות הביטוח, במטרה להגיע להסדרה מוסכמת חדשה, לפיה יתוקנו חוק ההתייעלות הכלכלית לשנת 2019 ותקנות הסדר השיבוב החדש, כך שהסדר השיבוב החדש יחול בגין אירועים עתידיים בלבד, ואילו לגבי תקופת העבר ימשיכו הצדדים להתנהל באופן דומה למצב קודם לחקיקת חוק ההתייעלות הכלכלית לשנת 2019 וליישב כל תביעת שיבוב בנפרד. כחלק מההסדרה המוסכמת המתגבשת יעמידו חברות הביטוח למוסד לביטוח לאומי מקדמה לתשלום תביעות שיבוב, בסכום כולל השווה לשיעור של 4.0271% מדמי הביטוח שנגבו על ידי כל חברה בשנים 2014-2018, וכן חברות הביטוח תתחייבנה להאריך את תקופת ההתיישנות בעד תביעות לפי סעיף 328 לחוק הביטוח הלאומי בעד מקרים שאירעו בשנים 2014 ו-2015, בשנה אחת נוספת (להלן: "**הסדר השיבוב המתוקן**"). למיטב ידיעת החברה יישום ההסדרה כאמור טרם הבשיל.

להערכת החברה, ככל שהסדר השיבוב המתוקן יבשיל לכדי חקיקה מחייבת, לא יהיו לכך השלכות מהותיות על דוחותיה הכספיים של החברה.

המידע בכל הקשור לטיוטת תקנות הסדר השיבוב החדש והסדר השיבוב המתוקן, הינם מידע צופה פני עתיד המבוסס על המידע המצוי בידי החברה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות והן תלויות, בין היתר, בהבשלה של הנוסח הסופי של תקנות הסדר השיבוב החדש, בהסכמות בנוגע להסדר השיבוב המתוקן, ובדמי הביטוח שיגבו בעתיד.

בשלב זה, עד השלמת הסדר השיבוב המתוקן, החברה והמוסד לביטוח לאומי ממשיכים להתנהל כבעבר.

(2) <u>שיעור הריבית לצורך היוון קיצבאות הביטוח הלאומי</u>

בחודש יוני 2016 פורסם **תיקון לתקנות הביטוח הלאומי (היוון) התשל"ח 1978** ("**תקנות ההיוון**") אשר כלל, בין היתר, עדכון של לוחות התמותה ושל שיעורי ההיוון לצורך חישוב קיצבאות.

בהתאם לתיקון, שיעור הריבית לצורך היוון קיצבה שנתית, המשולמת מאת הביטוח הלאומי, אמור לעמוד על 2% במקום 3% שהיו קבועים בתקנות ההיוון ערב תיקונן. כמו כן, קובע התיקון כי לוחות התמותה ושיעורי היוון הקיצבאות יעודכנו שוב ב-1 בינואר 2020 ואחת לארבע שנים שלאחר מועד זה.

התיקון לתקנות ההיוון, נכנס לתוקף בחודש אוקטובר 2017 ובעקבותיו נבחנה על ידי בתי המשפט, ההשפעה של שינוי שיעור ריבית ההיוון כאמור, גם לענין ביטוחי חובה וחבויות. עניין זה עמד להכרעה בבית המשפט העליון במסגרת תיק

פרטני שהתנהל כנגד "הפול" (להלן: "**התיק הפרטני**"). בחודש אפריל 2018 הוקמה ועדה בינמשרדית (על ידי משרד המשפטים ומשרד האוצר) לבחינת סוגיית ריבית ההיוון בפיצוי הנזיקי על כל השלכותיה, אשר הגישה את מסקנותיה, בחודש יוני 2019 (להלן: "**דוח וועדת קמינץ**"), בין היתר המליצה ועדת קמינץ כי שיעור ריבית ההיוון בפיצויי נזיקין המשמש, בין היתר, להיוון תגמולי ביטוח למבוטחים, ימשיך לעמוד על שיעור קבוע של 3% לכלל הניזוקים (להלן: "**ריבית ההיוון שנקבעה**"). כן המליצה, כי ניתן יהיה לשנות את ריבית ההיוון שנקבעה, בהתאם למנגנון בדיקה שיבוצע אחת לשנתיים, על בסיס בדיקה ביחס לתשואה המתקבלת מהשקעה באג"ח קונצרני AA לתקופה של 25 שנים בחצי השנה שקדמה לאותו מועד. ככל שתמצא חריגה של למעלה מאחוז לכיוון מסוים, יעודכן שיעור הריבית על ידי החשב הכללי (להלן: "**מנגנון העדכון**") וזאת למעט בנסיבות חריגות, כמפורט בהמלצות הועדה. בחודש אוגוסט 2019 ניתן פסק דין של בית המשפט העליון בתיק הפרטני, אשר אימץ את עיקרי מסקנות דוח וועדת קמיניץ (להלן: "**פסק הדין בעניין הפול**") והותיר את ריבית ההיוון על 3%. כמו כן קבע בית המשפט כי עד לתיקון חקיקה שיבוא בנושא, לצורך בחינת שינוי כלכלי מהותי שמצריך שינוי בשיעור ההיוון, הוא מאמץ את מנגנון העדכון. עוד נקבע במסגרת פסק הדין בעניין הפול – ביחס לשיעורי ההיוון אשר ישמשו מבטחים לצורך ניכוי תגמולי המוסד לביטוח לאומי מאת המבוטחים ולצורך תשלום תביעות שיבוב למוסד לביטוח לאומי, כי בתקופת הביניים, עד לתיקון תקנות ההיוון בהתאם להמלצות הועדה, תעמוד בתוקף הסכמת המבטחים לנכות מתגמולי הביטוח למבוטחים את תגמולי הביטוח הלאומי, לפי ריבית היוון של 3%. עם זאת נקבע כי נוכח הפגיעה במזיקים (לרבות חברות הביטוח), חזקה כי, עד לתיקון תקנות ההיוון, הביטוח הלאומי יחזור גם הוא אל המזיק בדרישה לפי ריבית היוון של 3% (להלן: "**תביעות שיבוב של המל"ל**").

על פסק הדין הוגשה בחודש ספטמבר 2019 בקשה לקיום דיון נוסף שנדחתה בחודש נובמבר 2020.

בחודש ספטמבר 2020 ניתן פסק דין נוסף של בית המשפט העליון, בתיק בו המוסד לביטוח לאומי היה צד לו, בו חזר וקבע בית המשפט כי המוסד לביטוח לאומי מחויב לפעול בהתאם לחזקה שנקבעה בפסק הדין בעניין הפול, ולחזור אל המזיק בדרישה לפי ריבית היוון של 3% (להלן: "**פסק הדין בעניין המוסד לביטוח לאומי**").

להשפעת פסקי הדין בעניין הפול והמוסד לביטוח לאומי על תוצאותיה הכספיות של החברה בשנת הדוח, ראה ביאור 35(ה)(2ה)(4)(ו) לדוחות הכספיים. בשלב זה בטרם הושלם תיקון החקיקה ונוכח אי הוודאות בקשר עם יישום המלצות ועדת קמיניץ,לרבות לענין מנגנון העדכון שטרם הוחל ביישומו ובשים לב להתפתחויות בסביבת הריבית לאחר תאריך המאזן, כמפורט בביאורים 39(א), 35(ה)(1ה)(ד)(1) ו-35(ה)(2ה)(4)(א) לדוחות הכספיים, לא ניתן לצפות את מלוא ההשפעה על ההתחייבויות הביטוחיות ועל תעריפי הביטוח.

ה. <u>מתווה סליקה קל-כבד</u>

בהתאם לחוק הפלת"ד, על כל מבטח לפצות את הנוסעים שנסעו בכלי הרכב המבוטח על ידו. עוד קובע חוק הפלת"ד, כי כלפי מי שנפגע בתאונה מחוץ לכלי הרכב המבוטחים, בתאונת דרכים שבה היו מעורבים מספר כלי רכב, תהא למבטחים השונים אחריות (ללא הוכחת אשם) ביחד ולחוד, ובינם לבין עצמם ישאו המבטחים בנטל החיוב בחלקים שווים. בהתאם לחוק הפלת"ד ו**לצו הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים (הסדרים לחלוקת נטל הפיצויים בין המבטחים), התשס"א-2001,** נקבעו לכלל הנ"ל חריגים, שעניינם בתאונות בין כלי הרכב השונים במידה משמעותית זה מזה קרי אופנוע ורכב אחר, או רכב קל ורכב כבד. במקרים אלה קובעים צווי החצייה את "תשלומי האיזון" של המבטחים, היינו - השיפוי לו זכאים המבטחים זה מזה בגין תאונות אלה ומטרתם לאזן את נטל התשלום בין המבטחים, מקום בו הסיכון של כלי הרכב המעורבים לגרום היזק בתאונות דרכים, אינם מאוזנים באופן מובהק. איגוד חברות הביטוח מפעיל מערכת סליקה שנועדה, בין היתר, להעביר תשלומים באופן ממוכן בין מבטחי רכב בביטוח רכב חובה, בגין תשלומי איזון כאמור. למנהל המתווה הסמכות לכהן כבורר מקום בו תתעוררנה מחלוקות בין המבטחים באשר למעורבות כלי רכב מבוטח בתאונה. להסדר ניתן פטור בתנאים מאישור הסדר כובל על ידי הממונה על הגבלים עסקיים עד אוגוסט 2020 אשר הוארך עד לאוגוסט 2025 באמצעות מנגנון הערכה עצמית, בהתאם **לכללי ההגבלים העסקיים (פטור סוג למיזמים משותפים) (הוראת שעה), תשס"ו- 2006**. התנאים כוללים, בין היתר, הגבלת פעילות המערכת למטרה האמורה בלבד, הפעלת המערכת על ידי גוף עצמאי שאינו קשור למבטחים, איסור העברת מידע עסקי בין הצדדים להסכם ומתן אפשרות לכל מבטח להצטרף למערכת.

.7.1.1.2 **ענף ביטוח רכב רכוש**

א. <u>כללי</u>

ענף ביטוח רכב רכוש כולל את פעילות הקבוצה בביטוח לכיסוי אובדן או נזק של כלי רכב מבוטחים ונזקים הנגרמים לרכוש של צד שלישי על ידי כלי הרכב המבוטחים.

ביטוח רכב רכוש מעניק סל של כיסויים ביטוחיים, כגון: גניבה, אש, התנגשות מקרית, התהפכות ותאונה מכל סוג שהוא, מעשה זדון, נזקי טבע וחבות המבוטח בשל נזק שייגרם לרכוש צד שלישי כתוצאה משימוש ברכב בתקופת הביטוח ("**ביטוח צד ג'**"). בשלב הצעת הביטוח, רשאי המבוטח לבחור כיסוי באחת מארבע חלופות: (1) ביטוח מקיף; (2) ביטוח מקיף ללא כיסוי גניבה; (3) ביטוח מקיף ללא כיסוי מפני תאונות; ו- (4) ביטוח צד ג' בלבד.

תעריף דמי הביטוח בגין ביטוח רכב רכוש הוא בדרך כלל דיפרנציאלי ונקבע, בין היתר, בהתחשב במאפייני הרכב (בעיקר דגם הרכב המבוטח ושנת ייצורו) ובמאפייני הנוהגים בו (בעיקר גיל הנהג העיקרי, נהגים המורשים לנהוג ברכב, תקופת הרישיון וניסיון התביעות של בעל הפוליסה).

ענף ביטוח רכב רכוש מתחלק לשתי קטגוריות עיקריות:

א) ביטוח לכלי רכב פרטי וכלי רכב מסחרי שמשקלו עד 3.5 טון, אשר פוליסת הביטוח בעבורם כפופה לתנאי הפוליסה התקנית כפי שנקבעו בתקנות שהותקנו בנושא (להלן: **"הפוליסה התקנית – רכב רכוש" ו- "תקנות רכב רכוש"**, בהתאמה).

ב) ביטוח לכלי רכב שאינו נמנה על הקטגוריה הראשונה (כגון: משאיות, אופנועים, אוטובוסים, מלגזות וטרקטורונים), אשר פוליסת הביטוח בעבורם אינה כפופה לתנאי הפוליסה התקנית – רכב רכוש.

הפוליסה התקנית – רכב רכוש, קובעת נוסח ותנאים מינימאליים לביטוח רכוש לרכב, אשר המבטח רשאי לשנותם רק אם השינוי הוא לטובת המבוטח או לבקשת בעל צי רכב. ניתן להוסיף הרחבות להיקף הכיסוי הניתן במסגרת הפוליסה התקנית, באישור הממונה.

בחודש פברואר 2020 פרסם הממונה **טיוטת הוראות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב פרטי) (תיקון), התש"פ-2020** (להלן: "**טיוטת תיקון לפוליסה התקנית**"), במסגרתה מוצע לתקן את הפוליסה התקנית, בין היתר בנושאים הבאים: מתן אפשרות למבוטח ליהנות מהפחתת דמי הביטוח בתמורה להפחתת היקף הכיסוי הביטוחי במקרה של אובדן גמור לרכב; קביעת פיצוי לאביזרים ולמכלולים הקיימים ברכבים מודרניים; עדכון ההוראות הנוגעות להחזר דמי ביטוח יחסיים במקרה של ביטול הפוליסה מצד המבוטח, ללא תלות ביתרת התקופה לביטוח וללא קנס; ותיקון דוח עבר ביטוחי (דוח המשמש לצורך רכישת ביטוח בעתיד) כך שתביעות שהינן מתחת לגובה דמי הביטוח לא ייכללו במסגרתו.

בשלב ראשוני זה החברה אינה יכולה להעריך את השלכות טיוטת תיקון לפוליסה התקנית. עם זאת, ככל שטיוטת התיקון לפוליסה התקנית תהפוך לנוסח מחייב, הדבר יכול להביא לגידול בשכיחות הגשת התביעות בביטוחי רכב רכוש ובהתאמה להגדיל את עלות יישוב התביעות, וזאת בין היתר, נוכח צפי לגידול בתביעות לתגמולי ביטוח בסכומים נמוכים כאשר בעקבות התיקון לא יכללו במסגרת דוח עבר ביטוחי.

הערכת החברה ביחס להשפעת טיוטת התיקון לפוליסה התקנית הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על המידע המצוי בידי החברה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות והן תלויות, בין היתר, בנוסח הסופי של הטיוטה, בהתנהגות הלקוחות, המתחרים, הסוכנים, אישורי הממונה לעדכון תעריפים, עלויות ישוב התביעות ותעריפי הביטוח כפי שיקבעו לאורך זמן.

ב. <u>הסדרים מיוחדים ביישוב תביעות רכב רכוש-</u>

ב1. <u>הסדר השמאים</u>

במטרה לייעל ולקצר הליכי יישוב תביעות רכב רכוש, ובהתאם להוראות שנקבעו בחוזר המאוחד, מפרסמות חברות הביטוח רשימות שמאים[48] ("**רשימת שמאי החוץ**"), לבחירת המבוטח. בהתאם להוראות החוזר המאוחד, הצעת תיקון או שומה של שמאי שנבחר על ידי המבוטח מתוך רשימת שמאי החוץ (להלן: "**שמאי חוץ**"), מהווה הצעת התיקון או השומה הקובעת והיא מחייבת את הצדדים בכפוף לזכות המבטח והמבוטח להעלות בפני שמאי החוץ הערות בעניינים טכניים. כמו כן, באפשרות המבטח והמבוטח לערער על השומה בהתאם להסדר הקבוע בחוזר השמאים.

ב2. <u>מוסכי הסדר</u>

במטרה לייעל, לקצר ולהוזיל עלויות יישוב תביעות רכב רכוש התקשרה החברה עם "מוסכי הסדר" לתיקון רכבי מבוטחים שנגרם להם נזק חלקי (שאינו אובדן גמור). מוסך הסדר הינו מוסך שהתקשר עם החברה בחוזה למתן שירותים כ-"מוסך הסדר" בתמורה להנחות הניתנות למבטח (במחירי החלפים ו/או במחיר שעת העבודה) ו/או תוך התחייבות לעשות שימוש בחלפים שמעמיד לרשותו המבטח ואשר ניתן להשיגם בעלות מוזלת לעומת "מחיר הספר" בשוק (להלן: "**מוסך הסדר**"). החברה מאפשרת למבוטחיה לבחור את המוסך שבו יבוצע תיקון הרכב אולם מציעה למבוטחיה הטבות שונות כגון הנחת השתתפות עצמית ו/או העמדת רכב חלופי לתקופת התיקון, על מנת לתמרץ את המבוטחים לתקן את רכבם באחד ממוסכי ההסדר עמם התקשרה החברה. למבוטח יש אפשרות להתחייב במועד ההתקשרות, כי בקרות מקרה ביטוח תיקון הרכב יבוצע במוסך הסדר וכנגד זאת ייהנה המבוטח גם מהנחה בפרמיה והטבות נוספות בקרות מקרה הביטוח (להלן: "**פוליסת נבחרת המוסכים**"). כמו כן, החברה מציעה מסלול ביטוח ייעודי בשם "כלל VAR" במסגרתו מקבל בעל הפוליסה מצלמת דרך להתקנה ברכב, אותה הוא מחבר לאפליקציית "Nexar". האפליקציה מאפשרת קבלת דיווחים בזמן אמת ולפיכך מאפשרת לנציגי החברה ללוות את המבוטח בקרות מקרה ביטוח ולסייע לו לפי הצורך, בין היתר בהזמנת שירותי גרירה, מונית עד הבית, רכב חליפי, ושירותי הצלה לנפגעים (להלן: "**כלל VAR**").

ב3. <u>רפורמה מוצעת בעניין מוסכי ההסדר והסדר השמאים:</u>

בחודש מאי 2019 פרסם הממונה טיוטה שנייה של חוזר **בעניין "תיקון הוראות החוזר המאוחד - הוראות בענף רכב רכוש"** (להלן: "**טיוטת חוזר מוסכים ושמאים**") המסדירה את אופן יישוב תביעות ביטוח בענף רכב רכוש, לעניין התקשרות עם שמאים ועם מוסכים וכן הוראות שונות ביחס להליך שיווק הפוליסה ויישוב התביעה.

הטיוטה כוללת, בין היתר, הוראות בדבר מתן אפשרות לכל מוסך שיתחייב לעמוד בעקרונות שייקבעו על ידי המבטח ויחתום על הסכם התקשרות עמו, לשמש כמוסך מוסכם ולהעניק שירות למבוטחיו או לצד שלישי (להלן: "**מוסך מוסכם**"); על המבטח לנהל משא ומתן שוויוני בין מוסכים בעלי מאפיינים דומים ומשעה שחתם על הסכם מול מוסך מוסכם יאפשר לכל מוסך אחר, בעל מאפיינים דומים, לחתום על הסכם בנוסח זהה; מחיר שעת עבודה יהיה בהתאם למוסכם בין המוסך המוסכם למבטח; עלות החלפים תהיה בהתאם להנחה שיתחייב המוסך המוסכם להעניק למבטח או שהמוסך המוסכם יתחייב כי מחיר חלקי חילוף שיספק לא יעלה על מחיר החלף שנרכש על ידי המבטח או אשר עשוי להיות מסופק על ידו, בהתאם להסכמה בין המבטח למוסך; מוסך מוסכם לא יחל בתיקון הרכב, אלא לאחר אישור חברת הביטוח ובעל הרכב.
ביחס לשמאים מוצע לקבוע, בין היתר, כי במקרה של בחירת שמאי מתוך מאגר שמאים שמציע המבטח (שמאי שהחלטתו מחייבת את חברת הביטוח, בכפוף להליך ערעור מוגבל שנקבע בפני שמאי מכריע), יחויב המבטח לעשות שימוש במאגר שמאים אשר יהיה פתוח לכל השמאים שיעמדו בקריטריונים שנקבעו בטיוטה. בחירת השמאי מתוך המאגר תבוצע על ידי המבוטח מתוך רשימה של שלושה שמאים שתיבחר באופן אקראי (להלן: "**מנגנון שמאי מאגר**"). כן נקבע, כי במידה והתובע יחליט לפנות לשמאי פרטי (שלא בדרך של מנגנון שמאי מאגר), חברת הביטוח תהיה רשאית להתנות בחירה כאמור, בבדיקת הרכב טרום תיקונו וכי הצעת התיקון או השומה במקרה כאמור תהיה הצעת התיקון והשומה הקובעות, אלא אם

[48] שמאי החוץ הינו מי שאינו שמאי בית. שמאי בית הם מי שעלולים להימצא בניגוד עניינים בשל קשר מיוחד עם המבטח כגון במקרה של: שמאי שהוא עובד של קבוצת הביטוח; שמאי שלמעלה מ-30% מסך כל הכנסותיו משמאות ועסקים אחרים עם מבטחים הם מקבוצת הביטוח; חברת שמאות אשר קבוצת הביטוח מחזיקה בלמעלה מ-5% מאמצעי השליטה בה.

הציגה חברת הביטוח בכתב הצעת תיקון או שומה נגדיות והודיעה על רצונה לערער על הצעת התיקון או השומה בפני שמאי מכריע במנגנון מוגבל, כאמור.
חברת הביטוח תחויב להציע למבוטחים תכנית במסגרתה ניתן לבחור כל מוסך (להבדיל ממוסך מוסכם) וזאת ללא השפעה על גובה ההשתתפות העצמית שישלם המבוטח.
עוד מוצע לקבוע הוראות שונות בעניין גילוי, שקיפות ורמת שירות ובהן פרסום מדדי שביעות רצון של המבוטחים ביחס למוסכים מוסכמים והוראות גילוי נרחבות הן קודם למועד רכישת הפוליסה והן במועד התביעה.
החברה אינה יכולה לצפות את השפעותיה של טיוטת חוזר מוסכים ושמאים, ככל שתפורסם, אשר יכול ותשפיע על עלויות ישוב התביעות בביטוחי רכב רכוש וזאת, בין היתר, נוכח ריבוי התיקונים המוצעים והשלכותיהם האפשריות, אשר יכולות לפעול בכיוונים מנוגדים ובהתחשב, בין היתר, בהתנהגות החברות, הסוכנים, המוסכים, השמאים והלקוחות.

ב4. <u>טיוטת תיקון תקנה 309 לתקנות התעבורה תשכ"א-1961 שכותרתה "שימוש ברכב שניזוק" ("תקנה 309"):</u>

בחודש ינואר 2021 פרסם משרד התחבורה מסמך התייחסות לאיגודים המקצועיים (להלן: "**דברי ההסבר**") במסגרתו מוצע לתקן את תקנה 309 באופן שיביא לכך שכל נזק בטיחותי כהגדרתו בתקנות יהיה מחוייב דיווח (להבדיל מהמצב קודם לתיקון לפיו רק נזק בטיחותי מהותי מחוייב בדיווח). התיקון מוצע לאור מיעוט הדיווחים שנמסרו בעניין נזק בטיחותי לרכב בהתאם לתקנה 309, נוכח הקושי לקבוע מהו נזק בטיחותי מהותי ובמטרה להגביר את השקיפות לגבי מצבו של רכב משומש לרוכש.

בשלב ראשוני זה החברה אינה יכולה להעריך את מלוא השלכות תיקון תקנה 309. עם זאת, ככל שטיוטת התיקון לתקנה 309 תהפוך לנוסח מחייב, הדבר צפוי להביא לגידול במספר הרכבים שיוכרזו כאובדן (במקום נזק חלקי), לגידול בשיעור ירידת הערך שייקבע לרכבים בהם תירשם הערה בדבר נזק בטיחותי לרכב, ועלול להביא לגידול בעלות התביעה הממוצעת. בנוסף, במקרה של רישום הערה בדבר נזק בטיחותי לרכב, הדבר צפוי להפחית את התמורה שהחברה תקבל מספקי השרידים הרוכשים ממנה שרידי רכב שהוכרזו כאובדן להלכה לצורך שיקומו.

להערכת החברה ביחס להשפעת התיקון לתקנה 309 הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על המידע המצוי בידי החברה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות והן תלויות, בין היתר, בנוסח הסופי של התיקון לתקנה, בהתנהגות השמאים, הלקוחות, המוסכים וספקי השרידים.

ג. <u>זכאות למידע וגילוי בענף רכב</u>

ג.1. מאגר רכב רכוש

החל מדצמבר 2013 פועל מאגר מידע שהקימו איגוד חברות הביטוח ומרכז הסליקה של חברות ביטוח בע"מ ("**חברת הסליקה**") שעיקרו רישום היסטוריית תאונות של כלי רכב (להלן: "**מאגר רכב רכוש**"). המידע זמין הן לציבור רוכשי רכבים משומשים והן למבטחים שבחרו להצטרף למאגר ומטרתו איתור מידע ושקיפות בנוגע לתאונות שאירעו לכלי רכב משומשים בתקופה שקדמה לרכישתם.

איגוד חברות הביטוח וחברת הסליקה קיבלו פטור מאישור הסדר כובל מאת הממונה על ההגבלים העסקיים עד לחודש פברואר 2021, ואישור זה הוארך עד לאוגוסט 2025 באמצעות מנגנון הערכה עצמית, בהתאם ל**כללי ההגבלים העסקיים (פטור למיזמים משותפים) (הוראת שעה), תשס"ו- 2006.**

נכון למועד פרסום הדוח, מאגר רכב רכוש כולל מידע ממרבית חברות הביטוח המבטחות בפוליסות רכב רכוש בישראל, לרבות החברה. כל מבטח יכול להצטרף להסדר (קרי, למסור נתונים למאגר ולהגיש שאילתות) או לצאת מההסדר אחת לשנה בהודעה מוקדמת של 90 יום.

נכון למועד פרסום הדוח החברה עושה שימוש בנתוני מאגר רכב רכוש במסגרת יישוב תביעות וחיתום, לפי צרכיה. האפשרות לעשות שימוש בנתוני המאגר, מצמצמת את פערי המידע בשוק.

ג.2. דוח תביעות רכב רכוש

בחודש אוגוסט 2018 פורסם תיקון לחוזר ממשק אינטרנטי לאיתור מוצרי ביטוח "הר הביטוח" במסגרתו נקבע כי החל מהדיווח בגין חודש מרס 2019, חברות הביטוח ידרשו לדווח ל"הר הביטוח" גם אודות מספר מקרי ביטוח שבגינם הוגשה תביעת ביטוח רכב רכוש על ידי המבוטח או צד שלישי, זאת במטרה לייצר דוח תביעות מרכז באמצעות "הר הביטוח" ולהקל

על מבוטחים אשר נדרשים על ידי חברות הביטוח, לצרכי חיתום, להציג אישור בדבר מספר תביעות כאמור, טרם הצטרפות לביטוח (להלן: "**הוספת נתוני דוח תביעות רכב רכוש להר הביטוח**"). החל מחודש פברואר 2020 ניתן לקבל את המידע בדבר נתוני דוח תביעות רכב רכוש מאתר "הר הביטוח".

הוספת נתוני דוח תביעות רכב רכוש ל"הר הביטוח" שיפרה את מהימנות הנתונים, הקלה בהליכי הצטרפות לביטוח, הסירה חסמים תפעוליים וכפועל יוצא ההגבירה את התחרות.

ד. <u>בוררות תביעות רכב רכוש</u>

בחודש יולי 2020 פורסמה, במסגרת טיוטות הצעת מחליטים במסגרת חוק ההסדרים לשנת 2020, הצעה שעניינה תיקון של חוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד – 1984, באופן שיחיל חובת בוררות ליישוב מחלוקות בקשר לנזקי רכוש בענף רכב רכוש בין חברות הביטוח לבין עצמן ובינן לבין חברות הליסינג (להלן: "**טיוטת הצעת מחליטים בעניין בוררות תביעות רכב רכוש**").

במסגרת טיוטת הצעת מחליטים בעניין בוררות תביעות רכב רכוש מוצע לקבוע כי תובענה שהוגשה לבית משפט השלום בעניין פיצויים בשל נזק שנגרם לרכוש עקב תאונת דרכים תועבר לבוררות חובה ובלבד שבעלי הדין בתובענה הם תאגיד ביטוח או תאגיד שעיסוקו העיקרי הוא החכרת או השכרת רכב מנועי, כאשר על בעלי הדין להציע למבוטחים להצטרף כצד להליך על מנת לתבוע את הפסדיהם.

עוד מוצע לקבוע כי ישוב הסכסוך ייעשה ככלל באופן מקוון, באמצעות בורר, שימונה על ידי הצדדים בהסכמה מתוך רשימה שתוקם, ובהיעדר הסכמה, על ידי בית המשפט. כן כוללת ההצעה כללים בדבר קביעת שכר הבורר ודרישות הסף בהן הוא נדרש לעמוד לצורך מינויו.

פסק בוררות החובה לא יחייב את מי שאינו צד להליך בפועל ושלא הסכים להצטרף כצד להליך.

להערכת החברה, ככל שטיוטת הצעת המחליטים בעניין בוררות תביעות רכב רכוש תאושר במתכונתה הנוכחית, הדבר יכול להביא לגידול בעלויות ישוב תביעות רכב רכוש של החברה, להקשות על יישוב מחלוקות בדרכי פשרה, להקשות על גביית השתתפות עצמית ממבוטחים, ולהביא להתדיינויות משפטיות נוספות מול צדדים רלבנטים אשר אינם צד להליך הבוררות.

המידע בכל הקשור להשלכות האפשריות של הצעת המחליטים בעניין בוררות תביעות רכב רכוש הינו מידע צופה פני עתיד, המתבסס על הערכות והנחות של החברה והתוצאה בפועל עשויה להיות שונה באופן מהותי מזו שנחזתה וזאת בין היתר, נוכח הנוסח הסופי של תיקון החקיקה בנושא, טיב מנגנון הבוררות שיוקם, התנהגות המתחרים, חברות הליסינג והלקוחות.

.7.1.1.3 **ענף ביטוח חבויות**

בפוליסות ביטוח חבויות נהוג לבטח על פי אחד משני בסיסי כיסוי:

- **כיסוי לפי "בסיס מועד האירוע" (Occurrence basis)** – בפוליסות אלה, הכיסוי ניתן לאירועים אשר קרו בתוך תקופת הביטוח כאשר התביעה יכולה להיות מוגשת אף לאחר תום תקופת הביטוח, בכפוף להתיישנות.

- **כיסוי לפי "בסיס מועד הגשת התביעה" (Claims made basis)** - בפוליסות אלה הכיסוי ניתן על בסיס מועד הגשת התביעה, כלומר לתביעות אשר הוגשו לראשונה כנגד המבוטח במהלך תקופת הביטוח, אף אם העילה כנגד המבוטח נוצרה לפני מועד תחילת הביטוח, ובלבד שנוצרה לאחר תאריך מסוים שנקבע בפוליסה.

<u>תתי ענפי הביטוח העיקריים בענף ביטוח חבויות הינם:</u>

- **ביטוח אחריות כלפי צד שלישי (ביטוח צד ג')-** ביטוח זה נועד לכסות חבות – בדרך כלל חבות הנובעת מפקודת הנזיקין - של המבוטח, כלפי צדדים שלישיים (במקרה של מבוטח המעסיק עובדים, הביטוח אינו מכסה חבות כלפי עובדי המבוטח), בשל אירוע תאונתי שבעטיו נגרם נזק גוף ו/או רכוש, לרבות נזק תוצאתי הנובע מכך, ואשר התרחש במהלך תקופת הביטוח (פוליסה על בסיס מועד האירוע - **Occurrence Basis**).

ביטוח אחריות כלפי צד שלישי נמכר כמוצר עצמאי או ככיסוי נוסף במסגרת פוליסות ביטוח אחרות, כגון: פוליסות לביטוח בית העסק, משרדים, פוליסות לביטוח דירות, בית משותף ופוליסות לביטוח עבודות קבלניות.

דמי הביטוח בפוליסות מסוג זה נקבעים כפונקציה של מספר משתנים, כגון: סוג הפעילות של המבוטח, סוג הבניה של מבנה העסק, היקף הפעילות, מספר עובדים, הימצאותם של חומרים מסוכנים בשימוש העסק, מספר האתרים בהם המבוטח מקיים את פעילותו, עסקים סמוכים אליו, מצב התחזוקה הכולל של העסק, גבולות האחריות המבוקשים על ידי המבוטח, ההשתתפות העצמית והיסטוריית התביעות של המבוטח.

- **ביטוח אחריות המוצר-** ביטוח זה נועד לכסות את חבות המבוטח בגין נזק לגוף ו/או לרכוש של צד שלישי, לרבות נזק תוצאתי הנובע מהם, שנגרם על ידי מוצר פגום שהמבוטח ייצר, ייבא או סיפק, לאחר שהמוצר יצא מחזקתו של המבוטח ושתביעה בגינו הוגשה לראשונה במהלך תקופת הביטוח והאירוע הביטוחי עצמו התרחש לאחר התאריך הרטרואקטיבי שנקבע בפוליסה (פוליסה על בסיס מועד הגשת התביעה – **Claims Made Basis**).

הפוליסה מתבססת על **חוק האחריות למוצרים פגומים, תש"ם - 1980**, המחיל על היצרן (כהגדרתו בחוק, הכוללת למשל, גם יבואן ו/או ספק) אחריות בגין נזקי גוף; וכן פקודת הנזיקין, המחילה על היצרן אחריות נזיקית בגין נזקי גוף ורכוש.

דמי הביטוח בפוליסות מסוג זה נקבעים כפונקציה של מספר משתנים, כגון: סוג הפעילות של המבוטח וסוג המוצרים המיוצרים, מיובאים, או מסופקים על ידו, היקף הפעילות (בהתאם למחזור המכירות של העסק), גבולות האחריות המבוקשים, סכום ההשתתפות העצמית, תקופת כיסוי תביעות שדווחו לראשונה בתוך תקופת הביטוח, אך מתייחסות למועד קצוב שקדם לה, היסטוריית התביעות והיקף הכיסוי הטריטוריאלי (בישראל או גם בגין יצוא למדינות זרות).

- **ביטוח אחריות מקצועית-** ביטוח זה נועד לכסות את חבות המבוטח בגין נזק לגוף ו/או לרכוש של צד שלישי ו/או נזק כספי לצד שלישי שנגרם כתוצאה מהפרת חובה מקצועית בתום לב, אשר מקורה במעשה או במחדל המהווים רשלנות, טעות או השמטה של המבוטח במסגרת מקצועו של המבוטח בגינו ניתן הכיסוי בפוליסה ואשר תביעה בגינו הוגשה לראשונה במהלך תקופת הביטוח והאירוע הביטוחי עצמו התרחש לאחר התאריך הרטרואקטיבי שנקבע בפוליסה (פוליסה על בסיס מועד הגשת התביעה - **Claims Made Basis**). הכיסוי בפוליסה אינו מוגבל לאירועים תאונתיים.

דמי הביטוח בפוליסות מסוג זה נקבעים כפונקציה של מספר משתנים, כגון: תחום העיסוק, היקף הפעילות, תקופת כיסוי תביעות שדווחו לראשונה בתוך תקופת הביטוח, אך מתייחסות למועד קצוב שקדם לה, גבולות האחריות המבוקשים, סכום ההשתתפות העצמית, מחזור הכנסות, מספר עובדים, ותק במקצוע, היסטוריית תביעות, תחום טריטוריאלי ושיפוט.

- **ביטוח אחריות מעבידים-** ביטוח זה נועד לכסות את חבות המבוטח כלפי עובדיו בשל נזק גוף , אשר נגרם לעובד תוך כדי ועקב עבודתו אצל המבוטח, בשל רשלנות המבוטח, במשך תקופת הביטוח, כתוצאה מתאונה ו/או מחלה (פוליסה על בסיס מועד האירוע - **Occurrence Basis**). החבות המכוסה על פי פוליסה זו היא מכוח פקודת הנזיקין. פוליסות רחבות יותר מכסות את חבות המעביד המבוטח כלפי עובדיו גם מכוח חוק אחריות למוצרים פגומים.

ביטוח אחריות מעבידים הינו מוצר משלים לפיצויים המשולמים לאדם שנפגע על ידי המוסד לביטוח לאומי בשל תאונת עבודה או מחלת מקצוע, אשר סוגם בחוק מוגבל ושיעורם קצוב. פוליסה זו מכסה את החשיפה העודפת מעבר לכיסויי הביטוח הלאומי ולא יותר מתקרת האחריות הרשומה בפוליסה.

פוליסת אחריות מעבידים יכולה להירכש כמוצר עצמאי או להיות משולבת, ככיסוי נוסף, במסגרת פוליסות אחרות, כגון: פוליסות לביטוח בתי עסק, פוליסות לביטוח דירה ופוליסות לביטוח עבודות קבלניות.

דמי הביטוח בפוליסות מסוג זה נקבעים כפונקציה של מספר משתנים, כגון: מספר העובדים המועסקים, שכר העבודה השנתי שמשלם המעביד, רמת הסיכון של העסק על-פי עיסוקו וניסיון התביעות שלו. כמו כן, מושפעים דמי הביטוח מהקפדה על נוהלי הבטיחות שמקיים המעביד בעסק, ממצב התחזוקה הכולל של העסק וממידת חשיפתו לחומרים מסוכנים.

- **ביטוח אחריות נושאי משרה (D&O)-** ביטוח זה נועד לכסות את חבותם החוקית של דירקטורים ונושאי משרה אחרים **(Directors & Officers)**, בגין נזק כספי שנגרם עקב מעשה או מחדל שעשו או נמנעו מלעשות, בתום לב או מחמת רשלנות, בכפוף לחריגים בפוליסה, בתוקף היותם נושאי משרה בחברה ואשר תביעה בגינם הוגשה לראשונה במהלך תקופת הביטוח והאירוע הביטוחי עצמו התרחש לאחר התאריך הרטרואקטיבי שנקבע בפוליסה (פוליסה על בסיס מועד הגשת התביעה - **Claims Made Basis**). החבות המכוסה על פי פוליסה זו היא מכוח חוק החברות והוראות חוק נוספות, המטילות חבות אישית על נושאי משרה, לרבות הפרת חובת זהירות והפרת חובת אמונים בתום לב, אותן ניתן לבטח בהתאם לדין.

חברת הביטוח תשלם תגמולי ביטוח למבוטח (נושא המשרה) או תשפה את בעלת הפוליסה (בדרך כלל החברה הרוכשת את הכיסוי עבור נושאי המשרה המכהנים בה), בגין תשלום ששילמה לנושא המשרה, והיתה רשאית לעשות כן על פי חוק.

דמי הביטוח בפוליסות מסוג זה נקבעים כפונקציה של מספר משתנים, כגון: תחום העיסוק, הרכב בעלי המניות, חשיפה טריטוריאלית, חוסן פיננסי, חשיפה למסחר בבורסות, גבולות אחריות, סכום ההשתתפות העצמית, תקופת הכיסוי לתביעות שדווחו לראשונה בתוך תקופת הביטוח אך מתייחסות למועד קצוב שקדם לה, היסטוריית התביעות ותנאי הסכמי ביטוח המשנה.

בשנת הדוח, חל גידול משמעותי בתעריפים הסופיים למבוטח וקיטון בהיצע הביטוח ובגבולות האחריות הנמכרים וזאת נוכח מדיניות מבטחי המשנה, עזיבתם של חלק ממבטחי המשנה בעולם את תחום הביטוח בעקבות הפסדים שנגרמו, ונוכח הערכות הסיכון שהשתנו, דבר שהשפיע בהתאמה גם על השוק בישראל. ענף ביטוח אחריות מקצועית מגובה ברובו המכריע בביטוח משנה.

- **תיקון חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], תשנ"ה-1995**

לעניין תיקונים לחוק הביטוח הלאומי מהשנים 2013 ו- 2015 ראה סעיף 7.1.1.1(ד) לעיל.

- **שיעור הריבית המשמש להיוון קיצבאות ביטוח לאומי**

לעניין שיעור הריבית המשמש לצורך היוון קיצבאות ביטוח לאומי, ראה סעיף 7.1.1.1(ד)(2) לעיל.

7.1.1.4. ענף ביטוח רכוש ואחרים-

- **<u>ענף זה כולל מספר תתי ענפים כמפורט להלן:</u>**

א. <u>תת ענף ביטוח דירות</u>

- תת ענף זה כולל ביטוח דירות, תכולה ומבנה, בתוכניות שונות, אשר העיקרית שבהן הינה תוכנית ביטוח מקיף לדירות. תת ענף זה כולל כיסוי לדירת המבוטח כנגד אובדן או נזק פיזי שנגרמו למבנה הדירה או לתכולתה כתוצאה מסיכונים נמנים המפורטים בפוליסה. פוליסה זו כפופה לתנאים מינימאליים אשר נקבעו במסגרת **התוספת לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח דירות ותכולתן) התשמ"ו – 1986** (להלן: "**הפוליסה התקנית לביטוח דירה**"). את תנאי הפוליסה התקנית לביטוח דירה ניתן לשנות רק לטובת המבוטח וניתן להוסיף לה הרחבות לגבי הרכוש והסיכונים המבוטחים, היקף הכיסוי וכן ביטוחי חבויות הקשורים לדירת המגורים (כגון ביטוח צד ג'). הביטוח מיועד לדירות מגורים במגזר הפרטי וכולל בין היתר פוליסות לביטוח דירה למבוטחים שנטלו הלוואות מגובות במשכנתא שחלקן נמכר באמצעות סוכנויות בנקים למשכנתאות ובמקרים כאמור הפרמיה שלהן מוגבלת על ידי הממונה.

החברה מציעה מספר תכניות לביטוח דירה, הנבדלות זו מזו בהיקף הכיסוי ובגובה הפרמיה. הפרמיה הינה לרוב דיפרנציאלית ונגזרת בעיקר מהיקף הכיסוי המבוקש, מסכומי הביטוח ומרמת הסיכון.

ב. <u>תת ענף ביטוח רכוש אחר</u>

תת ענף זה כולל פוליסות המיועדות בעיקר למגזר העסקי ומכסות אובדן או נזק פיזי ישיר לרכוש של המבוטח או לרכוש שלמבוטח זיקה אליו, כתוצאה מסיכונים שעלולים להיגרם לרכוש המבוטח כגון: אש, ברק וסיכונים שונים נוספים. במסגרת תת ענף זה נמכרות אף פוליסות ביטוח ציוד אלקטרוני, ציוד מכני הנדסי, שבר מכני ועבודות בנייה (עבודות קבלניות והקמה), ביטוח מטענים בהובלה יבשתית בינלאומית (ימית ואווירית), ביטוח כלי שיט, ביטוח נזקי טרור וביטוחים שונים אחרים (כגון כספים ונאמנות).

הפוליסה הרווחת היא פוליסה ל**ביטוח בתי עסק - "אש מורחב"** שהינה פוליסה על בסיס סיכונים הנמנים בה - המכסה, סיכונים שעלולים להיגרם לרכוש המבוטח, כגון: אש וברק, התפוצצות, התנגשות, שביתות, נזק בזדון, פריצה ושוד. כן מאפשרת הפוליסה כיסוי לנזקי טבע, לרבות רעידת אדמה. ביטוח "אש מורחב" נועד להעניק כיסוי לשיקומו של העסק תוך מתן שיפוי בגין הנזק הפיזי. נזקי אש, לרבות נזקי טבע ורעידת אדמה, מתאפיינים בשכיחות נמוכה אך בחומרה גבוהה, לעומת נזקי פריצה המתאפיינים בשכיחות גבוהה ובחומרה נמוכה.

ניתן לרכוש כתוספת לפוליסת ביטוח "אש מורחב" גם כיסוי ביטוחי ל**"אובדן תוצאתי"** (אובדן רווחים) שהינו תוצאה של הנזק הפיזי שנגרם לרכוש המבוטח. הפרמיה לכיסוי "אובדן תוצאתי" נקבעת, בדרך כלל, כשיעור מסכום הביטוח שנקבע בפוליסה, לפי סוג הפעילות של העסק המבוטח, היקף הכיסוי המוענק לו ותקופת השיפוי המבוקשת.

ניתן להרחיב את הכיסוי "אש מורחב" לכיסוי **"משלים כל הסיכונים"** (המכסה כל סיכון למעט הסיכונים המוחרגים בפוליסה). על פי רוב, כרוכה ההרחבה בתשלום תוספת פרמיה והינה בסכום מוגבל. בנוסף, קיימת גם פוליסה על בסיס "**כל הסיכונים לתעשייה**", שנמכרת במקרים מיוחדים לעסקים ספציפיים, במסגרתה מכוסים נזקים תאונתיים לרכוש המבוטח, למעט הנזקים המוחרגים במסגרת הפוליסה.

במרבית המקרים הפוליסות בביטוחי רכוש אחר מונפקות לפרק זמן של שנה.

ג. <u>תת ענף ערבויות-</u>

תת ענף זה כולל בעיקר פוליסות ערבות על פי **חוק המכר (דירות) (הבטחת השקעות של רוכשי דירות), התשל"ה-1974** ("**חוק המכר**"), המונפקות על ידי החברה, שמהותן הינה התחייבות לשיפוי מוטב בגין הפרת התחייבות הנערב ו/או המבוטח כלפיו. פוליסות לפי חוק המכר, מיועדות להבטחת השקעתם של רוכשי יחידות דיור שבנייתן טרם הושלמה, למקרה שמוכר הדירה לא יוכל להעביר לקונה בעלות או זכות אחרת בדירה כמוסכם בחוזה המכר בשל התקיימות אחת העילות המנויות בחוק המכר. נוסח הפוליסות לפי חוק המכר המשווקות על ידי החברה מותאם, בשינויים המחויבים, להוראות שפורסמו בעניין במסגרת תקנות שהותקנו מכוח חוק המכר. פוליסות אלו מונפקות בדרך כלל כנגד בטוחות ותקופת הביטוח בפוליסות אלו ארוכה (עד לפקיעת הפוליסה על פי אחת החלופות לפי חוק המכר, וביטול הכיסוי על פיה, יכול ויחלפו מספר שנים). הסיכון בפוליסות פוחת עם התקדמות הבניה ועד למסירת החזקה בנכס. ההכרה בהכנסה בגין פוליסות אלו נדחית על פני 3 שנים. בחלק מן המקרים בהם החברה מוכרת פוליסות לפי חוק המכר, היא מעניקה במקביל מימון ליזם לצורך הקמת הפרויקט. מעת לעת החברה מנפיקה גם ערבויות מסוגים אחרים.

החברה מעמידה בעיקר הלוואות לליווי בנייה למגורים לצד ערבויות מכר וזאת בשיתוף עם בנקים או באופן עצמאי ומעת לעת גם ערבויות מסוגים אחרים. בעבר הנפיקה החברה גם ערבויות ביצוע וטיב. נכון למועד פרסום הדוח אין ערבויות ביצוע שעודן בתוקף.

בשנים האחרונות החברה הגדילה את פעילותה בתת ענף זה, בין היתר באמצעות התקשרותה עם מכלול התחדשות עירונית פתרונות לנדל"ן בע"מ ("**מכלול**") שהינה חברה פרטית אשר נוסדה בשנת 2018, ועיסוקה בהעמדת מימון ליזמים בפרויקטי נדל"ן שונים, ובפרט פרויקטים בתחום הנדל"ן למגורים וההתחדשות עירונית. בחודש מרס 2020 מימשה החברה אופציה לרכישת 20% מהון המניות של מכלול, חתמה על תיקון להסכם מסגרת אשראי משנת 2018, במסגרתו נערכו שינויים בתנאי מסגרת האשראי וערבויות חוק מכר שהעניקה החברה למכלול, ובנוסף קיבלה 8% נוספים מהון המניות של מכלול. עם קבלת המניות, מכרה החברה, בהתאם למחיר שנקבע בהערכת שווי, את מלוא מניותיה במכלול לכלל פיננסים בע"מ (להלן: "**כלל פיננסים**"), חברה בת בבעלות מלאה של כלל החזקות, שקודם לכן הייתה חברה לא פעילה. בנוסף, הקצתה מכלול לכלל פיננסים 7% ממניות מכלול, וזאת בהתאם לשווי מכלול על פי הערכת השווי שנערכה. בהתאם לכך נכון למועד הדוח מחזיקה כלל פיננסים ב-35% מהון המניות של מכלול, והחברה ממשיכה להעמיד אשראי וערבויות חוק מכר למכלול תחת הסכם מסגרת האשראי.

בנוסף, כלל ביטוח אשראי החלה בפעילות של הנפקת ערבויות לתקופה של עד שלוש שנים, בין היתר, בערבויות מסוג מכרז, מקדמה וביצוע, למוטבים שהינם רשויות שלטוניות, גופים ממשלתיים, עיריות או חברות בבעלותן. בשלב זה הפעילות מצויה בשלביה הראשוניים ואינה מהותית.

ד. <u>תת ענף ביטוח תאונה, מחלה ונכות –</u>

תת ענף זה כולל **פוליסות ביטוח תאונות אישיות** אשר הינן פוליסות לתקופת ביטוח קצובה של עד 12 חודשים, המעניקות פיצוי בקרות מוות ו/או נכות (מלאה או חלקית) כתוצאה מתאונה ו/או אי כושר זמני לעבודה מתאונה על פי היקף הכיסוי הנבחר.

פוליסות אלה נמכרות כביטוחי פרט וכביטוחים קבוצתיים.

בעקבות שינויי רגולציה שנערכו בשנים האחרונות בתת ענף זה, אשר הביאו להכבדה תפעולית משמעותית, קטנה פעילותה של החברה בביטוח תאונות אישיות לטווח קצר (עד 12 חודשים).

בחודש יוני 2020 פורסם **תיקון הוראות החוזר המאוחד – שער 6 חלק 3 פרקים 3,2 ו- 4 – ביטוח תאונות אישיות** (להלן: "**חוזר תאונות אישיות**"), הכולל הוראות שמטרתן להסדיר את תהליך המכירה ואת הכיסוי הביטוחי בענף תאונות אישיות. חוזר תאונות אישיות צפוי להיכנס לתוקף במאי 2021.

במהלך שנת הדוח, בעקבות מכלול השינויים הרגולטורים החלים על ביטוח תאונות אישיות ובפרט חוזר תאונת אישיות, החליטה החברה לרכז את מכירת פוליסות ביטוח תאונות אישיות קצרות טווח למקרים בהם הפוליסה מוחרגת מהוראות חוזר תאונות אישיות, וזאת במסגרת חטיבת הבריאות. להערכת החברה להחלטה האמורה לא יהיו השלכות מהותיות על דוחותיה הכספיים של החברה.

לפירוט נוסף בדבר חוזר תאונות אישיות והשלכותיו, ראה סעיף 8.1.2.1(ג) להלן.

המידע בכל הקשור לחוזר תאונות אישיות, הינו מידע צופה פני עתיד המבוסס על המידע המצוי בידי החברה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות והן תלויות, בין היתר, בכניסת חוזר תאונות אישיות לתוקף במועד שנקבע, בנוסח שנקבע, ובהתנהגות הלקוחות והמתחרים.

ככלל, החברה חדלה לשווק ולבטח פוליסות תאונות אישיות תלמידים החל מספטמבר 2016. ההתחייבויות בפוליסות תאונות אישיות לתלמידים הינן בעלות זנב תביעות ארוך במיוחד, כיוון שתקופת ההתיישנות לגבי קטינים מתחילה להימנות לכל המוקדם עם הגיעם לגיל 18. לפיכך, על אף היציאה מתחום הפעילות של שיווק פוליסת תאונות אישיות תלמידים לחברה נותרה עדיין חשיפה בגין פוליסות אלה שהיו בתוקף עד אוגוסט 2016.

.7.1.1.5 **ענף ביטוח אשראי וסיכוני סחר חוץ**

ענף זה כולל פוליסות לביטוחי סיכוני אשראי בשוק המקומי וסיכוני סחר חוץ בחו"ל, המשווקות על ידי כלל ביטוח אשראי, ומעניקות למבוטחים - חברות המוכרות באשראי בישראל ובחו"ל, כיסוי לסיכונים מסחריים, כנגד חדלות פירעון ואי פירעון מתמשך של הקונה מהחברה המבוטחת בישראל ובחו"ל, וכן כיסוי לסיכונים פוליטיים בחו"ל בלבד. סיכונים פוליטיים כוללים מורטוריום כללי שהוכרז על ידי המדינה ממנה אמור להתבצע תשלום התמורה למבוטח ("**מדינת היבוא**"); איסור יבוא על ידי מדינת היבוא או ביטול רישיון יבוא המונעים ביצוע ההסכם בין החברה המבוטחת ללקוח שלה; אירוע מדיני או קושי כלכלי במדינת היבוא המונעים העברת התמורה ואי תשלום התמורה על ידי לקוח ציבורי במדינת היבוא (היינו – הממשלה או רשות מקומית כלשהי או גוף המפוקח על ידי מי מהן).

ההתקשרות עם המבוטח נעשית באמצעות פוליסת ביטוח בסיסית המהווה את מסגרת ההתקשרות בין הצדדים ומגדירה את תנאי הכיסוי הביטוחי. תחת פוליסת הבסיס מאשרת החברה למבוטח תקרות אשראי בסכום ובתנאים משתנים בתהליך חיתום פרטני לכל לקוח של המבוטח. ככלל, הפוליסות בענף זה הינן לטווח קצר לשנה ומתחדשות בדרך כלל באופן אוטומטי.

הפוליסה מספקת יציבות למבוטח על ידי צמצום החובות האבודים ויציבות בתזרים המזומנים תוך ניהול סיכוני האשראי של לקוחות המבוטח וטיפול בחובות בהם יש קשיי גבייה.

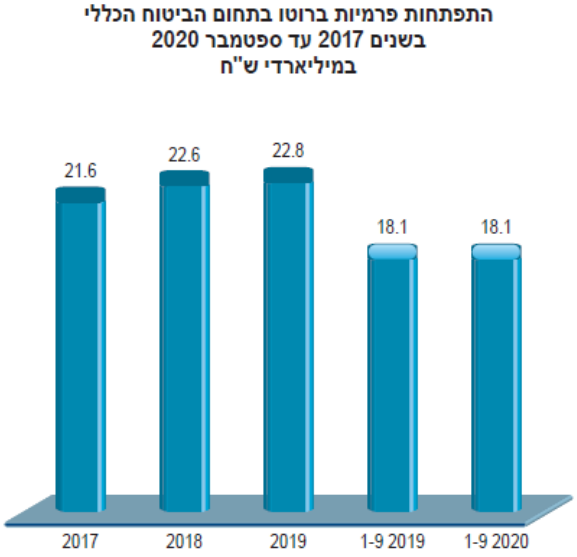
בנוסף, בהתבסס על פוליסת הביטוח של החברה יכול המבוטח לקבל שירותי פקטורינג מבנקים או מחברות פיננסיות אחרות, ואף לפנות לגורם הממן את המבוטח (בנק, חברת פקטורינג או כל גוף אחר) לשם הגדלת מסגרת האשראי של המבוטח, וזאת באמצעות קביעת הגורם הממן כמוטב לקבלת תגמולי ביטוח על פי הפוליסה.

הפעילות בענף ביטוח אשראי וסיכוני סחר חוץ מבוצעת באמצעות כלל ביטוח אשראי חברה בשליטה של החברה, המחזיקה 80% ממניותיה, כאשר 20% מהמניות הנוספות מוחזקות על ידי ATRADIUS PARTICIPATION HOLDINGS SL ("**קבוצת Atradius**"). בין בעלי המניות בכלל ביטוח אשראי קיים הסכם המסדיר את שיתוף הפעולה העסקי של הקבוצה עם קבוצת Atradius כשותף אסטרטגי, ומאפשר לכלל ביטוח אשראי לבטח עסקאות אשראי במדינות רבות (ההסכם בין בעלי המניות לרבות תיקוניו, ייקרא להלן: "**הסכם בעלי המניות**"). לפרטים בדבר הסכם בעלי המניות, המתחדש אחת לתקופה, ראה סעיף 9.14.3 להלן.

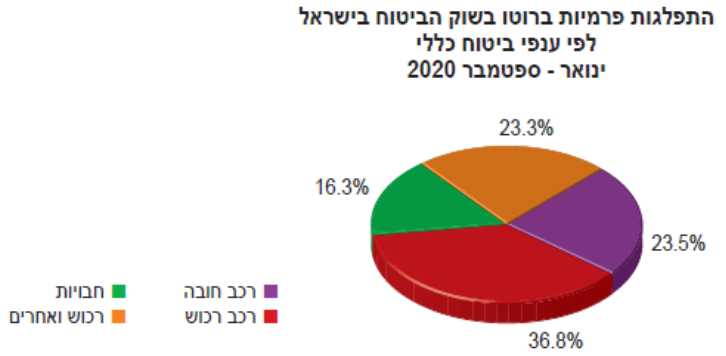
7.1.2. השווקים העיקריים, מגמות ושינויים בביקוש ובהיצע

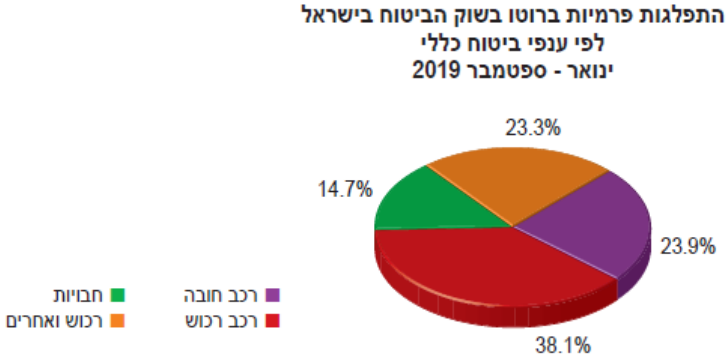
שוק הביטוח הכללי הראה יציבות בהיקפי הפרמיות בשנת הדוח תוך שמירה על תמהיל מוצרים בדומה לתקופה המקבילה אשתקד.

בהתאם לפרסומי הממונה, ליום 30 בספטמבר 2020, הסתכמו הפרמיות ברוטו בתחום הביטוח הכללי בישראל בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2020 בכ-18.1 מיליארדי ש"ח, היקף דומה לתקופה המקבילה אשתקד.

להלן התפלגות הפרמיות ברוטו בשוק הביטוח הכללי בישראל לפי ענפי ביטוח כללי המתוארים בתחום זה (למעט ענף מחלות ואשפוז לזמן קצר שמתואר בתחום ביטוח בריאות (סעיף 8.1.1.1 להלן) אשר קיימת שונות בין החברות לעניין הכללתו בתחום הבריאות או בתחום הביטוח הכללי) בחודשים ינואר עד ספטמבר בשנים 2019 ו-2020:

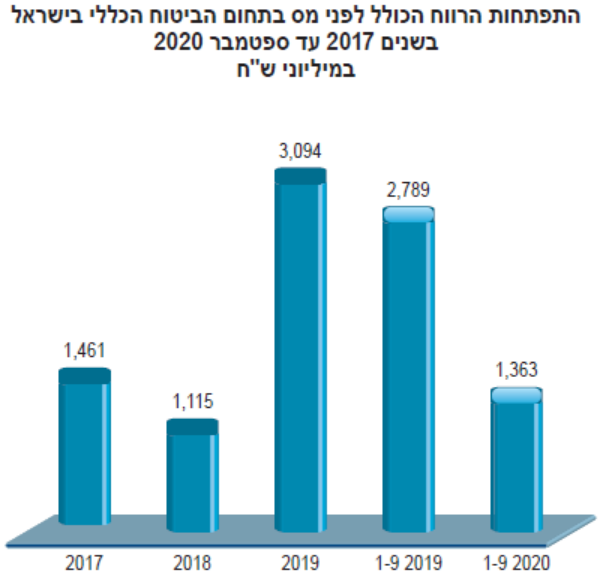

בהתאם לפרסומי הממונה, ליום 30 בספטמבר 2020, הסתכם הרווח בתחום הביטוח הכללי בישראל בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2020 בכ-1.36 מיליארד ש"ח, לעומת רווח של כ-2.79 מיליארד ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

הקיטון ברווחיות נובע בעיקר מקיטון בהכנסות מהשקעות וכן מהקטנת התחייבויות בגין השלכות ועדת וינוגרד בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד. לפרטים נוספים אודות התפתחות הרווח בתחום הביטוח הכללי בחברה, ראה חלק ב לדוח-דוח הדירקטוריון, סעיף 2.1.2.

במהלך שנת הדוח וכתוצאה ממגיפת הקורונה, היה קיטון חד פעמי הן בפרמיה הממוצעת של ענף רכב רכוש וענף ביטוח רכוש ואחרים והן בשכיחות התביעות בענפים.

א. <u>ענף ביטוח רכב חובה-</u>

מרבית חברות הביטוח בישראל פועלות בענף זה המאופיין ככלל במוצר אחיד ובתחרות מחירים משמעותית. הביקוש בתחום זה, הינו תוצאה של כמות כלי הרכב אשר הולכת וגדלה מדי שנה, לאור העובדה כי מדובר בביטוח חובה ומתנאי התחרות בתחום. תנאי התחרות מושפעים, בין היתר, מכניסתם של גורמים חדשים לשוק ואף מהתערבות רגולטורית. האפשרות לערוך השוואת תעריפים באמצעות אתר האינטרנט של רשות שוק ההון ביטוח וחיסכון וכן באמצעות אמצעים דיגטליים שונים, המאפשרים שימוש במחוללים להשוואת מחירים בשוק, תורמת גם היא לסביבת התחרות. לפרטים בדבר רפורמת תעריפי ביטוח רכב חובה והשפעתה על התעריפים ועל תנאי התחרות בשוק כמו גם מכניסת מתחרים חדשים, ראה סעיף 7.1.1.1(ג)(1) לעיל.

מעבר לתמחור המושפע משיקולי התחרות, הרווחיות בענף זה עשויה להיות מושפעת, בין היתר, משינויים בכמות תאונות הדרכים וחומרת הפציעות מהן, משינויים בהיקף תביעות שיבוב ומשינויים בחקיקה ובפסיקה הנוגעים לענף.

הרווחיות המושגת מושפעת מהתוצאות החיתומיות ומהתעריפים, כמו גם תוצאות ההשקעות, המושפעות משינויים בשוק ההון, משינויים בשיעורי הריבית ובשיעורי האינפלציה. שינויים בשיעור הריבית ובאינפלציה כאמור, משפיעים במיוחד על הרווחיות בביטוחי חבויות ובביטוח רכב חובה, וזאת לאור העובדה שענפים אלו מתאפיינים ברמת עתודות גבוהה יחסית הנובעת ממרווח זמן ניכר בין מועד קבלת הפרמיות עד להשלמת הטיפול בתביעות. לפרטים נוספים בעניין רפורמת תעריפי ביטוח רכב חובה והשינויים בריבית ההיוון, ראה סעיפים 7.1.1.1(ג)(1) ו-7.1.1.1(ד)(2) לעיל. לפרטים נוספים בעניין הסדר השיבוב של הביטוח הלאומי ראה סעיף 7.1.1.1(ד)(1) לעיל.

ב. <u>ענף ביטוח רכב רכוש</u>

מרבית חברות הביטוח בישראל פועלות בענף זה המאופיין ככלל במוצר אחיד ביחס לרכב פרטי ומסחרי עד 3.5 טון ובתחרות מחירים משמעותית. הגידול בתחום זה, הינו תוצאה של כמות כלי הרכב אשר הולכת וגדלה מדי שנה.

הרווחיות בענף זה עשויה להיות מושפעת, בין היתר, משינויים שונים ברכיבים, כגון: מדיניות חיתום, כמות גניבות הרכב ותאונות הדרכים, שינוי במחירי חלפים ובעלות התיקון, שינויי תקינה ושינויי רגולציה, שינוי במחירי כלי רכב חדשים, מחיר שעת עבודה במוסכים ונזקים עקב פגעי טבע. לפרטים נוספים ראה סעיף 7.1.1.2(ב) לעיל.

לפרטים בדבר שינויי רגולציה צפויים בענף ביטוח רכב רכוש שעשויים להשפיע על הרווחיות בענף זה ראה סעיף 7.1.1.2(ב) לעיל.

להשפעת מגיפת הקורונה על שכיחות התביעות בענף רכב רכוש ראה חלק ב לדוח- דוח הדירקטוריון, סעיף 2.1.2.

ג. <u>ענף ביטוח חבויות</u>

מרבית חברות הביטוח בישראל פועלות בענף זה המאופיין במוצרים בעלי מאפיינים דומים ובתחרות מחירים משמעותית. הביקוש בענף זה, הינו תוצאה, בין היתר, של המצב המשפטי, לרבות הלכות שנקבעות בקשר עם פרשנות הוראות הדין לנזקי גוף ורכוש לצדדים שלישים המכוסים במסגרת הפוליסות.

הרווחיות בענפי חבויות עשויה להיות מושפעת מהתחרות בענף, משינויים רגולטוריים, מטיב החיתום ומרמת הוודאות המשפטית הקיימת. לפרטים נוספים בעניין תיקוני החקיקה המסדירים את זכות השיבוב של המוסד לביטוח לאומי והשינויים בריבית ההיוון, ראה סעיפים 7.1.1.1(ד)(1) ו- 7.1.1.1(ד)(2) לעיל. לפרטים נוספים אודות שינויים בהיצע בביטוחי חבויות מוסד דירקטורים ונושאי משרה (D&O) ראה סעיף 7.1.1.3 לעיל.

לפרטים בדבר השפעת ההכנסות מהשקעות על הרווחיות בענף זה, ראה סעיף קטן א לעיל "ענף ביטוח רכב חובה", שהינו בעל מאפיינים דומים בהקשר זה.

ד. <u>ענפי ביטוח רכוש ואחרים-</u>

הביקוש לענפי הרכוש ורווחיותם עשוי להיות מושפע, בין היתר, משיעור פריצות, שריפות ונזקי מים לדירות ובתי עסק וכן מנזקים עקב פגעי טבע.

הביקוש לענפים אלה יכול להיות מושפע מהתחרות בתחום.

ביטוחי ערבויות נמכרים על ידי חברות ביטוח וערבויות חוק מכר מונפקות גם באמצעות בנקים. הביקוש לביטוחים אלה, מושפע, בין היתר מהתפתחות ענף הבניה ומן החלופות הנבחנות על ידי הקבלנים והוא עשוי להיות מושפע, בין השאר, מהמצב הכלכלי, הפוליטי והביטחוני בארץ ובחו"ל, ממצב שוק ההון וטיב החיתום, לרבות הערכת סיכוני הענף בו פועל הנערב וקביעת יכולת ההחזר של הנערב. בשנת הדוח החברה הגדילה את פעילותה בתחום ערבויות חוק מכר, לפרטים נוספים ראה סעיף 7.1.1.4(ג) לעיל.

ה. <u>ענף ביטוח אשראי וסיכוני סחר חוץ-</u>

הביקוש והרווחיות בענף ביטוח אשראי וסיכוני סחר חוץ עשויים להיות מושפעים, בין השאר, מהמצב הכלכלי, הפוליטי והביטחוני בארץ ובחו"ל, ממצב שוק ההון, מרמת סיכון הענף בו פועל החייב וממצב התחרות בשוק ביטוח האשראי בישראל.

להשפעות אפשריות של מגיפת הקורונה על ענף ביטוח אשראי וסיכוני סחר חוץ ראה ביאור 1(ד)(3) לדוחות הכספיים.

ו. <u>תת ענף ביטוח תאונות אישיות</u>

הביקוש לתת ענף זה יכול להיות מושפע מהתחרות בתחום. בנוסף, לביטוחים מסוג תאונות אישיות יכולים להיות תחליפים באמצעות רכישת מוצרים שונים בביטוח חיים ובריאות הנותנים כיסוי לתקופה ארוכה. שינויים משמעותיים בסביבה הרגולטורית בשנים האחרונות הקשו על הליכי המכירה והשימור של הפוליסות. לפרטים נוספים ראה סעיף 7.1.1.4(ד) לעיל. לפרטים בדבר ביטוח תאונות אישיות תלמידים ראה סעיף 7.1.1.4(ד) לעיל.

7.1.3. <u>שינויים מהותיים הצפויים בחלקה של החברה בשווקים העיקריים ביחס למוצרים ולשירותים העיקריים והתמהיל שלהם, בהתחשב בין היתר, בביקושים ובוותק של המוצרים הקיימים.</u>

בהתאם לנתונים המפורסמים באתר הממונה, הקבוצה הינה הקבוצה הרביעית בגודלה בתחום הביטוח הכללי.

להערכת החברה, חלקה של החברה בשווקים יושפע, מהתחרות הערה בתחום, אשר תמשיך להתמקד בגובה דמי הביטוח ובמתן השירותים למבוטחים, ואף מכניסת חברות ביטוח חדשות לפעילות בתחום בשנים האחרונות. לפירוט לעניין זה ראה סעיף 7.2.1 להלן. כמו כן שינויים בהסדרים מול ספקים (מוסכים ושמאים) בעקבות טיוטת חוזר מוסכים ושמאים, יכולים להשפיע על נתחי השוק בפוליסות הרכב. לפירוט בעניין זה ראה סעיף 7.1.1.2(ב3) לעיל. לפרטים נוספים בדבר השפעת התחרות ראה סעיף 7.2 להלן.

החברה פועלת לגידול עסקי, במיוחד בעסקי הפרט, בסביבה עסקית תחרותית אגרסיבית.

הערכות החברה הינן בגדר מידע צופה פני עתיד המבוססות על המידע המצוי בידי החברה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות והן תלויות, בין היתר, בתנאי התחרות בתחום, באופן היישום של הוראות רגולטוריות, בהתנהגות הגורמים המתחרים ובעלי הרישיון, ובהשפעה על התעריפים.

7.1.4 מוצרים חדשים

בשנת הדוח שווק על ידי החברה מוצר חדש בשם סייבר למשפחה (Family Cyber). המוצר משווק ליחידים ולמשפחות ומקנה כיסוי ביטוחי בגין נזקים שונים שעשויים להיגרם כתוצאה מהפעילות ברשת האינטרנט, כגון "שיימינג", הטרדות, בריונות ברשת, גניבת זהות, שימוש בפרטים אישיים, שחזור מידע מבוטח דיגיטלי, דרישות כופר, הונאה, הוצאת כספים במרמה ברשת ("פישינג"), וגניבת כספים מקוונת.

החברה פעלה בשנת הדוח לתקן ולשפר מוצרים שונים, לרבות פתיחת מסלולי ביטוח מותאמים ללקוח בהתאם לצרכיו בביטוחי רכב רכוש. בכלל זאת, נוספה אפשרות לרכישת כיסוי צד ג' במכירה אונליין בפוליסות רכב רכוש, ואפשרות לרכישת כיסוי ביטוחי לנהג זמני, לרבות נהג חדש או צעיר למבוטחים בביטוח רכב רכוש מקיף עד 3.5 טון, וזאת לתקופה קצרה ולמספר פעמים מוגבל.

7.2 **תחרות**

7.2.1 גורמים מעודדי תחרות

להערכת החברה התחרות המשמעותית בביטוח כללי, ובפרט בענפי הפרט, תמשיך גם בתקופה הקרובה וזאת כפועל יוצא מכניסתן לשוק של חברות ביטוח חדשות אשר פעילות בתחום הביטוח הכללי, מהשפעתן המתמשכת של רפורמות רגולטוריות יחודיות לתחום, כמפורט לעיל ולהלן, וכתוצאה מהוראות רגולטוריות רוחביות. כמו כן, בשנת הדוח חברות כרטיסי האשראי הקימו לראשונה סוכנויות ביטוח בבעלותן, אשר עושות שימוש בנתוני הלקוחות שברשותן, בהתאם לתנאים שקבע הממונה. למיטב ידיעת החברה, סוכנויות אלה רשאיות למכור מוצרים בענפי הביטוח הכללי.

שקיפות ומחיר –

- כחלק ממדיניות הממונה בשנים האחרונות קודמו רפורמות משמעותיות שעניינן הפחתת תעריפים, שקיפות והגברת התחרות. רפורמות אלה, משפיעות ועתידות להמשיך ולהשפיע בשנים הקרובות על תחום ביטוח כללי ועל רווחיותו. לפרטים נוספים ראה סעיף 2.5.2 לעיל, ולפרטים בעניין תיקון לחוזר ביטוח רכב חובה 2017, ראה סעיף 7.1.1.1(ג)(1) לעיל.
- **זמינות נתונים באמצעים דיגיטליים** –בשנים האחרונות קודמו על ידי הממונה הוראות שונות שעניינן העברת מידע באמצעים דיגיטליים. במסגרת זו נכנס לתוקפו בשנת 2018 תיקון לחוזר ביטוח בענין "צירוף לביטוח" אשר חייב את הגורם המשווק במעמד בירור הצרכים לבדוק בהר הביטוח (פלטפורמה המרכזת מידע ביחס לכל מוצרי הביטוח שיש למבוטח בחברות הביטוח) האם למועמד לביטוח קיימים מוצרי ביטוח דומים, דבר המגביר את התחרות בשוק.

לעניין שימוש בפלטפורמה דיגיטלית לשיווק והפצה ראה סעיף 9.8.1.2(ב) להלן.

בנוסף, הממונה קידם דיווח ניסיון תביעות בתביעות רכב רכוש ל- "הר הביטוח" במטרה לייצר דוח תביעות מרכז שיקל על מבוטחים אשר נדרשים להציג דוח תביעות, לצרכי חיתום, טרם הצטרפות לביטוח. לפרטים נוספים אודות הוספת נתוני דוח תביעות רכב רכוש להר הביטוח ראה סעיף 7.1.1.2(ג2) לעיל.

- **מחשבונים-** חלק מהתחרות בתחום מתמקד בתחרות ביחס לגובה דמי הביטוח. באתר האינטרנט של רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון מפורסם מחשבון ביטוח רכב חובה, המציג את תעריפי הביטוח של כל החברות, הנקבעים בהתאם למשתנים הרלבנטיים (של כל חברה) לביטוח הרכב לגביו מבוצעת השאילתה במחשבון ("**מחשבון רכב חובה**"). מחשבון רכב חובה מאפשר למעוניינים להשוות תעריפי ביטוח החובה לרכב בין החברות. כמו כן, באתר האינטרנט האמור, מפורסם מחשבון תעריפי ביטוח דירה ("**מחשבון דירה"**). מחשבון דירה מיועד להציג תעריפי ביטוח השוואתיים של מבטחים, בהתאם לכיסויים הניתנים בפוליסה התקנית לביטוח דירה ותכולתה.

- **מחוללים להשוואת מחירים –** בשנים האחרונות התפתחו בשוק אגרגטורים שונים אשר משמשים את סוכני הביטוח ו/או לקוחות הקצה, ככלי מכירה השוואתי בביטוחי רכב. האגרגטורים מאפשרים קבלת הצעות מחיר לביטוח ממספר חברות ביטוח במקביל, דבר אשר מגביר את התחרות בענף רכב חובה ובתת ענף רכב רכוש.

- **שירות ויישוב תביעות –** להערכת החברה בשנת הדוח ובשנים הבאות, התחרות בתחום תמשיך ותתרחב והיא תתייחס גם למרכיבים נוספים מעבר לנושא המחיר, כדוגמת נושא השירות ולאופן ישוב התביעות. נתונים אלה, מהווים כלי מדידה נוסף, בידי המבוטח, לבחירת המוצר הביטוחי. הממונה מפרסם באתר האינטרנט של רשות שוק ההון ביטוח וחיסכון נתונים השוואתיים אודות אופן יישוב התביעות על ידי חברות הביטוח וכן נתונים השוואתיים אודות מדדים לבחינת השירות המסופק על ידי חברות הביטוח למבוטחים.

בשנת הדוח, השיקה החברה אפליקציה בשם "הלחצן של כלל" המאפשרת למבוטחי החברה לקבל שירות חירום 24 שעות ביממה במקרה של תאונה ברכב או אירוע בחו"ל (בקשר לפוליסת נסיעות לחו"ל) או במקרה של נזקי צנרת בדירה המבוטחת, בלחיצת כפתור. בנוסף ניתן באמצעות האפליקציה להגיש תביעה, לבדוק סטאטוס תביעה, לעיין בתיק האישי ולבצע מגוון פעולות בתיק האישי.

המידע בכל הקשור להשלכות האפשריות של התפתחות התחרות הינו מידע צופה פני עתיד, המתבסס על הערכות והנחות של החברה והתוצאה בפועל עשויה להיות שונה באופן מהותי מזו שנחזתה וזאת בין היתר, נוכח התנהגות המתחרים והלקוחות בשוק.

הסרת חסמים תחרותיים –

לעניין הסרת חסמי כניסה לשוק, ראה סעיף 9.3.1.2 להלן.

להערכת החברה לגורמים מעודדי התחרות הנזכרים לעיל, היתה בשנת הדוח השפעה מהותית על פעילות החברה בענפי הביטוח הכללי, והם האיצו את התחרות בענפי הפרט, אשר התגברה באופן משמעותי בשנת הדוח, וזאת בשילוב עם החלטות עסקיות, תחרות מחירים אגרסיבית והתנהגות השחקנים המתחרים בשוק, הגורמים המפיצים והלקוחות. להערכת החברה תנאי התחרות בתחום ימשכו גם בתקופה הקרובה.

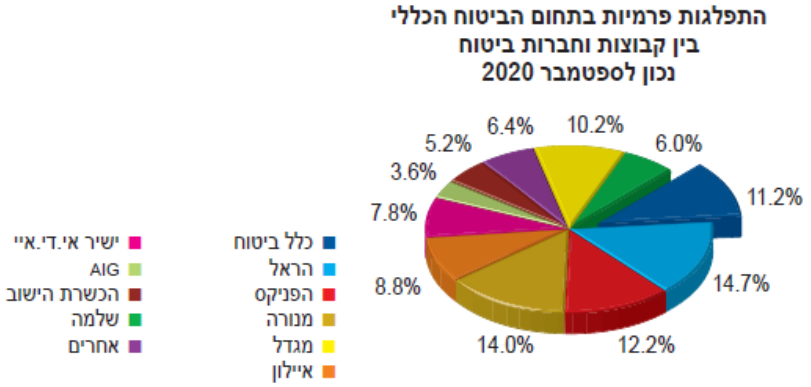
הערכת החברה בקשר עם גורמי התחרות, כמפורט לעיל, הינה בחלקה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על מידע המצוי בידי הקבוצה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות וזאת מהטעמים שפורטו לעיל.

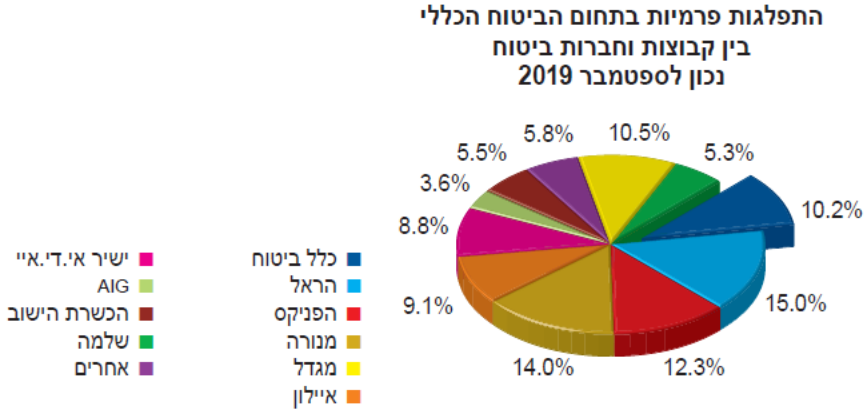
7.2.2. תנאי התחרות בתחום הפעילות

מרבית חברות הביטוח בישראל פעילות בתחום זה.

סך הפרמיות ברוטו בתחום הביטוח הכללי בקבוצה הסתכמו, נכון ליום 30 בספטמבר 2020, בכ- 2,028 מיליוני ש"ח והיוו, בהתאם לנתוני הדוחות הכספיים של חברות הביטוח ליום 30 בספטמבר 2020 המפורסמים באתר האינטרנט של רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון, כ-11.2% מפעילות תחום הביטוח הכללי בשוק, לעומת פרמיות ברוטו בהיקף של 1,843 מיליוני

ש"ח אשר היוו כ-10.2% בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2019. עיקר הגידול בנתח השוק נובע מקולקטיבים בענף רכב חובה וכן מעסיקים גדולים בענף חבויות ובענפי רכוש ואחרים.

א. ענפי פרט

מרבית חברות הביטוח מוכרות את מרבית מוצרי התחום בענפי ביטוחי פרט (ביטוח רכב חובה, ביטוח רכב רכוש וביטוחי דירות). חלקן רק באמצעות סוכנים, חלקן רק בערוצי מכירה ישירה, וחלקן בשני הערוצים. השוק בענפי ביטוח פרט מתאפיין בתחרות משמעותית. התחרות בענפי הפעילות מתגברת ככל שהדבר נוגע לענפים בהם קימת אחידות בין המוצרים ולפיכך, ישנה רגישות יתרה לתעריף במוצרים אלו.

ב. ענפים עסקיים

חלק מחברות הביטוח מוכרות את מוצרי הענפים העסקיים. התחרות בענפי חבויות ורכוש מושפעת מהתחרות הכללית הקיימת בביטוחים עסקיים. מכירת ביטוחים אלה מחייבת התמחות ולעיתים שיתוף של מבטחי משנה בסיכון הספציפי.

התחרות בעסקים גדולים מושפעת, בין היתר, מעריכת מכרזי ביטוח על ידי הלקוחות וממעורבותם של יועצים, וכן מקיבולת ותמחור ביטוחי המשנה.

לעניין ניתוח התוצאות העסקיות של החברה בתחומי הפרט, והביטוחים העסקיים ראה חלק ב לדוח- דוח הדירקטוריון, סעיף 2.1.2.

.7.2.3 <u>המתחרים המשמעותיים בתחום</u>

בביטוחי הרכב והדירה קיימת תחרות ערה בין כל חברות הביטוח הפועלות בתחום זה. כניסתן לשוק של חברות ביטוח חדשות הפועלות בפלטפורמה של מכירה דיגיטלית ישירה, לצד מגמת הגידול בנתח השוק של פלטפורמות ישירות שמוחזקות ע"י חברות הביטוח המסורתיות, הביאה להגברת התחרות בשוק ביטוחי הרכב והוזלה של פרמיות הביטוח.

ביתר מוצרי הביטוח הכללי (שאינם רכב ודירה) קיימת תחרות ערה בעיקר בין חברות הביטוח המסורתיות. להערכת הקבוצה, המתחרים המשמעותיים של הקבוצה במוצרים אלה הן קבוצות הביטוח הגדולות: הראל, מגדל, הפניקס ומנורה, שמחזיקות ביחד עם הקבוצה בכ-62.3% מנתח השוק בביטוח כללי נכון ליום 30 בספטמבר 2020 וזאת בהתאם לנתונים המפורסמים באתר האינטרנט של רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון.

בענפים מסוימים בתחום הביטוח הכללי בישראל קיימים מתחרים משמעותיים באותו ענף, בענף ביטוח אשראי וסיכוני סחר חוץ המתחרה העיקרית של כלל ביטוח אשראי הינה ב.ס.ח - החברה הישראלית לביטוח אשראי בע"מ, כמו כן מתחרים נוספים הינם חברת פור לה קומרס אקסטריאר (**Coface**) שהחלה לפעול בשנת 2015 בישראל ומספר חברות ביטוח אשראי זרות המבטחות חברות ישראליות בתחום ביטוח האשראי ומבצעות את פעילות המכירות באמצעות ברוקרים.

7.2.4. <u>שיטות התמודדות עם התחרות והגורמים המשפיעים על מעמדה התחרותי של החברה</u>

החברה מתמודדת עם התחרות בתחום במספר מישורים:

שיפור שיטות התמחור, החיתום וניהול הסיכונים – ניתוח נתונים באמצעות מודלים אקטוארים, ניתוח מידע עסקי שוטף והתבססות על מסד נתונים רחב, הנותנים תמונה המאפשרת להגיב לשינויים בשוק, לרבות באמצעות תעריפים דיפרנציאליים ושיפור תהליכי החיתום.

שיפור השירות ללקוח ולסוכן – בין היתר באמצעות הפעלת מערכות להפקת פוליסות במשרד הסוכן, שיפור טכנולוגי בממשקים אל מול הסוכן (כדוגמת מערכת להדפסה ודיוור ישיר של פוליסות, שיתופי פעולה עם אגרגטורים בביטוח רכב לצורך ייעול תהליך ההפקה), ומתן שירותים דיגיטליים.

שיפורים תפעוליים – לצורך עמידה בהוראות הרגולציה פיתחה החברה כלים מיכוניים על מנת להקל על הסוכן בפעולות הנדרשות ממנו. כמו כן, החברה פעלה לשיפור שיטות עבודה, שיפור הסכמים עם נותני שירותים, מעבר חלקי לדיוור באמצעים דיגיטלים למבוטחים וכדומה.

מוצרים – יצירת מוצרים ייחודיים בהתאמה לפלחי שוק ו/או אוכלוסיות מסוימות וכן הרחבה של פוליסות קיימות והתאמתן לצורכי הלקוחות. לפירוט נוסף ראה סעיף 7.1.4 לעיל.

שיווק - קידום מכירות באמצעות קמפיין שיווקי נרחב באמצעי התקשורת השונים, פרסומים לסוכנים, פרסומים בעיתונות מקצועית, מבצעים ממוקדים, ביקורים יזומים של גורמים מקצועיים מטעם החברה במשרדי סוכן, כנסים מקצועיים והדרכות מקצועיות. החברה מפעילה פלטפורמה דיגיטלית לשיווק מוצר רכב חובה, רכב רכוש, ביטוח דירה וסייבר פרט. כמו כן החברה משווקת מסלולים ייחודיים בפוליסת המקיף, בשם "נבחרת המוסכים" (ראה סעיף 7.1.1.2(ב2) לעיל) ו- "כלל VAR", "כלל מטראז'".

להערכת החברה, בין הגורמים המשפיעים לטובה על מעמדה בתחום ניתן למנות את: היציבות והחוסן הפיננסי של הקבוצה המשמעותיים במיוחד בביטוחים בעלי זנב תביעות ארוך, התמחות מקצועית, היכולת להציע מגוון פתרונות רחב ולהתאים את המוצר ללקוח כולל מתן פתרונות חדשניים וייחודיים בתחום, מערכות מתקדמות להפקת פוליסות בענפי הפרט, קיום קשר טוב עם מבטחי המשנה, לרבות הסכמי ביטוח משנה המאפשרים לחברה גמישות בקבלת עסקים שונים, שירות איכותי לסוכנים וללקוחות.

7.3. **<u>לקוחות</u> –**

7.3.1. <u>כללי</u>

הלקוחות בתחום הביטוח הכללי הם מבוטחים פרטיים ועסקיים: ענפי ביטוח רכב רכוש, ביטוח רכב חובה ותת ענף ביטוח דירות מאופיינים בעיקר במבוטחים פרטיים. ענף ביטוח חבויות וענפי ביטוח רכוש ואחרים (למעט דירות), ביטוח אשראי

וסיכוני סחר חוץ, ערבויות ופוליסות חוק מכר (שבהן רוכש הדירה הוא המוטב והקבלן הוא המבוטח) מאופיינים בעיקר במבוטחים עסקיים.

בחלק מענפי הביטוח בתחום, שהינם ענפי ביטוח פרט, מרכיב מהותי של המכירות מתבצע לקולקטיבים, כגון: תת ענף ביטוח תאונות אישיות (לתקופה קצרה), ענף ביטוח רכב חובה וענף ביטוח רכב רכוש.

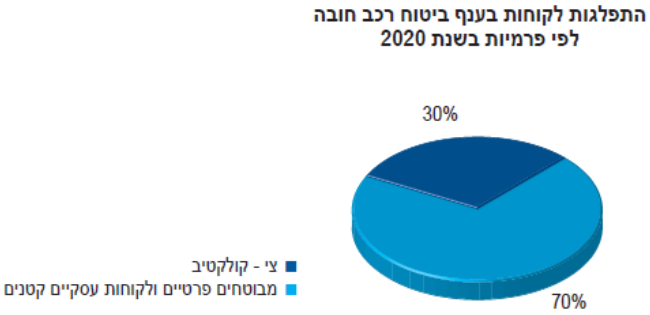
בנוסף, בענפי ביטוח רכב חובה ורכב רכוש קיימים לקוחות שהינם חברות בעלות ציי רכב, לרבות חברות העוסקות בהשכרת רכב/חברות ליסינג.

סוגי הלקוחות של הקבוצה בענף ביטוח חבויות נחלקים בהתאם לסוג הביטוח: ביטוח אחריות כלפי צד שלישי וביטוח אחריות מעבידים מיועדים גם למגזר הפרטי (משקי בית ובתים משותפים) וגם למגזר העסקי (בתי עסק, תאגידים, רשויות מקומיות וגופים מוסדיים אחרים). ביטוח נושאי משרה, ביטוח אחריות מקצועית וביטוח אחריות מוצר מיועדים למגזר העסקי בלבד.

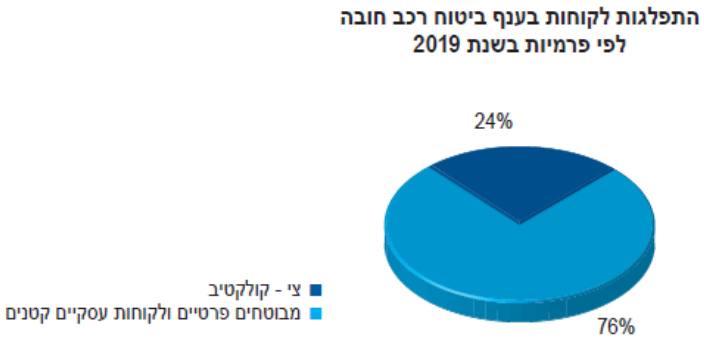
<u>התפלגות פרמיות ברוטו (באלפי ש"ח) לפי סוגי לקוחות בענפים השונים בתחום ביטוח כללי לשנים 2019 ו- 2020</u>

א. <u>ענף ביטוח רכב חובה</u>

סוג לקוח	2020		2019	
	פרמיות באלפי ש"ח	שיעור מסך ההכנסות	פרמיות באלפי ש"ח	שיעור מסך ההכנסות
מבוטחים פרטיים (שאינם צי או קולקטיב)	370,521	70%	348,545	76%
צי – קולקטיב	161,420[49]	30%	111,467	24%
סה"כ	**531,941**	**100%**	**460,012**	**100%**

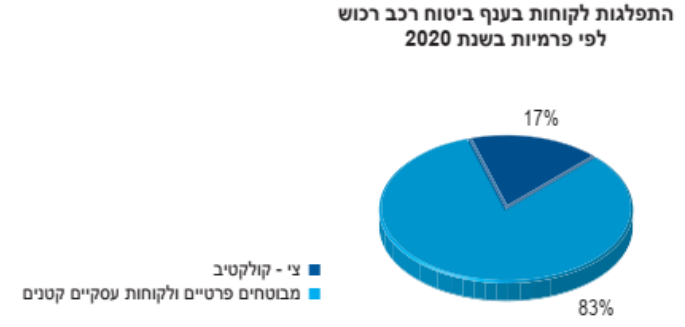

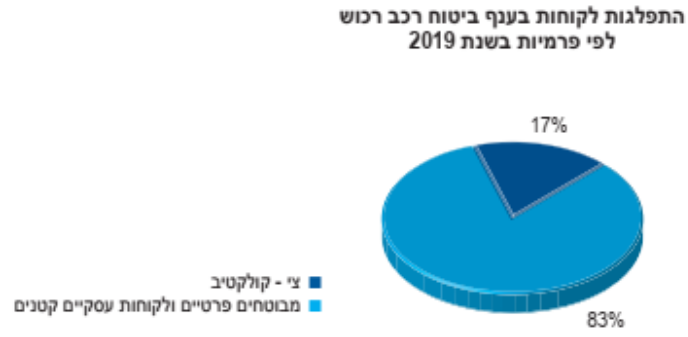
[49] הגידול בקולקטיבים מגובה בהסדרי ביטוח משנה מיוחדים.

ב. <u>ענף ביטוח רכב רכוש</u>

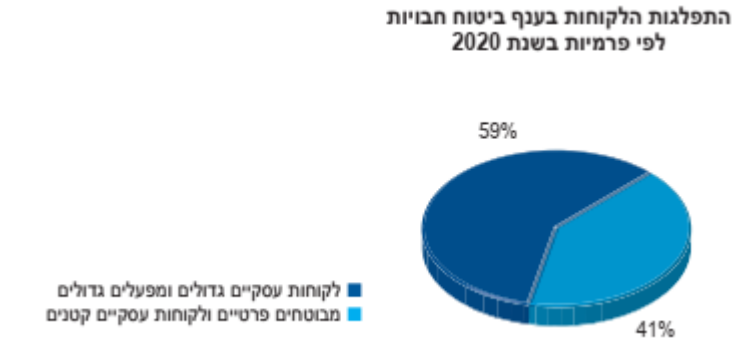
סוג לקוח	2020		2019	
	פרמיות באלפי ש"ח	שיעור מסך ההכנסות	פרמיות באלפי ש"ח	שיעור מסך ההכנסות
מבוטחים פרטיים (שאינם צי או קולקטיב)	570,127	83%	559,896	83%
צי – קולקטיב	116,004	17%	117,240	17%
סה"כ	**686,131**	**100%**	**677,136**	**100%**

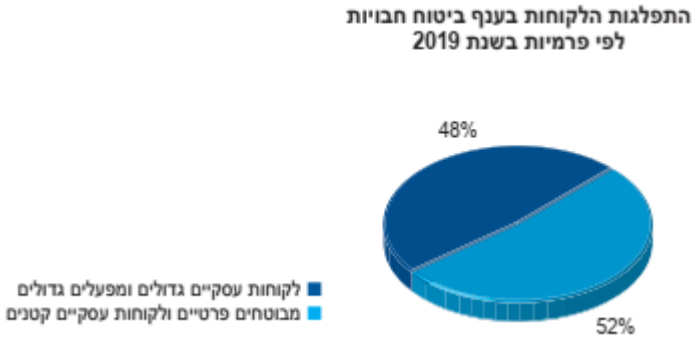

ג. <u>ענף ביטוח חבויות</u>

סוג לקוח	2020		2019	
	פרמיות באלפי ש"ח	שיעור מסך ההכנסות	פרמיות באלפי ש"ח	שיעור מסך ההכנסות
מבוטחים פרטיים ולקוחות עסקיים קטנים	174,064	41%	172,442	52%
לקוחות עסקיים גדולים ומפעלים גדולים	248,916[50]	59%	161,338	48%
סה"כ	**422,980**	**100%**	**333,780**	**100%**

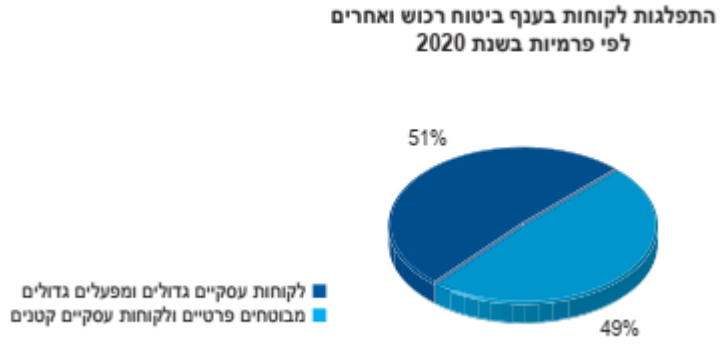

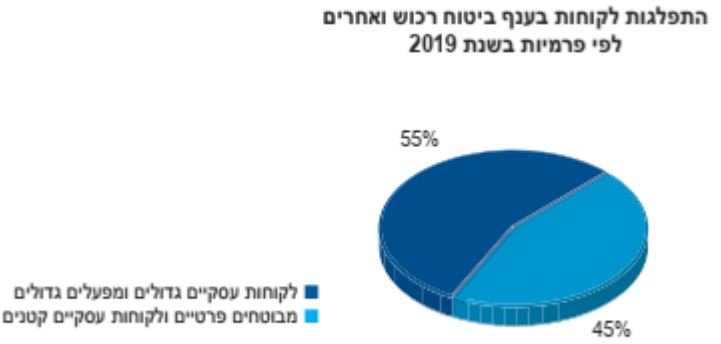

ד. <u>ענף ביטוח רכוש ואחרים</u>

סוג לקוח	2020		2019	
	פרמיות באלפי ש"ח	שיעור מסך ההכנסות	פרמיות באלפי ש"ח	שיעור מסך ההכנסות
מבוטחים פרטיים ולקוחות עסקיים קטנים	411,749	49%	354,060	45%
לקוחות עסקיים גדולים ומפעלים גדולים	424,265	51%	432,864	55%
סה"כ	**836,014**	**100%**	**786,924**	**100%**

[50] מדובר בעיקר בגידול בענפי חבויות מסוג ביטוח דירקטורים ואחריות מקצועית המגובים בעיקרם בביטוחי משנה שהתייקרו.

ה. <u>ענף ביטוח אשראי</u>

סוג לקוח	2020		2019	
	פרמיות באלפי ש"ח	שיעור מסך ההכנסות	פרמיות באלפי ש"ח	שיעור מסך ההכנסות
מבוטחים עסקיים	115,303	100%	107,112	100%
סה"כ	**115,303**	**100%**	**107,112**	**100%**

7.3.2. <u>תלות בלקוחות בתחום, שיעורי חידושים וותק</u>

- בתחום הביטוח הכללי אין לקבוצה תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות.
- לקבוצה אין לקוח בודד שההכנסות ממנו בתחום מהוות 10% או יותר מסך הכנסות החברה בדוחות המאוחדים.
- שיעור המבוטחים הפרטיים שרכשו ביטוח רכב חובה יחד עם ביטוח רכב רכוש במהלך שנת 2020 מסך כל הלקוחות שרכשו ביטוח רכב חובה בקבוצה, עומד על כ-69%. שיעור המבוטחים הפרטיים שרכשו ביטוח רכב חובה יחד עם ביטוח רכב רכוש במהלך שנת 2020 מסך כל הלקוחות שרכשו ביטוח רכב רכוש בקבוצה, עומד על כ-93%.
- להלן נתונים בדבר שיעור החידושים (לקוחות שחידשו פוליסה שתקופת הביטוח בה הסתיימה) בענפי ביטוח רכב חובה, ביטוח רכב רכוש ותת ענף ביטוח דירות בשנים 2020, 2019, ו- 2018 מסך דמי הביטוח בגין הפוליסות שמועד סיומן חל בשנת 2020, 2019, ו- 2018 בהתאמה[51]:

[51] השיעורים המובאים הינם במונחי פרמיה ברוטו.

ענף	שיעור החידושים מסך דמי הביטוח בגין הפוליסות שמועד סיומן חל בשנת 2020	שיעור החידושים מסך דמי הביטוח בגין הפוליסות שמועד סיומן חל בשנת 2019	שיעור החידושים מסך דמי הביטוח בגין הפוליסות שמועד סיומן חל בשנת 2018
ביטוח רכב חובה	**70.7%**	**71.3%**	**69.7%**
ביטוח רכב רכוש	**69.4%**	**68.9%**	**70.1%**
ביטוח דירות	**85.4%**	**86.4%**	**86.2%**

- להלן נתונים בדבר פרמיות (באלפי ש"ח) ששולמו על ידי לקוחות בשנת הדוח, לפי מספר שנות ותק בחברה (לפי מועד רכישת הפוליסה וחידושה) **בענף ביטוח רכב חובה:**[52]

	פרמיות באלפי ש"ח			שיעור מסך ההכנסות		
מספר שנות ביטוח (שנות ותק)	**2020**	**2019**	**2018**	**2020**	**2019**	**2018**
שנת ביטוח ראשונה (ללא ותק)	227,789	149,872	154,759	42.82%	32.59%	33.16%
שנת ביטוח שניה (שנת ותק אחת)	89,299	90,530	133,060	16.79%	19.68%	28.51%
שנת ביטוח שלישית (שתי שנות ותק)	59,069	98,443	59,218	11.10%	21.40%	12.69%
למעלה משלוש שנות ותק	155,784	121,167	119,688	29.29%	26.34%	25.64%
סה"כ	**531,941**	**460,012**	**466,725**	**100.00%**	**100.00%**	**100.00%**

- להלן נתונים בדבר פרמיות (באלפי ש"ח) ששולמו על ידי לקוחות בשנת הדוח, לפי מספר שנות ותק בחברה (לפי מועד רכישת הפוליסה וחידושה) **בענף ביטוח רכב רכוש:**

	פרמיות באלפי ש"ח			שיעור מסך ההכנסות		
מספר שנות ביטוח (שנות ותק)	**2020**	**2019**	**2018**	**2020**	**2019**	**2018**
שנת ביטוח ראשונה (ללא ותק)	250,567	224,741	246,089	36.52%	33.19%	34.50%
שנת ביטוח שניה (שנת ותק אחת)	135,701	145,110	168,268	19.78%	21.43%	23.59%
שנת ביטוח שלישית (שתי שנות ותק)	90,735	101,774	96,224	13.22%	15.03%	13.49%
למעלה משלוש שנות ותק	209,128	205,511	202,720	30.48%	30.35%	28.42%
סה"כ	**686,131**	**677,136**	**713,301**	**100.00%**	**100.00%**	**100.00%**

- להלן נתונים בדבר פרמיות (באלפי ש"ח) ששולמו על ידי לקוחות בשנת הדוח, לפי מספר שנות ותק בחברה (לפי מועד רכישת הפוליסה וחידושה) **בתת ענף ביטוח דירות**:

	פרמיות באלפי ש"ח			שיעור מסך ההכנסות		
מספר שנות ביטוח (שנות ותק)	**2020**	**2019**	**2018**	**2020**	**2019**	**2018**
שנת ביטוח ראשונה (ללא ותק)	48,072	42,466	39,805	18.13%	15.86%	14.77%
שנת ביטוח שניה (שנת ותק אחת)	29,230	27,338	26,402	11.02%	10.21%	9.79%
שנת ביטוח שלישית (שתי שנות ותק)	22,450	22,117	24,150	8.47%	8.26%	8.96%

[52] לפרטים בדבר פרמיות שנגבו על ידי החברה בתחום ביטוח כללי בשנת הדוח, ראה ביאור 5(ד) לדוחות הכספיים.

למעלה משלוש שנות ותק	165,379	175,863	179,216	62.38%	65.68%	66.48%
סה"כ	**265,131**	**267,758**	**269,573**	**100.00%**	**100.00%**	**100.00%**

* נתוני החידושים ללקוחות אינם כוללים נתוני פוליסות שנמכרו באמצעות בנקים למשכנתאות (תיקים ישנים) שנכנסו ל- Run Off החל משנת 2005.

7.4. <u>אחרים</u>

7.4.1. השפעות מגיפת הקורונה והוספת חריג מגיפה

במהלך שנת הדוח התמודדה החברה עם השלכות מגיפת הקורונה. בעקבות פרוץ המגיפה פעלה החברה באופנים שונים על מנת להטיב עם ציבור מבוטחיה. כך, בין היתר, אפשרה החברה גמישות בהתאמת הפוליסות לצרכי המבוטחים, עדכון תנאי הפוליסות, הסרה ו/או הוספה של כיסויים בהתאם לצורך, גמישות בתנאי תשלום הפרמיה, מתן הנחות בחידושי הפוליסות, בעסקאות חדשות ועוד. בחודש יולי 2020 פרסמה רשות שוק ההון ביטוח וחיסכון "מדד סולידריות חברות הביטוח בביטוח רכב בעקבות משבר הקורונה". בהתאם לתוצאות המדד האמור שובצה החברה במקום השני מתוך 15 החברות שנבדקו. לפירוט נוסף אודות מדד הסולדריות לביטוח רכב ראה https://www.gov.il/he/departments/news/car-insurance-corona. בחודש דצמבר 2020 פרסמה רשות שוק ההון ביטוח וחיסכון מדד סולידריות דומה לגבי ביטוח עסק. בהתאם לתוצאות המדד לביטוח בתי עסק שובצה החברה במקום השני מתוך 11 החברות שנבדקו. לפירוט נוסף אודות מדד הסולידריות לגבי ביטוח בתי עסק ראה https://www.gov.il/he/departments/news/solidarity11

בחודש דצמבר 2020 פרסם הממונה למנהלי כל חברות הביטוח מכתב מנחה בעניין קביעת חריגים בפוליסות ביטוח, על רקע מגיפת הקורונה. בהתאם למכתב, חברת הביטוח המעוניינת לכלול בפוליסות שלה חריגים הנוגעים לסיכונים הנובעים ממגיפה (להלן: "**חריג מגיפות**") לעמוד בעקרונות המפורטים במכתב, וביניהם הנחיה לפיה החריג יוגבל בגין נזקי מחלה שהוכרזה כמגפה על ידי ארגון הבריאות העולמית או כל רשות ממשלתית המוסמכת לכך, ובביטוחי רכוש ניתן יהיה להחריג גם מחלה מדבקת – וירוס, בקטריה, מיקרואוגניזם אחר וכד'. בחודש דצמבר 2020 אישרה החברה מול רשות שוק ההון ביטוח וחיסכון את נוסחי חריג מגיפה שבאפשרותה להוסיף לפוליסות הביטוח שלה בתחומי הרכוש והחבויות (למעט ביטוחי דירה ורכב), בנוסח התואם את העקרונות המפורטים במכתב.

7.4.2. אסדרה צפויה לרכבים אוטונומיים

בחודש ספטמבר 2020 פרסמה הרשות נייר התייעצות בעניין אסדרה נדרשת בעידן של רכבים אוטונומיים. בנוסף, בחודש פברואר 2021 פרסם משרד המשפטים פניה לקבלת עמדת הציבור בתחום הנזיקין והביטוח לקראת הסדרת השימוש ברכבים אוטונומיים. במסגרת פרסומים אלה התבקש הציבור להביע עמדתו בנוגע למתווה האסדרה הרצוי ולשאלות מרכזיות עקב המעבר הצפוי לשימוש ברכבים אוטונומיים.

בשלב מקדמי זה, בטרם פורסם נוסח מוצע לאסדרה הצפויה לשוק הרכבים האוטונומיים ובטרם ידוע מועד כניסת הרכבים האוטונומיים לפעילות בישראל והיקפה לא ניתן לחזות את השפעת הפעילות האמורה על שוק הביטוח בישראל.

8. תחום ביטוח בריאות

8.1 מוצרים ושירותים

8.1.1 תיאור ענפי הביטוח והכיסויים הביטוחיים שנכללים בתחום

8.1.1.1 ענף מחלות ואשפוז

בארץ קיימים מספר רבדים המעניקים כיסוי בגין מחלות ואישפוז: סל הבריאות הבסיסי המוענק לאזרחי המדינה מכוח חוק ביטוח בריאות ממלכתי ("**הסל הבסיסי**"); שירותים נוספים המוענקים על ידי קופות החולים בהתאם להוראות חוק ביטוח בריאות ממלכתי (להלן: **"השירותים הנוספים"** או **"שירותי השב"ן"**); וביטוחים הנמכרים על ידי חברות הביטוח.

הקבוצה מציעה למבוטחיה מגוון של כיסויים ביטוחיים בענף מחלות ואשפוז, הכוללים פיצוי או שיפוי למבוטח בגין הוצאות רפואיות במקרים של פגיעה בבריאותו כתוצאה ממחלה או מתאונה. חלק ממוצרים אלו תחליפים, משלימים ומרחיבים את הכיסויים והשירותים הניתנים בסל הבסיסי ו/או את השירותים הנוספים.

ענף מחלות ואשפוז כולל ענפי משנה עיקריים אלו המוצעים על ידי החברה:

- ביטוח מחלות ואשפוז.
- ביטוח נסיעות לחו"ל.
- ביטוח תאונות אישיות.

8.1.1.2 ענף סיעוד

ביטוח סיעודי מספק פתרונות למצב בו מוגדר המבוטח כסיעודי כהגדרת מקרה הביטוח בפוליסה, דהיינו כמי שאינו יכול לבצע בעצמו חלק מפעולות היום-יום ועל כן נזקק לעזרה או להשגחה. מבוטח שהוא תשוש נפש נחשב אף הוא לסיעודי.

אדם סיעודי השוהה בביתו, ואשר עומד בקריטריונים מסויימים (הכוללים, בין היתר, קריטריונים בריאותיים וכלכליים), עשוי להיות זכאי לקבל שירותים מהמוסד לביטוח לאומי, ובכלל זה שעות טיפול בביתו, והכל בהתאם להוראות **חוק המוסד לביטוח לאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995.**

כמו כן, משרד הבריאות משתתף בעזרה למימון שהות במוסד סיעודי מבין המוסדות הסיעודיים המוכרים על ידו לצורך ענין זה, למי שהוא סיעודי הנזקק לעזרה במימון שהות כאמור.

ענף סיעוד כולל כיסויים ביטוחיים המשולמים, בנוסף לתשלומים או לשירותים שניתנים על ידי המדינה כמפורט לעיל, וזאת כביטוחי פרט וכביטוחים קבוצתיים (כיום בעיקר לחברי קופות חולים), אשר במסגרתם, בקרות אירוע ביטוחי, מתחייבת חברת הביטוח להשתתף במימון אשפוז סיעודי או לפצות את המבוטח. הפוליסות מעניקות תגמולי ביטוח לתקופה קצובה או לכל החיים.

החל מחודש אוקטובר 2019 הפסיקה החברה ולמיטב ידיעתה גם יתר השחקנים בשוק, לשווק פוליסות סיעוד פרטיות ללקוחות חדשים וזאת בין היתר על רקע הודעת מבטחי משנה על הפסקת פעילותם בתחום ביטוח סיעוד בישראל. לפרטים נוספים ראה סעיף 8.1.2.2 להלן. כמו כן נכון למועד פרסום הדוח, החברה אינה מתקשרת בהסכמים חדשים לביטוח סיעודי קבוצתי.

8.1.2. <u>פירוט עיקר המוצרים והשירותים הנכללים בתחום הפעילות</u>

להלן תיאור עיקרי הכיסויים:

8.1.2.1. **ענף מחלות ואשפוז**

בענף מחלות ואשפוז משווקת החברה ביטוחי פרט וביטוחים קבוצתיים.

- <u>ביטוחי פרט</u>

פוליסות ביטוח בריאות פרטיות שנמכרו עד סוף חודש ינואר 2016 הינן, בדרך כלל, לתקופה בלתי קצובה כאשר, למעט במקרים הקבועים בהסדר התחיקתי ובפוליסות, רק המבוטחים רשאים להודיע על סיומן.

בהתאם להנחיות הממונה, ביטוחי הפרט בבריאות (למעט אובדן כושר עבודה, ביטוח סיעודי, נח"ל, שיניים, עובדים ושוהים זרים) שנמכרים מחודש פברואר 2016 מתחדשים מאליהם לכלל המבוטחים אחת לשנתיים ובכפוף לאישור הממונה יכולה חברת הביטוח לעדכן את התעריפים והתנאים בכל פוליסות ביטוח בריאות פרט, וזאת עד למועד העדכון הבא של התעריף ו/או התנאים (להלן: "**מועד השינוי**"). על חברת הביטוח להודיע לכל המבוטחים על השינוי כחודשיים לפני המועד ולקבל את הסכמתם במידה וחלה עלייה בדמי הביטוח החודשיים או אם נעשתה הפחתה בהיקף הכיסוי הביטוחי, כתחליף להעלאת דמי הביטוח כאמור, בהתאם למקרים ולתנאים שקבע הממונה (להלן: "**הרפורמה בענין תמחור פוליסות**").

עדכון תנאי הפוליסה מדי תקופה, ככל שיבוצע באופן שלא יטיב עם המבוטח, יכול וישפיע על יכולת השימור של המבוטחים במיוחד בקרב מבוטחים בריאים.

המידע בכל הקשור להשלכות עתידיות אפשריות של הרפורמה בענין תמחור פוליסות הינו בגדר מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות והנחות של הקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח. היישום בפועל עשוי להיות שונה מזה שנחזה והוא תלוי במכלול של גורמים, לרבות האופן בו יעודכנו הפוליסות, ככל שצריך ו/או ניתן יהיה לעדכנן, לאורך השנים וההוצאות התפעוליות הכרוכות בכך, וכן תלוי בהתנהגותם של החברות המתחרות, הגורמים המפיצים ובטעמי המבוטחים לאורך זמן, בהשפעה המשולבת של הרפורמה בענין תמחור פוליסות ביחד עם תקנות הפוליסה האחידה, כהגדרתה להלן.

כמו כן, בהתאם להנחיות הממונה, החל מחודש פברואר 2016 על חברת ביטוח המשווקת פוליסות פרט בענף מחלות ואשפוז ובענף תאונות אישיות לאפשר למועמד לביטוח לרכוש תוכנית בסיס, תכנית אשר ככלל, עם ביטולה, בטלות גם התוכניות הנוספות אשר נלוות לה, ללא תלות ברכישה של תוכנית נוספת אחרת או תוכנית בסיס אחרת אלא אם התיר זאת הממונה מראש ובכתב. כן נקבע כי על חברת ביטוח לאפשר למועמד לביטוח לרכוש את כל אחד מהכיסויים הבאים כתוכניות בסיס: ניתוחים, השתלות, תרופות ומחלות קשות. חברת ביטוח אינה רשאית להתנות הנחה בתוכנית מסוימת ברכישה או בהחזקתה של תוכנית אחרת ועליה לקבל את הסכמת המבוטח בנפרד לרכישת או ביטול כל אחת מהתוכניות.

- <u>ביטוחי קולקטיב</u>

פוליסות ביטוח בריאות קולקטיביות הינן בדרך כלל לתקופה של מספר שנים, כאשר בחלק מהפוליסות יש זכאות למבוטחים לרכוש בתום תקופת הביטוח הקולקטיבי, פוליסת פרט ללא חיתום ("**ברות ביטוח**").

הוראות הפיקוח על שירותים פיננסים (ביטוח) (ביטוח בריאות קבוצתי), התשס"ט-2009 (להלן: "**תקנות בריאות קבוצתי**" או "**ההוראות**") מסדירות את הביטוחים הקבוצתיים וקובעות, בין היתר, כי חידוש ביטוח קבוצתי ברצף, יעשה רק בתנאי שלא בוטלו אחד או יותר מפרקי הכיסויים הבסיסיים, כהגדרתם בהוראות, שהיו קיימים בפוליסה טרם חידושה. עוד נקבע, כי לא ניתן לבצע במהלך הביטוח או במועד חידוש הביטוח הקבוצתי העלאה של דמי הביטוח בשיעור או בסכום הגבוה מזה הקבוע בהוראות אלא אם התקבלה הסכמתו המפורשת של המבוטח.

<u>כיסויים ביטוחיים בענף מחלות ואשפוז</u>

להלן תיאור של מהות הכיסויים הביטוחיים במוצרים העיקריים הנמכרים על ידי הקבוצה בענף מחלות ואשפוז:

א. ביטוח מחלות ואשפוז

- במסגרת ענף מחלות ואשפוז מציעות חברות הביטוח כיסויים הנחלקים לשלושה סוגים:
  - **ביטוח תחליפי -** כיסוי ביטוחי המהווה תחליף לשירותים הניתנים בסל הבסיסי ו/או לשירותים הנוספים.
  - **ביטוח מוסף -** כיסוי לשירותים שבמועד מכירתם אינם נכללים בסל הבסיסי ולא במסגרת השירותים הנוספים.
  - **ביטוח מרחיב -** כיסוי המרחיב כיסוי הניתן על ידי הסל הבסיסי ו/או השירותים הנוספים.
- הכיסויים הביטוחיים הבסיסיים הקיימים בענף משנה זה הינם:
  - **ביטוח ניתוחים, השתלות וטיפולים מיוחדים -** מקנה למבוטח כיסוי בגין שירותי רפואה פרטיים. במסגרת זו ניתנת למבוטח הזכות לבחור את מועד קבלת השירות הרפואי, זהות הרופא המטפל והמוסד הרפואי. הכיסוי הביטוחי האמור מעניק כיסוי בגין הוצאות רפואיות, בין היתר, בקשר עם ניתוח, השתלות ו/או טיפולים מיוחדים בחו"ל.

    החל מחודש פברואר 2016 משווקות כל חברות הביטוח בישראל, המשווקות ביטוחי בריאות, פוליסה הכוללת כיסוי ביטוחי אחיד לניתוחים, מחליפי ניתוח והתייעצויות עם רופא מומחה אגב ניתוח או אגב טיפול מחליף ניתוח, הכל בישראל, שהיקפה ותנאיה נקבעו **בתקנות הפיקוח על שירותים פיננסים (ביטוח) (תנאים בחוזה ביטוח לניתוחים וטיפולים מחליפי ניתוח בישראל), התשע"ה-2015** (להלן: **"פוליסת ניתוחים אחידה"** ו- "**תקנות הפוליסה האחידה**", בהתאמה).

    בהתאם **לחוק התוכנית הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום המדיניות הכלכלית לשנות התקציב 2015 ו- 2016), התשע"ה-2015** (להלן: "**חוק ההסדרים 2015**") החל בחודש יולי 2016 פוליסת הניתוחים האחידה המשווקת על ידי כל חברות הביטוח בישראל כוללת כיסוי לניתוח שיבוצע רק באמצעות ספק שירות שיש לו הסדר עם המבטח לביצוע ההליך (להלן: "**ספק שירות בהסדר**"). עוד נקבע במסגרת חוק ההסדרים 2015, באופן אחיד לגבי חברות ביטוח וקופות חולים, כי ככלל, למעט חריג שנקבע ביחס למבטח עם נתח שוק נמוך (להלן: "**מבטחים עם נתח שוק נמוך**"), חברת ביטוח תשלם לפי פוליסת הניתוחים האחידה, בשל ניתוח, ישירות לרופא או למוסד הרפואי שבו בוצע הניתוח לפי הסדר ניתוח בלבד ולא תשלם למטופל החזר כספי או תשלום בשל הניתוח.

    קיומה של פוליסת ניתוחים אחידה אצל חברות הביטוח אשר מאפשרת מתן שירות למבוטחים באמצעות ספקים שלהם הסכם עם חברת הביטוח בלבד, מיקדה את התחרות במחיר, בשירות (לרבות היצע הרופאים שיקבעו במסגרת ההסדר) ובאופן יישוב התביעות.

    בהתאם להחלטת ועדת המחירים מחודש פברואר 2018 והחלת פרק ז' (דיווח על מחירים ורווחיות) לחוק הפיקוח על מצרכים ושירותים, תשנ"ו-1996 על מחירי ניתוחים במימון פרטי, באמצעות צו הפיקוח על מחירי מצרכים ושירותים, הוטלה על קופות חולים וחברות הביטוח המספקות ביטוח רפואי וכן על בתי חולים ומרפאות כירורגיות כספקי השירותים, חובה לספק נתונים למשרד הבריאות על ניתוחים במימון פרטי במתכונת שנקבעה למשך שנתיים.

    בשלב זה, החברה אינה יכולה להעריך את השפעות הדיווח האמור, ככל שיהיו.
  - **ביטוח מחלות קשות -** כיסוי ביטוחי במסגרתו זכאי המבוטח, במקרה של גילוי מחלה קשה, לקבל פיצוי כספי בסכום חד פעמי.
  - **ביטוח תרופות -** כיסוי ביטוחי בגין רכישת תרופות אשר אינן כלולות בסל הבריאות הממלכתי.
  - בנוסף, קיימים כיסויים נוספים, שאינם תוכנית בסיס, כגון **שירותים אמבולטוריים**- שירותים המעניקים טיפול רפואי, בבית חולים או במרפאה, ללא צורך באשפוז.

ב. ביטוח נסיעות לחו"ל

ביטוח נסיעות לחו"ל מורכב מסל של כיסויים ביטוחיים המיועדים למבוטחים במהלך שהותם בחו"ל, הכולל, בין היתר, כיסוי בסיס שעיקרו הוצאות רפואיות שאיתו ניתן לרכוש הרחבות שונות (כגון ביטול נסיעה, קיצור נסיעה, הריון, תאונות אישיות, מטען, ספורט חורף). תקופת הביטוח בפוליסת נסיעות לחו"ל נקובה בימים, בהתאם לתקופת שהיית המבוטח בחו"ל או למשך כל ימי הנסיעה שיחולו במהלך שנה קלנדרית אחת. בעקבות התפרצות מגיפת הקורונה החברה חדלה כמעט לחלוטין מלשווק פוליסות נסיעות לחו"ל. קודם להתפרצות המגיפה, פוליסות נסיעות לחו"ל נמכרו על ידי סוכני ביטוח ובעיקר על ידי מערך המכירות הישיר וכן באמצעות קופות החולים.

בחודש נובמבר 2020 נכנס לתוקף תיקון לתקנות בריאות קבוצתי לפיו מבטח רשאי להחזיר לבעל פוליסה שהוא קופת חולים, שחבריה מבוטחים בביטוח נסיעות לחו"ל, סכומים שהוציאה הקופה בשל ניהול פוליסה קבוצתית בביטוח נסיעות לחו"ל, ובלבד שסכומים אלו לא יעלו על 10% מסך כל דמי הביטוח שנגבו ממבוטחים בביטוח נסיעות לחו"ל לחברי קופת חולים.

החברה פועלת לפיתוח ערוצי הפצה לביטוח נסיעות לחו"ל, הרחבתם ושימורם, בין היתר, ע"י הרחבת שיווק דרך סוכני ביטוח, שיווק באמצעים דיגיטליים וחידוש ושימור ההתקשרויות עם קופות החולים ועדכונם. הרווחיות בפוליסות נסיעות לחו"ל מושפעת גם משינויים בשער החליפין. לפרטים נוספים ראה סעיף 8.3.2 להלן.

לאור מגיפת הקורונה העולמית במרבית תקופת הדוח חל קיטון משמעותי בפעילות בתחום זה. לפרטים נוספים ראה חלק ב' לדוח- דוח הדירקטוריון, סעיפים 2(א)(4) ו- 2.1.3 וביאור 1(ד)(3) לדוחות הכספיים.

ג. ביטוח תאונות אישיות

ענף משנה זה כולל פוליסות פרט המקנות זכאות לפיצוי בסכום חד פעמי בהתקיים מקרה ביטוח, כגון שברים, כוויות נכות ומוות כתוצאה מתאונה.

ענף תאונות אישיות עובר בשנים האחרונות שינויים מקיפים שהינם פועל יוצא, של מכלול שינויים ומהלכים רגולטוריים שננקטו על ידי הממונה, במטרה להגביר את התחרות והשקיפות ולשנות את תנאי המוצר. מהלכים אלו, משפיעים ועתידים להמשיך ולהשפיע בשנים הקרובות על ענף תאונות אישיות, בין היתר, כמפורט להלן:

בהתאם להוראות חוזר בענין "**תיקון הוראות החוזר המאוחד – שער 6 חלק 2, 3 ו- 4 – גילוי ודיווח למבוטח בביטוח בריאות**" (להלן: "**חוזר גילוי ודיווח**"), בין חודש ספטמבר 2018 לחודש ספטמבר 2020 נשלחו למבוטחים מסרונים חודשיים המדווחים להם אודות התשלום החודשי לחברת הביטוח עבור פוליסת תאונות אישיות. החובה לשלוח מסרונים חודשיים כאמור הביאה בשנה שקדמה לשנת הדוח לעליה בשיעור הביטולים. ואולם בשנת הדוח לא היתה עליה נוספת בביטולים כאמור.

בחודש יוני 2020 פורסם "**תיקון הוראות החוזר המאוחד - שער 6 חלק 3 פרקים 3,2 ו- 4 - ביטוח תאונות אישיות**" (להלן: "**חוזר תאונות אישיות**"), הכולל הוראות שמטרתן להסדיר את תהליך המכירה ואת הכיסוי הביטוחי בענף תאונות אישיות**.** עיקר ההוראות שנקבעו בחוזר תאונות אישיות הן: קביעת רובד בסיסי לפוליסה שיכלול את הכיסויים מוות, נכות**,** אשפוז, ימי החלמה, שברים וכוויות, כאשר חברת ביטוח תהיה רשאית להציע הרחבות לרובד הבסיסי באישור הממונה. כמו כן הותר להמשיך ולשווק תוכנית הכוללת כיסוי לביטוח מוות מתאונה בלבד או כיסוי נכות מתאונה בלבד. במסגרת חוזר תאונות אישיות נקבעה הגדרת "תאונה" באופן אחיד ורחב; נקבע שתקופת הביטוח בפוליסת תאונות אישיות לא תעלה על שנתיים, למעט ביחס לתוכנית מוות מתאונה בלבד או נכות מתאונה בלבד הנמכרות כהרחבה לביטוח חיים – סיכון בלבד שאז תקופת הביטוח תהיה בהתאם לתקופת הביטוח בפוליסת הבסיס. נקבעו הוראות מעבר שיחולו למשך תקופה של שנתיים מיום התחילה, לפיהן על חברת ביטוח לשלוח למועמד לביטוח בסיום הליך מכירה טלפוני מסרון הכולל הסבר על הביטוח במסגרתו יהיה על המועמד לביטוח לאשר באופן פוזיטיבי את הסכמתו להצטרף לביטוח, הוטלה חובה על חברת ביטוח לקיים מנגנון בקרה פנימי אודות אופן צירוף לביטוח תאונות אישיות בדגש על אוכלוסיות מסוימות שהוגדרו בחוזר, וכן הוטלה חובה על חברת ביטוח להודיע, באמצעות מסרון למבוטחים קיימים בפוליסות תאונות אישיות, אודות אפשרות מעבר לפוליסת תאונות אישיות במתכונת החדשה. במסגרת החוזר, נקבעו הוראות ייחודיות ומגבילות לצירוף מבוטחים לפוליסת תאונות אישיות, לרבות הוראה לפיה פעולות הצירוף יבוצעו אל מול המועמד לביטוח במישרין על ידי חברת ביטוח או על ידי בעל רישיון ("**ביצוע פעולת הצירוף**"); מנגנון ליישוב תביעות נכות בביטוח תאונות אישיות, לרבות הוראה לפיה חברת ביטוח לא תדחה חוות דעת שנקבעה למבוטח מטעם המוסד לביטוח לאומי או חוות דעת רפואית הקובעת אחוזי

נכות למבוטח מבלי שבוצעה למבוטח בדיקה על ידי רופא מומחה מטעמה; וכן הוראה לפיה חברת הביטוח לא תאשר תביעת מבוטח באחוזי נכות מופחתים משיעור אחוזי הנכות שנתבעו, אלא בהתבסס על קביעת רופא מומחה שבדק את המבוטח**.** בהתאם לחוזר תאונות אישיות מועד התחילה הינו 1 במאי 2021 ותחולתה הנה, ככלל, על פוליסות לביטוח תאונות אישיות פרט או קבוצתי שיונהגו או יחודשו מיום התחילה ואילך, למעט הוראות מסוימות שמוצע לקבוע שלא יחולו, בין היתר, ביחס לביטוח תאונות אישיות תלמידים וביטוח תאונות אישיות קבוצתי לפי העניין**.** ההוראה לפיה ביצוע פעולת מכירת פוליסת תאונות אישיות תיעשה על ידי חברת ביטוח או בעל רישיון נכנסה לתוקף במועד פרסום החוזר.

לענין הכרעה בענין שיווק פוליסות תאונות אישיות שבוצע בעבר ראה ביאור 38(ד)(1) לדוחות הכספיים.

מכלול השינויים שחלו בקשר עם ענף תאונות אישיות כמפורט לעיל השפיעו ועתידים להמשיך ולהשפיע בשנים הקרובות על ענף תאונות אישיות, באופן שהקשה על הליכי המכירה והשימור.

החברה בוחנת את השלכות הוראות חוזר תאונות אישיות אשר מכבידות על הליכי המכירה של פוליסות תאונות אישיות, הן בכל הנוגע לזהות הגורם המורשה לבצע את פעולת הצירוף, הן לאור מורכבות הליך המכירה עצמו והן נוכח שינויים בתנאי הפוליסה אשר ישפיעו על תקופת הפוליסה, היקף הכיסוי הביטוחי הניתן במסגרתה וצפוי כי ייקרו את עלויות המכירה, התפעול וישוב התביעות**.** שינויים אלה בתנאי הפוליסה צפויים, בחלקם, להשפיע גם על מכירות מוצר כיסוי מוות מתאונה במסגרת ביטוח חיים.

הערכת החברה ביחס להשפעת חוזר תאונות אישיות הינה בגדר מידע צופה פני עתיד, המבוסס על הערכות ראשוניות ויישומה בפועל יכול להיות שונה וזאת בין היתר בהתאם להתנהגות החברה והגופים המתחרים, ואופן תמחור המוצרים.

.8.1.2.2 **ענף סיעוד**

בענף סיעוד משווקות פוליסות במסגרתן, בקרות אירוע ביטוחי, מתחייבת החברה להשתתף במימון שהות במוסד סיעודי או לפצות את המבוטח בסכום קבוע מראש. הפוליסות מעניקות תגמולי ביטוח לתקופה קצובה או לכל החיים.

בהתאם להוראות הממונה בעניין, כפי שבאות לידי ביטוי במסגרת **חוזר "עריכת תוכנית לביטוח סיעודי"** ("**חוזר הסיעוד**") מקרה ביטוח הנובע ממצב של אי יכולת לבצע לפחות 3 מתוך 6 פעולות המוגדרות בחוזר (לקום ולשכב, להתלבש ולהתפשט, להתרחץ, לאכול ולשתות, לשלוט על סוגרים ונייידות) יזכה את המבוטח בלא פחות מ-50% מתגמולי הביטוח החודשי, ומקרה ביטוח הנובע ממצב של "תשישות נפש" (כמוגדר בחוזר), יזכה את המבוטח ב-100% מתגמולי הביטוח החודשי. תגמולי הביטוח משולמים החל מתום תקופת ההמתנה לכל ימי חייו של המבוטח או לתקופה של מספר שנים כפי שהוגדרה בפוליסה, וכל עוד המבוטח נמצא במצב סיעודי. תקופת ההמתנה עשויה להיות מספר חודשים בודדים או מספר שנים, בהתאם למוצר שאותו רכש המבוטח.

נכון למועד הדוח, כפועל יוצא משילוב של הוראות רגולטוריות מהשנים האחרונות כמפורט להלן וכן תנאי שוק ושיקולים עסקיים, החברה חדלה לשווק פוליסות סיעוד - הן פוליסות סיעוד פרטיות והן פוליסות סיעוד קולקטיביות לרבות במסגרת ביטוח סיעוד קבוצתי לחברי קופת חולים אשר הפעילות בהן עברה מהחברה לחברות ביטוח אחרות, ולמעט פוליסות סיעוד במסגרת מימוש התחייבויות חוזיות כלפי מבוטחים. למיטב ידיעת החברה, גם חברות ביטוח אחרות אינן משווקות עוד פוליסות ביטוח סיעוד פרטיות.

בשלב זה החברה אינה יכולה לחזות התפתחויות עתידיות בתחום זה אשר מושפע בין היתר משינויים רגולטוריים, עמדות מבטחי משנה, אישור תעריפים חדשים על ידי הממונה ותנאי השוק.

המידע בכל הקשור להתפתחויות עתידיות בתחום ביטוח סיעוד הינו בגדר מידע צופה פני עתיד והוא תלוי במכלול של גורמים, לרבות השפעותיהם ארוכות הטווח של הרפורמות בענף סיעוד, התנהגות החברה והגופים המתחרים, התנהגות מבטחי המשנה, ומדיניות הממונה ביחס לשינויים בתנאי ו/או תעריפי מוצר הסיעוד.

בתקופה שלפני שנת הדוח נכנס לתוקף בהדרגה (בחודש דצמבר 2018 ובמהלך שנת 2019) **"תיקון הוראות החוזר המאוחד – שער 6 חלק 3 – ביטוח סיעודי"** (להלן: "**החוזר**" או "**חוזר יישוב תביעות סיעוד**"), הכולל הוראות ליישוב תביעות בביטוח סיעודי, לרבות הוראות בדבר סדר הפעולות ולוחות הזמנים שיחולו על המבטח בעת הליך יישוב תביעה; הטלת החובה על המבטח למנות נציג מטעמו שיהיה איש קשר אל מול המבוטח; וכן קביעת מגבלות למקרים בהם ניתן לבצע חקירות וביחס לאופן ביצוען.

כן נקבעו בחוזר המקרים בהם מותר למבטח להפנות את המבוטח לביצוע הערכת תפקוד ונקבע כי במידה וקיימת ברשות המבטח הערכת תפקוד שבוצעה על ידי המוסד לביטוח לאומי או מבטח אחר, היא תחשב כמידע מספק לעניין תיאור ביצוע הפעולות המפורטות בה. ערעור של חברת הביטוח על תוצאות הערכת התפקוד יעשה באמצעות ספק מכריע ורק על בסיס מידע הסותר את תוצאות הערכת התפקוד שבוצעה ושלא היה בידיה קודם לכן. ההליכים המתוארים, ההוראות והמגבלות שנקבעו במסגרת חוזר יישוב תביעות סיעוד השפיעו על הליך יישוב התביעות בכללותו, הן מבחינה תפעולית והן בכל הנוגע לאופן יישוב התביעה והכלים שעומדים בידי המבטח על מנת לברר את חבותו וכפועל יוצא הביאו בתקופה שממועד תחילת תוקף החוזר ועד למועד פרסום הדוח, לגידול בעלויות ישוב התביעה. בשלב זה של יישום הוראות החוזר שנכנסו לתוקף בעיקרן במהלך שנת 2019, החברה אינה יכולה להעריך את מלוא ההשפעה של ההוראות האמורות, אשר לאורך זמן יכול ותהינה מהותיות. לפרטים נוספים ראה סעיף 9.13(ב)(1) להלן.

הערכת החברה ביחס להשפעת חוזר יישוב תביעות סיעוד כמתואר לעיל, הינו בגדר מידע צופה פני עתיד, המתבסס על הערכות והנחות של החברה והתוצאה בפועל עשויה להיות שונה מזו שנחזתה וזאת בין היתר לאור השלב הראשוני של יישום הוראות החוזר.

א. ביטוחי סיעוד פרט

ביטוחי פרט בענף סיעוד הינם ביטוחים הנרכשים באופן פרטי על ידי המבוטחים. תקופת הביטוח בפוליסות כאמור הינה לכל החיים, כאשר תקופת הזכאות המרבית לקבלת תגמולי ביטוח הינה בהתאם לסוג הפוליסה שרכש המבוטח (משנים בודדות ועד לכל החיים). קיימות פוליסות לביטוח סיעודי משלים לביטוח סיעודי שרכש מבוטח (בדרך כלל, באמצעות קופת חולים או ביטוח קבוצתי), המעניקות תגמולי ביטוח, רק בתום תקופת המתנה שאורכה 36 או 60 חודשים.

קיימות פוליסות סיעוד בפרמיה קבועה המקנות למבוטח זכות, במקרה בו הוא מפסיק לשלם את הפרמיה מכל סיבה שהיא, בתנאים מסוימים, לצבור לזכותו ערכי סילוק, אשר מאפשרים לו לקבל תגמולי ביטוח מופחתים במקרה תביעה, והכל בהתאם לגילו, לתקופה שבה שילם את דמי הביטוח ולסכום דמי הביטוח ששולם על ידו. כאשר ערכי הסילוק נמוכים מסכום מסויים שנקבע על ידי הממונה, מקבל המבוטח, במקום ערכי סילוק, סכום חד פעמי. בנוסף, עד לשנת 2013 נמכרו גם פוליסות סיעוד פרט בפרמיה משתנה, ללא ערכי סילוק. בהתאם להוראות הממונה, החל משנת 2013, ניתן למכור בנוסף לפוליסות בפרמיה קבועה, רק פוליסות בפרמיה צמודה למדד הגדלה בשיעור של עד 4% לשנה ואשר מחירה מתקבע לא יאוחר מגיל 65 ("**פרמיה בשיעור משתנה מוגבל**").

פוליסות הסיעוד ששיווקה החברה היו בעיקרן בפרמיה קבועה וחלקן בפרמיה בשיעור משתנה מוגבל. עד לשנת 2007, שיווקה החברה גם פוליסות ביטוח סיעודי עם פרמיה קבועה, אשר להן מנגנון הצמדה לתשואת תיק ההשקעות באופן שתשואה חיובית מעבר לתשואת מינימום שנקבעה בפוליסה מגדילה את גובה הגמלה החודשית לה זכאי המבוטח בעת קרות מקרה הביטוח. תשואה נמוכה מתשואת מינימום שנקבעה בפוליסה מזכה את החברה בהגדלת פרמיית הביטוח, כך שסכום הגמלה החודשית לה זכאי המבוטח בעת קרות מקרה הביטוח לא יפגע. משנת 2007, לא נמכרות עוד על ידי הקבוצה פוליסות סיעוד עם מנגנון זה.

בהמשך לאמור בסעיף 8.1.3.2 להלן, על מנת להקטין חשיפה לתחום זה, החשוף לסיכונים משמעותיים, לרבות חשיפה לשינויים רגולטוריים, לפערים משמעותיים בין תנאי הכיסוי הביטוחי לבין ציפיות המבוטחים ולהליכי יישוב תביעה מורכבים, החליטה החברה בשנה שקדמה לתקופת הדוח על הפסקת שיווקן של פוליסות הסיעוד הפרטיות בחברה ללקוחות חדשים וזאת בין היתר על רקע הודעת מבטחי משנה על הפסקת פעילותם בתחום ביטוח סיעוד בישראל.

ב. ביטוחי סיעוד קבוצתיים (שאינם ביטוחי הסיעוד הקבוצתיים לחברי קופות החולים)

במהלך השנים האחרונות פרסם הממונה הנחיות במסגרתן הסדיר את סיום פעילות ביטוחי הסיעוד הקבוצתיים, במתכונת שהיתה נהוגה בעבר, ואשר סיומן נקבע לבסוף עד ליום 31 בדצמבר 2017 (להלן: "**מועד הסיום**"). כמו כן, במהלך שנת 2017 נכנסו לתוקפן הוראות הממונה ביחס למתכונת הביטוחים הסיעודיים הקבוצתיים ארוכי טווח שיימכרו החל ממועד הסיום (להלן: "**המתכונת החדשה**"). בהתאם למתכונת החדשה נקבע, בין היתר, כי תקופת הביטוח לא תפחת מ-5 שנים ולא תעלה על 8 שנים; סוג הפרמיה שניתן יהיה לגבות ממבוטח הינו פרמיה קבועה או פרמיה מוגדלת (משתנה עד 4% בשנה ורק עד גיל 65); מבוטח בביטוח סיעוד קבוצתי יצבור ערכי סילוק מגיל 40 אשר יקבעו לפי גיל ההצטרפות לראשונה של המבוטח לביטוח כאשר בעת חידוש הביטוח הקבוצתי אצל מבטח אחר יועברו הרזרבות בין המבטחים; בעת מימוש זכות המשכיות של מבוטח אשר גילו 40 ומעלה, לפוליסת סיעוד במתכונת פרטית, הפרמיה של פוליסת ההמשך לא תהיה

גבוהה מהפרמיה שנדרש אותו מבוטח לשלם בגין הביטוח הסיעודי הקבוצתי טרם המעבר לפוליסת ההמשך. למיטב ידיעת החברה פוליסות במתכונת החדשה אינן רווחות בשוק.

נכון למועד פרסום הדוח, החברה אינה מתקשרת בהסכמים לביטוח סיעודי קבוצתי במתכונת החדשה ובהתאם לכך, מרבית הפוליסות הקבוצתיות בהן היתה קשורה החברה בעבר, שלא בהתאם למתכונת החדשה, הסתיימו.

ג. ביטוחי סיעוד קבוצתיים לחברי קופות החולים

החל מיום 1 בינואר 2019 חדלה החברה להיות המבטחת של קופ"ח מכבי והחל מיום 1 באפריל 2019 חדלה החברה להיות המבטחת של קופ"ח לאומית.

בתקופת הדוח, השפעת עסקת קופות חולים מכבי ולאומית הינה הפסד של כ-68 מיליוני ש"ח והפסד של כ-4 מיליוני ש"ח בהתאמה. ברבעון הנוכחי, השפעת עסקת קופות חולים מכבי ולאומית הינה רווח של כ-4 מיליוני ש"ח ו-6 מיליוני ש"ח בהתאמה.

סיום ההתקשרות עם קופות החולים מכבי ולאומית הביא להקצאה מחדש של הוצאת שאינן ישירות וכן להפחתה מדורגת בכמות התביעות ובהוצאות הישירות בגין הפעילות שהסתיימה, ממועד סיום תקופת הביטוח ומגמה זו צפויה להמשך גם בשנת 2021 וככלל עתידה להסתיים, ביחס לתביעות חדשות, עם חלוף תקופת ההתיישנות, שהינה ביחס למרבית התביעות, כעבור 3 שנים ממועד סיום ההתקשרות עם קופות החולים. נכון למועד הדוח החברה ממשיכה לקבל תביעות בגין תקופת העבר, ואף בשיעור גבוה מזה שנחזה על ידה מלכתחילה, ולעיתים מתקימות מחלוקות עם קופת החולים ו/או המבטח החדש, באשר למועד הנכון לייחוס קרות מקרה הביטוח לראשונה.

המידע בכל הקשור להשלכות עתידיות אפשריות של סיום פעילותה של החברה כמבטחת בביטוח הסיעודי לחברי קופות החולים מכבי ולאומית הינו בגדר מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות והנחות של הקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח, התוצאות בפועל יכול ויהיו שונות.

8.1.3. השווקים העיקריים, מגמות ושינויים בביקוש ובהיצע

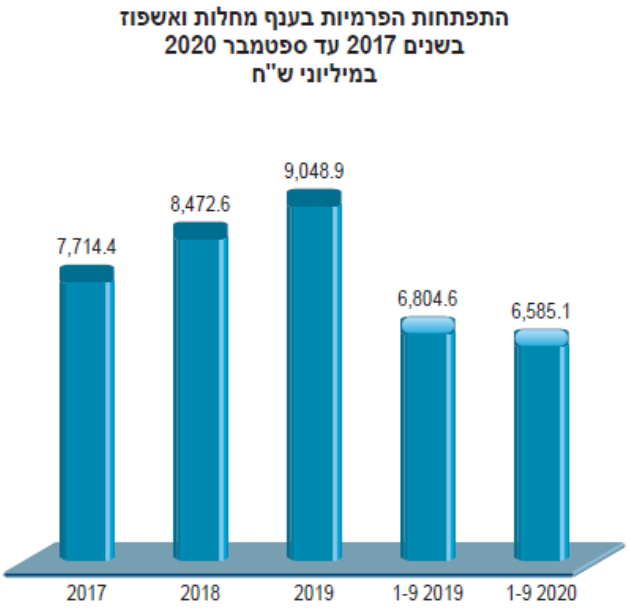
8.1.3.1 ענף מחלות ואשפוז

בשנים האחרונות, ענף מחלות ואשפוז הינו ענף מתפתח, בין השאר, בשל העובדות הבאות: פער בין היקף שירותי הבריאות שהמדינה מעניקה במסגרת סל הבריאות הבסיסי לבין הצורך של האזרחים בשירותי בריאות משופרים; שיפורים טכנולוגיים בתחום הרפואה; עליה בתוחלת החיים ושיפור באיכות החיים אשר דורשים משאבים רפואיים יקרים, כגון: תרופות וטיפולים רפואיים מתקדמים; שירותי השב"ן, הנתונים לשינויים, אשר אינם בהכרח נותנים מענה מספק בנושאים שונים כגון: השתלות ותרופות; ועליה במודעות הצרכנית בתחום הבריאות, לרבות מודעות לצורך בשירות זמין ועל פי בחירה, לצורך בשירותים רפואיים שאינם כלולים בסל הבריאות הבסיסי ובשירותים הנוספים של קופות החולים.

בהתאם לפרסומי הממונה ליום 30 בספטמבר 2020, היקף השוק במונחי פרמיות ברוטו בענף מחלות ואשפוז בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2020, הסתכם בכ- 6.6 מיליארדי ש"ח, לעומת כ- 6.8 מיליארדי ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הפרמיות בענף מחלות ואשפוז לתשעת החודשים הראשונים של שנת 2020 היוו כ12.9% מסך הפרמיות בכל שוק הביטוח בישראל לעומת כ- 13.0% בתקופה המקבילה אשתקד.

בחודשים ינואר עד ספטמבר 2020 חלה ירידה של כ- 3.2% בסך היקף השוק במונחי פרמיות ברוטו של ביטוחי מחלות ואשפוז בשוק הביטוח בישראל בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, וזאת לעומת עלייה של כ- 6.8% בסך היקף הפרמיות האמורות בשנת 2019 בהשוואה לשנת 2018.

בשנים האחרונות קיימת מגמת עלייה במכירת ביטוחי מחלות ואשפוז, בין השאר, כתוצאה מהמודעות הציבורית, ומהסיבות שפורטו בסעיף 8.1.2.1 לעיל.

היקף הפרמיות בענף ביטוח מחלות ואשפוז משקף את דמי הביטוח המשולמים בגין כל הפוליסות שבתוקף שנמכרו לאורך השנים, והשינויים בהם אינם מעידים בהכרח על השינוי בביקוש ובהיצע בשנת הדוח.

לענין השלכות אפשריות של מכירת פוליסת ניתוחים אחידה על ידי כל חברות הביטוח והנחיות הממונה לענין אופן מכירת פוליסות בריאות מחודש פברואר 2016 לרבות לענין תקופת ביטוח שמתחדשת מאליה מידי שנתיים, ראה סעיפים 8.1.2.1(א) ו- 8.1.2.1 לעיל.

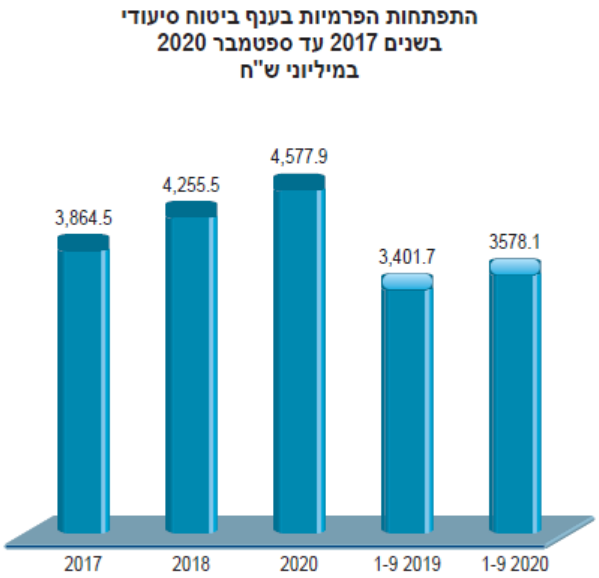
.8.1.3.2 ענף סיעוד

ענף הסיעוד עובר שינויים מהותיים בשנים האחרונות שהינם פועל יוצא בין היתר של שינויים רגולטוריים, פערים משמעותיים בין תנאי הכיסוי הביטוחי לבין ציפיות המבוטחים והליכי יישוב תביעה מורכבים. בשנים האחרונות חל קיטון במכירת ביטוחי סיעוד פרט על ידי החברה (הכולל מכירת פוליסות סיעוד פרט במסגרת מימוש זכות המשכיות של מבוטחים בקולקטיבים של סיעוד שהסתיימו), וזאת, בין היתר, בשל החלטתה להקטין חשיפה לתחום זה, החשוף לסיכונים משמעותיים, כאמור.

בהמשך לאמור, החליטה החברה בשנה שקדמה לתקופת הדוח על הפסקת שיווקן של פוליסות הסיעוד הפרטיות בחברה ללקוחות חדשים וזאת בין היתר על רקע הודעת מבטחי משנה על הפסקת פעילותם בתחום ביטוח סיעוד בישראל. למיטב ידיעתה של החברה, ככלל, חברות הביטוח בישראל הפסיקו גם הן לשווק פוליסות סיעוד פרטיות ללקוחות חדשים.

בהתאם לפרסומי הממונה ליום 30 בספטמבר 2020, היקף השוק במונחי פרמיות ברוטו בענף הסיעוד בשוק בתשעת החודשים הראשונים של 2020, הסתכם בכ- 3.6 מיליארדי ש"ח לעומת כ- 3.4 מיליארדי ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הפרמיות בענף סיעוד לתשעת החודשים הראשונים של שנת 2020 היוו כ- 7.0% מסך הפרמיות בשוק הביטוח בישראל לעומת כ- 6.5% בתקופה המקבילה אשתקד.

בחודשים ינואר עד ספטמבר 2020 חלה עליה של כ- 5.2% בהיקף הפרמיות ברוטו בביטוחי הסיעוד בשוק הביטוח בישראל בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, לעומת עליה של כ- 7.6% בהיקף הפרמיות בביטוחי הסיעוד בשוק הביטוח בישראל בשנת 2019 בהשוואה לשנת 2018.

היקף הפרמיות בענף ביטוח סיעוד משקף את דמי הביטוח המשולמים בגין כל הפוליסות שבתוקף שנמכרו לאורך השנים, והשינויים בהן אינם מעידים בהכרח על השינוי בביקוש ובהיצע בשנת הדוח.

חלק מענפי התחום מתאפיינים בצבירת רזרבות ניכרות לתקופות ארוכות, ולכן הרווחיות בתחום מושפעת, בין היתר, מהכנסות מהשקעות העומדות כנגד ההתחייבויות הביטוחיות.

8.1.4. <u>שינויים מהותיים הצפויים בחלקה של החברה בשווקים העיקריים ביחס למוצרים ולשירותים העיקריים והתמהיל שלהם, בהתחשב בין היתר, בביקושים ובוותק של המוצרים הקיימים</u>

בהתאם לפרסומי הממונה המתייחסים לנתוני תשעת החודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2020, הקבוצה הינה החמישית בגודלה בתחום הבריאות, הרביעית בגודלה בענף מחלות ואשפוז והחמישית בגודלה בענף הסיעוד.

שוק ביטוחי הבריאות הינו שוק מתפתח, והחברה הינה שחקן מרכזי בשוק זה. עם זאת, לאור העובדה שהשוק עובר הסדרה רגולטורית מקיפה בשנים האחרונות, לאור שינויים רגולטוריים מהעת האחרונה, ושינויים עתידיים אפשריים, לא ניתן בשלב זה לצפות את מלוא השפעתם של השינויים על התחום בכלל ועל חלקה של החברה בפרט בעתיד. לפרטים בדבר טיוטה להערות הציבור שפרסמה רשות התחרות אודות מחקר של שוק ביטוחי הבריאות הפרטיים, ראה סעיף 8.3.1 להלן.

הערכת החברה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוססת על המידע המצוי בידי החברה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות והן תלויות, בין היתר, בהשפעותיהם ארוכות הטווח של השינויים הרגולטורים האמורים, בתוצאות העסקיות של החברה, בהתנהגות המתחרים, הגורמים המפיצים וטעמי המבוטחים.

8.1.5. <u>מוצרים חדשים</u>

לא היו שינויים מהותיים במוצרים בשנת הדוח.

8.2. **<u>מגבלות, חקיקה, תקינה ואילוצים מיוחדים החלים על תחום הפעילות</u>**

הפעילות בתחום זה כפופה להוראות הדין החלות על מבטחים הפועלים בתחום, וכן להוראות הממונה כפי שהן מתפרסמות מעת לעת. הממונה מפרסם מעת לעת חוזרים המתייחסים לכיסויים הביטוחיים שיכללו בפוליסות בתחום.

הפעילות בתחום זה טעונה רישוי בהתאם לחוק הביטוח ומפוקחת על ידי רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון.

לענין תמצית הוראות דין סופיות נוספות שפורסמו בשנת הדוח ולאחריה, וכן תמצית טיוטות הוראות דין שפורסמו, החלות על תחום הפעילות, מעבר להוראות הדין אשר פורטו בפרק זה לעיל, ראה בנוסף, סעיף 9.2 להלן.

8.3. **<u>תחרות</u>**

8.3.1. <u>תנאי התחרות בתחום ושמות המתחרים בתחום</u>

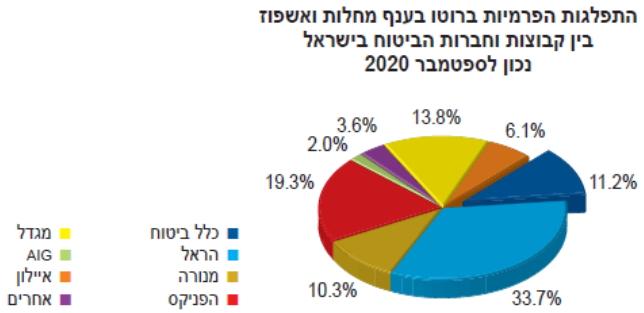
להערכת הקבוצה, המתחרים העיקריים בתחום מתחלקים לשתי קבוצות עיקריות:

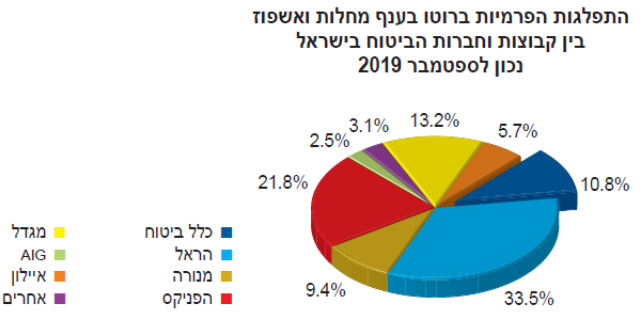
- חברות הביטוח, שמרביתן פועלות בתחום.
- תחליפים קיימים לחלק מהכיסויים בענף מחלות ואשפוז במסגרת השירותים הנוספים של קופות החולים.

התחרות בין חברות הביטוח בתחום מתמקדת במידת ההתאמה לצרכי המבוטח ולרצונו, בשירות, ביישוב תביעות ובתעריפים.

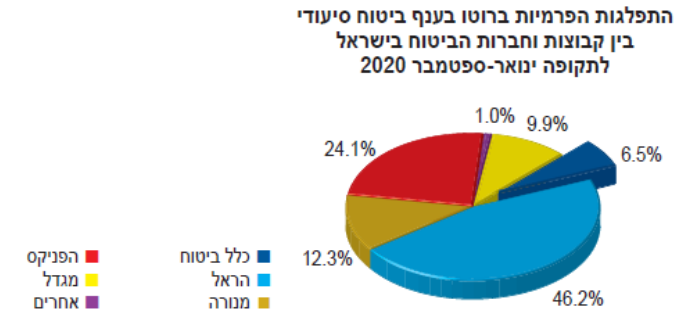
סך הפרמיות ברוטו בענף מחלות ואשפוז בקבוצה הסתכמו, בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2020, בכ- 735 מיליוני ש"ח והיוו, בהתאם לנתוני הממונה, כ- 11.2% מהפעילות בענף זה בשוק הביטוח בישראל. בתקופה המקבילה אשתקד הסתכמו סך הפרמיות ברוטו בכ- 733 מיליוני ש"ח והיוו כ-10.8% מהפעילות בענף זה בשוק הביטוח בישראל.

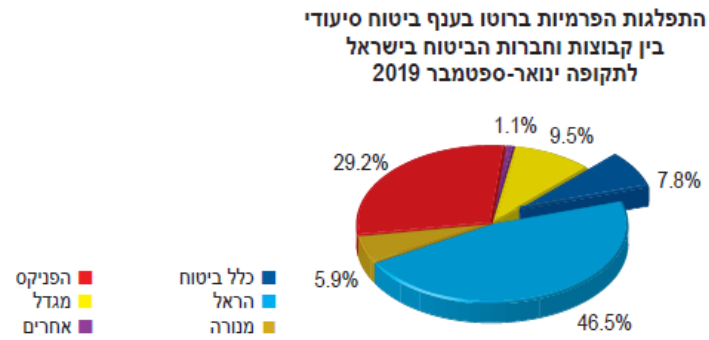
להערכת הקבוצה המתחרים המשמעותיים בתחום הינם קבוצת הראל, קבוצת הפניקס,קבוצת מגדל וקבוצת מנורה.

סך הפרמיות ברוטו בענף סיעוד בקבוצה הסתכמו, בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2020, בכ- 232 מיליוני ש"ח והיוו, בהתאם לנתוני הממונה המפורסמים באתר האינטרנט של אגף שוק ההון ביטוח וחיסכון, כ- 6.5% מהפעילות בענף זה בשוק הביטוח בישראל. בתקופה המקבילה בשנת 2019 הסתכמו סך הפרמיות ברוטו בכ- 266 מיליוני ש"ח והיוו כ- 7.8% מהפעילות בענף זה בשוק הביטוח בישראל.

בשנת הדוח ניכרה מגמת רכישת סוכנויות ביטוח ע"י גופים מוסדיים, דבר שיכול ויביא לחיזוק זרוע המכירות שלהן.

כמו כן, חברות כרטיסי אשראי הקימו לראשונה סוכנויות ביטוח בבעלותן, אשר עושות שימוש בנתוני הלקוחות הקיימים ברשותן, בהתאם לתנאים שקבע הממונה. למיטב ידיעת החברה בשלב זה סוכנויות אלו אינן משווקות מוצרי בריאות, למעט ביטוחי נסיעות לחו"ל.

כחלק ממדיניות הממונה בשנים האחרונות קודמו רפורמות משמעותיות שענינן הפחתת תעריפים, שקיפות והגברת התחרות. רפורמות אלה, משפיעות ועתידות להמשיך ולהשפיע בשנים הקרובות על תחום ביטוח בריאות ועל רווחיותו. לפרטים נוספים ראה סעיף 2.5.2 לעיל.

להערכת החברה התחרות בתחום הבריאות תתגבר בשנים הקרובות וזאת כפועל יוצא מתנאי התחרות בשוק כמו גם מהשפעתן העתידית המשולבת של רפורמות רגולטוריות. חלק מן הרפורמות הינן ייחודיות לתחום כמפורט לעיל, וחלקן הינן רפורמות רגולטוריות רוחביות וביניהן הוראות חוזר **"איסוף מידע סטטיסטי לגבי יישוב תביעות ואופן טיפול בבקשות למשיכה והעברת כספים"**, בעקבותיו פורסמו באתר האינטרנט של רשות שוק ההון ביטוח וחסכון נתונים השוואתיים בדבר מדד השירות של חברות הביטוח.

כמו כן, במטרה להגביר את שכלול השוק, את התחרות והשקיפות וכן לסייע למבוטח לבחור את הביטוח המתאים עבורו, מפורסם באתר הרשות מחשבון השוואת ביטוחי בריאות שמטרתו לאפשר השוואה של עיקרי הכיסויים הנמכרים במסגרת ביטוחי בריאות (השתלות, תרופות וניתוחים), בין כל חברות הביטוח המשווקות כיסויים אלו. מטרת המחשבון היא להגביר את התחרות בשוק ולאפשר למבוטחים להשוות בין שיעורי התעריפים המוצעים למצטרפים חדשים לביטוחי בריאות כאמור.

במהלך השנה שקדמה לשנת הדוח נכנס לתוקף תיקון **לחוזר "צירוף לביטוח"** שמטרתו לחייב התאמת הביטוח לצורכי המועמדים לביטוח במסגרת הליך שיווק פוליסת ביטוח ולהתייחס למוצרי הביטוח הקיימים להם אצל כל חברות הביטוח וזאת באמצעות ממשק אינטרנטי המופעל על ידי משרד האוצר (**"הר הביטוח"**).

כמו כן, במסגרת חוזר גילוי ודיווח שעניינו בקביעת המתכונת שבה ישלחו דיווחי מידע למועמדים לביטוח ולמבוטחים תוך שימת דגש על הנגשת המידע למבוטח באופן פשוט וברור שיסייע לו להבין את תנאי המוצר שנרכש, הורחבו המידעים הנמסרים למבוטחים, לרבות במהלך תקופת הביטוח בנוגע למחיר הביטוח לרבות חובת עדכון מבוטחים באמצעות מסרון

בדבר סיום הנחה ועליית מחיר ביטוח. הרפורמות הרגולטוריות האמורות, לרבות פרסום המידע כאמור ו/או חלקים ממנו, יכול וישפיעו על התחרות בתחום, ויהוו כלי מדידה נוסף בבחירת המוצר הביטוחי על ידי המבוטח.

במהלך שנת הדוח פרסמה רשות התחרות טיוטות להערות הציבור אודות מחקר של שוק ביטוחי הבריאות הפרטיים שמטרתו לבחון את תנאי התחרות בתחום, במסגרתו בין היתר נבחן דפוס המכירה של סוכני הביטוח בביטוחי הבריאות והשפעת מבנה התמריצים הכלכליים שנותנות חברות הביטוח על המכירות ללקוח. במסגרת הטיוטה נמצא בין היתר, כי ככלל תמריצים כלכליים המשולמים על ידי החברה לסוכן משפיעים על מכירות הסוכנים וכי קים מתאם בין הכנסות הסוכן ממבטח למכירות המבוצעות על ידו עבורה. עוד הועלו על ידי הרשות חלופות אפשריות בעניין שינויים למודל התגמול של הסוכנים, לרבות בדרך של איסור על תשלומים מחברת הביטוח לסוכן, והתרת תשלום לסוכן מאת המבוטחים בלבד; תגמול שאינו נגזר במלואו מדמי הפרמיה בגין הפוליסה (כגון תגמול הנגזר מהחזרי תביעות שחברת הביטוח שילמה למבוטח), או איסור מתן תגמול בצורת בונוסים, פרסים והטבות והגבלתו לתגמול כספי בלבד.

בשלב ראשוני זה, החברה אינה יכולה להעריך, את השפעת ההוראות האמורות על נתח השוק של החברה בתחום, ובמיוחד לטווח הארוך והדבר תלוי בין היתר בהמלצות הסופיות שיתקבלו, במידת ובאופן אימוצן על ידי הגורמים המוסמכים, בהתנהגות הגורמים המתחרים, הסוכנים, טעמי המבוטחים והחלטות עסקיות שיתקבלו בהתאמה.

8.3.2. <u>שיטות להתמודדות עם התחרות</u>

התמודדות הקבוצה עם התחרות, בתחום פעילות זה, נעשית במספר מישורים:

- פיתוח פתרונות עדכניים וחדשניים הנותנים מענה איכותי לצרכי המבוטחים.
- תמחור נכון של המוצרים בהתחשב בכל הגורמים המשפיעים כגון: עמלות הפצה ומכירה, עלויות תפעול, שרידות הפוליסות ועלות הסיכון.
- קיומו של מידע איכותי לגבי ניסיון העבר המהווה בסיס לניהול הסיכונים.
- חוזי ביטוח משנה ופיזור הסיכונים בשיתוף עם מבטחי משנה באופן המאפשר מציאת פתרונות המתאימים לסוגי הצרכנים השונים.
- מתן שירות מהיר, יעיל, מקצועי, הוגן ואיכותי, הן לסוכנים בהיבט של התפעול והן למבוטחים בהיבט של טיפול בתביעות ושירות.
- יכולת התאמה לתנאי השוק המשתנים ולחוסר ודאות הנובע משינויי רגולציה צפויים, אשר נוגעת, בין היתר, להיבטי תפעול, התאמת מוצרים ורווחיות.
- שיפור השירות ללקוח ולסוכן – בין היתר באמצעות מתן שירותים דיגיטליים מתקדמים וסיוע לסוכן במיצוי פוטנציאל המכירה עבור לקוחותיו.

8.3.3. <u>הגורמים המרכזיים המשפיעים על מעמדה התחרותי של החברה הם:</u>

- ניסיון רב-שנים בתחום ביטוח הבריאות;
- המוניטין של הקבוצה בתחום;
- קשר ארוך טווח עם סוכנים שמשווקים את מוצרי הקבוצה;
- מערך הפצה ישיר;
- מגוון מוצרי הבריאות הנמכרים תחת קורת גג אחת;

- השירות הניתן על ידי החברה ללקוחות ולסוכנים ואופן יישוב התביעות.
- חסמים תחרותיים - לעניין הסרת חסמי כניסה לשוק, ראה סעיף 9.3.1.2 להלן.

8.4. **לקוחות**

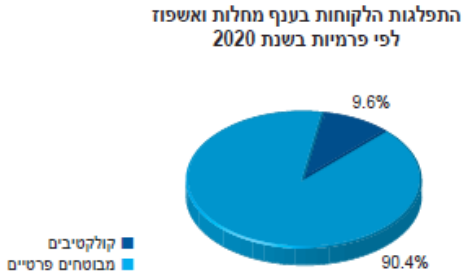
סוגי הלקוחות העיקרים בתחום הבריאות הינם קולקטיבים ומבוטחים פרטיים.

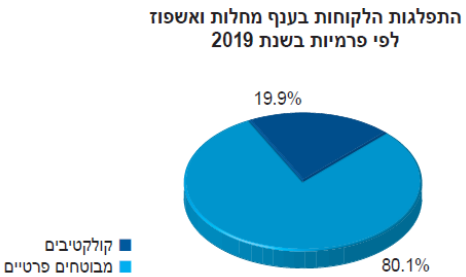
8.4.1. מחלות ואשפוז[53]

להלן התפלגות הפרמיות ברוטו (באלפי ש"ח) לפי סוגי לקוחות בתחום מחלות ואשפוז לשנים 2019-2020:

באלפי ₪	פרמיות ברוטו לשנת 2020	שיעור מסך פרמיות ברוטו לשנת 2020	פרמיות ברוטו לשנת 2019	שיעור מסך פרמיות ברוטו לשנת 2019
קולקטיבים*	94,350	9.6%	195,694	19.9%
מבוטחים פרטיים	890,619	90.4%	788,556	80.1%
סה"כ	**984,969**	**100%**	**984,250**	**100%**

* כולל מכירות של ביטוחי נסיעות לחו"ל אצל קופות החולים.

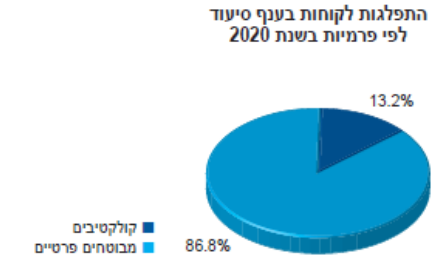

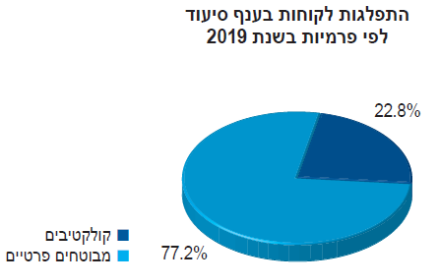
53 היקף הפרמיות בענף ביטוח מחלות ואשפוז משקף את דמי הביטוח המשולמים בגין כל הפוליסות שבתוקף שנמכרו לאורך השנים, והשינויים בהן אינם מעידים בהכרח על השינוי בשנת הדוח.

8.4.2. סיעוד[54]

להלן התפלגות הפרמיות ברוטו (באלפי ש"ח) לפי סוגי לקוחות בתחום סיעוד לשנים 2019-2020:

באלפי ₪	פרמיות ברוטו לשנת 2020	שיעור מסך פרמיות ברוטו לשנת 2020	פרמיות ברוטו לשנת 2019	שיעור מסך פרמיות ברוטו לשנת 2019
קולקטיבים[55]	40,522	13.2%	78,832	22.8%
מבוטחים פרטיים	267,251	86.8%	266,421	77.2%
סה"כ	**307,773**	**100%**	**345,253**	**100%**

שיעור הביטולים (לרבות: ביטול פוליסה, הקטנה או אי חידוש) לשנה מהפוליסות בתוקף לראשית השנה, במונחי פרמיות, בענף מחלות ואשפוז פרט לטווח ארוך (ענף משנה מחלות ואשפוז בלבד), עמד על כ-13.1% בשנת הדוח לעומת כ- 12.6% בשנת 2019.[56]

שיעור הביטולים (לרבות: סילוק, ביטול פוליסה, הקטנה או אי חידוש) לשנה מהפוליסות בתוקף לראשית השנה, במונחי פרמיות, בענף סיעוד פרט עמד בשנת הדוח על כ-3.9% לעומת 4.6% בשנת 2019.[57]

אין לקבוצה תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות בתחום ביטוח בריאות, אשר אובדנם ישפיע באופן מהותי על תחום הפעילות.

---

54 היקף הפרמיות בענף ביטוח סיעוד משקף את דמי הביטוח המשולמים בגין כל הפוליסות שבתוקף שנמכרו לאורך השנים, והשינויים בהן אינם מעידים בהכרח על השינוי בשנת הדוח.

55 כולל מבוטחי קופות החולים.

56 בהתאם להוראות חוזר הממונה, שיעור הביטולים מחושב על ידי חלוקת סכום הפרמיה שחויבה בחודש האחרון של השנה בסכום הפרמיה שחויבה בחודש האחרון של השנה הקודמת. החישוב מתייחס רק לפוליסות שהתחילו לפני השנה השוטפת ובנטרול עליית תעריפים.

57 ראה הערת שוליים 56 לעיל.

לקבוצה אין לקוח בודד שההכנסות ממנו בתחום מהוות 10% או יותר מסך הכנסות הקבוצה בדוחות המאוחדים.

חלק III- מידע נוסף ברמת התאגיד -עניינים הנוגעים לפעילות הקבוצה בכללותה

9. מידע נוסף ברמת התאגיד

9.1 סביבה כללית והשפעת גורמים חיצוניים על הפעילות

לפירוט בדבר תיאור מגמות, אירועים והתפתחויות בסביבה המקרו כלכלית של הקבוצה שיש להם או צפויה להיות להם השפעה על הקבוצה, ראה התייחסות ספציפית בתחומי הפעילות השונים, וכן חלק ב לדוח- דוח הדירקטוריון סעיף 3.

9.2 מגבלות ופיקוח על פעילות התאגיד

פעילות הקבוצה בתחומים השונים כפופה להוראות הדין הכללי וכן להוראות דין החלות על כל תחום פעילות, כפי שתואר לעיל.

לצד הדינים הכלליים, כפופה פעילות הביטוח והחיסכון הפנסיוני בישראל לדינים ייחודיים החלים על הענף כגון: חוק הביטוח, חוק חוזה הביטוח התשמ"א-1981, חוק קופות הגמל, חוק הייעוץ הפנסיוני והתקנות שהוצאו על פיהם וכן לפסיקות עקרוניות של בתי המשפט המשפיעות על פעילות הביטוח והחיסכון הפנסיוני בישראל, לרבות לעניין פרשנותם של חוקים ותקנות כאמור.

לחברה רישיון מבטח ולכלל ביטוח אשראי רישיון מבטח לענפי הפעילות הרלבנטים לפעילותה. לעניין היתר השליטה בגופים המוסדיים בקבוצה ראה ביאורים 1(א) - (ב) ו- 16(ה)(8) לדוחות הכספיים. לכלל פנסיה וגמל ולעתודות הותיקה רישיון מבטח בענף ביטוח פנסיה בהתאם לחוק הביטוח ולכלל פנסיה וגמל אישורים לניהול קופות הגמל המנוהלות על ידה.

החברות בקבוצה מפוקחות על ידי רשויות פיקוח שונות ביניהן הממונה, אשר מפקח על פעילות הגופים המוסדיים בקבוצה. בנוסף, כלליט מימון מפוקחת על ידי רשות ניירות ערך. כמו כן, בשנים האחרונות נוספו סמכויות אכיפה/דיווח לרשויות רגולטוריות נוספות וביניהן רשות התחרות (בעבר רשות ההגבלים העסקיים), והרשות להגנת הפרטיות. החברות בקבוצה חשופות, מעת לעת, להליכי אכיפה מנהליים ולהטלת קנסות על ידי רגולטורים שונים, לפרטים נוספים ראה ביאור 38(ד) לדוחות הכספיים. כן חשופות החברות בקבוצה לתובענות יצוגיות בעניינים שונים הנובעות מהוראות דין שהגופים המוסדיים כפופים אליהן, בין שנכללות בפרק זה ובין שנכללות בפרקים נוספים בדוח תיאור עסקי התאגיד. לעניין תובענות ייצוגיות שהוגשו כנגד הגופים המוסדיים בקבוצה ראה ביאור 38(א) לדוחות הכספיים.

במסגרת תוכניות האכיפה, מבצעת החברה, בשנים האחרונות באופן מדורג ובתחומים השונים, סקרי ציות במסגרתם מתגלים פערים אשר החברה פועלת להסדרתם, במסגרת מתווי פעולה הנקבעים על ידה.

להלן תמצית הוראות הדין והחוזרים הסופיים שפורסמו בשנת הדוח ולאחריה, וכן תמצית טיוטות שפורסמו על ידי הממונה, החלות על פעילות החברות בקבוצה ואשר הינן מהותיות לפעילותן, בנוסף לדינים שפורטו במסגרת תיאור תחומי הפעילות וסעיפים נוספים לעיל ולהלן. לפירוט בקשר עם מגבלות רגולטוריות החלות על הגופים המוסדיים בקבוצה, בקשר עם דרישות ההון העצמי והשליטה בכלל החזקות, ולפרטים בדבר הכרעות רוחביות של הממונה, ראה ביאורים 16(ה)ו-(ו) וכן ביאור 38(ד) לדוחות הכספיים.

9.2.1 דירקטוריון גוף מוסדי

בהמשך לחוזר המאוחד שעניינו דירקטוריון גוף מוסדי, במסגרתו נקבע, בין היתר, כי לא יתקיימו ישיבות דירקטוריון משותפות לגוף מוסדי ולתאגידים אחרים, למעט ישיבות משותפות עם חברת אם של גוף מוסדי או גוף מוסדי בשליטתה או בשליטת הגוף המוסדי, לשם הדרכות או לשם הצגה בלבד של נושאים שיפורסמו על-ידי הממונה, ובהמשך ל"הודעה על נושאים לדיון בישיבות משותפות", הכוללת רשימת נושאים לגביהם רשאים חברי דירקטוריון של גוף מוסדי וועדותיו לקיים ישיבות משותפות עם חברי דירקטוריון של חברה אם של הגוף המוסדי או גוף מוסדי בשליטתה של חברת האם או בשליטתו של הגוף המוסדי, וועדותיו, למעט אם קיים חשש לניגוד עניינים או לפגיעה ממשית בעצמאות הדיון בדירקטוריון - בחודש אפריל 2020 פרסם הממונה הוראת שעה לתיקון חוזר דירקטוריון גוף מוסדי, וזאת על רקע התפשטות נגיף הקורונה (להלן: "**אירוע הקורונה**"), ובכלל זה הצורך של גופים מוסדיים לפעול במהירות ובאפקטיביות להתמודדות עם השלכות המצב תוך מגבלות על פעילותם (בהם גידול ניכר בהיקף העבודה מרחוק).

התיקון כולל מספר הקלות והתאמות אשר פקעו בהדרגה במהלך שנת הדוח, לענין אופן עבודת הדירקטוריון וועדותיו, אשר נועדו להקל את פעילות הדירקטוריון והנהלות הגופים המוסדיים ולאפשר להם להתמקד בצרכים החיוניים והדחופים. בחודש ספטמבר 2020 התפרסמה הארכת תוקף להוראת השעה לעיל לפיה יוארך תוקפן של כלל ההקלות (פרט לתוקפה של ההקלה לעניין דחיית דיוני הדירקטוריון בנושאים ודיווחים אשר מועדם קבוע בהוראות הממונה) עד ליום 31 לדצמבר 2020.

החברה פעלה ליישום ההוראות שניתנו במסגרת הודעה על ישיבות הדירקטוריונים.

9.2.2. <u>ממשל תאגידי בחברות ציבוריות ללא בעל שליטה</u>

ביום 10 במרס 2020 פרסם משרד המשפטים **תזכיר חוק החברות (תיקון מס'__)(ממשל תאגידי בחברות ציבוריות שאין בהן בעל שליטה)**("**התזכיר**") **וטיוטת תקנות החברות (עניינים שאינם מהווים זיקה)(תיקון מס'__), התשפ"א-2021 ("טיוטת התקנות").**

לאור העובדה כי בשנים האחרונות גדל מספרן של החברות הנסחרות בישראל שמבנה הבעלות בהן מבוזר מוצע, במסגרת התזכיר, להתאים ולעדכן את כללי הממשל התאגידי החלים על חברות שאין בהן בעל שליטה. בין היתר, התיקונים המוצעים עוסקים בהגדרת שליטה כך שנוספה חזקה, הניתנת לסתירה, לפיה בחברה בה אין מי שמחזיק למעלה מ-50% מאמצעי השליטה בחברה, תיחשב החזקה של 25% או יותר מאמצעי השליטה בחברה כשליטה בה; הוחלפה החובה למנות דירקטורים חיצוניים, בחברה שאין בה בעל שליטה, בחובה למנות רוב דירקטורים בלתי תלויים בדירקטוריון ובועדותיו; הורחב 'איסור הזיקה' שיש דירקטור חיצוני גם ביחס לאיסור זיקה בין הדירקטור החיצוני לבין "כל דירקטור" בחברה, ולא רק ביחס ליו"ר הדירקטוריון; מוצע לאפשר תגמול ליושב ראש דירקטוריון שהינו דירקטור בלתי תלוי, מעבר לתקרת התגמול המושלמת לדירקטור חיצוני; מוצע להסדיר הליך הצעת המועמדים לכהונת דירקטורים מטעם הדירקטוריון על ידי ועדת מינויים בלתי תלויה; מוצע להסדיר את הליך אישור עסקאות עם דירקטורים ואת הליך אישור עסקאות חריגות עם בעלי מניות מהותיים, המחזיקים ב-10% או יותר מסוג מסוים של אמצעי השליטה בחברה ללא גרעין שליטה.

החברה לומדת את התזכיר ואת טיוטת התקנות.

9.2.3. <u>הוראות לעניין יישום משטר כושר פירעון מבוסס Solvency II</u>

בהמשך לאמור בסעיף 10.2.3 לפרק תיאור עסקי התאגיד בדוחות התקופתיים של החברה לשנת 2019 בדבר מתווה שפרסם הממונה ליישום הוראות Solvency II במתכונת האירופאית, בחודש אוקטובר 2020 פורסם "תיקון החוזר המאוחד לעניין הוראות ליישום משטר כושר פירעון כלכלי של חברת ביטוח מבוסס Solvency II" וכן הנחיות נוספות של הממונה שעניינן יישום משטר כושר פירעון כלכלי, לרבות פרסום עדכון הוראות החוזר המאוחד לעניין "דין וחשבון לציבור" – גילוי אודות יחס כושר פירעון כלכלי".

להלן תמצית עיקרי השינויים בהוראות משטר כושר פירעון כלכלי, הכלולים בחוזרים האמורים:

(א) נוספה חלופה, באישור הממונה, ליישום הוראות פריסה אלטרנטיביות לאלו הקיימות (אשר מתייחסות להגדלה הדרגתית של דרישות ההון עד לדצמבר 2024). הוראות הפריסה האלטרנטיביות מתייחסות לכרית ההון ומאפשרות ניכוי הפער שבין העתודות הכלכליות בשייר (כולל מרווח סיכון ובניכוי תוספת שווי הוגן של אג"ח ח"ץ) המחושבות ליום 31 בדצמבר 2019, אל מול העתודות החשבונאיות בשייר לאותו מועד, וזאת בהתייחס לעתודות מסוימות ובכפוף למגבלות שנקבעו בטיוטה. הוספת החלופה האמורה מאפשרת להגדיל את ההון הכלכלי באמצעות הפחתת, סכום הניכוי מעתודות הביטוח הכלכליות, כאמור. במכתב למנהלי חברות הביטוח שעניינו "עקרונות לחישוב ניכוי בתקופת הפריסה במשטר כושר פירעון כלכלי מבוסס סולבנסי II" נקבעו הוראות בדבר יישום הניכוי בתקופת הפריסה וחישובו, באופן שהניכוי האמור יופחת באופן לינארי עד ליום 31 בדצמבר 2032 ("**הניכוי בתקופת הפריסה**"), בכפוף להתאמות שנקבעו. ערכו של הניכוי בתקופת הפריסה יהלום את קצב הגידול הצפוי ביחס כושר הפירעון המחושב ללא הקלות בתקופת הפריסה.

(ב) עדכון הוראות שונות בחישוב ההון הנדרש לכושר פירעון, לרבות הקטנת דרישת ההון בגין מניות מוחזקות לזמן ארוך (כהגדרתן בחוזר) ל-22% במקום השיעורים הרגילים, כאשר לגבי מניות המוחזקות כנגד התחייבויות תלויות תשואה ניתן להניח כי עד 75% מהמניות תחשבנה כמניות מוחזקות לזמן ארוך. כן הוגדלה ההתאמה לספיגת הפסדים בשל נכס מס נדחה, מעבר ליתרת העתודה למסים נדחים הכלולה במאזן הכלכלי, עד ל-5% מההון הנדרש הבסיסי לכושר פירעון בהתקיים תנאים שפורטו.

(ג) קביעת חובת גילוי לעניין יחס כושר הפירעון הכלכלי הכולל את יישום הוראות המעבר שנקבעו לתקופת הפריסה. בנוסף, הורחב היקף הגילוי בדוח יחס כושר פירעון כלכלי בהתייחס להיבטים של תנועה בעודף ההון, מבחני רגישות,

ניהול הון ומגבלות על חלוקת דיבידנד. תוצאות מבחן רגישות של ירידה/עלייה בריבית יפורסמו החל מדוח יחס כושר פירעון כלכלי ליום 31 בדצמבר 2020, פירוט תנועה בעודף ההון ושאר מבחני הרגישות יפורסמו החל מדוח יחס כושר פירעון כלכלי ליום 31 בדצמבר 2021.

החברה הגישה לאישור הממונה בקשה שאושרה, ליישום הוראות הפריסה האלטרנטיביות,וביום 29 באוקטובר 2020 פרסמה החברה דוח יחס כושר פירעון כלכלי ליום 31 בדצמבר 2019, לפרטים ראה סעיף 2.5.1.4 לעיל וביאור 16(ה) בדוחות הכספיים.

9.2.4. חוק הריכוזיות

בחודש דצמבר 2013 פורסמו הוראות החוק לקידום התחרות ולצמצום הריכוזיות, התשע"ד-2013 ("**חוק הריכוזיות**"), אשר מבקש להפחית את רמת הריכוזיות במשק הישראלי באמצעות מספר מהלכים מרכזיים הכוללים, בין היתר, הטלת מגבלות על התאגדות במבנה פירמידאלי, החלת כללי ממשל תאגידי מוגברים על חברות פירמידאליות, הפרדה בין החזקה בפעילות ריאלית משמעותית ופעילות פיננסית משמעותית, וקביעת מנגנון של "מבטח ללא שולט".

בהתאם להוראות חוק הריכוזיות, מבנה החזקות פירמידאלי מוגבל לשתי שכבות בלבד[58].

בהתאם להוראות חוק הריכוזיות, החל מיום 10 בדצמבר 2019, תאגיד ריאלי משמעותי או השולט בתאגיד כאמור לא ישלוט בגוף פיננסי משמעותי ולא יחזיק ביותר מ-10% מסוג מסוים של אמצעי שליטה בגוף כאמור ולא יחזיק ביותר מ-5% בגוף פיננסי משמעותי שאין בו בעל שליטה[59].

החל מחודש מאי 2015 מתפרסמת ברשומות, מעת לעת, רשימת הגורמים הריכוזיים, רשימת התאגידים הריאליים המשמעותיים ורשימת הגופים הפיננסים המשמעותיים. בהתאם להוראות חוק הריכוזיות, ייחשבו כגורם ריכוזי, בין היתר, גוף פיננסי משמעותי, תאגיד ריאלי משמעותי, ומי שמשתייך לקבוצה עסקית (תאגיד, השולט בתאגיד ותאגיד בשליטת מי מהם) הכוללת גוף פיננסי משמעותי או תאגיד ריאלי משמעותי. בהתאם לרשימות שפורסמו בחודש פברואר 2020, חברות קבוצת כלל החזקות שהינן גופים מוסדיים מסווגות כגוף פיננסי משמעותי ואילו חברות קבוצת כלל החזקות שאינן גופים מוסדיים, נכללות ברשימת הגורמים הריכוזיים (לאור השתייכותן לקבוצה הכוללת גוף פיננסי משמעותי).

בדצמבר 2020 פרסמה רשות התחרות קול קורא לציבור למתן התייחסות בנוגע להשפעות של פרק ד' לחוק הריכוזיות וההפרדה בין תאגידים ריאליים משמעותיים וגופים פיננסיים משמעותיים על מידת הריכוזיות במשק. הקבוצה העבירה את התייחסותה לקול הקורא באמצעות איגוד חברות הביטוח והתייחסה בין היתר לאפשרות של חריגה פסיבית, עקב עדכון רשימת הגורמים הריכוזיים.

לפרטים נוספים בדבר סטטוס השליטה בכלל החזקות ראה ביאורים 1(א) ו-1(ב) לדוחות הכספיים.

9.2.5. תיקון הוראות החוזר המאוחד לעניין מדידת התחייבויות - בדיקת נאותות העתודה (LAT)

לפרטים בדבר תיקון הוראות החוזר המאוחד לעניין מדידת התחייבויות - בדיקת נאותות העתודה (LAT), ראה ביאור 3(יט)(2) לדוחות הכספיים.

9.2.6. מפת דרכים לאימוץ תקן חשבונאות בינלאומי מספר 17 (IFRS) – חוזי ביטוח

ביום 7 ביוני 2020 פרסם הממונה מפת דרכים לאימוץ תקן דיווח כספי בינלאומי מספר 17 (IFRS) – חוזי ביטוח (להלן: "**התקן**"), הקובעת כי מועד היישום לראשונה של התקן בישראל יחול החל מהתקופות הרבעוניות והשנתיות המתחילות ביום 1 בינואר 2023, וכן קובעת את צעדי ההיערכות ולוחות הזמנים המרכזיים שמטרתם להבטיח את היערכותן של חברות הביטוח בישראל ליישום התקן באופן נאות, בין היתר, בנוגע להתאמת מערכות המידע ותפעולן, ניהול הפרויקט ותיעודו,

---

[58] "חברת שכבה", הינה חברה או חברת חוץ שהן תאגיד מדווח, למעט חברות שהוחרגו בהתאם להגדרות חוק הריכוזיות. המונחים "חברת שכבה", "חברת שכבה שניה" ו"חברת שכבה אחרת" –כהגדרתם בחוק הריכוזיות.

[59] כן נקבע בחוק הריכוזיות כי החזקות גוף מוסדי בסוג מסוים של אמצעי שליטה בתאגיד ריאלי משמעותי לא יעלו על 10%.

גיבוש מדיניות חשבונאית, ביצוע מבדקים כמותיים ואופן הגילוי הנדרש לציבור. בהמשך לאמור לעיל, בחודש פברואר 2021 פרסם הממונה טיוטות חוזר לעניין סוגיות מקצועיות מסוימות ביישום התקן בישראל. בטיוטה צויין כי בהמשך תפורסם טיוטה נוספת שצפויה לכלול הנחיות חדשות ביחס לסוגיות מקצועיות נוספות. לפרטים נוספים -ראה ביאור 4(1) לדוחות הכספיים.

9.2.7. <u>חוק חוזה הביטוח</u>

בחודש נובמבר 2020 אושר בכנסת תיקון לחוזה הביטוח, שעיקרו הארכת תקופת ההתיישנות בביטוחי חיים למקרה מוות, ביטוח מפני מחלות ואשפוז וביטוח סיעוד משלוש שנים לחמש שנים. כן כולל התיקון הוראות בקשר עם מתן הודעות למבוטחים אשר הגישו תביעה לתגמולי ביטוח בדבר תקופת ההתיישנות הצפויה והודעה נוספת לפני תום תקופת ההתיישנות.

התיקון האמור יכול ויביא לגידול בהתחייבויות הביטוחיות של החברה.

הערכות החברה בדבר השפעות תיקון החוק בעניין הארכת תקופת ההתיישנות בביטוח הינן בגדר מידע צופה פני עתיד, המבוסס על הערכות לא סופיות של החברה הידועות במועד פרסום הדוח, אשר צפויות להשתנות לאור העובדה שהיישום בפועל עשוי להיות שונה מזה שנחזה ותלוי, בין היתר, בהתנהגות המבוטחים, בפרשנות בית המשפט את הוראות התיקון ובאופן יישומו.

9.2.8. <u>תקנות סדר הדין האזרחי</u>

בחודש ינואר 2021 נכנסו לתוקף תקנות סדר הדין האזרחי, תשע"ט-2018 (להלן: "**תקנות סדר הדין החדשות**") אשר מהוות רפורמה לאופן ניהול סדר הדין בבתי המשפט בישראל. בהתאם לדברי ההסבר שבתקנות, מטרות התקנות לקבוע סדר דין לניהול ההליכים האזרחיים בבית המשפט, ליצור ודאות דיונית, למנוע שרירותיות ולהגשים את העקרונות החוקתיים העומדים ביסודו של הליך שיפוטי ראוי והוגן, כדי להגיע לחקר האמת, להשיג תוצאה נכונה ופתרון צודק של הסכסוך. במסגרת תקנות סדר הדין החדשות נקבעו, בין היתר, הוראות צורניות למבנה כתבי בית דין; מגבלת עמודים לכתבי בית דין ולבקשות המוגשות על ידי הצדדים; חובה לקיים דיון מקדמי בין הצדדים ולדווח תוצאותיו לבית המשפט; חובה לקיים פגישת מהו"ת- פגישת מידע, היכרות ותיאום לבחינת האפשרות ליישב את הסכסוך באמצעות מנגנון חלופי ליישוב סכסוך בתביעות שסכומן עולה על 40,000 ש"ח (למעט תביעות נזקי גוף ותביעות פלת"ד); חובה להגשת רשימת עדים קודם לקדם המשפט הראשון; והוראות שונות לעניין שאלונים וגילוי מסמכים. כמו כן בוטלו מסלולי דיון שהיו קיימים עובר לכניסת התקנות החדשות לתוקף כגון מסלול סדר דין והמרצת פתיחה.

היות והחברה נדרשת במהלך העסקים הרגיל להתדיינויות משפטיות רבות במסגרת הליכי יישוב תביעות, היא צפויה להיות מושפעת מתקנות סדר הדין החדשות, אולם בשלב מקדמי זה ליישומן, לא ניתן להעריך את מידת ההשפעה, וזו צפויה להתברר לאורך זמן, בין היתר, כתלות באופן יישום התקנות ופרשנותם על ידי בתי המשפט והתנהגות הצדדים להתדיינות.

9.2.9. <u>הוראות בעקבות התפרצות מגיפת הקורונה</u>

בעקבות התפרצות מגפת הקורונה, פרסם הממונה מספר הוראות הכוללות דחיית המועד לכניסתן לתוקף של הוראות שונות ודחייה של מועדי דיווח לרשות בעניינים שונים. לפרטים נוספים ראה סעיפים <u>6.1.2.3</u>, <u>6.2.2(ז)</u>, <u>7.4.1</u>, ו-<u>9.2.1</u> לעיל ו-<u>9.5.5.1</u>, <u>9.5.5.4</u>, <u>9.5.5.6</u> ו-<u>9.8.1.1(ב)</u>.

9.3. **<u>חסמי כניסה ויציאה</u>**

9.3.1. <u>להלן פירוט מחסומי הכניסה העיקריים של תחומי הפעילות השונים של החברה</u>:

9.3.1.1 **חובת רישוי ודרישה להיתר**

(א) העיסוק בביטוח טעון רישוי, בהתאם לחוק הביטוח ולחוק קופות גמל, ומפוקח על ידי רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון במשרד האוצר. לחברה ולכלל ביטוח אשראי רשיון מבטח לפי חוק הביטוח. בתחום ביטוח כללי, חברה הפעילה בענפי ביטוח אשראי וסיכוני סחר חוץ נדרשת לעסוק בענף זה בלבד.

(ב) חברה מנהלת של קופת גמל משלמת לקיצבה נדרשת גם היא לקבל רישיון מבטח לפי חוק הביטוח, ויראו את רישיון המבטח כאמור כרישיון חברה מנהלת לגבי כל קופות הגמל שבניהולה. במסגרת רפורמת המוצרים נקבע כי חברה מנהלת שניתן לה רישיון מבטח כאמור, רשאית כיום לנהל את כל סוגי קופות הגמל (משלמות ולא משלמות), אך למעט קופות ביטוח. חברה מנהלת אחת יכולה לנהל גם קרן פנסיה חדשה מקיפה אחת הזכאית לאג"ח מיועדות, קרן פנסיה כללית חדשה שאינה זכאית לאג"ח מיועדות וכן קרן פנסיה ותיקה וקופות גמל. חברה מנהלת רשאית לעסוק בניהול קופות גמל בלבד. עיסוקה של חברה מנהלת בעיסוק אחר יתכן ביחס למוצר פנסיוני שאישר הממונה ובכפוף לתנאים שאישר ובלבד שהעיסוק מוסדר לפי הוראות חוק קופות הגמל, חוק הביטוח או חוק היעוץ הפנסיוני.

(ג) בנוסף, כל קופת גמל המנוהלת על ידי חברה מנהלת מחויבת באישור לניהול קופת גמל המתחדש מדי שנה. גם מוצרי ביטוח חיים, המנוהלים כקופות גמל (קופות ביטוח), טעונים אישור המתחדש מדי שנה.

לכלל פנסיה וגמל ולעתודות הותיקה רישיון מבטח בענף קרנות פנסיה בהתאם לחוק הביטוח וכן אישורים לניהול קופות הגמל המנוהלות על ידן.

(ד) החזקה של יותר מחמישה אחוזים מסוג מסוים של אמצעי שליטה בגוף מוסדי מותנית בקבלת היתר להחזקת אמצעי שליטה מאת הממונה, ושליטה בגוף מוסדי מחייבת גם היא היתר מאת הממונה, בין היתר, בהתאם להוראות מסמך מדיניות שליטה בגוף מוסדי מחודש דצמבר 2014 שפורסמו על ידו. לענין זה, ראה ביאור 1(ב)(2) לדוחות הכספיים. לעניין סטטוס השליטה בכלל החזקות ראה ביאור 1(א) ו-1(ב) לדוחות הכספיים. לענין **"מדיניות למתן היתר להחזקת אמצעי שליטה בגוף מוסדי בלא שולט לגופים המנהלים כספי לקוחות"**, המאפשרת, בתנאים מסוימים, לגופים מסוימים לקבל היתר החזקה שלא יעלה על 7.5% בגוף מוסדי בלא שולט, ולעניין הרחבת המדיניות האמורה גם ביחס לגופים מוסדיים שיש להם בעל שליטה, וכן בקשר לבקשה לקבלת היתר שהגישו הגופים המוסדיים בקבוצה באפריל 2020 ואשר אושרה בחודש מרס 2021, ראה סעיף 9.5.5.4 להלן. היתרי השליטה בחברה ואופן הסדרתם יכולים להשפיע מעת לעת על היכולת לבצע שינויים בהיתרים רגולטורים נדרשים.

בחודש ינואר 2020 פורסמה **"טיוטת מדיניות שליטה בסוכן תאגיד"**, שמטרתה לתאר את מדיניות הממונה בבחינת בקשות לקבלת היתר שליטה בסוכן תאגיד, שיקולי הממונה בבחינת בקשות ואת אופן הגשת הבקשה האמורה. הטיוטה קובעת כי בבחינת הבקשות יובאו בחשבון, בין היתר, שיקולים של שליטת המבקש בסוכן תאגיד באמצעות מבטח/חברה אם של מבטח או היות המבקש חברה ללא שולט וכן שיקולי תחרות ושיקולים שבטובת הציבור. בין הגופים המוסדיים לבין הממונה מתקיימים דיונים בקשר עם הוראות הטיוטה. בשלב ראשוני זה, טרם פרסום נוסח סופי של ההוראות, החברה אינה יכולה לצפות את השלכותיה של הטיוטה.

לענין מגבלות שליטה והחזקה שנקבעו מכח חוק הריכוזיות, בין היתר לענין הפרדה בין החזקה בפעילות ריאלית משמעותית ופעילות פיננסית משמעותית, ראה סעיף 9.2.4 לעיל.

.9.3.1.2 דרישות הון עצמי

לשם עיסוק בפעילות ביטוחית נדרשות חברות בקבוצת החברה לעמוד בדרישות הון. לפרטים בדבר דרישות ההון הרגולטוריות החלות על חברות בקבוצה ואופן עמידת החברות בהן, לרבות דרישות ההון הכלכלי, ראה ביאורים 16(ה) - (ו) לדוחות הכספיים.

בחודש אפריל 2018 פורסמו **תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (הון עצמי מזערי הנדרש לקבלת רישיון מבטח), תשע"ח-2018** (להלן: **"תקנות הון עצמי מזערי"**), המבטלות את **תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (הון עצמי מינימלי הנדרש ממבטח), התשנ"ח-1998**, שהיו בתוקף עד לאותו מועד. במסגרת התקנות האמורות נקבע

הון ראשוני מזערי נדרש לקבלת רישיון בענפים המאופיינים בתקופת ביטוח ומשך תביעות ארוכים (ביטוחי חיים, בריאות ארוך טווח וחבויות) בסכום של 15 מיליוני ש"ח (לעומת סכום של 52 מיליוני ש"ח שנדרש עד אותו מועד) והון ראשוני מזערי לקבלת רישיון בענפים המאופיינים בתקופת ביטוח ומשך תביעות קצרים (ביטוח כללי וביטוח בריאות קצר טווח) בסכום של 10 מיליוני ש"ח (לעומת סכום של 59 מיליוני ש"ח שנדרש עד אותו מועד).

התקנות הגבירו את התחרותיות בשוק הביטוח בשל הפחתת דרישת ההון לצורך קבלת רישיון חברת ביטוח ופעילות של חברות חדשות בשוק.

לפרטים בדבר כניסת חברות מתחרות חדשות לתחום הביטוח הכללי, ראה סעיף 7.2.1 לעיל.

9.3.1.3. **היקף פעילות**

על מנת לכסות את העלויות הקבועות הגבוהות הכרוכות בפעילות הקבוצה, נדרש היקף פעילות גדול, ובפרט בתחום החיסכון ארוך הטווח.

9.3.1.4. **חסמים נוספים**

(א) היכולת לרכוש הגנות נאותות ממבטחי משנה.

(ב) תשתית ארגונית, מיכונית ותפעולית בהתחשב במורכבות חלק מהמוצרים ותפעולם ובשינויים הרגולטוריים.

(ג) מערך הפצה רחב ומיומן.

(ד) בשנים האחרונות נקטה הרשות במספר פעולות במטרה להקל על חסמי הכניסה בתחום. לפרטים נוספים, ראה סעיף 6.2.1(א) לעיל לעניין קרן פנסיה ברירת מחדל וסיום ההסדרים לרבים עם מעסיקים וכן סעיף 9.3.1.2 לעיל לענין דרישות הון מינימליות.

9.3.2. להלן פירוט מחסומי היציאה העיקריים של תחומי הפעילות השונים של החברה:

במוצרי חיסכון ארוך טווח, בחלק מהמוצרים בענף ביטוח כללי, בענף הסיעוד ובחלק ממוצרי ענף מחלות ואשפוז, הפסקת פעילות בפוליסות בעלות זנב תביעות ארוך עשויה להימשך שנים רבות, עד ליישוב כל התביעות בגין פוליסות שנמכרו בתקופה שלפני הפסקת הפעילות ועד מימוש כל זכויות המבוטחים ו/או העמיתים הקיימים (run off), תקופה במהלכה נדרשת החברה לשאת בכל הסיכונים ובעלויות התפעול הנגזרות, או עד למכירת הפעילות.

לממונה נתונה הסמכות להורות למבטח המבקש לפרק או לחסל את עסקי הביטוח שלו, לפעול בדרך מסוימת בחיסול עסקיו וכן הסמכות לפנות לבית המשפט בבקשה כי הפירוק יעשה בידי בית המשפט או תחת פיקוחו.

9.4. **<u>גורמי הצלחה קריטיים</u>**

<u>גורמי הצלחה המשותפים לכל תחומי הפעילות בקבוצה</u>

להערכת הקבוצה, גורמי ההצלחה הקריטיים המשותפים לכל תחומי פעילות הקבוצה הינם:

- תמהיל תיק המבוטחים, לרבות בהתחשב בהתחייבויות עבר על פי פוליסות בתוקף לשנים ארוכות, שימור התיק הרווחי וגיוס מבוטחים ועמיתים חדשים, תוך שמירה על רווחיות;

- יכולת הסתגלות לתנאי השוק המשתנים, לשינויים ברגולציה, לתנאי התחרות ולהפחתה ברווחיות, לרבות בדרך של שינויים במוצרים, בשירות, בשיווק, בתמחור, בגובה דמי הניהול ובהתאמת רמת ההוצאות;
- איכות ומקצועיות החיתום ויישוב התביעות, לרבות תביעות רוחביות;
- איכות השירות ואפשרות לתת ברמת הקבוצה, פתרונות משולבים לכל צורכי הלקוח תוך יצירת סינרגיה בין חברות הקבוצה. בשנת הדוח נרשם שיפור משמעותי באיכות השירות הניתן על ידי הקבוצה ללקוחותיה;
- יכולת הפיתוח והיישום של כלים דיגיטליים מתקדמים במכירה ובשירות;
- יעילות ואיכות התפעול ואיכות המחשוב והמיכון;
- הכנסות מהשקעות, תשואות התיקים המנוהלים, ומצב שוק ההון ותנאי הריבית;
- היכולת להשיג ולשמור על רמת הון ויחס הון התומכים בפעילות הקבוצה ובצמיחתה;
- יכולת אקטוארית לתמיכה במדיניות עסקית, לביצוע תמחור איכותי ועדכני ולחישוב איכותי של העתודות הנדרשות;
- תפיסת המותג בקרב לקוחות החברה כמוביל, רלוונטי וחדשני;
- שימור ופיתוח המשאב האנושי האיכותי;
- היכולת לפתח ולשמר את ערוצי ההפצה, לרבות בדרך של גיוס ושימור סוכנים איכותיים והקפדה על שביעות רצון גבוהה של הסוכנים מהשירות הניתן להם על ידי החברה ובאמצעות פיתוח של ערוצי הפצה חדשים, בהתאם למגמות הענף, צרכי הלקוחות ושיקולי רווחיות;
- יכולת לרכוש ביטוח משנה, לרבות איכות מבטחי המשנה, ההסכמים עמם ויציבות מערכת היחסים עם מבטחי המשנה לאורך שנים;
- איכות ניהול הסיכונים, השליטה, המדידה והבקרה הפנימית.

9.5 **השקעות**

9.5.1 הנכסים המנוהלים בקבוצה

להלן פירוט של סוגי הנכסים המנוהלים בקבוצה:

א. נכסי נוסטרו של הגופים המוסדיים בקבוצה (החברה, כלל פנסיה וגמל, עתודות הותיקה, כלל ביטוח אשראי) - (א) נכסים כנגד ההון העצמי והתחייבויות אחרות; (ב) נכסים כנגד התחייבויות בביטוח כללי; (ג) נכסים כנגד התחייבויות בביטוח חיים שאינן תלויות תשואה; ו- (ד) נכסים כנגד התחייבויות שאינן תלויות תשואה בביטוח סיעוד, בריאות ואובדן כושר עבודה.

החברה וכלל ביטוח אשראי נושאות בסיכונים הנובעים מנכסי הנוסטרו. יחד עם זאת, חלק מההתחייבויות בביטוח חיים בגין פוליסות מבטיחות תשואה, מגובות באגרות חוב מיועדות, ראה סעיף 6.1.1.2 לעיל.

ב. נכסי התחייבויות תלויות תשואה של החברה – נכסים כנגד התחייבויות בביטוח חיים ובביטוח סיעוד ואובדן כושר עבודה בגין פוליסות או כיסויים תלויי תשואה לסוגיהם. התשואות המושגות בקשר עם נכסים אלו נכללות במסגרת חישוב התחייבויות בגין פוליסות אלו. ככלל, חישוב זכויות המבוטחים מבוצע בניכוי דמי ניהול והוצאות בהתאם להוראות הפוליסה. לפרטים בדבר הכנסות החברה מדמי ניהול, ראה ביאור 29 לדוחות הכספיים.

נכסי הנוסטרו ונכסים עבור חוזים תלויי תשואה של החברה וכלל ביטוח אשראי המנוהלים על ידי הקבוצה, רשומים במאזניהן.

ג. **קופות גמל וקרנות פנסיה -** נכסי קרנות הפנסיה וקופות הגמל שבניהול החברות המנהלות בקבוצה (כלל פנסיה וגמל ועתודות הותיקה) - נכסי עמיתי קרנות הפנסיה וקופות הגמל מנוהלים בנאמנות על ידי חברות מנהלות. התשואות בניכוי דמי ניהול והוצאות, בקשר עם נכסי קרנות הפנסיה וקופות הגמל נזקפות לעמיתים. נכסי קרנות הפנסיה וקופות הגמל אינם רשומים במאזני החברות המנהלות, למעט נכסי קופת הגמל בר קרן גמולים בע"מ שלה מסלול מבטיח תשואה ("**בר א**") שהחברה מחויבת בו כלפי העמיתים להבטחת תשואה. חלק מנכסי העמיתים בקרן הפנסיה המקיפה המנוהלת על ידי כלל פנסיה וגמל ועתודות הותיקה מגובים באגרות חוב מיועדות. ראה לעניין זה סעיף 6.1.1.2 לעיל.

לפירוט בדבר התפלגות הנכסים המנוהלים בכל אחד מהגופים המוסדיים בקבוצה ראה סעיף 9.5.6 להלן.

ד. **בגין חלק ממוצרי חיסכון ארוך טווח המנוהלים בקבוצה קיימת התחייבות להבטחת תשואה או ערבות לגובה ההפקדות הנומינליות**

בחלק ממוצרי החיסכון של הקבוצה קיימת התחייבות להבטחת תשואה. להלן פרטים בדבר ההתחייבויות המהותיות של חברות הקבוצה להבטחת תשואה כאמור:

- בפוליסות שנמכרו עד סוף שנת 1990, התשואה למבוטח בפוליסות ביטוח חיים עם מרכיב חיסכון נקבעה בשיעור מובטח ("**פוליסות מבטיחות תשואה**"). השיעור השתנה בהתאם לסוג הפוליסה ולמועד הנפקתה. ההתחייבות לשיעור התשואה מגובה ברובה באגרות חוב מיועדות, יתרת הנכסים מושקעים בהתאם למגבלות הקבועות בתקנות ההשקעה. לפרטים נוספים ראה סעיף 6.1.1.2 לעיל.

- בחלק הארי של פוליסות החיסכון שנמכרו על ידי החברה החל משנת 1991, התשואה נזקפת לזכות המבוטח בהתאם לתוצאות תיקי ההשקעות, בניכוי דמי ניהול והוצאות ("**פוליסות תלויות תשואה**"). עם זאת, בחלק מזערי מהפוליסות הובטחה תשואה בשיעור מובטח למבוטחים ללא גיבוי של אג"ח מיועדות לתקופה של 10 שנים ממועד ההצטרפות. להרחבה ראה סעיף 6.1.1.2 לעיל.

- במסגרת רכישת קופת הגמל בר א', קיבלה על עצמה החברה התחייבות לתשואה שנתית מינימלית מובטחת, מידי שנה, לגבי כלל הנכסים המושקעים בבר א' (תשואה ריאלית נטו בשיעור של 5.5% בהתאם לקבוע בתקנון הקופה). התחייבות זו מגובה בהתחייבות החשב הכללי לתשואה מובטחת ריאלית בשיעור של 5.95% לשנה על 89% מהנכסים, כאשר יתר הנכסים מושקעים בהתאם לתקנות ההשקעה. לפרטים נוספים ראה ביאור 9(ד) לדוחות הכספיים.

- בנוסף, בחלק מהקופות המנוהלות על ידי כלל פנסיה וגמל, נתנו החברה ו/או כלל פנסיה וגמל ערבות, ביחס לעמיתים שהצטרפו לקופות עד למועדים מסוימים וביחס להפקדות שהופקדו על ידי אותם עמיתים עד למועדים מסוימים, כמפורט בתקנוני הקופות, לכך שהסכום אשר ישולם לעמיתים, לא יפחת מסכום ההפקדות ששולמו על ידי אותם עמיתים או בעבורם, הכל בכפוף לתנאים הקבועים בתקנוני הקופות האמורות. לאורך השנים, הערבויות האמורות הופסקו ביחס לכספים שהופקדו, ממועד מסוים ואילך. תשואות שליליות מהותיות עלולות להביא לחיוב בתשלום מכוח הערבות. בהתחשב בתשואות המצטברות בקופות האמורות למועד הדוח, בפרט ממועד הפסקת הערבות, החשיפה לתשלום כאמור מוערכת כנמוכה.

הערכת החברה ביחס לערבויות האמורות הינו מידע צופה פני עתיד, המבוסס על המידע המצוי בידי החברה וכלל פנסיה וגמל במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מהתוצאות המוערכות והן תלויות בין היתר בהתפתחות תנאי השוק, צבירות העמיתים והתשואה שתושג.

מרבית הנכסים המוחזקים כנגד התחייבות מבטיחת תשואה מנוהלים במסגרת הנוסטרו.

9.5.2. סך הנכסים המנוהלים עבור הנוסטרו ועבור עמיתים/מבוטחים על ידי הגופים המוסדיים בקבוצה נכון ליום 31 בדצמבר 2020 (מיליוני ש"ח)[60]:

גוף מוסדי	נוסטרו	כספים תלויי תשואה
החברה	34,110	79,115
כלל ביטוח אשראי	303	-
כלל פנסיה וגמל - קרנות פנסיה[1]	159	74,851
כלל פנסיה וגמל - קופות גמל[1]		[2]37,348
עתודות הותיקה[3]	40	12,014
סה"כ	**34,612**	**203,328**

(1) נתוני ההון העצמי של החברות המנהלות של קופות הגמל וקרנות הפנסיה האמורות מבוקרים.

(2) לרבות קופת גמל בבעלות החברה ולרבות קופות גמל מבטיחת תשואה.

(3) הנתונים הינם ביחס לסך כל נכסי הקרן ואינם מאוחדים.

9.5.3. ניהול ההשקעות של הגופים המוסדיים

א. חברות ניהול השקעות

פעילות ההשקעות של הגופים המוסדיים בקבוצה, מבוצעת באמצעות כנף שהינה חברה בת של החברה. כנף מנהלת את כספי הנוסטרו של חברות הביטוח והחברות המנהלות בקבוצה וכן מנהלת את השקעות נכסי ההתחייבויות תלויות התשואה ונכסי עמיתי קרנות הפנסיה וקופות הגמל בקבוצה.

לכנף צוותי השקעות נפרדים (ייעודיים) לניהול כספי נוסטרו ולניהול כספי עמיתים, הנעזרים ביחידות סמך מתמחות בכנף ובקבוצה: מחקר, אסטרטגיה, אשראי, תשתיות, קרנות השקעה, השקעות פרטיות, נדל"ן בישראל, נדל"ן בינ"ל, משכנתאות ליווי בניה, גזברות, כלכלה, סיכונים ובקרה, "מידל אופיס", משפטית, בקרת השקעות, חשבות השקעות ואגף ניהול סיכונים.

בנוסף, חלק מפעילות ההשקעות בחו"ל מתבצעת בעזרת יועצי ומנהלי השקעות חיצוניים.

ב. מדיניות ניהול השקעות

כספי הגופים המוסדיים בקבוצה מנוהלים בכפוף להוראות תקנות ההשקעה והוראות הממונה, לפי העניין, בהתאם למדיניות השקעות כללית הנקבעת על ידי דירקטוריון המבטח ו/או החברה המנהלת, ועל פי הנחיות ופיקוח של ועדות השקעה נפרדות ועצמאיות בהתאם לחברות ולסוגי הכספים המנוהלים. דירקטוריון החברה מאשר מדיניות השקעות כללית לתיקים המנוהלים. במסגרת זו מאשר הדירקטוריון מסגרות חשיפה לאפיקי ההשקעה השונים, בכל אחד מהתיקים המנוהלים וכן את מדרג הסמכויות לאישור השקעות שונות. במסגרת מדיניות ההשקעות הכללית מנחה הדירקטוריון את וועדות ההשקעה לקבוע מדיניות השקעה ספציפית בהתאם למדיניות ההשקעה הכללית שקובע הדירקטוריון, לכל אחד מהגופים המוסדיים ומסלולי ההשקעה השונים, זאת - בהתחשב, בין היתר, במגבלות החלות על המסלול על פי דין ו/או על פי תנאי הפוליסה ו/או תקנוני קופות הגמל, ובהתחשב במאפייני המסלול הספציפיים ובכללם: התפתחות צפויה של תיק הנכסים, תזרים ומח"מ ההתחייבויות הצפוי, סיכוני פדיון מוקדם ועוד. ועדות ההשקעה קובעות את מדיניות ההשקעות המפורטת כאמור לעיל לכל קופה ומסלול בנפרד.

60 בקבוצה יש בנוסף יתרות מזומנים פנויות אשר משמשות בעיקר לתפעול בהקפים לא מהותיים.

כחלק ממדיניות ההשקעות, מאשרים הדירקטוריון וועדות ההשקעה גם מדיניות אשראי לצורך ניהול נכסי האשראי של התיקים המנוהלים. במסגרת מדיניות האשראי נקבעים תהליכי עבודה, מדרג סמכויות ומדיניות חשיפות תיק האשראי, בהתייחס, בין היתר, למגבלות חשיפה מקסימלית ללווה בודד, לקבוצת לווים, לענף מסוים וכדומה.

מדיניות ההשקעות של התיקים המנוהלים נבחנת באופן שוטף במסגרת דיוני ועדות ההשקעה. כמו כן, יחידות ה"מידל אופיס", בקרה וניהול הסיכונים מפקחות באופן שוטף על פעילות ההשקעות, תוך שימת דגש על היקפי פעילות, שיעורי החשיפה בכל סוג של אפיק השקעה, עמידה במגבלות מדיניות ההשקעות והאשראי והוראות הדין.

תיקי הנוסטרו מנוהלים באופן שיאפשר עמידה בהתחייבויות החברה וזאת תוך שימת לב, בין היתר, למח"מ ההתחייבויות, לבסיס ההצמדה, למטבע, לכללי הדיווח החשבונאי ולעיתוי תזרימי מזומנים בטווח קצר. מדיניות ההשקעות מתבססת על בחינת ההתאמה וניהול הסיכון הכולל אל מול ההון של החברה.

תיקי העמיתים מנוהלים, בין היתר, משיקולים ארוכי טווח, במטרה להשיא תשואה מקסימלית לעמיתים, תוך התחשבות ברמות הסיכון של נכסי ההשקעה השונים ובשיקולי נזילות התיקים.

לפירוט בדבר התפלגות הנכסים המנוהלים בכל אחד מהגופים המוסדיים בקבוצה ליום 31 בדצמבר 2020 ראה סעיף 9.5.6 להלן.

בהתאם להוראות הממונה, הגופים המוסדיים בקבוצה מפרסמים את הצהרתם על מדיניות ההשקעות של כספי העמיתים והמבוטחים באתר האינטרנט שלהם.

הצהרה בדבר מדיניות ההשקעות הספציפית לשנת 2020 ולשנת 2021 פורסמה בחודשים ינואר 2020 וינואר 2021, בהתאמה, באתר האינטרנט של החברה, בכתובת:

https://www.clalbit.co.il/clalins/channelsdonation/Pages/default.aspx.

ג. ועדות השקעה, ועדת משנה לאשראי וועדת אשראי פנימית

<u>ועדות השקעה</u> – לחברה ועדת השקעות. בנוסף, בהתאם לחוק הביטוח, לחברה שתי ועדות השקעה: ועדת השקעות להשקעת כספים לכיסוי התחייבויות תלויות תשואה וועדת השקעות להשקעת ההון העצמי והתחייבויות אחרות של המבטח ולהשקעת כספים לכיסוי ההתחייבויות הביטוחיות שאינן התחייבויות תלויות תשואה ("**נוסטרו**"). לכלל ביטוח אשראי ועדת השקעות נוסטרו נפרדת.

לכל אחת מהחברות המנהלות בקבוצה (כלל פנסיה וגמל ועתודות הותיקה), ועדת השקעות לניהול כספי עמיתים וועדת השקעות נוסטרו. הרכב חברי ועדת ההשקעות להשקעת כספים לכיסוי התחייבויות תלויות תשואה ולהשקעת כספי עמיתי כלל פנסיה וגמל הינו זהה. הוועדות מתכנסות במשותף ביחס להצגת הנושאים הרלבנטיים, כאשר קבלת ההחלטות הינה בנפרד לכל וועדה.

ועדות ההשקעה קובעות, כל אחת בנפרד ובאופן עצמאי, מדיניות השקעה במסגרת מדיניות ההשקעה הכוללת שאושרה על ידי הדירקטוריון, מאשרות עסקאות לפי מדרג הסמכויות שקבע הדירקטוריון וכן ממלאות תפקידים נוספים בהתאם להוראות הדין. במסגרת זו וועדות ההשקעה מתוות את האסטרטגיה ומדיניות ההשקעה הספציפית בתיקי הנכסים. בנוסף, וועדות השקעה מפקחות אחר ביצוע המדיניות ומתאימות את מבנה התיק לתנאי השוק במסגרת מדיניות ההשקעות.

יישום הנחיות ועדות ההשקעה וביצוע ההשקעות בפועל, מתבצע בנפרד ובמובחן על ידי מנהלי ההשקעות הרלוונטיים.

נכון למועד פרסום הדוח, ועדת ההשקעות של החברה בתיקי הנוסטרו מורכבת מחברי דירקטוריון בקבוצת כלל החזקות ומנכ"ל החברה, והיא מתכנסת לפחות אחת לחודש. ועדות ההשקעה בתיקי העמיתים מונות רוב של חברים חיצוניים והן מתכנסות בתדירות של אחת לשבועיים לפחות.

בנוסף, בהתאם להוראות הדין לא ימונה ולא יכהן כחבר ועדת השקעות עמיתים מי שתפקידיו או עיסוקיו האחרים יוצרים או עלולים ליצור ניגוד עניינים או שיש בהם כדי לפגוע ביכולתו לכהן כחבר כאמור וביחס לנח"צ בוועדת השקעות, מי שהוא

קרוב של בעל השליטה, וכן מי שיש לו, לקרובו, לשותפו, למעבידו, למי שהוא כפוף לו במישרין או בעקיפין או לתאגיד שהוא בעל השליטה בו, במועד המינוי או בשנתיים שקדמו למועד המינוי, זיקה לחברה, לבעל השליטה בחברה או לקרוב של בעל השליטה, במועד המינוי, או לתאגיד אחר ("זיקה" - כמשמעותה בסעיף 240(ב) לחוק החברות).

ועדות השקעה עמיתים - בחודש ספטמבר 2017 פורסמה **טיוטת תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (ועדת השקעות), התשע"ז-2017.** הטיוטה כוללת מספר שינויים בכל הקשור להרכב, מינוי, כשירות ודרכי העבודה של ועדות השקעה לכספי עמיתים, לעומת הדין הקיים כיום וביניהן דרישה כי כל החברים יהיו נציגים חיצוניים; שונו חלק מתנאי הסף לכשירות למינוי כחבר ועדת השקעות; נקבעו הוראות שנועדו להבטיח אי תלות של חבר ועדת השקעות; נקבעו כללים לאיסור כהונה צולבת בגוף מוסדי ובגוף פיננסי; נקבע כי תוקם ועדת איתור שתמליץ לדירקטוריון על מועמדים לתפקיד חבר ועדת השקעות; נקבע שתקופת המינוי של חבר ועדת השקעות תהיה ל-6 שנים ולא ניתן לשוב ולמנותו וכן נקבעו הוראות הנוגעות לדרכי העבודה של ועדת ההשקעות וכן נקבע כי דירקטוריונים בגופים מוסדיים שמשתייכים לאותה קבוצת משקיעים רשאים למנות ועדת השקעות עמיתים משותפת לכלל המשקיעים המוסדיים המשתייכים לאותה קבוצת משקיעים. חברי ועדות ההשקעה בחברה וכלל פנסיה וגמל מתמנים על ידי הדירקטוריון הרלבנטי לפי המלצת ועדת איתור שמונתה על ידי הדירקטוריון ומורכבת מיו"ר הדירקטוריון ושני דירקטורים חיצוניים.

ועדת השקעות נוסטרו - בחודש פברואר 2018 פורסמה **טיוטת חוזר ועדת השקעות שאינן תלויות תשואה**. טיוטת החוזר מסדירה היבטים שונים בדרכי עבודת ועדת השקעות נוסטרו לרבות בנושאים הבאים: מספר החברים; תנאי הסף לכשירות; תפקידי הוועדה ודרכי עבודתה. איתור ומיון המועמדים לועדת השקעות נוסטרו נעשה על ידי הדירקטוריון, כאשר החברים שהינם נציגים חיצוניים ממונים מקרב הדירקטורים החיצוניים המכהנים בחברה או נציגים חיצוניים.

ועדת משנה לאשראי – בהתאם להוראות הממונה, מינו ועדות ההשקעה, באישור הדירקטוריונים של הגופים המוסדיים בקבוצה, ועדת משנה לאשראי משותפת לגופים המוסדיים בקבוצה ("**ועדת משנה לאשראי**").

ועדת המשנה לאשראי מורכבת מחברים שהינם בעלי מומחיות וניסיון מוכחים בתחום האשראי. ועדת המשנה לאשראי כוללת נציגים חיצוניים בלבד.

תפקידיה של ועדת המשנה לאשראי הם לפקח על יישום מדיניות הדירקטוריון וועדות ההשקעות לעניין העמדת אשראי, לאשר העמדת אשראי בהתאם למדרג הסמכויות, ולקבל החלטות על אופן הטיפול בחובות בעייתיים, בהתאם למדרג הסמכויות.

ועדת אשראי פנימית - בהתאם להוראות הממונה, הגופים המוסדיים בקבוצה מינו ועדת אשראי פנימית המורכבת ממנהלים בכנף, אשר תפקידיה הם: לאשר העמדת הלוואה פרטית מנכסי הנוסטרו, מתן המלצה על העמדת הלוואה פרטית וטיפול בה ואישור תיקונים שאינם מהותיים בהלוואות פרטיות, הכל בהתאם למדרג הסמכויות.

.9.5.4 מגבלות, חקיקה, תקינה, חוזרים ואילוצים מיוחדים החלים על ניהול השקעות גופים מוסדיים

ניהול ההשקעות של גופים מוסדיים כפוף להוראות הדין החלות על מבטחים ועל קרנות הפנסיה וקופות גמל לרבות הוראות הממונה, כפי שהן מתפרסמות מעת לעת.

במסגרת זו, פעילות ההשקעה כפופה בעיקר **לתקנות ההשקעה**, **לפרק 4 לחוזר המאוחד - ניהול נכסי השקעה** ("**החוזר המאוחד**") וכן **להוראות חוזר כללי השקעה החלים על גופים מוסדיים** (בסעיף זה: "**חוזר כללי השקעה**"). תקנות ההשקעה, החוזר המאוחד וכן חוזר כללי השקעה מסדירים את עיקר מסגרת הוראות הדין החלה על השקעות גוף מוסדי.

.9.5.4.1 **תקנות ההשקעה, החוזר המאוחד וכללי ההשקעה (בס"ק זה: "הוראות הדין") –**

הוראות הדין קובעות את המסגרת הרגולטורית החלה על השקעות גוף מוסדי, ומתייחסות, בין השאר, לנושאים הבאים: **א.** מגבלות לחשיפה לתאגיד בודד וקבוצת תאגידים, חשיפה מצטברת לחמשת התאגידים הגדולים ביותר וחמשת קבוצות התאגידים הגדולות ביותר, כהגדרתן בתקנות; **ב.** השקעה בחו"ל במדינות שדירוג האשראי שלהן הוא (BBB-) ומעלה או חברות ב- OECD; **ג.** הגבלת החזקה באמצעי שליטה של תאגיד עד ל – 20%, למעט שותפויות ותאגידי נדל"ן לגביהן הותר להגיע לשיעור החזקה של 49% במגבלות מסוימות ובהיקף מצטבר מקסימלי שנקבע בדין; **ד.** מגבלה כמותית

להשקעה בזכויות מקרקעין מתוך סך נכסי הגוף המוסדי – עד 15%; **ה.** מגבלה לגבי שיעור ההחזקה בסדרת אג"ח סחיר לעד 25% מכל סדרה; **ו**. הגדרת צדדים קשורים לגוף המוסדי והטלת מגבלות על השקעות בגופים כאמור; **ז.** מגבלה על העמדת הלוואות שאינן מדורגות; **ח.** בנוסטרו - דרישה לקביעת כללים לניהול הנכסים כנגד ההתחייבויות לרבות לעניין מידת התאמת מח"מ נכסי ההשקעה, שיעור הנזילות ותנאי ההצמדה למאפייני ההתחייבויות; **ט.** קביעת כללים לתיקון חריגות אקטיביות ופסיביות מהוראות תקנות ההשקעה, דיווחים וסנקציות.

בחודש פברואר 2021 פרסם הממונה טיוטת תיקון לתקנות ההשקעה, אשר מציעה, בין היתר את התיקונים הבאים: כי (א) המגבלה לפיה משקיע מוסדי לא יוכל להחזיק למעלה מ-20% מיחידות קרן סל, תחול רק על קרנות סל שהן צד קשור לגוף המוסדי; (ב) יתאפשר למשקיע מוסדי להחזיק אמצעי שליטה בהיקף של מעל 20% ועד 29% נוספים מאמצעי שליטה בתאגידים מסוימים בתחום התשתיות בישראל, כאשר ההיקף המצטבר של השקעות מסוג זה יוגבל לשיעור של עד 4% מהשווי המשוערך של נכסי משקיע מוסדי; (ג) יתאפשר למשקיע מוסדי להשקיע באגרות חוב היברידיות בישראל בכפוף לתנאים המתוארים בטיוטה.

בנוסף, הטיוטה כוללת הקלות בסוגי ההשקעות המותרות לקרנות וותיקות. בהקשר זה יצוין כי עתודות הותיקה הינה קרן פנסיה ותיקה.

להערכת הגופים המוסדיים בקבוצה, בשלב זה, אין להוראות המוצעות במסגרת טיוטת התיקון לתקנות ההשקעה, השלכות מהותיות על הגופים המוסדיים או על כללי ההשקעה ביחס לכספי עמיתים.

הערכות הגופים המוסדיים בקשר עם טיוטת התיקון הינו מידע צופה פני עתיד, המתבסס על הערכות והנחות של הגופים המוסדיים בקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח והתוצאה בפועל עשויה להיות שונה באופן מהותי מזו שנחזתה והיא תלויה, בין היתר, בנוסחו הסופי של התיקון, ככל שיפורסם ובאופן יישומו בפועל.

9.5.4.2. **מגבלות על החזקה ועל ביצוע השקעות ואופן אישורם-**

בהתאם לדינים שונים, נמנות החזקות הקבוצה בתאגידים שונים - הן החזקות בנוסטרו והן החזקות עבור אחרים (כגון: כספי פוליסות תלויות תשואה, קופות גמל וקרנות פנסיה) במשותף. בשל מגבלות החזקה הקיימות בדין לגבי תאגידים בענפי פעילות מסוימים (כגון: תאגידים בנקאיים, מבטחים, חברות תקשורת) ו/או ביחס להחזקות בתאגידים שהינם צדדים קשורים של הקבוצה, ההחזקה המצרפית האמורה עלולה להיות מוגבלת והקבוצה עלולה להיות מנועה לעיתים מלהגדיל החזקות בניירות ערך של תאגידים כאמור, ולעיתים אף להידרש למכור החזקות קיימות, לרבות מהחזקות הקבוצה עבור אחרים.

בנוסף בהתאם להוראות **החוק לקידום התחרות ולצמצום הריכוזיות, התשע"ד-2013**, החזקות גוף מוסדי בסוג מסוים של אמצעי שליטה בתאגיד ריאלי משמעותי לא יעלו על 10%. נכון למועד פרסום הדוח, אין להוראה זו השלכה מהותית על פעילות ההשקעה של הגופים המוסדיים בקבוצה.

מגבלות על השקעה בצדדים קשורים – נוכח היותה של כלל החזקות, חברה ללא גרעין שליטה ונוכח העובדה כי בגופים מוסדיים לרבות החברה קיימים מאפיינים שונים, שאינם מצויים בכל חברה ציבורית ואשר קיומם מצדיק התייחסות שונה, בין היתר לאור העובדה כי הגופים המוסדיים מנהלים כספי עמיתים, אימצה החברה נוהל לאיתור ואישור עסקאות עם צדדים קשורים בחברה החל, בין היתר, על בעלי ענין בכלל החזקות ובחברה, דירקטורים, וגורמים נוספים, במסגרתו נקבעו פרוצדורות לאישור עסקאות עם צדדים קשורים והשקעות בהם וכן נקבעו מגבלות חשיפה לצדדים קשורים. לפירוט נוסף בדבר סטטוס השליטה בכלל החזקות ראה ביאורים 1(א) ו-(ב) לדוחות הכספיים, לפרטים נוספים אודות נוהל צדדים קשורים, ראה סעיף 10.2.1.2(א) להלן.

9.5.5. <u>להלן פירוט הוראות הדין הסופיות המהותיות שפורסמו בשנת הדוח ולאחריה, וכן תמצית טיוטות מהותיות שפורסמו על ידי הממונה, החלות על גופיים מוסדיים בקשר עם ניהול השקעותיהם:</u>

9.5.5.1. **חוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי, התשע"ח – 2018**

בחודש מרס 2018 אושר בכנסת **חוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי, התשע"ח- 2018** ("**החוק**"), אשר נכנס לתוקף בחודש ספטמבר 2019 ומטרתו להסדיר מחדש את דיני חדלות הפירעון והליכי שיקום והבראה. הוראות החוק מחליפות שורה של הוראות דין אשר הסדירו עד כה את דיני חדלות הפירעון. החוק מסדיר, בין השאר, את הנושאים הבאים: (1) הגדרת חדלות הפירעון של תאגיד; (2) אפשרויות הכניסה להליכי שיקום ו/או פירוק של תאגיד; (3) חלוקת התמורות בין הנושים השונים; (4) הגבלת כוחם של בעלי שעבוד צף כך שיוכלו להיפרע רק מ-75% מהנכסים הכפופים לשעבוד הצף, כך שהנושים שאינם מובטחים יזכו לפירעון גדול יותר של החוב כלפיהם; (5) ביטול חלק מהחובות בדין קדימה; (6) קביעת חובת זהירות מיוחדת לדירקטורים ומנכ"לים במצב שבו החברה מצויה במצב כלכלי של חדלות פירעון אבל עוד לא הוכרזה ככזו מן הבחינה המשפטית; (7) קביעת הוראות המקנות לבית המשפט סמכות להורות לספק אשר סיפק ערב מתן צו לפתיחת הליכים לגבי התאגיד, או בסמוך לפני המועד האמור גם אם הפסיק לספקו, הספקת שירות או מצרך חיוני לתאגיד בשיקום.

בנוסף, בחודש מרס 2021 **נחקק תיקון חוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי (תיקון מס' 4 – הוראת שעה)(נגיף הקורונה החדש)(עיכוב הליכים לשם גיבוש ואישור הסדר חוב)** שנועד לתת מענה לעליה בהיקף החייבים שנקלעו לקשיים כלכליים בשל משבר הקורונה. עיקרי התיקון כוללים אפשרות לקבלת צו הקפאת הליכים למשך שלושה חודשים, עם אפשרות הארכה לחודש נוסף, שימור התקשרויות חוזיות של החברה, והותרת נושאי המשרה בחברה (כאשר נוספה חובת מינוי מנהל הסדר).

להערכת החברה יכול כי להוראת השעה תהיינה השלכות בכל הקשור להשקעות באג"ח של תאגידים, נוכח האפשרות של התאגיד לקבל בתנאים מסוימים צו הקפאת הליכים למשך שלושה חודשים.

הערכת החברה בקשר עם הוראת השעה הינה מידע צופה פני עתיד, המתבסס על הערכות והנחות, נכון למועד פרסום הדוח והתוצאה בפועל עשויה להיות שונה באופן מהותי מזו שנחזתה והיא תלויה, בין היתר, באופן יישומה בפועל.

9.5.5.2. **טיוטת תקנות הפיקוח על שירותים פיננסים (קופות גמל)(הוצאות ישירות בשל ביצוע עסקאות)(הוראת שעה), התש"ף-2019** (להלן: "**תקנות ההוצאות**")

תקנות ההוצאות קובעות את סוגי ההוצאות בהן ניתן לחייב את העמיתים ומחילות מגבלה מצטברת כמותית שנתית בשיעור של 0.25% מהנכסים, על סכום ההוצאות שניתן לחייב את העמיתים, בגין חלק מסעיפי ההוצאות הנכללים בתקנות ההוצאות.

בחודש נובמבר 2019 פרסם הממונה טיוטת תקנות לפיהן הוארכה הוראת השעה הקבועה בתקנה 3א בשנתיים נוספות, כך שתחול עד ליום 31 בדצמבר 2021.

בחודש מרס 2021 פרסמה הרשות מכתב ולפיו תוקף תקנות ההוצאות הישירות יעמדו בתוקפן עד שלושה חודשים מיום התכנסות הכנסת ה-24.

להערכת החברה, ככל שלא תוארך הוראת השעה, עלולות להיות לכך השלכות מהותיות על החברה.

9.5.5.3. **טיוטת תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל)(השתתפות חברה מנהלת באסיפה כללית)(תיקון), התשע"ט-2019 וטיוטת תיקון החוזר המאוחד: הוראות לעניין הצבעה של משקיע מוסדי באסיפה כללית של תאגיד**

בחודש מאי 2019, פרסם הממונה **טיוטת תקנות פיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל)(השתתפות חברה מנהלת באסיפה כללית)(תיקון), התשע"ט-2019** (להלן: "**תקנות ההצבעות**") ו**טיוטת תיקון החוזר המאוחד: הוראות לעניין הצבעה של משקיע מוסדי באסיפה כללית של תאגיד** (להלן: "**הטיוטות**") השינויים העיקריים המוצעים בטיוטות הינם: (א) ביטול אפשרות להתקשרות של משקיע מוסדי עם גורם מקצועי לעניין הצבעות באסיפות כלליות. (ב) דרישה לאישור וועדת ההשקעות של המשקיע המוסדי ברוב של הנציגים החיצוניים במקרה של הצבעה בתאגיד ללא שולט. (ג) קביעה כי

הגורם המחליט במשקיע המוסדי לגבי הצבעה באסיפות יהיה גורם הכפוף מקצועית רק לוועדת ההשקעות של המשקיע המוסדי ולא גורם המעורב בהשקעות של כספי הגוף המוסדי העומדים כנגד התחייבויות שאינן תלויות תשואה.

בחודש דצמבר 2019, הודיעה חברת אנטרופי שירותי מחקר (להלן: "**אנטרופי**"), המייעצת לגופים המוסדיים בקבוצה כי בכוונתה להפסיק לתת שירותי ייעוץ בקשר עם הצבעה באסיפות, וכי תמשיך להציע שירותים נלווים בלבד.

בחודש יוני 2020 התקשרו הגופים המוסדיים בקבוצה עם חברת עמדה מחקר כלכלי בע"מ ("**עמדה**") לצורך קבלת שירותים נלווים להצבעה באסיפות במתכונת שונה, והחל מחודש אוגוסט 2020 הגופים המוסדיים בקבוצה מקבלים שירותים כאמור מעמדה.

בהתאם, כלל שטיוטת התקנות תתקבל, הגופים המוסדיים בקבוצה מעריכים כי לא תהיה לה השלכה מהותית על הגופיים המוסדיים.

9.5.5.4. **מדיניות למתן היתר להחזקת אמצעי שליטה בגוף מוסדי לגופים המנהלים כספי לקוחות**

בחודש יולי 2019 פרסמה הרשות **"מדיניות למתן היתר להחזקת אמצעי שליטה בגוף מוסדי בלא שולט לגופים המנהלים כספי לקוחות",** אשר קובעת תנאים שבהתקיימם יינתן היתר החזקה (החזקה מעל 5% מסוג מסוים של אמצעי שליטה) של גופים מוסדיים, קרנות נאמנות או קרנות סל המבקשים לקבל היתר החזקה בגוף מוסדי בלא שולט. בהתאם למדיניות האמורה, היתר כאמור יינתן במקרים בהם שיעור ההחזקה של מקבל היתר החזקה לא יעלה על 7.5% מאמצעי שליטה בגוף מוסדי בלא שולט ובלבד ששיעור החזקותיו שאינן עבור לקוחותיו יהיה נמוך מ- 5%.

בהתאם למדיניות כאמור, במהלך שנת הדוח חלק מהגופים המוסדיים הגדילו את אחזקותיהם בכלל החזקות. לפרטים נוספים ראה דיווח מיידי שפרסמה כלל החזקות מיום 7 בינואר 2021 (אסמכתא 2021-01-003306).

בחודש מרס 2020 וכחלק מהוראות הממונה עקב התפשטות נגיף הקורונה, הורחבה המדיניות האמורה ונקבע כי ניתן להגיש בקשה להיתר כאמור גם ביחס לגופים מוסדיים שיש להם בעל שליטה. בהתאם, בחודש אפריל 2020 הגישו הגופים המוסדיים בקבוצה בקשה לקבלת היתר להחזיק עד 7.5% מאמצעי שליטה בגופים מוסדיים אחרים אשר אושרה בחודש מרס 2021.

9.5.5.5. **עמדת ממונה – השקעה בחברות אינשורטק**

בחודש ינואר 2020 פרסם הממונה עמדה בדבר השקעה בחברות אינשורטק, אשר מטרתה להפחית חסמים בפני השקעה של חברות ביטוח ביוזמות ופיתוח תשתיות בענף האינשורטק. העמדה כוללת קווים מנחים למתן אישור עבור שליטה או החזקה באמצעי שליטה בתאגיד אינשורטק בשיעור העולה על 20%, שעיקרם כי ההשקעה תבוצע מכספי הנוסטרו של המבטח בלבד, וכי סך גובה ההשקעה הכולל של המבטח בתאגיד אינשורטק לא יעלה על הנמוך מבין 100 מיליון ש"ח או 1% מנכסי המבטח בניכוי נכסים העומדים כנגד התחייבויות תלויות תשואה.

נכון למועד פרסום הדוח, אין לעמדת הממונה השלכה מהותית על החברה.

9.5.5.6. **מסלול הטבה מס' 43 – עידוד השקעות של גופי השקעה מוסדיים בתעשייה עתירת הידע -**

בחודש יולי 2020 פרסמה הרשות הלאומית לחדשנות טכנולוגית מסלול הטבה 43 במטרה לעודד השקעות של גופים מוסדיים בחברות הייטק ישראליות. במסגרת התכנית, ובהתקיימותם של התנאים המפורטים במסלול ההטבה, תינתן הגנה חלקית של רשות החדשנות מפני הפסדים בהשקעות כאמור. בהתאם, הגישו הגופים המוסדיים בקבוצה בקשה לקבלת הגנת השקעות בהתאם למסלול ההטבה. בחודש ספטמבר 2020 זכו הגופים המוסדיים בהטבה האמורה בהיקף של 200 מיליון ש"ח. הגופים המוסדיים בקבוצה החלו בביצוע השקעות בהתאם להוראות המסלול. להערכת הגופים המוסדיים בחברה, אין למסלול ההטבה השלכות מהותיות על השקעות הגופים המוסדיים בקבוצה.

הערכת החברה בקשר עם האמור הינה מידע צופה פני עתיד, המתבסס על הערכות והנחות של הגופים המוסדיים בקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח והתוצאה בפועל עשויה להיות שונה באופן מהותי מזו שנחזתה והיא תלויה, בין היתר, בהשקעות שיבוצעו על ידי הגופים המוסדיים.

9.5.5.7. **הוראות הממונה עקב התפרצות נגיף הקורונה**

במהלך שנת 2020 עקב התפשטות נגיף הקורונה והשלכותיו על הכלכלה בישראל, פרסם הממונה שורת תיקונים והוראות שעה להוראות החוזר המאוחד, ובכללם:

(א) עיגון כהוראה קבועה את הוראת השעה המאפשרת לגוף מוסדי להעמיד ללקוחותיו, המנהלים אצלו כספים צבורים, הלוואה בשיעור גבוה משיעור של שלושים אחוז ובלבד שיש להם מקור הכנסה חודשי קבוע, בדמות קבלת קצבת זקנה מקרן פנסיה או מחברת ביטוח או באמצעות קבלת פנסיה תקציבית;

(ב) מתן אפשרות למשקיע מוסדי אשר הפך לשולט בתאגיד לווה או למחזיק מעל 20% מאמצעי שליטה של תאגיד לווה כתוצאה מהסדר חוב, בהתקיימות תנאים מסוימים, להמשיך ולשלוט או להחזיק בשיעור כאמור.

בנוסף נקבעו הוראות שעה בנושאים הבאים:

(ג) מתן הקלות בדרישות דיווחי משקיע מוסדי לממונה על חריגה אקטיבית או חריגה פאסיבית מהותית וכן קביעה כי חריגה מטווח הסטייה שנקבע על ידי משקיע מוסדי ועד לטווח סטיה של 10 נקודות האחוז לא תחשב כשינוי במדיניות השקעה, אלא כחריגה פסיבית (בתוקף עד ליום 30 ליוני 2020);

(ד) מתן הקלות לגוף מוסדי ביחס לאנליזות לרכישת אגרות חוב סחירות ולא סחירות בשוק המשני, באופן שוועדת ההשקעות של הגוף המוסדי תקבע את היקף האנליזה הנדרש, וכן מתן אפשרות לדחות את המועד בו יש לעדכן אנליזות אשר צפויות לפקוע (בתוקף עד ליום 31 ליולי 2020);

(ה) מתן אפשרות לאפשר לוועדת השקעות של גוף מוסדי להקל בדרישות בדבר תניות חוזיות ואמות מידה פיננסיות ביחס לרכישת אגרות חוב סחירות ולא סחירות (בתוקף עד ליום 31 ליולי 2020);

(ו) מתן אפשרות לגוף מוסדי להשקיע עד 49% באיגרות חוב סחירות שאינן איגרות חוב של מדינת ישראל או בניירות ערך מסחריים של מנפיק, וזאת חלף החזקה מקסימלית של עד 25% הקבועה היום בהוראות הדין (בתוקף עד ליום 30 לספטמבר 2020);

(ז) מתן אפשרות למשקיע מוסדי בהתקיימות מספר תנאים, לגבות מנכסי קופת גמל שבניהולו או מכספים העומדים כנגד התחייבויות תלויות תשואה את דמי הניהול שגובה מנהל קרן סל, בשיעור שלא יעלה על 0.1% משווי הנכסים של קרן הסל, ובתנאי שהשיעור הכולל בגין השקעה בקרנות סל כאמור לא יעלה על 5% ממגבלת ההוצאות הישירות (בתוקף עד ליום 31 לדצמבר 2020);

(ח) מתן אפשרות למבוטח לתת הלוואה, להשקיע בנכס חוב לא סחיר או להשאיל נייר ערך שאינו מדורג בתנאי שהיקף ההשקעות אינו עולה על חמישה אחוזים מהנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות מסוג 10, 40 או 70, כאשר החישוב מתבצע ביחס לכל סוגי ההתחייבויות יחד, במקום לכל סוג בנפרד (בתוקף עד ליום 31 למרס 2021);

(ט) הארכת משך הזמן בו נדרש גוף מוסדי לפעול כנגד עמית או מבוטח לפירעון הלוואה שלא נפרעה במועדה מ-30 ימי עסקים ל-60 ימי עסקים (בתוקף עד ליום 31 למרס 2021);

(י) מתן אפשרות למשקיע מוסדי להעמיד הלוואות לחוסכים לתקופה של עד 15 שנה, במקום תקופה של עד שבע שנים (בתוקף עד ליום 31 למרס 2021).

להערכת הגופים המוסדיים בקבוצה, להוראות הממונה האמורות שעיקרן פקע, כמפורט לעיל, לא היו השלכות מהותיות על הגופים המוסדיים בקבוצה.

לפרטים נוספים בדבר השלכות התפרצות נגיף הקורונה והשפעתו על תוצאות ההשקעות ראה ביאור 1(ד) לדוחות הכספיים וכן חלק ב' לדוח- דוח הדירקטוריון, סעיף 2(א)(3).

.9.5.5.8 **תיקון הוראות החוזר המאוחד מודל דירוג פנימי**

בחודש נובמבר 2020 ובמטרה לעודד את שיפור איכות ההערכה והניהול של סיכוני האשראי בגין השקעות בנכסי חוב ולקדם התמחות בדירוג אשראי בגופים מוסדיים, פרסם הממונה תיקון להוראות החוזר המאוחד, בפרק ניהול נכסי השקעה, לעניין מודל דירוג פנימי של אשראי הניתן על ידי גופים מוסדיים ("**התיקון**"). במסגרת התיקון נקבע כי יראו מודל הדירוג המקיים את התנאים החדשים שנדרשים במסגרת התיקון, כמודל דירוג פנימי שאישר הממונה וזאת חלף אישורו של הממונה למודל, שנדרש בעבר. התיקון מפרט את התנאים הנדרשים בהתייחס למאפייני המודל, אופן תיקופו, תיעודו ואופן השימוש בו. עוד נקבע כי דירקטוריון הגוף המוסדי יוכל להסמיך ועדה מוועדותיו לביצוע תפקידיו הקשורים באישור מודל דירוג פנימי ופיקוח על השימוש בו. בכוונת הגופים המוסדיים בקבוצה לפתח מודלים לדירוג פנימי כאמור.

9.5.5.9. **תיקון הוראות החוזר המאוחד - תיקונים שונים**

בחודש אוקטובר 2020 פרסם הממונה תיקונים שונים להוראות החוזר המאוחד בפרק ניהול נכסי השקעה שעיקרם קביעה כי שווי מזומנים ייכלל במסגרת סל השקעה לצורך פעילות שוטפת של סל או כבטוחה לנכסי סל השקעה; מתן אפשרות למשקיע מוסדי לנהל סלי השקעה, גם ביחס להלוואות עמיתים או מבוטחים; הרחבת אפשרות להשקעה של גופים מוסדיים באמצעות סלי השקעה גם ביחס לנכסים המוחזקים כנגד מספר סוגי התחייבויות שאינן תלויות תשואה (נוסטרו); ועדכון רשימת חברות הדירוג המאושרות לדירוג חוב מחוץ לישראל. להערכת הגופים המוסדיים בקבוצה, להוראות הממונה האמורות לעיל, אין השלכות מהותיות על הגופים המוסדיים בקבוצה.

הערכת הגופים המוסדיים בקשר עם טיוטת התיקון הינו מידע צופה פני עתיד, המתבסס על הערכות והנחות של הגופים המוסדיים בקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח והתוצאה בפועל עשויה להיות שונה באופן מהותי מזו שנחזתה והיא תלויה, בין היתר, בנוסחו הסופי של התיקון, ככל שיפורסם ובאופן יישומו בפועל.

9.5.5.10. **תיקון הוראות החוזר המאוחד לעניין עסקה בין צדדים קשורים**

בחודש ינואר 2020 פרסם הממונה תיקון הוראות החוזר המאוחד שמטרתו לאפשר במקרים חריגים ובכפוף לתנאים מחמירים שנקבעו לבצע עסקאות לרכישה ומכירה של נכס לא סחיר בין משקיעים מוסדיים המנויים על אותה קבוצת משקיעים ובלבד שהעסקה היא לטובת כל המשקיעים המוסדיים הנמנים על אותה קבוצה.

להערכת הגופים המוסדיים בקבוצה, להוראות הממונה האמורות לעיל, אין השלכות מהותיות על הגופים המוסדיים בקבוצה.

הערכת הגופים המוסדיים בקשר עם טיוטת התיקון הינו מידע צופה פני עתיד, המתבסס על הערכות והנחות של הגופים המוסדיים בקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח והתוצאה בפועל עשויה להיות שונה באופן מהותי מזו שנחזתה והיא תלויה, בין היתר, בנוסחו הסופי של התיקון, ככל שיפורסם ובאופן יישומו בפועל.

9.5.5.11. **טיוטת תיקון הוראות החוזר המאוחד – השאלת ניירות ערך**

בחודש ינואר 2021 פרסם הממונה טיוטת תיקון הוראות החוזר המאוחד המאפשרת השאלה מול בורסה וזאת נוכח השקת מערכת מאגר השאלות המרכזי לניירות ערך של הבורסה, כמו כן עודכנו חובות האנליזה המוטלת על גוף מוסדי טרם ביצוע השאלת נייר ערך.

להערכת הגופים המוסדיים בקבוצה, לטיוטת הממונה האמורה לעיל, ככל שתתקבל, אין השלכות מהותיות על הגופים המוסדיים בקבוצה.

הערכת הגופים המוסדיים בקשר עם טיוטת התיקון הינו מידע צופה פני עתיד, המתבסס על הערכות והנחות של הגופים המוסדיים בקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח והתוצאה בפועל עשויה להיות שונה באופן מהותי מזו שנחזתה והיא תלויה, בין היתר, בנוסחו הסופי של התיקון, ככל שיפורסם ובאופן יישומו בפועל.

9.5.5.12. **טיוטת תיקון הוראות החוזר המאוחד – שיקולי השקעה הנוגעים להיבטים סביבתיים, חברתיים והיבטי ממשל תאגידי ולסיכונים מתפתחים, סיכוני סייבר וסיכונים טכנולוגיים**

בחודש פברואר 2020 פרסם הממונה טיוטת תיקון הוראות החוזר המאוחד, לפיו על ועדת ההשקעות של משקיע מוסדי לקבוע במסגרת מדיניות ההשקעה הכללית, מדיניות שמתייחסת להיבטים סביבתיים, חברתיים ולהיבטי ממשל תאגידי ("**ESG**") בתאגידים בהם משקיע המשקיע המוסדי. מדיניות זו תתייחס בין היתר לזיהוי סיכונים רלבנטיים שעשויים להשפיע על תיק ההשקעות, כמו סיכונים הנובעים מהשפעות סביבתיות ומשינויי אקלים. וועדת ההשקעות תהא רשאית לקבוע שניתן להתקשר עם נותני שירות חיצוניים בעלי מומחיות בתחום ה-ESG בכפוף להתקיימותם של תנאים מסוימים. במסגרת אותה מדיניות יפרט המשקיע המוסדי שיקולי השקעה הנוגעים לסיכונים טכנולוגיים ולסיכוני סייבר. עוד טרם פרסום הטיוטה, קבעו וועדות ההשקעה של הגופים המוסדיים בחברה מדיניות שמתייחסת להיבטי ESG וכן התקשרו עם נותן שירותים חיצוני בעל מומחיות בתחום דירוג ה-ESG. בהתאם, להערכת הגופים המוסדיים בקבוצה, לטיוטת הממונה האמורה, ככל שתתקבל, אין השלכות מהותיות על הגופים המוסדיים בקבוצה.

הערכת הגופים המוסדיים בקשר עם טיוטת התיקון הינו מידע צופה פני עתיד, המתבסס על הערכות והנחות של הגופים המוסדיים בקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח והתוצאה בפועל עשויה להיות שונה באופן מהותי מזו שנחזתה והיא תלויה, בין היתר, בנוסחו הסופי של התיקון, ככל שיפורסם ובאופן יישומו בפועל.

.9.5.6 השקעות מנוהלות

להשפעת ההכנסות מהשקעות על רווחי החברה ראה חלק ב לדוח- דוח הדירקטוריון סעיף 2.1.4.

.9.5.6.1 **התפלגות הנכסים המנוהלים בחברה ליום 31 בדצמבר 2020**

	נכסים המוחזקים כנגד התחייבויות ביטוחיות תלויות תשואה	נוסטרו- נכסים המוחזקים כנגד התחייבויות בביטוח כללי, בריאות והון עצמי[61]	נוסטרו - נכסים המוחזקים כנגד התחייבויות בביטוח חיים ובריאות (סיעוד ומחלות קשות)
מזומנים ושווי מזומנים	6.67%	11.76%	1.07%
אג"ח ממשלתיות סחירות	14.64%	20.74%	2.06%
אג"ח קונצרניות סחירות	16.02%	18.22%	2.44%
מניות וני"ע סחירים אחרים	42.45%	14.23%	5.24%
אג"ח מיועדות	0.00%	0.00%	61.99%
פקדונות והלוואות	6.31%	11.82%	16.47%
אחרים(*)	13.91%	23.23%	10.73%
סה"כ נכסים	**100.00%**	**100.00%**	**100.00%**

* כולל בעיקר אג"ח קונצרני לא סחיר, קרנות השקעה וזכויות במקרקעין.

.9.5.6.2 **התפלגות הנכסים המנוהלים בכלל ביטוח אשראי ליום 31 בדצמבר 2020:**

	נוסטרו- נכסים המוחזקים כנגד התחייבויות בביטוח כללי והון עצמי	נכסים המוחזקים כנגד התחייבויות ביטוחיות תלויות תשואה	נוסטרו - נכסים המוחזקים כנגד התחייבויות בביטוח חיים
מזומנים ושווי מזומנים	14.27%	-	-
אג"ח ממשלתיות סחירות	40.60%	-	-
אג"ח קונצרניות סחירות	21.17%	-	-
מניות וני"ע סחירים אחרים	2.99%	-	-
פקדונות והלוואות	18.55%	-	-
אחרים(*)	2.42%	-	
סה"כ נכסים	**100.00%**	-	-

[61] לא כולל סיעוד ומחלות קשות.

* כולל בעיקר אג"ח קונצרני לא סחיר, קרנות השקעה וזכויות במקרקעין.

.9.5.6.3 **התפלגות נכסי קרנות הפנסיה המנוהלות על ידי החברות המנהלות (כלל פנסיה וגמל ועתודות הותיקה) בקבוצה ליום 31 בדצמבר 2020**

	מיטבית- עתודות קרן חדשה	מיטבית- עתודות קרן משלימה	עתודות הותיקה
מזומנים ושווי מזומנים	2.27%	6.49%	1.95%
אג"ח ממשלתיות סחירות	2.86%	23.16%	14.46%
אג"ח קונצרניות סחירות	7.27%	18.85%	11.07%
מניות וני"ע סחירים אחרים	41.34%	40.47%	18.32%
אג"ח מיועדות	29.37%	0.00%	38.76%
פקדונות והלוואות	4.88%	3.59%	4.33%
אחרים(*)	12.01%	7.44%	11.11%
סה"כ נכסים	**100.00%**	**100.00%**	**100.00%**

* כולל בעיקר אג"ח קונצרני לא סחיר, קרנות השקעה וזכויות במקרקעין.

.9.5.6.4 **התפלגות נכסי קופות הגמל המנוהלות על ידי כלל פנסיה וגמל ליום 31 בדצמבר 2020 לפי חלוקה לסוגי קופות:**

	קופת גמל לתגמולים	קרנות השתלמות	קופות גמל מרכזיות
מזומנים ושווי מזומנים	3.53%	6.32%	7.09%
אג"ח ממשלתיות סחירות	24.27%	17.87%	22.02%
אג"ח קונצרניות סחירות	19.12%	12.50%	19.57%
מניות וני"ע סחירים אחרים	27.32%	41.51%	38.44%
פקדונות והלוואות	16.31%	9.78%	6.21%
השקעות אחרות(*)	9.45%	12.02%	6.67%
סה"כ נכסים	**100.00%**	**100.00%**	**100.00%**

* כולל בעיקר אג"ח קונצרני לא סחיר, קרנות השקעה וזכויות במקרקעין.

.9.5.7 <u>השקעות בחברות מוחזקות</u>

בשנת הדוח לא היו לחברה השקעות מהותיות בחברות מוחזקות ו/או שותפויות ו/או מיזמים שאינן חברות בנות. לפרטים בדבר נוהל לבחינת המהותיות לצורך סיווג עסקאות השקעה שאימצה החברה ראה סעיף 10.2.1.5 להלן. לפרטים בדבר עסקת מכלול והרחבת פעילות כלל פיננסים בע"מ ראה סעיף 7.1.1.4(ג) לעיל.

.9.6 **<u>ביטוח משנה</u>**

ביטוח משנה הינו כלי לניהול סיכונים ביטוחיים וגידורם ולהגנה על ההון. באמצעות ביטוח המשנה חולקת חברת הביטוח את סיכוניה עם חברות ביטוח נוספות, מצמצמת את חשיפתה לסיכונים ביטוחיים (בפרט לצבר של נזקים באירוע קטסטרופה, כגון נזקי טבע, רעידת אדמה, אש וכד') ומאפשרת הרחבת היקף ההתחייבויות הביטוחיות אותן היא יכולה לקחת על עצמה וזאת בתמורה כספית ותוך יצירת חשיפה לסיכון צד נגדי.

ההתקשרות בביטוח משנה אינה פוטרת את חברת הביטוח מהתחייבויותיה כלפי המבוטחים וההתחשבנות עם מבטחי המשנה מבוצעת לאורך שנות החשיפה הביטוחית. לפיכך יש חשיבות ליציבות מבטחי המשנה.

סוגי חוזי ביטוח המשנה העיקריים הינם:

1. **TREATY –** הסכם עם מבטח משנה, בו מתחייב מבטח המשנה להשתתף בסיכונים, בדרך כלל, בענף מסוים.

2. **ביטוח פקולטטיבי** – הסכם עם מבטח משנה לגבי עסקים ספציפיים (לרוב אצל לקוחות עסקיים גדולים) אשר בהם גבולות האחריות חורגים מגבולות ה- TREATY, או שמסיבות אחרות החברה בוחרת לערוך אותו במסגרת זו.

ההסכמים האמורים יכולים להיות עם מבטח משנה אחד או עם מספר מבטחי משנה.

בנוסף, ניתן לחלק את חוזי ביטוח המשנה לפי אופן החלוקה בסיכונים:

1. **ביטוח משנה יחסי –** השתתפות מבטח המשנה בסיכון מוגדרת מראש בהתאם לחלקו היחסי בפרמיה והוא משתתף באותו שיעור שנטל על עצמו בתשלום הנזק. קיימים שני סוגים עיקריים של ביטוח משנה יחסי:

- **חוזה מסוג "מיכסה" (QUOTA SHARE) -** הסכם ביטוח משנה יחסי, לפיו מסכימים מבטחי המשנה לקבל שיעור קבוע של כל הביטוחים מסוג מסוים שהמבטחים הישירים קיבלו עליהם. מבטח המשנה מקבל חלק יחסי מהפרמיה הרלוונטית שמקבל המבטח הישיר ומתחלק בנזקים ובהוצאות באותו יחס והכל עד לסכום שנקבע, ובהתאם לתנאי החוזה.
- **חוזה מסוג "עודפים" (SURPLUS) -** הסכם ביטוח משנה יחסי, שבו המבטח הישיר נושא בסכום קבוע (ידה) אותו הוא קובע (שייר) ומבטח המשנה נושא במכפלות של הידה עד לקיבולת מוסכמת. אחוז ההשתתפות של החברה נקבע על פי יחס השייר מסכום הביטוח ובהתאם לכך הפרמיה והתביעות מתחלקות בין החברה למבטח המשנה.

ככלל, בגין הסכם ביטוח משנה יחסי (Treaty או פקולטטיבי) מתקבלת עמלה ממבטחי המשנה בשיעור מוסכם מהפרמיה למבטחי משנה.

2. **ביטוח משנה לא יחסי מסוג "הפסד יתר" (XOL - EXCESS OF LOSS) -** הסכם ביטוח משנה לא יחסי, לפיו מבטח המשנה לוקח על עצמו את הרובד שעליו הוסכם מראש ומשתתף בתשלום הנזק רק אם הנזק הגיע לרובד בו הוא משתתף. בחוזים מסוג זה החלוקה בסיכון אינה יחסית והשתתפות מבטח המשנה מותנית בגובה הנזק עד לתקרה שנקבעה, ככל שנקבעה.

ביטוח הקטסטרופה של החברה הינו חוזה ביטוח משנה לא יחסי, אשר החברה רוכשת על מנת להגן על השייר שלה (בנוסף לכיסוי הקיים בביטוחי המשנה היחסיים), וזאת על בסיס הערכה של הנזק הצפוי בשייר בהסתברות נתונה, לו החברה עלולה להיות חשופה כתוצאה מאירוע קטסטרופה.

בגין הסכמי ביטוח משנה לא יחסי, בדרך כלל לא מתקבלת עמלה ממבטחי משנה, למעט בביטוחים פקולטטיביים מסוג **XOL - EXCESS OF LOSS**.

.9.6.1 <u>מדיניות ביטוח המשנה</u>

על פי **חוזר הממונה בנושא "ניהול החשיפה למבטחי משנה"** מיום 7 בדצמבר 2003, לפחות אחת לשנה ידון הדירקטוריון ויקבע את מדיניות החשיפה ואת הערכות המבטח לניהול החשיפה ולבקרה עליה, למבטח משנה בודד ולקבוצת מבטחי משנה בעלי זיקה כלכלית (להלן ביחד – "**מבטחי משנה**"). על הדירקטוריון לקיים את הדיון, לאחר שעמד על איכות הכלים הקיימים במבטח לניהול ולבקרה על החשיפה כלפי מבטחי המשנה.

מדיניות החשיפה למבטחי משנה תכלול, בין היתר, מדיניות ניהול החשיפה מול מבטחי משנה בענפים - חיים, כללי ובריאות, וכן הגדרת מסגרת חשיפה מרבית למבטחי המשנה, על-פי פרמטרים שיקבע הדירקטוריון. פרמטר כאמור אפשר שיהיה פרמטר איכותי, דוגמת דירוגו הבינלאומי של מבטח המשנה.

הדירקטוריון יפקח על יישום המדיניות שקבע ויטפל באירועים חריגים.

הדירקטוריונים של הגופים המוסדיים בקבוצה מאשרים אחת לשנה מדיניות ביטוח משנה בהתאם לתחומי הפעילות של הקבוצה, על בסיס המלצות שגובשו על ידי הנהלת כל גוף מוסדי/חטיבה והמלצות אגף ניהול סיכונים. במסגרת זו נקבעת מדי שנה מדיניות השיירים לענפים השונים וכן נבחנים הסדרי ביטוח המשנה לסוגיהם. לעניין החשיפה למבטחי משנה, מדיניות חברות הביטוח בקבוצה להתקשרויות חדשות כוללת דרישות סף לבחירת מבטחי משנה המתייחסות בין השאר לדירוג האשראי שלהם ולפרמטרים איכותיים נוספים, לרבות ביחס לניסיון העבר, כאשר בענפי ביטוח בהם החשיפה למבטחי משנה היא ארוכת טווח, נדרש דירוג אשראי מינימלי גבוה יותר. כמו כן, כוללת המדיניות מסגרת חשיפה מרבית

הקובעת מהו השיעור המקסימלי של החשיפה למבטח משנה בודד ו/או לקבוצת מבטחי משנה ו/או לקבוצת דירוג של מבטחי משנה, מהון החברה. בנוסף, קובעת המדיניות מגבלות לחשיפה פוטנציאלית למבטח משנה ולקבוצת מבטחי משנה, באירוע רעידת אדמה לפי MPL.[62]המדיניות קובעת מנגנוני ניהול ובקרה של חשיפה למבטחי המשנה, לרבות דיווחים לדירקטוריונים של הגופים המוסדיים הרלבנטיים, אודות העמידה במגבלות האמורות.

בעסקי הביטוח הכללי, חוזי ביטוחי המשנה היחסיים והפקולטטיביים של הקבוצה בענפי הביטוח השונים, נערכים בדרך כלל על בסיס שנתי על פי שנת חיתום (שבה הופקה הפוליסה) עם מבטחי משנה שונים. חלקו היחסי של כל מבטח משנה בכל אחד מענפי הביטוח יכול להשתנות משנה לשנה ומענף לענף, וזאת על פי המדיניות העסקית של הקבוצה ואופי העסקים שאותם היא מבקשת לבטח. ככלל, חוזים שאינם יחסיים נערכים על בסיס שנתי לפי שנת האירוע (שבה אירע הנזק).

בעסקי ביטוח החיים ועסקי ביטוח הבריאות המכסים סיכוני ריסק מוות, אובדן כושר עבודה, נכות, מחלות קשות, סיעוד והוצאות רפואיות והמאופיינים בפוליסות ארוכות טווח, ההתקשרות עם מבטחי המשנה נעשית לתקופת כל חיי הפוליסות שנמכרו בתקופת הסכם ביטוח המשנה, להוציא התקשרות לסיכון קטסטרופה הנערכת על בסיס שנתי לפי שנת האירוע.

היכולת של החברה להתקשר בהסכמי ביטוח משנה ותנאי ההתקשרות תלויים גם בתנאי השוק, בקיבולת מבטחי המשנה, העומדים בתנאי הסף שקבעה הקבוצה ביחס לסיכונים הרלוונטיים וכן בנכונותם של מבטחי המשנה ליטול על עצמם סיכונים אלו.

בשנת הדוח לא ביצעה הקבוצה עסקאות ביטוח משנה חריגות.

לפרטים נוספים ראה ביאור 35(ו)(8) לדוחות הכספיים.

לגורמי הסיכון הנובעים מהתקשרויות עם מבטחי משנה ראה סעיף 9.13(ב)(4) להלן.

.9.6.2 ביטוח משנה בתחום ביטוח כללי

.9.6.2.1 סוגי הסדרי ביטוח המשנה העיקריים בתחום

בענפי חבויות כגון: חבות מעבידים, אחריות מקצועית, חבות מוצר וצד ג', קיימת הגנה לחשיפה באמצעות חוזי ביטוח משנה לא-יחסי להגנה בפני תביעות גדולות.

בענף ביטוח רכב חובה החברה מגינה על החשיפה באמצעות חוזי ביטוח משנה יחסי ולא יחסי.

ככלל, חשיפת החברה בענפי רכוש ואובדן רווחים ובפעילות הערבויות (לרבות ערבויות מכר וביצוע), מוגנת באמצעות חוזי ביטוח משנה יחסיים. בענפי הרכוש ואובדן רווחים נרכש בנוסף חוזה ביטוח משנה לא יחסי לכיסוי קטסטרופה (משותף לכל ענפי הרכוש), המעניק הגנה על חלקה של החברה בשייר העצמי של נזקים עקב אירוע קטסטרופה (לרבות רעידת אדמה), ראה סעיף 9.6.7 להלן.

בביטוחים מסוימים נרכש ביטוח משנה ספציפי (פקולטטיבי), במקום או בנוסף לכיסוי באמצעות ה- **TREATY**, תוך שמירה על עמידה במדיניות השיירים שקבעה החברה.

חלק מהותי מפעילותה של כלל ביטוח אשראי מוגן בביטוח משנה יחסי. כמו כן, רוכשת כלל ביטוח אשראי ביטוח משנה לא יחסי לכיסוי מפני כשל של קבוצת חייבים.

.9.6.2.2 מבנה העמלות בתחום ביטוח כללי

בביטוחים יחסיים מתקבלות עמלות ממבטחי משנה. עמלות אלה מחושבות בעיקרן לפי שיעור מסוים מהפרמיה למבטחי משנה. קיימים שני סוגים עיקריים של עמלות: עמלות קבועות בשיעור קבוע מהפרמיות (**flat**) או עמלות מדורגות לפי

---

[62] הנזק הצפוי ביותר בהסתברות שנקבעה, המחושב לפי מודלים.

רווחיות התיק (**Sliding Scale**). ככלל, בהסכמים בתחום ביטוח כללי אין עמלות רווח, למעט הסכמים בודדים בהם קיימת גם עמלה המותנית ברווחים (**Profit Commission**) המבוססת על שיעור רווחיות מבטח המשנה בחוזה הספציפי.

ככלל, ההסכמים מתחדשים מדי שנה, ללא התחייבות לחדשם וללא שההסכמים כוללים מנגנון התחשבנות בין שנות החיתום השונות. במסגרת ההתחשבנות בגין שנת חיתום ספציפית תיתכן השבה או קבלת תוספת עמלה, במקביל לרישום ההתפתחות בתוצאות העסקיות בהתאם לאומדנים העדכניים למועד הדיווח (בהסכמי עמלות מדורגות ההשבה, ככל שתידרש, תהיה עד סכום עמלת המינימום שנקבעה).

לא מתקבלות עמלות ממבטחי משנה בביטוחים לא-יחסיים, למעט בביטוחי משנה פקולטטיבי על בסיס **Excess of Loss**.

מבטחי משנה שחלקם בפרמיה בתחום מהווה יותר מ-10% מסך פרמיית ביטוח המשנה בתחום בשנת הדוח

שם מבטח המשנה	דירוג S&P נכון למועד פירסום הדוח	פרמיה שנרשמה לטובת מבטח המשנה (באלפי ש"ח) לשנת 2020	שיעור מסה"כ פרמיה למבטחי משנה לתחום הפעילות לשנת 2020
Swiss Re	-AA	206,382	16.53%

.9.6.2.3 **שינויים בהסדרי ביטוח המשנה בתחום ביטוח כללי**

במהלך שנת הדוח לא חלו שינויים מהותיים בהסדרי ביטוח המשנה בתחום ביטוח כללי.

.9.6.3 ביטוח משנה בתחום חיסכון ארוך טווח

.9.6.3.1 **סוגי חוזי ביטוח המשנה העיקריים בתחום חיסכון ארוך טווח**

א. חוזים יחסיים מסוגים שונים המגנים על חשיפת החברה ברוב העסקים בענף ביטוח חיים.

ב. חוזה לא יחסי מסוג Excess of Loss המגן על חברות הקבוצה מפני אירועי קטסטרופה בהתייחס לכיסויי מוות, אובדן כושר עבודה ונכות.

.9.6.3.2 **תיאור הסכמי העמלות בתחום ביטוח חיים**

בגין חלק מהסכמי ביטוח משנה יחסיים, משלמים מבטחי המשנה לחברה עמלה בשיעור מהפרמיה שהועברה למבטח המשנה בשנה הראשונה או לתקופה ארוכה יותר. בנוסף לעמלות ביטוח משנה המשולמות מהפרמיה כאמור, משלמים מבטחי המשנה, בחלק מההסכמים בתחום ביטוח חיים, עמלת רווחים המחושבת כחלק יחסי מהרווח מעסקי הביטוח המבוטחים בביטוח המשנה.

במסגרת חישוב עמלת הרווחים על חוזה ביטוח משנה (בהתאם לכל הפוליסות הכלולות בתקופת החוזה) נלקח בחשבון גם הפסד ככל שקיים משנים קודמות, ורק ככל שהרווח עולה על ההפסד מתקבלת עמלת רווחים. יובהר, כי ככל ששולם סכום בגין עמלת רווח ובעתיד יהיה הפסד בגין אותו חוזה, החברה לא תחויב בהשבת סכומים שהתקבלו והדבר יבוא לידי ביטוי רק בקיזוז בעת חישוב עמלת רווח עתידית, ככל שתהיה.

מבטחי משנה שחלקם בפרמיה בתחום מהווה יותר מ-10% מסך פרמיית ביטוח המשנה בתחום בשנת הדוח

שם מבטח המשנה	דירוג S&P נכון למועד פרסום הדוח	פרמיה שנרשמה לטובת מבטח המשנה לשנת 2020 (באלפי ש"ח)	שיעור מסה"כ פרמיה למבטחי משנה לתחום פעילות בשנת 2020
Swiss Re	AA-	84,640	57.67%
Munich Re	AA-	40,482	27.58%

Gen Re	AA+	16,548	11.27%

9.6.3.3. **שינויים בהסדרי ביטוח משנה בתחום ביטוח חיים**

במהלך שנת הדוח לא חלו שינויים מהותיים בהסדרי ביטוח המשנה בתחום חיסכון ארוך טווח.

9.6.4. ביטוח משנה בתחום ביטוח בריאות

9.6.4.1. **סוגי חוזי ביטוח המשנה העיקריים בתחום ביטוח בריאות וסיעוד**

חלק מחשיפת הקבוצה בפוליסות בריאות בגין רכיבי סיכון מסוימים מכוסה בהסכמי ביטוח משנה יחסיים מסוג מכסה. בגין מוצרי ביטוח סיעוד, קיים ביטוח משנה יחסי מסוג חוזה מכסה לפוליסות פרט שנמכרו ככאלה עד לחודש יולי 2004 והחל מחודש יוני 2014 עד סוף שנת 2019 (לפרטים בדבר הפסקת מכירת פוליסות סיעוד פרט ראה סעיף 8.1.3.2 לעיל). בנוסף, נרכש ביטוח משנה יחסי מסוג מכסה בקשר עם אחריות החברה לכיסוי תביעות של חברי קופת חולים מכבי שירותי בריאות וחברי קופת חולים לאומית במסגרת הביטוח הסיעודי הקבוצתי לחברי הקופה בחברה ואשר הסתיים בשנת 2019. לענין סיום תקופת הביטוח של ביטוחי הסיעוד הקבוצתיים לחברי קופות החולים בחברה ואחריות החברה לתביעות המוגשות לאחר סיום תקופת הביטוח כאמור, ראה סעיף 8.1.2.2(ג) לעיל. לעניין טענות בדבר אופן ההתחשבנות בין החברה לבין מבטח משנה בקשר עם הסדרי ביטוח המשנה בגין הביטוח הסיעודי לחברי קופות החולים, ראה ביאור 38(א)(א4)(2) לדוחות הכספיים.

בנוסף, קיימת לקבוצה הגנה לצבר נזקים, בחוזה לא יחסי, ביחס לפוליסות תאונות אישיות, לפוליסות נסיעות לחו"ל ולפוליסות סיעוד ומחלות קשות, במסגרת כיסוי קטסטרופה. היקף ההגנה שנרכש מבוסס על מחקרים פנימיים שעורכת החברה.

9.6.4.2. **תיאור מבנה העמלות בתחום ביטוח בריאות**

בחלק מחוזי ביטוח המשנה קיימת עמלה שמשלמים מבטחי המשנה לקבוצה עבור מוצרי ביטוח הבריאות לסוגיהם, המבוטחים בביטוח משנה יחסי, שמחושבת כשיעור מהפרמיה שהועברה למבטח המשנה. במרבית המקרים עמלה זו משולמת רק בשנה הראשונה לאחר המכירה.
בנוסף לעמלות ביטוח משנה המשולמות מהפרמיה כאמור, בחלק מחוזי ביטוח המשנה משלמים מבטחי המשנה לקבוצה, בגין ביטוחי המשנה האמורים, עמלת רווחים המחושבת כשיעור מהרווח מעסקי הביטוח המבוטחים בביטוח המשנה (Profit commissions). לעניין חישוב עמלת הרווחים ראה סעיף 9.6.3.2 לעיל.

בחוזי ביטוח משנה לא יחסי (Excess of Loss) לא מתקבלת עמלה ממבטחי המשנה.

מבטחי משנה שחלקם בפרמיה בתחום מהווה יותר מ-10% מסך פרמיית ביטוח המשנה בתחום בשנת הדוח

שם מבטח המשנה	דירוג S&P נכון למועד פרסום הדוח	פרמיה שנרשמה לטובת מבטח המשנה לשנת 2020 (באלפי ש"ח)	שיעור מסה"כ פרמיה למבטחי משנה לתחום פעילות בשנת 2020
Swiss Re	AA-	42,521	64.82%
Munich Re	AA-	13,437	20.48%

9.6.4.3. **שינויים בהסדרי ביטוח משנה בתחום ביטוח בריאות**

במהלך שנת הדוח לא חלו שינויים מהותיים בהסדרי ביטוח המשנה בתחום ביטוח בריאות.

9.6.5. מגבלות ותקרות כיסוי

9.6.5.1. **מגבלות או תקרות כיסוי בתחום ביטוח כללי**

ברוב חוזי ביטוח המשנה היחסיים בענפי הרכוש הגבילו מבטחי המשנה את היקף הכיסוי המצטבר לאירועים שנקבעו, ובפרט לרעידת אדמה. אצל מרבית מבטחי המשנה בחוזי הרכוש המגבלה לאירוע רעידת אדמה הינה בין 4% ל-5% מחלקם היחסי בסכום הביטוח ובהתייחס למגבלת החשיפה הכוללת שנקבעה בחוזים. לפרטים נוספים ראה סעיף 9.6.7 להלן.

בחוזה המגן על שייר הקבוצה מפני אירועי קטסטרופה בתחום ביטוחי הרכוש הגבילו מבטחי המשנה את אחריותם עד לתקרת כיסוי מסוימת אשר מעבר לה, האחריות חלה על החברה.

בחוזים מסוג Excess of Loss, לא הגיעה החברה לתקרות שנקבעו בתקופות המדווחות ואין לה תביעות תלויות בהיקף המתקרב למגבלות שנקבעו.

9.6.5.2. **מגבלות או תקרות כיסוי בתחום חיסכון ארוך טווח**

אין מגבלות או תקרות כיסוי מהותיות לגבי השתתפות של מבטח המשנה בתביעות בחוזים יחסיים.

יצוין כי נכון למועד פרסום הדוח במקרים בהם נקבעו תקרות כיסוי בהסכמי ביטוח המשנה, ככלל החברה אינה מכסה סכומים החורגים מתקרת הכיסוי ללא כיסוי פקולטטיבי.

בחוזה המגן על שייר הקבוצה מפני אירועי קטסטרופה בתחום חיסכון ארוך טווח קיימת תקרת כיסוי, ונזקים מעל תקרה זו הינם באחריות החברה.

9.6.5.3. **מגבלות או תקרות כיסוי בתחום ביטוח בריאות**

בחלק מחוזי ביטוח המשנה היחסיים מסוג מכסה בענף סיעוד ומחלות קשות, קיימות מגבלות מסוימות לעניין תנאי ההשתתפות או לעניין תקרת כיסוי לגבי השתתפות של מבטח המשנה בתביעות בסכום מצטבר למבוטח. יצויין כי ככלל, הפוליסות המונפקות על ידי החברה הינן במסגרת תקרות הכיסוי האמורות. בנוסף, קיימות בהסכמים מסויימים התניות לגבי תנאי ההשתתפות. נכון למועד הדוח ההתניות אינן מתקיימות.

9.6.5.4. **מגבלות מכוח חוקים ו/או אמנות**

מזה מספר שנים מנסים מבטחי המשנה לכלול בהסכמי ביטוח המשנה סעיף המכפיף את חובותיהם בחוזה למגבלות חוקיות מכוח חוקים ו/או אמנות מדינתיים ו/או בינלאומיים שונים כפי שיהיו מעת לעת, כדוגמת סנקציות על איראן, הימנעות ממימון טרור וכד' (להלן: "**סעיף סנקציות**").

החברה הבהירה למבטחי המשנה כי היא מתנגדת להכללת סעיף סנקציות בחוזי ביטוח המשנה באופן המפחית ממחויבותם לתשלום בענפים שבהם אינה יכולה לכלול סעיף מקביל אל מול המבוטחים. נכון למועד כתיבת הדוח, אין בחוזים עם מבטחי המשנה סעיף סנקציות כאמור בענפים שבהם החברה אינה יכולה לכלול כיסוי מקביל מול מבוטחים. עם זאת, מבטחי המשנה שבים ומבהירים כי עשויה להיווצר מניעה לתשלום כתוצאה ממגבלות חוקיות כאמור.

9.6.6. <u>שינויים מהותיים בהסדרי ביטוח המשנה המתייחסים לתקופה שמעבר לתאריך הדוח</u>

לא חלו שינויים מהותיים בהסדרי ביטוח המשנה בתקופה שלאחר תאריך הדוח.

יצויין, כי מעת לעת החברה עורכת התאמות בפרטי הסדרי ביטוח, לרבות לעניין גובה העמלות, גבולות הכיסוי, סכומי ושיעורי השייר, בהתבסס על ניתוח תוצאות העבר והערכת הסיכון לרבות בהתייחס לשינויים במוצרים, בשוק וברגולציה.

9.6.7. <u>חשיפת מבטחי המשנה לרעידת אדמה בישראל</u>

אירוע הקטסטרופה המרכזי אליו חשופה הקבוצה הינו רעידת אדמה בישראל והחשיפה העיקרית לסיכון זה הינה בגין ענפי הרכוש שהינם חלק מביטוח כללי.

ליום 31 בדצמבר 2020 סכומי ביטוחי הרכוש בישראל, הכוללים כיסוי רעידת אדמה מסתכמים בסך של כ-428 מיליארדי ש"ח (ברוטו). החברה מבוטחת בגין ביטוחי הרכוש האמורים בביטוח משנה יחסי מסוג מכסה או מסוג עודפים. בחלק מחוזי ביטוח המשנה היחסי קיימת תקרת כיסוי לאירוע בודד (ראה לעיל).

בגין אירוע קטסטרופה רכשה החברה לענפי הרכוש, מעבר לכיסוי במסגרת הסכמי ביטוח משנה יחסיים (חוזי ו/או פקולטטיבי) בגין השייר המצטבר, ביטוח משנה מסוג "הפסד יתר" בסכום מוגדר לחשיפה אשר תנבע מהאירוע כאמור, וזאת בהתבסס על אומדן החברה בדבר הנזק הצפוי להתרחש עקב קטסטרופה בהסתברות מסוימת.

רכישת ביטוחי המשנה בגין אירוע קטסטרופה, מבוססת על הערכות הסיכון על בסיס נתונים מפורטים ועדכניים של חשיפות החברה באמצעות תוכנות בינלאומיות ייעודיות, המבוססות על מודלים כמותיים להערכת סיכוני קטסטרופה. על פי בדיקה זו, שבוצעה לאחרונה בשנת 2020, היקף הכיסוי שרכשה החברה מגן עליה מפני אירועים שההסתברות להתרחשותם מוערכת על פי חלק מהמודלים כנמוכה מ-1 ל-500 שנה ואף כנמוכה מ-1 ל-1000 על פי חלק מהמודלים.

על בסיס הניתוח האמור, מבססת החברה את רכישת ההגנה מפני קטסטרופה, על שיעור נזק צפוי (MPL) הנע בין 1.5% ל-2.8% מסכום הביטוח, בהתאם לענפי הביטוח ולמאפייני הרכוש המבוטח. לשנת הדוח, רכשה החברה הגנה על השייר המצטבר מפני קטסטרופה בשיעור MPL משוקלל של כ-2.15% מסכום הביטוח הכללי בביטוחי דירות ורכוש.

כתוצאה ממערך ביטוחי המשנה האמורים, באירוע קטסטרופה בישראל, שיגרום נזק ברוטו לרכוש מבוטח בחברה בסך ברוטו של עד כ-9.0 מיליארדי ש"ח (שהינו הנזק הצפוי בהתאם להערכה המתוארת לעיל), יהיה סכום הנזק המירבי בו תישא החברה בשייר (בכלל זה עלות רכישת כינון) בסך של כ-42 מיליוני ש"ח. במידה וסכום הנזק יהיה גבוה מהסכום האמור, תישא החברה בחלק מהנזקים העולים על הסכום האמור, בהתאם לחוזי המכסה והעודפים הרלבנטיים.

יצויין כי הקבוצה רכשה גם ביטוח משנה לקטסטרופה בגין **ביטוחי חיים ובריאות**, כאשר רעידת אדמה בישראל עשויה להיות אירוע שיפעיל גם ביטוח משנה זה. היקף הכיסוי שנרכש בגין מוצרים אלה מבוסס על מחקרים פנימיים שביצעה החברה להשפעת תרחישים שונים, בהם רעידת אדמה בישראל, על ההתחייבויות הביטוחיות המכסות אירועי מוות או פגיעה פיזית המכוסים בפוליסות חיים ובריאות. יצויין כי, החשיפה לסיכון רעידת אדמה בישראל המוערכת בגין ביטוחים אלה הינה בהיקפים נמוכים מהותית ביחס לחשיפה בגין ביטוחים בענפי הרכוש אליה מתייחסים הנתונים בסעיף זה ובביאור 35(ה2) לדוחות הכספיים.

מבטחי המשנה של החברה המשתתפים בחשיפה, בביטוח כללי, לאירוע רעידת אדמה בישראל מדורגים על פי הטבלה המפורטת להלן:

<u>חשיפת מבטחי משנה לרעידת אדמה (באלפי ש"ח) לשנת 2020:</u>

קבוצת דירוג מרכזת דירוג S&P נכון למועד פרסום הדוח	תחזית חשיפה לרעידת אדמה בלתי יחסי	תחזית חשיפה לרעידת אדמה יחסי	תחזית חשיפה לרעידת אדמה	שיעור מסה"כ
A- ומעלה	785,505	8,169,536	8,955,041	93.46%
BBB- עד BBB+	10,931	607,709	618,640	6.46%
נמוך מ- BBB- או לא מדורג	7,314	-	7,314	0.08%
סה"כ	**803,750**	**8,777,245**	**9,580,995**	**100.00%**

<u>מבטחי המשנה אשר החשיפה שלהם לסיכון רעידת אדמה עולה על 10% מסך החשיפה לרעידת אדמה (באלפי ש"ח) לשנת 2020:</u>

שם מבטח המשנה	קבוצת דירוג מרכזת דירוג S&P נכון למועד פרסום הדוח	תחזית חשיפה לרעידת אדמה בלתי יחסי	תחזית חשיפה לרעידת אדמה יחסי	תחזית חשיפה לרעידת אדמה	שיעור מסה"כ
Swiss Re	AA-	146,283	1,475,124	1,621,407	16.9%
Munich Re	AA-	146,283	1,033,243	1,179,525	12.3%

<u>חשיפת מבטחי משנה לרעידת אדמה (באלפי ש"ח) לשנת 2019:</u>

קבוצת דירוג מרכזת דירוג S&P נכון למועד פרסום הדוח	תחזית חשיפה לרעידת אדמה בלתי יחסי	תחזית חשיפה לרעידת אדמה יחסי	תחזית חשיפה לרעידת אדמה	שיעור מסה"כ
A- ומעלה	829,440	9,312,246	10,141,686	100.00%
BBB- עד BBB+	-	-	-	-
נמוך מ- BBB- או לא מדורג	-	-	-	-
סה"כ	**829,440**	**9,312,246**	**10,141,686**	**100.00%**

מבטחי המשנה אשר החשיפה שלהם לסיכון רעידת אדמה עולה על 10% מסך החשיפה לרעידת אדמה (באלפי ש"ח) לשנת 2019:

שם מבטח המשנה	קבוצת דירוג מרכזת דירוג S&P נכון למועד פרסום הדוח	תחזית חשיפה לרעידת אדמה בלתי יחסי	תחזית חשיפה לרעידת אדמה יחסי	תחזית חשיפה לרעידת אדמה	שיעור מסה"כ
Swiss Re	AA-	157,248	1,509,647	1,666,895	16.4%
Munich Re	AA-	157,248	1,132,277	1,289,525	12.7%

* הסכומים בטבלאות שלעיל כוללים חשיפה בסכומים נמוכים בגין ביטוח עסקים בחו"ל ("**עסקים נכנסים**") המבוטחים ע"י החברה.

ריכוז תוצאות ביטוח המשנה בביטוח כללי לשנים 2018 עד 2020[63]

פרמיית ביטוח משנה בשנת 2020 (באלפי ש"ח)	ענף ביטוח רכב חובה	ענף ביטוח רכוש רכב רכוש	ענף ביטוח רכוש ואחרים	ענף ביטוח חבויות	סה"כ
רעידת אדמה וסיכוני טבע	-	2,191	250,760	-	252,951
ביטוח משנה יחסי	225,434	175,999	326,489	56,419	784,341
ביטוח משנה לא יחסי	10,441	1	115,269	146,190	271,901
סה"כ פרמיה	**235,875**	**178,191**	**692,518**	**202,609**	**1,309,193**
תוצאות ביטוח משנה	(89,566)	13,415	314,755	76,189	314,793

פרמיית ביטוח משנה בשנת 2019 (באלפי ש"ח)	ענף ביטוח רכב חובה	ענף ביטוח רכוש רכב רכוש	ענף ביטוח רכוש ואחרים	ענף ביטוח חבויות	סה"כ
רעידת אדמה וסיכוני טבע	-	570	247,307	-	247,877
ביטוח משנה יחסי	282,848	96,732	301,212	36,764	717,556
ביטוח משנה לא יחסי	5,273	469	87,567	75,674	168,983

[63] תוצאת רווח והפסד של ביטוח המשנה בלבד לפי תחומי פעילות בביטוח כללי כולל ביטוח אשראי, כפי שמשתקף בדיווחי החברה לממונה.

סה"כ פרמיה	**288,121**	**97,771**	**636,086**	**112,438**	**1,134,416**
תוצאות ביטוח משנה	(104,940)	(297)	145,195	(155,153)	(115,195)

פרמיית ביטוח משנה בשנת 2018 (באלפי ש"ח)	**ענף ביטוח רכב חובה**	**ענף ביטוח רכב רכוש**	**ענף ביטוח רכוש ואחרים**	**ענף ביטוח חבויות**	**סה"כ**
רעידת אדמה וסיכוני טבע	-	555	246,603	-	247,158
ביטוח משנה יחסי	273,252	-	315,363	32,046	620,661
ביטוח משנה לא יחסי	8,229	1,395	47,499	87,518	144,641
סה"כ פרמיה	**281,481**	**1,950**	**609,465**	**119,564**	**1,012,460**
תוצאות ביטוח משנה	(26,522)	2,254	205,397	7,290	188,419

הסברים לתוצאות ביטוח המשנה בביטוח כללי:

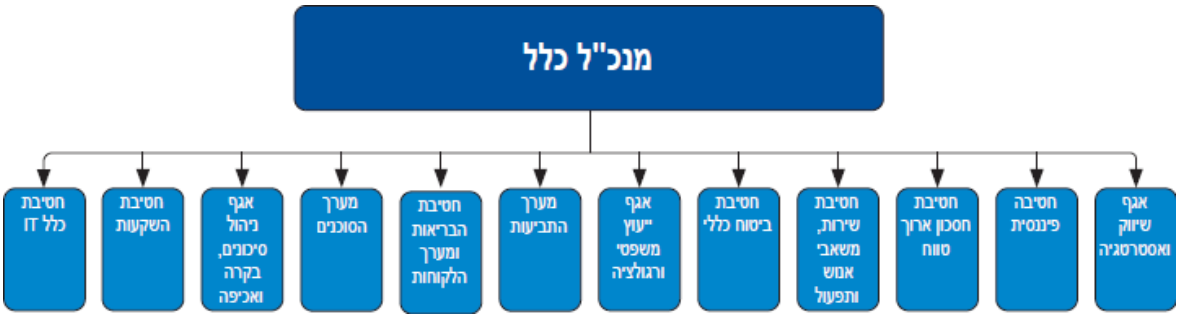
- **ענף ביטוח רכב חובה –** לחברה חוזה יחסי החל משנת חיתום 2017. הקיטון בהפסד מבטחי המשנה בשנת הדוח נובע מהתפתחות שלילית קטנה יותר בתביעות אשר קיבלה ביטוי במודל האקטוארי, ביחס לתקופה המקבילה אשתקד.
- **ענף ביטוח רכוש ואחרים –** ההטבה ברווחיות מבטחי המשנה בשנת הדוח ביחס לתקופה המקבילה אשתקד נובעת בעיקר מהתפתחות חיובית של תביעות גדולות בענף הנדסי בשנת הדוח, וזאת לעומת הרעה בהתפתחות תביעות גדולות בענף זה בתקופה המקבילה אשתקד, וכן משיפור החיתום וגידול בפרמיה בתקופת הדוח לעומת התקופה המקבילה אשתקד.
- **ענף ביטוח חבויות –** ההטבה ברווחיות מבטחי המשנה בשנת הדוח נובעת בעיקרה מהטבה בהתפתחות התביעות ומגידול בפרמיות מבטחי המשנה ביחס לתקופה מקבילה אשתקד, וכן משיפור החיתום וגידול בפרמיה בתקופת הדוח לעומת התקופה המקבילה אשתקד.
- **ענף רכב רכוש-** לחברה חוזה יחסי החל משנת חיתום 2019. ההטבה ברווחיות מבטחי המשנה בשנת הדוח משקפת הטבה בהתפתחות התביעות אל מול שנה קודמת.

לפרטים נוספים בדבר ביטוח משנה ראה ביאור 35(ו)(8) לדוחות הכספיים.

9.7 <u>הון אנושי</u>

9.7.1 <u>תרשים המבנה הארגוני של הקבוצה</u>

התרשים להלן, מבטא את הזיקה הפונקציונלית-ארגונית, נכון למועד דוח זה, של בעלי התפקידים השונים, אשר אינה בהכרח זהה לזיקה המשפטית.

המבנה הארגוני של הקבוצה נכון למועד פרסום הדוח הינו כדלהלן:

(1) חטיבת הבריאות (חטיבה מקצועית המרכזת את פעילות ביטוחי הבריאות) ומערך הלקוחות שמרכז את פעילות המכירות הישירות;

(2) מערך הסוכנים, שמרכז את פעילות המכירות מול סוכני הקבוצה;

(3) חטיבת שירות, משאבי אנוש ותפעול שמרכזת את פעילות השירות, התפעול והגביה מול הסוכנים והלקוחות וכן את ניהול משאבי האנוש;

(4) חטיבת השקעות שמרכזת את פעילות ההשקעות ומתן האשראי בקבוצה;

(5) מערך תביעות, שמרכז את הטיפול בתביעות מבוטחים ועמיתים בכל ענפי הביטוח והפנסיה;

(6) חטיבת חסכון ארוך טווח (חטיבה מקצועית המרכזת את הפעילויות בתחום ביטוח החיים, הפנסיה והגמל);

(7) חטיבה לביטוח כללי (חטיבה מקצועית המרכזת את הפעילות בתחום הביטוח הכללי);

(8) חטיבה פיננסית שמרכזת את כל פעילויות הכספים, האקטואריה, השכר והלוגיסטיקה בקבוצה;

(9) אגף יעוץ משפטי ורגולציה;

(10) אגף ניהול סיכונים בקרה ואכיפה;

(11) אגף שיווק ואסטרטגיה;

(12) אגף הביקורת הפנימית, הכפוף ליו"ר הדירקטוריון.

בנוסף לאמור, בכפיפות למנכ"ל החברה פועלת גם חטיבת כלל IT- באמצעות כללביט מערכות, חברה בבעלות כלל החזקות, אשר נותנת שירותי מערכות מידע לחברות הקבוצה.

9.7.2. <u>מצבת עובדי הקבוצה</u>

בשנת הדוח קטנה מצבת כוח האדם בקבוצה (נטו) ב-328 עובדים, המהווים כ-9.2% מסך עובדי הקבוצה. זאת במסגרת מימוש התכנית האסטרטגית של החברה וכחלק מתוכנית התייעלות רוחבית המבוצעת בהתאם להוראות ההסכם הקיבוצי שנחתם בחודש ספטמבר 2020 (ראה סעיף 9.7.3 להלן) שמטרתה, בין היתר, צמצום כוח האדם בגופי המטה והתפעול תוך עיבוי היחידות בקבוצה אשר תומכות בצמיחה. בנוסף, הקיטון במצבת כוח האדם בקבוצה הינו תוצאה של תהליך פרישה מרצון, במסגרתו פרשו במהלך שנת הדוח 39 עובדים מעובדי הקבוצה. לפרטים נוספים ראה חלק ב לדוח- דוח הדירקטוריון, סעיף 2(א)(2).

להלן נתונים בדבר מצבת עובדי הקבוצה ליום 31 בדצמבר 2020 ו- 2019 בהתאם למבנה הארגוני:

יחידות	מס' עובדים 31.12.2020	מס' עובדים 31.12.2019

מטה וגופי שירות מרכזיים [64]	92	233
חטיבת הבריאות ומערך לקוחות	617	962[65]
מערך הסוכנים	254	
חטיבת חסכון ארוך טווח[66]	155	196
חטיבת ביטוח כללי	131	130
מערך התביעות	317	377
חטיבת שירות, משאבי אנוש ותפעול[67]	1,195	1,134
חטיבת השקעות	172	167
חטיבה פיננסית[68]	355	295
סה"כ[69]	**3,227**	**3,555**

ההסברים המובאים לעיל בדבר השינויים במצבה מתייחסים לעיקר השינויים במצבה כפי שאירעו בשנת הדוח:

במהלך שנת הדוח, בעקבות משבר הקורונה, הוציאה החברה עובדים לחופשה ללא תשלום (חל"ת) לתקופה של כחודשיים, בצעה הפחתות שכר למנהלים והנחתה עובדים לממש ימי חופשה. לפרטים נוספים ראה ביאור 1(ד) לדוחות הכספיים.

בחודש אוקטובר 2020 קיבל דירקטוריון החברה החלטה לבצע שינוי במבנה הארגוני בקבוצת כלל. במסגרת השינוי האירגוני האמור, החל מיום 1 בנובמבר 2020 בוטלה חטיבת משאבים ועברה לניהול יחד עם חטיבת שירות ותפעול. חטיבת לקוחות והפצה פוצלה למערך עסקים (סוכנים) ולמערך לקוחות, המנוהל על ידי מנהל חטיבת הבריאות, ומרכז תחתיו את כל פעילות מכירות ה-online והדיגיטל של החברה, לרבות מתן כלים דיגיטליים לערוץ הסוכנים, שיתופי פעולה אסטרטגיים ולקוחות ישירים. כפועל יוצא, צומצם מספר חברי ההנהלה. לעניין שינויים בכהונת נושאי משרה בחברה, ראה חלק ד לדוח- פרטים נוספים אודות התאגיד, סעיף 13.

מתוך מצבת העובדים הנזכרת לעיל, ההנהלה הבכירה של הקבוצה (מנהלי החטיבות, המערכים ויחידות המטה) מונה 12 מנהלים ובנוסף את מנכ"ל החברה והמבקר הפנימי של הקבוצה.

נושאי המשרה בחברה הינם מנכ"ל החברה, היועצת המשפטית, מנהל החטיבה הפיננסית, מנהל חטיבת השקעות, מנהל אגף ניהול סיכונים[71,70], מנהל חטיבת חסכון ארוך טווח, מנהלת חטיבת ביטוח כללי, מנהל חטיבת ביטוח בריאות ומערך הלקוחות, מנהלת חטיבת שירות, משאבי אנוש ותפעול, מנהל מערך הסוכנים, מנהל מערך התביעות, מנהלת מערכות מידע ומנהלת אגף שיווק ואסטרטגיה.

---

64 במטה וגופי שירות מרכזיים נכללים: לשכת מנכ"ל, אגף ביקורת פנימית, אגף שיווק ואסטרטגיה, אגף ייעוץ משפטי ורגולציה, אגף ניהול סיכונים, בקרה ואכיפה וחטיבת כלל IT.
בשנת 2019 נכללה תחת "המטה" גם חטיבת משאבים, אשר 121 עובדיה הועברו במסגרת שינוי ארגוני לחטיבת שירות משאבי אנוש ותפעול ולחטיבה הפיננסית.

65 במסגרת שינוי ארגוני מחודש אוקטובר 2020, כמפורט בסעיף 9.7.2 להלן, ("**שינוי ארגוני**") מערך לקוחות מוזג עם חטיבת הבריאות וחטיבת לקוחות והפצה פוצלה בין מערך הסוכנים למערך לקוחות ישירים. ביום 31 לדצמבר 2019, מנתה חטיבת הבריאות 61 עובדים וחטיבת לקוחות והפצה 901 עובדים.

66 במסגרת שינוי ארגוני הועברו 37 בודקי תוכנה לחטיבת כלל IT (הנכללת במטה וגופי שירות מרכזיים).

67 במסגרת שינוי ארגוני הועברו 42 עובדים לחטיבת שירות משאבי אנוש ותפעול מתחום משאבי אנוש בחטיבת משאבים ומחטיבת לקוחות והפצה.

68 במסגרת שינוי ארגוני הועברו 86 עובדי חטיבת משאבים (שהייתה תחת מטה וגופי שירות מרכזיים) לחטיבה הפיננסית.

69 מתוך מצבת העובדים נכון לסוף שנת הדוח 13 עובדים הינם עובדי ספק, לעומת 25 עובדי ספק בשנה שקדמה לה.

70 בחודש יוני 2020 נכנס לתפקידו מנהל סיכונים ראשי חדש.

71 בהתאם להחלטת דירקטוריון החברה מיום 20 לאוגוסט 2018.

לפרטים בדבר נושאי משרה בחברה, ראה חלק ד לדוח – פרטים נוספים אודות התאגיד, סעיף 13. לפרטים נוספים אודות תנאי העסקה של מנכ"ל החברה ראה ביאור 36(ב)(5) לדוחות הכספיים ואודות תנאי התגמול של נושאי המשרה ראה סעיף 9.7.5(ג) להלן.

לחברה אין תלות מהותית בעובד מסוים.

9.7.3. הטבות וטיבם של הסכמי העסקה

סוגי ההסכמים ואופן התגמול-

בחודש ינואר 2014 נחתם הסכם קיבוצי בין חברות בקבוצה ובקבוצת כלל החזקות לבין הסתדרות העובדים הכללית החדשה ("**ההסתדרות**") וועד העובדים בקבוצה ("**ההסכם הקיבוצי הראשון**"). בחודש יולי 2017 נחתם הסכם קיבוצי חדש בין חברות בקבוצה ובקבוצת כלל החזקות לבין ההסתדרות וועד העובדים בקבוצה ("**ההסכם הקיבוצי השני**"), אשר האריך את ההסכם הקיבוצי הראשון לתקופה של 4 שנים, מיום 1 לינואר 2017 ועד ליום 31 לדצמבר 2020, בכפוף לשינויים שבוצעו. ההסכמים הקיבוציים חלים על מרבית עובדי חברות הקבוצה וחברות קבוצת כלל החזקות, למעט עובדים בתפקידים ספציפיים שהוגדרו בהם ומנהלים בדרג שהוגדר.

בחודש ספטמבר 2020 נחתם הסכם קיבוצי נוסף בין החברה והחברות הבנות שלה, כלל פנסיה וגמל, כלל ביטוח אשראי, וכנף וכן כללביט מערכות שהינה חברה בת של כלל החזקות ("**החברות**") לבין ההסתדרות וועד העובדים בקבוצה, המאריך את ההסכם הקיבוצי השני בשנה נוספת, עד ליום 31 בדצמבר 2021, בכפוף לשינויים ותוספות אשר עיקריהם מפורטים בביאור 24(ד) לדוחות הכספיים ("**ההסכם השלישי**"). לפרטים בדבר השלכות התוצאות הכספיות של ההסכם השלישי ראה ביאור 24(ד) לדוחות הכספיים.

נכון ליום 31 בדצמבר 2020 קיימים בקבוצה כ-219[72] עובדים, שההסכם הקיבוצי החדש אינו חל עליהם, לרבות ההנהלה הבכירה, והם מועסקים על פי הסכמי עבודה אישיים, המגדירים את תנאי העסקתם, לרבות משכורת בסיס, תנאים סוציאליים ותנאים נלווים.

הפרשות בגין סיום יחסי עובד מעביד-

לגבי מרבית העובדים שההסכמים הקיבוציים חלים עליהם – חל הסדר לפי סעיף 14 לחוק פיצויי פיטורים, התשכ"ג-1963, ביחס לכל תקופת עבודתם.

לפרטים נוספים אודות הפרשות בגין סיום יחסי עובד מעביד לעובדי הקבוצה, ראה ביאור 24 לדוחות הכספיים.

תנאים והטבות נוספים-

החברות בקבוצה נוהגות להעניק מעת לעת הסדרים לרכישת מוצרי ביטוח ושירותים לעובדיהן, הכוללים, בין היתר, ביטוח אלמנטרי, מוצרים פנסיונים וביטוח בריאות וחיים.

בחברה קיימת פוליסת ביטוח בריאות קבוצתית, לעובדים אשר בחרו להצטרף בתשלום לביטוח זה.

הקבוצה מאפשרת לעובדים, לקבל הלוואות עפ"י נהלים פנימיים מוגדרים ובהתאם להוראות הדין, בהתחשב, בין היתר, בותק של העובד ובגובה משכורתו.

לתנאי העסקתם (לרבות תגמולים) של חמשת בעלי התגמולים הגבוהים ביותר מבין נושאי המשרה הבכירה בחברה (לרבות יו"ר (לשעבר) ומנכ"ל החברה), ושלושת בעלי התגמולים הגבוהים ביותר מבין נושאי המשרה הבכירה בחברה בשנת הדוח ולשכר ששולם לדירקטורים בחברה, ראה חלק ד לדוח - פרטים נוספים אודות התאגיד, סעיף 8.

---

[72] לא כולל עובדי ספק.

9.7.4. השקעת התאגיד בהשתלמויות והדרכה

כחלק מאסטרטגיה כוללת לפיתוח ההון האנושי כנכס מרכזי בקבוצה, הקבוצה השקיעה בשנת 2020, משאבים רבים בפעילויות למידה והדרכה מקצועיות, באכיפה וציות, ובפיתוח מיומנויות מנהלים בארגון לרבות ניהול מרחוק המותאם לצורכי התקופה. גם בשנה זו התמקדה הקבוצה בשיפור איכות השירות ומיומנויות השירות ללקוחות החברה ולסוכניה, בשיפור מקצועיות וידע ביטוחי בכל תחומי הביטוח, במיסוד ויישום תהליכי הטמעה למערכות המידע אשר תומכות בליבה העסקית ובשיפור מיומנויות ניהול דרג הביניים.

הדרכות אלה נועדו, בין היתר, להתאים את תפקוד עובדי ומנהלי הקבוצה לשינויים ולהתפתחות במשק לרבות השינויים הנובעים ממעבר לעבודה חלקית מרחוק בגין משבר הקורונה, לסטנדרט שירות מתקדם ולדרישות הרגולציה.

9.7.5. מדיניות שכר ותגמול בכירים

החל מספטמבר 2013, כלל החזקות נדרשת לאשר, אחת לשלוש שנים לפחות, מדיניות תגמול לנושאי משרה בהתאם ל**חוק החברות (תיקון מס' 20), התשע"ג-2012.** בנוסף, על החברה ויתר הגופים המוסדיים בקבוצה חל **חוזר הממונה בעניין מדיניות תגמול בגופים מוסדיים מחודש אפריל 2014**, כפי שתוקן בחודש אוקטובר 2015 ובחודש יולי 2019 (להלן ביחד: "**חוזר התגמול**").

מדיניות התגמול של החברה נועדה לסייע בהשגת מטרות החברה ותוכניות העבודה שלה בראייה ארוכת טווח, ובין היתר במטרה לגייס ולשמר מנהלים בכירים ואיכותיים ברמה גבוהה, בעלי ידע מקצועי ספציפי והתמחות יחודיים, בעלי יכולת להוביל את החברה להצלחה עסקית ולהתמודד עם האתגרים העומדים בפניה, להעסיק נושאי משרה בעלי מוטיבציה, להשיג רמה גבוהה של ביצועים עסקיים מבלי ליטול סיכונים בלתי סבירים, וליצור איזון ראוי בין מרכיבי התגמול השונים, הקבועים מול המשתנים, קצרי הטווח למול ארוכי הטווח ותגמול במזומן (כולל תנאים נלווים) למול תגמול הוני. מדיניות התגמול קובעת כללים, קריטריונים ואמות מידה שלפיהם ייקבעו תנאי כהונתם והעסקתם של נושאי המשרה בחברה, תוך התאמה למאפיינים הספציפיים של הפעילות עליה אחראי נושא המשרה הרלבנטי, לניסיונו, הכשרתו וביצוע התפקיד על ידו והכל בהתאם ובכפוף למגבלות החוקיות המפורטות לעיל ולהלן.

א. חוזר התגמול ומדיניות התגמול בגופים המוסדיים

במסגרת חוזר התגמול מחודש יולי 2014 והתיקונים שהוכנסו בו בשנים 2015 ו -2019 , נקבע, בין היתר, כי יקבע יחס הולם בין מרכיב התגמול הקבוע ומרכיב התגמול המשתנה, כך שככלל, שיעורו של הרכיב המשתנה השנתי לא יעלה על 100% מהרכיב הקבוע השנתי, בכפוף לחריגים שיקבעו (הנוגעים לאירוע עסקי חד פעמי שאינו חוזר על עצמו כל שנה ושאינו חל על קבוצה רחבה של בעלי תפקיד מרכזי) לפיהם ניתן יהיה לקבוע כי שיעורו של הרכיב המשתנה השנתי לא יעלה על 200% מהרכיב הקבוע, זאת למעט ביחס למנכ"ל. בנוסף נקבע, כי כל תשלום של רכיב משתנה יהיה כפוף להסדרי השבה וכן להסדרי דחיה, כך שבמקרה בו שיעור התגמול המשתנה עולה על 40% מהתגמול הקבוע, לפחות 50% מהרכיב המשתנה ידחה וייפרס בשיטת הקו הישר על פני תקופה שלא תפחת משלוש שנים. במסגרת החוזר נקבעו הסדרים שונים בקשר עם הענקה של מניות או מכשירים מבוססי מניות, בקשר עם מענקי פרישה, מגבלות לענין שכר דירקטורים שאינם דירקטורים חיצוניים, איסור על תשלום רכיב משתנה לדירקטורים והוראות לענין אופן קביעת התגמול של יו"ר הדירקטוריון. בנוסף, הוראות החוזר קובעות כי גוף מוסדי לא ישא בעלויות העסקתו של עובד בשל כהונתו בתאגיד אחר ויוודא כי עובד לא יקבל תגמול בשל כהונתו בגוף המוסדי מגורם אחר. חוזר התגמול מאפשר להחיל שינוי לא מהותי (כפי שיוגדר במדיניות התגמול) בתנאי התגמול של נושא משרה באישור מנכ"ל וללא אישור של הדירקטוריון; חוזר התגמול חל ביחס לכל עובדי החברה, אך עיקר המגבלות בו נוגעות לנושאי משרה ובעלי תפקיד מרכזי, כהגדתם בחוזר.

ב. חוק תגמול בכירים

באפריל 2016 פורסם **חוק תגמול נושאי משרה בתאגידים פיננסיים (אישור מיוחד ואי-התרת הוצאה לצורכי מס בשל תגמול חריג), התשע"ו- 2016** (להלן: "**חוק תגמול בכירים**"), שמטרתו להגביל ולהפחית את שכר נושאי המשרה הבכירים בגופים פיננסיים.

החוק קובע מנגנון תאגידי לאישור התקשרות למתן תגמול לעובד בתאגיד פיננסי (גוף פיננסי או תאגיד הנשלט או שולט בגוף הפיננסי) שההוצאה החזויה בשלו, כפי שחושבה למועד האישור בהתאם לכללי החשבונאות המקובלים, צפויה לעלות על 2.5 מיליוני ש"ח, וכן קובע כי לא תאושר התקשרות כאמור אלא אם כן היחס שבין ההוצאה החזויה בשל התגמול האמור לבין ההוצאה החזויה בשל התגמול הנמוך ביותר ששילם התאגיד לעובד התאגיד (לרבות עובד קבלן), במישרין או בעקיפין, בשנה שקדמה למועד ההתקשרות, קטן מ- 35 ("**מגבלת היחס**").

על פי המנגנון הקבוע בחוק, תנאי העסקתו של עובד כאמור יובאו לאישור ועדת התגמול (או ביקורת) והדירקטוריון ברוב מיוחד של דירקטורים חיצוניים והאסיפה הכללית של אותה חברה. כמו כן, עלות שכרו של עובד בתאגיד פיננסי שתעלה על 2.5 מיליוני ש"ח, לא תותר בניכוי לצרכי מס לחברה. העלות האמורה הינה בניכוי הוצאה חשבונאית שנרשמה בשל הענקת מניות או זכות לקבלת מניות ובניכוי "עודף עלות שכר" (הפער שבין עלות השכר לבין 2.5 מיליוני ש"ח, אם עלות השכר עולה על 2.5 מיליוני ש"ח).

בהתאם להוראות המעבר, בתום שישה חודשים מיום פרסום החוק, קרי מיום 12 באוקטובר 2016, חלות הוראותיו על התקשרויות שאושרו לפני פרסום החוק. התקשרויות כאמור שלא אושרו בהתאם לחוק שכר בכירים אינן תקפות.

ג. מדיניות התגמול

ביום 19 בספטמבר 2019, אישרו דירקטוריון החברה ודירקטוריון כלל החזקות, בהמשך להמלצת ועדת התגמול, מדיניות תגמול, וזאת בהתאם להוראות חוזר התגמול, לרבות התיקונים לחוזר התגמול, תיקון 20 לחוק החברות וחוק שכר בכירים. מדיניות התגמול אושרה על ידי אסיפת בעלי המניות ביום 27 באוקטובר 2019. מדיניות זו החליפה את מדיניות התגמול של כלל החזקות ואת מדיניות התגמול של הגופים המוסדיים בקבוצה, לרבות החברה, שהיו בתוקף עד לאותו מועד כאמור לעיל והיא תקפה לשנים 2020-2022.

עדכון המדיניות נועד, בין היתר, להתאים את מדיניות התגמול, בין השאר, להוראות הדין החלות על גופים מוסדיים ובפרט לתיקון לחוזר התגמול מיולי 2019, כאמור לעיל. כמו כן, מדיניות התגמול תיקנה, הוסיפה והשלימה את מדיניות התגמול של החברה בנושאים וסוגיות אשר עם חלוף הזמן מאז אומצה מדיניות התגמול של החברה התברר כי הם חסרים או לחלופין אינם מעודכנים לרוח התקופה ולמקובל בשוק בימים אלו.

להלן יפורטו תיקונים עיקריים במדיניות התגמול של החברה:

1. גמול דירקטורים– בהתאם למדיניות התגמול שכרם של דירקטורים חיצוניים, דירקטורים בלתי תלויים, דירקטורים אחרים בחברה (למעט יו"ר הדירקטוריון) כפי שיכהנו מעת לעת, יהיה הגמול המירבי שניתן לשלם, לרבות בגין מומחיות, כפי שיקבע על פי תקנות הגמול כפי שיתעדכן מעת לעת. לעניין שכר הדירקטורים, ראה חלק ד' לדוח- פרטים נוספים אודות התאגיד, סעיף 8(ב).
2. עדכון תנאי סף לתשלום רכיב משתנה- בהתאם למדיניות התגמול התנאים הינם מצטברים: העדר התקיימות נסיבות משהות בקשר עם איזה מבין כתבי ההתחייבות שהנפיקה כללביט מימון המוכרים כהון רובד 2 או הון משני מורכב בהתאם לחוזר Solvency; עמידה ביחס כושר הפרעון של החברה בהתאם לנדרש על פי הוראות ההסדר הרגולטורי (כולל תקופת הפריסה), לרבות פעולות הוניות שבוצעו עד מועד פרסום היחס כאמור, כאשר הדירקטוריון רשאי לקבוע התקיימות תנאי הסף האמור, אם סבר שאי העמידה בתנאי זה הינו כתוצאה מאירוע אקסוגני ומשמעותי, שהשפיע על כלל ענף הביטוח בישראל.

   כמו כן, ועדת התגמול והדירקטוריון רשאים לקבוע את תנאי הרכיב המשתנה המשולם במזומן בגין כל שנה, בהתאם לאמור במדיניות התגמול. למרות האמור ועדת התגמול והדירקטוריון לא יאשרו תגמול משתנה מותנה יעדי תוכנית תגמול, אלא בהינתן היעדר הפסד בשנה בגינה ניתן תגמול משתנה.
3. פריסת מענק משתנה – בהתאם למדיניות התגמול, ובמטרה לבסס את הרכיב המשתנה המשולם במזומן בראיה ארוכת טווח, במקרה בו שיעור התגמול המשתנה עולה על 40% מהתגמול הקבוע, 50% מסך התגמול המשתנה של נושא משרה ידחה לתשלום בשנים הבאות וישולם רק במקרה בו תעמוד החברה בתנאי השחרור שיקבעו במדיניות התגמול של הגופים המוסדיים בקבוצה, כפי שתהיה בתוקף מעת לעת. עוד הובהר כי שיעור הפריסה של התגמול המשתנה יכול להשתנות ככל שחוזר התגמול יאפשר זאת ובהתאם למדיניות.

   יצוין כי במדיניות התגמול של הגופים המוסדיים בקבוצה, לרבות החברה, נקבע כי כל רכיב תגמול משתנה נדחה ישולם לנושא משרה או יהיה ניתן למימוש על ידו, לפי העניין, רק במקרה בו במועד ההבשלה עמדה החברה ביחס כושר פירעון מינימלי, כהגדרתו במדיניות התגמול, כפי שנדרש במועד התשלום הראשון של הרכיב המשתנה. לא עמדה החברה ביחס האמור, תידחה הבשלת חלק המענק הנדחה הרלבנטי למועד הבא שבו תעמוד החברה ביחס זה, וזאת בהתאם ליחס הידוע האחרון שתפרסם החברה ולרבות פעולות הוניות שיבוצעו עד למועד הפרסום.

כמו כן אושר להחיל את כללי הפריסה והשחרור האמורים לעיל גם ביחס לחלקים מהמענק המשתנה שנפרסו בעבר אך טרם שולמו, במסגרת מדיניות התגמול, ביחס לנושאי המשרה בחברה, לרבות המנכ"ל. בשנת הדוח התקיימו תנאי הסף לשחרור מענקים שנדחו בגין שנים קודמות (2015 ו-2017) ובהתאם התשלומים הנדחים שולמו לבעלי התפקיד הרלבנטיים. צוין כי סכומי המענק שנדחו וטרם שולמו כאמור, הופרשו במלואם בדוחותיה הכספיים של החברה בשנים בגינן הוענקו לפי העניין.

4. מענק שנתי איכותי – בהתאם לקבוע בחוזר התגמול המעודכן, נקבע במדיניות התגמול כי ועדת התגמול והדירקטוריון יהיו רשאים לאשר למי מנושאי המשרה, בגין שנת המענק, מענק אישי איכותי, שלא יעלה על 3 חודשי שכר בסיס[73], לכל אחד מנושאי המשרה. מובהר כי המענק האישי האיכותי הוא בנוסף למענק השנתי המדיד לו יכול שנושא המשרה יהיה זכאי. ההקלה כאמור נבעה בין היתר מהקלות שאושרו ביחס לתיקון 20 לחוק החברות וכן מחוזר התגמול המעודכן ונוכח העובדה שמדובר במענק בשיקול דעת אשר ממילא אינו מותנה ביעדים.
5. שינוי לא מהותי בתגמול נושאי משרה- בהתאם לחוזר התגמול המעודכן, נקבע במדיניות התגמול כי שינוי לא מהותי בתגמול נושאי משרה אינו טעון אישור ועדת התגמול ודירקטוריון אם אושר בידי המנכ"ל ותואם את מדיניות התגמול.

יצוין כי בקבוצה קיימים בעלי תפקידים רבים, שאינם נחשבים בעלי תפקיד מרכזי, כהגדרתם בחוזר התגמול, אשר המענק השנתי שלהם הינו תוצאה של עמידתם במדדי תגמול אישיים, אשר נקבעים מראש מדי שנה.

למען הסר ספק, אין במדיניות התגמול כדי לפגוע בזכויות שנצברו בגין תקופות קודמות למועד אישורה וכן כי בכפוף להוראות המעבר שנקבעו בחוזר התגמול ובתיקון לחוזר התגמול, וכל עוד הן חלות, אין במדיניות התגמול כדי לפגוע בהתקשרויות ו/או בזכויות אחרות של העובדים בקשר עם כהונתם והעסקתם בחברה. כמו כן מדיניות התגמול אינה קובעת את תנאי העסקה בפועל, אלא את המסגרת המאושרת במסגרתה יקבעו כללים כאמור.

מדיניות התגמול של החברה מפורסמת באתר האינטרנט של החברה ומצורפת כנספח לחלק זה של הדוח התקופתי.

לקישור לאתר האינטרנט של החברה, בו מופיעה מדיניות התגמול ראה:
https://www.clalbit.co.il/clalins/reward_policy/Pages/default.aspx

נושאי המשרה בחברה זכאים לכתבי פטור, שיפוי וביטוח נושאי משרה. לפרטים ראה חלק ד- פרטים נוספים אודות התאגיד סעיף 18.

ביום 31 בדצמבר 2020 אישרה האסיפה הכללית של החברה תיקון למדיניות התגמול בקשר עם הוראות מדיניות התגמול הנוגעות לביטוח נושאי משרה, וזאת לאור הקלות רגולטוריות שנכנסו לאחרונה לתוקפן. בהתאם עודכנה מדיניות התגמול של החברה באופן שחלף קביעת תקרת פרמיית הביטוח במדיניות התגמול, נקבע בה כי עלות הפרמיה השנתית וגובה ההשתתפות העצמית בגין פוליסת הביטוח, יהיו בהתאם לתנאי השוק במועד עריכת הפוליסה הרלוונטית, ובהיקף שאינו מהותי לחברה.

ד. התאמת הסכמים קיימים לחוזרי התגמול ולחוק תגמול בכירים

בכפוף לכך שאין במדיניות התגמול כדי לפגוע בזכויות שנצברו בגין תקופות קודמות ובכפוף להוראות המעבר שנקבעו בחוזרי התגמול ובחוק תגמול בכירים, החברה פעלה להתאמת הסכמי התגמול בחברה של נושאי משרה ובעלי תפקיד מרכזי למגבלות חוזרי התגמול ולמגבלות חוק שכר בכירים.

ה. השלכות

כניסתם לתוקף של חוזר התגמול והתיקונים לו, חוק שכר בכירים ומדיניות התגמול של כלל החזקות ושל הגופים המוסדיים בקבוצה, לרבות החברה, כפי שעודכנה בגינם, השפיעו על מבנה התגמול של נושאי משרה ומנהלים בקבוצה וכן על

---

[73] "שכר בסיס" – עלות סך רכיבי התגמול הקבועים, בגין שנה מסוימת. לרבות רכיבי שכר נלווים כגון: רכב, טלפון, החזר הוצאות, זכויות סוציאליות והטבות נלוות לשכר, ימי חופשה, דמי הבראה, ימי מחלה וכו'.

אפשרויות גיוס של בעלי תפקידים. שכרם של מנכ"ל החברה ויו"ר הדירקטוריון הפך לשכר קבוע בלבד. בטווח הארוך לא ניתן להעריך את מלוא ההשלכות האפשריות של חוק תגמול בכירים על שוק העבודה במגזר הפיננסי.

9.7.6. <u>תוכניות תגמול הוני לעובדים</u>

- ביום 6 בדצמבר 2012 אימץ דירקטוריון כלל החזקות תוכנית תגמול לעובדים ונושאי משרה לשנת 2013 (להלן: "**תוכנית 2013**") לפיה תהא כלל החזקות רשאית להעניק לעובדים ונושאי משרה בקבוצת כלל החזקות עד 2,400,000 כתבי אופציה לרכישת מניות רגילות בנות 1 ש"ח ערך נקוב כל אחת של כלל החזקות.

  סך כתבי האופציה שהוקצו לפי תוכנית 2013 (לעובדים ספציפיים, כולל היו"ר והמנכ"ל דאז), הינו 2,575,000. נכון ליום 25 במרס 2021 32,651 כתבי אופציה מוחזקים ע"י הנאמן עבור עובדים ספציפיים (כולם ניתנים למימוש), כ- 1,619,334 כתבי אופציה מומשו למניות כלל החזקות וכל יתר כתבי האופציה פקעו ולא ניתן להקצותם עוד.[74] ביום 25 במרס 2021 החליט דירקטוריון כלל החזקות שלא להקצות עוד לעובדים ונושאי משרה אופציות בהתאם לתוכנית 2013, וכן החליט למחוק את כל האופציות המוחזקות במאגר האופציות של תכנית 2013 ממרשם ניירות הערך של כלל החזקות.

- ביום 24 במרס 2015 אימץ דירקטוריון כלל החזקות תוכנית תגמול לעובדים ונושאי משרה מותנית ביצועים לשנת 2015 (להלן: "**תוכנית 2015**") לפיה תהא כלל החזקות רשאית להעניק לעובדים ונושאי משרה בקבוצת כלל החזקות כתבי אופציה לרכישת מניות רגילות בנות 1 ש"ח ערך נקוב כל אחת של כלל החזקות.

  ביום 22 ביוני 2015 החליט דירקטוריון כלל החזקות לאמץ מספר תיקונים לתוכנית וכן לפרסם מתאר המתייחס להקצאת עד 435,000 כתבי אופציה אשר יוצעו מכוחו, בהתאם לתוכנית מותנית ביצועים, לעובדים ולנושאי משרה של בקבוצת כלל החזקות. כל כתבי האופציה לפי המתאר האמור הוקצו.

  ביום 17 בדצמבר 2015 החליט דירקטוריון כלל החזקות, לפרסם מתאר נוסף המתייחס להקצאת עד 35,000 אופציות אשר יוצעו מכוחו, בהתאם לתוכנית מותנית ביצועים, לנושאי משרה בקבוצת כלל החזקות. כתבי האופציה לפי המתאר האמור הוקצו.

- נכון למועד פרסום הדוח, סך כתבי האופציה שהוקצו לפי תוכנית 2015 (לעובדים ספציפיים) הינו 470,000 כתבי אופציה. 180,228 כתבי אופציה מוחזקים ע"י הנאמן עבור עובדים ספציפיים. כ- 13,665 כתבי אופציה מומשו למניות כלל החזקות.

- ביום 25 במרס 2021 החליט דירקטוריון כלל החזקות שלא להקצות עוד לעובדים ונושאי משרה אופציות בהתאם לתוכנית 2015, וכן החליט למחוק את כל האופציות המוחזקות במאגר האופציות של תכנית 2015 ממרשם ניירות הערך של כלל החזקות.

נכון ליום 31 בדצמבר 2020, כ-137,560 כתבי אופציה ניתנים למימוש.

לפרטים נוספים בדבר תוכנית 2015, ראה ביאורים 37(א)(2), 37(ב), 37(ג) ו-37(ד) לדוחות הכספיים.

- ביום 25 במרס 2021 אימץ דירקטוריון כלל החזקות תוכנית תגמול לעובדים ונושאי משרה מותנית ביצועים לשנת 2021 (להלן: "**תוכנית 2021**") לפיה תהא כלל החזקות רשאית להעניק לעובדים ונושאי משרה בקבוצת כלל החזקות כתבי אופציה לרכישת מניות רגילות בנות 1 ש"ח ערך נקוב כל אחת של כלל החזקות.

---

[74] ביום 17 בדצמבר 2015 החליט דירקטוריון כלל החזקות שלא להקצות לעובדים, בהתאם לתוכנית 2013, 35,000 אופציות לא רשומות המוחזקות במאגר האופציות ולמוחקם ממרשם ניירות הערך של כלל החזקות.

- לפרטים נוספים בדבר תוכנית 2021, ראה ביאור 37(א)(3) לדוחות הכספיים.
- לפרטים נוספים בדבר הענקת אופציות לעובדים בגין שנת 2020 בהתאם להסכם הקיבוצי, ראה ביאור 24(ד) לדוחות הכספיים.

9.8. **<u>שיווק והפצה</u>**

בחודש נובמבר 2020, בעקבות החלטת דירקטוריון החברה לבצע שינוי במבנה הארגוני בקבוצת כלל, פוצלה חטיבת לקוחות והפצה למערך עסקים (סוכנים) ולמערך לקוחות אשר ירכז תחתיו את כל פעילות מכירות ה – online והדיגיטל של החברה, לרבות מתן כלים דיגיטליים לערוץ הסוכנים, שיתופי פעולה אסטרטגיים ולקוחות ישירים.

מערכי השיווק וההפצה בחברה מורכבים מ- 4 מערכים/אגפים:

- <u>מערך הסוכנים</u>- המערך מרכז את כל פעילות הקבוצה בתחום חיסכון ארוך טווח, תחום ביטוח חיים, תחום ביטוח בריאות ותחום ביטוח כללי מול סוכני הביטוח בתחומי המכירה והשירות לסוכן, מתוך מטרה לרכז ביחידה אחת את מכלול הקשרים מול סוכן הביטוח והפעילות הקשורה בו.

במסגרת זו פועלת החברה באמצעות שלושה מרחבים: מרחב חיפה והצפון, מרחב מרכז ומרחב ירושלים והדרום, לו יש סניף משנה בבאר שבע.

- <u>סוכנויות קבוצת כלל החזקות</u> - פעילות המכירות של הקבוצה מבוצעת גם באמצעות סוכנויות בשליטת כלל החזקות. סוכנויות ביטוח אלו נשלטות על ידי כלל החזקות סוכנויות, שהינה חברה בת בבעלותה המלאה של כלל החזקות (להלן: "**סוכנויות הקבוצה**"). סוכנויות הקבוצה פועלות בתיווך בעסקי ביטוח בכל תחומי הפעילות ובביצוע עסקאות במוצרים פנסיוניים. פעילות סוכנויות הקבוצה מרוכזת בעיקרה בשתי סוכנויות: תמורה סוכנות לביטוח (1987) בע"מ (להלן: "**תמורה**") הפועלת בענפי חיסכון ארוך טווח ובריאות, ובטח – תורן סוכנות לביטוח בע"מ (להלן: "**בטח**") שעיקר עיסוקה בביטוח כללי.

ביום 18 בפברואר 2021, התקשרה כלל החזקות סוכנויות בהסכם לרכישת מלוא (100%) מניות דוידוף הסדרים פנסיוניים סוכנות ביטוח חיים (2006) בע"מ מפסגות השקעות בסוכנויות ביטוח בע"מ, עסקת הרכישה כאמור כפופה לאישורים שטרם נתקבלו ולמועד הדוח אין וודאות כי יתקבלו.

- <u>מערך לקוחות פרטיים</u>[75]- מערך לקוחות פרטיים מרכז את פעילות המכירה הישירה של מוצרי הסיכונים והביטוח הכללי, באמצעות אנשי מכירות טלפוניים (טלמרקטינג) ואנשי מכירות הפועלים בשטח. האגף עסק בשנת הדוח בעיקר במכירה של ביטוחי חיים (ריסק), ביטוחי בריאות לרבות ביטוח נסיעות לחו"ל וביטוחי רכב, ללקוחות פרטיים אשר ככלל אינם פועלים עם הקבוצה באמצעות סוכני ביטוח או במסגרת שיתופי פעולה למכירות עם סוכני ביטוח.

- <u>אגף קשרי לקוחות</u>[76] – אשר מרכז הן את פעילות השימור של תחומי חיסכון ארוך טווח, ביטוחי החיים וביטוח בריאות והן את פעילות המכירות הישירות על ידי בעלי רשיון בתחומי הפנסיה, הפיננסים (גמל/השתלמות/חיסכון פרט), הריסק והבריאות, מול מעסיקים ולקוחות אשר ככלל אינם פועלים מול הקבוצה באמצעות סוכן ביטוח במוצרים הרלוונטיים. תחת האגף פועלים בעלי רישיונות פנסיוניים המועסקים על ידי הגופים המוסדיים בקבוצה והוא מאפשר פעילות סינרגטית מתוך ראיה רוחבית.

9.8.1. <u>דרכי השיווק וההפצה ומבנה העמלות בתחומים השונים:</u>

---

[75] היחידה הפיננסית שעסקה בתמיכה במכירת מוצרים בעלי אופי פיננסי ובהם גמל, השתלמות, פוליסות חיסכון פרט ואשר אחראית גם על הקשר עם המערכת הבנקאית בתחום הייעוץ הפנסיוני ועל הקשר עם מעסיקים בהקשר לקופות מרכזיות לפיצויים והגיל השלישי הועברה במסגרת השינוי הארגוני תחת חטיבת חיסכון ארוך טווח.

[76] ראה הערת שוליים 65 לעיל.

9.8.1.1. **חיסכון ארוך טווח**

<u>דרכי השיווק וההפצה בתחום חיסכון ארוך טווח</u>

הפצת מוצרי התחום מבוצעת על ידי סוכני ביטוח, לרבות על ידי סוכנויות הקבוצה וכן באמצעות יועצים פנסיוניים בבנקים ובאופן ישיר.

א. מכירה באמצעות סוכנים וסוכנויות

- בשנת הדוח נמשכה המגמה של שיווק משולב (ביטוח חיים, פנסיה וגמל) באמצעות סוכני ביטוח, לרבות שיווק באמצעות "מנהלי הסדרים", כולל תמורה, שהינן סוכנויות ביטוח גדולות אשר נותנות בנוסף שירותי סליקה למעסיקים, בקשר עם פיצול ההפרשות הפנסיוניות לגופים המוסדיים ולמוצרים השונים. סוכני הביטוח מקבלים שירותים שונים לתמיכה בפעילותם השוטפת מאת הגופים המוסדיים בקבוצה.

- שינויים בתחום חיסכון ארוך טווח יכול וישפיעו גם על פעילות הסוכנים ומנהלי ההסדרים בשנים הקרובות, בין היתר, כתוצאה מהמפורט להלן: **(1)** שינוי בהסדרי התגמול המשולמים לסוכנים מאת הגופים המוסדיים, לרבות הרפורמה לניתוק הזיקה בין עמלת ההפצה לדמי הניהול (לעניין תיקון חוק הפיקוח בעניין חישוב עמלת הפצה מדמי ניהול ראה סעיף 9.8.1.1 זה להלן) ולרבות קביעת הרשות, במסגרת אישור תעריפים לפוליסות ריסק, בדבר מנגנון החזר עמלות על ביטולי פוליסות ריסק בשנים הראשונות שלאחר רכישתן, ראה סעיף 6.1.4.1 לעיל; **(2)** התרחבות פעילות המסלקה הפנסיונית וממשק המעסיקים, לרבות סליקת כספים ומתן היזון חוזר עשויה להקל, בטווח הארוך, על פעילותם של סוכנים (לרבות מנהלי הסדרים) בין היתר בקשר עם מתן שירות, מכירת מוצרים נוספים וביצוע ניודים, ועל פעילותם של גורמים מתפעלים. לעניין התרחבות פעילות המסלקה ראה סעיף 6.2.1(ד)(1) לעיל.

- נכון למועד פרסום הדוח, הקבוצה פועלת בתחום באמצעות כ- 2,261 סוכני ביטוח[77] לעומת 2,409 סוכני ביטוח בשנת 2019. מרבית הסוכנים מתקשרים גם עם חברות ביטוח אחרות ואין לחברות הקבוצה סוכן ביטוח שהיקף פעילותו בתחום זה עולה על 10% מהיקף פעילות הקבוצה בתחום[78].

- כ- 13.3% מסך הפרמיות בענף ביטוח חיים שנגבו על ידי החברה בשנת הדוח, מקורן בפעילות סוכנויות הקבוצה, לעומת 13% לשנת 2019.

- כ- 12.9% מסך דמי הגמולים בענף הפנסיה שנגבו על ידי החברה בשנת הדוח, מקורן בפעילות סוכנויות הקבוצה, בדומה לשנת 2019.

- כ- 16.7% מסך דמי הגמולים בענף הגמל שנגבו על ידי החברה בשנת הדוח, מקורן בפעילות סוכנויות הקבוצה, לעומת 16.4% בשנת 2019.

ב. מכירה באמצעות יועצים פנסיונים

- בשנת הדוח המשיכו מרבית הבנקים להפיץ קופות גמל וקרנות פנסיה. כלל פנסיה וגמל קשורה בהסכמי הפצה עם מרביתם. נכון למועד פרסום הדוח, הבנקים טרם החלו לייעץ לגבי מוצרי ביטוח. יצויין כי ההוראה בדבר איסור חישוב עמלת הפצה בזיקה לשיעור דמי הניהול הנגבים מהעמית (לפי הוראות תיקון החוק בעניין חישוב עמלת הפצה), בשילוב

---

77 כולל סוכנים שביצעו מכירות בשנת 2020 בסכום העולה על 10,000 ש"ח.

78 למעט סוכנות בבעלות מלאה של קבוצת כלל החזקות, כמפורט להלן. כמו כן, האמור אינו מתייחס לסוכנים אשר עמלתם נגזרת מעמלות סוכני משנה, אשר מתקשרים ישירות עם הגופים המוסדיים בקבוצה.

עם הסכמי ההפצה עם הבנקים, המגדירים עמלה קבועה לבנק בגין כל לקוח מיועץ, יצרו מצב בו ההכנסות מחלק מעמיתי כלל פנסיה וגמל אינן תואמות את הוצאות החברה בקשר עם אותם עמיתים.

נכון למועד פרסום הדוח, לקוחות להם צבירות חיסכון במוצרי גמל והשתלמות, בהיקף מהותי, מיועצים באמצעות הבנקים, אולם בכל הקשור להפצת קרנות פנסיה פעילות הבנקים אינה מהותית.

- בחודש יולי 2020 פורסמה **הצעת חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ייעוץ, שיווק ומערכת סליקה פנסיוניים) (תיקון מס' 11), התש"ף-2020**, במסגרתה הוצע לאפשר לתאגיד בנקאי או למי שעוסק בשמו בייעוץ פנסיוני להעניק ייעוץ פנסיוני באמצעות טלפון או באמצעות אמצעי דיגיטלי. בחודש דצמבר 2020 פרסם הממונה **"עמדת אי-אכיפה - ייעוץ פנסיוני על ידי תאגיד בנקאי שלא בסניפי הבנק ללקוחות קיימים בתחום הייעוץ הפנסיוני"** לפיה הרשות לא תנקוט צעדי אכיפה נגד תאגידים בנקאיים אשר יעניקו ייעוץ פנסיוני באמצעי דיגיטלי או באמצעות הטלפון, ללקוחות קיימים בתחום הייעוץ הפנסיוני, וזאת כל עוד מתקיימות מגבלות על פי דין בשל התמודדות עם נגיף הקורונה.

להערכת החברה, ככל שהצעת החוק תתקבל ותהפוך לנוסח מחייב, יהיה בכך כדי להרחיב את התחרות בשוק הייעוץ והשיווק הפנסיוני באמצעות בנקים, אשר יכול ויהפוך את ענף הייעוץ והשיווק הפנסיוני לריכוזי יותר ויכול אף להביא לחשיפה של הגופים המוסדיים בחברה לתשלום עמלות בשיעור גבוה מהשיעור הממוצע המשולם על ידה כיום בחלק מהמוצרים וכן לתשלום עמלות גם ביחס למוצרים שעיקר העמלות בגין שיווקם כבר שולם בעבר.

המידע בכל הקשור להשלכות האפשריות של הצעת החוק בעניין אפשרויות הייעוץ הפנסיוני של תאגידים בנקאיים הינו מידע צופה פני עתיד, המתבסס על הערכות והנחות של החברה והתוצאה בפועל יכולה להיות שונה באופן מהותי מזו שנחזתה, בין היתר בהתאם לנוסחו הסופי של התיקון, ככל שיפורסם, וכן לאור העובדה שהיישום בפועל עשוי להיות שונה מזה שנחזה ותלוי, בין היתר, בהתנהגות התאגידים הבנקאיים ובסוגי המוצרים לגביהם יתאפשר לתאגידים בנקאיים ליתן שירותי ייעוץ פנסיוני.

ג. מכירה ישירה

- חלק ממוצרי התחום משווקים במכירה ישירה ללקוחות על ידי עובדי הקבוצה בעלי רישיון משווק פנסיוני.

- פעילויות המכירה הישירה בתחום כוללות: (א) מכירות של מוצרים פנסיוניים תוך התמקדות בשיווק הסדרים פנסיונים בארגונים, אשר ככלל, אינם מלווים בסוכנים מטעמם; (ב) קשר עם המערכת הבנקאית בתחום הייעוץ הפנסיוני, בעיקר ביחס למוצרי גמל והשתלמות; (ג) מכירות טלפוניות ופרונטליות של מוצרי סיכונים. בנוסף, קיימים שיתופי פעולה של החברה עם סוכנים נבחרים, במסגרתם עובדי החברה מוכרים ללקוחות המופנים על ידי הסוכן, בשמו ובהרשאתו, מוצרי סיכונים של החברה.

- ההתקשרות למכירת מוצרי התחום לעמיתים עצמאיים מבוצעת באופן פרטני.

- הקבוצה מפעילה מוקד שירות לקוחות המעניק תמיכה ישירה ללקוחות וכן יחידה לשימור לקוחות.

- הקבוצה פועלת גם מול יועצים חיצוניים המגוייסים על ידי חברות וגופים ציבוריים, לצורך פרסום מכרזים וניהול משא ומתן לעניין בחירת המבטח הפנסיוני וקביעת תנאי ההסדר הפנסיוני של עובדיהם.

ד. בנקים למשכנתאות- ריסק

החברה התקשרה בהסכמים למתן שירותי ביטוח אגב משכנתא עם חלק מהבנקים למשכנתאות שבשליטתם סוכנויות ביטוח. בשנת הדוח המשיכה הקבוצה לשווק פוליסות ריסק לרוכשי משכנתאות, על ידי סוכנות ביטוח שבבעלות בנק כמו גם באמצעות סוכני ביטוח, וכן לשווק פוליסות כאמור, ללווי משכנתאות מכלל משכנתאות.

<u>מבנה העמלות בתחום חיסכון ארוך טווח</u>

א. סוכני ביטוח

להלן פירוט מבנה העמלות המשולם לסוכנים בשנת הדוח:

- **ענף ביטוח חיים**

העמלות המשולמות לסוכנים בענף ביטוח חיים בגין פוליסות שנמכרו עד לשנת 2004, הן כדלקמן:

- **עמלת נפרעים:** עמלה בשיעור קבוע או משתנה, מהפרמיה הנפרעת, המשולמת לתקופה מוגבלת, באופן שוטף.
- **דמי גבייה:** עמלה בשיעור קבוע מתוך הפרמיה הנפרעת, המשולמת לאורך כל חיי הפוליסה כדמי טיפול.
- **עמלות מיוחדות- עמלות היקף:** עם מכירת הפוליסה או בגינה, יכול וישולם תשלום חד-פעמי בכסף ו/או בשווה כסף, בהתאם להסכמים פרטניים עם הסוכנים, התלויים בדרך כלל בתפוקה החדשה בגין השנה הראשונה למכירת הפוליסה.

החל משנת 2004 מבנה העמלות בענף ביטוח חיים הינו כמפורט להלן:

- **עמלת נפרעים:** עמלה המשולמת ככלל, בגין מכירת מוצרי ריסק ופוליסות פרופיל מסוימות שנמכרו בעבר, בשיעור קבוע או משתנה מהפרמיה הנפרעת, המשולמת לתקופה מוגבלת, באופן שוטף. במוצרי ריסק, לאחר תקופה של 15 שנה, שיעור העמלה קטן משמעותית.
- **עמלות מדמי ניהול מהפקדות:** עמלה המשולמת בגין הרכיב המופקד לחיסכון בפוליסה, לאורך כל חיי הפוליסה, בשיעור הנגזר מדמי הניהול הנגבים מהפרמיה ובהתאם לסוג המוצר וזאת בגין מוצרים שנמכרו עד חודש אפריל 2017 (ראה להלן).
- **עמלות מדמי ניהול מצבירה:** עמלה הנגזרת מדמי הניהול אשר נגבים מיתרת החיסכון בפוליסה. ככלל החברה הפסיקה תשלום עמלות מדמי ניהול מצבירה בגין פוליסות שנמכרו במהלך שנת 2013 ואילך במרבית המוצרים.
- **עמלות מצבירה:** בגין מוצרי פרופיל מסוימים ששווקו בעבר ובגין הפקדות חד פעמיות בפוליסות חיסכון פרט משולמת עמלה מצבירה.
- **עמלות מיוחדות: עמלות היקף -** עמלות המשולמות באופן חד פעמי, בגין תפוקה חדשה בשנה הראשונה לחיי הפוליסות, בכסף ו/או בשווה כסף, ששיעורם או סכומם נקבע בהתאם להסכמים פרטניים עם הסוכנים ולעיתים כנגד עמידה ביעדי מכירות וכן **עמלות ניהול** - עמלות הנגזרות מהפרמיה ומשולמות, בגין תפוקה חדשה, בשנים הראשונות לחיי הפוליסה, וזאת לתקופה מוגבלת בגין פוליסות שנמכרו בעבר.

בעקבות תיקון החוק בעניין חישוב עמלת הפצה, כמפורט בסעיף 9.8.1.1 זה להלן, שנכנס לתוקפו בחודש אפריל 2017 פעלו הגופים המוסדיים בקבוצה להתאמת מודל התגמול לסוכנים לשינוי החקיקה. בגין לקוחות שהצטרפו למוצרים מהמועד האמור לא משולמת עמלה כשיעור מדמי הניהול הנגבים מאת הלקוח (בגין מוצרי פרט משולמת עמלה מצבירה במקום עמלה הנגזרת מדמי הניהול, ובגין מוצרי פרופיל שכירים ועצמאים משולמת עמלת נפרעים מההפקדות השוטפות, במקום עמלה מדמי ניהול מהפקדות וכן משולמות בגין המוצרים האמורים עמלות היקף שאינן נגזרות מדמי ניהול).

לפרטים בדבר שינויים בתעריפי פוליסות הריסק של החברה, לרבות קביעת מנגנון החזר עמלות על ביטולי פוליסות, כך שביטולן בשנים הראשונות שלאחר רכישתן יוביל להחזר מדורג של עמלות מכירה היקף, ראה סעיף 6.1.4.1 לעיל.

בביטוחים קולקטיביים נקבעת עמלת הסוכן במשא ומתן עם הסוכן לגבי כל עסקה בנפרד בהתאם לדין. שיעור העמלה שישלם מבטח לסוכן ביטוח בשל פוליסה לביטוח חיים קבוצתי לא יעלה על 5% מדמי הביטוח ברוטו.

שיעורי העמלות לצדדים שלישיים בענף ביטוח חיים[79]

	2020	2019	2018
שיעור העמלות הממוצע, מסך דמי הביטוח בענף ביטוח חיים במוצרים השונים, המיוחסים לסוכנים	**[80]8.8%**	**9.7%**	10.3%
השיעור הממוצע של עמלה מפרמיה משונתת חדשה, בענף ביטוח חיים במוצרים השונים[81]	**[82]43.3%**	**36.6%**	27.4%

- **ענף קרנות פנסיה**

o **עמלות שוטפות מדמי גמולים -** כלל פנסיה וגמל משלמת עמלות לסוכני ביטוח בגין מכירת מוצרי פנסיה. בקרן הפנסיה המקיפה, עמלות אלה שולמו בעבר, בדרך כלל כשיעור מדמי הגמולים, על פי הסכם פרטני בין הסוכן לחברה עם זיקה לגובה דמי ניהול הנגבים מאת הלקוח. בגין מוצרי פנסיה המשווקים מחודש אפריל 2017 משולמת עמלה זו כשיעור מהפקדה ולא כשיעור מדמי ניהול הנגבים מאת הלקוח (לעניין רפורמה בעניין זה ראה סעיף 9.8.1.1 זה להלן).

o לעניין תשלום עמלות מיוחדות בגין הפקדות חדשות ראשונות משונתות של דמי גמולים לקרן הפנסיה המקיפה, ראה תיאור עמלות מיוחדות בענף ביטוח חיים, לעיל.

שיעורי העמלות לצדדים שלישיים בענף קרנות הפנסיה

	2020	2019	2018
שיעור העמלות ששולמו לסוכני הביטוח בגין מוצרי הפנסיה	**[83]1.0%**	1.7%	1.7%

ענף קופות הגמל

o **עמלות מדמי ניהול מצבירה -** בגין מוצרי גמל ששווקו עד שנת 2017, העמלות בגין מכירת מוצרי הגמל משולמות לסוכני הביטוח בדרך כלל כשיעור מדמי ניהול מצבירה של העמיתים.

o **עמלות מצבירה -** בגין מוצרי גמל המשווקים משנת 2017 משולמת עמלה כשיעור מצבירה ולא מתוך דמי ניהול הנגבים מאת הלקוח (לעניין רפורמה בעניין זה ראה סעיף 9.8.1.1 זה להלן).

---

79 בשנת הדוח, השיעור הושפע בין היתר מרפורמת הפרדת עמלות מדמי ניהול, כמפורט בסעיף 9.8.1.1 להלן.

80 הקיטון בשיעור העמלה נובע בעיקרו מהשפעות חד פעמיות שנרשמו בשנים 2019 ו-2020 (בנטרול אירועים חד פעמיים שיעורי העמלה לשנים 2019 ו-2020 עומדים על כ- 9.19% ו-9.32%, בהתאמה).

81 עמלות בגין עסק חדש שוטף בניטרול עמלות היקף בגין העברות לתשלומים חד פעמיים.

82 הגידול בשיעור העמלה נובע בעיקרו מהמשך התגברות מגמת שינוי תמהיל המכירות בענף ביטוח חיים בשנים האחרונות, הכולל קיטון במכירות חדשות של ביטוחי מנהלים ביחס למוצרי סיכונים בענף ביטוח חיים.

83 הקיטון בשיעור העמלה נובע בעיקרו מהשפעות חד פעמיות (בניטרול אירועים חד פעמיים שיעור העמלה לשנת 2020 עומד על כ-1.4%). יתרת השינוי נובעת בעיקרה מקיטון בסך העמלה או בשיעורה.

- לעניין תשלום **עמלות מיוחדות** בגין הפקדות חדשות ראשונות (וביחס לעבר, לרבות בגין הפקדות חד פעמיות, הנובעות מהעברת יתרות צבורות) של דמי גמולים לקופות הגמל המנוהלות על ידי כלל פנסיה וגמל, ראה תיאור עמלות מיוחדות בענף ביטוח חיים, לעיל.

שיעורי העמלות לצדדים שלישיים בענף קופות הגמל

	2020	2019	2018
שיעור העמלות ששולמו לסוכני הביטוח בגין מוצרי הגמל	[84]**0.3%**	0.4%	0.4%

בשים לב למורכבות מתכונת תשלום העמלות לסוכני ביטוח, כמפורט לעיל, מתנהלים מעת לעת דיונים בין סוכנים מסוימים לגופים המוסדיים בקבוצה, בנוגע לאופן תשלום העמלות וחישובן ואלה מסתיימים, בחלק ניכר מהמקרים, בהסדרים, המביאים בחשבון קיזוזים הדדיים בין הצדדים.

- **להלן תיאור הוראות רגולטוריות שפורסמו בשנים שקדמו לשנת הדוח ואשר עשויות להשפיע על תשלום העמלות למשווקים פנסיונים, לסוכנים ולמנהלי ההסדרים בתחום חיסכון ארוך טווח:**

- בחודש אפריל 2017 נכנס לתוקפו **תיקון לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (תיקון מס' 20), התשע"ז-2017**, במסגרתו נקבע שאין לחשב עמלת הפצה בזיקה לשיעור דמי הניהול הנגבים מהעמית ("**תיקון החוק בעניין חישוב עמלת הפצה**").

ניתוק העמלות מדמי ניהול משפיע באופן הדרגתי כיוון שהוא חל רק על מכירות חדשות. בהתאם, השלכותיו המלאות עדיין לא ברורות והן תלויות בהתנהגות הגופים המוסדיים והסוכנים.

לפרטים אודות מכירה באמצעות יועצים פנסיונים ראה סעיף 9.8.1.1(ב) לעיל.

המידע בכל הקשור להשלכות האפשריות של נייר העמדה והתיקון לחוק בעניין חישוב עמלת הפצה הינו מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות והנחות של החברה וכלל פנסיה וגמל נכון למועד פרסום הדוח. ההשלכות בפועל עשויות להיות שונות מהותית מההשלכות המוערכות והן תלויות במידה רבה במשתנים המפורטים לעיל.

- בהמשך להבהרה שפרסמה הממונה בחודש פברואר 2018 בעניין הליך שיווק פנסיוני בעת צירוף עמיתים למוצר פנסיוני (להלן: "**ההבהרה בעניין הליך שיווק פנסיוני**"), שעיקרה ההוראה כי סוכן ביטוח המבצע עסקה במוצר פנסיוני עבור לקוח (לרבות צירוף למוצר פנסיוני) מחויב בביצוע הליך שיווק פנסיוני כפי שנקבע בהוראות החוק, כתנאי לתשלום עמלה; בחודש נובמבר 2018, ובעקבות דיון שנערך בבג"צ בעתירה שהוגשה בעניין זה, בין היתר, על ידי לשכת סוכני הביטוח בישראל, פרסמה הממונה הבהרה לפיה ההבהרה בעניין שיווק פנסיוני תחול רק על צירופי חוסכים למוצר פנסיוני שבוצעו מחודש פברואר 2018 ואילך וכי אין בכוונת הממונה להפעיל סמכויות אכיפה ביחס לעמלת הפצה ששולמה לפני פרסום ההבהרה.

החברה מיישמת את הוראות ההבהרה בעניין הליך שיווק פנסיוני, אשר משליכה על התקשרויות של הגופים המוסדיים והמעסיקים עם סוכני הביטוח והתשלומים להם, בעיקר בתחום הפנסיה, בו היתה נהוגה בעבר פרקטיקה של צירוף לקוחות בדרך של הסדר לרבים (ראה סעיף 6.2.1(א) לעיל), הביאו להפסקת הצירוף לקרן הפנסיה

[84] הקיטון בשיעור העמלה נובע בעיקרו מהשפעות חד פעמיות (בניטרול אירועים חד פעמיים שיעור העמלה לשנת 2020 עומד על כ-0.4%).

המנוהלת על ידי כלל פנסיה וגמל באמצעות צירוף לרבים וישפיעו גם על הליכי הצירוף של עמיתים למוצרים הפנסיוניים של הגופים המוסדיים בקבוצה תוך הגברת הייעוץ לעמיתים הנלווה לצירופים אלו.

המידע בכל הקשור להשלכות האפשריות של ההבהרה בעניין הליך שיווק פנסיוני הינו מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות והנחות של הגופים המוסדיים בקבוצה, נכון למועד פרסום הדוח. ההשלכות בפועל עשויות להיות שונות מההשלכות המוערכות, והן תלויות בין היתר בבחירות הגופים המוסדיים לעניין ערוצי ההפצה, ביחסים המסחריים עם הגורמים המשווקים, בהתנהגות הגורמים המתחרים, המעסיקים והלקוחות ובהשפעה המשולבת של הוראות ההבהרה ביחד עם הוראות נוספות.

ב. תשלום ליועצים פנסיונים

- שיעור עמלת ההפצה המשולמת ליועצים פנסיונים נקבע **בתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (עמלות הפצה), התשס"ו-2006** ("**תקנות ההפצה**") אשר קובעות כי יועץ פנסיוני, וביחס לקרנות השתלמות אף יועץ השקעות, רשאי לקבל מגוף מוסדי עמלת הפצה בגין הפצת קופות גמל, קרנות פנסיה וקרנות השתלמות הנובעות מהפקדות לקופת הגמל, בשיעור שנתי של 0.25% מסך הסכומים העומדים לזכות הלקוח בקופת הגמל, למעט לגבי כספים צבורים שנובעים מהפקדות שבוצעו עד ליום 31 בדצמבר 2005 לקופות גמל שהוגדרו בתקנות האמורות, שאז שיעור העמלה אותה רשאי לקבל היועץ מגוף מוסדי יהיה 0.1% במקום 0.25% והכל בתנאי שהיועץ הפנסיוני יהנה מתגמול אחיד מכל יצרני המוצרים.

9.8.1.2. ביטוח כללי

<u>דרכי השיווק וההפצה בתחום ביטוח כללי</u>

הקבוצה משווקת את מוצריה בתחום ביטוח כללי הן באמצעות סוכני ביטוח, לרבות סוכנויות הקבוצה, והן ישירות.

א. סוכני ביטוח

סוכני הביטוח הם ערוץ ההפצה המרכזי בתחום ללקוח הסופי, קרי המבוטח. סוכן הביטוח מתקשר בדרך כלל עם מספר חברות ביטוח. נכון למועד פרסום הדוח, פועלת הקבוצה בתחום הביטוח הכללי באמצעות כ- 1,500 סוכני ביטוח פעילים לעומת 1,450 בשנת 2019.[85]

אין לקבוצה סוכן ביטוח שהיקף פעילותו בתחום זה עולה על 10% מהיקף הפעילות של הקבוצה בתחום ביטוח כללי.

שיעור המכירות באמצעות סוכני ביטוח בתחום זה מסך המכירות בתחום ביטוח כללי בשנת הדוח הינו כ-84.98% לעומת כ-89.15% בשנת 2019.[86]

---

[85] כולל סוכנים שביצעו מכירות בשנת 2020 בסכום העולה על 50,000 ש"ח.

[86] הנתון כולל מכירות אשר בוצעו על ידי בטח – תורן סוכנות לביטוח בע"מ אשר הינה סוכנות בבעלות קבוצת כלל החזקות.

מתוך סך דמי הביטוח בתחום הביטוח הכללי בישראל, כ3.21% מקורם בפעילות סוכנויות הקבוצה, לעומת כ-4.4% בשנת 2019.

ב. מכירות ישירות

חלק ממוצרי התחום משווקים במכירה ישירה, ללא תיווך של סוכני ביטוח. הפעילות הישירה, הינה בעיקרה מול לקוחות עסקיים גדולים. בין היתר, משווקת החברה ישירות פוליסות ביטוח רכב חובה ורכב רכוש, פוליסות ביטוח דירה, פוליסות ערבויות וכן פוליסות ביטוח אשראי וסיכוני סחר חוץ, באמצעות כלל ביטוח אשראי. בשנת הדוח המשיך מערך הלקוחות הפרטיים במכירה ישירה של פוליסות ביטוח רכב והחל גם במכירת פוליסות ביטוח דירה, בעיקר באמצעות פלטפורמה דיגיטלית, ללקוחות אשר ככלל אינם פועלים מול הקבוצה באמצעות סוכנים, וכן המשיך בפיתוח שיתופי פעולה של החברה עם סוכנים נבחרים, במסגרתם עובדי החברה מוכרים ללקוחות המופנים על ידי הסוכן, בשמו ובהרשאתו, ביטוחי רכב ודירה.

ג. בנקים למשכנתאות

החברה התקשרה בהסכמים למתן שירותי ביטוח אגב משכנתא עם חלק מהבנקים למשכנתאות שבשליטתם סוכנויות.

<u>מבנה העמלות בתחום ביטוח כללי-</u>

א. מבנה העמלות

עבור תיווך בעסקי ביטוח, משלמת החברה לסוכני הביטוח עמלות, בכסף ו/או בשווה כסף. גובה העמלה נקבע בעיקר כשיעור מהפרמיה נטו (ללא דמים) ובחלקו מותנה בהיקף המכירות, הפעילות ו/או הרווחיות של הסוכן.

ככלל, בביטוחים קולקטיביים נקבעת עמלת הסוכן במשא ומתן עם הסוכן לגבי כל עסקה בנפרד.

בגין חלק מהעמלות האמורות משולמות, מעת לעת, מקדמות לסוכנים.

ב. שיעור עמלות ממוצע

	2020	2019	2018
שיעור העמלות הממוצע מסך דמי הביטוח ברוטו בתחום ביטוח כללי[87]	**12.6%**	13.9%	14.2%

.9.8.1.3 **ביטוח בריאות**

<u>דרכי השיווק וההפצה בתחום ביטוח בריאות</u>

הפצת מוצרי התחום מבוצעת הן על ידי סוכני וסוכנויות ביטוח, לרבות סוכנויות הקבוצה, והן באופן ישיר.

א. הפצה באמצעות סוכנים וסוכנויות

בשנת הדוח עיקר השיווק של ביטוחי בריאות פרט על ידי החברה נעשה באמצעות סוכני ביטוח.

נכון למועד פרסום הדוח, פועלת הקבוצה בתחום ביטוח הבריאות באמצעות כ-1,325 סוכני ביטוח לעומת 1,163 בשנת 2019.[88] מרבית הסוכנים התקשרו גם עם חברות ביטוח נוספות.

---

[87] לא כולל עמלות אשר שולמו על ידי כלל ביטוח אשראי או דמי ביטוח אשר נגבו על ידה.

[88] כולל סוכנים שביצעו מכירות בשנת 2020 בסכום העולה על 10,000 ש"ח.

מתוך סך הפרמיות בתחום ביטוח בריאות, שנגבו בשנת הדוח על ידי החברה, כ4.4% מקורם בפעילות סוכנויות הקבוצה, לעומת כ-4.3% בשנת 2019.

אין לקבוצה סוכן ביטוח שהיקף פעילותו בתחום זה עולה על 10% מהיקף הפעילות של הקבוצה בתחום ביטוח בריאות.

לעניין טיוטת מחקר רשות התחרות בעניין השפעת תמריצים כלכליים על מכירות הסוכנים בשוק ביטוחי הבריאות הפרטיים בישראל, ראה סעיף 8.3.1 לעיל.

ב. הפצה ישירה

חלק ממוצרי התחום משווקים במכירה ישירה ללקוחות פרטיים או לקוחות פרטיים במסגרת מעסיק.

הפצת מוצרי התחום נעשית גם באמצעות אגף לקוחות פרטיים וכן באמצעות שיתופי פעולה של החברה עם סוכנים נבחרים במסגרתם עובדי החברה מוכרים ללקוחות המופנים על ידי הסוכן, בשמו ובהרשאתו, מוצרי בריאות של החברה.

מבנה העמלות בתחום ביטוח בריאות

בביטוחי פרט ארוכי טווח משולמות בדרך כלל העמלות כדלהלן:

עמלה שוטפת - עמלה הנגזרת מהפרמיה ומשולמת לאורך כל חיי הפוליסה באופן שוטף.

לעניין תשלום **עמלות מיוחדות** בגין פרמיה חדשה משונתת בביטוח בריאות, ראה תיאור עמלות מיוחדות בענף ביטוח חיים לעיל. בגין חלק מהעמלות שולמו מקדמות לסוכנים.

	2020	2019	2018
שיעור העמלות הממוצע, מסך הפרמיות ברוטו במוצרים השונים בתחום	**30%**	**31%**	30%

בביטוחים קולקטיביים נקבעת עמלת הסוכן במשא ומתן עם הסוכן לגבי כל עסקה בנפרד.

9.8.2. הוראות רוחביות בקשר עם תחום שיווק והפצה

במהלך שנת הדוח פורסם תיקון לחוזר צירוף לביטוח המסדיר את תהליכי צירוף מבוטח לביטוח, שעניינו הטלת חובה על סוכן ביטוח לגלות למועמדים לביטוח, בעת הליך הצירוף, את שמות חברות הביטוח שאותן הוא בעיקר משווק, על פי מבחן הכנסות כמותי שנקבע במסגרת התיקון האמור, ותוך ציון מספר חברות הביטוח המציעות את מוצר הביטוח. עוד קובע החוזר כי גורם משווק יידרש להציג למועמד לביטוח את תוצאות הליך התאמת הצרכים שערך עבורו בכל הליך מכירה וכן נקבע כי סוכני ביטוח לא יוכלו להתנות את הליך הצירוף, לרבות את התאמת הצרכים למועמד לביטוח, בכך שהוא יישאר מבוטח למשך תקופת ביטוח קצובה או שאינה קצובה. מועד תחילת תוקפו של התיקון נדחה ליום 1 במרס 2021. הוראות התיקון צפויות להגביר את השקיפות ללקוח ולייעל את הליכי המכירה.

הערכת החברה בקשר עם התיקון לחוזר צירוף לביטוח הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על המידע המצוי בידי החברה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות והן תלויות בין היתר בהתנהגות הגורמים המפיצים ובבחירת הלקוחות.

9.8.3. תלות בערוצי הפצה

לחברה תלות בערוץ ההפצה הישירה ובערוץ ההפצה באמצעות סוכנים ומנהלי הסדר. עם זאת, לחברה אין תלות בגורם הפצה מסוים (משווק או סוכן כלשהו) בכל אחד מערוצי הפצה אלה.

9.9 ספקים ונותני שירותים

חברות הקבוצה רוכשות מוצרים ושירותים ממספר רב של ספקים ונותני שירותים. ההוצאות בקשר לספקים ונותני שירותים כוללות בין היתר:

א. הוצאות ישירות בקשר לתביעות הנזקפות במישרין לעלות תביעות הביטוח, לרבות תשלום לשמאים, מעריכי נזקים, ספקי שירותים משפטיים, חוקרים, שירותי תיקון נזקים, שירותים רפואיים וכדומה, וכן תשלומים לגורמים המספקים כיסויים נלווים למבוטחים ("**ריידרים**").

לפרטים בדבר שיווק והפצה ראה סעיף 9.8 לעיל.

ב. הוצאות בקשר עם שירותי תפעול לצורך תפעול קופות הגמל המנוהלות על ידי כלל פנסיה וגמל. לפרטים בדבר התקשרות כלל פנסיה וגמל עם ספק כאמור ראה סעיף 9.14.2 להלן.

ג. הוצאות כלליות של החברה לספקים שונים, כגון: שכר דירה ואחזקת משרדים, שירותי עיבוד שכר, דמי חכירת רכבים, שירותי פרסום, שירותי תקשורת ודואר, שירותי תפעול, גבייה משפטית, שירותי ביקורת, שירותי תקשורת ותקשורת נתונים, יעוץ מקצועי, תחזוקה, רישוי וחכירת חומרה ותוכנה, שירותי מיכון ופחת. הוצאות אלו נזקפות להוצאות עקיפות ליישוב תביעות, הוצאות שיווק, הוצאות רכישה אחרות והוצאות הנהלה וכלליות אחרות (לפרטים נוספים ראה ביאור 32 לדוחות הכספיים).

ד. בנוסף קיימות הוצאות נוספות, אשר מהוונות לנכסים בדוחות הכספיים, והכוללות בין היתר, הוצאות מיכון, בינוי וציוד.

לפרטים בדבר כלליט מערכות, חברה בת בבעלות מלאה של כלל החזקות, האחראית על מתן שירותי המיכון לחברות הקבוצה (והרוכשת שירותים בתחומי המיכון), ובדבר הוצאות הקבוצה בגין מיכון בשנת הדוח, ראה סעיפים 9.10.3.1 ו-9.10.3.2 להלן וביאור 32 לדוחות הכספיים.

לחברה אין ספק עיקרי ואין ספק שהחברה תלויה בו, למעט סאפיינס טכנולוגיות (1982) בע"מ ("**סאפיינס**"), עמה התקשרה כלל פנסיה וגמל בהסכם לרכישת מערכת לניהול זכויות עמיתים בקרנות הפנסיה ולמתן שירותי פיתוח ותחזוקה למערכת. בשנת הדוח, שילמה הקבוצה לסאפיינס סך של כ-16.7 מיליוני ש"ח בגין שירותי הפיתוח והתחזוקה האמורים וזאת לעומת סך של כ-22 מיליוני ש"ח בשנת 2019. עם זאת, מטבע הדברים, במסגרת עבודת הספקים בקבוצה, במקרים מסוימים, צוברים הספקים ידע ייחודי או שנותנים שירותים אשר לעיתים יוצרים לחברה תלות בהם לזמן קצר, וזאת בין היתר, בשל הצורך בהקמת הפרויקטים ו/או ביצוע שירותים בטווח זמנים הקבוע מכוח דרישות רגולטוריות. לפרטים בדבר ספקים כאמור אשר עימם התקשרה כלל פנסיה וגמל, ראה סעיף 9.14.2 להלן.

9.10 רכוש קבוע

להלן נתונים בדבר הרכוש הקבוע של החברה הכולל בעיקר, מבנים בשכירות ובבעלות, ריהוט, ציוד משרדי וציוד מחשוב.

9.10.1 נתוני מבנים בשכירות ובבעלות לשימוש עצמי במ"ר לשנים 2019 ו- 2020

		נכון ליום 31.12.20		נכון ליום 31.12.19	
חברה/יחידה	מיקום	שטח בבעלות (מ"ר)	שטח בשכירות (מ"ר)	שטח בבעלות (מ"ר)	שטח בשכירות (מ"ר)
החברה	תל אביב[1]	-	35,196	-	35,196
	פ"ת	-	5,678	-	5,678
	חיפה[2]	2,618	-	2,618	-
	ירושלים	-	1,627	-	1,627
	באר שבע	-	1,290	-	1,290
	הרצליה[3]	-	250	-	250
כלל ביטוח אשראי	תל אביב	-	972	-	972

כלל פנסיה וגמל	תל אביב	-	4,045	-	4,045
	פ"ת	-	1,251	-	1,251
	ירושלים	-	73	-	73
	ב"ש		810		810
סה"כ		2,618	51,192	2,618	51,192

ללא שטחי חניונים.

1. כולל שטח של כנף.
2. 78 מ"ר מושכרים לכלל פנסיה וגמל.
3. אתר גיבוי למערכות מחשוב של הקבוצה (בנוסף יש אתר גיבוי ביוון בשטח לא מהותי).

ביחס למבנים המוחזקים בשכירות, תקופות השכירות שונות ממבנה למבנה, כאשר תקופת השכירות המאוחרת ביותר היא עד לשנת 2030 ביחס למשרדי החברה בקרית עתידים (לפרטים ראה סעיף 9.14.1(א) להלן). בחלק מהסכמי השכירות קיימת לחברה אופציה להארכת תקופת השכירות.

נתוני מבנים שהינם חלק מתיק ההשקעות נוסטרו של החברה במ"ר לשנים 2020 ו- 2019*

מיקום	יעוד	נכון ליום 31.12.20	נכון ליום 31.12.19
אזור גוש דן	משרדים ומסחר	36,139	33,168
צפון	מסחר	3,108	3,108
אזור השרון	משרדים ומסחר	20,790	20,040
חיפה	משרדים	3,096	3,096
אנגליה וסקוטלנד	משרדים	7,596	10,296
ירושלים	משרדים ומסחר	8,905	8,905
ארה"ב	משרדים, מסחר ומולטי פמילי	11,134	11,134
סה"כ		**90,768**	**89,747**

* בנוסף, קיימות החזקות בנכסים אלו ו/או אחרים מכספים המנוהלים עבור אחרים (עמיתים ו/או מבוטחים) בקבוצה, ראה ביאור 10 לדוחות הכספיים.

9.10.2. שיפורים במושכר, ריהוט וציוד משרדי

ככלל, השיפורים במושכר, הריהוט והציוד המשרדי שבשימוש באתרים המרכזיים וביחידות הקצה הינם בבעלות הקבוצה.

9.10.3. ציוד מחשוב וציוד היקפי

9.10.3.1. **מערכות מחשוב בקבוצה בישראל**

מערכות המידע של הקבוצה חיוניות לניהול עסקיה והקבוצה רואה בחלקן נכס אסטרטגי. בבעלות חברות הקבוצה מגוון רחב של ציוד מחשוב, הכולל שרתים, תשתית וציוד תקשורת, מסופים וציוד היקפי אחר. כמו-כן לחברה מגוון רחב של זכויות בעלות ו/או שימוש בתוכנות שונות לרבות תוכנות בפיתוח עצמי.

לצורך פעילויותיה השונות משתמשת הקבוצה במערכות מחשוב המשמשות אותה בין היתר לניהול כספים (לרבות כספי החיסכון של לקוחות הקבוצה), לניהול לקוחות וזכויותיהם, מערכות תפעול (Back office), מערכות ארגוניות ומערכות תומכות החלטה.

הפעילות בתחום המחשוב נעשית באמצעות כללביט מערכות שהינה חברה בת בבעלות מלאה של כלל החזקות. חברת כללביט מערכות אחראית על מתן שירותי המחשוב לחברות הקבוצה ולמועד הדוח אינה מספקת שירותים לחברות מחוץ לקבוצת כלל החזקות. כללביט מערכות מתקשרת עם ספקים חיצוניים לביצוע חלק מהשירותים.

לקבוצה אתר גיבוי שמטרתו לאפשר המשך פעילות של מערכות המחשוב החיוניות של הקבוצה בעיתות חירום, כמו כן, קיים אתר שלישי בחו"ל המשמש לגיבוי נתונים בלבד.

יכולת הקבוצה להמשיך ולהעמיד רמת שירות גבוהה לסוכניה, למבוטחיה וללקוחותיה ולהפעיל תהליכי ליבה מסוימים הינה חיונית להמשכיות העסקית של החברה. בתקופת משבר הקורונה שארע בשנת הדוח, החברה פעלה בהתאם למדיניות ולתוכנית ההמשכיות העסקית הנוהגת בקבוצה: בקבוצה קיים מערך BCM (Business Continuity Management), ותוכנית המשכיות עסקית הממפה תהליכים קריטיים, הנדרשים להתאוששות, תיקי חירום אשר נועדו לסייע לפעילות ברמת החטיבות השונות, ומערך Disaster Recovery טכנולוגי המאפשר התאוששות טכנולוגית מהירה. עם פרוץ המשבר הקבוצה פעלה בהתאם לתוכנית להמשכיות עסקית, לפיה בין היתר התאפשר לעובדים לעבוד בדרך של "עבודה מרחוק" באופן מידי ומאובטח תוך שימוש בטכנולוגיה שהוטמעה בארגון מבעוד מועד ובמטרה לאפשר המשך מענה בכל מגזרי הפעילות.

.9.10.3.2 **השקעות הקבוצה במערכות המחשוב**

הקבוצה פועלת לפיתוח ושדרוג מערכות המחשוב, מעת לעת, לפי צרכיה וצרכי החברות בקבוצה. להלן יתוארו הפעולות המהותיות שנעשו במערכות המחשוב של הקבוצה בשנת הדוח, אשר חלקן אף צפוי להמשיך לאחר שנת הדוח[89].

מערכות ביטוח חיים-

בתחום ביטוח חיים, החברה פועלת באמצעות שתי מערכות ליבה עיקריות מדור טכנולוגי קודם, שפותחו לפני שנים רבות. הכפילות הפונקציונאלית של מערכות אלו מייקרת את עלויות התפעול והתחזוקה בתחום זה ומכבידה על התאמת המערכות למכלול צרכי החברה ובכלל זה בכל הקשור לממשקי מידע חיצוניים ורגולטורים שהדרישות לגביהם הורחבו בשנים האחרונות. לעניין דרישות אלה ראה סעיף 6.2.1(ד) לעיל. בשנים האחרונות ובשנת הדוח החברה פעלה לעיבוי מערכות הליבה של ענף ביטוח חיים ושיפורן באופן שייעל את מערכות הליבה הקיימות וכן נוקטת בפעולות בקרה ותפעול משלימות, במטרה להבטיח את נאותות התהליכים הנתמכים.

נוכח מורכבות המערכות האמורות, מגבלותיהן וכפילותן, החברה ביצעה בחינה מקיפה של המהלכים ארוכי הטווח הנדרשים ליישום בעתיד, לצורך שיפור יכולותיה המיכוניות בין היתר, בכל הקשור לניהול זכויות עמיתים. במסגרת זאת, בוצעה בדיקת היתכנות, לפרויקט ארוך טווח שמטרתו צמצום הכפילויות בין המערכות, וביצוע הסבה והתאמה למערכת מיכון חדישה שקיימת בחברה. בשלב זה החברה אינה מקדמת את הפרויקט ואולם מקדמת פיתוחים במערכות הקיימות, בטכנולוגיה מודרנית ובנוסף מבצעת פעילות לשיפור טכנולוגי.

---

89 חלק מהשירותים במערכות הליבה מבוצעים באמצעות ספקים חיצוניים (שירותי תפעול קופות גמל, הכוללים גם את מיכון הפעילות, מבוצעים באמצעות בנק לאומי, ושירותי תחזוקה ופיתוח למערכת לניהול פעילות הפנסיה ניתנים על ידי סאפיינס טכנולוגיות (1982) בע"מ).

מתוך הכרה בחשיבותן של מערכות מיכון יעילות ועדכניות, תעדפה החברה נושא זה ובשנים האחרונות השקיעה החברה מאות מיליוני שקלים, לצורך שדרוג ושיפור מערכות המיכון בתחום חיסכון ארוך טווח. לפרטים נוספים ראה ביאור 6 לדוחות הכספיים. בין היתר, פעלה החברה להקמת תשתית מידע ארגונית בביטוח חיים לצורכי ריכוז מידע מכלל מערכות הליבה בביטוח חיים. תשתית זו משמשת את החברה לצרכי תחקור פעילותה השוטפת וכן לצורך דיווחים נדרשים לרשות ולצרכיה העסקיים של החברה.

להערכת הקבוצה, מערכות המחשוב הקיימות שלה בענף ביטוח חיים משרתות את צרכי הקבוצה לתקופה הקרובה. לאור ריבוי שינויים בהוראות רגולטוריות החלות על הפעילות של הגופים המוסדיים בקבוצה (בין היתר כמפורט לעיל), היוצרות שינויים מהותיים ורפורמות משמעותיות ותדירות בפעילות הביטוח בכלל ובתחום החיסכון לטווח ארוך בפרט, הקבוצה מציה בתהליך מתמשך להתאמת מערכות המחשוב שלה להוראות הרגולציה ולשינויים ולרפורמות החלים בהן, לשדרוג מערכות המחשב התומכות בפעילותה למערכות מתקדמות וכן להבטחת תאימות בין מערכות המחשוב לבין תנאי המוצרים שמציעה החברה (כגון: פוליסות ביטוח ותקנוני קרנות פנסיה וקופות גמל).

להערכת הקבוצה, תהליך התאמת מערכות המחשוב להוראות הרגולציה ושדרוג מערכות המחשב התומכות בפעילות, כך שיבטיחו תמיכה במכלול מוצרי הקבוצה בתחום חיסכון ארוך טווח, יימשך בשנים הקרובות ויהיה כרוך בעלויות מהותיות ובהיערכות תפעולית של הגופים המוסדיים בקבוצה. צרכי הפיתוח נגזרים הן מצרכי הפעילות העסקית והן מהוראות הרגולציה.

תחום הדיגיטל-

הקבוצה שמה לה כיעד את המשך קידום החדשנות הדיגיטלית בדגש על מתן מידע, ביצוע פעולות באופן עצמאי בערוצי הדיגיטל של החברה (סוכנים, לקוחות, מעסיקים) ומכירות. הקבוצה סבורה כי השקעות במיכון ובדיגיטציה יביאו, בטווח הארוך, להתייעלות ויענו על צרכי הלקוחות. לפרטים נוספים ראה סעיף 9.15 להלן.

במהלך שנת הדוח השיקה הקבוצה כלים דיגיטליים מתקדמים, לרבות בתחומי התביעות והמכירות (כגון "נהג זמני" ו"ביטוח סייבר". כמו כן, השיקה הקבוצה את אפליקציית "הלחצן של כלל", אפליקציה חדשנית ומתקדמת המאפשרת למבוטחים לקבל עזרה דחופה ומענה מיידי מנותני שירותים רלוונטיים בתחומי תביעות רכב, דירה ונח"ל, להגיש תביעה בהליך דיגיטלי קצר ומהיר וכן לצפות במידע הקיים בתיק האישי שלהם ולבצע פעולות. להערכת החברה שילוב כלים דיגיטלים בפעילות החברה צפוי לשפר את הנגשת המידע והשירותים ללקוחות ולשפר את חווית הלקוח, להגביר את התחרות ובטווח הארוך אף להביא להתייעלות תפעולית.

לפרטים בדבר הוצאות המיכון בקבוצה ראה ביאור 3 לדוחות הכספיים. לפרטים בדבר היקף רכישות ופיתוח עצמי והפחתה של תוכנות מחשב ומחשבים, ראה ביאורים 6(א) ו- 8(א) לדוחות הכספיים.

.9.10.3.3 **ניהול סיכוני סייבר בחברה**

- החברה פועלת ליישם מדיניות הגנת סייבר שאושרה על ידי דירקטוריון החברה.
- הגנות הסייבר המיושמות ע"י החברה מכוונות בהתאם לניתוח הסיכונים הרלוונטיים לחברה, וכוללות: בדיקות בתהליכי גיוס עובדים והתקשרות עם ספקים; הגברת מודעות עובדים; שמירה על ביטחון פיזי; הגנת רשת; הגנת מערכות ואפליקציות; תהליכי מידור הרשאות והפרדת תפקידים וכלי ניטור ובקרה.
- בכל הנוגע לקבלת שירותי מיקור חוץ מהותי, החברה מקיימת תהליך ניהול סיכונים מובנה, תוך התחייבות הספק לעמוד בדרישות אבטחת מידע שנקבעו על ידי החברה, וכמו כן, מבצעת החברה, מעת לעת, ביקורות אבטחת מידע אצל הספקים האמורים.
- החברה מבצעת מעת לעת בדיקות של עמידות מערך האבטחה, תוך הסתייעות בגופים המתמחים בביצוע מבדקי חדירה וסקרי אבטחה.
- כחלק מהמשבר העולמי הנובע מהתפרצות נגיף הקורונה, חלה עלייה בהיקף מתקפות הסייבר. החברה נקטה בצעדים משמעותיים להגנה מפני איומי הסייבר הרבים המאפיינים תקופה זו, לרבות: שימוש במקורות מודיעיניים בדגש על מתקפות Phishing, עריכת בדיקות מקיפות של חוסן הסייבר הארגוני, בהתחשב באיומים המשתנים, תוך ביצוע פעולות אקטיביות בתשתיות ההגנה של החברה; מתן מענה מהיר ע"י צוותי התגובה לטובת תחקור ניסיונות חשודים לביצוע

חיבור מרחוק לרשת החברה או כל פעילות עובדים חריגה; הגברת בקרות טכנולוגיות ופרסום הנחיות לצורך הגברת מודעות עובדי החברה; החברה ממשיכה בניהול קפדני ושוטף של סיכון הסייבר בהתאם לאיומים המשתנים.

לפרטים נוספים בדבר חשיפת הקבוצה לסיכוני סייבר, ראה סעיף 9.13(ג)(6) להלן.

9.11 עונתיות

9.11.1 חיסכון ארוך טווח

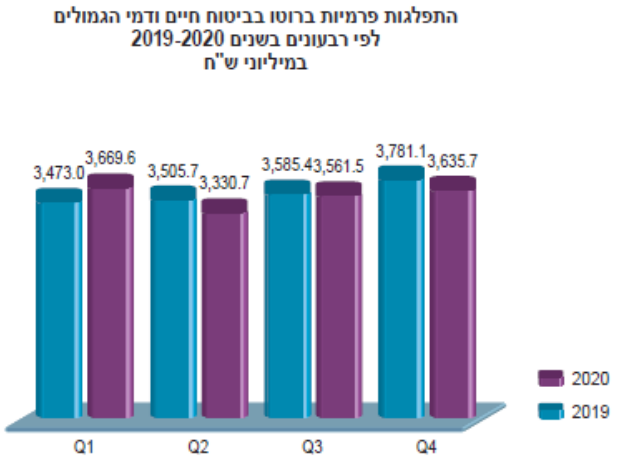
ככלל, ההכנסות מפרמיות בביטוח חיים וההכנסות מדמי ניהול מקרנות פנסיה וקופות גמל אינן מתאפיינות בעונתיות וכן לא קיימת עונתיות לעניין תביעות.

עם זאת, עקב עיתוי סיום שנת המס, מתקיימת עונתיות מסוימת בהפקדות של פרמיות/דמי גמולים למוצרי חיסכון פנסיוני בחודש דצמבר, מאחר שבחודש זה קיים גידול בהפקדות, על ידי שכירים ועצמאיים המפקידים באופן יזום שלא במסגרת שכרם, וזאת במטרה למצות את הטבות המס, וכן על ידי מעסיקים המשלימים חובות בגין שנת המס או מפקידים הפקדות חד פעמיות, בדרך כלל בגין חוב ותק פיצויים. בנוסף, קיימים חודשים מסוימים, המשתנים משנה לשנה, שבהם היקף הפרמיות/דמי הגמולים עשוי להיות גבוה יותר, וזאת בעיקר, לאור תשלומים חד פעמיים אשר משולמים על ידי המעסיקים לעובדים ואשר בגינם מופרשים דמי גמולים.

בשנת הדוח ולאחריה, בעקבות מגיפת הקורונה והירידה המשמעותית בתעסוקה במשק, חל קיטון משמעותי בהפקדות למוצרים הפנסיוניים.

להלן התפלגות הפרמיות ברוטו ודמי הגמולים בחטיבת חיסכון ארוך טווח בשנתיים האחרונות לפי רבעונים (באלפי ש"ח):

2020	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	סה"כ
פרמיות ודמי גמולים באלפי ₪	3,669.6	3,330.7	3,561.5	3,635.7	14,167.5
2019	**רבעון ראשון**	**רבעון שני**	**רבעון שלישי**	**רבעון רביעי**	**סה"כ**
פרמיות ודמי גמולים באלפי ₪	3,473.0	3,505.7	3,585.4	3,781.1	14,345.3

9.11.2 ביטוח כללי

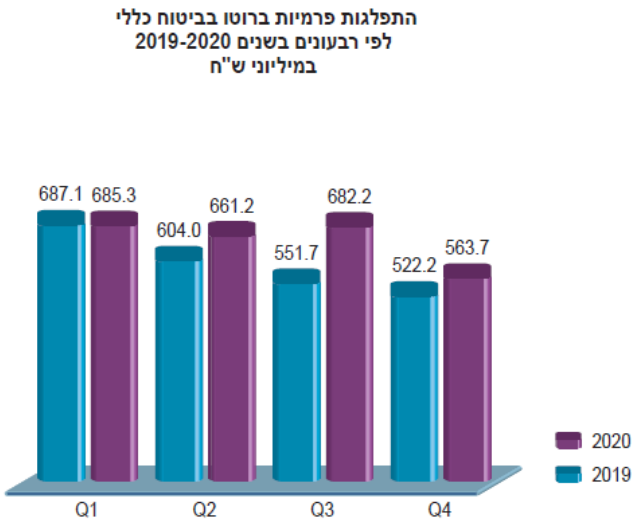
ככלל, ההכנסות מפרמיות בתחום ביטוח כללי אינן מתאפיינות בעונתיות מובהקת. עם זאת, הפרמיות ברבעון הראשון של השנה גבוהות מהפרמיות ברבעונים האחרים וזאת בעיקר עקב מועדי חידוש של הסכמי ביטוח המסתיימים בסוף שנה קלנדרית. כמו כן, ישנם הסכמי ביטוח של מבוטחים עסקיים ושל ציי רכב גדולים אשר מאופיינים בפרמיות גבוהות אשר חידושם או הפסקתם יכול להשפיע על תנודתיות הפרמיה בחודשים מסוימים בשנה. השפעתה של עונתיות זו על הרווח המדווח מנוטרלת באמצעות ההפרשה לפרמיה שטרם הורווחה.

בשנת הדוח ולאחריה, בעקבות מגיפת הקורונה (ובעיקר בתקופות הסגרים) ניכרה ירידה בביטוחים של עסקים קטנים ובינוניים, וזו מותנה באמצעות גידול בפרמיות של עסקים גדולים.

במרכיבי ההוצאות האחרים, כגון תביעות, ובמרכיבי ההכנסות האחרים, כגון הכנסות מהשקעות, לא ניכרת עונתיות מובהקת. עם זאת, ראוי לציין כי בעונות החורף ניכרת לעיתים עלייה בתביעות ברבעון הראשון או ברבעון הרביעי של השנה או בשניהם, בעיקר בענפי הרכוש, וכתוצאה מכך לקיטון ברווח המדווח לתקופה.

להלן התפלגות הפרמיות ברוטו בחטיבת ביטוח כללי בשנתיים האחרונות לפי רבעונים (באלפי ש"ח):

2020	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	סה"כ
פרמיות באלפי ₪	685,262	661,203	682,243	563,661	2,592,369
2019	**רבעון ראשון**	**רבעון שני**	**רבעון שלישי**	**רבעון רביעי**	**סה"כ**
פרמיות באלפי ₪	687,056	604,008	551,722	522,178	2,364,964

.9.11.3 ביטוח בריאות

תחום ביטוח הבריאות אינו מאופיין בעונתיות. בתת ענף ביטוח נסיעות לחו"ל קיימת עלייה בהיקף הפוליסות הנמכרות לנוסעים לחו"ל בתקופת הקיץ והחגים. עם זאת לאמור אין השפעה משמעותית לענין התפלגות סך הפרמיות בתחום בריאות במהלך שנה קלנדרית.

בשנת הדוח ולאחריה, בעקבות מגיפת הקורונה, חל קיטון משמעותי במכירת ביטוחי נסיעות לחו"ל. לאמור לא היתה השפעה מהותית על התוצאות הכספיות של החברה בתחום הבריאות.

.9.12 **נכסים לא מוחשיים**

9.12.1. קניין רוחני

השם "כלל" רשום כסימן מסחר על שם אי די בי חברה לפתוח בע"מ. הקבוצה משתמשת לצורך פעילותה בשמות החברות בקבוצה ובלוגו שלהן שרובם אינם רשומים כסימני מסחר.

חברות הקבוצה משתמשות לצורכי פעילותן בתוכנות בבעלות חברות הקבוצה ו/או שנרכשו רשיונות לשימוש בהן, לפרטים נוספים ראה סעיף 9.10.3.1 לעיל.

הקבוצה מפתחת באמצעות עובדיה ובאמצעות ספקים תוכנות לשימוש עצמי, שיש לה בהן זכויות יוצרים.

לקבוצה דומיינים באינטרנט.

לפרטים נוספים בדבר נכסים לא מוחשיים ראה ביאור 6 לדוחות הכספיים.

9.12.2. מאגרי מידע

לחברות הקבוצה מאגרי מידע, הכוללים, בין היתר, נתוני לקוחות, סוכנים, ספקי שירותים, המשמשים, בין היתר, לפעילות שיווקית תוך שימוש בתוכנות מתקדמות (**CRM**), המאפשרות פילוח נתונים בחתכים מגוונים. האסטרטגיה השיווקית של החברה מבוססת על מאגרי המידע החיוניים לניהול עסקי הקבוצה.

הקבוצה פועלת באופן שוטף לרישום מאגרי המידע שברשותה בישראל במרשמי רשם מאגרי המידע בהתאם להוראות הדין. חלק ממאגרי המידע מצויים בתהליכי רישום ו/או בתהליכי בחינה והערכות לצורך רישום.

9.13. **דיון בגורמי סיכון**

סעיף זה, הדן בגורמי סיכון ביחס לקבוצה, כולל גם מידע צופה פני עתיד. מידע צופה פני עתיד הינו מידע בלתי וודאי לגבי העתיד, המבוסס על אינפורמציה הקיימת בקבוצה במועד הדוח וכולל הערכות של הקבוצה או כוונות שלה נכון למועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות באופן מהותי מן התוצאות המוערכות או המשתמעות ממידע זה, בין היתר עקב שינוי בסביבה העסקית ו/או בגורמי הסיכון, לרבות גורמי סיכון עתידיים.

על גופים מוסדיים מוטלת החובה למנות מנהל סיכונים. לתיאור תפקידיו של מנהל הסיכונים בקבוצה וכן פרטים בדבר מדיניות ניהול הסיכונים ובדבר הליכי ושיטות ניהול הסיכונים בקבוצה, לרבות תיאור תהליכי העבודה ואופן זיהוי הסיכונים והבקרות הקיימים בחברות הקבוצה ראה ביאור 35 לדוחות הכספיים.

להלן מוצגים גורמי הסיכון בטבלה על פי חלוקה לסיכוני מקרו, סיכונים ענפיים וסיכונים מיוחדים לקבוצה וכן פירוט אודות גורמי הסיכון.

גורמי סיכון	מידת השפעת גורם הסיכון על הקבוצה		
	השפעה גדולה	השפעה בינונית	השפעה קטנה
א. סיכוני מקרו			
האטה כלכלית בישראל	X		
האטה כלכלית בינלאומית וירידת שערים בשוקי הון	X		
סיכון שוק כולל	X		
סיכוני שוק ספציפיים:			
סיכון ריבית	X		
סיכון מרווח אשראי		X	
סיכון אינפלציה		X	
סיכון שערי חליפין		X	
סיכון מחירי מניות	X		

סיכון מחירי נכסים אחרים		X	
סיכון אשראי	X		
ב. סיכונים ענפיים			
סיכונים ביטוחיים	X		
שימור התיק	X		
סיכוני קטסטרופה:			
רעידת אדמה בישראל		X	
טרור ו/או מלחמה בישראל		X	
יציבות מבטחי משנה		X	
סיכונים אסטרטגיים:			
שינויי חקיקה ורגולציה	X		
סיכוני תחרות	X		
זמינות מבטחי משנה		X	
סיכונים משפטיים	X		
ג. סיכונים ברמת הקבוצה			
סיכוני ציות ורגולציה	X		
סיכון נזילות			X
חיתום, תמחור והערכת ההתחייבויות הביטוחיות		X	
סיכונים תפעוליים	X		
סיכוני מערכות מידע	X		
סיכוני אבטחת מידע וסייבר	X		
סיכון מוניטין	X		
התקשרויות עם ספקים חיצוניים		X	

ההשפעה של גורמי הסיכון לעיל מבוססת על שיקול דעת הנהלת הקבוצה על בסיס המידע הקיים במועד ההערכה, מתייחסת לכל סיכון בפני עצמו ומביאה בחשבון את ההסתברות המוערכת להתממשות הסיכון ואת תוצאתו הפוטנציאלית. הערכת מידת ההשפעה של גורמי הסיכון מתייחסת להשלכות הישירות על הקבוצה ואינה מביאה בחשבון השפעות עקיפות.

א. <u>סיכונים מקרו כלכליים</u>

(1) <u>האטה כלכלית בישראל</u>

הקבוצה חשופה באופן מהותי למצב המשק הישראלי, האטה במשק הישראלי עלולה להשפיע על היקף עסקיה של הקבוצה, בפרט בתחום החיסכון ארוך הטווח, ובכלל זה: היקף החיסכון של הציבור עלול לקטון; יתכנו פיגורים בהפקדות וגידול במשיכות; עליה בשיעור המובטלים ושחיקה בשכר הריאלי עלולים להביא לעליה בשיעור הביטולים ולקיטון בפרמיה ודמי גמולים שיגבו על ידי הגופים המוסדיים בקבוצה וכן לגידול בהיקף התביעות. כמו כן, כתוצאה מהאטה כאמור עלול לגדול הסיכון הכרוך בחשיפתה של הקבוצה לגופים בישראל באמצעות השקעותיה ובאמצעות פעילויות ביטוחיות מסוימות (ראה סיכוני אשראי וסיכוני שוק להלן).

(2) <u>האטה כלכלית בינלאומית וירידות שערים בשוקי ההון</u>

לקבוצה חשיפה לפגיעה בשווי השקעותיה בנכסים פיננסים בשוקי ההון הבינלאומיים וכן בנכסים אחרים בחו"ל. האטה כלכלית בינלאומית עלולה להשפיע גם על תוצאותיה של כלל ביטוח אשראי אשר מבטחת חובות של חייבים במדינות שונות אשר מושפעים ממצב הכלכלה באותן מדינות. בנוסף, יציבות מבטחי המשנה עימם מתקשרת הקבוצה עלולה להיפגע כתוצאה מירידות בשוקי ההון הבינלאומיים או מהאטה כלכלית במדינות בהן הם פועלים.

(3) <u>סיכון שוק כולל</u>

מחירי נכסים ותשואות בשוקי ההון בארץ ובעולם משפיעים במידה רבה מאד על תוצאותיה העסקיות של הקבוצה. תיק ההשקעות העצמיות של הקבוצה ("**נוסטרו**"), וכן תיקי הנכסים של העמיתים והמבוטחים בפוליסות תלויות תשואה, קופות גמל וקרנות פנסיה ("**תיקים המנוהלים עבור אחרים**") מושקעים בנכסים שונים, בארץ ובחו"ל, וערכם נתון לתנודתיות הנובעת, בין היתר, משינויים בשיעורי ריבית, במחירי מניות ונכסים אחרים, במרווחי האשראי, בשיעור האינפלציה ובשער חליפין.

הקבוצה חשופה להפסדים בגין שינויים בגורמי סיכון אלה כתוצאה מהשפעתם הישירה על שווי הנכסים בתיקי הנוסטרו של הקבוצה. התממשות סיכוני שוק ותנאי שוק, המאופיינים בסביבת ריבית בסיס ובשיעורי תשואה נמוכים עלולים לגרום לאי השגת התשואה על פיה תומחרו המוצרים וחושבו ההתחייבויות הביטוחיות וכתוצאה מכך לפגוע בתוצאותיה העסקיות של הקבוצה.

הקבוצה חשופה לסיכון שוק כולל גם בעקיפין, כתוצאה מהשפעה על רווחי הקבוצה בשל התשואות המושגות בתיקים המנוהלים עבור אחרים. במסגרת פעילות הקבוצה בניהול כספים אלו, גובות חברות הקבוצה דמי ניהול קבועים מהצבירה אשר היקפם עלול להיפגע כאשר היקף הנכסים המנוהלים קטן, כתוצאה מתשואות שליליות ו/או ירידה בהיקף ההפקדות ו/או פידיונות ו/או ניודים.

בנוסף, בהתאם להוראות הדין בחלק מהפוליסות תלויות התשואה שנמכרו בשנים 1991 עד 2003 (להלן: "**תיק המשתתף**") החברה גובה בנוסף לדמי הניהול הקבועים גם דמי ניהול משתנים, המחושבים כשיעור מהתשואה הריאלית של תיק ההשקעות, לאחר ניכוי דמי הניהול הקבועים והוצאות ישירות בשל ביצוע עסקאות (להלן בסעיף זה: "**התוספת**"). התוספת מחושבת מדי שנה על בסיס שנתי בערכים חוביים או שליליים. בהתאם להוראות הדין, המבטח יגבה רק תוספת חיובית, אולם בחישוב כל תוספת חיובית תנוכה תוספת שלילית שנצברה בתקופות קודמות. התוספת כאמור, משפיעה על רווחיותה של הקבוצה. לפרטים בדבר ההשפעה הכמותית של החשיפה לסיכון שוק הנובעת מניהול כספים כאמור ליום 31 בדצמבר 2020, ראה ביאור 35(ג)(1) לדוחות הכספיים. מכיוון שחישוב דמי הניהול המשתנים, בתוך שנה קלנדארית נתונה, נערך על בסיס מצטבר, במהלך השנה גובים או מחזירים דמי ניהול למבוטחים, בהתאם לתשואה הריאלית שנזקפה ברבעון, וכתוצאה מכך עלולה להיגרם תנודתיות רבה בהכנסות מדמי ניהול בין רבעונים.

(4) <u>סיכוני שוק ספציפיים</u>

בין הנכסים בתיקי הנוסטרו לבין ההתחייבויות העומדות מולם לא קיימת התאמה מלאה מבחינת תזרים המזומנים, עיתויו, בסיס ומטבע ההצמדה. בנוסף, לא קיימת סימטריה מלאה בטיפול החשבונאי בהתחייבויות ובנכסים וכן קיים שוני בין כללי החשבונאות וכללי משטר כושר פירעון כלכלי. בשל כך, חשופים ההון הכלכלי, ההון החשבונאי, יחס כושר הפירעון והרווח הכולל של הקבוצה לשינויים בגורמי סיכון, שהעיקריים בהם מפורטים להלן. דרישות ההון החלות על החברה ועל כלל ביטוח אשראי בהתאם למשטר כושר פירעון כלכלי, מבוססות על עקרונות כלכליים. יצויין, כי סוגי הסיכונים שיפורטו להלן קיימים אף בתיקים המנוהלים עבור אחרים בעוצמה ובכיוון שאינם בהכרח זהים לאלה המתוארים לגבי תיקי הנוסטרו.

א. <u>סיכון ריבית</u> – מבחינה כלכלית, חשיפתה העיקרית של הקבוצה היא לירידת ריבית והשתטחות עקום הריבית וזאת מאחר שמח"מ ההתחייבויות שלה ארוך משמעותית ממח"מ הנכסים. ירידת ריבית עלולה להביא גם לפגיעה ולתנודתיות ביחס כושר הפירעון הכלכלי של החברה. בסביבת הריבית הנוכחית, הקבוצה חשופה גם מבחינה חשבונאית להפסדים במקרה של ירידת ריבית, למרות שעוצמת החשיפה קטנה משמעותית במהלך שנת הדוח עקב שינויים רגולטוריים ופעולות החברה לניהול נכסים והתחייבויות. חשיפת הריבית משפיעה על חישוב העתודות, בין היתר בהתייחס לשיעורי ההיוון המשמשים בבחינת נאותות העתודה LAT, חישוב פקטור K ובחישוב עתודות לגמלא, בהיקף העשוי לעלות על רווחי ההון שיווצרו באותו תרחיש בגין נכסים רגישים לריבית (ראה ביאור 35(ה)(1ה) לדוחות הכספיים). עם זאת, הקבוצה עלולה להיות חשופה גם לתרחישים מסויימים של עליה בשיעורי הריבית, בשל המח"מ הארוך יחסית של הנכסים, בהתחשב באופי ארוך הטווח של מרבית ההתחייבויות, וזאת מכיוון שבהתאם לשיטה החשבונאית הנהוגה כיום, בתרחישים מסויימים של שינוי בשיעורי הריבית, אין בהכרח התאמה מלאה בין השינוי בריבית השוק לבין ריבית ההיוון המשמשת להיוון התחייבויות הביטוח השונות. יצוין כי בראיה ארוכת טווח, הקבוצה חשופה אף לרמה מתמשכת של שיעורי ריבית נמוכים, בדגש על הריבית הצמודה, העשויה להקשות על השגת התשואה המובטחת במוצרים מבטיחי תשואה, על השגת התשואה לפיה תומחרו מוצרי ביטוח אחרים, ואף להביא

לבחינה מחודשת של ההערכות האקטואריות של התחייבויותיה הביטוחיות של הקבוצה (ראה ביאור 35(ג)(3) וכן ביאורים 39(א), 35(ה)(ה1)(ד)(1) ו-35(ה)(ה2)(4)(א) לדוחות הכספיים).

ב. סיכון מרווח אשראי – הקבוצה חשופה לסיכון להפסד כתוצאה מהשפעת שינויים במרווחי האשראי בשוק על ערכם של נכסי חוב סחירים וכן כתוצאה מהשפעה מסויימת על חישוב חלק מנכסי החוב הלא סחירים של הקבוצה ומחישוב חלק מהעתודות הביטוחיות.

ג. סיכון אינפלציה – לקבוצה חשיפה לעליה בשיעור האינפלציה מכיוון שמרבית ההתחייבויות הביטוחיות של הקבוצה מותאמות מדי חודש לשיעור האינפלציה, ואילו הנכסים העומדים מולן אינם בהכרח צמודים למדד. כמו כן, מכיוון שגביית דמי ניהול משתנים בתיק המשתתף תלויה בתשואה הריאלית שהושגה, עלולה עליה בשיעור האינפלציה לגרום לפגיעה בהכנסות הקבוצה מדמי ניהול. בנוסף, חלק מהחוב הפיננסי של הקבוצה צמוד למדד, ועליה בשיעור האינפלציה תגרום לגידול בהוצאות המימון של הקבוצה.

ד. סיכון שערי חליפין – לקבוצה חשיפה לשינויים בשער חליפין של מט"ח, בעיקר בגין תיק ההשקעות בחו"ל, שאינו מגודר באופן מלא מפני שינויים בשערי החליפין.

ה. סיכון מחירי מניות – הקבוצה חשופה לשינויים במחירי מניות סחירות המאופיינים בתנודתיות פוטנציאלית גבוהה, הן בתיק הנוסטרו והן בתיקים המנוהלים עבור אחרים. לנוכח היקף החשיפה של תיק המשתתף למניות, התנודתיות במחירי המניות עשויה להשפיע באופן מהותי על היקף דמי הניהול המשתנים שתגבה החברה.

ו. סיכון מחירי נכסים אחרים – לקבוצה חשיפה להשקעות אלטרנטיביות, הכוללות השקעות בנדל"ן וקרנות נדל"ן, קרנות השקעה, מניות לא סחירות ומכשירי השקעה נוספים. נכסים אלה חשופים לשינויים בשווים, העשויים לנבוע בין השאר משינויים בשווקי ההון בארץ ובעולם, שינויים במחירי סחורות, מחירי היוון ונדל"ן ומסיכונים עסקיים ספציפיים. בשל אופיין של השקעות אלה, הן פחות תנודתיות מהשקעות סחירות. למבחני רגישות הנוגעים לסיכוני שוק ראה ביאור 35(ג)(2) לדוחות הכספיים.

(5) סיכוני אשראי

הקבוצה חשופה לאפשרות של הפסד כספי כתוצאה מירידת איכות האשראי וחדלות פירעון של לווים וחייבים אחרים, נוכח חשיפתה לנכסים פיננסיים, דרך תחומי פעילות ביטוחית של הקבוצה, הכוללים פוליסות לפי חוק המכר וביטוחי אשראי, כתוצאה מחשיפתה לחייבים אחרים בהם סוכנים, מעסיקים, מבוטחים ומבטחי משנה. בגין החזקותיה בנכסי חוב, חשופה הקבוצה לירידה בשווי הנכסים כתוצאה מפגיעה באיתנות הפיננסית של החייב (לרבות הסדרי חוב) ו/או כתוצאה מעליה במרווחי האשראי בשוק.

בנוסף, עליה במקרי חדלות הפירעון של עסקים בישראל עלולה להשפיע גם על היקפי תביעות בענף ביטוח אחריות דירקטורים ונושאי משרה בו פועלת הקבוצה (ראה סעיף 7.1.1.3 לעיל), על היקף חובות מעסיקים בגין אי העברת תשלומים לביטוח פנסיוני עבור עובדיהם, המחייבת את הגופים המוסדיים בקבוצה לנקיטת הליכי גביה, ועל הסיכונים הביטוחיים בפעילות כלל ביטוח אשראי (ראה סעיף 9.13(ב)(1) להלן).

במסגרת תיק הנכסים שלה, חשופה הקבוצה לענפי משק שונים שהעיקריים הם ענף הבנקאות והפיננסים (הכוללת גם חשיפה דרך פיקדונות), ענף התשתיות והאנרגיה וענף הנדל"ן בארץ. החשיפה לענף הבנקאות ולמגזר הפיננסי נובעת גם מכך שהקבוצה מחזיקה את עיקר נכסיה ונכסי לקוחותיה בחשבונות אצל בנקים, מוסדות פיננסים וברוקרים בארץ ובחו"ל, ומקבלת שירותי סליקה באמצעות בנקים. כמו כן, חשופה הקבוצה למבטחי משנה כאמור (ראה סעיף 9.13(ב)(4) להלן). למרות שהקבוצה פועלת להגברת הפיזור במידת האפשר, החשיפה לענף הבנקאות בישראל מאופיינת בחשיפה למספר קטן יחסית של צדדים נגדיים בעלי דרוג גבוה, כתוצאה מהמבנה הריכוזי של הענף בארץ. הרעה באיתנות הפיננסית, אי עמידה בהתחייבויות אותם גורמים, או אירוע של חדלות פירעון במי מהגופים האמורים עלולים להשפיע באופן מהותי לרעה על תוצאותיה העסקיות של הקבוצה.

לפרטים נוספים בדבר סיכוני אשראי ראה ביאור 35(ו) לדוחות הכספיים.

ב. סיכונים ענפיים

(1) <u>סיכונים ביטוחיים</u>

בפעילות הביטוח חשופה הקבוצה בעיקר לסיכונים הקשורים לשינויים בגורמי הסיכון לעומת ההנחות האקטואריות ולסיכון לנזק בודד גדול או להצטברות נזקים בגין אירוע קטסטרופה.

המודלים האקטואריים באמצעותם מבצעות חברות הביטוח בקבוצה תמחור של מוצרים והערכה של העתודות הביטוחיות אותן הן מחזיקות, מתבססים, לרוב, על ההנחה שדפוסי ההתנהגות והתביעות בעבר מייצגים את מה שיקרה בעתיד. שינויים בגורמי הסיכון המשפיעים על שכיחות האירועים וחומרתם, לעומת ההערכות במודל האקטוארי, עלולים להשפיע באופן מהותי על התוצאות העסקיות ועל יחס כושר הפירעון הכלכלי של הקבוצה:

בעסקי הביטוח הכללי הסיכונים הביטוחיים העיקריים מקורם בפער בין הסיכון בעת התמחור ובעת הערכת ההתחייבויות הביטוחיות, לבין ההתרחשות בפועל. הפערים עשויים לנבוע משינויים מקריים בתוצאות עסקי הביטוח ומשינויים בעלות התביעה הממוצעת ו/או בשכיחות התביעות כתוצאה מגורמים שונים. בפרט, בענפי חבויות קיימת אי ודאות גדולה לגבי עלות התביעות, בין השאר עקב קיומם של פערי זמן בין מועד האירוע, מועד הגילוי ומועד התשלום (זנב תביעות ארוך).

בעסקי ביטוח האשראי הסיכונים הביטוחיים העיקריים הינם סיכוני אשראי, הנובעים מיכולת החייבים לעמוד בהתחייבויותיהם ותלויים גם בסביבה העסקית והכלכלית. ביטוח סיכוני סחר חוץ כרוך גם בסיכון פוליטי בחו"ל. כמו כן, אירועי קטסטרופה, כגון: מלחמה, השבתה או שביתה, טומנים בחובם סיכוני אשראי בשל השפעתם על יכולת החייבים לעמוד בהתחייבויותיהם.

בעסקי ביטוח חיים ובעסקי ביטוח בריאות גורמי הסיכון העיקריים כוללים סיכונים דמוגרפים, כגון: שינויים בשיעורי התמותה, שינויים בתחלואה ובנכות והתפתחויות רפואיות, וכן סיכונים הנוגעים להתנהגות ולאופציות בפוליסות של המבוטחים (למבחני רגישות להנחות אקטואריות ראה ביאור 35(ה)(ה1) לדוחות הכספיים). באופן ספציפי, בביטוח חיים, התארכות בתוחלת החיים ו/או עליה בשיעור המבוטחים אשר ימשכו כקיצבה את הכספים שנצברו בקופות ביטוח המנוהלות על ידי הקבוצה, ואשר קיים בהן מקדם קיצבה מובטח תוחלת חיים, ו/או שינויים בבחירת מבוטחים לגבי מסלול קבלת הקיצבה מבין המסלולים הקיימים בפוליסות, יכולים להביא לצורך להגדיל את התחייבויותיה הביטוחיות, ובעיקר בקופות ביטוח שבהן נקבע מקדם הקיצבה על בסיס לוחות תמותה השונים מלוחות התמותה הידועים כיום או כפי שיהיו בעתיד. כמו כן, קיים סיכון כי רמת ההוצאות לאורך חיי התיק תהיה גבוהה מהמוערך, בין היתר כתוצאה משינוי התנהגות העמיתים או המבוטחים, היקף המימוש של האפשרות לנייד את הכספים הצבורים בקופה או בפוליסה ושינויים רגולטוריים. באופן ספציפי בענפי ביטוח בריאות וסיעוד ובכיסויים בגין אובדן כושר עבודה, הסיכון העיקרי הינו גידול בשיעורי התחלואה והנכות המשפיעים הן על מספר התביעות, הן על משכן והן על עלותן, גידול כזה עלול להיות מושפע גם משינויים בפרשנות מקרה הביטוח על ידי הרגולטור ו/או בתי המשפט. גורם סיכון נוסף הינו שיעור מימוש האופציה להמשכיות ללא חיתום בביטוחים קבוצתיים, כאשר קיים סיכון לעליה בשיעור זה, תוך סיכון לניצול האופציה על ידי המבוטחים אשר הסיכון הביטוחי בגינם גדול יותר.

(2) <u>רמת שימור התיק</u>

שינוי ברמת שימור התיק, התלויה בשיעורי הביטולים, ההקפאות והניודים, מהווה סיכון ביטוחי משמעותי בעסקי ביטוח חיים ובריאות, היות שהרווחיות בתחום זה מבוססת על מרווח מפרמיה (חיובי או שלילי) וגביית דמי ניהול לאורך חיי הפוליסה (למבחני רגישות להנחות ביטולים ראה ביאור 35(ה)(ה1)(ג) לדוחות הכספיים). רמת שימור התיק מהווה סיכון משמעותי גם בעסקי ניהול קרנות פנסיה וקופות גמל. יצוין כי ביטול פוליסות גורר גם מחיקת הוצאות הרכישה הנדחות בגין אותן פוליסות.

(3) <u>סיכוני קטסטרופה</u>

הקבוצה חשופה לסיכון שאירוע בודד בעל השפעה רבה (קטסטרופה), כגון: רעידת אדמה, נזקי טבע, מלחמה, אירוע טרור או מגיפה יביא להצטברות נזקים בהיקף גבוה.

- **רעידת אדמה בישראל** - אירוע הקטסטרופה המהותי אליו חשופה הקבוצה הינו רעידת אדמה, בעיקר בגין חשיפותיה בביטוחי הרכוש וכן בביטוחי חיים ובריאות.

- **סיכוני מלחמה וטרור בישראל** - החברה חשופה לאירוע מסוג זה בעיקר בביטוחי חיים ובריאות.

החברה רוכשת הגנה חלקית כנגד הצטברות אירועים ביטוחיים הכוללת בין היתר הגנה כנגד רעידת אדמה, נזקי טבע, ונזקי מלחמה וטרור. היקף הכיסוי הנרכש מבוסס על הערכות מבוססות מודל ו/או מחקרים בדבר גודל הנזק הצפוי באירוע קטסטרופה בהסתברות נתונה, אשר אין וודאות באשר להתקיימות התחזיות על פיהם. במידה שהנזק בפועל יהיה גבוה יותר, הקבוצה תישא בנזק העודף, אשר עשוי להיות מהותי. לפרטים בדבר היקף ההגנה הנרכשת כנגד אירועי קטסטרופה ראה סעיף 9.6.7 לעיל.

(4) <u>יציבות מבטחי משנה</u>

החברה וכלל ביטוח אשראי מבטחות חלק מעסקיהן בביטוח משנה, באמצעות מבטחי משנה בחו"ל. עם זאת, ביטוח המשנה אינו משחרר את המבטחים הישירים מחובתם כלפי מבוטחיהם על פי פוליסות הביטוח. הקבוצה חשופה לסיכונים הנובעים מסיכון צד נגדי נוכח אי הוודאות לגבי יכולתם או רצונם של מבטחי משנה לשלם את חלקם בביטוח לחברות הקבוצה. למרות שהחשיפות של חברות הקבוצה המגובות בביטוח משנה מפוזרות בין מבטחי משנה שונים, והחשיפות העיקריות הן למבטחי משנה המדורגים בדירוגים בינלאומיים גבוהים, נפילה של אחד ממבטחי המשנה הגדולים עמם התקשרה הקבוצה יכולה להיות בעלת השפעה מהותית עליה. לקבוצה חשיפה מהותית מאד במקרה של אירוע קטסטרופה מהותי בו זמנית עם נפילה של מבטח משנה גדול המבטח את החברה מפני אירוע כזה. עם זאת, ההסתברות להתממשות אירוע כזה מוערכת כנמוכה, עקב היות שני האירועים בעלי הסתברות נמוכה, כאשר המתאם ביניהם אינו גבוה. לפרטים בדבר חשיפה של חברות הקבוצה למבטחי משנה ראה ביאורים 35(ו)(8) ו- 38(א)(א4)(2) לדוחות הכספיים.

(5) <u>סיכונים אסטרטגיים</u>

הקבוצה חשופה לשינויים בסביבה בה היא פועלת העלולים להשפיע על עסקיה, ובפרט:

- <u>שינויים בחקיקה וברגולציה</u> - הקבוצה חשופה לשינויים בחקיקה וברגולציה הנוגעים לתחומי פעילותה אשר חלקם מהווה רפורמות משמעותיות. בפרט, חלק מהשינויים הרגולטוריים שבוצעו בשנים האחרונות, ואלו המוצעים, חלקם כטיוטות לא סופיות, עשויים להוות איום על רכיבים במודל העסקי של הענף. בנוסף, שינויים בחקיקה וברגולציה, ובכלל זה חוזרים, הכרעות עקרוניות, ניירות עמדה וכן הוראות אשר בסמכותו של הממונה להחיל בקשר עם שינוי של תנאי פוליסות, לרבות תעריפים, עשויים להשפיע על החברה גם בעת אישור מוצרים חדשים וגם בהתייחס למוצרים שנמכרו בעבר, בכלל זה בדרך של ביטול מוצרים והחלפתם, בדרך של תחולה רטרואקטיבית וגם עקב השפעתם על פרשנות הסכמים שנכרתו בעבר. לשינויי רגולציה ידועים העשויים להשפיע על הקבוצה ראה, בין היתר, סעיפים 6.1.2.3, 6.1.4.1, 6.2.1, 6.2.2(ב), 6.2.2(ד), 7.1.1.1(ג)(1), 7.1.1.1(ד)(1), 7.1.1.1(ד)(2), 8.1.2.1(ג), 9.2, 9.3.1.2, 9.5.5, 9.8.1.1, 9.8.1.1(ב) לעיל וכן ביאור 38(ד) לדוחות הכספיים.

- <u>סיכוני תחרות</u> - הקבוצה חשופה לרמת תחרות גבוהה בכל תחומי פעילותה, לרבות כתוצאה משינויים מבניים בשוק, ובכלל זה כניסת מתחרים חדשים הן יצרנים והן ערוצי הפצה. חיזוק התחרות מושפע גם מהשינויים ברגולציה המוזכרים לעיל והורדת חסמי כניסה. לפרטים נוספים, ראה סעיף 9.3.1.2 לעיל. שינויים אלה עלולים לפגוע ברווחיות הקבוצה הן בשל השפעתם הישירה על רווחיות מוצרים ושירותים שהקבוצה עוסקת בהם והן בשל התייקרות עלויות התפעול, השיווק וההפצה. למידע נוסף ראה סעיפים 6.3, 7.2 ו-8.3 לעיל.

- <u>זמינות מבטחי משנה</u> – המשך פעילותה של הקבוצה בתחומי ביטוח שונים, בהם היא נסמכת על כיסויי ביטוח משנה, חשופה לזמינותם של ביטוחי משנה כאלו על ידי מבטחי משנה שעומדים בתנאי הסף שקבעה החברה, התלויה בין היתר בנכונותם של מבטחי המשנה להשתתף בסיכון, בקיבולת ובמחיר המתאימים.

- <u>סיכונים משפטיים</u> - מורכבותה של פעילות הקבוצה והיקפה, ובפרט תוקפם הארוך של הסכמי ביטוח וביטוח משנה, יוצרים חשיפה מהותית לסיכונים משפטיים העלולים לנבוע מליקויים במסמכים משפטיים, לרבות פוליסות וחוזי ביטוח משנה, מליקויים תפעוליים ביישומם של הסכמים ומשינויים החלים על פני זמן בפרשנות או בקביעת אמות מידה של התנהגות, גם בהתייחס למוצרים שנמכרו לפני שנים ארוכות ואף בהחלה בדיעבד. סיכונים נוספים נובעים, בין היתר, מתקדימים משפטיים הנוגעים לתשלום תביעות ואשר יכולים להגדיל את סכומי התביעות שחברות הקבוצה תידרשנה לשלם, ומהנחיות והכרעות הממונה. כל אלה עלולים לחשוף את הקבוצה לתביעות מהותיות שאינן במהלך העסקים

הרגיל, אשר יש בהן כדי להשפיע על פעילותן ו/או על תוצאותיהן הכספיות של החברות בקבוצה, או על הצורך להגדיל את ההתחייבויות הביטוחיות.

בפרט, לקבוצה חשיפה מהותית לתובענות ייצוגיות ונגזרות, הן כאלה שנפתח הליך משפטי בגינן, הן כאלה שהחשיפה הפוטנציאלית להגשת תובענה ייצוגית או נגזרת הובאה לידיעת חברות הקבוצה באמצעות גילוי עצמי ו/או באמצעות פניות של לקוחות או צדדים שלישיים בדרכים שונות, והן כאלה שלחברות הקבוצה אין לגביהן ידיעה כאמור. בשנים האחרונות חל גידול הן במספר הבקשות לאישור תובענות ייצוגיות והן במספר התובענות אשר בתי המשפט מאשרים כייצוגיות. (לעניין החשיפה לתובענות ייצוגיות ונגזרות ראה ביאורים 38(א) ו-38(ב) לדוחות הכספיים).

ג. <u>סיכונים ברמת הקבוצה</u>

להלן יפורטו סיכונים העשויים להתממש ברמת הקבוצה מבלי שיתממשו בו זמנית בכל או במרבית החברות הפועלות באותו ענף:

(1) <u>ציות ורגולציה</u>

פעילות הקבוצה כפופה להוראות דין רבות ולפיקוחם של גופי רגולציה שונים. יכולתם של הגופים המוסדיים לפעול בתחומי פעילותה מותנית בהחזקה ברישיונות והיתרים הדרושים לפעילות בתחומים אלה, בכלל זה עמידה בדרישות הון רגולטוריות, לרבות משטר כושר פירעון כלכלי, לפרטים ראה סעיף 9.3.1.2 לעיל. בנוסף, פעילויות מהותיות בקבוצה כפופות לרגולציה פרטנית ומורכבת. בפרט, פעילויות הביטוח והחיסכון ארוך הטווח כפופות להוראות רגולטוריות המשתנות מעת לעת בגין מוצרים שנמכרו על פני שנים רבות ואשר הינם בעלי תקופת כיסוי ביטוחי ו/או תקופת חיסכון ארוכות. אי עמידה בדרישות רגולטוריות, עלולה לגרור סנקציות, בין היתר, שלילת רישיונות והיתרים, קנסות כספיים כלפי הקבוצה, והוראות השבה, וזאת גם אגב ביקורות מטעם גורמים מפקחים או תלונות או תקלות שמתגלות, ויכולה אף להוות בסיס לתביעות נגדה. לפרטים נוספים ראה ביאור 38(ד) לדוחות הכספיים. שינויים במבנה השליטה בכלל החזקות, שהינה חברה ללא גרעין שליטה כמפורט בביאורים 1(א) ו-1(ב) לדוחות הכספיים, יכולים להשפיע על הרכב האורגנים השונים בקבוצה ועל התנהלותה וזאת, בין היתר, בעקבות הסדרה רגולטורית. בנוסף, שינויי שליטה עתידיים בכלל החזקות ו/או אירועי ממשל תאגידי עלולים לפגוע במוניטין הקבוצה, בזמינות מקורות מימון ובדירוג החברה. קיומם של סעיפי שינוי שליטה בהסכמים מסוימים של חברות בקבוצה עם צדדים שלישיים לרבות מבטחי משנה, יכול וידרשו, בהתקיים נסיבות של שינוי שליטה כאמור, הידברות עם צדדים שלישיים אלה להארכת תוקפם של ההסכמים.

לפרטים נוספים בדבר היתרי השליטה לגופים המוסדיים שבשליטתה של החברה ובדבר סטטוס היתרי השליטה בכלל החזקות ובגופים המוסדיים בקבוצה נכון למועד הדוח, (ראה ביאורים1(א) ו -1(ב) ו- 16(ה)(8) לדוחות הכספיים).

(2) <u>סיכוני נזילות</u>

הקבוצה חשופה לסיכונים הנובעים מאי הוודאות לגבי המועד בו תידרשנה חברות הקבוצה לשלם התחייבויות פיננסיות, תביעות והטבות אחרות למבוטחים ולזכאים אחרים ביחס להיקף הכספים שיהיו זמינים לכך באותו המועד. צורך אפשרי לגיוס מקורות באופן בלתי צפוי ובזמן קצר עשוי לחייב מימוש נכסים משמעותי בתנאי לחץ ומכירתם במחירים הנמוכים ממחירי השוק. בפעילות הביטוחית של הקבוצה, סיכון הנזילות אינו מוערך כמהותי בשל ההיקף הגבוה של נכסים נזילים בתיק הנוסטרו, ההיקף הגבוה של תזרימים נכנסים שוטפים מפרמיות, והעובדה שתשלום תביעות מותנה בהתקיים אירועים ביטוחיים, כאשר לחלקם מח"מ ארוך. עם זאת, סיכון הנזילות עשוי להתעצם בעת התממשות אירוע קטסטרופה משמעותי.

(3) <u>סיכוני חיתום, תמחור והערכת ההתחייבויות הביטוחיות</u>

הקבוצה חשופה בפעילותה הביטוחית ל**סיכון מודל** – הסיכון לבחירת מודל שגוי לתמחור ו/או להערכת ההתחייבויות הביטוחיות; ל**סיכון פרמטר** – הסיכון לשימוש בפרמטרים שגויים במודלים ול**סיכון חיתום** – הסיכון לשימוש בתמחור שגוי כתוצאה מליקויים בהליך החיתום.

(4) <u>סיכונים תפעוליים</u>

הקבוצה חשופה לסיכונים תפעוליים, דהיינו הסיכון להפסד כתוצאה מאי נאותות או כתוצאה מכשל של תהליכים פנימיים, אנשים ומערכות או כתוצאה מאירועים חיצוניים. חשיפת הקבוצה נובעת מתהליכים הכוללים, בין היתר, תהליכי רכש, שכר, השקעות, גביה, הפקת פוליסות, תפעול פוליסות ומוצרי חיסכון ארוך טווח לרבות ביצוע שינויים בהם וייחוס כספים לרכיבי המוצר ולרבדים השונים שלו, תשלום תביעות, פעולות ידניות, הזנת נתונים למערכות המידע, הפקת דיווחים, חישוב עתודות וכן תהליכים הקשורים בפעילות מול סוכני ביטוח, מעסיקים, לשכות שכר, מסלקה פנסיונית, גופים מוסדיים והתקשרויות עם גורמים בחו"ל, בהם ברוקרים זרים ומסלקות בחו"ל ועם מבטחי משנה ועם ספקי שירות. בין השאר חשופה הקבוצה לסיכונים תפעוליים גם בגין רשלנות של עובדיה, סוכניה ושל צדדים שלישיים הפועלים עבורה וכן בגין פעולות בזדון העלולות לגרור תביעות בהיקפים מהותיים כנגד הקבוצה ו/או נזקים בהיקפים מהותיים לקבוצה. בנוסף, חשופה הקבוצה לפעולות הונאה ותרמית מצד לקוחותיה וגורמים נוספים מולם היא פועלת. חשיפות אלה לסיכונים תפעוליים נובעות בין היתר ממורכבותם של המוצרים והשירותים אותם משווקת הקבוצה ואשר שיווקה בעבר וממורכבות הרגולציה החלה על פעילותה, אשר מגדילים את הסיכון להתעוררות מחלוקת עם לקוח לגבי הפרשנות או אופן היישום של הוראת דין או הסכם או לתקלה בתפעול המוצרים והשירותים. חשיפה זו מוגברת במוצרים ארוכי טווח ובפרט במוצרי ביטוח חיים לנוכח מורכבותם התפעולית הגבוהה של המוצרים ולנוכח היותם חשופים לשינויי רגולציה תכופים. בהקשר זה יצויין, כי פעולות שוטפות לטיוב נתוני זכויות עמיתים בתחום חיסכון ארוך טווח עשויות לגרום להשלכות תפעוליות ולהשלכות כספיות נוספות אשר אין באפשרותה של הקבוצה להעריכן במלואן. כמו כן, תהליך ההטמעה של הוראות הדין בעניין ממשקים לביצוע פעולות ולהעברת מידע בין הגורמים השונים הפועלים בשוק החיסכון הפנסיוני (הגופים המוסדיים, בעלי הרישיון, המעסיקים, המבוטחים והעמיתים), הכולל ממשק עם גורמים רבים, הינו מורכב ביותר ומלווה בקשיים תפעוליים משמעותיים בטווח הקצר, אף שבטווח הארוך יותר הוא צפוי להפחית את הסיכונים התפעוליים הכרוכים בפעילות הרלבנטית (לפרטים ראה סעיף 6.2.1(ד)(2) לעיל). לנוכח היקף פעילותה של הקבוצה, המנהלת נכון ליום 31 בדצמבר 2020 נכסים בסך של כ-237 מיליארדי ש"ח, מתוכם כ-204 מיליארדי ש"ח הם נכסים המנוהלים עבור אחרים (ראה חלק ב לדוח – דוח הדירקטוריון סעיף 2.1(א)), ועל אף הצעדים הננקטים על ידה לזיהוי הסיכונים ולקביעת בקרות הולמות ופעולות להפחתת הסיכון, היקף חשיפתה לסיכונים תפעוליים מהסוג שפורט לעיל הינו מהותי.

(5) <u>סיכוני מערכות מידע</u>

חלק מהותי מפעילות הקבוצה נשען על מערכות מידע שונות. מערכות מידע תומכות בתהליכי הניהול ובכלל זה בחישוב זכויות לקוחות הקבוצה. היעדר תשתיות מספיקות ו/או ליקויים ו/או כשלים במערכות המידע הממוחשבות עלולים להסב נזק מהותי לפעילות הקבוצה. כאמור בסעיף 9.10.3.2 לעיל, מערכות המחשוב מצויות בתהליך מתמשך של התאמתן להוראות הרגולציה המשתנות תדיר והבטחת תאימות למוצרי הקבוצה. תקלה במערכות מידע ו/או מערכות מידע אשר אינן מותאמות להוראות הרגולציה ו/או העדרה של תאימות מלאה בין מערכות המחשוב לבין תנאי המוצרים או הפעולות המבוצעות, עלולים לחשוף את הקבוצה לאי עמידה בהוראות רגולטוריות, לטעויות בממשקי מידע וכן לטעויות בתפעול מוצרים המשווקים על ידי הקבוצה ואשר שווקו בעבר.

(6) <u>סיכוני סייבר ואבטחת מידע</u>

הקבוצה חשופה לסיכוני סייבר בעיקר בגין ההיקף הגדול של המידע הרגיש אשר ברשותה ובגין ההיקף הגדול של הכספים אותם היא מנהלת. סיכונים אלה כוללים בין היתר, את הסיכון לנזק כספי, להפרעה לפעילות התקינה והרציפה של תהליכי העבודה, לזמינות, שלמות וסודיות המידע שבידה ולפגיעה במוניטין, כתוצאה משימוש לא מורשה בנכסי המידע שלה ו/או כשלים במערך אבטחת המידע שלה ו/או פעולות של גורמים עוינים, לרבות בגין החובות החלות על החברה מתוקף הוראות רגולטוריות ואמצעי אכיפה שהוקנו במסגרתן. לפרטים בדבר ניהול סיכוני סייבר בחברה ראה סעיף 9.10.3.3 לעיל.

(7) <u>סיכון מוניטין</u>

שמה הטוב של הקבוצה מהווה רכיב חיוני ביכולתה לפעול בכל תחומי פעילותה. לפיכך, הקבוצה חשופה לסיכון לפגיעה במיצובה העסקי כתוצאה מפגיעה בדימוי הקבוצה ובשמה הטוב בעיני מבוטחים, עמיתים, גופים מוסדיים, משקיעים, בעלי חוב, שותפים עסקיים, גורמי פיקוח, סוכנים, גורמי הפצה, אמצעי תקשורת ואחרים, וזאת בין היתר מהלך רוח ציבורי, ומביקורת של מי מהגורמים האמורים ביחס לאופן התנהלותה, לרבות בקשר עם יישוב התביעות. בהקשר זה יצויין כי החברה, כלל ביטוח אשראי וכן אגרות חוב שהונפקו על ידי כללביט מימון מדורגות על ידי חברות דירוג (ראה ביאור 25(ד) לדוחות הכספיים), כאשר הורדת דירוג עלולה לפגוע באופן מהותי בפעילותן.

(8) <u>התקשרויות עם ספקים חיצוניים</u>

במהלך פעילותה מתקשרת הקבוצה בהסכמים עם ספקים ונותני שירותים שונים, בהם תפעול קופות גמל, ניהול שכר, שמאים, מוסכים, ספקי שירותי שרברבות, ספקי שירותים רפואיים, ספקי שירותים משפטיים, ספקי שירותי מיחשוב, ועוד. הקבוצה חשופה לסיכון לפגיעה במוניטין וברווחיות כתוצאה מפגיעה באיכות השירותים שיסופקו לה או ללקוחותיה, במקרה שאיכות השירות הניתן ע"י ספקים אלו לא תהיה הולמת, וכן לסיכון הכרוך בקושי במציאת ספק חלופי במידת הצורך.

9.14. **<u>הסכמים מהותיים והסכמי שיתוף פעולה</u>**

9.14.1. <u>להלן תיאור ההסכמים המהותיים אשר החברה הינה צד להם או אשר נוגעים לה</u>

(א) הסכם להשכרת שטחים עם חברת עתידים- החברה לתעשיות עתירות מדע בע"מ- ביום 12 במרס 2013, התקשרה כלל החזקות במזכר הבנות מחייב עם חברת עתידים- החברה לתעשיות עתירות מדע בע"מ, לפיו שוכרת כלל החזקות, עבורה ועבור חברות קבוצת כלל החזקות שטח משרדים של כ-47,000 מ"ר (הכולל 24 קומות) קומת לובי, מחסנים וכ-1,000 מקומות חניה תת קרקעים, במגדל עתידים השוכן ברמת החייל, תל אביב. ההסכם בין הצדדים הינו לתקופה של כ-24 שנים, עם תחנת יציאה אחת בתום כ-16 שנים.

(ב) הסכם קיבוצי עם ההסתדרות וועד העובדים בקבוצת כלל החזקות – בחודש ספטמבר 2020 נחתם הסכם קיבוצי חדש ("**ההסכם**") בין החברה והחברות הבנות שלה, כלל פנסיה וגמל, כלל ביטוח אשראי וכנף וחברת הבת של כלל החזקות, כלליט מערכות (להלן יחד: "**החברות**") לבין הסתדרות העובדים הכללית החדשה וועד העובדים בקבוצה, אשר האריך את ההסכם הקיבוצי שנחתם בקבוצה (ביום 4 ביולי 2017) לתקופה של שנה, עד ליום 31 לדצמבר 2021, בכפוף לשינויים שסוכמו. לפרטים נוספים אודות ההסכם, ראה סעיף 9.7.3 לעיל וכן ביאור 24(ד) לדוחות הכספיים.

(ג) הסכם לרכישת מערכות מיכון לניהול פעילות הפנסיה- החל מינואר 2015 כלל פנסיה וגמל החלה לתפעל את פעילות הפנסיה באמצעות מערכת ניסן, מערכת לניהול זכויות עמיתים, וכן עלה לאוויר גם מודול מערכת לתשלום עמלות, אשר נרכשו מסאפיינס. בנוסף מעניקה סאפיינס שירותי תחזוקה למערכת. ההסכם מתחדש אוטומטית אחת לשנה, בכפוף לזכותה של כלל פנסיה וגמל לא להאריכו תוך מתן התראה מראש. לפרטים נוספים בדבר ההתקשרות עם סאפיינס, ראה סעיף 9.9 לעיל.

9.14.2. <u>להלן פירוט בדבר הסכמים משמעותיים אשר אינם מהותיים שהחברה הינה צד להם או אשר נוגעים לחברה</u>

התקשרות לקבלת שירותי תפעול שוטף של קופות גמל- בחודש יוני 2016 התקשרה כלל פנסיה וגמל בהסכם תפעול עם בנק לאומי ולאומי שירותי שוק ההון בע"מ (להלן יחד: "**בנק לאומי**"), לפיו יספק בנק לאומי לכלל פנסיה וגמל שירותי תפעול עבור קופות הגמל שבניהולה. בהתאם להסכם עבור תפעול קופות הגמל תשולם לבנק לאומי תמורה בשיעור שנתי מנכסי הקופות, ובגין תפעול קרן ההשתלמות תשולם לבנק לאומי תמורה בסכום חודשי קבוע. תקופת ההסכם תעמוד על 5 שנים כאשר לכלל פנסיה וגמל תהיה זכות לסיים את ההסכם בהודעה בת 6 חודשים מראש ולבנק לאומי תהיה זכות לסיים את ההסכם בהודעה בת 12 חודשים מראש. החל מחודש ינואר 2018 מתפעל בנק לאומי את כלל קופות הגמל שבניהול כלל פנסיה וגמל. החלפה של בנק לאומי ללא תקופת היערכות מוקדמת עלולה לפגוע, באופן זמני, במתן השירותים בקופות המתופעלות על ידו, עד למציאת ספק חלופי.

9.14.3. <u>להלן תיאור הסכמי שיתוף הפעולה אשר החברה הינה צד להם או אשר נוגעים לה</u>

הסכם שיתוף פעולה ובעלי מניות עם קבוצת הביטוח Atradius – החברה התקשרה עם קבוצת **Atradius**, בעלת 20% ממניות כלל ביטוח אשראי, בהסכם המסדיר את שיתוף הפעולה העסקי עמה כשותף אסטרטגי ומעגן את יחסי הצדדים כבעלי מניות בכלל ביטוח אשראי (להלן: "**ההסכם**"). ביום 29 באוקטובר 2015 חתמו הצדדים וכלל ביטוח אשראי על כתב תיקון להסכם והארכתו לשלוש שנים נוספות עד ליום 31 בדצמבר 2018. ביום 13 ביוני 2018 חתמו הצדדים על כתב ויתור על זכותם לבטל את ההסכם בהתייחס לתקופת החידוש שתחילתה ביום 1 בינואר 2019 ועל הארכת ההסכם ל- 3 שנים נוספות עד ליום 31 בדצמבר 2021. ההסכם מעגן את זכותה של כלל ביטוח אשראי לקבל מקבוצת **Atradius** סיוע מקצועי ומידע על חייבים ועל סיכוני אשראי בחו"ל (להלן: "**זכות לקבלת מידע**") ומסדיר את שיתוף הפעולה בין הצדדים. בנוסף,

נקבע בהסכם, כי לקבוצת **Atradius** זכות להיות מבטח משנה מוביל של כלל ביטוח אשראי, בכפוף לעמידה בתנאי שוק ודירוג מינימאלי (להלן: "**זכות ביטוח המשנה**") וכן זכות למנות דירקטור בכלל ביטוח אשראי, שהינו בעל זכות וטו ביחס להחלטות מסוימות כקבוע בהסכם. כמו כן, בהתאם להסכם, לחברה זכות סירוב ראשונה כלפי קבוצת **Atradius** לרכישת מניותיה בכלל ביטוח אשראי, לקבוצת **Atradius** זכות להצטרף למכירת מניות כלל ביטוח אשראי על ידי החברה, בתנאים זהים לאלו של החברה ואילו החברה תהיה זכאית לצרף את קבוצת **Atradius** למכירת כל מניותיה בכלל ביטוח אשראי לצד ג', בתנאים שנקבעו בהסכם. ההסכם הינו לתקופה של 3 שנים ומתחדש אוטומטית מדי 3 שנים, אלא אם אחד הצדדים להסכם הודיע לצד השני, 6 חודשים לפני תום התקופה הרלבנטית, על רצונו לסיים את ההסכם, או במקרה של ביטול ההסכם על ידי אחד הצדדים כתוצאה מהפרה יסודית של הצד השני. במקרה של סיום ההסכם על ידי קבוצת **Atradius**, לחברה תהיה אופציה, לרכוש מקבוצת **Atradius** את מניותיה בכלל ביטוח אשראי במחיר המשקף שווי שוק. במקרה של סיום ההסכם על ידי החברה, החברה תהיה חייבת לרכוש וקבוצת **Atradius** תהיה חיבת למכור את מניותיה בכלל ביטוח אשראי במחיר המשקף שווי שוק. במקרה של הפרה יסודית של ההסכם על ידי החברה, לקבוצת **Atradius** תהיה האופציה למכור לחברה את מניותיה בכלל ביטוח אשראי במחיר המשקף שווי שוק. במקרה של הפרה יסודית של ההסכם על ידי קבוצת **Atradius** לחברה תהיה האופציה לרכוש מקבוצת **Atradius** את מניותיה בכלל ביטוח אשראי במחיר המשקף שווי שוק.

בנוסף, נקבע שאם כלל ביטוח אשראי תבטל את זכות ביטוח המשנה, אזי מבלי שהדבר ייחשב כהפרה יסודית של ההסכם, קבוצת **Atradius** תהיה זכאית לבחור באחת מבין שתי האופציות: (א) ביטול זכות לקבלת מידע, או (ב) ביטול ההסכם ובמקרה זה החברה תרכוש את מניות קבוצת **Atradius** בכלל ביטוח אשראי במחיר המשקף שווי שוק. כמו כן, נקבע שאם קבוצת **Atradius** תבטל את זכות קבלת המידע, אזי מבלי שהדבר ייחשב כהפרה יסודית של ההסכם, החברה תהיה זכאית לבחור באחת מבין שתי אופציות: ביטול זכות ביטוח המשנה, או (ב) ביטול ההסכם, ובמקרה זה החברה תרכוש את מניות קבוצת **Atradius** בכלל ביטוח אשראי במחיר המשקף שווי שוק.

9.15. **<u>חזון הקבוצה, יעדים ואסטרטגיה עסקית</u>**

<u>חזון הקבוצה</u> –הקבוצה שואפת להיות הקבוצה המובילה בשוק הביטוח והחיסכון ארוך הטווח בישראל, תוך חיזוק איתנותה הפיננסית והעלאת הערך לבעלי מניותיה. הקבוצה עושה זאת באמצעות צמיחה והתרחבות עסקית, שיפור מבנה ההוצאות, שימור רמת השירות הגבוהה לסוכנים וללקוחות, חדשנות במוצרים ושירותים, שימור וטיפוח המשאב האנושי וחיזוק המיצוב בקרב כל בעלי העניין.

<u>אסטרטגיה עסקית</u> – החברה אימצה בסוף שנת 2019 תוכנית אסטרטגית תלת שנתית לצמיחה מואצת בת קיימא בחברה, ולהתייעלות תפעולית והיא פועלת ליישומה כמפורט להלן. מטרת התוכנית לסייע לקבוצה להתמודד עם תנאי שוק מאתגרים הכוללים סביבה תחרותית מורכבת ומשתנה, התפתחות והוספה של מתחרים וערוצי הפצה חדשים, שינויים רגולטוריים תכופים, סביבת ריבית נמוכה לאורך שנים עם השלכות משמעותיות על החברה ודרישות הון גדלות.

<u>משימות מרכזיות ביישום האסטרטגיה העסקית-</u>

- צמיחה בהכנסות וברווחיות עסק חדש: התמקדות בצמיחה בעסק חדש במגוון ערוצי ההפצה שלה, בדגש על ערוץ הסוכנים, תוך תמיכה דיגיטלית בערוצי ההפצה ומתן כלים למימוש פוטנציאל המכירות ללקוחות קיימים וחדשים, ושימורם.
- צמיחה בתחום הפיננסים: הקבוצה רואה בענף הפיננסים, מנוע צמיחה מרכזי לשנים הקרובות והיא ממשיכה להציע מגוון מוצרים ומסלולי חסכון העונים על צרכי לקוחותיה, תוך בחינת אפשרויות גידול וצמיחה, זאת תוך בחינת אפשרויות רכישה של פעילויות פיננסיות נוספות.
- ריסון העלייה בהוצאות לצורך תמיכה ביחס Cost/Income: בסביבה תחרותית ורגולטורית מאתגרת המשפיעה על ירידה בפרמיה ובדמי הניהול שמה לה החברה יעד להתייעלות תפעולית והפחתת רמת ההוצאות השוטפות שלה, במקביל ובאופן שיאפשר גידול בהכנסות וצמיחה.
- ניהול השקעות מוביל: הובלת התשואות ללקוחות הקבוצה, במגוון ערוצי ההשקעה, באמצעות כנף, המבצעת את ניהול ההשקעות של הקבוצה, ומהווה משקיע מוסדי חוץ-בנקאי מהגדולים בישראל זאת, תוך שמירה על רמות סיכון הולמות וראיה ארוכת טווח.

- חדשנות ודיגיטציה: הובלת הענף בתהליכים של טרנספורמציה דיגיטלית, ללקוחות, סוכנים, מעסיקים ומתפעלים. פיתוח כלים דיגיטליים מתקדמים בתחום השירות והמכירה, פיתוח תשתיות דאטא מתקדמות שיאפשרו לקבוצה למקסם את הזדמנויות המכירה שלה כמו גם להתייעל תפעולית.
- שיפור השירות: המשך פעילות לשיפור השירות ושיפור שביעות הרצון של הלקוחות ויתר בעלי הענין.
- שמירה ושיפור של היציבות הפיננסית ויחס כושר הפירעון: שיפור הניהול הפיננסי וניהול הסיכונים הכולל של הקבוצה, וזאת בין היתר באמצעות פיתוח מדדים כמותיים ושילובם בניהול עסקיה, ובפרט על מנת לתמוך בשמירה על יחס כושר פירעון כלכלי הולם, בהתחשב באתגרים הנובעים מהחשיפות בתיק העבר, סביבת הריבית הנמוכה והשפעות רגולטוריות.
- שיפור המיצוב של החברה אל מול כל בעלי העניין, בין היתר באמצעות חיזוק המותג וערכיו בציבור הרחב, חיזוק המחוברות הארגונית וחיזוק תחושת הגאווה של עובדי הקבוצה.

המידע בכל הקשור לתוכנית האסטרטגיה כמפורט להלן, הינו בגדר מידע צופה פני עתיד המתבסס על הערכות, הכוונות והאסטרטגיה של הקבוצה, כמפורט להלן, אשר משקפות את מדיניותה וכוונותיה נכון למועד פרסום דוח זה, ומבוססות על הערכות נוכחיות של תחומי פעילותה ועל מצב הקבוצה נכון למועד פרסום הדוח ועשויות להשתנות, כולן או חלקן, מעת לעת. אין כל ודאות בדבר התממשות כוונות או אסטרטגיה זו של הקבוצה. ייתכן, כי היעדים המתוארים לעיל לא יושגו בעתיד או כי הקבוצה תחליט שלא ליישם את האסטרטגיה האמורה, כולה או חלקה, וזאת, בין היתר, מהסיבות הבאות: שינויים בכדאיות הכלכלית, שינויים בסביבה העסקית, שינויים בתנאי התחרות בשוק ושינויים בשווקים עצמם, שינויים רגולטוריים, שינויים בשוק ההון בארץ ובעולם, וכן כתוצאה מגורמי הסיכון האחרים החלים על פעילות הקבוצה, כמפורט בסעיף 3[9.1](#) לעיל ובביאור 35 בדוחות הכספיים.

חלק IV: משטר תאגידי

10. משטר תאגידי

10.1 דירקטורים חיצוניים

בשנת הדוח לא חלו שינויים בזהות הדירקטורים הבלתי תלויים המכהנים בחברה. עם זאת, יצוין כי ביום 21 באוגוסט 2020 החל לכהן מר דרור ברזילי כדירקטור חיצוני בחברה, במקום מר דני נוה אשר סיים את כהונתו. לפרטים ראה ביאור 1(ג) לדוחות הכספיים. לפרטים אודות הדירקטורים החיצוניים המכהנים בחברה ראה חלק ד לדוח – פרטים נוספים אודות התאגיד, סעיף 12.

לפרטים בדבר אופן מינוי דירקטורים בחברה, ראה ביאור 1(ג) לדוחות הכספיים.

10.2 ממשל תאגידי

10.2.1 חברה ללא גרעין שליטה

לאור העובדה שבשנים האחרונות גדל מספרן של החברות הנסחרות בישראל שמבנה הבעלות בהן מבוזר, פורסם ביום 10 במרס 2021 **תזכיר חוק החברות (תיקון מס'__) (ממשל תאגידי בחברות ציבוריות שאין בהן בעל שליטה)** ("**התזכיר**") **וטיוטת תקנות החברות (עניינים שאינם מהווים זיקה) (תיקון מס'), התשפ"א-2021** ("**טיוטת התקנות**"). מוצע, במסגרת התזכיר, להתאים ולעדכן את כללי הממשל התאגידי החלים על חברות שאין בהן בעל שליטה. לפרטים ראה סעיף **9.2.2** לעיל.

יצויין כי חוק הפיקוח קובע הוראות יחודיות לענין מבטח ללא גרעין שליטה, בין היתר בקשר עם אופן מינוי דירקטורים ודיווח על החזקת אמצעי שליטה במבטח ללא שולט. לנוכח העובדה כי ההוראות האמורות, בחלקן, חלות על מבטח ללא שולט ואילו כלל החזקות שולטת בחברה, הרי שחלק מהנושאים האמורים הוסדרו במסגרת מכתבי הממונה לכלל החזקות, כאמור להלן.

10.2.1.1 הוראות הממונה

ביום 8 בדצמבר 2019 נתקבל אצל כלל החזקות מכתב מאת הממונה ("**מכתב הממונה**"), לפיו, בין היתר, הודיע הממונה כי לאור השינויים שחלו בשיעורי ההחזקה של אי די בי פתוח בכלל החזקות, קיים הממונה בחינה של סוגיית השליטה בכלל החזקות. בהתאם למכתב הממונה, במסגרת הבחינה האמורה התקבלו בנושא גם עמדות משרד המשפטים, רשות ניירות ערך ורשות התחרות. ממצאי הבחינה האמורה, אשר לעמדת הממונה, מתבססים על מצגי כלל החזקות, העלו כי נכון למועד המכתב, אין גורם המחזיק, במישרין או בעקיפין, באמצעי שליטה בכלל החזקות באופן המקים חובה לקבל היתר שליטה בכלל החזקות בהתאם לסעיף 32(ב) לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א- 1981 ("חוק הפיקוח") ולפיכך על כלל החזקות לקבל מאת הממונה היתר שליטה בחברה. בהמשך לאמור התקבלו בכלל החזקות מספר מכתבים מאת הממונה והתקימו דיונים בין כלל החזקות לבין הממונה, שענינים הסדרת מתווה הפעלת אמצעי שליטה בחברה, המפרטים, בין היתר, את התייחסות הממונה, בנוגע להסדרים אשר יחולו על הפעלת אמצעי שליטה של כלל החזקות בחברה, לרבות לעניין מינוי דירקטורים בחברה.

לפרטים נוספים אודות מכתבי הממונה לכלל החזקות ביחס להפעלת אמצעי השליטה שלה בחברה והוראות בדבר מינוי דירקטורים בחברה ראה ביאורים 1(ב) ו- 1(ג) לדוחות הכספיים.

10.2.1.2 נהלים רלבנטיים לשינוי סטטוס השליטה

כאמור לעיל, בחודש דצמבר 2019 הפכה כלל החזקות לחברה ללא גרעין שליטה. במקביל, בעלי מניות נוספים רכשו ו/או הגדילו את החזקותיהם בכלל החזקות, באופן שחלקם קיבלו היתרי החזקה והפכו להיות בעלי ענין בה. נוכח שינויים בסטטוס השליטה ובמבנה ההחזקות, הקבוצה אימצה נהלים הנוגעים לקיום הקשר עם בעלי המניות וכן נוהל לענין אופן אישור עסקאות עם צדדים קשורים.

(א) נוהל צדדים קשורים - עסקה עם בעל מניות או שלבעל מניות יש בה עניין אישי

נכון למועד זה, הוראות הדין אינן קובעות הוראות בהתייחס לאופן האישור של עסקאות עם מי שעשוי להיות להם ענין אישי בחברה שאינם נושאי משרה או בעלי שליטה, נוכח העובדה כי בגופים מוסדיים קיימים מאפיינים שונים, שאינם מצויים בכל חברה ציבורית ואשר קיומם מצדיק התייחסות שונה, בין היתר בשים לב לכך שהגופים המוסדיים בקבוצה מנהלים כספי עמיתים מצאה הקבוצה, בהיותה קבוצה ללא גרעין שליטה, לנכון לאמץ נוהל המסדיר את התנהלותה הפנימית, וזאת במטרה למנוע ניגודי עניינים פוטנציאלים אשר יכול ויתהוו בין ישויות שונות, בכובעם כבעל מניות מחד וכשותפים עסקיים / לקוחות מאידך. בחודש מרס 2020 ונובמבר 2020 אישרו ועדת הביקורת והדירקטוריון של כלל החזקות נוהל צדדים קשורים, המגדיר צדדים קשורים ומסדיר את אופן ההתקשרות עמם בכל הקשור לעסקאות השקעה, רכש וביטוח. הנוהל אושר בחודש מרס 2020 ונובמבר 2020 גם בוועדת הביקורת, ועדת ההשקעות והדירקטוריון של החברה. כן נקבעו מגבלות חשיפה לצדדים קשורים.

לצורך נוהל זה הוגדר צד קשור כדלהלן: כל אחד מהבאים, ככל שידוע לחברה: מי שמחזיק למעלה מ-5% מסוג כלשהו של אמצעי שליטה בחברה וקרובו; מי שהציע מועמד לכהונת דירקטור בגופים המוסדיים בקבוצה או בכלל החזקות וקרובו; דירקטור בגופים המוסדיים בקבוצה או בכלל החזקות ומועמד לכהונת דירקטור כאמור וקרובו[90]; תאגיד שדירקטור או מועמד לכהונת דירקטור כאמור לעיל מכהן בו כמנכ"ל או יו"ר דירקטוריון; כל תאגיד השולט ו/או נמצא בשליטת אחד האמורים לעיל; מי שוועדת צדדים קשורים קבעה כך ביחס אליו (ועדת השקעות רלבנטית ו/או ועדת הביקורת לפי הענין) ולמעט גופים מוסדיים, בנקים ובתי השקעות, ובלבד שלא הציעו דירקטור או שועדת צדדים קשורים לא החליטה אחרת ביחס אליהם.

הנוהל קבע מגבלות כמותיות להתקשרות עם צד קשור, לרבות עם מי ששולט בו או נשלט על ידו וכן הסדיר את אופן ההתקשרות עמו באופן שעסקה שאינה זניחה תובא לאישור ועדת השקעות רלבנטית ו/או ועדת הביקורת לפי הענין ועסקה זניחה תובא לאישור ועדת השקעות רלבנטית לענין עסקאות השקעה ולענין יתר העסקאות הבחינה תבוצע על ידי נושא המשרה האחראי על התחום הרלוונטי בקבוצה.

בהתאם להחלטת ועדת הביקורת והדירקטוריון הנוהל יובא לבחינה ויעודכן לפי הצורך.

בחודש נובמבר 2020, בעקבות המלצות דוח הבודק, כהגדרתו להלן, ביחס לנוהל צדדים קשורים שניתנו בדוח, אושרו על ידי האורגנים הרלבנטיים עדכונים בנוהל, שעיקריהם מפורטים להלן: הרחבת רשימת צדדים קשורים כך שגם מי שנודע לחברה שהוא בעל מניות שמחזיק מעל 2.5% ממניות כלל החזקות[91] יסווג כצד קשור (חלף 5%); הרחבת רשימת צדדים קשורים כך שכל מי שכיהן כנושא משרה בחברה או בכלל החזקות לרבות דירקטור, יסווג כצד קשור למשך 12 חודשים ממועד סיום כהונתו ובהתאם התאגיד בו יחל לעבוד או יכהן במהלך אותה תקופה יסווג כצד קשור; חובת דיווח לוועדת צדדים קשורים ביחס למשא ומתן עם צד קשור בשלב מקדמי של המשא ומתן, וקבלת הוראות והנחיות מהוועדה הרלבנטית, ביחס לאופן ההתנהלות בתקופת המשא ומתן; דיווח רבעוני לוועדת השקעות ביחס לעסקאות לא סחירות עם צדדים קשורים שהוחלט שלא לאשר אותן. יובהר כי האמור לא יחול על גורמים אשר הוחלט כי יוחרגו מהנוהל כאמור לעיל.

(ב) נוהל מפגשים בין נושאי משרה לבעלי מניות

ביום 3 בנובמבר 2020 אימץ דירקטוריון כלל החזקות נוהל לקיום מפגשים בין נושאי משרה לבין בעלי מניות (להלן: "הנוהל"). ביום 13 בדצמבר 2020 אישר דירקטוריון החברה את החלקים הרלבנטיים לחברה בנוהל. ההחלטה על אימוץ הנוהל התקבלה בין היתר בעקבות מסקנות והמלצות דוח הבודק, בנוגע לסוגיית הקשר בין דירקטורים לבין בעלי מניות, אגב סקירת גישות שונות בספרות והתפתחות מגמות בעולם בהתייחס לסוגיה זו.

---

[90] בכל מקום בו ההתייחסות הינה למועמד לכהונה כדירקטור – האמור יחול ממועד ההצעה לאסיפה הכללית של בעלי המניות ועד תום הכהונה או עד למועד בו תפקע המועמדות;

[91] יובהר כי נכון למועד פרסום הדוח, חובת הדיווח לחברה, אודות החזקותיהם של בעלי מניות בכלל החזקות, חלה על בעלי עניין, כהגדרתם בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968 בלבד.

מסקירת המגמות הרווחות בעולם בנוגע למפגשים בין נושאי משרה לבעלי מניות כמו גם המצב המשפטי בישראל כלל החזקות החליטה לאפשר לבעלי תפקידים בחברה להיפגש עם בעלי מניות וזאת בהתאם לעקרונות שהותוו לצורך העניין בנוהל שאומץ.

במסגרת הנוהל נקבעו עקרונות המעגנים את הפרקטיקה הקיימת של מפגשים מרובי משתתפים עם בעלי מניות במסגרת פעילות קשרי משקיעים, תוך הסדרת קווים מנחים לעניין אופן קיום המפגשים (לרבות באמצעים דיגיטליים); מסירת הודעה מראש; התכנים המותרים לדיון במפגשים; תיעוד עיקרי הדברים ודיווח אודותיהם, וכיו"ב.

בנוסף הוסדרו בנוהל כללי פעולה לגבי פגישות פרטניות של נושאי משרה עם בעלי מניות (בנושא הנוגע ל"כובעם" כבעלי מניות), ובכלל זה נקבע עיקרון מנחה לפיו פגישות כאמור לא תתבצענה, ככלל, במתכונת של "אחד על אחד" למעט בנסיבות חריגות. כמו כן הוסדרו בנוהל הזהות של נושאי משרה הרשאים להיפגש עם בעל מניות והרכבי פגישה אפשריים (צירוף של מספר נושאי משרה); זהות הגורם שיכול ליזום פגישה (ובכלל זה הבהרה כי היוזמה לפגישה יכולה להגיע גם מצד בעל המניות); "תקופות האפלה" שבהן, ככלל, לא תתקיימנה פגישות עם בעלי מניות (טרם פרסום דוחות כספיים); תדירות הפגישות; מיקומן; חובת מסירת עדכון מראש לאורגנים בחברה, ותיעוד תכני הפגישה בדיעבד; מגבלות על התכנים שניתן לדון בהם בפגישות, הוראות פרטניות ביחס לקיום פגישות והסדרים יעודיים במסגרת ועדת מינויים שתפקידה להמליץ על דירקטורים בחברה ועוד. יצוין כי עיקרי הנוהל ביחס לקיומן של פגישות תקפים בשינויים המחויבים גם לגבי קשר בהתכתבות בין נושאי משרה לבין בעלי מניות.

(ג) דוח הבודק והאירועים וההתפתחויות בעקבותיו

בעקבות פגישות של יו"ר דירקטוריון החברה דאז עם מנכ"ל החברה, מהימים 3 ו- 4 במאי 2020, בענין סיום כהונת המנכ"ל, וחילופי המכתבים של כל אחד מהם עם דירקטוריון כלל החזקות (להלן: "**אירועי הדיון בכהונת המנכ"ל**") אשר קיבלו ביטוי פומבי בעיתונות ופורסמו, לבקשת רשות ניירות ערך, ביום 10 במאי 2020 בדיווח מיידי על ידי כלל החזקות מינתה ביום 11 במאי 2020 ועדת הביקורת של החברה, בתיאום עם הממונה, את שופט בית המשפט העליון (בדימוס), פרופ' יורם דנציגר, כבודק מטעמה ("הבודק"), לבדיקת מכלול הנסיבות בענין אירועי הדיון בכהונת המנכ"ל, על כל היבטיו, לרבות בחינת היבטי הממשל התאגידי בהליך, קשר עם בעלי המניות, הטענות שהועלו בחלופת המכתבים בין יו"ר דירקטוריון החברה דאז ומנכ"ל החברה והתייחסות לנושא אופן הצעת מנכ"ל מחליף.

דוח הבודק נמסר לוועדת הביקורת של החברה. ביום 10 ביוני 2020 לאחר שוועדת הביקורת של החברה קיבלה את דוח הבודק הסופי, הגישה אותו לדירקטוריון החברה ולדירקטוריון כלל החזקות.

בדוח הבודק צוין כי בבחינת הבודקים את החומרים שהועברו אליהם מכלל החזקות, גילו הקפדה ותהליך של חשיבה מאומצת בקשר ליישום כללי ממשל תאגידי ראויים בתוך מציאות משתנה, זאת ועוד, השינוי העובדתי במצב השליטה בכלל החזקות במהלך שנת 2019 – בהתחשב בכך שכלל החזקות מושפעת מרגולציה רבת אפיקים (הן מדיני החברות הכלליים, הן מדיני ניירות ערך והן מדרישות המגיעות מדיני הביטוח) גרם לקיום דיונים רבים בנושא בדירקטוריון הן במליאתו והן בועדותיו. במובנים רבים הליך הבדיקה התבצע שעה שכלל החזקות נמצאה כבר בעיצומה של בחינה פנימית וחיצונית אל מול רשות שוק ההון במסגרתה נבדקו השלכות השינוי במצב השליטה בכלל החזקות. לפיכך יש להבין את מסקנות הדוח לאור קיומו של הליך כאמור בכלל החזקות, וכניסיון לתרום ולהוסיף להליך זה.

ביום 14 ליוני 2020, הודיע מר דני נוה, יו״ר דירקטוריון החברה וכלל החזקות כי אין בכוונתו לחדש את כהונתו באסיפות הבאות של החברה ושל כלל החזקות, או איזו מהן ופירט את הנסיבות שהביאו להחלטתו האמורה.

ביום 25 ליוני 2020, דירקטוריון החברה קיים דיון במסקנות, המלצות הדוח ובהשלכות המסקנות האישיות הכלולות בדוח, והחליט, בין היתר, כי בהתחשב בכך שהדבר הנכון לחברה בעת הזו היא תקופה של יציבות, תוך התמקדות בפעילות העסקית והאירגונית, למען המשך התפתחותה של החברה ויישום תכניות העבודה שלה במסגרת התוכנית האסטרטגית, שלפחות עד סוף שנת 2020 לא יתקיים דיון בנושא החלפת המנכ"ל. כמו כן קבע דירקטוריון החברה, הוראות שונות, ביחס להמלצות הבודק אשר ככלל מקובלות עליו והן הועברו, לפי העניין, להתייחסות או יישום של האורגנים הרלבנטיים בקבוצה באמצעות קביעת כללים ונהלים מתאימים.

ביום 30 ביוני 2020 ביקש מר דני נוה לסיים לאלתר את ההתקשרות בינו לבין החברה וכלל החזקות לעניין כהונתו כיו"ר הדירקטוריון בחברות האמורות, ובהתאם אף לסיים את כהונתו כדירקטור ופירט את הנסיבות שהביאו לבקשתו.

ביום 13 ביולי 2020, לאחר דיון בועדת הביקורת ובדירקטוריון כלל החזקות בקשר עם דוח הבודק, דירקטוריון כלל החזקות החליט כי דיון או החלטות הדירקטוריון לגבי המשך כהונה של המנכ"ל יתקבלו על בסיס התוצאות העסקיות של כלל החזקות וביצועיה. דירקטוריון כלל החזקות קיבל את המלצת ועדת הביקורת של כלל החזקות לפעול לבחינה וגיבוש של הנחיות ונהלים פנימיים מסוימים, הנוגעים לכלל החזקות, בהתאם להמלצות הבודק.

דירקטוריון כלל החזקות החליט להיעתר לבקשת היו"ר וזאת לאחר אישור הדוחות הכספיים לרבעון השני לשנת 2020, בכפוף למציאת פתרון בחברה לעניין המספר המינימלי של הדירקטורים המכהנים בדירקטוריון.

בהמשך להודעת יו"ר הדירקטוריון כאמור, ובהתאם לאישור הממונה, קיבל דירקטוריון החברה ביום 20 ביולי 2020 החלטה למנות את מר דרור ברזילי, המכהן, בין היתר, כדירקטור בלתי תלוי בכלל פנסיה וגמל ובעתודות, כדירקטור חיצוני בחברה, וזאת החל ממועד סיום כהונתו של מר דני נוה.

בהתאם מר דני נוה חדל לכהן כיו"ר דירקטוריון וכדירקטור בחברה ובכלל החזקות בתום יום ה- 20 באוגוסט 2020. בחברה לא מונה יו"ר דירקטוריון זמני או קבוע בהתאם להנחיית הממונה.

בנוסף, ביום 21 ביולי 2020 נתקבלה בחברה התייחסות הממונה לאירועים ולעובדות שפורטו במסגרת דוח הבודק, במסגרתה בירך הממונה וחיזק את דוח הבודק וממצאיו וביקש להרחיב לעניין סוגיות מסוימות ובכללן סבור הממונה כי בנסיבות בהן מדובר במבטח ללא גרעין שליטה (לרבות חברת החזקות שהיא בעלת שליטה במבטח ושהחלק הארי של נכסיה מהווים החזקה במבטח), אזי מעבר למגבלות העשויות לחול על כל חברה ציבורית אחרת ללא גרעין שליטה, ראוי לקיים מגבלות חריפות יותר על מהות הקשר עם בעלי מניות ולמנוע קיומו של לחץ חיצוני על מערך ההשקעות בגוף המוסדי. בענין החלפת מנכ"ל החברה, סבר הממונה כי הליך סיום כהונה של מנכ"ל מבטח צריך להיעשות בידיעה ובהסכמת דירקטוריון המבטח, לאחר תהליך מקיף שיתייחס למכלול השיקולים הרלבנטיים, בהחלטה מודעת ונקיה משיקולים זרים וכי החלטה על מינוי מנכ"ל חדש למבטח צריכה להיעשות במסגרת הליך שכולל מינוי ועדת איתור. לעמדת הממונה מצב של מבטח ללא שולט מחייב קיומו של מנגנון המבטיח כי דירקטורים ונושאי משרה בכירים במבטח יבחרו בצורה המאפשרת מינוי המועמדים המתאימים ביותר, תוך הבטחת טובתה של החברה בכללותה והדעת מחייבת הליך סדור ושקוף לבחירת המועמד הראוי וכך גם לגבי פיטוריו והפסקת כהונתו של נושא משרה בכיר מכהן, לא כל שכן המנכ"ל.

בימים 21 ביולי 2020 ו- 19 באוקטובר 2020 נתקבלו אצל החברה וכלל החזקות מכתבים מאת הממונה בעניין מתווה הפעלת אמצעי שליטה בכלל החזקות הכולל בין היתר התייחסות לאופן מינוי דירקטורים בחברה ובכלל החזקות. ראה ביאורים 1(ב) ו-(ג) לדוחות הכספיים. בנוסף, קבע הממונה במכתבו מספר כללים נוספים לפיהם, בין היתר, מינוי מנכ"ל כלל החזקות יעשה באמצעות ועדת איתור והליך סיום כהונה של המנכ"ל יעשה בידיעת והסכמת דירקטוריון כלל החזקות ובחינת מכלול השיקולים.

החברה וכלל החזקות פועלות ממועד הדוח ליישום המלצות הבודק באמצעות קביעת כללים ונהלים מתאימים. לעניין זה, ראה בין היתר הנהלים המפורטים בסעיף זה לעיל.

10.2.1.3. **מינוי דירקטורים בכלל החזקות- ועדת איתור**

כאמור, בהתאם להוראות הדין או בהתאם להוראות הממונה, לא נקבעו הוראות ביחס למינוי דירקטורים בכלל החזקות. ואולם נקבע כי מי שהציע את מינויים של שליש מהדירקטורים המכהנים בחברה והצעתו זו התקבלה, יראה כבעל שליטה בה ובהתאם עשוי להידרש לקבלת היתר שליטה מאת הממונה.

בשים לב להיותה של כלל החזקות חברה ללא גרעין שליטה, מינה דירקטוריון כלל החזקות בחודש ספטמבר 2020 ועדת דירקטוריון מיוחדת, אשר שימשה בין השאר כוועדה ממליצה לדירקטוריון בקשר עם גיבוש רשימת קריטריונים מומלצים למינוי דירקטורים בכלל החזקות והמלצה על מועמדים מתאימים לכהונה בדירקטוריון כלל החזקות ("**ועדת האיתור של כלל החזקות**").

חברי ועדת האיתור של כלל החזקות היו מר סמי מועלם ופרופ' יוסף יגיל המכהנים כדירקטורים חיצוניים בכלל החזקות וגב' חנה מזל (מלי) מרגליות, יו"ר הדירקטוריון הזמנית דאז, אשר שימשה גם כיו"ר הוועדה. ביום 3 בנובמבר 2020, מינה דירקטוריון כלל החזקות את מר צבי זיו, לשעבר מנכ"ל בנק הפועלים, ומי שכיהן כחבר בועדת גדות כאמור לעיל, כמשקיף בוועדה.

ועדת האיתור של כלל החזקות יזמה פגישות עם בעלי מניות מסוימים המחזיקים לפחות 1% מזכויות ההצבעה (לפי המידע שהיה מצוי ברשותה) ושאינם גופים מוסדיים, וקיימה פגישות עם מספר בעלי מניות כאמור שרצו בכך על מנת לשמוע את עמדתם בנוגע להליך מינוי הדירקטורים בכלל החזקות ועל הצעת מועמדים ראויים בעיניהם לכהונה בדירקטוריון כלל החזקות.

10.2.1.4. **מינוי דירקטורים בחברה- ועדת איתור**

עמדת הממונה כפי שבאה לידי ביטוי בין היתר במכתביו הינה כי נוכח המבנה התאגידי של הקבוצה לפיו החברה הינה חברה פרטית הנשלטת על ידי כלל החזקות שהיא חברה ציבורית שאין בה שולט סופי ומתוך מטרה להגשים את תכליות חוק הפיקוח בעניין מבטח ללא שולט, דרך מינוי דירקטורים בחברה, תהיה באופן דומה למנגנונים הקבועים כיום בחוק הפיקוח, לענין מינוי דירקטורים במבטח ללא שולט, בכפוף להתאמות, וזאת בלי לפגוע בזכותו של בעל מניות אחר להציע מועמדים לפי דין, ככל שקיימת לו זכות כאמור. במסגרת זו הוקמה ועדה חיצונית הכוללת שני דירקטורים חיצוניים בחברה אשר תמליץ על מינוי דירקטורים בחברה בהתאם להוראות חוק הפיקוח לענין מבטח ללא גרעין שליטה ונקבע על ידי הממונה מתווה אשר יבטיח את הגשמת התכליות הרלבנטיות כאמור לעיל. לפרטים נוספים ראה ביאור 1(ג)(2) לדוחות הכספיים.

10.2.1.5. **נהלי דיווח**

<u>נוהל בחינת מהותיות</u>

לעניין בחינת מהותיות אומץ בקבוצה נוהל שאושר על ידי דירקטוריון כלל החזקות לראשונה ביום 20 באוגוסט 2008 (ואושר לאחרונה בספטמבר 2019), בו נקבעו קווים מנחים וכללים לבחינה האם אירוע או עניין מסוים של כלל החזקות ו/או של חברה המוחזקת על-ידיה ("**האירוע**") הינו מהותי לכלל החזקות לעניין החובה להגיש דיווח מיידי עליו מכוח תקנה 36 לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומיידיים), התש"ל-1970, וכן לצורך סיווג עסקאות כאמור בסעיף 270(1), (4) ו-(4א) לחוק החברות. עיקרי הנוהל הינם כדלהלן:

עקרונית, ייבדק כל מקרה לגופו ותיערך בחינה כמותית ובחינה איכותית ביחס לאירוע הרלוונטי, זאת - על בסיס מכלול האינפורמציה, הנתונים, עובדות המקרה וההערכות תחת מכלול הנסיבות הרלוונטיות בכלל החזקות. מבלי לגרוע מכלליות האמור לעיל ייערכו הבחינה הכמותית והבחינה האיכותית באופן המתואר להלן.

(א) בחינה כמותית

10.2.1.5.א.1. לכל אירוע העומד לבחינת מהותיות יחושבו כל המדדים הרלבנטיים בהתאם לעניין מבין המדדים הבאים, בהתייחס ועל בסיס הדוחות הכספיים המאוחדים הסקורים או המבוקרים, האחרונים שפורסמו של כלל החזקות והנתונים בהם: (א) יחס נכסים – היקף הנכסים נשוא האירוע (הנכסים הנרכשים או נמכרים) חלקי סך הנכסים[92]; (ב) יחס רווחים – הרווחים הכוללים או ההפסדים הכוללים בפועל או החזויים המשוייכים לאירוע חלקי הרווח הכולל או ההפסד הכולל השנתי (קרי, לארבעה רבעונים) הממוצע בשלוש השנים האחרונות, מחושב על בסיס 12 הרבעונים האחרונים שפורסמו לגביהם דוחות כספיים סקורים או מבוקרים; מובהר, כי הרווח/הפסד המשויך לאירוע והרווח/הפסד בכל רבעון מחושבים בערכם המוחלט. (ג) יחס הון עצמי – הגידול או הקיטון בהון העצמי חלקי ההון העצמי טרם האירוע; (ד) יחס התחייבויות – ההתחייבות הפיננסיות נשוא האירוע חלקי סך הנכסים של כלל החזקות במאזן המאוחד טרם האירוע.

10.2.1.5.א.2. מבלי לפגוע בצורך להעריך עבור כל אירוע שמהותיותו נבחנת איזה מהמדדים הקבועים בסעיף <u>10.2.1.5.(א)(1)</u> לעיל הינם רלבנטיים, ייחשבו המדדים הבאים כרלבנטיים לעסקאות המפורטות להלן:

- רכישת נכס – יחס נכסים
- מכירת נכס – יחס רווחים, יחס נכסים

---

92 בעסקה מנכסי הנוסטרו ו/או המשתתף יבחן יחס הנכסים ביחס לסך כל הנכסים במאזן המאוחד של כלל החזקות. בעסקה מנכסי קופות הגמל ו/או קרנות הפנסיה יבחן יחס הנכסים ביחס לסך כל נכסי העמיתים בקופות הגמל וקרנות הפנסיה המנוהלות על ידי הקבוצה.

- לקיחת הלוואה – יחס נכסים
- עסקה למתן שירותים, לרבות עסקת ביטוח – יחס הכנסות, יחס רווחים (בהתאם לרווח הצפוי מהעסקה).
- בהיעדר שיקולים איכותיים מיוחדים העולים מכלל נסיבות העניין, אירוע ייחשב כמהותי אם אחד מהמדדים הרלבנטיים המחושבים בגינו כאמור בסעיף קטן א.1 לעיל עולה על 10%.
- בהיעדר שיקולים איכותיים מיוחדים העולים מכלל נסיבות העניין, אירוע ייחשב כלא מהותי בהתקיים שכל המדדים הרלבנטיים המחושבים עבורו כאמור בסעיף א.1 לעיל נמוכים מ-5%.
- אירועים אשר אינם מסווגים לסעיפים א.1. ו-א.2. לעיל עשויים להיחשב כמהותיים ויש לבצע לגביהם בחינה של שיקולים איכותיים המתחשבים במכלול האינפורמציה ובמכלול הנסיבות הרלבנטיות.

(1) בבחינת מהותיותו של אירוע אשר אמור להתרחש בעתיד יש לבחון את מידת הסבירות להתממשותו של האירוע וכן את החשיבות וההשפעה הצפויה של האירוע אם יתממש.

(2) במידה שמדובר באירוע הנוגע לחברה בת או חברה כלולה של כלל החזקות ("**חברה מוחזקת**"), יש לבחון את השפעת האירוע על חלקה היחסי של כלל החזקות באירוע, דהיינו ביחס לשיעור החזקתה של כלל החזקות בחברה המוחזקת, תוך הפעלת מבחני המהותיות הנזכרים לעיל.

(3) באירוע שאינו השקעה בניירות ערך של תאגיד כלשהו, כגון התקשרות בהסכמי קבלת שירותים וכיוצ"ב, יש לבחון את השלכות האירוע הרלוונטי על כלל החזקות גם ביחס לסעיפים חשבונאים רלוונטיים נוספים הנוגעים לאופיו של האירוע הנדון.

(ב) בחינה איכותית

מהותיות האירוע תיבחן כאמור גם בהיבט האיכותי. הבחינה האיכותית עשויה להוביל לסתירת החזקות הנובעות מהבחינה הכמותית בדבר מהותיות או אי מהותיות האירוע. במסגרת הבחינה האיכותית של מהותיות האירוע עשויות להישקל משמעויותיו והשלכותיו לגבי באחד או יותר מההיבטים הבאים:

- כרוכים בו סיכויים או סיכונים וחשיפות משמעותיים. בבדיקת היבט זה יישקל האם ובאיזו מידה הסיכונים הכרוכים באירוע מבטאים גורמי סיכון להם חשופה כלל החזקות ושנכללו בדיווחים קודמים שלה. כן יישקל האם האירוע הינו התממשות של גורם סיכון שדווח לציבור המשקיעים עוד טרם קרות האירוע;

- במסגרתו נכנסים לתחום פעילות חדש ומשמעותי, או יוצאים מתחום פעילות קיים משמעותי;

- גילויו עשוי להביא, בוודאות סבירה ובהתבסס על ניסיון העבר, ובהתייחס למודלים של הערכה והתייחסות הנהוגים אצל משקיעים ואנליסטים, לשינוי משמעותי במחיר ניירות הערך של כלל החזקות;

- עשויה להיות לו השפעה מיוחדת על הדוחות הכספיים של כלל החזקות (כגון – על סיווג מחדש של רכיבים מסוימים, על ביאור המגזרים וכיוצ"ב), או על רכיב עסקי אחר של כלל החזקות שיש לו תפקיד חשוב בכל הנוגע לניתוח הפעילות העסקית והרווחיות שלה;

- הוא עשוי להשפיע על עמידת כלל החזקות ו/או החברה בדרישות רגולטוריות משמעותיות, באמות מידה פיננסיות משמעותיות, העשויות להקשות באופן מהותי על החברה, או בדרישות חוזיות משמעותיות אחרות;

- הוא עשוי להשפיע באופן משמעותי על אנליסטים ו/או משקיעים בבואם לנתח את פעילות כלל החזקות ותוצאותיה.

- הוא נתפס כאירוע משמעותי על ידי הנהלת כלל החזקות ומשמש כבסיס לקבלת החלטות ניהוליות. אירועים שאינם מקבלים תשומת לב ניהולית מיוחדת ועל אחת כמה וכמה כאלה שאף לא מובאים לידיעת הנהלת כלל החזקות ייחשבו בדרך כלל כאירועים שמבחינה איכותית אינם מהותיים.

(ג) תביעות משפטיות (לרבות תובענות ייצוגיות)

מבלי לגרוע מכלליות האמור לעיל, באירוע שעניינו הגשת תביעה, לרבות תובענה ייצוגית, כנגד כלל החזקות או חברה מוחזקת שלה, תיבחן מהותיות האירוע כדלקמן: (1) בחינה כמותית – תיערך על בסיס הערכת חברה בדבר סכום התביעה כשהוא מוכפל בשיעור ההחזקה של כלל החזקות בחברה הנתבעת אם מדובר בחברה מוחזקת, בין אם כלולה ובין אם מאוחדת. אם ישנה הערכה בדבר סיכויי הצלחת התביעה בשלב בחינת המהותיות, ישוקללו סיכויים אלה ותחושב תוחלת התביעה מבחינת כלל החזקות. המדד הכמותי הרלבנטי לבחינת מהותיותן של תביעות יהיה יחס רווחים. דהיינו, סכום התביעה המשוקלל שיתקבל מביצוע החישובים כאמור יחולק ברווח הכולל או ההפסד הכולל השנתי הממוצע בשלוש השנים האחרונות, מחושב על בסיס 12 הרבעונים האחרונים שפורסמו לגביהם דוחות כספיים סקורים או מבוקרים. היחס שיתקבל מביצוע החישוב ייבחן לאור נוהלי הבחינה הכמותית הרגילים המפורטים בסעיף א לעיל. (2) בחינה איכותית – תיבחן השאלה האם הגשת התביעה או האיום בהגשתה[93] משפיעים באופן משמעותי על מכלול האינפורמציה המשמש כבסיס להחלטות השקעה של ציבור המשקיעים בניירות הערך של כלל החזקות. בכלל זה, יילקחו בחשבון אחד או יותר משיקולים רלוונטיים, כגון: זהות התובע; קבוצת התובעים; קבוצת הנתבעים; ההשפעות הצפויות במקרה שהתביעה תאושר כתובענה ייצוגית ובמקרה שתתקבל על-ידי הערכאה השיפוטית; קיומן של תביעות דומות כנגד כלל החזקות העוסקות במטריה דומה ומידת השפעתה של התביעה הנוספת על מכלול האינפורמציה שבידי המשקיעים; ההתייחסות לתביעה הייצוגית בדוחות הכספיים של כלל החזקות.

על אף האמור, בנוגע לאירוע שעניינו תביעה ביטוחית ייחשב כמהותי מבחינה כמותית, אם מתקיימים לגביו שני התנאים הבאים במצטבר:

- הסכום הנתבע בניכוי ביטוח משנה (שייר), ריבית והוצאות עולה על 1% מההון העצמי.
- הסכום הנתבע (ברוטו) עולה על 5% מההון העצמי של כלל החזקות.

בנוסף, אירוע שעניינו תביעה ביטוחית ייחשב כמהותי מבחינה כמותית, אם הסכום הנתבע ברוטו עולה על 20% מההון העצמי של כלל החזקות.

(ד) ביחס להליכים מנהליים או פליליים

באירוע שעניינו חקירה פלילית המתנהלת כנגד כלל החזקות בנושא משמעותי על ידי רשויות האכיפה, רשות ניירות ערך או רשות רגולטורית אחרת, וכן באירועים שעניינם הליך פלילי או מנהלי נגד כלל החזקות בנושא משמעותי, יינתן משקל יתר לבחינה האיכותית של מהותיות האירוע ובפרט יושם דגש על האופן שבו עשוי האירוע להשפיע על משקיעים ו/או אנליסטים בבואם לנתח את פעילות כלל החזקות ותוצאותיה ועל התייחסותם של המשקיעים לאופן התנהלות כלל החזקות בעסקיה.

10.3 <u>מבקר פנים</u>

10.3.1 <u>פרטי המבקר הפנימי</u>

- שם: ערן שחף.
- תאריך תחילת כהונה: 1 באפריל 2014.
- המבקר הפנימי עומד בתנאים הקבועים בסעיף 3(א) לחוק הביקורת הפנימית, התשנ"ב-1992 (להלן: "**חוק הביקורת הפנימית**").
- המבקר הפנימי עומד בהוראות סעיף 146(ב) לחוק החברות ובהוראות סעיף 8 לחוק הביקורת הפנימית.
- למבקר הפנימי אין קשרים עסקיים עם החברה או עם גוף הקשור אליה.
- המבקר הפנימי הינו עובד החברה ומשמש מבקר פנימי בחברה, בכלל החזקות ובחברות נוספות בקבוצה.

10.3.2 <u>היקף העסקה</u>

[93] יובהר כי איום בהגשת תובענה אינו מחייב דיווח מיידי שכן מדובר באירוע שאינו מהותי (כמותית או איכותית) שאינו מסתיים בהכרח בהגשת תביעה אלא אם החברה סבורה שיש טעם מיוחד איכותי לדווח על קבלת ההתראה.

המבקר הפנימי מועסק על ידי החברה במשרה מלאה. המבקר הפנימי היה אחראי בשנת הדוח גם על הביקורת הפנימית בכלל החזקות ובחברות המוחזקות של החברה (המנויות להלן), למעט עתודות הוותיקה שלה מבקר פנימי נפרד אשר פעילותו אינה קשורה לפעילות אגף הביקורת הפנימית של הקבוצה. היקף הביקורת בחברות המוחזקות נגזר מהאופי הייחודי של פעילות כל חברה מוחזקת וכן מהיקף פעילותה ביחס להיקף פעילות הקבוצה.

להלן היקף שעות הביקורת הפנימית, שבוצעה לגבי פעילות החברה והחברות המוחזקות של החברה בתקופת הדוח:

שם החברה	שעות שהושקעו	מבקר פנימי נוסף	מיקור חוץ	סה"כ
החברה[94]	26,800		700	27,500
כלל ביטוח אשראי	900			900
כלל פנסיה וגמל	9,300		50	9,350
עתודות הותיקה		1,110		1,110
סה"כ:	**37,000**	**1,110**	**750**	**38,860**

היקף שעות הביקורת הכולל בקבוצה בשנת 2020 (כולל 1,110 שעות ביקורת של עתודות הוותיקה) היה בסך של כ- 38,860 שעות, הנמוך בכ- 5,410 שעות מהיקף השעות הכולל בקבוצה בשנת 2019. לעתודות הוותיקה מבקר פנימי נוסף ונפרד אשר פעילותו אינה קשורה לפעילות אגף הביקורת הפנימית של הקבוצה.

10.3.3. <u>תגמול</u>

- המבקר הפנימי מועסק כעובד החברה, במעמד משנה למנכ"ל, במשרה מלאה, ומקבל שכר חודשי לרבות הטבות סוציאליות נלוות. תגמול המבקר מושתת על עקרונות מקובלים לתגמול חברי ההנהלה (לרבות פונקציות בקרה).
- שכרו ותנאי העסקתו של המבקר הפנימי מאושרים על ידי ועדת התגמול והדירקטוריון של החברה ושל כלל החזקות, בהמלצתה של ועדות הביקורת.
- מדיניות התגמול של הגופים המוסדיים בקבוצה חלה על המבקר הפנימי. לפרטים אודות המדיניות ראה סעיף 9.7.5 לעיל.
- למבקר הפנימי תוכנית תגמול אישית לעניין חלוקת בונוס שנתי, זאת כחלק ממדיניות התגמול הכללית שאומצה בחברה. תוכנית התגמול האישית של המבקר הפנימי מבוססת, בין השאר, על הרווח של החברה, יעדים מקצועיים, הקשורים לתוכנית העבודה של הביקורת הפנימית לרבות על פי הערכת ועדת הביקורת, ועל הערכת יו"ר דירקטוריון החברה את תפקוד המבקר הפנימי. היעדים מאושרים מידי שנה על ידי ועדת התגמול, ועדת הביקורת והדירקטוריון, וכך גם העמידה בהם. לפרטים נוספים, ראה נספח - מדיניות תגמול.
- סך התגמול של המבקר הפנימי בשנת 2020 הסתכם בכ- 1.9 מיליוני ש"ח.
- בימים 14 ו- 25 במרס 2021, בחנו ועדת הביקורת והדירקטוריון את התאמת התגמול שקיבל המבקר הפנימי של החברה בשנת 2020, כמפורט בסעיף זה לעיל, לתנאי מדיניות התגמול של החברה ומצאו כי התגמול תואם את תנאי מדיניות התגמול של החברה.

לאור האמור, להערכת הדירקטוריון, תנאי ההעסקה של המבקר הפנימי, הולמים את תפקידו, הינם סבירים והוגנים ומשקפים את עמידתו של המבקר הפנימי ביעדים האישיים שלו ובתרומתו לחברה.

---

94 הנתון כולל 100 שעות ביקורת שנערכו בכללביט מימון.

לאור האמור, סבור דירקטוריון החברה כי אין בתגמול הניתן למבקר הפנימי כדי להשפיע על שיקול דעתו המקצועי.

10.4. **<u>רואה חשבון מבקר</u>**

10.4.1. <u>פרטים על משרדי רואי החשבון המבקרים</u>

- **קוסט פורר גבאי את קסירר -** תאריך תחילת כהונתו 1978. שם השותף האחראי: רו"ח טל חי ציון (החל מחודש אפריל 2019).
- **סומך חייקין -** תאריך תחילת כהונתו 1998. שם השותף האחראי: רו"ח אברהם פרוכטמן.

10.4.2. <u>תשלומים לרואי החשבון המבקרים</u>

אלפי ש"ח וללא מע"מ

	2020				2019			
	שירותי ביקורת ומס	**שירותים הקשורים לביקורת**	**שירותים אחרים**	**סה"כ**	**שירותי ביקורת ומס**	**שירותים הקשורים לביקורת**	**שירותים אחרים**	**סה"כ**
החברה וחברות שירות	4,218	-	488	4,706	4,573	101	829	5,503
כלל פנסיה וגמל	463	40	163	666	513	120	174	807
כלל ביטוח אשראי	237	-	-	237	237	-	-	237
סה"כ חברות	**4,918**	**40**	**651**	**5,609**	**5,323**	**221**	**1,003**	**6,547**

10.4.3. <u>שעות עבודה של רואי החשבון המבקרים</u>

	2020				2019			
	שירותי ביקורת ומס	**שירותים הקשורים לביקורת**	**שירותים אחרים**	**סה"כ**	**שירותי ביקורת ומס**	**שירותים הקשורים לביקורת**	**שירותים אחרים**	**סה"כ**
החברה וחברות שירות	18,175	-	1,745	19,920	19,121	289	2,767	22,177
כלל פנסיה וגמל	2,076	133	917	3,126	2,285	346	981	3,612
כלל ביטוח אשראי	1,186	-	-	1,186	1,184	-	-	1,184
סה"כ חברות	**21,437**	**133**	**2,662**	**24,232**	**22,590**	**635**	**3,748**	**26,973**

* הסכומים כוללים ביקורת סולבנסי.

היקף שעות העבודה הכולל של רואי החשבון המבקרים בקבוצה בשנת 2020 היה בסך 24,232 שעות לעומת 26,973 בשנת 2019.

שכר הטרחה של רואי החשבון בגין שירותי ביקורת נקבע על ידי הדירקטוריון בהתאם להמלצת ועדת הביקורת. שכר הטרחה בגין שירותי ביקורת נקבע לאחר משא ומתן עם רואי החשבון המבקרים, במסגרתו נבחן היקף הביקורת ומורכבותה,

תוך התייחסות לשכר רואה חשבון מבקר המקובל בענף. שכר הטרחה בגין שירותים שאינם קשורים לביקורת נקבע בעיקר בהתאם לסוג העבודה, היקף שעות העבודה והנושא המבוקר.

10.5. **<u>אפקטיביות הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי-</u>**

10.5.1. <u>הוראות הממונה לגבי הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי</u>

הממונה פרסם בשנים האחרונות מספר חוזרים (להלן: "**חוזרי הממונה**") שנועדו ליישם את דרישות סעיף 302 וסעיף 404 של ה-SOX Act, בחברות ביטוח, בחברות המנהלות קרנות פנסיה וקופות גמל, בקרנות פנסיה ובקופות גמל (להלן: "**הגופים המוסדיים**").

בהתאם, כללו החברה והגופים המוסדיים המאוחדים את המידע בכפוף להוראות הדין והדיווח ובמועדים כפי שנקבעו בהוראות אלו.

10.5.2. <u>סעיף 302 וסעיף 404 של ה-SOX Act - אחריות ההנהלה לגבי הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי</u>

בהתאם לחוזרי הממונה המבוססים על סעיף 302 וסעיף 404 של ה-**SOX Act**, וכפי שפורט בדוחות הדירקטוריון הקודמים של החברה, החברה פעלה ופועלת באופן שוטף ליישום ההליך הנדרש בהתאם להוראות האמורות, שכולל בחינה של תהליכי העבודה והבקרות הפנימיות המבוצעות, וזאת על פי השלבים ובמסגרת המועדים שנקבעו בחוזרים. במסגרת זאת, אימצה החברה את מודל הבקרה הפנימי של **Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO)**, המהווה מסגרת מוגדרת ומוכרת המשמשת לצורך הערכת הבקרה הפנימית.

הנהלת החברה (הגוף המוסדי), בשיתוף המנכ"ל, משנה למנכ"ל החברה מנהל החטיבה הפיננסית וסמנכ"ל בכיר מנהל אגף חשבונאות ראשית של החברה, העריכו לתום התקופה המכוסה בדוח זה את האפקטיביות של הבקרות והנהלים לגבי הגילוי של החברה. על בסיס הערכה זו, המנכ"ל, משנה למנכ"ל החברה מנהל החטיבה הפיננסית וסמנכ"ל בכיר מנהל אגף חשבונאות ראשית של החברה הסיקו כי לתום תקופה זו הבקרות והנהלים לגבי הגילוי של החברה הינן אפקטיביות על מנת לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על המידע שהחברה נדרשת לגלות בדוח השנתי בהתאם להוראות הדין והוראות הדיווח שקבע הממונה ובמועד שנקבע בהוראות אלו.

במהלך התקופה המכוסה המסתיימת ביום 31 בדצמבר 2020 לא אירע כל שינוי בבקרה הפנימית של הגוף המוסדי על דיווח כספי אשר השפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של הגוף המוסדי על דיווח כספי.

הצהרות המנהלים בדבר אפקטיביות הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי, בהתייחס לתהליכים הרלוונטיים, בהתאם לחוזרי הממונה מצורפות בדוח.

כלל חברה לביטוח בע"מ

עמוס ערן **דירקטור**	**יורם נוה** **מנהל כללי**

25 במרס 2021

* * *

מדיניות תגמול

תוכן עניינים

מדיניות תגמול - כלל החזקות עסקי ביטוח בע"מ

1. הגדרות
2. כללי
3. מטרות ושיקולים בקביעת מדיניות התגמול
4. מרכיבי התגמול
5. אופן קביעת התגמול - עקרונות וכללים
6. שכר בסיס חודשי
7. תגמול משתנה - מענקים
8. רכיב משתנה - מענק שנתי איכותי
9. רכיב משתנה - תגמול הוני
10. מענקים מיוחדים
11. הזכאות לרכיב משתנה בגין תקופת העסקה חלקית
12. פריסת רכיב משתנה שנתי לנושא משרה
13. השבת סכומים על בסיס נתונים שהתבררו כמוטעים
14. תנאים נלווים והטבות נוספות לנושאי משרה
15. הסדרי פרישה
16. הסדרים בסיום עבודה
17. הוראות כלליות, שיקול דעת, תוקף ואחריות
18. הוראת מעבר

מדיניות תגמול - כלל חברה לביטוח בע"מ

1. הגדרות
2. כללי
3. מטרות ושיקולים בקביעת מדיניות התגמול
4. מיפוי בעלי תפקיד מרכזי
5. מרכיבי התגמול
6. אופן קביעת התגמול - עקרונות וכללים
7. שכר בסיס חודשי
8. עלויות העסקת עובדים ובעלי תפקיד מרכזי
9. תגמול משתנה - מענקים
10. רכיב משתנה - מענק שנתי איכותי
11. רכיב משתנה - תגמול הוני
12. מענקים מיוחדים
13. הזכאות לרכיב משתנה בגין תקופת העסקה חלקית
14. פריסת רכיב משתנה שנתי לבעל תפקיד מרכזי
15. השבת סכומים על בסיס נתונים שהתבררו כמוטעים
16. תנאים נלווים והטבות נוספות לעובדים (לרבות נושאי משרה)
17. הסדרי פרישה
18. הסדרים בסיום עבודה
19. עובדים במיקור חוץ של פעילות מהותית
20. תנאי תגמול לעובדי חברה (שאינם בעלי תפקיד מרכזי)
21. הוראות כלליות, שיקול דעת, תוקף ואחריות
22. הוראת מעבר

מדיניות תגמול - כלל החזקות עסקי ביטוח בע"מ

1. הגדרות

למונחים המאוזכרים במדיניות תגמול זו תהא המשמעות המופיעה להלן לצידם:

"**דוחות כספיים**" - דוחות כספיים מאוחדים ומבוקרים שנתיים של החברה, המפורסמים לבעלי המניות של החברה.

"**החברה**" -כלל החזקות, אלא אם נאמר אחרת.

הממונה - הממונה על רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון במשרד האוצר.

"**העברת שליטה**" - משמעה עסקה לפיה הנאמן ו/או כל אחד אחר המחזיק במניות השליטה בחברה יעביר את השליטה בחברה, ו/או החברה תעביר את השליטה בכלל ביטוח, לצד ג'. האמור יכלול כל העברה של שליטה, כהגדרתה להלן, לרבות העברה על ידי נאמן ופעולה שבעקבותיה החברה תהפוך מחברה ללא בעל שליטה לחברה עם בעל שליטה, ולמעט העברת שליטה שבעקבותיה החברה תהיה חברה ללא בעל שליטה.

"**שליטה**" לעניין זה כמשמעותה בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968.

"**הצמדה למדד**" - הצמדה לעליה במדד המחירים לצרכן, ביחס הרלבנטי, לפי העניין. אם בתקופה מסוימת תהיה ירידה במדד המחירים לצרכן, שיעור הירידה כאמור יופחת משיעור העלייה העתידי, ככל שתהיה עליה כאמור.

"**חוזר התגמול**" - חוזר גופים מוסדיים 2019-9-6 "תיקון הוראות החוזר המאוחד חלק 1 שער 5, פרק 5 שכותרתו "תגמול"" מיום 11 ביולי 2019 אשר עדכן והחליף את חוזר גופים מוסדיים מס' 2014-9-2 "מדיניות תגמול בגופים מוסדיים", מיום 10 באפריל 2014 ("**חוזר התגמול המקורי**"), כפי שתוקן ביום 7 באוקטובר 2015 במסגרת חוזר גופים מוסדיים 2015-9-31 ("**התיקון לחוזר התגמול המקורי**").

"**חוק החברות**" - חוק החברות, התשנ"ט-1999.

"**חוק תגמול בכירים**" - חוק תגמול לנושאי משרה בתאגידים פיננסיים (אישור מיוחד ואי התרת הוצאה לצורכי מס בשל תגמול חריג), התשע"ו-2016.

"**יחס כושר פירעון**" - כהגדרתו בנספח לחוזר גופים מוסדיים מס' 2017-1-9 "יישום משטר כושר פירעון כלכלי של חברת ביטוח מבוסס Solvency II" (להלן: "**חוזר הסולבנסי**") (1.6.2017).

"**יחס כושר פירעון מינימלי**" - יחס כושר פירעון הנדרש בהתאם לתקופת הפריסה שהוגדרה על ידי רשות שוק ההון.

"**יום התחילה**" - מועד אישור מדיניות זו על ידי האורגנים המוסמכים בחברה.

"**כלל ביטוח**" - כלל חברה לביטוח בע"מ, חברה בת של החברה

"**מדיניות תגמול**" - כמשמעותה בחוזר התגמול, לרבות מדיניות תגמול בהתאם לסעיף 267א(א) לחוק החברות.

"**מענק פרישה**" - כל תגמול המשולם לנושא משרה, בסיום תקופת העסקה, מעבר לתגמולים בגין סיום העסקה שנקבעו לכלל העובדים המועסקים בחברה.

"**נאמן**" - נאמן למניות השליטה בחברה, שמונה על ידי הממונה בחודש אוגוסט 2013.

"**נושא משרה**" - כהגדרתו בחוזר התגמול למעט דירקטור[1].

"**עובד**" - לרבות נושא משרה.

"**עלות שכר**" - כל תשלום בעד ההעסקה, לרבות הפרשות מעסיק, תשלום בעד פרישה, רכב והוצאות השימוש בו וכל הטבה או תשלום אחר.

"**קבוצת כלל**" או "**הקבוצה**" - החברות הנמנות על קבוצת כלל החזקות.

"**רווח**" - רווח כולל (לאחר מס) של החברה כפי שיוצג בדוחות הכספיים המאוחדים של החברה לתום השנה הרלוונטית (כולל רווח/הפסד חד-פעמי ולרבות ביצועים כספיים של חברות שיירכשו בעתיד על ידי החברה).

"**רכיב קבוע**" או "**רכיב משתנה**" - כהגדרתם בחוזר התגמול.

"**שכר בסיס חודשי**" - שכר חודשי (ברוטו) לא כולל רכיבי שכר משתנים (ככל שמשולמים), רכיבי שכר נלווים כגון: מענקים שונים, רכב, טלפון, החזר הוצאות וכיוצא באלה, ולרבות וכולל זכויות סוציאליות והטבות נלוות לשכר (לרבות: הפרשות לביטוחי מנהלים ו/או קרנות פנסיה, קרנות השתלמות, ימי חופשה, דמי הבראה, ימי מחלה, גילום שווי למס בגין איזה מהזכויות הנלוות ו/או הסוציאליות וכו').

"**שכר בסיס**" - עלות סך רכיבי התגמול הקבועים, בגין שנה מסוימת. לרבות רכיבי שכר נלווים כגון: רכב, טלפון, החזר הוצאות, זכויות סוציאליות והטבות נלוות לשכר, ימי חופשה, דמי הבראה, ימי מחלה וכו'.

"**תנאי כהונה והעסקה**" - כהגדרתם בחוק החברות.

"**תקנות הגמול**" - תקנות החברות (כללים בדבר גמול והוצאות לדירקטור חיצוני), תש"ס-2000.

1. מובהר כי מדיניות התגמול של הגופים המוסדיים בקבוצה לרבות כלל ביטוח תחול אף היא על נושאי המשרה בחברה. מדיניות תגמול של הגופים המוסדיים בחברה לא תפגע במדיניות זו. יתכנו נושאים נוספים, שיכללו במדיניות התגמול של הגופים המוסדיים, בין היתר, בהתאם לחוזר התגמול, ואשר לא יופיעו במדיניות זו. שינוי מדיניות התגמול של הגופים המוסדיים בקבוצה, בנושאים כאמור, אינם כרוכים בשינוי מדיניות תגמול זו.

"**תשואה על ההון**" - הרווח (הכולל) בשנת המענק מחולק בהון העצמי ליום 31.12 על פי הדוחות הכספיים השנתיים לשנה שקדמה לשנת המענק.

"**עובדי קבלן המועסקים אצל החברה**" - עובדים של קבלן כוח אדם שהחברה היא המעסיק בפועל שלהם, ועובדים של קבלן שירות המועסקים במתן שירות אצל החברה; לעניין זה,

"**קבלן כוח אדם**", "**קבלן שירות**", "**מעסיק בפועל**" - כהגדרתם בחוק העסקת עובדים על ידי קבלני כוח אדם, התשנ"ו-1996.

2. כללי

2.1. מסמך זה נועד להגדיר, לתאר ולפרט את מדיניות התגמול לנושאי המשרה והדירקטורים בחברה כפי שאושרה על ידי דירקטוריון החברה לאחר אישור וקבלת המלצת ועדת התגמול של החברה.

2.2. מדיניות התגמול נקבעה בהתאם להוראות תיקון 20 לחוק החברות, להוראות חוזר התגמול ולקבוע בחוק תגמול בכירים.

2.3. מדיניות התגמול קובעת כללים, קריטריונים ואמות מידה שלפיהם ייקבעו תנאי כהונתם והעסקתם של נושאי המשרה בחברה, וכן אשר לשיקולים העומדים בבסיס קביעתם, תוך התאמה למאפיינים הספציפיים של הפעילות עליה אחראי העובד הרלבנטי, לניסיונו, הכשרתו וביצוע התפקיד על ידו.

2.4. מדיניות התגמול נערכה בהתחשב באופיים של הגופים המוסדיים בקבוצה, המנהלים כספי ציבור, ובשים לב לגודלה של החברה, אשר נכללת במדד תל - אביב 100.

2.5. ניסוח מדיניות התגמול בלשון זכר הינו מטעמי נוחות בלבד והיא מיועדת לנשים וגברים כאחד.

3. מטרות ושיקולים בקביעת מדיניות התגמול

3.1 מדיניות התגמול נועדה לסייע בהשגת מטרות החברה ותוכניות העבודה שלה בראייה ארוכת טווח תוך התחשבות בניהול הסיכונים שלה ובין היתר בהתחשב בשיקולים הבאים:

3.1.1. היקף נכסי הקבוצה ונכסי החיסכון המנוהלים על ידי הגופים המוסדיים בקבוצה, וכן אופי ומורכבות פעילותה.

3.1.2. מצבה הפיננסי של הקבוצה בכלל והחברה בפרט, לרבות, נזילות ויחס כושר פירעון, לרבות של הגופים המוסדיים בקבוצה.

3.1.3. הבטחת התאמתם של תמריצים לניהול מושכל של כספי חוסכים באמצעות הגופים המוסדיים בקבוצה, בהתייחס לתשואה וסיכון בטווח ארוך.

3.1.4. היבטים כלל ארגוניים, כגון פערי תגמול רצויים בין דרגים שונים.

3.1.5. היכולת לגייס ולשמר מנהלים ועובדים איכותיים ברמה גבוהה, בעלי ידע מקצועי ספציפי והתמחות ייחודיים, בעלי יכולת להוביל את החברה להצלחה עסקית ולהתמודד עם האתגרים העומדים בפניה.

3.1.6. היכולת לתמרץ מנהלים ועובדים להשגת רמה גבוהה של ביצועים עיסקיים, תוך נטילת סיכונים מושכלת וסבירה, וזאת בהתייחס לחברה, לגופים המוסדיים בקבוצה ובהתייחס לכספי חוסכים באמצעותן.

3.1.7. יצירת איזון ראוי בין מרכיבי תגמול שונים, מרכיבים קבועים מול משתנים, קצרי טווח מול ארוכי טווח ותגמול במזומן (כולל תנאים נלווים), למול תגמול במכשירים הוניים.

3.1.8. הלימה של תנאי התגמול את גודל החברה, הגופים המוסדיים בקבוצה ואופי פעילותן.

3.1.9. הוראות חוק תגמול בכירים.

3.2 בגיבוש מדיניות התגמול, נשקלו, בין היתר, רמות השכר ותנאי ההעסקה הנהוגים בחברה ובחברות דומות לה, תוך מתן דגש על הגברת התחרותיות של החברה בגיוס ובשימור כוח אדם איכותי בתפקידי ניהול בכירים בקבוצה וכן נלקחו בחשבון היבטים כלל ארגוניים, כגון פערי תגמול רצויים בין דרגים שונים ויושמו הוראות חוק תגמול בכירים.

3.3 החברה פועלת בהתאם להוראות חוק תגמול בכירים ועמדות הממונה הרלבנטיות לתגמול בעלי תפקידים בגופים מוסדיים וכן תביא בחשבון, בבואה לקבוע את התגמול המרבי לנושאי משרה, אסדרות צפויות שעשויות להיות להן השלכה מהותית על מדיניות התגמול, שפורסמה טיוטה שלהן, לרבות תזכירי חוק.

4. מרכיבי התגמול

א. דירקטורים

4.1 **שכר דירקטורים (למעט יו"ר דירקטוריון)**

שכרם של דירקטורים חיצוניים, דירקטורים בלתי תלויים ודירקטורים אחרים בחברה (למעט יו"ר הדירקטוריון), כפי שיכהנו מעת לעת, יהיה הגמול המירבי שניתן לשלם לרבות בגין מומחיות כפי שיקבע על פי תקנות הגמול כפי שיתעדכן מעת לעת. כמו כן, יהיו הדירקטורים האמורים זכאים להחזר הוצאות בהתאם לתקנות הגמול.

ככל שמדובר בדירקטורים אשר בעל השליטה בחברה נושא בשכרם ובהעדר מניעה חוקית לכך, יכול וההתחשבנות בגין שכרם תבוצע, בהתאם לעקרונות האמורים ובמסגרת הסכם ניהול, אם וככל שיקבע, בין החברה לבין בעל השליטה, כפי שיאושר מעת לעת, על ידי אסיפת בעלי המניות של החברה.

החברה יכול ותישא בהוצאות נוספות בגין דירקטורים המכהנים בחברה בתקופת כהונתם, כגון בגין השתלמויות, השתתפות באירועי חברה, חניה, הטבות במוצרי פרט של החברה להם זכאים עובדי החברה, שי לחג וכו'.

4.2 **יו"ר דירקטוריון**[2]

תגמול יושב ראש הדירקטוריון ייקבע בהתחשב בתגמול דירקטור חיצוני בחברה, בהיקף המשרה שלו ובהתייחס לשיקולים שמפורטים בסעיף 6(ב) לחוזר התגמול. יו"ר דירקטוריון בגוף מוסדי בקבוצה לא יהיה זכאי לרכיב שכר משתנה בשל כהונתו כיו"ר. לתקרת שכרו הקבוע של יו"ר הדירקטוריון ראה סעיף 6.1.1 להלן.

ב. נושאי משרה

4.3 התגמול הכולל של נושאי משרה עשוי להיות מורכב מהרכיבים העיקריים הבאים (כולם או חלק מהם):

4.3.1. **שכר בסיס חודשי (רכיב קבוע)** - מרכיב תגמול זה נועד לתגמל את נושא המשרה עבור ביצוע תפקידו בחברה ועבור הזמן המושקע בביצוע מטלות התפקיד השוטפות באופן יומיומי. השכר מבטא את כישוריו של נושא המשרה (כגון: ניסיונו, הידע שהוא מביא לתפקיד, מומחיות בתחום העיסוק, השכלתו, הסמכות המקצועית וכו'), תוך התחשבות ברמת האחריות המוטלת עליו ודרישות התפקיד הנגזרות ממנו.

4.3.2. **תנאים נלווים** - מרכיב תגמול זה כולל תנאים סוציאליים המחויבים על פי דין ותנאים נלווים נוספים, כגון קרנות פנסיה, ביטוחי מנהלים, הפרשות לפיצויים, ביטוח אובדן כושר עבודה, ימי הבראה, חופשה, מחלה, הוצאות נסיעה, קרן השתלמות, עיתון, העמדת רכב, סבסוד הוצאות הסעדה, גילום שווי למס בגין איזה מהזכויות הנלוות ו/או הסוציאליות וכו'.

4.3.3. **תגמול משתנה המשולם במזומן (בונוס)** - מרכיב תגמול זה נקבע בהתאם לביצועים של נושא המשרה ותוצאות החברה, כמפורט בהרחבה להלן.

4.3.4. **תגמול משתנה הוני** - מרכיב תגמול זה נועד ליצור זהות אינטרסים בין כלל בעלי המניות של החברה לבין נושא המשרה באמצעות מחיר המניה. כמו כן נועד מרכיב זה לעודד ולחזק את הזדהותם של מקבלי תגמול זה עם החברה בכלל ובראיה ארוכת טווח בפרט. כמו כן, היות ותוכנית תגמול הוני הינה ארוכת טווח במהותה, היא מהווה גם תמריץ חיובי עבור מקבלה להמשיך לעבוד בחברה לאורך זמן ולסייע בהשגת יעדי החברה, תוכנית העבודה שלה ומדיניותה. בנוסף, היותה של התוכנית ארוכת טווח מחזקת את ההלימה בין מרכיב תמריץ זה לבין מדיניות ניהול הסיכונים בחברה.

4.4 מובהר כי מרכיבי התגמול המפורטים במדיניות תגמול זו מהווים רף עליון שביחס אליו תיקבענה תוכניות התגמול האישיות לנושאי המשרה. יודגש כי החברה אינה מחויבת להעניק את כל המרכיבים המפורטים לעיל (למעט כמתחייב על פי חוק) ואינה מחויבת להעניק את השיעור המקסימאלי שנקבע בכל אחד מן המרכיבים. ככל שיוענק תגמול נמוך מהתגמול המתואר במדיניות תגמול זו, לרבות ביחס לבעל תפקיד בתפקיד דומה בקבוצה, הדבר לא יהווה חריגה מהוראות מדיניות תגמול זו.

4.5 התשלום לנושא משרה המעניק שירותים לחברה כקבלן עצמאי או באמצעות חברה (ככל שהדבר מותר בהתאם לחוזר התגמול), ישקף את עלות רכיבי התגמול (בתוספת מיסים כדין) בהתאם למדיניות התגמול.

2. לעניין תנאי העסקתו של יו"ר הדירקטוריון של החברה המכהן בתפקידו במועד אישור מדיניות תגמול זו, אשר אושר באסיפת בעלי המניות של החברה ביום 26 במאי 2016, לרבות לעניין זכויות קימות שנצברו על פי הסכם קודם מיום 5 ליוני 2013 ("**ההסכם הנוכחי**"), ראו את דוח זימון האסיפה הכללית של החברה מיום 21 באפריל 2016 (אסמכתא 2016-01-054490).

5. *אופן קביעת התגמול - עקרונות וכללים*

בעת בחינה ואישור של תנאי כהונה והעסקה של נושאי משרה תינתן התייחסות, בין היתר, לנושאים הבאים, ככל שהם רלבנטיים לו:

5.1 השכלתו, כישוריו, מומחיותו, ניסיונו המקצועי והישגיו[3].

5.2 תפקידו של נושא המשרה, תחומי אחריותו ותרומתו הצפויה להשגת יעדי החברה.

5.3 הסכמי שכר קודמים של נושא המשרה.

5.4 היחס שבין עלות השכר של נושאי משרה לבין עלות השכר של שאר עובדי הקבוצה ושל עובדי הקבלן המועסקים אצל בקבוצה, בפרט היחס לעלות השכר הממוצע ועלות השכר החציונית של שאר העובדים כאמור והשפעת הפערים על יחסי העבודה בקבוצה[4].

5.5 שוויו הכלכלי של התגמול הכולל, על כל מרכיביו, לרבות התייחסות לתוצאות העסקיות של החברה, וככל שהתגמול כולל יעדים ומדדים, בחינה של היעדים והמדדים, בין היתר, לאור מדיניות ניהול הסיכונים של החברה ועל מנת לוודא שאין במדיניות התגמול כדי ליצור תמריצים לנטילת סיכונים מעבר לכך.

5.6 איזון בין רכיב משתנה ככל שמשולם, לבין הרכיב הקבוע באופן שככלל, שיעורו של הרכיב המשתנה השנתי של נושא משרה, בגין שנה מסוימת, לא יעלה על 100% מהרכיב הקבוע השנתי, בכפוף לסעיף 7.6.2 להלן.

בהתאם להוראות חוזר התגמול, הרכיב הקבוע יהווה חלק משמעותי מסך התגמול של נושאי משרה. בקביעת האיזון המתאים בין רכיב קבוע לרכיב משתנה יש להתחשב בניסיון בעל התפקיד, מומחיותו, כישוריו, בכירותו, אחריותו וביצועיו וכן בצורך לעודד התנהגות התומכת במסגרת ניהול הסיכונים, באיתנות הפיננסית ארוכת הטווח של החברה ובניהול זהיר של כספי החוסכים באמצעותה.

5.7 הוראות חוק תגמול בכירים, באופן שההוצאה החזויה בשלו (תגמול קבוע ומשתנה), לפי עלות השכר הכוללת לשנה (שכר קבוע ומשתנה) כפי שחושבה במועד האישור בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים, תהיה בהתאם לסעיף 2 לחוק תגמול בכירים[5] ולא תעלה על הגבוה מבין (1) שני מיליון וחצי שקלים (2.5 מיליוני ש"ח) בשנה[6] ("**מגבלת הסכום**") (2) מכפלת ההוצאה בשל התגמול הנמוך ביותר, לפי עלות היקף משרה מלאה בשיעור של 100%, ששילמה החברה לעובד, במישרין או בעקיפין (לרבות לעובד קבלן המועסק ישירות ע"י החברה, או לעובד המועסק ע"י נותן שירות המועסק ע"י החברה), ב-35[7] (להלן ובהתאמה: "**השכר המינימלי**" או "**מגבלת השכר המינימלי**" ו-"**מגבלת התגמול**")[8]. יובהר כי בכפוף למגבלת התגמול, הדירקטוריון רשאי לאשר תגמול לנושא משרה גם אם בגין תגמול כאמור תישא החברה בעלות מס נוספת בגין "עלות הוצאה עודפת" קרי בשל העובדה שהוצאה כאמור לא תותר בניכוי לצרכי מס לחברה, בהתאם למנגנון הקבוע בחוק תגמול בכירים.

5.8 יובהר כי מגבלת השכר המינימלי יכול ותשתנה והיא תהיה צמודה לשיעור השינוי בשכר המינימלי, כאמור בחוק תגמול בכירים. כמו כן במקרה בו יתברר כי רכיבים נוספים (מעבר להפרשה לתגמולים[9] והפרשה לפיצויים על פי דין) אינם נכללים במגבלת הסכום או מגבלת השכר המינימלי שנקבעה בחוק תגמול בכירים[10] יעודכן התגמול לאחר קבלת אישור ועדת התגמול והדירקטוריון, בשיעור מתאים כאמור.

5.9 מובהר כי סך התגמול, כהגדרתו בחוק תגמול בכירים, לא יעלה בכל מקרה על שלושה וחצי מיליון ש"ח (3.5 מיליון) בשנה.

---

3. יצוין, כי ביחס לחלק מנושאי המשרה עליהם חלה מדיניות תגמול זו, המכהנים כנושאי משרה בכלל ביטוח,כפופה כלל ביטוח להוראות רגולטוריות ספציפיות המתנות את העסקת נושא המשרה באישור הרגולטור (כגון: מנכ"ל, יו"ר דירקטוריון, דירקטור, יועץ משפטי, מנהל כספים, אקטואר, מנהל סיכונים, מנהל מערכות מידע ומבקר פנימי) וכן קובעות כישורים הנדרשים מבעלי תפקידים מסוימים, ולפיכך לגבי אותם נושאי משרה תתייחס החברה גם לאישורים ולקריטריונים שנקבעו באותן הוראות.
4. נכון למועד אישור המדיניות, ובהתאם להוראות המדיניות ביחס לעלות שכרם של המנכ"ל והיו"ר, היחס הוא כדלקמן: מנכ"ל ביחס ליתר העובדים בקבוצה למעט המנכ"ל - כ-19 חציון ו-14 ממוצע; יו"ר ביחס ליתר העובדים למעט יו"ר (מנורמל ל-100% משרה) -כ-16 חציון וכ-12 ממוצע; נושאי משרה (עלות ממוצעת, כולל מנכ"ל ויו"ר) ביחס ליתר העובדים שאינם נושאי משרה - 9 חציון ו-7 ממוצע. הנתונים חושבו על בסיס עלות תגמול בפועל לחודשים ספטמבר -2018אוגוסט 2019 בהתאם להיקף משרתם של עובדי חברות הקבוצה (למעט עובדי סוכנויות הקבוצה, עובדים שעתיים ועובדי קבלן). ועדת התגמול והדירקטוריון בחנו את היחס המפורט לעיל שבין תנאי הכהונה והעסקה של נושאי המשרה לשכר של שאר עובדי הקבוצה ושל עובדי הקבלן המועסקים אצל הקבוצה, ובפרט את היחס לשכר הממוצע ולשכר החציוני של עובדים כאמור, וסברו כי לא צפויה לפערים אלו השפעה מהותית על יחסי העבודה בחברה.
5. מובהר כי לצורך חישוב סך התגמול כאמור לא יילקחו בחשבון תגמול שההוצאה בגינו אינה חזויה בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים.
6. צמוד למדד מיום פרסומו של חוק תגמול בכירים (12 לאפריל 2016). לצורך חישוב סך התגמול כאמור לא יילקחו בחשבון הפרשה לתגמולים לרבות אובדן כושר עבודה והפרשה לפיצויים על פי דין.
7. בשנה שקדמה למועד ההתקשרות, בהתאם למנגנון שייקבע על ידי ועדת התגמול והדירקטוריון.
8. ההוצאה תחושב בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים, כמפורט בחוק תגמול בכירים, כפי שיהיו מעת לעת, וכפי שיאושר על ידי ועדת התגמול והדירקטוריון.
9. לרבות אובדן כושר עבודה.
10. לרבות תגמול בעד שעות נוספות.

6. שכר בסיס חודשי

6.1 תקרת שכר הבסיס החודשי לנושאי משרה בחברה הינה כדלקמן:

6.1.1. **יו"ר דירקטוריון**[11] **ומנכ"ל**[12]- תקרת שכר הבסיס החודשי תקבע כך שסך התגמול לא יעלה על האמור בסעיפים 5.7 ו-5.8 לעיל.

6.1.2. **יתר נושאי המשרה** - הרכיבים הקבועים בתגמול יהיו בפער מהותי מעלות התגמול הקבוע של המנכ"ל.

6.2 תקרת שכר הבסיס החודשי הנזכרת לעיל הינה בגין 100% משרה.

6.3 ניתן יהיה להמיר רכיבי תגמול נלווים (כגון רכב ותגמולים סוציאליים מעל התקרות הרלבנטיות) לשכר בסיס חודשי ובלבד שהמרה כאמור לא תגדיל את עלות ההעסקה מעבר למגבלת התגמול.

6.4 כמו כן, ניתן יהיה להצמיד למדד את שכר הבסיס החודשי ובלבד שלא יעלה על מגבלת התגמול.

6.5 רמת השכר שתקבע, תבטא את כישוריו של נושא המשרה (לרבות, ניסיונו, הידע שהוא מביא עמו לתפקיד, מומחיות בתחום העיסוק, השכלתו וכו'), תוך התחשבות ברמת האחריות המוטלת עליו ודרישות התפקיד הנגזרות ממנו.

6.6 החברה תהיה רשאית לקבוע כי בשל היות נושאי המשרה בעלי תפקידי הנהלה או תפקידים הדורשים מידה מיוחדת של אמון אישי, כמשמעותם בחוק שעות עבודה ומנוחה, התשי"א-1951, לא יחול חוק זה על נושאי המשרה ואלה לא יהיו זכאים לתגמול עבור עבודה בשעות נוספות או בזמן המנוחה השבועית.

6.7 בנוסף למשכורת הבסיס ניתן יהיה לקבוע, ביחס לנושא משרה שהוא גורם בקרה[13], זכאות לרכיב קבוע שנתי נוסף, שלא יעלה על שתי משכורות, שישולם בנוסף לשכר הבסיס החודשי ("**הרכיב הנוסף**"). לא תקום זכאות להפרשות סוציאליות בגין הרכיב הנוסף. הרכיב הנוסף לא ייכלל במסגרת תקרות השכר, כמפורט לעיל. במקרה בו נושא המשרה כאמור, יועסק בחלק משנה קלנדארית, הוא יהיה זכאי לחלק יחסי של הרכיב הנוסף בלבד.

7. תגמול משתנה - מענקים

כללי

7.1 מדיניות התגמול של החברה מבוססת, בין היתר, על ההנחה לפיה על התגמול הכולל של נושאי המשרה בחברה להיות מושפע, מתוצאותיה העסקיות של החברה, המתבטאות, בין השאר, ברווחיות החברה, וכן מתרומתו האישית של כל עובד להשגתה והכל בהתחשב במגבלות הקבועות בחוק תגמול בכירים.

7.2 למען הסר ספק, מובהר כי בכפוף להוראות הדין, התגמול המשתנה אשר ישולם לנושא משרה בהתאם למדיניות התגמול, ככל שישולם, אינו ולא ייחשב כחלק משכרו הרגיל של נושא המשרה, לכל דבר ועניין ולא יהווה בסיס לחישוב ו/או לזכאות ו/או לצבירה של זכות נלווית כלשהי, לרבות ובלי לגרוע מכלליות האמור, לא ישמש כרכיב הנכלל בתשלום חופשה, פיצויי פיטורים, הפרשות פנסיוניות וכו'.

7.3 מובהר כי יו"ר הדירקטוריון (שהינו גם יו"ר דירקטוריון של גוף מוסדי בקבוצה) אינו זכאי לרכיב שנתי משתנה והמנכ"ל יכול שיהיה זכאי לרכיב שנתי משתנה בהתאם להרכב התגמול שיאושר לו על ידי האורגנים המוסמכים של החברה.

7.4 **מתווה לקביעת רכיב משתנה מדיד לנושאי משרה**[14]

7.4.1 לצורך תשלום רכיב משתנה מדיד המשולם במזומן ובהתאם לעקרונות המפורטים להלן, תיקבע, מידי שנה, תוכנית יעדים ומדדים לכל אחד מנושאי המשרה הזכאים לכך, אשר מבוססת על סדרה של יעדים ומדדים ברמת החברה ו/או, ברמת היחידה הארגונית ו/או ברמה האישית, אשר ייגזרו בין היתר, מתוכנית העבודה של החברה, והכל עד לתקרה כפי שתקבע בתוכנית האישית השנתית האמורה (להלן: "**תוכנית תגמול אישית**" ו-"**יעדי תוכנית התגמול**").

7.4.2 המדדים והיעדים שעליהם מבוסס הרכיב המשתנה המדיד לשנה מסוימת ייקבעו באופן שנועד לעודד שיפור בתהליכים העסקיים ובהתנהלות העסקית של החברה, במטרה לעודד הגדלת רווחיות לאורך זמן ותוך התחשבות בניהול סיכונים.

7.4.3 תוכנית תגמול שנתי מדיד הכוללת התייחסות לרכיב משתנה שנתי מדיד לכל אחד מנושאי המשרה בחברה, תיערך על בסיס המתווה שלהלן ובכפוף לעקרונות הקבועים בו ותובא לידיעתו של כל נושאי משרה כאמור. תוכנית התגמול יכול ותותאם בהתאם לעדכונים בתוכנית העבודה של החברה או בנסיבות אחרות רלבנטיות, לרבות במקרה של שינוי או קידום בתפקיד.

---

11. ביחס ליו"ר הדירקטוריון המכהן בתפקידו נכון למועד אישורה של מדיניות תגמול זו יצויין כי החברה התקשרה עמו בהסכם העסקה אשר אושר באסיפה הכללית ביום 26 במאי 2016 וביום 18 בדצמבר 2016. לשכרו החודשי של היו"ר כפי שאושר כאמור לעיל, נוספים בפועל רכיבי שכר סטנדרטיים, לרבות הפרשות לקרן השתלמות ולתגמולים מעל התקרה שהומרו לשכר, שווי וגילום רכב. התוספות האמורות הינן תוספות לשכר יסוד.

12. ביחס למנכ"ל החברה המכהן בתפקידו נכון למועד אישורה של מדיניות תגמול זו יצויין כי החברה התקשרה עמו בהסכם העסקה אשר אושר על ידי האסיפה הכללית ביום 14 באוגוסט 2018 הכולל תגמול קבוע בלבד. עלות העסקתו של המנכ"ל כפופה למגבלת התגמול ובכל מקרה סך התגמול כהגדרתו בחוק תגמול בכירים לא יעלה על 3.5 מיליון ש"ח בשנה.

13. גורם בקרה, כהגדרתו בחוזר התגמול.

14. המנכ"ל יכול שלא יהיה זכאי לרכיב משתנה שנתי או שיהיה זכאי לחלק מהרכיב המשתנה (מדיד, איכותי, הוני ו/או מיוחד), בשים לב לתנאי הכהונה שנקבעו על ידי האורגנים המוסמכים של החברה למנכ"ל. למועד זה המנכ"ל אינו זכאי לרכיב משתנה, ראו הערת שוליים 12 לעיל.

7.5 **מגבלות ותנאי סף לרכיב המשתנה השנתי המדיד**

7.5.1 תנאים מקדימים להענקת רכיב משתנה שנתי מדיד[15] לנושאי המשרה בגין שנה מסוימת בתום השנה בגינה ניתן תגמול משתנה הינם:

א. יחס כושר פירעון שלא יפחת מיחס כושר פירעון מינימלי, בהתאם ליחס הידוע האחרון שפירסמה כלל ביטוח ולרבות בהתחשב בפעולות הוניות שבוצעו עד למועד פרסום יחס כושר הפירעון.

ב. העדר התקיימות נסיבות משהות בקשר עם איזה מבין כתבי ההתחייבות שהנפיקה כללביט מימון בע"מ המוכרים כהון רובד 2 או הון משני מורכב בהתאם לחוזר סולבנסי ("**נסיבות משהות**").

(להלן: "**תנאי סף**").

ביחס לתנאי הסף האמור בסעיף א לעיל, רשאים ועדת התגמול והדירקטוריון לקבוע התקיימות תנאי הסף האמור, אם סברו שאי העמידה בתנאי זה הינו כתוצאה מאירוע אקסוגני משמעותי, שהשפיע על כלל ענף הביטוח בישראל.

7.6 **קריטריונים לקביעת הרכיב המשתנה השנתי המדיד לנושאי משרה**

7.6.1 סכום הרכיב המשתנה השנתי המדיד הניתן לחלוקה לכל נושאי משרה יקבע מראש, יותאם לסיכונים המהותיים של החברה ויותנה בביצועים ועמידה בקריטריונים כמפורט להלן, למעט תשלום קבוע, חודשי או שנתי, המשולם בעד שנת עבודתו הראשונה של נושא המשרה, המוגבל לכדי סכום בגובה של שש משכורות ואשר לגביו לא תחול חובת הפריסה כמפורט בסעיף 12 להלן.

7.6.2 עלות הרכיב המשתנה השנתי לנושא משרה לא תעלה על עלות רכיבי התגמול הקבועים של נושא משרה בגין אותה שנה. על אף האמור, ועדת התגמול והדירקטוריון מוסמכים לקבוע כי שיעורו של הרכיב המשתנה השנתי של נושאי משרה (למעט המנכ"ל) יעלה על 100% מהרכיב הקבוע השנתי ובלבד שלא יעלה על 200% מהרכיב הקבוע השנתי- וזאת, אם קבעו ועדת התגמול והדירקטוריון שקיימים תנאים המצדיקים זאת, הנוגעים לנסיבות מיוחדות חד פעמיות, שאינן חוזרות על עצמן כל שנה, ושאינם חלים על קבוצה רחבה של נושאי משרה, ונרשמו נימוקים מיוחדים בעניין זה.

כמו כן סך כל הרכיב המשתנה המדיד ובשיקול דעת כמפורט בסעיפים 7.4 לעיל ו-ו-10 להלן, לא יעלה על 1 מיליון ש"ח וועדת התגמול והדירקטוריון יהיו רשאים לקבוע תקרות נמוכות יותר לרכיב המשתנה המשולם במזומן, בהתאמה למידת עמידת נושא המשרה בתוכנית האישית שנקבעה לו, במסגרת האמור לעיל.

(להלן: "**תקרת הרכיב המשתנה השנתי**").

7.6.3 ככל שעלות הרכיב המשתנה השנתי חורגת מתקרת הרכיב המשתנה השנתי או שעלות השכר הכוללת חורגת ממגבלת התגמול, והיא כוללת גם תשלום שנזקף בגין מענק פרישה, ניתן יהיה לדחות את זקיפת מענק הפרישה או חלק ממנו ובמקרה זה, בכל מקרה בו נושא משרה יסיים את עבודתו בחברה, בטרם נזקף מלוא מענק הפרישה, יופחת מענק הפרישה ו/או חלק ממנו, בהתאמה.

7.6.4 נושא המשרה רשאי לוותר על רכיב משתנה הוני או במזומן ו/או על חלק ממנו, באופן בו רכיב זה, או חלקו, לא ייחשבו חלק משכרו של נושא המשרה לכל דבר ועניין ובפרט לעניין מגבלות על שכרו מכוח הוראות הדין.

7.6.5 לצורך קביעת יעדי תוכנית התגמול האישית, יקבע לכל נושאי משרה ערך מטרה, במונחים של אחוז מסוים מיעד הרווח, מהרווח בפועל או במונחי משכורות או שילוב בין הנ"ל, וזאת בהתחשב בבכירות נושא המשרה, תרומתו לחברה ומידת השפעתו על התוצאות הכספיות של החברה, וכל זאת למקרה שנושא המשרה עמד ב-100% מיעדי הרכיב המשתנה המדיד להלן ובכפוף לתקרת הרכיב המשתנה השנתי ולתנאי הסף האמורים לעיל ("**ערך מטרה**"). יובהר כי ערך המטרה ביחס לנושאי המשרה בחברה ייקבע על ידי האורגנים המוסמכים בהתאם לדין ויכול שיתייחס גם לרכיב המשתנה של המענק השנתי האיכותי.

7.6.6 בכפוף למגבלות ולתנאים המפורטים בסעיף 7.5 לעיל, לכל נושא משרה, ככל שייקבעו **יעדי תוכנית התגמול**, כמפורט בסעיף 7.6.5 לעיל יקבע מקדם שישקף את אופן השגת כל אחד מיעדי תוכנית התגמול שנקבעו לנושא המשרה. המקדם האמור ביחס לכל אחד מהרכיבים יכול שיהיה נמוך מ-1 (אם נושא המשרה השיג רק חלק מיעדי התוכנית האישית) ויכול שיהיה גבוה מ-1 (אם ביצועי נושא המשרה עלו בפועל על אלו שנקבעו לו כיעד), ובלבד שערכו של המקדם לא יפחת מ-0.7 ולא יעלה על 1.5 כאשר בתוך הטווח האמור המקדם יכול שיחושב באופן שאינו ליניארי.

7.6.7 הדירקטוריון יהיה רשאי לבצע התאמות ביעדים וטווחי הזכאות במהלך השנה, בהתקיים נסיבות מיוחדות, כגון שינויים משמעותיים אובייקטיבים או אקסוגניים בסביבה העסקית ו/או רגולטורית בה פועלת החברה, בכפוף לדין.

7.6.8 הרכיב המשתנה השנתי המדיד המשולם במזומן יחושב עבור כל רכיב בנפרד, וסך סכומי מדדי הרכיב המשתנה השנתי המדיד המשולם במזומן, שיחושבו בגין כל הרכיבים, על פי המשקל היחסי שיקבע לכל רכיב, יהווה את הרכיב המשתנה השנתי המדיד המשולם במזומן המחושב לנושא משרה הרלוונטי כמכפלה של ערך המטרה.

15. מובהר כי החלק ברכיב משתנה שנתי המשולם במזומן שהינו בשיקול דעת, כאמור בסעיף 10 להלן, ומענק מיוחד אם וככל שיחולק כאמור בסעיף 12 להלן, אינם מותנים בעמידה בתנאי סף וכפופים לאישור ועדת התגמול והדירקטוריון.

7.6.9 יעדי תוכנית התגמול השנתי המדיד שייקבעו לכל נושא משרה לצורך תשלום המענק המשולם במזומן יהיו מבוססים על יעדים כמותיים ו/או איכותיים, וייגזרו, בין השאר, מתוכנית העבודה האסטרטגית של הקבוצה ו/או מתוכניות העבודה של היחידה הארגונית אליה משויך ו/או עליה ממונה נושא המשרה.

7.6.10 במסגרת יעדי תוכנית התגמול האישית ייכללו יעדים מבין היעדים המפורטים להלן, כולם או חלקם:

יעד תשואה נכסי עמיתים במסגרתו יינתן ביטוי להישגי הקבוצה בניהול כספי העמיתים (בביטוח מנהלים, פנסיה וגמל) במדידה על פני תקופה שלא תפחת משלוש שנים בהשוואה ל-4 קבוצות הביטוח הגדולות האחרות (וביחס לגמל ביחס ל-4 קופות הגמל הגדולות ביותר, לפחות) ("**מדד תשואת עמיתים**"), יעד בתחום ניהול סיכונים, תשואה על ההון, יעדים עסקיים, מקצועיים ואחרים ברמת היחידה הארגונית וביניהם מדדים פיננסים חשבונאיים, ובין היתר: מדד רווחיות כגון LR ו-VNB; ערך גלום; מדדי תשואת עמיתים ומדד תשואה ביחס לכספי הנוסטרו; מדד צמיחה ושימור; מדדי תפעול ושירות; מדד של השלמת אבני דרך בפרויקטים משמעותיים; יעדי מטרה בתחום ניהול סיכונים, לרבות ציות לנהלים פנימיים, טיפול בהמלצות ביקורת פנים, וליקויי SOX, וציות להוראות הדין; ומדד של התייעלות בעלויות והוצאות ויעדים הנגזרים מתוכנית העבודה שאושרה בדירקטוריון.

7.6.11 מובהר כי יעדי תוכנית התגמול השנתי המדיד יכול שיהיו יעדים כמותיים ומדידים כאמור לעיל ברמת כלל החברה בלבד, כאשר היעדים של היחידה עליה ממונה נושא המשרה ו/או היעדים האישיים יובאו בחשבון בקשר עם המענק השנתי האישי (המענק האיכותי) ו/או בקשר עם המענק המיוחד כאמור בסעיף 10 להלן.

7.6.12 משקלם של המשתנים הפיננסים, משתני שוק ומשתנים חשבונאים מבין יעדי תוכנית התגמול השנתי המדיד יהיה לפחות 50%, למעט ביחס לפונקציות בקרה, כהגדרתן בחוזר התגמול.

7.6.13 מנכ"ל החברה יכול שיהיה זכאי גם לתגמול שנתי משתנה. במקרה כזה, ייקבעו יעדי תוכנית תגמול שנתי מדיד ייעודיים למנכ"ל החברה והם יובאו לאישור האסיפה הכללית (לאחר דיון ואישור בוועדת התגמול ובדירקטוריון) כחלק מאישור תנאי הכהונה והעסקה של המנכ"ל, ומדיניות התגמול תעודכן בהתאם.

7.6.14 פירוט היעדים בכל קטגורית מדידה וכן המשקל היחסי של כל אחת מקטגוריות המדידה יותאם לכל נושא משרה, בהתאם לרמת הבכירות שלו ובהתאם ליחידה הארגונית אליה הוא משויך ו/או עליה הוא ממונה ויאושר על ידי ועדת התגמול והדירקטוריון.

7.6.15 ביחס לנושא משרה הנמנה על מי מהאוכלוסיות המפורטות בסעיף 7.6.19 להלן, ייכללו גם היעדים הרלבנטיים המפורטים בסעיף 7.6.19 להלן.

7.6.16 היעדים יכול שיכללו גם יעד/ים אשר תקופת המדידה שלהם תהיה ארוכה משנה אחת (כאשר ניתן לתת משקלות שונים לכל אחת מהשנים), יעד/ים הכוללים השוואה לחברות רלוונטיות אחרות בענף, וכן יעדים המביאים לידי ביטוי קריטריונים של ניהול סיכונים.

7.6.17 ביחס ליעדים ארוכי טווח- בעת קביעת התגמול של נושא משרה המועסק תקופה קצרה מתקופת המדידה שנקבעה עבור יעד מסוים, תקופת המדידה עבור נושא משרה זה תוכל להיות קצרה ביחס לתקופת המדידה שנקבעה לנושאי משרה אחרים.

7.6.18 ועדת התגמול והדירקטוריון רשאים לקבוע את תנאי הרכיב המשתנה המשולם במזומן בגין כל שנה, בהתאם לאמור במדיניות תגמול זו ובהתייחס למדדים המפורטים לעיל. למרות האמור ועדת התגמול והדירקטוריון לא יאשרו תגמול משתנה מותנה יעדי תוכנית תגמול, אלא בהינתן העדר הפסד בשנה בגינה ניתן תגמול משתנה.

7.6.19 **מתווה לקביעת בונוס שנתי אישי לאוכלוסיות מיוחדות (שהינם נושאי משרה)**

7.6.19.1 **נושאי משרה המועסקים בניהול השקעות בפועל** - בקביעת התגמול לנושאי משרה בתחום ניהול ההשקעות יילקחו בחשבון פרמטרים כגון עמידה ביעדי השקעה, תשואה מול סיכון ומדדי ייחוס רלבנטיים, ולגבי ניהול כספי חוסכים באמצעות החברה - גם התשואה של כספי החוסכים בהתחשב ברמת הסיכון שנלקחה ואופק הזמן למדידה.

תקופת המדידה של רכיב משתנה התלוי בתוצאות ההשקעות לא תפחת משלוש שנים. ואולם מובהר כי ביחס לנושאי משרה המועסקים תקופה קצרה מתקופת המדידה שנקבעה, ניתן יהיה למדוד על פני תקופת זמן קצרה יותר.

7.6.19.2 **נושאי משרה בתחום השיווק, המכירה והתיווך מול לקוחות** - בקביעת התגמול תינתן התייחסות למדיניות ניהול הסיכונים של החברה באופן שמנגנון התגמול לא יעודד חוסר הוגנות כלפי לקוחות החברה.

7.6.19.3 **נושאי משרה בתחום הפיקוח והבקרה** -

במסגרת אישור היעדים הנבחנים לצורך קביעת המענק השנתי לנושאי משרה בתחום הפיקוח והבקרה - יתן האורגן המאשר את היעדים את דעתו לכך, שהיחס בין התגמול המשתנה לבין התגמול הקבוע של נושאי משרה בתחום הבקרה, יטה לטובת התגמול הקבוע בהשוואה ליחס זה אצל נושאי משרה אחרים בחברה וכי שיעורו של התגמול הקבוע יהיה בשיעור של 55% לפחות.

8. רכיב משתנה - מענק שנתי איכותי

8.1 ועדת התגמול והדירקטוריון יהיו רשאים לאשר למי מנושאי המשרה, בגין שנת המענק, מענק אישי איכותי, שלא יעלה על 3 חודשי שכר בסיס לכל אחד מנושאי המשרה. מובהר כי המענק האישי האיכותי הוא בנוסף למענק השנתי המדיד לו יכול שנושא המשרה יהיה זכאי.

8.2 המענק האישי יתבסס על מדידה אישית וקריטריונים איכותיים שיכול ואינם ניתנים למדידה כמותית, בהתאם לתחומי אחריותו של נושא המשרה הרלבנטי, טיב עבודתו ותרומתו ארוכת הטווח, כגון: יישום ביצוע וקידום תוכניות ויעדים בתוכניות העבודה של החברה; התייעלות; ייזום, הובלה וקידום פרויקטים ותהליכים; ציות לדין ולרגולציה, ציות לנהלי החברה, ואי-חריגה מהותית ממדיניות שקבע הדירקטוריון; דוחות ביקורת שניתנו בקשר עם תחום אחריותו של נושא המשרה, שביעות רצון כללית.

8.3 במסגרת הדיון השנתי בדבר האפשרות להעניק מענק אישי שנתי (איכותי) לנושא משרה תוצג הערכת המנהל הישיר ביחס לביצועי נושא המשרה, בקשר עם הנושאים האמורים לעיל, הרלוונטים לאותו נושא משרה וביחס למבקר הפנימי, הערכת הביצועים תעשה על לאחר קבלת המלצת ועדת הביקורת ויו"ר הדירקטוריון.

8.4 בשים לב לקבוע בחוזר התגמול המעודכן, הוראות אלו לעניין מענק שנתי איכותי למי מנושאי המשרה בחברה יחולו גם בגין הרכיב השנתי המשתנה בגין שנת 2019, ככל שיוענק רכיב משתנה שנתי כאמור, ובלבד שסך הרכיבים המשתנים בגין שנת 2019 במצטבר לא יעלו על 3 חודשי שכר ברוטו.

9. רכיב משתנה - תגמול הוני

9.1 הענקת תגמול הוני לנושאי המשרה בחברה נועדה לשתף אותם בתוצאות פעילותה של החברה ולהוות תמריץ חיובי להמשך מתן השירותים לחברה במסירות ומקצועיות לטווח ארוך.

9.2 בכפוף לאישור ועדת התגמול והדירקטוריון, החברה יכולה להציע לעובדים ולנושאי משרה להשתתף בתוכנית להקצאת מניות חסומות ו/או מכשיר מבוסס מניות ו/או אופציות שניתנות למימוש למניות החברה (להלן: "**מכשיר הוני**"). במקרה של הענקת רכיב משתנה באמצעות אופציות, ועדת התגמול תנמק בהמלצתה את עדיפות מכשיר הוני זה על פני מניות. הדירקטוריון יהא רשאי לאפשר לנושא משרה, לבחור בין תגמול משתנה המשולם במזומן לתגמול משתנה הוני, או לשילוב ביניהם, והכל כפי שיקבע על ידו.

9.3 בעת הענקת מכשיר הוני תקבע תקופת החזקה והבשלה מינימלית אשר ביחד לא תפחת משנתיים.

9.4 התוכנית תכלול בין היתר את הפרטים הבאים:

9.4.1 **מחיר מימוש** - ככל שיוענקו אופציות, מחיר המימוש שלהן במועד ההקצאה לכל כתב אופציה שיוקצה לא יפחת מממוצע מחיר הסגירה של מניית החברה ב-30 ימי המסחר האחרונים בבורסה לניירות ערך בתל אביב בע"מ עובר למועד אישור ההקצאה על ידי ועדת התגמול ובכל מקרה לא יפחת ממחיר הסגירה של מניית החברה ביום המסחר האחרון בבורסה לניירות ערך בתל אביב בע"מ עובר למועד האמור.

9.4.2 **תקרה להטבה במועד המימוש** - ההטבה תוגבל בתקרה שלא תעלה על 300% ממחיר המניה, כך שאופן מימוש הזכויות של נושא המשרה, במכשירים הוניים יוגבל לשיעור שלא יעלה על 300% ממחיר המניה, לעומת מחירה במועד הענקת המכשיר ההוני (במניות חסומות העמידה בתקרה להטבה תיבחן במועד בחינת העמידה ביעדי הביצוע).

9.4.3 **מועד הפקיעה של כתבי האופציה** - מועד זה לא יהיה מאוחר מחלוף ארבע שנים ממועד ההבשלה של המנה ההונית האחרונה שהוענקה לניצע.

9.4.4 **תנאי מימוש, פקיעה והאצה** של כתבי האופציה או של מניות חסומות במקרה של עזיבת החברה (עקב פיטורין, התפטרות ומקרי מוות או נכות חו"ח), ככל שיחולו.

9.4.5 **חלוקת ההקצאה למנות** - ההקצאה של התגמול ההוני יכול שתיעשה בדרך של הענקות שנתיות או בהקצאה מראש למספר שנים, כאשר השווי של התגמול ההוני ייקבע במועד ההענקה. לצורך קביעת יחס קבוע משתנה, כמפורט בסעיף 5.6 לעיל, חישוב שווי התגמול ההוני לשנה יבוצע באופן שהשווי של תגמול הוני שהוענק בגין שנה מסוימת, כפי שהוא במועד ההענקה, ייוחס במלואו לשנה שבגינה ניתן וזאת בהתאם לממוצע שווי תגמול ההוני שניתן בגין אותה שנה ואולם במקרה בו תבוצע הקצאה מראש למספר שנים, בגין אותן שנים, תהא רשאית החברה, בכפוף להוראות כל דין, לחלק את השווי הכולל כפי שהוא במועד ההענקה באופן זהה לכל אחת מהשנים. יובהר כי אין באמור כדי לגרוע מהוראות חוק תגמול בכירים.

10. מענקים מיוחדים

10.1 הדירקטוריון וועדת התגמול יהיו רשאים להחליט מעת לעת על מתן מענק חד-פעמי, בין היתר, בגין מאמצים ניכרים מצד נושא המשרה, לרבות במסגרת ביצוע עסקה שאינה במהלך העסקים הרגיל של החברה. מענק מיוחד כאמור, יינתן בנסיבות מיוחדות (להלן: "**מענק מיוחד**").

10.2 מענק מיוחד כאמור לא יעלה על 3 חודשי שכר בסיס ובמקרים מיוחדים לא יעלה על 6 חודשי שכר בסיס. יובהר כי ככל שמתחייב על פי דין, במקרה שמענק כאמור ינתן בדיעבד, ללא שנקבעו יעדים מראש בגינו, הרי שמענק זה, יבוא במקום, כל או חלק, מהמענק האישי האיכותי כאמור בסעיף 8 לעיל בגין אותו נושא משרה.

10.3 ככל שישולם מענק מיוחד לנושא משרה, הוא נפרד ואינו קשור למתווה לקביעת רכיב משתנה אישי. המענק ישולם במזומן אולם יהיה כפוף להוראות לגבי היחס בין הרכיב המשתנה לרכיב הקבוע ולהסדרי התשלום שנקבעו לגביו, לרבות פריסה, החלות לגבי נושאי משרה בהתאם למדיניות תגמול זו.

11. הזכאות לרכיב משתנה בגין תקופת העסקה חלקית

במקרה בו נושא משרה יעבוד בחברה רק חלק מהשנה הקלנדארית הרלוונטית לחישוב הזכאות לרכיב משתנה, עקב סיום הסכם העסקה או פיטורים, יהיה נושא המשרה זכאי לחלק יחסי מהרכיב המשתנה בגין אותה שנה בהתאם לתקופת עבודתו בחברה בשנה כאמור מתוך השנה הקלנדארית הרלוונטית בכללותה (על בסיס חישוב יומי וכולל תקופת הודעה מוקדמת). במקרה בו נושא המשרה יעבוד רק חלק מהשנה הקלנדארית הרלוונטית לחישוב הזכאות לרכיב משתנה, עקב תחילת העסקה בחברה, החברה תהיה רשאית לשלם לו תגמול משתנה מלא, בגין אותה שנה ובלבד שעבד לפחות שישה (6) חודשים באותה שנה.

מנכ"ל החברה יהיה רשאי לאשר זכאות לרכיב משתנה בגין תקופת העסקה חלקית גם במקרה של התפטרות.

אין באמור לעיל, כדי לגרוע מיתר ההסדרים החלים על הרכיב המשתנה בהתאם למדיניות תגמול זו.

12. פריסת רכיב משתנה שנתי לנושא משרה

12.1 במטרה לבסס את הרכיב המשתנה המשולם במזומן בראיה ארוכת טווח, תבוצע פריסה של הרכיב המשתנה המשולם במזומן באופן שחלק המהווה לפחות 50% מסך התגמול המשתנה של נושא המשרה יידחה לתשלום בשנים הבאות, וישולם רק במקרה בו תעמוד החברה בתנאי השחרור שייקבעו, והכל בכפוף לאמור בחוזר התגמול ובמדיניות התגמול של הגופים המוסדיים בקבוצה, כפי שתהיה בתוקף מעת לעת. בכל מקרה, בגין כל שנה קלנדרית לא ישולם תגמול העולה על מגבלת התגמול.

12.2 ועדת התגמול והדירקטוריון רשאים להחיל את כללי השיחרור שיקבעו כאמור גם ביחס לחלקים מהמענק המשתנה שנפרסו בעבר אך טרם שולמו. באופן שביחס לשנים אלו, רכיב תגמול משתנה נדחה ישולם לנושא משרה, רק במקרה בו בשנת השיחרור הרלבנטית ביחס אליו יתקיימו כל התנאים הבאים:

כל רכיב תגמול משתנה נדחה ישולם לנושא משרה או יהיה ניתן למימוש על ידו, לפי העניין, רק במקרה בו במועד ההבשלה עמדה כלל ביטוח ביחס כושר פירעון מינימלי, כפי שנדרש במועד התשלום הראשון של הרכיב המשתנה.

לא עמדה כלל ביטוח ביחס האמור, תידחה הבשלת חלק המענק הנדחה הרלבנטי למועד הבא שבו תעמוד כלל ביטוח ביחס זה, וזאת בהתאם ליחס הידוע האחרון שתפרסם כלל ביטוח ולרבות פעולות הוניות שיבוצעו עד למועד הפרסום.

12.3 מובהר כי שיעור הפריסה של התגמול המשתנה, יכול להשתנות ככל שחוזר התגמול יאפשר זאת ובהתאם למדיניות התגמול של הגופים המוסדיים בקבוצה.

12.4 ככל שסך התגמול לנושא משרה בגין שנה מסוימת אינו עולה על התקרה לתשלום וסך הרכיב המשתנה אינו עולה על 40% מהרכיב הקבוע באותה שנה, לא יחול מנגנון הפריסה והדחיה האמור בסעיף זה. ככל שתידרש פריסה יחולו ההוראות המפורטות להלן.

לעניין זה, "**תקרה לתשלום**" - כהגדרתה בסעיף 32(17) לפקודת מס הכנסה [נוסח חדש];

12.5 בחינת פריסת המרכיב המשתנה תחול על הרכיב המשתנה כמכלול באופן שפריסה של רכיב מסוים ברכיב המשתנה עשויה לבוא כנגד אי פריסה של רכיב אחר בתגמול המשתנה ובלבד שהתגמול המשתנה הכולל ייפרס כאמור לעיל.

12.6 התשלומים הנדחים במזומן יהיו צמודים למדד. לעניין סעיף זה: "**מדד הבסיס**" -המדד הידוע במועד התשלום הראשון של הרכיב המשתנה השנתי. התשלומים הנדחים יכול ויישאו ריבית, בשיעור שיקבע על ידי הדירקטוריון.

12.7 כל רכיב תגמול משתנה נדחה ישולם לנושא משרה או יהיה ניתן למימוש על ידו, לפי העניין, רק במקרה בו במועד ההבשלה עמדה החברה ביחס כושר פירעון מינימלי, כפי שנדרש במועד התשלום הראשון של הרכיב המשתנה.

12.8 לא עמדה החברה ביחס האמור, תידחה הבשלת חלק המענק הנדחה הרלבנטי למועד הבא שבו תעמוד החברה ביחס זה, וזאת בהתאם ליחס הידוע האחרון שתפרסם החברה ולרבות פעולות הוניות שיבוצעו עד למועד הפרסום. עוד יובהר, כי במקרה של סיום יחסי עובד-מעביד, לא יוקדמו תשלומים נדחים, להם זכאי נושא משרה בגין השנים הקודמות והוראות סעיף זה יחולו עליהם ועל הרכיב המשתנה לו זכאי נושא המשרה בגין השנה שבמהלכה הסתיימו יחסי עובד-מעביד (אם וככל שיהיה זכאי). תשלום נדחה, אשר שולם לאחר סיום יחסי עובד-מעביד, אינו בגדר "מענק פרישה".

12.9 על אף האמור לעיל, במקרה של סיום העסקת נושא משרה עקב מוות, נכות או מחלה קשה, לא יחולו ההוראות האמורות לעיל לעניין פריסת תגמול משתנה[16], ונושא המשרה ו/או שאיריו יהיו זכאים לקבל את היתרה הנדחית בתשלום מיידי. האמור לעיל יחול גם במקרה של מוות, נכות או מחלה קשה כאמור של נושא משרה שפרש מתפקידו בחברה.

12.10 הוראות אלו לעיל לעניין תנאי הבשלת חלק רכיב התגמול המשתנה יחולו, בהתאמה, גם ביחס לתגמול משתנה נדחה מכוח מדיניות התגמול הקודמת של החברה, ועל אף האמור לעניין זה במדיניות התגמול הקודמת הנ"ל.

12.11 **ביטול או הפחתת רכיב משתנה שנתי לנושא משרה על פי שיקול דעת**

- במועד קבלת ההחלטה על התגבשות הזכאות לתגמול המשתנה השנתי, בנוסף לדרישה לעמידה בתנאי הסף, במקרים מיוחדים וחריגים ומנימוקים שיצוינו, הדירקטוריון, לאחר קבלת המלצת ועדת התגמול, יהיה רשאי להפחית מסכומי הרכיב המשתנה השנתי של נושא המשרה, ואף לבטלו כליל במקרים הבאים: לצורך שמירה על יציבות גוף מוסדי ועל איתנות הונו העצמי.
- במועד תשלום הרכיב המשתנה כלל ביטוח אינה עומדת ביחס כושר פירעון מינימלי, בהתאם ליחס הידוע האחרון שפירסמה החברה ולרבות פעולות הוניות שבוצעו עד למועד פרסום יחס כושר הפירעון.
- במקרה של תשואות שליליות בכספים המנוהלים על ידי החברה עבור עמיתים ומבוטחים, שהינן לפי שיקול דעת הדירקטוריון חריגות לרעה באופן משמעותי ביחס לשוק.

במידה שנערכה הפחתה במענקים עקב צרכי הקבוצה כאמור, יהא רשאי הדירקטוריון לנייד את המענקים שהופחתו לשנים הבאות, ויהא רשאי לקבוע כי תשלומם בשנים הבאות יהא כפוף לעמידה בתנאי הסף הרלבנטיים באותן שנים, כאמור בסעיף 7.5 לעיל.

13. השבת סכומים על בסיס נתונים שהתבררו כמוטעים

13.1 נושא משרה יחזיר לחברה, סכומים ששולמו לו כרכיב משתנה, במסגרת תנאי כהונתו והעסקתו (להלן: "**השבה**"), וזאת בתנאים שייקבעו, ובהתקיימותן של נסיבות חריגות במיוחד.

13.2 בלי לגרוע מכל סעד העומד לחברה על פי דין, ועדת התגמול והדירקטוריון יקבעו תנאים ונסיבות לביצוע השבה, זהות המשיבים, לרבות סכומי ההשבה או שיעורי ההשבה ההולמים סוגי נסיבות שונים, בהתאם ובכפוף לאמור בחוזר התגמול, כפי שיהיה מעת לעת, שיכללו, לכל הפחות, את אלה:

(א) שולמו לנושא המשרה סכומים, על בסיס נתונים שהתבררו כמוטעים והוצגו מחדש בדוחות הכספיים של החברה או של קופת גמל שבניהולה (ובלבד שלא מדובר בתיקון הנובע מתיקון ו/או עדכון שחל בהוראות התקינה החשבונאית) ולאור הצגתם מחדש של הנתונים היה אמור להיות משולם לנושא המשרה סכום נמוך מזה ששולם בפועל;

(ב) שולמו לנושא המשרה סכומים, בהתחשב ברמת סיכון שהתברר כי לא שיקפה באופן מהותי את החשיפה בפועל של החברה או של כספי חוסכים באמצעותה, ולאור רמת הסיכון היה אמור להיות משולם לו סכום נמוך מזה ששולם בפועל;

(ג) קביעה של ועדת תגמול כי נושא משרה היה שותף להתנהגות שגרמה נזק חריג לחברה או לחוסכים באמצעותה, לרבות: הונאה או פעילות לא חוקית אחרת, הפרת חובת אמונים, הפרה מכוונת או התעלמות ברשלנות חמורה ממדיניות החברה, כלליה ונהליה.

לעניין זה, "**נזק חריג**" ובכלל זה, הוצאה כספית משמעותית בשל קנסות או עיצומים שהוטלו על החברה על ידי רשויות מוסמכות על פי דין, או על פי פסק דין, פסק בורר, הסדר פשרה וכדומה. לעניין זה מובהר כי נזק לא יחשב כנזק חריג (למעט במקרים של הכרעה שיפוטית בהונאה או הפרת חובת אמונים), ככל שסכומו אינו עולה על 5% מההון העצמי של החברה במועד קרות הנזק החריג. לגבי נזק העולה על הסף האמור תבחן הגדרתו כנזק חריג בהתאם לנסיבות העניין.

הנזק החריג ייוחס לשנה בה בוצע המעשה בגינו נגרם הנזק ולפיכך יובהר כי תשלומו של הנזק החריג לא ייחשב כהוצאה בשנה השוטפת לעניין חישוב המענק השוטף, והכל לפי קביעת ועדת התגמול.

13.3 לגבי נושא משרה, שאינו מנכ"ל, שוועדת התגמול קבעה שלא הייתה לו השפעה מהותית על הנסיבות המפורטות בסעיפים 13.2(א)-(ב) לעיל, ניתן שלא לדרוש השבה וחלף זאת, לקזז את הסכומים כאמור מסכום רכיבים משתנים שישולמו לנושא המשרה בעתיד, אם וככל שישולמו.

13.4 אם יתברר כי לא שולם, בחלקו או במלואו, רכיב מתנאי כהונה והעסקה לנושא המשרה על בסיס נתונים שהתבררו כמוטעים והוצגו מחדש בדוחות הכספיים של החברה או של כלל ביטוח או של קופות הגמל (ובלבד שלא מדובר בתיקון הנובע מתיקון ו/או עדכון שחל בהוראות התקינה החשבונאית), או בהתחשב ברמת סיכון שהתברר כי לא שיקפה באופן מהותי את החשיפה בפועל של החברה או של כלל ביטוח או של כספי חוסכים באמצעותה, ולאור הצגתם מחדש של הנתונים או של רמת הסיכון היה אמור להיות משולם לנושא המשרה סכום גבוה מזה ששולם בפועל, תזכה החברה את נושא המשרה בחלק התשלום החסר ותעמיד לזכותו כל זכות שהייתה עומדת לו אילו היה מחושבים תנאי הכהונה והעסקה מלכתחילה על בסיס הנתונים או רמת הסיכון כפי שהוצגו מחדש.

16. לרבות מענקי פרישה, תשלומים נדחים ו/או אופציות.

13.5 ועדת התגמול והדירקטוריון יקבעו אם התקיימו נסיבות חריגות להשבה כאמור לעיל ואת סכום ההשבה; ההחלטה בדבר קיומן של נסיבות חריגות וסכום ההשבה ייקבעו בשים לב, בין היתר, לנזק, לאחריות נושא המשרה, סמכויותיו, מידת מעורבותו והצעדים שנקט למניעת הנזק.

13.6 ועדת התגמול והדירקטוריון יהיו רשאים לקבוע את מועדי ההשבה כך שיתבצעו תוך תקופה סבירה בהתחשב בגודל הסכום אותו נדרש נושא המשרה להשיב.

13.7 החברה תנקוט באמצעים העומדים לרשותה, בנסיבות העניין, לרבות באמצעים משפטיים, להשבת סכומים הטעונים השבה לפי סעיף זה.

13.8 סכומים ששולמו לנושא משרה יהיו ברי השבה למשך תקופה של חמש שנים ממועד הענקת הרכיב המשתנה, לרבות לגבי רכיבים נדחים (להלן: "**תקופת ההשבה**"). ואולם, תקופת ההשבה לגבי רכיב משתנה ששולם לנושא משרה תוארך בשנתיים נוספות, אם במהלך תקופת ההשבה קבעו ועדת תגמול והדירקטוריון כי התקיימו נסיבות המחייבות השבה, כמפורט להלן:

13.8.1 החברה פתחה בהליך בירור פנימי לגבי כשל מהותי;

13.8.2 אם נודע לחברה שרשות מוסמכת, לרבות רשות מוסמכת מחוץ לישראל, פתחה בהליך בירור מנהלי או חקירה פלילית כנגד החברה או נושאי משרה בה;

13.8.3 רשות מוסמכת פתחה בהליך בירור כאמור בקשר עם הונאה או הפרת חובת אמונים של נושא משרה בחברה.

13.9 מובהר כי נושא משרה לא יידרש להשיב לחברה סכומים העולים על התשלום שקיבל בפועל (נטו ממס).

14. תנאים נלווים והטבות נוספות לנושאי משרה

14.1 מעבר לאמור במדיניות זו, התגמול לנושאי משרה עשוי לכלול מרכיבים נוספים שהחברה נוהגת לעיתים להעניק לכלל עובדיה, או לחלק מהם, כגון: החזר הוצאות, חניה, שי לחגים, השתלמויות, הנחה ברכישת מוצרי החברה, נופשים וכו'.

14.2 החברה תהיה רשאית, ובמקרים הנדרשים על פי דין - חייבת, לאשר לנושאי משרה, לפי העניין תנאים נלווים נוספים לשכר הבסיס, בין היתר, כמפורט להלן:

14.2.1 **הפרשות פנסיוניות וביטוח אובדן כושר עבודה** - החברה תהיה רשאית להפריש עבור נושא המשרה בגין מלוא שכרו, הפרשות למוצר פנסיוני שייבחר על ידי נושא המשרה בהתאם להוראות הדין. ביצוע הפרשות החברה לביטוח פנסיוני יותנה בניכוי מתאים של חלק נושא המשרה בהפרשות מתוך שכרו של נושא המשרה ויכול שיהיה על כל או חלק מרכיבי התגמול, כולל על רכיבים נלווים נוספים הנכללים בשכר הבסיס ו/או מגולמים בו. בנוסף, החברה רשאית לבטח את נושא המשרה בביטוח אובדן כושר עבודה ולהשתתף בעלות ביטוחים נוספים / לממנם. החברה רשאית להתיר לנושא המשרה להמיר את סכומי ההפרשה בגין תגמולים שמעבר לתקרת השכר המוכרת לצרכי מס על פי הדין, לתשלום שכר, באופן שעלות העסקתו לחברה לא תגדל.

14.2.2 **פיצויי פיטורין** -החברה תהיה רשאית לשלם לנושא המשרה פיצוי פיטורין מלאים הן בפיטורין והן בהתפטרות.

14.2.3 **קרן השתלמות** - החברה רשאית להפריש לקרן השתלמות בהתאם לשיעורים המוכרים על פי הדין ותעביר סכומים אלו לקרן השתלמות על פי בחירתו של נושא המשרה על בסיס מלוא שכר הבסיס. נושא המשרה יהיה רשאי להמיר את סכומי ההפרשה שמעבר לתקרת השכר המוכרת לצרכי מס על פי הדין, לתשלום שכר, באופן שעלות העסקתו לחברה לא תגדל.

14.2.4 **רכב** - החברה רשאית להעמיד לרשות נושאי המשרה ולשימושם רכב כמקובל בענף, אשר ישמש, בין היתר, לצורך מילוי תפקידם ויתכן שאף בתוספת גילום מלא. החברה תהיה רשאית לשאת בהוצאות הכרוכות בשימוש ובאחזקת הרכב והכל לפי הנהלים הנהוגים בחברה. החברה תהיה רשאית להעניק לנושא המשרה תשלום שווה ערך חלף האמור.

14.2.5 **תקשורת** - החברה רשאית להעמיד לרשות נושא המשרה טלפון נייד לשימושו האישי על פי בחירת החברה כמקובל בחברה. כמו כן, החברה תהיה רשאית להעמיד לנושא המשרה אמצעי מיכון (מחשב נייד וכדומה) לצורכי עבודתו בהתאם לנהלי החברה.

14.2.6 **ארוחות / אש"ל** - החברה תהיה רשאית לאפשר לנושא המשרה לעשות שימוש בהסדר תשלום עבור ארוחות ואש"ל במהלך שעות העבודה וכן תהיה זכאית לאפשר החזר הוצאות, כפי שיקבע בנהלי החברה, מעת לעת.

14.2.7 **חופשה שנתית** - החברה תהיה רשאית להעניק לנושא המשרה חופשה שנתית בהיקף שלא יעלה על 25 יום בשנה ובכל מקרה לא פחות מהקבוע בדין. החברה תהיה רשאית לאפשר לנושא המשרה לצבור ולפדות ימי חופשה שנתית כפי שיקבע בנהלי החברה, מעת לעת.

14.2.8 **חופשת מחלה** - נושא משרה יהיה זכאי להעדר מהעבודה בשל מחלה על פי הוראות חוק דמי מחלה. החברה תהיה רשאית לשלם לנושא המשרה תשלום מלא עבור ימים בהם נעדר מהעבודה עקב מחלה החל מיום ההיעדרות הראשון כפי שיקבע בנהלי החברה, מעת לעת. נושא המשרה יהיה זכאי לצבור ימי מחלה כפי שיקבע בנהלי החברה, אולם לא יהיה זכאי לפידיון ימי מחלה.

14.2.9 **דמי הבראה** - החברה תהיה רשאית לשלם לנושא המשרה דמי הבראה בסכום המקובל בחברה, אך לא פחות מהקבוע בדין.

14.2.10 החברה תהיה רשאית לשלם עבור נושאי המשרה דמי חבר לאגודות מקצועיות.

14.2.11 החברה תהיה רשאית לשלם עבור נושאי המשרה דמי מינוי לעיתונים ולספרות מקצועית.

14.2.12 החברה תהיה רשאית לשלם לנושאי המשרה עבור השתלמויות, פרסי עידוד, הצטרפות לנסיעת תמרוץ לסוכנים, בדיקות סקר ופעילות רווחה.

14.2.13 החברה תהיה רשאית לשלם לנושאי המשרה גילום שווי למס בגין איזה מהזכויות הנלוות ו/או הסוציאליות, כמפורט לעיל.

14.2.14 **פטור, שיפוי וביטוח לנושא משרה**

14.2.14.1 החברה תהיה רשאית להעניק כתבי שיפוי בנוסח שיוחלט על ידה, שאושר ו/או יאושר על ידי האסיפה הכללית של בעלי המניות של החברה. ככל שהחברה תבקש לערוך שינוי בכתבי השיפוי, מכל סיבה שהיא, תביא החברה את כתבי השיפוי המתוקנים לאישור בפני האורגנים המוסמכים בהתאם להוראות הדין.

14.2.14.2 בלי לגרוע מהאמור לעיל, החברה תהיה רשאית לרכוש לנושאי המשרה בקבוצה ביטוח אחריות נושאי משרה וזאת, בסכומי ביטוח שלא יעלו על 400 מיליון דולר עלות הפרמיה השנתית וגובה ההשתתפות העצמית בגין הפוליסה כאמור יהיו בהתאם לתנאי השוק במועד עריכת הפוליסה הרלוונטית, ובעלות שאינה מהותית לחברה.

14.2.14.3 החברה תהיה רשאית לרכוש ביטוח נושאי משרה מסוג Run Off במקרה של העברת שליטה בחברה ו/או בחברה בת.

14.2.14.4 החברה תהיה רשאית להעניק פטור מאחריות לנושאי המשרה בחברה, בכפוף לקבלת האישורים הנדרשים להענקת הפטור לפי הדין. פטור כאמור לא יחול על החלטה או עסקה שבה לבעל השליטה או לנושא משרה כלשהו בחברה (גם נושא משרה אחר מזה שעבורו מוענק כתב הפטור) יש בה עניין אישי.

15. *הסדרי פרישה*

מענק פרישה

15.1 מעבר לתשלום פיצויי פיטורים, ובכפוף לתנאי הזכאות הנקובים בסעיף 15.6 להלן, החברה תהיה רשאית להעניק לנושא משרה מענק פרישה חד-פעמי שווה ערך לגובה של עד 4 חודשי שכר בסיס. גובה מענק הפרישה האמור יקבע במועד חתימת הסכם העסקה עם נושא המשרה או לאחר מכן ובלבד שלא יקבע בסמוך למועד פרישתו. בנוסף, בעת סיום יחסי עובד-מעביד תהיה החברה רשאית, בהחלטת האורגנים המוסמכים, להגדיל לנושא המשרה את מענק הפרישה וזאת בגובה של עד 2 חודשי שכר בסיס למענק פרישה נוספים. כמו כן, לחברה שמור שיקול דעת מיוחד להגדלת מענק הפרישה במקרה שבו נושא המשרה עבד בחברה (לרבות בחברות קשורות) במשך תקופה העולה על 15 שנה וזאת בגובה של עד 2 חודשי שכר בסיס למענק פרישה נוספים. לחלופין, במקום מענק הפרישה הנזכר לעיל, במקרים חריגים ויוצאי דופן, רשאית החברה לקבוע כי במקרה שבו נושא משרה עבד בחברה (לרבות בחברות קשורות) במשך תקופה העולה על 15 שנה, יהיה זכאי נושא המשרה לפיצויי פיטורין סטטוטוריים מוגדלים בגובה של עד 200% בכפוף לתנאים שייקבעו וזאת חלף כל מענק (הסתגלות או פרישה) כאמור בסעיף זה לעיל.

15.2 החברה תהא רשאית להתנות בהסכם עם נושא המשרה כי במקרה בו נושא המשרה לא ביצע את עבודתו לשביעות רצון החברה בתקופת ההודעה המוקדמת, במקרה של הפרת חובת אי התחרות כן במקרה של שלילה על פי דין של זכאות נושא המשרה לפיצויי פיטורים נושא המשרה לא יהיה זכאי למענקי פרישה כאמור לעיל.

15.3 במסגרת השיקולים והקריטריונים שתשקול החברה באשר לקביעת ולהגדלת מענק הפרישה, כאמור לעיל, יילקחו בחשבון איזה מבין השיקולים הבאים המתייחסים, בין היתר לנסיבות הפרישה, תקופת הכהונה, תפקידיו, כישוריו, ביצועי החברה בתקופת הכהונה ותרומתו של נושא המשרה להשגת יעדי החברה, להשאת רווחיה, ולניהול כספי החוסכים באמצעותה, התגמול השנתי שקיבל במהלך תקופת הכהונה, וכן המלצת מנכ"ל החברה.

15.4 מענק הפרישה [17] יסווג כרכיב משתנה וייפרס בהתאם לאמור במדיניות תגמול זו לעניין מענק פרישה, כמפורט להלן. למען הסר ספק מובהר כי התאמות שיבוצעו בהפרשות למענק הפרישה במהלך שנות ההעסקה, לא ייבדקו לצורך קביעת יחס קבוע משתנה, כמפורט בסעיף 5.6 לעיל.

15.5 קביעת תנאי פרישה לנושאי משרה יהיו בכפוף לאישור הדירקטוריון, לאחר שקיבל את אישור ועדת התגמול.

15.6 תשלום תנאי פרישה משתנים כאמור אשר עולה על סך של שלוש חודשי שכר בסיס, יהיה כפוף להסדרי דחיית תשלומים מעבר למועד עזיבת נושא המשרה, וכמו גם להפעלת מנגנוני התאמה לביצועים בדיעבד, כמפורט בסעיף 12 לעיל.

15.7 אין בהוראות סעיף זה כדי לגרוע מזכויות קיימות או נצברות, לרבות זכויות בגין תנאי פרישה.

15.8 נושא משרה לא יהיה זכאי למענק פרישה במקרה שסיום יחסי העבודה נבע מהתפטרותו בתוך שנתיים מתחילת עבודתו (אך למעט אם ההתפטרות אירעה בתוך 12 חודשים ממועד העברת שליטה בחברה).

15.9 היקף המענק המפורט לעיל הוא ההיקף המקסימלי שיהיה בסמכות ועדת התגמול והדירקטוריון לקבוע בהתאם לעקרונות המפורטים לעיל.

17. תגמול בגין מענק פרישה שהוא מעבר לתגמולים בגין סיום העסקה שנקבעו לכלל העובדים והמועסקים בחברה.

16. הסדרים בסיום עבודה

16.1 **אי תחרות**

16.1.1 בכפוף להוראות הדין, נושאי המשרה יתחייבו בכתב, במועד חתימתם על הסכם העסקה בחברה, להימנע מתחרות עם החברה, בתחום עסקיה, למשך תקופה של מספר חודשים (בין 3 ל-9 חודשים ממועד סיום יחסי עובד מעביד) כפי שייקבעו בהסכם העסקה. ככל שהחברה תסכים לקצר את תקופת ההודעה המוקדמת ולסיים יחסי עובד מעביד, החברה תהא רשאית למנות את תקופת אי התחרות החל ממועד סיום העסקה שיקבע.

16.1.2 בכפוף להוראות ההסדר התחיקתי, תשלום בגין תקופת התחייבות לאי תחרות לא ייחשב כמענק פרישה, ככל שנמנע מנושא המשרה לעבוד בתקופה זו בחברות מתחרות בתחום עיסוקה של החברה.

16.2 **הודעה מוקדמת**

16.2.1 נושא משרה יהיה זכאי לתקופת הודעה מוקדמת שלא תעלה על 6 חודשים ובמקרים מיוחדים לא תעלה על 9 חודשים. תקופת ההודעה המוקדמת לכל נושא משרה תקבע על ידי הדירקטוריון בהמלצת ועדת התגמול טרם חתימת הסכם העסקה עם נושא המשרה.

16.2.2 במהלך תקופת ההודעה המוקדמת יידרש נושא המשרה להמשיך ולמלא את תפקידו, אלא אם יחליט המנכ"ל לשחרר אותו ממחויבות זו, באופן מלא או חלקי, והוא יהיה זכאי להמשך כל תנאי הכהונה וההעסקה ללא שינוי.

17. הוראות כלליות, שיקול דעת, תוקף ואחריות

17.1 מדיניות התגמול תהיה בתוקף למשך 3 שנים: 2020, 2021 ו-2022 ואחת לשלוש שנים לפחות תובא לאישור מחדש של האורגנים המוסמכים בחברה. בעת אישור מדיניות התגמול, יבחנו תנאי העסקה ביחס למקובל בקבוצות ההשוואה הרלבנטיות, באותה עת.

17.2 בלי לגרוע מהאמור בסעיף 16.1 לעיל, ועדת התגמול והדירקטוריון יבחנו, מעת לעת, ולפחות אחת לשנה, את יישומה של מדיניות התגמול וכן את הצורך בהתאמתה ועדכונה, אם חל שינוי מהותי בנסיבות שהיו קיימות בעת קביעתה או מטעמים אחרים. שינויים במדיניות התגמול, ככל שיהיו, יאושרו בהתאם להוראות הדין.

17.3 ביחס לכל שנה קלנדארית, האורגנים הרלוונטיים של החברה יהיו רשאים לסטות או לשנות את מדיניות התגמול במתכונתה הנוכחית, לפי שיקול דעתם, על אף האמור, יובהר כי, ועדת התגמול, הדירקטוריון ו/או המנכ"ל, לפי העניין, יהיו רשאים לשנות את מדיניות התגמול ביחס לנושאי המשרה ובלבד שהיקף השינוי השנתי הכולל ברכיבי התגמול לא יעלה על 10% ביחס לכל נושא משרה. שינוי לא מהותי בתנאי התגמול של נושא משרה, שכפוף למנכ"ל, לא יהיה טעון אישור של הדירקטוריון או ועדת תגמול אם אושר בידי המנכ"ל והוא בהתאם למדיניות התגמול. לעניין זה "שינוי לא מהותי" - שינוי שיביא לכך שהיקף השינוי השנתי הכולל ברכיבי התגמול לא יעלה על 5% ביחס לכל נושא משרה.

17.4 יצוין כי בהתאם להוראות הדין, לרבות חוק תגמול בכירים, החברה עשויה לשאת בעלויות נוספות בגין העסקתם של נושאי משרה בה בהתאם לתנאי מדיניות זו.

יודגש, כי מסמך זה מהווה מסמך מדיניות וקווים מנחים ולפיכך אין בו כדי להקים כל זכות לנושאי המשרה ו/או לכל צד שלישי אחר, ובכלל כך לא תהיה למי מהם זכות לטעון כלפי החברה כי היא חייבת לפעול על פי מדיניות התגמול. ההוראות הקבועות בהסכמי העסקה, הסכמים קיבוציים ותוכניות התגמול האישיות שאושרו כדין גוברות על הוראות מדיניות התגמול.

17.5 יובהר כי יישום מדיניות תגמול זו יעשה בכפוף לכך שלא יהיה בכך משום הפרה של הוראות דין לרבות דיני העבודה בדגש על חוקי הגנת השכר, לרבות הכרעות של בית המשפט במקרים פרטניים או אישורים שניתנו על ידו.

17.6 מדיניות תגמול זו תגובה בנהלים אשר יכללו תיאור של הגורמים המעורבים בתהליך התכנון, האישור, והניטור של המדיניות ושל הסכמי התגמול.

18. הוראת מעבר

18.1 הוראות מדיניות תגמול זו יחולו על הסכמי תגמול שאושרו מיום התחילה ואילך, אלא אם כן נאמר אחרת.

18.2 בכפוף לאמור לעיל, למען הסר ספק, אין במדיניות התגמול כדי לפגוע בזכויות נושאי המשרה בקשר עם כהונתם והעסקתם בחברה, הקיימות ביום התחילה וכן בזכויות שנצברו ו/או נוצרו ו/או שיצברו בגין תקופות קודמות וזאת עד למועד התאמתם למדיניות או עד למועד הנדרש להתאמתן בהתאם להוראת הדין הרלבנטית כאמור (להלן: "**זכויות שנצברו**")[18].

18.3 יובהר כי זכויות שנצברו לא יילקחו בחשבון לצורך חישוב התקרות הקבועות במדיניות זו ביחס לתגמול גם אם מועד תשלומם בפועל מאוחר יותר ליום התחילה או למועד לכניסתה לתוקף של הוראת הדין, לרבות אופציות שהוענקו כאמור ושהתשלום בגינם הופרש.

18.4 יובהר כי אם וכאשר בהתאם לחוק תגמול בכירים, ההוצאה השנתית החזויה בגין תגמול של נושא משרה תעלה על מגבלת התגמול, יופחת תגמול נושא המשרה בהתאם, באיזה מרכיבי התגמול שלו.

18.5 ככל שהוראות חוזר התגמול יתעדכנו בעתיד, ניתן יהיה להתאים את תנאי התגמול בהתאם, באישור ועדת התגמול והדירקטוריון.

18.6 החברה תהיה רשאית לשלם לנושא משרה רכיב משתנה שנדחה וטרם שולם לו בהתאם להוראות סעיף 6(ג)(2)(ט)(1) לחוזר התגמול עד ליום 11 ביולי 2019 ושלפי הוראות חוזר התגמול אין חובה לדחותו.

18. מובהר כי אין בהוראות מדיניות התגמול כדי להחמיר מעבר להוראות המעבר הקבועות בחוזר התגמול ולתיקון לחוזר ולחוק תגמול בכירים, ואין בהן כדי לפגוע בזכויות שהוראות המעבר שנקבעו, לרבות ביחס לתקופות עבר, נועדו למנוע פגיעה בהן.

מדיניות תגמול - כלל חברה לביטוח בע"מ

1. הגדרות

למונחים המאוזכרים במדיניות תגמול זו תהא המשמעות המופיעה להלן לצידם:

"**בעל תפקיד מרכזי**" - כהגדרתו בחוזר התגמול וכפי שיוחלט על ידי דירקטוריון החברה מעת לעת.

"**דוחות כספיים**" - דוחות כספיים מאוחדים ומבוקרים שנתיים של כלל החזקות, המפורסמים לבעלי המניות של כלל החזקות.

"**החברה**" - כלל ביטוח וכלל החזקות, אלא אם נאמר אחרת.

"**הממונה**" - הממונה על רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון במשרד האוצר.

"**העברת שליטה**" - משמעה עסקה לפיה הנאמן ו/או כל אחד אחר המחזיק במניות השליטה בכלל החזקות יעביר את השליטה בכלל החזקות, ו/או כלל החזקות תעביר את השליטה בכלל ביטוח, לצד ג'. האמור יכלול כל העברה של שליטה, כהגדרתה להלן, לרבות העברה על ידי נאמן ופעולה שבעקבותיה החברה תהפוך מחברה ללא בעל שליטה לחברה עם בעל שליטה, ולמעט העברת שליטה שבעקבותיה החברה תהיה חברה ללא בעל שליטה.

"**שליטה**" לעניין זה כמשמעותה בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968.

"**הצמדה למדד**" - הצמדה לעליה במדד המחירים לצרכן, ביחס הרלבנטי, לפי העניין. אם בתקופה מסוימת תהיה ירידה במדד המחירים לצרכן, שיעור הירידה כאמור יופחת משיעור העלייה העתידי, ככל שתהיה עליה כאמור.

"**חוזר התגמול**" - חוזר גופים מוסדיים 2019-9-6 "תיקון הוראות החוזר המאוחד חלק 1 שער 5, פרק 5 שכותרתו "תגמול"" מיום 11 ביולי 2019 אשר עדכן והחליף את חוזר גופים מוסדיים מס' 2014-9-2 "מדיניות תגמול בגופים מוסדיים", מיום 10 באפריל 2014 ("**חוזר התגמול המקורי**"), כפי שתוקן ביום 7 באוקטובר 2015 במסגרת חוזר גופים מוסדיים 2015-9-31 ("**התיקון לחוזר התגמול המקורי**").

"**חוק החברות**" - חוק החברות, התשנ"ט-1999.

"**חוק תגמול בכירים**" - חוק תגמול לנושאי משרה בתאגידים פיננסיים (אישור מיוחד ואי התרת הוצאה לצורכי מס בשל תגמול חריג), התשע"ו-2016.

"**יחס כושר פירעון**" - כהגדרתו בנספח לחוזר גופים מוסדיים מס' 2017-1-9 "יישום משטר כושר פירעון כלכלי של חברת ביטוח מבוסס Solvency II" (להלן: "**חוזר הסולבנסי**") (1.6.2017).

"**יחס כושר פירעון מינימלי**" - יחס כושר פירעון הנדרש בהתאם לתקופת הפריסה שהוגדרה על ידי רשות שוק ההון.

"**יום התחילה**" - מועד אישור מדיניות זו על ידי האורגנים המוסמכים בחברה.

"**כלל ביטוח**" - כלל חברה לביטוח בע"מ.

"**כלל החזקות**" - כלל החזקות עסקי ביטוח בע"מ.

"**מדיניות תגמול**" - כמשמעותה בחוזר התגמול, לרבות מדיניות תגמול בהתאם לסעיף 267א(א) לחוק החברות.

"**מענק פרישה**" - כל תגמול המשולם לנושא משרה, בסיום תקופת העסקה, מעבר לתגמולים בגין סיום העסקה שנקבעו לכלל העובדים המועסקים בחברה.

"**נאמן**" - נאמן למניות השליטה בחברה, שמונה על ידי הממונה בחודש אוגוסט 2013.

"**נושא משרה**" - כהגדרתו בחוזר התגמול למעט דירקטור.

"**עובד**" - לרבות נושא משרה.

"**עובד מפתח**" - כפי שיוגדר על ידי דירקטוריון החברה מעת לעת ובלבד שאינו נושא משרה כהגדרתו בחוק החברות.

"**עלות שכר**" - כל תשלום בעד ההעסקה, לרבות הפרשות מעסיק, תשלום בעד פרישה, רכב והוצאות השימוש בו וכל הטבה או תשלום אחר.

"**קבוצת כלל**" או "**הקבוצה**" - החברות הנמנות על קבוצת כלל החזקות.

"**רווח**" - רווח כולל (לאחר מס) של כלל החזקות כפי שיוצג בדוחות הכספיים המאוחדים של כלל החזקות לתום השנה הרלוונטית (כולל רווח/הפסד חד-פעמי ולרבות ביצועים כספיים של חברות שיירכשו בעתיד על ידי כלל החזקות).

"**רכיב קבוע**" או "**רכיב משתנה**" - כהגדרתם בחוזר התגמול.

"**שכר בסיס חודשי**" - שכר חודשי (ברוטו) לא כולל רכיבי שכר משתנים (ככל שמשולמים) ורכיבי שכר נלווים כגון: מענקים שונים, רכב, טלפון, החזר הוצאות וכיוצא באלה, וזכויות סוציאליות והטבות נלוות לשכר (לרבות: הפרשות לביטוחי מנהלים ו/או קרנות פנסיה, קרנות השתלמות, ימי חופשה, דמי הבראה, ימי מחלה, גילום שווי למס בגין איזה מהזכויות הנלוות ו/או הסוציאליות וכו').

"**שכר בסיס**" - עלות סך רכיבי התגמול הקבועים, בגין שנה מסוימת. לרבות רכיבי שכר נלווים כגון: רכב, טלפון, החזר הוצאות, זכויות סוציאליות והטבות נלוות לשכר, ימי חופשה, דמי הבראה, ימי מחלה וכו'.

"**תנאי כהונה והעסקה**" - כהגדרתם בחוק החברות.

"**תקנות הגמול**" - תקנות החברות (כללים בדבר גמול והוצאות לדירקטור חיצוני), תש"ס-2000.

"**תשואה על ההון**" - הרווח (הכולל) בשנת המענק מחולק בהון העצמי ליום 31.12 על פי הדוחות הכספיים השנתיים לשנה שקדמה לשנת המענק.

"**עובדי קבלן המועסקים אצל החברה**" - עובדים של קבלן כוח אדם שהחברה היא המעסיק בפועל שלהם, ועובדים של קבלן שירות המועסקים במתן שירות אצל החברה; לעניין זה,

"**קבלן כוח אדם**", "**קבלן שירות**", "**מעסיק בפועל**" - כהגדרתם בחוק העסקת עובדים על ידי קבלני כוח אדם, התשנ"ו-1996.

2. כללי

2.1 מסמך זה נועד להגדיר, לתאר ולפרט את מדיניות התגמול לנושאי המשרה, דירקטורים, בעלי תפקיד מרכזי ועובדים אחרים בחברה כפי שאושרה על ידי דירקטוריון החברה לאחר אישור וקבלת המלצת ועדת התגמול של החברה.

2.2 מדיניות התגמול נקבעה בהתאם להוראות תיקון 20 לחוק החברות, להוראות חוזר התגמול ולקבוע בחוק תגמול בכירים.

2.3 מדיניות התגמול קובעת כללים, קריטריונים ואמות מידה שלפיהם ייקבעו תנאי כהונתם והעסקתם של נושאי המשרה, בעלי תפקיד מרכזי ועובדים אחרים בחברה, וכן אשר לשיקולים העומדים בבסיס קביעתם, תוך התאמה למאפיינים הספציפיים של הפעילות עליה אחראי העובד הרלבנטי, לניסיונו, הכשרתו וביצוע התפקיד על ידו.

2.4 מדיניות התגמול נערכה בהתחשב באופייה של כלל ביטוח, כגוף מוסדי המנהל כספי ציבור, ובשים לב לגודלה של כלל החזקות, אשר נכללת במדד תל - אביב 100.

2.5 ניסוח מדיניות התגמול בלשון זכר הינו מטעמי נוחות בלבד והיא מיועדת לנשים וגברים כאחד.

3. מטרות ושיקולים בקביעת מדיניות התגמול

3.1 מדיניות התגמול נועדה לסייע בהשגת מטרות החברה ותוכניות העבודה שלה בראייה ארוכת טווח תוך התחשבות בניהול הסיכונים שלה ובין היתר בהתחשב בשיקולים הבאים:

3.1.1 היקף נכסי הקבוצה ונכסי החיסכון המנוהלים על ידי הגופים המוסדיים בקבוצה, וכן אופי ומורכבות פעילותה.

3.1.2 מצבה הפיננסי של הקבוצה בכלל והחברה בפרט, לרבות, נזילות ויחס כושר פירעון, לרבות של הגופים המוסדיים בקבוצה.

3.1.3 הבטחת התאמתם של תמריצים לניהול מושכל של כספי חוסכים באמצעות הגופים המוסדיים בקבוצה, בהתייחס לתשואה וסיכון בטווח ארוך.

3.1.4 היבטים כלל ארגוניים, כגון פערי תגמול רצויים בין דרגים שונים.

3.1.5 היכולת לגייס ולשמר מנהלים ועובדים איכותיים ברמה גבוהה, בעלי ידע מקצועי ספציפי והתמחות ייחודיים, בעלי יכולת להוביל את החברה להצלחה עסקית ולהתמודד עם האתגרים העומדים בפניה.

3.1.6 היכולת לתמרץ מנהלים ועובדים להשגת רמה גבוהה של ביצועים עיסקיים, תוך נטילת סיכונים מושכלת וסבירה, וזאת בהתייחס לחברה, לגופים המוסדיים בקבוצה ובהתייחס לכספי חוסכים באמצעותן.

3.1.7 יצירת איזון ראוי בין מרכיבי תגמול שונים, מרכיבים קבועים מול משתנים, קצרי טווח מול ארוכי טווח ותגמול במזומן (כולל תנאים נלווים), למול תגמול במכשירים הוניים.

3.1.8 הלימה של תנאי התגמול את גודל החברה, הגופים המוסדיים ואופי פעילותן.

3.1.9 הוראות חוק תגמול בכירים.

3.2 בגיבוש מדיניות התגמול, נשקלו, בין היתר, רמות השכר ותנאי ההעסקה הנהוגים בחברה ובחברות דומות לה, תוך מתן דגש על הגברת התחרותיות של החברה בגיוס ובשימור כוח אדם איכותי בתפקידי ניהול בכירים בקבוצה וכן נלקחו בחשבון היבטים כלל ארגוניים, כגון פערי תגמול רצויים בין דרגים שונים ויושמו הוראות חוק תגמול בכירים.

3.3 החברה פועלת בהתאם להוראות חוק תגמול בכירים ועמדות הממונה הרלבנטיות לתגמול בעלי תפקידים בגופים מוסדיים וכן תביא בחשבון, בבואה לקבוע את התגמול המרבי לבעל תפקיד מרכזי, אסדרות צפויות שעשויות להיות להן השלכה מהותית על מדיניות התגמול, שפורסמה טיוטה שלהן, לרבות תזכירי חוק.

4. מיפוי בעלי תפקיד מרכזי

4.1 בהתאם לחוזר התגמול, החברה מיפתה את בעלי התפקיד המרכזי בחברה בהתאם להגדרות הרלוונטיות בחוזר התגמול.

4.2 החברה תבחן מעת לעת את מיפוי בעלי התפקיד המרכזי, בהתאם לשינויים הרגולטוריים ו/או לשינויים במנגנוני התגמול ולכל הפחות אחת לשנה.

4.3 עובד שנכלל בקבוצת בעלי התפקיד המרכזי יעודכן על כך על ידי תחום משאבי האנוש.

5. מרכיבי התגמול

א. דירקטורים

5.1 שכר דירקטורים (למעט יו"ר דירקטוריון) וחברי ועדות השקעה

שכרם של דירקטורים חיצוניים, דירקטורים בלתי תלויים, דירקטורים אחרים בחברה (למעט יו"ר הדירקטוריון) וחברי ועדות השקעה שאינם עובדי הקבוצה לרבות נציגים חיצוניים ונציגים בלתי תלויים, כפי שיכהנו מעת לעת, יהיה הגמול המירבי שניתן לשלם לרבות בגין מומחיות כפי שיקבע על פי תקנות הגמול כפי שיתעדכן מעת לעת ולפי הוראות חוזר התגמול. כמו כן, יהיו הדירקטורים האמורים זכאים להחזר הוצאות בהתאם לתקנות הגמול. דירקטורים וחברי ועדות השקעה כאמור לא יהיו זכאים לרכיב משתנה בשל כהונתם בחברה [1].

ככל שמדובר בדירקטורים אשר בעל השליטה בחברה נושא בשכרם ובהעדר מניעה חוקית לכך, יכול וההתחשבנות בגין שכרם תבוצע, בהתאם לעקרונות האמורים ובמסגרת הסכם ניהול, אם וככל שיקבע, בין כלל החזקות לבין בעל השליטה, כפי שיאושר מעת לעת, על ידי אסיפת בעלי המניות של כלל החזקות.

החברה יכול ותישא בהוצאות נוספות בגין דירקטורים וחברי ועדות השקעה המכהנים בחברה בתקופת כהונתם, כגון בגין השתלמויות, השתתפות באירועי חברה, חניה, הטבות במוצרי פרט של החברה להם זכאים עובדי החברה, שי לחג וכו'.

5.2 יו"ר דירקטוריון [2]

תגמול יושב ראש הדירקטוריון ייקבע בהתחשב בתגמול דירקטור חיצוני בחברה, בהיקף המשרה שלו ובהתייחס לשיקולים שמפורטים בסעיף 6(ב) לחוזר התגמול. יו"ר דירקטוריון בגוף מוסדי בקבוצה לא יהיה זכאי לרכיב שכר משתנה בשל כהונתו כיו"ר. לתקרת שכרו הקבוע של יו"ר הדירקטוריון ראה סעיף 7.2 להלן.

ב. בעלי תפקיד מרכזי (לרבות נושאי משרה)

5.3 התגמול הכולל של בעל תפקיד מרכזי עשוי להיות מורכב מהרכיבים העיקריים הבאים (כולם או חלק מהם):

5.3.1 **שכר בסיס חודשי (רכיב קבוע)** - מרכיב תגמול זה נועד לתגמל את בעל התפקיד המרכזי עבור ביצוע תפקידו בחברה ועבור הזמן המושקע בביצוע מטלות התפקיד השוטפות באופן יומיומי. השכר מבטא את כישוריו של בעל התפקיד המרכזי (כגון: ניסיונו, הידע שהוא מביא לתפקיד, מומחיות בתחום העיסוק, השכלתו, הסמכות המקצועית וכו'), תוך התחשבות ברמת האחריות המוטלת עליו ודרישות התפקיד הנגזרות ממנו.

5.3.2 **תנאים נלווים** - מרכיב תגמול זה כולל תנאים סוציאליים המחויבים על פי דין ותנאים נלווים נוספים, כגון קרנות פנסיה, ביטוחי מנהלים, הפרשות לפיצויים, ביטוח אובדן כושר עבודה, ימי הבראה, חופשה, מחלה, הוצאות נסיעה, קרן השתלמות, עיתון, העמדת רכב, סבסוד הוצאות הסעדה, גילום שווי למס בגין איזה מהזכויות הנלוות ו/או הסוציאליות וכו'.

5.3.3 **תגמול משתנה המשולם במזומן (בונוס)** - מרכיב תגמול זה נקבע בהתאם לביצועים של בעל התפקיד המרכזי ותוצאות החברה, כמפורט בהרחבה להלן.

5.3.4 **תגמול משתנה הוני** - מרכיב תגמול זה נועד ליצור זהות אינטרסים בין כלל בעלי המניות של כלל החזקות לבין בעל התפקיד המרכזי באמצעות מחיר המניה. כמו כן נועד מרכיב זה לעודד ולחזק את הזדהותם של מקבלי תגמול זה עם החברה בכלל ובראיה ארוכת טווח בפרט. כמו כן, היות ותוכנית תגמול הוני הינה ארוכת טווח במהותה, היא מהווה גם תמריץ חיובי עבור מקבלה להמשיך לעבוד בחברה לאורך זמן ולסייע בהשגת יעדי החברה, תוכנית העבודה שלה ומדיניותה. בנוסף, היותה של התוכנית ארוכת טווח מחזקת את ההלימה בין מרכיב תמריץ זה לבין מדיניות ניהול הסיכונים בחברה.

5.4 מובהר כי מרכיבי התגמול המפורטים במדיניות תגמול זו מהווים רף עליון שביחס אליו תיקבענה תוכניות התגמול האישיות לבעלי תפקיד מרכזי. יודגש כי החברה אינה מחויבת להעניק את כל המרכיבים המפורטים לעיל (למעט כמתחייב על פי חוק) ואינה מחויבת להעניק את השיעור המקסימאלי שנקבע בכל אחד מן המרכיבים. ככל שיוענק תגמול נמוך מהתגמול המתואר במדיניות תגמול זו, לרבות ביחס לבעל תפקיד בתפקיד דומה בקבוצה, הדבר לא יהווה חריגה מהוראות מדיניות תגמול זו.

5.5 התשלום לנושא משרה המעניק שירותים לחברה כקבלן עצמאי או באמצעות חברה (ככל שהדבר מותר בהתאם לחוזר התגמול), ישקף את עלות רכיבי התגמול (בתוספת מיסים כדין) בהתאם למדיניות התגמול.

---

1. מובהר כי האמור לא יחול ביחס לנושאי משרה בחברה שמכהנים בנוסף כדירקטורים בחברות הקבוצה, וזאת ביחס לתגמול המשולם להם מאת הגוף שבו אינם מכהנים כדירקטורים. בנוסף וככל שתפקידם כדירקטורים הינו משני לתפקידם כנושאי משרה, כהונתם כדירקטורים כאמור לא תשפיע על התגמול המשתנה שישולם להם מאת החברה.
2. לעניין תנאי העסקתו של יו"ר הדירקטוריון של החברה המכהן בתפקידו במועד אישור מדיניות תגמול זו, אשר אושר באסיפת בעלי המניות של כלל החזקות ביום 26 במאי 2016, לרבות לעניין זכויות קימות שנצברו על פי הסכם קודם מיום 5 ליוני 2013 ("ההסכם הנוכחי"), ראו את דוח זימון האסיפה הכללית של כלל החזקות מיום 21 באפריל 2016 (אסמכתא 2016-01-054490).

6. אופן קביעת התגמול - עקרונות וכללים

בעת בחינה ואישור של תנאי כהונה והעסקה של בעל תפקיד מרכזי תינתן התייחסות, בין היתר, לנושאים הבאים, ככל שהם רלבנטיים לו:

6.1 השכלתו, כישוריו, מומחיותו, ניסיונו המקצועי והישגיו[3].

6.2 תפקידו של בעל התפקיד המרכזי, תחומי אחריותו ותרומתו הצפויה להשגת יעדי החברה.

6.3 הסכמי שכר קודמים של בעל התפקיד המרכזי.

6.4 היחס שבין עלות השכר של בעל תפקיד מרכזי לבין עלות השכר של שאר עובדי החברה ושל עובדי הקבלן המועסקים אצל החברה, בפרט היחס לעלות השכר הממוצע ועלות השכר החציונית של שאר העובדים כאמור והשפעת הפערים על יחסי העבודה בחברה[4].

6.5 שוויו הכלכלי של התגמול הכולל, על כל מרכיביו, לרבות התייחסות לתוצאות העסקיות של החברה, וככל שהתגמול כולל יעדים ומדדים, בחינה של היעדים והמדדים, בין היתר, לאור מדיניות ניהול הסיכונים של החברה ועל מנת לוודא שאין במדיניות התגמול כדי ליצור תמריצים לנטילת סיכונים מעבר לכך.

6.6 איזון בין רכיב משתנה ככל שמשולם, לבין הרכיב הקבוע באופן שככלל, שיעורו של הרכיב המשתנה השנתי של בעל תפקיד מרכזי, בגין שנה מסוימת, לא יעלה על 100% מהרכיב הקבוע השנתי, בכפוף לסעיף 9.6.2 להלן.

6.7 בהתאם להוראות חוזר התגמול, הרכיב הקבוע יהווה חלק משמעותי מסך התגמול של בעל תפקיד מרכזי. בקביעת האיזון המתאים בין רכיב קבוע לרכיב משתנה יש להתחשב בניסיון בעל התפקיד, מומחיותו, כישוריו, בכירותו, אחריותו וביצועיו וכן בצורך לעודד התנהגות התומכת במסגרת ניהול הסיכונים, באיתנות הפיננסית ארוכת הטווח של החברה ובניהול זהיר של כספי החוסכים באמצעותה.

6.8 הוראות חוק תגמול בכירים, באופן שההוצאה החזויה בשלו (תגמול קבוע ומשתנה), לפי עלות השכר הכוללת לשנה (שכר קבוע ומשתנה) כפי שחושבה במועד האישור בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים, תהיה בהתאם לסעיף 2 לחוק תגמול בכירים[5] ולא תעלה על הגבוה מבין (1) שני מיליון וחצי שקלים (2.5 מיליוני ש"ח) בשנה[6] ("**מגבלת הסכום**") (2) מכפלת ההוצאה בשל התגמול הנמוך ביותר, לפי עלות היקף משרה מלאה בשיעור של 100%, ששילמה החברה לעובד, במישרין או בעקיפין (לרבות לעובד קבלן המועסק ישירות ע"י החברה, או לעובד המועסק ע"י נותן שירות המועסק ע"י החברה), ב-35[7] (להלן ובהתאמה: "**השכר המינימלי**" או "**מגבלת השכר המינימלי**" ו-"**מגבלת התגמול**")[8]. יובהר כי בכפוף למגבלת התגמול, הדירקטוריון רשאי לאשר תגמול לנושא משרה גם אם בגין תגמול כאמור תישא החברה בעלות מס נוספת בגין "עלות הוצאה עודפת" קרי בשל העובדה שהוצאה כאמור לא תותר בניכוי לצרכי מס לחברה, בהתאם למנגנון הקבוע בחוק תגמול בכירים.

6.9 יובהר כי מגבלת השכר המינימלי יכול ותשתנה והיא תהיה צמודה לשיעור השינוי בשכר המינימלי, כאמור בחוק תגמול בכירים. כמו כן במקרה בו יתברר כי רכיבים נוספים (מעבר להפרשה לתגמולים[9] והפרשה לפיצויים על פי דין) אינם נכללים במגבלת הסכום או מגבלת השכר המינימלי שנקבעה בחוק תגמול בכירים[10] יעודכן התגמול לאחר קבלת אישור ועדת התגמול והדירקטוריון, בשיעור מתאים כאמור.

6.10 מובהר כי סך התגמול, כהגדרתו בחוק תגמול בכירים, לא יעלה בכל מקרה על שלושה וחצי מיליון ש"ח (3.5 מיליון) בשנה.

---

3. יצוין, כי ביחס לחלק מנושאי המשרה עליהם חלה מדיניות תגמול זו, כפופה החברה להוראות רגולטוריות ספציפיות המתנות את העסקת נושאי המשרה באישור הרגולטור (כגון: מנכ"ל, יו"ר דירקטוריון, דירקטור, יועץ משפטי, מנהל כספים, אקטואר, מנהל סיכונים, מנהל מערכות מידע ומבקר פנימי) וכן קובעות כישורים הנדרשים מבעלי תפקידים מסוימים, ולפיכך לגבי אותם נושאי משרה תתייחס החברה גם לאישורים ולקריטריונים שנקבעו באותן הוראות.
4. נכון למועד אישור המדיניות, ובהתאם להוראות המדיניות ביחס לעלות שכרם של המנכ"ל והיו"ר, היחס הוא כדלקמן: מנכ"ל ביחס ליתר העובדים בחברה למעט המנכ"ל - כ-19 חציון ו-14 ממוצע; יו"ר ביחס ליתר העובדים למעט יו"ר (מנורמל ל-100% משרה) -כ-16 חציון וכ-12 ממוצע; נושאי משרה (עלות ממוצעת, כולל מנכ"ל ויו"ר) ביחס ליתר העובדים שאינם נושאי משרה - 9 חציון ו-7 ממוצע. הנתונים חושבו על בסיס עלות תגמול בפועל לחודשים ספטמבר 2018-אוגוסט 2019 בהתאם להיקף משרתם של עובדי חברות הקבוצה (למעט עובדי סוכנויות הקבוצה, עובדים שעתיים ועובדי קבלן). ועדת התגמול והדירקטוריון בחנו את היחס המפורט לעיל שבין תנאי הכהונה והעסקה של נושאי המשרה לשכר של שאר עובדי הקבוצה ושל עובדי הקבלן המועסקים אצל הקבוצה, ובפרט את היחס לשכר הממוצע ולשכר החציוני של עובדים כאמור, וסברו כי לא צפויה לפערים אלו השפעה מהותית על יחסי העבודה בחברה.
5. מובהר כי לצורך חישוב סך התגמול כאמור לא יילקחו בחשבון תגמול שההוצאה בגינו אינה חזויה בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים.
6. צמוד למדד מיום פרסומו של חוק תגמול בכירים (12 לאפריל 2016). לצורך חישוב סך התגמול כאמור לא יילקחו בחשבון הפרשה לתגמולים לרבות אובדן כושר עבודה והפרשה לפיצויים על פי דין.
7. בשנה שקדמה למועד ההתקשרות, בהתאם למנגנון שייקבע על ידי ועדת התגמול והדירקטוריון.
8. ההוצאה תחושב בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים, כמפורט בחוק תגמול בכירים, כפי שיהיו מעת לעת, וכפי שיאושר על ידי ועדת התגמול והדירקטוריון.
9. לרבות אובדן כושר עבודה.
10. לרבות תגמול בעד שעות נוספות.

7. שכר בסיס חודשי

7.1 **בעלי תפקיד מרכזי**

שכר הבסיס החודשי של בעל תפקיד מרכזי, יקבע בין השאר בהתייחס, לתפקיד אליו הוא מתמנה או בו הוא מכהן, הסמכות והאחריות הכרוכות בתפקיד, וכן בשים לב להשכלתו, כישוריו, מומחיותו, ניסיונו המקצועי, הישגיו והסכמים קודמים עם בעל התפקיד המרכזי (ככל שקיימים) ובלבד שבכל מקרה המשכורת החודשית לא תעלה על תקרת שכר הבסיס החודשי שנקבעה לנושאי המשרה כמפורט בסעיף 7.2 להלן וניתן יהיה להצמידה למדד.

7.2 **נושאי משרה**

תקרת שכר הבסיס החודשי לנושאי משרה בחברה הינה כדלקמן:

7.2.1 **יו"ר דירקטוריון**[11] **ומנכ"ל**[12] - תקרת שכר הבסיס החודשי תקבע כך שסך התגמול לא יעלה על האמור בסעיפים 6.8 ו-6.9 לעיל.

7.2.2 **יתר נושאי המשרה** - הרכיבים הקבועים בתגמול יהיו בפער מהותי מעלות התגמול הקבוע של המנכ"ל.

7.3 תקרת שכר הבסיס החודשי הנזכרת לעיל הינה בגין 100% משרה.

7.4 ניתן יהיה להמיר רכיבי תגמול נלווים (כגון רכב ותגמולים סוציאליים מעל התקרות הרלבנטיות) לשכר בסיס חודשי ובלבד שהמרה כאמור לא תגדיל את עלות ההעסקה מעבר למגבלת התגמול.

7.5 כמו כן, ניתן יהיה להצמיד למדד את שכר הבסיס החודשי ובלבד שלא יעלה על מגבלת התגמול.

7.6 רמת השכר שתקבע, תבטא את כישוריו של נושא המשרה (לרבות, ניסיונו, הידע שהוא מביא עמו לתפקיד, מומחיות בתחום העיסוק, השכלתו וכו'), תוך התחשבות ברמת האחריות המוטלת עליו ודרישות התפקיד הנגזרות ממנו.

7.7 החברה תהיה רשאית לקבוע כי בשל היות נושאי המשרה בעלי תפקידי הנהלה או תפקידים הדורשים מידה מיוחדת של אמון אישי, כמשמעותם בחוק שעות עבודה ומנוחה, התשי"א-1951, לא יחול חוק זה על נושאי המשרה ואלה לא יהיו זכאים לתגמול עבור עבודה בשעות נוספות או בזמן המנוחה השבועית.

7.8 בנוסף למשכורת הבסיס ניתן יהיה לקבוע, ביחס לבעל תפקיד מרכזי שהוא גורם בקרה[13], זכאות לרכיב קבוע שנתי נוסף, שלא יעלה על שתי משכורות, שישולם בנוסף לשכר הבסיס החודשי ("**הרכיב הנוסף**"). לא תקום זכאות להפרשות סוציאליות בגין הרכיב הנוסף. הרכיב הנוסף לא ייכלל במסגרת תקרות השכר, כמפורט לעיל. במקרה בו בעל התפקיד המרכזי כאמור, יועסק בחלק משנה קלנדארית, הוא יהיה זכאי לחלק יחסי של הרכיב הנוסף בלבד.

8. עלויות העסקת עובדים ובעלי תפקיד מרכזי

8.1 גוף מוסדי בקבוצה לא יישא בעלויות העסקתו של עובד או בעל תפקיד מרכזי בו בשל כהונתו בתאגיד אחר, לרבות כהונה בתאגיד אחר שהוא חלק מהקבוצה וכל גוף מוסדי בקבוצה יישא בעלויות העסקת עובד או בעל תפקיד מרכזי בו, בהתאם להיקף המשרה, הסמכות והאחריות באותו גוף מוסדי ויכול שהדבר יבוצע באמצעות מודל התחשבנות שיקבע בין החברות בקבוצה, על פי אישורם של האורגנים המוסמכים. ככל שמדובר בנושא משרה או בעל תפקיד מרכזי או עובד בגוף מוסדי בקבוצה המכהן בנוסף כנושא משרה או בעל תפקיד או עובד, בגוף אחר בקבוצה, יכול ששכרו המלא ישולם על ידי אחד מן הגופים כאמור, בכפוף להתחשבנות שתבוצע בין הצדדים[14].

8.2 כל התגמולים לבעל תפקיד מרכזי בגוף מוסדי ישולמו לבעל התפקיד המרכזי ולא לגורם אחר לרבות חברה בשליטתו של בעל התפקיד המרכזי, למעט אם הותר והוסכם אחרת. אין באמור כדי לגרוע מהאפשרות, לפיה במקרה בו עובד נושא במספר תפקידים, ונושא בתפקיד בגופים נוספים בקבוצה מעבר לתפקידו בגוף המוסדי, ישולם שכרו מהגוף מוסדי, ותבוצע התחשבנות בין הגופים.

לעניין זה: "**בעל תפקיד מרכזי**" -למעט דירקטור ולמעט חבר ועדת השקעות שאינם עובדי הקבוצה.

8.3 גוף מוסדי בקבוצה יפעל על מנת שעובד או בעל תפקיד מרכזי בו לא יקבל כל תגמול בשל כהונתו בגוף המוסדי מגורם אחר, ובכלל זה משולט בגוף המוסדי או ממחזיק מהותי בגוף מוסדי בלא שולט.

לעניין זה -

"**שולט**" - לרבות קרובו או תאגיד אחר שבשליטתו.

"**מחזיק מהותי**" - כהגדרתו בסעיף 41יד לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981, לרבות קרובו או תאגיד אחר בשליטתו.

---

11. ביחס ליו"ר הדירקטוריון המכהן בתפקידו נכון למועד אישורה של מדיניות תגמול זו יצויין כי החברה התקשרה עמו בהסכם העסקה אשר אושר באסיפה הכללית ביום 26 במאי 2016 וביום 18 בדצמבר 2016. לשכרו החודשי של היו"ר כפי שאושר כאמור לעיל, נוספים בפועל רכיבי שכר סטנדרטיים, לרבות הפרשות לקרן השתלמות ולתגמולים מעל התקרה שהומרו לשכר, שווי וגילום רכב. התוספות האמורות הינן תוספות לשכר יסוד.
12. ביחס למנכ"ל החברה המכהן בתפקידו נכון למועד אישורה של מדיניות תגמול זו יצויין כי החברה התקשרה עמו בהסכם העסקה אשר אושר על ידי האסיפה הכללית ביום 14 באוגוסט 2018. עלות העסקתו של המנכ"ל כפופה למגבלת התגמול ובכל מקרה סך התגמול כהגדרתו בחוק תגמול בכירים לא יעלה על 3.5 מיליון ש"ח בשנה.
13. גורם בקרה, כהגדרתו בחוזר התגמול.
14. מובהר כי אין בכהונתו של נושא משרה בגוף מוסדי, שאינו דירקטור, כדירקטור בחברה בת של הגוף המוסדי כדי לפגוע בחישוב הרכיב המשתנה של אותו נושא משרה.

9. תגמול משתנה - מענקים

כללי

9.1 מדיניות התגמול של החברה מבוססת, בין היתר, על ההנחה לפיה על התגמול הכולל של חלק מעובדי החברה ובעלי תפקיד מרכזי בה, להיות מושפע, מתוצאותיה העסקיות של החברה, המתבטאות, בין השאר, ברווחיות החברה, וכן מתרומתו האישית של כל עובד להשגתה והכל בהתחשב במגבלות הקבועות בחוק תגמול בכירים.

9.2 למען הסר ספק, מובהר כי בכפוף להוראות הדין, התגמול המשתנה אשר ישולם לעובד בהתאם למדיניות התגמול, ככל שישולם, אינו ולא ייחשב כחלק משכרו הרגיל של העובד, לכל דבר ועניין ולא יהווה בסיס לחישוב ו/או לזכאות ו/או לצבירה של זכות נלווית כלשהי, לרבות ובלי לגרוע מכלליות האמור, לא ישמש כרכיב הנכלל בתשלום חופשה, פיצויי פיטורים, הפרשות פנסיוניות וכו'.

9.3 מובהר כי יו"ר הדירקטוריון של החברה אינו זכאי לרכיב שנתי משתנה והמנכ"ל יכול שיהיה זכאי לרכיב שנתי משתנה בהתאם להרכב התגמול שיאושר לו על ידי האורגנים המוסמכים של החברה.

9.4 **מתווה לקביעת רכיב משתנה מדיד לבעלי תפקיד מרכזי**[15]

9.4.1 לצורך תשלום רכיב משתנה מדיד המשולם במזומן ובהתאם לעקרונות המפורטים להלן, תיקבע, מידי שנה, תוכנית יעדים ומדדים לכל אחד מבעלי התפקיד המרכזי הזכאים לכך, אשר מבוססת על סדרה של יעדים ומדדים ברמת החברה ו/או, ברמת היחידה הארגונית ו/או ברמה האישית, אשר ייגזרו בין היתר, מתוכנית העבודה של החברה, והכל עד לתקרה כפי שתקבע בתוכנית האישית השנתית האמורה (להלן: "**תוכנית תגמול אישית**" ו-"**יעדי תוכנית התגמול**").

9.4.2 המדדים והיעדים שעליהם מבוסס הרכיב המשתנה המדיד לשנה מסוימת ייקבעו באופן שנועד לעודד שיפור בתהליכים העסקיים ובהתנהלות העסקית של החברה, במטרה לעודד הגדלת רווחיות לאורך זמן ותוך התחשבות בניהול סיכונים.

9.4.3 תוכנית תגמול שנתי מדיד הכוללת התייחסות לרכיב משתנה שנתי מדיד לכל אחד מבעלי התפקיד המרכזי בחברה, תיערך על בסיס המתווה שלהלן ובכפוף לעקרונות הקבועים בו ותובא לידיעתו של כל בעל תפקיד מרכזי כאמור. תוכנית התגמול יכול ותותאם בהתאם לעדכונים בתוכנית העבודה של החברה או בנסיבות אחרות רלבנטיות, לרבות במקרה של שינוי או קידום בתפקיד.

9.5 **מגבלות ותנאי סף לרכיב המשתנה השנתי המדיד**

9.5.1 תנאים מקדימים להענקת רכיב משתנה שנתי מדיד[16] לבעלי תפקיד מרכזי בגין שנה מסוימת בתום השנה בגינה ניתן תגמול משתנה הינם:

א. יחס כושר פירעון שלא יפחת מיחס כושר פירעון מינימלי, בהתאם ליחס הידוע האחרון שפירסמה החברה ולרבות בהתחשב בפעולות הוניות שבוצעו עד למועד פרסום יחס כושר הפירעון.

ב. העדר התקיימות נסיבות משהות בקשר עם איזה מבין כתבי ההתחייבות שהנפיקה כללביט מימון בע"מ המוכרים כהון רובד 2 או הון משני מורכב בהתאם לחוזר סולבנסי ("**נסיבות משהות**").

(להלן: "**תנאי סף**").

ביחס לתנאי הסף האמור בסעיף א לעיל, רשאים ועדת התגמול והדירקטוריון לקבוע התקיימות תנאי הסף האמור, אם סברו שאי העמידה בתנאי זה הינו כתוצאה מאירוע אקסוגני משמעותי, שהשפיע על כלל ענף הביטוח בישראל.

9.6 **קריטריונים לקביעת הרכיב המשתנה השנתי המדיד לבעל תפקיד מרכזי**

9.6.1 סכום הרכיב המשתנה השנתי המדיד הניתן לחלוקה לכל בעל תפקיד מרכזי יקבע מראש, יותאם לסיכונים המהותיים של החברה ויותנה בביצועים ועמידה בקריטריונים כמפורט להלן, למעט תשלום קבוע, חודשי או שנתי, המשולם בעד שנת עבודתו הראשונה של בעל התפקיד המרכזי, המוגבל לכדי סכום בגובה של שש משכורות ואשר לגביו לא תחול חובת הפריסה כמפורט בסעיף 13 להלן.

9.6.2 עלות הרכיב המשתנה השנתי לבעל תפקיד מרכזי לא תעלה על עלות רכיבי התגמול הקבועים של בעל התפקיד המרכזי בגין אותה שנה. על אף האמור, ועדת התגמול והדירקטוריון מוסמכים לקבוע כי שיעורו של הרכיב המשתנה השנתי של בעל תפקיד מרכזי (למעט המנכ"ל) יעלה על 100% מהרכיב הקבוע השנתי ובלבד שלא יעלה על 200% מהרכיב הקבוע השנתי- וזאת, אם קבעו ועדת התגמול והדירקטוריון שקיימים תנאים המצדיקים זאת, הנוגעים לנסיבות מיוחדות חד פעמיות, שאינן חוזרות על עצמן כל שנה, ושאינם חלים על קבוצה רחבה של בעלי תפקיד מרכזי, ונרשמו נימוקים מיוחדים בעניין זה.

כמו כן סך כל הרכיב המשתנה המדיד ובשיקול דעת כמפורט בסעיפים 9.4 לעיל ו-ו-10 להלן, לא יעלה על 1 מיליון ש"ח ועדת התגמול והדירקטוריון יהיו רשאים לקבוע תקרות נמוכות יותר לרכיב המשתנה המשולם במזומן, בהתאמה למידת עמידת בעל התפקיד המרכזי בתוכנית האישית שנקבעה לו, במסגרת האמור לעיל.

(להלן: "**תקרת הרכיב המשתנה השנתי**").

15. המנכ"ל יכול שלא יהיה זכאי לרכיב משתנה שנתי או שיהיה זכאי לחלק מהרכיב המשתנה (מדיד, איכותי, הוני ו/או מיוחד), בשים לב לתנאי הכהונה שנקבעו על ידי האורגנים המוסמכים של החברה למנכ"ל.

16. מובהר כי החלק ברכיב משתנה שנתי המשולם במזומן שהינו בשיקול דעת, כאמור בסעיף 10 להלן, ומענק מיוחד אם וככל שיחולק כאמור בסעיף 12 להלן, שאינם מותנים בעמידה בתנאי סף וכפופים לאישור ועדת התגמול והדירקטוריון.

9.6.3 ככל שעלות הרכיב המשתנה השנתי חורגת מתקרת הרכיב המשתנה השנתי או שעלות השכר הכוללת חורגת ממגבלת התגמול, והיא כוללת גם תשלום שנזקף בגין מענק פרישה, ניתן יהיה לדחות את זקיפת מענק הפרישה או חלק ממנו ובמקרה זה, בכל מקרה בו נושא משרה יסיים את עבודתו בחברה, בטרם נזקף מלוא מענק הפרישה, יופחת מענק הפרישה ו/או חלק ממנו, בהתאמה.

9.6.4 העובד רשאי לוותר על רכיב משתנה הוני או במזומן ו/או על חלק ממנו, באופן בו רכיב זה, או חלקו, לא ייחשבו חלק משכרו של העובד לכל דבר ועניין ובפרט לעניין מגבלות על שכרו מכוח הוראות הדין.

9.6.5 לצורך קביעת יעדי תוכנית התגמול האישית, יקבע לכל בעל תפקיד מרכזי ערך מטרה, במונחים של אחוז מסוים מיעד הרווח, מהרווח בפועל או במונחי משכורות או שילוב בין הנ"ל, וזאת בהתחשב בבכירות בעל התפקיד המרכזי, תרומתו לחברה ומידת השפעתו על התוצאות הכספיות של כלל החזקות, וכל זאת למקרה שבעל התפקיד המרכזי עמד ב-100% מיעדי הרכיב המשתנה המדיד להלן ובכפוף לתקרת הרכיב המשתנה השנתי ולתנאי הסף האמורים לעיל ("**ערך מטרה**"). יובהר כי ערך המטרה ביחס לנושאי המשרה בחברה ייקבע על ידי האורגנים המוסמכים בהתאם לדין ויכול שיתייחס גם לרכיב המשתנה של המענק השנתי האיכותי.

9.6.6 בכפוף למגבלות ולתנאים המפורטים בסעיף 9.5 לעיל, לכל בעל תפקיד מרכזי, ככל שייקבעו **יעדי תוכנית התגמול**, כמפורט בסעיף 9.6.5 לעיל יקבע מקדם שישקף את אופן השגת כל אחד מיעדי תוכנית התגמול שנקבעו לבעל תפקיד מרכזי. המקדם האמור ביחס לכל אחד מהרכיבים יכול שיהיה נמוך מ-1 (אם בעל תפקיד מרכזי השיג רק חלק מיעדי התוכנית האישית) ויכול שיהיה גבוה מ-1 (אם ביצועי בעל תפקיד מרכזי עלו בפועל על אלו שנקבעו לו כיעד), ובלבד שערכו של המקדם לא יפחת מ-0.7 ולא יעלה על 1.5 כאשר בתוך הטווח האמור המקדם יכול שיחושב באופן שאינו ליניארי.

9.6.7 הדירקטוריון יהיה רשאי לבצע התאמות ביעדים וטווחי הזכאות במהלך השנה, בהתקיים נסיבות מיוחדות, כגון שינויים משמעותיים אובייקטיבים או אקסוגניים בסביבה העסקית ו/או רגולטורית בה פועלת החברה, בכפוף לדין.

9.6.8 הרכיב המשתנה השנתי המדיד המשולם במזומן יחושב עבור כל רכיב בנפרד, וסך סכומי מדדי הרכיב המשתנה השנתי המדיד המשולם במזומן, שיחושבו בגין כל הרכיבים, על פי המשקל היחסי שיקבע לכל רכיב, יהווה את הרכיב המשתנה השנתי המדיד המשולם במזומן המחושב לבעל תפקיד מרכזי הרלוונטי כמכפלה של ערך המטרה.

9.6.9 יעדי תוכנית התגמול השנתי המדיד שייקבעו לכל בעל תפקיד מרכזי לצורך תשלום המענק המשולם במזומן יהיו מבוססים על יעדים כמותיים ו/או איכותיים, וייגזרו, בין השאר, מתוכנית העבודה האסטרטגית של הקבוצה ו/או מתוכניות העבודה של היחידה הארגונית אליה משויך ו/או עליה ממונה בעל תפקיד מרכזי.

9.6.10 במסגרת יעדי תוכנית התגמול האישית ייכללו יעדים מבין היעדים המפורטים להלן, כולם או חלקם: יעד תשואה נכסי עמיתים במסגרתו יינתן ביטוי להישגי הקבוצה בניהול כספי העמיתים (בביטוח מנהלים, פנסיה וגמל) במדידה על פני תקופה שלא תפחת משלוש שנים בהשוואה ל-4 קבוצות הביטוח הגדולות האחרות (וביחס לגמל ביחס ל-4 קופות הגמל הגדולות ביותר, לפחות) ("**מדד תשואת עמיתים**"), יעד בתחום ניהול סיכונים, תשואה על ההון, יעדים עסקיים, מקצועיים ואחרים ברמת היחידה הארגונית וביניהם מדדים פיננסים חשבונאיים, ובין היתר: מדד רווחיות כגון LR ו-VNB; ערך גלום; מדדי תשואת עמיתים ומדד תשואה ביחס לכספי הנוסטרו; מדד צמיחה ושימור; מדדי תפעול ושירות; מדד של השלמת אבני דרך בפרויקטים משמעותיים; יעדי מטרה בתחום ניהול סיכונים, לרבות ציות לנהלים פנימיים, טיפול בהמלצות ביקורת פנים, וליקויי SOX, וציות להוראות הדין; ומדד של התייעלות בעלויות והוצאות ויעדים הנגזרים מתוכנית העבודה שאושרה בדירקטוריון.

9.6.11 מובהר כי יעדי תוכנית התגמול השנתי המדיד יכול שיהיו יעדים כמותיים ומדידים כאמור לעיל ברמת כלל החברה בלבד, כאשר היעדים של היחידה עליה ממונה בעל התפקיד המרכזי ו/או היעדים האישיים יובאו בחשבון בקשר עם המענק השנתי האישי (המענק האיכותי) ו/או בקשר עם המענק המיוחד כאמור בסעיף 12 להלן.

9.6.12 משקלם של המשתנים הפיננסים, משתני שוק ומשתנים חשבונאים מבין יעדי תוכנית התגמול השנתי המדיד יהיה לפחות 50%, למעט ביחס לפונקציות בקרה, כהגדרתן בחוזר התגמול.

9.6.13 מנכ"ל החברה יכול שיהיה זכאי גם לתגמול שנתי משתנה. במקרה כזה, ייקבעו יעדי תוכנית תגמול שנתי מדיד ייעודיים למנכ"ל החברה והם יובאו לאישור האסיפה הכללית (לאחר דיון ואישור בוועדת התגמול ובדירקטוריון) כחלק מאישור תנאי הכהונה והעסקה של המנכ"ל, ומדיניות התגמול תעודכן בהתאם.

9.6.14 פירוט היעדים בכל קטגורית מדידה וכן המשקל היחסי של כל אחת מקטגוריות המדידה יותאם לכל בעל תפקיד מרכזי, בהתאם לרמת הבכירות שלו ובהתאם ליחידה הארגונית אליה הוא משויך ו/או עליה הוא ממונה ויאושר, ביחס לנושאי המשרה, על ידי ועדת התגמול והדירקטוריון.

9.6.15 ביחס לבעל תפקיד מרכזי הנמנה על מי מהאוכלוסיות המפורטות בסעיף 9.7 להלן, ייכללו גם היעדים הרלבנטיים המפורטים בסעיף 9.6.10 להלן.

9.6.16 היעדים יכללו גם יעד/ים אשר תקופת המדידה שלהם תהיה ארוכה משנה אחת (כאשר ניתן לתת משקלות שונים לכל אחת מהשנים), יעד/ים הכוללים השוואה לחברות רלוונטיות אחרות בענף, וכן יעדים המביאים לידי ביטוי קריטריונים של ניהול סיכונים.

9.6.17 תקופת המדידה של יעד הקשור בתוצאות ניהול ההשקעות של החברה או של כספי חוסכים באמצעותה לא תפחת משלוש שנים.

9.6.18 ביחס ליעדים ארוכי טווח- בעת קביעת התגמול של בעל תפקיד מרכזי המועסק תקופה קצרה מתקופת המדידה שנקבעה עבור יעד מסוים, תקופת המדידה עבור בעל תפקיד מרכזי זה תוכל להיות קצרה ביחס לתקופת המדידה שנקבעה לבעלי תפקיד מרכזי אחרים.

9.6.19 ועדת התגמול והדירקטוריון רשאים לקבוע את תנאי הרכיב המשתנה המשולם במזומן בגין כל שנה, בהתאם לאמור במדיניות תגמול זו ובהתייחס למדדים המפורטים לעיל. למרות האמור ועדת התגמול והדירקטוריון לא יאשרו תגמול משתנה מותנה יעדי תוכנית תגמול, אלא בהינתן העדר הפסד בשנה בגינה ניתן תגמול משתנה.

9.7 **מתווה לקביעת בונוס שנתי מדיד לאוכלוסיות מיוחדות (בעלי תפקיד מרכזי)**

9.7.1 **בעלי תפקיד מרכזי המועסק בניהול השקעות בפועל** - בקביעת התגמול המדיד לבעל תפקיד מרכזי בתחום ניהול ההשקעות יילקחו בחשבון פרמטרים כגון עמידה ביעדי השקעה, תשואה מול סיכון ומדדי ייחוס רלבנטיים, ולגבי ניהול כספי חוסכים באמצעות החברה - גם התשואה של כספי החוסכים בהתחשב ברמת הסיכון שנלקחה ואופק הזמן למדידה.

תקופת המדידה של רכיב משתנה התלוי בתוצאות ההשקעות לא תפחת משלוש שנים. ואולם מובהר כי ביחס לבעלי תפקיד מרכזי המועסקים תקופה קצרה מתקופת המדידה שנקבעה, ניתן יהיה למדוד על פני תקופת זמן קצרה יותר. האמור בסעיף זה יחול גם ביחס לעוסקים בניהול השקעות בפועל שאינם בעלי תפקיד מרכזי.

9.7.2 **בעל תפקיד מרכזי, עובדים וגורמים העוסקים בתחום השיווק, המכירה והתיווך מול לקוחות** - בקביעת התגמול תינתן התייחסות למדיניות ניהול הסיכונים של החברה באופן שמנגנון התגמול לא יעודד חוסר הוגנות כלפי לקוחות החברה.

9.7.3 **בעל תפקיד מרכזי בתחום הפיקוח והבקרה** - במסגרת אישור היעדים הנבחנים לצורך קביעת המענק השנתי לבעלי תפקיד מרכזי בתחום הפיקוח והבקרה, יתן האורגן המאשר את היעדים את דעתו לכך, שהיחס בין התגמול המשתנה לבין התגמול הקבוע של בעלי תפקיד מרכזי בתחום הבקרה, יטה לטובת התגמול הקבוע בהשוואה ליחס זה אצל בעלי תפקיד מרכזי אחרים בחברה וכי שיעורו של התגמול הקבוע יהיה בשיעור של 55% לפחות.

10. רכיב משתנה - מענק שנתי איכותי

10.1 ועדת התגמול והדירקטוריון יהיו רשאים לאשר למי מבעלי התפקיד המרכזי, בגין שנת המענק, מענק אישי איכותי, שלא יעלה על 3 חודשי שכר בסיס לכל אחד מבעלי התפקיד המרכזי. מובהר כי המענק האישי האיכותי הוא בנוסף למענק השנתי המדיד לו יכול שבעל התפקיד המרכזי יהיה זכאי.

10.2 המענק האישי יתבסס על מדידה אישית וקריטריונים איכותיים שיכול ואינם ניתנים למדידה כמותית, בהתאם לתחומי אחריותו של בעל התפקיד המרכזי הרלבנטי, טיב עבודתו ותרומתו ארוכת הטווח, כגון: יישום ביצוע וקידום תוכניות ויעדים בתוכניות העבודה של החברה; התייעלות; ייזום, הובלה וקידום פרויקטים ותהליכים; ציות לדין ולרגולציה, ציות לנהלי החברה, ואי-חריגה מהותית ממדיניות שקבע הדירקטוריון; דוחות ביקורת שניתנו בקשר עם תחום אחריותו של בעל התפקיד המרכזי, שביעות רצון כללית.

10.3 במסגרת הדיון השנתי בדבר האפשרות להעניק מענק אישי שנתי (איכותי) לבעל תפקיד מרכזי תוצג הערכת המנהל הישיר ביחס לביצועי בעל התפקיד המרכזי, בקשר עם הנושאים האמורים לעיל, הרלוונטים לאותו בעל תפקיד מרכזי וביחס למבקר הפנימי, הערכת הביצועים תעשה על לאחר קבלת המלצת ועדת הביקורת ויו"ר הדירקטוריון.

10.4 הוראות אלו לעניין מענק שנתי איכותי למי מבעלי התפקיד המרכזי בחברה יחולו גם בגין הרכיב השנתי המשתנה בגין שנת 2019, ככל שיועניק רכיב משתנה שנתי כאמור, ובלבד שסך הרכיבים המשתנים בגין שנת 2019 במצטבר לא יעלו על 3 חודשי שכר ברוטו.

11. רכיב משתנה - תגמול הוני

11.1 הענקת תגמול הוני לעובדים בחברה נועדה לשתף אותם בתוצאות פעילותה של החברה ולהוות תמריץ חיובי להמשך מתן השירותים לחברה במסירות ומקצועיות לטווח ארוך.

11.2 בכפוף לאישור ועדת התגמול והדירקטוריון של החברה ושל כלל החזקות, החברה יכולה להציע לעובדים להשתתף בתוכנית להקצאת מניות חסומות ו/או מכשיר מבוסס מניות ו/או אופציות שניתנות למימוש למניות כלל החזקות (להלן: "**מכשיר הוני**"). במקרה של הענקת רכיב משתנה באמצעות אופציות, ועדת התגמול תנמק בהמלצתה את עדיפות מכשיר הוני זה על פני מניות. הדירקטוריון יהא רשאי לאפשר לבעל תפקיד מרכזי, לבחור בין תגמול משתנה המשולם במזומן לתגמול משתנה הוני, או לשילוב ביניהם, והכל כפי שיקבע על ידו.

11.3 בעת הענקת מכשיר הוני תקבע תקופת החזקה והבשלה מינימלית אשר ביחד לא תפחת משנתיים.

11.4 במקרה של הענקת רכיב משתנה באמצעות מכשיר הוני לבעלי תפקיד מרכזי, תיקבע הזכאות לתגמול משתנה הוני לבעלי תפקיד מרכזי על בסיס איזה מיעדי התגמול המפורטים בסעיף 9.6 לעיל ובמתכונת שתותאם למכשיר זה ויכול שיתווספו תנאים נוספים ("**יעדי הביצוע**").[17]

17. מובהר כי ביחס לתגמול הוני שהוענק קודם לאישור מדיניות תגמול זו, ימשיכו לחול התנאים הקבועים בתוכנית התגמול לשנת 2015 כמפורט בדיווח מיידי של כלל החזקות מיום 22 ביוני 2015 (אסמכתא 2015-01-054096).

11.5 התוכנית תכלול בין היתר את הפרטים הבאים:

11.5.1 **מחיר מימוש** - ככל שיוענקו אופציות, מחיר המימוש שלהן במועד ההקצאה לכל כתב אופציה שיוקצה לא יפחת מממוצע מחיר הסגירה של מניית כלל החזקות ב-30 ימי המסחר האחרונים בבורסה לניירות ערך בתל אביב בע"מ עובר למועד אישור ההקצאה על ידי ועדת התגמול ובכל מקרה לא יפחת ממחיר הסגירה של מניית כלל החזקות ביום המסחר האחרון בבורסה לניירות ערך בתל אביב בע"מ עובר למועד האמור.

11.5.2 **תקרה להטבה במועד המימוש** - ההטבה תוגבל בתקרה שלא תעלה על 300% ממחיר המניה, כך שאופן מימוש הזכויות של בעל התפקיד המרכזי, במכשירים הוניים יוגבל לשיעור שלא יעלה על 300% ממחיר המניה, לעומת מחירה במועד הענקת המכשיר ההוני (במניות חסומות העמידה בתקרה להטבה תיבחן במועד בחינת העמידה ביעדי הביצוע).

11.5.3 **מועד הפקיעה של כתבי האופציה** - מועד זה לא יהיה מאוחר מחלוף ארבע שנים ממועד ההבשלה של המנה ההונית האחרונה שהוענקה לניצע.

11.5.4 **תנאי מימוש, פקיעה והאצה** של כתבי האופציה או של מניות חסומות במקרה של עזיבת החברה (עקב פיטורין, התפטרות ומקרי מוות או נכות חו"ח), ככל שיחולו.

11.5.5 **התגבשות הזכאות לרכיב ההוני** - הזכאות לתגמול ההוני והיקפו, ייקבעו בסמוך לאחר פרסום הדוחות הכספיים השנתיים של כלל החזקות בגין השנה הרלבנטית. זכאות כאמור, תקבע בהתאם לעמידה ביעדי הביצוע שנקבעו כאמור.

11.5.6 **חלוקת ההקצאה למנות** - ההקצאה של התגמול ההוני יכול שתיעשה בדרך של הענקות שנתיות או בהקצאה מראש למספר שנים, כאשר השווי של התגמול ההוני ייקבע במועד ההענקה. לצורך קביעת יחס קבוע משתנה, כמפורט בסעיף 6.6 לעיל, חישוב שווי התגמול ההוני לשנה יבוצע באופן שהשווי של תגמול הוני שהוענק בגין שנה מסוימת, כפי שהוא במועד ההענקה, ייוחס במלואו לשנה שבגינה ניתן וזאת בהתאם לממוצע שווי תגמול ההוני שניתן בגין אותה שנה ואולם במקרה בו תבוצע הקצאה מראש למספר שנים, בגין אותן שנים, תהא רשאית החברה, בכפוף להוראות כל דין, לחלק את השווי הכולל כפי שהוא במועד ההענקה באופן זהה לכל אחת מהשנים. יובהר כי אין באמור כדי לגרוע מהוראות חוק תגמול בכירים.

11.6 במקרה של עמידה ביעדי הביצוע שהקנו זכאות לקבלת רכיב ההוני, תותנה האפשרות למימוש המכשיר ההוני בתנאי סף למימוש חלק נדחה שייקבעו מראש בהתאם לסעיף 14.6 להלן למדיניות תגמול זו.

12. *מענקים מיוחדים*

12.1 הדירקטוריון וועדת התגמול יהיו רשאים להחליט מעת לעת על מתן מענק חד-פעמי, בין היתר, בגין מאמצים ניכרים מצד בעל התפקיד המרכזי, לרבות במסגרת ביצוע עסקה שאינה במהלך העסקים הרגיל של החברה. מענק מיוחד כאמור, יינתן בנסיבות מיוחדות (להלן: "**מענק מיוחד**").

12.2 מענק מיוחד כאמור לא יעלה על 3 חודשי שכר בסיס ובמקרים מיוחדים לא יעלה על 6 חודשי שכר בסיס. יובהר כי ככל שמתחייב על פי דין, במקרה שמענק כאמור ינתן בדיעבד, ללא שנקבעו יעדים מראש בגינו, הרי שמענק זה, יבוא במקום, כל או חלק, מהמענק האישי האיכותי בגין אותו בעל תפקיד מרכזי.

12.3 ככל שישולם מענק מיוחד לבעל תפקיד מרכזי, הוא נפרד ואינו קשור למתווה לקביעת רכיב משתנה אישי. המענק ישולם במזומן אולם יהיה כפוף להוראות לגבי היחס בין הרכיב המשתנה לרכיב הקבוע ולהסדרי התשלום שנקבעו לגביו, לרבות פריסה, החלות לגבי בעל תפקיד מרכזי בהתאם למדיניות תגמול זו.

12.4 כמו כן, המנכ"ל יהיה רשאי להחליט מעת לעת על מתן מענק שימור לעובד מפתח. ביחס לעובד מפתח שהינו בעל תפקיד מרכזי, מענק זה יהיה מותנה בהמשך תקופת העסקה, יוגבל לעד 6 חודשי שכר בסיס בגין התחייבות לתקופת העסקה של שנתיים לפחות ולא ינתן יותר מאשר פעם אחת, במהלך תקופה של חמש שנים. מענק השימור יכול ולא יהיה מותנה בתנאים נוספים ולא תחול לגביו חובת הפריסה כמפורט בסעיף 14 להלן ואולם ויחולו לגביו הוראות סעיפים 9.6.2, 14.11 ו-15.

13. *הזכאות לרכיב משתנה בגין תקופת העסקה חלקית*

במקרה בו בעל תפקיד מרכזי יעבוד בחברה רק חלק מהשנה הקלנדארית הרלוונטית לחישוב הזכאות לרכיב משתנה, עקב סיום הסכם העסקה או פיטורים, יהיה בעל התפקיד המרכזי זכאי לחלק יחסי מהרכיב המשתנה בגין אותה שנה בהתאם לתקופת עבודתו בחברה בשנה כאמור מתוך השנה הקלנדארית הרלוונטית בכללותה (על בסיס חישוב יומי וכולל תקופת הודעה מוקדמת). במקרה בו בעל התפקיד המרכזי יעבוד רק חלק מהשנה הקלנדארית הרלוונטית לחישוב הזכאות לרכיב משתנה, עקב תחילת העסקה בחברה, החברה תהיה רשאית לשלם לו תגמול משתנה מלא, בגין אותה שנה ובלבד שעבד לפחות שישה (6) חודשים באותה שנה.

מנכ"ל החברה יהיה רשאי לאשר זכאות לרכיב משתנה בגין תקופת העסקה חלקית גם במקרה של התפטרות.

אין באמור לעיל, כדי לגרוע מיתר ההסדרים החלים על הרכיב המשתנה בהתאם למדיניות תגמול זו.

14. פריסת רכיב משתנה שנתי לבעל תפקיד מרכזי

14.1 ככל שסך התגמול לבעל תפקיד מרכזי בגין שנה מסוימת אינו עולה על התקרה לתשלום וסך הרכיב המשתנה אינו עולה על 40% מהרכיב הקבוע באותה שנה, לא יחול מנגנון הפריסה והדחיה האמור בסעיף זה. ככל שתידרש פריסה יחולו ההוראות המפורטות להלן.

לעניין זה, "**תקרה לתשלום**" - כהגדרתה בסעיף 32(17) לפקודת מס הכנסה [נוסח חדש];

14.2 50% (וביחס למנכ"ל 45%) מהמענק המשתנה המשולם במזומן ו/או מהמענק המשתנה ההוני ישולם בתשלום אחד או יותר בסמוך לאחר מועד אישור הדוחות הכספיים של כלל החזקות בגין אותה שנה או במועד מאוחר יותר שייקבע (להלן: "**מועד התשלום ראשון**").

14.3 יתרת המענק המשתנה המשולם במזומן ו/או המענק המשתנה ההוני, (50% וביחס למנכ"ל 55%), תידחה ותיפרס לשלושה תשלומים שווים (בשיטת הקו הישר), על פני שלוש השנים העוקבות (להלן: "**תשלום נדחה**", "**שנות השיחרור**").

14.4 בחינת פריסת המרכיב המשתנה תחול על הרכיב המשתנה כמכלול באופן שפריסה של רכיב מסוים ברכיב המשתנה עשויה לבוא כנגד אי פריסה של רכיב אחר בתגמול המשתנה ובלבד שהתגמול המשתנה הכולל ייפרס כאמור לעיל.

14.5 התשלומים הנדחים במזומן יהיו צמודים למדד. לעניין סעיף זה: "**מדד הבסיס**" -המדד הידוע במועד התשלום הראשון של הרכיב המשתנה השנתי. התשלומים הנדחים יכול ויישאו ריבית, בשיעור שיקבע על ידי הדירקטוריון.

14.6 כל רכיב תגמול משתנה נדחה ישולם לבעל תפקיד מרכזי או יהיה ניתן למימוש על ידו, לפי העניין, רק במקרה בו במועד ההבשלה עמדה החברה ביחס כושר פירעון מינימלי, כפי שנדרש במועד התשלום הראשון של הרכיב המשתנה. לא עמדה החברה ביחס האמור, תידחה הבשלת חלק המענק הנדחה הרלבנטי למועד הבא שבו תעמוד החברה ביחס זה, וזאת בהתאם ליחס הידוע האחרון שתפרסם החברה ולרבות פעולות הוניות שיבוצעו עד למועד הפרסום.

14.7 עוד יובהר, כי במקרה של סיום יחסי עובד-מעביד, לא יוקדמו תשלומים נדחים, להם זכאי בעל תפקיד מרכזי בגין השנים הקודמות והוראות סעיף זה יחולו עליהם ועל הרכיב המשתנה לו זכאי בעל תפקיד מרכזי בגין השנה שבמהלכה הסתיימו יחסי עובד-מעביד (אם וככל שיהיה זכאי). תשלום נדחה, אשר שולם לאחר סיום יחסי עובד-מעביד, אינו בגדר "מענק פרישה".

14.8 על אף האמור לעיל, במקרה של סיום העסקת בעל תפקיד מרכזי עקב מוות, נכות או מחלה קשה, לא יחולו ההוראות האמורות לעיל לעניין פריסת תגמול משתנה[18], ובעל התפקיד המרכזי ו/או שאיריו יהיו זכאים לקבל את היתרה הנדחית בתשלום מיידי. האמור לעיל יחול גם במקרה של מוות, נכות או מחלה קשה כאמור של בעל תפקיד מרכזי שפרש מתפקידו בחברה.

14.9 **איסור גידור** - החברה תפעל לכך שבעל תפקיד מרכזי יתחייב כי לא ייצור הסדרי גידור פרטיים, המבטלים את השפעת הרגישות לסיכון הגלומה ברכיב המשתנה בתגמולם.

14.10 הוראות אלו לעיל לעניין תנאי הבשלת חלק רכיב התגמול המשתנה יחולו, בהתאמה, גם ביחס לתגמול משתנה נדחה מכוח מדיניות התגמול הקודמת של החברה, ועל אף האמור לעניין זה במדיניות התגמול הקודמת הנ"ל.

14.11 **ביטול או הפחתת רכיב משתנה שנתי לבעל תפקיד מרכזי על פי שיקול דעת**

במועד קבלת ההחלטה על התגבשות הזכאות לתגמול המשתנה השנתי, בנוסף לדרישה לעמידה בתנאי הסף, במקרים מיוחדים וחריגים ומנימוקים שיצוינו, הדירקטוריון, לאחר קבלת המלצת ועדת התגמול, יהיה רשאי להפחית מסכומי הרכיב המשתנה השנתי של בעל תפקיד מרכזי, ואף לבטלו כליל במקרים הבאים:

- לצורך שמירה על יציבות גוף מוסדי ועל איתנות הונו העצמי.
- במועד תשלום הרכיב המשתנה כלל ביטוח אינה עומדת ביחס כושר פירעון מינימלי, בהתאם ליחס הידוע האחרון שפירסמה החברה ולרבות פעולות הוניות שבוצעו עד למועד פרסום יחס כושר הפירעון.
- במקרה של תשואות שליליות בכספים המנוהלים על ידי החברה עבור עמיתים ומבוטחים, שהינן לפי שיקול דעת הדירקטוריון חריגות לרעה באופן משמעותי ביחס לשוק.

במידה שנערכה הפחתה במענקים עקב צרכי הקבוצה כאמור, יהא רשאי הדירקטוריון לנייד את המענקים שהופחתו לשנים הבאות, ויהא רשאי לקבוע כי תשלומם בשנים הבאות יהא כפוף לעמידה בתנאי הסף הרלבנטיים באותן שנים, כאמור בסעיף 9.4 לעיל.

18. לרבות מענקי פרישה, תשלומים נדחים ו/או אופציות.

15. השבת סכומים על בסיס נתונים שהתבררו כמוטעים

15.1 בעל תפקיד מרכזי יחזיר לחברה, סכומים ששולמו לו כרכיב משתנה, במסגרת תנאי כהונתו והעסקתו (להלן: "**השבה**"), וזאת בתנאים שייקבעו, ובהתקיימותן של נסיבות חריגות במיוחד.

15.2 בלי לגרוע מכל סעד העומד לחברה על פי דין, ועדת התגמול והדירקטוריון יקבעו תנאים ונסיבות לביצוע השבה, זהות המשיבים, לרבות סכומי ההשבה או שיעורי ההשבה ההולמים סוגי נסיבות שונים, בהתאם ובכפוף לאמור בחוזר התגמול, כפי שיהיה מעת לעת, שיכללו, לכל הפחות, את אלה:

(א) שולמו לבעל תפקיד מרכזי סכומים, על בסיס נתונים שהתבררו כמוטעים והוצגו מחדש בדוחות הכספיים של החברה או של קופת גמל שבניהולה (ובלבד שלא מדובר בתיקון הנובע מתיקון ו/או עדכון שחל בהוראות התקינה החשבונאית) ולאור הצגתם מחדש של הנתונים היה אמור להיות משולם לבעל התפקיד המרכזי סכום נמוך מזה ששולם בפועל;

(ב) שולמו לבעל תפקיד מרכזי סכומים, בהתחשב ברמת סיכון שהתברר כי לא שיקפה באופן מהותי את החשיפה בפועל של החברה או של כספי חוסכים באמצעותה, ולאור רמת הסיכון היה אמור להיות משולם לו סכום נמוך מזה ששולם בפועל;

(ג) קביעה של ועדת תגמול כי בעל תפקיד מרכזי היה שותף להתנהגות שגרמה נזק חריג לחברה או לחוסכים באמצעותה, לרבות: הונאה או פעילות לא חוקית אחרת, הפרת חובת אמונים, הפרה מכוונת או התעלמות ברשלנות חמורה ממדיניות החברה, כלליה ונהליה.

לעניין זה, "**נזק חריג**" ובכלל זה, הוצאה כספית משמעותית בשל קנסות או עיצומים שהוטלו על החברה על ידי רשויות מוסמכות על פי דין, או על פי פסק דין, פסק בורר, הסדר פשרה וכדומה. לעניין זה מובהר כי נזק לא יחשב כנזק חריג (למעט במקרים של הכרעה שיפוטית בהונאה או הפרת חובת אמונים), ככל שסכומו אינו עולה על 5% מההון העצמי של החברה במועד קרות הנזק החריג. לגבי נזק העולה על הסף האמור תבחן הגדרתו כנזק חריג בהתאם לנסיבות העניין.

הנזק החריג ייוחס לשנה בה בוצע המעשה בגינו נגרם הנזק ולפיכך יובהר כי תשלומו של הנזק החריג לא ייחשב כהוצאה בשנה השוטפת לעניין חישוב המענק השוטף, והכל לפי קביעת ועדת התגמול.

15.3 לגבי בעל תפקיד מרכזי, שאינו מנכ"ל, שוועדת התגמול קבעה שלא הייתה לו השפעה מהותית על הנסיבות המפורטות בסעיפים 14.2(א)-(ב) לעיל, ניתן שלא לדרוש השבה וחלף זאת, לקזז את הסכומים כאמור מסכום רכיבים משתנים שישולמו לבעל התפקיד בעתיד, אם וככל שישולמו.

15.4 אם יתברר כי לא שולם, בחלקו או במלואו, רכיב מתנאי כהונה והעסקה לבעל התפקיד המרכזי על בסיס נתונים שהתבררו כמוטעים והוצגו מחדש בדוחות הכספיים של החברה או של כלל החזקות או של קופות הגמל (ובלבד שלא מדובר בתיקון הנובע מתיקון ו/או עדכון שחל בהוראות התקינה החשבונאית), או בהתחשב ברמת סיכון שהתברר כי לא שיקפה באופן מהותי את החשיפה בפועל של החברה או של כלל החזקות או של כספי חוסכים באמצעותה, ולאור הצגתם מחדש של הנתונים או של רמת הסיכון היה אמור להיות משולם לבעל התפקיד המרכזי סכום גבוה מזה ששולם בפועל, תזכה החברה את בעל התפקיד המרכזי בחלק התשלום החסר ותעמיד לזכותו כל זכות שהייתה עומדת לו אילו היה מחושבים תנאי הכהונה והעסקה מלכתחילה על בסיס הנתונים או רמת הסיכון כפי שהוצגו מחדש.

15.5 ועדת התגמול והדירקטוריון יקבעו אם התקיימו נסיבות חריגות להשבה כאמור לעיל ואת סכום ההשבה; ההחלטה בדבר קיומן של נסיבות חריגות וסכום ההשבה ייקבעו בשים לב, בין היתר, לנזק, לאחריות בעל התפקיד, סמכויותיו, מידת מעורבותו והצעדים שנקט למניעת הנזק.

15.6 ועדת התגמול והדירקטוריון יהיו רשאים לקבוע את מועדי ההשבה כך שיתבצעו תוך תקופה סבירה בהתחשב בגודל הסכום אותו נדרש להשיב.

15.7 החברה תנקוט באמצעים העומדים לרשותה, בנסיבות העניין, לרבות באמצעים משפטיים, להשבת סכומים הטעונים השבה לפי סעיף זה.

15.8 סכומים ששולמו לבעל תפקיד מרכזי יהיו ברי השבה למשך תקופה של חמש שנים ממועד הענקת הרכיב המשתנה, לרבות לגבי רכיבים נדחים (להלן: "**תקופת ההשבה**"). ואולם, תקופת ההשבה לגבי רכיב משתנה ששולם לנושא משרה כהגדרתו בחוק החברות, תוארך בשנתיים נוספות, אם במהלך תקופת ההשבה קבעו ועדת תגמול והדירקטוריון כי התקיימו נסיבות המחייבות השבה, כמפורט להלן:

15.8.1 החברה פתחה בהליך בירור פנימי לגבי כשל מהותי;

15.8.2 אם נודע לחברה שרשות מוסמכת, לרבות רשות מוסמכת מחוץ לישראל, פתחה בהליך בירור מנהלי או חקירה פלילית כנגד החברה או נושאי משרה בה;

15.8.3 רשות מוסמכת פתחה בהליך בירור כאמור בקשר עם הונאה או הפרת חובת אמונים של נושא משרה בחברה.

15.9 מובהר כי בעל תפקיד מרכזי לא יידרש להשיב לחברה סכומים העולים על התשלום שקיבל בפועל (נטו ממס).

15.10 **דיווח לממונה**

15.10.1 החברה תדווח לממונה, על התקיימות נסיבות להשבה לפי סעיף 15 זה בתוך 30 ימי עסקים ממועד הקביעה. לדיווח יצורף פרוטוקול ועדת תגמול.

15.10.2 החברה תדווח לממונה בתום כל שנה קלנדארית על אמצעים שננקטו על ידה להשבת סכומים ועל סכומים שהושבו, ככל שננקטו או הושבו, לפי העניין, היה והתקיימו לגבי בעלי תפקיד מרכזי בה נסיבות להשבה.

15.11 על אף האמור לעיל, כאשר סך התגמול המשתנה שהוענק לבעל תפקיד מרכזי בגין שנה קלנדארית אינו עולה על 1/6 מהרכיב הקבוע באותה שנה, אין חובה להפעיל על הרכיב המשתנה בגין אותה שנה את מנגנון ההשבה.

16. תנאים נלווים והטבות נוספות לעובדים (לרבות נושאי משרה)

16.1 מעבר לאמור במדיניות זו, התגמול לעובדים עשוי לכלול מרכיבים נוספים שהחברה נוהגת לעיתים להעניק לכלל עובדיה, או לחלק מהם, כגון: החזר הוצאות, חניה, שי לחגים, השתלמויות, הנחה ברכישת מוצרי החברה, נופשים וכו'.

16.2 החברה תהיה רשאית, ובמקרים הנדרשים על פי דין - חייבת, לאשר לעובדים, לפי העניין תנאים נלווים נוספים לשכר הבסיס, בין היתר, כמפורט להלן:

16.2.1 **הפרשות פנסיוניות וביטוח אובדן כושר עבודה** - החברה תהיה רשאית להפריש עבור העובד בגין מלוא שכרו, הפרשות למוצר פנסיוני שייבחר על ידי העובד בהתאם להוראות הדין. ביצוע הפרשות החברה לביטוח פנסיוני יותנה בניכוי מתאים של חלק העובד בהפרשות מתוך שכרו של העובד ויכול שיהיה על כל או חלק מרכיבי התגמול, כולל על רכיבים נלווים נוספים הנכללים בשכר הבסיס ו/או מגולמים בו. בנוסף, החברה רשאית לבטח את העובד בביטוח אובדן כושר עבודה ולהשתתף בעלות ביטוחים נוספים / לממנם. החברה רשאית להתיר לעובד להמיר את סכומי ההפרשה בגין תגמולים שמעבר לתקרת השכר המוכרת לצרכי מס על פי הדין, לתשלום שכר, באופן שעלות העסקתו לחברה לא תגדל.

16.2.2 **פיצויי פיטורין** - ביחס לבעל תפקיד מרכזי - החברה תהיה רשאית לשלם פיצוי פיטורין מלאים הן בפיטורין והן בהתפטרות.

16.2.3 **קרן השתלמות** - החברה רשאית להפריש לקרן השתלמות בהתאם לשיעורים המוכרים על פי הדין ותעביר סכומים אלו לקרן השתלמות על פי בחירתו של העובד על בסיס מלוא שכר הבסיס. העובד יהיה רשאי להמיר את סכומי ההפרשה שמעבר לתקרת השכר המוכרת לצרכי מס על פי הדין, לתשלום שכר, באופן שעלות העסקתו לחברה לא תגדל.

16.2.4 **רכב** - החברה רשאית להעמיד לרשות העובדים ולשימושם רכב כמקובל בענף, אשר ישמש, בין היתר, לצורך מילוי תפקידם ויתכן שאף בתוספת גילום מלא. החברה תהיה רשאית לשאת בהוצאות הכרוכות בשימוש ובאחזקת הרכב והכל לפי הנהלים הנהוגים בחברה. החברה תהיה רשאית להעניק לעובד תשלום שווה ערך חלף האמור.

16.2.5 **תקשורת** - החברה רשאית להעמיד לרשות העובד טלפון נייד לשימושו האישי על פי בחירת החברה כמקובל בחברה. כמו כן, החברה תהיה רשאית להעמיד לעובד אמצעי מיכון (מחשב נייד וכדומה) לצורכי עבודתו בהתאם לנהלי החברה.

16.2.6 **ארוחות / אש"ל** - החברה תהיה רשאית לאפשר לעובד לעשות שימוש בהסדר תשלום עבור ארוחות ואש"ל במהלך שעות העבודה וכן תהיה זכאית לאפשר החזר הוצאות, כפי שיקבע בנהלי החברה, מעת לעת.

16.2.7 **חופשה שנתית** - החברה תהיה רשאית להעניק לעובד חופשה שנתית בהיקף שלא יעלה על 25 יום בשנה ובכל מקרה לא פחות מהקבוע בדין. החברה תהיה רשאית לאפשר לעובד לצבור ולפדות ימי חופשה שנתית כפי שיקבע בנהלי החברה, מעת לעת.

16.2.8 **חופשת מחלה** - עובד יהיה זכאי להעדר מהעבודה בשל מחלה על פי הוראות חוק דמי מחלה. החברה תהיה רשאית לשלם לעובד תשלום מלא עבור ימים בהם נעדר מהעבודה עקב מחלה החל מיום ההיעדרות הראשון כפי שיקבע בנהלי החברה, מעת לעת. עובד יהיה זכאי לצבור ימי מחלה כפי שיקבע בנהלי החברה, אולם לא יהיה זכאי לפידיון ימי מחלה.

16.2.9 **דמי הבראה** - החברה תהיה רשאית לשלם לעובד דמי הבראה בסכום המקובל בחברה, אך לא פחות מהקבוע בדין.

16.2.10 החברה תהיה רשאית לשלם עבור העובדים **דמי חבר** לאגודות מקצועיות.

16.2.11 החברה תהיה רשאית לשלם עבור העובדים **דמי מינוי** לעיתונים ולספרות מקצועית.

16.2.12 החברה תהיה רשאית לשלם עבור השתלמויות, פרסי עידוד, הצטרפות לנסיעת תמרוץ לסוכנים, בדיקות סקר ופעילות רווחה.

16.2.13 גילום שווי למס בגין איזה מהזכויות הנלוות ו/או הסוציאליות, כמפורט לעיל.

16.2.14 **פטור, שיפוי וביטוח לנושא משרה**

16.2.14.1 החברה תהיה רשאית להעניק כתבי שיפוי בנוסח שיוחלט על ידה, וביחס לנושאי משרה - בנוסח שאושר ו/או יאושר על ידי האסיפה הכללית של בעלי המניות של כלל החזקות. ככל שהחברה תבקש לערוך שינוי בכתבי השיפוי, מכל סיבה שהיא, יביאו החברה ו/או כלל החזקות, לפי העניין, את כתבי השיפוי המתוקנים לאישור בפני האורגנים המוסמכים בהתאם להוראות הדין.

16.2.14.2 בלי לגרוע מהאמור לעיל, החברה תהיה רשאית לרכוש לנושאי המשרה בקבוצה ביטוח אחריות נושאי משרה וזאת, בסכומי ביטוח שלא יעלו על 400 מיליון דולר, עלות הפרמיה השנתית וגובה ההשתתפות העצמית בגין הפוליסה כאמור יהיו בהתאם לתנאי השוק במועד עריכת הפוליסה הרלוונטית, ובעלות שאינה מהותית לחברה.

16.2.14.3 החברה תהיה רשאית לרכוש ביטוח נושאי משרה מסוג Run Off במקרה של העברת שליטה בחברה ו/או בחברה בת.

16.2.14.4 החברה תהיה רשאית להעניק פטור מאחריות לנושאי המשרה בחברה, בכפוף לקבלת האישורים הנדרשים להענקת הפטור לפי הדין. פטור כאמור לא יחול על החלטה או עסקה שבה לבעל השליטה או לנושא משרה כלשהו בחברה (גם נושא משרה אחר מזה שעבורו מוענק כתב הפטור) יש בה עניין אישי.

17. הסדרי פרישה

מענק פרישה ביחס לנושאי משרה

17.1 מעבר לתשלום פיצויי פיטורים, ובכפוף לתנאי הזכאות הנקובים בסעיף 17.6 להלן, החברה תהיה רשאית להעניק לנושא משרה מענק פרישה חד-פעמי שווה ערך לגובה של עד 4 חודשי שכר בסיס. גובה מענק הפרישה האמור יקבע במועד חתימת הסכם העסקה עם נושא המשרה או לאחר מכן ובלבד שלא יקבע בסמוך למועד פרישתו. בנוסף, בעת סיום יחסי עובד-מעביד תהיה החברה רשאית, בהחלטת האורגנים המוסמכים, להגדיל לנושא המשרה את מענק הפרישה וזאת בגובה של עד 2 חודשי שכר בסיס למענק פרישה נוספים. כמו כן, לחברה שמור שיקול דעת מיוחד להגדלת מענק הפרישה במקרה שבו נושא המשרה עבד בחברה (לרבות בחברות קשורות) במשך תקופה העולה על 15 שנה וזאת בגובה של עד 2 חודשי שכר בסיס למענק פרישה נוספים. לחלופין, במקום מענק הפרישה הנזכר לעיל, במקרים חריגים ויוצאי דופן, רשאית החברה לקבוע כי במקרה שבו נושא משרה עבד בחברה (לרבות בחברות קשורות) במשך תקופה העולה על 15 שנה, יהיה זכאי נושא המשרה לפיצויי פיטורין סטטוטוריים מוגדלים בגובה של עד 200% בכפוף לתנאים שייקבעו וזאת חלף כל מענק (הסתגלות או פרישה) כאמור בסעיף זה לעיל.

17.2 החברה תהא רשאית להתנות בהסכם עם העובד כי במקרה בו העובד לא ביצע את עבודתו לשביעות רצון החברה בתקופת ההודעה המוקדמת, במקרה של הפרת חובת אי התחרות כן במקרה של שלילה על פי דין של זכאות העובד לפיצויי פיטורים העובד לא יהיה זכאי למענקי פרישה כאמור לעיל.

17.3 במסגרת השיקולים והקריטריונים שתשקול החברה באשר לקביעת ולהגדלת מענק הפרישה, כאמור לעיל, יילקחו בחשבון איזה מבין השיקולים הבאים המתייחסים, בין היתר לנסיבות הפרישה, תקופת הכהונה, תפקידיו, כישוריו, ביצועי החברה בתקופת הכהונה ותרומתו של נושא המשרה להשגת יעדי החברה, להשאת רווחיה, ולניהול כספי החוסכים באמצעותה, התגמול השנתי שקיבל במהלך תקופת הכהונה, וכן המלצת מנכ"ל החברה.

17.4 מענק הפרישה[19] יסווג כרכיב משתנה וייפרס בהתאם לאמור במדיניות תגמול זו לעניין מענק פרישה, כמפורט להלן. למען הסר ספק מובהר כי התאמות שיבוצעו בהפרשות למענק הפרישה במהלך שנות ההעסקה, לא ייבדקו לצורך קביעת יחס קבוע משתנה, כמפורט בסעיף 6.6 לעיל.

17.5 קביעת תנאי פרישה לנושאי משרה יהיו בכפוף לאישור הדירקטוריון, לאחר שקיבל את אישור ועדת התגמול.

17.6 תשלום תנאי פרישה משתנים כאמור אשר עולה על סך של שלוש חודשי שכר בסיס, יהיה כפוף להסדרי דחיית תשלומים מעבר למועד עזיבת נושא המשרה, וכמו גם להפעלת מנגנוני התאמה לביצועים בדיעבד, כמפורט בסעיף 15 לעיל.

17.7 אין בהוראות סעיף זה כדי לגרוע מזכויות קיימות או נצברות, לרבות זכויות בגין תנאי פרישה.

17.8 נושא משרה לא יהיה זכאי למענק פרישה במקרה שסיום יחסי העבודה נבע מהתפטרותו בתוך שנתיים מתחילת עבודתו (אך למעט אם ההתפטרות אירעה בתוך 12 חודשים ממועד העברת שליטה בחברה).

17.9 היקף המענק המפורט לעיל הוא ההיקף המקסימלי שיהיה בסמכות ועדת התגמול והדירקטוריון לקבוע בהתאם לעקרונות המפורטים לעיל.

18. הסדרים בסיום עבודה

18.1 **אי תחרות**

18.1.1 נושאי המשרה יתחייבו בכתב, במועד חתימתם על הסכם העסקה בחברה, להימנע מתחרות עם החברה, בתחום עסקיה, למשך תקופה של מספר חודשים (בין 3 ל-9 חודשים ממועד סיום יחסי עובד מעביד) כפי שייקבעו בהסכם העסקה. ככל שהחברה תסכים לקצר את תקופת ההודעה המוקדמת ולסיים יחסי עובד מעביד, החברה תהא רשאית למנות את תקופת אי התחרות החל ממועד סיום העסקה שיקבע.

18.1.2 בכפוף להוראות ההסדר התחיקתי, תשלום בגין תקופת התחייבות לאי תחרות לא ייחשב כמענק פרישה, ככל שנמנע מהעובד לעבוד בתקופה זו בחברות מתחרות בתחום עיסוקה של החברה.

18.2 **הודעה מוקדמת**

18.2.1 בעל תפקיד מרכזי יהיה זכאי לתקופת הודעה מוקדמת שלא תעלה על 6 חודשים ובמקרים מיוחדים לא תעלה על 9 חודשים. תקופת ההודעה המוקדמת לכל נושא משרה תקבע על ידי הדירקטוריון בהמלצת ועדת התגמול טרם חתימת הסכם העסקה עם נושא המשרה.

18.2.2 במהלך תקופת ההודעה המוקדמת יידרש בעל התפקיד המרכזי להמשיך ולמלא את תפקידו, אלא אם יחליט המנכ"ל לשחרר אותו ממחויבות זו, באופן מלא או חלקי, והוא יהיה זכאי להמשך כל תנאי הכהונה וההעסקה ללא שינוי.

19. תגמול בגין מענק פרישה שהוא מעבר לתגמולים בגין סיום העסקה שנקבעו לכלל העובדים והמועסקים בחברה.

19. עובדים במיקור חוץ של פעילות מהותית

במסגרת הסכמי התקשרות של החברה עם ספקים לגבי "מיקור חוץ" של "פעילות מהותית" (כהגדרתם של המונחים בסעיף 1 לפרק 6 לחלק 3 בשער 5 לחוזר המאוחד), יובטח כי מנגנון התגמול של עובדים המועסקים על ידי נותן שירות במיקור חוץ בשל עיסוקם בקשר להסכם ההתקשרות כאמור, שיש להם השפעה על פרופיל הסיכונים של החברה או על כספי חיסכון המנוהלים באמצעותה, יהיה עקבי עם עקרונות מדיניות תגמול זו ולא יכלול מנגנונים המעודדים נטילת סיכונים עודפים.

20. תנאי תגמול לעובדי חברה (שאינם בעלי תפקיד מרכזי)

20.1 מרבית העובדים בחברה מועסקים על פי הסכם קיבוצי כפי שנקבע מעת לעת (להלן: "**ההסכם הקיבוצי**"). אין באמור במדיניות זו כדי לגרוע מהוראות ההסכם הקיבוצי התקף, במועד אישור המדיניות ויחולו לגביה הוראות סעיף 22.2 להלן, ביחס להסכמים קיימים.

20.2 החברה תשלם לעובד את כל התנאים הנלווים הקבועים בחוק ובהתאם לתנאי העסקתו. למען הסר ספק, אין באמור לעיל כדי להטיל על עובדים, שאינם בעלי תפקיד מרכזי, מגבלות שהוטלו בהתאם לחוזר התגמול ביחס לנושאי משרה ו/או ביחס לבעלי תפקיד מרכזי ולמעט אם נקבע אחרת בחוזר התגמול.

20.3 עובדי החברה אשר אינם בעלי תפקיד מרכזי, יהיו כפופים להוראות המתייחסות אליהם בסעיפים 5.3, 5.4 ו-8 למדיניות זו, וכן יחולו ההוראות המפורטות להלן.

20.4 המשכורת החודשית של כל עובד, תקבע בין השאר בהתייחס, לתפקיד אליו העובד מתמנה או בו הוא מכהן, הסמכות והאחריות הכרוכות בתפקיד, וכן בשים לב להשכלתו, כישוריו, מומחיותו, ניסיונו המקצועי, הישגיו והסכמים קודמים עם העובד (ככל שקיימים) וניתן יהיה להצמידה למדד.

20.5 **תקציב המענק השנתי**

20.5.1 בכפוף לעמידה בתנאי הסף, דירקטוריון החברה יהיה רשאי, לאחר קבלת המלצת ההנהלה, לקבוע את תקציב המענקים הכולל השנתי (להלן: "**תקציב המענק השנתי**").

20.5.2 היקף המענק השנתי האישי לכל עובד בחברה ייקבע בהתאם לשיקול דעת הנהלת החברה, במונחים של מספר משכורות חודשיות או אחוז שכר או אחוז מיעד הרווח או מהרווח בפועל.

20.5.3 ככל הניתן, היקף המענק השנתי לכל עובד יהיה בשים לב לציון הערכה שנקבע לעובד בהתאם לעמידתו בפרמטרים שונים על פי מנגנון ההערכה הנהוג בחברה ויכול שיקח בחשבון את בכירותו בחברה.

20.5.4 במסגרת קביעת תשלום המענק השנתי לכל עובד, תלקח בחשבון הערכת העובד על ידי המנהל, עמידתו ביעדים שהוצבו לו וכן התנהלותו, לחיוב ולשלילה, בקשר עם הקפדה על מילוי הוראות דין ונהלים פנימיים של החברה ותיקון ליקויים שהתגלו בדוחות ביקורת פנים בתחום אחריותו.

20.6 **מתווה לקביעת רכיב משתנה שנתי**

ההחלטה על תשלום רכיב משתנה לעובדים שאינם בעלי תפקיד מרכזי בגין שנה מסוימת, מותנית בהתקיימות תנאי הסף כאמור בסעיף 9.5.1 לעיל. על אף האמור, בנסיבות מיוחדות שיפורטו בהחלטת הדירקטוריון, הנהלת החברה תהיה רשאית להעניק מענק שנתי לעובדים או מענק מיוחד, גם אם החברה לא עמדה בתנאי הסף (למעט תנאי הסף בהתייחס ליחס כושר פירעון מינימלי), וזאת בכפוף לאישור הדירקטוריון.

מובהר כי עובדים, הזכאים במסגרת שכרם החודשי, מלבד תשלום הרכיב הקבוע, גם לתשלום רכיב נוסף (כגון עמלות), בהתאם לשיעור עמידה ביעדים חודשיים או רבעוניים, כפי שנקבעו בתנאי העסקתם, לא יהיו כפופים לתנאי הסף, להסדרי הדחיה וליתר התנאים החלים על הרכיב המשתנה. בקביעת התגמול של עובדים אלה, ינתן ביטוי למפורט בסעיף 20.7 להלן, ככל שהדבר נדרש.

20.7 **מתווה לקביעת בונוס שנתי אישי לאוכלוסיות מיוחדות**

20.7.1 **עובד בתחום השיווק, המכירה והתיווך מול לקוחות** - בקביעת התגמול תינתן התייחסות למדיניות ניהול הסיכונים של החברה, באופן שמנגנון התגמול לא יעודד חוסר הוגנות כלפי לקוחות החברה.

20.7.2 **עובד בתחום הפיקוח והבקרה** - במסגרת אישור היעדים הנבחנים לצורך קביעת המענק השנתי יוודא האורגן המאשר את היעדים, כי תגמול עובדים אלה לא יושפע מביצועי גורמים שאת פעילותם הם בודקים או מבקרים, ומדידת הביצועים שלהם תתבסס על השגת יעדי היחידות שאליהן הם משתייכים.

20.7.3 **עובד בתחום השקעות שאינו בעל תפקיד מרכזי** - ראו סעיף 9.7.1 לעיל.

21. הוראות כלליות, שיקול דעת, תוקף ואחריות

21.1 מדיניות התגמול תהיה בתוקף למשך 3 שנים: 2020, 2021 ו-2022 ואחת לשלוש שנים לפחות תובא לאישור מחדש של האורגנים המוסמכים בחברה. בעת אישור מדיניות התגמול, יבחנו תנאי העסקה ביחס למקובל בקבוצות ההשוואה הרלבנטיות, באותה עת.

21.2 בלי לגרוע מהאמור בסעיף 21.1 לעיל, ועדת התגמול והדירקטוריון יבחנו, מעת לעת, ולפחות אחת לשנה, את יישומה של מדיניות התגמול וכן את הצורך בהתאמתה ועדכונה, אם חל שינוי מהותי בנסיבות שהיו קיימות בעת קביעתה או מטעמים אחרים. שינויים במדיניות התגמול, ככל שיהיו, יאושרו בהתאם להוראות הדין.

21.3 ביחס לכל שנה קלנדארית, האורגנים הרלוונטיים של החברה יהיו רשאים לסטות או לשנות את מדיניות התגמול במתכונתה הנוכחית, לפי שיקול דעתם, על אף האמור, יובהר כי, ועדת התגמול, הדירקטוריון ו/או המנכ"ל, לפי העניין, יהיו רשאים לשנות את מדיניות התגמול ביחס לנושאי המשרה ובלבד שהיקף השינוי השנתי הכולל ברכיבי התגמול לא יעלה על 10% ביחס לכל נושא משרה. שינוי לא מהותי בתנאי התגמול של נושא משרה, שכפוף למנכ"ל, לא יהיה טעון אישור של הדירקטוריון או ועדת תגמול אם אושר בידי המנכ"ל והוא בהתאם למדיניות התגמול. לעניין זה "שינוי לא מהותי" - שינוי שיביא לכך שהיקף השינוי השנתי הכולל ברכיבי התגמול לא יעלה על 5% ביחס לכל נושא משרה.

21.4 יצוין כי בהתאם להוראות הדין, לרבות חוק תגמול בכירים, החברה עשויה לשאת בעלויות נוספות בגין העסקתם של עובדים ונושאי משרה בה בהתאם לתנאי מדיניות זו.

21.5 יודגש, כי מסמך זה מהווה מסמך מדיניות וקווים מנחים ולפיכך אין בו כדי להקים כל זכות לעובדים ו/או לכל צד שלישי אחר, ובכלל כך לא תהיה למי מהם זכות לטעון כלפי החברה כי היא חייבת לפעול על פי מדיניות התגמול. ההוראות הקבועות בהסכמי העסקה, הסכמים קיבוציים ותוכניות התגמול האישיות שאושרו כדין גוברות על הוראות מדיניות התגמול.

21.6 יובהר כי יישום מדיניות תגמול זו יעשה בכפוף לכך שלא יהיה בכך משום הפרה של הוראות דין לרבות דיני העבודה בדגש על חוקי הגנת השכר, לרבות הכרעות של בית המשפט במקרים פרטניים או אישורים שניתנו על ידו.

21.7 מדיניות תגמול זו תגובה בנהלים אשר יכללו תיאור של הגורמים המעורבים בתהליך התכנון, האישור, והניטור של המדיניות ושל הסכמי התגמול.

22. הוראת מעבר

22.1 הוראות מדיניות תגמול זו יחולו על הסכמי תגמול שאושרו מיום התחילה ואילך, אלא אם כן נאמר אחרת.

22.2 בכפוף לאמור לעיל, למען הסר ספק, אין במדיניות התגמול כדי לפגוע בזכויות העובדים בקשר עם כהונתם והעסקתם בחברה, הקיימות ביום התחילה וכן בזכויות שנצברו ו/או נוצרו ו/או שיצברו בגין תקופות קודמות וזאת עד למועד התאמתם למדיניות או עד למועד הנדרש להתאמתן בהתאם להוראת הדין הרלבנטית כאמור (להלן: "**זכויות שנצברו**")[20].

22.3 יובהר כי זכויות שנצברו לא יילקחו בחשבון לצורך חישוב התקרות הקבועות במדיניות זו ביחס לתגמול גם אם מועד תשלומם בפועל מאוחר יותר ליום התחילה או למועד לכניסתה לתוקף של הוראת הדין, לרבות אופציות שהוענקו כאמור ושהתשלום בגינם הופרש.

22.4 יובהר כי אם וכאשר בהתאם לחוק תגמול בכירים, ההוצאה השנתית החזויה בגין תגמול של עובד תעלה על מגבלת התגמול, יופחת תגמול העובד בהתאם, באיזה מרכיבי התגמול שלו.

22.5 ככל שהוראות חוזר התגמול יתעדכנו בעתיד, ניתן יהיה להתאים את תנאי התגמול בהתאם, באישור ועדת התגמול והדירקטוריון.

22.6 החברה תהיה רשאית לשלם לבעל תפקיד מרכזי רכיב משתנה שנדחה וטרם שולם לו בהתאם להוראות סעיף 6(ג)(2)(ט)(1) לחוזר התגמול עד ליום 11 ביולי 2019 ושלפי הוראות חוזר התגמול אין חובה לדחותו.

20. מובהר כי אין בהוראות מדיניות התגמול כדי להחמיר מעבר להוראות המעבר הקבועות בחוזר התגמול ולתיקון לחוזר ולחוק תגמול בכירים, ואין בהן כדי לפגוע בזכויות שהוראות המעבר שנקבעו, לרבות ביחס לתקופות עבר, נועדו למנוע פגיעה בהן.

חלק ב

דוח הדירקטוריון

דוח הדירקטוריון על מצב ענייני התאגיד לתקופה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2020 (להלן: "**דוח הדירקטוריון**") סוקר את השינויים העיקריים בפעילות כלל חברה לביטוח בע"מ (להלן: "**החברה**") בשנת 2020 (להלן: "**תקופת הדוח**").

דוח הדירקטוריון נערך בהתאם לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (פרטי דין וחשבון), התשנ"ח-1998 ובהתאם לחוזרי הממונה על רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון (להלן: "**הממונה**").

תוכן עניינים

1. תיאור בעלי השליה בחברה **2-2**

2. הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד **2-4**

2.1 מידע כספי לפי תחומי הפעילות **2-5**

2.2 נתונים עיקריים מהדוחות המאוחדים על המצב הכספי **2-14**

3. התפתחויות ושינויים מהותיים בסביבה המאקרו כלכלית בתקופת הדוח **2-17**

1. תיאור בעלי השליטה בחברה

החברה הינה חברה בת בבעלות מלאה (99.98%) של כלל החזקות עסקי ביטוח בע"מ (להלן: **"כלל החזקות"** או **"החברה האם"**), שמניותיה נסחרות בבורסה. במכתב הממונה מיום 8 בדצמבר 2019, נקבע כי אין גורם המחזיק, במישרין או בעקיפין, באמצעי שליטה בכלל החזקות.

לפרטים נוספים בדבר ההחזקות בחברה בתקופת הדוח ראה ביאור 1 בדוחות הכספיים.

2. הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד

א. נגיף הקורונה

בעקבות ההתפרצות של נגיף הקורונה בסין, והתפשטותו למדינות רבות נוספות, חלה ירידה החל מהרבעון הראשון של שנת 2020, בהיקפי הפעילות הכלכלית באזורים רבים בעולם ובכללם בישראל (להלן: **"המשבר"**) שינויים אלה השפיעו ומשפיעים גם על פעילותה ורווחיותה של הקבוצה. כמו כן, הקבוצה חשופה מתוקף פעילותה לירידות בשוקי ההון, לצמצום הפעילות הכלכלית וכן להתממשות סיכונים ביטוחיים הנובעים מהמשבר. למידע בדבר הרגישות והחשיפה לגורמי הסיכון ראה גם ביאור 35(ג)(2).

המשבר משפיע על הקבוצה באופנים הבאים:

1. המשכיות עסקית

המשבר הוגדר כאירוע חירום אשר בגינו הוכרזו מגבלות על תנועה ותעסוקה והוא הוביל, בין היתר, להיעדרות עובדים ממקום העבודה במשק בכלל ובפרט בקבוצה ולהוצאתם של חלק מהעובדים לחופשה ללא תשלום ("חל"ת"). עם חזרת המשק לשגרה הדרגתית, החזירה החברה את מרבית עובדיה לעבודה במשרדי החברה והיא ממשיכה למלא אחר הוראות הגורמים המקצועיים והרגולטוריים.

יכולת הקבוצה להמשיך ולהעמיד רמת שירות גבוהה לסוכניה, למבוטחיה ולקוחותיה ולהפעיל תהליכי ליבה מסוימים הינה חיונית להמשכיות העסקית של החברה. במהלך תקופת המשבר החברה פעלה בהתאם למדיניות ולתוכנית ההמשכיות העסקית הנהוגה בקבוצה ובגופים המוסדיים: בקבוצה קיים מערך BCM (Business Continuity Management), ותוכנית המשכיות עסקית הממפה תהליכים קריטיים, הנדרשים להתאוששות, תיקי חירום אשר נועדו לסייע לפעילות ברמת החטיבות השונות, ומערך Disaster Recovery טכנולוגי המאפשר התאוששות טכנולוגית מהירה. עם פרוץ המשבר הקבוצה פעלה בהתאם לתוכנית להמשכיות עסקית, לפיה בין היתר התאפשר לעובדים לעבוד בדרך של "עבודה מרחוק" באופן מידי ומאובטח תוך שימוש בטכנולוגיה שהוטמעה בארגון מבעוד מועד. ככלל, החברה ממשיכה לתת מענה בכל מגזרי הפעילות.

2. הוצאות הנהלה וכלליות

בעקבות הודעת הממונה מיום 18 במרס 2020, על מעבר הגופים המוסדיים לעבודה במתכונת מצומצמת ולנוכח מגבלות התנועה והתעסוקה שהוחלו החל מחודש מרס 2020, החלה הקבוצה לעבוד במתכונת מצומצמת, במסגרתה חלק לא מבוטל מהעובדים יצאו לחופשה רציפה וניתנה להם האפשרות לנצל חופשה צבורה או לחילופין לצאת לחל"ת, לכל עובד שיצא לחל"ת בחודש מרס 2020, ניתן מענק חד פעמי בסך של 3,000 ש"ח. בנוסף יתרת עובדי החברה הונחו לנצל ימי חופשה, עד סוף חודש אפריל 2020, בהתאם להנחיות המנהלים ולפי צרכי החברה, באופן המשקף בממוצע יום חופשה שבועי לעובד.

עם התארכות המשבר, תקופת החופשה הרציפה הוארכה לגבי מרבית העובדים, עד לסוף חודש מאי 2020, וכן גם ההנחיה לניצול ימי חופשה. בנוסף, דירקטוריון החברה אישר הפחתת שכר למנהלים בחוזה אישי החל מחודש מאי 2020, באופן שמנכ"ל החברה הפחית 10% מהשכר שלו, חברי ההנהלה הפחיתו 8% משכרם, ויתר המנהלים בחוזה אישי הפחיתו 3%-6% משכרם, וזאת עד לתום שנת 2020. בנוסף החברה מתאימה את מצבת כוח אדם לקיטון בפעילות. כמו כן, הציעה החברה לחלק מעובדיה תוכנית לפרישה מרצון. בנוסף החברה פועלת לקיטון הוצאות נוספות כגון הוצאות שיווק והוצאות הנהלה וכלליות אחרות. (לפרטים נוספים ראה סעיף 2.1.5 להלן).

3. שוקי הון ונכסי הקבוצה

במהלך הרבעון הראשון לשנת 2020, נרשמה ירידה משמעותית של שוקי ההון בעולם ובישראל על רקע התפשטות נגיף הקורונה. מגמה זאת התהפכה בהמשך השנה ואף קוזזה לחלוטין ונוצר רווח מהכנסות מהשקעות. לפרטים בדבר הכנסות מהשקעות והכנסות מדמי ניהול שנגבו ראה ביאורים 13, 14, 28 ו-29 להלן. ירידה בשוקי ההון פוגעת בערך הנכסים המנוהלים על ידי הגופים המוסדיים בקבוצה, הן עבור עצמה (נוסטרו) והן עבור עמיתים ומבוטחים.

2. הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד

ב. נגיף הקורונה (המשך)

3. שוקי הון ונכסי הקבוצה (המשך)

ביחס לנכסי הקבוצה שאינם סחירים: נדל"ן להשקעה, השקעות פיננסיות לא סחירות אחרות, לרבות קרנות השקעה – החברה בחנה את הצורך בירידת ערך בהשקעות תוך שימוש במידע שהתקבל ממנהלי הקרנות ובהתאם לחוות הדעת שנתקבלו ממעריכי שווי חיצוניים בלתי תלויים . לפרטים בדבר ההשפעה כאמור בגין הנדל"ן להשקעה, השקעות פיננסיות לא סחירות אחרות ופוליסות תלויות תשואה, ראה ביאור 10 ו- 14.

בחינת ירידת ערך נכסים מוחשיים ולא מוחשיים:

ליום 31 בדצמבר 2020 ביצעה החברה הערכת שווי לנכסים בלתי מוחשיים לרבות מוניטין לפרטים נוספים ראה ביאור 6 להלן.

4. תוצאות הפעילות הביטוחית

כתוצאה מהמשבר לכלל ביטוח חשיפה לסיכון ביטוחי המתבטא בהשפעה על התחייבויותיה הביטוחיות בתחומים כדלהלן:

א. תחום חיסכון ארוך טווח

1. ירידה בגביית דמי הגמולים בקרנות הפנסיה והגמל

בעקבות השפעת משבר הקורונה על הפעילות הכלכלית בשוק, חלה ירידה בגביית דמי גמולים שוטפים בקרנות הפנסיה, בקופות הגמל ובקרנות ההשתלמות. עיקר הירידה בדמי הגמולים חלה ברבעון השני של 2020.

2. ביטוחי מנהלים בביטוח חיים

בתקופת הדוח, החל מהרבעון השני, נרשמה ירידה בהיקף הגבייה השוטפת בפוליסות ביטוח מנהלים. ירידה זאת מיוחסת בעיקרה גם היא לירידה בשיעור התעסוקה ולעלייה החדה במספר העובדים במשק המצויים בחל"ת. מגמה זו התמתנה החל מחודש יולי 2020.

החברה פעלה באמצעים שונים על מנת לאפשר ללקוחותיה שלא היו מועסקים בחודשים הראשונים שלאחר המשבר, לשמר את הכיסוי הביטוחי שלהם ולשם כך הציבה סל פתרונות, לרבות שמירה על כיסוי ביטוחי של מבוטחים אשר מעסיקם דיווח שיצאו לחל"ת למשך שלושה חודשים, מתן אפשרות לדחיית תשלום לפוליסות פרט בתחום ביטוח חיים וביטוח בריאות, ואפשרות לגביית ריסק זמני מהצבירה בפוליסות חיסכון הכוללות גם כיסוי ביטוחי.

ב. סיכונים ביטוחיים וביטוח משנה

בהתאם להערכת החברה והידוע לה עד למועד אישור הדוחות הכספיים, בתחום ביטוח כללי לא קיימות לה חשיפות ביטוחיות ישירות מהותיות בעקבות המשבר, למעט חשיפת החברה לביטוח אשראי. בעקבות המשבר עלתה החשיפה לכשלי אשראי במסגרת פעילות ביטוח אשראי והקבוצה עדכנה את העתודות הביטוח בסכום שאינו מהותי, וזאת גם בהתחשב בצעדי המדינה במסגרת תוכנית לסיוע למשק הישראלי באמצעות ביטוחי אשראי.

ביטוח נסיעות לחו"ל- כתוצאה מעצירה כמעט מלאה של טיסות לחו"ל, בפעילות ביטוח הנסיעות לחו"ל של כלל ביטוח, נכון לתקופת הדוח חלה ירידה משמעותית בהיקף הפרמיות, מגמה זו נמשכה עד למועד אישור הדוחות הכספיים. עוד יצויין, כי כלל ביטוח התאימה את מדיניות מכירת פוליסות ביטוח נסיעות לחו"ל בהתאם להערכת הסיכון במדינות היעד מעת לעת. יחד עם זאת לתוצאות ענף זה אין השפעה מהותית על תוצאות החברה. להערכת כלל ביטוח היקפי החשיפה בביטוח נסיעות לחו"ל וביתר תחומי הפעילות בביטוח בריאות בגין השלכות מגפת הקורונה אינם מהותיים, ככל שהם מוערכים למועד פרסום הדוחות הכספיים.

2. הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד

א. נגיף הקורונה (המשך)

4. תוצאות הפעילות הביטוחית (המשך)

ב. סיכונים ביטוחיים וביטוח משנה (המשך)

באשר לסיכון יציבות של מבטח המשנה, שעלול להתממש ככל שמבטחי המשנה יספגו הפסדים משמעותיים כפועל יוצא מהמשבר- דירקטוריון כלל ביטוח קבע מסגרות חשיפה מרביות למבטחי המשנה, עימם התקשרה כלל ביטוח, המבוססות על דירוגם הבינלאומי. כלל ביטוח מתקשרת עם מבטחי משנה בעיקר בעלי דירוג A ומעלה. כלל ביטוח עוקבת אחר מצבם של מבטחי המשנה להם היא חשופה ונכון למועד אישור הדוחות הכספיים לא ידוע לה על הרעה משמעותית ביכולתם לעמוד בהתחייבויותיהם. לפרטים נוספים אודות חשיפת החברה למבטחי משנה ראה ביאור 35(ו)(8) וכן לפירוט מדיניות החברה בנוגע לחשיפות ביטוחי המשנה ראה ביאור 35(ו)(8) להלן.

5. נזילות, מצב פיננסי ומקורות מימון

לא קיימת השפעה מהותית של האירוע על נזילות החברה, איתנותה הפיננסית ומקורות המימון העומדים לרשותה והחברה עומדת במגבלות החוזיות ואמות המידה הפיננסיות שנקבעו בשטרי הנאמנות. לפרטים בדבר אמות המידה הפיננסיות של אגרות החוב ונסיבות משהות של כתבי ההתחייבות ראה ביאור 25 להלן.

6. סיכוני סייבר

כחלק מהמשבר העולמי, חלה עלייה בהיקף מתקפות הסייבר. כחלק מההיערכות הכוללת של החברה, החברה נקטה בצעדים משמעותיים להגנה מפני איומי הסייבר הרבים המאפיינים תקופה זו, לרבות: שימוש במקורות מודיעיניים בדגש על מתקפות Phishing, ביצוע בדיקות מקיפות של חוסן הסייבר הארגוני, בהתחשב באיומים המשתנים, תוך ביצוע פעולות אקטיביות בתשתיות ההגנה של החברה; מתן מענה מהיר ע"י צוותי התגובה לטובת תחקור ניסיונות חשודים לביצוע חיבור מרחוק לרשת החברה או כל פעילות עובדים חריגה; הגברת בקרות טכנולוגיות ופרסום הנחיות לצורך הגברת מודעות עובדי החברה; החברה ממשיכה בניהול קפדני ושוטף של סיכון הסייבר בהתאם לאיומים המשתנים.

7. בקשות לאישור תובענות ייצוגיות

לנוכח הגבלת הפעילות במסגרת המאבק בהתפשטות נגיף הקורונה, הוגשו כנגד כלל ביטוח וכנגד חברות ביטוח אחרות בקשות לאישור תובענות כייצוגיות וזאת בטענה לקיומה של הקלה בסיכון בענפי הביטוח אשר לכאורה המבוטחים זכאים, לפי הטענה, להחזר פרמיות בהתאמה. כנגד כלל ביטוח הוגשו 3 בקשות לאישור תובענות ייצוגיות כאמור בתחומי ביטוח רכב (רכוש, חובה), דירות ובתי עסק. לפרטים נוספים ראה ביאור 38 להלן.

הערכות החברה שתוארו לעיל בדבר ההשלכות האפשריות של משבר הקורונה על פעילות העסקית שלה ושל החברות הבנות שלה בהיבטים המתוארים לעיל, בסביבה עסקית מאתגרת, כמו גם בהיבטים נוספים אשר אינם ידועים לה במועד זה, ועל תוצאותיה אינן ודאיות היות שמדובר באירוע הנמצא בעיצומו, אשר אינו בשליטת החברה.

יצויין, כי החלה חזרה הדרגתית של פעילויות שונות במשק, אולם נכון למועד אישור הדוח, המשק טרם חזר לפעילות מלאה וגם פעילויות אשר חזרו לפעילות מלאה חזרו תחת מגבלות שונות הקשורות לשמירת "ריחוק חברתי". לפיכך, בשלב זה קיימת חוסר וודאות בקשר לקצב ההתאוששות של המשק העסקי בישראל. עוד יצויין, כי התפרצות מחודשת של הנגיף והימשכות המשבר עד כדי החרפה למיתון, הן בשוק המקומי והן בשוקי העולם, תביא לפגיעה מהותית בעסקי החברה.

2. הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד (המשך)

2.1 מידע כספי לפי תחומי הפעילות (למידע בדבר מגזרי הפעילות, ראה ביאור 5 בדוחות הכספיים).

א. תוצאות החברה בתקופת הדוח

הפרמיות שהורווחו ברוטו, דמי הגמולים ותקבולים בגין חוזי השקעה בתקופת הדוח הסתכמו לסך של כ-19,517 מיליוני ש"ח, לעומת סך של כ-19,211 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, גידול בשיעור של כ-2%, הגידול נובע בעיקר מביטוח כללי ומדמי גמולים בפנסיה, אשר קוזז בחלקו מקיטון בפרמיות בביטוח חיים, במוצרי ביטוח מנהלים.

הנכסים המנוהלים על ידי החברה הסתכמו ביום 31 לדצמבר 2020 לסך של כ-237 מיליארדי ש"ח לעומת סך של כ-220 מיליארדי ש"ח ביום 31 בדצמבר 2019, גידול של כ-8%.

הרווח הכולל לאחר מס לבעלי מניות החברה בתקופת הדוח הסתכם לסך של כ-574 מיליוני ש"ח, לעומת רווח כולל בסך של כ-81 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

בתקופת הדוח חל שיפור בתוצאות החיתומיות בתחומי הביטוח כמפורט להלן בסעיפים 2.1.1-2.1.3.

כמו כן, חל גידול ברווח הכולל כתוצאה מהשפעות פיננסיות על הנכסים והתחייבויות. בתקופת הדוח נרשמו תשואות גבוהות בשוקי ההון כך שהמרווח הפיננסי בביטוח חיים הסתכם לסך של כ-981 מיליוני ₪ והכנסות מהשקעות שלא הוקצו למגזרים הסתכמו לסך של כ-417 מיליוני ש"ח לעומת סך של כ-1,281 מיליוני ש"ח וסך של כ- 537 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, בהתאמה.

יצויין, כי על אף שנרשמו הכנסות מהשקעות מתונות יותר בתקופת הדוח ביחס לאשתקד כאמור, חל גידול ברווח הכולל כתוצאה מהשפעות פיננסיות על העתודות, ובכללן שינוי ריבית, עדכון פרמיית אי נזילות והתאמת נכסים להתחייבויות, שהקטינו את העתודות לקיצבה בביטוח חיים בתקופת הדוח בסך של כ-112 מיליוני ש"ח לעומת הגדלת עתודות בסך של כ-831 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד והקטנת עתודות בענף סיעוד במסגרת בדיקת נאותות העתודה (LAT) בסך של כ-292 מיליוני ש"ח, לעומת הגדלת עתודות בסך של כ-537 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, לרבות כתוצאה מכך שהחברה ייחסה בתקופת הדוח לתחום הסיעוד חלק מעודף השווי ההוגן של הנכסים מעל ערכם בספרים, שיוחסו בעבר לביטוח חיים.

שיפור נוסף ברווח הכולל בתקופת הדוח לעומת התקופה המקבילה אשתקד, נבע מכך שבתקופה המקבילה אשתקד נרשמו עלויות פירעון מוקדם בסך של כ-65 מיליוני ש"ח בעקבות החלפת כתבי התחייבות לצורך הארכת משך החיים הממוצע של התחייבויותיה.

מנגד, בתקופת הדוח הקטינה החברה את ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח בשל השלכות ועדת וינוגרד וקמיניץ בסך של כ-45 מיליוני ש"ח לעומת הקטנה בסך של כ-122 מיליוני ש"ח אשתקד. כמו כן, נרשם אשתקד רווח בסך של כ-762 מיליוני ש"ח בשל שינוי הנחות גיל פרישה, אשר קוזז בחלקו בהפסד בסך של כ-353 מיליוני ש"ח אשתקד בשל שינוי בהנחות תמותה, ללא השפעה על תקופת הדוח.

התשואה להון במונחים שנתיים בתקופת הדוח עמדה על שיעור של 11.7%, לעומת שיעור של 1.7% בתקופה המקבילה אשתקד.

התוצאות בתקופת הדוח וברבעון ובתקופות המקבילות אשתקד, בהתאמה, כמפורט להלן, כוללות בין היתר, את ההשפעות המפורטות הבאות (לפרטים בדבר השפעות נוספות על תוצאות מגזרי הפעילות, ראה סעיף ד' להלן).

במיליוני ש"ח	לשנת		Q4	
	2020	2019	2020	2019
ביטוח חיים –				
רווח (הפסד) בגין שינוי שיעור ריבית היוון בחישוב ההתחייבות להשלמה לעתודות לקיצבה ולגמלאות בתשלום	**144**	(26)	**108**	22
רווח (הפסד) בגין שינוי בעתודות לגמלה בעקבות הקטנת צפי ההכנסות העתידיות (פקטור K)	**(32)**	(805)	**112**	(110)
סך הכל השפעות פיננסיות על ההתחייבות להשלמה לעתודות לקיצבה ולגמלאות בתשלום [1]	**112**	(831)	**220**	(88)
הפסד בגין שינוי הנחות תמותה בחישוב התחייבויות לגמלאות בתשלום ולהשלמה לעתודה לקיצבה[3]	**-**	(353)	**-**	-
רווח בגין שינוי הנחות אחרות בחישוב התחייבויות להשלמה לעתודה לקיצבה[3]	**(9)**	762	**(9)**	223
סך הכל השפעות מיוחדות ביטוח חיים [1] [2]	**103**	(422)	**211**	135
השפעת השלכות ועדת וינוגרד וקמיניץ ובהתחשב בפסק דין שניתן למל"ל [4]	**45**	122	**-**	-
השפעה ירידת הריבית על עתודות ביטוח כללי [1]	**(30)**	-	**(30)**	-
סך הכל השפעות מיוחדות **ביטוח כללי**	**15**	122	**(30)**	-
ביטוח סיעוד במגזר בריאות- בחינת נאותות עתודות (LAT)	**292**	(537)	**(1)**	(135)

2. הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד (המשך)

2.1 מידע כספי לפי תחומי הפעילות (המשך)

א. תוצאות החברה בתקופת הדוח (המשך)

הערות:

1. **שינויים באומדנים ובהנחות עיקריות ששימשו בחישוב ההתחייבויות בעקבות השפעות פיננסיות**
לפרטים נוספים ראה ביאור 35(ה)ה1(ד) וביאור 35(ה)ה2(4)א בדוחות הכספיים השנתיים.
2. **יישום למפרע של 'החוזר המאוחד לעניין מדידת התחייבויות- בדיקת נאותת העתודה (LAT)'**
הרווח הכולל בשנת 2019, בשנת 2018 ובתקופה של שלושה חודשים אשתקד הוצג מחדש בשל יישום למפרע של 'החוזר המאוחד לעניין מדידת התחייבויות- בדיקת נאותת העתודה', לפיו בדיקת נאותות העתודות תחושב תוך קיבוץ מוצרי ביטוח חיים לתיק ביטוחי בודד וזאת במקום חישוב נאותות העתודות עבור כל מוצר ביטוח חיים בנפרד, לפרטים נוספים ראה ביאור 3(יט) בדוחות הכספיים.
3. **שינוי הנחות תמותה ושינוי הנחות אחרות**
לפרטים בדבר שינוי הנחות תמותה בחישוב ההתחייבות לגמלאות בתשלום ולהשלמה לעתודה לקיצבה וכן שינוי הנחות אחרות בחישוב ההתחייבות להשלמה לעתודה לקיצבה ראה ביאור 35(ה)ה1(ד) לדוחות הכספיים.
4. בחודש ספטמבר 2020 ניתן פסק דין של בית המשפט העליון בתיק בו המוסד לביטוח לאומי היה צד לו, במסגרתו קבע בית המשפט, כי היה על המוסד לביטוח לאומי להעמיד את תביעת השיבוב שהגיש על בסיס ריבית היוון בשיעור של 3% (חלף ריבית היוון בשיעור של 2% שנדרשה על ידי המוסד לביטוח לאומי). זאת בהתאם למסקנות ועדת קמיניץ (להלן: "**השלכות ועדות וינוגרד וקמיניץ**").

ב. תוצאות החברה ברבעון

הפרמיות שהורווחו ברוטו, דמי הגמולים ותקבולים בגין חוזי השקעה ברבעון הנוכחי הסתכמו לסך של כ-5,065 מיליוני ש"ח, לעומת סך של כ-5,328 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, קיטון בשיעור של כ-5%, עיקר הקיטון נובע ממגזר חיים, מהפקדות חד פעמיות אשר קטנו ביחס לאשתקד.

הרווח הכולל לאחר מס לבעלי מניות החברה הסתכם ברבעון הנוכחי לסך של כ-670 מיליוני ש"ח, לעומת רווח כולל בסך של כ-130 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

בתקופת הדוח חל שיפור בתוצאות החיתומיות בתחומי הביטוח כמפורט להלן בסעיפים 2.1.1-2.1.3.

כמו כן, ברבעון הנוכחי וברבעון המקביל אשתקד נרשמו תשואות גבוהות בשוקי ההון כך שהמרווח הפיננסי בביטוח חיים הסתכם לסך של כ-553 מיליוני ש"ח ברבעון הנוכחי וכ-404 מיליוני ש"ח אשתקד. ברבעון הנוכחי, הושגה תשואה ריאלית חיובית שכסתה את חוב דמי הניהול בגין הפסדי ההשקעות שנצברו לחובת המבוטחים במלואו ובנוסף הביאו לגביית דמי ניהול משתנים בסך של כ-305 מיליוני ש"ח לעומת גבייה בסך של כ-194 מיליוני ש"ח ברבעון המקביל אשתקד.

ההכנסות מהשקעות שלא הוקצו למגזרים הסתכמו לסך של כ-387 מיליוני ש"ח בתקופת הדוח לעומת הכנסות מהשקעות בסך של כ-111 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

בנוסף, כתוצאה מהשפעות פיננסיות ומהתאמת הנכסים להתחייבויות כאמור לעיל, ברבעון הנוכחי קטנו העתודות לקיצבה במגזר חיים, בסך של כ-220 מיליוני ש"ח לעומת הגדלת עתודות בסך של כ-88 מיליוני ש"ח אשתקד ובענף סיעוד במגזר בריאות גדלו עתודות הביטוח בסך של כ-1 מיליוני ש"ח במסגרת בדיקת נאותות העתודה (LAT), לעומת הגדלת עתודות בסך של כ-135 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

מנגד, נרשם אשתקד רווח בסך של כ-223 מיליוני ש"ח בשל שינוי הנחת גיל פרישה, ללא השפעה על תקופת הדוח.

התשואה להון במונחים שנתיים ברבעון הנוכחי עמדה על שיעור של 55.9%, לעומת שיעור של 10.9% בתקופה המקבילה אשתקד.

ג. אירועים אחרי תאריך הדיווח

בתקופה שלאחר מועד הדוח ועד לפרסומו, חלו עליות ניכרות בשווקים הפיננסיים, שהשפיעו לטובה על תיק הנוסטרו של החברה וכן על תיק ההשקעות של הפוליסות המשתתפות ברווחים אשר להם השפעה על המרווח הפיננסי ועל דמי הניהול להם זכאית החברה ממבוטחיה.

בשלב זה, לא ניתן להעריך את השלכות העליות בשווקים הפיננסים על תוצאות הרבעון הראשון בשנת 2021, וזאת בין היתר, בהתייחס להמשך ההתפתחויות בשווקים הפיננסים עד לסוף הרבעון, ואין באמור כדי להוות כל הערכה לגבי תוצאותיה הכספיות הצפויות של החברה לרבעון הראשון בשנת 2021 ובשנת 2021 כולה.

לפרטים בדבר מבחני רגישות הנוגעים לסיכוני שוק ראה ביאור 35(ה)(ה1)(ד).

2. הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד (המשך)

2.1 מידע כספי לפי תחומי הפעילות (המשך)

ד. פרטים עיקריים נוספים והשפעות עיקריות נוספות לפי מגזרים

להלן פירוט הרווח הכולל בחלוקה למגזרים:

במיליוני ש"ח	סעיף	לשנת			Q4	
		2020	2019	2018	2020	2019
ביטוח חיים*)	2.1.1.1	**366**	207	69	**600**	380
פנסיה	2.1.1.4	**6**	1	(16)	**(3)**	2
גמל	2.1.1.3	**(2)**	16	(105)	**(3)**	2
סך הכל חטיבת חיסכון ארוך טווח		**370**	223	(51)	**595**	383
ביטוח כללי	2.1.2	**49**	107	47	**49**	(77)
ביטוח בריאות	2.1.3	**175**	(452)	(165)	**28**	(91)
הוצאות מימון	2.1.6	**144**	210	132	**40**	101
אחר וסעיפים שאינם כלולים בתחומי הביטוח	2.1.4	**349**	475	(59)	**368**	93
סך הכל רווח (הפסד) כולל לפני מס		**799**	141	(357)	**999**	204
מיסים (הטבת מס)		**221**	56	(148)	**327**	72
סך הכל רווח (הפסד) הכולל לתקופה, נטו ממס		**578**	85	(209)	**672**	131
מיוחס לבעלי המניות של החברה		**574**	81	(213)	**670**	130
מיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה		**4**	4	4	**2**	1
תשואה להון במונחים שנתיים (באחוזים) **)		**11.7**	1.7	(4.3)	**55.9**	10.9

*) יישום למפרע לפרטים נוספים ראה ביאור 3(יט)(2) בדוחות הכספיים.
**) התשואה להון מחושבת על פי הרווח לתקופה המיוחס לבעלי המניות של החברה מחולק בהון לתחילת התקופה המיוחס לבעלי המניות של החברה.

2.1.1 חיסכון ארוך טווח

2.1.1.1 פעילות ביטוח חיים

ביטוח חיים	לשנת		Q4		הערה
	2020	2019	2020	2019	
פרמיות שהורווחו ברוטו	**5,729**	5,986	**1,440**	1,500	הקיטון בפרמיות בתקופת הדוח וברבעון נובע מקיטון בפרמיות במוצרי ביטוח מנהלים, בשל משבר הקורונה.
רווח (הפסד) כולל	**366**	207	**600**	380	**תקופת הדוח-** בתקופת הדוח הושגה תשואה ריאלית ברוטו בפוליסות משתתפות ברווחים בשיעור של 6.38% לעומת שיעור של 12.59% אשתקד, כך שהמרווח הפיננסי הסתכם לסך של כ-981 מיליוני ש"ח לעומת סך של כ-1,281 מיליוני ש"ח אשתקד. מתוך הסכום הנ"ל, בתקופת הדוח נגבו דמי ניהול משתנים בסך של כ-305 מיליוני ש"ח לעומת סך של כ-485 מיליוני ש"ח אשתקד. הגידול ברווח בתקופת הדוח, על אף שההכנסות מהשקעות היו מתונות יותר ביחס לאשתקד, נובע בעיקר מקיטון בעתודות בשל השפעות הפיננסיות והתאמת נכסים להתחייבויות בקיזוז שינוי הנחות בחישוב התחייבויות להשלמה לעתודה לקיצבה, בסך של כ-103 מיליוני ש"ח לעומת גידול בעתודות בסך של כ-422 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה. מנגד, בתקופת הדוח נרשם קיטון ברווח מסיכון בשל עלייה בתמותה. **רבעון-** הגידול ברווח ברבעון הנוכחי נובע בעיקר מעלייה בתשואה ריאלית ברוטו בפוליסות משתתפות ברווחים בשיעור של 8.81% לעומת שיעור של 4.02% אשתקד, כך שהמרווח הפיננסי בביטוח חיים הסתכם לסך של כ-553 מיליוני ש"ח לעומת מרווח פיננסי בסך של כ-404 מיליוני ש"ח אשתקד. מתוך הסכום, בתקופת הדוח נגבו דמי ניהול משתנים בסך של כ-305 מיליוני ש"ח לעומת סך של כ-194 מיליוני ש"ח אשתקד. כמו כן, בתקופת הדוח קטנו העתודות בשל השפעות הפיננסיות והתאמת נכסים להתחייבויות בקיזוז שינוי הנחות בחישוב התחייבויות להשלמה לעתודה לקיצבה בסך של כ-211 מיליוני ש"ח לעומת קיטון עתודות בסך של כ-135 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.
שיעור הפדיונות של פוליסות ביטוח החיים מעתודה ממוצעת במונחים שנתיים	**1.6%**	1.8%	**1.8%**	1.6%	
רווחי (הפסדי) השקעה שנזקפו למבוטחים לאחר דמי ניהול	**2,796**	6,115	**4,736**	1,838	

2. הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד (המשך)

2.1 מידע כספי לפי תחומי הפעילות (המשך)

2.1.1 חיסכון ארוך טווח (המשך)

2.1.1.1 פעילות ביטוח חיים (המשך)

להלן תיאור עיקרי התוצאות בביטוח חיים לפי סוגי מוצרים בהתאם לפרוט בביאור 20 לדוחות הכספיים:

ביטוח חיים	2020	2019	הערה
פוליסות הכוללות מרכיב חיסכון שנמכרו עד ליום 31 בדצמבר 1990			
פרמיות שהורווחו ברוטו	**175**	201	הקיטון בפרמיות נבע בעיקר מהתפתחות התיק שעסקיו נמכרו עד סוף שנת 1990.
רווח (הפסד) כולל	**389**	182	הגידול ברווח בתקופת הדוח לעומת התקופה המקבילה אשתקד נבע מקיטון עתודות בתקופת הדוח בשל השפעות הפיננסיות והתאמת נכסים להתחייבויות ושינוי הנחות בחישוב התחייבויות להשלמה לעתודה לקיצבה, בסך של כ- 198 מיליוני ש"ח לעומת הגדלת עתודות בסך של כ-62 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד בשל השפעות פיננסיות ומשינוי הנחות תמותה בקיזוז הנחות אחרות בחישוב התחייבויות להשלמה לעתודה לקיצבה. כמו כן, הגידול ברווח נבע משחרור התחייבויות להשלמה לעתודה לקיצבה וגמלה בתשלום בשל עלייה בתמותה. מנגד, נרשם קיטון במרווח הפיננסי בתקופת הדוח שהסתכם לסך של כ- 200 מיליוני ש"ח לעומת סך של כ-334 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד (ראה ביאור 20).
פוליסות הכוללות מרכיב חיסכון שנמכרו מיום 1 בינואר 1991 ועד ליום 31 בדצמבר 2003			
פרמיות שהורווחו ברוטו	**1,580**	1,624	הקיטון בפרמיות בתקופת הדוח נובע מקיטון בפרמיות במוצרי ביטוח מנהלים בשל משבר הקורונה.
רווח (הפסד) כולל	**193**	73	הגידול ברווח בתקופת הדוח לעומת התקופה המקבילה אשתקד נובע בעיקר מגידול עתודות בתקופת הדוח בשל השפעות הפיננסיות והתאמת נכסים להתחייבויות ושינוי הנחות בחישוב התחייבויות להשלמה לעתודה לקיצבה בסך של כ-95 מיליוני ש"ח לעומת גידול בהתחייבויות בסך של כ-360 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד בשל השפעות פיננסיות ומשינוי הנחות תמותה בקיזוז הנחות אחרות בחישוב התחייבויות להשלמה לעתודה לקיצבה. מנגד, דמי הניהול המשתנים הסתכמו לסך של כ- 305 מיליוני ש"ח לעומת סך של כ-482 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.
שנמכרו מיום 1 בינואר 2004			
פרמיות שהורווחו ברוטו	**3,262**	3,453	הקיטון בפרמיות בתקופת הדוח נובע מקיטון בפרמיות במוצרי ביטוח מנהלים בשל משבר הקורונה.
רווח (הפסד) כולל	**(169)**	(108)	הגידול בהפסד נובע בעיקר מקיטון בהכנסות מהשקעות העודפות על ההכנסות הנדרשות לכיסוי הגידול בהתחייבויות הביטוח ומקיטון בפרמיות כאמור לעיל.
פוליסות ללא מרכיב חיסכון כיסוי לסיכון הנמכר כפוליסה בודדת (פרט)			
פרמיות שהורווחו ברוטו	**645**	629	
רווח (הפסד) כולל	**(44)**	13	הקיטון ברווח ומעבר להפסד בתקופת הדוח לעומת התקופה המקבילה אשתקד, נובע בעיקר מקיטון ברווח מסיכון בשל עלייה בתמותה.
כיסוי לסיכון הנמכר כפוליסה קבוצתית			
פרמיות שהורווחו ברוטו	**66**	80	
רווח (הפסד) כולל	**(4)**	46	הקיטון ברווח ומעבר להפסד בתקופת הדוח לעומת התקופה המקבילה אשתקד, נובע בעיקר מקיטון ברווח מסיכון בשל עלייה בתמותה.

2. הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד (המשך)

2.1 מידע כספי לפי תחומי הפעילות (המשך)

2.1.1 חיסכון ארוך טווח (המשך)

2.1.1.1 פעילות ביטוח חיים (המשך)

נתונים בדבר הפרמיות שהורווחו, דמי הניהול ומרווח פיננסי[1]:

במיליוני ש"ח	לשנה		Q4	
	2020	2019	2018	2020	2019
דמי ניהול משתנים*	**305**	485	3	**305**	194
דמי ניהול קבועים	**485**	466	433	**127**	125
סך כל דמי ניהול	**790**	952	436	**432**	319
סך הכל מרווח פיננסי ודמי ניהול	**981**	1,281	515	**553**	404
פרמיות שוטפות	**5,094**	5,283	5,376	**1,265**	1,324
פרמיות חד פעמיות	**634**	703	470	**175**	176
סך הכל פרמיות שהורווחו ברוטו	**5,729**	5,986	5,846	**1,440**	1,500
פרמיות שוטפות	**44**	80	69	**10**	20
פרמיות חד פעמיות	**1,540**	1,105	368	**450**	604
סך הכל פרמיות בגין חיסכון טהור	**1,584**	1,185	437	**461**	624

*) ברבעון הנוכחי כוסה חוב דמי הניהול בגין הפסדי השקעות שנצברו לחובת המבוטחים. לפרטים נוספים ראה סעיף 2(א)(3) לעיל.

2.1.1.2 פרטים בדבר שיעורי התשואות בפוליסות משתתפות ברווחים

פוליסות שהוצאו בשנים 1992-2003 (קרן י')

	לשנה			Q4		
	2020	2019	2018	2020	2019	2018
תשואה ריאלית לפני תשלום דמי ניהול	**6.38**	12.59	(1.13)	**8.81**	4.02	(4.01)
תשואה ריאלית אחרי תשלום דמי ניהול	**4.92**	10.44	(1.70)	**7.78**	3.33	(3.80)
תשואה נומינלית לפני תשלום דמי ניהול	**5.74**	12.93	0.05	**8.81**	3.81	(3.91)
תשואה נומינלית אחרי תשלום דמי ניהול	**4.29**	10.78	(0.52)	**7.78**	3.12	(3.70)

פוליסות שהוצאו החל משנת 2004 (קרן י' החדשה)

	לשנה			Q4		
	2020	2019	2018	2020	2019	2018
תשואה ריאלית לפני תשלום דמי ניהול	**6.37**	12.53	(1.71)	**8.74**	3.88	(4.30)
תשואה ריאלית אחרי תשלום דמי ניהול	**5.29**	11.36	(2.78)	**8.47**	3.62	(4.57)
תשואה נומינלית לפני תשלום דמי ניהול	**5.74**	12.87	(0.53)	**8.74**	3.68	(4.21)
תשואה נומינלית אחרי תשלום דמי ניהול	**4.66**	11.70	(1.62)	**8.47**	3.41	(4.47)

2.1.1.3 פעילות הגמל

	לשנה		Q4		הערה
	2020	2019	2020	2019	
רווח (הפסד) כולל	**(2)**	16	**(3)**	2	**תקופת הדוח-** הקיטון ברווח בתקופת הדוח נובע מקיטון בהכנסות מהשקעות בתיק הנוסטרו של החברה המנהלת לעומת התקופה המקבילה אשתקד ומגידול בעמלות סוכנים, בהוצאות הנהלה וכלליות ובהוצאות בגין פיצוי עמיתים בשל משבר הקורונה.
דמי גמולים	**2,131**	2,194	**582**	670	

[1] המרווח הפיננסי כולל רווחים (הפסדים) מהשקעות שנזקפו לרווח כולל אחר, אינו כולל הכנסות נוספות של החברה הנגבות כשיעור מהפרמיה והוא מחושב לפני ניכוי הוצאות לניהול ההשקעות. המרווח הפיננסי בפוליסות עם תשואה מובטחת מבוסס על ההכנסות מהשקעות בפועל לשנת הדוח בניכוי מכפלה של שיעור התשואה המובטחת לשנה כשהוא מוכפל בעתודה הממוצעת לשנה בקרנות הביטוח השונות. בחוזים תלויי תשואה, המרווח הפיננסי הינו סך דמי הניהול הקבועים והמשתנים על בסיס הקטנת הזקיפה לחיסכון במערכות החברה.

2. הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד (המשך)

2.1 מידע כספי לפי תחומי הפעילות (המשך)

2.1.1. חיסכון ארוך טווח (המשך)

2.1.1.4 פעילות הפנסיה

	לשנת		Q4		
	2020	2019	2020	2019	הערה
רווח (הפסד) כולל	**6**	1	**(3)**	2	**תקופת הדוח–** הגידול ברווח בתקופת הדוח נובע בעיקר מקיטון בהוצאות ביחס לאשתקד (לפרטים נוספים ראה סעיף 2(א) לעיל) ומקיטון בעמלות הסוכנים. מנגד בתקופת הדוח קטנו ההכנסות מהשקעות בתיק הנוסטרו של החברה המנהלת ביחס לאשתקד וכן נרשם גידול בהוצאות בגין פיצוי עמיתים בשל משבר הקורונה.
דמי גמולים	**6,308**	6,165	**1,613**	1,610	

2.1.2 ביטוח כללי - להלן התפלגות הפרמיות והרווח הכולל:

ביטוח כללי	2020	2019	Q4 2020	Q4 2019	הערה
פרמיות ברוטו	**2,592**	2,365	**564**	522	**תקופת הדוח והרבעון -** הגידול בפרמיה נובע בעיקר מקולקטיבים בענף רכב חובה וכן מעסקים גדולים בענף חבויות ובענפי רכוש ואחרים.
רווח כולל	**49**	107	**48**	(77)	
תקופת הדוח- בתקופת הדוח חל שיפור חיתומי בענפי רכב רכוש, רכוש ואחרים ורכב חובה ובנוסף בענפי החבויות חל קיטון בהתפתחות שלילית בתביעות שקיבלה ביטוי במודל האקטוארי לעומת הרעה גדולה יותר בתקופה המקבילה אשתקד. על אף השיפור החיתומי בתקופת הדוח, נרשם קיטון ברווח בתקופת הדוח שנבע בעיקר מקיטון בהכנסות מהשקעות העודפות על ההכנסות הנדרשות לכיסוי הגידול בהתחייבויות הביטוחיות. בנוסף נרשם קיטון בהפרשה בגין השלכות ועדת וינוגרד וקמיניץ, בסך של כ-45 מיליוני ש"ח לעומת קיטון בהפרשה בסך של כ-122 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, לפרטים נוספים ראה ביאור 35(ה)(ה2)(4)(ו) לדוחות הכספיים. כמו כן בוצע הגדלת עתודות בשל השפעת סביבת הריבית בסך של כ-30 מליוני ש"ח התקופה. **רבעון -** המעבר לרווח נובע בעיקר משיפור חיתומי בעיקר בענפי הרכוש, רכב רכוש ורכב חובה ובנוסף בענפי החבויות חלה הרעה קטנה יותר בתביעות שקיבלה ביטוי במודל האקטוארי לעומת הרעה גדולה יותר ברבעון המקביל אשתקד ומגידול בהכנסות מהשקעות העודפות על ההכנסות הנדרשות לכיסוי הגידול בהתחייבויות הביטוחיות מנגד בוצע הגדלת עתודות בשל השפעת סביבת הריבית בסך של כ-30 מליוני ש"ח הרבעון.					
רכב רכוש					
פרמיות ברוטו	**686**	677	**156**	146	**תקופת הדוח והרבעון-** הגידול בפרמיה נובע מעסקי הפרט בעיקר משיפור בשיעורי החידוש ובמכירות חדשות און-ליין.
רווח כולל לפני מס	**55**	36	**12**	(6)	**תקופת הדוח -** השיפור ברווח נובע בעיקר משיפור ברווח החיתומי בעיקר כתוצאה מירידה בשכיחות התביעות ומנגד קיטון בהכנסות מהשקעות. **רבעון-** המעבר מהפסד לרווח נובע בעיקר משיפור ברווח החיתומי בעיקר כתוצאה מירידה בשכיחות התביעות וכן מגידול בהכנסות מהשקעות.
LR ברוטו	**63%**	69%	**67%**	72%	
LR בשייר	**54%**	67%	**57%**	69%	
CR ברוטו	**90%**	98%	**97%**	105%	
CR בשייר	**90%**	97%	**97%**	106%	

2. הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד (המשך)

2.1 מידע כספי לפי תחומי הפעילות (המשך)

2.1.2 ביטוח כללי - להלן התפלגות הפרמיות והרווח הכולל: (המשך)

	2020	2019	Q4 2020	Q4 2019	הערה
רכב חובה					
פרמיות ברוטו	**532**	460	**108**	101	**תקופת הדוח ורבעון -** הגידול בפרמיה נובע בעיקר מעסקאות קולקטיבים עם הסדרי ביטוח משנה מיוחדים.
רווח (הפסד) כולל	**34**	90	**30**	(8)	

תקופת הדוח- בתקופת הדוח חל שיפור ברווח החיתומי ביחס לאשתקד.
על אף השיפור החיתומי, הקיטון ברווח נובע מקיטון בהפרשה בגין השלכות ועדת וינוגרד וקמיניץ בסך של כ-33 מיליוני ש"ח לעומת קיטון בהפרשה בסך של כ-60 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. בנוסף, מקיטון בהכנסות מהשקעות העודפות על ההכנסות הנדרשות לכיסוי הגידול בהתחייבויות הביטוחיות וכן מהגדלת עתודות בשל השפעת סביבת הריבית בסך של כ-17 מיליוני ש"ח בתקופת הדוח, ללא השפעה על תקופה מקבילה אשתקד.
רבעון - הגידול ברווח נובע מגידול בהכנסות מהשקעות העודפות על ההכנסות הנדרשות לכיסוי הגידול בהתחייבויות הביטוחיות ומשיפור חיתומי. מנגד בוצע הגדלת עתודות בשל השפעת סביבת הריבית בסך של כ-17 מיליוני ש"ח ברבעון זה ללא השפעה על רבעון מקביל אשתקד.

ענפי רכוש ואחרים					
פרמיות ברוטו	**836**	787	**178**	179	**תקופת הדוח** - הגידול בפרמיה נובע בעיקר מגידול בעסקים גדולים.
רווח (הפסד) כולל	**45**	(19)	**7**	(25)	**תקופת הדוח והרבעון -** המעבר מהפסד לרווח נובע בעיקר משיפור חיתומי בענפי הרכוש. בנוסף אשתקד בוצע הגדלת עתודות בתאונות אישיות תלמידים.
LR ברוטו	**32%**	57%	**55%**	77%	
LR בשייר	**34%**	57%	**48%**	97%	
CR ברוטו	**59%**	86%	**85%**	108%	
CR בשייר	**79%**	117%	**95%**	154%	
ביטוח אשראי					
פרמיות ברוטו	**115**	107	**30**	26	
רווח כולל	**29**	31	**15**	6	**תקופת הדוח-** הגידול ברווח ביחס לאשתקד נובע בעיקר משיפור חיתומי בתקופת הדוח ביחס לאשתקד, שקוזזו כתוצאה מקיטון בהכנסות מהשקעות בתקופת הדוח ביחס לאשתקד. **רבעון-** הגידול ברווח נובע בעיקר מגידול ברווחים מהשקעות ומקיטון בהפרשה לתביעות ברבעון הנוכחי ביחס לאשתקד.
LR בשייר	**21%**	30%	**(13)%**	27%	
CRבשייר	**45%**	60%	**0%**	60%	
ענפי חבויות					
פרמיות ברוטו	**423**	334	**92**	71	**תקופת הדוח והרבעון** - הגידול בפרמיה נובע בעיקר מגידול בעסקים גדולים
רווח (הפסד) כולל	**(114)**	(30)	**(15)**	(44)	

תקופת הדוח – הן בתקופת הדוח והן בתקופה המקבילה אשתקד, ישנה התפתחות שלילית בתביעות בענף זה. הגידול בהפסד בתקופת הדוח, נובע בעיקר מקיטון בהפרשה בגין השלכות ועדת וינוגרד וקמיניץ בסך של כ-12 מיליוני ש"ח לעומת קיטון בהפרשה בסך של כ-62 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד וכן מקיטון בהכנסות מהשקעות ביחס לתקופה המקבילה אשתקד ומהגדלת עתודות בשל השפעת סביבת הריבית בסך של כ-13 מיליוני ש"ח בתקופת הדוח. מנגד בתקופת הדוח חלה התפתחות שלילית קטנה יותר בחבות מעבידים וצד ג' ביחס לתקופה המקבילה אשתקד.
רבעון - הקיטון בהפסד נובע בעיקר מהתפתחות שלילית קטנה יותר בחבות מעבידים וצד ג' ביחס לרבעון מקביל אשתקד. מנגד בוצעה הגדלת עתודות בשל השפעת סביבת הריבית בסך של כ-13 מיליוני ש"ח הרבעון.

2. הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד (המשך)

2.1 מידע כספי לפי תחומי הפעילות (המשך)

2.1.3. ביטוח בריאות

	לשנת		Q4		
	2020	2019	2020	2019	הערה
פרמיות שהורווחו ברוטו	**1,296**	1,329	**326**	333	**תקופת הדוח -** הקיטון בפרמיות נובע בעיקר מצמצום משמעותי בנסיעות לחו"ל בתקופת הדוח עקב משבר הקורונה ומסיום ההתקשרות עם קופת חולים לאומית בביטוח סיעודי קבוצתי אשתקד. השפעה זו קוזזה בחלקה מגידול בענפי הפרט. **רבעון נוכחי -** הקיטון בפרמיות נובע בעיקר מצמצום משמעותי בנסיעות לחו"ל עקב משבר הקורונה. השפעה זו קוזזה בחלקה מגידול בענפי הפרט.
רווח (הפסד) כולל	**175**	(452)	**28**	(91)	**תקופת הדוח** – המעבר לרווח בתקופת הדוח נובע בעיקר מקיטון בהפרשה בשל בדיקת נאותות העתודות (LAT) אשר השפיע על הרווח הכולל בתקופת הדוח בסך של כ-292 מיליוני ש"ח, לעומת גידול בהפרשה בסך של כ-537 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הקיטון נובע בעיקר כתוצאה מייחוס חלק מעודף השווי ההוגן של הנכסים מעל ערכם בספרים בגין חישוב ה-LAT שיוחסו בעבר לביטוח חיים. כמו כן, בתקופה המקבילה אשתקד נרשמה התפתחות שלילית בתביעות בקולקטיב מכבי ולאומית שקיבלה ביטוי במודל האקטוארי לעומת התפתחות שלילית קטנה יותר בתקופה הנוכחית. בנוסף בתקופת הדוח חל שיפור חיתומי בענפי הפרט ביחס לתקופה מקבילה אשתקד. השפעה זו קוזזה בחלקה על ידי קיטון בהכנסות מהשקעות העודפות על ההכנסות הנדרשות לכיסוי הגידול בהתחייבויות הביטוחיות בתקופה הנוכחית. **רבעון הנוכחי** – המעבר לרווח הרבעון לעומת הרבעון המקביל אשתקד נובע מרישום הפרשה בשל בדיקת נאותות העתודות (LAT) אשר השפיעה על הרווח הכולל בסך של כ-1 מיליוני ש"ח לעומת סך של כ- 135 מיליוני ש"ח ברבעון המקביל אשתקד. בנוסף ברבעון הנוכחי חל שיפור חיתומי בענפי הפרט. מנגד, ברבעון הנוכחי נרשם קיטון בהכנסות מהשקעות העודפות על ההכנסות הנדרשות לכיסוי הגידול בהתחייבויות הביטוחיות לעומת הרבעון המקביל אשתקד.
ענף סיעוד – רווח כולל					
פרט	**187**	(406)	**(17)**	(53)	**תקופת הדוח ורבעון -** המעבר לרווח בתקופת הדוח והקיטון בהפסד ברבעון לעומת התקופה והרבעון המקבילים אשתקד, נובעים בעיקר מקיטון בהפרשה בשל בדיקת נאותות העתודות (LAT) בסך כ-284 מיליוני ש"ח בתקופת הדוח ושל גידול בהפרשה בסך כ-4 מיליוני ש"ח ברבעון, לעומת גידול בהפרשה בסך של כ- 515 מיליוני ש"ח ו-113 מיליוני ש"ח בתקופה וברבעון המקבילים אשתקד, בהתאמה. השפעה זו קוזזה בחלקה מגירעון בהשקעות העודפות על ההכנסות הנדרשות לכיסוי הגידול בהתחייבויות הביטוחיות בתקופה הנוכחית, לעומת גידול בהכנסות העודפות על ההכנסות הנדרשות לכיסוי הגידול בהתחייבויות הביטוחיות אשתקד.
קולקטיבים, לרבות קופות חולים	**(89)**	(96)	**7**	(24)	**תקופת הדוח** - הקיטון בהפסד בתקופת הדוח לעומת התקופה המקבילה אשתקד נובע בעיקר מקיטון בהפרשה בשל בדיקת נאותות העתודות (LAT) בסך כ-7 מיליוני ש"ח לעומת גידול בהפרשה בסך של כ- 22 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד ובנוסף, בתקופה המקבילה אשתקד נרשמה התפתחות שלילית בתביעות בקולקטיב מכבי ולאומית שקיבלה ביטוי במודל האקטוארי לעומת התפתחות שלילית קטנה יותר בתקופה הנוכחית. מנגד בתקופת הדוח יש גירעון בהכנסות מהשקעות העודפות על ההכנסות הנדרשות לכיסוי הגידול בהתחייבויות הביטוחיות לעומת גידול בהכנסות העודפות על ההכנסות הנדרשות לכיסוי הגידול בהתחייבויות הביטוחיות אשתקד. **רבעון הנוכחי** – המעבר לרווח ברבעון הנוכחי לעומת הרבעון המקביל אשתקד נובע בעיקר בקיטון בהפרשה בשל בדיקת נאותות העתודות (LAT) בסך כ-3 מיליוני ש"ח לעומת גידול בהפרשה בסך של כ- 22 מיליוני ש"ח ברבעון המקביל אשתקד. בנוסף, ברבעון המקביל אשתקד נרשמה התפתחות שלילית בתביעות בקולקטיב מכבי ולאומית שקיבלה ביטוי במודל האקטוארי לעומת התפתחות שלילית קטנה יותר ברבעון הנוכחי. מנגד, ברבעון הנוכחי נרשם גידול קטן יותר בהכנסות מהשקעות העודפות על ההכנסות הנדרשות לכיסוי הגידול בהתחייבויות הביטוחיות לעומת הרבעון המקביל אשתקד.
ענף מחלות ואשפוז –רווח כולל					
זמן ארוך	**78**	35	**39**	(18)	**תקופת הדוח**– הגידול ברווח בתקופת הדוח לעומת התקופה המקבילה אשתקד נובע בעיקר משיפור חיתומי בענפי הפרט. מנגד, בתקופה הנוכחית נרשם קיטון בהכנסות מהשקעות העודפות על ההכנסות הנדרשות לכיסוי הגידול בהתחייבויות הביטוחיות לעומת התקופה המקבילה אשתקד. **רבעון הנוכחי** – המעבר לרווח ברבעון הנוכחי לעומת הרבעון המקביל אשתקד נובע בעיקר משיפור חיתומי בענפי הפרט ברבעון זה לעומת הרבעון המקביל אשתקד, ומגידול בהכנסת מהשקעות העודפות על ההכנסות הנדרשות לכיסוי הגידול בהתחייבויות הביטוחיות ברבעון זה לעומת הגידול בהכנסות ברבעון המקביל אשתקד.
זמן קצר	**(1)**	13	**-**	5	**תקופת הדוח ורבעון** – הקיטון ברווח נובע בעיקר מצמצום משמעותי בנסיעות לחו"ל עקב מגיפת הקורונה.

2. הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד (המשך)

2.1 מידע כספי לפי תחומי הפעילות (המשך)

2.1.3. ביטוח בריאות (המשך)

פרטים בדבר רווחי ההשקעה שנזקפו למבוטחים בפוליסות ביטוח בריאות מסוג סיעוד משתתף ברווחים:

במיליוני ש"ח	פוליסות סיעוד משתתף ברווחים מסוג פרט וקולקטיב			
	לשנת		Q4	
	2020	2019	2020	2019
רווחי ההשקעה שנזקפו למבוטחים	**63**	**147**	**94**	**58**

2.1.4 אחר וסעיפים שאינם כלולים בתחומי הביטוח

במליוני ש"ח	לשנת		Q4		הערה
	2020	2019	2020	2019	
סך הכל רווח כולל לפני מס	**349**	475	**368**	93	**תקופת הדוח-** הקיטון ברווח בתקופת הדוח נובע בעיקר מהכנסות מהשקעות בסך של כ-417 מיליוני ש"ח בתקופת הדוח לעומת הכנסות מהשקעות בסך של כ-537 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. **רבעון-** הגידול ברווח ברבעון נובע בעיקר מהכנסות מהשקעות בסך של כ- 387 מיליוני ש"ח בתקופת הדוח לעומת הכנסות מהשקעות בסך של כ-111 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

2.1.5 הוצאות הנהלה וכלליות

הוצאות הנהלה וכלליות בתקופת הדוח הסתכמו לסך של כ-912 מיליוני ש"ח לעומת סך של כ-876 מיליוני ש"ח אשתקד, וברבעון לסך של כ-270 מיליוני ש"ח לעומת סך של כ-221 מיליוני ש"ח אשתקד. הגידול בהוצאות השכר בתקופת הדוח וברבעון נובע בעיקר מעלויות שכר משתנות לאור התוצאות הכספיות בשנה הנוכחית. הוצאות אלו קוזזו בחלקן בין היתר בשל ריסון הוצאות הנהלה וכלליות כחלק מיישום התוכנית אסטרטגית ולפעולות נוספות שהחברה נקטה בשל משבר הקורונה.

החברה מעריכה שצעדי ההתייעלות הננקטים על ידה, לרבות קיטון במצבת כוח האדם ופעולות התייעלות נוספות, יביאו להתייעלות מוערכת בסך של כ-100 מיליוני ש"ח בממוצע לשנה, לשנים הבאות, וזאת מעבר ליעדי התוכנית האסטרטגית שאושרה בסוף שנת 2019. עם זאת התוצאות בפועל של המהלכים הנזכרים עשויות להיות שונות מן החיסכון המוערך נוכח התלות במספר משתנים אשר השלמתם אינה בשליטה מלאה של חברות הקבוצה.

לפרטים נוספים אודות צמצום הוצאות הנהלה וכלליות בשל משבר הקורונה והתוכנית האסטרטגית כאמור לעיל, ראה סעיף 2(א)(2) לעיל.

2.1.6 הוצאות המימון בפעילות שאינה מוקצית למגזרים

13 כ-65 מיליוני ש"ח אשתקד, ללא השפעה בתקופת הדוח (לפרטים נוספים ראה ביאור 25 לדוחות הכספיים). בנוסף, בתקופת הדוח נרשמה ירידה במדד המחירים לצרכן בשיעור של 0.6%, לעומת עלייה בשיעור של 0.3% בתקופה המקבילה אשתקד. ברבעון הסתכמו הוצאות המימון לסך של כ-40 מיליוני ש"ח לעומת סך של כ-101 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, הקיטון בהוצאות המימון נובע בעיקר מעלות החלפת כתבי התחייבות אשתקד, כאמור לעיל.

2. הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד (המשך)

2.2 נתונים עיקריים מהדוחות המאוחדים על המצב הכספי

2.2.1. נכסים

במיליוני ש"ח	ליום 21 במרס 2021	ליום 31 בדצמבר 2020	ליום 31 בדצמבר 2019	שיעור השינוי בשנת 2020 %
השקעות פיננסיות אחרות	**33,361**	**33,043**	32,361	2
נכסים מנוהלים עבור אחרים (שאינם נוסטרו) בקבוצה (במיליוני ש"ח):				
עבור חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה	**81,227**	**79,565**	72,814	9
עבור עמיתי קופות גמל [1]	**38,314**	**37,348**	37,044	1
עבור עמיתי קרנות פנסיה *)	**90,550**	**86,859**	78,120	11
סך הכל נכסים מנוהלים עבור אחרים	**210,091**	**203,772**	187,978	8
סך הכל נכסים מנוהלים	**243,452**	**236,815**	220,339	7
*) מתוך הסכום, סך הנכסים המנוהל על ידי עתודות הוותיקה	**12,079**	**12,014**	11,550	4

1. הדוחות הכספיים המאוחדים אינם כוללים את הנכסים המנוהלים בקופות הגמל (למעט בגין קופת גמל שכלל ביטוח קיבלה על עצמה התחייבות לתשואה שנתית מינימלית מובטחת) וקרנות הפנסיה. לפרטים נוספים, ראה ביאור 3(א)(2) בדוחות הכספיים השנתיים.

2.2.2. התחייבויות פיננסיות

נכון לתאריך המאזן, לקבוצה אין יתרות הלוואות וכתבי התחייבות שאינן לצרכי הון בחברות הביטוח.

2.2.3. הון ודרישות הון

א. דרישות הון בהתאם להוראות ליישום משטר כושר פירעון כלכלי[1]

על חברות הביטוח בקבוצה חלות הוראות משטר כושר פירעון כלכלי מבוסס Solvency II. בהתאם להנחיות הממונה, חברות ביטוח בקבוצה חישבו את יחס כושר הפירעון הכלכלי לימים 31 בדצמבר 2019 ו-31 בדצמבר 2018. ביום 14 באוקטובר 2020 פורסם חוזר ביטוח 2020-1-15 שעניינו "תיקון החוזר המאוחד לעניין הוראות ליישום משטר כושר פירעון כלכלי של חברת ביטוח מבוסס Solvency II וכן הנחיות נוספות של הממונה שעניינן יישום משטר כושר פירעון כלכלי. על פי מכתב שפרסם הממונה במרס 2020, נקבע כי חברת ביטוח פטורה מחישוב ומדיווח יחס כושר פירעון כלכלי ליום 30 ביוני 2020. בהתאם למכתב הממונה למנהלי חברות הביטוח מחודש אוקטובר 2020 בעניין "דיווח ופרסום יחס כושר פירעון ליום 31 בדצמבר 2019", נקבע כי דוח יחס כושר פירעון כלכלי ליום 31 בדצמבר 2019 יפורסם ביום 29 באוקטובר 2020. כמו כן בהתאם למכתב הממונה למנהלי חברות הביטוח מחודש מרס 2021, נקבע כי דוח יחס כושר פירעון כלכלי ליום 31 בדצמבר 2020 יפורסם ביום 30 ביוני 2021. כמו כן, מאפשר המכתב שלא לפרסם לציבור דוח יחס כושר פירעון כלכלי ליום 30 ביוני 2021.

יצויין כי חישוב יחס כושר הפירעון הכלכלי מבוסס על נתונים ומודלים העשויים להיות שונים מאלה בהם עושה החברה שימוש במסגרת הדיווח הכספי, ואשר מתבססים, בין היתר, על תחזיות והנחות הנשענות, בעיקרן על ניסיון העבר. בפרט, וכמפורט בחוזר משטר כושר פירעון כלכלי, חישוב יחס כושר הפירעון הכלכלי, מבוסס, במידה רבה, על מודל חישוב הערך הגלום. כלל ביטוח קבלה בחודש יוני 2019 את אישור הממונה על ביצוע ביקורת על ידי רואה החשבון המבקר לראשונה[2] בגין נתוני 31 בדצמבר 2018, ובהתאם החל מהדוחות הכספיים ליום 30 ביוני, 2019 כלל ביטוח נדרשת לעמוד בהוראות משטר כושר פירעון כלכלי מבוסס Solvency II בלבד, ומשטר ההון הקודם אינו חל עליה. לפרטים נוספים בדבר דרישות ההון שחלות על חברות בקבוצה ראה ביאור 16(ה) בדוחות הכספיים.

ביום 29 לאוקטובר 2020, אישרה כלל ביטוח ופרסמה את דוח יחס כושר פירעון כלכלי ליום 31 בדצמבר 2019 אשר מפורסם באתר האינטרנט של הקבוצה בכתובת https://www.clalbit.co.il/aboutclalinsurance/financialstatementsandpressrelease/.

למידע נוסף, לרבות תיאור כללי של משטר כושר פירעון כלכלי, העקרונות הכלליים עליהם מבוסס המשטר, מתודולוגיית החישוב של המאזן הכלכלי ושל ההון הנדרש לכושר פירעון, הוראות לתקופת הפריסה, סקירה כללית של הוראות הממונה על שוק ההון הקשורות לדוח יחס כושר פירעון כלכלי, הגדרות מושגים מרכזיים, הערות והבהרות יש לקרוא גם את סעיפים 1, 3.2, 4.1 ו-5.1 לדוח יחס כושר פירעון כלכלי של כלל ביטוח ליום 31 בדצמבר 2019.

החישוב שערכה כלל ביטוח ליום 31 בדצמבר 2019 בוקר[2] על ידי רואי החשבון המבקרים.

2. הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד (המשך)

2.2 נתונים עיקריים מהדוחות המאוחדים על המצב הכספי (המשך)

2.2.3. הון ודרישות הון (המשך)

להלן נתונים אודות יחס כושר פירעון וסף הון של כלל ביטוח לפי משטר Solvency II.

1. יחס כושר פירעון כלכלי

ליום 31 בדצמבר	2019	2018
במיליוני ש"ח		מבוקר
הון עצמי לעניין הון נדרש לכושר פירעון	**12,082**	9,119
הון נדרש לכושר פירעון	**7,673**	5,999
עודף	**4,409**	3,120
יחס כושר פירעון כלכלי (באחוזים)	**157%**	152%
השפעת פעולות הוניות מהותיות שהתרחשו בתקופה שבין תאריך החישוב לתאריך פרסום דוח יחס כושר פירעון כלכלי של החברה		
גיוס מכשירי הון (ראה סעיף ג' להלן)	**450**	-
הון עצמי לעניין הון נדרש לכושר פירעון	**12,532**	9,119
עודף	**4,859**	3,120
יחס כושר פירעון כלכלי (באחוזים)	**163%**	152%

לפרטים בדבר יחס כושר הפירעון ללא יישום הוראות מעבר לתקופת הפריסה, וללא התאמת תרחיש מניות ובדבר יעד יחס כושר הפירעון ומגבלות החלות על החברה לעניין חלוקת דיבידנד ראה סעיף 3 להלן.

לאירועים בתקופת הדוח ולאחר תאריך הדוח ולהשפעתם הפוטנציאלית על יחס כושר הפירעון ראה סעיף 2.1(א)-(ג) וסעיף 2(א) לעיל.

2. סף ההון (MCR)

ליום 31 בדצמבר	2019	2018
במיליוני ש"ח		מבוקר
סף ההון (MCR)	**1,918**	1,620
הון עצמי לעניין סף ההון	**8,629**	6,444

3. יחס כושר פירעון ללא יישום הוראות המעבר לתקופת הפריסה וללא התאמת תרחיש מניות

בהתאם למכתב שפרסמה הרשות, בחודש אוקטובר 2017, (להלן - "**המכתב**") חברת ביטוח תהיה רשאית לחלק דיבידנד רק אם לאחר ביצוע החלוקה יש לחברה יחס כושר פירעון לפי חוזר סולבנסי בשיעור של לפחות 100%, כשהוא מחושב ללא הוראות המעבר ובכפוף ליעד יחס כושר פירעון שקבע דירקטוריון החברה. היחס האמור יחושב ללא ההקלה שניתנה בגין הפרש מקורי המיוחס לרכישת פעילות של קופות גמל וחברות מנהלות. בנוסף, נקבעו במכתב הוראות דיווח לממונה.

להלן נתונים על יחס כושר פירעון כלכלי של החברה כשהוא מחושב ללא הוראות המעבר ובכפוף ליעד יחס כושר פירעון שקבע דירקטוריון החברה. יחס זה נמוך מיחס כושר הפירעון הנדרש על פי המכתב.

יחס כושר פירעון ללא יישום הוראות המעבר לתקופת הפריסה וללא התאמת תרחיש מניות

ליום 31 בדצמבר	2019	2018
במיליוני ש"ח		מבוקר[2]
הון עצמי לעניין הון נדרש לכושר פירעון	**9,267**	9,413
הון נדרש לכושר פירעון	**9,588**	9,327
עודף (גירעון)	**(321)**	86
יחס כושר פירעון כלכלי באחוזים	**97%**	101%
השפעת פעולות הוניות מהותיות שהתרחשו בתקופה שבין תאריך החישוב לתאריך פרסום דוח יחס כושר פירעון כלכלי של החברה		
גיוס מכשירי הון (ראה סעיף ג' להלן)	**450**	-
הון עצמי לעניין הון נדרש לכושר פירעון	**9,717**	9,413
עודף (גירעון)	**129**	87
יחס כושר פירעון כלכלי באחוזים	**101%**	101%
עודף ההון לאר פעולות הוניות שהתרחשו בתקופה שבין תאריך החישוב לתאריך פרסום דוח יחס כושר פירעון כלכלי, ביחס ליעד הדירקטוריון:		
יעד יחס כושר הפירעון הכלכלי של הדירקטוריון (אחוזים)	**108%**	-
חוסר הון ביחס ליעד	**(638)**	-

1. דרישת ההון חלה על כלל ביטוח, לרבות איחוד של כלל ביטוח אשראי.
2. הביקורת של חישובי יחס כושר הפירעון נערכה בהתאם לתקן הבטחת מהימנות בינלאומי ISAE3400-בדיקה של מידע כספי עתידי.

2. הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד (המשך)

2.2 נתונים עיקריים מהדוחות המאוחדים על המצב הכספי (המשך)

2.2.3. הון ודרישות הון (המשך)

ב. יעד ההון של החברה

בחודש מרס 2020 קבע דירקטוריון כלל ביטוח יעד הון התחלתי ליחס כושר פירעון, בהתאם למשטר כושר פירעון כלכלי, בשיעור של 108% והוא יתפתח בהדרגה לשיעור של 118% בשנת 2024. עוד קבע דירקטוריון כלל ביטוח שיעד ההון יבחן מעת לעת בין היתר בהתאם להתפתחויות עסקיות ורגולטוריות. מובהר בזאת, כי אין בקביעת היעד האמור כדי להבטיח שכלל ביטוח תעמוד בו בכל עת ואין בו כדי להוות התחייבות של כלל ביטוח לחלוקת דיבידנד.

עוד יצויין כי לאור הכניסה לתוקף של התיקון המצויין בביאור 16(ה)(3) בדוחות הכספיים, צפוי כי הדבר יביא לבחינה מחודשת של יעד ההון.

ג. הנפקת מכשיר הון רובד 1 בחברה

ביום 29 לאוקטובר 2020 התקבל בחברה, אישור מאת הממונה על שוק ההון ביטוח וחיסכון ("**הממונה**") לפיו היא רשאית לכלול בחישוב ההון העצמי שלה, מכשיר הון רובד 1 נוסף בסכום של 450 מיליוני ש"ח. בעקבות אישור זה הושלמה הזרמת הון מאת כלל החזקות לכלל ביטוח, בסכום של 450 מיליוני ש"ח, לתקופה של עד 49 שנה, צמוד למדד ונושא ריבית שנתית בשיעור של 4.53%.

הנפקת מכשיר ההון כאמור נעשתה במטרה לחזק את יחס כושר הפירעון ואת איתנותה הפיננסית. מתוך סכום זה כ-150 מיליוני ש"ח נועדו לפירעון התחייבויות אחרות.

לפרטים נוספים אודות הלוואה שנפרעה לאחר תאריך המאזן ראה ביאור 25(ב)(2) בדוחות הכספיים.

3. התפתחויות ושינויים מהותיים בסביבה המאקרו כלכלית בתקופת הדוח

בתקופת הדוח ובעיקר בשלושה חודשים שהסתיימו בתאריך הדוח נרשמו הכנסות מהשקעות בשל עליות בשווקים הפיננסים שחלו בעקבות התאוששות ממשבר נגיף הקורונה. לפירוט נוסף אודות התמודדות הקבוצה בקשר עם משבר נגיף הקורונה, לרבות ניתוח השפעות נגיף הקורונה על הקבוצה ראה סעיף 2 לעיל.

פרמטר	נתונים לתקופה
התפתחות במשק ובתעסוקה בישראל	בשנת 2020 בהשפעת מגפת הקורונה ירד התוצר בשיעור של כ-2.5% בלבד, לאחר עלייה בשיעור של כ- 3.5% בשנת 2019. ברבעון הרביעי של 2020 עלה התוצר בשיעור של כ-6.4% (במונחים שנתיים), זאת על-פי האומדן שפרסמה הלמ"ס. על-פי תחזית חטיבת המחקר של בנק ישראל מחודש ינואר 2021, צפוי התוצר לצמוח בשנת 2021 בשיעור של 6.3% על-פי תרחיש החיסון המהיר (התחסנות מהירה של האוכלוסייה עד מאי 2021), ובשיעור של 3.5% בלבד על-פי תרחיש החיסון האיטי (תהליך התחסנות מתמשך יותר, עד יוני 2022). על פי נתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס לחודש דצמבר 2020: • שיעור הבלתי מועסקים מכוח העבודה בקרב בני 15 ומעלה הינו 4.8% (לעומת 3.1% בסוף שנת 2019). • שיעור האבטלה המורחב (לאור משבר הקורונה) עומד על 12.9%. יצויין כי נכון לחודש ינואר 2021 ולאחר הכניסה לסגר השלישי באופן מלא שיעור זה עלה לכ-18.4%. על-פי תחזיות בנק ישראל מחודש ינואר 2021, שיעור האבטלה המורחב יעמוד בסוף שנת 2021 על שיעור של כ-9.6% לפי תרחיש החיסון המהיר ועל שיעור של כ-12.5% לפי תרחיש החיסון האיטי.
נתוני האינפלציה	בשנת 2020 ירד מדד המחירים הידוע לצרכן בשיעור של כ-0.6%, לעומת זאת, בשנת 2019 עלה המדד הידוע בשיעור של כ-0.3%. התחזקות השקל כמו גם הירידה המשמעותית במחירי הנפט הינם הגורמים העיקריים אשר הובילו לירידה במדד השנה. לאחר תקופת הדוח פרסמה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה את מדד המחירים לחודש ינואר שירד בשיעור של כ-0.1% ומדד פברואר שעלה בשיעור של כ-0.3%. תחזית האינפלציה של בנק ישראל (מינואר 2021) לשנת 2021 עומדת על שיעור של 0.6% בתרחיש החיסון המהיר, ועל 0.1% בתרחיש החיסון האיטי.
שערי חליפין	במהלך שנת 2020 התחזק השקל מול מרבית המטבעות, כאשר מול הדולר התחזק בשיעור של כ-7% ונחלש מול היורו בשיעור של כ-1.7%. ברבעון הרביעי לשנת 2020 התחזק השקל מול הדולר והאירו בשיעור של כ-6.6% וכ-2% בהתאמה. יתרות מטבע החוץ בבנק ישראל נכון לסוף 2020 עומדות על כ-179.5 מיליארד דולר. בנק ישראל המשיך להתערב בשוק המט"ח במהלך השנה ולבצע רכישות במטרה להאט את קצב התחזקות השקל, וכמו הן הכריז על תוכנית להתערבות עתידית ב 2021 בסך של כ-30 מיליארד דולר לאותה מטרה. בשנה זו החל בנק ישראל להפעיל תוכניות כאלו ואחרות לסיוע ותמיכה בשוק ובמשק, כגון תוכניות לרכישת אג"ח מדינה בסך של כ-85 מיליארד ש"ח, תוכנית לרכישת אג"ח קונצרני בסך של כ-15 מיליארד ש"ח כמו גם תוכניות שונות למתן אשראי לעידוד עסקים במשק באמצעות הבנקים אשר בחלקן נותן מימון לבנקים בריבית של 0.1%.
התפתחות שיעור הריבית והתשואות	לעניין השפעת סביבת הריבית הנמוכה, ראה ביאור 39(א)בדוחות הכספיים. ריבית בנק ישראל עומדת על שיעור של 0.1% נכון לסוף שנת 2020. בנק ישראל לא צפוי לשנות את הריבית לאור האינפלציה הנמוכה, ובתחזיותיו מציג טווח תחזית של 0.1%-0% לשיעור הריבית בסוף 2021.

3. התפתחויות ושינויים מהותיים בסביבה המאקרו כלכלית בתקופת הדוח (המשך)

פרמטר	נתונים לתקופה	1-12		Q4	
	באחוזים	2020	2019	2020	2019
התפתחויות בשוק ההון בישראל ובעולם (במונחי מטבע מקומי)	מדדי מניות בארץ				
	ת"א 35	**(10.9)**	15.0	**14.6**	4.2
	ת"א 90	**18.1**	40.3	**24.1**	8.9
	ת"א 125	**(3.0)**	21.3	**16.5**	5.5
	ת"א צמיחה	**29.4**	26.1	**19.3**	5.7
	מדדי אג"ח				
	כללי	**0.8**	8.7	**1.3**	0.9
	תלבונד צמודות	**(0.6)**	7.3	**3.3**	0.0
	תלבונד שקלי	**(0.1)**	8.6	**2.1**	1.3
	ממשלתי צמוד מדד	**1.2**	10.3	**1.7**	0.9
	ממשלתי שקלי	**1.3**	8.3	**(0.2)**	0.9
	מדדי מניות בעולם				
	דאו ג'ונס	**7.0**	22.5	**8.9**	5.7
	נאסד"ק	**43.5**	35.6	**14.2**	11.6
	ניקיי טוקיו	**16.0**	18.2	**18.4**	7.3
	קאק פריז	**(7.1)**	26.4	**14.9**	6.2
	פוטסי לונדון	**(14.3)**	12.1	**9.7**	2.3
	דאקס פרנקפורט	**3.5**	25.5	**7.0**	7.7
	WORLD MSCI	**14.1**	25.8	**13.8**	7.7
	לפרטים נוספים אודות ההשקעות הפיננסיות בחברה, ראה ביאור 14 בדוחות הכספיים. לפרטים בדבר ההשלכות על התוצאות הכספיות, ראה סעיף 2 לעיל.				

התפתחויות במצב הכלכלי בעולם

שנת 2020 הושפעה באופן מהותי ממשבר הקורונה, אשר שיתק את כלכלת העולם במשך כ- 3 רבעונים ופגע מהותית בצמיחה העולמית. בניסיון להתמודד עם המשבר וגלי התחלואה נקטו מדינות העולם במדיניות של סגרים, מה שהביא לפגיעה משמעותית בפעילות הכלכלית בעולם. נדמה כי תחילת היציאה מהמשבר סומנה על ידי הודעות של חברות התרופות על הצלחה בפיתוח חיסון כנגד הנגיף ומדינות העולם החלו במרוץ אחר הצטיידות במלאי חיסונים והשקת תהליך חיסון האוכלוסייה.

ארה"ב – בשנת 2020 התכווצה הכלכלה האמריקאית בשיעור של כ-3.5% וברבעון הרביעי בשיעור של 2.5% (במונחים שנתיים). שנת 2020 כאמור התאפיינה בהשפעות נגיף הקורונה וההתמודדות מולו הן בפן הרפואי והן בפן הכלכלי מה שהביא למדיניות של הרחבה מוניטרית חסרת תקדים ע"י הבנק המרכזי כאשר במהלך השנה הוריד הבנק את הריבית לרמה של 0%-0.25% והזרים כסף לשוק בהיקף של טריליוני דולרים ע"י רכישת אג"חים בקצב של 120 מיליארד דולר בחודש. בנוסף נקטה הממשלה בצעדים פיסקאליים מרחיבים חסרי תקדים שכללו הזרמות של כ- 3.5 טריליון דולר בדמות מענקים לאזרחים, עסקים ורשויות מקומיות. שיעור האבטלה נכון לסוף שנת 2020 עמד 6.8%.

אירופה – הכלכלה האירופית התכווצה בכ-5% ברבעון הרביעי (לעומת רבעון קודם, בקצב שנתי) ובכ-7% בשנת 2020, זאת בעקבות התפשטות הקורונה וצעדי סגר מחמירים שנקטו המדינות. במהלך הרבעון הרביעי, לאחר שמרבית מדינות אירופה חוו גל נוסף של התפרצות המגיפה, הבנק המרכזי האירופי המשיך להפעיל את תוכניות רכישת נכסים בהיקף של 120 מיליארד אירו לחודש. מדינות האיחוד המשיכו את תוכניות התמרוץ הפיסקאליות בהיקף של 3.2 טריליון אירו לתמיכה בעסקים, בין היתר על מנת שאלו לא יפטרו עובדים ועל מנת לסייע לסקטורים שנפגעו ממשבר הקורונה וסיוע ישיר לאזרחי מדינות האיחוד. שיעור הריבית נותר ללא שינוי, אולם הוחלט להקל עוד יותר על הבנקים לקבל מימון על ידי העמקת הריבית השלילית בה הם לווים. שיעור האבטלה הממוצע עומד על 8% נכון לתום שנת 2020.

סין – המדינה הראשונה שחוותה את התפרצות הנגיף ובין היחידות בעולם שנראה כי השתלטה לחלוטין על הנגיף עוד בתחילת הרבעון השני. סין הינה מהמדינות היחידות בעולם אשרו חוו צמיחה ב-2020: ברבעון הרביעי התרחבה כלכלת סין בקצב של 2.6% (במונחים רבעוניים), ובסך הכל ב- 2020 צמחה הכלכלה ב- 2.3% (במונחים שנתיים). בתקופה זו הממשל הסיני המשיך לתמרץ את הכלכלה הסינית באמצעים פיסקאליים שכללו השקעה בתשתיות, תמיכה בממשלות המקומיות, הפחתת מיסים ודחיית תשלומי הלוואות. הבנק המרכזי הפעיל תוכניות לתמיכה בנזילות והפחתת שיעורי הריבית.

הדירקטוריון מביע את הערכתו לעובדים, למנהלים ולסוכנים של חברות הקבוצה על תרומתם להישגי הקבוצה.

עמוס ערן **דירקטור*)**	**יורם נוה** **מנהל כללי**

תל אביב 25 במרס 2021

*) הוסמך לחתום על הדוח הכספי ליום 31 בדצמבר 2020 ע"י הדירקטוריון בישיבתו מיום 25 במרס 2021.

חלק ג
דוחות כספיים

תוכן העניינים

	עמוד
דוחות רואי החשבון המבקרים	3-2 - 3-3
דוחות על המצב הכספי מאוחדים	3-4 - 3-5
דוחות רווח והפסד מאוחדים	3-6
דוחות על הרווח הכולל מאוחדים	3-7
דוחות על השינויים בהון מאוחדים	3-8-3-10
דוחות על תזרימי המזומנים מאוחדים	3-11 - 3-13
ביאורים לדוחות הכספיים מאוחדים	3-14-3-238
נספחים לדוחות הכספיים	3-239-3-258

סומך חייקין
מגדל המילניום KPMG
רחוב הארבעה 17, תא דואר 609
תל אביב 6100601
03 6848000

קוסט פורר גבאי את קסירר
רח' מנחם בגין 144,
תל-אביב, 6492102
טל. 2525 623 3 972+
פקס 2555 562 3 972+
ey.com

<u>דוח רואי החשבון המבקרים לבעלי המניות של כלל חברה לביטוח בע"מ</u>
<u>בהתאם להוראות הממונה על שוק ההון, ביטוח וחסכון בדבר בקרה פנימית על דיווח כספי</u>

ביקרנו את הבקרה הפנימית על דיווח כספי של כלל חברה לביטוח בע"מ וחברות בנות שלה (להלן: "**החברה**") ליום 31 בדצמבר, 2020 בהתבסס על קריטריונים שנקבעו במסגרת המשולבת של בקרה פנימית שפורסמה על ידי ה- Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (להלן: "**COSO**"). הדירקטוריון וההנהלה של החברה אחראים לקיום בקרה פנימית אפקטיבית על דיווח כספי ולהערכתם את האפקטיביות של בקרה פנימי על דיווח כספי, הנכללת בדוח הדירקטוריון וההנהלה בדבר הבקרה הפנימית על דיווח כספי המצורף. אחריותנו היא לחוות דעה על בקרה פנימית על דיווח כספי של החברה בהתבסס על ביקורתנו.

ערכנו את ביקורתנו בהתאם לתקני ה-Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB) בארה"ב בדבר ביקורת של בקרה פנימית על דיווח כספי, כפי שאומצו על ידי לשכת רואי חשבון בישראל. על פי תקנים אלה נדרש מאיתנו לתכנן את הביקורת ולבצעה במטרה להשיג מידה סבירה של ביטחון אם קוימה, מכל הבחינות המהותיות, בקרה פנימית אפקטיבית על דיווח כספי. ביקורתנו כללה השגת הבנה לגבי בקרה פנימית על דיווח כספי, הערכת הסיכון שקיימת חולשה מהותית, וכן בחינה והערכה של אפקטיביות התכנון והתפעול של בקרה פנימית בהתבסס על הסיכון שהוערך. ביקורתנו כללה גם ביצוע נהלים אחרים שחשבנו כנחוצים בהתאם לנסיבות. אנו סבורים שביקורתנו מספקת בסיס נאות לחוות דעתנו.

בקרה פנימית על דיווח כספי של חברה שהיא גוף מוסדי הינה תהליך המיועד לספק מידה סבירה של בטחון לגבי המהימנות של דיווח כספי וההכנה של דוחות כספיים למטרות חיצוניות בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) ובהתאם לדרישות הגילוי שנקבעו על ידי הממונה על שוק ההון, ביטוח וחסכון בהתאם לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) התשמ"א-1981. בקרה פנימית על דיווח כספי של חברה שהיא גוף מוסדי כוללת את אותם מדיניות ונהלים אשר: (1) מתייחסים לניהול רשומות אשר, בפירוט סביר, משקפות במדויק ובאופן נאות את העסקאות וההעברות של נכסי החברה (לרבות הוצאתם מרשותה) (2) מספקים מידה סבירה של ביטחון שעסקאות נרשמות כנדרש כדי לאפשר הכנת דוחות כספיים בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) ובהתאם לדרישות הגילוי שנקבעו על ידי הממונה על שוק ההון, ביטוח וחסכון בהתאם לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) התשמ"א-1981 ושקבלת כספים והוצאת כספים של החברה נעשים רק בהתאם להרשאות הדירקטוריון וההנהלה של החברה; ו-(3) מספקים מידה סבירה של ביטחון לגבי מניעה או גילוי במועד של רכישה, שימוש או העברה (לרבות הוצאה מרשות) בלתי מורשים של נכסי החברה, שיכולה להיות להם השפעה מהותית על הדוחות הכספיים.

בשל מגבלותיה המובנות, בקרה פנימית על דיווח כספי עשויה שלא למנוע או לגלות הצגה מוטעית. כמו כן, הסקת מסקנות לגבי העתיד על בסיס הערכת אפקטיביות נוכחית כלשהי חשופה לסיכון שבקרות תהפוכנה לבלתי מתאימות בגלל שינויים בנסיבות או שמידת הקיום של המדיניות או הנהלים תשתנה לרעה.

לדעתנו, החברה קיימה, מכל הבחינות המהותיות, בקרה פנימית אפקטיבית על דיווח כספי ליום 31 בדצמבר, 2020 בהתבסס על קריטריונים שנקבעו במסגרת המשולבת של בקרה פנימית שפורסמה על ידי COSO.

ביקרנו גם בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל, את הדוחות הכספיים המאוחדים של החברה לימים 31 בדצמבר, 2020 ו-2019 ולכל אחת משלוש השנים בתקופה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2020 והדוח שלנו מיום 25 במרס, 2021, כלל חוות דעת בלתי מסוגת על אותם דוחות כספיים והפניית תשומת לב לאמור בביאור 38 לדוחות הכספיים המאוחדים בדבר חשיפה להתחייבויות תלויות.

תל-אביב, 25 במרס 2021	סומך חייקין רואי חשבון	קוסט פורר גבאי את קסירר רואי חשבון
	מבקרים משותפים	

סומך חייקין
מגדל המילניום KPMG
רחוב הארבעה 17, תא דואר 609
תל אביב 6100601
03 684 8000

קוסט פורר גבאי את קסירר
רח' מנחם בגין 144,
תל-אביב, 6492102
טל. 972 3 623 2525+
פקס 972 3 562 2555+
ey.com

דוח רואי החשבון המבקרים

לבעלי המניות של כלל חברה לביטוח בע"מ

ביקרנו את הדוחות המאוחדים על המצב הכספי המצורפים של כלל חברה לביטוח בע"מ (להלן: "החברה") לימים 31 בדצמבר, 2020 ו-2019 ואת הדוחות המאוחדים על הרווח או הפסד, הרווח הכולל, השינויים בהון ותזרימי המזומנים לכל אחת משלוש השנים בתקופה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2020. דוחות כספיים אלה הינם באחריות הדירקטוריון וההנהלה של החברה. אחריותנו היא לחוות דיעה על דוחות כספיים אלה בהתבסס על ביקורתנו.

ערכנו את ביקורתנו בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל, לרבות תקנים שנקבעו בתקנות רואי חשבון (דרך פעולתו של רואה חשבון), התשל"ג-1973. על פי תקנים אלה, נדרש מאיתנו לתכנן את הביקורת ולבצעה במטרה להשיג מידה סבירה של ביטחון שאין בדוחות הכספיים הצגה מוטעית מהותית. ביקורת כוללת בדיקה מדגמית של ראיות התומכות בסכומים ובמידע שבדוחות הכספיים. ביקורת כוללת גם בחינה של כללי החשבונאות שיושמו ושל האומדנים המשמעותיים שנעשו על ידי הדירקטוריון וההנהלה של החברה וכן הערכת נאותות ההצגה בדוחות הכספיים בכללותה. אנו סבורים שביקורתנו מספקת בסיס נאות לחוות דעתנו.

לדעתנו, הדוחות הכספיים המאוחדים הנ"ל משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי של החברה והחברות המאוחדות שלה לימים 31 בדצמבר, 2020 ו-2019 ואת תוצאות פעולותיהן, השינויים בהון ותזרימי המזומנים שלהן לכל אחת משלוש השנים בתקופה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2020 בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS), ובהתאם לדרישות הגילוי שנקבעו על ידי הממונה על שוק ההון, ביטוח וחסכון בהתאם לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981.

מבלי לסייג את חוות דעתנו הנ"ל, אנו מפנים את תשומת הלב לאמור בביאור 38 לדוחות הכספיים המאוחדים בדבר חשיפה להתחייבויות תלויות.

ביקרנו גם, בהתאם לתקני ה - PCAOB בארה"ב בדבר ביקורת של בקרה פנימית על דיווח כספי, כפי שאומצו על ידי לשכת רואי חשבון בישראל, את הבקרה הפנימית על דיווח כספי של החברה ליום 31 בדצמבר, 2020 בהתבסס על קריטריונים שנקבעו במסגרת המשולבת של בקרה פנימית שפורסמה על ידי COSO והדוח שלנו מיום 25 במרס, 2021 כלל חוות דעת בלתי מסויגת על אפקטיביות הבקרה הפנימית על דיווח כספי של החברה.

תל-אביב,
25 במרס 2021

סומך חייקין	קוסט פורר גבאי את קסירר
רואי חשבון	רואי חשבון
מבקרים משותפים	

דוחות על המצב הכספי מאוחדים

אלפי ש"ח	ביאור	ליום 31 בדצמבר 2020	2019
נכסים			
נכסים בלתי מוחשיים	6	**1,198,785**	1,247,380
נכסי מיסים נדחים	23	**3,172**	1,687
הוצאות רכישה נדחות	7	**1,996,644**	2,021,204
רכוש קבוע	8	**197,303**	207,484
נכס זכות שימוש	40	**407,999**	438,880
השקעות בחברות מוחזקות המטופלות בשיטת השווי המאזני	9	**100,410**	183,649
נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה	10,13	**3,043,442**	3,097,370
נדל"ן להשקעה אחר	10	**1,206,544**	1,250,039
נכסי ביטוח משנה	17,18	**3,629,329**	3,551,810
נכסי מיסים שוטפים	23	**8,696**	(*128,227
חייבים ויתרות חובה	11	**618,314**	788,112
פרמיה לגבייה	12	**647,848**	697,438
השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה	13	**70,798,761**	62,397,461
השקעות פיננסיות אחרות:	14		
נכסי חוב סחירים		**5,699,679**	5,935,408
נכסי חוב שאינם סחירים		**22,092,379**	22,469,856
מניות		**1,692,398**	1,357,640
אחרות		**3,558,633**	2,598,514
סך כל ההשקעות הפיננסיות האחרות		**33,043,089**	32,361,418
מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה	15(א)	**5,273,150**	6,554,645
מזומנים ושווי מזומנים אחרים	15(ב)	**1,734,125**	1,734,798
סך כל הנכסים		**123,907,611**	116,661,602
סך כל הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה		**79,564,525**	72,813,606

*) יישום למפרע, ראה ביאור 3(יט)(2).

הביאורים המצורפים בדוחות הכספיים המאוחדים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.

דוחות על המצב הכספי מאוחדים

אלפי ש"ח	ביאור	ליום 31 בדצמבר 2020	ליום 31 בדצמבר 2019
הון			
הון מניות		**146,641**	146,641
פרמיה על מניות		**692,479**	692,479
קרנות הון		**839,924**	692,818
יתרת עודפים		**3,785,137**	(*3,358,429
סך כל ההון המיוחס לבעלי המניות של החברה		**5,464,181**	4,890,367
זכויות שאינן מקנות שליטה		**55,875**	52,094
סך כל ההון		**5,520,056**	4,942,461
התחייבויות			
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה	17,19,20,21,22	**31,078,895**	(*31,444,910
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה	18,20,21,22	**77,298,107**	71,840,526
התחייבויות מיסים נדחים	23	**540,825**	(*453,729
התחייבות בשל הטבות לעובדים, נטו	24	**62,796**	72,337
התחייבויות בגין חכירה	40	**471,519**	478,062
זכאים ויתרות זכות	26	**3,898,684**	3,194,894
התחייבות מיסים שוטפים	23	**62,505**	-
התחייבויות פיננסיות	25	**4,974,224**	4,234,683
סך כל ההתחייבויות		**118,387,555**	111,719,141
סך כל ההון וההתחייבויות		**123,907,611**	116,661,602

*) יישום למפרע, ראה ביאור 3(יט)(2).

הביאורים המצורפים בדוחות הכספיים המאוחדים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.

תאריך אישור הדוחות הכספיים — **25 במרס 2021**

עמוס ערן דירקטור*)	יורם נוה מנהל כללי	ערן צ'רנינסקי משנה למנכ"ל מנהל חטיבה פיננסית	טל כהן סמנכ"ל בכיר חשבונאי ראשי

*) הוסמך לחתום על הדוח הכספי ליום 31 בדצמבר 2020 ע"י הדירקטוריון בישיבתו מיום 25 במרס 2021.

דוחות רווח והפסד מאוחדים

באלפי ש"ח	ביאור	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
		2020	2019	2018
פרמיות שהורווחו ברוטו		**9,494,808**	9,666,698	10,275,646
פרמיות שהורווחו על ידי מבטחי משנה		**1,466,514**	1,264,885	1,380,033
פרמיות שהורווחו בשייר	27	**8,028,294**	8,401,813	8,895,613
רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון	28	**5,044,732**	9,680,137	1,240,561
הכנסות מדמי ניהול	29	**1,246,681**	1,409,977	884,197
הכנסות מעמלות		**246,527**	230,842	238,585
הכנסות אחרות		**626**	49	73
סך כל ההכנסות		**14,566,860**	19,722,818	11,259,029
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו		**11,990,806**	18,117,460*)	9,425,478*)
חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח		**(974,301)**	(1,316,678)	(1,106,784)
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	30	**11,016,505**	16,800,782	8,318,694
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	31	**1,906,677**	1,980,169	1,998,215
הוצאות הנהלה וכלליות	32	**911,645**	876,454	895,516
ירידת ערך נכסים בלתי מוחשיים	6	**2,492**	17,241	114,824
הוצאות אחרות	33	**8,455**	9,099	9,848
הוצאות מימון	34	**155,084**	232,621	157,836
סך כל ההוצאות		**14,000,858**	19,916,366	11,494,933
חלק בתוצאות חברות מוחזקות המטופלות בשיטת השווי המאזני, נטו	9	**(4,359)**	(7,128)	(25,668)
רווח (הפסד) לפני מיסים על הכנסה		**561,643**	(200,676)	(261,572)
מיסים (הטבת מס) על הכנסה	23	**138,928**	(62,722)*)	(111,650)*)
רווח (הפסד) לתקופה		**422,715**	(137,954)	(149,922)
מיוחס ל:				
בעלי המניות של החברה		**418,728**	(141,225)	(155,206)
זכויות שאינן מקנות שליטה		**3,987**	3,271	5,284
רווח (הפסד) לתקופה		**422,715**	(137,954)	(149,922)
רווח (הפסד) למניה המיוחס לבעלי המניות של החברה:	36			
רווח (הפסד) בסיסי למניה (בש"ח)		**3.52**	(1.19)	(1.31)
רווח (הפסד) מדולל למניה (בש"ח)		**3.52**	(1.19)	(1.31)
מספר המניות ששימשו לחישוב הרווח למניה:	36			
בסיסי		**119,064**	119,064	118,517
מדולל		**119,064**	119,064	118,517

*) יישום למפרע, ראה ביאור 3(יט)(2).

הביאורים המצורפים בדוחות הכספיים המאוחדים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.

דוחות על הרווח הכולל מאוחדים

באלפי ש"ח	ביאור	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
		2020	2019	2018
רווח (הפסד) לתקופה		**422,715**	(137,954)*	(149,922)*
רווח כולל אחר:				
פריטי רווח כולל אחר שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל הועברו או יועברו לרווח והפסד:				
הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילויות חוץ שנזקפו לקרן הון		**(20,761)**	(27,977)	28,640
הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילויות חוץ שנזקפו לרווח והפסד		**9,568**	11,905	92
שינוי, נטו, בשווי הוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שנזקף לקרן הון		**468,305**	952,705	116,181
שינוי, נטו, בשווי הוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד		**(344,274)**	(616,050)	(287,811)
הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד		**112,395**	33,450	41,051
רווח (הפסד) כולל אחר לתקופה שהועבר או יועבר לרווח והפסד, לפני מס		**225,233**	354,033	(101,847)
מס (הטבת מס) בגין נכסים פיננסים זמינים למכירה		**80,816**	126,540	(44,647)
מס (הטבת מס) בגין רכיבים אחרים		**(2,425)**	(3,651)	6,574
מס (הטבת מס) בגין פריטי רווח כולל אחר לתקופה שהועברו או יועברו לרווח והפסד	23(ד)	**78,391**	122,889	(38,073)
רווח (הפסד) כולל אחר שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל הועבר או יועבר לרווח והפסד, נטו ממס		**146,842**	231,144	(63,774)
פריטי רווח כולל אחר שלא יועברו לרווח והפסד:				
רווחים (הפסדים) אקטואריים מתכנית הטבה מוגדרת		**12,214**	(12,177)	6,777
מס (הטבת מס) בגין פריטי רווח כולל אחר שלא יועברו לרווח והפסד	23(ד)	**4,176**	(3,997)	2,104
רווח (הפסד) כולל אחר שלא יועבר לרווח והפסד, נטו ממס		**8,038**	(8,180)	4,673
רווח (הפסד) כולל אחר לתקופה		**154,880**	222,964	(59,101)
סך הכל רווח (הפסד) כולל לתקופה		**577,595**	85,010	(209,023)
מיוחס ל:				
בעלי המניות של החברה		**573,814**	80,946	(213,407)
זכויות שאינן מקנות שליטה		**3,781**	4,064	4,384
סך הכל רווח (הפסד) כולל לתקופה		**577,595**	85,010	(209,023)

*) יישום למפרע, ראה ביאור 3(יט)(2).

הביאורים המצורפים בדוחות הכספיים המאוחדים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.

דוחות על השינויים בהון מאוחדים

באלפי ש"ח	מיוחס לבעלי המניות של החברה							זכויות שאינן מקנות שליטה	סך הכל הון
	הון מניות	פרמיה על מניות	קרן תרגום	קרן הון בגין נכסים זמינים למכירה	קרנות הון אחרות	יתרת עודפים	סך הכל		
לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2020									
ליום 1 בינואר 2020	146,641	692,479	(14,692)	677,996	29,514	3,358,429	4,890,367	52,094	4,942,461
רווח לתקופה	-	-	-	-	-	418,728	418,728	3,987	422,715
פריטי רווח (הפסד) כולל אחר:									
הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילויות חוץ שנזקפו לקרן הון	-	-	(20,761)	-	-	-	(20,761)	-	(20,761)
הפרשי תרגום מטבע חוץ שנזקפו לרווח והפסד	-	-	9,568	-	-	-	9,568	-	9,568
שינוי, נטו, בשווי הוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שנזקף לקרן הון	-	-	-	468,676	-	-	468,676	(371)	468,305
שינוי, נטו, בשווי הוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד	-	-	-	(344,243)	-	-	(344,243)	(31)	(344,274)
הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד	-	-	-	112,395	-	-	112,395	-	112,395
רווחים אקטואריים מתוכנית הטבה מוגדרת	-	-	-	-	-	12,125	12,125	89	12,214
הטבת מס (מס) בגין פריטי רווח (הפסד) כולל	-	-	2,425	(80,954)	-	(4,145)	(82,674)	107	(82,567)
רווח (הפסד) כולל אחר לתקופה, נטו ממס	-	-	(8,768)	155,874	-	7,980	155,086	(206)	154,880
סך הכל רווח (הפסד) כולל לתקופה	-	-	(8,768)	155,874	-	426,708	573,814	3,781	577,595
ליום 31 בדצמבר 2020	146,641	692,479	(23,460)	833,870	29,514	3,785,137	5,464,181	55,875	5,520,056

דוחות על השינויים בהון מאוחדים (המשך)

באלפי ש"ח	מיוחס לבעלי המניות של החברה							זכויות שאינן מקנות שליטה	סך הכל הון
	הון מניות	פרמיה על מניות	קרן תרגום	קרן הון בגין נכסים זמינים למכירה	קרנות הון אחרות	יתרת עודפים	סך הכל		
לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019									
יום 1 בינואר 2019	146,094	671,325	(2,271)	435,297	29,514	(3,515,579*)	4,795,538	48,030	4,843,568
השפעת יישום לראשונה IFRS16	-	-	-	-	-	(7,818)	(7,818)	-	(7,818)
רווח לתקופה	-	-	-	-	-	(141,225)*	(141,225)	3,271	(137,954)
פריטי רווח (הפסד) כולל אחר:									
הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילויות חוץ שנזקפו לקרן הון	-	-	(27,977)	-	-	-	(27,977)	-	(27,977)
הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילויות חוץ שנזקפו לרווח והפסד	-	-	11,905	-	-	-	11,905	-	11,905
שינוי, נטו, בשווי הוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שנזקף לקרן הון	-	-	-	951,253	-	-	951,253	1,452	952,705
שינוי, נטו, בשווי הוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד	-	-	-	(615,915)	-	-	(615,915)	(135)	(616,050)
הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד	-	-	-	33,450	-	-	33,450	-	33,450
רווחים אקטוארים מתוכנית הטבה מוגדרת	-	-	-	-	-	(12,065)	(12,065)	(112)	(12,177)
הטבת מס (מס) בגין פריטי רווח (הפסד) כולל	-	-	3,651	(126,089)	-	3,958	(118,480)	(412)	(118,892)
רווח (הפסד) כולל אחר לתקופה, נטו ממס	-	-	(12,421)	242,699	-	(8,107)	222,171	793	222,964
סך הכל רווח כולל לתקופה	-	-	(12,421)	242,699	-	(149,332)	80,946	4,064	85,010
עסקאות עם בעלי המניות שנזקפו ישירות להון:									
הנפקת הון מניות (בניכוי הוצאות הנפקה)	547	21,154	-	-	-	-	21,701	-	21,701
ליום 31 בדצמבר 2019	146,641	692,479	(14,692)	677,996	29,514	3,358,429	4,890,367	52,094	4,942,461

*) יישום למפרע, ראה ביאור 3(יט)(2).

הביאורים המצורפים בדוחות הכספיים המאוחדים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.

דוחות על השינויים בהון מאוחדים (המשך)

באלפי ש"ח	מיוחס לבעלי המניות של החברה							זכויות שאינן מקנות שליטה	סך הכל הון
	הון מניות	פרמיה על מניות	קרן תרגום	קרן הון בגין נכסים זמינים למכירה	קרנות הון אחרות	יתרת עודפים	סך הכל		
לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018									
ליום 1 בינואר 2018	146,094	671,325	(24,429)	520,312	29,514	(*3,666,129	5,008,945	43,646	5,052,591
רווח לתקופה	-	-	-	-	-	(*155,206)	(155,206)	5,284	(149,922)
פריטי רווח (הפסד) כולל אחר:									
הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילויות חוץ שנזקפו לקרן הון	-	-	28,640	-	-	-	28,640	-	28,640
הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילויות חוץ שנזקפו לרווח והפסד	-	-	92	-	-	-	92	-	92
שינוי, נטו, בשווי הוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שנזקף לקרן הון	-	-	-	117,008	-	-	117,008	(827)	116,181
שינוי, נטו, בשווי הוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד	-	-	-	(287,216)	-	-	(287,216)	(595)	(287,811)
הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד	-	-	-	41,023	-	-	41,023	28	41,051
רווחים אקטוארים מתוכנית הטבה מוגדרת	-	-	-	-	-	6,750	6,750	27	6,777
מס בגין פריטי רווח (הפסד) כולל	-	-	(6,574)	44,170	-	(2,094)	35,502	467	35,969
רווח (הפסד) כולל אחר לתקופה, נטו ממס	-	-	22,158	(85,015)	-	4,656	(58,201)	(900)	(59,101)
סך הכל רווח כולל לתקופה	-	-	22,158	(85,015)	-	(150,550)	(213,407)	4,384	(209,023)
ליום 31 בדצמבר 2018	146,094	671,325	(2,271)	435,297	29,514	3,515,579	4,795,538	48,030	4,843,568

*) יישום למפרע, ראה ביאור 3(יט)(2).

הביאורים המצורפים בדוחות הכספיים המאוחדים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.

דוחות על תזרימי המזומנים מאוחדים

באלפי ש"ח	נספח	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2020	2019	2018
תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת				
לפני מיסים על הכנסה	(א)	**(1,333,273)**	3,005,678	(597,906)
מס הכנסה שהתקבל (ששולם)		**46,152**	68,168	(67,805)
מזומנים נטו שנבעו (שימשו) מפעילות שוטפת		**(1,287,121)**	3,073,846	(665,711)
תזרימי מזומנים מפעילות השקעה				
תמורה ממימוש רכוש קבוע		**11**	119	209
תמורה ממימוש השקעות בחברות מוחזקות אחרות		**15,154**	25,416	50,090
השקעה בחברות מוחזקות המטופלות בשיטת השווי המאזני		**(11,888)**	(25,080)	-
מזומן שהתקבל מאיחוד כלל מימון וכלל אשראי צרכני		**-**	20,107	**-**
השקעה ברכוש קבוע		**(22,013)**	(34,473)	(18,627)
השקעה בנכסים בלתי מוחשיים		**(180,801)**	(196,182)	(275,309)
מזומנים נטו ששימשו לפעילות השקעה		**(199,537)**	(210,092)	(243,637)
תזרימי מזומנים מפעילות מימון				
תמורה מהנפקת כתבי התחייבות נדחים		**-**	1,660,221	-
עלויות הנפקת כתבי התחייבות נדחים		**-**	(12,359)	**-**
תמורה מהנפקת שטר הון		**450,000**	**-**	**-**
פירעון כתבי התחייבויות נדחים		**(22,168)**	(787,372)	(50,899)
פירעון התחייבות בגין חכירה		**(31,020)**	(50,364)	**-**
ריבית כתבי התחייבות נדחים ששולמה		**(128,091)**	(113,682)	(115,981)
מזומנים נטו ששימשו לפעילות מימון		**268,721**	696,444	(166,880)
השפעת התנודות בשערי החליפין על יתרות המזומנים ושווי מזומנים		**(64,231)**	(50,545)	43,752
גידול (קיטון) נטו במזומנים ושווי מזומנים		**(1,282,168)**	3,509,652	(1,032,476)
מזומנים ושווי מזומנים לתחילת השנה	(ב)	**8,289,443**	4,779,791	5,812,267
מזומנים ושווי מזומנים לסוף השנה	(ג)	**7,007,275**	8,289,443	4,779,791

הביאורים המצורפים בדוחות הכספיים המאוחדים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.

דוחות על תזרימי המזומנים מאוחדים (המשך)

באלפי ש"ח	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2020	2019	2018
(א) תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת לפני מיסים על ההכנסה [1] [2]			
רווח (הפסד) לתקופה	**422,715**	(137,954)*	(149,922) *
פריטים שאינם כרוכים בתזרימי מזומנים:			
חלק החברה בהפסדי חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני	**4,359**	7,128	25,668
דיבידנד שנתקבל מחברות מוחזקות המטופלות בשיטת השווי המאזני	**766**	14,492	19,253
שינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה	**(366,015)**	943,626	536,884
שינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה	**5,457,581**	6,465,456	2,020,723
שינוי בהוצאות רכישה נדחות	**24,560**	(47,665)	(28,965)
שינוי בנכסי ביטוח משנה	**(77,519)**	(572,431)	(177,603)
פחת רכוש קבוע ונכס זכות שימוש	**71,689**	76,206	39,362
הפחתה של נכסים בלתי מוחשיים	**226,904**	225,809	212,231
ירידת ערך נכסים בלתי מוחשיים	**2,492**	17,241	114,824
הפסד(רווח)ממימוש רכוש קבוע	**3**	63	100
הפסד (רווח) מנכס זכות שימוש	**(8)**	**85**	**-**
ריבית והפרשי הצמדה שנצברו בגין כתבי התחייבויות נדחים, התחייבות בגין חכירה ואחרות	**209,567**	206,129	87,777
שינוי בשווי הוגן של נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה	**90,453**	(20,135)	(55,422)
שינוי בשווי הוגן של נדל"ן להשקעה אחר	**28,171**	80	(8,932)
רווחים נטו, מהשקעות פיננסיות עבור חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה	**(2,678,486)**	(6,124,998)	2,560,271
מיסים על הכנסה (הטבת מס)	**138,928**	(62,722)*	(111,650)*
הפסדים (רווחים) נטו מהשקעות פיננסיות אחרות:			
נכסי חוב סחירים	**(22,223)**	(114,175)	(30,741)
נכסי חוב שאינם סחירים	**102,122**	(61,688)	(263,742)
מניות	**17,373**	(184,131)	(72,831)
אחרות	**(76,134)**	(368,066)	260,495
השקעות פיננסיות ונדל"ן להשקעה עבור חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה:			
רכישת נדל"ן להשקעה	**(120,998)**	(131,994)	(74,951)
תמורה ממכירת נדל"ן להשקעה	**84,473**	55,099	-
רכישות נטו של השקעות פיננסיות	**(5,530,570)**	1,776,429	(4,391,570)
השקעות פיננסיות ונדל"ן להשקעה אחר:			
רכישת נדל"ן להשקעה	**(44,228)**	(55,547)	(29,545)
תמורה ממכירת נדל"ן להשקעה	**50,684**	54,901	-
תמורה ממכירות (רכישות) נטו של השקעות פיננסיות	**(273,848)**	172,374	(39,631)
שינויים בסעיפים מאזניים אחרים:			
חייבים ויתרות חובה	**169,798**	441,526	(707,930)
פרמיות לגבייה	**49,590**	176,003	17,691
זכאים ויתרות זכות	**701,855**	255,977	(353,649)
התחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו	**2,673**	(1,439)	3,898
סך הכל תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת לפני מיסים על הכנסה	**(1,333,273)**	3,005,678	(597,906)

*) יישום למפרע, ראה ביאור 3(יט)(2).

1) תזרימי המזומנים מפעילות שוטפת כוללים תזרימי מזומנים בגין רכישות ומכירות נטו של השקעות פיננסיות ונדל"ן להשקעה הנובעים מהפעילות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה.

2) במסגרת תזרימי המזומנים מפעילות שוטפת כלולים תזרימי מזומנים בגין דיבידנד וריבית שהתקבלו, המפורטים בנספח ד'.

הביאורים המצורפים בדוחות הכספיים המאוחדים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.

דוחות על תזרימי המזומנים מאוחדים (המשך)

באלפי ש"ח	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2020	2019	2018
(ב) מזומנים ושווי מזומנים לתחילת השנה:			
מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה	**6,554,645**	3,648,899	4,529,446
מזומנים ושווי מזומנים אחרים	**1,734,798**	1,130,892	1,282,821
יתרת מזומנים ושווי מזומנים לתחילת השנה	**8,289,443**	4,779,791	5,812,267
(ג) מזומנים ושווי מזומנים לסוף השנה:			
מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה	**5,273,150**	6,554,645	3,648,899
מזומנים ושווי מזומנים אחרים	**1,734,125**	1,734,798	1,130,892
יתרת מזומנים ושווי מזומנים לסוף השנה	**7,007,275**	8,289,443	4,779,791
(ד) תזרימי מזומנים בגין ריבית ודיבידנד שהתקבלו, הכלולים בפעילות השוטפת:			
ריבית שהתקבלה	**2,014,440**	2,177,448	2,222,119
דיבידנד שהתקבל	**322,670**	479,198	455,819
(ה) פעילות שאינה כרוכה בתזרימי מזומנים:			
השקעה בנכסים כנגד זכאים ויתרות זכות	**-**	-	14,699

הביאורים המצורפים בדוחות הכספיים המאוחדים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.

פירוט הביאורים

ביאור 1: כללי 15
ביאור 2: בסיס עריכת הדוחות הכספיים 24
ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית 28
ביאור 4: תקנים חדשים ופרשנויות שטרם אומצו 52
ביאור 5: דיווח מגזרי 55
ביאור 6: נכסים בלתי מוחשיים 62
ביאור 7: הוצאות רכישה נדחות 64
ביאור8: רכוש קבוע 64
ביאור 9: השקעות בחברות מוחזקות 65
ביאור 10: נדל"ן להשקעה לרבות עבור חוזים תלויי תשואה 69
ביאור 11: חייבים ויתרות חובה 73
ביאור 12: פרמיה לגבייה 74
ביאור 13: נכסים עבור חוזים תלויי תשואה 75
ביאור 14: השקעות פיננסיות אחרות 77
ביאור 15: מזומנים ושווי מזומנים 84
ביאור 16: הון וקרנות 85
ביאור 17: התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה 90
ביאור 18: התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה 90
ביאור 19: התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי 91
ביאור 20: נתונים נוספים אודות מגזר חיסכון ארוך טווח 100
ביאור 21: נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח בריאות 105
ביאור 22: תנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים, חוזי השקעה וביטוח בריאות 107
ביאור 23: מיסים על הכנסה 108
ביאור 24: הטבות לעובדים 113
ביאור 25: התחייבויות פיננסיות 117
ביאור 26: זכאים ויתרות זכות 127
ביאור 27: פרמיות שהורווחו 128
ביאור 28: רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון 129
ביאור 29: הכנסות מדמי ניהול 131
ביאור 30: תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר 131
ביאור 31: עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות 132
ביאור 32: הוצאות הנהלה וכלליות 132
ביאור 33: הוצאות אחרות 132
ביאור 34: הוצאות מימון 133
ביאור 35: ניהול סיכונים 134
ביאור 36: צדדים קשורים ובעלי עניין 174
ביאור 37: תשלום מבוסס מניות 183
ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות 188
ביאור 39: אירועים נוספים בתקופת הדוח ולאחריה 236
ביאור 40: חכירות 237
נספח א :תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") 239
נספח ב : מידע נוסף עבור השקעות פיננסות אחרות 257

ביאור 1: כללי

א. הישות המדווחת

כלל חברה לביטוח בע"מ (להלן: "**החברה**") הינה חברה תושבת ישראל, אשר התאגדה בישראל וכתובתה הרשמית היא רחוב ראול וולנברג 36, תל אביב.

הדוחות הכספיים המאוחדים ליום 31 בדצמבר 2020 (להלן: "**הדוחות הכספיים**"), כוללים את אלה של החברה ושל החברות הבנות שלה (להלן יחד: "**הקבוצה**"), וכן את זכויות הקבוצה בעסקאות משותפות ובחברות כלולות.

כ-99.98% מהונה המונפק והנפרע של החברה מוחזק על ידי כלל החזקות עסקי ביטוח בע"מ (להלן: "**כלל החזקות**"), חברה אשר ניירות הערך שלה רשומים למסחר בבורסה לניירות ערך בתל אביב-יפו.

נכון למועד פרסום הדוח, כלל החזקות הינה חברה ללא גרעין שליטה. במהלך השנים 2013 עד 2019, מטעמי זהירות, החברה התייחסה לאי די בי חברה לפתוח בע"מ ("**אי די בי פתוח**") כבעלת שליטה בחברה.

ביום 8 בדצמבר 2019 נתקבל אצל החברה וכלל החזקות מכתב מאת הממונה ("**מכתב הממונה**"), לפיו, בין היתר, הודיע הממונה כי לאור השינויים שחלו בשיעורי ההחזקה של אי די בי פתוח בכלל החזקות, קיים הממונה בחינה של סוגיית השליטה בכלל החזקות. בהתאם למכתב הממונה, במסגרת הבחינה האמורה התקבלו בנושא גם עמדות משרד המשפטים, רשות ניירות ערך ורשות התחרות. ממצאי הבחינה האמורה, אשר לעמדת הממונה, מתבססים על מצגי כלל החזקות, העלו כי נכון למועד המכתב, אין גורם המחזיק, במישרין או בעקיפין, באמצעי שליטה בכלל החזקות באופן המקים חובה לקבל היתר שליטה בכלל החזקות בהתאם לסעיף 32(ב) לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א- 1981 ("**חוק הפיקוח**") ולפיכך על כלל החזקות לקבל מאת הממונה היתר שליטה בחברה. בהמשך לאמור, ביום 19 באוקטובר 2020, נתקבל אצל החברה וכלל החזקות מכתב מאת הממונה בנושא "עדכון בדבר מתווה הפעלת אמצעי שליטה בחברה" (אשר החליף את מכתב הממונה בנדון מיום 21 ביולי 2020) המפרט, בין היתר, את התייחסות הממונה להסדרים אשר יחולו על הפעלת אמצעי שליטה של כלל החזקות בחברה לרבות לעניין מינוי דירקטורים בחברה ובכלל החזקות והשתתפות באסיפה הכללית של החברה ("**מתווה הפעלת אמצעי השליטה**"). ביום 30 בנובמבר 2020 נתקבל מאת הממונה מכתב הבהרות בקשר עם מתווה הפעלת אמצעי השליטה. לפרטים נוספים בעניין מתווה השליטה לרבות מינוי דירקטורים בכלל החזקות ובחברה ראו סעיף ב(3) להלן.

נמסר לחברה כי הדיונים בין כלל החזקות לממונה בקשר עם המכתבים האמורים טרם מוצו.

ב. התפתחויות בתקופת הדוח לגבי השליטה וההחזקות בכלל החזקות

1. מינוי נאמן להחזקות בעלי השליטה במניות כלל החזקות, קביעת מתווה לאורך ציר זמן למכירה של השליטה ושל החזקות אי די בי פתוח בכלל החזקות והשלמת יישומו

ביום 21 באוגוסט 2013, בהתאם לדרישת הממונה, מסרה אי די בי פתוח ייפוי כוח בלתי חוזר למר משה טרי שמונה על ידי הממונה, כנאמן לכ-51% מהון המניות המונפק ומזכויות ההצבעה של כלל החזקות, אשר הוחזקו במועד האמור על-ידי אי די בי פתוח (להלן: "**אמצעי השליטה**"), וכן העבירה את המניות לחשבון נאמנות, על שם הנאמן, וזאת לצורך הפעלת הסמכויות הנתונות מכוח אמצעי השליטה בהתאם להוראות כתב נאמנות ובמטרה לנתק את כלל החזקות, החברה והגופים המוסדיים בקבוצה מכל השפעה אפשרית של מאבקי השליטה שהתנהלו בתקופה הרלוונטית בקבוצת אי די בי.

ביום 30 בדצמבר 2014 נתקבל מכתב מהממונה לאי די בי פתוח ולבעלי השליטה בה, הכולל, בין היתר, מתווה לאורך ציר זמן למכירה של השליטה ושל החזקות אי די בי פתוח בכלל החזקות, כמפורט להלן, וכן הוראות ביחס להמשך כהונתו של הנאמן.

ביום 7 בינואר 2016, הודיעה הממונה לאי די בי פתוח ולמר אדוארדו אלשטיין כי החל מאותו מועד נדרשת אי די בי פתוח לפעול בהתאם להוראות המתווה, הדורש ככלל מכירת אמצעי שליטה בבורסה או בעסקאות מחוץ לבורסה בקצב של לפחות 5% בכל תקופה בת ארבעה חודשים), עד לשיעור המותר על-פי דין להחזקה במבטח בלא היתר מהממונה, ולרבות בדרך של מכירת אמצעי השליטה בבורסה או בעסקאות מחוץ לבורסה.

במהלך התקופה שבין שנת 2017 ועד למועד הדוח נמכרו כל המניות של כלל החזקות שהוחזקו בידי הנאמן (המכירה האחרונה בוצעה בחודש ספטמבר 2020) ובחודש ינואר 2021 נמכרו אף החזקותיה של אי די בי פתוח בכלל החזקות באמצעות כונס הנכסים שמונה לאי די בי פתוח.

כפי שנמסר לחברה, אי די בי פתוח התקשרה, בשנים 2017-2019, בעסקאות החלף עם מוסדות בנקאיים שונים ביחס למניות כלל החזקות שנמכרו על-ידיה לצדדים שלישיים (להלן: "הרוכשים" ו- "עסקאות ההחלף", לפי העניין). במהלך שנת 2019 ועד למועד הדוח, כל עסקאות ההחלף הסתיימו.

ביאור 1: כללי (המשך)

ב. התפתחויות בתקופת הדוח לגבי השליטה וההחזקות בכלל החזקות (המשך)

2. התקשרויות של אי די בי פתוח עם רוכשים

כפי שנמסר לחברה, אי די בי פתוח התקשרה ביום 2 במאי 2019 בהסכמים עם שני צדדים שלישיים שאינם קשורים לאי די בי פתוח ("**הרוכשים**"), לפיהם כל אחד מהרוכשים ירכוש מניות של כלל החזקות המהוות כ- 4.99% מהונה המונפק. בנוסף, ניתנה לאחד מהרוכשים אופציה לרכישה של מניות נוספות, המהוות כ- 3% מהונה המונפק של כלל החזקות (מר ארקין אשר מימש את האופציה והינו בעל היתר החזקה בחברה כאמור להלן).

כמו כן, התקשרה אי די בי פתוח בהסכם עם חברה בבעלות מלאה של מר אייל לפידות ("**לפידות**"), לפיו יקבל מאי די בי פתוח אופציה לרכישת מניות המהוות עד כ- 4.99% מהונה המונפק של כלל החזקות (ולא פחות מ- 3% מהונה המונפק). עוד נקבע כי התמורה בגין מניות האופציה תשולם על-ידי לפידות באופן ש- 10% מהתמורה תשולם במזומן והיתרה באמצעות הלוואה שתועמד ללפידות ("**הלוואת המוכר**").

ההסכמים עם הרוכשים וההסכם עם לפידות (ביחד "**הרוכשים**") כוללים, בין היתר, התחייבות שלא למכור את המניות הנרכשות למשך תקופות שהוסכמו ואשר מועדן אינו ידוע לחברה. הרוכשים הצהירו והתחייבו כלפי אי די בי פתוח כי אין בינם לבין יתר הרוכשים הסדרים או הסכמות בדבר החזקה משותפת של מניות כלל החזקות נשוא ההסכמים.

בהתאם להלוואת המוכר, מניות כלל החזקות אשר ירכשו במסגרת מימוש האופציה לא ישועבדו לטובת אי די בי פתוח, אולם לפידות התחייב לשעבוד שלילי לטובת אי די בי פתוח (קרי, שפעילותה היחידה של החברה הייעודית כאמור תהא החזקה במניות כלל החזקות, לא תהיה לה כל פעילות ו/או עסקה אחרת והיא לא תיטול כל הלוואה או חבות אחרת, וכן לא תמכור ו/או תשעבד ו/או תקנה זכות אחרת במניותיה ובמניות כלל החזקות שתירכשנה על-ידה במהלך תקופת ההלוואה, למעט אם נקבע אחרת בהסכם). כמו כן נקבעו מגבלות ביחס למכירת מניות כלל החזקות אשר ירכשו במסגרת מימוש האופציה כאמור.

ביום 7 בנובמבר 2019 הושלמה העסקה במסגרתה הועברו 4.99% מהמניות לכלל החזקות בבעלות לפידות.

3. היתרי החזקת אמצעי שליטה בחברה

בהתאם להוראות חוק הפיקוח, החזקה של יותר מחמישה אחוזים מסוג מסוים של אמצעי שליטה בגוף מוסדי מותנית בקבלת היתר להחזקת אמצעי שליטה מאת הממונה ושליטה בגוף מוסדי או בסוכנות ביטוח מחייבת גם היא היתר מאת הממונה.

נכון למועד פרסום הדוח, למיטב ידיעת החברה התקבל אצל ארבעה גופים היתר להחזקת אמצעי שליטה בחברה, מהם שני גופים מוסדיים.

בימים 11 ו- 12 במאי 2020 התקבל אצל החברה העתק ממכתביו של הממונה למר משה (מורי) ארקין ולמר אלפרד אקירוב (לכל אחד בנפרד), בו הוא מבהיר, בעקבות הדיווחים מהימים 6 ו- 10 במאי 2020 (ראה סעיף 5 להלן) כי היתר האחזקה שניתן למר ארקין להחזקת עד 8% ממניות כלל החזקות והיתר האחזקה שניתן למר אקירוב להחזקת עד 10% ממניות כלל החזקות מיום 5 באפריל 2020 אינו מאפשר להם או למי מטעמם, לפעול, לבד או ביחד עם אחרים, באופן שיביא להכוונת פעילות כלל ביטוח, בין היתר באמצעות מעורבות בתהליכי קבלת החלטות לגבי מינוי דירקטורים ונושאי משרה בה.

יובהר כי נכון למועד פרסום הדוח, חובת הדיווח לכלל החזקות, אודות החזקותיהם של בעלי מניות בכלל החזקות, חלה על בעלי עניין, כהגדרתם בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968, בלבד וכי אין לכלל החזקות מידע אודות סטטוס היתרי ההחזקה או שינויים שחלו בהם, מעבר לאמור לעיל.

ג. התפתחויות בתקופת הדוח לענין מינוי דירקטורים בחברה ובכלל החזקות

1. סיום כהונת יו"ר הדירקטוריון ודוח הבודק

בעקבות פגישות של יו"ר דירקטוריון החברה עם מנכ"ל החברה, מהימים 3 ו- 4 במאי 2020, בענין סיום כהונת המנכ"ל, וחילופי המכתבים של כל אחד מהם עם דירקטוריון החברה (להלן: "**אירועי הדיון בכהונת המנכ"ל**") אשר קיבלו ביטוי פומבי בעיתונות ופורסמו, לבקשת רשות ניירות ערך, ביום 10 במאי 2020 בדיווח מיידי על ידי כלל החזקות, מינתה ביום 11 במאי 2020 ועדת הביקורת של החברה, בתיאום עם הממונה, את שופט בית המשפט העליון (בדימוס), פרופ' יורם דנציגר, כבודק מטעמה ("הבודק"), לבדיקת מכלול הנסיבות בענין אירועי הדיון בכהונת המנכ"ל, על כל היבטיו, לרבות בחינת היבטי הממשל התאגידי בהליך, קשר עם בעלי המניות, הטענות שהועלו בחלופת המכתבים בין יו"ר דירקטוריון החברה ומנכ"ל החברה והתייחסות לנושא אופן הצעת מנכ"ל מחליף.

ביאור 1: כללי (המשך)

ג. התפתחויות בתקופת הדוח לענין מינוי דירקטורים בחברה ובכלל החזקות (המשך)

1. סיום כהונת יו"ר הדירקטוריון ודוח הבודק (המשך)

דוח הבודק נמסר לוועדת הביקורת. ביום 10 ביוני 2020 לאחר שוועדת הביקורת קיבלה את דוח הבודק הסופי, הגישה אותו לדירקטוריון החברה ולדירקטוריון כלל החזקות.

ביום 14 ליוני 2020, הודיע מר דני נוה, יו"ר דירקטוריון החברה וכלל החזקות כי אין בכוונתו לחדש את כהונתו באסיפות הבאות של החברה ושל כלל החזקות, או איזו מהן ופירט את הנסיבות שהביאו להחלטתו האמורה.

ביום 30 ביוני 2020 ביקש מר נוה לסיים לאלתר את ההתקשרות בינו לבין החברה וכלל ביטוח לעניין כהונתו כיו"ר הדירקטוריון בחברות האמורות, ובהתאם אף לסיים את כהונתו כדירקטור ופירט את הנסיבות שהביאו לבקשתו.

דירקטוריון החברה החליט להיעתר לבקשת היו"ר וזאת לאחר אישור הדוחות הכספיים לרבעון השני לשנת 2020, בכפוף למציאת פתרון לעניין המספר המינימלי של הדירקטורים המכהנים בדירקטוריון החברה.

בהמשך להודעת יו"ר הדירקטוריון כאמור, ובהתאם לאישור הממונה, קיבל הדירקטוריון ביום 20 ביולי 2020 החלטה למנות את מר דרור ברזילי, המכהן, בין היתר, כדירקטור בלתי תלוי בכלל פנסיה וגמל ובעתודות, כדירקטור חיצוני בחברה, וזאת החל ממועד סיום כהונתו של מר נוה.

בהתאם מר נוה חדל לכהן כיו"ר דירקטוריון וכדירקטור בחברה ובכלל החזקות בתום יום ה- 20 באוגוסט 2020. בחברה לא מונה יו"ר דירקטוריון זמני במקום מר נוה, בהתאם להנחיית הממונה.

2. הוראות הממונה לענין מינוי דירקטורים בחברה ובכלל החזקות

במהלך התקופה בה כיהן הנאמן התקבלו מהממונה הוראות שונות שעניינן מינוי דירקטורים בקבוצה, לרבות באמצעות ועדה למינוי דירקטורים בכלל החזקות ובחברה בראשות השופטת (**בדימוס**) שרה גדות שמונתה על ידי הממונה בשנת 2015 להמליץ בפני נאמן על מועמדים ראויים לכהונה כדירקטורים ("**ועדת גדות**"). בהתאם להמלצות ועדת גדות, בוצעו מעת לעת מינויים של דירקטורים ודירקטורים חיצוניים בכלל החזקות ובחברה.

במכתב הממונה מיום 8 בדצמבר 2019, במסגרתו נקבע כי אין גורם המחזיק, במישרין או בעקיפין, באמצעי שליטה בכלל החזקות, קבע הממונה כי בשים לב לחזקה הקבועה בהגדרת "מבטח" בהתאם לסעיף 31א לחוק הפיקוח, התכליות הקיימות בחוק הפיקוח לעניין הסדרים למינוי דירקטורים במבטח בלא שולט, חלות הן בעניינה של כלל החזקות והן בעניינה של החברה1. בנסיבות אלה, מצא לנכון לקבוע בתנאי היתר השליטה בחברה, כי בלי לגרוע מהוראות כל דין, דרך מינוי דירקטורים בכלל החזקות ובחברה, תהיה באופן דומה למנגנונים הקבועים כיום בחוק הפיקוח, לעניין מינוי דירקטורים במבטח ללא שולט, וזאת בלי לפגוע בזכותו של בעל מניות אחר להציע מועמדים לפי דין, ככל שקיימת לו זכות כאמור.

ביום 2 ביולי 2020 ובהמשך להודעת יו"ר הדירקטוריון בקשר עם סיום כהונתו (ראו סעיף ב(4) לעיל) פנה דירקטוריון כלל החזקות לממונה בפנייה מקדמית לקבלת דעתו בקשר עם החלטת דירקטוריון כלל החזקות לפעול לחיזוק דירקטוריון החברה באמצעות מינוי דירקטורים נוספים מבין הדירקטורים המכהנים בכלל החזקות (**שאינם דירקטורים חיצוניים**) לדירקטוריון החברה. ביום 2 ביולי 2020 נתקבלה אצל כלל החזקות תשובת הממונה לפיה טרם מונתה ועדת איתור למינוי דירקטורים בחברה ("**ועדת איתור**") וכי הפעלת אמצעי שליטה ביחס להרכב דירקטוריון החברה ובפרט מינוי דירקטורים בחברה על ידי דירקטוריון כלל החזקות בכובעו כנציג כלל החזקות כבעל המניות בחברה טרם הענקת היתר שליטה תהווה פעולה שלא בהתאם להוראות הממונה. בנוסף, הודיע הממונה כי קיימת עילת התנגדות סבירה מכוח סעיף 41(י) לחוק הפיקוח למינוי דירקטורים המכהנים בכלל החזקות כדירקטורים בחברה וזאת בשל חשש ממשי, בשל מצב העניינים הנוכחי לקיומו של ניגוד עניינים לפי סעיף 41(ט)(א) לחוק הפיקוח.

כאמור לעיל, בימים 21 ביולי 2020, 19 באוקטובר 2020 ו- 30 בנובמבר 2020, נתקבלו אצל כלל החזקות והחברה מאת הממונה מכתבים בקשר עם מתווה הפעלת אמצעי שליטה בחברה הכוללים בין היתר התייחסות לאופן מינוי דירקטורים בחברה ובכלל החזקות כמפורט להלן.

[1] בהתאם למכתב הממונה, בהתאם להגדרות המופיעות בסעיף 31א לחוק הפיקוח, נחשבות הן החברה והן כלל ביטוח "כמבטח" לצורך בחינת השליטה בכלל ביטוח.

ביאור 1: כללי (המשך)

ג. התפתחויות בתקופת הדוח לענין מינוי דירקטורים בחברה ובכלל החזקות (המשך)

2. הוראות הממונה לענין מינוי דירקטורים בחברה ובכלל החזקות (המשך)

עמדת הממונה כפי שבאה לידי ביטוי במכתבו האחרון כאמור אשר לגביו נשלחו הבהרות מאת הממונה ביום 30 בנובמבר 2020, הינה כי נוכח המבנה התאגידי של הקבוצה לפיו החברה הינה חברה פרטית הנשלטת על ידי כלל החזקות שהיא חברה ציבורית שאין בה שולט סופי ומתוך מטרה להגשים את תכליות חוק הפיקוח בעניין מבטח ללא שולט ולקבוע הסדר מקיף וראוי ביחס למבנה האחזקה בחברה בעת הזו, יש צורך ביצירת מתווה אשר יבטיח את הגשמת התכליות הרלבנטיות, בהתאם לעקרונות, אשר עיקרם מפורט להלן. בהתאם למתווה הפעלת אמצעי השליטה, עקרונות אלה יעוגנו, בין היתר, במסגרת היתר השליטה שיינתן לכלל החזקות, מכוח סמכותו של הממונה לפי סעיף 32(ב) לחוק הפיקוח, כדלקמן: על החברה יחולו ההוראות לענין "מבטח ללא שולט" ובכלל זה הוראות סעיפים 41א ו-יב לחוק הפיקוח והוראות חוזר הדירקטוריון לענין מבטח ללא שולט בכפוף להתאמות שיפורטו להלן. תוקם ועדה חיצונית אשר תמליץ על מינוי דירקטורים בחברה בהתאם להוראות חוק הפיקוח לענין מבטח ללא גרעין שליטה[2].

לאור זאת, קבע הממונה מתווה לבחירת דירקטורים כמפורט במכתביו שעיקריו:

א. כל הדירקטורים בחברה (למעט דח"צים ודב"תים) יובאו למינוי באסיפה הכללית אחת לשנה.
ב. דירקטוריון כלל החזקות יהיה רשאי להציע מועמדים לדירקטוריון החברה (על אף האמור בהוראות הדין ביחס למבטח ללא שולט – הדירקטוריון יהיה רשאי להציע יותר ממועמד אחד);
ג. דירקטוריון החברה יהיה רשאי להציע מועמדים מטעמו; אולם לא יהיה רשאי למנות דירקטורים בכלל ביטוח;
ד. ועדת האיתור גם היא תציע מועמדים לדירקטוריון החברה. ועדת האיתור תציע מועמדים לכהונה כמספר הדירקטורים המירבי שמינויים ידון באסיפה. במקרה של מינוי דירקטורים שלא במסגרת האסיפה הכללית השנתית ועדת האיתור תמליץ לפחות על כפל מקומות.
ה. לשם הבטחת עצמאותו ואי תלותו של דירקטוריון החברה, ובמסגרת סמכות הממונה לאישור נושאי משרה, הממונה יביא בחשבון, בין היתר, קיומו של רוב דירקטורים שמונו בדירקטוריון החברה על ידי ועדת האיתור והעדר זיקה, כהגדרתה בסעיף 240 (ב) לחוק החברות, התשנ"ט -1999, בשינוים המחויבים, בין המועמד לכהונה כדירקטור לבין כלל החזקות. עוד הובהר, כי ביחס לדירקטורים שועדת האיתור תמליץ לאסיפה הכללית של החברה על מינוים, כהונה כדירקטור בכלל החזקות, לא תהווה לכשעצמה בעיני הממונה, עילה למניעת כהונה כדירקטור[3] וכי אין באמור כדי לגרוע מהאפשרות למינוי מי שמכהן כדירקטור בכלל החזקות כדירקטור בחברה, בכפוף לשיקול דעת הממונה. עוד הובהר כי במסגרת שיקול דעת הממונה, הממונה עשוי לאשר גם הרכב דירקטוריון שבו מספר הדירקטורים שמונו מקרב מומלצי ועדת האיתור יהיה נמוך מרוב הדירקטורים, אך סביר בנסיבות הענין.
ו. הובהר כי מספר הדירקטורים המכהנים בדירקטוריון החברה יכול שייקבע על ידי האסיפה הכללית של החברה, וזאת מבלי לגרוע מהוראות חוזר הדירקטוריון לענין גוף מוסדי ומסמכויות הממונה בכלל.
ז. יו"ר הדירקטוריון יהיה מבין מומלצי הוועדה, עם זאת הדירקטוריון יוכל לבחור את היו"ר שלא מבין מומלצי הוועדה, אולם במקרה כזה יידרש לנמק את החלטתו ויידרש לצרפה במקרה של שוויון קולות, ליו"ר יהיה קול מכריע.

בהתאם למתווה לא נקבעו הוראות של הממונה ביחס למינוי דירקטורים בכלל החזקות ואולם נקבע כי מי שהציע את מינויים של 1/3 מהדירקטורים המכהנים בכלל החזקות והצעתו זו התקבלה, יראה כבעל שליטה בה ובהתאם עשוי להידרש לקבלת היתר שליטה מאת הממונה.

כאמור, נמסר לחברה כי הדיונים בין כלל החזקות לממונה בקשר עם מכתביו בענין הפעלת אמצעי השליטה כאמור טרם מוצו.

בחודשים פברואר ומאי 2020 אישרה האסיפה הכללית של החברה את הארכת כהונתם של דירקטורים בלתי תלויים בחברה, בהתאם להמלצת ועדת איתור פנימית המורכבת מדירקטורים (רוב חיצוניים) שהוקמה על פי חוזר הדירקטוריון[4].

ביום 16 בדצמבר 2020 לקראת כינוסה של האסיפה הכללית השנתית של החברה, הודיע הממונה לחברה כי בשים לב לכך שטרם הסתיימו הליכי המינוי של ועדת האיתור ולאור האמור במתווה בסעיף 3 למתווה השליטה, נוכח המתווה ונוכח תפקידיה של ועדת האיתור במינוי דירקטורים במבטח בלא שולט, יש להמתין למינוי ועדת האיתור טרם ביצוע שינויים בדירקטוריון החברה. בהתאם, לא חל שינוי בהרכב דירקטוריון החברה באסיפה הכללית השנתית והדירקטורים המכהנים המשיכו בכהונתם.

---

[2] ביום 12 בינואר 2021 הודיע הממונה כי שר האוצר מינה את הוועדה, בהתאם להוראות סעיף 41ג לחוק הפיקוח לעניין מינוי דירקטורים בחברה. סדרי עבודתה של הוועדה יקבעו בהתאם לסעיף 41ז לחוק הפיקוח. חברי הוועדה לעניין החברה הינם: יו"ר הוועדה - השופט (בדימוס) יוסף (ספי) אילון; פרופ' אפרים צדקה; מר אברהם רינות; ד"ר אדטו רחל (דירקטורית בלתי תלויה בחברה); פרופ' שדה בן עמי אורלי (דירקטורית בלתי תלויה בחברה). בהתאם למידע שנמסר לחברה, הועדה פרסמה ביום 26 בינואר 2021 את נהלי עבודתה. בהמשך לנוהל עבודת הוועדה, אשר קצב 180 יום לעבודתה, פנה דירקטוריון החברה לוועדה בהתאם לסעיף 14 לנוהל העבודה והודיע לה כי החליט על כינוסה של אסיפת בעלי מניות שעל סדר יומה, בין היתר, עומד מינוי דירקטורים. האסיפה תתכנס ביום 12 בספטמבר 2021 או בסמוך למועד זה.

[3] דירקטורים שהוצעו על ידי ועדת גדות לכהונה בדירקטוריון כלל ביטוח, יחשבו על ידי הממונה כדירקטורים שהוצעו על ידי ועדת האיתור.

[4] בהתאם להבהרת הממונה, ובהתאם להוראות סעיף 5(3) לחוזר, על אף דרישת סעיף 52 לחוזר לפיו ועדת האיתור נדרשת בין היתר, לאתר מועמדים מתאימים לכהונה כדירקטור בלתי תלוי, בעת חידוש כהונתו של מי שמכהן כדירקטור חיצוני בגוף המוסדי, רשאית ועדת האיתור שלא לקיים הליך לאיתור מועמדים נוספים בהתאם להוראות סעיף 52 לחוזר, זאת בלבד שהוועדה בחנה את כישוריו של הדירקטור האמור ואת התאמתו לתפקיד לפי סעיף 52(ב) לחוזר.

ביאור 1: כללי (המשך)

ג. התפתחויות בתקופת הדוח לענין מינוי דירקטורים בחברה ובכלל החזקות (המשך)

2. הוראות הממונה לענין מינוי דירקטורים בחברה ובכלל החזקות (המשך)

בשים לב להיות כלל החזקות חברה ללא גרעין שליטה, להוראות הממונה כפי שפורסמו מעת לעת וכחלק מהיערכות דירקטוריון כלל החזקות לקראת האסיפה הכללית השנתית, מינה דירקטוריון כלל החזקות בחודש ספטמבר 2020 ועדת דירקטוריון מיוחדת, אשר תשמש בין השאר כוועדה ממליצה לדירקטוריון בקשר עם גיבוש רשימת קריטריונים מומלצים למינוי דירקטורים בכלל החזקות ותמליץ על מועמדים מתאימים נוספים לכהונה בדירקטוריון כלל החזקות ("**ועדת האיתור של כלל החזקות**").

חברי ועדת האיתור של כלל החזקות היו מר סמי מועלם ופרופ' יוסף יגיל המכהנים כדירקטורים חיצוניים בכלל החזקות וגב' חנה מזל (מלי) מרגליות, יו"ר הדירקטוריון הזמנית דאז, אשר שימשה גם כיו"ר הוועדה. ביום 3 בנובמבר 2020, מינה דירקטוריון כלל החזקות את מר צבי זיו, לשעבר מנכ"ל בנק הפועלים, ומי שכיהן כחבר בועדת גדות כאמור לעיל, כמשקיף בוועדה.

ועדת האיתור של כלל החזקות קיימה 13 ישיבות ובפעילותה הסתייעה גם ביועצים משפטיים חיצוניים ובחברת השמה חיצונית בעלת התמחות באיתור בכירים.

כחלק מפעילות ועדת האיתור של כלל החזקות, ביום 4 באוקטובר 2020 פרסמה כלל החזקות קול קורא למועמדים מתאימים להביא את מועמדותם בפני ועדת האיתור של כלל החזקות וכן לבעלי מניות עיקריים, שאינם נמנים על גופים מוסדיים, המחזיקים לפחות 1% מזכויות ההצבעה בחברה, להציע מועמדים מטעמם לכהונה בדירקטוריון החברה, בכפוף למגבלות על פי דין ורגולציה (לרבות דיני התחרות)[5] וזאת עד למועדים שנקבעו ופורסמו על ידה ("**הקול הקורא**").

ועדת האיתור של כלל החזקות יזמה פגישות עם בעלי מניות מסוימים המחזיקים לפחות 1% מזכויות ההצבעה (לפי המידע המצוי ברשותה) ושאינם גופים מוסדיים, וקיימה פגישות עם מספר בעלי מניות כאמור שרצו בכך על מנת לשמוע את עמדתם בנוגע להליך מינוי הדירקטורים בכלל החזקות ועל הצעת מועמדים ראויים בעיניהם לכהונה בדירקטוריון כלל החזקות.

בהמשך לקול הקורא שפרסמה כלל החזקות, הוגשו לחברה למעלה מ- 70 פניות של מועמדים, במקביל התקיימו דיונים בוועדת האיתור של כלל החזקות ולאחר מכן בדירקטוריון בקשר עם גודל, הרכב ופרופיל הדירקטוריון הראוי, שיעור הדירקטורים החיצוניים/בלתי תלויים, גיוון מגדרי ועוד. כמו כן, נבחנו והוגדרו בהתאם לצרכי כלל החזקות פרופילים מומלצים של מועמדים שרצוי שירכיבו את דירקטוריון כלל החזקות. בנוסף, נקבעו תנאים נוספים לכהונה בדירקטוריון כלל החזקות מעבר לתנאי הכשירות הקבועים בדין ובכלל זה שכדירקטור בכלל החזקות לא יכהן אדם השולט בתאגיד ריאלי משמעותי, אדם הקשור לשולט כאמור או נושא משרה בתאגיד ריאלי משמעותי וכן מי שאינו רשאי לכהן כדירקטור במבטח בהתאם להוראות הממונה.

בשים לב לפרופילים המומלצים ולהרכב הדירקטוריון הרצוי מחד ולאפקטיביות והיעילות הנדרשים מעבודת הדירקטוריון מאידך, ולאחר דיונים בוועדת האיתור ובדירקטוריון כלל החזקות, פירסמה כלל החזקות ביום 26 בנובמבר 2020 זימון לאסיפה הכללית השנתית למינוי 6 דירקטורים (בהם דירקטור חיצוני אחד), שיתווספו לשני הדירקטורים החיצוניים המכהנים בכלל החזקות, שתקופת כהונתם טרם הסתיימה.

בפני האסיפה הכללית הובאה רשימה של שתיים עשרה (12) מועמדים לכהונת ל"דירקטור רגיל" שכללה את מועמדותם של חמישה (5) מועמדים שהומלצו על ידי בעלי מניות[6], מועמדותם של שלושת (3) הדירקטורים המכהנים ומועמדותם של ארבעה (4) מועמדים חדשים שלא הוצעו על ידי בעלי מניות כאמור. בנוסף, הובאו בפני האסיפה הכללית שני (2) מועמדים חדשים, שלא הוצעו על ידי בעלי מניות כאמור, לכהונת דירקטור חיצוני.

3. השלכות

למועד הדוח, אין ביכולתה של החברה להעריך את מלוא השפעת תוצאות האירועים האמורים עליה, וזאת בין היתר נוכח העובדה כי כלל החזקות מקיימת דיונים עם הממונה ביחס למתווה היתר השליטה, אשר הוראותיו, בנוסחן הנוכחי, מגבילות באופן ניכר את מידת השפעתה של כלל החזקות ביחס להתנהלותה של החברה וביחס למינוי נושאי משרה בה. אי הודאות האמורה מתקיימת גם נוכח שינויים נוספים אשר יכול ויתרחשו בעתיד בחברה, לאור מבנה האחזקות בכלל החזקות, בהיותה חברה ללא גרעין שליטה ולאור העובדה שהוראות חוק הפיקוח ביחס למבטח ללא שולט, אינן חלות עליה, בשל המבנה התאגידי השונה של חברות הביטוח הגדולות בישראל, בהשוואה למבנה המקובל בבנקים, לפיהן חברות הביטוח, לרבות החברה, הינן חברות פרטיות הנשלטות על ידי חברת אחזקות ובכללן כללה חזקות, שהיא חברה ציבורית ללא גרעין שליטה.

[5] לעמדת הממונה בקשר עם מעורבותם של גופים מוסדיים בהליך הצעת הדירקטורים בכלל החזקות, ראו דיווח מיידי של כלל החזקות מיום 4 באוקטובר 2020 הנזכר להלן.
[6] לאחר זימון האסיפה, אחד מהמועמדים שהוצע על ידי בעל מניות הסיר את מועמדותו ובעל מניות שמחזיק מעל 1% ממניות כלל החזקות, הציע 2 מועמדים נוספים.

ביאור 1: כללי (המשך)

ג. התפתחויות בתקופת הדוח לענין מינוי דירקטורים בחברה ובכלל החזקות (המשך)

3. השלכות (המשך)

כמו כן מכלול השינויים והאירועים המפורטים לעיל יכול וישליכו, בין היתר, על מוניטין החברה וחברות הקבוצה. יצויין כי העברה עתידית של השליטה בכלל החזקות והחברה לצד שלישי, יכול ותשפיע על סעיפים בהסכמים מסוימים של חברות בקבוצה עם צדדים שלישיים (לרבות מבטחי משנה) ועלול להצריך, בעקבות התקיימות נסיבות של שינוי שליטה כאמור, הידברות עם צדדים שלישיים אלה להמשכת תוקפם של ההסכמים.

ד. נגיף הקורונה

בעקבות ההתפרצות של נגיף הקורונה בסין, והתפשטותו למדינות רבות נוספות, חלה ירידה החל מהרבעון הראשון של שנת 2020, בהיקפי הפעילות הכלכלית באזורים רבים בעולם ובכללם בישראל (להלן: "**המשבר**") שינויים אלה השפיעו ומשפיעים גם על פעילותה ורווחיותה של הקבוצה. כמו כן, הקבוצה חשופה מתוקף פעילותה לירידות בשווקי ההון, לצמצום הפעילות הכלכלית וכן להתממשות סיכונים ביטוחיים הנובעים מהמשבר. למידע בדבר הרגישות והחשיפה לגורמי הסיכון ראה גם ביאור 35(ג)(2) להלן וכן עדכון לרגישות לריבית בביאור 3(יט)(2) בדוחות הכספיים.

המשבר משפיע על הקבוצה באופנים הבאים:

1. המשכיות עסקית

המשבר הוגדר כאירוע חירום אשר בגינו הוכרזו מגבלות על תנועה ותעסוקה והוא הוביל, בין היתר, להיעדרות עובדים ממקום העבודה במשק בכלל ובפרט בקבוצה ולהוצאתם של חלק מהעובדים לחופשה ללא תשלום ("**חל"ת**"). עם חזרת המשק לשגרה הדרגתית, החזירה החברה את מרבית עובדיה לעבודה במשרדי החברה והיא ממשיכה למלא אחר הוראות הגורמים המקצועיים והרגולטוריים.

יכולת הקבוצה להמשיך ולהעמיד רמת שירות גבוהה לסוכניה, למבוטחיה ולקוחותיה ולהפעיל תהליכי ליבה מסוימים הינה חיונית להמשכיות העסקית של החברה. במהלך תקופת המשבר החברה פעלה בהתאם למדיניות ולתכנית ההמשכיות העסקית הנהוגה בקבוצה ובגופים המוסדיים: בקבוצה קיים מערך BCM (Business Continuity Management), ותכנית המשכיות עסקית הממפה תהליכים קריטיים, הנדרשים להתאוששות, תיקי חירום אשר נועדו לסייע לפעילות ברמת החטיבות השונות, ומערך Disaster Recovery טכנולוגי המאפשר התאוששות טכנולוגית מהירה. עם פרוץ המשבר הקבוצה פעלה בהתאם לתוכנית להמשכיות עסקית, לפיה בין היתר התאפשר לעובדים לעבוד בדרך של "עבודה מרחוק" באופן מידי ומאובטח תוך שימוש בטכנולוגיה שהוטמעה בארגון מבעוד מועד. ככלל, החברה ממשיכה לתת מענה בכל מגזרי הפעילות.

2. שווקי הון ונכסי הקבוצה

במהלך הרבעון הראשון לשנת 2020, נרשמה ירידה משמעותית של שווקי ההון בעולם ובישראל על רקע התפשטות נגיף הקורונה. מגמה זאת התהפכה בהמשך השנה ואף קוזזה לחלוטין ונוצר רווח מהכנסות מהשקעות. לפרטים בדבר הכנסות מהשקעות והכנסות מדמי ניהול שנגבו ראה ביאורים 13, 14, 28 ו-29 להלן.

ירידה בשווקי ההון פוגעת בערך הנכסים המנוהלים על ידי הגופים המוסדיים בקבוצה, הן עבור עצמה (נוסטרו) והן עבור עמיתים ומבוטחים.

ביחס לנכסי הקבוצה שאינם סחירים: נדל"ן להשקעה, השקעות פיננסיות לא סחירות אחרות, לרבות קרנות השקעה – החברה בחנה את הצורך בירידת ערך בהשקעות תוך שימוש במידע שהתקבל ממנהלי הקרנות ובהתאם לחוות הדעת שנתקבלו ממעריכי שווי חיצוניים בלתי תלויים . לפרטים בדבר ההשפעה כאמור בגין הנדל"ן להשקעה, השקעות פיננסיות לא סחירות אחרות ופוליסות תלויות תשואה, ראה ביאור 10 ו- 14.

בחינת ירידת ערך נכסים מוחשיים ולא מוחשיים:

ליום 31 בדצמבר 2020 ביצע החברה הערכת שווי לנכסים בלתי מוחשיים לרבות מוניטין לפרטים נוספים ראה ביאור 6 להלן.

ביאור 1: כללי (המשך)

ד. נגיף הקורונה (המשך)

3. תוצאות הפעילות הביטוחית

כתוצאה מהמשבר לכלל ביטוח חשיפה לסיכון ביטוחי המתבטא בהשפעה על התחייבויותיה הביטוחיות בתחומים כדלהלן:

א. תחום חיסכון ארוך טווח

1. ירידה בגביית דמי הגמולים בקרנות הפנסיה והגמל

בעקבות השפעת משבר הקורונה על הפעילות הכלכלית בשוק, חלה ירידה בגביית דמי גמולים שוטפים בקרנות הפנסיה, בקופות הגמל ובקרנות ההשתלמות. עיקר הירידה בדמי הגמולים חלה ברבעון השני של 2020.

2. ביטוחי מנהלים בביטוח חיים

בתקופת הדוח, החל מהרבעון השני, נרשמה ירידה בהיקף הגבייה השוטפת בפוליסות ביטוח מנהלים. ירידה זאת מיוחסת בעיקרה גם היא לירידה בשיעור התעסוקה ולעלייה החדה במספר העובדים במשק המצויים בחל"ת. מגמה זו התמתנה החל מחודש יולי 2020.

החברה פעלה באמצעים שונים על מנת לאפשר ללקוחותיה שלא היו מועסקים בחודשים הראשונים שלאחר המשבר, לשמר את הכיסוי הביטוחי שלהם ולשם כך הציבה סל פתרונות, לרבות שמירה על כיסוי ביטוחי של מבוטחים אשר מעסיקם דיווח שיצאו לחל"ת למשך שלושה חודשים, מתן אפשרות לדחיית תשלום לפוליסות פרט בתחום ביטוח חיים וביטוח בריאות, ואפשרות לגביית ריסק זמני מהצבירה בפוליסות חיסכון הכוללות גם כיסוי ביטוחי.

ב. סיכונים ביטוחיים וביטוח משנה

בהתאם להערכת החברה והידוע לה עד למועד אישור הדוחות הכספיים, בתחום ביטוח כללי לא קיימות לה חשיפות ביטוחיות ישירות מהותיות בעקבות המשבר, למעט חשיפת החברה לביטוח אשראי. בעקבות המשבר עלתה החשיפה לכשלי אשראי במסגרת פעילות ביטוח אשראי והקבוצה עדכנה את העתודות הביטוח בסכום שאינו מהותי, וזאת גם בהתחשב בצעדי המדינה במסגרת תוכנית לסיוע למשק הישראלי באמצעות ביטוחי אשראי.

ביטוח נסיעות לחו"ל- כתוצאה מעצירה כמעט מלאה של טיסות לחו"ל, בפעילות ביטוח הנסיעות לחו"ל של כלל ביטוח, נכון לתקופת הדוח חלה ירידה משמעותית בהיקף הפרמיות, מגמה זו נמשכה עד למועד אישור הדוחות הכספיים. עוד יצויין, כי כלל ביטוח התאימה את מדיניות מכירת פוליסות ביטוח נסיעות לחו"ל בהתאם להערכת הסיכון במדינות היעד מעת לעת. יחד עם זאת לתוצאות ענף זה אין השפעה מהותית על תוצאות החברה. להערכת כלל ביטוח היקפי החשיפה בביטוח נסיעות לחו"ל וביתר תחומי הפעילות בביטוח בריאות בגין השלכות מגפת הקורונה אינם מהותיים, ככל שהם מוערכים למועד פרסום הדוחות הכספיים.

באשר לסיכון יציבות של מבטח המשנה, שעלול להתממש ככל שמבטחי המשנה יספגו הפסדים משמעותיים כפועל יוצא מהמשבר- דירקטוריון כלל ביטוח קבע מסגרות חשיפה מרביות למבטחי המשנה, עימם התקשרה כלל ביטוח, המבוססות על דירוגם הבינלאומי. כלל ביטוח מתקשרת עם מבטחי משנה בעיקר בעלי דירוג A ומעלה. כלל ביטוח עוקבת אחר מצבם של מבטחי המשנה להם היא חשופה ונכון למועד אישור הדוחות הכספיים לא ידוע לה על הרעה משמעותית ביכולתם לעמוד בהתחייבויותיהם. לפרטים נוספים אודות חשיפת החברה למבטחי משנה ראה ביאור 35(ו)(8) וכן לפירוט מדיניות החברה בנוגע לחשיפות ביטוחי המשנה ראה ביאור 35(ו)(8) להלן.

4. נזילות, מצב פיננסי ומקורות מימון

לא קיימת השפעה מהותית של האירוע על נזילות החברה, איתנותה הפיננסית ומקורות המימון העומדים לרשותה והחברה עומדת במגבלות החוזיות ואמות המידה הפיננסיות שנקבעו בשטרי הנאמנות. לפרטים בדבר אמות המידה הפיננסיות של אגרות החוב ונסיבות משהות של כתבי ההתחייבות ראה ביאור 25 להלן.

5. סיכוני סייבר

כחלק מהמשבר העולמי, חלה עלייה בהיקף מתקפות הסייבר. כחלק מההיערכות הכוללת של החברה, החברה נקטה בצעדים משמעותיים להגנה מפני איומי הסייבר הרבים המאפיינים תקופה זו, לרבות: שימוש במקורות מודיעיניים בדגש על מתקפות Phishing, ביצוע בדיקות מקיפות של חוסן הסייבר הארגוני, בהתחשב באיומים המשתנים, תוך ביצוע פעולות אקטיביות בתשתיות ההגנה של החברה; מתן מענה מהיר על ידי צוותי התגובה לטובת תחקור ניסיונות חשודים לביצוע חיבור מרחוק לרשת החברה או כל פעילות עובדים חריגה; הגברת בקרות טכנולוגיות ופרסום הנחיות לצורך הגברת מודעות עובדי החברה; החברה ממשיכה בניהול קפדני ושוטף של סיכון הסייבר בהתאם לאיומים המשתנים.

ביאור 1: כללי (המשך)

ד. נגיף הקורונה (המשך)

6. בקשות לאישור תובענות ייצוגיות

לנוכח הגבלת הפעילות במסגרת המאבק בהתפשטות נגיף הקורונה, הוגשו כנגד כלל ביטוח וכנגד חברות ביטוח אחרות בקשות לאישור תובענות כייצוגיות וזאת בטענה לקיומה של הקלה בסיכון בענפי הביטוח אשר לכאורה המבוטחים זכאים, לפי הטענה, להחזר פרמיות בהתאמה. כנגד כלל ביטוח הוגשו 3 בקשות לאישור תובענות ייצוגיות כאמור בתחומי ביטוח רכב (רכוש, חובה), דירות ובתי עסק. לפרטים נוספים ראה ביאור 38 להלן.

הערכות החברה שתוארו לעיל בדבר ההשלכות האפשריות של משבר הקורונה על פעילות העסקית שלה ושל החברות הבנות שלה בהיבטים המתוארים לעיל, בסביבה עסקית מאתגרת, כמו גם בהיבטים נוספים אשר אינם ידועים לה במועד זה, ועל תוצאותיה אינן ודאיות היות שמדובר באירוע הנמצא בעיצומו, אשר אינו בשליטת החברה.

יצויין כי, החלה חזרה הדרגתית של פעילויות שונות במשק, אולם נכון למועד אישור הדוח, המשק טרם חזר לפעילות מלאה וגם פעילויות אשר חזרו לפעילות מלאה חזרו תחת מגבלות שונות הקשורות לשמירת "ריחוק חברתי". לפיכך, בשלב זה קיימת חוסר וודאות בקשר לקצב ההתאוששות של המשק העסקי בישראל. עוד יצויין, כי התפרצות מחודשת של הנגיף והימשכות המשבר עד כדי החרפה למיתון, הן בשוק המקומי והן בשווקי העולם, תביא לפגיעה מהותית בעסקי החברה.

ביאור 1: כללי (המשך)

ה. הגדרות - בדוחות כספיים אלה:

החברה	-	כלל חברה לביטוח בע"מ.
הקבוצה	-	החברה והחברות המאוחדות שלה.
חברות מאוחדות/חברות בנות	-	חברות, לרבות שותפות, שדוחותיהן מאוחדים באופן מלא, במישרין או בעקיפין, עם דוחות החברה.
חברות מוחזקות	-	חברות מאוחדות וחברות, לרבות שותפות או עסקה משותפת, שהשקעת החברה בהן כלולה, במישרין או בעקיפין, בדוחות הכספיים על בסיס השווי המאזני.
הסדרים משותפים	-	הסדרים בהם לקבוצה שליטה משותפת אשר הושגה על ידי הסכם חוזי הדורש הסכמה פה אחד לגבי הפעילויות שמשפיעות באופן משמעותי על התשואות של ההסדר. השקעה בהסדרים משותפים מסווגת כפעילויות משותפות או עסקאות משותפות בהתבסס על הזכויות והמחויבויות של הצדדים להסדר. עסקאות משותפות הינן כל ההסדרים המשותפים אשר מאוגדים כישות נפרדת ואשר לקבוצה ישנן זכויות בנכסים נטו של ההסדר המשותף.
חברות כלולות	-	חברות כלולות הינן ישויות בהן יש לקבוצה השפעה מהותית על המדיניות הכספית והתפעולית שלהן, אך לא הושגה בהן שליטה, ואשר השקעת החברה בהן כלולה בדוחות הכספיים המאוחדים של החברה על בסיס השווי המאזני.
בעלי עניין	-	כמשמעותם בפסקה (1) להגדרת בעל עניין בתאגיד בסעיף 1 לחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968.
צד קשור	-	כמשמעותו בתקן חשבונאות בינלאומי 24 (2009) בדבר צדדים קשורים.
חברות בקבוצת אי די בי	-	המונח "חברות בקבוצת אי די בי" בדוחות הכספיים מתייחס ל-אי די בי פתוח ולחברות המוחזקות שלה, שאינן החברה והחברות המוחזקות שלה.
הממונה	-	הממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון.
חוק הפיקוח	-	חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981, על תיקוניו.
תקנות כללי השקעה	-	תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (כללי השקעה החלים על גופים מוסדיים), התשע"ב-2012, והנחיות הממונה על פיו.
משטר כושר פירעון כלכלי	-	כהגדרתו בחוזר ביטוח 2017-1-9
תקנות חישוב עתודות	-	תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (חישוב עתודות בביטוח כללי), התשע"ג-2013.
חוזי ביטוח	-	חוזים לפיהם צד אחד (המבטח) לוקח סיכון ביטוחי משמעותי מצד אחר (בעל הפוליסה), על ידי הסכמה לפצות את בעל הפוליסה אם אירוע עתידי לא ודאי מוגדר (מקרה הביטוח) ישפיע באופן שלילי על בעל הפוליסה.
חוזי השקעה	-	פוליסות שאינן מהוות חוזי ביטוח.
חוזים תלויי תשואה	-	חוזי ביטוח וחוזי השקעה בביטוח חיים וסיעוד בהם התחייבויות המבטח, בשל מרכיב החיסכון או הסיכון שבהן, צמודות ברובן לתשואת תיק ההשקעות (פוליסות משתתפות ברווחי השקעה), בנכסים עבור חוזים תלויי תשואה.
נכסים עבור חוזים תלויי תשואה	-	הנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות הנובעות מחוזים תלויי תשואה.
אג"ח ח"צ	-	אגרות חוב ממשלתיות צמודות למדד, אשר המדינה מנפיקה לחברות הביטוח, ואשר מגבות פוליסות מבטיחות תשואה.
התחייבויות בגין חוזי ביטוח	-	עתודות ביטוח ותביעות תלויות במגזרי חיסכון ארוך טווח, ביטוח כללי וביטוח בריאות.
נכסי ביטוח משנה	-	חלקם של מבטחי המשנה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח.
פרמיות	-	פרמיות לרבות דמים.
פרמיות שהורווחו	-	פרמיות המתייחסות לתקופת הדוח.

ביאור 2: בסיס עריכת הדוחות הכספיים

א. מתכונת העריכה של הדוחות הכספיים

הדוחות הכספיים הוכנו על ידי הקבוצה בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (להלן: "IFRS"). כמו כן דוחות כספיים אלה נערכו בהתאם לדרישות הגילוי כפי שנקבעו על ידי הממונה בהתאם לחוק הפיקוח.

ב. מטבע פעילות ומטבע הצגה

הדוחות הכספיים מוצגים בש"ח, שהינו מטבע הפעילות של החברה, ומעוגלים לאלף הקרוב, למעט אם צויין אחרת. ש"ח הינו המטבע שמייצג את הסביבה הכלכלית העיקרית בה פועלת החברה.

להלן פרטים על שיעורי השינוי שחלו במדד המחירים לצרכן (להלן: "**מדד**"), בשערי החליפין היציגים של האירו, דולר ארה"ב (להלן: "**דולר**") והלירה שטרלינג:

	מדד בגין	מדד ידוע	שער החליפין היציג של האירו	שער החליפין היציג של הדולר	שער החליפין היציג של לי"ט
	%				
לשנה שהסתיימה ב 31 בדצמבר					
2020	**(0.7)**	**(0.6)**	**1.7**	**(7.0)**	**(3.7)**
2019	0.6	0.3	(9.6)	(7.8)	(4.9)
2018	0.8	1.2	3.3	8.1	2.4

	שער החליפין היציג של האירו	שער החליפין היציג של הדולר	שער החליפין היציג של לי"ט
ליום 31 בדצמבר 2020	**3.944**	**3.215**	**4.392**
ליום 31 בדצמבר 2019	3.878	3.456	4.560
ליום 31 בדצמבר 2018	4.292	3.748	4.793

ג. בסיס המדידה

הדוחות הכספיים הוכנו על בסיס העלות ההיסטורית למעט הנכסים וההתחייבויות העיקריים הבאים:

- התחייבויות ביטוחיות.
- מכשירים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד.
- מכשירים פיננסיים אשר נמדדים בשווי הוגן דרך רווח כולל אחר.
- נדל"ן להשקעה הנמדד לפי שווי הוגן.
- הפרשות.
- נכסי והתחייבויות מיסים נדחים.
- נכסים והתחייבויות בגין הטבות לעובדים.
- השקעות בחברות כלולות ובעסקאות משותפות.

לפרטים בדבר אופן מדידת הנכסים וההתחייבויות אלו, ראה ביאור 3 להלן, בדבר עיקרי המדיניות החשבונאית.

ד. תקופת המחזור התפעולי ומבנה הדיווח

תקופת המחזור התפעולי הרגיל של הקבוצה, הכוללת בעיקר מוסדות כספיים, אינה ניתנת לקביעה בבירור ובעיקרה עולה על שנה, במיוחד בהתייחס למגזר חיסכון ארוך טווח, לענפי סיעוד ובריאות לזמן ארוך במגזר בריאות, ולענפי ביטוח כללי בעלי זנב ארוך.

הדוחות על המצב הכספי המאוחדים, הכוללים בעיקרם את הנכסים וההתחייבויות של חברות ביטוח מאוחדות, הוצגו לפי סדר נזילות וללא הבחנה בין שוטף ללא שוטף. הצגה זו הינה גם בהתאם להנחיות הממונה, ומספקת מידע שהוא מהימן ורלוונטי יותר.

ביאור 2: בסיס עריכת הדוחות הכספיים (המשך)

ה. שימוש באומדנים ושיקול דעת

1. שיקול דעת בעל השפעה מהותית

בתהליך יישום עיקרי המדיניות החשבונאית של הקבוצה בנושאים הבאים הפעילה ההנהלה שיקול דעת, בעל השפעה מהותית על הדוחות הכספיים:

סיווג בין חוזי ביטוח לבין חוזי השקעה - חוזי ביטוח הינם חוזים בהם המבטח לוקח סיכון ביטוחי משמעותי מצד אחר. ההנהלה שוקלת לגבי כל חוזה וחוזה, או לגבי קבוצה של חוזים דומים, האם הם כרוכים בנטילת סיכון ביטוחי משמעותי ועל כן יש לסווגם כחוזי ביטוח או לחלופין כחוזי השקעה.

2. אומדנים קריטיים

בעריכת הדוחות הכספיים בהתאם ל-IFRS, ובהתאם לחוק הפיקוח והתקנות שהותקנו על פיו והנחיות הממונה, נדרשת הנהלת הקבוצה להשתמש בשיקול דעת, בהערכות, באומדנים ובהנחות אשר משפיעים על יישום המדיניות החשבונאית ועל הסכומים של נכסים והתחייבויות, הכנסות והוצאות. יובהר שהתוצאות בפועל עלולות להיות שונות מאומדנים אלה, בין היתר, עקב שינויים רגולטוריים שפורסמו או צפויים להתפרסם בתחומי הביטוח, הפנסיה והגמל ואשר קיימת אי וודאות באשר לאופן התממשותם והשלכותיהם.

בעת גיבושם של אומדנים, המשמשים בהכנת הדוחות הכספיים של הקבוצה, נדרשת הנהלת הקבוצה להניח הנחות באשר לנסיבות ואירועים הכרוכים באי וודאות משמעותית. בשיקול דעתה בקביעת האומדנים, מתבססת הנהלת הקבוצה על ניסיון העבר, עובדות שונות, גורמים חיצוניים ועל הנחות סבירות לרבות ציפיות לעתיד, ככל שניתנות להערכה, בהתאם לנסיבות המתאימות לכל אומדן.

האומדנים וההנחות שבבסיסם נסקרים באופן שוטף. שינויים באומדנים חשבונאיים מוכרים בתקופה שבה עודכנו האומדנים ובכל תקופה עתידית מושפעת.

להלן ההנחות העיקריות שנעשו בדוחות הכספיים בקשר לאי הודאות לתאריך הדיווח ואומדנים קריטיים שחושבו על ידי הקבוצה ואשר שינוי מהותי בהם, בפרט נוכח השינויים הרגולטורים כאמור, עשויים להביא לתיאום מהותי לערכים בספרים של נכסים והתחייבויות בתקופות הדיווח העוקבות:

א. התחייבויות בגין חוזי ביטוח - ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח ובדיקת נאותות התחייבויות אלו, מבוססות בעיקרן על שיטות הערכה אקטוארית ועל הנחות המפורטות בביאור 35(ה).

ההערכות האקטואריות וההנחות השונות נגזרות בעיקר מניסיון העבר ומבוססות, על כך שדפוס ההתנהגות והתביעות בעבר מייצג את מה שיקרה בעתיד תוך התחשבות, ככל שניתן, בשינויים רגולטוריים ועסקיים. ההערכות האקטואריות וההנחות נבדקות לפחות אחת לשנה. השתנות בגורמי הסיכון, בשכיחות האירועים או בחומרתם, וכן שינוי במצב המשפטי עשויים להשפיע באופן מהותי על גובה ההתחייבויות בגין חוזי הביטוח. יצויין שלשינויים הבאים, בין היתר, שינויים באומדן תוחלת החיים, בשיעור המבוטחים הבוחרים במימוש האפשרות למשיכת הכספים בדרך של גמלא, לבחירת מסלולי הקיצבה השונים, שיעור התחלואה גיל פרישת המבוטחים וכן לשיעור הביטולים עשויה להיות השלכה מהותית על הדוחות הכספיים.

לגבי שינויים בהנחות עיקריות ששימשו בחישוב ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח חיים וביטוח בריאות, לרבות ההתחייבות להשלמה לעתודה לקיצבה, ראה ביאור 35(ה)(1ה)(ד). לגבי שינויים בחישוב ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח כללי ראה ביאור 35(ה)(2ה).

לניתוחי רגישות של הסיכון הביטוחי, ראה ביאור 35(ה)(1ה)(ג).

ב. תביעות משפטיות שאינן במהלך עסקים רגיל - הערכות סיכויי התביעות המשפטיות שהוגשו כנגד חברות בקבוצה נסמכות על חוות דעת היועצים המשפטיים בהתייחס לתוצאה בסופם של ההליכים. חוות דעת אלה מתבססות על מיטב שיפוטם המקצועי, בהתחשב בשלב בו מצויים ההליכים, בהתחשב במידת הניסיון המשפטי שנצבר, ככל שנצבר, בנושאים השונים והן בהתבסס על האומדן של החברות הרלוונטיות בדבר הסכומים של הסדרי הפשרה, שהנהלות החברות המאוחדות צופות, שיותר סביר מאשר לא, שישולמו על ידן. יודגש כי תוצאות התביעות, אשר תקבענה בבתי המשפט, עלולות להיות שונות מההערכות האמורות. סכומי ההפרשות שבוצעו מבוססים על הערכת מידת הסיכון בכל אחת מהתביעות נכון למועד הסמוך למועד פרסום הדוח הכספי. לעניין זה יצויין כי אירועים המתרחשים במהלך ההתדיינות המשפטית עשויים לחייב ביצוע של הערכה מחודשת של סיכון זה.

ביאור 2: בסיס עריכת הדוחות הכספיים (המשך)

ה. שימוש באומדנים ושיקול דעת (המשך)

2. אומדנים קריטיים (המשך)

ב. (המשך)

יודגש כי בחוות דעת עורכי הדין ביחס לבקשות לאישור תובענות כייצוגיות, מתייחסת ההערכה של עורך הדין לסיכויי הבקשה לאישור התביעה כייצוגית ובחלק מהמקרים בלבד מתייחסת לסיכויי התביעה לגופה, אם תאושר כייצוגית. זאת, בין היתר, לאור השלב בו מצוי ההליך ומהסיבה שהיקפו ותוכנו של הדיון בתביעה לגופה, לאחר שתאושר כתובענה ייצוגית יושפע מהחלטת בית המשפט בדבר אישור הבקשה להכיר בתביעה כתובענה ייצוגית, אשר מתייחסת בדרך כלל, לעילות התביעה שאושרו ולכאלה שלא אושרו, לסעדים שאושרו ולכאלה שלא אושרו ועוד כיוצ"ב.

במידה ובירור תביעה משפטית (מובהר למען הסר ספק כי בירור תביעה אינו כולל הכרעה בבקשות להכרה בתובענות ייצוגיות ובבקשות ביניים אחרות) בערכאה מסוימת מוכרע כנגד חברות הקבוצה, תוכר או תעודכן הפרשה בדוחות הכספיים המתפרסמים לראשונה לאחר מועד ההכרעה, אף אם לדעת הנהלת הקבוצה, בהסתמך על חוות דעת יועציה המשפטיים, התוצאה בערעור לערכאה גבוהה יותר תהיה שונה וכי בסופם של ההליכים הקבוצה לא תחויב (למעט במקרים של סבירות גבוהה שהערעור יתקבל).

בנוסף לתביעות האמורות, חברות הקבוצה חשופות לטענות/תביעות משפטיות שטרם נטענו/הוגשו (unasserted claims), וזאת, בין היתר, בהתקיים ספק בפרשנות הסכם ו/או הוראת דין ו/או אופן יישומם. חשיפה זו מובאת לידיעת חברות הקבוצה במספר דרכים, ובין היתר: באמצעות פניות של לקוחות אל גורמים בקבוצה ובמיוחד אל הממונה על פניות הציבור בקבוצה, באמצעות תלונות של לקוחות ליחידה לפניות הציבור באגף לרשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון שבאוצר, ובאמצעות תביעות (שאינן ייצוגיות) המוגשות לבית המשפט. נושאים אלו מובאים לידיעת הנהלת הקבוצה אם וככל שהגורמים המטפלים מזהים כי הטענות עשויות להיות בעלות השלכות רחבות. בהערכת הסיכון הנובע מטענות/תביעות שטרם הוגשו מסתמכת הנהלת הקבוצה על הערכות פנימיות של הגורמים המטפלים ועל הערכותיה, המשקללות את הערכת הסיכוי להגשת תביעה ואת הסיכוי להצלחת התביעה, אם וככל שתוגש. ההערכה מבוססת על הניסיון שנצבר ביחס להגשת תביעות ועל הניתוח של הטענות לגופן. מטבע הדברים, עשויה התוצאה בפועל להיות שונה מההערכה שנעשתה בשלב שבו טרם הוגשה התביעה לאור השלב הראשוני שבו מצוי בירור הטענה המשפטית.

לפרטים נוספים, ראה ביאור 38(א)-(ד).

ג. <u>ירידת ערך של נכסים לא פיננסיים, לרבות מוניטין</u> - אמידת שווי השימוש של הנכס או של היחידה מניבת המזומנים, לפי העניין, לצורך ביצוע בחינת ירידת ערך של נכסים לא פיננסיים או של מוניטין, מתבססת על ניסיון העבר ועל מיטב הערכת הנהלת הקבוצה לגבי התנאים הכלכליים שישררו במהלך יתרת אורך החיים השימושיים של הנכס או של היחידה מניבת המזומנים. שינוי באומדנים ששימשו באמידת הסכום בר ההשבה עשוי להביא לשינוי בזקיפת הפסד מירידת ערך.

ראה מידע נוסף בביאורים 3(יא)(2) ו6(ב).

ד. <u>אומדני שווי הוגן</u> – ראה סעיף 3 להלן.

ה. <u>קביעת ברות ההשבה של הוצאות רכישה נדחות</u> - ברות ההשבה של הוצאות הרכישה הנדחות נבדקת לפחות אחת לשנה תוך שימוש בהנחות עבודה, לדוגמא עבור פוליסות ביטוח חיים וסיעוד, לגבי שיעורי ביטולים, תמותה ותחלואה ומשתנים נוספים כאמור בביאור 35(ה). אם הנחות אלו לא תמומשנה יתכן ויהיה צורך בהאצת ההפחתה או אף במחיקת הוצאות הרכישה הנדחות.

ו. <u>נכסי מיסים נדחים</u> - נכסי מיסים נדחים מוכרים בגין הפסדים מועברים לצורכי מס והפרשים זמניים, שטרם נוצלו, במידה שצפוי שתהיה הכנסה חייבת עתידית שכנגדה ניתן יהיה לנצלם. נדרש שיקול דעת של ההנהלה על מנת לקבוע האם ניתן להכיר בנכס מיסים נדחים ואת סכום נכס המיסים הנדחים שניתן להכיר בו וזאת בהתבסס על קיום, עיתוי וסכום ההכנסה החייבת במס הצפויה. למידע נוסף ראה ביאור 23.

ז. <u>ירידת ערך נכסים פיננסיים</u>

1. <u>נכסים פיננסיים בעלות מופחתת</u> - הפרשה לחובות מסופקים נכסי חוב שאינם סחירים לרבות בגין הלוואות וחייבים, לרבות מבטחי משנה, פרמיה לגבייה וחובות אחרים, נקבעת באופן ספציפי, וכן על בסיס הערכה קולקטיבית של קבוצות בעלות מאפייני סיכון אשראי דומים. ראה מידע נוסף בביאור 3(ו) ו-(יא)(1) ובביאור 35(ו)(2)(א.2).

ביאור 2: בסיס עריכת הדוחות הכספיים (המשך)

ה. שימוש באומדנים ושיקול דעת (המשך)

2. אומדנים קריטיים (המשך)

ז. <u>ירידת ערך נכסים פיננסיים</u> (המשך)

2. <u>נכסים פיננסיים זמינים למכירה</u> - בכל מועד דיווח בוחנת הקבוצה האם קיימת ראיה אובייקטיבית לכך שערכו של הנכס נפגם וקיימת ירידת ערך לגביו. לצורך בחינת ירידת ערך כאמור מפעילה הקבוצה שיקול דעת לגבי סממנים המעידים על ראיה אובייקטיבית המתייחסים לשיעור הירידה בשווי ההוגן באחוזים וכן להימשכות תקופת הירידה בשווי ההוגן. ראה גם ביאור 3(יא)(1).

3. <u>קביעת שווי הוגן</u>

לצורך הכנת הדוחות הכספיים, נדרשת הקבוצה לקבוע את השווי ההוגן של נכסים והתחייבויות פיננסיים ושאינם פיננסיים.

שווי הוגן הוא המחיר שהיה מתקבל במכירת נכס או המחיר שהיה משולם להעברת התחייבות בעסקה רגילה בין משתתפים בשוק במועד המדידה. מדידת שווי הוגן מבוססת על ההנחה כי העסקה מתרחשת בשוק העיקרי של הנכס או ההתחייבות, או בהיעדר שוק עיקרי, בשוק הכדאי ביותר (most advantageous). השווי ההוגן של נכס או התחייבות נמדד תוך שימוש בהנחות שמשתתפים בשוק ישתמשו בהן בעת תמחור הנכס או ההתחייבות, בהנחה שמשתתפים בשוק פועלים לטובת האינטרסים הכלכליים שלהם. מדידת שווי הוגן לנכס לא פיננסי מביאה בחשבון את היכולת של משתתף בשוק להפיק הטבות כלכליות באמצעות הנכס בשימוש המיטבי שלו או על ידי מכירתו למשתתף אחר בשוק שישתמש בנכס בשימוש המיטבי שלו.

הקבוצה משתמשת בטכניקות הערכה שהן מתאימות לנסיבות ושקיימים עבורן מספיק נתונים שניתנים להשגה כדי למדוד שווי הוגן, תוך מיקסום השימוש בנתונים רלוונטיים שניתנים לצפייה ומיזעור השימוש בנתונים שאינם ניתנים לצפייה.

ערכי השווי ההוגן נקבעו לצרכי מדידה ו/או גילוי על בסיס השיטות המתוארות להלן. מידע נוסף לגבי ההנחות ששימשו בקביעת ערכי השווי ההוגן נכלל בביאורים הבאים:

- ביאור 10 בדבר נדל"ן להשקעה, לרבות עבור חוזים תלויי תשואה
- ביאור 13 בדבר נכסים עבור חוזים תלויי תשואה
- ביאור 14 בדבר השקעות פיננסיות אחרות
- ביאור 25 בדבר התחייבויות פיננסיות
- ביאור 37 בדבר תשלום מבוסס מניות

<u>היררכיית השווי ההוגן</u>

בקביעת השווי ההוגן של נכס או של התחייבות, משתמשת הקבוצה בנתונים נצפים מהשוק ככל שניתן. מדידות שווי הוגן מחולקות לשלוש רמות במידרג השווי ההוגן בהתבסס על הנתונים ששימוש בהערכה, כדלקמן:

רמה 1 - שווי הוגן הנמדד על ידי שימוש במחירים מצוטטים (לא מתואמים) בשוק פעיל למכשירים זהים.
רמה 2 - שווי הוגן הנמדד על ידי שימוש בנתונים נצפים, במישרין או בעקיפין, שאינם כלולים ברמה 1 לעיל.
רמה 3 - שווי הוגן הנמדד על ידי שימוש בנתונים שאינם מבוססים על נתוני שוק נצפים.

הרמה בהיררכיית השווי ההוגן, שאליה משתייכת מדידת השווי ההוגן של הנכס בשלמותו, נקבעת על בסיס הרמה הנמוכה ביותר של נתונים שהינם משמעותיים למדידת השווי ההוגן בשלמותה.

ו. סווג מחדש

בתקופת הדיווח בוצעו סיווגים לא מהותיים בביאור 11 וסיווגים נוספים לא מהותיים אחרים.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית

המדיניות החשבונאית המפורטת להלן יושמה בעקביות לכל התקופות המוצגות בדוחות כספיים מאוחדים אלה על ידי הקבוצה.

א. בסיס האיחוד

1. צירופי עסקים

הקבוצה מיישמת לגבי כל צירופי העסקים את שיטת הרכישה (Acquisition method).

מועד הרכישה הינו המועד בו הרוכשת משיגה שליטה על הנרכשת. שליטה מתקיימת כאשר הקבוצה חשופה, או בעלת זכויות, לתשואות משתנות ממעורבותה בנרכשת ויש לה את היכולת להשפיע על תשואות אלה באמצעות כוח ההשפעה שלה בנרכשת. בבחינת שליטה נלקחות בחשבון זכויות ממשיות המוחזקות על ידי הקבוצה ועל ידי אחרים.

הקבוצה מכירה במוניטין למועד הרכישה לפי השווי ההוגן של התמורה שהועברה לרבות סכומים שהוכרו בגין זכויות כלשהן שאינן מקנות שליטה בנרכשת וכן השווי ההוגן למועד הרכישה של זכות הונית בנרכשת שהוחזקה קודם לכן על ידי הקבוצה, בניכוי הסכום נטו שיוחס ברכישה לנכסים הניתנים לזיהוי שנרכשו ולהתחייבויות שניטלו.

הרוכשת מכירה במועד הרכישה בהתחייבות תלויה שניטלה בצירוף עסקים אם קיימת מחויבות בהווה שנובעת מאירועי העבר ושוויה ההוגן ניתן למדידה באופן מהימן.
במידה והקבוצה מבצעת רכישה במחיר הזדמנותי (כזאת הכוללת מוניטין שלילי), היא מכירה ברווח שנוצר כתוצאה מכך בדוח רווח והפסד במועד הרכישה.
כמו כן, מוניטין אינו מעודכן בגין ניצול הפסדים מועברים לצרכי מס שהיו קיימים במועד צירוף העסקים.

עלויות הקשורות לרכישה שהתהוו לרוכשת בגין צירוף עסקים, כגון: עמלות למתווכים, עמלות ייעוץ, עמלות משפטיות, הערכת שווי ועמלות אחרות בגין שירותים מקצועיים או שירותי ייעוץ, למעט אלו הקשורות בהנפקת מכשירי חוב או הון בקשר עם צירוף העסקים, מוכרות כהוצאות בתקופה שבה השירותים מתקבלים.

2. חברות בנות

חברות בנות הינן ישויות הנשלטות, במישרין או בעקיפין, על ידי החברה. הדוחות הכספיים של חברות בנות נכללים בדוחות הכספיים המאוחדים מיום השגת השליטה ועד ליום אובדן השליטה.

הדוחות הכספיים של קרנות הפנסיה, קופות הגמל (למעט קופת גמל בר א' קרן גמולים, שהחברה ערבה לתשואה מינימלית לעמיתיה, ראה ביאור 35(ד)(1)), שבניהולה של הקבוצה, לא אוחדו, מכיוון שהקבוצה אינה חשופה במישרין לתשואות משתנות בגינן ולפיכך אינה שולטת בישויות אלו.

בבחינת השליטה נלקחו בחשבון גם מערכת היחסים הכוללת בין הקבוצה לבין ישויות אלו והחשיפה של הקבוצה להשתנות של התשואות מזכויות אחרות שהיא מחזיקה. הערכה זו מתייחסת גם לחשיפה המירבית של הקבוצה להשתנות של התשואות, כגון בגין דמי הניהול וערבות הקבוצה להגנת תשואה של זכויות עמיתים בתוכניות תגמול.

המדיניות החשבונאית של חברות בנות שונתה ככל שהיה הצורך על מנת להתאימה למדיניות החשבונאית שאומצה על ידי הקבוצה.

3. זכויות שאינן מקנות שליטה

זכויות שאינן מקנות שליטה הן ההון העצמי בחברה בת שאינו ניתן לייחוס, במישרין או בעקיפין, לחברה.

מדידת זכויות שאינן מקנות שליטה במועד צירוף העסקים
זכויות שאינן מקנות שליטה, שהינן מכשירים המקנים זכות בעלות בהווה והמעניקים למחזיק בהן חלק בנכסים נטו במקרה של פירוק (לדוגמה: מניות רגילות), נמדדות במועד צירוף העסקים בשווי הוגן או לפי חלקן היחסי בנכסים והתחייבויות המזוהים של הנרכשת, על בסיס כל עסקה בנפרד.

הקצאת רווח או הפסד ורווח כולל אחר בין בעלי המניות
רווח או הפסד וכל רכיב של רווח כולל אחר מיוחסים לבעלים של החברה ולזכויות שאינן מקנות שליטה. סך הרווח או ההפסד והרווח או ההפסד הכולל האחר מיוחס לבעלים של החברה ולזכויות שאינן מקנות שליטה גם אם כתוצאה מכך יתרת הזכויות שאינן מקנות שליטה תהיה שלילית.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

א. בסיס האיחוד (המשך)

3. <u>זכויות שאינן מקנות שליטה (המשך)</u>

עסקאות עם זכויות שאינן מקנות שליטה, תוך שימור שליטה
עסקאות עם זכויות שאינן מקנות שליטה תוך שימור שליטה, מטופלות כעסקאות הוניות. החברה בחרה לזקוף כל הפרש בין התמורה ששולמה או התקבלה לבין השינוי בזכויות שאינן מקנות שליטה לקרן הון מעסקאות עם בעלי זכויות שאינן מקנות שליטה.

כמו כן, בעת שינויים בשיעור ההחזקה בחברה בת, תוך שימור שליטה, החברה מייחסת מחדש את הסכומים המצטברים שהוכרו ברווח כולל אחר בין בעלי המניות של החברה לבין הזכויות שאינן מקנות שליטה.

4. <u>אובדן שליטה</u>

בעת אובדן שליטה, הקבוצה גורעת את הנכסים ואת ההתחייבויות של החברה הבת, זכויות כלשהן שאינן מקנות שליטה ורכיבים אחרים של הון המיוחסים לחברה הבת. אם הקבוצה נותרת עם השקעה כלשהי בחברה הבת לשעבר אזי יתרת ההשקעה נמדדת לפי שוויה ההוגן במועד אובדן השליטה. ההפרש בין התמורה לבין שוויה ההוגן של יתרת ההשקעה שנותרה והיתרות שנגרעו מוכר ברווח והפסד בסעיף הכנסות או הוצאות אחרות. החל מאותו מועד, ההשקעה הנותרת מטופלת לפי שיטת השווי המאזני או כנכס פיננסי זמין למכירה, בהתאם למידת ההשפעה של הקבוצה בחברה המתייחסת.

הסכומים שהוכרו בהון דרך רווח כולל אחר בהתייחס לאותה חברה בת מסווגים מחדש לרווח או הפסד או לעודפים, באותו אופן שהיה נדרש אילו החברה הבת הייתה מממשת בעצמה את הנכסים או ההתחייבויות המתייחסים.

5. <u>השקעות בחברות כלולות ובעסקאות משותפות</u>

השקעות בחברות כלולות ובעסקאות משותפות מטופלות בהתאם לשיטת השווי המאזני (למעט כמפורט סעיף (ו)(6) להלן) ומוכרות לראשונה לפי עלות. עלות ההשקעה כוללת עלויות עסקה. הדוחות הכספיים המאוחדים כוללים את חלקה של הקבוצה ברווח או הפסד נטו, ברווח או הפסד כולל אחר ובנכסים נטו של חברות מוחזקות המטופלות בשיטת השווי המאזני, לאחר התיאומים הנדרשים כדי להתאים את המדיניות החשבונאית לזו של הקבוצה מהיום בו מתקיימת ההשפעה המהותית או השליטה המשותפת ועד ליום שבו לא מתקיימת עוד ההשפעה המהותית או השליטה המשותפת.

הקבוצה מפסיקה ליישם את שיטת השווי המאזני החל מהמועד בו איבדה את ההשפעה המהותית בחברה הכלולה או את השליטה המשותפת בעסקה המשותפת או שעלתה לשליטה בחברה המוחזקת ומטפלת בהשקעה הנותרת כנכס פיננסי או חברה בת, לפי העניין.

במועד אובדן ההשפעה המהותית או השליטה המשותפת, הקבוצה מודדת בשווי הוגן השקעה כלשהי שנותרה לה בחברה הכלולה או בעסקה המשותפת לשעבר. החברה מכירה ברווח או הפסד במסגרת סעיף הכנסות או הוצאות אחרות בכל הפרש בין השווי ההוגן של השקעה כלשהי שנותרה ותמורה כלשהי ממימוש של חלק מההשקעה בחברה הכלולה או בעסקה המשותפת לבין הערך בספרים של ההשקעה במועד זה. הסכומים שהוכרו בקרנות הון דרך רווח כולל אחר בהתייחס לחברה המוחזקת המטופלת בשיטת השווי המאזני מסווגים מחדש לרווח והפסד או לעודפים, באותו אופן שהיה נדרש אילו החברה המוחזקת האמורה הייתה מממשת בעצמה את הנכסים או ההתחייבויות המתייחסים.

שינוי בשיעורי החזקה בחברות המטופלות בשיטת השווי המאזני תוך שימור השפעה מהותית או שליטה משותפת, לרבות מעבר בין השפעה מהותית לשליטה משותפת ולהיפך בעת עלייה בשיעור החזקה בחברה המטופלת בהתאם לשיטת השווי המאזני תוך שימור ההשפעה המהותית או השליטה המשותפת, הקבוצה מיישמת את שיטת הרכישה רק בגין אחוזי ההחזקה הנוספים בעוד שההחזקה הקודמת נותרת ללא שינוי.

בעת ירידה בשיעור החזקה בחברה המטופלת בהתאם לשיטת השווי המאזני תוך שימור ההשפעה המהותית או השליטה המשותפת, הקבוצה גורעת חלק יחסי מהשקעתה ומכירה ברווח או הפסד מהמכירה, במסגרת סעיף הכנסות או הוצאות אחרות בדוח רווח והפסד. עלות הזכויות שנמכרו לצורך חישוב הרווח או ההפסד מהמכירה נקבעת לפי ממוצע משוקלל.

כמו כן, באותו מועד, חלק יחסי מהסכומים שהוכרו בקרנות הון דרך רווח כולל אחר בהתייחס לאותה חברה המטופלת בשיטת השווי המאזני מסווג מחדש לדוח רווח או הפסד או לעודפים, באותו אופן שהיה נדרש אילו החברה הכלולה או העסקה המשותפת הייתה מממשת בעצמה את הנכסים או ההתחייבויות המתייחסים. הטיפול החשבונאי האמור רלוונטי גם במקרים בהם השקעה בחברה כלולה הופכת להשקעה בעסקה משותפת, או להיפך.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

א. בסיס האיחוד (המשך)

6. <u>עסקאות שבוטלו במסגרת עריכת הדוחות הכספיים המאוחדים</u>

יתרות הדדיות בקבוצה והכנסות והוצאות שטרם מומשו, הנובעות מעסקאות הדדיות בין חברות הקבוצה, בוטלו במסגרת עריכת הדוחות הכספיים המאוחדים. רווחים שטרם מומשו הנובעים מעסקאות עם חברות כלולות ועם עסקאות משותפות, בוטלו כנגד ההשקעה לפי זכויות הקבוצה בהשקעות אלו. הפסדים שטרם מומשו בוטלו באותו אופן לפיו בוטלו רווחים שטרם מומשו, כל עוד אין ראיה לירידת ערך.

7. <u>רכישת חברת נכס</u>

בעת רכישת חברת נכס, הקבוצה מפעילה שיקול דעת בבחינה האם מדובר ברכישת עסק או נכס, לצורך קביעת הטיפול החשבונאי בעסקה. בבחינה האם חברת נכס מהווה עסק, הקבוצה בוחנת, בין היתר, את מהות התהליכים הקיימים בחברת הנכס, לרבות היקף ומהות שירותי ניהול, אבטחה, ניקיון ותחזוקה הניתנים לשוכרים. עסקאות בהן החברה הנרכשת הינה עסק, העסקה מטופלת כצירוף עסקים כמפורט לעיל. לעומת זאת, עסקאות בהן החברה הנרכשת אינה עסק מטופלות כרכישת קבוצה של נכסים והתחייבויות. בעסקאות מסוג צירוף עסקים, עלות הרכישה, הכוללת עלויות עסקה, מוקצית באופן יחסי לנכסים ולהתחייבויות המזוהים שנרכשו, בהתבסס על שוויים ההוגן היחסי במועד הרכישה. במקרה האחרון, לא מוכר מוניטין וכן לא מוכרים מיסים נדחים בגין הפרשים זמניים הקיימים במועד הרכישה.

ב. מטבע חוץ

1. <u>עסקאות במטבע חוץ</u>

עסקאות במטבע חוץ מתורגמות למטבעות הפעילות הרלוונטיים של חברות הקבוצה לפי שערי החליפין שבתוקף בתאריכי העסקאות. נכסים והתחייבויות כספיים הנקובים במטבע חוץ במועד הדיווח, מתורגמים למטבע הפעילות לפי שערי החליפין שבתוקף לאותו יום. הפרשי שער בגין הפריטים הכספיים הינו ההפרש שבין העלות המופחתת במטבע הפעילות לתחילת השנה, כשהיא מתואמת לריבית האפקטיבית ולתשלומים במשך השנה לבין העלות המופחתת במטבע חוץ מתורגמת לפי שערי החליפין לסוף השנה.

נכסים והתחייבויות לא כספיים הנקובים במטבעות חוץ והנמדדים לפי שווי הוגן, מתורגמים למטבע הפעילות לפי שערי החליפין שבתוקף ביום בו נקבע השווי ההוגן. פריטים לא כספיים הנקובים במטבע חוץ והנמדדים לפי עלות היסטורית, מתורגמים לפי שערי החליפין שבתוקף למועד העסקה.

הפרשי שער הנובעים מתרגום למטבע הפעילות מוכרים, בדרך כלל, ברווח והפסד, פרט להפרשים , הנובעים מתרגום של נכסים פיננסיים הוניים לא כספיים המסווגים כזמינים למכירה ומוכרים ברווח כולל אחר (למעט במקרה של ירידת ערך ואז הפרשי התרגום שהוכרו ברווח כולל אחר מסווגים מחדש לרווח והפסד).

2. <u>פעילות חוץ</u>

מטבע פעילות שהוא המטבע המשקף באופן הטוב ביותר את הסביבה הכלכלית שבה פועלת חברה ואת עסקאותיה, נבחן בנפרד עבור כל חברה בקבוצה, לרבות חברה המוצגת בשיטת השווי המאזני, ולפי מטבע זה נמדדים מצבה הכספי ותוצאות פעולותיה. כאשר מטבע הפעילות של חברה בקבוצה שונה ממטבע הפעילות של החברה (כאמור בביאור 2(ב) לעיל), חברה זו מהווה פעילות חוץ שדוחותיה הכספיים מתורגמים לצורך הכללתם בדוחות הכספיים כדלקמן:

הנכסים וההתחייבויות של פעילויות חוץ, כולל מוניטין והתאמות לשווי הוגן שנוצרו ברכישה, מתורגמים לש"ח לפי שערי החליפין שבתוקף למועד הדיווח. ההכנסות וההוצאות של פעילויות החוץ, מתורגמים לש"ח לפי שערי חליפין ממוצעים, כאשר הם מהווים קירוב לשערים במועדי העסקאות.

הפרשי השער בגין התרגום מוכרים ברווח כולל אחר ומוצגים בהון בקרן תרגום.

כאשר פעילות חוץ הינה חברה בת שאינה בבעלות מלאה של הקבוצה, החלק היחסי של הפרשי השער בגין פעילות החוץ מוקצה לזכויות שאינן מקנות שליטה.

בעת מימוש של פעילות חוץ המביא לאובדן שליטה, השפעה מהותית או שליטה משותפת, הסכום המצטבר בקרן התרגום שנובע מפעילות החוץ מסווג מחדש לרווח והפסד כחלק מהרווח או ההפסד מהמימוש.

ככלל, הפרשי שער בגין הלוואות שנתקבלו או הועמדו לפעילויות חוץ, לרבות פעילויות חוץ שהינן חברות בנות, מוכרים ברווח והפסד בדוחות המאוחדים. כאשר סילוקן של הלוואות שנתקבלו או הועמדו לפעילויות חוץ אינו מתוכנן ואינו צפוי בעתיד הנראה לעין, רווחים והפסדים מהפרשי שער הנובעים מפריטים כספיים אלה נכללים כחלק מהשקעה בפעילות החוץ, נטו, מוכרים ברווח כולל אחר ומוצגים בהון כחלק מקרן תרגום.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ג. דיווח מגזרי

מגזר פעילות הינו רכיב של הקבוצה העונה על שלושת התנאים הבאים:

1. עוסק בפעילויות עסקיות שמהן הוא עשוי להניב הכנסות ובגינן עשויות להתהוות לו הוצאות, לרבות הכנסות והוצאות המתייחסות לעסקאות בין חברות הקבוצה.
2. תוצאותיו התפעוליות נסקרות באופן סדיר על ידי מקבל ההחלטות התפעוליות הראשי של הקבוצה, על מנת לקבל החלטות לגבי משאבים שיוקצו לו ועל מנת להעריך את ביצועיו.
3. קיים לגביו מידע כספי נפרד זמין.

לפירוט הדיווח הכספי לפי מגזרים, ראה ביאור 5.

ד. חוזי ביטוח, חוזי השקעה וחוזים לניהול נכסים

תקן דיווח כספי בינלאומי 4 (IFRS 4), בדבר חוזי ביטוח, מאפשר למבטח להמשיך במדיניות החשבונאית בה נקט טרם מועד המעבר ל-IFRS לגבי חוזי ביטוח שהוא מנפיק (לרבות עלויות רכישה קשורות ונכסים בלתי מוחשיים קשורים) וכן לגבי חוזי ביטוח משנה שהוא רוכש.

להלן עיקרי המדיניות החשבונאית של הקבוצה בקשר לחוזי ביטוח:

1. <u>חיסכון ארוך טווח וביטוח סיעוד במגזר ביטוח בריאות</u>

א. <u>הכרה בהכנסות</u> - ראה סעיף (יד) להלן.

ב. <u>התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים וביטוח סיעוד במגזר ביטוח בריאות</u>

ההתחייבויות מחושבות בהתאם להוראות הממונה (תקנות וחוזרים), כללים חשבונאיים ושיטות אקטואריות מקובלות בישראל. ההתחייבויות נכללות על בסיס הערכה אקטוארית ומחושבות בהתאם לנתוני הכיסויים הרלוונטיים, כגון: גיל המבוטח, ותק הכיסויים, סוג הביטוח, סכום הביטוח וכו'. ההתחייבויות כוללות גם הפרשות לתביעות מתמשכות בתשלום ותביעות תלויות, ההוצאות הישירות והעקיפות הנובעות מהן, וכן הפרשות לתביעות שאירעו אך טרם דווחו (IBNR). חלקם של מבטחי המשנה בהתחייבויות נקבע על פי התנאים של החוזים הרלוונטיים.

ההתחייבויות וחלקם של מבטחי המשנה בהן נקבעות על-ידי האקטוארים הממונים בכלל ביטוח, מר דניאל שרון MBA, F.I.A., F.IL.A.A, ומר עמרי הראל F.IL.A.A.

התחייבויות הצמודות למדד וההשקעות הצמודות למדד, המשמשות כיסוי להתחייבויות אלה, נכללו בדוחות הכספיים לפי המדד שפורסם לאחרונה לפני תום תקופת הדיווח, לרבות התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים אשר לפי תנאיהם ההצמדה הינה חצי שנתית.

<u>התחייבויות להשלמה לעתודה לקיצבה</u>
התחייבויות לתשלום עתידי של קיצבה בחוזי ביטוח חיים מחושבות בהתאם להנחיות הממונה, תוך התחשבות בשיפור בתוחלת החיים וכן בשינוי שיעור מימוש הקיצבה בעת פרישה של המבוטחים, המצריכים מעקב אחר הלימות ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח החיים, המאפשרים קבלת קיצבה והשלמתן באופן ראוי. בהתאם לכך, הקבוצה מבצעת השלמה מיידית של ההתחייבויות, ככל שנדרש, בגין חוזי ביטוח, לגביהם הקיצבה בתשלום, למבוטח שהגיע לגיל הפרישה, וכן בגין קבוצת חוזי ביטוח שאינה ריווחית. לגבי חוזי ביטוח אחרים, מתבצעת השלמת ההתחייבות, בגין הכספים שנצברו בחוזי הביטוח עד לתום תקופת הדיווח, תוך הקבלה להכנסות הצפויות, לאורך תקופת חוזה הביטוח.

לפרטים נוספים, ראה ביאור 35(ה)(ה1).

<u>תביעות תלויות ותביעות שאירעו אך טרם דווחו (IBNR)</u>
תביעות תלויות, בניכוי חלק מבטחי המשנה בהן, מחושבות באופן פרטני, בהתאם להערכת מומחים בחברה, על בסיס ההודעות בגין אירועי הביטוח וסכומי הביטוח, ונכללות במסגרת התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה. עבור תביעות שאירעו אך טרם דווחו (IBNR) מחושבת הפרשה על בסיס מודל סטטיסטי.

<u>עתודות לתביעות מתמשכות</u>
ההפרשות לגמלאות בתשלום ולתביעות מתמשכות בתשלום בביטוח אובדן כושר עבודה ובביטוח סיעודי, ההוצאות הישירות והעקיפות הנובעות מהן, וכן הפרשות לתביעות שאירעו אך טרם דווחו (IBNR), מחושבות על ידי האקטוארים הממונים בחברה ונכללות במסגרת התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ד. חוזי ביטוח, חוזי השקעה וחוזים לניהול נכסים (המשך)

1. חיסכון ארוך טווח וביטוח סיעוד במגזר ביטוח בריאות (המשך)

ג. הוצאות רכישה נדחות (DAC)

(1) חוזי ביטוח חיים וסיעוד

DAC של חוזי ביטוח חיים וביטוח סיעוד הנמכרים החל מיום 1 בינואר 1999, כולל עמלות לסוכנים ומפקחי רכישה והוצאות אחרות, לרבות חלק מהוצאות הנהלה וכלליות, הקשורות לרכישת חוזי ביטוח חדשים. ה-DAC מופחת בשיעורים שנתיים שווים על פני תקופת חוזה הביטוח, אך לא יותר מ-15 שנה. ה-DAC המתייחס לחוזי ביטוח שבוטלו או סולקו, נמחק במועד הביטול או הסילוק.

האקטוארים הממונים בחברות הביטוח המאוחדות, בודקים מידי שנה את ברות השבת ה-DAC בהתאם להוראות הממונה. הבדיקה נערכת על מנת לוודא שחוזי הביטוח צפויים ליצור הכנסות עתידיות המכסות את הפחתת ה-DAC, ואת ההתחייבויות הביטוחיות, הוצאות התפעול ואת העמלות בגין אותם חוזי ביטוח. הבדיקה נערכה במקובץ ברמת כל מוצרי הפרט לכל שנות החיתום ביחד. ההנחות המשמשות לבדיקה זו, כוללות הנחות בגין ביטולים, הוצאות תפעול, תשואה מנכסים, תמותה ותחלואה, אשר נקבעות על ידי האקטוארים בחברה מידי שנה על פי בדיקות, ניסיון העבר ומחקרים רלוונטיים עדכניים.

(2) חוזים לניהול נכסים

הוצאות רכישה תוספתיות, המיוחסות במישרין לרכישת חוזים לניהול נכסים של קרנות פנסיה וקופות גמל, נרשמות כ-DAC, כאשר צפוי כי החברה תשיב עלויות אלו. בכל מקרה אחר, מוכרות כהוצאה בעת התהוותן.
הוצאות רכישה שהוונו כנכס מופחתות לדוח רווח והפסד על בסיס שיטתי שהינו עקבי עם אומדן תקופת העברת שירות ניהול הנכסים, אשר מתוקף מעת לעת. יתרת ה- DAC שנצברה עד ליום 31 בדצמבר 2017 נבחנת אחת לשנה לירידת ערך על בסיס גישת היוון תחזית תזרים המזומנים הנובעים מהפעילות שנרכשה. כמו כן, בהתאם לתקן IFRS 15 , לפחות אחת לשנה, החברה בוחנת האם הערך בספרים של הנכס שהוכר מיום 1 בינואר 2018 עולה על יתרת הסכום של התמורה שהישות מצפה לקבל בתמורה לשירות אליהם מתייחס הנכס, בניכוי העלויות המתייחסות במישרין להספקת השירות אשר לא הוכרו כהוצאות, וזאת בערכים לא מהוונים. במידת הצורך, מוכר הפסד מירידת ערך ברווח או הפסד.

ד. בדיקת נאותות ההתחייבויות (Liability Adequacy Test)

האקטוארים הממונים בחברת הביטוח עורכים מידי תקופה בדיקה לגבי נאותות ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים וביטוח סיעוד (להלן: "**LAT**") בהתאם להוראות החוזר המאוחד שער 5, חלק 2, פרק 1 סימן ג לעניין מדידת התחייבויות סעיף 1.1.4 (להלן: "חוזר LAT"). ה- LAT נועד לבדוק שסך ההתחייבויות מספיק לכסות את השווי המהוון של התזרים העתידי הצפוי מחוזי הביטוח: תביעות, עמלות והוצאות, בניכוי פרמיות ובהתחשב בעודף שווי הוגן על הערך בספרים של הנכסים המגבים. היוון התזרים נעשה בשיעור ריבית ריאלית חסר סיכון בתוספת שיעור מפרמיית אי נזילות בהתאם לסוג ההתחייבות. פרמיית אי הנזילות ליום 31 בדצמבר 2020 הינה בשיעור של 0.35% (ליום 31 בדצמבר 2019 0.30%) וחושבה בהתבסס על הנחיות הממונה לעניין זה (להלן: "**שווי התחייבות**").

במידה והבדיקה מעלה כי סכום ההתחייבות בספרים נמוך משווי ההתחייבות לעיל, נרשמת הפרשה מיוחדת בגין החוסר.

הבדיקה נעשית בנפרד עבור קבוצות פוליסות שהוגדרו על ידי הממונה, פוליסות פרט ובנפרד עבור פוליסות קולקטיב. בפוליסות פרט, הבדיקה נעשית ביחס לקבוצות של חוזי ביטוח (לרבות הנספחים שלהם) שהונפקו בתקופות שונות, לפי סוגי השתתפות ובנפרד ביחס לפוליסות ריסק יסודיות. בפוליסות קולקטיב, הבדיקה מתבצעת ברמת הקולקטיב הבודד ונעשית בהתאם לניסיון התביעות של הקולקטיב הבודד בפועל ובכפוף למהימנות הסטטיסטית של ניסיון זה. ההנחות המשמשות לבדיקות הנ"ל, הכוללות הנחות בגין ביטולים, הוצאות תפעול, תשואה מנכסים, תמותה ותחלואה, נקבעות על ידי האקטוארים הממונים בחברה על-פי בדיקות, ניסיון העבר ומחקרים רלוונטיים אחרים, לרבות מרווח עבור סטיות שליליות אפשריות (Margin for Adverse Deviations), והכל בהתאם לחוזר LAT, ראה ביאור 35(ה)(1ה)(ד), לרבות עדכון פרמית אי נזילות בשנת 2020.

ראה ביאור 3(יט)(2) לגבי יישום לראשונה, בשנת 2020, של חוזר ביטוח 2020-1-5 "תיקון הוראות החוזר המאוחד לעניין מדידת התחייבויות - בדיקת נאותות העתודה (LAT).

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ד. חוזי ביטוח, חוזי השקעה וחוזים לניהול נכסים (המשך)

1. חיסכון ארוך טווח וביטוח סיעוד (המשך)

ה. חוזי השקעה

תקבולים בגין חוזי השקעה נזקפים ישירות לסעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בדוח על המצב הכספי ולא נכללים בסעיף פרמיות שהורווחו בדוח רווח והפסד. החזר השקעה בגין פידיונות ותום תקופה בגין חוזים אלה נגרעים ישירות מסעיף ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ולא נזקפים לדוח רווח והפסד.

בדוח רווח והפסד נזקפים בגין חוזים אלה ההכנסות מההשקעות, דמי הניהול הנגבים מהמבוטחים, שינויים בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בגובה חלקם של המבוטחים בהכנסות מהשקעות (השתתפות ברווחים), הוצאות עמלות לסוכנים והוצאות הנהלה וכלליות.

ו. הפרשה בגין השתתפות ברווחים של המבוטחים בביטוח קולקטיבי

ההפרשה נכללת בסעיף זכאים ויתרות זכות בדוח על המצב הכספי והשינוי בהפרשה נזקף לסעיף פרמיות.

2. ביטוח כללי וביטוח בריאות למעט סיעוד

א. הכרה בהכנסה - ראה סעיף (יד) להלן.

ב. התחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי וביטוח בריאות למעט סיעוד

עתודות הביטוח והתביעות התלויות הכלולות בסעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח בדוח על המצב הכספי, וחלקם של מבטחי משנה בעתודה ובתביעות התלויות, הכלול בסעיף נכסי ביטוח משנה בדוח על המצב הכספי, חושבו בהתאם לתקנות חישוב עתודות, הנחיות הממונה ושיטות אקטואריות מקובלות לחישוב תביעות תלויות, המיושמות בהתאם לשיקול דעתם של האקטוארים בחברה. ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח חושבו בעיקרן על ידי האקטוארים הממונים בחברה.

סעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח מורכב כלהלן:

1. הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה (Unearned Premium Reserve). הפרשה זו משקפת את דמי הביטוח המתייחסים לתקופת ביטוח שלאחר תאריך הדיווח.

2. הפרשה לפרמיה בחסר (Premium Deficiency). הפרשה זו נרשמת, ככל שנדרשת, במידה והפרמיה שטרם הורווחה (בניכוי הוצאות הרכישה הנדחות, ראה סעיף ג' להלן) אינה מכסה את העלות הצפויה בגין חוזי הביטוח.

3. עתודות ביטוח בענפי ביטוח בריאות לזמן ארוך. הפרשה זו מחושבת על פי הערכות אקטואריות, כוללת במידת הצורך, הפרשה בגין הפסד צפוי בשייר (פרמיה בחסר) המחושבת על בסיס אומדן תזרים המזומנים הצפוי בגין החוזים בהתאם לנתוני הכיסויים הרלוונטיים, כגון: גיל המבוטח, ותק הכיסויים, סוג הביטוח, סכום הביטוח וכו'.

4. תביעות תלויות ועתודות, המחושבות לפי השיטות המפורטות להלן:

4.1 תביעות תלויות וחלקם של מבטחי המשנה בהן נכללו לפי הערכה אקטוארית, למעט לגבי הענפים המפורטים בסעיף 4.2 להלן. הפרשה להוצאות עקיפות ליישוב תביעות נכללת לפי הערכה אקטוארית. התחשיב האקטוארי בוצע על-ידי האקטואריים הממונים בכלל ביטוח, גברת גלית רובשטיין F.IL.A.A ומר עמרי הראל F.IL.A.A.

4.2 בענפי ביטוח מטענים בהובלה, כלי שייט, כלי טייס, ערבות חוק מכר, ערבויות פיננסיות, ביטוח אשראי, סיכוני סחר חוץ ועסקים נכנסים, בהם קבע האקטואר כי לא ניתן ליישם מודל אקטוארי עקב העדר מובהקות סטטיסטית, נכללו התביעות התלויות בהתבסס על הערכות מומחים חיצוניים ועובדי החברה שמטפלים בתביעות, דיווח חברות מוסרות בעסקים נכנסים, וכן בתוספת IBNR ועתודות ככל שנדרש.

4.3 עודף הכנסות על הוצאות – לגבי ענף סיכוני סחר חוץ, מחושב עודף הכנסות על הוצאות, על בסיס דוח שנתי מצטבר.

4.4 שיבובים ושרידים נלקחים בחשבון בבסיס הנתונים לפיו מחושבות ההערכות האקטואריות של התביעות התלויות.

4.5 להערכת החברה, התביעות התלויות הינן נאותות, וזאת בהתחשב בכך שהתביעות התלויות מחושבות בעיקרן על בסיס אקטוארי ויתרתן כוללת הפרשות מתאימות ל-IBNR, ככל שנדרש.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ד. חוזי ביטוח וחוזי השקעה (המשך)

2. ביטוח כללי וביטוח בריאות למעט סיעוד (המשך)

ב. התחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי וביטוח בריאות למעט סיעוד (המשך)

סעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח מורכב כלהלן: (המשך)

5. עתודה הנובעת לאור בדיקת נאותות ההתחייבויות (Liability Adequacy Test) בהתאם לעקרונות המפורטים בביאור 35(ה)(ה2)(4).

ג. הוצאות רכישה נדחות (**DAC**)

DAC ברוטו ומשנה, של ביטוח כללי וביטוח בריאות למעט סיעוד כאמור לעיל, חושבו בהתאם לתקנות חישוב עתודות והנחיות הממונה:

(1) DAC בביטוח כללי ובענפי ביטוח בריאות לזמן קצר, כוללות עמלות לסוכנים וחלק מהוצאות הנהלה וכלליות בקשר עם רכישת חוזי ביטוח, המתייחסות לפרמיות שטרם הורווחו, בשייר. ה-DAC מחושב לפי שיעורי ההוצאות בפועל או לפי שיעורים תקניים שנקבעו בתקנות חישוב העתודות והנחיות הממונה, כאחוז מהפרמיה שטרם הורווחה לכל ענף בנפרד, לפי הנמוך שבהם. חלק מבטחי המשנה ב-DAC מסווג לסעיף זכאים ויתרות זכות, לשינויים בחישוב חלק מבטחי המשנה ב-DAC, ראה סעיף ב' לעיל.

(2) DAC בענפי ביטוח בריאות לזמן ארוך כולל עמלות לסוכנים ומפקחי רכישה וחלק מהוצאות הנהלה וכלליות הקשורות לרכישת חוזי ביטוח חדשים. ה-DAC מופחת בשיעורים שווים על פני תקופת חוזה הביטוח, אך לא יותר משש שנים. ה-DAC המתייחס לחוזי ביטוח שבוטלו נמחק במועד הביטול.

בהתאם להוראות הממונה, אקטואר חברת הביטוח בודק מידי שנה את ברות השבת ה-DAC בענפי ביטוח בריאות לזמן ארוך. בחישוב זה נערכת בדיקה שחוזי הביטוח צפויים ליצור הכנסות עתידיות המכסות את ההתחייבויות הביטוחיות, את הפחתת ה-DAC, את הוצאות התפעול ואת העמלות, בגין אותם חוזי ביטוח. הבדיקה נערכת במקובץ לכל שנות החיתום. ההנחות המשמשות לבדיקה זו, כוללות הנחות בגין ביטולים, הוצאות תפעול, תשואה מנכסים, תמותה ותחלואה, ונקבעות מידי שנה על ידי האקטואר הממונה בחברת הביטוח על פי בדיקות, ניסיון העבר ומחקרים רלוונטיים עדכניים.

ד. סעיפי תשלומים ושינוי בהתחייבויות

סעיפי תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח, ברוטו ושייר, בדוח רווח והפסד, כוללים, בין היתר, סילוקים ועלויות טיפול ישירות בגין תביעות ששולמו, הוצאות עקיפות ליישוב תביעות, וכן עדכון ההפרשה לתביעות התלויות, לעלויות הטיפול הישירות ולהוצאות העקיפות ליישוב תביעות, שנרשמה בשנים קודמות.

ה. הפרשה בגין השתתפות ברווחים של המבוטחים בביטוח קולקטיבי בענפי בריאות לזמן ארוך

ההפרשה נכללת בסעיף זכאים ויתרות זכות בדוח על המצב הכספי, והשינוי בהפרשה נזקף לסעיף פרמיות.

ו. המאגר הישראלי לביטוח רכב של איגוד חברות הביטוח בישראל ועסקים נכנסים אחרים

עסקים המתקבלים מהמאגר הישראלי לביטוח רכב חובה ("**הפול**") בע"מ (להלן: "**הפול**"), מחברות ביטוח אחרות (לרבות ביטוח משותף ועסקים נכנסים מחו"ל) ומסוכנויות חיתום, נכללים לפי חשבונות המתקבלים עד לתאריך הדיווח בתוספת הפרשות, לפי העניין, והכל בהתאם לשיעור ההשתתפות של כלל ביטוח.

ה. דוחות על תזרימי המזומנים

בדוחות על תזרימי מזומנים, החברה בחרה להציג ריבית שהתקבלה ודיבידנדים שהתקבלו במסגרת תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת. ריביות ששולמו ודיבידנדים ששולמו מוצגים במסגרת תזרימי מזומנים מפעילות מימון.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ו. מכשירים פיננסיים

1. **<u>נכסים פיננסיים שאינם נגזרים</u>**

נכסים פיננסיים שאינם נגזרים כוללים השקעות במניות ובמכשירי חוב, מזומנים ושווי מזומנים וחייבים אחרים.

הכרה לראשונה
הקבוצה מכירה לראשונה בהלוואות וחייבים ובפיקדונות במועד היווצרותם. יתר הנכסים הפיננסיים הנרכשים בדרך הרגילה, לרבות נכסים אשר יועדו לשווי הוגן דרך רווח והפסד, מוכרים לראשונה במועד קשירת העסקה בו הקבוצה הופכת לצד לתנאים החוזיים של המכשיר, משמע, במועד בו התחייבה הקבוצה לקנות או למכור את הנכס.

גריעה
נכסים פיננסיים נגרעים כאשר הזכויות החוזיות של הקבוצה לתזרימי המזומנים הנובעים מהנכס הפיננסי פוקעות, או כאשר הקבוצה מעבירה את הזכויות לקבל את תזרימי המזומנים הנובעים מהנכס הפיננסי בעסקה בה כל הסיכונים וההטבות מהבעלות על הנכס הפיננסי עוברים למעשה.

מכירות נכסים פיננסיים הנעשות בדרך הרגילה, מוכרות במועד קשירת העסקה, משמע, במועד בו התחייבה הקבוצה למכור את הנכס.

לעניין קיזוז נכסים פיננסיים והתחייבויות פיננסיות, ראה סעיף 5 להלן.

<u>סיווג נכסים פיננסים לקבוצות והטיפול החשבונאי בכל קבוצה</u>

הקבוצה מסווגת נכסים פיננסיים בקבוצות כלהלן:

נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד
נכס פיננסי מסווג כנמדד בשווי הוגן דרך רווח והפסד, אם הוא מסווג כמוחזק למסחר, או אם יועד ככזה בעת ההכרה לראשונה. נכסים פיננסיים מיועדים לשווי הוגן דרך רווח והפסד, אם הקבוצה מנהלת השקעות מסוג זה ומקבלת החלטות קניה ומכירה בגינן בהתבסס על השווי ההוגן וזאת בהתאם לאופן שבו תיעדה הקבוצה את ניהול הסיכונים או אסטרטגיית ההשקעה, אם הייעוד נועד למנוע חוסר עקביות חשבונאית (an accounting mismatch), או אם מדובר במכשיר משולב הכולל נגזר משובץ (ראה סעיף 3 להלן). עלויות העסקה הניתנות לייחוס נזקפות לרווח והפסד עם התהוותן. נכסים פיננסיים אלה נמדדים בשווי הוגן והשינויים בהם נזקפים לסעיף רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון בדוח רווח והפסד.

הלוואות וחייבים
הלוואות וחייבים הינם נכסים פיננסיים שאינם נגזרים, בעלי תשלומים קבועים, או הניתנים לקביעה, שאינם נסחרים בשוק פעיל. נכסים אלו מוכרים לראשונה בשווי הוגן בתוספת עלויות עסקה הניתנות לייחוס. לאחר ההכרה לראשונה, הלוואות וחייבים נמדדים בעלות המופחתת לפי שיטת הריבית האפקטיבית, בניכוי הפסדים מירידת ערך (ראה סעיף 3(יא)(1) להלן). רווחים והפסדים ממימוש השקעות מחושבים כהפרש בין תמורת המימוש נטו לבין העלות המופחתת ומוכרים בעת קרות אירוע המכירה.

הלוואות וחייבים כוללים מזומנים ושווי מזומנים והשקעות במכשירי חוב שאינם סחירים ושאינם נכללים בתיקי השקעות כנגד פוליסות משתתפות ברווחי השקעה (נוסטרו) לרבות אג"ח מיועדות (הסכמי ח"צ), פיקדונות בבנקים והלוואות ויתרות חובה לקבל.

מזומנים כוללים יתרות מזומנים, הניתנים לשימוש מיידי. שווי מזומנים כוללים השקעות לזמן קצר, אשר משך הזמן ממועד ההפקדה המקורי ועד למועד הפידיון הינו עד 3 חודשים, ברמת נזילות גבוהה אשר ניתנות להמרה בנקל לסכומים ידועים של מזומנים, אשר חשופות לסיכון בלתי משמעותי של שינויים בשווי ואשר אינן מוגבלות בשעבוד.

נכסים פיננסיים זמינים למכירה
נכסים פיננסיים זמינים למכירה הינם נכסים פיננסיים שאינם נגזרים שיועדו כזמינים למכירה או שלא סווגו לאף אחת מהקבוצות האחרות. השקעות הקבוצה במניות וכן במכשירי חוב מסוימים, מסווגות כנכסים פיננסיים זמינים למכירה. במועד ההכרה לראשונה, נכסים פיננסיים זמינים למכירה מוכרים בשווי הוגן בתוספת כל עלויות העסקה הניתנות לייחוס. בתקופות עוקבות, נמדדות השקעות אלה בשווי הוגן, כאשר השינויים בהן, פרט להפסדים מירידת ערך ופרט לרווחים או הפסדים משינויים במדד ובשער החליפין ולצבירת הריבית האפקטיבית במכשירי חוב המסווגים כזמינים למכירה, נזקפים ישירות לרווח כולל אחר ומוצגים בקרן הון בגין נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה. דיבידנד המתקבל בגין נכסים פיננסים זמינים למכירה נזקף לדוח רווח והפסד. כאשר ההשקעה נגרעת, הרווחים או ההפסדים שנצברו בקרן הון בגין נכסים פיננסים זמינים למכירה מועברים לרווח והפסד.

נכסים פיננסיים זמינים למכירה כוללים: מכשירי חוב סחירים ללא נגזרים משובצים שנדרש להפרידם והשקעות במניות שאינן מסווגות כהשקעות מוחזקות למסחר ושאינן נכללות בתיקי השקעות כנגד פוליסות משתתפות ברווחי השקעה (נוסטרו).

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ו. מכשירים פיננסיים (המשך)

2. <u>התחייבויות פיננסיות שאינן נגזרים</u>

התחייבויות פיננסיות שאינן נגזרים כוללות: התחייבויות לתאגידים בנקאיים ואחרים וכתבי התחייבות נדחים וזכאים אחרים.

הכרה לראשונה בהתחייבויות פיננסיות
הקבוצה מכירה לראשונה במכשירי חוב שהונפקו במועד היווצרותם. יתר ההתחייבויות הפיננסיות מוכרות לראשונה במועד קשירת העסקה בו הקבוצה הופכת לצד לתנאים החוזיים של המכשיר.

התחייבויות פיננסיות שאינן נגזרים מוכרות לראשונה בשווי הוגן בתוספת כל עלויות העסקה הניתנות לייחוס. עלויות עסקה המיוחסות באופן ישיר להנפקה צפויה של מכשיר אשר יסווג כהתחייבות פיננסית, מוכרות כנכס במסגרת סעיף הוצאות נדחות בדוח על המצב הכספי. עלויות עסקה אלו מנוכות מההתחייבות הפיננסית בעת ההכרה לראשונה בה, או מופחתות כהוצאות מימון בדוח רווח והפסד כאשר ההנפקה אינה צפויה עוד להתקיים.

לאחר ההכרה לראשונה, התחייבויות פיננסיות שאינן נגזרים נמדדות בעלות מופחתת בהתאם לשיטת הריבית האפקטיבית. הוצאות מימון נזקפות לדוח רווח והפסד לפי שיטת הריבית האפקטיבית.

גריעת התחייבויות פיננסיות
התחייבויות פיננסיות נגרעות כאשר מחויבות הקבוצה, כמפורט בהסכם, פוקעת או כאשר היא סולקה או בוטלה.

שינוי תנאים של מכשירי חוב
החלפת מכשירי חוב ברמת סדרה, בעלי תנאים שונים באופן מהותי, בין לווה לבין מלווה קיימים מטופלת כסילוק ההתחייבות הפיננסית המקורית והכרה בהתחייבות פיננסית חדשה בשווי הוגן. כמו כן, שינוי משמעותי בתנאים של התחייבות פיננסית קיימת או של חלק ממנה, מטופל כסילוק ההתחייבות הפיננסית המקורית והכרה בהתחייבות פיננסית חדשה.

במקרים כאמור כל ההפרש בין העלות המופחתת של ההתחייבות הפיננסית המקורית לבין השווי ההוגן של ההתחייבות הפיננסית החדשה מוכר ברווח והפסד בסעיף הוצאות מימון.

התנאים שונים באופן מהותי אם הערך הנוכחי המהוון של תזרימי המזומנים לפי התנאים החדשים, כולל עמלות כלשהן ששולמו, בניכוי עמלות כלשהן שהתקבלו ומהוון באמצעות שיעור הריבית האפקטיבי המקורי, הינו שונה לפחות בעשרה אחוזים מהערך הנוכחי המהוון של תזרימי המזומנים הנותרים של ההתחייבות הפיננסית המקורית.

בנוסף למבחן הכמותי כאמור, הקבוצה בוחנת האם חלו שינויים גם בפרמטרים איכותיים שונים הגלומים במכשירי החוב המוחלפים. ככלל, החלפות של מכשירי חוב המביאות לשינוי מהותי בפרמטרים איכותיים נחשבות כהחלפות בעלות תנאים שונים באופן מהותי גם אם אינן מקיימות את המבחן הכמותי שבוצע לעיל.

במידה וההחלפה או השינוי אינם מהותיים, הם מטופלים כשינוי תנאי ההתחייבות המקורית ולא מוכר רווח או הפסד מההחלפה. עלויות או עמלות כלשהן שהתהוו מתאימות את הערך בספרים של ההתחייבות ומופחתות במשך התקופה שנותרה של ההתחייבות המתוקנת.

3. <u>מכשירים פיננסיים נגזרים</u>

הקבוצה מחזיקה מכשירים פיננסיים נגזרים כגון אופציות, חוזי אקדמה (Forward) בגין מטבע חוץ ועסקאות החלפה של שיעורי ריבית (IRS).

מכשירים פיננסיים נגזרים מוכרים לראשונה לפי השווי ההוגן ועלויות עסקה הניתנות לייחוס נזקפות לרווח והפסד בעת התהוותן. לאחר ההכרה לראשונה, המכשירים הפיננסיים הנגזרים נמדדים לפי השווי ההוגן. רווחים או הפסדים הנובעים משינויים בשווי ההוגן של מכשירים פיננסיים נגזרים נזקפים מיידית לדוח רווח והפסד לסעיף רווחים (הפסדים) מהשקעות נטו והכנסות מימון. מכשירים פיננסיים נגזרים מוכרים בדוח על המצב הכספי כנכסים כשהשווי ההוגן שלהם חיובי וכהתחייבויות כשהשווי ההוגן שלהם שלילי.

נגזרים משובצים במכשיר משולב נדרשים להימדד בשווי הוגן דרך רווח והפסד בנפרד מהחוזה המארח אם: (א) אין קשר הדוק בין המאפיינים הכלכליים והסיכונים של החוזה המארח ושל הנגזר המשובץ, (ב) מכשיר נפרד בעל אותם תנאים כשל הנגזר המשובץ היה עומד בהגדרת נגזר ו-(ג) המכשיר המשולב אינו נמדד בשווי הוגן דרך רווח והפסד.

נגזרים המשובצים בחוזה ביטוח אינם מופרדים כאשר הנגזר המשובץ הוא בעצמו חוזה ביטוח.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ו. מכשירים פיננסיים (המשך)

3. <u>מכשירים פיננסיים נגזרים</u> (המשך)

גידור כלכלי
חשבונאות גידור אינה מיושמת לגבי מכשירים נגזרים המשמשים לגידור כלכלי של נכסים והתחייבויות פיננסיים. השינויים בשווי ההוגן של נגזרים אלה נזקפים לרווח והפסד, כחלק מרווחים או הפסדים מהשקעות, נטו והכנסות מימון.

4. <u>נכסים והתחייבויות פיננסיים צמודי מדד שאינם נמדדים בשווי הוגן</u>

החברה בחרה לשערך נכסים והתחייבויות פיננסיים צמודי מדד, שאינם נמדדים בשווי הוגן, בכל תקופה בהתאם לשיעור השינוי במדד הידוע בפועל.

5. <u>קיזוז מכשירים פיננסיים</u>

נכס פיננסי והתחייבות פיננסית מקוזזים והסכומים מוצגים בנטו בדוח על המצב הכספי, כאשר לקבוצה קיימת באופן מיידי (currently) זכות משפטית שניתנת לאכיפה לקזז את הסכומים שהוכרו וכן כוונה לסלק את הנכס וההתחייבות על בסיס נטו או לממש את הנכס ולסלק את ההתחייבות בו-זמנית.

6. <u>הקבוצה קיבלה החלטות לייעוד נכסים פיננסיים כדלקמן</u>:

נכסים הכלולים בתיקי השקעה של פוליסות משתתפות ברווחי השקעות
נכסים אלו, הכוללים מכשירים פיננסיים סחירים ומכשירים פיננסיים לא סחירים (לרבות השקעות בחברות כלולות ובעסקאות משותפות), יועדו לקבוצת שווי הוגן דרך רווח והפסד, וזאת מהנימוקים הבאים: מדובר בתיקים מנוהלים, נפרדים ומזוהים, אשר הצגתם לפי שווי הוגן מקטינה באופן משמעותי חוסר עקביות חשבונאית של הצגת נכסים והתחייבויות לפי בסיסי מדידה שונים, כמו כן הניהול מתבצע לפי שווי הוגן וביצועי התיק נמדדים לפי שווי הוגן בהתאם לאסטרטגיית ניהול סיכונים מתועדת, והמידע לגבי המכשירים הפיננסיים מדווח להנהלה (ועדת ההשקעות הרלוונטית) באופן פנימי על בסיס שווי הוגן.

נכסים פיננסיים הכוללים נגזרים משובצים שנדרש להפרידם
נכסים פיננסיים הכוללים נגזרים משובצים שנדרש להפרידם, יועדו לקבוצת שווי הוגן דרך רווח או הפסד.

7. <u>הון המניות</u>

מניות רגילות מסווגות כמכשיר הוני. עלויות תוספתיות המתייחסות ישירות להנפקת מניות רגילות ואופציות למניות בניכוי השפעת המס, מוצגות כהפחתה מהמכשיר ההוני המתייחס.

ז. רכוש קבוע

1. <u>הכרה ומדידה</u>

החברה בחרה למדוד פריטי רכוש קבוע לפי העלות בניכוי פחת שנצבר והפסדים מצטברים מירידת ערך (ראה סעיף (יא)(2) להלן).

העלות כוללת יציאות הניתנות לייחוס במישרין לרכישת הנכס. עלות נכסים שהוקמו באופן עצמי כוללת את עלות החומרים ושכר עבודה ישיר, וכן כל עלות נוספת שניתן לייחס במישרין להבאת הנכס למיקום ולמצב הדרושים לכך שהוא יוכל לפעול באופן שהתכוונה ההנהלה. עלות תוכנה שנרכשה, המהווה חלק בלתי נפרד מתפעול הציוד הקשור, מוכרת כחלק מעלות ציוד זה.

כאשר לחלקי רכוש קבוע משמעותיים יש אורך חיים שונה, הם מטופלים כפריטים נפרדים (רכיבים משמעותיים) של הרכוש הקבוע.

רווח או הפסד מגריעת פריט רכוש קבוע נקבע לפי השוואת התמורה נטו מגריעת הנכס לערך בספרים, ומוכר נטו בסעיף הכנסות אחרות או הוצאות אחרות, לפי העניין, בדוח רווח והפסד.

2. <u>עלויות עוקבות</u>

עלות החלפת חלק מפריט רכוש קבוע ועלויות עוקבות אחרות מוכרות כחלק מהערך בספרים של רכוש קבוע אם צפוי כי ההטבה הכלכלית העתידית הגלומה בהן תזרום אל הקבוצה ואם העלות ניתנת למדידה באופן מהימן. הערך בספרים של חלק מפריט רכוש קבוע שהוחלף, נגרע. עלויות תחזוקה שוטפות נזקפות לרווח והפסד עם התהוותן.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ז. רכוש קבוע (המשך)

3. <u>פחת</u>

פחת הוא הקצאה שיטתית של הסכום בר פחת של נכס על פני אורך חייו השימושיים. סכום בר פחת הוא העלות של הנכס, בניכוי ערך השייר שלו.

נכס מופחת כאשר הוא זמין לשימוש, דהיינו כאשר הוא הגיע למיקום ולמצב הדרושים על מנת שהוא יוכל לפעול באופן שהתכוונה ההנהלה.

פחת נזקף לדוח רווח והפסד לפי שיטת הקו הישר על פני אומדן אורך החיים השימושי של כל חלק מפריטי הרכוש הקבוע, מאחר ושיטה זו משקפת את תבנית הצריכה החזויה של ההטבות הכלכליות העתידיות הגלומות בנכס בצורה הטובה ביותר. נכסים חכורים בחכירות מימוניות, לרבות קרקעות, מופחתים על פני התקופה הקצרה מבין תקופת החכירה ואורך החיים השימושיים של הנכסים, אלא אם צפוי באופן סביר שהקבוצה תקבל בעלות על הנכס בתום תקופת החכירה. קרקעות בבעלות אינן מופחתות. שיפורים במושכר מופחתים לפי שיטת הקו הישר על פני תקופת השכירות (לרבות תקופת האופציה להארכה שבידי הקבוצה שבכוונתה לממשה) או בהתאם לתקופת החיים המשוערת של הנכסים, לפי הקצר שבהם.

האומדנים בדבר שיטת הפחת, אורך החיים השימושי וערך השייר נבחנים מחדש לפחות בכל סוף שנת דיווח ומותאמים בעת הצורך ומטופלים כשינוי אומדן מכאן ולהבא.

שיעורי הפחת בהם נעשה שימוש בתקופה השוטפת ובתקופות ההשוואה הינו כדלקמן (באחוזים):

קרקעות	2
בניינים	4
ריהוט וציוד משרדי	6-20
כלי רכב	15
מחשבים וציוד היקפי	20-33
שיפורים במושכר	4-10

4. <u>סיווג לסעיף נדל"ן להשקעה</u>

כאשר השימוש בנדל"ן הופך משימוש על ידי הבעלים לנדל"ן להשקעה, אשר נמדד לפי שווי הוגן, הנכס נמדד מחדש לפי שווי הוגן ומסווג כנדל"ן להשקעה. כל רווח שנוצר מהמדידה מחדש נזקף לרווח כולל אחר ומוצג בקרן שערוך בהון, אלא אם הרווח מבטל הפסד קודם מירידת ערך של הנדל"ן, ובמקרה זה הרווח נזקף תחילה לדוח רווח והפסד. כל הפסד נזקף ישירות לרווח והפסד.

ח. נכסים בלתי מוחשיים

1. <u>מוניטין</u>

מוניטין שנוצר כתוצאה מרכישה של חברות מאוחדות מוצג במסגרת נכסים בלתי מוחשיים. למידע בדבר מדידת המוניטין בעת ההכרה לראשונה ראה סעיף (א)(1) לעיל.

בתקופות עוקבות מוניטין נמדד לפי עלות בניכוי הפסדים מירידת ערך שנצברו (ראה סעיף (יא)(2) להלן).

2. <u>נכסים בלתי מוחשיים אחרים</u>

נכסים בלתי מוחשיים הנרכשים בנפרד נמדדים עם ההכרה לראשונה לפי העלות בתוספת עלויות רכישה ישירות. נכסים בלתי מוחשיים, הנרכשים במסגרת צירוף עסקים, נמדדים לפי השווי ההוגן במועד צירוף העסקים.

השווי ההוגן של נכסים בלתי מוחשיים, אשר נרכשו בצירוף עסקים, מבוסס על הערך המהוון של תזרימי המזומנים הצפויים לנבוע מהשימוש בנכסים וממכירתם. השיטה מחייבת קביעת שיעור היוון מתאים לסוג הנכס ולרמת הסיכון בגינו.

לאחר ההכרה לראשונה, נכסים בלתי מוחשיים נמדדים על-פי עלותם בניכוי הפחתה מצטברת ובניכוי הפסדים מירידת ערך שנצברו (ראה סעיף (יא)(2) להלן).

נכסים בלתי מוחשיים בעלי אורך חיים שימושיים בלתי מוגדר, אינם מופחתים באופן שיטתי וכפופים לבחינת ירידת ערך מידי שנה וכן בכל עת שקיים סימן המצביע כי ייתכן שחלה ירידת ערך (ראה סעיף (יא)(2) להלן). אורך החיים השימושיים של נכסים אלה נבחן מידי שנה כדי לקבוע אם הערכת אורך החיים כבלתי מוגדר עדיין תקפה. אם האירועים והנסיבות אינם תומכים עוד בהערכה כאמור, השינוי באורך החיים השימושיים מבלתי מוגדר למוגדר מטופל כשינוי באומדן חשבונאי מכאן ולהבא. באותו מועד נבחנת גם ירידת ערך והנכס מופחת באופן שיטתי על פני תקופת אורך החיים השימושיים שלו.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ח. נכסים בלתי מוחשיים (המשך)

2. נכסים בלתי מוחשיים אחרים (המשך)

נכסים בלתי מוחשיים, בעלי אורך חיים שימושיים מוגדר, מופחתים על פני אורך החיים השימושיים שלהם על בסיס שיטת הקו הישר או על בסיס תזרים המזומנים הצפוי אשר שימש בסיס להערכה מהמועד שבו הנכסים זמינים לשימוש, מאחר ושיטות אלו משקפות את תבנית הצריכה החזויה של ההטבות הכלכליות העתידיות הגלומות בנכס בצורה הטובה ביותר. ירידת ערך נכסים בלתי מוחשיים נבחנת כאשר קיימים סימנים המצביעים על ירידת ערך (ראה סעיף (יא)(2) להלן). תקופת ההפחתה ושיטת ההפחתה של נכס בלתי מוחשי בעל אורך חיים שימושיים מוגדר נבחנות לפחות בכל סוף שנה. שינויים באורך החיים השימושיים או בדפוס הצריכה הצפוי של ההטבות הכלכליות הצפויות לנבוע מהנכס מטופלים כשינוי אומדן חשבונאי באופן של מכאן ולהבא. הוצאות ההפחתה בגין נכסים בלתי מוחשיים בעלי אורך חיים שימושיים מוגדר נזקפות לדוח רווח והפסד.

תוכנה לרבות עלויות מחקר ופיתוח
נכסי הקבוצה כוללים מערכות מחשב המורכבות מחומרה ותוכנות. תוכנות המהוות חלק אינטגרלי מחומרה, אשר אינה יכולה לפעול ללא התוכנות המותקנות עליה, מסווגות כרכוש קבוע. לעומת זאת, רישיונות לתוכנות העומדות בפני עצמן ומוסיפות פונקציונליות נוספת לחומרה, מסווגים כנכסים בלתי מוחשיים.

יציאות הקשורות בפעילויות מחקר המבוצעות במטרה לרכוש ידע והבנה מדעיים או טכניים חדשים, נזקפות לרווח והפסד עם התהוותן.

פעילויות פיתוח קשורות בתוכנית לייצור מוצרים או תהליכים חדשים או לשיפור משמעותי של מוצרים או תהליכים קיימים. יציאות בגין פעילויות פיתוח תוכנה מוכרות כנכס בלתי מוחשי אך ורק אם: ניתן למדוד באופן מהימן את עלויות הפיתוח; המוצר או התהליך ישימים מבחינה טכנית ומסחרית; צפויה הטבה כלכלית עתידית מהמוצר ולקבוצה כוונה ומקורות מספיקים על מנת להשלים את הפיתוח ולהשתמש בנכס. העלויות שהוכרו כנכס בלתי מוחשי כוללות את עלות החומרים, שכר עבודה ישיר והוצאות תקורה שניתן ליחסן ישירות להכנת הנכס לשימושו המיועד. עלויות פיתוח תוכנה שהוכרו כנכס בלתי מוחשי נמדדות לפי עלות בניכוי הפחתות והפסדים מירידת ערך שנצברו (ראה סעיף (יא)(2) להלן).

עלויות אחרות בגין פעילויות פיתוח תוכנה נזקפות לרווח והפסד עם התהוותן.

נכסים בלתי מוחשיים אשר נוצרים בקבוצה אינם מופחתים באופן שיטתי כל עוד הם אינם זמינים לשימוש, כלומר אינם במיקום ובמצב הנדרשים להם על מנת שיוכלו לפעול באופן שהתכוונה ההנהלה. לפיכך, נכסים בלתי מוחשיים אלו, כגון עלויות פיתוח, נבחנים לירידת ערך לפחות אחת לשנה, עד למועד בו הופכים להיות זמינים לשימוש.

עלויות עוקבות
עלויות עוקבות מוכרות כנכס בלתי מוחשי אך ורק כאשר הן מגדילות את ההטבה הכלכלית העתידית הגלומה בנכס בגינו הן הוצאו. יתר העלויות, לרבות עלויות הקשורות למוניטין או למותגים שפותחו באופן עצמי, נזקפות לדוח רווח והפסד עם התהוותן.

אורך החיים השימושי
אומדן אורך החיים השימושי לתקופה הנוכחית ולתקופות השוואתיות הינו (באחוזים):

דמי ניהול עתידיים מפעילות פנסיה	3
דמי ניהול עתידיים מפעילות גמל	5-14
תיקי לקוחות ומותג	7-10
הוצאות רכישת תיקי ביטוח	7
תוכנות מחשב	10-33

סיווג הפחתות והפסדים מירידות ערך
ההפחתה השוטפת בגין הנכסים הבלתי מוחשיים, לרבות הוצאות רכישת תיקי ביטוח חיים וכללי ולמעט תוכנות מחשב, נזקפת לדוח רווח והפסד לסעיף הוצאות אחרות.

הפחתת תוכנות מחשב נזקפת להוצאות רכישה ושיווק ואחרות, הוצאות עקיפות ליישוב תביעות או הוצאות הנהלה וכלליות, בהתאם ליעוד תוכנות המחשב הרלוונטיות.

הפסדים מירידת ערך נזקפים לסעיף ירידת ערך נכסים בלתי מוחשיים.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ט. נדל"ן להשקעה

נדל"ן להשקעה הוא נדל"ן (קרקע או מבנה, או חלק ממבנה, או שניהם) המוחזק על ידי הקבוצה, כבעלים או בחכירה מימונית, לצורך הפקת הכנסות שכירות ו/או לשם עליית ערך הונית, ושלא לצורך שימוש בהספקת שירותים או למטרות מנהלתיות.

נדל"ן להשקעה נמדד לראשונה לפי עלות, בתוספת יציאות שניתן לייחס במישרין לרכישת הנדל"ן להשקעה. עלות נדל"ן להשקעה בהקמה עצמית כוללת עלות חומרים ועבודה ישירה ועלויות אחרות שניתן לייחס במישרין להבאת הנכס למצב הדרוש לכך שיוכל לפעול באופן שהתכוונה ההנהלה.

בתקופות עוקבות, הנדל"ן להשקעה נמדד לפי לפי שווי הוגן, כשהשינויים בשווי ההוגן נזקפים לדוח רווח והפסד, בסעיף רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון. נדל"ן להשקעה בהקמה המיועד לשימוש עתידי כנדל"ן להשקעה נמדד אף הוא בשווי הוגן כאמור לעיל וזאת כאשר השווי ההוגן ניתן למדידה מהימנה. עם זאת, כשהשווי ההוגן אינו ניתן למדידה מהימנה, בשל אופי והיקף סיכוני הפרויקט, נמדד הנדל"ן על פי השווי ההוגן של הקרקע בתוספת עלות בתקופת ההקמה, בניכוי הפסדים מירידת ערך, במידה שקיימים, עד לסיום ההקמה או עד למועד שבו השווי ההוגן ניתן למדידה מהימנה, כמוקדם מביניהם.

העברת נכס מנדל"ן להשקעה לרכוש קבוע מתבצעת כאשר יש שינוי בשימוש, כגון התחלת שימוש בנכס על ידי הבעלים. העלות של הנכס המועבר מנדל"ן להשקעה לרכוש קבוע הוא השווי ההוגן במועד השינוי.

רווח או הפסד מגריעת נדל"ן להשקעה נקבע לפי השוואת התמורה מגריעת הנכס לערכו בספרים למועד הדיווח הכספי האחרון ומוכר בסעיף רווחים (הפסדים) מהשקעות נטו, והכנסות מימון, בדוח רווח והפסד. כאשר נדל"ן להשקעה שסווג בעבר כפריט רכוש קבוע נמכר, קרן ההערכה מחדש, הנכללת בהון בהתייחס לנדל"ן להשקעה, מועברת ישירות לעודפים.

י. חכירות

המדיניות החשבונאית שמיושמת החל מיום 1 בינואר 2019 בגין חכירות הינה כדלקמן (ללא הצגה מחדש של מספרי השוואה):

(1) קביעה אם הסדר מכיל חכירה

במועד ההתקשרות בחכירה, הקבוצה קובעת אם ההסדר הוא חכירה או מכיל חכירה, תוך בחינה האם ההסדר מעביר זכות לשלוט בשימוש בנכס מזוהה לתקופת זמן בתמורה לתשלום. בעת ההערכה האם הסדר מעביר את הזכות לשלוט בשימוש בנכס מזוהה, הקבוצה בוחנת האם לאורך תקופת החכירה יש לה את שתי הזכויות הבאות:
(א)הזכות להשיג למעשה את כל ההטבות הכלכליות משימוש בנכס המזוהה; וכן
(ב)הזכות לכוון את השימוש בנכס המזוהה.

עבור חוזי חכירה הכוללים רכיבים שאינם רכיבי חכירה, כגון שירותים או תחזוקה, הקשורים לרכיב חכירה, הקבוצה בחרה לטפל בחוזה כרכיב חכירה אחד ללא הפרדת הרכיבים.

(2) נכסים חכורים והתחייבויות בגין חכירה

חוזים המקנים לקבוצה שליטה בשימוש בנכס בגין חכירה במשך תקופת זמן עבור תמורה, מטופלים כחכירות. בעת ההכרה לראשונה הקבוצה מכירה בהתחייבות בסכום הערך הנוכחי של תשלומי החכירה העתידיים (תשלומים אלו אינם כוללים תשלומי חכירה משתנים מסוימים), ובמקביל מכירה הקבוצה בנכס זכות שימוש בגובה ההתחייבות בגין חכירה, מותאם בגין תשלומי חכירה ששולמו מראש או שנצברו, ובתוספת עלויות ישירות שהתהוו בחכירה. וזאת למעט עסקאות חכירה לתקופה של עד 12 חודשים ועסקאות חכירה בהן נכס הבסיס בעל ערך נמוך, בהן בחרה החברה להכיר בתשלומי החכירה כהוצאה ברווח או הפסד בקו ישר על פני תקופת החכירה.

מכיוון ששיעור הריבית הגלום בחכירות הקבוצה לא ניתן לקביעה בנקל, הקבוצה השתמשה לצורך מדידת ההתחייבות בגין חכירה בשיעורי היוון נומינליים בהתאם לעקום ריבית המשמש להלוואות בקבוצת הדירוג של כלל ביטוח במח"מ הרלוונטי לחכירות השונות. לאחר ההכרה לראשונה, מטופל הנכס זכות שימוש בהתאם למודל העלות, ומופחת לאורך תקופת החכירה או אורך חייו השימושיים של הנכס כמוקדם מבניהם. הקבוצה בחרה ליישם את ההקלה ולהשתמש בשיעור היוון אחיד לתיק של חכירות עם מאפיינים דומים.

בעסקאות בהן זכאי העובד לרכב מהחברה כחלק מתנאי העסקתו, מטפלת החברה בעסקאות אלה כהטבות עובד בהתאם להוראות IAS 19 ולא כעסקת חכירת משנה.

(3) תקופת החכירה

תקופת החכירה נקבעת כתקופה שבה החכירה אינה ניתנת לביטול, יחד עם תקופות המכוסות על ידי אופציה להאריך או לבטל את החכירה אם ודאי באופן סביר שהחוכר יממש או לא יממש את האופציה, בהתאמה.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

י. חכירות (המשך)

(4) תשלומי חכירה משתנים

תשלומי חכירה משתנים שתלויים במדד או בשער, נמדדים לראשונה על ידי שימוש במדד או בשער הקיים במועד תחילת החכירה ונכללים במדידה של התחייבות החכירה. כאשר חל שינוי בתזרים המזומנים של דמי חכירה עתידיים הנובע מהשינוי במדד או בשער, יתרת ההתחייבות מעודכנת כנגד נכס זכות השימוש.

תשלומי חכירה משתנים אחרים שאינם נכללים במדידת ההתחייבות, נזקפים לרווח והפסד במועד שבו התנאים לתשלומים אלו מתקיימים.

(5) הפחתת נכס זכות שימוש

לאחר מועד תחילת החכירה, נכס זכות שימוש נמדד בשיטת העלות, בניכוי פחת שנצבר ובניכוי הפסדים מירידות ערך שנצברו ומתואם בגין מדידות מחדש של ההתחייבות בגין החכירה. הפחתה מחושבת על בסיס קו-ישר על פני אורך החיים השימושיים או תקופת החכירה החוזית, כמוקדם מבניהם כדלקמן:

- קרקעות אתרי תקשורת 6-15 שנים
- מבנים 7-20 שנים
- כלי רכב 3 שנים

כאשר מתקיימים סימנים לירידת ערך, בוחנת החברה ירידת ערך לנכס זכות השימוש בהתאם להוראות IAS 36.

(6) הערכה מחדש של התחייבות בגין חכירה

בעת התרחשות אירוע משמעותי או שינוי משמעותי בנסיבות אשר בשליטת הקבוצה ואשר השפיע על ההחלטה אם ודאי באופן סביר שהקבוצה תממש אופציה, שלא נכללה קודם לכן בקביעת תקופת החכירה, או לא תממש אופציה שנכללה קודם לכן בקביעת תקופת החכירה, הקבוצה מודדת מחדש את התחייבות החכירה בהתאם לתשלומי החכירה המעודכנים תוך שימוש בריבית היוון מעודכנת. השינוי בערך בספרים של ההתחייבות מוכר כנגד הנכס זכות שימוש, או מוכר ברווח והפסד אם הערך בספרים של נכס זכות השימוש הופחת במלואו.

(7) תיקוני חכירה

כאשר מבוצע תיקון לתנאי החכירה אשר אינו מקטין את היקף החכירה ואינו מטופל כעסקת חכירה נפרדת, מודדת החברה מחדש את יתרת ההתחייבות בגין חכירה בהתאם לתנאי החכירה המתוקנים, לפי שיעור ההיוון המעודכן ביום התיקון וזוקפת את סך השינוי ביתרת ההתחייבות בגין החכירה ליתרת נכס זכות השימוש.

כאשר מבוצע תיקון לתנאי החכירה אשר מביא לקיטון בהיקף החכירה, מכירה החברה ברווח או בהפסד הנובע מהגריעה החלקית או המלאה של יתרת נכס זכות השימוש וההתחייבות בגין החכירה. לאחר מכן, מודדת החברה מחדש את יתרת ההתחייבות בגין חכירה בהתאם לתנאי החכירה המתוקנים, לפי שיעור ההיוון המעודכן במועד התיקון וזוקפת את סך השינוי ביתרת ההתחייבות בגין החכירה ליתרת נכס זכות השימוש.

(8) נכסים המוחכרים על ידי הקבוצה

חכירות תפעוליות

חכירות שאינן מעבירות למעשה את כל הסיכונים וההטבות הנלווים לבעלות על נכס הבסיס מסווגות כחכירות תפעוליות.
הקבוצה מכירה בתשלומי חכירה מחכירות תפעוליות כהכנסה על בסיס קו ישר לאורך תקופת החכירה.

עלויות ישירות ראשוניות שהתהוו בהשגת חכירות תפעוליות מתווספות לערך בספרים של נכס הבסיס, ומוכרות כהוצאה לאורך תקופת החכירה לפי אותו בסיס כמו ההכנסה מהחכירה.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יא. ירידת ערך

1. נכסים פיננסיים שאינם נגזרים

הקבוצה בוחנת בכל מועד דיווח האם קיימת ראיה אובייקטיבית לירידת ערך בגין נכס פיננסי או קבוצה של הנכסים הפיננסיים הבאים:

נכסים פיננסיים בעלות מופחתת
כאשר קיימת ראייה אובייקטיבית לירידת ערך, מבוצעת בחינת הצורך בהכרה בהפסד מירידת ערך. עבור נכסים פיננסיים מהותיים, נבחן הצורך בירידת ערך על בסיס כל נכס בנפרד. עבור יתר הנכסים הפיננסיים נבחן הצורך בירידת ערך באופן קולקטיבי, לפי קבוצות בעלות מאפייני סיכוני אשראי דומים. ראיה אובייקטיבית לירידת ערך, לגבי נכסים הנכללים בקבוצות הלוואות וחייבים, קיימת, כאשר אירוע אחד או יותר השפיעו באופן שלילי על אומדן תזרימי המזומנים העתידיים מהנכס או קבוצת נכסים בעלי מאפייני סיכוני אשראי דומים (להלן: "**הנכס**") לאחר מועד ההכרה.

ראיות לירידת ערך כוללות סימנים לכך שלחייב קשיים פיננסיים, לרבות קשיי נזילות ואי יכולת לעמוד בתשלומי קרן או ריבית. סכום ההפסד הנזקף לדוח רווח והפסד נמדד כהפרש בין היתרה בדוחות הכספיים של הנכס לבין הערך הנוכחי של אומדן תזרימי המזומנים העתידיים (שאינם כוללים הפסדי אשראי עתידיים שטרם התהוו), המהוונים בהתאם לשיעור הריבית האפקטיבית המקורית של הנכס הפיננסי (שיעור הריבית האפקטיבית שחושב בעת ההכרה לראשונה). אם הנכס הפיננסי נושא ריבית משתנה, ההיוון נעשה בהתאם לשיעור הריבית האפקטיבית הנוכחית. היתרה בדוחות הכספיים של הנכס מוקטנת באמצעות רישום הפרשה. בתקופות עוקבות הפסד מירידת ערך מבוטל כאשר ניתן לייחס באופן אובייקטיבי את השבת ערכו של הנכס לאירוע שהתרחש לאחר ההכרה בהפסד. ביטול כאמור נזקף לרווח והפסד עד לגובה העלות המופחתת שהייתה צריכה להיות במועד ביטול ירידת הערך אילו לא הייתה מוכרת ירידת הערך.

נכסים פיננסיים זמינים למכירה
לגבי נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהם מכשירים הוניים, הראייה האובייקטיבית לירידת ערך כוללת ירידה משמעותית או מתמשכת בשווי ההוגן של הנכס מתחת לעלותו וכן בחינת שינויים בסביבה הטכנולוגית, הכלכלית או המשפטית או בסביבת השוק בה פועל המנפיק של המכשיר. הבחינה של ירידה משמעותית או מתמשכת, תלויה בנסיבות בכל תאריך דיווח כספי, כאשר במסגרת הבחינה מובאים בחשבון התנודתיות ההיסטורית בשווי ההוגן וכן משך הזמן בו השווי ההוגן של הנכס נמוך מעלותו המקורית.

כמו כן, בהתאם למדיניות הקבוצה, ירידה בשווי ההוגן בשיעור של 20% ומעלה ביחס לעלות, נכון למועד הדוח הכספי, או כזו המתמשכת מעל תשעה חודשים (גם אם בשיעור נמוך יותר כאמור) מהווה ראייה אובייקטיבית לירידת ערך. כאשר קיימת ראיה אובייקטיבית לירידת ערך, ההפסד המצטבר שנזקף לקרן הון, הנמדד כהפרש בין עלות הרכישה (בניכוי הפסדים קודמים מירידת ערך) לבין השווי ההוגן, מועבר מקרן ההון ומוכר כהפסד מירידת ערך בדוח רווח והפסד. בתקופות עוקבות, כל ירידה נוספת בשווי ההוגן מוכרת כהפסד מירידת ערך; הפסד מירידת ערך מבוטל כאשר ניתן לייחס באופן אובייקטיבי את העלייה בשווי ההוגן לאירוע שהתרחש לאחר ההכרה בהפסד מירידת הערך ושנכלל בחישוב המקורי של ירידת ערך. ביטול, עקב עלייה בשווי ההוגן כאמור, נזקף לרווח והפסד עד לגובה העלות המופחתת שהייתה צריכה להיות במועד ביטול ירידת הערך אילו לא הייתה מוכרת ירידת הערך.

2. נכסים שאינם פיננסיים

עיתוי בחינת ירידת ערך
הערך בספרים של הנכסים הלא פיננסיים של הקבוצה, שאינם הוצאות רכישה נדחות, נדל"ן להשקעה, ונכסי מיסים נדחים, נבדק בכל מועד דיווח כדי לקבוע האם קיימים סימנים המצביעים על ירידת ערך. באם קיימים סימנים, כאמור, מחושב אומדן סכום בר ההשבה של הנכס. אחת לשנה בתאריך קבוע, עבור כל יחידה מניבת מזומנים הכוללת מוניטין, או נכסים בלתי מוחשיים בעלי אורך חיים בלתי מוגדר או שטרם זמינים לשימוש, מבצעת הקבוצה הערכה של הסכום בר ההשבה, או באופן תכוף יותר אם קיימים סימנים לירידת ערך.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יא. ירידת ערך (המשך)

2. נכסים שאינם פיננסיים (המשך)

קביעת יחידות מניבות מזומנים

למטרת בחינת ירידת ערך, הנכסים מקובצים יחד לקבוצת הנכסים הקטנה ביותר אשר מניבה תזרימי מזומנים משימוש מתמשך, אשר הינם בלתי תלויים בעיקרם בנכסים ובקבוצות אחרות (להלן: "**יחידה מניבת מזומנים**").

מדידת סכום בר השבה
הסכום בר ההשבה של נכס או של יחידה מניבת מזומנים הינו הגבוה מבין שווי שימוש לבין שווי הוגן, בניכוי עלויות מימוש. בקביעת שווי השימוש, מהוונת הקבוצה את תזרימי המזומנים העתידיים החזויים לפי שיעור היוון לפני מיסים, המשקף את הערכות משתתפי השוק לגבי ערך הזמן של הכסף והסיכונים הספציפיים המתייחסים לנכס או ליחידה מניבת המזומנים, בגינם לא הותאמו תזרימי המזומנים העתידיים הצפויים לנבוע מהנכס או מהיחידה מניבת המזומנים.

הקצאת מוניטין ליחידות מניבות מזומנים
יחידות מניבות מזומנים אליהן הוקצה מוניטין מקובצות כך שהרמה בה נבחנת ירידת ערך של מוניטין משקפת את הרמה הנמוכה ביותר בה המוניטין נתון למעקב למטרת דיווח פנימי, אך בכל מקרה אינה גדולה ממגזר פעילות (לפני קיבוץ מגזרים דומים, ראה סעיף (ג) לעיל, לעניין הגדרת מגזר פעילות). במקרים בהם לא קיים מעקב על המוניטין לצרכי הנהלה פנימיים, המוניטין מוקצה למגזרי פעילות (לפני קיבוץ מגזרים דומים). מוניטין שנרכש במסגרת צירוף עסקים מוקצה ליחידות מניבות מזומנים, לרבות אלו הקיימות בקבוצה גם טרם צירוף העסקים, אשר צפויות להניב הטבות מהסינרגיה של הצירוף.

לצרכי בחינת ירידת ערך מוניטין, כאשר הזכויות שאינן מקנות שליטה נמדדו לראשונה לפי חלקן היחסי בנכסים נטו של הנרכשת, הקבוצה בחרה לגלם את ערכו בספרים של המוניטין בהתאם לשיעור שבו מחזיקה הקבוצה ביחידה מניבת מזומנים שאליה מוקצה המוניטין.

נכסי מטה
נכסי מטה אינם מפיקים תזרימי מזומנים נפרדים ומשרתים יותר מיחידה מניבת מזומנים אחת. חלק מנכסי המטה מוקצים ליחידות מניבות מזומנים על בסיס סביר ועקבי ונבחנים לירידת ערך כחלק מבחינת ירידת ערך בגין יחידות מניבות המזומנים להן הם מוקצים. נכסי מטה אחרים, אותם לא ניתן להקצות באופן סביר ועקבי ליחידות מניבות מזומנים מוקצים לקבוצת יחידות מניבות מזומנים במידה וקיימים סממנים לכך שחלה ירידת ערך בנכס השייך למטה החברה או כאשר קיימים סממנים לירידת ערך בקבוצת היחידות מניבות המזומנים. במקרה זה, נקבע סכום בר השבה של קבוצת היחידות מניבות המזומנים שאותן משרת נכס המטה.

הכרה בהפסד מירידת ערך
הפסדים מירידת ערך מוכרים כאשר הערך בספרים של נכס או של יחידה מניבת מזומנים עולה על הסכום בר ההשבה, ונזקפים לרווח והפסד. לגבי יחידות מניבות מזומנים הכוללות מוניטין, הפסד מירידת ערך מוכר כאשר הערך בספרים של היחידה מניבה מזומנים, לאחר גילום יתרת המוניטין, עולה על הסכום בר ההשבה שלה. הפסדים מירידת ערך שהוכרו לגבי יחידות מניבות מזומנים, מוקצים תחילה להפחתת הערך בספרים של מוניטין שיוחס ליחידות אלה ולאחר מכן להפחתת הערך בספרים של הנכסים האחרים ביחידה מניבת המזומנים, באופן יחסי.

הקצאת הפסד מירידת ערך לזכויות שאינן מקנות שליטה
החברה בחרה להקצות הפסד מירידת ערך בין הבעלים של החברה לזכויות שאינן מקנות שליטה לפי אותו בסיס שהרווח או ההפסד מוקצה.

ביטול הפסד מירידת ערך
הפסד מירידת ערך מוניטין אינו מבוטל. באשר לנכסים אחרים לגביהם הוכרו הפסדים מירידת ערך בתקופות קודמות, בכל מועד דיווח נבדק האם קיימים סימנים לכך שהפסדים אלו קטנו או שאינם קיימים עוד. הפסד מירידת ערך מבוטל אם חל שינוי באומדנים ששימשו לקביעת הסכום בר ההשבה, אך ורק במידה שהערך בספרים של הנכס, אחרי ביטול ההפסד מירידת הערך, אינו עולה על הערך בספרים בניכוי פחת או הפחתות, שהיה נקבע אלמלא הוכר הפסד מירידת ערך.

3. חברות כלולות והסדרים משותפים המטופלים בשיטת השווי המאזני

החברה קובעת, בכל מועד דיווח לאחר יישום שיטת השווי המאזני, אם קיימת ראייה אובייקטיבית לירידת ערך ואם יש צורך להכיר בהפסד בגין ירידת ערך של ההשקעה בחברות מוחזקות המטופלות בשיטת השווי המאזני (להלן: "**ההשקעה**").

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יא. ירידת ערך (המשך)

3. חברות כלולות והסדרים משותפים המטופלים בשיטת השווי המאזני (המשך)

בחינת ירידת הערך נעשית בהתייחס להשקעה בכללותה, כולל המוניטין המיוחס לחברה המוחזקת המטופלת בשיטת השווי המאזני (להלן: "**החברה המוחזקת**"). במידה שקיימת ראיה אובייקטיבית כאמור, מוכר הפסד מירידת ערך, בסכום ההפרש בין הסכום בר ההשבה של ההשקעה לבין ערכה בדוחות הכספיים. סכום בר ההשבה הינו הגבוה מבין מחיר המכירה נטו ושווי שימוש המחושב בהתבסס על הערכת שווי של תזרימי המזומנים נטו שצפוי כי ינבעו מהחברה המוחזקת, כולל תזרימי המזומנים מהפעילויות של החברה המוחזקת והתמורה ממימושה הסופי של ההשקעה, או אומדת את הערך הנוכחי של אומדן תזרימי המזומנים העתידיים אשר חזוי כי ינבעו מדיבידנדים שיתקבלו ומהמימוש הסופי. הפסד כאמור מירידת ערך אינו מוקצה באופן ספציפי למוניטין הכלול בהשקעה ולפיכך בתקופות עוקבות הפסד ניתן לביטול עד מלוא סכומו אם ורק אם חלו שינויים באומדנים ששימשו בקביעת הסכום בר ההשבה של ההשקעה מהמועד בו הוכר לאחרונה ההפסד מירידת ערך. הערך בספרים של ההשקעה, לאחר ביטול ההפסד מירידת ערך, לא יעלה על הערך בספרים של ההשקעה שהיה נקבע לפי שיטת השווי המאזני אלמלא הוכר הפסד מירידת ערך.

4. פרמיות לגבייה

הפרשה לחובות מסופקים בגין פרמיות לגבייה שלדעת ההנהלה גבייתם מוטלת בספק, נקבעת באופן ספציפי על בסיס הערכות סיכון פרטניות, ובאופן קולקטיבי בהתבסס על ניסיון הגבייה בעבר באוכלוסיות בעלות מאפייני סיכוני אשראי דומים.

5. חובות מבטחי משנה

אי עמידה בהתחייבויות של מבטחי המשנה כלפי החברה אינה משחררת אותה מהתחייבויותיה כלפי המבוטחים על פי פוליסות הביטוח. מבטח משנה, אשר לא יעמוד בהתחייבויותיו על פי חוזי ביטוח המשנה, עלול לגרום לחברה הפסדים.

הפרשה לחובות מסופקים בגין חובות מבטחי משנה שגבייתם מוטלת בספק מבוצעות על בסיס הערכות סיכון פרטניות. בנוסף, בקביעת חלקם של מבטחי המשנה בתביעות התלויות ובעתודות הביטוח מתחשבות החברות המאוחדות, בין היתר, בהערכת אפשרות הגבייה ממבטחי המשנה. כאשר חלקם של מבטחי המשנה כאמור מחושב על בסיס אקטוארי, חלקם של מבטחי המשנה שבקשיים מחושב על ידי האקטואר בהתחשב בכלל גורמי הסיכון. כמו כן, מתחשבות החברות המאוחדות בעת עריכת ההפרשות, בין היתר, בנכונות מבטחי המשנה להגיע להסכמי "חתך" Cut off (ניתוק התקשרויות בדרך של פירעון סופי של החובות).

יב. הטבות לעובדים

1. הטבות לאחר סיום העסקה

בקבוצה קיימות מספר תוכניות הטבה לאחר סיום העסקה. התוכניות ממומנות בדרך כלל על ידי הפקדות לחברות ביטוח ולקרנות פנסיה, והן מסווגות כתוכניות הפקדה מוגדרת וכן כתוכניות הטבה מוגדרת.

א. תוכניות להפקדה מוגדרת

תוכנית להפקדה מוגדרת הינה תוכנית לאחר סיום העסקה שלפיה הקבוצה משלמת תשלומים קבועים לישות נפרדת מבלי שתהיה לה מחויבות משפטית או משתמעת לשלם תשלומים נוספים. מחויבויות הקבוצה להפקיד בתוכנית הפקדה מוגדרת נזקפות כהוצאה לרווח והפסד בתקופות שבמהלכן סיפקו העובדים שירותים קשורים.

ב. תוכניות להטבה מוגדרת

תוכנית להטבה מוגדרת הינה תוכנית הטבה לאחר סיום העסקה שאינה תוכנית להפקדה מוגדרת. מחויבות נטו של הקבוצה, המתייחסת לתוכנית הטבה מוגדרת בגין הטבות לאחר סיום העסקה, מחושבת לגבי כל תוכנית בנפרד על ידי אומדן הסכום העתידי של ההטבה שיגיע לעובד בתמורה לשירותיו, בתקופה השוטפת ובתקופות קודמות. הטבה זו מוצגת לפי ערך נוכחי בניכוי שווי ההוגן של נכסי התוכנית. הקבוצה קובעת את הריבית נטו על ההתחייבות (הנכס), נטו בגין הטבה מוגדרת על ידי הכפלת ההתחייבות (הנכס), נטו בגין הטבה מוגדרת בשיעור ההיוון ששימש למדידת המחויבות בגין הטבה מוגדרת, כפי ששניהם נקבעו בתחילת תקופת הדיווח השנתית. שיעור ההיוון נקבע בהתאם לתשואה במועד הדיווח על אגרות חוב קונצרניות באיכות גבוהה, שהמטבע שלהן הינו שקל, ושמועד פירעונן דומה לתנאי המחויבות של הקבוצה. החישובים נערכים על ידי אקטואר מוסמך לפי שיטת יחידת הזכאות החזויה.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יב. הטבות לעובדים (המשך)

ב. <u>תוכניות להטבה מוגדרת</u> (המשך)

כאשר לפי תוצאות החישובים נוצר נכס לקבוצה, מוכר נכס עד לסכום נטו של הערך הנוכחי של הטבות כלכליות הזמינות בצורה של החזר מהתוכנית או הקטנה בהפקדות עתידיות לתוכנית. הטבה כלכלית בצורת החזרים או הקטנת הפקדות עתידיות תחשב זמינה כאשר ניתן לממשה במהלך חיי התוכנית או לאחר סילוק המחויבות.

בחישוב זה יובאו בחשבון דרישות הפקדה מזערית, באם רלוונטיות לתוכנית.

מדידה מחדש של ההתחייבות (הנכס), נטו בגין הטבה מוגדרת כוללת רווחים והפסדים אקטואריים, תשואה על נכסי תוכנית (למעט ריבית), וכן שינוי כלשהו בהשפעה על תקרת הנכסים (ככל שרלוונטי, למעט ריבית). בהתאם לבחירת הקבוצה, מדידות מחדש נזקפות מיידית, דרך רווח כולל אחר ישירות לעודפים. עלויות ריבית בגין מחויבות להטבה מוגדרת, הכנסות ריבית בגין נכסי התוכנית וריבית בגין ההשפעה של תקרת הנכסים שנזקפו לרווח והפסד, מוצגות בסעיף הוצאות הנהלה וכלליות.

כאשר חל שיפור או צמצום בהטבות שמעניקה הקבוצה לעובדים, אותו חלק מההטבות המוגדלות המתייחס לשירותי עבר של העובדים או הרווח או הפסד מהצמצום מוכרים מיידית ברווח או הפסד כאשר מתרחש התיקון או הצמצום של התוכנית.

הקבוצה מכירה ברווח או הפסד מסילוק תוכנית להטבה מוגדרת כאשר הסילוק מתרחש. רווחים או הפסדים כאמור הינם ההפרש בין החלק המסולק מתוך הערך הנוכחי של המחויבות להטבה מוגדרת במועד הסילוק, לבין מחיר הסילוק, לרבות נכסי תוכנית שהועברו.

פוליסות ביטוח בגין סיום יחסי עובד-מעביד, שהונפקו על ידי החברה, אינן מהוות נכסי תוכנית ומוצגות כהקטנה של ההתחייבות בגין חוזי הביטוח.

2. <u>הטבות אחרות לעובדים לטווח ארוך</u>

המחויבות נטו של הקבוצה בגין הטבות לעובדים לטווח ארוך, שאינן מתייחסות לתוכניות הטבה לאחר סיום העסקה, היא בגין סכום ההטבה העתידית המגיעה לעובדים בגין שירותים שהוענקו בתקופה השוטפת ובתקופות קודמות. סכום הטבות אלו מהוון לערכו הנוכחי ומנוכה ממנו השווי ההוגן של נכסים המתייחסים למחויבות זו. שיעור ההיוון נקבע בהתאם לתשואה במועד הדיווח על אגרות חוב קונצרניות באיכות גבוהה שהמטבע שלהן הוא שקל, ושמועד הפירעון שלהן דומה לתנאי המחויבויות של הקבוצה. החישוב נעשה לפי שיטת יחידת הזכאות החזויה.
רווחים והפסדים אקטואריים נזקפים לרווח והפסד בתקופה בה הם נוצרו.

3. <u>הטבות בגין פיטורין</u>

הטבות בגין פיטורין מוכרות כהוצאה כאשר הקבוצה התחייבה באופן מובהק, ללא אפשרות ממשית לביטול, לפיטורי עובדים לפני הגיעם למועד הפרישה המקובל על פי תוכנית פורמאלית מפורטת, או לספק הטבות בגין פיטורין כתוצאה מהצעה שנעשתה בכדי לעודד פרישה מרצון. הטבות הניתנות לעובדים בפרישה מרצון נזקפות כאשר הקבוצה הציעה לעובדים תוכנית המעודדת פרישה מרצון, צפוי שההצעה תתקבל וניתן לאמוד באופן מהימן את מספר הנענים להצעה.

4. <u>הטבות עובד לטווח קצר</u>

הטבות לעובדים לזמן קצר הינן הטבות אשר חזויות להיות מסולקות במלואן לפני 12 חודשים לאחר תום תקופת הדוח השנתית שבה העובדים מספקים את השירותים המתייחסים. מחויבויות בגין הטבות לעובדים לטווח קצר נמדדות על בסיס לא מהוון, וההוצאה נזקפת בעת שניתן השירות המתייחס, או במקרה של היעדרויות שאינן נצברות (כמו חופשת לידה) - בעת ההיעדרות בפועל. הפרשה בגין הטבות לעובדים לטווח קצר בגין בונוס במזומן או בגין תוכנית השתתפות ברווחים, מוכרת בסכום הצפוי להיות משולם כאשר לקבוצה יש מחויבות נוכחית, משפטית או משתמעת, לשלם את הסכום האמור בגין שירות שניתן על ידי העובד בעבר וניתן לאמוד באופן מהימן את המחויבות.

5. <u>עסקאות תשלומים מבוססי מניות</u>

השווי ההוגן במועד ההענקה של מענקי תשלום מבוסס מניות לעובדים נזקף כהוצאת שכר ברווח והפסד במקביל לגידול בהון, על פני התקופה בה מושגת זכאות העובדים למכשירים ההוניים, היינו, התקופה שבה תנאי הביצוע ו/או השירות מתקיימים (להלן: "**תקופת ההבשלה**"). תקופת ההבשלה מסתיימת במועד שבו העובדים הרלוונטיים זכאים לגמול (להלן: "**מועד ההבשלה**"). בהתאם לבחירת מדיניות של הקבוצה הגידול בהון נזקף לסעיף העודפים.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יב. הטבות לעובדים (המשך)

5. עסקאות תשלומים מבוססי מניות (המשך)

ההוצאה המצטברת המוכרת בכל מועד דיווח בגין עסקאות המסולקות במכשירים הוניים עד למועד ההבשלה משקפת את מידת חלוף תקופת ההבשלה ואת האומדן הטוב ביותר של הקבוצה לגבי מספר המכשירים ההוניים שצפויים להבשיל בסופו של דבר. החיוב או הזיכוי בדוח רווח והפסד משקף את השינוי בהוצאה המצטברת שהוכרה לתחילת ולסוף התקופה המדווחת. הוצאה בגין הענקות שלא יבשילו בסופו של דבר אינה מוכרת.

יג. הפרשות

הפרשה מוכרת כאשר לקבוצה יש מחויבות נוכחית, משפטית או משתמעת, כתוצאה מאירוע שהתרחש בעבר, הניתנת לאמידה בצורה מהימנה, וכאשר יותר סביר מאשר לא (more likely than not) כי ידרש תזרים שלילי של הטבות כלכליות לסילוק המחויבות. החברה בחרה לקבוע את ההפרשות, כאשר השפעת ערך הזמן מהותית, על ידי היוון תזרימי המזומנים העתידיים בשיעור ריבית לפני מס, המשקף את הערכות השוק השוטפות לערך הזמן של הכסף ואת הסיכונים הספציפיים להתחייבות. הערך בספרים של ההפרשה מותאם בכל תקופה על מנת לשקף את חלוף הזמן.

הקבוצה מכירה בנכס שיפוי אם, וודאי למעשה (Virtually Certain) שהשיפוי יתקבל אם החברה תסלק את המחויבות. הסכום שמוכר בגין השיפוי אינו עולה על סכום ההפרשה.

תביעות משפטיות
תביעות משפטיות, שהינן בעלות מאפיינים ייחודיים, אינן מקובצות, כי אם נבחנות בנפרד. הפרשה בגין טענות/תביעות כאמור שטרם נטענו/הוגשו (unasserted claims) מוכרת בהתאם לסיכוי הכולל של הצלחת התביעה, אם תוגש, כנגד חברות הקבוצה (המבוסס על הסתברות הגשת התביעה והסתברות הצלחת התביעה).

חוזה מכביד
הפרשה לחוזים מכבידים מוכרת כאשר ההטבות הצפויות להתקבל מהחוזים על ידי הקבוצה נמוכות ביחס לעלויות הבלתי נמנעות כתוצאה מעמידה במחויבויותיה החוזיות. ההפרשה נמדדת על פי הנמוך מבין הערך הנוכחי של העלות החזויה לביטול החוזה והערך הנוכחי של העלות החזויה נטו להמשך קיום החוזה. בטרם מוכרת ההפרשה, מכירה הקבוצה בירידת ערך של הנכסים הקשורים לאותו חוזה, ככל שישנה.

יד. הכרה בהכנסות

להלן מדיניות הכרה בהכנסה של הקבוצה:

1. פרמיות

א. מגזר חיסכון ארוך טווח ומגזר בריאות

פרמיות בענפי ביטוח חיים, סיעוד ובריאות לזמן ארוך, לרבות פרמיות חיסכון ולמעט תקבולים בגין חוזי השקעה, נרשמות כהכנסות בהגיע מועד גבייתן.

פרמיות בענף בריאות זמן קצר נרשמות כהכנסות על בסיס דוחות תפוקה חודשיים.

ביטולים נרשמים במועד קבלת ההודעה מבעל הפוליסה, או באופן יזום על ידי החברה עקב פיגורים בתשלום, בכפוף להוראות כל דין. השתתפות המבוטחים ברווחים מנוכה מהפרמיות.

ב. מגזר ביטוח כללי
פרמיות במגזר ביטוח כללי נרשמות כהכנסות על בסיס דוחות תפוקה חודשיים. דמי הביטוח מתייחסים בעיקרם לתקופת ביטוח של שנה. ההכנסות מפרמיה ברוטו ושינויים בפרמיה שטרם הורווחה בגינה נרשמים בסעיף פרמיות שהורווחו, ברוטו.

פרמיות בענף רכב חובה נרשמות בעת פירעון הפרמיה, הואיל והכיסוי הביטוחי מותנה בתשלום הפרמיה.

פרמיות מחוזי ביטוח שמועד תחילתם לאחר תום תקופת הדיווח, נרשמות כפרמיות מראש.

ההכנסות שנכללו בדוחות הכספיים הינן לאחר ביטולים שהתקבלו מבעלי פוליסות, ובניכוי ביטולים והפרשות עקב אי פירעון הפרמיות, בכפוף להוראות כל דין, ובניכוי השתתפות ברווחים על בסיס ההסכמים שבתוקף.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יד. הכרה בהכנסות (המשך)

2. רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון

רווחים (הפסדים) מהשקעות נטו והכנסות מימון כוללים הכנסות ריבית והפרשי הצמדה בגין סכומים שהושקעו (לרבות נכסי חוב פיננסיים זמינים למכירה), הכנסות מדיבידנדים, רווחים (הפסדים) נטו ממכירת נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה, שינויים בשווי ההוגן נטו של נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד, רווחים (הפסדים) נטו ממטבע חוץ בגין נכסים, שינויים בשווי ההוגן של נדל"ן להשקעה, רווח (הפסד) בגין גריעת נדל"ן להשקעה והכנסות מדמי שכירות נדל"ן להשקעה בניכוי הוצאות מתייחסות.

הכנסות ריבית והפחתות פרמיה או ניכיון מוכרות עם צבירתן, באמצעות שיטת הריבית האפקטיבית.

הכנסות מדיבידנדים אשר מוכרות במועד הזכאות לתשלום. באם מתקבל הדיבידנד בגין מניות סחירות, מכירה הקבוצה בהכנסות מדיבידנד ביום האקס.

הכנסות שכירות מנדל"ן להשקעה מוכרות ברווח והפסד לפי שיטת הקו הישר, על פני תקופת השכירות. תמריצי חכירה שהוענקו מוכרים כחלק בלתי נפרד מסך ההכנסה מדמי שכירות, על פני תקופת החכירה.

רווחים והפסדים מהפרשי שער ושינויים בשווי ההוגן של השקעות מדווחים בנטו.

3. **הכנסות מדמי ניהול**

א. דמי ניהול בגין חוזי ביטוח תלויי תשואה

דמי הניהול מחושבים בהתאם להנחיות הממונה ותנאי החוזה, על בסיס התשואה וצבירת החיסכון של המבוטחים בתיק השקעות עבור חוזים אלו. דמי הניהול כוללים את המרכיבים דלקמן:
בגין חוזי ביטוח שנמכרים החל מיום 1 בינואר 2004 - דמי ניהול קבועים בלבד;
בגין חוזי ביטוח שנמכרו עד ליום 31 בדצמבר 2003 - דמי ניהול קבועים ומשתנים.

דמי הניהול הקבועים מחושבים בשיעורים קבועים מצבירת החיסכון ונרשמים על בסיס צבירה.

דמי הניהול המשתנים מחושבים כשיעור מהרווח הריאלי השנתי (מיום 1 בינואר ועד יום 31 בדצמבר), שנזקף לחוזה הביטוח בניכוי דמי הניהול הקבועים שנגבו מאותו חוזה ביטוח. ניתן לגבות רק דמי ניהול משתנים חיוביים ובניכוי סכומים שליליים שנצברו בשנים הקודמות. דמי הניהול המשתנים מחושבים ברמת הפוליסה הבודדת (ראה גם ביאור 29).

במהלך השנה נרשמים דמי הניהול המשתנים על בסיס צבירה בהתאם לתשואה החודשית הריאלית, ככל שהיא חיובית. בחודשים בהם התשואה הריאלית שלילית מוקטנים דמי הניהול המשתנים עד לגובה סך דמי הניהול המשתנים שנגבו במצטבר מתחילת השנה. תשואה שלילית שלא בוצעה בגינה הקטנה של דמי הניהול במהלך שנה שוטפת, תנוכה, לצורך חישוב דמי הניהול מתשואה חיובית בתקופות עוקבות.

ב. דמי ניהול מקרנות פנסיה ומקופות גמל

הכנסות מדמי ניהול קרנות פנסיה וקופות גמל נזקפות על בסיס יתרות הנכסים המנוהלים והתקבולים מהעמיתים על בסיס צבירה, בהתאם להנחיות הממונה.

4. **הכנסות מעמלות**

א. ביטוח חיים
הכנסות מעמלות ביטוח חיים בסוכנויות הביטוח המאוחדות נזקפות על בסיס מועדי הזכאות לעמלות על פי ההסכמים עם חברות הביטוח, בניכוי הפרשות להחזרי עמלות עקב ביטולים צפויים של פוליסות ביטוח.

ב. ביטוח כללי
הכנסות מעמלות ביטוח כללי בסוכנויות הביטוח המאוחדות נזקפות בעת התהוותן.

ג. ביטוח משנה
הכנסות מעמלות מביטוח משנה בביטוח חיים, ביטוח בריאות וביטוח כללי, נזקפות בעת התהוותן.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

טו. עלויות והוצאות הנהלה וכלליות

עלויות והוצאות הנהלה וכלליות מסווגות להוצאות עקיפות ליישוב תביעות (הנכללות בסעיף תשלומים ושינוי בהתחייבות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה), להוצאות הקשורות ברכישה (הנכללות בסעיף עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות) וליתרת הוצאות הנהלה וכלליות אחרות הנכללות בסעיף זה. הסיווג נערך בהתאם למודלים פנימיים של הקבוצה ובהתאם לזיהוי ההוצאות והעמסת תקורה.

טז. הוצאות מימון

הוצאות מימון כוללות הוצאות ריבית, הפרשי הצמדה, הפרשי שער על הלוואות שהתקבלו ועלויות אשראי אחרות, ריבית והפרשי שער על פיקדונות ויתרות מבטחי משנה ושינויים בגין ערך הזמן בהפרשות. רווחים והפסדים מהפרשי שער מדווחים בנטו.

עלויות האשראי שאינן מהוונות, נזקפות לדוח רווח והפסד לפי שיטת הריבית האפקטיבית.

יז. מיסים על הכנסה

מיסים על הכנסה כוללים מיסים שוטפים ונדחים. מיסים שוטפים ונדחים נזקפים לרווח והפסד אלא אם המס נובע מצירוף עסקים, או נזקפים ישירות להון או לרווח כולל אחר במידה ונובעים מפריטים אשר מוכרים ישירות בהון או ברווח כולל אחר, בהתאמה.

מיסים שוטפים
המס השוטף הינו סכום המס הצפוי להשתלם (או להתקבל) על ההכנסה החייבת במס לשנה, כשהוא מחושב לפי שיעורי המס החלים לפי החוקים שנחקקו או נחקקו למעשה למועד הדיווח, במס השוטף נכללו גם שינויים בתשלומי המס המתייחסים לשנים קודמות.

הקבוצה מקזזת נכסי והתחייבויות מיסים שוטפים במידה וקיימת זכות משפטית ניתנת לאכיפה לקיזוז נכסי והתחייבויות מיסים שוטפים וכן קיימת כוונה לסלק נכסי והתחייבויות מיסים שוטפים על בסיס נטו או שנכסי והתחייבויות המיסים השוטפים מיושבים בו זמנית.

עמדות מס לא וודאיות
התחייבות מס בגין עמדות מס לא וודאיות, לרבות הוצאות מס וריבית נוספות, מוכרת כאשר יותר צפוי מאשר לא כי הקבוצה תידרש למשאביה הכלכליים לסילוק המחויבות.

מיסים נדחים
ההכרה במיסים נדחים הינה בהתייחס להפרשים זמניים בין הערך בספרים של נכסים והתחייבויות לצורך דיווח כספי לבין ערכם לצרכי מיסים. הקבוצה לא מכירה במיסים נדחים לגבי ההפרשים הזמניים הבאים: ההכרה לראשונה במוניטין; ההכרה לראשונה בנכסים ובהתחייבויות בעסקה שאינה מהווה צירוף עסקים ושאינה משפיעה על הרווח החשבונאי ועל הרווח לצרכי מס; וכן הפרשים הנובעים מהשקעה בחברות מוחזקות, במידה והקבוצה שולטת במועד היפוך ההפרש וכן צפוי שהם לא יתהפכו בעתיד הנראה לעין, בין אם בדרך של מימוש השקעה ובין אם בדרך של חלוקת דיבידנדים בגין השקעה.

המדידה של מיסים נדחים משקפת את השלכות המס שינבעו מהאופן בו הקבוצה צופה, בתום תקופת הדיווח, להשיב או לסלק את הערך בספרים של נכסים והתחייבויות, לפי שיעור מס הצפוי לחול במועד ההיפוך. עבור נדל"ן להשקעה הנמדד תוך שימוש במודל השווי ההוגן, קיימת הנחה הניתנת להפרכה שהערך בספרים של הנדל"ן להשקעה יושב באמצעות מכירה.

המיסים הנדחים נמדדים לפי שיעורי המס הצפויים לחול על ההפרשים הזמניים במועד בו ימומשו, בהתבסס על החוקים שנחקקו או שנחקקו למעשה למועד הדיווח. מיסים נדחים בגין חברות בנות הפועלות מחוץ לישראל חושבו לפי שיעורי המס הרלוונטיים בכל מדינה.

נכס מס נדחה מוכר בספרים בגין הפסדים מועברים ו/או הפרשים זמניים הניתנים לניכוי כאשר צפוי שבעתיד תהיה הכנסה חייבת, שכנגדה ניתן יהיה לנצל את ההפסדים המועברים ו/או ההפרשים הזמניים הניתנים לניכוי, או בהעדר הצפי לקיום הכנסה חייבת בעתיד, נכס מס נדחה מוכר רק עד גובה ההפרשים הזמניים החייבים במס. נכסי המיסים הנדחים נבדקים בכל תאריך דיווח, ובמידה ולא צפוי כי הטבות המס המתייחסות תתממשנה, הם מופחתים.

נכסי מיסים נדחים שלא הוכרו מוערכים מחדש בכל מועד דיווח ומוכרים במידה והשתנה הצפי כך שצפוי שבעתיד תהיה הכנסה חייבת שכנגדה יהיה ניתן לנצל אותם.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יז. מיסים על הכנסה (המשך)

קיזוז נכסי והתחייבויות מיסים נדחים
החברה מקזזת נכסי והתחייבויות מיסים נדחים במידה וקיימת זכות משפטית ניתנת לאכיפה לקיזוז נכסי והתחייבויות מיסים שוטפים, והם מיוחסים לאותה הכנסה חייבת במס הממוסה על ידי אותה רשות מס באותה חברה נישומה, או בחברות שונות, אשר בכוונתן לממש נכסי מיסים נדחים ולסלק התחייבויות מיסים נדחים על בסיס נטו או שנכסי והתחייבויות המיסים הנדחים מיושבים בו זמנית.

עסקאות בין חברתיות
מס נדחה בגין עסקאות בין חברתיות בדוחות הכספיים המאוחדים נרשם לפי שיעור המס החל על החברה הרוכשת.

יח. רווח למניה

החברה מציגה נתוני רווח למניה בסיסי ומדולל לגבי הון המניות הרגילות שלה.

הרווח הבסיסי למניה מחושב על ידי חלוקת הרווח או ההפסד המיוחסים לבעלי המניות הרגילות של החברה במספר הממוצע המשוקלל של המניות הרגילות שהיו במחזור במשך השנה.

הרווח המדולל למניה נקבע על ידי התאמת הרווח או ההפסד, המתייחס לבעלי המניות הרגילות של החברה והתאמת הממוצע המשוקלל של המניות הרגילות שבמחזור ובגין ההשפעות של כל המניות הרגילות הפוטנציאליות המדללות (היינו, המקטינות רווח למניה או המגדילות הפסד למניה).

יט. יישום לראשונה של תיקונים לתקינה הבינלאומית בחשבונאות

תקן/פרשנות/תיקון	נושא	תחילה והוראות מעבר	השפעות עיקריות
(1) **תיקון ל- IFRS 3, צירופי עסקים**	התיקון מבהיר האם עסקה לרכישת פעילות מהווה עסקה לרכישת "עסק" או נכס. לצורך בחינה זו, התווספה האפשרות לבחור להשתמש במבחן הריכוזיות כך שבמידה ובאופן מהותי מלוא השווי ההוגן של הנכסים שנרכשו מיוחס לקבוצה של נכסים דומים הניתנים לזיהוי או לנכס ניתן לזיהוי בודד, יהיה מדובר ברכישת נכס. בנוסף, הובהרו הדרישות המינימאליות להגדרתו של עסק, כמו למשל הדרישה שהתהליכים הנרכשים יהיו משמעותיים כך שעל מנת שיהיה מדובר בעסק, תכלול הפעילות לכל הפחות אלמנט תשומה אחד ותהליך משמעותי אחד, אשר ביחד תורמים באופן משמעותי ליכולת של הפעילות לייצר תפוקות. בנוסף, צומצמה ההתייחסות לאלמנט התפוקות הנדרש על מנת לעמוד בהגדרת עסק והתווספו דוגמאות להמחשת הבחינה האמורה.	התיקון יושם עבור עסקאות לרכישת נכס או עסק אשר מועד הרכישה שלהן יחול בתקופות שנתיות המתחילות מיום 1 בינואר 2020.	ליישום התיקון אין השפעה מהותית על הדוחות הכספיים.

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יט. יישום לראשונה של תיקונים לתקינה הבינלאומית בחשבונאות (המשך)

(2) יישום למפרע בעקבות שינוי מדיניות יזום בדבר אופן בדיקת נאותות העתודות בביטוח חיים

ביום 29 במרס, 2020 פורסם חוזר ביטוח 2020-1-5 "תיקון הוראות החוזר המאוחד לעניין מדידת התחייבויות - בדיקת נאותות העתודה (LAT), להלן – "חוזר ה-LAT". בהתאם לחוזר החברה תיאמה, בדרך של יישום למפרע, את דוחותיה הכספיים לימים 31 בדצמבר 2018 ו-2019 ולשתי השנים שהסתיימו באותם תאריכים, על מנת לשקף בהם למפרע את השפעת השינוי בטיפול החשבונאי, באופן בדיקת נאותות העתודות בביטוח חיים ובביטוח בריאות, באמצעות יישומו מאז ומעולם.

החוזר קבע כי בדיקת ה-LAT תחושב תוך קיבוץ כל מוצרי ענף ביטוח חיים יחדיו וכן תוך קיבוץ כל מוצרי סיעוד יחדיו, וזאת במקום חישוב עבור קבוצות פוליסות כפי שהגדיר הממונה. שינוי זה מאפשר לבחון ביחד פוליסות המגלמות רווח, עם כאלו המגלמות הפסד.

שינוי זה צפוי להביא לשיקוף כלכלי טוב יותר של ההון בדוחות הכספיים, לצד הקטנת תנודתיות היתר בדוחות הכספיים של חברות הביטוח, אשר מקשה על ניתוח תוצאותיהן בראיית מבוטחים, חוסכים, משקיעים, מבטחי משנה ומשתמשים נוספים בדוחות הכספיים. תנודתיות היתר נובעת ברובה מהשפעת התנודתיות בעקום הריבית בסביבת ריבית נמוכה.

כתוצאה מהאמור לעיל, חלק מעודף השווי ההוגן של הנכסים מעל ערכם בספרים אשר יוחס בדוחות הכספיים לשנים 2018 ו- 2019, לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח חיים בגין חישוב ה-LAT, יוחס החל משנת 2020, לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח בריאות בגין חישוב ה-LAT. לפרטים נוספים ראה ביאור 35(ה)(1ה)(ד).

השפעת השינוי כאמור על הדוחות הכספיים של החברה הינה כדלקמן:

בדוחות המאוחדים על המצב הכספי

באלפי ש"ח	כפי שדווח בעבר	השפעת התיקון	כמוצג בדוחות כספיים אלו
ליום 31 בדצמבר 2019			
נכסי מיסים שוטפים	281,341	(153,114)	128,227
התחייבויות בגין חוזי ביטוח שאינם תלויי תשואה	32,239,033	(794,123)	31,444,910
התחייבויות מיסים נדחים	329,798	123,931	453,729
יתרת עודפים	2,841,351	517,078	3,358,420
סך כל ההון	4,425,383	517,078	4,942,461
ליום 31 בדצמבר 2018			
התחייבויות בגין חוזי ביטוח שאינם תלויי תשואה	30,646,995	(145,711)	30,501,284
התחייבויות מיסים נדחים	401,903	55,353	457,256
יתרת עודפים	3,425,221	90,358	3,515,579
סך כל ההון	4,753,210	90,358	4,843,568

ביאור 3: עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יט. יישום לראשונה של תיקונים לתקינה הבינלאומית בחשבונאות (המשך)

(3) יישום למפרע בעקבות שינוי מדיניות יזום בדבר אופן בדיקת נאותות העתודות בביטוח חיים (המשך)

בדוחות המאוחדים על הרווח והפסד

באלפי ש"ח (למעט נתוני רווח נקי (הפסד) למניה)	כפי שדווח בעבר	השפעת התיקון	כמוצג בדוחות כספיים אלו
לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019			
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו	18,765,872	(648,412)	18,117,460
מיסים על ההכנסה (הטבת מס)	(284,414)	221,692	(62,722)
סך הכל רווח (הפסד)	(564,674)	426,720	(137,954)
רווח (הפסד) למניה (בש"ח)	(4.77)	3.58	(1.19)
סך הכל רווח (הפסד) כולל	(341,710)	426,720	85,010
לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018			
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו	9,351,297	74,181	9,425,478
מיסים על ההכנסה (הטבת מס)	(86,288)	(25,362)	(111,650)
סך הכל רווח (הפסד)	(101,103)	(48,819)	(149,922)
רווח (הפסד) למניה (בש"ח)	(0.90)	(0.41)	(1.31)
סך הכל רווח (הפסד) כולל	(160,204)	(48,819)	(209,023)

בדוח על השינויים בהון

באלפי ש"ח	כפי שדווח בעבר	השפעת התיקון	כמוצג בדוחות כספיים אלו
ליום 1 בינואר 2018			
יתרת עודפים	3,526,952	139,177	3,666,129

ביאור 35(ג)(2), ניהול סיכונים- מבחני רגישות הנוגעים לסיכוני שוק.

באלפי ש"ח	כפי שהוצג בדוח כספי לשנת 2019		השינוי / התיקון		לאחר התיקון	
	שיעור הריבית		שיעור הריבית		שיעור הריבית	
	+1%	-1%	+1%	-1%	+1%	-1%
רווח והפסד	958,189	(1,048,161)	(72,391)	334,315	885,798	(713,846)
רווח כולל (הון עצמי)	638,141	(660,885)	(72,391)	334,315	565,750	(326,570)

ביאור 4: תקנים חדשים ופרשנויות שטרם אומצו

תקן/פרשנות/תיקון	נושא	תחילה והוראות מעבר	השפעות עיקריות צפויות
(1) **תקן דיווח כספי בינלאומי IFRS 17, חוזי ביטוח**	התקן קובע עקרונות להכרה, מדידה, הצגה וגילוי בקשר לחוזי ביטוח (כולל חוזי ביטוח משנה) ומחליף את ההוראות הקיימות בנושא. בהתאם לתקן החדש ישות תכיר ותמדוד קבוצות של חוזי ביטוח בהתאם לערך נוכחי מותאם לסיכון של תזרימי המזומנים העתידיים מהחוזים אשר מתייחס לכל המידע הזמין על תזרימי המזומנים באופן עקבי עם נתונים נצפים בשוק; בתוספת (במקרה של התחייבות) או בניכוי (במקרה של נכס) הסכום המייצג את הרווח שטרם מומש מקבוצת החוזים (מרווח השירות החוזי). הכנסות בגין חוזי ביטוח, לכל תקופת דיווח, נגזרות משינויים בהתחייבויות בגין כיסוי עתידי המתייחסים לרכיבים השונים של התמורה לה זכאי המבטח בגין החוזה, כגון: עלויות רכישת חוזי ביטוח, התאמת הסיכון, ייחוס מרווח השירות החוזי לתקופה, צפי תביעות והוצאות לתקופה. יחד עם זאת, ישות תוכל ליישם מודל מדידה פשוט יותר לגבי חוזים מסוימים (לדוגמא: חוזים עם כיסוי ביטוחי של עד שנה) לפיו הסכום המיוחס לשירותים שטרם סופקו יימדד על ידי הקצאת הפרמיה על פני תקופת הכיסוי (premium allocation approach the).	התקן החדש יושם החל מיום 1 בינואר 2021. אימוץ מוקדם אפשרי, כל עוד IFRS 9 מכשירים פיננסים מיושם במקביל. בחודש נובמבר 2018 הוחלט ב- IASB להציע דחייה של מועד היישום לראשונה של IFRS 17 בשנה אחת ליום 1 בינואר 2022. בחודש יוני 2019 פורסמה הצעה לתיקון התקן, במסגרתה מוצעת בין היתר בחודש נובמבר 2018 הוחלט ב- IASB להציע דחייה של מועד היישום לראשונה של IFRS 17 בשנה אחת ליום 1 בינואר 2022. בהתאם לטיוטת מכתב שנשלחה למנהלי חברות הביטוח בחודש פברואר 2020 בכוונת רשות שוק ההון ביטוח וחיסכון לקבוע את מועד היישום לראשונה של התקן בישראל לתקופות הרבעוניות והשנתיות המתחילות ביום 1 בינואר 2023 או לאחריו. בחודש מרס 2020 החליט ה- IASB לתקן את התקן ולדחות בשנתיים את מועד היישום לראשונה של התקן כך שיחול מיום 1 בינואר 2023 וכן לדחות במקביל את ההקלה האופציונאלית שניתנה למבטחים שעומדים בקריטריונים מסוימים לאמץ את הוראות IFRS 9 מכשירים פיננסיים החל מ 1 בינואר 2023. יש ליישם את התקן למפרע, כאשר במקרים בהם יישום למפרע אינו מעשי, ניתן לבחור באחת משתי הגישות הבאות: יישום למפרע עם הקלות מסוימות; או יישום גישת השווי ההוגן. בחודש יוני 2020 בהתאם לפרסום רשות שוק ההון, מועד יישום לראשונה של התקן בישראל יקבע לתקופות הרבעוניות והשנתיות המתחילות ביום 1 בינואר 2023 ללא אפשרות לאימוץ מוקדם. עוד צויין, כי עיכוב נוסף במועד אימוץ התקן באיחוד האירופאי אל מעבר למועד האמור, יחויב דיון מחדש בצורך בדחיה נוספת במועד האימוץ בישראל.	לאימוץ התקן צפוייה להיות השפעה מהותית על הדוחות הכספיים של חברות הביטוח, כמו כן, יישום התקן מחייב היערכות מיכונית משמעותית ולכן החברה אינה יכולה להעריך בשלב זה את מלוא המשמעויות של יישום התקן.

ביאור 4: תקנים חדשים ופרשנויות שטרם אומצו (המשך)

תקן/פרשנות/תיקון	נושא	תחילה והוראות מעבר	השפעות עיקריות צפויות
(2) תקן דיווח כספי בינלאומי (2014) IFRS 9, מכשירים פיננסיים	בחודש יולי 2014 ה-IASB פירסם את הנוסח המלא והסופי של IFRS 9 - *מכשירים פיננסיים*, המחליף את IAS 39 - מכשירים פיננסיים: הכרה ומדידה. IFRS 9 (להלן – "**התקן החדש**") משנה בעיקר את הוראות הסיווג והמדידה של נכסים פיננסיים והוא חל על כל הנכסים הפיננסיים שבתחולת IAS 39. התקן החדש קובע כי בעת ההכרה לראשונה כל הנכסים הפיננסיים יימדדו בשווי הוגן. בתקופות עוקבות יש למדוד מכשירי חוב בעלות מופחתת רק אם מתקיימים שני התנאים המצטברים הבאים: -הנכס מוחזק במסגרת מודל עסקי שמטרתו היא להחזיק בנכסים על מנת לגבות את תזרימי המזומנים החוזיים הנובעים מהם (להלן – "מבחן הקרן והחבות בלבד"). -על פי התנאים החוזיים של הנכס הפיננסי, החברה זכאית, במועדים מסויימים, לקבל תזרימי מזומנים המהווים אך ורק תשלומי קרן ותשלומי ריבית על יתרת קרן. המדידה העוקבת של כל יתר מכשירי החוב והנכסים הפיננסיים האחרים תהיה על פי שווי הוגן. התקן החדש קובע הבחנה בין מכשירי חוב אשר ימדדו בשווי הוגן דרך רווח או הפסד ומכשירי חוב שימדדו בשווי הוגן דרך רווח כולל אחר. נכסים פיננסיים שהינם מכשירים הוניים יימדדו בתקופות עוקבות בשווי הוגן, וההפרשים ייזקפו לרווח והפסד או לרווח (הפסד) כולל אחר, על פי בחירת החברה לגבי כל מכשיר ומכשיר. אם מדובר במכשירים הוניים המוחזקים למטרות מסחר, חובה למדוד אותם בשווי הוגן דרך רווח או הפסד. כמו כן, התקן החדש כולל מודל חדש הבנוי משלושה שלבים למדידת ירידת ערך של מכשירי חוב פיננסים אשר אינם נמדדים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד המתבסס על הפסדי אשראי צפויים ("Expected Credit Loss Model"). בחודש ינואר 2018 נכנס לתוקף IFRS 9 - מכשירים פיננסיים, המחליף את IAS 39 - מכשירים פיננסיים: הכרה ומדידה. IFRS 9 (להלן – "**התקן החדש**") משנה בעיקר את הוראות הסיווג והמדידה של נכסים פיננסיים והוא חל על כל הנכסים הפיננסיים שבתחולת IAS 39. תיקון לתקן IFRS 4 מאפשר לישות שמנפיקה חוזי ביטוח לאמץ את IFRS 9 עם התאמות או לדחות את אימוץ IFRS 9 ליום 1 בינואר 2023 (להלן: "**הפטור הזמני**"). החברה מיישמת את הפטור הזמני מ-IFRS 9 כפי שמתאפשר על ידי IFRS 4 מאחר והיא לא יישמה קודם לכן גרסה כלשהי של IFRS 9 וכן פעילויותיה קשורות בעיקרן לביטוח. כאשר ההתחייבויות בתחולת IFRS 4 מהוות 90% או פחות מסך התחייבויות החברה נכון ליום 31.12.15 אך ההתחייבויות הקשורות לביטוח מהוות יותר מ-90% מסך התחייבויות החברה ליום 31 בדצמבר 2015, הערך בספרים של התחייבויות החברה הקשורות לביטוח מהוות 96% מסך הערך בספרים של התחייבויות החברה כדלהלן: **התחייבות** / ערך בספרים אלפי ש"ח / שיעור מסך ההתחייבויות % התחייבויות הנובעות מחוזים בתחולת IFRS 4 — 79,636 — 88% התחייבות בגין חוזי השקעה לא נגזרים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד — 2,154 — 2% התחייבויות המהוות הון לצורך עמידה במשטר ההון החל על החברה — 3,220 — 4% התחייבויות למס — 2,424 — 2% **סך הכל** — **87,443** — **96%** מאז אותו מועד לא חלו שינויים בפעילות חברת הביטוח המחייבים הערכה מעודכנת.	הקבוצה בוחנת את השלכות התקן על הדוחות הכספיים. לא צפוי שינוי באופן מדידת ערכם של נכסים שכנגד התחייבויות תלויות תשואה. יתרת קרן ההון בגין נכסים פיננסיים הוניים זמינים למכירה תועבר לעודפים והשינויים בערכם של הנכסים הפיננסיים כאמור ייכללו אף הם במסגרת העודפים דרך דוח רווח והפסד ולא ירשמו על פי הכללים החלים על נכסים פיננסיים זמינים למכירה (ראה ביאור 3(ו)(1) לעיל). טרם הסתיימה בחינת החברה בדבר אופן מדידת אג"ח ח"צ (חיים צמוד) ופיקדונות באוצר, הנושאים תשואה מובטחת וכוללים מרווח מסוים מעל התשואה המובטחת בהתחייבויות למבוטחים / לעמיתים שכנגדן הם עומדים, ואת השלכת שינוי, ככל שיהיה, במדידת נכסים אלו על ערכן של ההתחייבויות האמורות.

ביאור 4: תקנים חדשים ופרשנויות שטרם אומצו (המשך)

1. תיקון ל- IAS 37 הפרשות, התחייבויות תלויות ונכסים תלויים

במאי 2020, פרסם ה-IASB תיקון ל-IAS 37 (להלן - התקן) בדבר עלויות שעל החברה לכלול בעת הערכה האם חוזה הוא חוזה מכביד (להלן - התיקון).

בהתאם לתיקון, יש לכלול בבחינה זו הן עלויות תוספתיות (כגון חומרי גלם ושעות עבודה ישירות) והן הקצאת עלויות אחרות הקשורות ישירות למילוי החוזה (כגון הפחתת רכוש קבוע וציוד המשמשים למילוי החוזה).

התיקון יושם לתקופות דיווח שנתיות המתחילות ביום 1 לינואר 2022 או לאחריו. יישום מוקדם יותר מותר.

להערכת החברה, לתיקונים לעיל לא צפויה להיות השפעה מהותית על הדוחות הכספיים.

2. תיקונים ל-IAS 39 ו- IFRS 7, IFRS 16, IFRS 4 בדבר הרפורמה בריביות ה- IBOR

בחודש אוגוסט 2020, פרסם ה IASB-תיקונים לתקן דיווח כספי בינלאומי 7 מכשירים פיננסים: גילויים, לתקן חשבונאות בינלאומי 39 מכשירים פיננסים: הכרה ומדידה, לתקן דיווח כספי בינלאומי 4 חוזי ביטוח ולתקן דיווח כספי בינלאומי 16 חכירות (להלן - "התיקונים").

התיקונים מספקים הקלות מעשיות המתמודדות עם השפעות של הטיפול החשבונאי בדוחות הכספיים כאשר יוחלפו ריביות הבנצ'מרק (IBORs - Interbank Offered Rates) בריביות אלטרנטיביות חסרות סיכון.(RFRs – Risk Free Interest Rates)

בהתאם לאחת מההקלות המעשיות, החברה תטפל בתיקונים חוזיים או בתיקונים בתזרימי המזומנים הנדרשים ישירות כתוצאה מיישום הרפורמה בדומה לטיפול החשבונאי בשינויים בריבית משתנה. כלומר, חברה נדרשת להכיר את השינויים בריביות באמצעות התאמת שיעור הריבית האפקטיבית מבלי לשנות את ערכו הפנקסני של המכשיר הפיננסי. השימוש בהקלה מעשית זו תלוי בכך שהמעבר מ - IBORל RFR -מתרחש על בסיס תנאים כלכליים שווים.

כמו כן, התיקונים מאפשרים לשינויים הנדרשים על ידי רפורמת ה IBOR -להיעשות לייעוד הגידור ולתיעוד מבלי לגרום ליחסי הגידור להפסיק כאשר מתקיימים תנאים מסוימים. במסגרת התיקונים ניתנה גם הקלה מעשית זמנית בקשר עם יישום חשבונאות גידור נוגעת לזיהוי הסיכון המגודר כ- 'ניתן לזיהוי בנפרד.'

במסגרת התיקונים נוספו דרישות גילוי בקשר עם השפעת הרפורמה הצפויה על דוחותיה הכספיים של החברה לרבות התייחסות לאופן בו החברה מנהלת את יישום רפורמת הריביות, לסיכונים עליהם היא חשופה כתוצאה מהרפורמה הצפויה וגילויים כמותיים בנוגע למכשירים פיננסיים בריביות IBOR הצפויים להשתנות.

התיקונים יושמו החל מהתקופות השנתיות המתחילות ביום 1 בינואר 2021 או לאחר מכן. התיקונים יושמו באופן רטרוספקטיבי, אולם הצגה מחדש של מספרי השוואה לא נדרשת. יישום מוקדם אפשרי.

בשלב זה, החברה בוחנת את ההשלכות החשבונאיות, אם בכלל, של המעבר מריביות IBOR לריביות RFR על חוזי מכשירים פיננסיים שצפויים להתקיים במועד המעבר, לרבות השפעות יישום התיקונים הנ"ל.

ביאור 5: דיווח מגזרי

א. כללי

הקבוצה פועלת במגזרי הפעילות הבאים:

1. חיסכון ארוך טווח

מגזר חיסכון ארוך טווח כולל ביטוח חיים, כיסויים נלווים (נספחים) וניהול קרנות פנסיה וקופות גמל. המגזר כולל חיסכון לטווח ארוך (במסגרת פוליסות ביטוח לסוגיהן, קרנות פנסיה וקופות גמל, לרבות קרנות השתלמות) וכן כיסויים ביטוחיים של סיכונים שונים, כגון: מוות, נכות, אובדן כושר עבודה, ביטוחי בריאות הנמכרים כנספח לפוליסת ביטוח חיים ועוד. בהתאם להוראות הממונה מפורט מגזר חיסכון ארוך טווח לפי הענפים הבאים: גמל, פנסיה וביטוח חיים.

2. ביטוח בריאות

מגזר ביטוח בריאות כולל את פעילות הקבוצה בענפי ביטוח בריאות. המגזר כולל ביטוח סיעודי, ביטוח הוצאות רפואיות, ניתוחים, השתלות, תאונות אישיות (ענף בריאות לזמן ארוך), נסיעות לחו"ל, ביטוח שיניים, עובדים זרים ועוד.

3. ביטוח כללי

מגזר ביטוח כללי כולל את ענפי החבויות והרכוש, ביטוחי אשראי, תאונות אישיות ואחרים.

בהתאם להוראות הממונה, מפורט מגזר ביטוח כללי לפי הענפים הבאים: רכב חובה, רכב רכוש, ענפי רכוש ואחרים וענפי חבויות אחרים, כדלקמן:

- **ענף רכב חובה**
ענף רכב חובה מתמקד בכיסוי אשר רכישתו על ידי בעל הרכב או הנוהג בו היא חובה על פי דין ואשר מעניק כיסוי לנזק גוף (לנהג הרכב, לנוסעים ברכב או להולכי רגל) כתוצאה משימוש ברכב מנועי.

- **ענף רכב רכוש**
ענף רכב רכוש מתמקד בכיסוי נזקי רכוש לרכב המבוטח ונזקי רכוש שהרכב המבוטח יגרום לצד שלישי.

- **ענפי רכוש ואחרים**
יתר ענפי הרכוש שאינם רכב וחבויות וכן ענפי ביטוח אחרים, כגון ערבויות ותאונות אישיות (ענף בריאות לזמן קצר).

- **ביטוח אשראי באמצעות חברה מאוחדת**
ענפי ביטוח אשראי וסיכוני סחר חוץ.

- **ענפי חבויות אחרים**
ענפי החבויות מיועדים לכיסוי של חבויות המבוטח בגין נזק שהוא יגרום לצד שלישי. ענפים אלו כוללים: אחריות כלפי צד ג', אחריות מעבידים, אחריות מקצועית ואחריות המוצר.

4. אחר

כולל מגזרי פעילות אשר אינם עומדים בספים הכמותיים לדיווח, פעילות אשראי ומימון וסוכנויות ביטוח.

5. פעילות שאינה מוקצית למגזרים

פעילות זו כוללת את מטה הקבוצה שעיקרו ההון, ההתחייבויות שאינן בעסקי הביטוח והנכסים המוחזקים כנגדם בכלל ביטוח, וכן את היתרות והתוצאות הנפרדות של החברה.

ביאור 5: דיווח מגזרי (המשך)

ב. עונתיות

1. מגזר חיסכון ארוך טווח

ככלל, ההכנסות מפרמיות בביטוח חיים וההכנסות מדמי ניהול מקרנות פנסיה וקופות גמל אינן מתאפיינות בעונתיות וכן לא קיימת עונתיות לעניין תביעות.

עם זאת, עקב עיתוי סיום שנת המס, מתקיימת עונתיות מסוימת בהפקדות של פרמיות/דמי גמולים למוצרי חיסכון פנסיוני בחודש דצמבר מאחר שבחודש זה מופקדים סכומי כסף ניכרים, על ידי שכירים ועצמאיים המפקידים באופן יזום שלא במסגרת שכרם, וזאת במטרה למצות את הטבות המס, וכן על ידי מעסיקים המשלימים חובות בגין שנת המס או מפקידים הפקדות חד פעמיות, בדרך כלל בגין חוב ותק פיצויים. בנוסף, קיימים חודשים מסוימים, המשתנים משנה לשנה, שבהם היקף הפרמיות/דמי הגמולים עשוי להיות גבוה יותר, וזאת בעיקר, לאור תשלומים חד פעמיים אשר משולמים על ידי המעסיקים לעובדים ואשר בגינם מופרשים דמי גמולים.

2. מגזר ביטוח כללי

ככלל, ההכנסות מפרמיות במגזר ביטוח כללי אינן מתאפיינות בעונתיות מובהקת. עם זאת, הפרמיות ברבעון הראשון של השנה גבוהות מהפרמיות ברבעונים האחרים וזאת בעיקר בגלל חידוש הסכמי הביטוח של מבוטחים עסקיים ושל ציי רכב גדולים בתחילת השנה הקלנדרית המייצגים עונתיות מסוימת. השפעתה של עונתיות זו על הרווח המדווח מנוטרלת באמצעות ההפרשה לפרמיה שטרם הורווחה.

במרכיבי ההוצאות האחרים, כגון תביעות, ובמרכיבי ההכנסות האחרים, כגון הכנסות מהשקעות, לא ניכרת עונתיות מובהקת. עם זאת, ראוי לציין כי בעונות החורף ברבעון הראשון או ברבעון הרביעי של השנה או בשניהם, ניכרת לעיתים עלייה בתביעות בעיקר בענפי הרכוש, וכתוצאה מכך קטן הרווח המדווח לתקופה.

ביאור 5 : דיווח מגזרי (המשך)

ג. דיווח על מגזרי הפעילות

באלפי ש"ח	חסכון ארוך טווח											
	גמל			פנסיה			ביטוח חיים [1]			סך הכל		
	2020	2019	2018	2020	2019	2018	2020	2019	2018	2020	2019	2018
פרמיות שהורווחו ברוטו	-	-	-	-	-	-	**5,728,544**	5,986,281	5,845,913	**5,728,544**	5,986,281	5,845,913
פרמיות שהורווחו על ידי מבטחי משנה	-	-	-	-	-	-	**146,775**	136,355	135,807	**146,775**	136,355	135,807
פרמיות שהורווחו בשייר	-	-	-	-	-	-	**5,581,769**	5,849,926	5,710,106	**5,581,769**	5,849,926	5,710,106
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	**118,733**	139,540	158,559	**477**	4,727	2,634	**4,592,600**	8,702,644	802,520	**4,711,810**	8,846,911	963,713
הכנסות מדמי ניהול	**175,360**	176,500	175,627	**280,185**	280,453	271,359	**790,192**	951,549	436,111	**1,245,737**	1,408,502	883,097
הכנסות מעמלות	-	-	-	-	-	-	**23,653**	23,930	28,213	**23,653**	23,930	28,213
הכנסות אחרות	**572**	-	-	-	-	-	**-**	-	-	**572**	-	-
סך כל ההכנסות	**294,665**	316,040	334,186	**280,662**	285,180	273,993	**10,988,214**	15,528,049	6,976,950	**11,563,541**	16,129,269	7,585,129
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו	**113,061**	134,356	152,437	**-**	-	-	**9,759,827**	14,356,263*)	5,889,902*)	**9,872,888**	14,490,619	6,042,339
חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח	**-**	-	-	**-**	-	-	**(122,352)**	(117,856)	(81,589)	**(122,352)**	(117,856)	(81,589)
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	**113,061**	134,356	152,437	**-**	-	-	**9,637,475**	14,238,407	5,808,313	**9,750,536**	14,372,763	5,960,750
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	**66,304**	61,937	56,488	**96,644**	110,991	106,356	**674,861**	721,903	742,225	**837,809**	894,831	905,069
הוצאות הנהלה וכלליות	**113,480**	101,937	107,633	**174,362**	171,369	177,013	**394,616**	388,725	381,421	**682,458**	662,031	666,067
ירידת ערך נכסים בלתי מוחשיים	**-**	352	114,824	**306**	379	-	**1,999**	14,819	-	**2,305**	15,550	114,824
הוצאות אחרות	**4,453**	3,562	7,854	**3,635**	3,679	1,365	**-**	-	184	**8,088**	7,241	9,403
הוצאות (הכנסות) מימון	**3**	(1)	(2)	**186**	200	4	**7,488**	14,169	2,322	**7,677**	14,368	2,324
סך כל ההוצאות	**297,301**	302,143	439,234	**275,133**	286,618	284,738	**10,716,439**	15,378,023	6,934,465	**11,288,873**	15,966,784	7,658,437
חלק בתוצאות חברות מוחזקות המטופלות בשיטת השווי המאזני, נטו	**-**	-	-	**(449)**	(922)	(1,281)	**(2,064)**	95	(8,929)	**(2,513)**	(827)	(10,210)
רווח (הפסד) לפני מיסים על ההכנסה	**(2,636)**	13,897	(105,048)	**5,080**	(2,360)	(12,026)	**269,711**	150,121	33,556	**272,155**	161,658	(83,518)
רווח (הפסד) כולל אחר לפני מיסים על ההכנסה	**581**	1,733	-	**951**	3,530	(3,707)	**96,136**	56,488	35,885	**97,668**	61,751	32,178
סך כל הרווח (הפסד) הכולל לפני מיסים על ההכנסה	**(2,055)**	15,630	(105,048)	**6,031**	1,170	(15,733)	**365,847**	206,609	69,441	**369,823**	223,409	(51,340)
1) סך הפרמיות (כולל פרמיות חיסכון טהור (חוזי השקעה), אשר נזקפו ישירות לעתודה)							**7,312,561**	7,171,626	6,282,926	**7,312,561**	7,171,626	6,282,926

*) יישום למפרע, ראה ביאור 3(יט)(2).

ביאור 5: דיווח מגזרי (המשך)

ג. דיווח על מגזרי הפעילות (המשך)

	בריאות			כללי			לא מוקצה למגזרים			התאמות וקיזוזים			סך הכל	
באלפי ש"ח	2020	2019	2018	2020	2019	2018	2020	2019	2018	2020	2019	2018	2020	2019	2018
פרמיות שהורווחו ברוטו	**1,296,408**	1,329,382	2,106,995	**2,471,385**	2,352,950	2,324,119	**-**	-	-	**(1,529)**	(1,915)	(1,381)	**9,494,808**	9,666,698	10,275,646
פרמיות שהורווחו על ידי מבטחי משנה	**65,602**	63,674	300,418	**1,254,137**	1,064,856	943,808	**-**	-	-	**-**	-	-	**1,466,514**	1,264,885	1,380,033
פרמיות שהורווחו בשייר	**1,230,806**	1,265,708	1,806,577	**1,217,248**	1,288,094	1,380,311	**-**	-	-	**(1,529)**	(1,915)	(1,381)	**8,028,294**	8,401,813	8,895,613
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	**128,032**	297,353	11,461	**8,882**	173,171	135,505	**196,160**	363,135	129,836	**(152)**	(433)	46	**5,044,732**	9,680,137	1,240,561
הכנסות מדמי ניהול	**-**	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	**944**	1,475	1,100	**1,246,681**	1,409,977	884,197
הכנסות מעמלות	**5,134**	4,283	8,760	**217,740**	202,629	201,612	**-**	-	-	**-**	-	-	**246,527**	230,842	238,585
הכנסות אחרות	**-**	-	-	**39**	49	73	**15**	-	-	**-**	-	-	**626**	49	73
סך כל ההכנסות	**1,363,972**	1,567,344	1,826,798	**1,443,909**	1,663,943	1,717,501	**196,175**	363,135	129,836	**(737)**	(873)	(235)	**14,566,860**	19,722,818	11,259,029
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו	**619,989**	1,726,812	1,822,451	**1,500,422**	1,901,903	1,562,129	**-**	-	-	**(2,493)**	(1,874)	(1,441)	**11,990,806**	18,117,460	9,425,478
חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח	**(130,345)**	(221,401)	(471,418)	**(721,604)**	(977,421)	(553,777)	**-**	-	-	**-**	-	-	**(974,301)**	(1,316,678)	(1,106,784)
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	**489,644**	1,505,411	1,351,033	**778,818**	924,482	1,008,352	**-**	-	-	**(2,493)**	(1,874)	(1,441)	**11,016,505**	16,800,782	8,318,694
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	**510,384**	505,132	520,420	**558,484**	580,205	572,422	**-**	-	-	**-**	1	304	**1,906,677**	1,980,169	1,998,215
הוצאות הנהלה וכלליות	**77,761**	71,467	73,487	**82,049**	80,238	73,377	**67,671**	64,031	81,029	**1,706**	(1,313)	1,556	**911,645**	876,454	895,516
ירידת ערך נכסים בלתי מוחשיים	**-**	-	-	**-**	-	-	**187**	1,029	-	**-**	662	-	**2,492**	17,241	114,824
הוצאות אחרות	**-**	216	-	**-**	-	10	**367**	1,641	29	**-**	1	406	**8,455**	9,099	9,848
הוצאות (הכנסות) מימון	**5,549**	11,923	12,318	**(2,163)**	(3,358)	11,325	**143,964**	209,628	132,047	**57**	60	(178)	**155,084**	232,621	157,836
סך כל ההוצאות	**1,083,338**	2,094,149	1,957,258	**1,417,188**	1,581,567	1,665,486	**212,189**	276,329	213,105	**(730)**	(2,463)	647	**14,000,858**	19,916,366	11,494,933
חלק בתוצאות חברות מוחזקות, נטו	**(702)**	(48)	(5,039)	**(4,292)**	(5,145)	(9,159)	**3,148**	(1,108)	(1,260)	**-**	-	-	**(4,359)**	(7,128)	(25,668)
רווח (הפסד) לפני מיסים על ההכנסה	**279,932**	(526,853)	(135,499)	**22,429**	77,231	42,856	**(12,866)**	85,698	(84,529)	**(7)**	1,590	(882)	**561,643**	(200,676)	(261,572)
רווח (הפסד) כולל אחר לפני מיסים על ההכנסה	**(104,511)**	74,376	(29,613)	**26,163**	30,114	3,847	**216,847**	176,581	(103,395)	**1,280**	(966)	1,913	**237,447**	341,856	(95,070)
סך כל הרווח (ההפסד) הכולל לפני מיסים על ההכנסה	**175,421**	(452,477)	(165,112)	**48,592**	107,345	46,703	**203,981**	262,279	(187,924)	**1,273**	624	1,031	**799,090**	141,180	(356,642)

ביאור 5: דיווח מגזרי (המשך)

ד. נתונים נוספים לגבי ענפי ביטוח עיקריים הכלולים במגזר ביטוח כללי

	ענפי חבויות					
	רכב חובה			ענפי חבויות ואחרים[1]		
באלפי ש"ח	2020	2019	2018	2020	2019	2018
פרמיות ברוטו	**531,941**	460,012	466,725	**422,980**	333,780	333,907
פרמיות ביטוח משנה	**235,875**	288,121	281,482	**202,609**	112,438	119,565
פרמיות בשייר	**296,066**	171,891	185,243	**220,371**	221,342	214,342
שינוי ביתרת פרמיה שטרם הורווחה, בשייר	**(58,343)**	3,441	25,270	**(5,945)**	(6,285)	(2,850)
פרמיות שהורווחו בשייר	**237,723**	175,332	210,513	**214,426**	215,057	211,492
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	**11,462**	75,740	58,708	**(1,874)**	65,594	43,131
הכנסות מעמלות	**51,183**	61,423	55,791	**14,643**	13,537	12,852
סך כל ההכנסות	**300,368**	312,495	325,012	**227,195**	294,188	267,475
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו	**473,195**	467,085	422,470	**310,703**	488,364	342,604
חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח	**(292,383)**	(327,451)	(222,708)	**(69,017)**	(265,395)	(91,090)
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	**180,812**	139,634	199,762	**241,686**	222,969	251,514
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	**79,450**	79,231	75,823	**99,735**	100,931	96,960
הוצאות הנהלה וכלליות	**15,365**	13,366	10,818	**9,074**	9,013	7,471
הוצאות (הכנסות) מימון	**(104)**	(700)	3,563	**101**	(61)	394
סך כל ההוצאות	**275,523**	231,531	289,966	**350,596**	332,852	356,339
חלק ברווחי (הפסדי) חברות כלולות, נטו	**(2,060)**	(2,470)	(4,396)	**(1,373)**	(1,646)	(2,931)
רווח (הפסד) לפני מיסים על הכנסה	**22,785**	78,494	30,650	**(124,774)**	(40,310)	(91,795)
רווח כולל אחר לפני מיסים על הכנסה	**10,951**	11,299	4,582	**10,618**	9,863	3,422
סך כל הרווח (הפסד) הכולל לפני מיסים על הכנסה	**33,736**	89,793	35,232	**(114,156)**	(30,447)	(88,373)
התחייבויות בגין חוזי ביטוח:						
ברוטו	**2,433,094**	2,286,995	2,284,274	**2,556,333**	2,548,267	2,328,034
משנה	**1,014,270**	836,177	575,942	**1,079,219**	1,068,771	877,243
שייר	**1,418,824**	1,450,818	1,708,332	**1,477,114**	1,479,496	1,450,791

1) ענפי חבויות ואחרים כוללים בעיקר תוצאות ענפי ביטוח חבות צד ג' מנהלים ומעבידים אשר הפעילות בגינם מהווה כ- 78% מסך הפרמיות בענפים אלו ותוצאות מענפי ביטוח חבות צד ג' מקצועית ומעבידים אשר הפעילות בגינם בשנת 2019 ובשנת 2018 מהווה כ- 81% ו- 83% בהתאמה מסך הפרמיות בענפים אלו.

ביאור 5: דיווח מגזרי (המשך)

ד. נתונים נוספים לגבי ענפי ביטוח עיקריים הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

	ענפי רכוש											
	רכב רכוש			ביטוח אשראי			ענפי רכוש ואחרים[1]			סך הכל		
באלפי ש"ח	2020	2019	2018	2020	2019	2018	2020	2019	2018	2020	2019	2018
פרמיות ברוטו	**686,131**	677,136	713,301	**115,303**	107,112	109,793	**836,014**	786,924	727,652	**2,592,369**	2,364,964	2,351,378
פרמיות ביטוח משנה	**178,191**	97,771	1,952	**60,379**	52,746	54,675	**632,139**	583,340	554,786	**1,309,193**	1,134,416	1,012,460
פרמיות בשייר	**507,940**	579,365	711,349	**54,924**	54,366	55,118	**203,875**	203,584	172,866	**1,283,176**	1,230,548	1,338,918
שינוי ביתרת פרמיה שטרם הורווחה, בשייר	**(1,034)**	73,908	7,152	**(2,293)**	295	(307)	**1,687**	(13,813)	12,128	**(65,928)**	57,546	41,393
פרמיות שהורווחו בשייר	**506,906**	653,273	718,501	**52,631**	54,661	54,811	**205,562**	189,771	184,994	**1,217,248**	1,288,094	1,380,311
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	**1,212**	17,774	13,804	**(310)**	1,275	9,375	**(1,608)**	12,788	10,487	**8,882**	173,171	135,505
הכנסות מעמלות	**6,104**	1,286	-	**16,937**	14,248	16,823	**128,873**	112,135	116,146	**217,740**	202,629	201,612
הכנסות אחרות	**-**	-	-	**39**	49	73	**-**	-	-	**39**	49	73
סך כל ההכנסות	**514,222**	**672,333**	**732,305**	**69,297**	70,233	81,082	**332,827**	314,694	311,627	**1,443,909**	1,663,943	1,717,501
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו	**420,083**	472,275	462,293	**29,986**	45,556	23,762	**266,455**	428,623	311,000	**1,500,422**	1,901,903	1,562,129
חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח	**(145,265)**	(34,468)	236	**(18,692)**	(29,069)	(13,779)	**(196,247)**	(321,038)	(226,436)	**(721,604)**	(977,421)	(553,777)
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	**274,818**	437,807	462,529	**11,294**	16,487	9,983	**70,208**	107,585	84,564	**778,818**	924,482	1,008,352
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	**167,588**	180,654	182,935	**10,633**	11,666	9,640	**201,078**	207,723	207,064	**558,484**	580,205	572,422
הוצאות הנהלה וכלליות	**19,819**	19,673	16,535	**18,515**	18,977	18,129	**19,276**	19,209	20,424	**82,049**	80,238	73,377
הוצאות אחרות	**-**	-	-	**-**	-	10	**-**	-	-	**-**	-	10
הוצאות (הכנסות) מימון	**(390)**	(141)	1,013	**(1,421)**	(1,899)	3,180	**(349)**	(557)	3,175	**(2,163)**	(3,358)	11,325
סך כל ההוצאות	**461,835**	637,993	663,012	**39,021**	45,231	40,942	**290,213**	333,960	315,227	**1,417,188**	1,581,567	1,665,486
חלק ברווחי (הפסדי) חברות כלולות, נטו	**(386)**	(463)	(824)	**-**	-	-	**(473)**	(566)	(1,008)	**(4,292)**	(5,145)	(9,159)
רווח (הפסד) לפני מיסים על הכנסה	**52,001**	33,877	68,469	**30,276**	25,002	40,140	**42,141**	(19,832)	(4,608)	**22,429**	77,231	42,856
רווח (הפסד) כולל אחר לפני מיסים על הכנסה	**3,185**	1,877	1,476	**(1,565)**	6,026	(6,831)	**2,974**	1,049	1,198	**26,163**	30,114	3,847
סך כל הרווח (הפסד) הכולל לפני מיסים על הכנסה	**55,186**	35,754	69,945	**28,711**	31,028	33,309	**45,115**	(18,783)	(3,410)	**48,592**	107,345	46,703
התחייבויות בגין חוזי ביטוח												
ברוטו	**474,510**	474,972	495,220	**53,640**	52,946	63,741	**956,158**	1,030,048	936,041	**6,473,735**	6,393,228	6,107,310
משנה	**124,808**	83,490	684	**26,528**	25,623	31,979	**677,081**	713,827	620,069	**2,921,906**	2,727,888	2,105,917
שייר	**349,702**	391,482	494,536	**27,112**	27,323	31,762	**279,077**	316,221	315,972	**3,551,829**	3,665,340	4,001,393

1) ענפי רכוש ואחרים כוללים בעיקר תוצאות ענפי ביטוח רכוש עסקיים דירות והנדסי אשר הפעילות בגינם בשנת הדוח ובשנה המקבילה אשתקד מהווה כ-78% מסך הפרמיות בענפים אלו (בשנת 2018 כ-77%)

ביאור 5: דיווח מגזרי (המשך)

ה. דיווח על מגזרי פעילות ליום 31 בדצמבר

באלפי ש"ח	חסכון ארוך טווח		ביטוח בריאות		ביטוח כללי		לא מוקצה למגזרים		התאמות וקיזוזים		סך הכל	
	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019
נכסים:												
נכסים בלתי מוחשיים	**872,019**	902,987	**80,814**	84,246	**231,424**	246,245	**14,528**	13,902	**-**	-	**1,198,785**	1,247,380
הוצאות רכישה נדחות	**1,176,357**	1,237,092	**581,729**	548,862	**238,558**	235,250	**-**	-	**-**	-	**1,996,644**	2,021,204
השקעות בחברות כלולות ובחברה קשורה	**62,729**	65,147	**(53)**	3,297	**23,248**	44,979	**14,486**	70,226	**-**	-	**100,410**	183,649
נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה	**3,043,442**	3,097,370	**-**	-	**-**	-	**-**	-	**-**	-	**3,043,442**	3,097,370
נדל"ן להשקעה אחר	**1,033,078**	1,022,084	**14,357**	55,786	**159,109**	172,169	**-**	-	**-**	-	**1,206,544**	1,250,039
השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה	**69,639,584**	61,263,538	**1,159,177**	1,133,923	**-**	-	**-**	-	**-**	-	**70,798,761**	62,397,461
השקעות פיננסיות אחרות :												
נכסי חוב סחירים	**692,411**	835,841	**465,441**	965,307	**2,012,885**	1,521,773	**2,528,942**	2,612,487	**-**	-	**5,699,679**	5,935,408
נכסי חוב שאינם סחירים	**17,570,706**	20,058,102	**2,985,041**	815,298	**1,535,720**	1,595,336	**912**	1,120	**-**	-	**22,092,379**	22,469,856
מניות	**334,507**	163,356	**52,825**	435,104	**34,454**	97,164	**1,270,612**	662,016	**-**	-	**1,692,398**	1,357,640
אחרות	**1,753,993**	616,075	**140,691**	433,122	**79,402**	249,225	**1,584,547**	1,300,092	**-**	-	**3,558,633**	2,598,514
סך הכל השקעות פיננסיות אחרות	**20,351,617**	21,673,374	**3,643,998**	2,648,831	**3,662,461**	3,463,498	**5,385,013**	4,575,715	**-**	-	**33,043,089**	32,361,418
מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה	**5,273,086**	6,554,553	**64**	92	**-**	-	**-**	-	**-**	-	**5,273,150**	6,554,645
מזומנים ושווי מזומנים אחרים	**319,304**	676,448	**43,197**	202,578	**224,940**	421,868	**1,146,684**	433,904	**-**	-	**1,734,125**	1,734,798
נכסי ביטוח משנה	**251,425**	220,125	**455,998**	603,797	**2,921,906**	2,727,888	**-**	-	**-**	-	**3,629,329**	3,551,810
פרמיות לגביה	**178,285**	208,908	**57,080**	67,053	**412,483**	421,477	**-**	-	**-**	-	**647,848**	697,438
נכסים אחרים	**339,098**	599,376	**220,402**	208,448	**273,280**	219,331	**426,123**	*555,668	**(23,419)**	(18,433)	**1,235,484**	1,564,390
סך הכל הנכסים	**102,540,024**	97,521,002	**6,256,763**	5,556,913	**8,147,409**	7,952,705	**6,986,834**	5,649,415	**(23,419)**	(18,433)	**123,907,611**	116,661,602
סך כל הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה	**78,391,049**	71,665,479	**1,173,476**	1,148,127	**-**	-	**-**	-	**-**	-	**79,564,525**	72,813,606
התחייבויות:												
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה	**21,822,704**	*22,008,134	**2,783,448**	3,045,582	**6,473,735**	6,393,228	**-**	-	**(992)**	(2,034)	**31,078,895**	31,444,910
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה	**76,314,394**	70,752,437	**995,436**	1,097,913	**-**	-	**-**	-	**(11,723)**	(9,824)	**77,298,107**	71,840,526
התחייבויות פיננסיות	**354,318**	122,260	**1,613**	3,355	**54,646**	19,830	**4,563,664**	4,089,250	**(17)**	(12)	**4,974,224**	4,234,683
התחייבויות אחרות	**1,982,435**	1,261,422	**623,513**	781,273	**1,170,682**	1,086,588	**1,332,938**	*1,089,204	**(73,239)**	(19,465)	**5,036,329**	4,199,022
סך כל ההתחייבויות	**100,473,851**	94,144,253	**4,404,010**	4,928,123	**7,699,063**	7,499,646	**5,896,602**	5,178,454	**(85,971)**	(31,335)	**118,387,555**	111,719,141

*) יישום למפרע, ראה ביאור 3(יט)(2).

ביאור 6: נכסים בלתי מוחשיים[2]

א. הרכב ותנועה

באלפי ש"ח	מוניטין	דמי ניהול עתידיים	מותג	הפרשים מקוריים המיוחסים לשווי תיקי ביטוח	תוכנות מחשב	סך הכל
עלות						
יתרה ליום 1 בינואר 2019	549,179	272,286	5,100	570,383	2,506,523	3,903,471
רכישות ופיתוח עצמי [1]	-	-	-	-	196,182	196,182
יתרה ליום 31 בדצמבר 2019	549,179	272,286	5,100	570,383	2,702,705	4,099,653
רכישות ופיתוח עצמי [1]	**-**	**-**	**-**	**-**	**180,801**	**180,801**
יתרה ליום 31 בדצמבר 2020	**549,179**	**272,286**	**5,100**	**570,383**	**2,883,506**	**4,280,454**
הפחתות והפסדים מירידת ערך						
יתרה ליום 1 בינואר 2019	287,445	242,529	5,100	570,383	1,503,766	2,609,223
הפחתה לשנה	-	3,552	-	-	222,257	225,809
הפסד מירידת ערך[3]	-	-	-	-	17,241	17,241
יתרה ליום 31 בדצמבר 2019	287,445	246,081	5,100	570,383	1,743,264	2,852,273
הפחתה לשנה	**-**	**3,381**	**-**	**-**	**223,523**	**226,904**
הפסד מירידת ערך[3]	**-**	**-**	**-**	**-**	**2,492**	**2,492**
יתרה ליום 31 בדצמבר 2020	**287,445**	**249,462**	**5,100**	**570,383**	**1,969,279**	**3,081,669**
הערך בספרים, נטו						
יתרה ליום 1 בינואר 2019	261,734	29,757	-	-	1,002,757	1,294,248
יתרה ליום 31 בדצמבר 2019	261,734	26,205	-	-	959,441	1,247,380
יתרה ליום 31 בדצמבר 2020	**261,734**	**22,824**	**-**	**-**	**914,227**	**1,198,785**

1) תוספות בגין תוכנות מחשב כוללות תוספות בגין פיתוח עצמי בסכומים של כ-113,628 אלפי ש"ח וכ-135,390 אלפי ש"ח בשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר 2020 ו-2019, בהתאמה.
2) לפרטים בדבר מדיניות סיווג הפחתות שוטפות והפסדים מירידות ערך ופירוט תקופות ההפחתה, ראה ביאור 3(ח).
3) ראה סעיף ב(1) להלן.

ב. בדיקת ירידת ערך ופרטים נוספים

להלן פירוט ההרכב של הערך בספרים של הנכסים הבלתי מוחשיים, למעט תוכנות מחשב:

	דמי ניהול עתידיים ומותג		מוניטין	
	ליום 31 בדצמבר		ליום 31 בדצמבר	
באלפי ש"ח	2020	2019	2020	2019
פעילות גמל [1]	**22,824**	26,205	**124,587**	124,587
פעילות פנסיה [2]	**-**	-	**134,700**	134,700
פעילות ביטוח כללי - כלל אשראי	**-**	-	**2,447**	2,447
סך הכל	**22,824**	26,205	**261,734**	261,734

1. <u>פעילות ניהול קופות הגמל</u>

החברה בחנה את הצורך ברישום הפרשה לירידת ערך המוניטין המיוחס לפעילות ניהול קופות הגמל באמצעות הערכת שווי של מעריך שווי חיצוני בלתי תלוי המבוססת על גישת היוון תחזית תזרים המזומנים הנובע מהפעילות (שווי שימוש) המבוססת, בין היתר, על תחזית החברה לשיעור דמי הניהול, הנכסים המנוהלים והוצאות המגזר.

בהתאם להערכת השווי לימים 31 בדצמבר 2020 ו-2019, הסכום בר השבה שחושב הינו גבוה מהערך בספרים של פעילות הגמל ולפיכך לא חלה ירידת ערך מוניטין.

ביאור 6: נכסים בלתי מוחשיים[2] (המשך)

ב. בדיקת ירידת ערך ופרטים נוספים (המשך)

1. פעילות ניהול קופות הגמל (המשך)

להלן מפורטות הנחות מפתח ופרמטרים עיקריים ששימשו בחישוב שווי בר ההשבה:

	ליום 31 בדצמבר 2020	ליום 31 בדצמבר 2019
מתודולוגיית ההערכה	DCF	DCF
שיעור ההיוון התפעולי WACC לפני מס	10.55%	10.1%
שיעור ההיוון התפעולי WACC אחרי מס	8.80%	8.80%
שיעור צמיחה לטווח ארוך בענף למעט קופת גמל להשקעה	0%	0%
שיעור צמיחה לטווח ארוך קופת גמל להשקעה	3.0%	3.0%
מס שולי אפקטיבי	34.2%	34.2%
שיעור דמי ניהול ממוצע בקופת גמל לתגמולים תמר בטווח הארוך	0.50%	0.49%
שיעור דמי ניהול ממוצע בקרן השתלמות בטווח הארוך	0.50%	0.51%
מספר שנים בתחזית תזרים המזומנים	5	5

2. פעילות ניהול קרנות הפנסיה

לצורך עריכת הדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2020, ערכה החברה בחינה לירידת ערך המוניטין, המיוחס לפעילות קרנות הפנסיה, באמצעות הערכת שווי של מעריך שווי חיצוני בלתי תלוי. הבחינה התבססה על גישת היוון תחזית תזרים מזומנים (DCF). מעריך השווי מתבסס בעבודתו, בין היתר, על תחשיבי הערך הגלום (EV) לפעילות הפנסיה שערכה החברה. לצורך הערכת שווי השימוש נזקפה תשואה משוקללת על הנכסים החופשיים (למעט אגרות חוב מיועדות) בשיעור של כ-4.96% בגין נכסי העמיתים ובשיעור של 3.36% בגין נכסי מקבלי הקצבאות ותזרימי המזומנים הוונו לערכם הנוכחי בשיעור של 10.5% לפני מס (8.2% לאחר מס). בהתבסס על הערכת השווי שהתקבלה, הסכום בר השבה שחושב הינו גבוה מהערך בספרים של פעילות הפנסיה ולפיכך לא חלה ירידת ערך מוניטין ליום 31 בדצמבר 2020.

לצורך עריכת הדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2019, ערכה החברה בחינה לירידת ערך המוניטין, המיוחס לפעילות קרנות הפנסיה, באמצעות הערכת שווי של מעריך שווי חיצוני בלתי תלוי. הבחינה התבססה על גישת היוון תחזית תזרים מזומנים (DCF). מעריך השווי מתבסס בעבודתו, בין היתר, על תחשיבי הערך הגלום (EV) לפעילות הפנסיה שערכה החברה. לצורך הערכת שווי השימוש נזקפה תשואה משוקללת על הנכסים החופשיים (למעט אגרות חוב מיועדות) בשיעור כ-5.04% בגין נכסי העמיתים ובשיעור של 3.36% בגין נכסי מקבלי הקצבאות. תזרימי המזומנים הוונו לערכם הנוכחי בשיעור של 10% לפני מס (8.2% לאחר מס). בהתבסס על הערכת השווי שהתקבלה, הסכום בר השבה שחושב הינו גבוה מהערך בספרים של פעילות הפנסיה ולפיכך לא חלה ירידת ערך מוניטין ליום 31 בדצמבר 2019.

ביאור 7: הוצאות רכישה נדחות

א. ההרכב

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר	
	2020	2019
ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח	**1,176,357**	1,237,092
ביטוח בריאות	**581,729**	548,862
ביטוח כללי *)	**238,558**	235,250
סך הכל	**1,996,644**	2,021,204

*) לפרטים נוספים ראה ביאור 19(א).

ב. התנועה בהוצאות רכישה נדחות במגזר חיסכון ארוך טווח ובמגזר בריאות

באלפי ש"ח	חיסכון ארוך טווח				בריאות	
	ביטוח חיים	פנסיה וגמל	סך הכל	סיעוד	מחלות ואשפוז	סך הכל
יתרה ליום 1 בינואר 2019	930,089	308,758	1,238,847	116,011	380,815	496,826
תוספות:						
עמלות רכישה	179,529	50,026	229,555	17,164	143,755	160,919
הוצאות רכישה אחרות	117,170	-	117,170	10,872	136,469	147,341
סך הכל תוספות	296,699	50,026	346,725	28,036	280,224	308,260
הפחתה שוטפת	(112,388)	(43,804)	(156,192)	(12,682)	(99,808)	(112,490)
הפחתה בגין ביטולים	(192,288)	-	(192,288)	(13,762)	(129,972)	(143,734)
יתרה ליום 31 בדצמבר 2019	922,112	314,980	1,237,092	117,603	431,259	548,862
תוספות:						
עמלות רכישה	**153,297**	**32,844**	**186,141**	**359**	**151,248**	**151,607**
הוצאות רכישה אחרות	**105,589**	**-**	**105,589**	**1,627**	**150,093**	**151,720**
סך הכל תוספות	**258,886**	**32,844**	**291,730**	**1,986**	**301,341**	**303,327**
הפחתה שוטפת	**(104,277)**	**(46,213)**	**(150,490)**	**(12,596)**	**(112,853)**	**(125,449)**
הפחתה בגין ביטולים	**(201,975)**	**-**	**(201,975)**	**(8,197)**	**(136,814)**	**(145,011)**
יתרה ליום 31 בדצמבר 2020	**874,746**	**301,611**	**1,176,357**	**98,796**	**482,933**	**581,729**

ביאור 8: רכוש קבוע

א. הרכב ותנועה[1]

באלפי ש"ח	קרקע ובנייני משרד	מחשבים ושרתים	כלי רכב	ריהוט וציוד משרדי	התקנות ושיפורים במושכר	סך הכל
עלות						
יתרה ליום 1 בינואר 2019	34,956	212,410	404	51,114	218,959	517,843
רכישות	-	29,771	29	3,132	1,541	34,473
גריעות	-	-	(318)	-	-	(318)
יתרה ליום 31 בדצמבר 2019	**34,956**	**242,181**	**115**	**54,246**	**220,500**	**551,998**
רכישות	**-**	**20,143**	**58**	**621**	**1,191**	**22,013**
גריעות	**-**	**(12)**	**(24)**	**-**	**-**	**(36)**
יתרה ליום 31 בדצמבר 2020	**34,956**	**262,312**	**149**	**54,867**	**221,691**	**573,975**
פחת והפסדים מירידת ערך						
יתרה ליום 1 בינואר 2019	24,914	172,097	125	26,326	82,952	306,414
פחת לשנה	993	22,296	54	3,680	11,213	38,236
גריעות	-	-	(136)	-	-	(136)
יתרה ליום 31 בדצמבר 2019	25,907	194,393	43	30,006	94,165	344,514
פחת לשנה	**982**	**16,182**	**18**	**3,710**	**11,288**	**32,180**
גריעות	**-**	**(12)**	**(10)**	**-**	**-**	**(22)**
יתרה ליום 31 בדצמבר 2020	**26,889**	**210,563**	**51**	**33,716**	**105,453**	**376,672**
הערך בספרים, נטו						
יתרה ליום 1 בינואר 2019	10,042	40,313	279	24,788	136,007	211,429
יתרה ליום 31 בדצמבר 2019	9,049	47,788	72	24,240	126,335	207,484
יתרה ליום 31 בדצמבר 2020	**8,067**	**51,749**	**98**	**21,151**	**116,238**	**197,303**

1. לפרטים בדבר תקופות ההפחתה, ראה ביאור 3(ז)(3).

ב. לפרטים נוספים באשר לרכוש קבוע חכור, ראה ביאור 40.

ביאור 9: השקעות בחברות מוחזקות

א. תמצית נתונים כספיים לגבי השקעות בחברות מוחזקות ועסקאות משותפות

ליום 31 בדצמבר 2020

שם החברה	החזקות עד"ך[2]	עתודות - קרן פנסיה לשכירים ועצמאיים בע"מ	Kingsaway 22 limited	Ibex London limited	Clal Wacker Investments LP	WC Edgewater Venture, L.L.C[3]	WC 75 Tresser L.L.C[3]	660 Columbus Ave. Investors LLC[3]	credit suisse emering market	IDE Technologies[1]	סך הכל
תחום פעילות	חברת החזקות	חברה מנהלת קרן פנסיה ותיקה	השקעה בנדל"ן	השקעה בנדל"ן	השקעה בנדל"ן	השקעה בנדל"ן	השקעה בנדל"ן	השקעה בנדל"ן	שוק ההון	טכנולוגיות מים	
מדינת התאגדות	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	ארה"ב	ארה"ב	ארה"ב	ארה"ב	איי קימן	ישראל	
מקום עיקרי של הפעילות העיסקית	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	ארה"ב	ארה"ב	ארה"ב	ארה"ב	איי קימן	ישראל	
שיעור בעלות בהון (%)	33.33%	50.00%	50.00%	50.00%	12.25%	17.15%	17.15%	9.75%	2.69%	7.22%	
שיעור בהצבעה (%)	33.33%	50.00%	50.00%	50.00%	12.25%	17.15%	17.15%	9.75%	2.69%	7.22%	
סך הכל נכסים	37,834	41,239	-	27,750	3,772	171,379	392,870	187,283	-	-	
סך הכל התחייבויות	54	11,894	-	-	-	110,901	264,467	205,595	-	-	
סך הכל נכסים נטו (סך הכל נכסים בניכוי סך הכל התחייבויות)	37,780	29,345	-	27,750	3,772	60,478	128,403	(18,312)	-	-	
חלק הקבוצה בנכסים נטו (נכסים נטו *אחוז האחזקה)	12,593	14,660	-	13,875	462	10,370	22,020	(1,785)	-	-	
יתרת עודפי עלות והתאמות אחרות	-	28,215	-	-	-	-	-	-	-	-	
ערכה של החברה המוחזקת בספרי הקבוצה	12,593	42,875	-	13,875	462	10,370	22,020	(1,785)	-	-	100,410
הכנסות	11,141	47,848	(4,184)	-	-	(851)	(8,834)	(33,884)	-	473,308	
סך רווח והפסד	850	2,861	(4,184)	-	-	(851)	(8,834)	(33,884)	-	45,283	
חלק הקבוצה ברווח (הפסד) של החברה המוחזקת	283	1,431	(2,092)	-	-	(146)	(1,515)	(3,305)	-	3,269	
הפחתת התאמות לשווי הוגן שנעשו במועד הרכישה	-	(1,880)	-	-	-	-	-	-	-	-	
התאמות אחרות	-	-	-	-	-	-	-	-	-	(404)	
חלק הקבוצה ברווח (הפסד) של החברה המוחזקת שהוצג בספרים	283	(449)	(2,092)	-	-	(146)	(1,515)	(3,305)	-	2,865	(4,359)
הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין החברה המוחזקת	-	-	-	-	-	(689)	(1,603)	68	(650)	549	(2,325)
חלק הקבוצה ברווח הכולל של החברה המוחזקת שהוצג בספרים	283	(449)	(2,092)	-	-	(835)	(3,118)	(3,237)	(650)	3,414	(6,684)

1) החל מתאריך הדוח, ההשקעה ב ide מטופלת כהשקעה פיננסית. לפרטים נוספים ראה ביאור 14.

2) כלל ביטוח קיבלה בשנים 2008-2009 שתי הלוואות מהחזקות עד"ך, על פי חלקה היחסי בהון המניות, אשר יתרתן נכון לתאריך הדיווח הינו בסך של כ-12.6 מיליוני ש"ח ואשר כלולות בסעיף זכאים ויתרות זכות. במהלך שנת 2020 פרעה כלל ביטוח להחזקות עד"ך הלוואה בסך של כ-0.1 מיליוני ש"ח, ביום 15 בפברואר 2019 הוארכה ההלוואה לשנתיים נוספות.

3) שיעור ההחזקה משקף את האחזקות הישירות של תיקי ההשקעות כנגד התחייבויות שאינן תלויי תשואה (להלן: "**נוסטרו**"). בנוסף לשיעורים אלו, החברה מחזיקה בהשקעות כנגד התחייבויות תלויי תשואה (להלן: "**עמיתים**") שיעורי החזקה נוספים. שיעור ההחזקה המשותפים בנוסטרו ובעמיתים מקנה לחברה השפעה מהותית.

ביאור 9: השקעות בחברות מוחזקות (המשך)

א. תמצית נתונים כספיים לגבי השקעות בחברות מוחזקות ועסקאות משותפות (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2019

שם החברה	עד"ך[2] החזקות	עתודות - קרן פנסיה לשכירים ועצמאיים בע"מ	Kingsaway 22 limited	Ibex London limited	Clal Wacker Investments LP	WC Edgewater Venture, L.L.C[3]	WC 75 Tresser L.L.C[3]	660 Columbus Ave. Investors LLC[3]	Dominion Tower Holdings, LP	credit suisse emering market	IDE Technologies[1]	סך הכל
תחום פעילות	חברת החזקות	חברה מנהלת קרן פנסיה ותיקה	השקעה בנדל"ן	השקעה בנדל"ן	השקעה בנדל"ן	השקעה בנדל"ן	השקעה בנדל"ן	השקעה בנדל"ן	השקעה בנדל"ן	שוק ההון	טכנולוגיות מים	
מדינת התאגדות	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	ארה"ב	ארה"ב	ארה"ב	ארה"ב	ארה"ב	איי קימן	ישראל	
מקום עיקרי של הפעילות העיסקית	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	ארה"ב	ארה"ב	ארה"ב	ארה"ב	ארה"ב	איי קימן	ישראל	
שיעור בעלות בהון (%)	33.33%	50.00%	50.00%	50.00%	12.25%	17.15%	17.15%	9.75%	49.00%	2.69%	5.78%	
שיעור בהצבעה (%)	33.33%	50.00%	50.00%	50.00%	12.25%	17.15%	17.15%	9.75%	49.00%	2.69%	5.78%	
סך הכל נכסים	37,007	38,189	36,900	28,046	4,057	186,382	441,960	228,068	-	76,603	1,043,480	
סך הכל התחיבויות	77	11,803	-	-	-	121,036	290,913	213,188	-	9,964	472,667	
סך הכל נכסים נטו (סך הכל נכסים בניכוי סך הכל התחיבויות)	36,930	26,386	36,900	28,046	4,057	65,346	151,047	14,880	-	66,639	570,813	
חלק הקבוצה בנכסים נטו (נכסים נטו *אחוז האחזקה)	12,310	13,180	18,449	14,023	497	11,208	25,903	1,453	-	1,795	32,983	
יתרת עודפי עלות והתאמות אחרות	-	30,095	-	-	-	-	-	-	-	394	21,359	
ערכה של החברה המוחזקת בספרי הקבוצה	12,310	43,275	18,449	14,023	497	11,208	25,903	1,453	-	2,189	54,342	183,649
הכנסות	1,438	46,216	-	(10,424)	-	(1,738)	2,099	(11,578)	2,567	3,785	519,986	
סך רווח והפסד	1,084	1,916	-	(10,424)	-	(1,738)	2,099	(11,578)	2,567	2,757	88,040	
חלק הקבוצה ברווח (הפסד) של החברה המוחזקת	361	958	-	(5,212)	-	(298)	361	(1,129)	1,257	74	5,085	
הפחתת התאמות לשווי הוגן שנעשו במועד הרכישה	-	(1,880)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
התאמות אחרות	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	(6,720)	
חלק הקבוצה ברווח (הפסד) של החברה המוחזקת שהוצג בספרים	361	(922)	-	(5,212)	-	(298)	361	(1,129)	1,257	89	(1,635)	(7,128)
הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין החברה המוחזקת	-	-	-	8,833	-	(952)	(2,227)	(232)	-	(196)	(4,314)	912
חלק הקבוצה ברווח (הפסד) הכולל של החברה המוחזקת שהוצג בספרים	361	(922)	-	3,621	-	(1,250)	(1,866)	(1,361)	1,257	(107)	(5,949)	(6,216)

1) בשנת 2019 לחברה הייתה השפעה מהותית באמקו, כגון השקעה, באמצעות הנציג המשותף של קבוצת כלל ביטוח ושל כור תעשיות בע"מ, חברה בקבוצת אי די בי. החל משנת 2020 אי די בי חדלה להיות בעלת שליטה וההשקעה באמקו תטופל במסגרת השקעות אחרות. לפרטים נוספים ראה ביאור 1.

2) כלל ביטוח קיבלה בשנים 2008-2009 שתי הלוואות מהחזקות עד"ך, על פי חלקה היחסי בהון המניות, אשר יתרתן נכון לתאריך הדיווח הינו בסך של כ-12.3 מיליוני ש"ח ואשר כלולות בסעיף זכאים ויתרות זכות. במהלך שנת 2019 פרעה כלל ביטוח להחזקות עד"ך הלוואה בסך של כ-0.1 מיליוני ש"ח, ביום 15 בפברואר 2019 הוארכה ההלוואה לשנתיים נוספות.

3) שיעור ההחזקה משקף את האחזקות הישירות של תיקי ההשקעות כנגד התחייבויות שאינן תלויי תשואה (להלן: "**נוסטרו**"). בנוסף לשיעורים אלו, החברה מחזיקה בהשקעות כנגד התחייבויות תלויי תשואה (להלן: "**עמיתים**") שיעורי החזקה נוספים. שיעור ההחזקה המשותפים בנוסטרו ובעמיתים מקנה לחברה השפעה מהותית.

ביאור 9: השקעות בחברות מוחזקות (המשך)

א. תמצית נתונים כספיים לגבי השקעות בחברות מוחזקות ועסקאות משותפות (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2018

שם החברה	החזקות עד"ך[2]	עתודות - קרן פנסיה לשכירים ועצמאיים בע"מ	Kingsaway 22 limited	Ibex London limited	WC Edgewater Venture, L.L.C[3]	WC 75 Tresser L.L.C[3]	660 Columbus Ave. Investors LLC[3]	Dominion Tower Holdings, LP	credit suisse emering market	IDE Technologies[1]	סך הכל
תחום פעילות	חברת החזקות	חברה מנהלת קרן פנסיה ותיקה	השקעה בנדל"ן	השקעה בנדל"ן	השקעה בנדל"ן	השקעה בנדל"ן	השקעה בנדל"ן	השקעה בנדל"ן	שוק ההון	טכנולוגיות מים	
מדינת התאגדות	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	ארה"ב	ארה"ב	ארה"ב	ארה"ב	איי קימן	ישראל	
מקום עיקרי של הפעילות העיסקית	ישראל	ישראל	ישראל	ישראל	ארה"ב	ארה"ב	ארה"ב	ארה"ב	איי קימן	ישראל	
שיעור בעלות בהון (%)	33.33%	50.00%	50.00%	50.00%	17.15%	17.15%	9.75%	49.00%	2.69%	3.61%	
שיעור בהצבעה (%)	33.33%	50.00%	50.00%	50.00%	17.15%	17.15%	9.75%	49.00%	2.69%	3.61%	
הכנסות	1,454	43,179	-	4,270	741	(14,991)	(20,152)	(37,506)	(56,571)	457,690	
סך רווח והפסד	1,066	1,320	-	4,270	741	(14,991)	(20,152)	(37,506)	(58,408)	49,425	
חלק הקבוצה ברווח (הפסד) של החברה המוחזקת	347	599	-	2,134	128	(2,571)	(1,967)	(18,380)	(1,570)	1,785	
הפחתת התאמות לשווי הוגן שנעשו במועד הרכישה	-	(1,880)	-	-	-	-	-	-	-	-	
התאמות אחרות	-	-	-	-	-	-	-	-	1,047	(5,340)	
חלק הקבוצה ברווח (הפסד) של החברה המוחזקת שהוצג בספרים	347	(1,281)	-	2,134	128	(2,571)	(1,967)	(18,380)	(523)	(3,555)	(25,668)
הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין החברה המוחזקת	-	-	(275)	1,023	986	2,389	328	4,058	149	3,765	12,423
חלק הקבוצה ברווח (הפסד) הכולל של החברה המוחזקת שהוצג בספרים	347	(1,281)	(275)	3,157	1,114	(182)	(1,639)	(14,322)	(374)	210	(13,245)

1) נכון ליום 31 בדצמבר 2018, לחברה השפעה מהותית באמקו מאחר שיש לה הכח לקחת חלק בהחלטות משמעותיות מסוימות של אמקו, כגון השקעה, באמצעות הנציג המשותף של קבוצת כלל ביטוח ושל כור תעשיות בע"מ, חברה בקבוצת אי די בי.

2) החברה קיבלה בשנים 2008-2009 שתי הלוואות מהחזקות עד"ך, על פי חלקה היחסי בהון המניות, אשר יתרתן נכון ליום 31 בדצמבר 2018 הינו בסך של כ-16.1 מיליוני ש"ח ואשר כלולות בסעיף זכאים ויתרות זכות. במהלך שנת 2018 פרעה כלל ביטוח להחזקות עד"ך הלוואה בסך של כ-0.1 מיליוני ש"ח, ביום 15 בפברואר 2019 הוארכה ההלוואה לשנתיים נוספות.

3) שיעור ההחזקה משקף את האחזקות הישירות של תיקי ההשקעות כנגד התחייבויות שאינן תלויי תשואה (להלן: "**נוסטרו**"). בנוסף לשיעורים אלו, החברה מחזיקה בהשקעות כנגד התחייבויות תלויי תשואה (להלן: "**עמיתים**") שיעורי החזקה נוספים. שיעור ההחזקה המשותפים בנוסטרו ובעמיתים מקנה לחברה השפעה מהותית.

ביאור 9: השקעות בחברות מוחזקות (המשך)

ב. תנועה בהשקעה בחברות מוחזקות

באלפי ש"ח	2020	2019
יתרה ליום 1 בינואר	**183,649**	214,504
השקעה בתקופה	**11,888**	25,080
הפסד אקווטי	**(4,359)**	(7,128)
רווח (הפסד) כולל אחר	**(2,325)**	912
שחיקת הלוואות	**(1,390)**	(10,223)
דיבידנד שהתקבל	**(766)**	(14,492)
אחר	**(71,133)**[1]	413
תמורה ממכירת השקעה	**(15,154)**	(25,416)
יתרה ליום 31 בדצמבר	**100,410**	183,649

1) החל מתאריך הדוח, ההשקעה בIDE Technologies מטופלת כהשקעה פיננסית. לפרטים נוספים ראה ביאור 14.

ג. פירוט השקעה בחברות מוחזקות

באלפי ש"ח	2020	2019
השקעה במניות:		
עלות	**117,281**	190,636
רווחים בלתי מחולקים שנצברו מיום הרכישה	**33,478**	39,698
הפסד כולל אחר	**(7,138)**	(5,354)
הפחתת עודפי עלות *)	**(43,211)**	(41,331)
סך הכל השקעה במניות **)	**100,410**	183,649

*) יתרת עודף העלות מיוחסת למקרקעין שבבעלות החברה הכלולה, שהופחת במלואו עקב מכירת המקרקעין האמורים.
**) הקבוצה אינה מחזיקה בניירות ערך הניתנים למימוש לזכויות בהון או לזכויות הצבעה בחברות כלולות. כמו כן ניירות ערך של החברות הכלולות אינם רשומים למסחר בבורסה.

ד. פרטים נוספים בדבר חברות בנות עיקריות אשר מוחזקות במישרין על-ידי החברה:

באחוזים	זכויות החברה בהון ליום 31 בדצמבר	
	2020	2019
חברות מאוחדות:		
כלל ביטוח אשראי בע"מ (להלן - כלל אשראי)	**80**	80
כלל פנסיה וגמל בע"מ (להלן – כלל פנסיה וגמל)	**100**	100
Clal(US) Inc	**100**	100
כ.א. נדל"ן בצרפת בע"מ	**100**	100
כלליביט מימון בע"מ (להלן – כלליביט מימון)	**100**	100
כנף כלל ניהול פיננסים בע"מ	**100**	100
אררט אחזקות בע"מ	**100**	100
בר א' קרן גמולים בע"מ (1)	**100**	100
נכסי כלל חברה לביטוח בע"מ	**100**	100
נכסי חברות כלל בע"מ	**100**	100
נכסי אררט בע"מ	**100**	100
איתן ביט בע"מ	**100**	100
colmore row limited 115	**99**	99

1. במסגרת רכישת קופת הגמל בר קרן גמולים בע"מ שלה מסלול מבטיח תשואה (להלן: "בר א'"), קיבלה על עצמה החברה התחייבות לתשואה שנתית מינימלית מובטחת, מידי שנה, לגבי כלל הנכסים המושקעים בבר א' (תשואה ריאלית נטו בשיעור של 5.5% בהתאם לקבוע בתקנון הקופה). התחייבות זו מגובה בהתחייבות החשב הכללי לתשואה מובטחת צמודה למדד בתוספת ריבית בשיעור של 5.95% לשנה על 89% מהנכסים, כאשר יתר הנכסים מושקעים בהשקעות חופשיות. לפרטים נוספים, ראה ביאור 3(א)(2)

ביאור 10: נדל"ן להשקעה לרבות עבור חוזים תלויי תשואה

א. הרכב ותנועה

	נדל"ן להשקעה									
	חוזים תלויי תשואה									
	משרדים בישראל [2]		מרכזים לוגיסטיים ומסחריים בישראל[2]		משרדים בחו"ל		מגורים בחו"ל		סך הכל	
באלפי ש"ח	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019
יתרה ליום 1 בינואר	**1,740,008**	1,642,447	**744,057**	672,988	**464,818**	514,012	**148,487**	170,893	**3,097,370**	3,000,340
תוספות										
רכישות ותוספות נטו, לנכסים קיימים	**79,198**	82,760	**33,367**	34,933	**-**	-	**-**	-	**112,565**	117,693
עלויות והוצאות שהוונו	**7,037**	10,837	**762**	1,199	**-**	-	**634**	2,265	**8,433**	14,301
סך תוספות	**86,235**	93,597	**34,129**	36,132	**-**	-	**634**	2,265	**120,998**	131,994
גריעות										
מימושים	**-**	(55,099)	**-**	-	**(84,473)**	-	**-**	-	**(84,473)**	(55,099)
סך גריעות	**-**	(55,099)	**-**	-	**(84,473)**	-	**-**	-	**(84,473)**	(55,099)
הפרשי תרגום	**-**	-	**-**	-	**(25,099)**	(33,187)	**(9,783)**	(13,314)	**(34,882)**	(46,501)
שינויים בשווי הוגן בגין נדל"ן שמומש	**-**	1,897	**-**	-	**3,042**	-	**-**	-	**3,042**	1,897
שינויים בשווי הוגן בגין נדל"ן שטרם מומש	**(38,714)**	57,166	**(16,078)**	34,937	**3,654**	(16,007)	**(7,475)**	(11,357)	**(58,613)**	64,739
שינויים בשווי הוגן[1]	**(38,714)**	59,063	**(16,078)**	34,937	**(18,403)**	(49,194)	**(17,258)**	(24,671)	**(90,453)**	20,135
יתרה ליום 31 בדצמבר	**1,787,529**	1,740,008	**762,108**	744,057	**361,942**	464,818	**131,863**	148,487	**3,043,442**	3,097,370
פרטים בדבר שיעורי ההיוון ששמשו לצורך קביעת השווי ההוגן	**5%-10%**	5%-9.5%	**6%-10%**	5.75%-9%	**4.75%-7.14%**	5%-8.86%	**5.5%**	5.25%		

1) רווחים משינויים בשווי ההוגן מוכרים בסעיף רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון.
2) כולל מקדמה בגין נדל"ן להשקעה.

ביאור 10: נדל"ן להשקעה לרבות עבור חוזים תלויי תשואה

א. הרכב ותנועה (המשך)

	אחר									
	משרדים בישראל [2]		מרכזים לוגסטיים ומסחריים בישראל[2]		משרדים בחו"ל		מגורים בחו"ל		סך הכל	
באלפי ש"ח	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019
יתרה ליום 1 בינואר	**776,344**	767,198	**162,047**	150,390	**231,693**	257,481	**79,955**	91,826	**1,250,039**	1,266,895
תוספות										
רכישות ותוספות נטו, לנכסים קיימים	**33,656**	34,120	**6,834**	15,247	**-**	-	**-**	-	**40,490**	49,367
עלויות והוצאות שהוונו	**3,257**	4,738	**140**	222	**-**	-	**341**	1,220	**3,738**	6,180
סך תוספות	**36,913**	38,858	**6,974**	15,469	**-**	-	**341**	1,220	**44,228**	55,547
גריעות										
מימושים	**-**	(54,901)	**-**	-	**(50,684)**	-	**-**	-	**(50,684)**	(54,901)
סך גריעות	**-**	(54,901)	**-**	-	**(50,684)**	-	**-**	-	**(50,684)**	(54,901)
הפרשי תרגום	**-**	-	**-**	-	**(11,626)**	(15,812)	**(5,200)**	(7,154)	**(16,826)**	(22,966)
שינויים בשווי הוגן בגין נדל"ן שמומש[1]	**-**	1,890	**-**	-	**1,831**	-	**-**	-	**1,831**	1,890
שינויים בשווי הוגן בגין נדל"ן שטרם מומש[1]	**(15,714)**	23,299	**(3,913)**	(3,812)	**1,676**	(9,976)	**(4,093)**	(5,937)	**(22,044)**	3,574
שינויים בשווי הוגן	**(15,714)**	25,189	**(3,913)**	(3,812)	**(8,119)**	(25,788)	**(9,293)**	(13,091)	**(37,039)**	(17,502)
יתרה ליום 31 בדצמבר	**797,543**	776,344	**165,108**	162,047	**172,890**	231,693	**71,003**	79,955	**1,206,544**	1,250,039
פרטים בדבר שיעורי ההיוון ששמשו לצורך קביעת השווי ההוגן	**5%-10%**	5%-9.5%	**6%-10%**	5.75%-9%	**4.75%-7.14%**	5%-8.86%	**5.5%**	5.25%		

1) רווחים משינויים בשווי ההוגן מוכרים בסעיף רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון.
2) כולל מקדמה בגין נדל"ן להשקעה.

ביאור 10- נדל"ן להשקעה לרבות עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

ב. קביעת שווי הוגן

1. היררכיית שווי הוגן

כל מדידות השווי ההוגן הינן ברמה 3 בהיררכיית השווי ההוגן. להגדרת הרמות השונות בהיררכיה, ראה ביאור 2(ה)(3) לעיל.

2. תהליכי הערכה המיושמים בקבוצה וטכניקות הערכה ששימשו לקביעת השווי ההוגן

השווי ההוגן של נדל"ן להשקעה הינו אומדן הסכום שהיה מתקבל במכירת הנדל"ן להשקעה, בעסקה רגילה בין משתתפים בשוק במועד המדידה.

בהיעדר מחירים שוטפים בשוק פעיל, השווי ההוגן של נדל"ן להשקעה נקבע על בסיס הערכות שווי שבוצעו על ידי מעריכים חיצוניים, בלתי תלויים, בעלי כישורים מקצועיים מתאימים ובעלי ניסיון עדכני לגבי מיקום וסוג הנכס המוערך. הערכות השווי של הנדל"ן להשקעה מבוצעות בהתאם לשיטת הערכה המתאימה לסוג נכס כמפורט להלן. הערכות שווי חיצוניות מבוצעות בתקופות שונות עבור נכסים שונים בתיק הנדל"ן להשקעה. כל הערכות השווי מועברות לעיון הגורמים הרלוונטיים בחברה.

3. נתונים בדבר מדידות שווי הוגן של נדל"ן להשקעה

סוג הנכס	טכניקות הערכה לקביעת השווי ההוגן	הנתונים המשמעותיים שאינם ניתנים לצפייה	יחסי הגומלין בין הנתונים המשמעותיים שאינם ניתנים לצפייה ומדידת השווי ההוגן
נכסים להשכרה למטרת מסחר/מגורים/משרדים	השווי ההוגן נאמד תוך שימוש בטכניקת היוון הכנסות: מודל הערכת השווי מבוסס על הערך הנוכחי של אומדן ה- NOI הנובע מהנכס. הערכת שווי הנדל"ן מתבססת על תזרימי המזומנים השנתיים נטו, המהוונים בשיעור היוון המשקף את הסיכונים הספציפיים הגלומים בהם. כאשר קיימים בפועל הסכמי שכירות, אשר התשלומים בגינם שונים מדמי שכירות ראויים, מבוצעות התאמות בכדי לשקף את תשלומי השכירות בפועל בתקופת החוזה. הערכות השווי מתחשבות בסוג הדיירים הנמצאים בפועל בנכס המושכר או האחראיים למילוי התחייבויות השכירות או אלה העשויים להיות במושכר לאחר השכרת מושכר פנוי, לרבות הערכה כללית לגבי מהימנות האשראי שלהם; ויתרת אורך החיים הכלכלי של הנכס, באותם מקומות שבהם פרמטרים אלו רלוונטיים. הערכת השווי לוקחת בחשבון גם תזרימי מזומנים שליליים המתייחסים להיטלי השבחה, שיפוצים צפויים ודמי חכירה.	• שווי שוק של תשלומי שכירות עתידיים בתום תקופת החוזה • שיעור היוון של תזרימי המזומנים (מ 4.75% עד 10%)	אומדן השווי ההוגן יגדל אם: • גידול ב NOI הנובע מהנכס • שיעור ההיוון של תזרימי המזומנים יקטן
נדל"ן להשקעה בהקמה	הערכת השווי מבוססת על אמידת השווי ההוגן של הנדל"ן להשקעה לאחר השלמת הקמתו, בניכוי הערך הנוכחי של אומדן עלויות ההקמה הצפויות לנבוע לצורך השלמתו ובניכוי רווח יזמי סביר כאשר רלוונטי, תוך התחשבות בשיעור היוון אשר מותאם בגין הסיכונים הרלוונטיים והמאפיינים של הנכס. ככל שהנדל"ן בשלבי הצגה ראשוניים הינו מוצג על בסיס עלות.		לא קיימים יחסי גומלין פנימיים בין הנתונים המשמעותיים שאינם ניתנים לצפייה.

ביאור 10: נדל"ן להשקעה לרבות עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

ב. קביעת שווי הוגן (המשך)

4. ניתוח רגישות

שיעור ההיוון מהווה אומדן משמעותי בקביעת השווי ההוגן משום ששינוי בו ישפיע באופן מהותי על השווי ההוגן של הנדל"ן להשקעה. יחד עם זאת, יציין כי שינוי בשווי ההוגן של הנדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה אינו משפיע באופן מלא על הרווח וההפסד של הקבוצה.

בניתוח רגישות להלן מוצגת ההשפעה של שינוי בשיעור ההיוון בשיעורים המפורטים:

נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה

באלפי ש"ח	גידול (קיטון) בשווי ההוגן ליום 31 בדצמבר	
	2020	2019
עלייה של 0.5%	**(184,977)**	(186,404)
ירידה של 0.5%	**215,529**	215,395

נדל"ן להשקעה עבור חוזים שאינם תלויי תשואה

באלפי ש"ח	גידול (קיטון) ברווח והפסד לפני מס לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	
	2020	2019
עלייה של 0.5%	**(76,358)**	(76,239)
ירידה של 0.5%	**89,144**	88,255

ג. הסכומים שהוכרו בדוח רווח והפסד (למעט השינויים בשווי ההוגן ובהפרשי שער)

באלפי ש"ח	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2020	2019	2018
הכנסות שכירות מנדל"ן להשקעה *)	**248,170**	293,748	290,206
הוצאות תפעוליות ישירות הנובעות מנדל"ן להשקעה שהפיק הכנסות שכירות במהלך התקופה	**(26,074)**	(32,695)	(30,486)
	222,096	261,053	259,720

*) בעקבות משבר הקורונה, הקבוצה קבעה אומדנים לגבי הפגיעה בתזרים ההכנסות הצפוי מהנכסים המניבים, כפועל יוצא מהסדרים שנעשו בפועל, במקרים מסוימים, עד לחזרה לפעילות הרגילה, והקטינה את ההכנסות בהתאם.

ד. פרטים בדבר זכויות במקרקעין המשמשות את הקבוצה כנדל"ן להשקעה

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר	
	2020	2019
בבעלות	**2,839,337**	3,027,041
בחכירה מהוונת:		
עד 15 שנה	**448,628**	421,741
15-50 שנה	**875,720**	879,187
מעל 50 שנה	**86,301**	19,440
סך הכל	**4,249,986**	4,347,409

חלק מזכויות הבעלות וזכויות החכירה טרם נרשמו על שם חברות הקבוצה בלשכת רישום המקרקעין וברשות מקרקעי ישראל, לפי הענין, לרוב בשל הסדרי רישום טכניים.

ה. באשר להתקשרויות להחכרת נדל"ן להשקעה, ראה ביאור 40.

ו. יתרת ההתחייבות להשקעות נוספות של הקבוצה בנדל"ן להשקעה הסתכמו, ליום 31 בדצמבר 2020, בסך של כ-414 מיליוני ש"ח, מתוכם סך של כ-291 מיליוני ש"ח מכספי פוליסות משתתפות ברווחים. (וסך של כ-294 מיליוני ש"ח, מתוכם סך של כ-213 מיליוני ש"ח מכספי פוליסות משתתפות ברווחים, אשתקד).

ביאור 11: חייבים ויתרות חובה

א. ההרכב

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר	
	2020	2019
לקוחות והכנסות לקבל	**82,780**	57,773
הוצאות מראש	**50,365**	37,607
מקדמות לספקים	**397**	3,091
בטחונות בגין ניירות ערך	**57,674**	317,429
חייבים בגין רכישת ניירות ערך	**136,359**	98,629
מקדמות על חשבון עמלות לסוכני ביטוח	**26,200**	16,240 (*)
חברות ביטוח ותווכני ביטוח	**238,670**	212,793
שיבובים ושרידים	**23,510**	25,877
אחרים	**24,051**	37,016
סך הכל לפני הפרשה לחובות מסופקים	**640,006**	806,455
ניכוי הפרשה לחובות מסופקים בעיקר בגין מבטחי משנה (ראה ב' להלן)	**(21,692)**	(18,343) (*)
סך הכל חייבים ויתרות חובה	**618,314**	788,112

*) סווג מחדש.
לעניין חשיפת הקבוצה לסיכוני אשראי ולסיכוני שוק, ראה ביאור 35.
לעניין חייבים ויתרות חובה המהווים צדדים קשורים ובעלי עניין, ראה ביאור 36.

ב. להלן התנועה בהפרשה לחובות מסופקים

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר	
	2020	2019
יתרה ליום 1 בינואר	**18,343**	17,944 (*)
תקבולים והכרה בחובות אבודים	**(530)**	(1,193)
שינוי בהפרשה בתקופה - נזקף לרווח והפסד	**3,879**	1,592
סך הכל הפרשה לחובות מסופקים	**21,692**	18,343 (*)

*) סווג מחדש.

ביאור 12: פרמיה לגבייה

א. ההרכב[1,2]

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר	
	2020	2019
פרמיות לגבייה*)	**705,226**	760,081
בניכוי הפרשה לחובות מסופקים	**(57,378)**	(62,643)
סך הכל פרמיות לגבייה	**647,848**	697,438
*) כולל המחאות לגביה והוראות קבע	**365,758**	350,766

1) לעניין חשיפת הקבוצה לסיכוני אשראי ולסיכוני שוק, ראה ביאור 35.
2) לעניין פרמיה לגבייה מצדדים קשורים ובעלי עניין, ראה ביאור 36.

ב. להלן התנועה בהפרשה לחובות מסופקים בגין הפרמיה לגבייה

באלפי ש"ח	2020	2019
יתרה ליום 1 בינואר	**62,643**	72,214
שינוי בהפרשה בתקופה - נזקף לרווח והפסד	**(5,265)**	(9,571)
יתרה ליום 31 בדצמבר	**57,378**	62,643

ג. גיול

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר	
	2020	2019
פרמיה לגבייה שערכה לא נפגם		
ללא פיגור	**395,333**	426,576
בפיגור *):		
מתחת ל- 90 ימים	**63,533**	79,679
בין 90 ל- 180 ימים	**56,088**	45,835
מעל 180 ימים	**93,018**	102,745
סך הכל בפיגור	**212,639**	228,259
סך הכל פרמיה לגבייה שערכה לא נפגם	**607,972**	654,835
פרמיה לגבייה שערכה נפגם	**39,876**	42,603
סך הכל פרמיה לגבייה	**647,848**	697,438

*) כולל סכום של 140,767 אלפי ש"ח (31 בדצמבר 2019: 168,026 אלפי ש"ח) חובות בפיגור במגזר ביטוח חיים. חובות אלה מגובים בעיקרם בערך הפידיון של הפוליסה.

ביאור 13: נכסים עבור חוזים תלויי תשואה

א. הרכב

להלן פירוט הנכסים המוחזקים כנגד חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה, המוצגים בשווי הוגן דרך רווח והפסד[1]:

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר 2020	2019
נדל"ן להשקעה	**3,043,442**	3,097,370
השקעות פיננסיות		
נכסי חוב סחירים	**24,263,517**	26,869,855
נכסי חוב שאינם סחירים	**6,696,981**	6,558,458
מניות	**19,770,339**	13,948,919
השקעות פיננסיות אחרות [2]	**20,067,924**	15,020,229
סך הכל השקעות פיננסיות	**70,798,761**	62,397,461
מזומנים ושווי מזומנים	**5,273,150**	6,554,645
אחר[3]	**449,172**	764,130
סך כל הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה	**79,564,525**	72,813,606

1) לעניין החשיפה בגין נכסים עבור חוזים תלויי תשואה, ראה ביאור 35.
2) השקעות פיננסיות אחרות כוללות בעיקר השקעות בתעודות/קרנות סל, תעודות השתתפות בקרנות נאמנות, קרנות השקעה, נגזרים, חוזים עתידיים, אופציות ומוצרים מובנים.
3) היתרה כוללת בעיקר פרמיה לגבייה, יתרות מבטחי משנה, בטחונות בגין פעילות בחוזים עתידיים וכן עסקאות בניירות ערך שטרם נסלקו לתאריך הדוחות הכספיים.

ב. שווי הוגן של נכסים פיננסים

1. <u>היררכיית שווי הוגן של נכסים פיננסים הנמדדים בשווי הוגן</u>

הטבלה להלן מציגה את הנכסים הפיננסים הנמדדים בשווי הוגן על בסיס עתי, תוך שימוש בשיטת הערכה בהתאם לרמות השווי ההוגן. להגדרת הרמות בהיררכיה, ראה ביאור 2(ה)(3). לפרטים נוספים בדבר מדידות שווי הוגן ראה ביאור 14.

למידע בדבר שווי הוגן של נדל"ן להשקעה עבור נכסים תלויי תשואה, ראה ביאור 10 לעיל.

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר 2020 רמה 1	רמה 2	רמה 3	סך הכל
השקעות פיננסיות :				
נכסי חוב סחירים	**21,244,064**	**3,019,453**	**-**	**24,263,517**
נכסי חוב שאינם סחירים	**-**	**6,652,556**	**44,425**	**6,696,981**
מניות	**18,622,037**	**-**	**1,148,302**	**19,770,339**
השקעות פיננסיות אחרות *)	**12,806,001**	**2,717,765**	**4,544,158**	**20,067,924**
סך הכל השקעות פיננסיות	**52,672,102**	**12,389,774**	**5,736,885**	**70,798,761**
*) מזה בגין נגזרים	**85,644**	**1,611,094**	**-**	**1,696,738**

במהלך התקופה לא היו מעברים מהותיים בין רמה 1 ובין רמה 2.

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר 2019 רמה 1	רמה 2	רמה 3	סך הכל
השקעות פיננסיות :				
נכסי חוב סחירים	23,466,195	3,403,660	-	26,869,855
נכסי חוב שאינם סחירים	-	6,489,578	68,880	6,558,458
מניות	13,201,948	-	746,971	13,948,919
השקעות פיננסיות אחרות *)	9,884,310	1,427,149	3,708,770	15,020,229
סך הכל השקעות פיננסיות	46,552,453	11,320,387	4,524,621	62,397,461
*) מזה בגין נגזרים	60,772	310,476	-	371,248

במהלך התקופה לא היו מעברים מהותיים בין רמה 1 ובין רמה 2.

ביאור 13: נכסים עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

ב. שווי הוגן של נכסים פיננסים (המשך)

2. התנועה בנכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן ברמה 3

באלפי ש"ח	נכסי חוב שאינם סחירים	מניות	השקעות פיננסיות אחרות	סך הכל
יתרה ליום 1 בינואר 2020	**68,880**	**746,971**	**3,708,770**	**4,524,621**
סך הרווחים (הפסדים) שהוכרו ברווח והפסד	**(3,853)**	**90,424**	**30,923**	**117,494**
רכישות	**-**	**345,269**	**1,323,342**	**1,668,611**
מכירות	**-**	**-**	**(516,819)**	**(516,819)**
פידיונות	**(15,371)**	**-**	**-**	**(15,371)**
תקבולי ריבית ודיבידנד	**(5,231)**	**(34,362)**	**(2,058)**	**(41,651)**
יתרה ליום 31 בדצמבר 2020	**44,425**	**1,148,3**	**4,544,158**	**5,736,885**
סך הרווחים (ההפסדים) לתקופה שנכללו ברווח והפסד בגין נכסים פיננסים המוחזקים יתרה ליום 31 בדצמבר 2020*)	**(7,127)**	**90,424**	**36,434**	**119,731**

באלפי ש"ח	נכסי חוב שאינם סחירים	מניות	השקעות פיננסיות אחרות	סך הכל
יתרה ליום 1 בינואר 2019	125,589	658,620	3,217,037	4,001,246
סך הרווחים (הפסדים) שהוכרו ברווח והפסד	4,034	(7,387)	85,333	81,980
רכישות	-	198,879	1,089,894	1,288,773
מכירות	-	(69,889)	(677,411)	(747,300)
פידיונות	(55,320)	-	-	(55,320)
תקבולי ריבית ודיבידנד	(5,423)	(33,252)	(6,083)	(44,758)
ליום 31 בדצמבר 2019	68,880	746,971	3,708,770	4,524,621
סך הרווחים (ההפסדים) לתקופה שנכללו ברווח והפסד בגין נכסים פיננסים המוחזקים ליום 31 בדצמבר 2019*)	6,083	(1,470)	93,746	98,359

*) בסעיף רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון.

3. לעניין אופן מדידת השווי ההוגן ראה ביאור 14(ו)(3).

ביאור 14: השקעות פיננסיות אחרות

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר 2020			
	שווי הוגן דרך רווח והפסד	זמינים למכירה	הלוואות וחייבים	סך הכל
נכסי חוב סחירים (א)	**47,339**	**5,652,340**	**-**	**5,699,679**
נכסי חוב שאינם סחירים (ב)	**2,283**	**-**	**22,090,096**	**22,092,379**
מניות (ד)	**-**	**1,692,398**	**-**	**1,692,398**
אחרות (ה)	**543,433**	**3,015,200**	**-**	**3,558,633**
סך הכל	**593,055**	**10,359,938**	**22,090,096**	**33,043,089**

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר 2019			
	שווי הוגן דרך רווח והפסד	זמינים למכירה	הלוואות וחייבים	סך הכל
נכסי חוב סחירים (א)	86,755	5,848,653	-	5,935,408
נכסי חוב שאינם סחירים (ב)	2,854	-	22,467,002	22,469,856
מניות (ד)	-	1,357,640	-	1,357,640
אחרות (ה)	237,670	2,360,844	-	2,598,514
סך הכל	327,279	9,567,137	22,467,002	32,361,418

א. נכסי חוב סחירים

הרכב

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר 2020	2019
אגרות חוב ממשלתיות		
מוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד:		
זמינים למכירה	**3,009,397**	3,691,097
סך הכל אג"ח ממשלתיות	**3,009,397**	3,691,097
נכסי חוב אחרים:		
שאינם ניתנים להמרה		
מוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד:		
שיועדו בעת ההכרה לראשונה	**21,466**	86,755
זמינים למכירה	**2,642,943**	2,157,556
סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה	**2,664,409**	2,244,311
ניתנים להמרה		
מוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד:		
שיועדו בעת ההכרה לראשונה	**25,873**	-
סך הכל נכסי חוב אחרים ניתנים להמרה	**25,873**	-
סך הכל נכסי חוב סחירים	**5,699,679**	**5,935,408**
ירידות ערך שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)	**176**	5,622

ביאור 14: השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ב. נכסי חוב שאינם סחירים

1. הרכב, שווי הוגן מול ערך בספרים ורמה בהיררכיית השווי ההוגן

	ליום 31 בדצמבר 2020				ליום 31 בדצמבר 2019			
	שווי הוגן				שווי הוגן			
באלפי ש"ח	ערך בספרים	סך הכל	רמה 2	רמה 3	ערך בספרים	סך הכל	רמה 2	רמה 3
אגרות חוב ממשלתיות מטופלות כהלוואות וחייבים								
אג"ח מיועדות	**14,169,989**	**23,717,468**	-	**23,717,468**	14,163,272	24,010,374	-	24,010,374
פקדונות באוצר	**2,108,721**	**2,989,103**	**-**	**2,989,103**	2,131,914	3,010,778	**-**	3,010,778
סך הכל אגרות חוב ממשלתיות	**16,278,710**	**26,706,571**	**-**	**26,706,571**	16,295,186	27,021,152	**-**	27,021,152
נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה מוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד:								
שיועדו בעת ההכרה לראשונה	**2,283**	**2,283**	**2,283**	**-**	2,854	2,854	2,854	-
מוצגים כהלוואות וחייבים למעט פקדונות בבנקים [1]	**5,158,463**	**5,911,019**	**4,698,975**	**1,212,044**	5,435,541	6,218,668	5,164,033	1,054,635
פקדונות בבנקים	**652,923**	**766,590**	**766,590**	**-**	736,275	864,354	864,354	-
סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה	**5,813,669**	**6,679,892**	**5,467,848**	**1,212,044**	6,174,670	7,085,876	6,031,241	1,054,635
סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים	**22,092,379**	**33,386,463**	**5,467,848**	**27,918,615**	22,469,856	34,107,028	6,031,241	28,075,787
ירידות ערך שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)	**89,503**				80,244			

1. לפרטים נוספים ראה ביאור 35(ה)(ה1)(ד)(4).

2. גיול השקעות בנכסי חוב פיננסים שאינם סחירים

	ליום 31 בדצמבר	
באלפי ש"ח	2020	2019
אגרות חוב ממשלתיות	**16,278,710**	16,295,186
נכסי חוב שערכם לא נפגם ספציפית, ברוטו:		
ללא פיגור	**5,768,004**	6,107,176
בפיגור (*):		
מתחת ל- 90 ימים	**1,144**	2,363
בין 90 ל- 180 ימים	**290**	3,245
מעל 180 ימים	**3,753**	2,080
	5,187	7,688
סך הכל נכסי חוב שערכם לא נפגם ספציפית ברוטו	**22,051,901**	22,410,050
הפרשה קולקטיבית	**(5,795)**	(2,488)
סך הכל נכסי חוב שערכם לא נפגם ספציפית, נטו	**22,046,106**	22,407,562
נכסי חוב שערכם נפגם:		
נכסים שערכם נפגם, ברוטו	**129,981**	140,050
הפרשה להפסד	**(83,708)**	(77,756)
נכסי חוב שערכם נפגם, נטו	**46,273**	62,294
סך הכל נכסי חוב לא סחירים	**22,092,379**	22,469,856

*) בעיקר הלוואות על משכנתאות שכנגדן קיימים ערכי פידיון מלאים ו/או פוליסות.

יציין כי הסכומים שלעיל אינם מהווים את הסכום בפיגור בפועל אלא את יתרת החוב המעורבת בפיגור.

ביאור 14: השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ג. פרטים בדבר ריבית והצמדה בגין נכסי חוב

באחוזים	ליום 31 בדצמבר 2020	2019
נכסי חוב סחירים		
בסיס הצמדה		
צמוד למדד המחירים לצרכן	**0.06**	0.01
שקלי	**1.91**	1.26
צמוד מט"ח	**4.82**	5.17
נכסי חוב שאינם סחירים		
בסיס הצמדה		
צמוד למדד המחירים לצרכן	**4.79**	4.70
שקלי	**2.39**	2.16
צמוד מט"ח	**4.04**	4.79

ד. מניות

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר 2020	2019
סחירות		
זמינים למכירה	**1,145,858**	1,038,662
סך הכל מניות סחירות	**1,145,858**	1,038,662
שאינן סחירות		
זמינות למכירה	**546,540**	318,978
סך הכל מניות שאינן סחירות	**546,540**	318,978
סך הכל מניות	**1,692,398**	1,357,640
ירידות ערך שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)	**208,187**	112,468

ה. השקעות פיננסיות אחרות

1. הרכב

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר 2020	2019
סחירות		
מוצגות בשווי הוגן דרך רווח והפסד:		
שיועדו בעת ההכרה לראשונה	**280,336**	141,052
זמינות למכירה	**867,987**	578,917
מכשירים נגזרים (2)	**3,326**	1,821
סך הכל השקעות פיננסיות סחירות	**1,151,649**	721,790
שאינן סחירות		
מוצגות בשווי הוגן דרך רווח והפסד:		
שיועדו בעת ההכרה לראשונה	**6,163**	5,643
זמינות למכירה	**2,147,213**	1,781,927
מכשירים נגזרים (2)	**253,608**	89,154
סך הכל השקעות פיננסיות שאינן סחירות	**2,406,984**	1,876,724
סך הכל השקעות פיננסיות אחרות	**3,558,633**	2,598,514
ירידות ערך שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)	**95,733**	46,187

ההשקעות הפיננסיות האחרות כוללות בעיקר השקעות בתעודות/קרנות סל, תעודות השתתפות בקרנות נאמנות, קרנות השקעה, נגזרים פיננסיים, חוזים עתידיים, אופציות ומוצרים מובנים.

ביאור 14: השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ה. השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

2. מידע נוסף לגבי מכשירים נגזרים

להלן סכום החשיפה נטו לנכס הבסיס, המוצג במונחי דלתא של העסקאות במכשירים נגזרים שנעשו לתאריכי הדוחות הכספיים על ידי חברות הביטוח בקבוצה:

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר	
	2020	2019
מניות	**109,058**	79,879
מדד	**99,714**	9,069
מטבע זר	**(4,073,317)**	(3,003,780)
סחורות	**4,905**	9,403

סכום החשיפה נטו לנכס הבסיס המוצג במונחי דלתא של העסקאות במכשירים נגזרים שנעשו לתאריכי הדוחות הכספיים אשר נכללים בהתחייבויות פיננסיות מפורטים במסגרת ביאור 25.

ו. שווי הוגן

1. היררכיית שווי הוגן של נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן

הטבלה להלן מציגה את הנכסים הפיננסיים הנמדדים בשווי הוגן על בסיס עתי, תוך שימוש בשיטת הערכה בהתאם לרמת השווי ההוגן. לפרטים בדבר הרמות בהיררכיה, ראה ביאור 2(ה)(3) לעיל.

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר 2020			
	רמה 1	רמה 2	רמה 3	סך הכל
השקעות פיננסיות :				
נכסי חוב סחירים	**5,611,086**	**88,593**	**-**	**5,699,679**
נכסי חוב שאינם סחירים	**-**	**2,283**	**-**	**2,283**
מניות	**1,145,858**	**-**	**546,540**	**1,692,398**
השקעות פיננסיות אחרות *)	**1,153,604**	**253,608**	**2,151,421**	**3,558,633**
סך הכל השקעות פיננסיות	**7,910,548**	**344,484**	**2,697,961**	**10,952,993**
*) מזה בגין נגזרים	**3,326**	**253,608**	**-**	**256,934**

במהלך התקופה לא היו מעברים מהותיים בין רמה 1 ובין רמה 2.

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר 2019			
	רמה 1	רמה 2	רמה 3	סך הכל
השקעות פיננסיות :				
נכסי חוב סחירים	5,780,610	154,798	-	5,935,408
נכסי חוב שאינם סחירים	-	2,854	-	2,854
מניות	1,038,662	-	318,978	1,357,640
השקעות פיננסיות אחרות *)	723,486	69,154	1,805,874	2,598,514
סך הכל השקעות פיננסיות	7,542,758	226,806	2,124,852	9,894,416
*) מזה בגין נגזרים	1,821	69,154	20,000	90,975

במהלך התקופה לא היו מעברים מהותיים בין רמה 1 ובין רמה 2.

ביאור 14: השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ו. שווי הוגן (המשך)

2. התנועה בנכסים הנמדדים בשווי הוגן ברמה 3

מדידת שווי הוגן במועד הדיווח נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד ונכסים פיננסים זמינים למכירה

באלפי ש"ח	מניות	השקעות פיננסיות אחרות	סך הכל
יתרה ליום 1 בינואר 2020	**318,978**	**1,805,874**	**2,124,852**
סך הרווחים (הפסדים) שהוכרו :			
ברווח והפסד	**(21,157)**	**43,734**	**22,577**
ברווח כולל אחר	**51,854**	**136,731**	**188,585**
רכישות	**151,184**	**506,571**	**657,755**
מכירות	**(28,000)**	**(341,380)**	**(369,380)**
דיבידנד וריבית שהתקבלו	**(23,918)**	**(109)**	**(24,027)**
העברות אל רמה 3*)	**97,599**	**-**	**97,599**
יתרה ליום 31 בדצמבר 2020	**546,540**	**2,151,421**	**2,697,961**
סך הרווחים (ההפסדים) לתקופה שנכללו ברווח והפסד בגין נכסים פיננסיים המוחזקים נכון ליום 31 בדצמבר 2020	**(21,157)**	**47,666**	**26,509**

*) ההשקעה בIDE Technologies אשר בעבר טופלה לפי שיטת השווי המאזני, מטופלת כהשקעה פיננסית. לפרטים נוספים ראה ביאור 9(א).

מדידת שווי הוגן במועד הדיווח נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד ונכסים פיננסים זמינים למכירה

באלפי ש"ח	מניות	השקעות פיננסיות אחרות	סך הכל
יתרה ליום 1 בינואר 2019	291,242	1,662,261	1,953,503
סך הרווחים (הפסדים) שהוכרו :			
ברווח והפסד	12,742	107,594	120,336
ברווח כולל אחר	(26,731)	(16,755)	(43,486)
רכישות	57,039	376,312	433,351
מכירות	(5,565)	(323,021)	(328,586)
דיבידנד וריבית שהתקבלו	(9,749)	(517)	(10,266)
יתרה ליום 31 בדצמבר 2019	318,978	1,805,874	2,124,852
סך הרווחים לתקופה שנכללו ברווח והפסד בגין נכסים פיננסיים המוחזקים נכון ליום 31 בדצמבר 2019	13,096	118,930	132,026

ביאור 14: השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ו. שווי הוגן (המשך)

3. טכניקות הערכת שווי הוגן ותהליכי הערכה המיושמים בחברה

א. השקעות במניות ובמכשירי חוב

השווי ההוגן של השקעות הנסחרות באופן פעיל בשווקים פיננסיים מוסדרים נקבע תוך התייחסות למחיר המכירה המצוטט שלהן (Quoted closing bid price) בסגירת המסחר, למועד המדידה.

לגבי השקעות הנסחרות בשוק מעבר לדלפק (OTC), הקבוצה מקבלת ציטוטי מחירים מחברות תמחור מוכרות (recognized pricing services).

בגין השקעות שלהן אין שוק פעיל, השווי ההוגן נקבע על ידי מעריכי שווי חיצוניים באמצעות שימוש בשיטות הערכה. שיטות אלו כוללות התבססות על עסקאות שבוצעו לאחרונה בתנאי שוק, התייחסות לשווי השוק הנוכחי של מכשיר אחר דומה במהותו, היוון תזרימי מזומנים או שיטות הערכה אחרות.

השווי ההוגן של נכסי חוב לא סחירים בישראל לרבות אגרות חוב, הלוואות ופיקדונות, מחושב לפי מודל המבוסס על הערך הנוכחי המתקבל מהיוון תזרימי המזומנים, על פי שיעור ריבית להיוון הנקבע על ידי חברה המספקת ציטוטים של שיעורי ריבית (ראה סעיף 4 (א)(1) להלן).

השווי ההוגן של נכסי חוב לא סחירים מחוץ לישראל מחושב לפי מודל המבוסס על הערך הנוכחי המתקבל מהיוון תזרימי מזומנים לפי שיעור ריבית להיוון המתקבל ממומחה (ראה סעיף 4 (א)(2) להלן).

השווי ההוגן של אג"ח ח"צ מחושב על-פי מח"מ אקטוארי ועל ידי היוון תזרימי מזומנים חזויים (צפויים), בהתבסס על עקום ריבית חסרת סיכון.

הערכות השווי, המתודולוגיה והמגמות נסקרות ומאושרות ע"י מנהלי ההשקעות הרלוונטיים וחשבות השקעות.

השווי ההוגן של קרנות ההשקעה מתבסס על פי ערך נכסי נקי (NAV) אשר מדווח מהקרנות על פי רוב אחת לרבעון, דיווחי הקרן נסקרים ומאושרים ע"י מנהל ההשקעות בהתבסס על היכרותו את הקרן.

השווי ההוגן של מכשירים מורכבים נקבע על פי ציטוט.

ב. נגזרים

השווי ההוגן של חוזי אקדמה (Forward), וחוזים להחלפת מטבעות ("CCS" – Cross Currency Swap) וכתבי אופציה מבוסס על מחירים המצוטט (Quoted Price), באם זמין. בהעדר מחיר מצוטט כאמור, נאמד השווי ההוגן של חוזי אקדמה וחוזים מסוג CCS על בסיס היוון ההפרש בין מחיר ה-Forward הנקוב בחוזה לבין מחיר ה-Forward הנוכחי בגין יתרת התקופה של החוזה עד לפידיון, תוך שימוש בציטוטים של שיעורי ריבית מתאימים, ואילו עבור כתבי אופציה, השווי ההוגן נקבע בהתאם למודל בלק ושולס.

השווי ההוגן של חוזים להחלפת ריבית (Interest Rate Swap - IRS) מחושב בהתאם למודל כלכלי להיוון תזרימי מזומנים חזויים בהתאם לתנאי החוזה ומתבסס על ציטוטי מחירים המתקבלים מחברות תמחור מוכרות (recognized pricing services).

4. נתונים ששימשו בחישוב השווי ההוגן

א. שיעורי הריבית ששימשו בקביעת השווי ההוגן

1. שערי ההיוון לחישוב השווי ההוגן של נכסים חוב שאינם סחירים, הנקבע באמצעות היוון אומדן תזרימי המזומנים הצפויים בגינם, מתבססים בעיקרם על התשואות של אגרות חוב ממשלתיות והמרווחים של אגרות חוב קונצרניות כפי שנמדדו בבורסה לניירות ערך בתל אביב. ציטוטי המחירים ושיעורי הריבית ששימשו להיוון נקבעים על ידי חברה שזכתה במכרז, שפורסם על ידי משרד האוצר, להקמה ולתפעול של מאגר ציטוטי מחירים ושערי ריבית לגופים מוסדיים.

ביאור 14: השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ו. שווי הוגן (המשך)

4. נתונים ששימשו בחישוב השווי ההוגן (המשך)

א. שיעורי הריבית ששימשו בקביעת השווי ההוגן (המשך)

2. שערי ההיוון לחישוב השווי ההוגן של נכסים חוב שאינם סחירים בחו"ל, הנקבע באמצעות היוון אומדן תזרימי המזומנים הצפויים בגינם, מתבססים בעיקרם על תשואות של אגרות חוב קונצרניות כפי שנמדדו בזירות מסחר מחוץ לישראל.

3. שיעור הריבית עבור נכסי חוב שאינם סחירים בארץ, לפי דירוג[1] :

באחוזים	ליום 31 בדצמבר	
	2020	2019
AA ומעלה	**(0.2)**	(0.2)
BBB עד A	**1.5**	1.7
לא מדורג	**2.6**	4.3

שיעור הריבית עבור נכסי חוב שאינם סחירים - בחו"ל, לפי דירוג בינלאומי[2]:

באחוזים	ליום 31 בדצמבר	
	2020	2019
לא מדורג	**3.3**	4.5

1) המקורות לרמת הדירוג בישראל הינם מעלות, מידרוג ודירוג פנימי. נתוני חברת מידרוג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.
2) כל נכסי חוב המדורגים בחו"ל דורגו על ידי סוכנויות דירוג מוכרות בחו"ל. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

ז. גילוי הנדרש בקשר לפטור הזמני מיישום IFRS 9

הטבלה להלן מציגה את השווי ההוגן של הנכסים הפיננסים לפי חלוקה לשתי קבוצות:נכסים שעומדים במבחן הקרן והריבית בלבד, לא כולל נכסים שמוחזקים למסחר או מנוהלים על בסיס שווי הוגן (להלן: **"קבוצה א"**) כל יתר הנכסים הפיננסים (להלן: **"קבוצה ב"**)

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר 2020		ליום 31 בדצמבר 2019	
	קבוצה א	קבוצה ב	קבוצה א	קבוצה ב
השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה	**-**	**70,798,761**	-	62,397,461
מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה	**-**	**5,273,150**	-	6,554,645
השקעות פיננסיות אחרות- מניות	**-**	**1,692,398**	-	1,357,640
השקעות פיננסיות אחרות- אחרות	**-**	**3,558,633**	-	2,598,514
השקעות פיננסיות אחרות- נכסי חוב סחירים	**5,652,340**	**47,339**	5,850,168	85,240
השקעות פיננסיות אחרות- נכסי חוב שאינם סחירים	**33,340,190**	**46,273**	34,044,734	62,294
מזומנים ושווי מזומנים	**1,734,125**	**-**	1,734,798	-

לעניין בחינת נכסי חוב העומדת במבחן הקרן והריבית בהתאם ל- IFRS9 ראה ביאור 35(ו)(2)(א1).

ביאור 15: מזומנים ושווי מזומנים

א. מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה

1. הרכב

אלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר	
	2020	2019
מזומנים ופיקדונות למשיכה מיידית	**2,289,984**	2,003,595
פיקדונות לזמן קצר	**2,983,166**	4,551,050
מזומנים ושווי מזומנים	**5,273,150**	6,554,645

2. פרטים נוספים

המזומנים בתאגידים הבנקאיים נושאים ליום הדיווח הכספי ריבית שוטפת המבוססת על שיעורי ריבית בגין הפקדות בנקאיות יומיות 0%-0.07% (ליום 31 בדצמבר 2019: 0.04%-0.24%).
פיקדונות אחרים בתאגידים בנקאיים הינם לתקופות של בין שבוע לשלושה חודשים. הפיקדונות נושאים ריבית בשיעור 0%-0.09% (ליום 31 בדצמבר 2019: 0.24% -0.22%).

ב. מזומנים ושווי מזומנים אחרים

1. הרכב

אלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר	
	2020	2019
מזומנים ופיקדונות למשיכה מיידית	**1,722,060**	1,722,687
פיקדונות לזמן קצר	**12,065**	12,111
מזומנים ושווי מזומנים	**1,734,125**	1,734,798

2. פרטים נוספים

המזומנים בתאגידים הבנקאיים נושאים ליום הדיווח הכספי ריבית שוטפת המבוססת על שיעורי ריבית בגין הפקדות בנקאיות יומיות 0%-0.07% (ליום 31 בדצמבר 2019: 0.04%-0.24%).
פיקדונות אחרים בתאגידים בנקאיים הינם לתקופות של בין שבוע לשלושה חודשים. הפיקדונות נושאים ריבית בשיעור 0%-0.09% (ליום 31 בדצמבר 2019: 0.24% -0.22%).

ג. לפרטים נוספים בדבר חשיפת הקבוצה לסיכון שיעור ריבית, סיכון שוק ובדבר ניתוח רגישות, ראה ביאור 35(ג)(2)-(3).

ביאור 16: הון וקרנות

א. הון מניות מונפק ונפרע

באלפי מניות 1 ש"ח ע.נ.	מניות רגילות*) ליום 31 בדצמבר		
	2020	2019	2018
	119,064	119,064	118,517

ב. הון רשום

באלפי מניות 1 ש"ח ע.נ.	מניות רגילות*) ליום 31 בדצמבר		
	2020	2019	2018
	200,000	200,000	200,000

*) למחזיקים במניות הרגילות הזכות לקבלת דיבידנד כפי שיוכרז מפעם לפעם וזכות הצבעה באסיפות כלליות של החברה לפי קול אחד למניה, זכויות בפירוק החברה וזכות למינוי הדירקטורים בחברה.

ג. קרנות הון

1. קרן התרגום של פעילויות חוץ מורכבת בעיקר מהשפעות של מטבע הליש"ט והדולר.
2. קרנות הון אחרות כוללות קרן הון בגין עסקאות עם בעלי שליטה, קרן שיערוך רכוש קבוע וקרנות הון לא מהותיות אחרות.

ד. דיבידנדים

במהלך שלוש השנים האחרונות לא חולקו דיבידנדים.

דירקטוריון החברה מחליט על סכומי הדיבידנדים לבעלי המניות.

האפשרות לחלוקת דיבידנד כפופה לדרישות ההון החלות על החברה.

לפרטים בדבר דרישות ההון והוראות בעניין חלוקת דיבידנד בחברות ביטוח מאוחדות ראה סעיף (ה) להלן.

ה. ניהול ודרישות הון

מדיניות החברה הינה להחזיק בסיס הון איתן ככרית מרכזית לספיגת הפסדים ובמטרה לשמר את יכולת החברה להמשיך את פעילותה כדי שתוכל להניב תשואה לבעלי מניותיה, ועל מנת לתמוך בצרכי ההון של החברות המאוחדות שלה, כמפורט בסעיף ה' להלן ובהתפתחות עסקית עתידית.

1. תחולת משטר כושר פירעון כלכלי

על החברה וחברה ביטוח מאוחדת חלות החל מחודש יולי 2017, הוראות משטר כושר פירעון כלכלי בו נקבעו הנחיות לחישוב ההון העצמי וההון הנדרש לכושר פירעון על בסיס כלכלי.

החברה קיבלה אישור מהממונה בנוגע לביקורת על דוח יחס כושר פירעון כלכלי ליום 31 בדצמבר 2018 ובהתאם, החל מהדוחות הכספיים ליום 30 ביוני 2019 החברה נדרשת לעמוד בהוראות משטר כושר פירעון כלכלי מבוסס Solvency II בלבד.

2. יחס כושר פירעון כלכלי

בהתאם למשטר כושר פירעון כלכלי, על פי החישוב שביצעה ליום 31 בדצמבר 2019, החברה עומדת בדרישות ההון והן אף בעלת עודף מעל ההון הנדרש בהתאם להוראות לתקופת הפריסה והתאמת תרחיש מניות. כמו כן, בהתחשב בהשפעת פעולות הוניות מהותיות שהתרחשו בתקופה שבין תאריך החישוב לתאריך פרסומו (ראה ביאור 25(ב)5 להלן), הן עומדות בדרישות ההון ללא התאמה להוראות לתקופת הפריסה והתאמת תרחיש מניות.

החישוב שערכה החברה ליום 31 בדצמבר 2019, נבדק על ידי רואי החשבון המבקרים בהתאם לתקן הבטחת מהימנות בינלאומי ISAE 3400 – בדיקה של מידע כספי עתידי. תקן זה רלוונטי לביקורת חישובי הסולבנסי ואיננו מהווה חלק מתקני הביקורת החלים על דוחות כספיים.

ביאור 16: הון וקרנות (המשך)

ה. ניהול ודרישות הון (המשך)

2. יחס כושר פירעון כלכלי (המשך)

יודגש כי התחזיות וההנחות, שהיוו בסיס להכנת דוח יחס כושר פירעון כלכלי, מבוססות, בעיקרן על ניסיון העבר, כפי שעולה ממחקרים אקטואריים הנערכים מעת לעת. נוכח הרפורמות בשוק ההון, הביטוח והחיסכון והשינויים בסביבה הכלכלית, נתוני העבר אינם משקפים בהכרח את התוצאות העתידיות. החישוב מתבסס לעיתים על הנחות לגבי אירועים עתידיים, על פעולות ההנהלה וכן על דפוס ההתפתחות העתידי של מרווח הסיכון, שלא בהכרח יתממשו או שיתממשו באופן שונה מההנחות אשר שימשו בסיס לחישוב. כמו כן, התוצאות בפועל עלולות להיות שונות באופן מהותי מהחישוב, מאחר והתרחישים המשולבים של אירועים עשויים להתממש באופן שונה מהותית מההנחות בחישוב.

בדוח המיוחד של רואה החשבון המבקרים צויין כי הם לא בדקו את נאותות סכום הניכוי בתקופת הפריסה ליום 31 בדצמבר 2019, פרט לבדיקה כי סכום הניכוי אינו עולה על הסכום המהוון הצפוי של מרווח הסיכון וההון הנדרש לכושר הפירעון בגין סיכוני ביטוח חיים ובריאות בשל עסקים קיימים במשך תקופת הפריסה בהתאם לדפוס ההתפתחות העתידי של ההון הנדרש המשפיע הן על חישוב שחרור ההון הצפוי והן על שחרור מרווח הסיכון הצפוי כמפורט בהוראות לעניין חישוב מרווח הסיכון. כמו כן, מופנית תשומת הלב לאמור בדוח יחס כושר פירעון בדבר אי הודאת הנגזרת משינוים רגולטורים וחשיפה לתלויות שלא ניתן להעריך את השפעתה על יחס כושר הפירעון.

לפרטים נוספים, ראה גם סעיף 2.2.3 לדוח הדירקטוריון.

3. פרטים נוספים אודות משטר כושר פירעון כלכלי ועדכונים בתקופת הדוח

הוראות משטר כושר פירעון כלכלי קובעות הנחיות לחישוב על בסיס כלכלי של ההון העצמי וההון הנדרש לכושר פירעון.

א. בהתאם להוראות משטר כושר פירעון כלכלי, ככלל, סעיפי המאזן הכלכלי מחושבים לפי שווי כלכלי, ובפרט ההתחייבויות הביטוחיות מחושבות על בסיס הערכה מיטבית של מכלול התזרימים העתידיים הצפויים מהעסקים הקיימים, ללא מרווחי שמרנות, ובתוספת מרווח סיכון (Risk Margin), המשקף את עלות ההון הכוללת שהיה מצופה שחברת ביטוח אחרת או מבטח משנה ידרשו, לצורך קבלת התחייבויות הביטוח של חברת ביטוח, המחושבות על בסיס הערכה מיטבית, כהגדרתה בהוראות משטר כושר פירעון כלכלי. במאזן הכלכלי, ככלל, אין הכרה בנכסים לא מוחשיים, הוא נערך על בסיס הדוחות הכספיים הנפרדים של החברה, בהם כלולות חברות ביטוח בנות אשר נתוניהן מאוחדים עם נתוני חברת הביטוח, ועל פי ההנחיות אינו כולל את הערך הכלכלי של פעילות הגמל והפנסיה שתחת חברת הביטוח.

ב. חישוב ההון הנדרש לכושר פירעון מבוסס על הערכת החשיפה של ההון העצמי הכלכלי לרכיבי סיכון אשר קבועים בהוראות משטר כושר פירעון כלכלי, אשר הינם סיכוני ביטוח חיים, סיכוני ביטוח בריאות, סיכוני ביטוח כללי, סיכוני שוק וסיכוני צד נגדי. רכיבי סיכון אלה כוללים תתי רכיבי סיכון בהתייחס לסיכונים ספציפיים אליהם חשופה חברת הביטוח. הערכת חשיפת ההון העצמי הכלכלי לכל תת רכיב סיכון מתבצעת על בסיס תרחיש שנקבע בהנחיות. קביעת ההון הנדרש לכושר פירעון מבוססת על סכימה של דרישות ההון בגין רכיבי הסיכון ותתי רכיבי הסיכון כאמור, בהתחשב במתאמים המיוחסים להם, ובניכוי התאמה לספיגת הפסדים בשל מס נדחה, כמפורט בהוראות משטר כושר פירעון כלכלי. בנוסף, כולל חישוב ההון הנדרש לכושר פירעון רכיבים של הון נדרש בגין סיכון תפעולי והון נדרש בגין חברות מנהלות.

יצויין כי חישוב יחס כושר הפירעון הכלכלי מבוסס על נתונים ומודלים העשויים להיות שונים מאלה בהם עושה החברה שימוש במסגרת הדיווח הכספי, ואשר מתבססים, בין היתר, על תחזיות והנחות הנשענות, בעיקרן על ניסיון העבר. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מהתחזיות וההנחות אשר שימשו לחישוב יחס כושר הפירעון הכלכלי. בפרט, וכמפורט בהוראות משטר כושר פירעון כלכלי, חישוב יחס כושר הפירעון הכלכלי, מבוסס, במידה רבה, על מודל חישוב הערך הגלום. מודל חישוב הערך הגלום מבוצע בהתאם לפרקטיקה המיושמת בישראל ואשר עקרונותיה וכלליה נקבעו על ידי רשות שוק ההון, אשר אימץ את הכללים והעקרונות שנקבעו בדוח וועדה משותפת של חברות הביטוח ורשות שוק ההון, אשר פעלה בליווי יועצים מישראל ומחו"ל. המודל מבוסס, בין השאר, על מחקרים פנימיים אשר מבטאים את ההערכה המיטבית של החברה וזאת בכפוף להסתייגויות ולמגבלות שנקבעו במסגרת העקרונות והכללים האמורים.

יודגש כי לתוצאות המודלים המשמשים בחישוב ההון העצמי המוכר וההון הנדרש לכושר פירעון רגישות גבוהה לתחזיות ולהנחות הכלולות בהם וכן לאופן יישומן של ההנחיות.

ליחס כושר הפירעון הכלכלי רגישות גבוהה למשתני שוק ולמשתנים אחרים ובהתאם עשוי להיות תנודתי.

ביאור 16: הון וקרנות (המשך)

ה. ניהול ודרישות הון בחברות ביטוח מאוחדות (המשך)

3. פרטים נוספים אודות משטר כושר פירעון כלכלי (המשך)

ב. (המשך)

1. בחודש אוקטובר 2020 פורסם "תיקון החוזר המאוחד לעניין הוראות ליישום משטר כושר פירעון כלכלי של חברת ביטוח מבוסס Solvency II" וכן הנחיות נוספות של הממונה שעניינן יישום משטר כושר פירעון כלכלי, לרבות פרסום עדכון הוראות החוזר המאוחד לעניין "דין וחשבון לציבור" – גילוי אודות יחס כושר פירעון כלכלי.

להלן תמצית עיקרי השינויים בהוראות משטר כושר פירעון כלכלי, הכלולים בחוזרים האמורים:

2. כאמור בסעיף 6(ב) להלן, נוספה חלופה, באישור הממונה, ליישום הוראות פריסה אלטרנטיביות לאלו הקיימות (אשר מתייחסות להגדלה הדרגתית של דרישות ההון עד לדצמבר 2024). הוראות הפריסה האלטרנטיביות מתייחסות לכרית ההון ומאפשרות ניכוי הפער שבין העתודות הכלכליות בשייר (כולל מרווח סיכון ובניכוי תוספת שווי הוגן של אג"ח ח"ץ) המחושבות ליום 31 בדצמבר 2019, אל מול העתודות החשבונאיות בשייר לאותו מועד, וזאת בהתייחס לעתודות מסוימות ובכפוף למגבלות שנקבעו בתיקון. הוספת החלופה האמורה מאפשרת להגדיל את ההון הכלכלי באמצעות הפחתת סכום הניכוי מעתודות הביטוח הכלכליות, כאמור. במכתב למנהלי חברות הביטוח שעניינו "עקרונות לחישוב ניכוי בתקופת הפריסה במשטר כושר פירעון כלכלי מבוסס סולבנסי II" נקבעו הוראות בדבר יישום הניכוי בתקופת הפריסה וחישובו, באופן שהניכוי האמור יופחת באופן לינארי עד ליום 31 בדצמבר 2032 ("הניכוי בתקופת הפריסה"), בכפוף להתאמות שנקבעו. ערכו של הניכוי בתקופת הפריסה יהלום את קצב הגידול הצפוי ביחס כושר הפירעון המחושב ללא הקלות בתקופת הפריסה. ראה סעיף 6 להלן

עדכון הוראות שונות בחישוב ההון הנדרש לכושר פירעון, לרבות הקטנת דרישת ההון בגין מניות מוחזקות לזמן ארוך (כהגדרתן בחוזר) ל-22% במקום השיעורים הרגילים, כאשר לגבי מניות המוחזקות כנגד התחייבויות תלויות תשואה ניתן להניח כי עד 75% מהמניות תחשבנה כמניות מוחזקות לזמן ארוך. כן הוגדלה ההתאמה לספיגת הפסדים בשל נכס מס נדחה, מעבר ליתרת העתודה למיסים נדחים הכלולה במאזן הכלכלי, עד ל-5% מההון הנדרש הבסיסי לכושר פירעון בהתקיים תנאים שפורטו.

3. קביעת חובת גילוי לעניין יחס כושר הפירעון הכלכלי הכולל את יישום הוראות המעבר שנקבעו לתקופת הפריסה. בנוסף, הורחב היקף הגילוי בדוח יחס כושר פירעון כלכלי בהתייחס להיבטים של תנועה בעודף ההון, מבחני רגישות, ניהול הון ומגבלות על חלוקת דיבידנד. תוצאות מבחן רגישות של ירידה/עלייה בריבית יפורסמו החל מדוח יחס כושר פירעון כלכלי ליום 31 בדצמבר 2020, פירוט תנועה בעודף ההון ושאר מבחני הרגישות יפורסמו החל מדוח יחס כושר פירעון כלכלי ליום 31 בדצמבר 2021.

4. סף ההון ומדרג התערבות פיקוחי

הוראות משטר כושר פירעון כלכלי מגדירות, בנוסף להון נדרש לכושר פירעון (SCR) גם סף הון, MCR ("סף ההון"), אשר לא יפחת מ-25% מההון הנדרש לכושר פירעון בהתאם להוראות בתקופת הפריסה ולא יעלה על 45% ממנו. כמו כן, נקבע מדרג התערבות פיקוחי, לפיו חברה שלא תעמוד ביחס כושר פירעון נדרש עם יישום הוראות המעבר בתקופת הפריסה או שקיים חשש ממשי לכך שיחס כושר הפירעון שלה יהיה נמוך מהנדרש, תגיש לממונה תוכנית להבטחת עמידתה ביחס כושר פירעון נדרש בתוך 6 חודשים ממועד הגשתה. אם חברת הביטוח לא עמדה בדרישות התוכנית, בהתאם לתנאים המפורטים בהוראות, ישקול הממונה התערבות פיקוחית בהתאם לסמכויותיו. יצויין, שבמידה והממונה הכריז על מצב שלילי חריג בהתקיים אחת מהנסיבות שפורטו במסגרת במשטר יחס כושר פירעון כלכלי, הוא רשאי להאריך את תקופת התיקון לתקופה של עד 7 שנים. בנוסף, חברה שלא תעמוד בסף ההון הנדרש (MCR), או שקיים חשש ממשי לכך שלא תעמוד בסף ההון הנדרש, תגיש לאישור הממונה תוכנית להבטחת עמידתה בסף ההון הנדרש בתוך שלושה חודשים ממועד הגשתה. אם חברת הביטוח לא עמדה בדרישות התוכנית, בהתאם לתנאים המפורטים בהוראות, ינקוט הממונה בצעדי פיקוח בהתאם לסמכויות המוקנות לו בחוק הפיקוח.

5. הרכב ההון הכלכלי המוכר

הוראות משטר כושר פירעון כלכלי קובעות הוראות לעניין הרכב ההון המוכר על בסיס כלכלי, לפיהן ההון העצמי יהיה סך ההון רובד 1 והון רובד 2, כהגדרתם בהוראות, כאשר מכשירי הון משני נחות, הון משני מורכב והון שלישוני אשר הונפקו לפני יום 30 ביוני 2017, יסווגו כהון רובד 2 ויוכרו בהתאם לתנאים בהם הוכרו ערב מועד זה. בנוסף, נקבע שההיקף המקסימלי של הון רובד 2 יעמוד על שיעור של 40% מההון הנדרש לכושר פירעון. בהתייחס לעמידה בסף ההון, נקבע שההיקף המקסימלי של הון רובד 2 יעמוד על שיעור של 20% מסף ההון.

ביאור 16: הון וקרנות (המשך)

ה. ניהול ודרישות הון בחברות ביטוח מאוחדות (המשך)

5. הוראות בתקופת הפריסה

בהוראות משטר כושר פירעון כלכלי נקבעה תקופת פריסה בה תיושמנה ההנחיות הבאות:

א. דרישת ההון בגין תת רכיב סיכון מניות, כהגדרתו בהוראות, תגדל באופן הדרגתי במשך שבע שנים החל מיום התחילה, החל משיעור של 22% ועד לשיעורים של 30%, 39% ו-49% להשקעה במניות תשתיות, סוג 1 וסוג 2, בהתאמה. הגידול ההדרגתי יחול גם על ההתאמה האנטי-מחזורית, כהגדרתה בהוראות.

ב. החל מדוח יחס כושר פירעון ליום 31 בדצמבר 2019, אחת מהחלופות הבאות:

1. ההון הנדרש לכושר פירעון, אשר מחושב בהתאם להוראות הפריסה של תת רכיב סיכון מניות, כמפורט לעיל, יגדל באופן הדרגתי משיעור של 60% מההון הנדרש לכושר פירעון על פי ההוראות, בשיעור של 5% מדי שנה, ועד לעמידה מלאה בחישוב על בסיס נתוני 31 בדצמבר 2024.

2. הגדלת ההון הכלכלי באמצעות ניכוי מעתודות הביטוח של סכום המחושב בהתאם למשטר כושר פירעון כלכלי (להלן – "**הניכוי**"). הניכוי ילך ויקטן בצורה הדרגתית, עד לשנת 2032.

החברה בחרה בחלופה השניה וזאת לאחר שקבלה את אישור הממונה.

ג. לעניין הרכב ההון, נקבע שההיקף המקסימלי של הון רובד 2 בתקופת הפריסה יעמוד על שיעור של 50% מההון הנדרש לכושר פירעון בתקופת הפריסה.

6. דיבידנד

מלבד הדרישות הכלליות וחוק החברות, חלוקת דיבידנד מעודפי ההון בחברת ביטוח כפופה גם לדרישות נזילות, עמידה בכללי תקנות ההשקעה והוראות נוספות שמפרסם הממונה מעת לעת. בחודש אוקטובר 2017 נשלח מהממונה מכתב למנהלי חברות הביטוח, לפיו חברת ביטוח רשאית לחלק דיבידנד אם, לאחר ביצוע החלוקה, למבטח יחס הון עצמי מוכר להון עצמי נדרש (להלן: "**יחס כושר פירעון**") בשיעור של לפחות 100% לפי הוראות משטר כושר פירעון כלכלי, כשהוא מחושב ללא ההוראות בתקופת הפריסה, ובכפוף ליעד יחס כושר פירעון שקבע דירקטוריון החברה.

כמו כן, על חברת הביטוח למסור לממונה בתוך עשרים ימי עסקים ממועד החלוקה תחזית רווח שנתית של החברה לשנתיים העוקבות למועד חלוקת הדיבידנד; תכנית שרות חוב מעודכנת של החברה שאושרה על ידי דירקטוריון החברה, וכן תכנית שרות חוב מעודכנת של חברת האחזקות המחזיקה בחברה שאושרה על ידי דירקטוריון חברת האחזקות; תכנית ניהול הון שאושרה על ידי דירקטוריון החברה; פרוטוקול הדיון בדירקטוריון החברה בו אושרה חלוקת הדיבידנד, בצרוף חומר הרקע לדיון.

בחודש מרס 2020 קבע דירקטוריון החברה יעד הון התחלתי ליחס כושר פירעון, בהתאם למשטר כושר פירעון כלכלי, בשיעור של 108% והוא יתפתח בהדרגה לשיעור של 118% בשנת 2024, תום תקופת הפריסה לפי משטר כושר פירעון כלכלי, ראה 6(ב) לעיל. עוד קבע דירקטוריון החברה שיעד ההון יבחן מעת לעת, בין היתר, בהתאם להתפתחויות עסקיות ורגולטוריות. מובהר בזאת, כי אין בקביעת היעד האמור כדי להבטיח שהחברה תעמוד בו בכל עת ואין בו כדי להוות התחייבות של החברה לחלוקת דיבידנד.

7. סטטוס השליטה בחברת האם ובגופים מוסדיים מהקבוצה.

8. סטטוס השליטה בחברת האם ובגופים מוסדיים מהקבוצה

כלל החזקות התחייבה כלפי הממונה, להשלים את ההון העצמי של החברה על-פי תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (הון עצמי מינימלי הנדרש ממבטח), התשנ"ח- 1998 ("תקנות ההון") עד 50% מההון הנדרש, אם וכאשר ההון העצמי של החברה יהיה שלילי ובגובה סכום ההון השלילי. בהתאם לנוסח ההתחייבות, היא תקפה כל עוד כלל החזקות תהיה בעלת השליטה (כהגדרתה בחוק הפיקוח) בחברה.

על פי דרישת הממונה, כלל החזקות התחייבה להשלים בכל עת את ההון העצמי של כלל פנסיה וגמל, חברה בת של החברה, לסכום הקבוע בתקנות מס הכנסה (כללים לאישור ולניהול קופות גמל), התשכ"ד-1964. בהתאם לנוסח ההתחייבות, היא תקפה כל עוד כלל החזקות שולטת, במישרין או בעקיפין, בכלל פנסיה וגמל. לעניין דרישות ההון, ראה סעיף ו' להלן.

ביאור 16: הון וקרנות (המשך)

ה. ניהול ודרישות הון בחברות ביטוח מאוחדות (המשך)

8. סטטוס השליטה בחברת האם ובגופים מוסדיים מהקבוצה (המשך)

לאור סטטוס השליטה בחברה כאמור לעיל, קיימת אי בהירות ביחס לתוקפן של התחייבויות להשלמת הון שניתנו בעבר על ידי כלל החזקות.

ביום 8 בדצמבר 2019 נתקבל אצל החברה מכתב מאת הממונה ("מכתב הממונה"), לפיו, בין היתר, הודיע הממונה כי לאור השינויים שחלו בשיעורי ההחזקה של אי די בי פתוח בכלל החזקות, לפי עמדת הרשות, נכון למועד זה, אין גורם המחזיק, במישרין או בעקיפין, באמצעי שליטה בחברה באופן המקים חובה לקבל היתר שליטה בחברה בהתאם לסעיף 32(ב) לחוק הביטוח ולפיכך על כלל החזקות לקבל מאת הממונה היתר שליטה בחברה. בהמשך נשלחו על ידי הממונה מכתבים נוספים המסדירים את ההסדרים אשר חלים על הפעלת אמצעי השליטה על ידי כלל החזקות. כלל החזקות מנהלת דיונים עם הממונה בקשר עם האמור. נכון למועד הדוח כלל החזקות הינה חברה ללא גרעין שליטה.

לאור סטטוס השליטה בחברה כאמור לעיל, קיימת אי בהירות ביחס לתוקפן של התחייבויות להשלמת הון שניתנו בעבר על ידי החברה.

לפרטים בדבר ההחזקה והשליטה בחברה, ולפרטים בדבר ביטול היתר השליטה ראה ביאור 1.

9. החברה התחייבה להשלים את ההון העצמי הנדרש מכלל ביטוח אשראי על-פי תקנות ההון עד 50% מההון הנדרש על פי תקנות ההון, אם וכאשר ההון העצמי של כלל ביטוח אשראי יהיה שלילי. בהתאם לנוסחה, ההתחייבות תקפה כל עוד החברה תהיה בעלת השליטה (כהגדרתה בחוק הפיקוח) בכלל ביטוח אשראי. לעניין זה ראה סעיף ה(8) לעיל. התחייבות זו ניתנה בהתאם לדרישה בהיתר השליטה בכלל ביטוח אשראי, לפיה החברה תדאג להשלמת ההון העצמי הנדרש מכלל ביטוח אשראי על פי תקנות ההון או כל תקנה אחרת שתבוא במקומן בעתיד.

ו. דרישות הון בחברות המנהלות קרנות פנסיה וקופות גמל

תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל)(הון עצמי מזערי הנדרש מחברה מנהלת של קופת גמל או קרן פנסיה), התשע"ב-2012 ותקנות מס הכנסה (כללים לאישור ולניהול קופות גמל)(תיקון מס' 2), התשע"ב-2012 קובעות דרישות הון מחברה מנהלת בהתאם להיקף הנכסים המנוהלים ולהוצאות השנתיות, אך לא פחות מהון התחלתי בסך 10 מיליוני ש"ח וכן קובעות דרישות נזילות.

חברה מנהלת תהיה רשאית לחלק דיבידנד רק אם הונה העצמי הוא לפחות בגובה ההון העצמי הנדרש ממנה לפי תקנות אלה. כמו כן, תידרש חברה מנהלת להעמיד הון נוסף בגין חברות מנהלות נשלטות.

נכון לתום תקופת הדיווח, לחברות המנהלות שבשליטת החברה קיים עודף הון וכן עומדות בדרישות הנזילות ביחס להון המינימלי הנדרש על פי תקנות ההון לחברות מנהלות.

ביאור 17: התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה [1]

	ליום 31 בדצמבר					
	ברוטו		ביטוח משנה		שייר	
אלפי ש"ח	2020	2019	2020	2019	2020	2019
ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח						
חוזי ביטוח	**19,447,944**	19,611,530*)	**(14,681)**	(16,478)	**19,433,263**	19,595,052*)
חוזי השקעה	**2,374,760**	2,396,604	**-**	-	**2,374,760**	2,396,604
	21,822,704	22,008,134	**(14,681)**	(16,478)	**21,808,023**	21,991,656
בניכוי סכומים המופקדים בחברה מאוחדת במסגרת תוכנית הטבה מוגדרת לעובדי הקבוצה [1]	**(992)**	(2,034)	**-**	-	**(992)**	(2,034)
סך הכל חיסכון ארוך טווח	**21,821,712**	22,006,100	**(14,681)**	(16,478)	**21,807,031**	21,989,622
חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח בריאות (ביאור 21)	**2,783,448**	3,045,582	**(441,750)**	(589,666)	**2,341,698**	2,455,916
חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (ביאור 19)	**6,473,735**	6,393,228	**(2,921,906)**	(2,727,888)	**3,551,829**	3,665,340
סך הכל התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה	**31,078,895**	31,444,910*)	**(3,378,337)**	(3,334,032)	**27,700,558**	28,110,878*)

*) יישום למפרע, ראה ביאור 3(יט)(2).

ביאור 18: התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה [1]

	ליום 31 בדצמבר					
	ברוטו		ביטוח משנה		שייר	
אלפי ש"ח	2020	2019	2020	2019	2020	2019
ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח						
חוזי ביטוח	**72,374,157**	67,924,289	**(236,744)**	(203,647)	**72,137,413**	67,720,642
חוזי השקעה	**3,940,237**	2,828,148	**-**	-	**3,940,237**	2,828,148
	76,314,394	70,752,437	**(236,744)**	(203,647)	**76,077,650**	70,548,790
בניכוי סכומים המופקדים בחברה מאוחדת במסגרת תוכנית הטבה מוגדרת לעובדי הקבוצה [1]	**(11,723)**	(9,824)	**-**	-	**(11,723)**	(9,824)
סך הכל חיסכון ארוך טווח	**76,302,671**	70,742,613	**(236,744)**	(203,647)	**76,065,927**	70,538,966
חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח בריאות (ביאור 21)	**995,436**	1,097,913	**(14,248)**	(14,131)	**981,188**	1,083,782
סך הכל התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה	**77,298,107**	71,840,526	**(250,992)**	(217,778)	**77,047,115**	71,622,748

1) בחוזי ביטוח תלויי תשואה, תגמולי הביטוח שלהם זכאי המוטב תלויים או צמודים לתשואה שמניבות השקעות מסוימות של הקבוצה בניכוי דמי ניהול. חוזים אלה כוללים, בין היתר, תוכניות ביטוח המזכות/המחייבות את המבוטח בבונוס/מאלוס לפי תוצאות ההשקעות של תיק הפוליסות המשתתפות ברווחי השקעה של הקבוצה. בחוזי ביטוח שאינם תלויי תשואה תגמולי הביטוח שלהם זכאי המבוטח אינם תלויים ברווח או ההפסד מההשקעות שביצעה הקבוצה.

ההבחנה בין חוזים תלויי תשואה לבין חוזים שאינם תלויי תשואה נעשית ברמת הכיסוי הבודד, כך שישנן פוליסות ביטוח עם מספר כיסויים אשר חלקם תלויי תשואה וחלקם אינם תלויי תשואה.

ביאור 19: התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי

א. התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי לפי סוגים

	ליום 31 בדצמבר					
	ברוטו		ביטוח משנה		שייר	
אלפי ש"ח	2020	2019	2020	2019	2020	2019
ענפי רכב חובה וחבויות						
הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה	**460,462**	371,539	**216,629**	191,996	**243,833**	179,543
תביעות תלויות והפרשה לפרמיה בחסר	**4,528,965**	4,463,723	**1,876,860**	1,712,954	**2,652,105**	2,750,769
סך ענפי רכב חובה וחבויות	**4,989,427**	4,835,262	**2,093,489**	1,904,950	**2,895,938**	2,930,312
מתוך זה סך ההתחייבויות בגין ענף רכב	**2,433,094**	2,286,995	**1,014,270**	836,177	**1,418,824**	1,450,818
ענפי רכוש ואחרים						
הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה	**700,183**	668,122	**378,367**	347,946	**321,816**	320,176
הפרשה לפרמיה בחסר	**-**	10,591	**-**	-	**-**	10,591
תביעות תלויות	**784,125**	879,253	**450,050**	474,992	**334,075**	404,261
סך ענפי רכוש ואחרים	**1,484,308**	1,557,966	**828,417**	822,938	**655,891**	735,028
סך הכל התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזרי ביטוח כללי	**6,473,735**	6,393,228	**2,921,906**	2,727,888	**3,551,829**	3,665,340
הוצאות רכישה נדחות						
ענפי רכב חובה וחבויות	**85,625**	79,644	**32,637**	34,523	**52,988**	45,121
ענפי רכוש ואחרים	**152,933**	155,606	**59,052**	55,274	**93,881**	100,332
סך הכל הוצאות רכישה נדחות	**238,558**	235,250	**91,689**	89,797	**146,869**	145,453
התחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי בניכוי הוצאות רכישה נדחות						
ענפי רכב חובה וחבויות (ראה ג1 להלן)	**4,903,802**	4,755,618	**2,060,852**	1,870,427	**2,842,950**	2,885,191
ענפי רכוש ואחרים (ראה ג2 להלן)	**1,331,375**	1,402,360	**769,365**	767,664	**562,010**	634,696
סך הכל התחייבויות בחוזי ביטוח כללי בניכוי הוצאות רכישה נדחות	**6,235,177**	6,157,978	**2,830,217**	2,638,091	**3,404,960**	3,519,887

ב. התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי לפי שיטות חישובן

	ליום 31 בדצמבר					
	ברוטו		ביטוח משנה		שייר	
באלפי ש"ח	2020	2019	2020	2019	2020	2019
הערכות אקטואריות						
גברת גלית רובשטיין (מר דיוויד אינגלמייר אשתקד)[1]	**5,228,575**	5,259,652	**2,285,300**	2,136,351	**2,943,275**	3,123,301
הפרשות על בסיס הערכות אחרות						
הערכת מחלקת תביעות בגין התביעות התלויות הידועות	**23,602**	28,059	**13,681**	16,980	**9,921**	11,079
תוספת לתביעות התלויות בגין תביעות שאירעו אך טרם דווחו (IBNR)	**20,478**	19,521	**14,440**	13,177	**6,038**	6,344
הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה	**1,160,645**	1,039,661	**594,996**	539,941	**565,649**	499,720
הערכות אחרות	**519**	385	**-**	-	**519**	385
עודף הכנסות על הוצאות (צבירה) בגין ביטוח סיכוני סחר חוץ	**39,916**	45,950	**13,489**	21,439	**26,427**	24,511
סך כל ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי בישראל	**6,473,735**	6,393,228	**2,921,906**	2,727,888	**3,551,829**	3,665,340

1. ראה הצהרות האקטואר הממונה בביטוח כללי בישראל, המצורפות בנספח לדוחות הכספיים. לא קיימת תוספת/גריעה בין הערכות האקטוארית לבין הסכום שנכלל בדוחות הכספיים.

ביאור 19: התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג. תנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי, בניכוי הוצאות רכישה נדחות

1. ענפי רכב חובה וחבויות

	ליום 31 בדצמבר					
	ברוטו		ביטוח משנה		שייר	
אלפי ש"ח	2020	2019	2020	2019	2020	2019
יתרה לתחילת השנה	**4,755,618**	4,534,276	**1,870,427**	1,417,450	**2,885,191**	3,116,826
עלות התביעות המצטברת בגין שנת חיתום	**889,463**	714,338	**428,832**	371,040	**460,631**	343,298
שינוי ביתרות לתחילת שנה כתוצאה מהצמדה למדד ורווח השקעתי לפי הנחת ההיוון הגלומה בהתחייבויות	**30,657**	67,072	**12,352**	21,727	**18,305**	45,345
השפעת הפרשה בגין וינוגרד*)	**(63,923)**	(164,907)	**(19,055)**	(42,447)	**(44,868)**	(122,460)
יתרת השינוי באומדן עלות התביעות המצטברת בגין שנות חיתום קודמות **)	**10,754**	333,026	**(34,167)**	236,595	**44,921**	96,431
סך השינוי בעלות התביעות המצטברת	**866,951**	949,529	**387,962**	586,915	**478,989**	362,614
תשלומים לישוב תביעות במהלך השנה:						
בגין שנת חיתום שוטפת	**(4,003)**	(5,043)	**(764)**	(2,475)	**(3,239)**	(2,568)
בגין שנות חיתום קודמות	**(714,764)**	(723,144)	**(196,773)**	(131,463)	**(517,991)**	(591,681)
סך תשלומים	**(718,767)**	(728,187)	**(197,537)**	(133,938)	**(521,230)**	(594,249)
יתרה לסוף השנה	**4,903,802**	4,755,618	**2,060,852**	1,870,427	**2,842,950**	2,885,191

*) לפרטים נוספים ראה ביאור 35(ה)(ה2)(4)(ו).

**) שינוי באומדן עלות התביעות המצטברות בגין שנות חיתום קודמות נובע בין היתר מהרעה בהתפתחות התביעות בענפים חבות מעבידים וצד ג' ובנוסף מתוספת בגין נוהג מיטבי בשל שינוי אומדן ריבית ההיוון והתאמת מרווחי השמרנות לנוהג המיטבי.

1. יתרות הפתיחה והסגירה כוללות: תביעות תלויות, הפרשה לפרמיה בחסר, צבירה (יתרות פתיחה בלבד), פרמיה שטרם הורווחה ובניכוי הוצאות רכישה נדחות.
2. עלות התביעות המצטברת (Ultimate) הינה: יתרת תביעות תלויות (ללא צבירה), הפרשה לפרמיה בחסר, פרמיה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות בתוספת סך תשלומי התביעות כולל הוצאות ישירות ועקיפות לישוב תביעות.
3. התשלומים כוללים הוצאות עקיפות לישוב תביעות (הנהלה וכלליות הנרשמות בתביעות) בייחוס לשנות החיתום.

2. ענפי רכוש ואחרים

	ליום 31 בדצמבר					
	ברוטו		ביטוח משנה		שייר	
אלפי ש"ח	2020	2019	2020	2019	2020	2019
יתרה לתחילת השנה	**1,402,360**	1,335,168	**767,664**	596,490	**634,696**	738,678
עלות התביעות המצטברת בגין אירועים	**791,077**	862,712	**397,597**	322,606	**393,480**	540,106
שינוי בעלות התביעות המצטברות בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח	**(65,356)**	70,740	**(37,028)**	61,783	**(28,328)**	8,957
סך השינוי בעלות התביעות המצטברת	**725,721**	933,452	**360,569**	384,389	**365,152**	549,063
תשלומים לישוב תביעות במהלך השנה:						
בגין אירועים של שנת הדוח	**(471,199)**	(498,147)	**(204,274)**	(116,012)	**(266,925)**	(382,135)
בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח	**(349,085)**	(399,711)	**(180,874)**	(175,069)	**(168,211)**	(224,642)
סך תשלומים	**(820,284)**	(897,858)	**(385,148)**	(291,081)	**(435,136)**	(606,777)
שינוי בהפרשה לפרמיה שטרם הורווחה, נטו מהוצאות רכישה נדחות	**34,170**	21,006	**26,280**	77,866	**7,890**	(56,860)
השפעת שינויים בשער החליפין בגין פעילות						
שינוי בהפרשה לפרמיה בחסר	**(10,592)**	10,592	**-**	-	**(10,592)**	10,592
יתרה לסוף השנה	**1,331,375**	1,402,360	**769,365**	767,664	**562,010**	634,696

1. יתרות הפתיחה והסגירה כוללות: תביעות תלויות בתוספת הפרשה לפרמיה בחסר, פרמיה שטרם הורווחה ובניכוי הוצאות רכישה נדחות.
2. עלות התביעות המצטברת בגין אירועים בשנת הדוח כוללת את יתרת תביעות תלויות לסוף שנת הדוח בתוספת סך תשלומי התביעות בתקופת הדוח לרבות הוצאות ישירות ועקיפות לישוב תביעות.
3. תשלומים לישוב תביעות במהלך השנה כוללים תשלומים בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח ובתוספת השינוי ביתרת תביעות תלויות בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח.
4. התשלומים ליישוב תביעות כוללים הוצאות ישירות ועקיפות ליישובן (הנהלה וכלליות הנרשמות בתביעות) בייחוס לשנות הנזק.

ביאור 19: התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ד1. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות ונכסים מגבים, ברוטו, בענפים רכב חובה וחבויות בישראל

	ליום 31 בדצמבר 2020									
	שנת חיתום									
באלפי שקלים מותאמים למדד נובמבר, 2020[1]	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	סך הכל
תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה											
לאחר שנה ראשונה	21,176	5,269	4,374	4,308	2,206	3,675	5,920	4,967	5,013	4,003	
לאחר שנתיים	74,693	53,092	44,311	41,485	33,710	37,724	41,429	44,130	36,179		
לאחר שלוש שנים	169,520	155,886	139,339	132,615	118,231	123,083	126,844	116,192			
לאחר ארבע שנים	293,186	272,241	268,654	238,566	216,422	215,287	221,530				
לאחר חמש שנים	415,640	411,067	386,185	342,905	293,003	285,102					
לאחר שש שנים	526,596	559,601	517,818	425,502	353,841						
לאחר שבע שנים	652,055	672,351	610,941	516,766							
לאחר שמונה שנים	954,478	758,577	674,106								
לאחר תשע שנים	996,104	838,418									
לאחר עשר שנים	1,043,776										
אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים לרבות צבירה) בסוף השנה											
לאחר שנה ראשונה [2]	907,259	946,348	882,013	782,423	667,970	645,894	639,586	675,963	710,098	889,465	
לאחר שנתיים	922,659	1,022,746	866,753	808,585	676,713	633,437	662,333	703,970	721,198		
לאחר שלוש שנים	990,233	1,034,495	863,231	799,006	642,612	655,602	703,919	756,013			
לאחר ארבע שנים	979,270	957,394	828,206	794,548	670,504	686,323	747,203				
לאחר חמש שנים	983,493	1,006,094	885,558	820,898	675,995	687,516					
לאחר שש שנים	1,077,121	1,083,758	904,584	1,002,651	645,143						
לאחר שבע שנים	1,203,972	1,074,122	906,039	1,067,744							
לאחר שמונה שנים	1,210,642	1,065,231	926,429								
לאחר תשע שנים	1,197,574	1,055,328									
לאחר עשר שנים	1,169,786										
עודף (חוסר) ביחס לשנה הראשונה שלא כוללת צבירה [3]	(190,516)	(97,934)	(98,223)	(268,738)	31,570	(41,622)	(107,617)	(80,050)	(11,100)	-	(864,230)
שיעור סטייה ביחס לשנה הראשונה שלא כוללת צבירה, באחוזים	(19.45)%	(10.23)%	(11.86)%	(33.63)%	4.67%	(6.44)%	(16.83)%	(11.84)%	(1.56)%		(12.50)%
עלות תביעות מצטברות, ליום 31 בדצמבר 2020	1,169,786	1,055,328	926,429	1,067,744	645,143	687,516	747,203	756,013	721,198	889,465	8,665,825
תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2020	1,043,776	838,418	674,106	516,766	353,841	285,102	221,530	116,192	36,179	4,003	4,089,913
סך ההתחייבויות ליום 31 בדצמבר	126,010	216,910	252,323	550,978	291,302	402,414	525,673	639,821	685,019	885,462	4,575,912
תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת חיתום 2010											327,890
סך הכל התחייבות ברוטו בגין חוזי ביטוח בענפי רכב חובה וחבויות בישראל בניכוי הוצאות רכישה נדחות 2020											4,903,802

1) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה (הנובעים מפעילות בישראל), או בערכים משוערכים לפי שער חליפין לתאריך הדוח הכספי (הנובעים מחברות מאוחדות בחו"ל), על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.
2) אומדן התביעות המצטברות בסוף השנה הראשונה כולל את העתודה לפרמיה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות.
3) הפער בין הערכת התביעות המצטברות בשנה הראשונה שלא כוללת את הצבירה להערכת התביעות המצטברות נכון לתאריך הדוח.

הערה: רמת המובהקות של המודלים האקטואריים גדולה יותר כאשר בוחנים את התפתחות התביעות ברמת סך שנות החיתום. לכן נכון יותר לבחון את התפתחות הערכות החברה ברמת סך שנות החיתום ולא לכל שנת חיתום בנפרד.

ביאור 19: התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ד2. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות, בשייר עצמי, בענף רכב חובה וחבויות בישראל

באלפי שקלים מותאמים למדד נובמבר, 2020[1]	ליום 31 בדצמבר 2020										
	שנת חיתום										
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	סך הכל
תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה											
לאחר שנה ראשונה	6,921	5,185	4,363	4,308	2,201	3,673	5,011	2,984	2,553	3,239	
לאחר שנתיים	58,263	49,145	43,485	37,440	33,128	37,289	28,802	23,351	19,516		
לאחר שלוש שנים	149,787	142,704	131,231	122,641	113,247	120,670	80,825	56,989			
לאחר ארבע שנים	267,409	246,539	253,437	226,741	210,249	205,193	140,431				
לאחר חמש שנים	384,375	353,871	361,416	323,893	285,166	272,862					
לאחר שש שנים	486,614	489,518	465,075	401,460	343,751						
לאחר שבע שנים	600,404	588,486	535,069	455,066							
לאחר שמונה שנים	660,536	656,819	591,512								
לאחר תשע שנים	699,922	722,560									
לאחר עשר שנים	734,688										
אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים לרבות צבירה) בסוף השנה											
לאחר שנה ראשונה [2]	761,207	802,356	754,316	676,891	583,364	582,749	367,001	342,719	341,261	460,633	
לאחר שנתיים	765,146	799,734	746,776	667,404	589,279	543,363	394,769	346,306	329,352		
לאחר שלוש שנים	792,382	808,986	751,738	662,691	557,607	563,989	418,018	352,898			
לאחר ארבע שנים	781,292	783,400	715,496	657,051	572,609	591,445	432,713				
לאחר חמש שנים	785,173	780,450	778,522	671,105	583,400	604,120					
לאחר שש שנים	801,436	866,581	768,971	673,942	582,950						
לאחר שבע שנים	847,453	872,083	764,948	703,031							
לאחר שמונה שנים	847,860	870,433	779,232								
לאחר תשע שנים	837,255	869,554									
לאחר עשר שנים	827,218										
עודף (חוסר) ביחס לשנה הראשונה שלא כוללת צבירה [3]	(45,926)	(86,154)	(63,736)	(40,340)	6,329	(21,371)	(65,712)	(10,179)	11,909		(315,180)
שיעור סטייה ביחס לשנה הראשונה שלא כוללת צבירה, באחוזים	(5.88)%	(11.00)%	(8.91)%	(6.09)%	1.07%	(3.67)%	(17.91)%	(2.97)%	3.49%		(6.10)%
עלות תביעות מצטברות, ליום 31 בדצמבר 2020	827,218	869,554	779,232	703,031	582,950	604,120	432,713	352,898	329,352	460,633	5,941,701
תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2020	734,688	722,560	591,512	455,066	343,751	272,862	140,431	56,989	19,516	3,239	3,340,614
יתרת התביעות התלויות	92,530	146,994	187,720	247,965	239,199	331,258	292,282	295,909	309,836	457,394	2,601,087
תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת חיתום 2010											241,863
סך הכל התחייבות בשייר עצמי בגין חוזי ביטוח בענפי רכב חובה וחבויות בניכוי הוצאות רכישה נדחות 2020											2,842,950

1) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה (הנובעים מפעילות בישראל), או בערכים משוערכים לפי שער חליפין לתאריך הדוח הכספי (הנובעים מחברות מאוחדות בחו"ל), על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.
2) אומדן התביעות המצטברות בסוף השנה הראשונה כולל את העתודה לפרמיה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות.
3) הפער בין הערכת התביעות המצטברות בשנה הראשונה שלא כוללת את הצבירה להערכת התביעות המצטברות נכון לתאריך הדוח.

הערה: רמת המובהקות של המודלים האקטואריים גדולה יותר כאשר בוחנים את התפתחות התביעות ברמת סך שנות החיתום. לכן נכון יותר לבחון את התפתחות הערכות החברה ברמת סך שנות החיתום ולא לכל שנת חיתום בנפרד.

ביאור 19: התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ד3. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות, ברוטו, בענף רכב חובה

	ליום 31 בדצמבר 2020									
	שנת חיתום									
באלפי שקלים מותאמים למדד נובמבר, 2020 [1]	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	סך הכל
תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה											
לאחר שנה ראשונה	3,757	2,892	3,270	1,665	1,473	1,506	1,914	2,760	3,605	1,514	
לאחר שנתיים	39,745	34,827	33,662	25,068	23,951	24,733	27,411	25,062	24,300		
לאחר שלוש שנים	109,153	107,758	92,288	85,480	85,149	84,874	97,761	80,714			
לאחר ארבע שנים	189,518	173,684	180,518	160,620	155,363	145,597	169,137				
לאחר חמש שנים	260,156	240,833	254,128	232,290	208,039	187,783					
לאחר שש שנים	327,702	339,329	321,569	289,768	247,516						
לאחר שבע שנים	409,015	412,223	368,386	319,525							
לאחר שמונה שנים	444,609	469,282	395,641								
לאחר תשע שנים	469,713	494,648									
לאחר עשר שנים	491,090										
אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים לרבות צבירה) בסוף השנה											
לאחר שנה ראשונה [2]	522,494	529,236	517,537	475,766	400,390	402,441	388,990	396,922	441,166	498,210	
לאחר שנתיים	527,797	530,331	508,563	479,699	404,172	372,987	395,887	409,958	422,324		
לאחר שלוש שנים	539,665	543,053	516,596	462,285	396,174	383,863	442,619	446,369			
לאחר ארבע שנים	509,138	509,922	482,797	460,793	426,963	399,412	470,159				
לאחר חמש שנים	504,036	494,739	532,695	466,511	435,715	396,977					
לאחר שש שנים	513,926	573,307	512,736	464,079	425,299						
לאחר שבע שנים	548,525	561,582	488,024	473,554							
לאחר שמונה שנים	542,688	555,261	491,810								
לאחר תשע שנים	532,999	552,067									
לאחר עשר שנים	528,998										
עודף (חוסר) ביחס לשנה הראשונה שלא כוללת צבירה [3]	(19,860)	(42,145)	(9,013)	(11,269)	(21,127)	5,464	(81,169)	(49,447)	18,842		(209,724)
שיעור סטייה ביחס לשנה הראשונה שלא כוללת צבירה, באחוזים	(3.90)%	(8.26)%	(1.87)%	(2.44)%	(5.23)%	1.36%	(20.87)%	(12.46)%	4.27%		(5.25)%
עלות תביעות מצטברות, ליום 31 בדצמבר 2020	528,998	552,067	491,810	473,554	425,299	396,977	470,159	446,369	422,324	498,210	4,705,767
תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2020	491,090	494,648	395,641	319,525	247,516	187,783	169,137	80,714	24,300	1,514	2,411,868
סך ההתחייבויות ליום 31 בדצמבר 2020	37,908	57,419	96,169	154,029	177,783	209,194	301,022	365,655	398,024	496,696	2,293,899
תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת חיתום 2010											104,393
סך הכל התחייבות ברוטו בגין חוזי ביטוח בענפי רכב חובה, בניכוי הוצאות רכישה נדחות ליום 31 בדצמבר, 2020											2,398,292

1) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.
2) אומדן התביעות המצטברות בסוף השנה הראשונה כולל את העתודה לפרמיה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות.
3) הפער בין הערכת התביעות המצטברות בשנה הראשונה שלא כוללת את הצבירה להערכת התביעות המצטברות נכון לתאריך הדוח.

הערה: רמת המובהקות של המודלים האקטואריים גדולה יותר כאשר בוחנים את התפתחות התביעות ברמת סך שנות החיתום. לכן נכון יותר לבחון את התפתחות הערכות החברה ברמת סך שנות החיתום ולא לכל שנת חיתום בנפרד.

ביאור 19: התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ד4. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות, בשייר עצמי, בענף רכב חובה

	ליום 31 בדצמבר 2020										
	שנת חיתום										
באלפי שקלים מותאמים למדד נובמבר, 2020[1]	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	סך הכל
תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה											
לאחר שנה ראשונה	3,757	2,892	3,270	1,665	1,473	1,506	1,016	1,108	1,242	893	
לאחר שנתיים	39,745	34,827	33,662	25,068	23,951	24,733	14,933	9,751	8,629		
לאחר שלוש שנים	109,153	107,758	92,288	85,480	85,149	84,874	52,113	30,349			
לאחר ארבע שנים	189,518	173,684	177,111	160,620	154,444	145,597	89,584				
לאחר חמש שנים	260,156	240,833	249,124	232,290	207,120	187,783					
לאחר שש שנים	326,756	337,850	314,722	289,593	244,642						
לאחר שבע שנים	406,950	399,780	361,471	319,348							
לאחר שמונה שנים	439,382	448,471	387,345								
לאחר תשע שנים	461,005	473,755									
לאחר עשר שנים	476,192										
אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים לרבות צבירה) בסוף השנה											
לאחר שנה ראשונה [2]	511,780	516,895	504,575	463,865	391,850	393,934	198,679	162,480	155,241	262,689	
לאחר שנתיים	509,885	509,855	495,303	460,058	393,438	361,817	207,944	147,938	132,463		
לאחר שלוש שנים	522,083	522,560	505,686	450,744	368,158	365,115	229,245	155,806			
לאחר ארבע שנים	500,230	499,893	470,891	447,756	386,048	382,616	238,750				
לאחר חמש שנים	495,122	483,381	518,241	460,078	393,061	384,067					
לאחר שש שנים	493,165	543,161	496,885	459,324	389,089						
לאחר שבע שנים	527,402	530,901	474,636	469,736							
לאחר שמונה שנים	523,895	526,486	478,734								
לאחר תשע שנים	515,408	519,544									
לאחר עשר שנים	507,364										
עודף (חוסר) ביחס לשנה הראשונה שלא כוללת צבירה [3]	(7,134)	(19,651)	(7,843)	(18,992)	4,349	9,867	(40,071)	6,674	22,778		(50,023)
שיעור סטייה ביחס לשנה הראשונה שלא כוללת צבירה, באחוזים	(1.43)%	(3.93)%	(1.67)%	(4.21)%	1.11%	2.50%	(20.17)%	4.11%	14.67%		(1.55)%
עלות תביעות מצטברות, ליום 31 בדצמבר 2020	507,364	519,544	478,734	469,736	389,089	384,067	238,750	155,806	132,463	262,689	3,538,242
תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2020	476,192	473,755	387,345	319,348	244,642	187,783	89,584	30,349	8,629	893	2,218,520
סך ההתחייבויות ליום 31 בדצמבר 2020	31,172	45,789	91,389	150,388	144,447	196,284	149,166	125,457	123,834	261,796	1,319,722
תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת חיתום 2010											84,717
סך הכל התחייבות ברוטו בגין חוזי ביטוח בענפי רכב חובה, בניכוי הוצאות רכישה נדחות ליום 31 בדצמבר, 2020											1,404,439

1) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.
2) אומדן התביעות המצטברות בסוף השנה הראשונה כולל את העתודה לפרמיה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות.
3) הפער בין הערכת התביעות המצטברות בשנה הראשונה שלא כוללת את הצבירה להערכת התביעות המצטברות נכון לתאריך הדוח.

הערה: רמת המובהקות של המודלים האקטואריים גדולה יותר כאשר בוחנים את התפתחות התביעות ברמת סך שנות החיתום. לכן נכון יותר לבחון את התפתחות הערכות החברה ברמת סך שנות החיתום ולא לכל שנת חיתום בנפרד.

ביאור 19: התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ד5. הרכב רווח (הפסד) כולל בענף ביטוח רכב חובה (באלפי ש"ח)

שנת הדיווח	ברוטו		בשייר	
	רווח (הפסד) כולל בגין שנת חיתום שוטפת	רווח (הפסד) כולל בגין שנות חיתום קודמות	רווח (הפסד) כולל בגין שנת חיתום שוטפת	רווח (הפסד) כולל בגין שנות חיתום קודמות
2020	**(58,932)**	**2,987**	**(10,787)**	**44,523**
2019	(67,336)	52,188	(6,820)	96,613
2018	(10,753)	19,455	7,280	27,952

ד6. נתונים בדבר שנות חיתום 2014-2020 בענף רכב חובה (באלפי ש"ח)

שנת החיתום	שנות חיתום						
	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
פרמיות ברוטו (כולל דמים)	**537,063**	460,286	465,004	477,213	443,287	450,849	541,154
רווח (הפסד) כולל בשייר לשנת חיתום מצטבר עד לתאריך הדוח	**(10,787)**	12,474	20,060	2,454	6,143	12,448	16,778
השפעת הכנסות מהשקעות על הרווח המצטבר לשנת חיתום	**323**	5,627	13,998	19,080	45,597	48,780	57,981

ד7. הרכב הרווח(הפסד)כולל בשייר בענף ביטוח סיכוני סחר חוץ (באלפי ש"ח)

שנת הדיווח	רווח (הפסד) כולל בגין השנים הפתוחות	רווח (הפסד) כולל בגין שנת החיתום שהשתחררה בשנת הדוח	התאמות בגין שנות החיתום שהשתחררו בשנים קודמות	פעילות שלא נכללת בחישוב העתודות	סך הכל רווח כולל שדווח
2020	**-**	**8,394**	**(499)**	**(302)**	**7,593**
2019	-	8,396	101	(963)	7,534
2018	-	9,862	(230)	(471)	9,161

ד8. הרכב רווח (הפסד) כולל בענפי ביטוח חבויות אחרות (באלפי ש"ח)

שנת הדיווח	ברוטו		בשייר	
	רווח (הפסד) כולל בגין שנת חיתום שוטפת	רווח (הפסד) כולל בגין שנות חיתום קודמות	רווח (הפסד) כולל בגין שנת חיתום שוטפת	רווח (הפסד) כולל בגין שנות חיתום קודמות
2020	**(110,535)**	**72,564**	**(77,241)**	**(36,915)**
2019	(60,340)	(125,380)	(59,690)	29,243
2018	(62,058)	(19,028)	(53,597)	(34,549)

ד9. נתונים בדבר שנות חיתום 2014-2020 בענף ביטוח חבויות אחרות

שנת החיתום	שנות חיתום						
	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
פרמיות ברוטו (כולל דמים)	**394,009**	333,856	334,699	308,838	310,593	308,960	377,840
רווח (הפסד) כולל בשייר לשנת חיתום מצטבר עד לתאריך הדוח	**(77,241)**	(68,581)	(57,367)	(53,263)	(70,432)	(43,191)	(64,107)
השפעת הכנסות מהשקעות על הרווח המצטבר לשנת חיתום	**(12,591)**	5,430	13,580	18,302	24,310	25,414	27,011

ביאור 19: התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ה1. בדיקת התפתחות הערכת התביעות התלויות ברוטו בענפי רכוש ואחרים

באלפי שקלים מותאמים למדד נובמבר, 2020[1]	ליום 31 בדצמבר 2020										
	שנת נזק										
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	סך הכל
תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה											
לאחר שנה ראשונה	774,157	683,533	846,550	562,502	600,427	478,237	501,576	445,347	459,654	434,027	
לאחר שנתיים	1,255,564	983,161	1,258,404	670,527	1,034,000	804,965	819,189	747,819	735,539		
לאחר שלוש שנים	1,322,737	1,030,963	1,296,977	731,987	1,092,051	876,418	863,128	809,972			
לאחר ארבע שנים	1,347,930	1,073,614	1,336,139	768,880	1,130,543	904,961	871,174				
לאחר חמש שנים	1,362,078	1,073,614	1,361,836	785,509	1,146,228	910,848					
לאחר שש שנים	1,378,337	1,085,913	1,385,242	801,427	1,152,499						
לאחר שבע שנים	1,387,392	1,097,207	1,392,413	810,275							
לאחר שמונה שנים	1,393,461	1,103,508	1,395,071								
לאחר תשע שנים	1,396,530	1,106,833									
לאחר עשר שנים	1,401,472										
תביעות מצטברות (כולל תשלומים)											
לאחר שנה ראשונה	1,414,878	1,160,035	1,396,946	962,917	1,156,743	871,429	930,604	799,436	822,046	748,978	
לאחר שנתיים	1,443,659	1,146,910	1,469,564	834,377	1,215,942	951,060	934,132	937,592	865,577		
לאחר שלוש שנים	1,416,529	1,154,596	1,445,866	844,652	1,211,069	971,236	919,665	923,061			
לאחר ארבע שנים	1,429,341	1,151,168	1,423,766	829,653	1,211,670	949,642	894,716				
לאחר חמש שנים	1,417,099	1,128,343	1,432,364	825,594	1,214,552	944,322					
לאחר שש שנים	1,413,246	1,129,407	1,432,902	836,527	1,212,983						
לאחר שבע שנים	1,420,473	1,123,836	1,421,611	827,609							
לאחר שמונה שנים	1,409,860	1,125,114	1,414,425								
לאחר תשע שנים	1,411,483	1,122,790									
לאחר עשר שנים	1,411,062										
אומדן עלות תביעות מצטברות ליום 31 בדצמבר, 2020	1,411,062	1,122,790	1,414,425	827,609	1,212,983	944,322	894,716	923,061	865,577	748,978	10,365,522
תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2020	1,401,472	1,106,833	1,395,071	810,275	1,152,499	910,848	871,174	809,972	735,539	434,027	9,627,713
יתרת התביעות התלויות	9,590	15,957	19,353	17,333	60,483	33,473	23,542	113,089	130,038	314,951	737,810
תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת נזק 2010											46,314
סך כל התביעות התלויות בענפי רכוש ואחרים ליום 31 בדצמבר 2020											784,124

1) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה בכדי לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.

ביאור 19: התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ה2. בדיקת התפתחות הערכת התביעות התלויות בשייר בענפי רכוש ואחרים

	ליום 31 בדצמבר 2020										
	שנת נזק										
באלפי שקלים מותאמים למדד נובמבר, 2020[1]	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	סך הכל
תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה											
לאחר שנה ראשונה	509,957	538,992	533,327	464,388	478,041	375,594	369,543	352,039	343,998	229,780	
לאחר שנתיים	712,440	748,084	737,912	483,582	693,322	590,919	548,307	511,070	483,021		
לאחר שלוש שנים	750,387	784,206	746,976	530,147	738,561	630,106	576,482	529,967			
לאחר ארבע שנים	774,637	820,487	767,888	560,151	759,852	646,137	583,297				
לאחר חמש שנים	789,017	815,106	790,474	575,148	775,719	652,977					
לאחר שש שנים	800,905	827,390	804,778	586,857	784,228						
לאחר שבע שנים	809,003	838,032	812,746	596,702							
לאחר שמונה שנים	815,830	844,511	815,594								
לאחר תשע שנים	819,741	847,899									
לאחר עשר שנים	823,551										
תביעות מצטברות (כולל תשלומים)											
לאחר שנה ראשונה	813,238	862,692	794,285	752,302	745,185	645,952	581,589	534,603	501,037	356,215	
לאחר שנתיים	835,083	852,171	856,687	590,996	805,667	657,321	596,956	554,089	524,144		
לאחר שלוש שנים	819,695	867,652	831,512	605,554	804,857	680,661	600,633	555,223			
לאחר ארבע שנים	837,390	874,048	826,676	604,171	807,087	676,737	592,148				
לאחר חמש שנים	828,094	862,098	838,627	602,874	814,635	681,161					
לאחר שש שנים	832,823	862,043	837,203	615,557	815,180						
לאחר שבע שנים	839,627	857,092	832,543	612,327							
לאחר שמונה שנים	829,972	859,263	827,739								
לאחר תשע שנים	832,595	857,769									
לאחר עשר שנים	832,215										
עלות תביעות מצטברת, ליום 31 בדצמבר 2020	832,215	857,769	827,739	612,327	815,180	681,161	592,148	555,223	524,144	356,215	6,654,122
תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2020	823,551	847,899	815,594	596,702	784,228	652,977	583,297	529,967	483,021	229,780	6,347,015
יתרת התביעות התלויות	8,664	9,870	12,145	15,625	30,953	28,184	8,852	25,257	41,123	126,434	307,107
תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת נזק 2010											26,968
סך כל התביעות התלויות בענפי רכוש ואחרים ליום 31 בדצמבר 2020											334,075

1) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה בכדי לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.

ביאור 20: נתונים נוספים אודות מגזר חיסכון ארוך טווח

א. פירוט ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה לפי חשיפות

ליום 31 בדצמבר 2020

		פוליסות הכוללות מרכיב חיסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה				פוליסות ללא מרכיב חיסכון	
				משנת 2004		סיכון הנמכר כפוליסה בודדת	
	באלפי ש"ח	עד שנת 1990 [1]	עד שנת 2003	שאינו תלוי	תלוי תשואה	פרט	קבוצתי	סך הכל
1	**לפי חשיפה ביטוחית**							
	התחייבויות בגין חוזי ביטוח							
	קצבה ללא מקדמים מובטחים	-	-	-	906,278	-	-	906,278
	קצבה עם מקדמים מובטחים							
	עד חודש מאי 2001	10,366,620	28,502,659	-	-	-	-	38,869,279
	מחודש יוני 2001	-	5,366,119	6,630	21,780,533	-	-	27,153,282
	קצבה בתשלום	4,527,763	3,333,706	-	465,252	-	-	8,326,721
	הוני (ללא אופציה לקצבה)	1,761,976	6,916,786	-	2,218,207	-	-	10,896,969
	עתודה משלימה לגמלאות[2]	1,557,769	1,571,228	-	16,669	-	-	3,145,666
	מרכיבי סיכון אחרים	129,411	672,768	722	794,036	680,113	246,856	2,523,906
	סך הכל בגין חוזי ביטוח	18,343,539	46,363,266	7,352	26,180,975	680,113	246,856	91,822,101
	התחייבויות בגין חוזי השקעה בביטוח חיים	-	-	2,612	3,940,237	-	-	3,942,849
	סך הכל בביטוח חיים	18,343,539	46,363,266	9,964	30,121,212	680,113	246,856	95,764,950
	התחייבות בגין חברות מנהלות של גמל שאוחדו [3]							2,372,148
	סך הכל							98,137,098
2	**לפי חשיפה פיננסית**							
	שאינו תלוי תשואה	18,045,980	289,535	9,430	425,104	435,206	245,301	19,450,556
	תלוי תשואה	297,559	46,073,731	534	29,696,108	244,907	1,555	76,314,394
	סך הכל בביטוח חיים	18,343,539	46,363,266	9,964	30,121,212	680,113	246,856	95,764,950
	התחייבות מבטיחות תשואה בגין חברות מנהלות של גמל שאוחדו[3]							2,372,148
	סך הכל							98,137,098

1) המוצרים שהונפקו עד לשנת 1990 (לרבות הגדלות בגינם) היו בעיקרם מבטיחי תשואה והם מגובים בעיקרם באגרות חוב מיועדות.
2) בנוסף לעתודה משלימה לגמלאות הכלולה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח קיימת הפרשה בגובה 1,939 מיליוני ש"ח, אשר תיזקף לרווח והפסד לאורך חיי הפוליסה הנותרים עד גיל הפרישה. לפירוט נוסף ראה ביאור 35(ה)(ה1)(א)(3).
3) למידע בדבר החשיפה הפיננסית בגין קופת גמל בר א' קרן גמולים, שהחברה ערבה לתשואה מינימלית לעמיתיה, ראה ביאור 35(ד)(1)(ג).

ביאור 20: נתונים נוספים אודות מגזר חיסכון ארוך טווח (המשך)

א. פירוט ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה לפי חשיפות (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2019

		פוליסות הכוללות מרכיב חיסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה				פוליסות ללא מרכיב חיסכון		
				משנת 2004		סיכון הנמכר כפוליסה בודדת		
	באלפי ש"ח	עד שנת 1990 [1]	עד שנת 2003	שאינו תלוי	תלוי תשואה	פרט	קבוצתי	סך הכל
1	**לפי חשיפה ביטוחית**							
	התחייבויות בגין חוזי ביטוח							
	קצבה ללא מקדמים מובטחים	-	-	-	787,673	-	-	787,673
	קצבה עם מקדמים מובטחים							
	עד חודש מאי 2001	10,783,412	27,042,396	-	-	-	-	37,825,808
	מחודש יוני 2001	-	5,101,862	7,339	19,803,233	-	-	24,912,434
	קצבה בתשלום	3,930,566	2,688,227	-	356,398	-	-	6,975,191
	הוני (ללא אופציה לקצבה)	1,884,843[*]	7,183,709	-	2,236,286	-	-	11,304,838
	עתודה משלימה לגמלאות[2]	1,815,510	1,483,675	-	13,588	-	-	3,312,773
	מרכיבי סיכון אחרים	150,592	672,948	843	695,110	639,377	258,233	2,417,103
	סך הכל בגין חוזי ביטוח	18,564,923	44,172,817	8,182	23,892,288	639,377	258,233	87,535,820
	התחייבויות בגין חוזי השקעה בביטוח חיים	-	-	2,573	2,828,148	-	-	2,830,721
	סך הכל בביטוח חיים	18,564,923	44,172,817	10,755	26,720,436	639,377	258,233	90,366,541
	התחייבות בגין חברות מנהלות של גמל שאוחדו [3]							2,394,031
	סך הכל							92,760,572
2	**לפי חשיפה פיננסית**							
	שאינו תלוי תשואה	18,243,852[*]	289,897	10,227	389,004	425,665	255,459	19,614,104
	תלוי תשואה	321,071	43,882,920	528	26,331,432	213,712	2,774	70,752,437
	סך הכל בביטוח חיים	18,564,923	44,172,817	10,755	26,720,436	639,377	258,233	90,366,541
	התחייבות מבטיחות תשואה בגין חברות מנהלות של גמל שאוחדו[3]							2,394,031
	סך הכל							92,760,572

*) יישום למפרע, ראה ביאור 3(יט).
1) המוצרים שהונפקו עד לשנת 1990 (לרבות הגדלות בגינם) היו בעיקרם מבטיחי תשואה והם מגובים בעיקרם באגרות חוב מיועדות.
2) בנוסף לעתודה משלימה לגמלאות הכלולה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח קיימת הפרשה בגובה 1,773 מיליוני ש"ח, אשר תיזקף לרווח והפסד לאורך חיי הפוליסה הנותרים עד גיל הפרישה. לפירוט נוסף ראה ביאור 35(ה)(1ה)(א)(3).
3) למידע בדבר החשיפה הפיננסית בגין קופת גמל בר א' קרן גמולים, שהחברה ערבה לתשואה מינימלית לעמיתיה, ראה ביאור 35(ד)(1)(ג).

ביאור 20: נתונים נוספים אודות מגזר חיסכון ארוך טווח (המשך)

ב. פירוט התוצאות לפי סוגי פוליסות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2020

	פוליסות הכוללות מרכיב חיסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה					פוליסות ללא מרכיב חיסכון	
			משנת 2004			סיכון הנמכר כפוליסה בודדת	
באלפי ש"ח	עד שנת 1990 [1]	עד שנת 2003	שאינו תלוי תשואה	תלוי תשואה	פרט	קבוצתי	סך הכל
פרמיות ברוטו:							
מסורתי/מעורב	17,443	13,995	-	-	-	-	31,438
מרכיב החיסכון	132,353	1,345,263	231	2,934,263	-	-	4,412,110
אחר	25,230	220,685	116	327,872	644,906	68,793	1,287,602
סך הכל	175,026	1,579,943	347	3,262,135	644,906	68,793	5,731,150
תקבולים בגין חוזי השקעה שנזקפו ישירות לעתודות ביטוח [2]	-	-	-	1,584,017	-	-	1,584,017
מרווח פיננסי כולל דמי ניהול [3]	199,511	524,728	(343)	257,155	-	-	981,051
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו	596,833	4,231,139	348	4,355,948	363,848	53,736	9,601,852
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה [4]	-	-	55	157,919	-	-	157,974
רווח (הפסד) מעסקי ביטוח חיים	321,225	184,848	(230)	(176,015)	(51,958)	(8,159)	269,711
רווח כולל אחר מעסקי ביטוח חיים	68,270	7,878	23	7,661	7,998	4,306	96,136
סך כל הרווח (הפסד) הכולל מעסקי ביטוח חיים	389,495	192,726	(207)	(168,354)	(43,960)	(3,853)	365,847
רווח מפנסיה וגמל							2,444
רווח כולל אחר מפנסיה וגמל							1,532
סך כל הרווח הכולל מפנסיה וגמל							3,976
סך הכל רווח מביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח							272,155
סך הכל רווח כולל מביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח							369,823
פרמיה משוננת בגין חוזי ביטוח – עסק חדש [5]	19	528	-	159,044	113,003	-	272,594
פרמיה חד פעמית בגין חוזי ביטוח	22	3,291	-	631,109	-	-	634,422
פרמיה חד פעמית בגין חוזי השקעה	-	-	-	1,539,927	-	-	1,539,927
העברות לחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה [6]	-	-	-	240,448	-	-	240,448
העברות מהחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה [6]	50,443	428,466	-	922,887	-	-	1,401,796

1. המוצרים שהונפקו עד לשנת 1990 (לרבות הגדלות בגינם) היו בעיקרם מבטיחי תשואה והם מגובים בעיקרם באגרות חוב מיועדות.
2. לא כולל פרמיות בגין חוזי השקעה בקופת גמל מאוחדת (בר א') בסך של 2,018 אלפי ש"ח.
3. המרווח הפיננסי כולל רווחים (הפסדים) מהשקעות שנזקפו לרווח כולל אחר, אינו כולל הכנסות נוספות של החברה הנגבות כשיעור מהפרמיה והוא מחושב לפני ניכוי הוצאות לניהול ההשקעות. המרווח הפיננסי בפוליסות עם תשואה מובטחת מבוסס על ההכנסות מהשקעות בפועל לשנת הדוח בניכוי מכפלה של שיעור התשואה המובטחת לשנה כשהוא מוכפל בעתודה הממוצעת לשנה בקרנות הביטוח השונות. בחוזים תלויי תשואה, המרווח הפיננסי הינו סך דמי הניהול הקבועים והמשתנים על בסיס הקטנת הזקיפה לחיסכון במערכות החברה.
4. השורה "תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה" כוללת רק את סכום הרווחים מהשקעות בגין חוזי השקעה.
5. הגדלות בפוליסות קיימות אינן נכללות במסגרת הפרמיה המשוננת בגין עסק חדש, אלא במסגרת תוצאות הפעילות של הפוליסה המקורית.
6. לא כולל ניוד פנימי.

ביאור 20: נתונים נוספים אודות מגזר חיסכון ארוך טווח (המשך)

ב. פירוט התוצאות לפי סוגי פוליסות (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019

	פוליסות הכוללות מרכיב חיסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה					פוליסות ללא מרכיב חיסכון	
			משנת 2004			סיכון הנמכר כפוליסה בודדת	
באלפי ש"ח	עד שנת 1990 [1]	עד שנת 2003	שאינו תלוי תשואה	תלוי תשואה	פרט	קבוצתי	סך הכל
פרמיות ברוטו:							
מסורתי/מעורב	25,234	16,376	-	-	-	-	41,610
מרכיב החיסכון	145,027	1,376,642	798	3,114,085	-	-	4,636,552
אחר	30,740	231,035	317	337,541	628,532	79,665	1,307,830
סך הכל	201,001	1,624,053	1,115	3,451,626	628,532	79,665	5,985,992
תקבולים בגין חוזי השקעה שנזקפו ישירות לעתודות ביטוח [2]	-	-	-	1,185,345	-	-	1,185,345
מרווח פיננסי כולל דמי ניהול [3]	333,738	708,942	1,464	236,916	-	-	1,281,060
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו	1,146,163[*]	6,990,898	(70)	5,648,118	318,547	35,339	14,138,995
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה [4]	-	-	9	217,261	-	-	217,270
רווח (הפסד) מעסקי ביטוח חיים	140,722	70,218	2,104	(113,951)	8,813	42,215	150,121
רווח כולל אחר מעסקי ביטוח חיים	41,771	2,443	398	3,892	4,539	3,445	56,488
סך כל הרווח (הפסד) הכולל מעסקי ביטוח חיים	182,493	72,661	2,502	(110,059)	13,352	45,660	206,609
רווח מפנסיה וגמל							11,537
רווח כולל אחר מפנסיה וגמל							5,263
סך כל הרווח הכולל מפנסיה וגמל							16,800
סך הכל רווח מביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח							161,658
סך הכל רווח כולל מביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח							223,409
פרמיה משוננת בגין חוזי ביטוח – עסק חדש [5]	27	922	-	250,608	97,580	-	349,137
פרמיה חד פעמית בגין חוזי ביטוח	223	3,526	-	699,156	-	-	702,905
פרמיה חד פעמית בגין חוזי השקעה	-	-	-	1,105,427	-	-	1,105,427
העברות לחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה [6]	-	-	-	377,730	-	-	377,730
העברות מהחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה [6]	34,843	360,051	-	566,966	-	-	961,860

*) יישום למפרע, ראה ביאור 3(יט).

1. המוצרים שהונפקו עד לשנת 1990 (לרבות הגדלות בגינם) היו בעיקרם מבטיחי תשואה והם מגובים בעיקרם באגרות חוב מיועדות.
2. לא כולל פרמיות בגין חוזי השקעה בקופת גמל מאוחדת (בר א') בסך של 2,238 אלפי ש"ח.
3. המרווח הפיננסי כולל רווחים (הפסדים) מהשקעות שנזקפו לרווח כולל אחר, אינו כולל הכנסות נוספות של החברה הנגבות כשיעור מהפרמיה והוא מחושב לפני ניכוי הוצאות לניהול ההשקעות. המרווח הפיננסי בפוליסות עם תשואה מובטחת מבוסס על ההכנסות מהשקעות בפועל לשנת הדוח בניכוי מכפלה של שיעור התשואה המובטחת לשנה כשהוא מוכפל בעתודה הממוצעת לשנה בקרנות הביטוח השונות. בחוזים תלויי תשואה, המרווח הפיננסי הינו סך דמי הניהול הקבועים והמשתנים על בסיס הקטנת הזקיפה לחיסכון במערכות החברה.
4. השורה "תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה" כוללת רק את סכום הרווחים מהשקעות בגין חוזי השקעה.
5. הגדלות בפוליסות קיימות אינן נכללות במסגרת הפרמיה המשוננת בגין עסק חדש, אלא במסגרת תוצאות הפעילות של הפוליסה המקורית.
6. לא כולל ניוד פנימי.

ביאור 20: נתונים נוספים אודות מגזר חיסכון ארוך טווח (המשך)

ב. פירוט התוצאות לפי סוגי פוליסות (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018

	פוליסות הכוללות מרכיב חיסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה				פוליסות ללא מרכיב חיסכון	
			משנת 2004		סיכון הנמכר כפוליסה בודדת	
באלפי ש"ח	עד שנת 1990 [1]	עד שנת 2003	שאינו תלוי תשואה	תלוי תשואה	פרט	קבוצתי	סך הכל
פרמיות ברוטו:							
מסורתי/מעורב	31,288	19,339	-	-	-	-	50,627
מרכיב החיסכון	160,160	1,381,673	5,985	2,918,885	-	-	4,466,703
אחר	33,777	267,427	382	334,263	611,943	81,573	1,329,365
סך הכל	225,225	1,668,439	6,367	3,253,148	611,943	81,573	5,846,695
תקבולים בגין חוזי השקעה שנזקפו ישירות לעתודות ביטוח [2]	-	-	-	437,013	-	-	437,013
מרווח פיננסי כולל דמי ניהול [3]	77,978	221,280	2,785	212,603	-	-	514,646
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו	1,106,574[*]	1,594,873	1,087	2,884,899	253,321	67,813	5,908,567
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה [4]	-	-	126	(18,792)	-	-	(18,666)
רווח (הפסד) מעסקי ביטוח חיים	78,821	86,619	9,670	(163,772)	17,196	5,022	33,556
רווח כולל אחר מעסקי ביטוח חיים	26,261	1,590	662	2,325	2,773	2,274	35,885
סך כל הרווח (הפסד) הכולל מעסקי ביטוח חיים	105,082	88,209	10,332	(161,447)	19,969	7,296	69,441
הפסד מפנסיה וגמל							(117,074)
הפסד כולל אחר מפנסיה וגמל							(3,707)
סך כל הפסד הכולל מפנסיה וגמל							(120,781)
סך כל הפסד מביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח							(83,518)
סך כל הפסד כולל מביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח							(51,340)
פרמיה משונתת בגין חוזי ביטוח – עסק חדש [5]	34	830	-	486,747	82,009	-	569,620
פרמיה חד פעמית בגין חוזי ביטוח	128	2,426	-	467,337	-	-	469,891
פרמיה חד פעמית בגין חוזי השקעה	-	-	-	368,409	-	-	368,409
העברות לחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה [6]	-	-	-	191,334	-	-	191,334
העברות מהחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה [6]	42,872	202,460	-	343,394	-	-	588,726

*) יישום למפרע, ראה ביאור 3(יט).

1. המוצרים שהונפקו עד לשנת 1990 (לרבות הגדלות בגינם) היו בעיקרם מבטיחי תשואה והם מגובים בעיקרם באגרות חוב מיועדות.
2. לא כולל פרמיות בגין חוזי השקעה בקופת גמל מאוחדת (בר א') בסך של 2,451 אלפי ש"ח.
3. המרווח הפיננסי כולל רווחים (הפסדים) מהשקעות שנזקפו לרווח כולל אחר, אינו כולל הכנסות נוספות של החברה הנגבות כשיעור מהפרמיה והוא מחושב לפני ניכוי הוצאות לניהול ההשקעות. המרווח הפיננסי בפוליסות עם תשואה מובטחת מבוסס על ההכנסות מהשקעות בפועל לשנת הדוח בניכוי מכפלה של שיעור התשואה המובטחת לשנה כשהוא מוכפל בעתודה הממוצעת לשנה בקרנות הביטוח השונות. בחוזים תלויי תשואה, המרווח הפיננסי הינו סך דמי הניהול הקבועים והמשתנים על בסיס הקטנת הזקיפה לחיסכון במערכות החברה.
4. השורה "תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה" כוללת רק את סכום הרווחים מהשקעות בגין חוזי השקעה.
5. הגדלות בפוליסות קיימות אינן נכללות במסגרת הפרמיה המשונתת בגין עסק חדש, אלא במסגרת תוצאות הפעילות של הפוליסה המקורית.
6. לא כולל ניוד פנימי.

ביאור 21: נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח בריאות

א. פירוט ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח

1. פירוט ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח לפי חשיפה פיננסית

ליום 31 בדצמבר 2020

באלפי ש"ח	סיעודי		מחלות ואשפוז		
	פרט	קבוצתי	ז"א	ז"ק	סך הכל
תלוי תשואה	**994,461**	**975**	**-**	**-**	**995,436**
אחר	**1,373,959**	**839,768**	**555,278**	**14,443**	**2,783,448**
סך הכל התחייבויות ביטוחיות	**2,368,420**	**840,743**	**555,278**	**14,443**	**3,778,884**

ליום 31 בדצמבר 2019

באלפי ש"ח	סיעודי		מחלות ואשפוז		
	פרט	קבוצתי	ז"א	ז"ק	סך הכל
תלוי תשואה	1,096,457	1,456	-	-	1,097,913
אחר	1,304,539	1,154,518	543,914	42,611	3,045,582
סך הכל התחייבויות ביטוחיות	2,400,996	1,155,974	543,914	42,611	4,143,495

2. פירוט ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח לפי חשיפה ביטוחית

ליום 31 בדצמבר 2020

באלפי ש"ח	סיעודי		מחלות ואשפוז		
	פרט	קבוצתי	ז"א	ז"ק	סך הכל
עתודה לתביעות בתשלום	**201,550**	**637,601**	**13,763**	**-**	**852,914**
מרכיבי סיכון אחרים	**2,166,870**	**203,142**	**541,515**	**14,443**	**2,925,970**
סך הכל התחייבויות ביטוחיות	**2,384,420**	**840,743**	**555,278**	**14,443**	**3,778,884**

הכיסוי המהותי ביותר הכלול בביטוח מחלות ואשפוז לז"א הינו הוצאות רפואיות ולז"ק הינו נסיעות לחו"ל.

ליום 31 בדצמבר 2019

באלפי ש"ח	סיעודי		מחלות ואשפוז		
	פרט	קבוצתי	ז"א	ז"ק	סך הכל
עתודה לתביעות בתשלום	163,750	913,845	14,798	-	1,092,393
מרכיבי סיכון אחרים	2,237,246	242,129	529,116	42,611	3,051,101
סך הכל התחייבויות ביטוחיות	2,400,996	1,155,974	543,914	42,611	4,143,495

הכיסוי המהותי ביותר הכלול בביטוח מחלות ואשפוז לז"א הינו הוצאות רפואיות ולז"ק הינו נסיעות לחו"ל.

ביאור 21: נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח בריאות

ב. פירוט התוצאות לפי סוגי פוליסות

ליום 31 בדצמבר 2020

באלפי ש"ח	סיעודי		מחלות ואשפוז		סך הכל
	פרט	קבוצתי	ז"א	ז"ק	
פרמיות ברוטו	267,251	40,522	969,472[1]	15,497[1]	1,292,743
תשלומים ושינויים בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו	41,490	166,853	407,063	4,583	619,989
רווח (הפסד) מעסקי ביטוח בריאות	238,491	(40,466)	83,690	(1,783)	279,932
רווח (הפסד) כולל אחר מעסקי ביטוח בריאות	(51,794)	(48,414)	(5,035)	732	(104,511)
סך כל הרווח (הפסד) הכולל מעסקי ביטוח בריאות	186,697	(88,880)	78,655	(1,051)	175,421
פרמיה פרט משונתת - חדשה	2,117		196,683[2]		198,799

1) מתוך זה פרמיות פרט בסך של 892,306 אלפי ש"ח ופרמיות קולקטיב בסך 92,663 אלפי ש"ח.
2) לא כולל בענפים: שיניים, עובדים זרים, נסיעות לחו"ל וישראלים בחו"ל.

ליום 31 בדצמבר 2019

באלפי ש"ח	סיעודי		מחלות ואשפוז		סך הכל
	פרט	קבוצתי	ז"א	ז"ק	
פרמיות ברוטו	266,421	78,832	873,322[1]	110,918[1]	1,329,493
תשלומים ושינויים בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו	797,821	425,447	454,596	48,948	1,726,812
רווח (הפסד) מעסקי ביטוח בריאות	(427,686)	(124,753)	14,890	10,696	(526,853)
רווח (הפסד) כולל אחר מעסקי ביטוח בריאות	21,766	29,247	20,563	2,800	74,376
סך כל הרווח (הפסד) הכולל מעסקי ביטוח בריאות	(405,920)	(95,506)	35,453	13,496	(452,477)
פרמיה פרט משונתת - חדשה	20,276		177,138[2]		197,414

1) מתוך זה פרמיות פרט בסך של 788,547 אלפי ש"ח ופרמיות קולקטיב בסך 195,694 אלפי ש"ח.
2) לא כולל בענפים: שיניים, עובדים זרים, נסיעות לחו"ל וישראלים בחו"ל.

ליום 31 בדצמבר 2018

באלפי ש"ח	סיעודי		מחלות ואשפוז		סך הכל
	פרט	קבוצתי	ז"א	ז"ק	
פרמיות ברוטו	256,634	919,513	812,682[1]	118,946[1]	2,107,775
תשלומים ושינויים בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו	244,235	1,103,958	419,689	54,569	1,822,451
רווח (הפסד) מעסקי ביטוח בריאות	(46,373)	(117,552)	11,518	16,908	(135,499)
רווח (הפסד) כולל אחר מעסקי ביטוח בריאות	(7,918)	(12,181)	(9,249)	(265)	(29,613)
סך כל הרווח (הפסד) הכולל מעסקי ביטוח בריאות	(54,291)	(129,733)	2,269	16,643	(165,112)
פרמיה פרט משונתת - חדשה	21,469		147,041[2]		168,510

1) מתוך זה פרמיות פרט בסך של 725,433 אלפי ש"ח ופרמיות קולקטיב בסך 206,195 אלפי ש"ח.
2) לא כולל בענפים: שיניים, עובדים זרים, נסיעות לחו"ל וישראלים בחו"ל.

ביאור 22: תנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים, חוזי השקעה וביטוח בריאות

	ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח				
באלפי ש"ח	חוזי ביטוח*)	חוזי השקעה	סך הכל	ביטוח בריאות	נכסי ביטוח משנה בביטוח בריאות
יתרה ליום 1 בינואר, 2019	78,564,918	4,139,939	82,704,857	7,076,980	685,826
ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה [2]	8,173,840	357,541	8,531,381	144,389	17,834
גידול בגין פרמיות שנזקפו להתחייבויות [3]	4,844,433	1,187,583	6,032,016	205,848	-
קיטון בגין דמי ניהול מצבירה	(930,816)	(26,648)	(957,464)	-	-
קיטון בגין תביעות, פדיונות ותום תקופה	(4,944,384)	237,346	(4,707,038)	(3,606,891)	
שינויים בגין שינוי בהנחות	422,224**)	-	422,224	[1]33,380	(61)
שינויים אחרים [4]	1,405,604	(671,009)	734,595	289,789	(99,802)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2019	87,535,819	5,224,752	92,760,571	4,143,495	603,797
ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה [2]	**4,418,648**	**276,950**	**4,695,598**	**140,472**	**603,797**
גידול בגין פרמיות שנזקפו להתחייבויות [3]	**4,554,389**	**1,586,035**	**6,140,424**	**214,534**	**9,824**
קיטון בגין דמי ניהול מצבירה	**(761,612)**	**(34,495)**	**(796,107)**	**-**	**-**
קיטון בגין תביעות, פדיונות ותום תקופה	**(5,878,713)**	**464,322**	**(5,414,391)**	**(1,216)**	**-**
שינויים בגין שינוי בהנחות	**(102,678)**)	**-**	**(102,678)**	**[1](21,193)**	**(4,176)**
שינויים אחרים [4]	**2,056,248**	**(1,202,567)**	**853,681**	**(697,208)**	**(153,448)**
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2020	**91,822,101**	**6,314,997**	**98,137,098**	**3,778,884**	**455,997**

*) יישום למפרע, ראה ביאור 3(יט).

**) ראה ביאור 35(ה)(ה1)(א), סעיף ההנחות העיקריות המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות.

1) נגזר מהניסיון שנצבר בדבר עלות ושכיחות התביעות והשפעתן על התוצאות הצפויות.

2) סעיף זה כולל ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה בגין היתרה לתחילת השנה, בתוספת ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה בגין הפרמיות לחיסכון בלבד שנרשמו בתקופת הדוח.

3) פרמיה זו כוללת את הפרמיה לחיסכון וחלק מהפרמיה במוצרים בעלי פרמיה קבועה בניכוי דמי ניהול הנגבים כשיעור מהפרמיה ואיננה כוללת את כל הפרמיה שנרשמה כהכנסה.

4) הסעיף כולל שינויים בעתודה בגין תביעות תלויות, רזרבה לתביעות עיתיות, IBNR, קיצבאות בתשלום וכדומה, על פי ההנחות שהיו בשימוש בסוף השנה הקודמת. בנוסף, הסעיף כולל גם את השפעת הריבית, הפרשי ההצמדה ורווחי ההשקעה שלא נכללו בסעיף "ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה", כגון: ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה על תשלומי תביעות ועל פרמיות שאינן לחיסכון.

ביאור 23: מיסים על הכנסה

א. חוקי המס החלים על חברות הקבוצה

1. כללי

מרבית החברות המאוחדות (חברות ביטוח, חברות לניהול קרנות פנסיה וקופות גמל וחברות אחרות) הינן "מוסד כספי" כהגדרתו בחוק מס ערך מוסף, התשל"ו-1975. המס החל על הכנסות של מוסדות כספיים מורכב ממס חברות וממס רווח.

על הכנסות החברה ויתר החברות המוחזקות בישראל, חל מס חברות.

2. הסכמי מס ייחודים לענף הביטוח

בין התאחדות חברות הביטוח לבין שלטונות המס קיימים הסכמים ענפיים (להלן: "**הסכמי המס**") המתחדשים ומתעדכנים מדי שנה, המסדירים את הטיפול בסוגיות מס ייחודיות לענף. הסכמי המס מתייחסים בין היתר לנושאים הבאים:

א. הוצאות רכישה נדחות (DAC) - הוצאות ישירות של חברות ביטוח לרכישת חוזי ביטוח חיים, בגין שנות חיתום עד וכולל 2014,יותרו בניכוי לצורכי מס בחלקים שווים בפריסה על פני ארבע שנים ובגין שנות חיתום 2015 עד וכולל 2020 על פני עשר שנים. הוצאות כאמור המתייחסות לחוזי ביטוח חיים שבוטלו תותרנה בניכוי בשנת הביטול. הוצאות רכישה של חוזי פנסיה וגמל (כהגדרתן בהסכם) בגין שנות חיתום 2015 עד וכולל 2020 יותרו בניכוי לצורכי מס בחלקים שווים בפריסה על פני 10 שנים או בהתאם לפריסתם בספרים, על פי בחירת החברה. לא תותר הקדמת הוצאה בגין חוזי פנסיה וגמל שבוטלו.
הוצאות רכישה נדחות בביטוח מפני מחלות ואשפוז מופחתות על פני תקופה של 6 שנים, בדומה לשיעור ההפחתה בספרים.

ב. ייחוס הוצאות להכנסות מועדפות - להכנסות החייבות בשיעורי מס מופחתים ולהכנסות הפטורות ממס המתקבלות בכלל ביטוח (להלן: "**הכנסות מועדפות**") יתבצע ייחוס הוצאות שמשמעותו הפיכת חלק מההכנסות המועדפות להכנסות חייבות במס מלא, בהתאם לשיעור הייחוס. שיעור הייחוס שנקבע בהסכם תלוי במקור הכספים המניבים את ההכנסות המועדפות.

ג. אופן מיסוי הכנסות מנכסים המוחזקים כהשקעות חופפות להתחייבויות תלויות תשואה.

ד. הפרשה להוצאות עקיפות ליישוב תביעות - יבוצע תאום חלקי של ההפרשה להוצאות עקיפות ליישוב תביעות בתחום ביטוח כללי ובריאות, בגין כל שנת חיתום החל משנת 2013 עד שנת 2020. הסכום שתואם יוכר לצורכי מס על פני שלוש שנים החל מהשנה העוקבת לשנת התאום.

ה. ההסכם האחרון שנחתם בחודש נובמבר 2020 מאריך בשלוש שנים נוספות את תוקפו של ההסכם הקודם המתייחס לשנת המס 2016, כך שיחול גם לגבי שנות המס 2017-2019 למעט בנושאים הבאים:

1. הוסכם אופן ההכרה לצורכי מס בגין הפרשות שביצעו חברות הביטוח בדוחות הכספיים בשנים 2016-2018 בגין יישום המלצות ועדת וינוגרד, ואשר בוטלו, ברובן, בשנת 2019 כדלהלן:
בדוח המס לשנת 2016 יתואם 10% מהקיטון בהפרשה שנרשם בשנת 2019 ("סכום התיאום").במידה וסכום התיאום עולה על 10% מהגידול בהפרשה בשנת 2016, יתואם בשנת 2016 10% מהגידול בהפרשה בשנת 2016 והיתרה בין סכום התיאום לסכום זה תתואם בשנת 2017 (וביחד עם סכום התיאום להלן: "**סכום התיאום המצטבר**"). סכום התאום המצטבר יוכר כהוצאה בשנת 2019.
2. הוסכם כי ההפרשה ל-LAT שנזקפה לעודפים, כאמור בביאור 3(יט)(2) לעיל, ואשר מקורה בגין שנת 2019, תיכלל כהכנסה חייבת לצורכי מס כבר בשנת 2019 ויתרת הסכום הנובע בגין השנים עד וכולל 2018 תיכלל כהכנסה חייבת לצורכי מס בשנת 2020.

ו. מיסוי ניירות ערך סחירים ונגזרים - הוסכם כי הכנסות ו/או הוצאות מניירות ערך ידווחו לצורכי מס על בסיס מימוש. למעט החריגים הבאים:
- הפרשי הצמדה, ריבית והפחתת ניכיון בגין אג"ח סחירים ידווחו על בסיס צבירה.
- ירידת ערך שנזקפה לרווח והפסד לא תחשב כהפסד לצרכי מס אלא על בסיס מימוש.
- הכנסות ו/או הוצאות בגין נגזרים על סוגיהם השונים ידווחו על בסיס צבירה.

ההפרשה למס בדוחות הכספיים לשנת 2020 נערכה בהתאם לעקרונות ההסכם האמור לעיל. ההסכם האמור הביא לקיטון בהשפעת המס בתקופת הדוח של כ-24 מיליוני ש"ח (ראה סעיף ה' להלן).

ביאור 23: מיסים על הכנסה (המשך)

ב. שיעורי המס החלים על חברות הקבוצה

1. המס הסטטוטורי החל על מוסדות כספיים, ובכללם החברה, המהווה את עיקר פעילות הקבוצה, מורכב ממס חברות וממס רווח.

2. שיעורי המס הסטטוטוריים החלים על מוסדות כספיים, ובכללם החברה הינם:

באחוזים	שיעור מס חברות	שיעור מס רווח	שיעור מס כולל במוסדות כספיים
	23.00	17.00	34.19

המיסים השוטפים לתקופות המדווחות מחושבים בהתאם לשיעורי המס המוצגים בטבלה לעיל.

ג. מרכיבי הוצאות (הכנסות) מיסים על הכנסה*)

אלפי ש"ח	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2020	2019	2018
הוצאות (הכנסות) מיסים שוטפים			
בגין התקופה השוטפת	**229,900**	(4,052)	(21,668)
התאמות בגין שנים קודמות, נטו	**(18,737)**	(13,491)	(12,190)
	211,163	(17,543)	(33,858)
הוצאות (הכנסות) מיסים נדחים			
יצירה והיפוך של הפרשים זמניים	**(49,899)**	(41,117)	(77,792)
התאמות בגין שנים קודמות, נטו	**(22,336)**	-	-
התאמת יתרות המיסים הנדחים בעקבות שינוי במדיניות	**-**	(4,062)	-
	(72,235)	(45,179)	(77,792)
סך הכל מיסים על הכנסה (הטבת מס)	**138,928**	(62,722)	(111,650)

*) יישום למפרע, ראה ביאור 3(יט)(2).

ד. מרכיבי מיסים על הכנסה בגין מרכיב רווח כולל אחר

אלפי ש"ח	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2020	2019	2018
הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילויות חוץ	**(2,425)**	(3,651)	6,574
נכסים פיננסיים זמינים למכירה	**80,816**	126,540	(44,647)
רווחים (הפסדים) אקטואריים מתוכנית הטבה מוגדרת	**4,176**	(3,997)	2,104
סך הטבת מס (הוצאות מס) בגין מרכיבי רווח כולל אחר	**82,567**	118,892	(35,969)

ביאור 23: מיסים על הכנסה (המשך)

ה. התאמה בין המס התיאורטי על הרווח לפני מיסים על הכנסה לבין הוצאות המיסים

באלפי ש"ח	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2020	2019	2018
רווח (הפסד) לפני מיסים על ההכנסה*)	**561,643**	(200,676)	(261,572)
שיעורי המס הסטטוטוריים החלים על חברות ביטוח	**34.19%**	34.19%	34.19%
מס (חסכון במס) מחושב לפי שיעור המס העיקרי/של החברה	**192,015**	(68,607)	(89,426)
תוספת (חסכון) בחבות המס בגין:			
התאמה בגין שיעור מס נמוך יותר בחברות מוחזקות שאינן חברות ביטוח	**3**	(307)	(64)
נטרול מס מחושב בגין חלק החברה ברווחי חברות	**(671)**	1,468	8,407
הפרשים במדידת נכסים והתחייבויות לצרכי מס ולצרכי הדוחות המותאמים	**5,967**	9,824	5,042
הפרש בגין שיעור המס המשמש לחישוב המיסים הנדחים	**1,935**	(611)	(698)
הכנסות משכר דירה פטורות ממס רווח	**(3,099)**	(3,320)	(2,738)
הכנסות פטורות ממס	**(17,723)**	(13,890)	(21,902)
הוצאות לא מוכרות	**1,574**	20,286	2,929
הוצאות לא מוכרות בגין תשלום מבוסס מניות (ראה ביאור 37)	**-**	(3)	(57)
ניצול הפסדים והטבות משנים קודמות בגינם לא נרשמו מיסים נדחים	**-**	(419)	(952)
יצירת מיסים נדחים בגין הפסדים שבגינם לא נרשמו מיסים נדחים בעבר	**-**	(5,948)	-
מיסים בגין שנים קודמות	**(41,073)**	(13,491)	(12,190)
הכנסות דיבידנד מחברות בנות	**-**	12,296	-
סך הכל מיסים על הכנסה	**138,928**	(62,722)	(111,650)
שיעור מס אפקטיבי	**24.74%**		

*) יישום למפרע, ראה ביאור 3(יט)(2).

ביאור 23: מיסים על הכנסה (המשך)

ו. נכסי והתחייבויות מיסים נדחים

1. נכסי והתחייבויות מיסים נדחים שהוכרו

נכסי והתחייבויות מיסים נדחים מיוחסים לפריטים הבאים:

באלפי ש"ח	נכסים בלתי מוחשיים	רכוש קבוע	נדל"ן להשקעה	מכשירים פיננסיים	הוצאות רכישה נדחות בביטוח חיים	ניכויים והפסדים להעברה לצרכי מס*)	הטבות עובדים	חברות מוחזקות [1]	אחרים [2]	סך הכל
יתרת נכס (התחייבות) מס נדחה ליום 1 בינואר 2019	(152,916)	(10,597)	(62,019)	(135,700)	(133,944)	27,241	25,669	(558)	43,011	(399,813)
מיסים נדחים בגין מיזוג חברות בקבוצה	-	-	-	-	-	5,948	-	-	-	5,948
השפעת היישום לראשונה של IFRS16	-	-	-	-	-	-	-	-	4,062	4,062
שינויים אשר נזקפו לרווח והפסד	(24,283)	(2,221)	5,309	(28,484)	8,419	76,945	(328)	545	5,215	41,117
שינויים אשר נזקפו לרווח כולל אחר	-	-	2,874	(124,537)	-	-	3,989	-	(1,218)	(118,892)
מיון מיסים שוטפים למיסים נדחים	-	(123)	-	-	-	618	(216)	-	15,257	15,536
יתרת נכס (התחייבות) מס נדחה ליום 31 בדצמבר 2019	(177,199)	(12,941)	(53,836)	(288,721)	(125,525)	110,752	29,114	(13)	66,327	(452,042)
שינויים אשר נזקפו לרווח והפסד	**(2,364)**	**(2,269)**	**471**	**46,020**	**7,595**	**12,637**	**2,143**	**(4,286)**	**12,288**	**72,235**
שינויים אשר נזקפו לרווח כולל אחר	**-**	**-**	**2,017**	**(80,872)**	**-**	**-**	**(4,206)**	**-**	**494**	**(82,567)**
מיון מיסים שוטפים למיסים נדחים	**-**	**-**	**12,200**	**-**	**-**	**(79,947)**	**1,651**	**-**	**(9,182)**	**(75,278)**
יתרת נכס (התחייבות) מס נדחה יתרה ליום 31 בדצמבר 2020	**(179,563)**	**(15,210)**	**(39,148)**	**(323,573)**	**(117,930)**	**43,442**	**28,702**	**(4,299)**	**69,927**	**(537,653)**

*) לפרטים אודות השינוי בעקבות יישום למפרע בשל שינוי מדיניות באופן מדידת ה-LAT ראה ביאור 3(יט)(2) בדוחות הכספיים.

1) לימים 31 בדצמבר 2019 ו-2020, לקבוצה יתרת התחייבויות למיסים נדחים בגין הפרש זמני הנובע מהשקעה בחברות מוחזקות אשר ההפרש הזמני בגינן צפוי להתהפך בעתיד הנראה לעין.

2) בעיקר נובע מהפרשה לחובות מסופקים.

ביאור 23: מיסים על הכנסה (המשך)

ו. נכסי והתחייבויות מיסים נדחים (המשך)*)

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר	
	2020	2019
נכסי מיסים נדחים	**3,172**	1,687
התחייבות בגין מיסים נדחים	**(540,825)**	(453,729)
סך הכל	**(537,653)**	(452,042)

*) יישום למפרע, ראה ביאור 3(יט)(2).

2. נכסי מיסים נדחים שלא הוכרו

נכסי מיסים נדחים שלא הוכרו הינם בגין הפריטים הבאים:

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר	
	2020	2019
הפסדים לצורך מס	**40**	904
הפסדי הון והפרש ריאלי מניירות ערך סחירים	**11,601**	12,674
סך הכל	**11,641**	13,578

לפי חוקי המס הקיימים בישראל, אין הגבלת זמן, על ניצול הפסדים לצורכי מס ועל ניצול ההפרשים הזמניים הניתנים לניכוי. עם זאת נכסי מיסים נדחים לא הוכרו בגין פריטים אלה, כיוון שאין זה צפוי כי תהיה בעתיד הנראה לעין הכנסה חייבת, שכנגדה ניתן יהיה לנצל את הטבות המס.

ז. שומות מס

<u>שומות מס סופיות:</u>

א. דוחות המס של חברות הקבוצה עד וכולל שנת המס 2015 נחשבות כשומות סופיות בהתאם להוראות סעיף 145 לפקודת מס הכנסה.

ב. לחברות להלן שומות מס סופיות עד וכולל שנת המס 2017:

1. החברה.
2. נכסי כלל חברה לביטוח בע"מ.
3. כלל פנסיה וגמל בע"מ.

ביאור 24: הטבות לעובדים

הטבות לעובדים כוללות הטבות לאחר סיום העסקה, הטבות בגין פיטורין, הטבות אחרות לטווח ארוך והטבות לטווח קצר וכן תשלומים מבוססי מניות.

לפרטים בדבר הטבות לאנשי מפתח ניהוליים, ראה ביאור 36.

לפרטים בדבר תשלומים מבוססי מניות, ראה ביאור 37.

באלפי ש"ח	פירוט	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2020	2019
ערך נוכחי של מחויבויות ממומנות		**61,249**	61,795
ערך נוכחי של מחויבויות בלתי ממומנות		**24,208**	28,599
סך ערך נוכחי של מחויבויות	א(2)	**85,457**	90,394
שווי הוגן של נכסי התכניות	א(2)	**37,524**	32,443
ההשפעה של תקרת הנכסים		**-**	(295)
התחייבות שהוכרה בגין תכנית הטבה מוגדרת		**47,933**	58,246
התחייבות שהוכרה בגין הטבות אחרות לטווח ארוך	ג	**15,441**	14,599
התחייבות בגין הטבות לטווח קצר *)		**195,614**	151,455
סך הטבות לעובדים		**258,988**	224,300
מוצג בסעיפים הבאים:			
זכאים ויתרות זכות		**196,192**	151,963
התחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו		**62,796**	72,337

*) במסגרת ההתחייבויות בגין הטבות לטווח קצר נכללו התחייבויות בגין שכר, חופשה, תגמולים ומענקים שנתיים לעובדים.

למידע בדבר סכומים המופקדים בכלל ביטוח, במסגרת תוכנית הטבה מוגדרת לעובדי הקבוצה, ראה ביאורים 17 ו-18.

א. תוכניות הטבה לאחר סיום העסקה - תוכנית הטבה מוגדרת

לקבוצה תוכניות הטבה מוגדרות בגינן מופקדים סכומים בקופות גמל, בקרנות פנסיה, בפוליסות ביטוח מתאימות, ובפוליסות ביטוח שהונפקו על ידי כלל ביטוח.

דיני העבודה וחוק פיצויי פיטורין, התשכ"ג-1963 (להלן: "**חוק פיצויי פיטורין**"), בישראל מחייבים את הקבוצה לשלם פיצויים לעובד בעת פיטורין או פרישה. חישוב התחייבות הקבוצה בשל הטבות לעובדים מתבצע על פי הסכם העסקה בתוקף ומבוסס על משכורת העובד אשר, לדעת ההנהלה, יוצרת את הזכות לקבלת הפיצויים.

לפרטים בדבר הסכם קיבוצי ונספח להסכם, לרבות השלכותיו לנושא תשלום פיצויי פיטורים לעובדים ותוכנית פרישה מרצון ראה סעיף ד' להלן.

1. הרכב נכסי התוכנית

נכסי התוכניות מורכבים כדלקמן:

באחוזים	ליום 31 בדצמבר 2020	2019
ביטוחי מנהלים	**37**	37
קופות גמל וקרנות פנסיה	**63**	63
	100	100

ביאור 24: הטבות לעובדים (המשך)

א. תוכניות הטבה לאחר סיום העסקה - תוכניות הטבה מוגדרת (המשך)

2. התנועה בהתחייבויות (נכסים), נטו בגין תוכניות הטבה מוגדרות ומרכיביהן

	מחויבות בגין תוכנית הטבה מוגדרת		שווי הוגן של נכסי תוכנית		סך ההתחייבות (הנכס), נטו שהוכרו בגין תוכנית הטבה מוגדרת	
באלפי ש"ח	2020	2019	2020	2019	2020	2019
יתרה ליום 1 בינואר	**90,394**	78,341	**32,148**	33,898	**58,246**	44,443
שינויים בגין מיזוג כלל אשראי ומימון	**-**	764	**-**	498	**-**	266
הוצאה/הכנסה שנזקפה לרווח[1]						
עלות שירות שוטף	**9,921**	9,135	**-**	-	**9,921**	9,135
עלות שירותי עבר	**1,271**	1,617	**245**	1,097	**1,026**	520
עלויות ריביות	**1,735**	2,418	**583**	950	**1,152**	1,468
סילוקים	**(633)**	(419)	**(383)**	(195)	**(250)**	(224)
סך הכל הוצאה(הכנסה) שנזקפה לרווח והפסד	**12,294**	12,751	**445**	1,852	**11,849**	10,899
הוכר ברווח כולל אחר:						
הפסדים (רווחים) אקטואריים שנבעו משינויים בהנחות הדמוגרפיות	**-**	269	**-**	-	**-**	269
הפסדים (רווחים) אקטואריים שנבעו משינויים בהנחות הפיננסיות[2]	**(3,285)**	10,945	**-**	-	**(3,285)**	10,945
הפסדים (רווחים) אקטואריים אחרים	**(5,176)**	399	**-**	-	**(5,176)**	399
התשואה בפועל בניכוי הכנסות	**-**	-	**3,754**	(563)	**(3,754)**	563
סך הכל הוכר ברווח כולל אחר	**(8,461)**	11,613	**3,754**	(563)	**(12,215)**	12,176
תנועות נוספות						
הטבות ששולמו	**(8,770)**	(13,075)	**(3,549)**	(6,350)	**(5,221)**	(6,725)
פידיון קופה מרכזית	**-**	-	**-**	(1,592)	**-**	1,592
סכומים שהופקדו על ידי הקבוצה	**-**	-	**4,726**	4,405	**(4,726)**	(4,405)
סך הכל תנועות נוספות	**(8,770)**	(13,075)	**1,177**	(3,537)	**(9,947)**	(9,538)
יתרה ליום 31 בדצמבר	**85,457**	90,394	**37,524**	32,148	**47,933**	58,246

1. ההוצאות נכללות במסגרת הוצאות הנהלה וכלליות בדוח רווח והפסד, ראה ביאור 32.
2. כגון ריבית היוון.

3. הנחות אקטואריות וניתוח רגישות

ההנחות האקטואריות העיקריות לתום תקופת הדיווח (לפי ממוצע משוקלל):

באחוזים	2020	2019	2018
שיעור היוון ריאלי ממוצע ליום 31 בדצמבר[1]	**0.93**	0.52	2.45
שיעור עליות שכר ריאליות עתידיות	**2.00-3.00**	2.00-3.00	2.00-3.00

1. שיעור ההיוון מבוסס על אגרות חוב קונצרניות צמודות מדד באיכות גבוהה.

שינויים אפשריים באופן סביר בתאריך הדיווח לאחת מההנחות האקטואריות, בהנחה שיתר ההנחות נותרות ללא שינוי, משפיעים על המחויבות להטבה מוגדרת כדלקמן:

	ליום 31 בדצמבר			
	גידול באחוז אחד		קיטון באחוז אחד	
באלפי ש"ח	2020	2019	2020	2019
שיעור עליות שכר עתידיות	**6,346**	9,622	**(4,926)**	(8,254)
שיעור היוון	**(4,776)**	(8,255)	**6,096**	9,815

ביאור 24: הטבות לעובדים (המשך)

א. תוכניות הטבה לאחר סיום העסקה - תוכניות הטבה מוגדרת (המשך)

4. השפעת התוכנית על תזרימי המזומנים העתידיים של הקבוצה

לפרטים בדבר ההסכם הקיבוצי, לרבות השלכותיו לנושא תשלום פיצויי פיטורים לעובדים, ראה סעיף ד' להלן.

אומדן החברה להפקדות הצפויות בשנת 2021 בתוכנית הטבה מוגדרת ממומנת לנכסי תוכנית הינו בסך 4,246 אלפי ש"ח.

אומדן הקבוצה לאורך חיי התוכנית (לפי ממוצע משוקלל) לסוף תקופת הדיווח הינו 7.9 שנים (לשנת 2019 9.1 שנים).

5. התשואה בפועל

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
באלפי ש"ח	2020	2019	2018
התשואה בפועל על נכסי התכנית	**2,353**	567	785

ב. תוכניות הטבה לאחר סיום העסקה - תוכנית הפקדה מוגדרת

בקבוצה קיימות תוכניות הפקדה מוגדרת כדלקמן:

1. לגבי מרבית תשלומי הפיצויים, חלים תנאי סעיף 14 לחוק פיצויי פיטורין, התשכ"ג-1963, על-פיו הפקדותיה השוטפות של החברה בקרנות פנסיה ו/או בפוליסות בחברות ביטוח, פוטרות אותה מכל התחייבות נוספת לעובדים, בגינם הופקדו הסכומים כאמור לעיל. בגין זה ראה גם סעיף ד' להלן.
2. הפקדות לתגמולים בישראל.

לפרטים בדבר ההסכם הקיבוצי, לרבות השלכותיו לנושא תשלום פיצויי פיטורים לעובדים, ראה סעיף ד' להלן.

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
באלפי ש"ח	2020	2019	2018
הסכום שהוכר כהוצאה בגין תוכניות להפקדה מוגדרת	**71,421**	73,016	70,290

ג. התחייבות בגין הטבות אחרות לטווח ארוך

	ליום 31 בדצמבר	
באלפי ש"ח	2020	2019
התחייבות בגין ימי מחלה	**4,883**	5,712
התחייבות בגין מענק התמדה	**4,436**	3,583
התחייבות בגין מענק ותק	**6,122**	5,304
סך הכל התחייבות שהוכרה בגין הטבות אחרות לטווח ארוך	**15,441**	14,599

ביאור 24: הטבות לעובדים (המשך)

ד. הסכם קיבוצי בין חברות הקבוצה לבין ההסתדרות וועד העובדים בקבוצה

בחודש ספטמבר 2020 נחתם הסכם קיבוצי בין החברות הבנות של החברה, כלל חברה לביטוח בע"מ, כלל פנסיה וגמל בע"מ, כלל ביטוח אשראי בע"מ, כללביט מערכות בע"מ וכ.נ.ף. - כלל ניהול פיננסים בע"מ ("**החברות**") לבין הסתדרות העובדים הכללית החדשה –הסתדרות המעו"ף ("**ההסתדרות**") וועד העובדים בקבוצה ("**הוועד**"), המאריך את ההסכם הקיבוצי שנחתם בין הצדדים בחודש יולי 2017 בשנה נוספת, עד ליום 31 בדצמבר 2021, בכפוף לשינויים ותוספות אשר עיקריהם יפורטו להלן ("**ההסכם**").

1. עדכון מצבת כוח האדם בחברות -עד לסוף שנת 2021, תפחת מצבת עובדי החברות בכ-375 עובדים ומנהלים (כאשר עד ליום 1 במרס 2021, תקטן מצבת כוח האדם ב-220 עובדים ומנהלים) (להלן: "**יעד הקיטון במצבת כוח האדם**"). הקיטון במצבת כוח האדם יכלול גם עובדים שיפרשו במסגרת תכנית פרישה מרצון לעובדים בגיל 60 ומעלה שהוצעה על ידי החברות.
2. החל מיום 1 ביולי 2020 יועלה שכר המינימום לעובדים חודשיים ותיקים בחברה לסכומים שבין 6,750 ש"ח ל-9,250 ש"ח, בהתאם לוותק. לא תינתנה תוספות שכר נוספות בשנת 2020, למעט המשך תגמול בגין פריון.
3. תשלום תוספות שכר לעובדים בגין השנים 2020-2021 יינתן החל בחודש אפריל 2021 ושיעורו יושפע באופן ישיר מרווחי החברה, כמפורט להלן:

   א. במשכורת חודש אפריל 2021 תינתן תוספת שכר בשיעור של 2.5% משכר הבסיס של העובדים הזכאים להעלאת שכר, חלף סכומים בגין שנים קודמות שתשלומם נדחה לשנת 2021 על פי הסכם 2017, וללא כל תנאי נוסף.

   ב. בנוסף תקצה החברה במשכורת חודש אפריל 2021 או במועד נדחה כאמור להלן תקציב נוסף של 3% לתשלום תוספת שכר לעובדים הזכאים בגין שנת 2021 ("**תקציב תוספות השכר לשנת 2021**"). תנאי לתשלום התוספת האמורה הוא עמידת החברות ביעד הקיטון במצבת כוח האדם ליום 1 במרס 2021. ככל שהחברות לא יעמדו ביעד האמור יידחה תשלום תוספות השכר האמורות מהמועדים המפורטים להלן עד למועד עמידתן ביעד הקיטון העדכני לאותו מועד (וישולם רטרואקטיבית לחודש אפריל 2021).

   ג. ככל שהרווח של החברה לשנת 2020 יהיה בסכום נמוך מ-100 מיליוני ש"ח ישולמו במשכורת חודש אפריל 2021 תוספות שכר על חשבון תקציב תוספות השכר לשנת 2021, בשיעור עליית המדד (מדד בגין) בגין התקופה שבין 1 ביולי 2019 ועד ליום 1 באפריל 2021 בתוספת 0.5% ,אולם בכל מקרה לא פחות מ-1%. יתרת תקציב תוספות השכר לשנת 2021, ככל שתהיה, תידחה לחודש אפריל 2024 .ככל שהרווח של החברה לשנת 2020 יהיה בטווח שבין 100 מיליוני ש"ח ל-300 מיליוני ש"ח (לא כולל) ישולם כל תקציב תוספות השכר לשנת 2021 במשכורת חודש אפריל 2021.

   ד. ככל שהרווח של החברה לשנת 2020 יהיה בסכום של 300 מיליוני ש"ח ומעלה יעמוד תקציב תוספות השכר לשנת 2021 על 4%.

   ה. ככלל, מחצית מסך תקציב תוספות השכר ישולם כתוספת אחידה ומחציתו תשולם כתוספת דיפרנציאלית לפי החלטת מנהלים.

   ו. בנוסף, החברות ימשיכו לשלם תגמול משתנה תלוי פריון (עמלה), שתקציבו לא יפחת משיעור של 1% מסך שכר הבסיס לצורך חישוב תקציב תוספות השכר לשנת 2021.

4. הסיכום בנוגע לתשלום שנתי מיוחד מהסכם 2017 יחול גם לגבי שנת 2021. ככל שהרווח השנתי של החברה לא יפחת מ-210 מיליוני ש"ח, ישולם לעובדים תשלום שנתי מיוחד (ללא הפרשות סוציאליות), בשיעור של בין 1.4% מעלות השכר השנתית של העובדים שההסכם הקיבוצי חל עליהם (בגין רווח שנתי שלא יפחת מ-210 מיליוני ש"ח), עד לשיעור מכסימלי של 3% מעלות השכר השנתית האמורה (בגין רווח שנתי שלא יפחת מ-400 מיליוני ש"ח). בנוסף, במקרה בו הרווח השנתי של החברה יהיה לפחות 300 מיליוני ש"ח, ישולם לעובדים תשלום נוסף (ללא הפרשות סוציאליות), בשיעור משתנה (בהתאם לתוצאות), של בין 0.5% (בגין רווח שנתי שלא יפחת מ-300 מיליוני ש"ח) ל- 1% (בגין רווח שנתי שלא יפחת מ-400 מיליוני ש"ח), מעלות השכר השנתית של העובדים שההסכם הקיבוצי חל עליהם. תשלום זה יוענק לחלק מן העובדים הזכאים לו בדרך של הקצאת אופציות למניות החברה. לפרטים אודות תכנית האופציות ראו ביאור 37.
5. הסיכומים מהסכם 2017 בנוגע להגדלת השתתפות בגין ארוחות, השתתפות בתשלום קייטנות, מענק וותק, מענק התמדה והצטיינות לעובדים שהצטרפו לחברה לאחר נובמבר 2012 והפקדות מעסיק לתגמולים יחולו גם בשנת 2021.
6. תקציב הרווחה לשנת 2021 יעמוד על סך של כ- 17.5 מיליוני ש"ח.
7. יישמר שקט תעשייתי בכל תקופת ההסכם. כמו כן, ההסכם מהווה מיצוי טענות ותביעות של כל תביעות הצדדים לתקופת תוקפו של ההסכם.
8. מעבר לאמור לעיל, החברות רשמו הוצאה חד פעמית בשנת 2019 ובשנת 2020, בגין תוכנית פרישה מרצון שהוצעה לעובדים מגיל 60 ומעלה, בסך של כ-6.5 מיליוני ש"ח וכ-10.2 מיליוני ש"ח בהתאמה.

להערכת החברה לשינויים ולתוספות שפורטו לעיל אין השפעה מהותית על עלויות הוצאות כח אדם שהיו צפויות בהתאם להסכם הקיבוצי הקודם.

ביאור 25: התחייבויות פיננסיות

א. התחייבויות פיננסיות

	ליום 31 בדצמבר			
	ערך בספרים		שווי הוגן *)	
באלפי ש"ח	2020	2019	2020	2019
התחייבויות פיננסיות המוצגות בעלות מופחתת[1]				
כתבי התחייבות	**4,399,921**	3,974,027	**4,721,194**	4,327,026
הלוואות מתאגידים בנקאיים	**111,938**	111,938	**113,169**	118,565
סך הכל התחייבויות פיננסיות המוצגות בעלות מופחתת	**4,511,859**	4,085,965	**4,834,363**	4,445,591
התחייבויות הנמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד:				
התחייבויות בשל מכשירים פיננסים נגזרים ומכירה בחסר				
חוזים עתידיים	**415,103**	104,532	**415,103**	104,532
עסקאות החלפת ריבית מט"ח (SWAP)	**616**	31,161	**616**	31,161
אופציות על מניות	**3,449**	-	**3,449**	-
אופציות על מדדים בחו"ל	**18,774**	10,739	**18,774**	10,739
מכירה בחסר	**24,423**	-	**24,423**	-
אחר	**-**	2,286	**-**	2,286
סך הכל התחייבויות הנמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד [1]	**462,365**	148,718	**462,365**	148,718
סך הכל התחייבויות פיננסיות	**4,974,224**	4,234,683	**5,296,728**	4,594,309
1) מזה בגין התחייבויות תלויות תשואה	**295,326**	103,082	**295,326**	103,082

מידע נוסף בדבר החשיפה של הקבוצה לסיכוני ריבית, מטבע חוץ ונזילות, ניתן בביאור 35(ד).

*) לרבות קירוב לשווי הוגן, כאשר הפער אינו מהותי. למידע נוסף לעניין מדידת שווי הוגן, ראה סעיף ה' להלן.

ביאור 25: התחייבויות פיננסיות (המשך)

ב. ב.כתבי התחייבות נדחים – הרכב ליום 31 בדצמבר[3]

	מידע נוסף	סוג הון [1]	תנאי הצמדה	סוג ריבית	שיעור ריבית שנתית אפקטיבית	שיעור ריבית שנתית נקובה	סחיר/לא סחיר	רמה בהיררכיה שווי הוגן [2]	מועד פדיון מוקדם [4]	שיעור ריבית ששימש לחישוב שווי הוגן	סכום מקורי שהונפק	ערך בספרים 2020	ערך בספרים 2019	שווי הוגן 2020	שווי הוגן 2019
					%					%		באלפי ש"ח			
תעודת התחייבות סדרה א'	(1)	משני נחות	צמוד מדד	קבועה	4.99	4.89	סחיר	1	לא רלוונטי נפרע	-	400,000	**22,116**	44,464	**23,128**	47,692
הלוואה מבנק בעל עניין	(2)	שלישוני מורכב	לא צמוד	משתנה	2.40	2.40	לא סחיר	2	במרס 2021	0.54	111,938	**111,938**	111,938	**113,169**	118,565
תעודות התחייבות סדרה ג'	(3)	משני מורכב	צמוד מדד	קבועה	2.97-4.35	3.75	סחיר	1	אוגוסט 2021	-	774,701	**82,483**	82,861	**85,109**	89,651
תעודות התחייבות סדרה ז'	(3)	משני מורכב	צמוד מדד	קבועה	2.39-2.45	2.32	סחיר	1	דצמבר 2023	-	364,846	**363,376**	364,976	**390,166**	402,790
תעודות התחייבות סדרה ח'	(3)	משני מורכב	לא צמוד	קבועה	2.98-4.31	4.14	סחיר	1	דצמבר 2022	-	469,388	**470,722**	471,372	**497,364**	512,994
תעודות התחייבות סדרה ט'	(3)	משני מורכב	צמוד מדד	קבועה	2.51-3.84	2.48	סחיר	1	יולי 2025	-	423,486	**416,155**	417,012	**472,780**	484,934
תעודות התחייבות סדרה י'	(3)	משני מורכב	לא צמוד	קבועה	3.38-4.61	3.92	סחיר	1	יולי 2024	-	959,854	**952,424**	950,556	**1,065,534**	1,089,146
תעודות התחייבות סדרה יא'	(3)	רובד 2	לא צמוד	קבועה	2.42-2.79	2.64	סחיר	1	מרס 2030	-	1,636,172	**1,642,195**	1,642,786	**1,711,273**	1,699,819
מכשיר הון	(5)	רובד 1	צמוד מדד	קבועה	4.53	4.53	לא סחיר	2	אוקטובר 2030	4.05	450,000	**450,450**	-	**475,840**	-
סך הכל כתבי התחייבויות											5,590,385	**4,511,859**	4,085,965	**4,834,363**	4,445,591

1) לעניין הכללת כתבי התחייבות נדחים בחישוב ההון המוכר ראה ביאור 16(ה).
2) להגדרת הרמות בהיררכיה, ראה ביאור 2(ה)(3).
3) לכל כתבי ההתחייבות הגורם המנפיק הינו כלליט מימון, למעט הלוואה מבנק בעל עניין ומכשיר הון, בהם הגורן המנפיק הינו כלל ביטוח.
4) לפרטים נוספים ראה סעיף 3(ח)(1) להלן.

ביאור 25: התחייבויות פיננסיות (המשך)

ב. כתבי התחייבות נדחים (המשך)

1. תעודות ההתחייבות (סדרה א') הונפקו, בחודש מאי 2006, הקרן נפרעת ב-11 תשלומים שנתיים שווים בכל אחת מהשנים 2011 עד 2021. הריבית משולמת ב-15 תשלומים שנתיים, ביום 1 ביוני של כל שנה קלנדרית החל משנת 2007 ועד למועד פירעונן הסופי בשנת 2021.

2. הלוואה מתאגיד בנקאי מחודש מרס 2015, בסך של כ- 112 מיליוני ש"ח, בריבית שנתית בשיעור של פריים + 0.8% (ובמקביל בוצעה עסקת החלפת הריבית המשתנה לריבית קבועה, לתקופה של 6 שנים, באופן שהריבית קובעה לריבית בשיעור של 3.48%). קרן כתב ההתחייבות תיפרע בתשלום חד פעמי, בחלוף 8 שנים ממועד הנפקת כתב ההתחייבות, בכפוף לזכות לפירעון מוקדם. הריבית נפרעת בפירעונות חצי שנתיים. ההלוואה נפרעה במלואה בפירעון מוקדם ביום 16 במרס 2021, בהתאם לתנאי ההלוואה.

3. א. תעודות התחייבות (סדרה ג') הונפקו בחודש יולי 2010, והסדרה הורחבה בחודשים יוני 2011 ודצמבר 2012 במסגרת הקצאות פרטיות ובמאי 2013 במסגרת החלפה. הקרן נפרעת בתשלום אחד ביום 1 באוגוסט 2024, בכפוף לזכות לפידיון מוקדם, כמפורט בסעיף ח(1) להלן. הריבית על תעודות ההתחייבות משולמת מידי שנה בשני תשלומים חצי שנתיים, בימים 1 בפברואר ו-1 באוגוסט של כל שנה קלנדרית בין השנים 2011 עד 2024. לפרטים בדבר החלפת חלק מכתבי ההתחייבות אלה בכתבי התחייבות מסדרה יא, בדרך של הרחבת סדרה, ראה ז' להלן.

ב. תעודות התחייבות (סדרה ז') הונפקו בחודש יולי 2014 והסדרה הורחבה בדצמבר 2016. הקרן נפרעת בתשלום אחד בדצמבר 2026, בכפוף לזכות לפידיון מוקדם, כמפורט בסעיף ח(1) להלן. הריבית על תעודות ההתחייבות משולמת מידי שנה בשני תשלומים חצי שנתיים, בימים 30 ביוני ו-31 בדצמבר של כל שנה קלנדרית בין השנים 2014 עד 2026.

ג. תעודות התחייבות (סדרה ח') הונפקו בחודש יולי 2014 והסדרה הורחבה בדצמבר 2016. הקרן נפרעת בתשלום אחד בדצמבר 2025, בכפוף לזכות לפידיון מוקדם, כמפורט בסעיף ח(1) להלן. הריבית על תעודות ההתחייבות משולמת מידי שנה בשני תשלומים חצי שנתיים, בימים 30 ביוני ו-31 בדצמבר של כל שנה קלנדרית בין השנים 2014 עד 2025.

ד. תעודות התחייבות (סדרה ט') הונפקו בחודש יולי 2015 והסדרה הורחבה בדצמבר 2016. הקרן נפרעת בתשלום אחד ביולי 2028, בכפוף לזכות לפידיון מוקדם, כמפורט בסעיף ח(1) להלן. הריבית על תעודות ההתחייבות משולמת מידי שנה בשני תשלומים חצי שנתיים, בימים 31 בינואר ו- 31 ביולי של כל שנה קלנדרית בין השנים 2016 עד 2028.

ה. תעודות התחייבות (סדרה י') הונפקו בחודש יולי 2015 והסדרה הורחבה באפריל 2016. הקרן נפרעת בתשלום אחד ביולי 2027, בכפוף לזכות לפידיון מוקדם, כמפורט בסעיף ח(1) להלן. הריבית על תעודות ההתחייבות משולמת מידי שנה בשני תשלומים חצי שנתיים, בימים 31 בינואר ו- 31 ביולי של כל שנה קלנדרית בין השנים 2016 עד 2027.

ו. תעודות התחייבות (סדרה יא') הונפקו בחודש ספטמבר 2019 והסדרה הורחבה בדצמבר 2019 כמפורט בסעיף ז' להלן. הקרן נפרעת בתשלום אחד במרס 2033, בכפוף לזכות לפידיון מוקדם, כמפורט בסעיף ח(1) להלן. הריבית על תעודות ההתחייבות משולמת מידי שנה בשני תשלומים חצי שנתיים, בימים 31 במרס ו- 30 בספטמבר של כל שנה קלנדרית בין השנים 2020 עד 2033.

ז. בחודש דצמבר 2019, הוחלפו 698 מיליוני ש"ח ע.נ. כתבי התחייבות סדרה ג' שבמחזור הנסחרות בבורסה, בדרך של הצעת רכש חליפין, בתמורה להנפקת 806 מיליוני ש"ח ע.נ. כתבי התחייבות סדרה יא', בדרך של הרחבת סדרה קיימת. כתבי התחייבות סדרה יא' שהונפקו כאמור, הוכרו (בכפוף למגבלות) כהון רובד 2 של כלל ביטוח, וזאת חלף כתבי התחייבות סדרה ג' שהוחלפו ואשר היו מוכרים כהון משני מורכב.

תנאי כתבי התחייבות סדרה ג', שונים מתנאי כתבי התחייבות סדרה יא' ובהתאם טופלו כהחלפת מכשירי חוב בעלי תנאים שונים מהותית בהתאם להגדרת התקן, אשר עלות החלפתם הסתכמה בשנת 2019 בסך של כ-65 מיליוני ש"ח.

ביאור 25: התחייבויות פיננסיות (המשך)

ב. כתבי התחייבות נדחים (המשך)

3. (המשך)

ח. <u>תנאים נוספים של תעודות ההתחייבות</u>

1. <u>הזכות לפידיון מוקדם</u>

א. כללביט מימון תהיה רשאית, ללא מתן זכות בחירה למחזיקים בתעודות ההתחייבות ו/או לנאמן, לפדות את תעודות ההתחייבות בפידיון מוקדם, מלא או חלקי, וזאת בהתקיים התנאים הבאים ואישור הממונה (במידה ונדרש):

המועד הראשון בו תהא כללביט מימון רשאית לפרוע בפידיון מוקדם, מלא או חלקי, את תעודות ההתחייבות (להלן, ביחס לכל סדרה: "**המועד הראשון לפידיון מוקדם**"):
סדרה ג' - ביום 1 באוגוסט 2021;
סדרה ז' - ביום 31 בדצמבר 2023;
סדרה ח' - ביום 31 בדצמבר 2022;
סדרה ט' - ביום 31 ביולי 2025;
סדרה י' - ביום 31 ביולי 2024;
לאחר המועד הראשון לפידיון מוקדם, קיימת זכות לפידיון מוקדם במועד כל תשלום ריבית, ביחס לכל תעודת התחייבות מהסדרה הרלוונטית.
סדרה יא' - ביום 31 במרס 2027;
לאחר מועד זה כללביט מימון תהיה רשאית לפרוע את תעודות ההתחייבות בפידיון מוקדם, מלא או חלקי, בכל מועד. תדירות הפדיונות המוקדמים לא תעלה על פדיון אחד לרבעון. ככל שפדיון מוקדם יבוצע החל מהמועד הראשון לפדיון מוקדם ועד ל- 3 שנים לפני מועד פירעון הקרן, תשלום בגין פדיון מוקדם למחזיקי תעודות ההתחייבות יעמוד על הגבוה מבין: א. שווי שוק. ב. הערך בספרים ג. הערך לפי היוון בתשואת אגח ממשלתי בתוספת ריבית של 0.8%.

ככל שלא תנוצל הזכות לפדיון מוקדם של מלוא אגרות החוב אזי ממועד תשלום הריבית בגין אגרות החוב אשר יהיה 3 שנים לפני מועד פירעון הקרן תשולם תוספת ריבית למחזיקי תעודות ההתחייבות הרלוונטיות על הריבית אותה נושאות תעודות ההתחייבות באותה עת, בגין יתרת התקופה, בשיעור של 50% ממרווח הסיכון המקורי שנקבע בהנפקה ביחס לתעודות ההתחייבות מהסדרה הרלוונטית.
מרווח הסיכון המקורי הינו כדלקמן:

סדרה ג' - 1.50%;
סדרה ז' - 1.35%;
סדרה ח' - 1.05%;
סדרה ט' - 1.83%;
סדרה י' - 1.76%;
סדרה יא' – 1.69%;

ב. הסכום המינימאלי לביצוע פדיון מוקדם, לגבי כל אחת מסדרות תעודות ההתחייבות הינו 25 מיליוני ש"ח ע.נ. תעודות ההתחייבות מהסדרה הרלוונטית פרט לסדרה יא' בו הסכום עומד על 1 מיליון ש"ח ע.נ. אגרות חוב.

ג. תנאי לפדיון מוקדם הוא:

(1) ביחס לסדרות ג', ז', ח', ט' ו-י' קבלת אישור מראש של הממונה ובתנאים שיקבע. ככלל, פדיון מוקדם יתאפשר במידה שההון העצמי של כלל ביטוח לאחר הפדיון המוקדם, יעלה על 120% מההון העצמי המינימאלי הנדרש ממנה על פי תקנות ההון. ראה ח(3) להלן.
(2) ביחס לסדרה יא' קבלת אישור מראש של הממונה ובתנאים שיקבע. ככלל, פדיון מוקדם יתאפשר אם ההון הכלכלי של כלל ביטוח לאחר הפדיון המוקדם, יעלה על הון נדרש לכושר פירעון (SCR) כמשמעות המונח בחוזר משטר כושר פירעון כלכלי.
(3) ביחס לסדרות ז', ח', ט', י' ו-יא' ניתן לבצע פדיון מוקדם גם אם במקביל תנפיק החברה מכשיר הון בעל איכות זהה או עדיפה;

ביאור 25: התחייבויות פיננסיות (המשך)

ב. כתבי התחייבות נדחים (המשך)

3. (המשך)

ח. <u>תנאים נוספים של תעודות ההתחייבות</u>

2. <u>דחיית תשלומי קרן ו/או ריבית בהתקיים נסיבות משהות</u>

בהתקיים אחת מהנסיבות המשהות, המפורטות להלן, ידחו תשלום קרן ו/או תשלומי ריבית, לפי העניין, בגין תעודות ההתחייבות:

א. ביחס לדחיית תשלומי ריבית בלבד - היעדר רווחים ראויים לחלוקה של כלל ביטוח, כמשמעם בחוק החברות, וזאת על פי הדוחות הכספיים האחרונים (שנתיים או רבעוניים) שקדמו למועד פירעון הריבית הרלוונטי.

ביחס לדחיית תשלום קרן ו/או תשלומי ריבית:

ב. ביחס לסדרות ג', ז', ח', ט' ו-י' סכום ההון העצמי המוכר של כלל ביטוח ירד אל מתחת להון המינימאלי הנדרש ממנה (ראה ח(3) להלן), וזאת על פי הדוחות הכספיים האחרונים (שנתיים או רבעוניים) שקדמו למועד פירעון הריבית ו/או הקרן הרלוונטי וביחס לסדרות ז', ח', ט' ו-י' ככל שכלל ביטוח לא ביצעה השלמת הון נכון למועד פרסום הדוח (כהגדרת מונח זה בהנחיית הממונה בדבר "הרכב הון עצמי מוכר של מבטח מחודש אוגוסט 2011").

ביחס לסדרה יא' על פי הדוח הכספי האחרון של כלל ביטוח שפורסם טרם מועד התשלום, ההון העצמי של כלל ביטוח נמוך מהון נדרש ממנה לנסיבות משהות כמשמעות המונח בחוזר משטר כושר פירעון כלכלי, וכלל ביטוח לא ביצעה השלמת הון (כמשמעות המונח בחוזר משטר כושר פירעון כלכלי) נכון למועד פרסום הדוח הכספי.

ג. דירקטוריון כלל ביטוח הורה על דחיית תשלום קרן ו/או ריבית, אם קבע כי יש חשש ממשי קרוב ליכולתה של כלל ביטוח לעמוד בהון הנדרש ממנה, (כאמור בסעיף ב' לעיל, לפי העניין), או לפרוע במועדן התחייבויות שדרגת הקדימות שלהן גבוהה מזו של תעודות ההתחייבות, ובלבד שהתקבל לכך אישור הממונה מראש.

ד. ביחס לסדרות ג', ז', ח', ט' ו-י' - הממונה הורה על דחיית תשלום קרן ו/או ריבית עקב פגיעה משמעותית בהון העצמי המוכר של כלל ביטוח, או אם ראה חשש ממשי קרוב ליכולתה של כלל ביטוח לעמוד בהון הנדרש ממנה.

ביחס לסדרה יא' – הממונה הורה על דחיית תשלום ריבית ו/או קרן אם ראה כי יש פגיעה ביחס כושר פירעון או כי קיים חשש ממשי קרוב ליכולתה של כלל ביטוח לעמוד בהון נדרש לכושר פירעון (כמשמעות המונח בחוזר משטר כושר פירעון כלכלי).

ה. סכומי קרן ו/או ריבית שנדחו כאמור לעיל, יצברו הפרשי הצמדה, ככל שהקרן המקורית הינה צמודה, החל ממועד הדחייה ועד ליום התשלום בפועל לפי המדד הידוע במועד התשלום בפועל, וכן ריבית החל ממועד הדחייה ועד למועד התשלום בפועל:

1. ביחס לסדרות ז', ח', ט', י' ו-יא' - בשיעור הריבית הנקובה בתנאי תעודות ההתחייבות במועד הדחייה.
2. ביחס לסדרה ג' בשיעור הריבית הנקובה בתנאי תעודת ההתחייבות במועד הדחייה, בתוספת של 50% ממרווח הסיכון המקורי שנקבע בהנפקה, או ריבית השוק (כהגדרתה בסעיף 3.1.9.3 לתשקיף המדף המתוקן של כלליט מימון אשר פורסם בימים 12 ו-13 ביולי 2010), לפי השיעור שהסך הנובע ממנו הינו גבוה יותר.

ביאור 25: התחייבויות פיננסיות (המשך)

ב. כתבי התחייבות נדחים (המשך)

3. (המשך)

ח. <u>תנאים נוספים של תעודות ההתחייבות</u>

3. <u>עמדת ממונה "הגדרת הון מוכר והון נדרש במכשירי הון מורכב"</u>

לאור כניסתו לתוקף של משטר כושר פירעון כלכלי (ראה ביאור 16(ה) לעיל), בחודש מרס 2018 פרסמה רשות שוק ההון, עמדה לפיה הפרשנות הראויה למונחים "הון נדרש" ו"הון מוכר", הקיימים במכשירי הון מורכב שהונפקו על ידי חברות הביטוח, לעניין נסיבות משהות, תהיה כדלקמן:

א. לגבי חברות ביטוח שלא קבלו את אישור הממונה בדבר ביצוע ביקורת על יישום משטר כושר פירעון כלכלי, המונחים "הון עצמי" ו"הון עצמי נדרש לכושר פירעון" יפורשו בהתאם להוראות חוזר משטר כושר פירעון חשבונאי;

ב. לגבי חברות ביטוח שקיבלו את אישור הממונה בדבר ביצוע ביקורת על יישום משטר כושר פירעון כלכלי, המונח "הון נדרש" (לרבות מונחים דומים) יפורש בהתאם להגדרת המונח "סף הון מינימאלי (MCR)" בגבולו העליון (45% מ-SCR), כשהוא מחושב ללא ההוראות בתקופת הפריסה וללא התאמת תרחיש מניות, והמונח "הון עצמי" (לרבות מונחים דומים) יפורש בהתאם להגדרת המונח "הון עצמי" במשטר כושר פירעון כלכלי.

במהלך שנת 2019, קבלה כלל ביטוח אישור מהממונה בנוגע לביקורת על דוח יחס כושר פירעון כלכלי. לאור האמור, ההוראות הרלוונטיות בכתבי ההתחייבות שהונפקו, עד למועד כניסתו לתוקף של משטר כושר פירעון כלכלי (ג', ז', ח', ט' ו-י'), יפורשו בהתאם לנייר העמדה האמור.

ט. בהתאם לתיקון להסכם בין כלליט מימון לבין כלל ביטוח מחודש אוגוסט 2019 (להלן: "**תיקון ההסכם**"):

1. הפיקדונות שיופקדו בכלל ביטוח מתמורת הנפקות של כתבי התחייבות ו/או כתבי אופציה לתעודות התחייבות (לרבות ממימוש כתבי אופציה כאמור), שיונפקו לאחר מועד תיקון ההסכם, ואשר יחשבו כהון רובד 2 של כלל ביטוח, והתחייבותה של כלל ביטוח למלא אחר תנאיהם של תעודות ההתחייבות האמורות, יהיו בעלי מעמד כדלהלן:

- בעלי מעמד שווה למכשירי הון משני נחות, הון משני מורכב והון שלישוני מורכב שהונפקו על ידי כלל ביטוח ו/או כללביט מימון עד למועד תיקון ההסכם.
- בעלי מעמד שווה לרכיבים ומכשירים שיכללו בהון רובד 2 של כלל ביטוח אשר יונפקו על ידי כלל ביטוח ו/או כללביט מימון החל ממועד תיקון ההסכם.
- בעלי מעמד קודם לרכיבים ומכשירים שיכללו בהון רובד 1 של כלל ביטוח אשר יונפקו על ידי כלל ביטוח ו/או כללביט מימון.
- בעלי מעמד נדחה ליתר התחייבויותיה של כלל ביטוח כלפי נושיה.

2. הפיקדונות שהופקדו בכלל ביטוח מתמורת הנפקות של כתבי התחייבות שהוכרו כהון משני מורכב של כלל ביטוח, והתחייבותה של כלל ביטוח למלא אחר תנאיהם של תעודות ההתחייבות האמורות, הינם בעלי מעמד שווה לכתבי התחייבות נדחים שהונפקו על ידי כלל ביטוח ו/או כללביט מימון מסוג הון משני נחות, הון משני מורכב והון שלישוני מורכב; ובעלי מעמד נדחה ליתר התחייבויותיה של כלל ביטוח כלפי נושיה.

4. יתרת כתבי ההתחייבות הנה בניכוי הוצאות הנפקה בסך של כ-20 מיליוני ש"ח המופחתים לפי שיטת הריבית האפקטיבית.

5. בחודש אוקטובר 2020 הנפיקה החברה לכלל החזקות שטר הון המהווה מכשיר הון רובד 1 נוסף בהתאם למשטר כושר פרעון כלכלי, בסכום של 450 מיליוני ש"ח, צמוד למדד המחירים לצרכן ונושא ריבית שנתית בשיעור של 4.53%,, אשר תשולם לבעלת שטר ההון (כלל החזקות) בתשלומים שנתיים, ביום 31 באוקטובר של כל אחת מהשנים 2021 ועד למועד הפירעון הסופי של שטר ההון. סכום שטר ההון עומד לפירעון (קרן בלבד) בתשלום אחד, אשר ישולם כעבור 49 שנים, אלא אם כן החברה מימשה את זכותה לפדות את סכום שטר ההון בפדיון מוקדם כמפורט להלן.

ביאור 25: התחייבויות פיננסיות (המשך)

ב. כתבי התחייבות נדחים (המשך)

5. (המשך)

תנאים נוספים של שטר ההון

א. הזכות לפידיון מוקדם

החברה תהא רשאית לפרוע את סכום שטר ההון בפדיון מוקדם, מלא או חלקי, בכל מועד החל מיום 31 באוקטובר, 2030, בכפוף לקבלת אישורו מראש של הממונה.

ב. דחיית תשלומי קרן ו/או ריבית בהתקיים נסיבות משהות

החברה תהיה רשאית לבטל תשלום ריבית ולדחות תשלום סכום שטר ההון (קרן), מבלי שהדבר יפגע בזכות החברה לשלם תשלומים אחרים ברמת קדימות גבוהה יותר, וזאת במקרים הבאים ("נסיבות משהות"):

א. לגבי תשלום ריבית, על פי הדוח הכספי האחרון של החברה שפורסם טרם מועד התשלום, לחברה אין רווחים ראויים לחלוקה.

ב. על פי הדוח הכספי האחרון של החברה שפורסם טרם מועד התשלום, ההון העצמי המוכר של החברה נמוך מ-SCR;

ג. דירקטוריון החברה הורה על אי תשלום ריבית או על דחיית תשלום סכום שטר ההון (קרן), אם ראה כי יש חשש ממשי קרוב ליכולתה של החברה לעמוד ב-SCR , או לפרוע במועדן התחייבויות שדרגת הקדימות שלהן גבוהה מזו של שטר הון זה, ובלבד שהתקבל לכך אישור מראש של הממונה;

ד. הממונה הורה על אי תשלום ריבית או על דחיית תשלום סכום שטר ההון (קרן), אם ראה כי יש פגיעה משמעותית ביחס כושר פירעון כלכלי או כי קיים חשש ממשי קרוב ליכולתה של החברה לעמוד ב-SCR.

ג. המרה של סכום שטר ההון (קרן) למניות רגילות של החברה

1. יתרת סכום שטר ההון (קרן) תומר למניות רגילות של החברה, בהתקיים אחד מאלה ("האירוע המכונן"):
   א. על פי הדוח הכספי הקודם לדוח הכספי האחרון שפורסם על ידי החברה, ההון העצמי של החברה נמוך מ-SCR, והחברה לא ביצעה השלמת הון נכון למועד פרסום הדוח הכספי האחרון שלה; או
   ב. על פי הדוח הכספי האחרון שפורסם על ידי החברה, יחס כושר הפירעון הכלכלי של החברה נמוך מ-75% והחברה לא ביצעה השלמת הון נכון למועד פרסום הדוח הכספי האחרון שפורסם על ידה; או
   ג. בחוות דעת או בדוח סקירה שצורפו לדוח הכספי האחרון שפורסם על ידי החברה טרם מועד תשלום סכום שטר ההון (קרן), הפנה רואה החשבון המבקר של החברה את תשומת הלב לביאורים המתארים ספקות משמעותיים הקיימים בדבר המשך קיומה של החברה כעסק חי.
2. על אף האמור לעיל, בהתקיים אירוע מכונן, תהא רשאית החברה, בהתאם לשיקול דעתה הבלעדי, להחליט על מחיקה של סכום שטר ההון (קרן) (חלף המרה של סכום שטר ההון (קרן) למניות החברה).

6. מועדי פירעון

להלן מועדי הפירעון החוזיים של כתבי ההתחייבות הנדחים*):

באלפי ש"ח	31 בדצמבר 2020	2019
שנה ראשונה	**213,604**	18,815
שנה שניה	**466,322**	214,672
שנה שלישית	**361,274**	466,312
שנה רביעית	**957,332**	363,452
שנה חמישית ואילך	**2,513,327**	3,022,714
סך הכל	**4,511,859**	4,085,965

*) בהנחת פידיון מוקדם, ראה סעיף ב(3)(ח)(1) לעיל.

ביאור 25: התחייבויות פיננסיות (המשך)

ב. כתבי התחייבות נדחים (המשך)

7. תנועה בהתחייבויות הנובעות מפעילויות מימון

	כתבי התחייבות	כתב התחייבות רובד 1 מכלל החזקות	הלוואה מתאגיד בנקאי *)	סך הכל כתבי התחייבות	ריבית לשלם בגין כתבי התחייבות נדחים והלוואות	סך הכל
יתרה ליום 1 בינואר 2019	3,097,877	-	111,938	3,209,815	35,840	3,245,655
שינויים כתוצאה מתזרימי מזומנים מפעילויות מימון						
תמורה מהנפקת כתבי התחייבות נדחים	1,654,968	-	-	1,654,968	5,253	1,660,221
פרעון כתבי התחייבות נדחים	(776,192)	-	-	(776,192)	(11,180)	(787,372)
עלויות הנפקה	(12,359)	-	-	(12,359)	-	(12,359)
ריביות ששולמו	-	-	-	-	(113,682)	(113,682)
סך הכל מזומנים שנבעו מפעילויות מימון	866,417	-	-	866,417	(119,609)	746,808
השפעת השינויים במדד	5,185	-	-	5,185	-	5,185
שינויים בריבית אפקטיבית	4,548	-	-	4,548	118,983	123,531
יתרה ליום 31 בדצמבר 2019	**3,974,027**	**-**	**111,938**	**4,085,965**	**35,214**	**4,121,179**
שינויים כתוצאה מתזרימי מזומנים מפעילויות מימון						
תמורה מהנפקת כתבי התחייבות נדחים	**-**	**450,000**	**-**	**450,000**	**-**	**450,000**
פירעון כתבי התחייבות נדחים	**(22,168)**	**-**	**-**	**(22,168)**	**-**	**(22,168)**
ריביות ששולמו	**-**	**-**	**-**	**-**	**(128,091)**	**(128,091)**
סך הכל מזומנים שנבעו מפעילויות מימון	**(22,168)**	**450,000**	**-**	**427,832**	**(128,091)**	**299,741**
השפעת השינויים במדד	**(5,443)**	**450**	**-**	**(4,993)**	**-**	**(4,993)**
שינויים בריבית אפקטיבית	**3,055**	**-**	**-**	**3,055**	**130,027**	**133,082**
יתרה ליום 31 בדצמבר 2020	**3,949,471**	**450,450**	**111,938**	**4,511,859**	**37,150**	**4,549,008**

*) לפרטים בדבר פעולות לאחר תאריך המאזן ראה סעיף ב(2) לעיל.

ג. תשקיף מדף בכלליב מימון

ביום 29 באוגוסט 2019, פרסמה כלליב מימון תשקיף מדף. תשקיף המדף מאפשר לכלליב מימון, בין היתר, להנפיק אגרות חוב (לרבות בדרך של הרחבת סדרות קיימות של אגרות חוב של כלליב מימון, ככל שתונפקנה), כתבי אופציה לאגרות חוב ונייורות ערך מסחריים. ככלל, תמורת אגרות חוב שיונפקו על ידי כלליב מימון מכוח תשקיף המדף תופקד בחברה, שתהיה אחראית כלפי המחזיקים באגרות החוב לפירעונן, ואשר תוכר אצל כלל ביטוח כהון רובד 2.

ביאור 25: התחייבויות פיננסיות (המשך)

ד. דירוג

להלן פרטים בדבר דירוגי החברה וחברות הקבוצה וכן כתבי התחייבות שהונפקו על ידן, נכון למועד פרסום הדוח ושינויים במהלך תקופת הדוח:

חברה מדרגת	שם החברה	דירוג		תחזית	תאריך עדכון אחרון	תאריך אשרור אחרון
מעלות	החברה	(IFS)[1] דירוג חוב כתבי התחייבות נדחים דירוג חוב (הון משני מורכב)	(AA+) (AA) (AA-)	שלילית שלילית שלילית	ספט-19 [2]	ספט-20 [2]
מדרוג	החברה	(IFS)[1] דירוג חוב- כתבי התחייבות הון משני נחות דירוג חוב- כתבי התחייבות הון משני מורכב	Aa1(hyb) Aa2(hyb) Aa3(hyb)	שלילית שלילית שלילית	יוני-20 [3]	יוני-20 [3]
חברת הדירוג הבינלאומית Moody's	כלל ביטוח אשראי	(IFSR)	A3	יציבה	פבר-21 [4]	פבר-21 [4]

1) דירוג איתנות פיננסית של מבטח.
2) בחודש ספטמבר 2020 הותירה מעלות את הדירוגים והתחזית המוצגים בטבלה לעיל.
3) בחודש יוני 2020, הותירה מידרוג את הדירוגים המוצגים בטבלה לעיל, אך שינתה את התחזית מיציבה לשלילית.
4) כלל ביטוח אשראי מדורגת בדרוג (IFSR) A3 על ידי חברת הדירוג הבינלאומית Moody's. בחודש מרס 2020 הפך דירוג החברה הבינלאומי לפומבי. ב-14 לפברואר 2021, הודיעה Moody's לחברה כי הדירוג יוותר בעינו אך האופק ישתנה משלילי ליציב.

ה. שווי הוגן של התחייבויות בשל מכשירים פיננסים נגזרים ומכירה בחסר

1) מדידת שווי הוגן

השווי ההוגן של התחייבויות פיננסיות נקבע תוך התייחסות למחיר הרכישה המצוטט שלהן (Quoted closing asking price) בסגירת המסחר, למועד הדיווח. במידה ולא קיים מחיר מצוטט, השווי ההוגן נמדד באמצעות טכניקת הערכה הכוללת את שיטת היוון תזרימי המזומנים העתידיים בגין מרכיב הקרן והריבית, המהוונים על פי שיעורי ריבית שוק של התחייבויות דומות למועד החישוב, אשר נקבעים על ידי חברה המספקת ציטוטים של שיעורי ריבית (לפרטים נוספים, ראה ביאור 14(ו)).

ביאור 25: התחייבויות פיננסיות (המשך)

2) היררכיית שווי הוגן

הטבלה להלן מציגה את ההתחייבויות הפיננסיות בחלוקה לרמות בהיררכיית השווי ההוגן. לפרטים בדבר הרמות בהיררכיה, ראה ביאור 2(ה)(3) לעיל.

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר 2020		
	רמה 1	רמה 2	סך הכל
נגזרים	**22,223**	**415,719**	**437,942**
מכירה בחסר	**24,423**	**-**	**24,423**
סך הכל	**46,646**	**415,719**	**462,365**

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר 2019		
	רמה 1	רמה 2	סך הכל
נגזרים	11,104	137,614	148,718

ו. מידע נוסף לגבי נגזרים

להלן סכום החשיפה נטו לנכס הבסיס, המוצג במונחי דלתא של העסקאות במכשירים נגזרים, שנעשו לתאריכי הדוחות הכספיים, של חברות הקבוצה שהינן חברות ביטוח בישראל:

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר	
	2020	2019
מניות	**6,801**	(33,253)
מדד	**1,875,331**	1,512,027
מטבע זר	**738,472**	91,370
סחורות	**-**	(754)
ריבית קבועה	**(113,233)**	(115,867)

ביאור 26: זכאים ויתרות זכות

ההרכב

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר	
	2020	2019
עובדים והתחייבויות אחרות בשל שכר ומשכורת	**201,614**	151,963
הוצאות לשלם	**113,154**	138,180
הפרשות בגין תביעות משפטיות [1]	**61,356**	33,944
ספקים ונותני שירותים	**22,212**	16,291
מוסדות ורשויות ממשלתיות	**4,297**	6,145
חברות קשורות	**42,247**	32,653
חלקם של מבטחי משנה בהוצאות רכישה נדחות	**91,689**	89,797
חברות ביטוח ותווכני ביטוח:		
פיקדונות של מבטחי משנה	**1,237,273**	1,228,866
חשבונות אחרים	**185,862**	255,263
סך הכל חברות ביטוח ותווכני ביטוח	**1,423,135**	1,484,129
סוכני ביטוח	**412,679**	453,418
מבוטחים ועמיתים	**311,058**	459,469
הפרשה להשתתפות מבוטחים ברווחים	**50,802**	47,458
ריבית לשלם בגין כתבי התחייבויות נדחים	**33,570**	35,213
פרמיה מראש	**63,141**	65,802
בטוחות בגין חוזים עתידיים לא סחירים	**1,028,893**	145,464
זכאים בגין רכישת נירות ערך	**35,167**	28,384
זכאים אחרים	**3,670**	6,584
סך הכל זכאים ויתרות זכות	**3,898,684**	3,194,894

1) התנועה בהפרשות בגין תביעות משפטיות

באלפי ש"ח	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	
	2020	2019
יתרה ליום 1 בינואר	**33,944**	51,488
הפרשות שמומשו במהלך השנה	**(14,486)**	(18,979)
הפרשות שנוצרו במהלך השנה	**41,898**	1,435
יתרה ליום 31 בדצמבר	**61,356**	33,944

ביאור 27: פרמיות שהורווחו

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2020		
באלפי ש"ח	ברוטו	ביטוח משנה	שייר
פרמיות בביטוח חיים	**5,731,150**	**146,775**	**5,584,375**
פרמיות בביטוח בריאות	**1,292,743**	**65,602**	**1,227,141**
פרמיות בביטוח כללי	**2,592,369**	**1,309,193**	**1,283,176**
סך הכל פרמיות	**9,616,262**	**1,521,570**	**8,094,692**
שינוי ביתרת הפרמיה שטרם הורווחה ושינויים אחרים*)	**(121,454)**	**(55,056)**	**(66,398)**
סך הכל פרמיות שהורווחו	**9,494,808**	**1,466,514**	**8,028,294**

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019		
באלפי ש"ח	ברוטו	ביטוח משנה	שייר
פרמיות בביטוח חיים	5,985,992	136,355	5,849,637
פרמיות בביטוח בריאות	1,329,494	63,674	1,265,820
פרמיות בביטוח כללי	2,364,964	1,134,416	1,230,548
סך הכל פרמיות	9,680,450	1,334,445	8,346,005
שינוי ביתרת הפרמיה שטרם הורווחה ושינויים אחרים*)	(13,752)	(69,560)	55,808
סך הכל פרמיות שהורווחו	9,666,698	1,264,885	8,401,813

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018		
באלפי ש"ח	ברוטו	ביטוח משנה	שייר
פרמיות בביטוח חיים	5,846,695	135,807	5,710,888
פרמיות בביטוח בריאות	2,107,775	300,418	1,807,357
פרמיות בביטוח כללי	2,351,378	1,012,460	1,338,918
סך הכל פרמיות	10,305,848	1,448,685	8,857,163
שינוי ביתרת הפרמיה שטרם הורווחה ושינויים אחרים*)	(30,202)	(68,652)	38,450
סך הכל פרמיות שהורווחו	10,275,646	1,380,033	8,895,613

*) בדבר השינויים בפרמיה שטרם הורווחה בביטוח כללי, ראה ביאור 19.
בנוסף קיימים שינויים הנובעים מניכוי בגין סכומים המופקדים בחברה במסגרת תוכנית להטבה מוגדרת לעובדי הקבוצה.

ביאור 28: רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון

באלפי ש"ח	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2020	2019	2018
רווחים (הפסדים) מנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות תלויות תשואה			
נדל"ן להשקעה	**65,339**	166,924	229,522
השקעות פיננסיות			
נכסי חוב סחירים	**442,735**	1,944,680	79,638
נכסי חוב שאינם סחירים	**81,462**	561,856	(5,463)
מניות	**2,458,955**	4,303,542	(152,354)
אחר	**872,745**	733,771	(441,251)
מזומנים ושווי מזומנים	**(20,901)**	(7,053)	33,446
אחר	**(20,520)**	(18,771)	(10,741)
סך הכל רווחים (הפסדים) מנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות תלויות תשואה, נטו	**3,879,815**	7,684,949	(267,203)
רווחים (הפסדים) מנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות שאינן תלויות תשואה, הון ואחרים			
הכנסות מנדל"ן להשקעה			
שערוך נדל"ן להשקעה	**(20,213)**	5,464	6,238
הכנסות שוטפות בגין נדל"ן להשקעה	**57,858**	58,877	78,165
סך הכל הכנסות מנדל"ן להשקעה	**37,645**	64,341	84,403
רווחים (הפסדים) מהשקעות פיננסיות, למעט ריבית, הפרשי הצמדה, הפרשי שער ודיבידנד בגין:			
נכסים זמינים למכירה (א)	**123,143**	562,196	199,637
נכסים המוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד (ב)	**44,063**	202,327	(278,412)
נכסים המוצגים כהלוואות וחייבים (ג)	**11,766**	1,095	502
סך הכל	**178,972**	765,618	(78,273)
הכנסות ריבית 1) והפרשי הצמדה מנכסים פיננסים שאינם בשווי הוגן דרך רווח והפסד	**951,867**	1,138,356	1,384,047
הכנסות ריבית והפרשי הצמדה מנכסים פיננסים בשווי הוגן דרך רווח והפסד	**3,023**	7,436	8,534
רווח (הפסד) מהפרשי שער בגין השקעות שאינן נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד ומנכסים אחרים 2)	**(54,480)**	(36,208)	40,868
הכנסות מדיבידנד	**47,890**	55,645	68,185
סך הכל רווחים מהשקעות נטו והכנסות מימון	**5,044,732**	9,680,137	1,240,561
1) בהכנסות הנ"ל כלולה ריבית בגין נכסים פיננסים אשר אינם נמדדים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד שערכם נפגם	**11,408**	2,960	2,005

2) לעניין הפרשי שער בגין התחייבויות פיננסיות, ראה ביאור 34.

ביאור 28: רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון (המשך)

א. רווחים נטו מהשקעות בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה

באלפי ש"ח	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2020	2019	2018
רווחים נטו מניירות ערך שמומשו	**344,274**	616,050	287,811
ירידות ערך נטו שנזקפו לרווח והפסד	**(221,131)**	(53,854)	(88,174)
סך הכל רווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים פיננסים זמינים למכירה	**123,143**	562,196	199,637

ב. רווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים המוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד

באלפי ש"ח	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2020	2019	2018
שינויים בשווי ההוגן נטו, לרבות רווח ממימוש בגין נכסים שיועדו בעת ההכרה הראשונית	**(49,402)**	(2,492)	(399)
בגין נכסים מוחזקים למסחר	**93,465**	204,819	(278,013)
סך הכל רווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים המוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד	**44,063**	202,327	(278,412)

ג. רווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים המוצגים כהלוואות וחייבים

באלפי ש"ח	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2020	2019	2018
רווחים נטו ממימוש נכסים המוצגים כהלוואות וחייבים	**15,465**	1,971	1,653
ביטול ירידות ערך (ירידות ערך) נטו שנזקפו לרווח והפסד	**(3,699)**	(876)	(1,151)
סך הכל רווחים מהשקעות בגין נכסים המוצגים כהלוואות ויתרות חובה	**11,766**	1,095	502

ביאור 29: הכנסות מדמי ניהול

באלפי ש"ח	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2020	2019	2018
דמי ניהול בענפי הפנסיה והגמל	**456,489**	458,428	448,086
דמי ניהול משתנים בגין חוזי ביטוח חיים*)	**304,866**	485,403	2,995
דמי ניהול קבועים בגין חוזי ביטוח חיים	**456,746**	445,413	414,082
דמי ניהול בגין חוזי השקעה	**28,580**	20,733	19,034
סך הכל הכנסות מדמי ניהול	**1,246,681**	1,409,977	884,197

*) לפרטים בדבר אופן חישוב דמי ניהול המשתנים, ראה ביאור 3(יד)(3)(א). ליום 31 בדצמבר 2018, לחברה נוצר "בור" בגביית דמי ניהול משתנים בסך של כ-87 מיליוני ש"ח, "בור" זה כוסה במלואו בשנת 2019.

ביאור 30: תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר

באלפי ש"ח	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר.		
	2020	2019	2018
סך כל התשלומים והשינוי בהתחייבויות בשייר, בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בחיסכון ארוך טווח			
בגין חוזי ביטוח חיים			
תביעות ששולמו ותלויות			
מקרי מוות, נכות ואחרים	**747,332**	732,544	748,097
בניכוי ביטוח משנה	**(90,140)**	(88,601)	(119,334)
סך הכל	**657,192**	643,943	628,763
פוליסות שנפדו	**3,037,798**	2,736,881	2,289,592
פוליסות שמועדן תם **)	**102,632**	226,585	14,883
גמלאות	**597,066**	503,949	414,656
הוצאות לישוב תביעות	**57,280**	55,453	16,666
סך הכל תביעות	**4,451,968**	4,166,811	3,364,560
גידול (קיטון) בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים (למעט שינוי בתלויות) בשייר	**5,025,040**	9,852,451*)	2,460,978*)
גידול בהתחייבויות בגין חוזי השקעה ביטוח חיים בשל מרכיב התשואה	**157,974**	217,270	(18,666)
גידול בהתחייבויות בגין חוזה לניהול קופת גמל מבטיחת תשואה	**113,061**	134,357	152,437
סך כל התשלומים והשינוי בהתחייבויות בשייר, בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בחיסכון ארוך טווח	**9,748,043**	14,370,889*)	5,959,309*)
סך הכל תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי			
ברוטו	**1,500,422**	1,901,903	1,562,129
ביטוח משנה	**(721,604)**	(977,421)	(553,777)
בשייר	**778,818**	924,482	1,008,352
סך הכל תשלומים והשינוי בהתחייבות בגין חוזי ביטוח בריאות			
ברוטו	**619,989**	1,726,812	1,822,451
ביטוח משנה	**(130,345)**	(221,401)	(471,418)
בשייר	**489,644**	1,505,411	1,351,033
סך כל התשלומים והשינוי בהתחייבות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	**11,016,505**	16,800,782	8,318,694

*) יישום למפרע, ראה ביאור 3(יט)(2).

ביאור 31: עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות

באלפי ש"ח	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2020	2019	2018
הוצאות רכישה:			
עמלות רכישה	**642,249**	700,950	710,163
הוצאות רכישה אחרות	**516,311**	531,188	468,754
שינוי בהוצאות רכישה נדחות	**24,560**	(47,665)	(28,965)
סך הכל הוצאות רכישה	**1,183,120**	1,184,473	1,149,952
עמלות שוטפות אחרות	**641,303**	703,864	722,969
הוצאות שיווק אחרות	**82,254**	91,832	125,294
סך הכל עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	**1,906,677**	1,980,169	1,998,215

ביאור 32: הוצאות הנהלה וכלליות

באלפי ש"ח	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר.		
	2020	2019	2018
שכר עבודה ונלוות [2]	**921,753**	891,644	868,186
פחת והפחתות	**295,212**	298,463	247,712
אחזקת משרדים ותקשורת	**68,095**	75,507	119,659
שיווק ופרסום	**40,690**	52,586	23,609
ייעוץ משפטי ומקצועי	**29,996**	34,747	33,392
הוצאות תפעול קופות גמל בבנקים	**9,611**	9,509	12,725
אחרות 3)	**310,165**	304,932	317,035
סך הכל [1]	**1,675,522**	1,667,388	1,622,318
בניכוי:			
סכומים שסווגו בסעיף שינוי בהתחייבויות ותשלומים בגין חוזי ביטוח	**165,312**	167,914	132,754
סכומים שסווגו בסעיף עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	**598,565**	623,020	594,048
הוצאות הנהלה וכלליות	**911,645**	876,454	895,516
1) הוצאות הנהלה וכלליות כוללות הוצאות בגין מיכון בסך	**455,254**	446,779	416,244

2. לפרטים נוספים בדבר, הוצאות שכר עבודה ונלוות כוללות תשלום מבוסס מניות, ראה ביאור 37, לפרטים נוספים בדבר הפרשות בגין הטבות לעובדים, לרבות מענקי עמידה ביעדים והשלכות הסכם קיבוצי ראה ביאור 24(ד).
3. עיקר הסכום נובע מהוצאות מיכון שאינן פחת והפחתות.

ביאור 33: הוצאות אחרות

באלפי ש"ח	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר.		
	2020	2019	2018
הפחתת נכסים לא מוחשיים (ביאור 6)	**3,381**	3,552	3,881
הפרשה לתביעות ועיצומים כספיים	**447**	(515)	4,640
חוזה מכביד*)	**(83)**	2,038	(154)
דמי סליקה פנסיה וגמל	**4,700**	3,678	1,365
אחרות	**10**	346	116
סך הכל הוצאות אחרות	**8,455**	9,099	9,848

*) שינוי בפרשה בגין חוזה מכביד עבור דמי שכירות שהקבוצה מחויבת לשלם.

ביאור 34: הוצאות מימון

באלפי ש"ח	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2020	2019	2018
הוצאות ריבית והפרשי הצמדה בגין כתבי התחייבות נדחים	**127,971**	127,581	131,552
עמלת פירעון מוקדם [1]	**-**	65,150	-
הוצאות ריבית למבטחי משנה	**17,444**	29,532	17,355
הפרשי שער, נטו בגין התחייבויות [2] [3]	**(6,367)**	(6,737)	8,270
הוצאות מימון בגין חכירות [4]	**15,857**	16,207	-
עמלות והוצאות מימון אחרות	**179**	888	659
סך הכל הוצאות מימון	**155,084**	232,621	157,836

1) ראה ביאור 25 לעיל.
2) נובע בעיקר מהפרשי שער חליפין בגין התחשבנויות מול מבטחי משנה.
3) לעניין הפרשי שער בגין השקעות פיננסיות, ראה ביאור 28.
4) ראה ביאור 40 לעיל.

ביאור 35: ניהול סיכונים

כללי

פעילויות הקבוצה חושפות אותה לסיכונים העיקריים הבאים: סיכוני שוק, סיכוני נזילות, סיכונים ביטוחיים, סיכוני אשראי וסיכונים תפעוליים.

בביאור זה ניתן מידע בדבר החשיפה של הקבוצה לסיכונים אלה, מטרות הקבוצה, מדיניות ותהליכים לגבי מדידה וניהול של הסיכון. גילוי כמותי נוסף נכלל לאורך כל הדוחות הכספיים.

א. תיאור הליכי ושיטות ניהול, מדידת ובקרת הסיכונים

בקבוצה מתכנסים באופן תקופתי פורומים מקצועיים בראשות המנכ"ל ובמסגרתם נדונים, בין השאר, גם היבטי סיכון בתחומי הפעילות של הקבוצה.

מדיניות ניהול הסיכונים של החברה והחברות המוחזקות על ידן (להלן: "**קבוצת כלל ביטוח**"), אשר אושרה על ידי הדירקטוריונים, מכוונת להבטיח חשיפה מבוקרת לסיכונים להם חשופה קבוצת כלל ביטוח, תוך עמידה בדרישות הרגולטוריות ושמירה על יעדיה העסקיים ועל איתנותה הפיננסית של קבוצת כלל ביטוח.

ניהול הסיכונים בקבוצה מבוסס על שלושה "קווי הגנה":

- הגורמים העסקיים האחראים לזיהוי, הערכה, ניטור, הפחתה ודיווח על הסיכונים המובנים במוצרים, בפעילויות, בתהליכים ובמערכות הנתונות לאחריותם ולבקרתם. אחריות זו כוללת, בין השאר, הגדרת תהליכים, נהלים פנימיים וקבלת החלטות. הגורמים העסקיים נעזרים ביחידות תומכות, ביניהן אקטואריה, החטיבה הפיננסית, רגולציה ויעוץ משפטי, ביטוח משנה ומערכות מידע.

- אגף ניהול סיכונים, בקרה ואכיפה משלים את פעילות ניהול הסיכונים של הגורמים העסקיים ואחראי על גיבוש מסגרת העבודה לניהול הסיכונים בקבוצה, על פיתוח כלים ושיטות להערכת הסיכונים וכן להערכת הסיכון הכולל אליו היא חשופה. אגף ניהול סיכונים עוסק באופן בלתי תלוי בגיבוש המלצות להנהלה ולדירקטוריון בדבר רמת הסיכון הכוללת והלימות ההון, בניתוח ודיווח על רמת החשיפה לסיכונים, באישור מוצרים, בניתוח התקשרויות עסקיות משמעותיות מהיבט הסיכון וביישום הוראות הממונה בדבר ניהול סיכונים. כחלק חשוב מתפקידו, אגף ניהול סיכונים מאתגר את זיהוי והערכת הסיכונים של הגורמים העסקיים ואת הפעולות הננקטות על ידם לטיפול בסיכון ומסייע בחיזוק יכולות הגורמים העסקיים לזיהוי והערכת סיכונים, לניהולם ובקרתם. אגף ניהול סיכונים פועל בשיתוף פעולה עם אגף אקטואריה, החטיבה הפיננסית ותחום SOX המהווים גם הם חלק מקו ההגנה השני.

- הביקורת הפנימית אשר מבקרת באמצעים בלתי תלויים ומאתגרת את התהליכים הפנימיים, הבקרות והמערכות המשמשים בין היתר, לניהול הסיכונים ועוקבת אחר תיקון הליקויים שזוהו על ידה.

הקבוצה פועלת ליישום מסגרת של ניהול סיכונים כולל (Enterprise Risk Management), במטרה ליצור מודעות לסיכון בכל פעילויותיה, ליצור יכולת להערכת הסיכונים השונים, להטמיע את מדידת הסיכונים בתהליכים העסקיים ולהתאים את החשיפה הכוללת ביחס לכריות הספיגה לאורך זמן. במסגרת זו ננקטות פעולות לבניית תשתית מיכונית ותהליכית לטיפול בסיכונים אליהם חשופה הקבוצה, מבוצע זיהוי, מיפוי, הערכה וכימות של סיכונים פיננסיים וביטוחיים מהותיים לזכויותיהם של העמיתים והמבוטחים ולחוסנם של הגופים המוסדיים בקבוצה, וכן מבוצעת הערכה של הבקרות על סיכונים אלה, לרוחב פעילויות הקבוצה, תוך שיפור מתמיד ביכולת הכימות של הסיכונים השונים.

במסגרת יישום הוראות משטר כושר פירעון כלכלי מבוסס Solvency II (ראה ביאור 16(ה)) הקבוצה מעריכה את ההון הכלכלי הנדרש לפעילותה, בהתאם להוראות אלה. כחלק מניהול הסיכונים, הקבוצה פועלת לבקרה והערכה של פעילויות עסקיות משמעותיות גם בהיבטי ההון ולשילוב שיקולי הון כלכלי בתהליכי קבלת החלטות.

החברה בוחנת את הלימות ההון שלה אל מול הסיכון הכולל, גם בהתייחס להשפעת השינויים בגורמי הסיכון על הלימות ההון החשבונאית, בחינה זו מבוצעת על בסיס תרחישים לגורמי סיכון והערכות בדבר המתאמים ביניהם, ומספקת לחברה אינדיקציה לגבי הלימות ההון ביחס לסיכונים. דירקטוריון החברה קבע על בסיס ניתוחים אלה את הון היעד שלה (לפרטים נוספים, ראה ביאור 16(ה)).

הדירקטוריונים בקבוצה קבעו מדיניות בדבר החשיפה לסיכונים, דרכי המדידה שלהם, המגבלות לסיכונים השונים ודרכי הבקרה והדיווח על סיכונים אלו ועוקבים אחר עמידה במגבלות שנקבעו באמצעות הדיווחים המוגשים להם. דירקטוריון החברה מינה ועדת ניהול סיכונים וטכנולוגית המידע להעמקת הפיקוח על נושאים אלה. הבקרה והפיקוח השוטפים אחר ניהול ההשקעות נעשים על ידי ועדות השקעה נפרדות לכספי נוסטרו, לכספים המנוהלים בקרנות הפנסיה וקופות הגמל ולפוליסות תלויות תשואה.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

א. תיאור הליכי ושיטות ניהול, מדידת ובקרת הסיכונים (המשך)

להלן יפורטו תהליכים ושיטות למדידה וניהול של קטגוריות הסיכונים השונות:

<u>סיכוני שוק ונזילות</u>

סיכוני השוק בתיקים המנוהלים בקבוצה מנוהלים על ידי כנף, חברת ההשקעות של הקבוצה, תחת פיקוח של ועדות השקעה.

הקבוצה פועלת בהשקעותיה בכפוף להוראות הדין ולמדיניות ההשקעות, מדיניות האשראי ומדיניות ניהול הסיכונים שקבעו הדירקטוריונים ובכלל זה בכפוף למגבלות שנקבעו על ידם.

הסיכונים הפיננסיים ממותנים באמצעות שמירה על פיזור בין אפיקי השקעה, ענפים, מנפיקים ובין נכסים בארץ לנכסים בחו"ל, בחינה וניתוח של איתנות הגופים אליהם נחשפת הקבוצה ויכולת הפירעון שלהם טרם ביצוע ההשקעה ובמהלך חיי ההשקעה, בחינת פרופיל הנכסים ביחס לפרופיל ההתחייבויות מולן הם עומדים, בכלל זה בהתייחס להיבטי נזילות ועמידה במגבלות החשיפה לסיכוני אשראי וסיכוני שוק, הנקבעות על ידי הדירקטוריונים וועדות ההשקעה מעת לעת.

ועדות ההשקעה והדירקטוריונים עוקבים אחר חשיפה לאפיקי השקעה שונים ותוצאות תרחישים, מבחני רגישות ומדדי סיכון נוספים, על מנת לוודא שהחשיפות לסיכוני שוק תואמות את תיאבון הסיכון של הקבוצה. חישוב מדדי הסיכון וניתוחם מבוצע על ידי אגף ניהול סיכונים תוך שימוש במערכת ייעודית. מידע בדבר מדדי הסיכון והחשיפות אל מול המגבלות שנקבעו מוצג בפני ועדות ההשקעה והדירקטוריונים באופן שוטף ותומך את תהליכי קבלת ההחלטות וניהול ההשקעות.

ניתוחים תקופתיים אלה מהווים כלי בקרה על סיכוני השוק של תיקי הנכסים של הקבוצה. במקביל נערכות בקרות שוטפות ביחידת בקרת השקעות של כנף, המנהלת את ההשקעות, בהתייחס לעמידה בתקנות ההשקעה ובמדיניות ההשקעות והאשראי של תיקי ההשקעות השונים ובקרות תפעוליות בהתייחס לפעילות.

לפירוט בדבר החשיפה לסיכוני שוק, ראה סעיף ג' להלן. לפירוט בדבר החשיפה לסיכוני נזילות, ראה סעיף ד' להלן.

<u>סיכונים ביטוחיים</u>

הסיכונים הביטוחיים מנוהלים, בכפוף למדיניות ניהול הסיכונים שאישר הדירקטוריון, על ידי המנהלים העסקיים של תחומי הביטוח השונים, בין השאר באמצעות קביעת הנחיות לחיתום וקבלת עסקים ומדרגי סמכויות וכן באמצעות העברת סיכונים למבטחי משנה במסגרת חוזים, או באמצעות ביטוחים פקולטטיביים, על-פי מדיניות השיירים שאושרה על ידי הדירקטוריון.

הסיכונים הביטוחיים ממותנים על ידי פיזור של חוזי הביטוח ושימוש בביטוח משנה ומוקטנים גם על ידי בחירה ויישום של אסטרטגיות חיתום ויצירת פיזור לפי ענפים, אזורים גיאוגרפים, סוגי הסיכון, גובה הכיסוי וכו'.

במסגרת תהליך פיתוח מוצרים חדשים וכן טרם התקשרות בעסקאות משמעותיות מבוצעים זיהוי ובחינה מקיפה של הסיכונים הכרוכים במוצר או בעסקה ונקבעות הדרכים לניהולם ולבקרה עליהם. כאשר מתעורר חשש כי קיימת הרעה בתוצאות החיתומיות, שמקורה אינו בתנודות אקראיות, נערכות בדיקות מעמיקות, בין השאר, להערכת הסיכון הגלום, ובמידת הצורך מותאמת הערכת ההתחייבויות הביטוחיות ונבחנת מדיניות החיתום.

כמו כן, בכדי להקטין את החשיפה לסיכונים, הקבוצה מיישמת מדיניות בדיקת תביעות קפדנית, בחינה שוטפת של תהליכי הטיפול בתביעות ומבצעת חקירות לאיתור מעילות והונאות. בנוסף, הקבוצה נוקטת במדיניות ניהול אקטיבי שוטף של התביעות, על מנת להקטין את החשיפה להתפתחויות בלתי צפויות העשויות להשפיע עליה לרעה.

הקבוצה נוקטת במדיניות של הגבלת החשיפה לקטסטרופות על ידי קביעת סכומי כיסוי מרביים בחוזים מסוימים וכן על ידי רכישת כיסויי ביטוח משנה מתאימים. אחת ממטרות מדיניות החיתום ומדיניות ביטוח המשנה הינה להגביל את החשיפה לקטסטרופות להפסד מרבי מוערך שנקבע מראש, בהתייחס להסתברות נתונה, על בסיס מודלים ו/או מחקרים ובהתאם לטעמי הסיכון של הקבוצה כפי שנקבעו על ידי הדירקטוריון.

ההערכה הכמותית הכוללת של החשיפה לסיכונים ביטוחיים מבוצעת על בסיס הוראות משטר כושר פירעון כלכלי אשר כוללת בחינת תרחישי קיצון לקטגוריות סיכון שונות ובחינת הסיכון הכולל בהתחשב במתאמים ביניהם.

החברה פועלת לביצוע הערכות פנימיות, על בסיס אותה מתודולוגיה ובהסתמך על פרמטרים שונים בהתאם לצורך.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

א. תיאור הליכי ושיטות ניהול, מדידת ובקרת הסיכונים (המשך)

להלן יפורטו תהליכים ושיטות למדידה וניהול של קטגוריות הסיכונים השונות: (המשך)
<u>סיכונים ביטוחיים</u> (המשך)

אגף אקטואריה מבצע מחקרים, ניתוחי חשיפות ובדיקות תקופתיות של גורמי סיכון, כגון: בדיקות רווחיות לענפי פעילות, למוצרים ספציפיים ולעסקי קולקטיב, מחקרי תמותה, תחלואה, עתודות חסר וחשיפה לרעידת אדמה. ניתוחים אלה משמשים הן כבסיס להערכת הסיכונים, תוך שימוש במדדים סטטיסטיים ומבחני רגישות, בשיתוף עם אגף ניהול סיכונים, והן כחלק ממערך הבקרה על הפעילות הביטוחית.

ככלל, החברה משתמשת במערכת ממוכנת לחישוב ההערכה המיטבית של ההתחייבויות הביטוחיות (Best Estimate) בביטוח חיים, ביטוח בריאות ופנסיה , לניתוח רווחיות ולביצוע מבחני רגישות לגורמי הסיכון העיקריים בתחומים אלה. במסגרת זו נבחנת גם הרווחיות של עסקים חדשים שנמכרו במהלך השנה.

הערכת חשיפת החברה בעסקי ביטוח הרכוש לסיכון רעידת אדמה בישראל, שהינו אירוע הקטסטרופה העיקרי אליו היא חשופה, מתבצעת באמצעות מודלים בינלאומיים והחברה רוכשת הגנה לסיכון זה בהתבסס על הערכה זו. הערכת החשיפה לסיכוני קטסטרופה אחרים נעשית בעיקר על ידי מחקרים פנימיים.

הערכות הסיכונים מובאות תקופתית בפני ההנהלות והדירקטוריונים של המבטחים בקבוצה.

לפרטים נוספים בדבר הסיכונים הביטוחיים ראה סעיף ה' להלן.

<u>סיכוני אשראי</u>
בהתייחס לסיכוני אשראי בנכסי ההשקעה, הקבוצה פועלת בתחומי האשראי השונים באמצעות יחידות מתמחות. הדירקטוריונים וועדות ההשקעה של הגופים המוסדיים בקבוצה קבעו מדיניות אשראי מפורטת אשר קובעת הנחיות ומגבלות בהתייחס לסוגי אשראי, דירוגי אשראי, חשיפה לענפי משק, חשיפה גיאוגרפית, חשיפה לקבוצות לווים וללווים בודדים, לתיקים השונים המנוהלים על-פי מאפייניהם והרגולציה החלה עליהם. פעילות זו נתמכת בתשתית נוהלית, ארגונית ומיכונית להערכה של סיכוני האשראי, לבקרת הפעילות, לאיתור מוקדם של חובות בעייתיים ולטיפול בהם. בגופים המוסדיים נקבע מדרג סמכויות לאישור אשראי, וכן קיימים דיווחים שוטפים להנהלה הבכירה, לוועדות ההשקעה, לועדת האשראי ולדירקטוריונים לגבי חשיפות אשראי בתיקים.

תהליכי העבודה כוללים, בין השאר, בדיקות וניתוחים בעת מתן אשראי ובקרה שוטפת אחר הרכב ואיכות חשיפות האשראי, בכלל זה באמצעות מערכות ממוכנות העוקבות אחר החשיפות, בחיתוכים שונים ואל מול מגבלות שנקבעו, ברמת התיק הבודד, ברמת החברות השונות בקבוצה וברמת קבוצת כלל ביטוח. טרם התקשרות בעסקאות משמעותיות, נערך הליך זיהוי ובחינה מקיף של הסיכונים, בין היתר בהשתתפות אגף ניהול סיכונים.

בהערכת סיכוני אשראי בעסקאות מסויימות הקבוצה עושה שימוש גם במודל דירוג פנימי אשר פותח על ידה ואושר על ידי הממונה.

עסקאות אשראי בהיקף העולה על סף שנקבע מובאות לדיון ואישור מוקדם של ועדת האשראי ו/או ועדת ההשקעות הרלוונטית, לפי העניין, וזאת בהתאם למדרג הסמכויות שנקבע לאישור עסקאות אשראי.

הקבוצה מקיימת הליך שוטף לאיתור חובות רגישים ובעייתיים, הנבחן גם על ידי אגף ניהול סיכונים. בקבוצה מתכנס פורום חובות בעייתיים, הכולל צוות בעלי תפקידים רלבנטיים, אחראי על ביצוע תהליך שוטף של הערכת מצב החוב לגופים המוסדיים בקבוצה.

מחלקת בקרת השקעות בכנף מבצעת מעקב אחר חשיפות האשראי בגין ההשקעות שמבוצעות בכנף בתיקים השונים ועמידתם במדיניות האשראי שנקבעה לתיקים אלה. המעקב מבוסס על נתוני החשיפה הפרטנית לכל לווה, בכלל זה, נתוני השייכות לקבוצת לווים, הדירוג והסיווג הענפי. יחידת הבקרה בכנף מבצעת בקרות תפעוליות על פעילות האשראי כחלק מפעילותו של מערך הבקרה הארגוני.

מעבר למגבלות שנקבעו בהתייחס לסיכוני אשראי בפעילות ההשקעות, דירקטוריון הקבוצה קבע מגבלות בהתייחס לחשיפה הכוללת לצדדים נגדיים בכלל פעילויות הקבוצה. אגף ניהול סיכונים בוחן את האגרגציה של החשיפות השונות לצדדים נגדיים הנובעות מכלל פעילויות הקבוצה, בסיוע מערכות ממוכנות המאפשרות לעקוב אחר החשיפות ברמת תיקים בודדים, ברמת החברות השונות ברמת הקבוצה, בחיתוכים שונים ובוחן את העמידה במגבלות שנקבעו. על בסיס המידע מבוצעים באגף ניהול סיכונים הערכה וניתוח של החשיפה לצדדים נגדיים, בהתייחס לנתונים כמותיים של החשיפה, כגון: התפלגות התיק לפי ענפים ודירוגים ומדדי ריכוזיות לווים וענפית העוקבים אחר שינויים ברמת הסיכון בתיק.

לפירוט בדבר החשיפה לסיכוני אשראי ובכלל זאת, מדיניות החשיפה למבטחי משנה, ראה סעיף ו' להלן.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

א. תיאור הליכי ושיטות ניהול, מדידת ובקרת הסיכונים (המשך)

להלן יפורטו תהליכים ושיטות למדידה וניהול של קטגוריות הסיכונים השונות: (המשך)

<u>סיכונים תפעוליים</u>

ניהול הסיכונים התפעוליים והבקרה מתבצע כחלק משגרת העבודה הארגונית, באחריות המנהלים העסקיים ובתמיכה מקצועית של אגף ניהול סיכונים. המערך הארגוני לניהול הסיכונים התפעוליים והבקרה כולל את הגורמים הבאים:

- מנהלי סיכונים תפעוליים ובקרה ביחידות העיסקיות ועובדים הכפופים להם (להלן: "**בקרים**").
- מנהל תחום סיכונים תפעוליים ובקרה באגף ניהול סיכונים ועובדיו.
- "גורמי ההסדרה" הכוללים גורמים יעודיים המתמחים בקטגוריות ספציפיות של סיכונים תפעוליים, בהם הממונה על האכיפה, ענף SOX, ענף הגנת הסייבר והמשכיות עסקית, והממונה על פניות הציבור.

בנוסף, הביקורת הפנימית מבצעת ביקורות בתחומי פעילות שונים, שגם במסגרתן מזוהים סיכונים תפעוליים ומוערכות החשיפה ויעילות הבקרות.

הבקרים כפופים למנהלי היחידות העסקיות. במסגרת תפקידם הם מזהים חשיפות תפעוליות ביחידותיהם ופועלים להפחתתן תוך טיפול בתקינות התהליכים בהתייחס למכלול היבטים, בכללם מניעת מעילות והונאות, ציות לרגולציה ונהלים, עמידה במדיניות ונאותות הדיווח הכספי. הבקרים מוכוונים מקצועית באופן מטריציוני על ידי מנהל תחום סיכונים תפעוליים ובקרה באגף ניהול סיכונים, אשר במסגרת תפקידו אחראי על הנחיה מקצועית של הבקרים, תיאום בין גורמי ההסדרה ובין הבקרים, ניטור הממצאים, ריכוז תמונת החשיפות הכוללת ודיווח עליה.

הערכה כמותית של החשיפה לסיכונים תפעוליים מבוצעת גם במסגרת חישוב יחס כושר הפירעון בהתאם להוראות משטר כושר פירעון כלכלי.

מדיניות ניהול הסיכונים שקבעו הדירקטוריונים בקבוצה מתייחסת גם לניהול הסיכונים התפעוליים. בנוסף, נקבעה מדיניות ספציפית לקטגוריות שונות של סיכונים תפעוליים, בהן מניעת מעילות והונאות, סיכוני סייבר, המשכיות עסקית, מיקור חוץ וציות, וזאת גם בהתייחס לדרישות הרגולציה בנושאים אלה.

<u>הבקרה על הסיכונים</u>

הקבוצה רואה בבקרה אפקטיבית רכיב חשוב במערך ניהול הסיכונים.

כמתואר בהרחבה לעיל, הקבוצה מפעילה מערך בקרה ארגוני. מערך זה אחראי על ביצוע בקרה על מכלול היבטים בפעילות הקבוצה, בכלל זה בקרה על הסיכונים לסוגיהם.

כמו כן פעילותם הבלתי תלויה של אגף ניהול סיכונים והחטיבה הפיננסית מספקת רובד בקרה נוסף על הסיכונים.

בפרט, אגף ניהול סיכונים מבקר את החשיפה הכוללת לסיכונים בפעילות הקבוצה ומבצע בקרות על הסיכונים הפיננסיים והביטוחיים, בכלל זה בקרה על עמידה במגבלות לסיכוני שוק בפעילות הנוסטרו של הקבוצה , במגבלות החשיפה למבטחי משנה, ובמגבלות החשיפה לצדדים נגדיים שנקבעו במסגרת מדיניות ניהול הסיכונים ומעקב אחר הסיכונים בתיקי עמיתים. בנוסף, אגף ניהול סיכונים מספק חוות דעת שניה בהתייחס לעסקאות משמעותיות ופיתוח מוצרים חדשים בעולמות הביטוח וההשקעות.

בנוסף, המבקר הפנימי של החברה עורך ביקורות תקופתיות, בין השאר, בהתבסס על סקרי סיכונים.

ב. דרישות חוקיות מגופים מוסדיים

על גופים מוסדיים מוטלת חובה חוקית למנות מנהל סיכונים שתפקידיו העיקריים הינם:

- לוודא קיומם של תהליכים איכותיים לזיהוי סיכונים ביטוחיים ופיננסיים מהותיים הגלומים בנכסים המוחזקים כנגד חסכונות עמיתים ומבוטחים ובנכסים אחרים של חברת הביטוח והגלומים בהתחייבויות חברת הביטוח או קרן פנסיה, לפי העניין, אשר עשויים להשפיע באופן מהותי על זכויות העמיתים והמבוטחים ועל חוסנו הפיננסי של הגוף המוסדי.
- כימות החשיפה והערכת ההשפעה הפוטנציאלית של הסיכונים המהותיים שזוהו לפי כלים ואמות מידה שיוגדרו על ידי המבטח, והערכת אופן ניהולם של הסיכונים שזוהו.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ב. דרישות חוקיות מגופים מוסדיים (המשך)

- דיווח תקופתי למנהל הכללי, לדירקטוריון, לוועדות ההשקעה ולוועדת האשראי בדבר הסיכונים.
- מתן התייחסות לסיכונים הגלומים במוצרים חדשים, שינויי תקנון, כניסה לתחום השקעות חדש ובעת התקשרות בעסקה שעל פי קביעת הדירקטוריון יש לה פוטנציאל להשפעה משמעותית על התוצאות העסקיות של הגוף המוסדי או על כספי לקוחותיו.

הקבוצה מינתה מנהל סיכונים אשר פועל, בין היתר, ליישום הדרישות הרגולטוריות בתחום זה.

דרישות רגולטוריות שונות לעניין ניהול הסיכונים חלות על הגופים המוסדיים בקבוצה והעיקריות שבהן:

- הוראות החוזר המאוחד לעניין מינוי מנהל סיכונים, סמכויותיו, תפקידיו ודרכי עבודתו.
- דרישה לקביעת מדיניות חשיפה לסיכונים, תקרות חשיפה, נהלים וכלים למדידה ולבקרת הסיכונים.
- הוראות לעניין ניהול סיכוני האשראי, הערכתם והבקרה עליהם.
- הוראות לעניין ניהול החשיפה למבטחי משנה.
- הוראות לעניין הטיפול בקטגוריות ספציפיות של סיכונים תפעוליים: מעילות והונאות, סיכוני סייבר, מיקור חוץ, ציות, מניעת הלבנת הון ובקרה על דיווח כספי (SOX).

בנוסף, על החברה חלות הוראות משטר כושר פירעון כלכלי (לפרטים נוספים, ראה ביאור 16(ה).

לעניין דרישות חוקיות ומדיניות ניהול ההון, ראה ביאור 16(ה).

ג. סיכוני שוק

סיכון שוק הוא הסיכון שהשווי המדווח, השווי ההוגן או תזרימי המזומנים העתידיים של נכסים פיננסיים, התחייבויות פיננסיות או התחייבויות ביטוחיות ישתנו כתוצאה משינויים במחירי שוק. סיכוני שוק כוללים, בין היתר, סיכונים הנובעים משינויים בשיעורי הריבית, בשערי מניות, מרווח האשראי, במדד ובמטבע חוץ.

1. <u>חוזים תלויי תשואה</u>

מרבית ההתחייבויות תלויות התשואה של החברה הינן התחייבויות בגין חוזים בהם תגמולי הביטוח, שלהם זכאי המוטב, תלויים בתשואה שמניבות השקעות מסוימות של החברה, בניכוי דמי ניהול, כמפורט להלן:

א. לגבי פוליסות שהונפקו עד שנת 2004, דמי ניהול קבועים וכן דמי ניהול משתנים בשיעור 15% מהתשואה הריאלית לאחר ניכוי דמי הניהול הקבועים.

ב. בפוליסות שהונפקו משנת 2004 ואילך – דמי ניהול קבועים.

ככלל, בגין מוצרים אלו לא קיימת לחברה חשיפה ישירה לסיכוני שוק דרך השפעתם על השווי ההוגן של ההשקעות. עם זאת, לחברה חשיפה עקיפה לסיכוני שוק דרך השפעתם הפוטנציאלית על דמי הניהול המשתנים בהתאם לתנודתיות בתשואה הנזקפת למבוטחים, וזאת רק לגבי פוליסות תלויות תשואה שהוצאו עד שנת 2004, ועל ההיקף הכולל של ההתחייבות ממנה נגזרים דמי הניהול הקבועים של החברה לגבי כלל המוצרים תלויי התשואה. כמו כן, בתנאים מסויימים, עלולה להיווצר לחברה חשיפה לשינויים בריביות ובמרווחים המשפיעים על שיעורי היוון בהם עושה החברה שימוש בחישוב ההתחייבויות, בכלל זה ההשפעה על פקטור ה-K ועל ההתחייבויות לגמלא נדחית (לפרטים ראה ביאור 35(ה)). בנוסף, בגין מוצרים אלו לחברה חשיפה עקיפה לשינויים במדד המחירים לצרכן אשר משפיעים על התשואה הריאלית שהושגה, ובהתאם על דמי הניהול המשתנים שייגבו.

לאור האמור, מבחני הרגישות ומועדי הפירעון של ההתחייבויות, המפורטים בסעיפים הבאים, אינם כוללים חוזים תלויי תשואה, מלבד באמצעות השפעת הריבית על פקטור ה-K וההתחייבויות לגמלה נדחית בגין חוזים אלה.

היקף ההתחייבויות במסגרת חוזים תלויי תשואה בגין פוליסות שהונפקו עד 2004 ליום 31 בדצמבר 2020 הינו כ- 46.1 מיליארד שח (אשתקד כ- 44.1 מיליארד שח), כל שינוי של 1% בהיקף הצבירה משפיע על דמי הניהול הקבועים בסך של כ- 3 מיליוני שח. כל שינוי של 1% בתשואה הריאלית בתיק זה משפיע על דמי הניהול המשתנים בסך של כ- 64 מיליוני שח.

לפרטים על דמי הניהול שנגבו בתקופת הדוח, ראה ביאורים 20 ו-29 לעיל.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ג. סיכוני שוק (המשך)

2. <u>מבחני רגישות הנוגעים לסיכוני שוק</u>

להלן ניתוח רגישות ביחס להשפעת השינוי במשתנים, המפורטים להלן, על הרווח לתקופה ועל הרווח הכולל.

ניתוח הרגישות הינו ביחס לנכסים הפיננסיים, ההתחייבויות הפיננסיות וההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי ההשקעה בגין משתנה הסיכון הרלבנטי נכון לכל מועד דיווח, ובהנחה שכל שאר המשתנים האחרים קבועים. כך, למשל, השינוי בריבית הינו בהנחה, שכל הפרמטרים האחרים לא השתנו. ניתוח הרגישות אינו כולל כאמור את השפעות עקיפות לנכסים בגין התחייבויות תלויות תשואה, באמצעות השפעתן על דמי הניהול שייגבו. כמו כן, הונח שהשינויים האמורים אינם משקפים ירידת ערך של נכסים המוצגים בעלות מופחתת או של נכסים פיננסיים זמינים למכירה ולפיכך, בניתוח הרגישות לא נכללו בגין נכסים אלו הפסדים מירידת ערך. ניתוח הרגישות, מביא לידי ביטוי השפעות ישירות בלבד ללא השפעות משניות.

יצויין גם כי הרגישויות אינן בהכרח ליניאריות, כך ששינויים גדולים או קטנים יותר ביחס לשינויים שמתוארים להלן אינם בהכרח אקסטרפולציה פשוטה של השפעת אותם שינויים.

ליום 31 בדצמבר 2020

	שיעור ריבית		השקעות במכשירים הוניים		שיעור השינוי במדד המחירים לצרכן		שיעור השינוי בשע"ח של מטבע חוץ	
באלפי ש"ח	+1%	-1%	+10%	-10%	+1%	-1%	+10%	-10%
רווח והפסד	760,153	(504,321)	26,956	(26,714)	(17,675)	13,219	(155,775)	155,775
רווח כולל (הון עצמי)	459,681	(118,815)	333,879	(333,638)	(17,675)	13,219	53,131	(53,131)

ליום 31 בדצמבר 2019

	שיעור ריבית*)		השקעות במכשירים הוניים		שיעור השינוי במדד המחירים לצרכן		שיעור השינוי בשע"ח של מטבע חוץ	
באלפי ש"ח	+1%	-1%	+10%	-10%	+1%	-1%	+10%	-10%
רווח והפסד	885,798	(713,846)	13,721	(12,495)	(19,885)	18,479	(127,973)	127,973
רווח כולל (הון עצמי)	565,750	(326,570)	258,232	(257,006)	(19,885)	18,479	47,053	(47,053)

*) הוצג מחדש, לפרטים נוספים ראה ביאור 3(יט)2 לעיל.

1) ניתוח הרגישות ביחס לשינוי בריבית משקף השפעה של תזוזה מקבילה לאורך כל העקום והינו גם ביחס למכשירים בריבית קבועה וגם ביחס למכשירים בריבית משתנה. ביחס למכשירים בריבית קבועה, החשיפה הינה ביחס לערך הפנקסני של המכשיר. ביחס למכשירים בריבית משתנה, החשיפה הינה ביחס לתזרים המזומנים מהמכשיר הפיננסי.
ניתוחי הרגישות מבוססים על הערך בספרים ולא על שווי כלכלי. על כן במבחני הרגישות לא הובאו בחשבון, מתוך הנכסים וההתחייבויות בעלי סיכון ריבית ישיר ובריבית קבועה, נכסי החוב שאינם סחירים, המסווגים כהלוואות וחייבים (בסך כ-22 מיליארדי ש"ח), מזומנים ושווי מזומנים, נכסי ביטוח משנה, התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה למעט האמור להלן, התחייבויות פיננסיות ופיקדונות ויתרות ביטוח משנה. וכן שיעור הנכסים שהופעל עליהם ניתוח הרגישות לריבית עמד על כ-16% מסך הנכסים עבור חוזים שאינן תלוי תשואה. שיעור ההתחייבויות שהופעל עליהם ניתוח הרגישות מתוך סך ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח שאינן תלויי תשואה עמד על כ-0.3%.
ניתוח הרגישות כולל השפעה על ההתחייבויות הביטוחיות וזאת לאור, סביבת הריבית הנמוכה בה פועלת החברה בשנים האחרונות, אשר משפיעה על גובה ההתחייבויות הביטוחיות. ההשפעה של ירידה של 1% על הרווח הכולל לפני מס מוערכת כהפסד של כ- 728 מיליוני ש"ח (אשתקד הפסד של כ-1,075מיליוני ש"ח). ההשפעה של עליה של 1% על הרווח הכולל לפני מס מוערכת כרווח של כ- 1,164מיליוני ש"ח (אשתקד רווח של כ-1,337מיליוני ש"ח). לפרטים נוספים בדבר חיזוק עתודות הביטוח לאור סביבת הריבית הנמוכה והשפעתה על שיעורי ההיוון בביטוח בשנת הדוח ראה סעיף (ה)(ה1)(ד) להלן.

2) השקעות במכשירים, שאין להם תזרים קבוע, או שלחילופין, לחברה אין מידע ביחס לתזרים זה בהתאם להגדרות ב- IFRS7 אינן כוללות השקעות במוחזקות המטופלות בשיטת השווי המאזני.

3) מטבע זר עיקרי הנו דולר, כמפורט בפירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לבסיסי הצמדה בסעיף 4 להלן.

4) ניתוחי הרגישות ביחס לרווח הכולל מביאים לידי ביטוי גם את ההשפעה על הרווח לתקופה.

5) ניתוחי הרגישות בוצעו ביחס לרווח לתקופה לאחר מס וכן ביחס לרווח הכולל לאחר מס.

6) מבחני הרגישות למטבע חוץ, המוצגים לעיל, כוללים רגישות בגין פריטים לא כספיים הנקובים במטבע חוץ, בסך של כ-3,186 מיליוני ש"ח, בגין עלייה של 10% בשערי החליפין של מטבע חוץ נכלל רווח של כ-19 מיליוני ש"ח ורווח כולל של כ-191 מיליוני ש"ח (2019: כ-25 מיליוני ש"ח וכ-157 מיליוני ש"ח בהתאמה) המטבע העיקרי במכשירים אלו הינו דולר.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ג. סיכוני שוק (המשך)

3. סיכון ריבית ישיר

סיכון ריבית ישיר הינו הסיכון ששינוי בריבית השוק יגרום לשינוי בשווי ההוגן או בתזרים המזומנים הנובע מנכס או התחייבות. סיכון זה מתייחס לנכסים שהסליקה שלהם נעשית במזומן. תוספת המילה "ישיר" מבליטה את העובדה ששינוי הריבית יכול להשפיע גם על סוגי נכסים אחרים אבל לא באופן ישיר, כדוגמת השפעת שינוי הריבית על שערי המניות. יודגש כי שינויים בשווי ההוגן אינם מקבלים בהכרח ביטוי בערך הספרים של המכשירים הפיננסיים, ראה ביאור 3(ו).
להלן יוצג פירוט הנכסים וההתחייבויות לפי החשיפה לסיכון ריבית:

	ליום 31 בדצמבר 2020		
באלפי ש"ח	שאינו תלוי תשואה	תלוי תשואה	סך הכל
נכסים עם סיכון ריבית ישיר			
נכסי חוב סחירים	5,699,679	24,263,517	29,963,196
נכסי חוב שאינם סחירים:			
אג"ח ח"ץ ופיקדונות באוצר	16,278,710	-	16,278,710
אחר	5,813,669	6,696,981	12,510,650
השקעות פיננסיות אחרות	562,674	7,660,924	8,223,598
מזומנים ושווי מזומנים	1,734,125	5,273,150	7,007,275
נכסי ביטוח משנה	3,378,337	250,992	3,629,329
סך הכל נכסים עם סיכון ריבית ישיר	33,467,194	44,145,564	77,612,758
נכסים ללא סיכון ריבית ישיר *)	10,875,892	35,418,961	46,294,853
סך הכל נכסים	44,343,086	79,564,525	123,907,611
התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר			
התחייבויות פיננסיות	4,678,898	295,326	4,974,224
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה	31,078,895	77,298,107	108,377,002
אחרים	1,527,713	229,071	1,756,784
סך הכל התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר *)	37,285,506	77,822,504	115,108,010
התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר	2,180,793	1,098,752	3,279,545
הון	5,520,056	-	5,520,056
סך הכל הון והתחייבויות	44,986,355	78,921,256	123,907,611
סך הכל נכסים בניכוי התחייבויות	4,876,787	643,269	5,520,056
סיכון חוץ מאזני	824,393	632,402	1,456,795

*) נכסים והתחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר - כוללים מניות, רכוש קבוע ונדל"ן להשקעה, הוצאות רכישה נדחות ונכסים בלתי מוחשיים וכן קבוצות מאזניות של נכסים פיננסיים (חייבים ויתרות חובה, פרמיה לגביה ויתרות שוטפות של חברות ביטוח) שמשך החיים הממוצע (מח"מ) שלהם עד חצי שנה ולפיכך סיכון הריבית בגינם נמוך יחסית.

הערות:

1) בביטוח חיים שאינו תלוי תשואה - עיקרו של תיק ביטוח החיים הינו בגין פוליסות מבטיחות תשואה, המגובות בעיקרן באגרות חוב מיועדות (ח"ץ), המונפקות על ידי בנק ישראל לכל אורך תקופת הפוליסה. לפיכך, קיים לחברה כיסוי פיננסי חופף על עיקר ההתחייבויות, מבחינת ריבית והצמדה למשך חיי הפוליסות. לימים 31 בדצמבר 2020 ו-2019 כיסו אגרות החוב המיועדות כ-79% וכ-78% בהתאמה, מכלל ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח חיים בתוכניות אלו.

2) בגין יתר השקעות כלל ביטוח, במסגרת עסקי ביטוח חיים ובריאות, קיימת חשיפה לשערי ריבית שישררו בעת מיחזור ההשקעות, אשר משך החיים שלהן עשוי להיות נמוך מאורך החיים הממוצע של ההתחייבויות הביטוחיות. בגין מוצרים אלה לרבות בגין תביעות מתמשכות בתשלום, בביטוח סיעודי ובביטוח אי-כושר עבודה, מבוסס חישוב ההתחייבות הביטוחית על שיעור הריבית התעריפית שבפוליסה, זאת בכפוף לבחינת ריבית ההיוון בחלק מהעתודות לגמלה ולבדיקת נאותות העתודה (LAT) המחושבת על בסיס עקום ריבית חסרת סיכון. לפרטים נוספים בדבר שיעורי ריבית ההיוון של התחייבויות ביטוחיות, ראה סעיף (ה)(ה1)(ד) ו-(ה)(ה2)(4)(א) להלן.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ג. סיכוני שוק (המשך)

3. סיכון ריבית ישיר (המשך)

	ליום 31 בדצמבר 2019		
באלפי ש"ח	שאינו תלוי תשואה	תלוי תשואה	סך הכל
נכסים עם סיכון ריבית ישיר			
נכסי חוב סחירים	5,935,408	26,869,855	32,805,263
נכסי חוב שאינם סחירים:			
אג"ח ח"ץ ופיקדונות באוצר	16,295,186	-	16,295,186
אחר	6,174,670	6,558,458	12,733,128
השקעות פיננסיות אחרות	254,133	3,906,479	4,160,612
מזומנים ושווי מזומנים	1,734,798	6,554,645	8,289,443
נכסי ביטוח משנה	3,334,032	217,778	3,551,810
סך הכל נכסים עם סיכון ריבית ישיר	33,728,227	44,107,215	77,835,442
נכסים ללא סיכון ריבית ישיר **)	(*10,119,769	28,706,391	38,826,160
סך הכל נכסים	43,847,996	72,813,606	116,661,602
התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר			
התחייבויות פיננסיות	4,131,601	103,082	4,234,683
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה	(*31,444,910	71,840,526	103,285,436
אחרים	1,331,903	200,141	1,532,044
סך הכל התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר **)	36,908,414	72,143,749	109,052,163
התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר	(*2,407,879	259,099	2,666,978
הון	(*4,942,461	-	4,942,461
סך הכל הון והתחייבויות	44,258,754	72,402,848	116,661,602
סך הכל נכסים בניכוי התחייבויות	4,531,703	410,758	4,942,461
סיכון חוץ מאזני	851,798	524,663	1,376,461

*) יישום למפרע, ראה ביאור 3(יט)(2).

**) נכסים והתחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר - כוללים מניות, רכוש קבוע ונדל"ן להשקעה, הוצאות רכישה נדחות ונכסים בלתי מוחשיים וכן קבוצות מאזניות של נכסים פיננסיים (חייבים ויתרות חובה, פרמיה לגבייה ויתרות שוטפות של חברות ביטוח) שמשך החיים הממוצע (מח"מ) שלהם עד חצי שנה ולפיכך סיכון הריבית בגינם נמוך יחסית.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ג. סיכוני שוק (המשך)

4. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לבסיסי הצמדה

ליום 31 בדצמבר 2020
נכסים

באלפי ש"ח	מטבע ישראלי			מטבע חוץ				פריטים לא כספיים	התחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה [1]	סך הכל
	לא צמוד	צמוד מדד	דולר	אירו	ליש"ט	אחר				
נכסים בלתי מוחשיים	-	-	-	-	-	-		1,198,785	-	1,198,785
נכסי מיסים נדחים	-	-	-	-	-	-		3,172	-	3,172
הוצאות רכישה נדחות	-	-	-	-	-	-		1,989,446	7,198	1,996,644
רכוש קבוע	-	-	-	-	-	-		197,303	-	197,303
נכס זכות שימוש	-	-	-	-	-	-		407,999	-	407,999
השקעות בחברות מוחזקות המטופלות בשיטת השווי המאזני	-	-	-	-	-	-		100,410	-	100,410
נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה[2]	-	-	-	-	-	-		-	3,043,442	3,043,442
נדל"ן להשקעה אחר	-	-	-	-	-	-		1,206,544	-	1,206,544
נכסי ביטוח משנה	2,205	3,371,606	2,776	1,462	30	258		-	250,992	3,629,329
נכסי מיסים שוטפים	-	8,696	-	-	-	-		-	-	8,696
חייבים ויתרות חובה	319,956	47,746	127,344	4,463	-	-		48,173	70,632	618,314
פרמיות לגביה	18	453,688	73,454	338	-	-		-	120,350	647,848
השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה	-	-	-	-	-	-		-	70,798,761	70,798,761
השקעות פיננסיות אחרות:										
נכסי חוב סחירים	974,510	4,596,974	119,034	-	-	9,161		-	-	5,699,679
נכסי חוב שאינם סחירים	1,328,968	20,490,371	114,550	31,861	126,629	-		-	-	22,092,379
מניות	-	-	-	-	-	-		1,692,398	-	1,692,398
אחר	233,679	31,716	274,656	5,980	10,627	1,898		3,000,077	-	3,558,633
מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה	-	-	-	-	-	-		-	5,273,150	5,273,150
מזומנים ושווי מזומנים אחרים	1,474,112	-	215,354	28,496	15,726	437		-	-	1,734,125
סך כל הנכסים	4,333,448	29,000,797	927,168	72,600	153,012	11,754		9,844,307	79,564,525	123,907,611

1. עיקר חוזי הביטוח המונפקים על ידי חברות הביטוח המאוחדות נקובים בשקלים, וחשיפתם לשינויים בשערי החליפין אינה מהותית. במקום בו קיימת חשיפה לשערי חליפין, היא נובעת בעיקרה מחשיפה לדולר.
2. ראה ביאור 35(ז) להלן.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ג. סיכוני שוק (המשך)

4. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לבסיסי הצמדה (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2020 (המשך):

	ש"ח		מטבע חוץ					
באלפי ש"ח	לא צמוד	צמוד מדד	דולר	אירו	ליש"ט	אחר	פריטים לא כספיים	התחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה [1]	סך הכל
סך כל ההון	-	-	-	-	-	-	5,520,056	-	5,520,056
התחייבויות									
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה	13,309	31,045,182	18,269	2,135	-	-	-	-	31,078,895
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה	-	-	-	-	-	-	-	77,298,107	77,298,107
התחייבות מיסים נדחים	-	-	-	-	-	-	540,825	-	540,825
התחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו	62,796	-	-	-	-	-	-	-	62,796
זכאים ויתרות זכות	1,610,404	747,797	157,522	2,957	-	-	52,181	1,327,823	3,898,684
התחייבות בגין חכירה	-	471,519	-	-	-	-	-	-	471,519
התחייבויות מיסים שוטפים	-	62,505	-	-	-	-	-	-	62,505
התחייבויות פיננסיות	3,292,550	1,334,580	1,222	16,823	9,285	14	24,424	295,326	4,974,224
סך כל ההתחייבויות	4,979,059	33,661,583	177,013	21,915	9,285	14	617,430	78,921,256	118,387,555
סך כל ההון והתחייבויות	4,979,059	33,661,583	177,013	21,915	9,285	14	6,137,486	78,921,256	123,907,611
סך הכל חשיפה מאזנית	(645,611)	(4,660,786)	750,155	50,685	143,727	11,740	3,706,821	643,269	-
חשיפה לנכסי בסיס באמצעות מכשירים נגזרים במונחי דלתא	1,239,036	1,975,045	(3,059,193)	(108,550)	(224,326)	57,224	120,764	-	-
סך הכל חשיפה	593,425	(2,685,741)	(2,309,038)	(57,865)	(80,599)	68,964	3,827,585	643,269	-

1. עיקר חוזי הביטוח המונפקים על ידי חברות הביטוח המאוחדות נקובים בשקלים, וחשיפתם לשינויים בשערי החליפין אינה מהותית. במקום בו קיימת חשיפה לשערי חליפין, היא נובעת בעיקרה מחשיפה לדולר.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ג. סיכוני שוק (המשך)

4. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לבסיסי הצמדה (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2019
נכסים

	ש"ח		מטבע חוץ					
באלפי ש"ח	לא צמוד	צמוד מדד	דולר	אירו	ליש"ט	אחר	פריטים לא כספיים	התחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה [1]	סך הכל
נכסים בלתי מוחשיים	-	-	-	-	-	-	1,247,380	-	1,247,380
נכסי מיסים נדחים	-	-	-	-	-	-	1,687	-	1,687
הוצאות רכישה נדחות	-	-	-	-	-	-	2,013,488	7,716	2,021,204
רכוש קבוע	-	-	-	-	-	-	207,484	-	207,484
נכס זכות שימוש	-	-	-	-	-	-	438,880	-	438,880
השקעות בחברות מוחזקות המטופלות בשיטת השווי המאזני	-	-	-	-	-	-	183,649	-	183,649
נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה[2]	-	-	-	-	-	-	-	3,097,370	3,097,370
נדל"ן להשקעה אחר	-	-	-	-	-	-	1,250,039	-	1,250,039
נכסי ביטוח משנה	7,789	3,321,870	3,936	437	-	-	-	217,778	3,551,810
נכסי מיסים שוטפים	-	128,227*)	-	-	-	-	-	-	128,227
חייבים ויתרות חובה	122,362	237,853	3,231	1,081	-	-	36,281	387,304	788,112
פרמיות לגביה	1,735	450,263	93,840	268	-	-	-	151,332	697,438
השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה	-	-	-	-	-	-	-	62,397,461	62,397,461
השקעות פיננסיות אחרות:									
נכסי חוב סחירים	747,148	4,966,695	172,162	21,388	-	28,015	-	-	5,935,408
נכסי חוב שאינם סחירים	1,371,372	20,771,088	196,866	12,415	118,115	-	-	-	22,469,856
מניות	-	-	-	-	-	-	1,357,640	-	1,357,640
אחר	59,625	19,222	126,385	880	18,349	222	2,373,831	-	2,598,514
מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה	-	-	-	-	-	-	-	6,554,645	6,554,645
מזומנים ושווי מזומנים אחרים	1,505,609	-	182,517	39,308	7,020	344	-	-	1,734,798
סך כל הנכסים	3,815,640	29,895,218	778,937	75,777	143,484	28,581	9,110,359	72,813,606	116,661,602

*) יישום למפרע, לפרטים נוספים ראה ביאור 3(יט)(2).

1. עיקר חוזי הביטוח המונפקים על ידי חברות הביטוח המאוחדות נקובים בשקלים, וחשיפתם לשינויים בשערי החליפין אינה מהותית. במקום בו קיימת חשיפה לשערי חליפין, היא נובעת בעיקרה מחשיפה לדולר.
2. ראה ביאור 35(ז) להלן.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ג. סיכוני שוק (המשך)

4. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לבסיסי הצמדה (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2019 (המשך):

התחייבויות

	ש"ח		מטבע חוץ					
באלפי ש"ח	לא צמוד	צמוד מדד	דולר	אירו	ליש"ט	אחר	פריטים לא כספיים	התחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה [1]	סך הכל
סך כל ההון	-	-	-	-	-	-	(4,942,461*)	-	4,942,461
התחייבויות									
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה	25,100	(31,374,642*)	44,708	460	-	-	-	-	31,444,910
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה	-	-	-	-	-	-	-	71,840,526	71,840,526
התחייבות מיסים נדחים	-	-	-	-	-	-	(453,729*)	-	453,729
התחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו	72,337	-	-	-	-	-	-	-	72,337
זכאים ויתרות זכות	1,545,380	1,030,258	108,719	5,150	-	-	46,147	459,240	3,194,894
התחייבות בגין חכירה	-	478,062	-	-	-	-	-	-	478,062
התחייבויות מיסים שוטפים	-	-	-	-	-	-	-	-	-
התחייבויות פיננסיות	3,216,391	909,313	130	5,767	-	-	-	103,082	4,234,683
סך כל ההתחייבויות	4,859,208	33,792,275	153,557	11,377	-	-	499,876	72,402,848	111,719,141
סך כל ההון והתחייבויות	4,859,208	33,792,275	153,557	11,377	-	-	5,442,337	72,402,848	116,661,602
סך הכל חשיפה מאזנית	(1,043,568)	(3,897,057)	625,380	64,400	143,484	28,581	3,668,022	410,758	-
חשיפה לנכסי בסיס באמצעות מכשירים נגזרים במונחי דלתא	1,336,039	1,521,096	(2,552,694)	(103,581)	(250,172)	(5,963)	55,275	-	-
סך הכל חשיפה	292,471	(2,375,961)	(1,927,314)	(39,181)	(106,688)	22,618	3,723,297	410,758	-

*) יישום למפרע, לפרטים נוספים ראה ביאור 3(יט)(2).

1. עיקר חוזי הביטוח המונפקים על ידי חברות הביטוח המאוחדות נקובים בשקלים, וחשיפתן לשינויים בשערי החליפין אינה מהותית. במקום בו קיימת חשיפה לשערי חליפין היא נובעת בעיקרה מחשיפה לדולר.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ג. סיכוני שוק (המשך)

5. פירוט החשיפה לענפי משק בגין מכשירים הוניים

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר 2020					
	נסחרות במדד ת"א 125	נסחרות במדד מניות היתר	לא סחיר	בחו"ל	סך הכל	מסך הכל %
תעשייה	**67,777**	**4,524**	**46,461**	**16,526**	**135,288**	**8%**
בינוי ונדל"ן ותשתיות	**285,515**	**44,675**	**107,884**	**220,128**	**658,202**	**39%**
חשמל ומים	**124,405**	**10,725**	**-**	**59,262**	**194,392**	**11%**
מסחר	**55,453**	**4,409**	**-**	**-**	**59,862**	**4%**
מלונאות ותיירות	**5,859**	**-**	**-**	**-**	**5,859**	**0%**
תקשורת ושרותי מחשב	**108,436**	**-**	**25,791**	**55,354**	**189,581**	**11%**
בנקים	**147,244**	**4,979**	**17,945**	**-**	**170,168**	**10%**
שירותים פיננסיים	**61,888**	**14,508**	**-**	**8,209**	**84,605**	6%
טכנולוגיה	**-**	**-**	**12,434**	**-**	**12,434**	**1%**
שירותים עסקיים אחרים	**13,790**	**1,128**	**67,834**	**22,732**	**105,484**	**6%**
מזון	**4,293**	**-**	**-**	**1,097**	**5,390**	**0%**
תרופות ושרותים רפואיים	**13,680**	**1,215**	**3,608**	**52,630**	**71,133**	**4%**
סך הכל	**888,340**	**86,163**	**281,957**	**435,938**	**1,692,398**	**100%**

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר 2019					
	נסחרות במדד ת"א 125	נסחרות במדד מניות היתר	לא סחיר	בחו"ל	סך הכל	מסך הכל %
תעשייה	52,928	-	7,369	15,434	75,731	6%
בינוי ונדל"ן ותשתיות	213,465	29,396	-	219,199	462,060	34%
חשמל ומים	93,587	-	-	48,489	142,076	10%
מסחר	49,078	-	-	-	49,078	4%
מלונאות ותיירות	15,332	-	-	7,496	22,828	2%
תקשורת ושרותי מחשב	52,841	-	12,684	78,613	144,138	11%
בנקים	193,561	5,217	9,373	8,836	216,987	16%
שירותים פיננסיים	51,167	4,955	-	5,007	61,129	4%
שירותים עסקיים אחרים	27,756	-	74,478	37	102,271	7%
מזון	21,771	-	-	104	21,875	2%
תרופות ושרותים רפואיים	8,938	-	2,975	47,554	59,467	4%
סך הכל	780,424	39,568	106,879	430,769	1,357,640	100%

ד. סיכוני נזילות

1. כללי

מדיניותה של החברה הינה לוודא קיומן של יתרות מזומנים הדרושות לה לעמידה בהתחייבויותיה הפיננסיות, בין היתר, באמצעות חלוקת דיבידנד מחברות מוחזקות.

קבוצת כלל ביטוח חשופה לסיכונים, הנובעים מאי הוודאות לגבי המועד בו תידרש לשלם תביעות והטבות אחרות למבוטחים, ביחס להיקף הכספים שיהיו זמינים לכך באותו מועד. יציין כי צורך אפשרי לגיוס מקורות באופן בלתי צפוי ובזמן קצר עשוי לחייב מימוש נכסים משמעותי באופן מהיר ומכירתם במחירים שלא בהכרח ישקפו את שווי השוק שלהם.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ד. סיכוני נזילות (המשך)

1. כללי (המשך)

חלק ניכר מהתחייבויותיה הביטוחיות של כלל ביטוח במגזר חיסכון ארוך טווח ומגזר בריאות אינו חשוף לסיכון הנזילות בגלל אופיים של חוזי הביטוח השונים כמתואר להלן:

א. חוזים תלויי תשואה - על פי תנאי החוזים, זכאים בעליהם לקבל את שווי ההשקעות האמורות בלבד. לפיכך, אם ערך ההשקעות ירד מכל סיבה שהיא, תהיה במקביל ירידה זהה בגובה התחייבויות כלל ביטוח. סך ההתחייבויות במסגרת חוזים אלה לימים 31 בדצמבר 2020 ו-2019 הסתכמו בכ-77.3 מיליארדי ש"ח וכ- 71.8 מיליארדי ש"ח, בהתאמה.

ב. כ-79% מההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה בענף ביטוח חיים שהונפקו עד שנת 1990 מגובים באגרות חוב מיועדות (ח"ץ), המונפקות על ידי בנק ישראל. כלל ביטוח זכאית לממש אגרות חוב אלו בעת שנדרש פידיון הפוליסות האמורות. היקף אגרות חוב ח"ץ לימים 31 בדצמבר 2020 ו-2019 הסתכם בסך של כ-14.2 מיליארדי ש"ח וכ-14.1 מיליארדי ש"ח, בהתאמה.

ג. בגין כ-89% מההתחייבויות לעמיתי קופת הגמל בר א' קרן גמולים בע"מ (להלן: "**בר א'**") מבטיחת התשואה, ישנם פיקדונות בחשב הכללי, אשר בר א' זכאית למשוך בעת שנדרש פידיון כספי עמיתים. היקף פיקדונות אלו לימים 31 בדצמבר 2020 ו-2019, הסתכם בסך של כ-2.1 מיליארדי ש"ח.

סיכון הנזילות הפוטנציאלי של הקבוצה נובע, איפוא, בעיקר מיתרת הנכסים של הקבוצה העומדים כנגד ההתחייבויות שאינן תלויות תשואה ושאינן מגובות באגרות חוב מיועדות (ח"ץ) או פיקדונות בחשב הכללי. סכום נכסים אלו הסתכם בסך של כ-22.5 מיליארדי ש"ח (אשתקד כ-22.8 מיליארדי ש"ח) ומהווה כ-18% (אשתקד כ-19%) מסך הנכסים בדוח על המצב הכספי.

מתוך הנכסים שאינם כנגד התחייבויות תלויות תשואה, סך של כ-9.7 מיליארדי ש"ח (אשתקד כ-9.4 מיליארדי ש"ח) הינם נכסים סחירים ויתרות מזומנים ושווי מזומנים.

יצויין כי, על פי תקנות כללי השקעה, על חברות הביטוח המאוחדות להחזיק בנכסים נזילים כנגד ההתחייבויות שאינן נובעות מעסקי ביטוח בסכום שלא יפחת מ-30% מחלק ההון העצמי המינימלי הנדרש מהן. לעניין זה, נכסים נזילים, כהגדרתם בתקנות כללי השקעה, כוללים, בין היתר, אג"ח ממשלתיות, מזומנים ושווי מזומנים, אג"ח קונצרניות ופיקדונות בדירוג גבוה ולטווח קצר, מניות הכלולות במדדים מרכזיים, קרנות סל וקרנות נאמנות.

הגופים המוסדיים בישראל מנהלים את נכסיהם והתחייבויותיהם בהתאם לדרישות חוק הפיקוח על תקנותיו בקשר לכך.

2. מועדי פירעון משוערים של סכומי התחייבויות

הטבלאות להלן מרכזות את מועדי הפירעון המשוערים של סכומי ההתחייבויות הביטוחיות והפיננסיות הבלתי מהוונות של החברה. היות ומדובר בסכומים בלתי מהוונים הרי שאין התאמה בינם לבין יתרות ההתחייבויות הביטוחיות והפיננסיות בדוח על המצב הכספי.

א. מועדי הפירעון המשוערים של ההתחייבויות במגזר חיסכון ארוך טווח ובמגזר בריאות נכללו בטבלאות כדלקמן:

<u>כספי חיסכון</u> - על בסיס מועדי פירעון חוזיים, דהיינו, גיל הפרישה, ללא הנחות ביטולים, בהנחה שכל החיסכון יימשך כהוני ולא כקיצבה.

<u>גמלאות בתשלום, אובדן כושר עבודה בתשלום וסיעודי בתשלום</u> - על בסיס אומדן אקטוארי.

<u>תביעות תלויות ועתודות הסיכון</u> - מדווח תחת העמודה "ללא מועד פירעון מוגדר".

ב. ההתחייבויות בביטוח כללי לעניין ביאור זה כוללות גם עודף הכנסות על הוצאות, ראה ביאור 3(ד)(2)(ב)(4)(4.3), הפרשה לסטיות בלתי צפויות, עתודה לפרמיה שלא הורווחה והינן בניכוי הוצאות רכישה נדחות.
מועדי הפירעון המשוערים של ההתחייבויות האמורות לעיל נכללו בטבלאות כדלקמן:

<u>התחייבויות בענפים סטטיסטיים, המוערכים על ידי אקטואר</u> - מדווחות בעמודות על בסיס אומדן אקטוארי, המקצה לסך ההתחייבויות הבלתי מהוונות מועד משוער על פי ניסיון תשלומי התביעות בעבר.

<u>התחייבויות ביטוחיות בענפי חבויות, שאינם סטטיסטיים, ועודפי הכנסות על הוצאות</u> - מדווחים בעמודה של ללא מועד פירעון מוגדר.

<u>התחייבויות ביטוחיות בענפי רכוש ואחרים, שאינם סטטיסטיים או שהאקטואר לא חותם על הערכתם</u> - מדווחות בעמודה של זמן פירעון עד 3 שנים.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ד. סיכוני נזילות (המשך)

2. מועדי פירעון משוערים של סכומי התחייבויות (המשך)

ב. (המשך)

ההתחייבויות חשופות לסיכון רזרבה, המפורט בסעיף ה' להלן. המודלים האקטואריים מבוססים על כך שדפוס ההתנהגות והתביעות בעבר מייצג את העתיד לקרות. אומדן התזרים חשוף לסיכון מודל ולסיכון הפרמטר הכולל את הסיכון שהסכום שישולם עבור סילוק ההתחייבויות הביטוחיות של כלל ביטוח, או שמועד סילוק ההתחייבויות הביטוחיות, יהיה שונה מזה הצפוי.

ג. מועדי הפירעון של התחייבויות פיננסיות והתחייבויות בגין חוזי השקעה נכללו על בסיס מועדי הפירעון החוזיים. בחוזים בהן הצד שכנגד רשאי לבחור את עיתוי התשלום, ההתחייבות נכללת על בסיס של המועד המוקדם ביותר שבו החברה יכולה להידרש לשלם את ההתחייבות.
מועדי הפירעון של התחייבויות בגין חוזי השקעה בבר א' חושבו על בסיס שיעור נטישה ושיעור פידיונות ממוצע צפוי.

ההתחייבויות במגזר חיסכון ארוך טווח ומגזר בריאות*)

באלפי ש"ח	עד שנה **)	מעל שנה ועד 5 שנים	מעל 5 שנים ועד 10 שנים	מעל 10 שנים ועד 15 שנים	מעל 15 שנים	ללא מועד פרעון מוגדר	סך הכל
ליום 31 בדצמבר 2020	**2,369,152**	**6,751,039**	**3,888,704**	**2,508,171**	**2,963,098**	**2,660,495**	**21,140,659**
ליום 31 בדצמבר 2019	3,188,004	6,553,581	4,365,099	2,756,588	2,982,221	2,624,116	22,469,609

*) לא כולל התחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה.
**) התחייבויות עד שנה כוללות סך של כ-68,184 אלפי ש"ח (ליום 31 בדצמבר 2019 סך של כ-192,585 אלפי ש"ח) העומדים לפירעון לפי דרישה. התחייבויות אלו סווגו כעומדות לפירעון עד שנה למרות שמועדי פירעונן בפועל עשויים להיות בשנים מאוחרות יותר.

התחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי

באלפי ש"ח	עד 3 שנים	מעל 3 שנים ועד 5 שנים	מעל 5 שנים	ללא מועד פרעון מוגדר	סך הכל
ליום 31 בדצמבר 2020	**3,310,848**	**925,514**	**1,043,330**	**1,106,109**	**6,385,801**
ליום 31 בדצמבר 2019	3,249,491	879,992	904,180	1,025,209	6,058,873

התחייבויות פיננסיות והתחייבויות בגין חוזי השקעה

באלפי ש"ח	ערך בספרים	עד שנה	מעל שנה ועד 5 שנים	מעל 5 שנים ועד 10 שנים	מעל 10 שנים ועד 15 שנים	מעל 15 שנים	ללא מועד פרעון מוגדר	סך הכל
ליום 31 בדצמבר 2020								
התחייבויות בגין חוזי השקעה	**2,374,759**	**141,171**	**485,524**	**461,129**	**339,304**	**945,019**	**2,612**	**2,374,759**
התחייבויות בגין חוזי השקעה תלויי תשואה	**3,940,237**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**3,940,237**	**3,940,237**
כתבי התחיבות נדחים	**4,511,859**	**361,797**	**2,166,032**	**2,881,435**	**-**	**-**	**-**	**5,409,264**
זכאים ויתרות זכות	**3,846,503**	**3,846,503**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**3,846,503**
התחייבות בגין חכירה	**471,519**	**36,962**	**153,728**	**189,534**	**176,364**	**61,860**	**-**	**618,447**
סך הכל	**15,144,877**	**4,386,433**	**2,805,284**	**3,532,098**	**515,668**	**1,006,879**	**3,942,849**	**16,189,210**
ליום 31 בדצמבר 2019								
התחייבויות בגין חוזי השקעה	2,396,604	150,290	506,684	475,620	345,391	916,046	2,573	2,396,604
התחייבויות בגין חוזי השקעה תלויי תשואה	2,828,148	-	-	-	-	-	2,828,148	2,828,148
כתבי התחיבות נדחים	4,085,965	150,553	1,398,266	3,362,417	-	-	-	4,911,236
זכאים ויתרות זכות	3,148,747	3,148,747	-	-	-	-	-	3,148,747
התחייבות בגין חכירה	478,062	28,409	144,108	190,494	183,108	95,371	-	641,491
סך הכל	12,937,526	3,477,999	2,049,058	4,028,531	528,499	1,011,417	2,830,721	13,926,225

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכוני ביטוח

סיכוני ביטוח כוללים, בין היתר:

סיכוני חיתום: הסיכון לשימוש בתמחיר שגוי כתוצאה מליקויים בתהליך החיתום ומהפער בין הסיכון בעת התמחור וקביעת הפרמיה, לבין ההתרחשות בפועל, כך שהפרמיות הנגבות אינן מספיקות לכיסוי תביעות עתידיות והוצאות. הפערים עשויים לנבוע משינויים מקריים בתוצאות העסקיות ומשינויים בעלות התביעה הממוצעת ו/או בשכיחות התביעות כתוצאה מגורמים שונים.

סיכוני רזרבה: הסיכון להערכה לא נכונה של ההתחייבויות הביטוחיות אשר עלולה לגרום לכך שהרזרבות האקטואריות אינן מספיקות לכיסוי כל ההתחייבויות והתביעות. המודלים האקטואריים על פיהם, בין היתר, מעריכות חברות הביטוח בקבוצה את התחייבויותיהן הביטוחיות, מתבססים, לרוב, על ההנחה שדפוסי ההתנהגות והתביעות בעבר מייצגים את העתיד לקרות. חשיפת חברות הביטוח בקבוצה מורכבת מהסיכונים הבאים:

<u>סיכון מודל</u> - הסיכון לבחירת מודל שגוי לתמחור ו/או להערכת ההתחייבויות הביטוחיות;

<u>סיכון פרמטר</u> - הסיכון לשימוש בפרמטרים שגויים העלולים לגרום, בין היתר, לכך שהסכום, שישולם עבור סילוק ההתחייבויות הביטוחיות של כלל ביטוח, או שמועד סילוק ההתחייבויות הביטוחיות, יהיה שונה מזה הצפוי.

גודל ההפסד המרבי הצפוי בעסקי ביטוח כללי, כתוצאה מהחשיפה לנזק בודד גדול או הצטברות נזקים בגין אירוע גדול במיוחד בהסתברות נזק מרבי (MPL) הנעה בין 1.5% ל- 2.8% הינה כ-9 מילארדי ש"ח ברוטו וכ-42 מיליוני ש"ח בשייר עצמי, נכון ליום 31 בדצמבר 2020.

לעניין נתונים בדבר מוצרי הביטוח השונים אשר בגינם נוצרת למבטח חשיפה לסיכון ביטוחי, ראה פירוט ההתחייבויות הביטוחיות לפי סיכוני ביטוח בביאורים 5, 19, 20(א) ו-21.

ה1. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח חיים ובריאות

כללי

להלן תיאור מוצרי הביטוח השונים וההנחות המשמשות לחישוב ההתחייבויות בגינם בהתאם לסוג המוצר.
באופן כללי, בהתאם להוראות הממונה, ההתחייבויות הביטוחיות מחושבות על ידי אקטואר, על-פי שיטות אקטואריות מקובלות בישראל ובאופן עקבי לשנה קודמת. ההתחייבויות מחושבות בהתאם לנתוני הכיסויים הרלוונטיים, כגון: גיל ומין המבוטח, תקופת הביטוח, מועד תחילת הביטוח, סוג הביטוח, פרמיה תקופתית וסכום הביטוח.

א. השיטות האקטואריות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות

1. <u>תוכניות ביטוח מסוג "עדיף" ומסוג "מסלולי השקעה"</u>
בתוכניות ביטוח מסוג "עדיף" ומסוג "מסלולי השקעה" קיים מרכיב חיסכון מזוהה. העתודה הבסיסית והעיקרית היא בגובה החיסכון שנצבר בתוספת תשואה בהתאם לתנאי הפוליסה כדלקמן:

- קרן צמודה לתשואת תיק השקעות (חוזים תלויי תשואה).
- קרן צמודה למדד בתוספת ריבית קבועה מובטחת או מזוכה בתשואה מובטחת כנגד נכסים מותאמים (חוזים מבטיחי תשואה).

בגין מרכיבים ביטוחיים, המצורפים לפוליסות אלו (אי כושר עבודה, מקרה מוות, סיעודי וכו'), מחושבת ההתחייבות הביטוחית בנפרד כאמור להלן.

2. <u>תוכניות ביטוח מסוג "מסורתי" עם פרמיה קבועה</u>
קיימות תוכניות ביטוח מסוג "מסורתי" עם פרמיה קבועה, כגון: תוכנית ביטוח "מעורב" וכדומה, המשלבת מרכיב של סכום חיסכון, במקרה שהמבוטח נשאר בחיים בתום תקופת התוכנית, עם מרכיב ביטוחי של סיכון מוות במשך תקופת התוכנית, כמו גם תוכניות סיכון טהור (בעיקר אי-כושר עבודה וסיעוד) עם פרמיה קבועה.

בגין מוצרים אלה מחושבת ההתחייבות הביטוחית לכל כיסוי כהיוון של תזרים המזומנים בגין התביעות הצפויות, כולל תשלום בתום התקופה, בניכוי הפרמיות העתידיות הצפויות. חישוב זה מבוסס על ההנחות לפיהן תומחרו המוצרים ו/או על הנחות שהופקו מניסיון התביעות, כולל שיעורי הריבית (להלן: "**הריבית התעריפית**"), לוח התמותה או התחלואה. החישוב נעשה בשיטה הידועה בשם "Net Premium Reserve", אשר אינה כוללת בזרם התקבולים הצפוי את המרכיב שהועמס בתעריף הפרמיות לכיסוי העמלות וההוצאות, ומנגד אינה מנכה את ההוצאות והעמלות הצפויות.

בגין תוכניות ביטוח מסוג "מסורתי" תלויי תשואה, נכללת בעתודה גם הפרשה בגובה יתרת הבונוס המצטבר בפועל. הבונוס משקף את הפער בין התשואה בפועל בניכוי דמי ניהול לבין הריבית התעריפית.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכוני ביטוח (המשך)

ה1. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח חיים ובריאות (המשך)

א. השיטות האקטואריות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות (המשך)

3. התחייבויות לגמלאות בתשלום ולהשלמה לעתודה לקיצבה:
התחייבויות לגמלאות בתשלום מחושבות על פי ההנחיות הקבועות בחוזר המאוחד שער 5, חלק 2, פרק 1(ג), בהתאם לתוחלת החיים הצפויה, על בסיס לוחות תמותה, אשר נבנו בהסתמך על הלוחות אשר פורסמו בשנת 2019 (להלן: "**חוזר העתודות לקיצבה**").
התחייבויות להשלמה לעתודה לקיצבה מחושבות עבור פוליסות שבתוקף (משולמות ומסולקות), המאפשרות תשלומי קיצבה לכל החיים, ואשר טרם הגיעו לשלב מימוש הקיצבה או שמבוטחיהן הגיעו לגיל פרישה אך טרם החלו לקבל קיצבה בפועל ("**הפוליסות**").

א. חישוב ההתחייבות להשלמה לעתודה לקצבה

התחייבויות להשלמה לעתודה לקיצבה מחושבות, בין היתר, בהתאם להסתברות למשיכת הקיצבה בעת יציאתם לפרישה (מימוש הזכאות לקיצבה), בהתאם לצפי מסלולי הקיצבה שיבחרו המבוטחים ובהתאם לתוחלת החיים הצפויה על בסיס לוחות תמותה, שפורסמו בחוזר העתודות לקיצבה.

ככל שההסתברות למשיכת הקיצבה גבוהה יותר, ההתחייבויות הנדרשות להשלמה לעתודה לקיצבה גבוהות יותר. כמו כן, ככל שהפער בין לוחות התמותה המעודכנים במסגרת חוזר העתודות לקיצבה (המצביעים על התארכות תוחלת החיים) לבין לוחות התמותה שעל בסיסן תומחרו מקדמי הקיצבה המובטחים בפוליסות גדול יותר ההתחייבות לגמלאות בתשלום והתחייבות להשלמה לעתודה לקיצבה גבוהות יותר.

מעת לעת עורכת החברה מחקרים בהם היא בוחנת את שיעור המבוטחים הצפויים לממש את זכאותם לקבל קיצבה, את תמהיל מסלולי הקיצבאות שבוחרים המבוטחים הפורשים לקבל, אשר בהתאם להם נאמד משך הזמן שבו תשולם הקיצבה וכן פרמטרים אחרים המשפיעים על גובה ההתחייבות להשלמה לעתודה לקיצבה. שיעורי המימוש ומסלולי הקיצבאות מותאמים לתוכניות הביטוח וסוגי החיסכון השונים.

ב. הפרשה הדרגתית להשלמת העתודה לקיצבה על ידי שימוש בפקטור K

כמו כן, בהתאם לחוזר העתודות לקיצבה, ההפרשה להשלמה לעתודה לקיצבה נעשית בצורה הדרגתית בגין הכספים שנצברו בפוליסות עד לתום תקופת הדיווח, על ידי שימוש בערך K, אשר נקבע, ביישום לראשונה של חוזר העתודות לקצבה, על מנת להשיג עתודה לתשלום קיצבה מלאה בהתאם לצפי מועד לקיחת הקצבה של המבוטחים (להלן: "K בסיסי", 0.2% עבור פוליסות מבטיחות תשואה ו-0.96% עבור פוליסות תלויות תשואה).

מדי רבעון, החברה בודקת כי ערך ה-K יביא לפריסה נאותה של העתודה לתשלום קיצבה, על בסיס ניתוח המתבסס על הנחות פיננסיות ואקטואריות שמרניות, שמעיד על כך שדמי הניהול ו/או המרווח הפיננסי הנובעים מהשקעות המוחזקות כנגד העתודה בשל הפוליסה ותשלומי הפרמיות עבור הפוליסה, עשויים להפיק הכנסות עתידיות למעלה מ- K הבסיסי המספיקות לכסות את כל ההוצאות, וככל שקיים פער, מבוצע עדכון של ההתחייבויות להשלמה לעתודה לקיצבה באמצעות עדכון ערך ה-K. ככל שפקטור K גבוה יותר, ההתחייבות להשלמת עתודה לקיצבה שתוכר בדוח הכספי תהיה נמוכה יותר והסכום שידחה וירשם בעתיד יהיה גבוה יותר.

ככלל, ערך ה- K המשמש לפריסת ההתחייבויות להשלמה לעתודה לקיצבה לא יעלה על שיעור ה- K הבסיסי. בתקופת הדוח, החברה עדכנה את צפי שיעור לקיחת גמלה בהתאם לגיל הפרישה ואת צפי טעם המבוטחים בבחירת מסלולי הקיצבה בעת הפרישה (ראה סעיף ד(3) להלן). כתוצאה מכך ולאור ההשפעות הפיננסיות על היקף הנכסים המנוהלים והשינויים בעקום הריבית חסרת הסיכון (ראה סעיף ד' להלן) קטן צפי תחזית דמי הניהול ו/או המרווח הפיננסי הנובעים מהשקעות המוחזקות כנגד העתודה בשל הפוליסה ותשלומי הפרמיות עבור הפוליסה וכפועל יוצא מכך עודכן שיעור ערך K כמפורט בטבלה להלן:

ליום 31 בדצמבר	2020	2019	2018
עבור פוליסות מבטיחות תשואה	**0.0%**	0.0%	0.0%
עבור פוליסות תלויות תשואה	**0.68%**	0.73%	0. 96%

אומדן העלות הכוללת של העלייה בתוחלת החיים עשוי להשתנות עקב מספר גורמים, הכוללים, בין היתר, שינויים בתוחלת החיים ובשיעור המבוטחים המממשים את זכאותם לקיצבה, שינוי בטעם המבוטחים בבחירת מסלולי הקיצבה בעת הפרישה, גידול בצבירות החיסכון של המבוטחים עקב תשלומי פרמיות עתידיות ו/או גידול בהכנסות מהשקעות וכן שינויים בהנחות שיעורי ריבית ההיוון והנחות אחרות.

לפרטים נוספים בדבר סכום ההפרשה והעלות הכוללת, ראה ביאור 20 א.
בדבר שיעור ריבית היוון ההתחייבויות להשלמה לעתודות לקיצבה ראה ב(1) להלן.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכוני ביטוח (המשך)

ה.1. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח חיים ובריאות (המשך)

א. השיטות האקטואריות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות (המשך)

4. תוכניות ביטוח חיים אחרות כוללות מוצרי סיכון טהור בפרמיה קבועה (אובדן כושר עבודה, מקרה מוות, סיעודי וכו'), הנמכרות כפוליסות עצמאיות או שהן מצורפות לפוליסות עם תוכנית יסודית מסוג "עדיף", "מסלולי השקעה" או "מסורתי". בגין תוכניות אלו מחושבת התחייבות אקטוארית. החישוב נעשה בשיטת "Net Premium Reserve". לשאר התוכניות מחושבת הרזרבה בגובה התביעות תלויות ו-IBNR (תביעות אשר אירעו אך טרם דווחו).

5. תוכניות ביטוחי הוצאות רפואיות, מחלות קשות ותאונות אישיות
תוכניות ביטוח הוצאות רפואיות כוללות בעיקר כיסויים לניתוחים בארץ ולהשתלות וטיפולים מיוחדים בחו"ל, בחירת מנתח פרטי בבתי חולים פרטיים, תרופות שאינן בסל וכיסויים אמבולטוריים נוספים.

ענף מחלות ואישפוז כולל את הכיסויים הביטוחיים הבסיסיים כדלקמן:
- כיסוי ביטוחי המקנה למבוטח זכות למימון שירותי רפואה פרטיים. במסגרת זו ניתנת למבוטח הזכות לבחור את מועד קבלת השירות הרפואי, זהות הרופא המטפל והמוסד הרפואי. הכיסוי הביטוחי האמור מעניק החזר בגין הוצאות רפואיות או פיצוי, בין היתר, בקשר עם ניתוח, השתלות ו/או טיפולים מיוחדים בחו"ל ועוד.
- כיסוי ביטוחי למקרה של גילוי מחלה קשה, במסגרתו זכאי המבוטח לקבל פיצוי בסכום שנקבע בעת הצטרפותו לביטוח.
- כיסוי ביטוחי בגין רכישת תרופות אשר אינן כלולות בסל הבריאות הממלכתי.
- בנוסף, ניתן לרכוש כיסויים נוספים, כנספח לפוליסה או כפרק בפוליסה הבסיסית, כגון שירותים אמבולטוריים (שירותים רפואיים שלא בעת אישפוז, לרבות התייעצות עם רופא מומחה, בדיקות, וטיפולים פיזיותראפיים).

ענף תאונות אישיות נמכר בחברה כפוליסה עצמאית או נספח לפוליסות בריאות מענף מחלות ואישפוז. הכיסויים הביטוחיים כוללים:
- מוות מתאונה
- נכות מתאונה או אובדן/פגיעה בתפקוד
- שברים עקב תאונה
- כוויות כתוצאה מתאונה
- פיצוי יומי עקב אישפוז כתוצאה מתאונה
- פיצוי בגין מצב סיעודי כתוצאה מתאונה

בגין תוכניות אלו הנמכרות כפוליסות פרט, מחושבת עתודה בשיטת "Gross Premium Reserve", אשר כוללת את זרם התקבולים הצפוי הכולל את כל מרכיבי הפרמיות ומנכה את עלות ההתחייבות, ההוצאות והעמלות הצפויות וצפי תשלומי ביטוח המשנה (אם קיים הסדר משנה לכיסוי). הנחות החישוב לגבי פרמטרים הקשורים להנחות תחלואה, הנחות דמוגרפיות והנחות כלכליות נעשו על בסיס שמרני לעומת בסיס התמחור, כמקובל לחישוב רזרבות.

ענף נסיעות לחו"ל מורכב מסל של כיסויים ביטוחיים המיועדים למבוטחים בקשר עם שהותם בחו"ל, הכולל, בין היתר, כיסוי בגין מחלות, תאונות אישיות, קיצור נסיעה, איתור, חילוץ ומטען. תקופת הביטוח בפוליסת נסיעות לחו"ל נקובה בימים, בהתאם לתקופת שהיית המבוטח בחו"ל, או למשך כל ימי הנסיעה שיחולו במהלך שנה קלנדרית אחת.

בענף נסיעות לחו"ל התביעות התלויות מחושבות על בסיס דווח מחלקת התביעות של כלל ביטוח והערכה אקטוארית על בסיס ניסיון מצטבר בתיק.

התביעות התלויות מחושבות על בסיס דווח מחלקת התביעות וכן מודל סטטיסטי של תשלומי התביעות על בסיס ניסיון עבר. החישוב בוצע על בסיס שיטות המשולשים (Bornhuetter-Ferguson, Chain Ladder) לסכומי תביעות משולמות, ותלויות ולכמות התביעות לפי חודשי נזק, כולל היוון וטווח סמך לענף תאונות אישיות תלמידים.

6. בגין תביעות מתמשכות בתשלום, בביטוח סיעודי ובביטוח אובדן כושר עבודה, מחושבת התחייבות ביטוחית בהתאם למשך תקופת התשלום הצפויה, כשהיא מהוונת לפי שיעור הריבית התעריפית שבמוצר.

7. ההתחייבות הביטוחית בגין ביטוח קבוצתי מורכבת מהתחייבות בגין פרמיה שטרם הורווחה, עתודה לתביעות מתמשכות, תביעות תלויות, עתודה להמשכיות והפרשה להפסדים עתידיים, ככל שנדרשת. בנוסף, מחושבת הפרשה להשתתפות ברווחים המוצגת בסעיף זכאים ככל שרלוונטי.

8. ההתחייבות בגין תביעות תלויות בביטוח חיים כוללת בעיקר הפרשות לתביעות תלויות עבור מקרי מוות ונכות.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכוני ביטוח (המשך)

ה1. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח חיים ובריאות (המשך)

ב. ההנחות העיקריות המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות

1. שיעור ההיוון

א. בגין תוכניות ביטוח ומוצרי סיכון טהור עם פרמיה קבועה, הריבית המשמשת להיוון הינה, כדלקמן:
בתוכניות ביטוח, מסוג "מעורב" (מסורתי) ו"עדיף", שאינן תלויות תשואה המגובות בעיקרן באגרות חוב מיועדות, ריבית תעריפית ריאלית בשיעורים של בין 3.5% ל-4.8%;
בגין מוצרים תלויי תשואה, שהונפקו בשנים 1991 ואילך, ריבית תעריפית ריאלית בשיעור 2.5%. בהתאם לתנאי הפוליסה שינויים בריבית יזקפו למבוטחים;
בגין מוצרי סיעוד ובריאות פרט לטווח ארוך שאינם תלויי תשואה, ריבית תעריפית ריאלית בשיעור 2.5%.

ב. בגין התחייבויות עבור גמלאות בתשלום והשלמה לעתודה לקיצבה מבטיחי תשואה, שיעור ההיוון מחושב לכל קרן בנפרד ע"י שקלול תשואת השוק המוערכת על תמהיל הנכסים החופשיים (2.65% - 3.40%, אשתקד 2.6% - 2.79%) וריבית האג"ח ח"ץ ברוטו לקרן. השקלול מתבצע על בסיס משקל הנכסים החופשיים ומשקל אג"ח הח"ץ בקרן המגבים עתודות אלה.

בגין התחייבויות עבור גמלאות בתשלום והשלמה לעתודה לקיצבה משתתף ברווחים, בהתאם לתשואת השוק המוערכת על תמהיל הנכסים לרבות בגין מסלולי ההשקעות בהם הכספים מיועדים להיות מושקעים (3.43% - 3.52%, אשתקד 3.43% - 3.52%).

החברה עשויה להחליט על שינוי שיעור ההיוון כתוצאה משינויים בשיעור הריבית חסרת סיכון ו/או בשיעור התשואה המוערכת בתיק הנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות הביטוח. בדבר השפעות עדכון שיעורי הריבית המשמשים להיוון ההתחייבויות להשלמה לעתודות לקיצבה ולגמלאות בתשלום ראה סעיף ד' להלן.

2. שיעורי תמותה ותחלואה

א. שיעורי התמותה, ששימשו לחישוב התחייבויות ביטוחיות בגין תמותה של מבוטחים לפני הגיעם לגיל פרישה (כלומר, לא כולל תמותה של מבוטחים מקבלי קיצבאות זקנה ומקבלי פיצוי חודשי בגין אי כושר עבודה או סיעוד), זהים, בדרך כלל, לשיעורים אשר שימשו לקביעת התעריף, המאושר על ידי הממונה.

ב. ההתחייבות לקיצבאות המשולמות לכל החיים מחושבת בהתאם ללוחות תמותה, אשר פורסמו על ידי אקטואר האוצר בחוזר העתודות לקיצבה.

עלייה בהנחה של שיעור התמותה, עקב עלייה בשיעור התמותה בפועל לרמה העולה על ההנחה הקיימת, תביא לגידול בהתחייבויות ביטוחיות בגין תמותה של מבוטחים לפני הגיעם לגיל פרישה ולקיטון ההתחייבות לקיצבאות המשולמות לכל החיים.

יצויין כי, בעשורים האחרונים קיימת מגמה הפוכה של הגדלת תוחלת החיים וקיטון בשיעור התמותה. הנחת התמותה המשמשת לחישוב ההתחייבות לקיצבה מביאה בחשבון הנחה בגין גידול עתידי בתוחלת החיים.
בדבר השפעת עדכון לוחות תמותה בשנת 2019 ראה סעיף ד(2) להלן.

ג. שיעורי התחלואה מתייחסים לשכיחות של מקרי תביעה בגין תחלואה ממחלות קשות, אובדן כושר עבודה, סיעוד, ניתוחים ואשפוז, נכות מתאונה וכיוצ"ב. שיעורים אלה נקבעו על בסיס ניסיון כלל ביטוח ו/או נתונים ממחקרים של מבטחי משנה. בענפי סיעוד ואובדן כושר עבודה תקופת תשלום הקיצבאות שבה משתמשת החברה לחישוב ההתחייבויות נקבעת בהתאם לניסיון כלל ביטוח או מידע המתקבל ממחקרים של מבטחי משנה.

ככל שההנחה לגבי שיעור התחלואה ו/או תקופת תשלום הקיצבאות תעלה, כך תגדל ההתחייבות הביטוחית בגין תחלואה ממחלות קשות, אובדן כושר עבודה, סיעוד, ניתוחים ואשפוז, נכות מתאונה.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכוני ביטוח (המשך)

ה1. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח חיים וסיעוד (המשך)

ב. ההנחות העיקריות המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות (המשך)

3. שיעורי לקיחת קיצבה בעת פרישה ובחירת מסלולי הקיצבה בעת הפרישה

חוזי ביטוח חיים, הכוללים מרכיב חיסכון, בגין כספים שהופקדו עד שנת 2008, אפשרו שתי דרכים למשיכת הכספים: הוני (חד פעמי) או קצבתי עם מקדם מובטח להמרה לקיצבה, הניתנת גם היא לבחירה בין מסלולים שונים (כגון: כל החיים, זוגי, הבטחה ל-10 שנים ועוד). בחלק מהחוזים המבוטח רשאי לבחור את אופן קבלת הכספים במועד משיכתם. היות וסכום ההתחייבות הביטוחית שונה בכל אחד ממסלולים אלו, החברה אומדת מעת לעת את שיעור מימוש הזכאות לקצבה בעת פרישה ואת המסלול שיבחר. החל משנת 2008, הפקדות חדשות בכל התוכניות הן לקיצבה בדבר השפעת עדכון שיעור לקיחת קצבה בעת פרישה ראה סעיף ד(3) להלן.

4. שיעורי ביטולים

שיעור הביטולים משפיע על ההתחייבויות הביטוחיות, בגין חלק מביטוחי הבריאות וכן על קיצבאות המשולמות לכל החיים בתקופה שלפני התחלת התשלומים. ביטולי חוזי ביטוח יכולים לנבוע מביטול פוליסות היזום על ידי כלל ביטוח עקב הפסקת תשלומי הפרמיות או פידיונות פוליסות לבקשת בעליהן. ההנחות לגבי שיעורי הביטולים מבוססות על ניסיון כלל ביטוח וכן על סוג המוצר, משך החיים של המוצר ומגמות המכירה. בדבר השפעת עדכון שיעור הביטולים לרבות התייחסות להשפעת "בור" דמי ניהול משתנים, בשנת 2019, ראה סעיף ד(3) להלן.

5. שיעורי המשכיות

ישנם ביטוחי חיים, בריאות וביטוחים סיעודיים קבוצתיים, בהם זכאים המבוטחים להמשיך ולהיות מבוטחים באותם תנאים גם אם החוזה הקולקטיבי לא יחודש. בגין אופציה זו של המבוטחים קיימת לכלל ביטוח התחייבות, המבוססת על הנחות לגבי שיעורי ההמשכיות של הביטוחים הקולקטיביים ושיעורי ההמשכיות של החוזים עם המבוטחים לאחר סיום החוזה הקולקטיבי. ראה סעיף ה1(א)8, בדבר השיטות האקטואריות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות לעיל.
ככל שההסתברות שהחוזה הקולקטיבי לא יחודש גבוהה יותר (ולכן שיעור המשכיות גבוה יותר), כך גדלה ההתחייבות הביטוחית עקב המשך ביטוח בתנאים קודמים, ללא התאמת החיתום לשינוי במצבו הבריאותי של המבוטח.

ג. ניתוחי רגישות בביטוח חיים ובריאות

ליום 31 בדצמבר 2020

	שיעור הביטולים (פדיונות, סילוקים והקטנות)		שיעור תחלואה		שיעור תמותה		שיעור לקיחת גמלא	
באלפי ש"ח	10%+	10%-	10%+	10%-	10%+	10%-	5%+	5%-
רווח (הפסד)	**17,863**	**(18,878)**	**(263,298)**	**252,315**	**926,208**	**(1,033,943)**	**(164,712)**	**164,712**

*) לסכום העתודה המשלימה לגמלאות, ראה ביאור 20(א).

ליום 31 בדצמבר 2019

	שיעור הביטולים (פדיונות, סילוקים והקטנות)		שיעור תחלואה		שיעור תמותה		שיעור לקיחת גמלא	
באלפי ש"ח	10%+	10%-	10%+	10%-	10%+	10%-	5%+	5%-
רווח (הפסד)	6,533	(7,190)	(288,688))	278,905	831,309	(917,934)	(146,186)	146,186

*) לסכום העתודה המשלימה לגמלאות, ראה ביאור 20(א).

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכוני ביטוח (המשך)

ה1. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח חיים וסיעוד (המשך)

ד. שינויים באומדנים ובהנחות עיקריות ששימשו בחישוב ההתחייבויות הביטוחיות

ההשפעה על התוצאות הכספיות של עדכון הנחות בענף ביטוח חיים וסיעוד מפורטת להלן:

במיליוני ש"ח	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2020	2019	2018
ביטוח חיים			
שינוי שיעור ריבית היוון בחישוב ההתחייבות להשלמה לעתודות לקיצבה ולגמלאות בתשלום	**144**	(26)	85
שינוי בעתודות לגמלה בעקבות הקטנת צפי ההכנסות העתידיות משינוי ריבית (פקטור K)	**(32)**	(805)	135
סך הכל השפעות פיננסיות על ההתחייבות להשלמה לעתודות לקיצבה ולגמלאות בתשלום	**112**	(831)	220
שינוי הנחות תמותה בחישוב התחייבויות לגמלאות בתשלום ולהשלמה לעתודה לקיצבה (ראה סעיף [2])	**-**	(353)	-
שינוי הנחות אחרות בחישוב התחייבויות להשלמה לעתודה לקיצבה (ראה סעיף 3)	**(9)**	762	-
סך הכל ביטוח חיים	**103**	(422)	220
שכיחות ותקופת תשלום תביעות סיעוד	**-**	-	(68)
בחינת נאותות העתודה (LAT) בביטוח סיעוד (ראה סעיף 4)	**292**	(537)	-
סך הכל סיעוד במגזר בריאות	**292**	(537)	(68)
סך הכל רווח (הפסד) לפני מס	**395**	(959)	(152)

במיליוני ש"ח	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2020	2019	2018
ביטוח חיים			
שינוי שיעור ריבית היוון בחישוב ההתחייבות להשלמה לעתודות לקיצבה ולגמלאות בתשלום	**144**	(26)	85
שינוי בעתודות לגמלה בעקבות הקטנת צפי ההכנסות העתידיות משינוי ריבית (פקטור K)	**(32)***	(805)	135
סך הכל השפעת השינויים בריבית על ההתחייבות להשלמה לעתודות לקיצבה ולגמלאות בתשלום	**112**	(831)	220
שינוי הנחות תמותה בחישוב התחייבויות לגמלאות בתשלום ולהשלמה לעתודה לקיצבה (ראה סעיף [2])	**-**	(353)	-
שינוי הנחות אחרות בחישוב התחייבויות להשלמה לעתודה לקיצבה (ראה סעיף 3)	**(9)**	762	-
סך הכל ביטוח חיים	**103**	(422)	220
שכיחות ותקופת תשלום תביעות סיעוד	**-**	-	(68)
בחינת נאותות העתודה (LAT) בביטוח סיעוד (ראה סעיף 4)	**292**	(537)	-
סך הכל סיעוד במגזר בריאות	**292**	(537)	(68)
סך הכל רווח (הפסד) לפני מס	**395**	(959)	(152)

*) לרבות קיטון עתודה בסך של כ-30 מיליוני ש"ח לאור שינוי אומדן הנזילות המתאימה לבדיקת צפי ההכנסות העתידיות.

1. חיזוק עתודות הביטוח לאור סביבת הריבית הנמוכה והשפעתה על שיעורי ההיוון בביטוח חיים וסיעוד והוראות הממונה לעניין בדיקת נאותות ההתחייבויות (LAT)

א. הוראות הממונה לעניין בדיקת נאותות ההתחייבויות (LAT)

בהמשך לאמור בביאור 3(ד)1(ד), החברה עורכת מדי תקופה בדיקת לגבי נאותות ההתחייבויות (LAT) בהתאם לחוזר ה-LAT. לחברה תוספת עתודה LAT בגין התחייבות סיעוד שבמגזר בריאות בלבד. יצויין שבתקופת הדוח, פורסמו עדכונים והבהרות לחוזר LAT כדלקמן:

1. קיבוץ כל מוצרי ענף ביטוח חיים יחדיו וכן קיבוץ כל מוצרי סיעוד יחדיו (ראה ביאור 3(יט)) אשר בתוקף החל מדוחות כספיים ליום 31 במרס 2020.
2. הבהרה בנוגע להקצאת עודף שווי הוגן של נכסים אשר הביא לקיטון בחינת נאותות העתודה (LAT) בביטוח סיעוד בסך של כ-300 מיליוני ש"ח בתקופת הדוח הנובע מנכסים שיוחסו בעבר למגזר ביטוח חיים ושבגינם קיים עודף שווי הוגן מעל ערכם בספרים. לפרטים נוספים ראה גם ביאור 3 (יט) לעיל.
3. בגין נכסי חוב לא סחיר מסוג אגרות חוב לא סחירות, הלוואות ופקדונות בבנקים, יתרת עודף שווי הוגן בחברת כלל ביטוח בע"מ בסך של כ-830 מיליוני ש"ח. סך עודף שווי ההוגן שיוחס להתחייבות סיעוד הינו בסך של כ-714 מיליוני ש"ח להתחייבות חיים 25 מיליוני ש"ח ולהתחייבות ביטוח כללי הינו סך של כ-91 מיליוני ש"ח.
4. שיעור מפרמיית אי נזילות במוצרי ביטוח סיעוד פרט, ביטוחי רכב חובה וחבויות בתוקף החל מיום 30 ביוני 2020 ויישומו לראשונה בוצע בדרך של שינוי אומדן מכאן ואילך - התיקון עדכן את השיעור מפרמיית אי הנזילות, שניתן להוסיף הן לעניין הנחת תשואה והן לעניין הנחת ריבית היוון עבור פוליסות ביטוח סיעודי פרט, ביטוחי רכב חובה וחבויות, שלא בתקופת קצבה, לשיעור של 80% במקום 50% שהיה עד כה. עדכון זה הביא לקיטון בסך של כ-132 מיליוני ש"ח בתקופת הדוח של ההפרשה בגין בדיקת נאותות העתודה (LAT) בהתחייבויות של ביטוח סיעודי. לחברה תוספת עתודה LAT בגין התחייבות סיעוד במגזר בריאות בלבד.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכוני ביטוח (המשך)

ה1. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח חיים וסיעוד (המשך)

ד. שינויים באומדנים ובהנחות עיקריות ששימשו בחישוב ההתחייבויות הביטוחיות

1. חיזוק עתודות הביטוח לאור סביבת הריבית הנמוכה והשפעתה על שיעורי ההיוון בביטוח חיים וסיעוד והוראות הממונה לעניין בדיקת נאותות ההתחייבויות (LAT) (המשך)

ב. שינוי שיעור ריבית היוון בחישוב ההתחייבות להשלמה לעתודות לקיצבה ולגמלאות בתשלום.

בהמשך לאמור בסעיף ב(1) לעיל, שיעורי ההיוון המשמשים לחישוב ההתחייבויות להשלמה לעתודות לקצבה ולגמלאות בתשלום משתנים כתוצאה משינויים בשיעור הריבית חסרת הסיכון ו/או בשיעור התשואה המוערכת בתיק הנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות הביטוח, ראה גם 4 להלן.

2. שינוי בהוראות המתייחסות לתוכניות ביטוח חיים משולבות בחיסכון הכוללות "מקדמי קצבה המגלמים הבטחת תוחלת חיים"

בחודש יולי 2019, פרסם הממונה טיוטת "תיקון הוראות החוזר המאוחד לעניין מדידת התחייבויות - עדכון מערך ההנחות הדמוגרפי בביטוח חיים ועדכון מודל שיפורי תמותה לחברות ביטוח ולקרנות הפנסיה" ונייר עמדה הדן בנושא זה (להלן: "**הטיוטה**") אשר פורסם כסופי בחודש נובמבר 2019 (להלן: "**החוזר**"). החוזר מפרט הנחות ברירת מחדל מעודכנות שעל בסיסן ייחשבו חברות הביטוח את ההתחייבויות בגין פוליסות ביטוח חיים, המאפשרות קבלת קצבה על-פי שיעורי המרה מובטחים על בסיס הנחות דמוגרפיות עדכניות בהתאם לחוזר העתודות לקיצבה. כמו כן, החברות המנהלות של קרנות פנסיה, הפועלות במתכונת של ביטוח הדדי, יחשבו על בסיס הנחות אלו את המאזן האקטוארי של הקרנות שבניהולן, ויקבעו בהתאם את המקדמים הכלולים בתקנונים שלהן, החל מהתקופות הבאות.

החוזר מתייחס, בין היתר, לשינוי בתוחלת החיים, ובכלל זה לשיפורים עתידיים, ולהשלכות הנובעות מכך על גובה העתודות ואופן בנייתן. בנוסף, החוזר כולל לוח תמותה חדש לגמלאים של חברות ביטוח, אשר לראשונה מתבססת, בין היתר, על ניסיון התמותה של גמלאים של חברות הביטוח.

בהמשך לאמור בביאור 35(ה)(1ה)(ב)2(ב) לעיל, ההתחייבויות להשלמה לעתודות לקיצבה ולגמלאות בתשלום מחושבת בהתאם ללוחות התמותה הכלולים בחוזר עתודות לקיצבה על כן בדוחות הכספיים ליום 30 ביוני 2019, הגדילה החברה את הערכותיה בדבר ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח בסך של כ-353 מיליוני ש"ח מתוכם בסך של כ-43 מיליוני ש"ח בגין ההתחייבות לגמלאות בתשלום ובסך של כ-310 מיליוני ש"ח בגין ההתחייבויות להשלמה לעתודה לקיצבה (ראה ב' לעיל) ללא השפעה בתקופת הדוח.

3. שינוי הנחות אחרות בחישוב התחייבויות להשלמה לעתודה לקיצבה

בהמשך לאמור בביאור 35(ה)(1ה)(ב)(3) ו-(4) לעיל, בדבר אמידה מעת לעת של שיעור לקיחת קצבה בעת יציאה לפרישה ואת שיעור הבטולים, בתקופת הדוח החברה עדכנה הנחות שונות בדבר שיעור לקיחת קצבה בעת יציאה לפרישה ואת צפי טעם המבוטחים בבחירת מסלולי הקיצבה בעת הפרישה וכפועל יוצא מכך, הגדילה החברה את הערכותיה בדבר ההתחייבויות בסך של כ-9 מיליוני ש"ח. בתקופה מקבילה אשתקד, החברה עדכנה הנחות שונות, בין היתר, לאור שיפור מודל קביעת שיעור לקיחת קצבה בעת יציאה לפרישה בעקבות מחקרים חדשים שביצעה, בדבר נטייה של לקיחת קצבה בשיעורים שונים בהתאם לגיל יציאה לפרישה, לאור ניסיון שנצבר בנושא, בשונה מברירת המחדל שנקבעה בחוזר העתודות לקיצבה. כפועל יוצא מכך, הקטינה החברה את הערכותיה בדבר ההתחייבויות בסך של כ-539 מיליוני ש"ח בגין ההתחייבות להשלמה לעתודה לקיצבה. כמו כן, החברה עדכנה את שיעור לקיחת קצבה בהתאם לגיל וכן את שיעור הביטולים לרבות התייחסות להשפעת "בור" דמי ניהול משתנים. כפועל יוצא מכך, הקטינה החברה את הערכותיה בדבר ההתחייבויות בסך של כ-223 מיליוני ש"ח בגין ההתחייבות להשלמה לעתודה לקיצבה.

4. מדיניות ההשקעה של הנכסים המנוהלים כנגד ההון וההתחייבויות הביטוחיות

בתקופה הדוח ובתקופה מקבילה אשתקד אישרו ועדת ההשקעות ודירקטוריון החברה, ועדכנו את מדיניות ההשקעות והעמדתם בהתאם של הנכסים המנוהלים כנגד ההון וההתחייבויות הביטוחיות בתחומי חיים, בריאות וביטוח כללי, בתשומת לב לתשואה ולמח"מ ההתחייבויות ולנזילות הנדרשת.

בהמשך לאמור בביאור ב(1)ב לעיל בדבר שיעורי היוון הייתה לעדכונים השפעה בקביעת ריבית ההיוון אשר הקטינה בסך של כ-120 מיליוני ש"ח את ההתחייבות להשלמה לעתודות לקיצבה ולגמלאות בתשלום בתקופת הדוח ובהמשך לאמור בביאור 3(ד)1(ד) בדבר התחשבות בעודף שווי הוגן על הערך בספרים של הנכסים המגבים במסגרת בדיקת נאותות ההתחייבויות בהתאם לחוזר LAT הייתה לעדכונים הנ"ל השפעה אשר הקטינה בסך של כ-87 מיליוני ש"ח את ההפרשות שנדרשו נוכח ירידת שיעורי הריבית בביטוח סיעוד במגזר בריאות בתקופה המקבילה אשתקד.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכוני ביטוח (המשך)

ה2. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח כללי

1. תיאור תמציתי של ענפי הביטוח העיקריים בהם פועלת הקבוצה

הקבוצה כותבת חוזי ביטוח כללי בעיקר בענפי רכב חובה, חבויות, רכב רכוש וביטוח רכוש.

פוליסת ביטוח רכב חובה מכסה את בעל הפוליסה והנוהג מפני כל חבות שהם עשויים לחוב לפי חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, תשל"ה-1975, בשל נזק גוף שנגרם כתוצאה משימוש ברכב מנועי לנהג ברכב, לנוסעים ברכב, או להולכי רגל שנפגעו על ידי הרכב. תביעות ברכב חובה מתאפיינות ב"זנב ארוך" (LONG TAIL), דהיינו, לעיתים חולף זמן רב ממועד קרות האירוע ועד מועד הסילוק הסופי של התביעה.

ביטוחי חבויות מיועדים לכיסוי חבותו של מבוטח בגין נזק שהוא עלול לגרום לצד שלישי. סוגי הביטוח העיקריים הינם: ביטוח אחריות כלפי צד ג', ביטוח אחריות מעבידים, ביטוח חבויות אחרים, כגון: אחריות מקצועית, חבות מוצר ואחריות דירקטורים ונושאי משרה. עיתוי הגשת תביעות וסילוקן מושפע ממספר גורמים, כגון: סוג הכיסוי, תנאי הפוליסה וחקיקה ותקדימים משפטיים. בדרך כלל, תביעות בתחום החבויות מתאפיינות ב"זנב ארוך" (LONG TAIL), דהיינו, לעיתים חולף זמן רב ממועד קרות האירוע ועד מועד הסילוק הסופי של התביעה.

פוליסות לביטוח נזקי רכב רכוש ולנזקי רכב רכוש צד ג' מעניקות למבוטח כיסוי לנזק רכוש. הכיסוי בדרך כלל מוגבל לשווי הרכב שניזוק ו/או לגבול האחריות לצד ג' בפוליסה. התעריף לביטוח רכב רכוש מחייב אישור, כמו גם אישור הפוליסה בכללותה, על ידי הממונה והינו תעריף סטטיסטי ובחלקו דיפרנציאלי (שאינו אחיד לכלל המבוטחים ומותאם לסיכון). התעריף האמור מבוסס על מספר פרמטרים, הן אלה הקשורים לרכב המבוטח בפוליסה (כגון סוג הרכב, שנת ייצור, וכיו"ב) והן אלה הקשורים לאפיוני המבוטח (גיל הנהג, ניסיון תביעות וכו'). תהליך החיתום מתבצע בחלקו באמצעות התעריף עצמו ובחלקו באמצעות מערכת נהלים, שנועדו לבדוק את ניסיון התביעות של המבוטח, הכוללים הצגת אישור העדר תביעות ממבטח קודם במשך שלוש שנים אחרונות, הצגת אישור מיגון עדכני וכו', ומשולבים באופן ממוכן בתהליך ההפקה של הפוליסות. במרבית המקרים, הפוליסות בביטוחי רכב רכוש מונפקות לפרק זמן של שנה. כמו כן, במרבית המקרים, תביעות בגין פוליסות אלו מתבררות בסמוך למועד קרות מקרה הביטוח ומתאפיינות ב"זנב קצר" (SHORT TAIL).

ביטוחי רכוש מיועדים להעניק למבוטח כיסוי כנגד נזק פיזי לרכושו ואובדן רווחים עקב הנזק לרכושו. הסיכונים העיקריים המכוסים בפוליסות רכוש הינם סיכוני אש, התפוצצות, פריצה, רעידת אדמה ונזקי טבע. ביטוחי הרכוש כוללים לעיתים כיסוי לנזקי אובדן רווחים עקב הנזק הפיזי שנגרם לרכוש. ביטוחי רכוש מהווים נדבך חשוב בביטוחי דירות, ביטוחי בתי עסק, ביטוחים הנדסיים, מטענים בהובלה (ימית, יבשתית, אווירית) וכו'. במרבית המקרים, תביעות בגין פוליסות אלו מתבררות בסמוך למועד קרות מקרה הביטוח ומתאפיינות ב"זנב קצר" (SHORT TAIL).

2. עקרונות חישוב ההערכה האקטוארית בביטוח כללי

<u>כללי</u>

א. ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי כוללות את המרכיבים העיקריים הבאים: הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה; פרמיה בחסר; תביעות תלויות; ועודף הכנסות על הוצאות והכל בתלות בענף הרלוונטי. ההפרשה לפרמיה שטרם הורווחה ועודף הכנסות על הוצאות מחושבים בדרך שאינה תלויה בהנחות כלשהן ולכן בפני עצמם אינם חשופים לסיכון רזרבה. לעניין האופן בו מחושבות הפרשות אלה ראה ביאור 3(ד)(2).

ב. בהתאם להוראות הממונה, התביעות התלויות מחושבות על ידי אקטואר, על-פי שיטות אקטואריות מקובלות, באופן עקבי לשנה הקודמת. בחירת השיטה האקטוארית המתאימה לכל ענף ביטוח ולכל שנת אירוע/חיתום, נקבעת על סמך שיקול דעת, לפי מידת ההתאמה של השיטה לענף ולעיתים נעשה שילוב בין השיטות השונות. ההערכות מתבססות בעיקרן על ניסיון העבר של התפתחות תשלומי התביעות ו/או התפתחות סכום התשלומים וההערכות הפרטניות. ההערכות כוללות הנחות בדבר עלות התביעה הממוצעת, עלויות הטיפול בתביעות ושכיחות התביעות. הנחות נוספות יכולות להתייחס לשינויים בשיעורי הריבית, בשערי חליפין ובעיתוי ביצוע התשלומים. תשלומי התביעות כוללים הוצאות ישירות ועקיפות ליישוב תביעות, בניכוי שיבובים והשתתפויות עצמיות.

ג. השימוש בשיטות אקטואריות, המבוססות על התפתחות התביעות, מתאים בעיקר כאשר קיים מידע יציב ומספק בתשלומי התביעות ו/או בהערכות הפרטניות כדי להעריך את סך עלות התביעות הצפויה. כאשר המידע הקיים בניסיון התביעות בפועל אינו מספק, משתמש האקטואר, לעיתים, בחישוב המשקלל בין אומדן ידוע (בחברה ו/או בענף), כגון Loss Ratio, לבין התפתחות התביעות בפועל. משקל גדול יותר ניתן להערכה המבוססת על ניסיון ככל שהזמן עובר ומצטבר מידע נוסף על התביעות.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכוני ביטוח (המשך)

ה2. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח כללי (המשך)

2. עקרונות חישוב ההערכה האקטוארית בביטוח כללי (המשך)

ד. כמו כן, נכללות הערכות איכותיות ושיקול דעת באשר למידה שמגמות העבר לא ימשכו בעתיד. לדוגמה: עקב אירוע חד פעמי, שינויים פנימיים, כגון: שינוי בתמהיל התיק, במדיניות החיתום ונוהלי הטיפול בתביעות וכן בגין השפעת גורמים חיצוניים, כגון: פסיקה משפטית, חקיקה וכו'. כאשר שינויים, כאמור לעיל, לא באו לידי ביטוי באופן מלא בניסיון העבר, האקטואר מעדכן את המודלים ו/או מבצע הפרשות ספציפיות על סמך הערכות סטטיסטיות ו/או משפטיות, לפי העניין.

ה. במספר תביעות גדולות בעלות אופי לא סטטיסטי, העתודה נקבעת (בברוטו ובשייר) על סמך חוות דעת מומחי כלל ביטוח, ובהתאם להמלצות יועציהם המשפטיים.

ו. חלקם של מבטחי המשנה בתביעות התלויות נאמד בהתחשב בסוג ההסכם (יחסי/בלתי יחסי), ניסיון התביעות בפועל והפרמיה שהועברה למבטחי משנה.

ז. הערכת התביעות התלויות עבור חלק כלל ביטוח בפול, בעסקים נכנסים ובביטוחים משותפים המתקבלים מחברות ביטוח אחרות (מבטחים מובילים - "Leader"), התבססה על חישוב שבוצע על ידי הפול או על ידי המבטחים המובילים או על ידי תחשיב נפרד בכלל ביטוח.

3. פירוט השיטות האקטואריות בענפי הביטוח העיקריים בביטוח כללי

לצורך הערכת התביעות התלויות נעשה שימוש במודלים האקטוארים המפורטים להלן, בשילוב ההנחות השונות:

א. Chain ladder - שיטה זו מתבססת על התפתחות התביעות ההיסטוריות (התפתחות התשלומים ו/או התפתחות סכום התשלומים והערכות התביעות הפרטניות, התפתחות כמות התביעות ועוד), כדי להעריך את ההתפתחות הצפויה לתביעות הקיימות והעתידיות. השימוש בשיטה זו מתאים בעיקר לאחר תקופה מספיקה מאירוע או חיתום הפוליסה, כאשר קיים מידע מספיק מתביעות שאירעו בעבר, על מנת להעריך את סך כל התביעות הצפויות.

ב. Bornhuetter-Ferguson - שיטה זו משלבת בין אומדן מוקדם (אפריורי), הידוע בחברות הביטוח המאוחדות או בענף, ואומדן נוסף, המבוסס על התביעות עצמן. האומדן המוקדם משתמש בפרמיות ושיעור הנזקים להערכת סך כל התביעות. האומדן השני משתמש בניסיון התביעות בפועל, על סמך שיטות אחרות (כגון: Chain ladder). הערכת התביעות המשולבת משקללת את שני האומדנים, כאשר ניתן משקל גדול יותר להערכה המבוססת על ניסיון התביעות ככל שהזמן עובר, ומצטבר מידע נוסף על התביעות. השימוש בשיטה זו מתאים בעיקר במקרים בהם אין מספיק מידע מהתביעות או כאשר מדובר בעסק חדש או כזה ללא מידע היסטורי מספיק.

ג. שיטת הממוצעים - לעיתים, בדומה לשיטת Bornhuetter-Ferguson, כאשר ניסיון התביעות בתקופות האחרונות אינו מספיק, ישנו שימוש בשיטת ממוצעים היסטוריים. בשיטה זו נקבעת עלות התביעות על סמך עלות התביעה לפוליסה בשנים מוקדמות וכמות הפוליסות בשנים המאוחרות. בדומה, עלות התביעות מחושבת על סמך תחזית כמות תביעות (שיטת Chain ladder) והתביעה הממוצעת ההיסטורית.

ד. אחר - עבור תביעות מסוג מחלות מקצוע בביטוח חבות מעבידים, שהינן תביעות על בסיס נזק מתמשך, מחושבת הפרשה על בסיס עלות עתידית צפויה. בתביעות מסוג זה אין תאריך מסוים בו העובד נפגע והתגבשות הנזק הינה כתוצאה מחשיפה ארוכה לגורמי הסיכון. תביעות מסוג זה מאופיינות בפרק זמן ארוך מאוד מתחילת החשיפה לגורמי הסיכון (חשיפת המבטח) עד לדיווח על התביעה (תביעות זנב ארוך). התנהגות זו של קצב דיווח התביעות וחשיפת המבטח לנזקים מתמשכים, מחייבת הפרשה לכל שנת חשיפה בפוליסת חבות מעבידים, גם אם לא דווחו תביעות כלל או שהפוליסה פגה לפני שנים רבות.

בענפים רכב רכוש, **מקיף דירות ותאונות אישיות** בוצע מודל התפתחות של תשלומים ותלויות ברוטו ובתקופות שאינן בשלות נעשה שימוש בשיטת הממוצעים והן בשיטת Bornhuetter-Ferguson. המודל מחושב ברמת התביעות ברוטו. הערכת חלקם של מבטחי המשנה, ככל שרלוונטי, נעשה על פי הערכת התביעות הפרטניות בתוספת IBNR, על פי שיעור ה-IBNR שנקבע במודל האקטוארי ברוטו.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכוני ביטוח (המשך)

ה2. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח כללי (המשך)

3. פירוט השיטות האקטואריות בענפי הביטוח העיקריים בביטוח כללי (המשך)

בענפים רכב חובה וחבויות בוצעו מודלים חצי שנתיים של התפתחות תשלומים והתפתחות תשלומים ותלויות. לתקופות שאינן בשלות נעשה שימוש בשיטת Bornhuetter- Ferguson, ו/או בשיטת Expected Loss Ratio. בענפי החבויות מודל התפתחות התביעות מבוסס על תביעות נטו מביטוח משנה פקולטטיבי. הערכת חלקם של מבטחי המשנה בחוזה הבלתי יחסי נעשה על פי הערכת התביעות התלויות הפרטניות לשנים ישנות ולשנים האחרונות לפי שיעור Loss Ratio.

בענפים אובדן רכוש והנדסי בוצע מודל התפתחות שנתי לפי תשלומים ותלויות.
בענפים בהם לא בוצעה הערכה אקטוארית, ביטוח מטענים בהובלה כלי שיט וכלי טיס, ענף ערבויות, ענפי סיכוני אשראי ועסקים נכנסים, נכללו התביעות התלויות לפי הערכת מומחים, כמפורט בביאור 3(ד)(2)(ב) בסעיף 4.2.
בענף ביטוח השקעות של רוכשי דירות, בהתאם לתקנות חישוב עתודות ובהתאם לבחינה שערכה החברה באמצעות מומחה בלתי תלוי מחושבת עתודת עודף הכנסות על הוצאות במצטבר למשך 3 שנים. אשר להערכת החברה מייצגת את השמרנות הנדרשת בקשר לנוהג המיטבי.

4. ההנחות העיקריות שנלקחו לצורך ההערכה האקטוארית

א. העתודות לתביעות התלויות בענפי רכב חובה, חבויות ותאונות אישיות מהוונות לפי שיעור ריבית שנתי ריאלי שאותו קובע האקטואר הממונה. כחלק מהליך עריכת הדוחות הכספיים, האקטואר בודק מדי רבעון את שיעור ההיוון ביחס לאינדיקטורים הכוללים:

- תשואה הגלומה בתיק הנכסים העומד כנגד ההתחייבויות הביטוחיות, לאחר הפחתה בגין כשלי אשראי צפויים;
- תשואת השוק – המשתקף בעקום "תשואת פיקדונות" בהתאם למח"מ ולדירוג ההשקעות בתיק.

אינדיקאטורים אלה נבחנים גם בשילוב עם בחינת הערכות מאקרו כלכליות בהתייחס להתפתחויות ארוכות הטווח בסביבת הריבית וזאת בהתייחס למח"מ של ההתחייבויות הרלבנטיות.

החברה עשויה להחליט על שינוי שיעור ההיוון במסגרת הבחינה הכוללת של נאותות התחייבויות הביטוחיות, כתוצאה משינויים מהותיים ומתמשכים בשיעור הריבית חסרת סיכון ו/או בשיעור התשואה הגלומה בתיק הנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות בביטוח כללי ו/או שינויים בתשואת השוק.

בהמשך לאמור לעיל, לאור הירידה המהותית והמתמשכת בשיעור הריבית חסרת סיכון ובשיעור תשואת השוק, החברה עדכנה את אומדן ריבית ההיוון, בהתאם לנוהג המיטבי (ראה סעיף ה1 להלן) בהתבסס על עקום הריבית חסרת הסיכון המותאם לאופיין הבלתי נזיל של ההתחייבות, ובהתחשב באופן שיערוך הנכסים העומדים כנגד התחייבויות אלו (ראה סעיף ה1(ד)1(א)2 לעיל). סך השפעת השינוי הביא להגדלת עתודות הביטוח בשייר בסך של כ-30 מיליוני ש"ח. בשנים 2018-2019 לא חל שינוי בשיעור ריבית ההיוון ועמד על 1.30%.

ההפחתה בגין ההיוון בשייר, במועד עדכון המודל האקטוארי, הינה כ-48 מיליוני ש"ח בשנת הדוח (אשתקד כ-109 מיליוני ש"ח).

ב. בענפי רכב חובה, חבויות ותאונות אישיות תלמידים נכללה תוספת בגין מרווח לסיכון (סטיית תקן) בבסיס העתודה. סכום התוספת בשייר בכלל ביטוח, במועד עדכון המודלים האקטוארים השונים הינה כ-173 מיליוני ש"ח (אשתקד כ-182 מיליוני ש"ח).

ג. בניתוח התפתחות התשלומים מוסיפה החברה, על פי הצורך, זנב תביעות. בניתוח התפתחות סכום התשלומים והתביעות התלויות הפרטניות, שיקול הדעת האקטוארי בעיקרו אינו מאפשר IBNR שלילי ברמת כל שנת חיתום.

ד. ראה גם ביאור 19(ג).

ה. יישום עמדת הממונה בקשר לנוהג המיטבי לחישוב עתודות ביטוח בביטוח כללי (להלן: "**הנוהג**") אשר מהווה בסיס לקביעה סכום מינימאלי לעתודות הנדרשות.

הנוהג כולל, בין היתר, את הקביעות הבאות:

1. שימוש ב"זהירות" משמעה, כי לגבי עתודה שחושבה על ידי אקטואר, "עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח" פרושה כי קיים סיכוי סביר למדי ("fairly likely") כי ההתחייבות הביטוחית שנקבעה תספיק לכיסוי התחייבויות המבטח. לגבי תביעות תלויות בענפי חובה וחבויות הבחינה של "סיכוי סביר למדי" תכוון לאומדן הסתברות של 75% לפחות.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכוני ביטוח (המשך)

ה2. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח כללי (המשך)

4. ההנחות העיקריות שנלקחו לצורך ההערכה האקטוארית (המשך)

1. (המשך)

יחד עם זאת, ככל שישנן מגבלות בניתוח הסטטיסטי, יפעיל האקטואר שיקול דעת ולדוגמא יתייחס:

א. לסיכון רנדומאלי (סיכון של סטייה רנדומאלית מתוצאות המודל האקטוארי).

ב. לסיכון סיסטמי (סיכונים שלא כלולים בתוך המודל, לדוגמא סיכון של שימוש במודל לא נכון או פרמטרים שגויים, או שינויים חיצוניים שלא באים לידי ביטוי במודל).

ריבית ההיוון המתאימה לבחינת הזהירות היא על פי עקום ריביות חסר סיכון המותאם לאופיין הבלתי נזיל של ההתחייבויות. כמו כן בבחינה זו יש להתחשב באופן שיערוך הנכסים בדוחות הכספיים העומדים כנגד ההתחייבויות.

2. בחירת שיעור להיוון תזרים ההתחייבויות.

3. קיבוץ - לצורך עקרון הזהירות בענפים שאינם מקובצים (כהגדרתם בחוזר – ענפים שאינם מקובצים), יש להתייחס לכל ענף בנפרד, אך ניתן לקבץ את כל שנות החיתום (או נזק) בענף. בענפים מקובצים (מקובצים), ניתן להתייחס לכולם כמקשה אחת. כמו כן, ניתן להתייחס להעדר מתאם מלא בין ענפים שונים לצורך הפחתת המרווח הכולל.

4. קביעת גובה התחייבויות ביטוחיות בגין פוליסות שנמכרו בפרקי זמן הסמוכים ליום המאזן ולסיכונים שטרם חלפו.

יצויין כי בהתאם לחוזר ה-LAT, יישום עקרון הזהירות כאמור לעיל מהווה חישוב מספק לעניין בדיקת נאותות העתודות בביטוח כללי.

ו. ריבית היוון קצבאות ביטוח לאומי

בחודש יוני 2014, מונתה ועדה בין משרדית בראשות השופט (בדימוס) ד"ר אליהו וינוגרד לבחינת תיקון טבלאות תוחלת חיים ושיעור הריבית המשמשת לצורך היוון גמלאות על פי תקנות הביטוח הלאומי (היוון) התשל"ח 1978 (להלן: "**תקנות ההיוון**" ו-"**הוועדה**"). בחודש יוני 2016 פורסם תיקון לתקנות (להלן: "**התיקון**") הכולל, בין היתר, עדכון של לוחות התמותה ושל שיעורי ההיוון לצורך חישוב הקצבאות האמורות.

תקנות ההיוון מסדירות, בין היתר, את ריבית ההיוון המשמשת לחישוב תביעות שיבוב אותן מגיש הביטוח הלאומי כלפי צדדים שלישים, בהתאם לזכות המוקנית לו על פי חוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), התשנ"ה-1995 (להלן: "**החוק**") במקרים בהם האירוע משמש עילה לחיוב הצד שלישי לפי פקודת הנזיקין או לפי חוק הפלת"ד.

בהתאם לתיקון, יעמוד שיעור הריבית לצורך היוון קיצבה שנתית על 2% במקום 3% שהיו קבועים בתקנות ההיוון ערב תיקונן. כמו כן, קובע התיקון כי לוחות התמותה ושיעורי היוון הקצבאות יעודכנו שוב ב-1 בינואר 2020 ואחת לארבע שנים שלאחר מועד זה.

התיקון לתקנות ההיוון, נכנס לתוקף בחודש אוקטובר 2017 ובעקבותיו נבחנה על ידי בתי המשפט, ההשפעה של שינוי שיעור ריבית ההיוון כאמור, גם לענין ביטוחי חובה וחבויות. עניין זה עמד להכרעה בבית המשפט העליון במסגרת תיק פרטני שהתנהל כנגד "הפול" (להלן: "**התיק הפרטני**"). בחודש אפריל 2018 הוקמה ועדה בינמשרדית (על ידי משרד המשפטים ומשרד האוצר) לבחינת סוגיית ריבית ההיוון בפיצוי הנזיקי על כל השלכותיה, אשר הגישה את מסקנותיה, בחודש יוני 2019 (להלן: "**דוח וועדת קמינץ**"), בין היתר המליצה ועדת קמינץ כי שיעור ריבית ההיוון בפיצויי נזיקין המשמש, בין היתר, להיוון תגמולי ביטוח למבוטחים, ימשיך לעמוד על שיעור קבוע של 3% לכלל הניזוקים (להלן: "**ריבית ההיוון שנקבעה**"). כן המליצה, כי ניתן יהיה לשנות את ריבית ההיוון שנקבעה, בהתאם למנגנון בדיקה שיבוצע אחת לשנתיים, על בסיס בדיקה ביחס לתשואה המתקבלת מהשקעה באג"ח קונצרני AA לתקופה של 25 שנים בחצי השנה שקדמה לאותו מועד. ככל שתמצא חריגה של למעלה מאחוז לכיוון מסוים, יעודכן שיעור הריבית על ידי החשב הכללי (להלן: "**מנגנון העדכון**") וזאת למעט בנסיבות חריגות, כמפורט בהמלצות הועדה. בחודש אוגוסט 2019 ניתן פסק דין בתיק הפרטני, אשר אימץ את עיקרי מסקנות דוח וועדת קמינץ (להלן: "**פסק הדין בעניין הפול**") והותיר את ריבית ההיוון על 3%. כמו כן קבע בית המשפט כי עד לתיקון חקיקה שיבוא בנושא, לצורך בחינת שינוי כלכלי מהותי שמצריך שינוי בשיעור ההיוון, הוא מאמץ את מנגנון העדכון. עוד נקבע במסגרת פסק הדין – ביחס לשיעורי ההיוון אשר ישמשו מבטחים לצורך ניכוי תגמולי המוסד לביטוח לאומי מאת המבוטחים ולצורך תשלום תביעות שיבוב למוסד לביטוח לאומי, כי בתקופת הביניים, עד לתיקון תקנות ההיוון בהתאם להמלצות הועדה, תעמוד בתוקף הסכמת המבטחים לנכות מתגמולי הביטוח למבוטחים את תגמולי הביטוח הלאומי, לפי ריבית היוון של 3%. עם זאת נקבע כי נוכח הפגיעה במזיקים (לרבות חברות הביטוח), חזקה כי, עד לתיקון תקנות ההיוון, הביטוח הלאומי יחזור גם הוא אל המזיק בדרישה לפי ריבית היוון של 3% (להלן: "**תביעות שיבוב של המל"ל**"). בשלב זה טרם הושגה הסכמה מול הביטוח הלאומי

בנושא.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכוני ביטוח (המשך)

ה2. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח כללי (המשך)

4. ההנחות העיקריות שנלקחו לצורך ההערכה האקטוארית (המשך)

ו. ריבית היוון קצבאות ביטוח לאומי (המשך)

על פסק הדין הוגשה בחודש ספטמבר 2019 בקשה לקיום דיון נוסף שנדחתה בחודש נובמבר 2020.

השפעת פסק הדין על התוצאות הכספיות בתקופה המקבילה האשתקד, בלא התייחסות בשלב זה גם לשינוי אפשרי, בהתאם להמלצת בית המשפט העליון, ביחס לשיעור ריבית ההיוון בנוגע לתשלום תביעות שיבוב של המל"ל, הינה הקטנת עתודות ביטוח בסך של כ-122 מיליוני ש"ח לפני מס לעומת קיטון בסך של כ-52 מיליוני ש"ח אשתקד.

בחודש ספטמבר 2020 ניתן פסק דין של בית המשפט העליון בתיק בו המוסד לביטוח לאומי היה צד לו, במסגרתו קבע בית המשפט, כי בהתאם לפסיקת בית המשפט בעניין הפול, היה על המוסד לביטוח לאומי להעמיד את תביעת השיבוב שהגיש על בסיס ריבית היוון בשיעור של 3% (חלף ריבית היוון בשיעור של 2% שנדרשה על ידי המוסד לביטוח לאומי), וכי הסכמה שניתנה בפסק הדין בעניין הפול, לפיה ריבית ההיוון שתיגבה תהיה בשיעור של 3%, כוחה יפה גם ביחס לתביעות השיבוב של המוסד לביטוח לאומי כלפי מזיקים (לרבות מבטחים). בהתאם לכך, ובהתבסס על חוות דעת של יועציה המשפטיים, שחררה החברה הפרשה בסך של כ-45 מיליוני ש"ח בשייר בגין תביעות שיבוב מל"ל.

בשלב זה, ובטרם הכריע בית המשפט העליון בבקשה לדיון נוסף בסוגיית ריבית ההיוון בפיצוי נזיקי, ובטרם נתן המחוקק דעתו ביחס לתקנות ההיוון, לאור הפער שנוצר כאמור לעיל וכן לאור מנגנון העדכון, האי ודאות בקשר לאפשרויות של אופן בחינת חריגה מרצועת הניוד כאמור לעיל, אשר תביא להשפעה על התחייבויות הביטוח.

ו. סיכוני אשראי

1. חלוקת נכסי חוב על פי מיקומם

	ליום 31 בדצמבר 2020		
באלפי ש"ח	**סחירים *)**	**שאינם סחירים**	**סך הכל**
בארץ	**5,608,593**	**21,941,685**	**27,550,278**
בחו"ל	**91,086**	**150,694**	**241,780**
סך הכל נכסי חוב	**5,699,679**	**22,092,379**	**27,792,058**

	ליום 31 בדצמבר 2019		
באלפי ש"ח	סחירים *)	שאינם סחירים	סך הכל
בארץ	5,760,370	22,325,971	28,086,341
בחו"ל	175,038	143,885	318,923
סך הכל נכסי חוב	5,935,408	22,469,856	28,405,264

*) לפרטים נוספים בדבר נכסי חוב סחירים, ראה ביאור 14(א).
ראה גם סעיף 2 להלן, בדבר פירוט הנכסים בחלוקה לדירוגים להלן.
יצויין כי הנתונים לעיל אינם בגין נכסי חוב עבור חוזים תלויי תשואה. לפרטים בדבר השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה, ראה סעיף ז להלן.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ו. סיכוני אשראי (המשך)

2. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים

א.1. נכסי חוב

	דירוג מקומי *)				
	ליום 31 בדצמבר 2020				
באלפי ש"ח	AA ומעלה	A עד BBB	נמוך מ-BBB	לא מדורג	סך הכל
נכסי חוב בארץ					
נכסי חוב סחירים					
אגרות חוב ממשלתיות	2,994,886	-	-	-	2,994,886
אגרות חוב קונצרניות	1,991,393	524,050	-	98,264	2,613,707
סך הכל נכסי חוב סחירים בארץ	4,986,279	524,050	-	98,264	5,608,593
נכסי חוב שאינם סחירים					
אגרות חוב ממשלתיות	16,278,710	-	-	-	16,278,710
אגרות חוב קונצרניות	463,659	82,536	-	18,237	564,432
פיקדונות בבנקים ובמוסדות פיננסיים	652,923	-	-	-	652,923
נכסי חוב אחרים לפי בטחונות:					
משכנתאות	-	-	-	2,450,239	2,450,239
הלוואות על פוליסות	-	-	-	12,145	12,145
הלוואות בשעבוד נדל"ן	-	229,558	-	130,935	360,493
מובטחות בערבות בנקאית	139,496	-	-	-	139,496
הלוואות בשעבוד מניות המקנות שליטה	9,517	14,171	-	19,990	43,678
בטחונות אחרים	592,330	437,912	-	399,927	1,430,169
לא מובטחים	7,227	-	-	2,173	9,400
סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים בארץ	18,143,862	764,177	-	3,033,646	21,941,685
סך הכל נכסי חוב בארץ	23,130,141	1,288,227	-	3,131,910	27,550,278
מזה- נכסי חוב בדירוג פנימי	-	187,880	-	-	187,880
מזה - נכסי חוב העומדים במבחן הקרן והריבית בלבד**)	23,109,368	1,268,168	-	3,079,129	27,456,666

*) המקורות לרמת הדירוג בישראל הינם מעלות, מידרוג ודירוג פנימי. נתוני מידרוג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל -A ועד +A.

**) לעניין נכסי חוב העומדים במבחן הקרן והריבית, ראה ביאור 14(ז).

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ו. סיכוני אשראי (המשך)

2. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים (המשך)

א.1. נכסי חוב (המשך)

	דירוג בינלאומי *)				
	ליום 31 בדצמבר 2020				
באלפי ש"ח	A ומעלה	BBB	נמוך מ-BBB	לא מדורג	סך הכל
נכסי חוב בחו"ל					
נכסי חוב סחירים					
אגרות חוב ממשלתיות	14,511	-	-	-	14,511
אגרות חוב קונצרניות	-	48,096	22,845	5,634	76,575
סך הכל נכסי חוב סחירים בחו"ל	14,511	48,096	22,845	5,634	91,086
נכסי חוב שאינם סחירים					
הלוואות בשעבוד נדל"ן	-	-	-	76,506	76,506
נכסי חוב אחרים	-	-	-	74,188	74,188
סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים בחו"ל	-	-	-	150,694	150,694
סך הכל נכסי חוב בחו"ל	14,511	48,096	22,845	156,328	241,780
מזה - נכסי חוב העומדים במבחן הקרן והריבית בלבד**)	14,511	48,096	22,845	156,328	241,780

*) כל נכסי חוב המדורגים בחו"ל דורגו על ידי סוכנויות דירוג מוכרות בחו"ל. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל -A ועד +A.
**) לעניין נכסי חוב העומדים במבחן הקרן והריבית, ראה ביאור 14(ז).

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ו. סיכוני אשראי (המשך)

2. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים (המשך)

א.1. נכסי חוב (המשך)

	דירוג מקומי *)				
	ליום 31 בדצמבר 2019				
באלפי ש"ח	AA ומעלה	A עד BBB	נמוך מ-BBB	לא מדורג	סך הכל
נכסי חוב בארץ					
נכסי חוב סחירים					
אגרות חוב ממשלתיות	3,642,843	-	-	-	3,642,843
אגרות חוב קונצרניות	1,675,632	425,511	-	16,384	2,117,527
סך הכל נכסי חוב סחירים בארץ	5,318,475	425,511	-	16,384	5,760,370
נכסי חוב שאינם סחירים					
אגרות חוב ממשלתיות	16,295,186	-	-	-	16,295,186
אגרות חוב קונצרניות	552,588	86,420	-	36,822	675,830
פיקדונות בבנקים ובמוסדות פיננסיים	736,275	-	-	-	736,275
נכסי חוב אחרים לפי בטחונות:					
משכנתאות	-	-	-	2,503,643	2,503,643
הלוואות על פוליסות	-	-	-	14,817	14,817
הלוואות בשעבוד נדל"ן	-	232,922	-	393,292	626,214
מובטחות בערבות בנקאית	130,262	-	-	-	130,262
מובטחות בשעבוד כלי רכב	-	1,915	-	-	1,915
הלוואות בשעבוד מניות המקנות שליטה	30,458	30,417	-	27,816	88,691
בטחונות אחרים	667,382	305,380	-	242,079	1,214,841
לא מובטחים	31,854	-	-	6,443	38,297
סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים בארץ	18,444,005	657,054	-	3,224,912	22,325,971
סך הכל נכסי חוב בארץ	23,762,480	1,082,565	-	3,241,296	28,086,341
מזה- נכסי חוב בדירוג פנימי	-	232,922	-	-	232,922
מזה - נכסי חוב העומדים במבחן הקרן והריבית בלבד**)	23,762,480	1,082,565	-	3,180,952	28,025,997

*) המקורות לרמת הדירוג בישראל הינם מעלות, מידרוג ודירוג פנימי. נתוני מידרוג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

**) לעניין נכסי חוב העומדים במבחן הקרן והריבית, ראה ביאור 14(ז).

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ו. סיכוני אשראי (המשך)

2. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים (המשך)

א.1. נכסי חוב (המשך)

באלפי ש"ח	דירוג בינלאומי *) ליום 31 בדצמבר 2019				
	A ומעלה	BBB	נמוך מ-BBB	לא מדורג	סך הכל
נכסי חוב בחו"ל					
נכסי חוב סחירים					
אגרות חוב ממשלתיות	20,291	27,963	-	-	48,254
אגרות חוב קונצרניות	-	65,393	61,391	-	126,784
סך הכל נכסי חוב סחירים בחו"ל	20,291	93,356	61,391	-	175,038
נכסי חוב שאינם סחירים					
הלוואות בשעבוד נדל"ן	-	-	-	89,232	89,232
נכסי חוב אחרים	-	-	-	54,653	54,653
סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים בחו"ל	-	-	-	143,885	143,885
סך הכל נכסי חוב בחו"ל	20,291	93,356	61,391	143,885	318,923
מזה - נכסי חוב העומדים במבחן הקרן והריבית בלבד**)	20,291	40,349	29,163	143,885	233,688

*) כל נכסי חוב המדורגים בחו"ל דורגו על ידי סוכנויות דירוג מוכרות בחו"ל. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

**) לעניין נכסי חוב העומדים במבחן הקרן והריבית, ראה ביאור 14(ז).

הטבלה להלן מציגה השוואה בין השווי ההוגן לערך בספרים של הנכסים העומדים במבחן הקרן והריבית שאינם בעלי סיכון אשראי נמוך. הערך בספרים נמדד בהתאם ל-IAS39 אך לפני הפרשה לירידת ערך.

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר 2020		ליום 31 בדצמבר 2019	
	ערך בספרים	שווי הוגן	ערך בספרים	שווי הוגן
נכסי חוב סחירים	**22,845**	**22,845**	29,163	29,163
נכסי חוב לא סחירים	**104,117**	**20,409**	117,896	46,686

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ו. סיכוני אשראי (המשך)

2. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים (המשך)

א.2. סיכוני אשראי בגין נכסים אחרים (בארץ)

	דירוג מקומי *)			
	ליום 31 בדצמבר 2020			
באלפי ש"ח	AA ומעלה	A עד BBB	לא מדורג	סך הכל
חייבים ויתרות חובה, למעט יתרות מבטחי משנה	**50,710**	**15,435**	**244,541**	**310,686**
נכסי מיסים נדחים	**-**	**-**	**3,172**	**3,172**
השקעות פיננסיות אחרות	**188,433**	**6,394**	**30,039**	**224,866**
מזומנים ושווי מזומנים	**1,591,896**	**34,266**	**-**	**1,626,162**
סך הכל	1,831,039	56,095	277,752	2,164,886

	דירוג מקומי *)			
	ליום 31 בדצמבר 2019			
באלפי ש"ח	AA ומעלה	A עד BBB	לא מדורג	סך הכל
חייבים ויתרות חובה, למעט יתרות מבטחי משנה	14,799	726	192,915	208,440
נכסי מיסים נדחים	-	-	1,687	1,687
השקעות פיננסיות אחרות	34,541	5,537	43,425	83,503
מזומנים ושווי מזומנים	1,643,044	42,204	-	1,685,248
סך הכל	1,692,384	48,467	238,027	1,978,878

*) המקורות לרמת הדירוג בישראל הינם מעלות, מידרוג ודירוג פנימי. נתוני מידרוג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל -A ועד +A.

א.3. סיכוני אשראי בגין מכשירים חוץ מאזניים (בארץ)**)

	דירוג מקומי *)			
	ליום 31 בדצמבר 2020			
באלפי ש"ח	AA ומעלה	A עד BBB	לא מדורג	סך הכל
מסגרות אשראי בלתי מנוצלות	**37,906**	**145,192**	**639,343**	**822,441**

	דירוג מקומי *)			
	ליום 31 בדצמבר 2019			
באלפי ש"ח	AA ומעלה	A עד BBB	לא מדורג	סך הכל
מסגרות אשראי בלתי מנוצלות	5,252	164,998	667,914	838,164

*) המקורות לרמת הדירוג בישראל הינם מעלות, מידרוג ודירוג פנימי. נתוני מידרוג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל -A ועד +A.

**) לקבוצה אין ערבויות פיננסיות שניתנו בארץ שלא מטופלות כחוזי ביטוח.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ו. סיכוני אשראי (המשך)

2. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים (המשך)

א.4. סיכוני אשראי בגין נכסים אחרים (בחו"ל)

	דירוג בינלאומי *)				
	ליום 31 בדצמבר 2020				
באלפי ש"ח	A ומעלה	BBB	נמוך מ-BBB	לא מדורג	סך הכל
חייבים ויתרות חובה, למעט יתרות מבטחי משנה	**227,198**	**-**	**-**	**-**	**227,198**
השקעות פיננסיות אחרות	**327,664**	**10,077**	**-**	**67**	**337,808**
מזומנים ושווי מזומנים	**107,963**	**-**	**-**	**-**	**107,963**
סך הכל	**662,825**	**10,077**	**-**	**67**	**672,969**

	דירוג בינלאומי *)				
	ליום 31 בדצמבר 2019				
באלפי ש"ח	A ומעלה	BBB	נמוך מ-BBB	לא מדורג	סך הכל
חייבים ויתרות חובה, למעט יתרות מבטחי משנה	192,368	-	-	-	192,368
השקעות פיננסיות אחרות	163,409	7,077	-	144	170,630
מזומנים ושווי מזומנים	49,550	-	-	-	49,550
סך הכל	405,327	7,077	-	144	412,548

*) כל נכסי חוב המדורגים בחו"ל דורגו על ידי סוכנויות דירוג מוכרות בחו"ל. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

א.5. סיכוני אשראי בגין מכשירים חוץ מאזניים (בחו"ל) **)

	דירוג בינלאומי *)				
	ליום 31 בדצמבר 2020				
באלפי ש"ח	A ומעלה	BBB	נמוך מ-BBB	לא מדורג	סך הכל
מסגרות אשראי בלתי מנוצלות	**-**	**-**	**-**	**1,951**	**1,951**

	דירוג בינלאומי *)				
	ליום 31 בדצמבר 2019				
באלפי ש"ח	A ומעלה	BBB	נמוך מ-BBB	לא מדורג	סך הכל
מסגרות אשראי בלתי מנוצלות	-	-	-	13,634	13,634

*) כל נכסי חוב המדורגים בחו"ל דורגו על ידי סוכנויות דירוג מוכרות בחו"ל. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

**) לקבוצה אין ערבויות פיננסיות שניתנו בחו"ל ואשר לא מטופלות כחוזי ביטוח.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ו. סיכוני אשראי (המשך)

3. מידע נוסף בדבר דירוג נכסי חוב

דירוג פנימי מבוסס על מודל שגיבשה כלל ביטוח. כלל ביטוח מבצעת תקופתית תיקוף למודל הפנימי אל מול דירוגי חברות דירוג חיצוניות ומודלים אחרים לדירוג אשראי. בדיקות אלו הראו מתאם טוב של הדירוג הפנימי לאמות המידה החיצוניות. כמו כן, בוצעה בקרה על המודל על ידי גורמים חיצוניים אשר אישרה את יכולת ההסתמכות על מודל הדירוג הפנימי.

4. מידע בדבר סיכוני אשראי בביאור זה אינו כולל את הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה המוצגים בסעף ז' להלן.

5. לעניין יתרות פרמיה לגבייה, ראה ביאור 12.

6. לגבי גיול השקעות בנכסי חוב פיננסיים לא סחירים, ראה ביאור 14(ב)(2).

7. פירוט החשיפה לענפי משק עבור השקעות בנכסי חוב פיננסיים סחירים ושאינם סחירים

	ליום 31 בדצמבר 2020		
באלפי ש"ח	סכום	% מסך הכל	סיכון חוץ מאזני
ענף משק			
תעשיה	**79,896**	**0%**	**-**
בינוי ונדל"ן	**2,288,475**	**8%**	**521,716**
חשמל ומים	**1,257,118**	**5%**	**54,532**
מסחר	**27,375**	**0%**	**-**
מלונאות ותיירות	**18,484**	**0%**	**-**
תקשורת ושרותי מחשב	**105,139**	**0%**	**-**
בנקים	**1,322,473**	**5%**	**-**
שירותים פיננסיים	**274,029**	**1%**	**140,840**
שירותים עסקיים אחרים	**82,578**	**0%**	**-**
שירותים ציבוריים	**448,941**	**2%**	**32,800**
אנשים פרטיים	**2,599,443**	**10%**	**74,505**
אג"ח מדינה	**19,288,107**	**69%**	**-**
סך הכל	**27,792,058**	**100%**	**824,393**

	ליום 31 בדצמבר 2019		
באלפי ש"ח	סכום	% מסך הכל	סיכון חוץ מאזני
ענף משק			
תעשיה	36,382	0%	-
בינוי ונדל"ן	2,345,218	8%	637,679
חשמל ומים	1,015,207	4%	44,435
מסחר	506	0%	-
תקשורת ושרותי מחשב	139,840	0%	-
בנקים	1,526,498	5%	-
שירותים פיננסיים	189,117	1%	-
שירותים עסקיים אחרים	93,597	%0	-
שירותים ציבוריים	422,998	1%	-
אנשים פרטיים	2,649,618	11%	169,684
אג"ח מדינה	19,986,283	70%	-
סך הכל	28,405,264	100%	851,798

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ו. סיכוני אשראי (המשך)

8. ביטוח משנה

א. מדיניות כלל ביטוח בניהול סיכוני אשראי בקשר עם מבטחי משנה

קבוצת כלל ביטוח מבטחת חלק מעסקיה בביטוח משנה. עם זאת, ביטוח המשנה אינו משחרר את חברות הביטוח המאוחדות מחובתן כלפי מבוטחיהן על פי פוליסות הביטוח.
הקבוצה חשופה לסיכונים הנובעים מאי וודאות לגבי יכולת מבטחי המשנה לשלם את חלקם בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח (נכסי ביטוח המשנה) ואת חובותיהם בגין תביעות ששולמו. חשיפה זו מנוהלת על ידי מעקב שוטף אחר איתנותו הפיננסית של מבטח המשנה בשוק העולמי וכן אחר קיום התחייבויותיו הכספיות.

בהתאם להנחיית הממונה קובעים הדירקטוריונים של חברות הביטוח המאוחדות, אחת לשנה, מסגרות חשיפה מרביות למבטחי משנה ספציפיים ולקבוצות של מבטחי משנה, עימם התקשרה ו/או תתקשר קבוצת כלל ביטוח, המבוססות על דירוגם הבינלאומי. חשיפות אלו מנוהלות על ידי הערכה פרטנית של מבטחי המשנה שהחשיפה אליהם הינה משמעותית וניטור אינדיקציות לרמת הסיכון בהתייחס לכלל מבטחי המשנה עימם מתקשרת קבוצת כלל ביטוח. אגף ניהול סיכונים, מבצע מעקב רבעוני אחר החשיפות למבטחי משנה, המדווחות אליו, עוקב אחר מצבם הפיננסי של מבטחי המשנה הגדולים בהסתמך על מידע מגוון, כולל משווקי ההון הבינלאומיים וכן עורך בקרת אשראי על אנליזות שבוצעו ביחס למבטחי משנה ספציפיים. אגף ניהול סיכונים מדווח לדירקטוריונים מדי תקופה על החשיפה אל מול המגבלות שנקבעו.

כמו כן, חשיפות אלו מפוזרות בין מבטחי משנה שונים, והעיקריות שבהן הינן למבטחי משנה המדורגים בדירוגים בינלאומיים גבוהים.

כתוצאה מיישום המדיניות המתוארת לעיל, ריכוזיות החשיפה למבטח משנה בודד אינה גבוהה, אם כי החברה עשויה להיות חשופה לריכוז סיכון אשראי פוטנציאלי למבטח משנה בודד באירוע קטסטרופה.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ו. סיכוני אשראי (המשך)

8. ביטוח משנה (המשך)

ב. מידע בדבר חשיפה לסיכוני אשראי של מבטחי משנה

ליום 31 בדצמבר 2020

באלפי ש"ח	סך פרמיות למבטחי משנה לשנת 2020	יתרות בחובה (זכות) נטו (2)	נכסי ביטוח משנה בניכוי חלקם של מבטחי המשנה בהוצאות רכישה נדחות					פיקדונות מבטחי משנה	סכום כתבי אשראי שנתקבלו ממבטחי משנה	חובות בפיגור	
			בביטוח חיים	בביטוח בריאות	בביטוח רכוש	בביטוחי חבויות	סך הכל נכסי ביטוח משנה			בין חצי שנה לשנה (9)	מעל שנה (9)
קבוצת דירוג											
AA ומעלה											
Swiss Re	333,543	(44,650)	146,155	33,117	177,520	117,626	474,418	149,534	53,703	-	-
Scor	53,632	174,181	-	243,800	18,102	143,395	405,297	311,746	-	104,137	22,802
אחרים	510,016	(46,232)	104,306	37,551	216,999	865,724	1,224,580	445,565	1,349	317	121
סך הכל	897,191	83,299	250,461	314,468	412,621	1,126,745	2,104,295	906,845	55,052	104,454	22,923
A	515,859	(9,838)	360	141,530	337,434	773,128	1,252,452	242,914	19,682	1,205	776
BBB	98,450	8,266	-	-	19,073	100,497	119,570	87,514	-	-	14
נמוך מ- BBB או לא מדורג	10,070	(4,872)	604	-	237	60,482	61,323	-	-	2	154
סך הכל	1,521,570	76,855	251,425	455,998	769,365	2,060,852	3,537,640	1,237,273	74,734	105,661	23,867

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ו. סיכוני אשראי (המשך)

8. ביטוח משנה (המשך)

ב. מידע בדבר חשיפה לסיכוני אשראי של מבטחי משנה (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2019

באלפי ש"ח	סך פרמיות למבטחי משנה לשנת 2019	יתרות בחובה (זכות) נטו (2)	נכסי ביטוח משנה בניכוי חלקם של מבטחי המשנה בהוצאות רכישה נדחות						חובות בפיגור	
			בביטוח חיים	בביטוח בריאות	בביטוח רכוש	בביטוחי חבויות	סך הכל נכסי ביטוח משנה	פיקדונות מבטחי משנה	סכום כתבי אשראי שנתקבלו ממבטחי	סך הכל חשיפה (1)	בין חצי שנה לשנה	מעל שנה
קבוצת דירוג												
AA												
Swiss Re	252,503	(83,694)	120,630	27,987	165,601	102,819	417,037	121,841	57,311	154,191	-	-
Munich Re	218,926	(30,705)	66,761	24,889	51,182	298,059	440,891	214,129	-	196,057	-	-
אחרים	400,498	92,741	30,791	346,653	187,480	764,535	1,329,459	579,157	1,441	841,602	22,932	498
סך הכל	871,927	(21,658)	218,182	399,529	404,263	1,165,413	2,187,387	915,127	58,752	1,191,850	22,932	498
A	458,741	6,859	1,606	204,268	363,057	653,175	1,222,106	313,739	21,004	894,222	568	361
BBB	-	15	-	-	56	71	127	-	-	142	-	15
נמוך מ- BBB- או לא מדורג	3,777	(752)	337	-	288	51,786	52,393	-	-	51,641	7	141
סך הכל	1,334,445	(15,536)	220,125	603,797	767,664	1,870,427	3,462,013	1,228,866	79,756	2,137,855	23,507	1,015

1) סך הכל החשיפה למבטחי המשנה הינה: סך-כל נכסי ביטוח (חלקם של מבטחי המשנה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בנכוי הוצאות רכישה נדחות משנה) , בניכוי הפקדונות ובנכוי סכום כתבי האשראי שנתקבלו ממבטחי המשנה כערבות להתחייבויותיהם ובתוספת היתרות השוטפות בחובה (בניכוי) היתרות השוטפות בזכות (בזכות) נטו.
2) לאחר הפחתת הפרשה לחובות מסופקים בסך של 5,797 (6,231 אשתקד) אלפי ש"ח. היתרות אינן כוללות יתרות של חברות ביטוח בגין ביטוח משותף.
3) סך-כל ההפרשות לחובות מסופקים בתוספת הקטנת חלקם של מבטחי משנה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח מסתכם בסך של 6,969 (7,413 אשתקד) אלפי ש"ח המהווים 0.3% (אשתקד 0.3%) מסך החשיפה.
4) הדירוג נקבע בעיקרו לפי חברת הדירוג P&S, במקרים בהם לא ניתן דירוג על ידי P&S, נקבע על ידי חברת דירוג אחרת והומר הדירוג לפי מפתח שנקבע בתקנות דרכי ההשקעה.
5) סך-כל החשיפה של מבטחי המשנה לאירוע רעידת אדמה בהסתברות נזק צפוי (MPL) הנע בין 1.5% ל-2.8% מסכום הביטוח, בהתאם לענפי הביטוח ולמאפייני הרכוש המבוטח הינה 9,581 מיליוני ש"ח (אשתקד: נזק צפוי הנע בין 1.5% ל-3.15% (MPL) מסכום הביטוח, בהתאם לענפי הביטוח ומאפייני הרכוש המבוטח הינה 10,141 מיליוני ש"ח), ממנה חלקו של מבטח המשנה המשמעותי ביותר בחשיפה זו הינו 16.9% (אשתקד 16.4%).ש"ח
6) לא קיימים מבטחי משנה נוספים על אלו אשר פורטו לעיל אשר החשיפה בגינם עולה על 10% מהחשיפה הכוללת של מבטחי משנה או שהפרמיה בגינם עולה על 10% מסך הפרמיות לביטוח משנה לשנת 2020.
7) בקבוצה הלא מדורגת נכללות יתרות בגין תביעות תלויות באמצעות ברוקרים עד וכולל שנת 2003 אשר החשיפה בגינם 208 (65 אשתקד) אלפי ש"חש"ח
8) הנתונים כוללים יתרות של חברות בישראל, שנכללו בהתאם לטבלת המרה לדירוג כאמור בסעיף ד לעיל, בסך של (1,675) (אשתקד (71)) אלפי ש"ח.
9) לעניין טענות בדבר התחשבנות בין כלל ביטוח לבין מבטח משנה בקשר עם הסדרי ביטוח המשנה בגין הביטוח הסיעודי לחברי קופות החולים, ראה ביאור 38(א)(4א)(2) לדוחות הכספיים.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ז. מידע בדבר השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה

1. פירוט הרכב ההשקעות לפי בסיסי הצמדה

	ליום 31 בדצמבר 2020				
באלפי ש"ח	לא צמוד	צמוד מדד	במטבע חוץ או בהצמדה אליו *)	פריטים לא פיננסיים ואחרים	סך הכל
מזומנים ושווי מזומנים	4,663,393	-	609,757	-	5,273,150
נכסים סחירים	8,294,441	13,483,218	8,969,838	25,951,494	56,698,991
נכסים בלתי סחירים	2,670,295	4,154,594	947,527	6,327,354	14,099,770
סך הכל הנכסים	15,628,129	17,637,812	10,527,122	32,278,848	76,071,911

	ליום 31 בדצמבר 2019				
באלפי ש"ח	לא צמוד	צמוד מדד	במטבע חוץ או בהצמדה אליו *)	פריטים לא פיננסיים ואחרים	סך הכל
מזומנים ושווי מזומנים	6,115,096	-	439,549	-	6,554,645
נכסים סחירים	11,564,676	12,402,598	6,433,965	20,671,547	51,072,786
נכסים בלתי סחירים	1,459,671	4,478,448	923,060	4,463,496	11,324,675
סך הכל הנכסים	19,139,443	16,881,046	7,796,574	25,135,043	68,952,106

*) מטבע חוץ עיקרי הינו דולר.

2. סיכון אשראי עבור נכסים בארץ

	ליום 31 בדצמבר 2020				
		דירוג מקומי *)			
באלפי ש"ח	AA ומעלה	A עד BBB	נמוך מ-BBB	לא מדורג	סך הכל **)
נכסי חוב בארץ:					
אגרות חוב ממשלתיות	11,061,749	-	-	-	11,061,749
נכסי חוב אחרים - סחירים	8,027,845	1,678,821	77,394	238,920	10,022,980
נכסי חוב אחרים - בלתי סחירים	2,886,952	1,680,238	1,484	1,700,654	6,269,328
סך הכל נכסי חוב בארץ	21,976,546	3,359,059	78,878	1,939,574	27,354,057
מזה - נכסי חוב בדירוג פנימי	-	475,652	-	-	475,652

	ליום 31 בדצמבר 2019				
		דירוג מקומי *)			
באלפי ש"ח	AA ומעלה	BBB עד A	נמוך מ-BBB	לא מדורג	סך הכל **)
נכסי חוב בארץ:					
אגרות חוב ממשלתיות	14,343,641	-	-	-	14,343,641
נכסי חוב אחרים - סחירים	7,664,779	1,215,255	11,604	67,379	8,959,017
נכסי חוב אחרים - בלתי סחירים	3,277,770	1,451,766	-	1,442,759	6,172,295
סך הכל נכסי חוב בארץ	25,286,190	2,667,021	11,604	1,510,138	29,474,953
מזה - נכסי חוב בדירוג פנימי	-	466,202	-	-	466,202

*) המקורות לרמת הדירוג בישראל הינם מעלות, מידרוג ודירוג פנימי. נתוני מידרוג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל -A ועד +A.

**) הערך בספרים מהווה קירוב לסיכון האשראי המרבי. לפיכך, טור סך הכל מייצג סיכון אשראי מרבי.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ז. מידע בדבר השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

3. סיכון אשראי עבור נכסים בחו"ל

ליום 31 בדצמבר 2020

באלפי ש"ח	דירוג בינלאומי *)				סך הכל **)
	ומעלה AA	A עד BBB	נמוך מ-BBB	לא מדורג	
סך הכל נכסי חוב בחו"ל	**164,937**	**1,688,200**	**1,115,246**	**638,058**	**3,606,441**

ליום 31 בדצמבר 2019

באלפי ש"ח	דירוג בינלאומי *)				סך הכל **)
	ומעלה AA	A עד BBB	נמוך מ-BBB	לא מדורג	
סך הכל נכסי חוב בחו"ל	156,757	2,220,649	1,127,349	448,605	3,953,360

*) כל נכסי חוב המדורגים בחו"ל דורגו על ידי סוכניות דירוג מוכרות מחו"ל. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

**) הערך בספרים מהווה קירוב לסיכון האשראי המרבי. לפיכך, טור סך הכל מייצג סיכון אשראי מרבי.

ביאור 35: ניהול סיכונים (המשך)

ח. סיכונים גיאוגרפים

ליום 31 בדצמבר 2020

באלפי ש"ח	אגרות חוב ממשלתיות	אגרות חוב קונצרניות	מניות	קרנות/ תעודות סל*)	קרנות נאמנות	נדל"ן להשקעה	השקעות אחרות	סך הכל חשיפה מאזנית	נגזרים במונחי דלתא	סך הכל
ישראל	19,278,946	3,249,129	1,396,580	83,555	-	962,650	7,813,608	32,784,468	16,428	32,800,896
ארה"ב	-	3,517	266,955	769,215	274,453	167,550	1,443,173	2,924,863	98,847	3,023,710
בריטניה	-	-	-	-	-	-	1,139,691	1,139,691	-	1,139,691
גרמניה	-	-	-	-	-	-	91,712	91,712	-	91,712
שוויץ	-	-	-	-	-	-	187,412	187,412	-	187,412
שווקים מתעוררים	-	-	-	-	-	-	674,060	674,060	-	674,060
אחרים	9,161	-	28,863	15,207	5,883	76,344	1,524,841	1,660,299	5,489	1,665,788
סך הכל הנכסים	19,288,107	3,252,646	1,692,398	867,977	280,336	1,206,544	12,874,497	39,462,505	120,764	39,583,269

ליום 31 בדצמבר 2019

באלפי ש"ח	אגרות חוב ממשלתיות	אגרות חוב קונצרניות	מניות	קרנות/ תעודות סל*)	קרנות נאמנות	נדל"ן להשקעה	השקעות אחרות	סך הכל חשיפה מאזנית	נגזרים במונחי דלתא	סך הכל
ישראל	19,958,268	2,832,238	1,072,434	73,678	-	938,391	7,872,495	32,747,504	39,366	32,786,870
ארה"ב	-	63,848	259,291	490,604	122,705	176,819	1,264,254	2,377,521	8,018	2,385,539
בריטניה	-	-	-	-	-	-	536,475	536,475	-	536,475
גרמניה	-	-	-	-	-	-	860,041	860,041	-	860,041
שוויץ	-	-	-	-	-	-	427,692	427,692	-	427,692
שווקים מתעוררים	-	-	-	-	-	-	99,244	99,244	-	99,244
אחרים	28,015	21,387	25,915	14,631	18,349	134,829	1,572,333	1,815,459	7,891	1,823,350
סך הכל הנכסים	19,986,283	2,917,473	1,357,640	578,913	141,054	1,250,039	12,632,534	38,863,936	55,275	38,919,211

*) לרבות קרנות סל בחו"ל (ETF)

ביאור 36: צדדים קשורים ובעלי עניין

א. חברה אם, בעל שליטה וחברות בנות

(1) כ-99.98% מהונה המונפק והנפרע של החברה מוחזק על ידי כלל החזקות, חברה אשר ניירות הערך שלה רשומים למסחר בבורסה לניירות ערך בתל אביב-יפו.

בהמשך לאמור בביאור 1, נכון למועד פרסום הדוח, כלל החזקות הינה חברה ללא גרעין שליטה.

במהלך השנים 2013 עד 2019, מטעמי זהירות, החברה התייחסה לאי די בי חברה לפתוח בע"מ ("אי די בי פתוח") כבעלת שליטה בחברה.

ביום 8 בדצמבר 2019 נתקבל אצל החברה וכלל החזקות מכתב מאת הממונה לפיו, בין היתר, הודיע הממונה כי לאור השינויים שחלו בשיעורי ההחזקה של אי די בי פתוח בכלל החזקות, קיים הממונה בחינה של סוגיית השליטה בכלל החזקות, ומצא כי נכון למועד זה אין גורם המחזיק, במישרין או בעקיפין, באמצעי שליטה בכלל החזקות באופן המקים חובה לקבל היתר שליטה בכלל החזקות בהתאם לסעיף 32(ב) לחוק הביטוח ולפיכך על כלל החזקות לקבל מאת הממונה היתר שליטה בחברה.

בעקבות מכתב הממונה, החל מיום 9 בדצמבר 2019 אי די בי פתוח אינה נחשבת בעלת שליטה בחברה, לרבות לצורך עסקאות עם בעל שליטה.

בהמשך לאמור, ביום 19 באוקטובר 2020, נתקבל אצל כלל החזקות והחברה מכתב מאת הממונה בנושא "עדכון בדבר מתווה הפעלת אמצעי שליטה בחברה" (אשר החליף את מכתב הממונה בנדון מיום 21 ביולי 2020) המפרט, בין היתר, את התייחסות הממונה להסדרים אשר יחולו על הפעלת אמצעי שליטה של כלל החזקות בחברה לרבות לעניין מינוי דירקטורים בחברה ובכלל החזקות והשתתפות באסיפה הכללית של החברה ("מתווה הפעלת אמצעי השליטה"). ביום 30 בנובמבר 2020 נתקבל מאת הממונה מכתב הבהרות בקשר עם מתווה הפעלת אמצעי השליטה היתר השליטה האמור. נכון למועד זה, נמסר לחברה כי כלל החזקות מנהלת דיונים עם הממונה בקשר עם המכתבים האמורים.

למידע נוסף ראה ביאור 1 לעיל.

נכון למועד זה, נתקבלו היתרים להחזקת אמצעי שליטה בחברה לארבעה גופים שהינם בעלי עניין בכלל החזקות (קבוצת הפניקס, קבוצת הראל, אלרוב נדל"ן ומלונאות בע"מ ומשה ארקין) (קרי בעלי מניות המחזיקים מעל 5% ממניות כלל החזקות).

(2) באשר לחברות מוחזקות, ראה ביאור 9.

(3) במהלך העסקים הרגיל שלה, החברה ביצעה עסקאות עם בעלי השליטה (כלל החזקות וחברות בנות שלה) או שלבעלי השליטה יש בהן עניין אישי (להלן: "**עסקאות בעל עניין**") לרבות עסקאות עם חברות שבעלי השליטה בחברה הינם בעלי עניין בהן, וכן התחייבויות לביצוע עסקאות שהינן בתנאים מסחריים רגילים, במסגרת הספקת שרותי החברה לבעלי השליטה ולחברות המוחזקות על ידם (כגון: ביטוחים, שירותי תיווך בביטוח, שירותי ניהול קופות גמל ו/או קרנות פנסיה ושירותים פיננסיים שונים) ו/או במסגרת רכישת שירותים ומוצרים מבעלי השליטה ו/או מחברות המוחזקות על ידם (כגון: שירותי דירוג, שירותי מחשוב, שירותי השקעות וכיוצא באלה). ככל שעסקאות אלו מהוות עסקאות זניחות שאינן חריגות בהתאם לקווים מנחים וכללים שנקבעו בנוהל שאימצה החברה כקבוע בתקנה 41(א3)(1) לתקנות ניירות ערך (דוחות כספיים שנתיים), התש"ע-2010, הרי שאינן מתוארות בנפרד בדוחות אלה.

ביאור 36: צדדים קשורים ובעלי עניין (המשך)

ב. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (לרבות דירקטורים)

יושב ראש הדירקטוריון של החברה, המנכ"ל והמנהלים הבכירים בקבוצה זכאים, בנוסף לשכר, להטבות שלא במזומן (כגון רכב, וכדומה). כמו כן, הקבוצה מפקידה עבורם כספים במסגרת תוכנית הטבה מוגדרת ותוכנית הפקדה מוגדרת לאחר סיום העסקה.

מנהלים בכירים משתתפים גם בתוכנית כתבי האופציה למניות של החברה האם שהוענקו בשנים שקדמו לשנת הדוח (ראה ביאור 37).

1. הטבות בגין העסקת אנשי מפתח ניהוליים (לרבות יו"ר הדירקטוריון לשעבר) כוללות[1]:

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
	2020		2019*)		2018	
	מס' אנשים	אלפי ש"ח	מס' אנשים	אלפי ש"ח	מס' אנשים	אלפי ש"ח
הטבות לעובדים לטווח קצר	**11**	**24,491**	11	17,651	15	20,367
הטבות לאחר סיום העסקה	**11**	**903**	11	1,547	15	3,028
תשלומים מבוססי מניות [2]	**-**	**-**	1	11	4	(113)
		25,394		19,209		23,282

*) הנתונים אינם כוללים 2 אנשי מפתח ניהוליים שעזבו בחודשים ינואר ופברואר 2019.
1) ההטבות כוללות הטבות לאנשי מפתח ניהוליים עד לסיום העסקתם, והטבות בגין אנשי מפתח ניהוליים החל מיום מינויים.
2) הסכום נקבע על בסיס שווי כתבי האופציה ליום הענקתן, באופן שהשווי ההוגן של כל מנה נפרס על פני תקופת הבשלתה.

2. הטבות בגין העסקת אנשי מפתח ניהוליים אשר הינם דירקטורים שלא מועסקים בחברה [1]:

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
	2020		2019		2018	
באלפי ש"ח	מס' אנשים	אלפי ש"ח	מס' אנשים	אלפי ש"ח	מס' אנשים	אלפי ש"ח
שכר דירקטורים	**7**	**3,968**	6	2,276	6	2,202

1) הגמול הניתן לדירקטורים בחברה, למעט יו"ר הדירקטוריון, הינו הסכום המירבי לדירקטור חיצוני מומחה, בהתאם לדרגתה של החברה, והכל בהתאם למדיניות התגמול של החברה ולתקנות החברות (כללים בדבר גמול והוצאות לדירקטור חיצוני), תש"ס-2000. יצויין כי החברה נושאת ב-80% מהתגמול לדירקטור משותף. הסכום האמור הינו לאחר השתתפות כלל החזקות. ביחס לתנאי התגמול ליו"ר הדירקטוריון לשעבר ששולמו במלואם על ידי החברה, ראה סעיף 4 להלן.

3. החברה רוכשת (עבורה ועבור חברות הקבוצה) ביטוח דירקטורים ונושאי משרה, ראה סעיף 6 להלן.

הסכום ששולם עבור החברה ועבור חברות הקבוצה:

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
באלפי ש"ח	2019	2019	2018
עבור ביטוח דירקטורים ונושאי משרה	**2,012**	917	726

ביאור 36: צדדים קשורים ובעלי עניין (המשך)

ב. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (לרבות דירקטורים) (המשך)

4. יו"ר הדירקטוריון לשעבר

מר דני נוה (להלן: "**מר נוה**") כיהן כיו"ר דירקטוריון החברה וכלל ביטוח ב- 85% משרה מיום 5 ביוני 2013 ועד ליום 20 באוגוסט 2020.

בימים 17 ו- 18 באפריל 2016 אישרו ועדת התגמול של החברה ודירקטוריון החברה, בהתאמה, את התקשרותה של החברה בהסכם חדש עם מר נוה החל מיום 5 ביוני 2016 לתקופה שאינה קצובה וביום 26 במאי 2016 אישרה האסיפה הכללית של בעלי המניות את תנאי התגמול של יו"ר הדירקטוריון, ברוב מיוחד, וזאת חלף הסכם קודם מיום 14 ביולי 2013 (להלן: "**ההסכם החדש**") לצורך המשך כהונתו כיו"ר דירקטוריון פעיל של החברה ושל כלל ביטוח ב- 85% משרה, כפי שיפורט להלן.

ההסכם אושר בהתאם לחוק תגמול לנושאי משרה בתאגידים פיננסיים (אישור מיוחד ואי התרת הוצאה לצורכי מס בשל תגמול חריג), התשע"ו – 2016 (להלן: "**חוק תגמול בכירים**"), שפורסם ביום 12 באפריל 2016, בהתאם להוראות הממונה מחודש אוקטובר 2015 לעניין תגמול יו"ר דירקטוריון בגופים מוסדיים במסגרת תיקון לחוזר תגמול גופים מוסדיים מאפריל 2014 (להלן: "**התיקון לחוזר התגמול**"), וכן בהתאם למדיניות התגמול של החברה ושל כלל ביטוח.

בהתאם לאמור, משכורתו החודשית של מר נוה כיו"ר הדירקטוריון תעמוד על סך של 131,750 ש"ח, צמוד למדד חודש יוני 2016, בהתאם להגדרת "הצמדה למדד" במדיניות התגמול של החברה ("שכר יסוד"). עלות שכרו השנתי של מר נוה כפי שאושרה, היתה צפויה לעמוד על כ- 2.37 מיליוני ש"ח כולל הפרשות לרכיב פיצויים, תגמולים, קרן השתלמות, ביטוח אובדן כושר עבודה, ביטוח לאומי וימי חופשה. מר נוה לא זכאי לרכיב משתנה כלשהו (במזומן או הוני) או למשכורת 13. עלות השכר האמורה (מתורגמת למונחי משרה מלאה) לא תעלה על יחס של פי 35 מעלות העסקתו הנמוכה ביותר של עובד בחברה (לרבות עובד קבלן המועסק ישירות על ידי החברה, או המועסק על ידי נותן שירות המועסק על ידי החברה), במישרין או בעקיפין.

ביום 7 בנובמבר 2016 אישרו ועדת התגמול ודירקטוריון החברה כי בהתאם למדיניות התגמול החדשה של החברה, שאושרה במקביל, ולהבהרות שנתקבלו בקשר לפרשנותו של חוק תגמול בכירים באופן שסך עלות השכר של יו"ר הדירקטוריון לא תעלה על 85% מ-2.5 מיליוני ש"ח בתוספת הפרשות לפיצויים ולתגמולים על פי דין [7] (להלן וביחד: "**המגבלות המעודכנות**"). העדכון אושר באסיפה הכללית, למען הזהירות ברוב מיוחד, ביום 18 בדצמבר 2016[8].

בהתאם להסכם העסקתו, מר נוה רשאי היה לבקש כי, הפרשות החברה לקרן ההשתלמות ולביטוח המנהלים (לא כולל מרכיב הפיצויים), אשר הנן מעבר לתקרה הרלוונטית הפטורה ממס, לכל אחד מסוגי תשלומים אלה, ישולמו במסגרת המשכורת החודשית וזאת במקום העברתן לקרן השתלמות ולביטוח מנהלים לפי העניין. התשלומים על פי הוראות סעיף זה לא יהוו רכיב שכר ולא יחשבו כמשכורת חודשית לכל צורך אחר וליו"ר לא תהיה זכאות בגינם לכל תנאים סוציאליים ו/או פנסיוניים ו/או לפיצויי פיטורים.

לשכרו החודשי של היו"ר, כאמור לעיל, נוספו בפועל רכיבי שכר סטנדרטיים, לרבות הפרשות לקרן השתלמות ולתגמולים מעל התקרה שהומרו לשכר, שווי וגילום רכב. התוספות האמורות הינן תוספות לשכר היסוד.

בנוסף, היה זכאי מר נוה להחזר הוצאות בקשר עם מילוי תפקידו כמקובל בחברה, לטלפון נייד ולרכב אשר ישמשו את מר נוה במהלך כל תקופת ההסכם וכן תישא החברה בכל ההוצאות הכרוכות באחזקת הרכב, לרבות גילום שווי זקיפת ההטבה בגין הרכב והטלפון לצרכי מס. מר נוה המיר את הרכב בשווי חלף רכב, ללא עלות נוספת לחברה.

בהסכם נקבעו הוראות שונות ביחס לזכאות לחופשה שנתית, קצובת הבראה, חופשת מחלה והפרשות סוציאליות כמקובל בחברה. במקרה של הפסקת יחסי עובד מעביד, למעט בנסיבות חריגות, מר נוה יהיה זכאי לשחרור ו/או העברה לבעלותו של כל הכספים שנצברו לזכותו בביטוח המנהלים ובקרן ההשתלמות, על רווחיהם. בנוסף, אם וככל שהסכום שנצבר ברכיב הפיצויים בביטוח המנהלים לא יגיע לסכום פיצויי הפיטורים לו היה מר נוה זכאי על-פי דין לו היה מפוטר, תשלים החברה את ההפרש שיגיע למר נוה.

---

7 יובהר כי הפרשות בגין תגמולי מעביד אשר הינן מעבר לתקרה הרלבנטית הפטורה ממס, ככל שאינן מופרשות לקופת גמל, אלא למשכורת החודשית, לא יוכרו כתוספת מעבר ל-2.5 מליוני ש"ח כאמור.

8 בהחלטה הובהר כי תישאר על כנה ההחלטה באסיפה מחודש מאי 2016, ועדת התגמול והדירקטוריון החברה יהיו רשאים לאשר העלאה של עד 5% בשכר האמור (דהיינו תוספת של עד כ- 6.5 אלפי ש"ח לשכר החודשי), בהתאם למגבלות המעודכנות. נכון למועד פרסום הדוח, לא עודכן השכר בהתאם.

ביאור 36: צדדים קשורים ובעלי עניין (המשך)

ב. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (לרבות דירקטורים) (המשך)

4. יו"ר הדירקטוריון לשעבר (המשך)

בהסכם נקבע כי ביטול ההתקשרות יעשה בהודעה של שישה חודשים מראש, אשר החברה תהיה רשאית לקצרם בכפוף לתשלום מלוא הזכויות עד תום תקופת ההודעה המוקדמת.

בהסכם נקבעו הגבלות אי תחרות בתקופת ההסכם ובמשך תקופה של שישה חודשים מתום תקופת ההודעה המוקדמת.

יצויין כי בעת אישור ההסכם החדש, הובהר כי זכויות קיימות שנצברו מכוח ההסכם הקודם לא ייפגעו, לרבות אופציות, מענק שנתי יחסי ומענק משתנה נדחה בגין התקופה בה היה בתוקף ההסכם הקודם, השלמה בגין זכאות לפיצויי פיטורין לפי משכורת אחרונה, ומענק הסתגלות כמפורט להלן.

מר נוה היה זכאי לחופשת הסתגלות בת שישה (6) חודשים מתום תקופת ההודעה המוקדמת, במסגרתה ישולמו למר נוה מלוא המשכורת החודשית הצמודה וכן שווים של מלוא התנאים הסוציאליים והתנאים הנלווים על פי הסכם זה (למעט רכב וטלפון נייד) וזאת מבלי שמר נוה יידרש להתייצב לעבודתו.

ביום 30 ביוני 2020 ביקש מר נוה לסיים לאלתר את ההתקשרות בינו לבין החברה וכלל החזקות לעניין כהונתו כיו"ר הדירקטוריון בחברות האמורות, ובהתאם אף לסיים את כהונתו כדירקטור ופירט את הנסיבות שהביאו לבקשתו. כאמור ביום 20 באוגוסט 2020 סיים מר נוה את כהונתו.

במועד סיום כהונתו היה זכאי מר נוה לתשלומים בגין סיום כהונתו, לרבות תשלום היוון תקופת ההודעה המוקדמת, פדיון ימי חופשה שנותרו לו בגין תקופת כהונתו בחברה, השלמות כספי פיצויים ותשלום חד פעמי בגין הסתגלות בת 6 חודשים, בהתאם להסכם העסקתו אשר הופרש בשנים שקדמו לשנת הדוח.

5. הסכם העסקת המנכ"ל

ביום 17 ביוני 2018 אישרו דירקטוריון החברה וכלל ביטוח את מינויו של מר יורם נוה כמנכ"ל החברה וכלל ביטוח, החל מיום 1 ביולי 2018.

בימים 5 ו-8 ביולי 2018, אישרו ועדת התגמול ודירקטוריון החברה וכלל ביטוח, בהתאמה, את תנאי ההתקשרות עם מר יורם נוה בהסכם העסקה לתקופה שאינה קצובה וזאת החל מיום 1 ביולי 2018, כאשר כל אחד מהצדדים יכול לסיים את ההתקשרות בהודעה מוקדמת בת 6 חודשים ("**ההסכם**"). ביום 14 באוגוסט 2018 אישרה האסיפה הכללית של בעלי המניות של החברה את תנאי ההסכם.

להלן יפורטו עיקרי הסכם העסקת מר נוה (להלן: "**המנכ"ל**"):

שכר המנכ"ל יחושב בכפוף להוראות חוק תגמול בכירים, באופן שההוצאה החזויה בגין התגמול למנכ"ל לפי העלות הכוללת של רכיבי התגמול, לשנה, בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים, תהיה בהתאם לסעיף 2 לחוק תגמול בכירים על פי הגבוה מבין: (1) שני מיליוני וחצי שקלים (2.5 מיליוני ש"ח) בשנה[9] ("**מגבלת הסכום**"); או (2) מכפלת ההוצאה בשל התגמול הנמוך ביותר, לפי עלות היקף משרה מלאה בשיעור של 100%, ששילמה החברה לעובד, במישרין או בעקיפין (לרבות לעובד קבלן המועסק ישירות ע"י החברה, או לעובד המועסק ע"י נותן שירות המועסק ע"י החברה), ב- 35 (להלן ובהתאמה: "**השכר המינימלי**" או "**מגבלת השכר המינימלי**").

"מגבלת התגמול" - הגבוה מבין מגבלת השכר המינימלי ומגבלת הסכום.

השכר הקבוע עשוי להשתנות מעת לעת בהתאם למנגנון האמור לעיל ובעדכון ועדת התגמול והדירקטוריון, ובנוסף, השכר הקבוע עשוי להשתנות בהתאם ובכפוף להחלטת ועדת התגמול והדירקטוריון במקרה בו יתברר כי רכיבים נוספים (מעבר להפרשה לתגמולים והפרשה לפיצויים על פי דין) אינם נכללים במגבלת הסכום או מגבלת השכר המינימלי שנקבעה בחוק תגמול בכירים.

יובהר כי ההחלטה כאמור מחייבת את החברה גם אם יתברר כי קיימת לחברה עלות נוספת בגין "עודף עלות שכר" כהגדרתו בחוק תגמול בכירים (לדוגמא כתוצאה מפרשנות הוראות חוק תגמול בכירים), קרי בשל העובדה שהוצאה כאמור לא תותר בניכוי ההכנסה החייבת במס של החברה.

[9] צמוד למדד מיום פרסומו של חוק תגמול בכירים (12 לאפריל 2016). לצורך חישוב סך התגמול כאמור לא יילקחו בחשבון הפרשה לתגמולים לרבות אובדן כושר עבודה והפרשה לפיצויים על פי דין אותם ניתן יהיה להפריש על סך רכיבי התגמול .

ביאור 36: צדדים קשורים ובעלי עניין (המשך)

ב. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (לרבות דירקטורים) (המשך)

5. הסכם העסקת המנכ"ל (המשך)

להלן יפורטו עיקרי הסכם העסקת מר נוה (להלן: **"המנכ"ל"**): (המשך)

המנכ"ל יהיה זכאי להמיר רכיבי תגמול נלווים (כגון רכב ותגמולים סוציאליים מעל התקרות הרלבנטיות) לשכר חודשי ובלבד שהמרה כאמור לא תגדיל את עלות ההעסקה, מעבר למגבלת התגמול.

על אף כל האמור לעיל, מובהר כי סך התגמול, כהגדרתו בחוק תגמול בכירים, למנכ"ל לא יעלה בכל מקרה על שלושה וחצי מיליוני ש"ח (3.5 מיליוני ש"ח) בשנה (להלן: "**מנגנון התגמול**").

בהתאם לאמור לעיל, משכורתו החודשית של מנכ"ל החברה עמדה החל מינואר 2020 על סך של כ- 198 אלפי ש"ח (ובנוסף שווי רכב), וצפויה לעמוד החל מינואר 2021 על כ- 205 אלפי ש"ח ובתוספת תנאים סוציאליים, כאשר ההוצאה בגין התגמול למנכ"ל לפי העלות הכוללת של רכיבי התגמול, לשנה, עמדה על סך של כ-3 מיליוני ש"ח. בגין ההוצאה האמורה יכול ויווצר "קנס מס" בהתאם לקבוע בחוק תגמול בכירים.

בנוסף, זכאי המנכ"ל להחזר הוצאות בקשר עם מילוי תפקידו, לטלפון נייד, לעיתון ולרכב הולם (בכפוף להחלפת הרכב אחת לתקופה כמקובל בחברה), לרבות ההוצאות הכרוכות באחזקתו ולרבות גילום שווי זקיפת ההטבה בגין הרכב והטלפון לצרכי מס וכן תנאים נלווים נוספים כקבוע במדיניות התגמול של החברה, והכל בכפוף למגבלת התגמול.

בהסכם נכללו הגבלות אי תחרות בתקופת ההסכם. ההגבלות האמורות יחולו על המנכ"ל ביחס לתחומי הביטוח והפיננסים אף לתקופה של תשעה חודשים החל ממועד מתן ההודעה המוקדמת. במהלך תקופת ההודעה המוקדמת של 6 חודשים, יקבל המנכ"ל את מלוא המשכורת החודשית הצמודה וכן את מלוא התנאים הסוציאליים והתנאים הנלווים. החברה תהיה רשאית לוותר על עבודת המנכ"ל בפועל בתקופה זו וזאת מבלי שיגרעו זכויותיו לתנאים האמורים בתקופת ההודעה המוקדמת.

בהסכם נקבעו הוראות שונות והסדרים נוספים מקובלים. כן נקבע כי במקרה של הפסקת יחסי עובד מעביד מכל סיבה שהיא (למעט נסיבות חריגות בהן לא יהיה זכאי המנכ"ל לפיצויים בהתאם להוראות הדין בגין תקופת עבודתו עבור החברה), המנכ"ל יהיה זכאי לשחרור ו/או העברה לבעלותו של כל הכספים שנצברו לזכותו בביטוח המנהלים ובקרן ההשתלמות, על רווחיהם. בנוסף, אם וככל שהסכום שנצבר ברכיב הפיצויים בביטוח המנהלים לא יגיע לסכום פיצויי הפיטורים לו יהיה המנכ"ל זכאי על-פי דין (לו היה מפוטר), תשלים החברה את ההפרש שיגיע למנכ"ל.

המנכ"ל אינו זכאי למענק שנתי משתנה בגין כהונתו כמנכ"ל.

יצויין כי בהתאם למדיניות התגמול, אין במדיניות התגמול לפגוע בזכויות שנצברו או שנוצרו בגין תקופות קודמות ולפיכך הוראות חוזר התגמול לא יחולו על מענק ההסתגלות שהופרש למר נוה בטרם כניסתו לתוקף של החוזר.

יצויין כי למנכ"ל יתרת מענק שנתי שניתנה בגין שנת 2017 שתשוחרר בסמוך לאחר שנת הדוח בעקבות דרישות הפריסה כמפורט בהוראות חוזר התגמול ובמדיניות התגמול והיא הופרשה במלואה בספרי החברה בשנה בה הוענקה[10].

המנכ"ל ממשיך להיות זכאי למענק ההסתגלות בהתאם לקבוע בהסכם העסקתו הקודם, בו נקבע כי יהיה זכאי ל- 6 חודשי עבודה ללא תנאים סוציאליים ותנאים נלווים לשכר. הוראות חוזר התגמול ביחס למענקי פרישה, חלות על השלמת מענק ההסתגלות כאמור לעיל.

על המנכ"ל ימשיכו לחול הסדרי הביטוח, פטור ושיפוי הקיימים ביחס לדירקטורים ונושאי משרה בחברה[11].

כמו כן, המנכ"ל רכש באופן פרטי ביום 3 ביולי 2018 - 3,934 מניות של החברה.

במהלך תקופת כהונתו, עשוי המנכ"ל להתבקש על ידי החברה לכהן כדירקטור בחברות שונות בקבוצת החברה וזאת ללא תשלום תמורה נוספת כלשהי מעבר לתמורה המשתלמת לו מכוח ובהתאם להוראות ההסכם.

---

[10] סך של כ- 460 אלפי ש"ח אשר משולם לו בחלקים שווים בשנים 2019 עד 2021, בכפוף להתקיימות תנאי הסף לשחרור. בשנת 2020 התקיימו תנאי הסף לשחרור.

[11] המנכ"ל קיבל מהחברה כתב פטור וכתב שיפוי, בדומה לדירקטורים ונושאי המשרה בחברה.

ביאור 36: צדדים קשורים ובעלי עניין (המשך)

ב. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (לרבות דירקטורים) (המשך)

6. פטור, ביטוח או התחייבות לשיפוי, לנושאי משרה, שבתוקף לתום תקופת הדיווח

א. להלן תיאור ההסדר החל בגין ביטוח אחריות דירקטורים ונושאי משרה בחברה:

(1) החל מיום 1 בדצמבר 2014 רוכשת החברה פוליסות ביטוח אחריות נושאי משרה לתקופה של שנה אחת, כל אחת מהפוליסות האמורות הינה משותפת לחברה ולחברות מקבוצת החברה לרבות כלל פיננסים. כלל ביטוח אינה המבטחת בפוליסות האמורות. ביום 18 בדצמבר 2016 אישרה לראשונה האסיפה הכללית של בעלי המניות של החברה מדיניות תגמול הכוללת סעיף פטור, שיפוי וביטוח לנושאי משרה. במסגרת מדיניות התגמול נקבע כי החברה תהיה רשאית לרכוש לנושאי המשרה בקבוצה ביטוח אחריות נושאי משרה וזאת, בסכומי ביטוח שלא יעלו על 400 מיליוני דולר. ביום 3 בינואר 2021 עודכנה מדיניות התגמול ונקבע כי עלות הפרמיה השנתית וגובה ההשתתפות העצמית בגין הפוליסה יהיו בהתאם לתנאי השוק במועד עריכת הפוליסה ובעלות שאינה מהותית לחברה. כמו כן החברה תהיה רשאית לרכוש ביטוח נושאי משרה מסוג Run Off במקרה של העברת שליטה בחברה ו/או בחברה בת.

בהתאם להחלטה האמורה התקשרה החברה בפוליסת ביטוח שהנפיק מבטח שאינו צד קשור לתקופה שמיום 1 לדצמבר 2019 ועד ליום 30 בנובמבר 2020 ולאחר מכן מיום 1 בדצמבר 2020 ועד ליום 30 בנובמבר 2021 ("הפוליסות לשנת 2020 ו- 2021"), במסגרתן רכשה החברה כיסוי ביטוח עבור נושאי משרה בחברה ולחברות המוחזקות על ידה, לרבות חברת כלל פיננסים בע"מ והחברות המוחזקות על ידה. גבול האחריות הכוללת של כל אחת מפוליסות הביטוח לשנת 2020 ו- 2021 הינו עד 150 ו- 100 מיליוני דולר (ארה"ב) בגין תביעה אחת או במצטבר, בהתאמה. סך הפרמיה השנתית הינו במסגרת הסכום ו/או המנגנון שאושר בהחלטת האסיפה הכללית כאמור לעיל.

(2) יצויין כי במהלך השנים 2005–2014, רכשו חברות הנמנות על קבוצת אי די בי, לרבות החברה (להלן: "חברות מקבוצת אי די בי"[12]) פוליסות ביטוח בסיסיות עבור כל חטיבה בקבוצה, בנפרד (להלן: "**הפוליסה הבסיסית**"). גבולות האחריות של הפוליסה הבסיסית בשנים אלו היו בין 20 ל-50 מיליוני דולר לתקופת הביטוח על פי הפוליסה הרלבנטית. בנוסף, רכשו חברות מקבוצת אי די בי באותן שנים, פוליסות ביטוח קבוצתיות משותפות לחברות הקבוצה (להלן: "הפוליסה הקבוצתית"). הפוליסה הקבוצתית חלה (כפוף לתנאיה) רק מעבר לגבולות האחריות מכוח הפוליסה הבסיסית של כל חטיבה בקבוצה. הסך המרבי של גבולות אחריות המבטח במסגרת כל פוליסה קבוצתית כאמור היה 90 מיליוני דולר (להלן: "סכום גבול האחריות המקורי"), לתקופת הביטוח על-פי הפוליסה הרלבנטית. בנוסף, החל מאוגוסט 2010, כלל הכיסוי הביטוחי של חברות הקבוצה רובד ביטוחי נוסף, במסגרתו הוקנה כיסוי ביטוחי, שהשלים את סכום גבול האחריות על-פי הפוליסה הקבוצתית עד לסכום גבול האחריות המקורי, במקרה בו גבול האחריות על-פי הפוליסה הקבוצתית קטן או מוצה עקב תביעה או תביעות, ככל שהוגשו על-פי הפוליסה הקבוצתית על-ידי מי מחברות הקבוצה שהשתתפו בה, ובלבד שסכום ההשלמה כאמור לא עלה במצטבר על סכום השווה לגבול האחריות המקורי של הפוליסה הקבוצתית (להלן: "הרובד הביטוחי הנוסף"). יובהר כי רובד הביטוח הנוסף חל על תביעות חדשות, אשר אינן קשורות לתביעה או תביעות אשר גרמו להפחתה או למיצוי סכום גבול האחריות המקורי. למרות האמור לעיל, החל מאוגוסט 2012, הרובד הביטוחי הנוסף לא חל על חטיבת אי די בי (הכוללת את אי די בי אחזקות, אי די בי פתוח וחברות פרטיות בשליטתן).

(3) יצויין כי במהלך השנים האחרונות הוגשו כנגד חברות בקבוצת אי די בי וכנגד נושאי משרה בחברות בקבוצת אי די בי תביעות שונות וכן התראות בגין תביעות נוספות כנגדם בסך כולל של מיליארדי ש"ח. התביעות וההתראות האמורות מתייחסות לשנות חיתום שונות שבכל אחת מהן היה כיסוי בפוליסות נפרדות כאמור. חלק מסכומי התביעות והדרישות הינם מעבר לגבולות האחריות בפוליסות.

החברה מכוסה בפוליסות אלו בביטוח משנה 100%, כאשר מבטחי המשנה בפוליסות הינם מבטחי משנה בינלאומיים שדירוגם הבינלאומי הינו A- לפחות. לעניין החשיפה למבטחי משנה ראה ביאור 37(ו). יובהר כי, אי עמידה בהתחייבויות של מבטחי המשנה כלפי כלל ביטוח אינה משחררות את כלל ביטוח מהתחייבויותיה כלפי המבוטחים על פי פוליסות הביטוח. מבטח משנה, אשר לא יעמוד בהתחייבויותיו על פי חוזי ביטוח המשנה, עלול לגרום לחברה הפסדים.

יצויין כי חברות מקבוצת אי די בי פתוח ובעלת השליטה בה, רוכשות מעת לעת ביטוח אחריות דירקטורים ונושאי משרה מכלל ביטוח. התקשרויות אלו הינן זניחות עבור החברה.

[12] במהלך השנים 2013 עד 2019, מטעמי זהירות, החברה התייחסה לאי די בי פתוח כבעלת שליטה בכלל החזקות. קודם לכן אי די בי פתוח היתה בעלת השליטה בכלל החזקות.

ביאור 36: צדדים קשורים ובעלי עניין (המשך)

ב. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (לרבות דירקטורים) (המשך)

6. פטור, ביטוח או התחייבות לשיפוי, לנושאי משרה, שבתוקף לתום תקופת הדיווח

ב. להלן תיאור ההסדר החל בגין שיפוי לדירקטורים ונושאי משרה בחברה:

(1) ביום 10 באוקטובר 2002, אישרה האסיפה הכללית של החברה התחייבות לשיפוי לדירקטורים, לנושאי משרה בחברה ובחברות נוספות בקבוצה עד לשיעור של 25% מהונה העצמי של החברה במועד השיפוי. בהתאם, מעניקה החברה לנושאי משרה בחברה ובחברות בנות מסוימות כתבי שיפוי.

(2) ביום 16 באפריל 2008, אישרו ועדת הביקורת והדירקטוריון של החברה הענקת כתבי שיפוי מעודכנים לנושאי משרה בחברות מסוימות בקבוצה, לרבות החברה, הדומים במהותם לכתבי השיפוי שאושרו כאמור.

(3) ביום 3 במאי 2012, לאור תיקון 16 לחוק החברות, וכן בהתאם להוראות חוק ייעול הליכי אכיפה ברשות ניירות ערך (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011 וחוק הגברת האכיפה בשוק ההון (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011 אישרה האסיפה הכללית של החברה הענקת כתבי שיפוי חדשים על ידי החברה, לדירקטורים ולנושאי משרה בחברה ו/או בחברות נוספות בקבוצה (להלן: "**כתב השיפוי החדש**") עד לשיעור של 25% מההון המיוחס לבעלי המניות של החברה במועד השיפוי. בהתאם, מעניקה החברה לנושאי משרה בחברה ובחברות בנות מסוימות כתבי שיפוי.

הוראות כתב השיפוי החדש גוברות על כל התחייבות או הסכמה קודמות (טרם שנחתם כתב השיפוי החדש), בין בכתב ובין בעל פה, בין החברה לבין נושא המשרה בעניינים האמורים בכתב השיפוי החדש, וזאת, גם ביחס לאירועים שאירעו טרם חתימת כתב השיפוי החדש. האמור כפוף לכך, שכתב שיפוי קודם שניתן לנושא המשרה, אם ניתן, יוסיף לחול ולהיות תקף ביחס לכל אירוע שאירע טרם חתימת כתב השיפוי החדש (אף אם הליך בגינו הוגש כנגד נושא המשרה לאחר חתימת כתב השיפוי החדש), אם תנאיו של כתב השיפוי החדש מרעים את תנאי השיפוי עבור נושא המשרה ביחס לאירוע כאמור, כפוף לכל דין.

ביום 28 ביולי 2013 אישרה האסיפה הכללית של בעלי המניות של החברה תיקון להשמטות שנעשו בהגדרות של "הליך מנהלי" ו"תשלום לנפגע הפרה" בכתב השיפוי החדש, שלא בהתאם להגדרות כפי שאלה מופיעות בתקנון החברה. בהתאם, הותאמו הגדרות "הליך מנהלי" ו"תשלום לנפגע הפרה" בכתב השיפוי החדש להגדרות המופיעות בתקנון החברה.

(4) ביום 18 בדצמבר 2016 ו-ביום 27 באוקטובר 2019 אישרה האסיפה הכללית של בעלי המניות של החברה מדיניות תגמול הכוללת כאמור סעיף פטור, שיפוי וביטוח לנושאי משרה.
במסגרת מדיניות התגמול של החברה נקבע כי החברה תהיה רשאית להעניק כתבי שיפוי בנוסח שיוחלט על ידה ואושר ו/או יאושר על ידי האסיפה הכללית של בעלי המניות של החברה.

בהתאם העניקה החברה כתבי שיפוי לדירקטורים ונושאי המשרה בחברה וכן לבעלי תפקידים נוספים.

ג. להלן תיאור ההסדר החל בגין פטור לדירקטורים ונושאי משרה בחברה:

ביום 9 באוקטובר 2016 אישרו ועדת התגמול ודירקטוריון החברה מתן פטור מאחריות לנושאי המשרה בחברה, בכפוף לקבלת האישורים הנדרשים להענקת הפטור לפי הדין. פטור כאמור לא יחול על החלטה או עסקה שבה לבעל השליטה או לנושא משרה כלשהו בחברה (גם נושא משרה אחר מזה שעבורו מוענק כתב הפטור) יש בה עניין אישי. במדיניות התגמול שאושרה בדצמבר 2016 נקבע כי החברה תהיה רשאית להעניק פטור מאחריות לנושאי המשרה בחברה כאמור לעיל.

בהתאם העניקה החברה כתבי פטור לדירקטורים ונושאי המשרה בחברה.

ביאור 36: צדדים קשורים ובעלי עניין (המשך)

ג. יתרות של צדדים קשורים ובעלי עניין

	ליום 31 בדצמבר 2020			ליום 31 בדצמבר 2019		
	צד קשור/ בעל עניין					
באלפי ש"ח	צדדים קשורים אחרים	קבוצת כלל החזקות	חברות מוחזקות	צדדים קשורים אחרים 2	קבוצת כלל החזקות	חברות מוחזקות
השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה[2]	**796,785**	**-**	**12,434**	769,754	-	19,067
השקעות פיננסיות אחרות:						
נכסי חוב סחירים	**23,701**	**-**	**-**	35,267	-	-
נכסי חוב שאינם סחירים	**59,159**	**-**	**-**	-	-	-
מניות	**28,354**	**-**	**-**	58,690	-	-
הלוואות לחברות מוחזקות המטופלות בשיטת השווי המאזני 1[1]	**9,324**	**-**	**-**	-	-	3,910
הלוואות שניתנו	**-**	**-**	**6,289**	-	-	5,894
חייבים ויתרות חובה	**2,193**	**10,183**	**-**	1,442	27,656	-
פרמיות לגבייה	**1,810**	**866**	**-**	13,175	202	-
זכאים ויתרות זכות	**203**	**25,919**	**12,564**	309	1,690	12,283

1) כלול בסעיף השקעות בחברות מוחזקות.

2) ביום 18.3.21 התקשרה החברה (באמצעות חברות בנות) בהסכם עם צד שלישי למכירת כל אחזקותיהן במניות אלרוב AS IS השלמת מכירת המניות מותלת בשני תנאים מתלים: אישור דירקטוריון הקונה לעסקה על כל תנאיה אשר נתקבל ביום 18 במרס 2021 ואישור האסיפה הכללית של בעלי אגרות החוב (סדרה ה') של הקונה לעסקה. לקונה הזכות לוותר על התקיימות התנאי המתלה של אישור אסיפת אג"ח ה', וכן להקדים את ביצוע השלמת העסקה. בכל מקרה של אי התקיימות התנאים המתלים או השלמת העסקה, בעלי השליטה בקונה יכנסו בנעלי הקונה להסכם, כאילו נחתם על ידם ויבצעו את העסקה, וזאת לא יאוחר מחלוף 40 ימי עסקים ממועד חתימת ההסכם. סך ההשקעה ליום 31 בדצמבר 2020 הינה בסך של כ-147 מיליוני ש"ח.

ביאור 36: צדדים קשורים ובעלי עניין (המשך)

ד. סכומים שנכללו בדוח רווח והפסד בגין עסקאות עם צדדים קשורים ובעלי עניין ותיאור עסקאות

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2020			לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019				לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018				
	צד קשור/ בעל עניין											
באלפי ש"ח	צדדים קשורים אחרים	קבוצת כלל החזקות	חברות מוחזקות	אי די בי פיתוח ואי די בי חברה לאחזקות בע"מ	צדדים קשורים אחרים	קבוצת כלל החזקות	חברות מוחזקות	אי די בי פיתוח ואי די בי חברה לאחזקות בע"מ	צדדים קשורים אחרים	קבוצת בנק הפועלים	קבוצת כלל החזקות	חברות מוחזקות
פרמיות ברוטו	**18,401**	**49,990**	**-**	3,986	73,464	58,275	-	2,800	55,584	16,346	54,629	-
רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון	**15,526**	**-**	**1,176**	-	58,753	120	(7,320)	-	(38,151)	46,932	366	8,311
תשלומים בגין חוזי ביטוח	**1,615**	**629**	**-**	-	15,187	418	-	1,950	15,191	4,236	63	-
עמלות ביטוח	**-**	**80,270**	**-**	-	1,132	86,606	-	-	1,146	27	81,554	-
הוצאות הנהלה וכלליות	**1,036**	**203,015**	**-**	-	4,122	210,820	-	-	4,208	1,612	198,789	-
הוצאות מימון	**-**	**-**	**381**	-	-	-	477	-	-	2,686	-	485

ביאור 37: תשלום מבוסס מניות

א. פירוט תוכניות להקצאת כתבי אופציה למניות החברה

1. תוכנית 2013

ביום 6 בדצמבר 2012, אימץ דירקטוריון החברה תוכנית כתבי אופציה לעובדים ונושאי משרה (להלן: "**תוכנית 2013**"), לפיה תהא החברה רשאית להעניק לעובדים ונושאי משרה בקבוצה עד 2,400,000 כתבי אופציה. כתבי האופציה ניתנים למימוש, כל אחד, למניות רגילות בנות 1 ש"ח ערך נקוב כל אחת, בהתאם לשווי ההטבה הכספי הגלום בכתבי האופציה במועד המימוש בשלוש מנות שנתיות שוות ובכפוף להתאמות ולתנאים, אשר העיקריים שבהם מפורטים להלן[13].

מחיר המימוש של כתבי האופציה יהיה כפוף להתאמות בגין האירועים הבאים: חלוקת מניות הטבה; הסדר חילוף מניות (כגון: עסקת מיזוג או ארגון מחדש); הנפקת זכויות; תשלום דיבידנד במזומן; וכן פיצול, או איחוד, הון המניות של החברה, או כל אירוע הוני תאגידי בעל אופי דומה באופן מהותי. ההתאמות יבוצעו באופן שנקבע בתוכנית 2013. תוכנית 2013 אושרה במסלול מיסוי הוני, לפי סעיף 102 לפקודת מס הכנסה.

מועדי ההבשלה של כתבי האופציה הינם:

- מנה ראשונה - מתום שנתיים ממועד ההענקה.
- מנה שנייה - מתום שלוש שנים ממועד ההענקה.
- מנה שלישית - מתום ארבע שנים ממועד ההענקה.

כל מנה כאמור תפקע לאחר שנתיים מהמועד שבו הבשילה (למעט חריגים לעניין הפסקת יחסי עובד מעביד, כמפורט בתוכנית 2013).

מנהל התוכנית רשאי לקבוע בעת הקצאת כתבי האופציה כי במקרה שלאחר הבשלת מנת כתבי אופציה כלשהי ולפני פקיעתה יגיע מחיר המניה בבורסה בסגירת יום מסחר כלשהו למחיר מסוים כלשהו שייקבע על ידו (כשמחיר זה כפוף להתאמות המפורטות לעיל, בשינויים המחויבים) ימומשו כל כתבי האופציה מאותה מנה באופן אוטומטי (להלן: "**מחיר תקרה**"), יצויין כי ביחס לכל כתבי האופציה שהוקצו בהתאם לתוכנית 2013, נקבע מחיר תקרה כאמור.

החברה לא הקצתה אופציות לפי תכנית 2013 בשנת הדוח. בחודש יוני 2021 צפוי מועד הפקיעה של יתרת כתבי האופציה שהוקצו לפי תכנית 2013. ביום 25 במרס 2021 החליט דירקטוריון החברה שלא להקצות עוד אופציות בהתאם לתוכנית האמורה, ולמחוק את יתרת האופציות המוחזקות במאגר האופציות ממרשם ניירות הערך של החברה.

לפרטים נוספים, ראה סעיפים ב' ו-ג' להלן.

[13] בשנת 2015 החליט דירקטוריון החברה שלא להקצות בהתאם לתוכנית האמורה, 35,000 אופציות לא רשומות מתוך אלו המוחזקות במאגר האופציות ולמוחקם ממרשם ניירות הערך של החברה.

ביאור 37: תשלום מבוסס מניות (המשך)

א. פירוט תוכניות להקצאת כתבי אופציה למניות החברה (המשך)

2. <u>תוכנית 2015</u>

בהתאם למדיניות התגמול של כלל ביטוח, ביום 24 למרס 2015 אימץ דירקטוריון החברה תוכנית תגמול הוני מותנית ביצועים לשנת 2015 (להלן: "**תוכנית 2015**"), לפיה תהא החברה רשאית להעניק לעובדים שהינם בעלי תפקיד מרכזי[14] (כהגדרת מונח זה בחוזר התגמול) כתבי אופציה.

כתבי האופציה ניתנים למימוש, כל אחד, למניה רגילה בת 1 ש"ח ערך נקוב, בהתאם לשווי ההטבה הכספי הגלום בכתבי האופציה במועד המימוש ובכפוף להתאמות ולתנאים, אשר העיקריים שבהם מפורטים להלן, בשלוש מנות שנתיות שוות.

מחיר המימוש של כתבי האופציה יהיה כפוף להתאמות בגין האירועים הבאים: חלוקת מניות הטבה; הסדר חילוף מניות (כגון: עסקת מיזוג או ארגון מחדש); הנפקת זכויות; תשלום דיבידנד במזומן; וכן פיצול, או איחוד, הון המניות של החברה, או כל אירוע הוני תאגידי בעל אופי דומה באופן מהותי. ההתאמות יבוצעו באופן שנקבע בתוכנית 2015. תוכנית 2015 אושרה במסלול מיסוי הוני, לפי סעיף 102 לפקודת מס הכנסה.

זכאותו של ניצע לאופציות ולמימושן תותנה בכפוף לעמידה בתנאי הסף לגיבוש הזכאות, לעמידה ביעד הרווח, כהגדרתו להלן, ולתנאי ההבשלה שהינם יעדים כמותיים ניתנים למדידה.

תנאי גיבוש הזכאות יהיו תנאי סף של (א) עמידת כלל ביטוח ביחס כושר הפירעון המינימלי בגין אותה שנת מענק, כהגדרתו במדיניות התגמול של כלל ביטוח או במדד אחר שיקבע במקרה של שינוי רגולטורי במשטר ההון ("**יחס כושר פירעון מינימלי**"); (ב) עמידת החברה ביעד שיעור התשואה על ההון בשיעור של 5% לפחות, בגין אותה שנה. בנוסף, כתנאי לגיבוש הזכאות, על החברה לעמוד ביעד של 70% לפחות מיעד מטרה שיקבע לעניין יעד הרווח ואשר יקבע בטווח שבין 250 מיליוני ש"ח לבין 600 מיליוני ש"ח, בגין כל שנת מענק ("**יעד הרווח**"). תנאי לזכאות לאופציות בגין שנת זכאות, הוא קיומם של תנאי הסף וכן עמידה ביעד הרווח (להלן: "**תנאי הזכאות**"). לא התקיים תנאי מתנאי הזכאות בשנת מענק מסוימת, הניצע לא יהיה זכאי לכל האופציות שהוקצו לו בגין אותה שנת מענק ואופציות אלה תחזורנה למאגר האופציות וניתן יהיה להקצותן מחדש לניצע כלשהו.

התגבשות תנאי הזכאות ביחס לשנה מסוימת תבחן בסמוך למועד פרסום הדוח התקופתי ביחס לשנה הנבדקת ("**מועד התגבשות הזכאות**"). כתבי האופציה יבשילו בשלוש מנות. מועד ההבשלה הראשון של כתבי האופציה יהיה ביום 1 באפריל שיחול בסמוך לחלוף שנה, שנתיים ושלוש שנים ממועד ההתגבשות. תנאי להבשלה הינו עמידה ביחס כושר פירעון מינימלי בתום השנה הקלנדרית הקודמת למועד ההבשלה[15]. כל מנה תפקע לאחר שנתיים ממועד הבשלתה ("**מועד הפקיעה**").

על אף האמור לעיל, אם תקופת האופציה של מנה כלשהי תסתיים במהלך תקופה אשר נקבעה על ידי החברה כתקופת חסימה בשל קיומו או פוטנציאל לקיומו של מידע פנים, אזי בכפוף לתנאי התוכנית, תקופת האופציה תוארך באופן אוטומטי, למשך תקופה נוספת במספר ימים השווה למספר הימים הכלולים בתקופת החסימה.

מנהל התוכנית רשאי לקבוע בעת הקצאת כתבי אופציה מחיר תקרה כהגדרתו לעיל, יצויין כי ביחס לכל כתבי האופציה שהוקצו בהתאם לתוכנית 2015, נקבע מחיר תקרה כאמור.

[14] "בעל תפקיד מרכזי" הינו: כהגדרתו בחוזר התגמול וכפי שייקבע מעת לעת על ידי הדירקטוריון. נכון למועד זה, קבע הדירקטוריון כי מנהלי ערוצי ההפצה בחברה יכללו במסגרת הגדרה זו. בנוסף, ביחס למנהלי השקעות, מי שהשפעתו על פרופיל סיכוני ההשקעה של החברה ושל כספי החוסכים באמצעותה היא זניחה יוחרג מרשימת בעלי התפקיד המרכזי של החברה.

[15] בהתאם למדיניות התגמול והחלטת הדירקטוריון "יחס כושר פרעון מינימלי" לעניין תכנית אופציות 2015, ביחס לשנת 2020, לא יפחת מיחס של 85% לפי הוראות הממונה לעניין משטר כושר פרעון כלכלי, כשהוא מחושב ללא התחשבות בהוראות תקופת הפריסה שהוגדרה על ידי הממונה ואולם במצב של אי עמידה ביעד האמור כתוצאה מאירוע אקסוגני משמעותי רוחבי שהשפיע על כל ענף הביטוח בישראל, הדירקטוריון יהיה רשאי לקבוע כי החברה עמדה ביחס כושר הפרעון המינימלי. יחס כושר הפירעון הינו היחס הידוע האחרון שפרסמה החברה, לרבות פעולות הוניות שבוצעו עד למועד פרסום יחס כושר הפירעון.

ביאור 37- תשלום מבוסס מניות (המשך)

א. פירוט תוכניות להקצאת כתבי אופציה למניות החברה (המשך)

2. תוכנית 2015 (המשך)

בשנת 2015 החליט דירקטוריון החברה לפרסם מתארים המתייחסים להקצאת עד 470,000 כתבי אופציה אשר יוצעו מכוחו, בהתאם לתוכנית, לעובדים ולנושאי משרה של החברה ו/או חברות בשליטתה. כל כתבי האופציה לפי המתאר האמור הוקצו.

החברה לא הקצתה אופציות לפי תכנית 2015 החל משנת 2017. ביום 25 במרס 2021 החליט דירקטוריון החברה שלא להקצות עוד אופציות בהתאם לתוכנית האמורה, ולמחוק את יתרת האופציות המוחזקות במאגר האופציות ממרשם ניירות הערך של החברה.

לפרטים נוספים, ראה סעיפים ב' ו-ג' להלן.

3. תוכנית 2021

בהתאם למדיניות התגמול של החברה, ביום 25 למרס 2021 אימץ דירקטוריון החברה תוכנית תגמול הוני מותנית ביצועים לשנת 2021 (להלן: "**תוכנית 2021**"), לפיה תהא החברה רשאית להעניק לעובדים ונושאי משרה כתבי אופציה.

כתבי האופציה ניתנים למימוש, כל אחד, למניה רגילה בת 1 ש"ח ערך נקוב, בהתאם לשווי ההטבה הכספי הגלום בכתבי האופציה במועד המימוש ובכפוף להתאמות ולתנאים, אשר העיקריים שבהם מפורטים להלן.

מחיר המימוש לא יפחת ממוצע מחיר הסגירה של מנית החברה ב- 30 ימי המסחר האחרונים ובכל מקרה לא יפחת ממחיר הסגירה של מנית החברה ביום המסחר האחרון בבורסה, למועד אישור הדירקטוריון. בנוסף, מעבר למתחייב ממדיניות התגמול, לכל מנה תתווסף פרמיה מדורגת על מחיר המניה - מחירי מימוש יהיו בפרמיה של 2.5%, 5% ו-7.5% לכל מנה, למעט ביחס לאופציות מסוג ב' אשר בכוונת החברה להקצות לעובדים מסוימים בהתאם להסכם הקיבוצי כאמור בביאור 24 במחיר מימוש כאמור לעיל וללא פרמיה.

מחיר המימוש של כתבי האופציה יהיה כפוף להתאמות בגין האירועים הבאים: חלוקת מניות הטבה; הסדר חילוף מניות (כגון: עסקת מיזוג או ארגון מחדש); הנפקת זכויות; תשלום דיבידנד במזומן; וכן פיצול, או איחוד, הון המניות של החברה, או כל אירוע הוני תאגידי בעל אופי דומה באופן מהותי. ההתאמות יבוצעו באופן שנקבע בתוכנית 2021. תוכנית 2021 תאושר במסלול מיסוי הוני, לפי סעיף 102 לפקודת מס הכנסה.

הקצאת האופציות מסוג א' תהיה בשלוש מנות שיתפרסו על פני שלוש שנים, ותהיינה ניתנות למימוש החל מתום שנה (כאשר ביחס למנה הראשונה נדרשות לפחות שנתיים של הבשלה והחזקה), שנתיים ו- 3 שנים ממועד ההקצאה, ועד לתום שנתיים ממועד ההבשלה (וביחס למנה הראשונה ממועד ההחזקה).

הקצאת האופציות מסוג ב' תהיה במנה אחת ותהיינה ניתנות למימוש החל מתום שנה (כאשר נדרשות לפחות שנתיים של הבשלה והחזקה) ובהתאם לתנאי ההסכם הקיבוצי, כמפורט בביאור 24.

כל מנה שהבשילה ניתנת למימוש עד שנתיים ממועד ההבשלה.

הבשלת כל מנת אופציות הינה בתנאי שהניצע הינו עובד הקבוצה נכון ליום 31 בדצמבר של השנה שקדמה למועד ההבשלה, וכפופה לעמידה בכל התנאים הבאים: א. עמידה ביחס כושר פירעון מינימלי (125% לפי הוראות משטר כושר פרעון כלכלי, כשהוא מחושב תוך התחשבות בהוראות המעבר שהוגדרו על ידי הממונה) ואי התקיימות נסיבות משהות של איזה מבין כתבי ההתחייבות שהנפיקה כללביט מימון בע"מ ("**תנאי סף**"); ב. העדר הפסד כולל (לאחר מס), לחברה; ו-ג. עמידה בתקרת השכר לפי חוק תגמול בכירים. יובהר כי כל מנת אופציה תפקע במידה של אי עמידה בתנאי הסף, ואולם במידה שלא התקיימו תנאים ב ו/או ג ניתן לדחות את מועד ההבשלה לשנה העוקבת בתנאי שכל התנאים יתקיימו. עד לארבע (4) שנים בסך הכל ממועד הבשלה המקורי. הניצע אינו חייב להיות עובד החברה במועד ההבשלה הדחוי למעט אם הדחיה בוצעה בשל אי התקיימות תנאי ג.

על אף האמור לעיל, אם תקופת האופציה של מנה כלשהי תסתיים במהלך תקופה אשר נקבעה על ידי החברה כתקופת חסימה בשל קיומו או פוטנציאל לקיומו של מידע פנים, אזי בכפוף לתנאי התוכנית, תקופת האופציה תוארך באופן אוטומטי, למשך תקופה נוספת במספר ימים השווה למספר הימים הכלולים בתקופת החסימה.

מנהל התוכנית רשאי לקבוע בעת הקצאת כתבי אופציה מחיר תקרה כהגדרתו לעיל, יצויין כי ביחס לכל כתבי האופציה שהוקצו בהתאם לתוכנית 2021, נקבע מחיר תקרה כאמור.

ביאור 37: תשלום מבוסס מניות (המשך)

א. פירוט תוכניות להקצאת כתבי אופציה למניות החברה (המשך)

3. תוכנית 2021 (המשך)

בשנת 2021 החליט דירקטוריון החברה לפרסם מתאר המתייחס להקצאת עד 3,500,000 כתבי אופציה אשר יוצעו מכוחו, בהתאם לתוכנית, לעובדים ולנושאי משרה של החברה ו/או חברות בשליטתה. הקצאת האופציות שיוצעו על פי המתאר כפופה לקבלת כל ההיתרים והאישורים הנדרשים על פי כל דין להצעת ניירות ערך לפי מתאר, להנפקתם ולפרסום המתאר. כתבי האופציה ניתנים למימוש למניות רגילות של החברה, בהתאם לשווי ההטבה הגלום באופציות, בכפוף להתאמות. שווי ההטבה מבוסס על הערכת שווי האופציות במועד הענקתן אשר עומד על כ- 15 ש"ח לאופציה, כאשר השווי ההוגן של כל מנה נפרס על פני תקופת ההבשלה.

ב. התנועה בכתבי האופציה ופרטים נוספים

	מח"מ *) בשנים	ממוצע משוקלל של תוספת המימוש בש"ח [1])	מספר אופציות
יתרה ליום 1 בינואר 2018	1.80	69.24	1,224,335
חולטו במהלך 2018		70.33	(62,322)
פקעו במהלך 2018		69.90	(321,333)
מומשו במהלך 2018		59.80	(122,999)
סה"כ אופציות שקיימות במחזור ליום 31 בדצמבר 2018	1.30	70.47	717,681
חולטו במהלך 2019		69.71	(4,333)
פקעו במהלך 2019		70.92	(358,450)
סה"כ אופציות שקיימות במחזור ליום 31 בדצמבר 2019	1.24	70.03	354,898
פקעו במהלך 2020		70.45	(142,019)
סה"כ אופציות שקיימות במחזור ליום 31 בדצמבר 2020	0.88	69.75	212,879
מזה אופציות שקיימות במחזור ליום 31 בדצמבר 2020			
בתוכנית 2013	0.49	69.71	32,651
בתוכנית 2015	0.96	69.76	180,228
סך הכל אופציות שניתנות למימוש:			
בסוף שנת 2018		70.79	500,455
בסוף שנת 2019		69.74	269,566
בסוף שנת 2020		69.25	170,211

*) ממוצע משוקלל של יתרת משך החיים החוזיים עד לפקיעה.
1) הממוצע המשוקלל של תוספת המימוש בגין החילוטים והפקיעות, חושב על פי ערך תוספת המימוש לסוף כל שנה.
טווח מחירי המימוש של האופציות למניות ליום 31 בדצמבר 2020 עומד על 62.05-72.42 ש"ח (2019- 60.64-74.50 ש"ח, ו-2018 הינו 59.23-77.50 ש"ח).

ביאור 37- תשלום מבוסס מניות (המשך)

ב. התנועה בכתבי האופציה ופרטים נוספים

בהנחה תאורטית מקסימלית של מימוש כל כתבי האופציה מתוכנית 2013 ותוכנית 2015 כשמחיר מניית החברה בבורסה יגיע למחיר שבו, על פי תנאי תוכנית כתבי האופציה, מתבצע מימוש אוטומטי ובכפוף להתאמות, כמפורט בתוכנית 2013 ותוכנית 2015, יקנו כתבי האופציה שבמחזור למקבליהם, לימים 31 בדצמבר 2020, 2019 ו- 2018 כ-0.16%, כ-0.27% וכ-0.66%, בהתאמה, מהון המניות המונפק והנפרע של החברה האם לאחר ההקצאה.

הנחה זו בדבר מימוש מלא של כתבי האופציה היא תיאורטית בלבד, לניצעים שיממשו את כתבי האופציה לא יוקצו מלוא המניות הנובעות מהם, אלא רק מניות בכמות המשקפת את סכום ההטבה הכספית הגלום בכתבי האופציה וזאת בהתאם לסכום ההטבה כפי שיהיה בפועל במועד המימוש דהיינו ההפרש שבין השער של מניה רגילה של החברה, במועד המימוש לבין מחיר המימוש של האופציה.

ג. פרטים בדבר מדידת השווי ההוגן של תוכניות כתבי האופציה

השווי ההוגן של כתבי האופציה נאמד באמצעות מודל בינומי בהתייחס לכתבי האופציה שהוקצו כאמור לניצעים במסגרת תוכנית 2013 ותוכנית 2015.

ההנחות העיקריות של המודלים כוללות את שיעור הסגירה של המניה למועד המדידה, מחיר המימוש של המכשיר, התנודתיות הצפויה (על בסיס הממוצע של התנודתיות ההיסטורית במניות החברה, על פני אורך החיים הצפוי של כתבי האופציה), אורך החיים הצפוי של המכשירים (על בסיס ניסיון העבר וההתנהגות הכללית של המחזיקים בכתב האופציה). ושיעור ריבית חסרת סיכון בהתאם לאורך החיים של כתבי האופציה (על בסיס עקום ריביות). תנאי שירות ותנאי ביצוע שאינם תנאי שוק אינם נלקחים בחשבון בעת קביעת השווי ההוגן.

להלן מפורטים הפרמטרים אשר שימשו ביישום המודלים והשווי ההוגן במועד ההענקה:

	תוכנית 2013 [1]	תוכנית 2015 [1]
מספר כתבי האופציות שהוענקו בניכוי חילוטים עד לתאריך המאזן	1,834,000	313,333
ממוצע משוקלל של מחיר מניה (בש"ח)	58.76	61.70
ממוצע משוקלל של תוספת המימוש במועד ההקצאה (בש"ח)	62.40	68.73
ממוצע משוקלל של התנודתיות צפויה 2)	42.60%	34.06%
משך חיים ממוצע לכתבי האופציה (בשנים) 3)	4.89	5.75
ממוצע משוקלל של שיעור ריבית חסרת הסיכון 4)	2.47%	1.49%
מחיר תקרה	135-151	139-146
שווי הוגן במועד ההענקה של סך כתבי האופציה שהוקצו על ידי החברה (באלפי ש"ח) 5)	30,794	4,550

1) הנתונים המובאים הינם ממוצע משוקלל של ההקצאות במועדים השונים, לפי מנות, בניכוי חילוטים והחלפות ניצעים.
2) התנודתיות הצפויה של מחיר המניה על פני אורך החיים הצפוי של כתבי האופציה נקבעה על בסיס תנודתיות היסטורית של מחירי המניה של החברה והינה תחת ההנחה שהתנודתיות ההיסטורית של מחיר המניה מהווה אינדיקציה טובה למגמה הצפויה בעתיד.
3) משך החיים הממוצע החזוי לכתבי האופציה נקבע על בסיס ניסיון העבר וההתנהגות הכללית של המחזיקים בכתב האופציה, אשר לא בהכרח מייצגים את דפוס המימוש העתידי של האופציות למניות. בהתאם הונח שמימוש כתבי האופציה ייעשה במועד הפקיעה.
4) שיעורי הריבית חסרת הסיכון נקבעו על ידי חברה המספקת ציטוטים של שיעורי ריבית (לפרטים נוספים, ראה ביאור 14(ו)(4)), כאשר תקופות שיעורי הריבית תואמים את אורך החיים הצפוי של כתבי האופציה (על בסיס עקום ריביות).
5) השווי ההוגן המצטבר של כל ההענקות בכל אחת מתוכניות כתבי האופציה.

ד. הוצאות שכר בגין תשלומים מבוססי מניות

באלפי ש"ח	יו"ר הדירקטוריון	מנכ"ל החברה	תוכנית 2013	תוכנית 2015	סך הכל
בשנת 2018	-	14	(181)	-	(167)
בשנת 2019	-	-	(8)	-	(8)
בשנת 2020	-	-	-	-	-

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות

להלן פרטים בדבר תובענות שאינן במהלך העסקים הרגיל, כדלקמן: תובענות מהותיות[16] שהגשתן כתובענה ייצוגית אושרה; בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות; תובענות ייצוגיות מהותיות ושאינן מהותיות שהסתיימו במהלך תקופת הדוח ועד לחתימתו ותביעות מהותיות אחרות כנגד חברות הקבוצה.

סכומי התביעות שלהלן מוצגים בסכומים נכונים למועד הגשתן, כפי שצוינו על ידי התובעים, אלא אם צויין אחרת.

א. תובענות ייצוגיות

בשנים האחרונות, כחלק ממגמה כללית בשווקים בהם פועלת הקבוצה, ניכר גידול משמעותי בהיקף הבקשות לאישור תובענות ייצוגיות המוגשות כנגד חברות הקבוצה וכן בכמות התובענות כלפי חברות הקבוצה שבתי המשפט מכירים בהן כתובענות ייצוגיות. המגמה האמורה, אשר נובעת בין היתר מחקיקתו של חוק תובענות ייצוגיות, תשס"ו - 2006 (להלן: **"החוק"**), מריבוי תובענות ומגישת בתי המשפט, מגדילה באופן מהותי את פוטנציאל החשיפה של החברה להפסדים בגין פסיקה לרעת חברות הקבוצה בתובענות ייצוגיות המוגשות כנגדן.

תובענה ייצוגית, כהגדרתה בחוק הינה תובענה המנוהלת בשם קבוצה אנונימית של בני אדם, שלא ייפו מראש את כוחו של התובע המייצג לכך, ואשר מעוררת שאלות מהותיות של עובדה או משפט המשותפות לכלל חברי הקבוצה.

ראשיתו של ההליך, בבקשה בכתב שמגיש התובע היחיד לבית המשפט אליו מוגשת תביעתו האישית, ובבקשה זו הוא מבקש לאשר את תביעתו האישית כתובענה ייצוגית. רק במידה שתתקבל הבקשה לאישור התובענה כייצוגית תוגדר התובענה כ"תובענה ייצוגית", והתובע יהפוך ל**"תובע מייצג"**.

תובענה ייצוגית ניתן להגיש רק בתביעה כמפורט בחוק או בעניין שנקבע בהוראת חוק מפורשת כי ניתן להגיש בגינו תובענה ייצוגית. יצויין כי החל משנת 2006, ההגדרה של תביעה שניתן להגיש במסגרתה בקשה לאישור תביעה ייצוגית כלפי חברות הקבוצה, הינה הגדרה רחבה וכוללת כל עניין שבין חברה לבין לקוח, בין אם התקשרו בעסקה ובין אם לאו.

על מנת שתובענה תאושר כייצוגית צריך התובע להוכיח, בין היתר: (1) קיומה של "עילת תביעה אישית" לתובע הספציפי; (2) כי העילה מבוססת כדי כך שיש לו "עילת תביעה לכאורה". כאן בודק בית המשפט אם יש לתובע סיכוי לכאורה לזכות בסוף המשפט בתביעתו; (3) כי עילת התביעה מעוררת שאלות מהותיות של עובדה או משפט המשותפות לקבוצה מסוימת; (4) קיימת אפשרות סבירה שהשאלות המשותפות תוכרענה בתובענה לטובת הקבוצה; (5) התובענה הייצוגית היא הדרך היעילה וההוגנת להכרעה במחלוקת מושא התובענה, בנסיבות העניין; (6) התאמת התובע להיות התובע המייצג והתאמת עורכי דינו לייצג בתובענה.

ככלל, הליך בירור תובענה כייצוגית יכול שיכלול 4 שלבים: שלב א- הגשת הבקשה להכרה בתובענה כייצוגית בערכאה ראשונה; שלב ב- ערעור ברשות לערכאה גבוהה על החלטת הערכאה הראשונה; שלב ג- בירור התובענה לגופה בפני הערכאה הראשונה (בדרך כלל בפני אותו שופט שדן בבקשה בערכאה הראשונה); שלב ד- ערעור לערכאה גבוהה על ההחלטה לגופה.

יצויין כי היקפו ותוכנו של הדיון בתובענה הייצוגית לגופה, מושפע מן ההחלטה בדבר אישורה של התובענה כייצוגית. החלטה המאשרת תובענה כייצוגית, מתייחסת, בדרך כלל, לעילות תביעה שאושרו ולכאלה שלא אושרו; לסעדים שאושרו ולכאלה שלא אושרו; ועוד כיו"ב.

במסגרת החוק נקבעו תהליך ומגבלות בכל הנוגע להסדרי פשרה בתובענות ייצוגיות, שמקשות על כינון הסדרי פשרה בתובענות ייצוגיות. בכלל זה, נקבעה חובת גילוי נאות לבית המשפט ביחס לכל הפרטים המהותיים הנוגעים להסדר הפשרה, נקבעה זכות ליועץ המשפטי לממשלה ולגורמים נוספים המנויים בחוק להגיש התנגדות להסדר הפשרה המוצע וכן נקבעה חובת מינוי בודק ביחס להסדר הפשרה. בחודש ינואר 2021 פרסם משרד המשפטים "קול קורא: הזמנה לקבלת הערות מהציבור בנושא תיקונים בחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006" במסגרתו התבקש הציבור לתת התייחסות ביחס לתיקונים הנדרשים בחוק. כלל ביטוח שלחה את התיחסותה במסגרת התאחדות חברות הביטוח.

הבקשות לאישור תובענות כייצוגיות המפורטות להלן, מצויות בשלבים שונים של הבירור הדיוני, חלקן אושרו וחלקן מצויות בהליכי ערעור.

[16] יצויין כי ככלל בביאור זה תביעה תיחשב כמהותית ותתואר בהתאם להערכה שהחברה מבצעת במועד קבלת התביעה ככל שסכום החשיפה בפועל, נטו ממס, בהנחה שהתביעה תמצא כמוצדקת ומבלי להיכנס לסיכויי התביעה או לסכום הנקוב בה לגופם, חוצה את רף המהותיות של הקבוצה (ראה פרק ד בסעיף 10(ה) בדוח התקופתי לשנת 2020 לעניין רווח על פי תחשיב ההפסד הכולל החזוי חלקי הרווח הכולל או ההפסד הכולל השנתי הממוצע בשלוש השנים האחרונות, מחושב על בסיס 12 הרבעונים האחרונים שפורסמו לגביהם דוחות כספיים סקורים או מבוקרים; מובהר, כי הרווח/הפסד המשויך לאירוע והרווח/הפסד בכל רבעון מחושבים בערכם המוחלט. סיווג האמור, נכון למועד הגשת התביעה. עם זאת, נוכח התמשכות ההליכים המשפטיים, לעיתים על פני שנים, והתפתחותם, יכול ותביעה אשר לא נחשבה כמהותית במועד הגשתה, תהפוך כזו בהמשך, ובמקרה זה ינתן ביחס אליה גילוי במועד מאוחר יותר. בנוסף, יכול ותביעה תחשב כמהותית לצורך גילוי כאמור, במקום בהם אין בידה של החברה להעריך את סכום החשיפה.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א1. תובענות מהותיות שהגשתן כתביעה ייצוגית אושרה

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
1.	3/2010 מחוזי- מרכז	החברה	לטענת התובע, החברה ניצלה שלא כדין ובאופן פסול את חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ח-2008 ("תיקון מס' 3") שקבע כי כספים שיופקדו בקופות גמל החל משנת 2008, יהיו ניתנים למשיכה כקיצבה בלבד ולא כמשיכה הונית (משיכה בסכום חד פעמי). לטענת התובע, בעת המרת הפוליסות ההוניות שהיו בבעלות מבוטח, קודם לתיקון מס' 3, לפוליסות לא משלמות לקיצבה, היה על החברה להצמיד לפוליסה את מקדם הקיצבה שהובטח למבוטח בפוליסה הקיצבית שבבעלותו, בעוד שבפועל בחרה החברה להצמיד לפוליסה ההונית שהומרה מקדם קיצבה חדש, בהתאם לתוחלת החיים כפי שהייתה בשנת 2009.	להוראת לחברה להצמיד לפוליסה ההונית של מבוטחיה אותו מקדם קיצבה שהיה קיים להם בפוליסה הקיצבית קודם לתיקון מס' 3. לחילופין, לחייב את החברה ויתר חברי הקבוצה להפריש את מלוא כספי החיסכון הפנסיוני, באופן רטרואקטיבי החל ממועד כניסתו של תיקון מס' 3 (ינואר 2008) לתוקף וכן מעתה ואילך, לפוליסה הקיצבית בעלת מקדם הקיצבה העדיף. לחילופין, לחייב את החברה לפצות את התובע ואת יתר חברי הקבוצה בגובה הנזק שגרמה.	כל מי שהייתה בבעלותו קודם לכניסתו של תיקון מס' 3 לתוקף, הן פוליסה הונית של החברה והן פוליסה קיצבתית (בין אם של החברה ובין אם של חברת ביטוח אחרת), ואשר בעקבות התיקון הנ"ל לחוק לא הובטח לו מקדם קיצבה[17] בפוליסה ההונית או שהובטח לו בפוליסה ההונית מקדם קיצבה גרוע ממקדם הקיצבה הקבוע בפוליסה הקיצבית שלו.	בחודש יוני 2011 הוגשה עמדת הממונה, באמצעות היועץ המשפטי לממשלה, לפיה חברת ביטוח אינה נדרשת ליתן מקדמי קיצבה שנקבעו בעבר או להעביר כספי מבוטחים לפוליסה הקיצבתית שהייתה להם בעבר. עוד צויין כי ביחס לשאלה האם ניתן לשנות את הסכום שממנו מחושבות הפקדות עד לגובה המשכורת, נקבע כי הדבר תלוי בתנאים המסוימים של כל פוליסה וכי בפוליסה של התובע אין הוראה המחייבת את החברה לשנות את סכום ההפקדות או את שיעורי ההפקדות. בחודש ספטמבר 2015 החליט בית המשפט המחוזי לקבל את בקשת האישור כנגד החברה, במסגרתה נקבע כי חברי הקבוצה הזכאים הם כל מבוטח שהיו בבעלותו קודם לתיקון מס' 3 האמור הן פוליסה הונית והן פוליסה קיצבתית (בין אם של החברה ובין אם של חברת ביטוח אחרת), ואשר בעקבות התיקון הנ"ל לא קיבל מקדם קיצבה בפוליסה ההונית או שקיבל בה מקדם קיצבה גרוע מהמקדם בפוליסה הקיצבתית שלו, ובלבד שהפוליסה ההונית נוהלה על ידי החברה. במסגרת ההליך מונה בודק בתיק אשר הגיש את חוות דעתו בחודש יולי 2017. הצדדים הגישו כתבי טענות וקיימו חקירות במסגרת ניהול התביעה והגישו סיכומים. בחודש יולי 2020 הוגשה לבית המשפט עמדת היועץ המשפטי לממשלה, אשר תומכת בעמדתה של כלל ביטוח, ולפיה כלל ביטוח פעלה בקשר עם העניינים נשוא התובענה בהתאם למתווה שאושר לה על ידי רשות שוק ההון, וכי אין מקום להחליף בדיעבד את שיקול הדעת שהפעילה הרשות בעניין זה.	התובע מעריך את מספר חברי הקבוצה ב-37,752 חברים ובהתאם הפיצוי הכספי לחברי הקבוצה מוערך ב-107 מיליוני ש"ח, בכל שנה[18].

[17] מקדם קיצבה הינו המקדם המגלם תוחלת חיים ומשמש את המבטח בגיל פרישה לצורך המרת סכום החיסכון אותו צבר המבוטח לקיצבה חודשית.
[18] הסכום המצויין מתייחס להערכת התביעה בגין שנת נזק אחת בלבד. יצויין כי התביעה הוגשה בחודש מרס 2010, בגין תיקון חקיקה משנת 2008.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א1. תובענות מהותיות שהגשתן כתביעה ייצוגית אושרה (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
2.	4/2010 מחוזי- מרכז	החברה וחברות ביטוח נוספות.	לטענת התובעים, במקרה של הפסקת הביטוח במהלך החודש, לאחר שפרמיית הביטוח בגין חודש זה נגבתה על ידי הנתבעות מראש, הנתבעות נמנעות מלהחזיר למבוטחים את החלק היחסי העודף של פרמיית הביטוח בגין אותו חודש, או לחילופין הן משיבות את פרמיית הביטוח בערכים נומינליים בלבד.	החזר סכומי הפרמיות העודפות שנגבו מאת חברי הקבוצה שלא כדין ו/או החזר של הפרשי שיערוך שלא כדין. בצירוף הפרשי הצמדה וריבית כדין, וכן צו עשה המורה לנתבעות לשנות את הדרך בה הן נוהגות.	כל מי שהוא ו/או היה מבוטח של אחת או יותר מן הנתבעות בפוליסת ביטוח כלשהי, למעט פוליסת ביטוח רכוש, או יורשו של מבוטח כזה ופוליסת הביטוח הופסקה מסיבה כלשהי, בין אם עקב ביטולה על ידי המבוטח ובין אם עקב קרות מקרה הביטוח.	בחודש יוני 2015 התקבלה החלטת בית המשפט לדחות את בקשת האישור כנגד כל הנתבעות ביחס לעיקר הטענות וביניהן: (א) כי יש לבצע החזר פרמיה יחסי במקרה של קרות מקרה הביטוח; (ב) כי יש לבצע החזר פרמיה יחסי במקרה של ביטול הפוליסה, כאשר נוסח הפוליסה אינו מתנה על סעיף 10 לחוק חוזה הביטוח, התשמ"א-1981, כנוסחו, בתקופה הרלבנטית לתביעה (ג) כי יש להצמיד את דמי הביטוח המושבים רק למדד חיובי ולא שלילי; (ד) כי יש להשיב את דמי הביטוח בצירוף ריבית מיוחדת; בנוסף נדחתה כנגד החברה בלבד, בקשת האישור ביחס לטענה לאי-תשלום דמי ביטוח יחסיים בפוליסות ביטוח בהן יש התניה על סעיף 10 לחוק חוזה ביטוח ואשר נקבע בהן כי ביטול פוליסה יכנס לתוקף באופן מיידי, וזאת בהעדר תשתית ראייתית(להלן: "**טענת ההחזר היחסי**"). הבקשה לאישור התביעה כייצוגית התקבלה כנגד כל הנתבעות, ביחס לכל מי שהוא או שהיה מבוטח בפוליסת ביטוח, למעט פוליסת ביטוח רכוש, אשר ביטל חוזה ביטוח, או אשר פוליסת הביטוח שלו התבטלה עקב קרות מקרה הביטוח, מחודש אפריל 2003 ועד ליום 14 במרס 2012, ואשר ניגבו ממנו דמי ביטוח בגין החודשים שלאחר חודש הביטול, והוחזרו לו בערכם הנומינלי ללא הפרשי הצמדה וריבית על פי חוק חוזה ביטוח (להלן: "**טענת ההחזר הנומינלי**"). בחודש ספטמבר 2016 הוגש לבית המשפט המחוזי הסדר פשרה ("**הסדר הפשרה**"), אשר בהתאם לו מתחייבות הנתבעות לתרום למטרות ציבוריות סכומים שנגבו ביתר מכוח טענת ההחזר היחסי וסכומים נוספים מכוח טענת ההחזר הנומינאלי, וזאת בשיעורים חלקיים שנקבעו בהסכם הפשרה ובהתאם לקביעתו של בודק אשר ימונה על ידי בית משפט במסגרת הסכם הפשרה. בחודש פברואר 2017 ובחודש מרס 2017 התקבלו עמדות מאת המועצה לצרכנות והיועץ המשפטי לממשלה, בהתאמה, אשר אינם מתנגדים להסדר הפשרה בכללותו אלא מציעים תיקונים בהסדר הפשרה, בין היתר ביחס לאופן ביצוע ההחזר הכספי לקבוצה וביחס לסוג הפוליסות שההסדר יחול לגביהן. בחודש יוני 2017 מינה בית המשפט בודק בתיק לבחינת הסדר הפשרה. הסדר הפשרה כפוף לאישור בית המשפט, אשר אין ודאות שיתקבל.	הסכום הנתבע על ידי כל התובעים כנגד כל הנתבעות בתובענה הוא 225 מיליוני ש"ח, ביחס לתקופה של עשר שנים. התובעים אינם מציינים מהו הסכום הנתבע מהחברה בלבד ואם התובענה תאושר כייצוגית.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א1. תובענות מהותיות שהגשתן כתביעה ייצוגית אושרה (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
3.	5/2013 מחוזי – ת"א	החברה וחברות ביטוח נוספות.	לטענת התובע הנתבעות מפרות את חובתן לצרף ריבית צמודה וכן הפרשי הצמדה כדין בגין תגמולי ביטוח המשולמים על ידן. על פי הטענה, המועד ממנו יש לחשב ריבית והפרשי הצמדה הינו החל ממועד קרות מקרה הביטוח ועד למועד התשלום בפועל. לחילופין יש לשלם הפרשי הצמדה ממועד קרות מקרה הביטוח ועד למועד התשלום בפועל וריבית החל מתום 30 ימים ממועד מסירת התביעה ועד למועד תשלום תגמולי הביטוח בפועל.	לחייב את הנתבעות לשלם לחברי הקבוצה הפרשי הצמדה וריבית בגין תשלום החסר שבוצע. בנוסף ו/או לחילופין מתבקש בית המשפט להורות על מתן פיצוי לטובת הציבור כפי שיימצא לנכון.	כל מי שקיבל במהלך 7 השנים שקדמו להגשת התובענה ו/או יקבל עד מתן פסק הדין בתובענה, תגמולי ביטוח מהנתבעות, מבלי שצורפה לתגמולי הביטוח ריבית כדין ("**הקבוצה הראשונה**") והצמדה כדין ("**הקבוצה השניה**)". בחודש ינואר 2019 התובע עתר להרחבת קבוצת התובעים המיוצגים כפי שהוגדרה בהחלטת בית המשפט המאשרת מחודש אוגוסט 2015, כך שהיא תכלול גם את כל מבוטחי כלל אשר קיבלו ו/או יקבלו תגמולי ביטוח מבלי שצורפה להם ריבית כדין, בין למועד אישור התביעה כייצוגית ועד מתן פסק דין סופי בה. בית המשפט קבע כי יכריע בבקשה במסגרת פסק הדין.	בחודש אוגוסט 2015, התקבלה החלטת בית המשפט המחוזי לדחות את בקשת האישור כנגד הנתבעות ביחס לטענת אי תשלום הפרשי הצמדה ולקבל את בקשת האישור כנגד הנתבעות ביחס לטענה בדבר תשלום ריבית בחסר על תגמולי ביטוח ונקבע כי חברי הקבוצה הזכאים הם כל מבוטח, מוטב או צד שלישי, שבמהלך תקופה שתחילתה שלוש שנים קודם להגשת התובענה וסיומה ביום אישורה של התובענה כייצוגית, קיבל מן הנתבעות, שלא על פי פסק דין שניתן ביניהם, תגמולי ביטוח מבלי שצורפה להם ריבית כדין וזאת בתוך 30 יום מיום מסירת התביעה למבטח (ולא מיום מסירת המסמך האחרון הדרוש למבטח לשם בירור החבות) ועד מועד התשלום בפועל. בחודש אוגוסט 2016 מחקו הנתבעות באישור בית המשפט העליון בקשת רשות ערעור שהוגשה על ידן, בחודש אוקטובר 2015 שעיקרה השגה על קביעתו של בית המשפט המחוזי, לפיה הסדר פשרה קודם שכרתה החברה בשאלה דומה, אינו מקים מעשה בית דין החוסם את הגשת בקשת האישור ואינו מקנה לנתבעות הגנה, תוך שהצדדים שומרים את מלוא טענותיהם להליך העיקרי.. בחודש בפברואר 2021 ניתן פסד דין חלקי, במסגרתו קבע בית המשפט כי התביעה הייצוגית מתקבלת, וחייב את הנתבעות בהשבה לחברי הקבוצה של הפרשי ריבית, כמפורט בפסק הדין (להלן: "**פסק הדין**"). בהתאם לפסק הדין, נקבע כי "יום מסירת התביעה" ממנו מתחיל מרוץ 30 הימים, שלאחריו תתווסף ריבית צמודה לתגמולי הביטוח בהתאם להוראות סעיף 28 (א) לחוק חוזה הביטוח, תשמ"א – 1981 (להלן: "**חוק חוזה הביטוח**"), הוא המועד שבו התקבלה לראשונה פניה בחברת הביטוח או אצל סוכן הביטוח, לפי המוקדם, המעידה על כך, שהמבוטח, צד ג' או המוטב (להלן: "**הזכאים**"), מעוניינים לקבל את תגמולי הביטוח, ללא צורך בצירוף מסמך כלשהו. עוד נקבע כי כאשר תגמולי הביטוח חושבו כערכם במועד שלאחר קרות מקרה הביטוח, יתווספו עליהם הפרשי ריבית מאותו תאריך בלבד, וכאשר מדובר בהשבת כספים ששולמו לנותני שירותים בתשלום דחוי, יעשה חישוב הפרשי הריביות, החל ממועד התשלום בפועל. לעניין חברי הקבוצה שהגיעו בעבר להסדר פשרה עם הנתבעות, נקבע כי חברי קבוצה זו יהיו זכאים להשבת ריבית בגין התקופה שבין יום הגשת התביעה לבין יום השלמת איסוף המסמכים הדרושים לבירור החבות, בהתאם לאמור בפסק הדין. בית המשפט קבע כי הגדרת הקבוצה תכלול את כל הזכאים אשר במהלך התקופה, שתחילתה שלוש שנים קודם להגשת התובענות (שהוגשו כנגד כלל ביטוח בחודש מאי 2013) וסיומה ביום מתן פסק דין, קיבלו מהנתבעות, שלא על פי פסק דין בעניינם, תגמולי ביטוח מבלי שצורפה להם ריבית כדין. כן נקבע כי לצורך מימוש פסק הדין וחישוב גובה הפיצוי לחברי הקבוצה בהתאם לעקרונות שנקבעו בפסק הדין החלקי, יש צורך במינוי מומחה וכי הגמול לתובעים המייצגים ושכר טרחה לבאי כוחם ייקבעו במסגרת פסק הדין הסופי.	התובע מעריך את הסכום המצטבר לקבוצה הראשונה בסך של 518 מיליוני ש"ח (היה וייפסק כי יש לחשב את הריבית החל ממועד קרות מקרה הביטוח), ובסכום של 210 מיליוני ש"ח (היה וייפסק כי יש לחשב את הריבית החל מ- 30 יום מיום מסירת התביעה לחברת הביטוח). התובע מעריך את הסכום המצטבר לקבוצה השניה, לגביה בקשת האישור נדחתה, בגין הפרשי הצמדה, בסכום נוסף של 490 מיליוני ש"ח.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א1. תובענות מהותיות שהגשתן כתביעה ייצוגית אושרה (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
4.	1/2008 מחוזי – ת"א	החברה וחברות ביטוח נוספות	לטענת התובע, הנתבעות גובות תשלום תת שנתיות, תשלום הנגבה בפוליסות לביטוח חיים בהן תעריף הביטוח נקבע בסכום שנתי אך התשלום מבוצע במספר תשלומים (להלן: "**תת שנתיות**"), בסכום החורג מן הסכום המותר, וזאת לטענתו במספר דרכים: גביית תת שנתיות ביחס ל"גורם הפוליסה", גביית תת שנתיות בשיעור הגבוה מן השיעור המותר לפי חוזרי הפיקוח על הביטוח, גביית תת שנתיות ביחס לרכיב החיסכון בפוליסות לביטוח חיים וגביית תת שנתיות ביחס לפוליסות שאינן ביטוח חיים.	החזר כל הסכומים שגבו הנתבעות שלא כדין, וכן צו עשה המורה לנתבעות לשנות את דרך פעולתן ביחס לעניינים המפורטים בתביעה.	כל מי שהתקשר עם הנתבעות או מי מהן בחוזה ביטוח ושנגבה ממנו תשלום בגין מרכיב תת שנתיות בנסיבות או בסכום החורגים מהמותר.	הממונה הגיש את עמדתו בתיק, במסגרתה הוא קיבל את עמדת חברות הביטוח. בחודש יולי 2016 אישר בית המשפט את התביעה כייצוגית. הקבוצה שאושרה הינה כל מי שהתקשר עם הנתבעות או מי מהן בחוזה ביטוח ונגבה ממנו תשלום תת שנתיות ביחס לרכיבים הבאים: ביחס לרכיב החיסכון בביטוחי חיים מסוג "מעורב" שנמכרו על ידי החברה בעבר, ביחס ל"גורם פוליסה" שהינו סכום חודשי קבוע המתווסף לפרמיה שמטרתו כיסוי הוצאות, וביחס לפוליסות בריאות, נכות, מחלות קשות, אובדן כושר עבודה וסיעוד ("**רכיבי הגביה**"). החלטת בית המשפט ניתנה על אף עמדת הממונה על הביטוח שניתנה לבקשת בית המשפט כאמור. עילת התביעה שבגינה אושרה התובענה כייצוגית היא גביה שלא כדין של תשלום תת שנתיות בגין רכיבי הגביה. הסעד המבוקש הוא החזר הסכומים שנגבו שלא כדין בשבע השנים שקדמו להגשת התובענה ואילך, דהיינו מינואר 2001 וצו עשה המורה לנתבעות לתקן את התנהלותן. בחודש דצמבר 2016 הגישו הנתבעות לבית המשפט העליון בקשת רשות ערעור על ההחלטה לאשר את התביעה כייצוגית ("**בר"ע**") ובחודש מאי 2018 קיבל בית המשפט העליון את הבר"ע, דן בה כערעור וניתן פסק דין המקבל את הערעור ודוחה בהתאם את התובענה. בחודש יוני 2018 הגישו התובעים בקשה לקיים דיון נוסף בפסק הדין, ביחס לחלק מהקביעות בו. בחודש יולי 2019 ניתנה החלטה המאשרת עריכת דיון נוסף בעניין זה, בהרכב מורחב של 7 שופטים. בחודש פברואר 2020, הוגשה לבית משפט העליון עמדה מטעם היועץ המשפטי לממשלה במסגרת הדיון הנוסף, לפיה היועץ המשפטי סבור שאין מקום להתערב בהכרעה שנקבעה בפסק הדין, המתבססת על אימוץ עמדתה הפרשנית של רשות שוק ההון. בחודש יולי 2020 נערך הדיון הנוסף וטרם התקבלה החלטת בית המשפט.	בחודש פברואר 2010 הגיעו הצדדים להסדר דיוני לפיו יימחקו מהבקשה ומהתובענה טענות התובע לפיהן החברה גבתה שיעור תת שנתיות גבוה מן המותר בקשר לפוליסות ביטוח שהונפקו לפני שנת 1992, וכי החברה גבתה שיעור תת שנתיות מקסימאלי גם כאשר מספר התשלומים היה נמוך משנים עשר תשלומים. בהתאם לכך, תוקן הסכום הנתבע מהחברה והועמד על כ-398.2 מיליוני ש"ח.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א1. תובענות מהותיות שהגשתן כתביעה ייצוגית אושרה (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
5.	5/2011 החברה וחברות מחוזי- ביטוח מרכז	החברה וחברות ביטוח נוספות	לטענת התובע, בביטוח חיים משולב בחיסכון, הנתבעות גבו ממבוטחים, ללא כל עיגון בפוליסות ובלא הסכמה, סכומי כסף העולים לעיתים כדי שיעור נכבד מן הפרמיה המשולמת על ידי המבוטחים והמכונים "גורם פוליסה" ו/או "דמי ניהול אחרים" (להלן: "**גורם פוליסה**") שלא כדין ובהעדר הוראה חוזית מתאימה וזאת על אף שעקרונית הותר לנתבעות במסגרת חוזרי הממונה לגבות בפוליסות ביטוח חיים גורם פוליסה.	תשלום סכום הפיצוי/הש בה השווה לסכום גורם הפוליסה שנגבה ממבוטחי הקבוצה בפועל, בצירוף התשואה שנמנעה מהם ביחס לסכום זה בשל כך שהסכום שנוכה מן הפרמיה עבור גורם הפוליסה לא הושקע עבורם ושינוי דרך הפעולה לעניין גביית גורם פוליסה.	כל מי שהיה בעל פוליסת ביטוח חיים משולבת תכנית חיסכון אצל מי מהנתבעות ושנגבה ממנו סכום כלשהו כגורם פוליסה.	בחודש יוני 2015 הוגשו לבית המשפט הסדר פשרה ובקשה לאישורו, אשר לפיו אמורות היו הנתבעות לשלם סך של 100 מיליוני ש"ח בגין העבר (כאשר חלקה של החברה מתוכו הינו כ-26.5 מיליוני ש"ח) וכן ליתן הנחה של 25% מהגביה העתידית בפועל של גורם הפוליסה. בחודש נובמבר 2016 החליט בית המשפט לדחות את הבקשה לאישור הסדר הפשרה, באשר לדעתו הוא אינו מהווה הסדר ראוי, הוגן וסביר בהתחשב בעניינם של חברי הקבוצה. בנוסף, החליט בית המשפט לאשר, באופן חלקי, את ניהול התובענה כייצוגית, וזאת רק ביחס לפוליסות ביטוח חיים משולבות חיסכון שנערכו בין השנים 1982 עד 2003 (ביחס לחברה בפוליסות מסוג "עדיף", "**מיטב**" ו"**פרופיל**"), אשר החיסכון שנצבר לטובת המבוטחים בפוליסות אלו נפגע בשל גביית גורם פוליסה וזאת בעילה של הפרת פוליסת הביטוח, בשל גביה של גורם הפוליסה, באופן שפגע בחיסכון שנצבר לטובת המבוטחים וזאת בגין התקופה, שתחילתה שבע שנים קודם למועד הגשת התובענה, בחודש אפריל 2011. התביעה לא אושרה ביחס לסוגי פוליסות אחרות (להלן וביחד: "**ההחלטה**"). הסעדים הנתבעים, כפי שהוגדרו בהחלטת בית המשפט, הינם תיקון ההפרה על דרך של עדכון החיסכון הצבור לטובת המבוטחים בסכום החיסכון הנוסף שהיה נצבר לטובתם אילו לא היה נגבה גורם פוליסה או פיצוי המבוטחים בסכום האמור, וכן הפסקת גביית גורם הפוליסה מכאן ואילך. כן נפסק תשלום שכר טרחה לבאי כוח המייצגים וכן למתנגדים להסדר הפשרה ולבאי כוחם בסכומים שאינם מהותיים. ככל שתאושר התובענה לגופה, פוטנציאל התביעה הכולל ביחס לרכיב החיסכון בפוליסות הרלבנטיות, מוערך בסך של כ-700 מיליוני ש"ח עבור ארבע מן הנתבעות שהתקשרו בהסדר הפשרה (לרבות החברה), בגין התקופה שמשנת 2004 עד שנת 2012 (כולל) וזאת בהסתמך על אומדן המתבסס על הערכת בית המשפט שניתנה בהסתמך על חוות דעת הבודק שמונה מטעמו. סכום זה אינו כולל את התקופה שעד מועד קבלת ההחלטה וכן את סכומי הגביה בגין גורם פוליסה, אשר התקבלו משנת 2012 ואילך אמורים להתקבל בעתיד . בחודש מאי 2017 הגישו הנתבעות בקשת רשות ערעור על החלטת בית המשפט הן ביחס לאי אישור הסדר הפשרה והן ביחס לאישור החלקי של התובענה כייצוגית. בחודש בפברואר 2019 משכו הנתבעות את בקשת רשות הערעור, על פי הצעת בית משפט העליון, ולפיכך ההליך מצוי בשלב ניהול התביעה בבית המשפט המחוזי. הצדדים מנהלים ביניהם הליכי גישור.	תביעתם של התובעים היא בגין גורם הפוליסה שנגבה מהם משנת 2004. על פי הערכות והנחות שונות שביצעו התובעים ביחס לגביית גורם פוליסה בשבע השנים שקדמו למועד התביעה על ידי הנתבעות והתשואות השנתיות הרלבנטיות, סכום התביעה לחברי הקבוצה, כנגד כל הנתבעות, הוערך על ידי התובעים, נכון למועד הגשת התביעה, בסכום נומינלי של כ-2,325 מיליוני ש"ח. מתוך סכום זה מיוחס לחברה, על פי חלקה הנטען בשוק, סך של כ-662 מיליוני ש"ח.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א1. תובענות מהותיות שהגשתן כתביעה ייצוגית אושרה (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
6.	7/2014 מחוזי - מרכז	החברה	לטענת התובע, החברה גובה דמי ביטוח ביתר, בפוליסות חובה ו/או צד ג' ו/או מקיף מסוג "נהג נקוב" (להלן: "**הפוליסה**"), במקרים בהם הנהג הצעיר ביותר הצפוי להשתמש ברכב דרך קבע (להלן: "**הנהג**"), עתיד להגיע במהלך תקופת הביטוח לגיל ו/או לוותק נהיגה שהחל ממנו גובה החברה דמי ביטוח מופחתים (להלן בהתאמה: "**גיל מזכה**" ו- "**וותק מזכה**"). לטענת התובע, על החברה לחשב את דמי הביטוח בדרך אחרת, וזאת גם במקרה של חידוש הפוליסה לאחר תקופת ביטוח קודמת, וכן יש לחייב את החברה לגלות למבוטחים בפוליסות רכב מכל סוג שהוא, באופן יזום, פרטי מידע שונים.	להצהיר ולקבוע כי על החברה לחשב את דמי הביטוח בגין הפוליסות כמפורט בבקשה; לחייב את החברה בגילוי יזום של פרטי מידע שונים כמפורט בבקשה; לאסור על החברה לגבות מן המבוטח הוצאות מינהל או כל תשלום אחר בגין הנפקת תעודת ביטוח חובה חדשה, מקום בו ההנפקה החדשה נדרשת שלא באשמת המבוטח; לחייב את החברה לפצות את חברי הקבוצות בגין הנזקים שנגרמו להם, בתוספת הפרשי הצמדה וריבית כדין ממועד גביית היתר ועד למועד הפיצוי ו/או ההשבה בפועל; לחייב את החברה להשיב לחברי הקבוצה את מלוא התעשרותה של החברה על חשבון חברי הקבוצות. להורות על מתן כל סעד אחר לטובת הקבוצות או פיצוי לציבור, כפי שימצא בית המשפט לנכון בנסיבות העניין.	כל מי שרכש ו/או חידש ו/או ירכוש ו/או יחדש את הפוליסה אצל התובעת במהלך שבע השנים שקדמו להגשת התובענה ועד למועד מתן פסק דין סופי ואשר במהלך תקופת הביטוח הגיע ו/או יגיע הנהג הצעיר ביותר הצפוי להשתמש ברכב למדרגת גיל ו/או לוותק נהיגה שהחל מהם הוא זכאי להפחתת דמי הביטוח, כאשר בפועל לא קיבל את מלוא ההפחתה לה היה זכאי וכן מי שנמנה על הקבוצה האמורה לעיל וביטוח המקיף ו/או צד ג' שלו הינו מסוג של "כל נהג".	בחודש ינואר 2017 ניתנה החלטה על ידי בית המשפט הדוחה את טענות התובע, למעט ביחס לטענה בדבר קיומה של פרקטיקה נוהגת בדבר עדכון פוליסות והשבת דמי ביטוח עודפים, אשר ביחס אליה אושרה הבקשה לניהול התביעה כייצוגית. חברי הקבוצה כפי שנקבעו בהחלטה הינם: "מבוטחי המשיבה בביטוח רכב חובה, מקיף וצד ג' בשבע השנים האחרונות, אשר הגיעו במהלך תקופת הביטוח למדרגת הגיל ו/או וותק הנהיגה, המזכה בהפחתת דמי הביטוח, ואשר המשיבה נמנעה מלנהוג כלפיהם על פי הפרקטיקה הנוהגת, ואשר כתוצאה מכך לא קיבלו את ההפחתה." הצדדים הגישו סיכומים במסגרת ניהול התביעה.	סכום התביעה הכולל בתביעה הוערך על ידי התובע בסך של כ-26 מיליוני ש"ח. הערכת הנזק במסגרת תצהירי עדות ראשית מטעם התובע בתביעה הייצוגית עמדה על כ- 100 מיליוני ש"ח במצטבר בגין תקופה של 11 שנים.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א1. תובענות מהותיות שהגשתן כתביעה ייצוגית אושרה (המשך)

מס"ד	תאריך הערכה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
7.	2/2014 מחוזי – ת"א	החברה	לטענת התובע, החברה מנצלת את העובדה שהמבוטח אינו משלם במשך זמן מה את רכיב החיסכון בפוליסת ביטוח חיים, הכוללת רכיב חיסכון ורכיב ריסק, ומפרה באופן יסודי ובוטה את תנאי הפוליסה על ידי ביצוע שינויים בפוליסה באופן חד צדדי (קיצור תקופת הפוליסה, הזזת מועד תחילת הביטוח והעלאת גיל המבוטח בתחילת הביטוח), וכפועל יוצא מעלה את מחיר הפרמיה הריאלית בניגוד לדין, על אף שהפרמיה עבור רכיב הריסק בפוליסה שולמה במלואה. בכך, לטענת התובע, גורמת החברה למבוטחים נזקים בסכומים משמעותיים.	לחייב את החברה לשלם את דמי הפרמיה העודפים שגבתה עקב הזזת תחילת הביטוח עד למועד אישור התובענה כייצוגית בתוספת הפרשי הצמדה וריבית חוקית מקסימלית. לקבל צו האוסר על החברה להמשיך ולגבות פרמיות בשיעורים העולים על השיעור הנקוב בפוליסה. לחילופין, לחייב את החברה בתשלום סכום ראוי והולם לטובת הציבור בכללותו בסכום השווה לדמי גביה שנגבו ולא הושבו למשלם בצירוף הפרשי הצמדה וריבית חוקית.	כל מי שהתקשרו ו/או היו מבוטחים בפוליסת ביטוח חיים ואשר לא שילמו את רכיב החיסכון בפוליסה זו במלואו ממועד עריכת הפוליסה ועד למועד הזכאות לגמלה חודשית לפי הפוליסה ואשר נגבו מהם פרמיות עודפות שלא כדין עקב הזזת תחילת הביטוח.	בחודש דצמבר 2017 אישר בית המשפט את התביעה כייצוגית. הקבוצה שאושרה הינה כל מי שהתקשרו ו/או היו מבוטחים בפוליסת ביטוח חיים הכוללת רכיב חיסכון ורכיב ריסק, ואשר לא שילמו את אחד הרכיבים בפוליסה במלואה ממועד עריכת הפוליסה ועד למועד הזכאות לגמלה חודשית על פי הפוליסה או עד לסילוקה או עד לפריעת הפוליסה, שלגביהם, המשיבה "**הזיזה**" קדימה את מועד תחילת הביטוח. התביעה אושרה בעילות של הפרת חוזה, הטעיה ועשית עושר שלא במשפט. הסעדים הנתבעים הינם השבה של סכומי פרמיה עודפת שגבתה כלל ביטוח, לגישת התובעים, מעבר לסכומים הנקובים בפוליסה, וכן צו האוסר על החברה להמשיך ולגבות פרמיות שהשיעורים העולים על השיעור הנקוב בפוליסה. ההליך מצוי בשלב ניהול התביעה.	הנזק הנטען הכולל לכלל חברי הקבוצה מהחברה מסתכם להערכת התובע בסכום של כ-20 מיליוני ש"ח.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א1. תובענות מהותיות שהגשתן כתביעה ייצוגית אושרה (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
8.	5/2015 מחוזי-ירושלים	כלל ביטוח וחברת ביטוח נוספת	לטענת התובע, לאחר שנים בהן אמו המנוחה הייתה מבוטחת בפוליסת ביטוח חיים קבוצתי, שמכרה כלל ביטוח לעמותת גמלאי קרן הפנסיה "נתיב" – דרום ומרכז (להלן: "**העמותה**" ו"**הפוליסה**", בהתאמה), ושילמה פרמיות כסדרן, ביטלה כלל ביטוח באופן חד צדדי ושלא כדין את הפוליסה, בשל היות הפוליסה הפסדית, ונמנעה מלהחזיר את הפרמיות שגבתה. בנוסף, לטענת התובע, גבתה כלל ביטוח באופן בלתי חוקי פרמיות מהמבוטחים בגין חודש יוני 2014, לאחר המועד בו הפוליסה בוטלה.	לחייב את כלל ביטוח לשלם לכל אחד מחברי הקבוצה, אשר לא נהנו מפירות הפוליסה, את מלוא הפרמיות שנגבו מהם בגין הפוליסה במשך השנים בהן היו מבוטחים, בתוספת ריבית והצמדה כחוק.	כל מי שבוטח אצל כלל ביטוח בפוליסה, אשר בוטלה ביום 2 למרס 2014, וכן כל המבוטחים במסגרת הפוליסה אשר כלל ביטוח גבתה מהם פרמיה בחודש יוני 2014.	בחודש מאי 2019 דחה בית המשפט את הטענה ביחס להשבה של כל הפרמיות ששולמו בגין הפוליסה לאורך השנים. בית המשפט אישר את התובענה כייצוגית כנגד כלל ביטוח וכנגד העמותה בעילות של הפרת הוראות חוק חוזה הביטוח, תשמ"א - 1981, תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (ביטוח חיים קבוצתי), תשנ"ט – 1999, הוראות הפוליסה וכן בעילה של רשלנות וקבע כי כלל ביטוח לא התריעה בפני המבוטחים כנדרש על ביטול חוזה הביטוח וכי העמותה הפרה, בין היתר, את חובות הנאמנות והזהירות המוטלות עליה כ"בעלת הפוליסה". הקבוצה שאושרה הינה מוטביהם של הגמלאים המבוטחים בחוזה הביטוח הקבוצתי שנפטרו מיום ביטול חוזה הביטוח ועד למועד סיום תקופת הביטוח הקבועה בחוזה הביטוח (תקופה של שנתיים). הסעד הנתבע הוא תשלום תגמולי ביטוח לחברי הקבוצה. ההליך מצוי בשלב ניהול התביעה. לענין תביעה מאוחרת שהוגשה כנגד כלל ביטוח וכנגד העמותה בשנת 2020 בגין אותה פוליסה ראה ביאור 38א(א2)(31) להלן.	הנזק הנטען הכולל לכלל חברי הקבוצה מכלל ביטוח מסתכם להערכת התובע בסכום של כ-90 מיליוני ש"ח.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א1. תובענות מהותיות שהגשתן כתביעה ייצוגית אושרה (המשך)

מס"ד	תאריך הגשה וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
9.	9/2015 מחוזי - מרכז	כלל ביטוח ושלוש חברות ביטוח אחרות	לטענת התובעים, כאשר הנתבעות נותנות ניקוד בגין פעולת "השליטה על סוגרים" במסגרת בחינת תביעה לתגמולי ביטוח בפוליסות סיעוד, הן אימצו פרשנות לפיה על מנת שתוכר תביעת מבוטח בגין "אי השליטה על הסוגרים" היא צריכה להיות תוצאה של מחלה או ליקוי אורולוגיים או גסטרואנטרולוגיים בלבד במקום לנקד את הפעולה גם כאשר מקור המצב הרפואי והתפקודי הירוד של המבוטח אשר בגינו הוא "לא שולט על סוגריו", יכול להיות מחלה, תאונה או ליקוי בריאותי שאינם מתחום האורולוגיה והגסטרולוגיה.	לחייב את הנתבעות לפצות את חברי הקבוצה במלוא הנזקים שנגרמו להם בשל הפרותיהן, לכאורה, את ההסכם ולקיים את ההסכם מכאן ואילך ולחלופין להורות על מתן כל סעד אחר כפי שבית המשפט ימצא לנכון בנסיבות העניין.	כל מי שהיה מבוטח בביטוח סיעודי שנמכר על ידי הנתבעות (או יורשיו, לפי העניין), וסבל ממצב בריאות ותפקוד ירוד כתוצאה ממחלה או תאונה או ליקוי בריאותי, אשר בגינו הוא לא שלט על סוגריו ו/או עשה שימוש קבוע בסטומה או בקטטר בשלפוחית השתן, או בחיתולים או בסופגנים למיניהם, ועל אף האמור לא קיבל מהנתבעות (לפי העניין) ניקוד בגין רכיב "השליטה על סוגרים" באופן שהביא לפגיעה בזכויותיו.	בחודש באפריל 2020 אישר בית המשפט, באופן חלקי, את ניהול התביעה כייצוגית כנגד כלל ביטוח ושלוש חברות ביטוח נוספות. הקבוצה שאושרה הינה כל מי שהיה מבוטח בביטוח סיעודי, וסבל מאובדן יכולתו העצמאית לשלוט על פעולת המעיים או פעולת השתן, כתוצאה משילוב של פגם בשליטה בסוגריו שאינו עולה לכדי אובדן שליטה אורגני עם מצב תפקודי ירוד, ועל אף האמור לא קיבל מחברת הביטוח ניקוד בגין הפעולה של "שליטה על הסוגרים" במסגרת בחינת תביעתו לקבלת תגמולי ביטוח סיעודי, באופן שהביא לפגיעה בזכויותיו לתגמולי ביטוח בתקופה שבין 8 בספטמבר 2012 לבין מועד אישור ניהול התובענה כייצוגית. בקשת התובעים לאשר את התובענה כייצוגית גם בגין קבוצת מבוטחים שאינם שולטים על הסוגרים בגין מגבלות פונקציונליות או ליקויי ניידות או ניעות ועקב זאת מתרחש אירוע של אבדן צרכים וכן בגין קבוצת מבוטחים הסובלים מליקויים קוגנטיביים, אשר לא הוכרו כ"תשושי נפש", נדחתה. עילות התביעה שהתביעה היצוגית אושרה בגינן הינן הפרת חוזה הביטוח הסיעודי שהביאה לאי תשלום תגמולי ביטוח סיעודי או לתשלום תגמולי ביטוח סיעודי בחסר, עקב אי הכרה במבוטחים כזכאים לניקוד בגין הפעולה של "שליטה על סוגרים". הסעד הנתבע הינו פיצוי חברי הקבוצה שלא קיבלו ניקוד בגין הפעולה של "שליטה על הסוגרים". ההליך מצוי בשלב ניהול התביעה. הצדדים מנהלים ביניהם הליכי גישור.	לטענת התובעים הנזק אינו ניתן להערכה בשלב זה אך הם מעריכים אותו בעשרות ואף במאות מיליוני שקלים. הנזק האישי של התובע מכלל ביטוח, לטענתו, מסתכם בסך של כ-32,500 ש"ח (ללא הפרשי הצמדה וריבית).

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א1. תובענות מהותיות שהגשתן כתביעה ייצוגית אושרה (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
10.	10/2016 מחוזי - מרכז	החברה	לטענת התובע, במסגרת התקשרות עם בעל פוליסה קבוצתית (קופת חולים) למכירת פוליסת ביטוח סיעוד קבוצתית, התחייבה כלל ביטוח להעניק למבוטחים בפוליסה הקבוצתית שיצטרפו לפוליסה הפרטית, הנחה בשיעור 20% על הפרמיה ולא עשתה כן ("הפוליסה הקבוצתית").	השבת הסכומים שנגבו ביתר מחברי הקבוצה.	בהתאם להחלטת בית המשפט - מי שרכש החל מיום 30 לאוקטובר 2009 ועד ליום 31 בדצמבר 2018 פוליסת ביטוח סיעודי פרטית של כלל ביטוח, שתקופת הזכאות בה היא לפיצוי כל החיים, בעת שהיה מבוטח בפוליסה הקבוצתית, וכלל ביטוח לא העניקה לו בפוליסת הפרט הנחה בגובה של 20% לפחות מהתעריף הנמוך ביותר הנהוג אצל כלל ביטוח במועד הרכישה בגין פוליסות פרט מקבילות לתכנית שנבחרה על ידי המבוטח, למבוטח בגיל ובמצב בריאות דומה, ובלבד שאינו עולה על התעריף שאושר על ידי המאסדר.	בחודש בינואר 2021 אישר בית המשפט, באופן חלקי, את הבקשה. בקשת התובע הייצוגי לאשר את התובענה כייצוגית, גם בגין כל קבוצת מבוטחים המחזיקה בפוליסת סיעוד פרטית שתקופת הזכאות לפיצוי בה אינה לכל חיי המבוטח נדחתה. עילות התביעה בגינן אושרה התביעה כיצוגית הינן הפרת הוראות הפוליסה הקבוצתית, עשית עושר ולא במשפט והסעד הנתבע הינו השבת סכומים שנגבו ביתר מחברי הקבוצה. ההליך מצוי בשלב ניהול התביעה.	התובע העריך בתביעתו את הנזק הנטען לכלל חברי הקבוצה בסך של 52 מיליוני ש"ח בגין נזק שנגרם לטענתו עד למועד הגשת הבקשה ו- 126 מיליוני ש"ח בגין הנזק שצפוי להיגרם לחברי הקבוצה במהלך 10 השנים הבאות.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
1.	7/2014 מחוזי מרכז	כלל פנסיה וגמל בע"מ וכן כנגד ארבע חברות מנהלות נוספות של קרנות פנסיה	לטענת התובעות, שתי עמותות הטוענות כי מטרתן היא סיוע לאוכלוסייה המבוגרת, הנתבעות העלו את דמי ניהול הנגבים מפנסיונרים של קרנות הפנסיה המנוהלות על ידן בשלב קבלת הקיצבה לדמי הניהול המרביים המותרים לגביה על פי הדין (0.5% מהיתרה הצבורה), תוך ניצול היותם של הפנסיונרים "קהל שבוי", וזאת בשעה שעמיתים פעילים משלמים בממוצע דמי ניהול נמוכים משמעותית. עוד נטען, כי הנתבעות אינן מגלות לעמיתיהן, כי מיד לכשיהפכו לפנסיונרים יועלו דמי הניהול שהם ישלמו לנתבעות לדמי הניהול המרביים.	לחייב את הנתבעות להשיב את דמי הניהול העודפים שנגבו מחברי הקבוצה שלא כדין בצירוף ריבית והצמדה; לחייב את הנתבעות להפחית את דמי הניהול הנגבים מן הפנסיונרים, כך שלא יעלו על דמי הניהול שנגבו טרם יציאתו של כל אחד מהם לפנסיה; לאסור על הנתבעות להעלות את דמי הניהול לעמיתים בסמוך לפני יציאתם לפנסיה.	כל מי שהוא עמית בקרן פנסיה חדשה מקיפה, המנוהלת על ידי אחת מהנתבעות, וזכאי לקבל פנסיית זקנה ו/או יהיה זכאי לקבל בעתיד פנסיית זקנה.	בחודש ספטמבר 2015 הגישו התובעות תשובה לתגובת הנתבעות לבקשת האישור ("תשובת התובעות") במסגרתה הועלתה, בין היתר, טענה חדשה, לפיה הנתבעות לא שלחו לעמיתיהן הודעה מוקדמת על העלאת דמי ניהול כנדרש בהתאם להוראות הדין. לבקשת בית המשפט, הוגשה בחודש ספטמבר 2017 עמדת הממונה אשר קובעת, בין היתר, כי בהתאם להוראות הדין וחוזר מחודש יולי 2014, ניתן היה לגבות בתקופת קבלת הקיצבה דמי ניהול בשיעור הנמוך מ- 0.5% וכי לנתבעות לא הייתה חובת מתן הודעה רגולטורית על העלאה בדמי הניהול עם הגיע העמיתים לגיל פרישה. ההליך מצוי בשלב בירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	להערכת התובעות, דמי הניהול שנגבו על ידי הנתבעות שלא כדין מפנסיונרים קיימים נאמדים על סך של 48 מיליוני ש"ח, דמי ניהול שיגבו בעתיד על ידי הנתבעות שלא כדין מפנסיונרים קיימים נאמדים בסך של 152 מיליוני ש"ח, ודמי ניהול שיגבו בעתיד על ידי הנתבעות שלא כדין מפנסיונרים עתידיים בגין צבירה שנעשתה עד היום נאמדים בסך של 2,800 מיליוני ש"ח. הסכומים האמורים נטענים ביחס לכלל הנתבעות.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
2.	11/2014 מחוזי - מרכז	החברה, תמורה סוכנות לביטוח (1987) בע"מ (להלן: "**תמורה**") וכנגד חברת ביטוח נוספת וסוכנות ביטוח נוספת	לטענת התובעים, אשר מחזיקים בכרטיסי אשראי של ישראכרט וחברת כרטיסי אשראי לישראל ("**כאל**"), והתקשרו על מנת להפעיל את הפוליסה הבסיסית של כרטיסי האשראי, המוענקת בחינם, במהלך השיחה, נמכר להם מוצר שאינו הרחבה, תוספת או הגדלה של הפוליסות הבסיסית, אלא פוליסה רגילה שנמכרו במחיר מלא, כך שאותו אדם מבוטח פעמיים, מהשקל הראשון בכל הנוגע לכיסויים החופפים בשתי הפוליסות.	לחייב את הנתבעות להשיב לחברי הקבוצה את הפרמיות העודפות ששולמו על ידי חברי הקבוצה במהלך שבע השנים שקדמו להגשת התובענה; ליתן צו המורה לנתבעות להביא בחשבון במסגרת מכירת הפוליסות את השווי הכלכלי של הפוליסות הבסיסיות ולגבות פרמיות אשר יביאו בחשבון שווי זה; ליתן גילוי מלא ונאות למתקשרים למוקדים הטלפונים; לאפשר למחזיקי כרטיסי האשראי של ישראכרט וכאל להפעיל את הפוליסות הבסיסית לא רק באמצעות מוקד טלפוני; לחילופין, להורות על כל סעד אחר לטובת הקבוצה, לרבות מתן הוראות בדבר פיקוח על ביצוע פסק הדין.	מחזיקי כרטיסי אשראי של ישראכרט וכאל אשר היו זכאים לקבלת ביטוח נסיעות לחו"ל ללא צורך בתשלום נוסף, ואשר רכשו בשבע השנים האחרונות ביטוחי נסיעות לחו"ל מהנתבעים דרך המוקדים הטלפונים שהפעילו הנתבעות.	בחודש באפריל 2019 הגישו הצדדים בקשה לאישור הסדר פשרה. בהתאם להסדר הפשרה, כלל ביטוח תעמיד לרשות חברי הקבוצה, כהגדרתם בהסכם הפשרה, מאגר ימי ביטוח נסיעות לחו"ל ללא תשלום, אשר יהיו ניתנים לניצול בהתאם להוראות הסכם הפשרה. בחודש נובמבר 2019 הגיש היועץ המשפטי לממשלה התנגדות להסדר הפשרה שהוגש ביחס לחברת הביטוח הנוספת ובחודש דצמבר הודיע כי טעמי ההתנגדות יפים גם להסדר הפשרה עם כלל ביטוח. בחודש אפריל 2020, ניתנה על ידי בית המשפט החלטה בבקשה לאישור הסכם הפשרה, לפיה, בעת הזו, בשים לב לסגירת שמי חלק ניכר ממדינות העולם ובכללן ישראל, עקב התפרצות וירוס הקורונה בעולם, לא ניתן לומר, כי פיצוי במתן ימי ביטוח נסיעה לחו"ל זו הדרך ההוגנת להכרעה במחלוקת, בשלב זה, מבחינת חברי הקבוצה וזאת, מבלי לשלול את ההסדר לכשעצמו כראוי, הוגן וסביר. על כן הצדדים התבקשו להידבר ביניהם ולהודיע לבית המשפט את עמדתם אשר להמשך.	הנזק הנטען לכלל חברי הקבוצה מהחברה מסתכם להערכת התובע בסכום של כ-70 מיליוני ש"ח.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
.3	7/2015 מחוזי – ת"א	החברה	לטענת התובע, החברה מחשבת את הזכויות לתשלום גמלה ו/או היוון גמלה המגיעים למבוטחים, המקפיאים את תשלום דמי הביטוח (במלואם או באופן חלקי) באופן זמני לתקופה מסויימת ו/או לא משלמים את דמי הביטוח במשך מספר חודשים, בניגוד להוראות הדין, בניגוד להוראות הפוליסה ולנוסחה המחייבת לחישוב הגמלה הכלולה בפוליסה (להלן: "**הנוסחה המחייבת**"), כן נטען שהחברה מסרבת למסור למבוטחים מידעים.	לחייב את החברה לחשב את הגמלה החודשית ו/או היוון הגמלה בהתאם להוראות הנוסחה המחייבת ולחייב את החברה לשלם לחברי הקבוצה שכבר ניזוקו את הפרשי הגמלה או את הפרשי היוון הגמלה שמגיעים להם בתוספת הפרשי הצמדה וריבית כחוק. לחילופין, עותר התובע ליתן פסק דין הצהרתי, לפיו החברה מפרה את הוראות הפוליסות.	לעניין הסעדים הלא כספיים - כל מבוטחי החברה, בעלי פוליסות דומות לפוליסות של התובע ("**המבוטחים**"), אשר בתקופה או תקופות מסוימות לא שילמו, באופן זמני, את דמי הביטוח על פי הפוליסה. לעניין הסעדים הכספיים: כל המבוטחים שהחלו לקבל מהחברה גמלה חודשית הנמוכה מהגמלה החודשית שהייתה משולמת בהתאם לנוסחה המחייבת וכן מבוטחים אשר בחרו בהיוון גמלה ואשר חישוב היוון הגמלה שלהם נמוך מהיוון הגמלה שהיה משולם בהתאם לנוסחה המחייבת.	בחודש יוני 2016 אושרה בקשתם המוסכמת של הצדדים להעברת הדיון למותב שדן בתביעה נוספת של התובע, המתוארת בסעיף (א)(א1)(7) לעיל בנושא חישוב הזכויות בפוליסות ביטוח חיים, כאשר המבוטח אינו משלם את מלוא דמי הביטוח. ("**ההליך הקודם**"). מאחר ולהכרעה בהליך הקודם השלכות לשאלות העולות במסגרת הליך זה, החליט בית המשפט על עיכוב הדיון בהליך זה עד תום שמיעת הראיות בהליך הקודם.	הנזק הנטען הכולל לכלל חברי הקבוצה מסתכם להערכת התובע בסכום שאינו פחות מ-25 מיליוני ש"ח.
.4	9/2015 מחוזי – ת"א	כלל פנסיה וגמל וכן כנגד ארבע חברות נוספות שהינן מנהלות של קרנות פנסיה	לטענת התובעים, עמיתים בקרנות הפנסיה שבניהול הנתבעות, מנגנון תגמול סוכנים ומתווכים בעמלות, בשיעור מתוך דמי הניהול הנגבים מהעמיתים, כפי שהיה נהוג אצל הנתבעות, מהווה הפרה של חובת הנאמנות כלפי העמיתים בקופות הגמל שבניהול הנתבעות, ומביא לגביית דמי ניהול גבוהים מהראוי על ידי הנתבעות.	לחייב את הנתבעות לשנות את מנגנון תגמול הסוכנים ולהשיב לעמיתים את דמי הניהול שנגבו ביתר.	עמיתי קופות גמל שבניהול הנתבעות, שנגבו מהם דמי ניהול תוך מתן עמלה לסוכנים הנגזרת מגובה דמי הניהול.	ההליך מצוי בשלב בירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	התובעים מעריכים את הנזק לכלל חברי הקבוצה בסכום של כ-2 מיליארדי ש"ח, המשקף נזק בשיעור של כ-300 מיליוני ש"ח לשנה מאז שנת 2008.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
5.	10/2015 מחוזי-מרכז	החברה	התובע מעלה טענות כנגד הגדרת "הנכות" בפוליסות נכות מתאונה אשר לטענתו יוצרת אי בהירות, וכן כנגד תנאי הפוליסה הדורשים קבלת הוכחה סבירה תוך שנה מתאריך התאונה ובהקשר זה נטען כי למרות שהחברה קיבלה "הוכחה סבירה" בדבר נכותם הצמיתה של מבוטחים כתוצאה מתאונות שאירעו החל מחודש יוני 2009, היא שילמה להם תגמולי ביטוח מופחתים או שדחתה את תביעתם לתגמולי ביטוח בגין הנכות. עוד כוללת התובענה טענות בעניין שקלול שיעורי נכויות בתשלום תגמולי הביטוח במקרה ולמבוטח יש יותר מאשר נכות אחת וכן טענות בעניין שיערוך תגמולי הביטוח ביחס להפרשי הצמדה וריבית.	לחייב את החברה לשלם לחברי הקבוצה תגמולי ביטוח בגין נכות צמיתה כתוצאה מתאונה, לפי תנאי הפוליסה, וכן להורות לה לחדול מהתנהלותה המפרה	כל מי שבוטח על-ידי החברה בפוליסות נכות מתאונה אשר למרות שהחברה קיבלה "הוכחה סבירה" בדבר נכותו הצמיתה כתוצאה מתאונה שארעה החל מיוני 2009, היא שילמה לו תגמולי ביטוח מופחתים בגין נכותו או דחתה את תביעתו לתגמולי ביטוח בגין נכותו מחמת הסיבות המנויות בתובענה כולן או מקצתן.	בחודש יולי 2016, בעקבות הודעת התובע הייצוגי שהסכים לסילוק התביעה על הסף וחזר בו, סילק בית המשפט את התביעה על הסף. בחודש ספטמבר 2016, הוגש לבית המשפט העליון ערעור מטעם התובע הייצוגי כנגד פסק הדין אשר סילק את התובענה על הסף. בחודש נובמבר 2017 ביטל בית המשפט העליון את פסק הדין ככל שהדבר נוגע לסילוק התביעה על הסף והורה לתובע להגיש לבית המשפט המחוזי הודעת הבהרה בשאלה מהן העילות שבעטיין מתבקש ניהול התובענה, ואיזו מטענותיו של התובע מקיימת את דרישת העילה האישית והתובע הגיש הודעת הבהרה כאמור ובחודש אפריל 2018 הורה בית המשפט המחוזי לתובע להגיש בקשה מתוקנת לאישור התביעה כייצוגית בעילות המסוימות שנקבעו על ידו. לאחר שבקשת ערעור שהגיש התובע לבית המשפט העליון על ההחלטה האמורה, נדחתה, הגיש התובע לבית המשפט בקשת אישור מתוקנת המתייחסת לעילות המסוימות שנקבעו על ידי בית המשפט כאמור. ההליך מצוי בשלב בירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	המבקש מעריך את נזקה של הקבוצה על סך של 90 מיליוני ש"ח.

ביאור 38- התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
6	12/2015 מחוזי – ת"א	החברה וחברת ביטוח נוספת	לטענת התובעים הנתבעות גובות, ממבוטחים בפוליסות ביטוח חיים שהונפקו החל מ – 1 באוגוסט 1982 ושבמסגרתן נגבה רכיב תת שנתיות, כאשר הפרמיה משולמת לשיעורים במהלך השנה (להלן: "**תת שנתיות**"), שיעור ריבית אפקטיבית, הגבוה משיעור הריבית המירבי, שהתיר ההממונה על הביטוח לחברות הביטוח לגבות בגין רכיב תת שנתיות. לטענת התובעים גביה כאמור הינה בניגוד לדין, לנוהל ולמקובל בתחום הפיננסים ותוך התעלמות ממועדי תשלום הפרמיות החודשיות ומכך שהפרמיה השנתית הולכת ופוחתת במשך השנה.	להורות לנתבעות לשנות את שיטת חישוב רכיב התת שנתיות, כך שיחושב בשים לב למועדי תשלום הפרמיות בפועל ובשים לב להפחתת הפרמיה השנתית מדי תשלום ותשלום. להשיב לחברי הקבוצה את סכומי רכיב התת שנתיות, שנגבו מהם ביתר החל מהמועד בו חויבו המבוטחים ברכיב התת שנתיות ועד למועד מתן פסק דין בתובענה, ולחילופין בשבע השנים שקדמו לתביעת התובע ועד למתן פסק דין בתובענה. לחילופין, עותר התובע ליתן פסק דין הצהרתי, לפיו שיטת חישוב רכיב התת שנתיות הנהוגה על ידי כלל ביטוח אינה חוקית או פסק דין הצהרתי אחר הנראה לבית המשפט נכון וצודק בנסיבות העניין.	מבוטחים בפוליסות ביטוח חיים שהונפקו החל מ – 1 באוגוסט 1982 ושבמסגרתן נגבה רכיב תת שנתיות, כאשר הפרמיה משולמת לשיעורים במהלך השנה.	בחודש מאי 2020 ניתן פסק דין במסגרתו דחה בית המשפט המחוזי את הבקשה לאישור התובענה כייצוגית. בחודש ספטמבר 2020 הגישו התובעים ערעור על פסק הדין.	הנזק הנטען הכולל לכלל חברי הקבוצה מסתכם להערכת התובעים בסכום שאינו פחות מ- 50 מיליוני ש"ח.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
.7	2/2016 מחוזי -מרכז בלוד	כלל פנסיה וגמל וארבע חברות מנהלות נוספות של קרנות פנסיה	לטענת התובעת, עמותה הטוענת כי מטרתה לפעול עבור אוכלוסיות חלשות ואנשים בעלי צרכים מיוחדים, הנתבעות גובות ממקבלי קיצבאות נכות ושאירים דמי ניהול בשיעור המירבי המותר על פי דין, תוך ניצול העובדה שאינם רשאים לנייד את כספיהם לקרן אחרת.	לחייב את הנתבעות להשיב לכל אחד ממקבלי קיצבאות הנכות ו/או השאירים את כל דמי הניהול שנגבו ו/או שייגבו מהם שלא כדין, בצירוף ריבית והצמדה, או לחילופין – להשיב לקרן הפנסיה את דמי הניהול שנגבו ו/או שייגבו שלא כדין ממקבלי קיצבאות הנכות ו/או השאירים ולבצע חלוקה צודקת והוגנת של הכספים.	כל מי שמקבל ו/או בעל זכות לקבל קצבת נכות וכן כל מי שמקבל ו/או בעל זכות לקבל קצבת שאירים וכן כל מי שהוא עמית בקרן פנסיה המנוהלת על ידי הנתבעות והיא ניזוק כתוצאה מגביית דמי הניהול בקשר עם קיצבאות הנכות והשאירים.	ההליך מצוי בשלב בירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	סכום התביעה הייצוגית לא כומת במסגרת כתב התביעה, אולם, בהתאם לחוות דעת אקטוארית שצורפה לבקשה, הועמד הנזק שנגרם לחברי הקבוצה, על בסיס אומדן ראשוני, על סך של כ-1 מיליארד ש"ח, כנגד כלל הנתבעות.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
8.	8/2016 בית הדין האזורי - ת"א (1) 10/2016 בית הדין האזורי לעבודה בירושלים (2) 11/2016 בית הדין האזורי בירושלים (3) 12/2016 בית הדין האזורי – ת"א (4) 7/2019 בית הדין האזורי – ת"א (5)	כלל פנסיה וגמל כלל ביטוח "עתודות" –קרן פנסיה לשכירים ועצמאים בע"מ (חברה בת של כלל ביטוח (מוחזקת ב – 50%)) (להלן: "**עתודות**")	עניין של חמשת התובענות בטענה כי הנתבעות גובות מעמיתים בקרנות הפנסיה, בקופות הגמל תמר, בקרן ההשתלמות שבניהולן ובביטוחי מנהלים, נוסף על דמי הניהול, "הוצאות ניהול השקעות" (להלן: "**הוצאות ישירות**"), וזאת בהעדר הוראה חוזית המאפשרת להן לגבות הוצאות אלה ובניגוד לתקנון הקרן.	התובעים בחמשת התובענות מבקשים לחייב את הנתבעות להשיב את סכומי ההוצאות הישירות שנגבו מהם ביתר. בנוסף, חלק מהתובעים מבקשים לחייב את הנתבעות בתוספת הפרשי התשואה שהיו מניבים הסכומים שנגבו ביתר אילו הושקעו בקרן הפנסיה וחלקם מבקשים לחייב את הנתבעת בהפרשי ריבית שקלית כחוק מיום גביית היתר ועד התשלום בפועל.	העמיתים בקרנות הפנסיה, בקרן ההשתלמות, בקופת הגמל "כלל תמר" שבניהולן של הנתבעות והמבוטחים בביטוחי מנהלים אשר נגבו מהם הוצאות ניהול השקעות בשבע השנים שקדמו להגשתה של התובענה הרלבנטית.	בחודש מאי 2018 הוגשה עמדת רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון במסגרת ההליכים המתנהלים בבית הדין האזורי לעבודה בירושלים, אשר עיקרה כי ניתן החברות המנהלות רשאיות לגבות הוצאות גם אם הדבר אינו מצויין במפורש בתקנון. בחודש יוני 2018 הוגשו תשובות הרשות לשאלות שהופנו אליה במסגרת ההליכים 8(1) ו- 8(4). ההליכים מצויים בשלב בירור הבקשות לאישור התובענות כייצוגיות. יצויין כי בחודש מאי 2019 ניתנה החלטה בבית המשפט המחוזי מרכז המאשרת בקשה לאישור תובענה ייצוגית בעניין גביית הוצאות ישירות בפוליסות ביטוח חיים פרט ("**החלטת האישור**"). בהחלטת האישור נקבע שהעדר הוראה ברורה בפוליסה בדבר גביית ההוצאות הישירות הינה הסדר שלילי, ומשכך הנתבעות לא היו רשאיות לגבות הוצאות אלו. בחודש ספטמבר 2019 הוגשה לבית המשפט העליון בקשת רשות ערעור על החלטת האישור (להלן: "**בקשת רשות הערעור**") ובחודש אוגוסט 2020 מסר היועץ המשפטי לממשלה את עמדתו לפיה יש לאשר את בקשת רשות הערעור ואת הערעור לגופו, באופן שהחלטת האישור תבוטל, מנימוקים שפורטו בעמדת היועץ המשפט (להלן: "**עמדת היועמ"ש**"). הגופים המוסדיים בקבוצה אינם צד להליך האמור. בחודש אוקטובר 2020 צורפו המבקשים בהליכים 8(1) ו- 8(4) לבקשת רשות הערעור. בחודש פברואר 2020 הורה בית הדין כי בירורה של בקשת האישור בתובענה מספר 5 כנגד קרן הפנסיה עתודות יעוכב עד לאחר הכרעתו של בית המשפט העליון בבקשת רשות הערעור. כן נקבע כי חרף עיכוב ההליך, עתודות תגיש את תשובתה לבקשת האישור, וזו הוגשה בחודש ביולי 2020. בחודש ספטמבר 2020 ניתנה החלטת בית הדין לפיה עמדת היועמ"ש תצורף להליך 1 ו-4 ובחודש אוקטובר 2020 צורפה לבקשות האישור בתובענות 2 ו-3. כמו כן הורה בית הדין כי בקשות אלו יעוכבו עד לאחר הכרעתו של בית המשפט העליון בבקשת רשות הערעור. בחודש אוקטובר 2020 ביקשו הצדדים בהליכים 2 ו-3 לעכב את הגשת הסיכומים עד לאחר הכרעתו של בית המשפט העליון בבקשת רשות הערעור .	בתובענה 1 המתייחסת לקרנות הפנסיה, סכום התביעה הייצוגית הועמד על סך של כ- 341 מיליוני ש"ח בגין השנים 2009-2015 בתוספת הוצאות ניהול ההשקעות שגבתה הנתבעת מחברי הקבוצה בשנת 2016 ובתוספת התשואה שהיו משיגים הכספים שנוכו כהוצאות ניהול ההשקעות. בתובענה 2, המתייחסת לקרן ההשתלמות, סכום התביעה הייצוגית הועמד, על בסיס הערכה, על סך של כ- 53 מיליוני ש"ח. בתובענה 3, המתייחסת לקופת הגמל תמר, סכום התביעה הייצוגית הועמד, על בסיס הערכה, על סך של כ- 181 מיליוני ש"ח. בתובענה 4, המתייחסת לביטוחי מנהלים, סכום התביעה הייצוגית הועמד, על בסיס הערכה, על סך של כ-404 מיליוני ש"ח בתוספת הוצאות ניהול ההשקעות שחייבה הנתבעת את חברי הקבוצה בשנת 2016 וכן ריבית והצמדה. בתובענה 5, המתייחסת לקרן הפנסיה המנוהלת ע"י עתודות, סכום התביעה הייצוגית הועמד, על בסיס הערכה, על סך של כ-41 מיליוני ש"ח.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
.9	9/2016 מחוזי – ת"א	כלל ביטוח ושלוש חברות ביטוח אחרות	לטענת התובעים, הנתבעות גבו וגובות, לכאורה, מן המבוטחים בפוליסות ביטוחי בריאות, פרמיות בגין כיסויים מיותרים שהמבוטחים אינם זקוקים להם וכי המשיבות מכרו למבוטחים, כביכול, במודע ובמכוון, פוליסות ביטוח בריאות הכוללות כיסויים אשר למבוטחים אין כל צורך בהם שכן הם מחזיקים בביטוח בריאות משלים מטעם קופת החולים אליה הם משתייכים, ואף התנו שירות בשירות, בהעדר אפשרות לרכוש פוליסה מצומצמת שתכלול רק כיסויים שאינם כלולים בביטוחי הבריאות המשלימים של קופות החולים, ובכך נוצר "כפל ביטוח".	החזר של סכומי הפרמיות העודפים שנגבו שלא כדין לכאורה, צו עשה המורה לנתבעות לשנות את דרך פעולתן כפי המתואר בתובענה וכן כל סעד נוסף אחר ככל שימצא בית המשפט לנכון בנסיבות העניין.	כל מי שמבוטח או שהיה מבוטח על ידי הנתבעות או מי מהן בפוליסות ביטוח בריאות אשר כוללת כיסויים חופפים, באופן מלא או חלקי, לכיסויים הכלולים בביטוחי הבריאות המשלימים של קופות החולים.	בחודש אוקטובר 2020 ניתן פסק דין במסגרתו דחה בית המשפט המחוזי את הבקשה לאישור התובענה כייצוגית, בחודש נובמבר הגישו התובעים ערעור לבית המשפט העליון על פסק הדין האמור והנתבעות הגישו ערעור על אי חיוב התובעים בהוצאות.	סכום התביעה הייצוגית נגד הנתבעות הועמד על סך נומינלי כולל של 4.45 מיליארדי ש"ח, כאשר החלק של כלל ביטוח מתוך סך זה, כפי שחושב על ידי התובעים, הינו 995 מיליוני ש"ח.
.10	4/2017 בית הדין הארצי לעבודה	תמורה סוכנות לביטוח (1987) בע"מ (להלן: "**תמורה**"), חברה נכדה של החברה, שהינה סוכנות ביטוח המנהלת הסדרים פנסיוניים, וכן כנגד שלוש סוכנויות ביטוח נוספות.	לטענת התובעים, הנתבעות סיפקו שירותים לעניין הסדרת ההפרשות הסוציאליות/פנסיוניות הן למעסיקים והן לעובדיהם, אולם גבו את התמורה מהעובדים בלבד בלא ידיעתם או הסכמתם, ובניגוד לחובות החלות עליהן מכוח הדין.	לחייב את הנתבעות לפצות את חברי הקבוצה על הנזקים שנגרמו להם (כל אחת את חברי הקבוצה הרלוונטיים לה), או לחילופין ליתן כל סעד אחר לטובת הקבוצה.	כל מי שנמנה על מצבת לקוחות הנתבעות בזמן שהנתבעות סיפקו למעסיקו שירותי ניהול הסדר פנסיוני, במשך תקופה שתחילתה שבע שנים קודם למועד הגשת הבקשה החדשה ועד למועד בו החל המעסיק לשאת מאמצעיו בעלויות תפעול ההסדר הפנסיוני של העובד.	בחודש אוגוסט 2020 ניתן פסק דינו של בית הדין האזורי לעבודה במסגרתו נדחתה הבקשה לאישור התובענה כיצוגית. בחודש אוקטובר 2020 הגישו המבקשים בבקשת האישור ערעור על פסק הדין האמור.	סכום התביעה בגין הנזק שנגרם לכל חברי הקבוצה, הינו בסך כולל של כ-357 מיליוני ש"ח כנגד כלל הנתבעות, ומתוך סכום זה כ-88 מיליוני ש"ח יוחסו לתמורה.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך הגשה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
11.	9/2017 מחוזי - ירושלים	החברה וחברות ביטוח נוספות	לטענת התובעים, הנתבעות אינן מיישמות כנדרש את סעיף 5(ב) לחוק פסיקת ריבית והצמדה התשכ"א - 1961 (להלן: "**חוק פסיקת ריבית והצמדה**") ואינן משלמות, כעניין של מדיניות, ריבית והצמדה הנדרשים על פי אותו חוק ביחס לכל חוב שנפסק נגדן על ידי רשות שיפוטית ואשר לא שולם על ידן במועד שנקבע לתשלומו.	סעד הצהרה ביחס להפרת הוראות הדין, פיצוי חברי הקבוצה בגין הנזקים, הנטענים, שנגרמו להם וחיוב הנתבעות לתקן את מדיניותן מכאן ואילך.	כל מי ששולמו לו על ידי הנתבעות סכומי כסף שנפסקו לזכותו על ידי רשות שיפוטית מבלי שהתווספו לתשלום הסכום הפסוק הפרשי הצמדה וריבית ו/או ריבית ו/או ריבית צמודה.	ההליך מצוי בשלב בירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית. בחודש מרס 2021 הגישו הצדדים לאישור בית המשפט בקשה לאישור הסדר פשרה במסגרתו הוסכם בין היתר, כי הנתבעות, תתקנה את נוסח שטרי הסילוק בהם הן עושות שימוש, ככל שיש בכך צורך, כך שהמועד לתשלום תגמולי הביטוח יעמוד על 30 יום ממועד התקיימות התנאים לתשלום וכן הנתבעות יכבדו קבלת שטרי סילוק בהתאם למנגנון להמצאת שטר סילוק שנקבע בהסכם הפשרה. תוקפו של הסכם הפשרה מותנה באישור בית המשפט אשר אין ודאות כי יתקבל.	סכום הנזק האישי הנטען של התובעת כנגד החברה הינו בסך של 56.47 ש"ח. התובעים, בהעדר נתונים מדויקים בנוגע לנזק המצרפי של הקבוצה, מעריכים את הנזק בעשרות מיליוני שקלים לפחות אם לא יותר מכך.
12.	12/2017 מחוזי - ירושלים	החברה, שתי חברות ביטוח נוספות, נוספות שירותי בריאות כללית ומכבי שירותי בריאות.	לטענת התובעים הנתבעות מסרבות, כביכול, לבטח בביטוח סיעודי אנשים המצויים על הספקטרום האוטיסטי, או שקובעות תנאים בלתי אפשריים ובלתי סבירים עבורם ללא כל מתן הסבר או הצדקה להתנהלותן.	מתן צו הצהרתי כי הנתבעות הפרו בהתנהלותן את סימן ח' לחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח-1998, מתקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (הודעת מבטח בדבר מתן יחס שונה לאדם או בדבר סירוב לבטחו), (תשע"ו-2016)("**חוק השוויון**") וחיקוקים נוספים, מתן צו עשה לנתבעות להפסיק להפלות את חברי הקבוצה ולקבוע נהלי עבודה ברורים באשר לטיפול יחידני ושוויוני ללא משוא פנים בבעלי מוגבלויות, מתן צו עשה שיורה לנתבעות לבטח באופן רטרואקטיבי את חברי הקבוצה, אשר ימצאו כשירים לקבלת ביטוח סיעודי לאחר הליך חיתום שוויוני בהתאם לנהלים כאמור לעיל.	אנשים עם מוגבלות מסוג אוטיזם אשר ביקשו להיות מבוטחים בביטוח סיעודי אצל מי מהנתבעות וקבלו מהנתבעות יחס שונה ומפלה שלא כדין בשל היותם אנשים עם מוגבלות מבלי שההחלטה התבססה על נתונים סטטיסטיים, אקטואריים ורפואיים אמינים ורלבנטיים לסיכון הביטוחי המסוים ו/או לא ניתן להם כל נימוק על כך כמתחייב מחוק השוויון והוראות דין נוספות בנושא וזאת בשבע השנים שקדמו להגשת בקשת האישור.	בחודש ינואר 2020 הודיע היועץ המשפטי לממשלה כי הוא אינו מבקש להתייצב בהליך, וכי אין בהודעה זו בכדי לשנות מהעמדה שהוגשה על ידו בתיק דומה אחר במסגרתה הובעה העמדה כי הסתמכותה של חברת הביטוח על נהלי החיתום של מבטחי המשנה תואמת את הוראותיו של חוק השוויון. בחודש מרס 2020 נדחתה הבקשה לסילוק על הסף של קופות החולים, שהוגשה על ידן. הצדדים הגישו ערעור על ההחלטה כאמור, בין היתר, בקשר עם ההחלטה בבקשה לסילוק על הסף. ערעור הקופות על דחיית בקשתן לסילוקן על הסף, נדחתה בחודש נובמבר 2020. ההליך מצוי בשלב בירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	התובעים אינם מכמתים את הנזק לכלל חברי הקבוצה, ואת הנזק האישי לתובעים הם מעריכים בעשרות אלפי שקלים לכל תובע.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
.17	3/2019 מחוזי- י-ם	כלל ביטוח	לטענת התובעים, הנתבעת מנפיקה פוליסות תאונות אישיות למבוטחים תוך כדי שאלה רוכשים פוליסת ביטוח נסיעות לחו"ל וזאת בלא מתן הסכמתם ותוך הטעייתם.	צו להשבת הכספים אשר נגבו ע"י הנתבעת לכל אחד מחברי הקבוצה בגין תשלום פוליסת ביטוח תאונות אישיות במהלך שבע השנים האחרונות	כל מבוטח אשר בעת רכישת פוליסת ביטוח נסיעות לחו"ל, צורף באותו מועד, ללא מתן הסכמתו גם לביטוח תאונות אישיות, וחויב שלא כדין, בתשלומי פרמיות חודשיות עד 7 שנים שקדמו למועד הגשת התביעה.	בחודש דצמבר 2020 הגישו הצדדים לבית המשפט בקשה לאישור הסדר פשרה. בהתאם להסדר הפשרה, מבוטחים מסוימים שלהם טענות ביחס להליך מכירת הביטוח יפנו לחברה ותיערך בדיקה בקשר עם הליך המכירה שלהם וככל שיימצא כי נפל בו פגם, בהתאם לקריטריונים הקבועים בהסכם הפשרה, יהיו זכאים לפיצוי בשיעור הקבוע בהסכם הפשרה. כמו כן, הוסכם על תשלום גמול לתובעים ולב"כ בסכומים שאינם מהותיים. ההסכם כפוף לאישור בית המשפט אשר אין ודאות כי יתקבל. ההליך מצוי בשלב בירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	התובעים אומדים את גובה הנזק שנגרם לחברי הקבוצה בכ- 17 מיליוני ש"ח. סכום הנזק האישי הנתבע הינו - 1,044 ש"ח.
.18	6/2019 בית הדין האזורי לעבודה בת"א	כלל ביטוח	לטענת התובעת, הנתבעת מפחיתה באופן שיטתי את תגמולי ביטוח אובדן כושר עבודה שהיא משלמת למבוטחיה מכוח פוליסות ביטוח אובדן כושר עבודה מסוג משתתפות ברווחים, על ידי ניכוי דמי ניהול וריבית תעריפית שלא כדין.	השבה בעין של הכספים שנשללו שלא כדין, לטענת התובעת, מחברי הקבוצה, וזיכוי החיסכון בפוליסות ביחס לכספי השחרור מפרמיה. כן עותרת התובעת להצהיר על בטלות הוראות בפוליסות ביחס לניכוי ריבית ודמי ניהול מהתשואה לה זכאים המבוטחים.	כל המבוטחים, או מי שהיו מבוטחים, בפוליסות אובדן כושר עבודה משתתפות ברווחים הכוללות מנגנון להצמדת תשלומי הפיצוי החודשי ו/או השחרור מפרמיה לתשואת תיק ההשקעות החל מהתשלום ה – 25, אשר כלל ביטוח שילמה להם פיצוי חודשי ו/או שחרור לתקופה העולה על 24 חודשים וניכתה מהתשואה, החל מהתשלום ה – 25, ריבית ו/או דמי ניהול.	ההליך מצוי בשלב בירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	הנזק הנטען הכולל לכלל חברי הקבוצה מוערך על ידי התובעת בסך של 2,402,836,000 ש"ח.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
.19	10/2019 מחוזי-ת"א	כלל ביטוח	לטענת התובע, כלל ביטוח גובה, שלא כדין, הפרשי הצמדה וריבית בגין דמי ביטוח בפוליסות רכב רכוש, המשולמים במועדים הקבועים במפרט הפוליסה. לחילופין, נטען כי במידה וייקבע בית המשפט כי כלל ביטוח זכאית לגבות הפרשי הצמדה וריבית כאמור, אזי חישוב הפרשי ההצמדה המבוצע על ידה אינו כדין, וכי הפרשי ההצמדה אמורים להיות מחושבים לפי השינוי בין המדד שפורסם לפי המאוחר מבין 30 ימים מיום תחילת תקופת הביטוח או מיום הגשת החשבון בעד דמי הביטוח, ובין המדד ליום התשלום בפועל (להלן: "החישוב הנטען")	להשיב לחברי הקבוצה את הסכומים בגין החיובים ביתר, בצירוף הפרשי הצמדה וריבית ממועד נטילתם ועד השבתם.	כל מי שרכש מהנתבעת פוליסה לביטוח רכב פרטי, ואשר במסגרת מפרט הפוליסה נקבע כי דמי הביטוח ישולמו על פי סכומים ומועדים שנקבעו, ושילמם במועדים כאמור, ולמרות האמור, כלל ביטוח חייבה אותו בהפרשי הצמדה וריבית, וזאת בשבע השנים שקדמו להגשת הבקשה. לחילופין, ככל שייקבע בית המשפט כי כלל ביטוח הייתה רשאית להוסיף הפרשי הצמדה וריבית ביחס לתשלומי דמי ביטוח, מבקש התובע להגדיר את הקבוצה אותה הוא מבקש לייצג ככל מי שרכש מהנתבעת פוליסה לביטוח רכב פרטי, ואשר במסגרת מפרט הפוליסה נקבע כי דמי הביטוח ישולמו על פי סכומים ומועדים שנקבעו, וחויב בהפרשי הצמדה, אשר לא חושבו בהתאם לחישוב הנטען. .	ההליך מצוי בשלב בירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	מוערך בסך שלא יפחת מ-5,000,000 ש"ח

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
20.	10/2019 מחוזי-מרכז	כלל ביטוח	לטענת התובע, כלל ביטוח גובה בפוליסות ביטוח חיים דמי ביטוח הכוללים תוספת "תת שנתיות" בגין תשלום הפרמיה המבוצע בתשלומים חודשיים מבלי שהדבר סוכם וגולה באופן ברור ומפורש בפוליסה. בכך, לטענת התובע, מפרה כלל ביטוח את הוראות הפוליסה, הוראות חקיקה נוספות, ומטעה באופן שיטתי את המבוטחים. בנוסף, טוען התובע כי דרישת התשלום של תוספת התת שנתיות הינה תנאי מקפח בחוזה אחיד.	מתן סעד הצהרתי המורה לכלל ביטוח לבטל את החיוב בגין תוספת "תת שנתיות" וכן לפצות את חברי הקבוצה, בשיעור הנזקים שנגרמו להם, ובכלל זאת להשיב לחברי הקבוצה את דמי הביטוח בגין "תת שנתיות" ששולמה על ידם עובר למועד הגשת התביעה. בנוסף עותר התובע להורות לכלל ביטוח לתקן את הדוחות השנתיים למבוטחים ולשלוח להם דוחות הכוללים פירוט בדבר תוספת "התת שנתיות" שנגבית מהם ועתידים להיגבות עד מועד סיום הפוליסה ולאפשר להם לבחור בין תשלום מראש של דמי הביטוח בכל שנה ללא תוספת ה"תת שנתיות" לבין תשלום דמי ביטוח חודשיים הכוללים את תוספת ה"תת שנתיות".	כל מבוטח של כלל ביטוח שרכש ממנה פוליסת ביטוח חיים, במסגרתה חויב לשלם דמי ביטוח הכוללים תוספת "תת שנתיות", מבלי שצויין בפוליסה, באופן מפורש, כי הפוליסה כוללת תוספת "תת שנתיות" בגין תשלום הפרמיה בתשלומים חודשיים.	בחודש אוקטובר 2020 הגישו הצדדים לבית המשפט הסדר פשרה ובקשה לאישורו (להלן: "**הסדר הפשרה**"), שעיקרו כי כלל ביטוח תשלח לחברי קבוצה מסויימים שהוגדרו בהסכם הפשרה מכתב המיידע אותם על גביית תוספת "תת שנתיות" ועל אפשרותם לשנות את מתכונת תשלום הפרמיה העתידית למתכונת תשלום שנתית. כן הוסכם, כי במסגרת הסדר הפשרה תשלם כלל ביטוח לתובעים ולבאי כוחם גמול ושכר טרחה. תוקפו של הסדר הפשרה מותנה בקבלת אישור בית המשפט, אשר אין ודאות שיתקבל.	1.8 מיליארד ש"ח

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך הערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
.21	11/2019 בית הדין האזורי לעבודה בת"א	כלל ביטוח	לטענת התובע, כלל ביטוח גבתה דמי ניהול בפוליסות ביטוח חיים משולבות בחיסכון מסוג "משתתף ברווחים" שהופקו לפני 12 בינואר 2004 (להלן: "**הפוליסות הרלוונטיות**") בשיעורים החורגים מן המותר ללא בסיס חוקי ו/או חוזי.	סעד של השבת סכום דמי הניהול שנגבו מחברי הקבוצה שלא כדין וכן צו עשה המורה לכלל ביטול לשנות את דרך פעולתה לעניין גביית דמי הניהול בפוליסות הרלוונטיות מכאן ואילך.	כל מי שהיה או הינו מבוטח של כלל ביטוח בפוליסות הרלוונטיות ואשר כלל ביטוח גבתה ממנו במהלך 7 השנים שקדמו למועד הגשת התובענה ועד ליום אישור התובענה כייצוגית דמי ניהול החורגים מן המותר על פי תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (תנאים בחוזי ביטוח), תשמ"ב - 1981 כנוסחן דאז ו/או על פי הוראת הפוליסה.	ההליך מצוי בבירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	120 מיליוני ש"ח.
.22	2/2020 מחוזי-מרכז	כלל ביטוח	לטענת התובע, כלל ביטוח השתמשה בלוחות תמותה מיושנים ולא עדכניים לחישוב הפרמיות בפוליסות ביטוח חיים באופן שאפשר לה לגבות מהמבוטחים פרמיות הגבוהות מהפרמיות שהיה עליה לגבות, אם היתה עושה שימוש בלוחות תמותה עדכניים, וזאת בניגוד להוראות הממונה ובניגוד לדין.	השבת הפרמיות העודפות שנגבו מחברי הקבוצה בתוספת הפרשי הצמדה וריבית כדין; וכן להורות לכלל ביטוח לעדכן לאלתר את לוחות התמותה בהתאם להנחיות ולהנחות שניתנו על ידי הממונה.	כל המבוטחים או בעלי הפוליסות שבוטחו על ידי כלל ביטוח בפוליסות ביטוח חיים למקרה מוות (ריסק), ושילמו, לטענת התובע, פרמיות ביטוח גבוהות מהפרמיות שהיה על כלל לגבות מהם, עקב השימוש שנעשה בלוחות תמותה מיושנים או לא עדכניים לצורך חישוב הפרמיות, וזאת החל מ – 7 שנים לפני הגשת התובענה ועד אישור התובענה כייצוגית.	ההליך מצוי בבירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	התובע נמנע מלהעריך בשלב זה את הנזק המצטבר לכלל חברי הקבוצה.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך הגשה ועדכון	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
23.	2/2020	כלל ביטוח וחברת ביטוח מחוזי-מרכז נוספת	לטענת התובעים, עקב "חוסר ידיעה" בשל אי המצאת פוליסה לביטוח תאונות אישיות לתלמידים ("**הפוליסה**") למבוטחים ובני משפחותיהם ואי פרסומה של הפוליסה, נמנעים המבוטחים מלממש את זכותם לפיצוי מכוח הפוליסה ונגרמים להם נזקים.	מתן צווים נגד הנתבעות והמפקחת על הביטוח לגילוי מסמכים ונתונים; להורות על הארכת תקופת ההתיישנות; להורות על מינוי ועדה בהשתתפות גורמים בלתי תלויים שתוסמך לדון ולהכריע בכל התביעות האישיות על פי הפוליסה למשך שלוש שנים בגין כל המקרים שקדמו ל- 25 באוקטובר 2016 ("**הועדה**") וכן תוסמך לדון בשאלת מסירת הפוליסה; להורות על פרוצדורה להעברת נטל הראיה; ליתן צו עשה המורה לנתבעות לפצות את התובעים בהתאם להחלטת הועדה; לפסוק פיצוי מיוחד לתובעים ושכ"ט לב"כ המייצגים.	הבקשה מסווגת את התובעים למספר תתי קבוצות, שעיקריהן כדלקמן: כל תלמיד בבית ספר או בגן במדינת ישראל אשר בוטח בפוליסת ביטוח תאונות אישיות על ידי הנתבעות ולא קיבל לביתו פוליסת ביטוח תאונות אישיות החל משנת הלימודים שהתחילה בספטמבר 2006 ו/או כל תלמיד שעילת תביעתו נגד חברת הביטוח התיישנה; בנוסף, בבקשה מסווגות תתי קבוצות נוספות בגין תלמידים, שנולדו אחרי 25 לאוקטובר 1995, ואשר בין גיל 3 לגיל 19 (תקופת לימודיהם בישראל החל מגן חובה ועד סיום לימודיהם בכתה י"ב או י"ג) עברו מקרה תאונה, וכתוצאה ממנה סבלו היזק גופני, ואשר לא קיבלו תגמולי ביטוח על פי הפוליסה, בחלוקה לתתי קבוצות, לפי סוגי הנזק, אשר פורטו במסגרת הבקשה; בנוסף, תת קבוצת ילידי 1974 עד 1995 - שחבריה הם אנשים ו/או הורים ו/או יורשיהם שנולדו ו/או למדו בישראל בין השנים 1974 ל-1995 ואשר נפצעו או נהרגו לאחר שנת 1992 ושלא תבעו כי לא ידעו על הפוליסה והיקפה; ותת קבוצת כל המבוטחים – כל התלמידים והוריהם מאז ספטמבר 1992 ועד 18 בספטמבר 2016 בחלוקה לתתי קבוצות לפי עילות הנזק כפי שפורטו בתביעה.	ההליך מצוי בשלב בירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית. יצויין כי בקשות ותביעות דומות לבקשה ותביעה זו כנגד כלל ביטוח נמחקו מטעמים דיוניים על ידי בית המשפט בחודש ינואר 2020.	התובעים מעריכים את הנזק הנטען כנגד כלל ביטוח בסכום של כ- 1.4 מיליארד ש"ח, בתוספת סכום נזק של כ – 1.5 מיליארד ש"ח המיוחס לשתי הנתבעות בגין פגיעה באוטונומיה.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
24.	3/2020 בית הדין האזורי לעבודה בת"א	כלל ביטוח	לטענת התובע, כלל ביטוח מפרה באופן שיטתי את הוראות הדין בכך שהיא גובה דמי ביטוח שלא כדין בגין ביטוח "ריסק זמני" (תשלום עבור כיסוי ביטוחי במצבים שבהם נפסקות ההפקדות השוטפות לפוליסת חיסכון ששלובים בה רכיבי ביטוח) באמצעות ניכויים מסכום החיסכון הצבור, בסכומים מופרזים, תוך הקטנת סכום החיסכון הצבור, מבלי ליידע את המבוטחים מראש אודות עריכת ביטוח ה"ריסק הזמני", תנאיו ותעריפיו ותוך הפרת החובה לשלוח למבוטחים דפי פרטי ביטוח מעודכנים במועד או בכלל.	(1) השבת כל הכספים שניגבו מהצבירה ו/או בדרך אחרת בגין כל התקופה שלאחר הפסקת עבודה (למעט במקרים בהם המבוטח ביקש בכתב לרכוש את הכיסויים הביטוחים). לחילופין, השבת כל הכספים שנגבו בגין התקופה שלאחר 3 או 5 חודשים מתום סיום העסקתם, בהתאם להסדר התחיקתי הרלבנטי (להלן: "**תקופת הריסק הזמני האוטומטית**"), ובמקרים של ייקור דמי הביטוח, השבת דמי הביטוח העודפים גם בגין תקופת ה"ריסק הזמני" האוטומטית; (2) איסור על עריכת ביטוחי "ריסק זמני" לתקופה העולה תקופת הריסק הזמני האוטומטית, למעט מבוטחים שביקשו זאת בכתב; (3) חיוב כלל ביטוח בהשבת דמי הביטוח העודפים ממבוטחים שנגבו מהם דמי ביטוח בכפל (בגין חודש החזרה לעבודה); (4) הוראות שונות שעניינן התנהלות עתידית (לרבות איסור ייקור פרמיות, מתן הודעות מראש בדבר רכישת ריסק זמני ועוד).	הקבוצה המיוצגת לעניין הסעדים שאינם כספיים הינה כל המבוטחים בקופות גמל או בתוכניות ביטוח במסגרתן מופקדים כספי מעסיקים ו/או עובדים עבור ביטוח אובדן כושר עבודה ו/או ביטוח למקרה מוות או כל סיכון ביטוחי אחר. הקבוצה המיוצגת לעניין הסעדים הכספיים הינה: (א) כל המבוטחים שניגבו בגינם, מכספי הצבירה או מכל מקור אחר, סכומים בגין ביטוח אובדן כושר עבודה או ביטוח למקרה מוות או כל מקרה ביטוח אחר, מבלי שקיבלו מראש הודעה; (ב) לחילופין, מבוטחים שניגבו מהם דמי ביטוח לתקופות העולות על תקופת הריסק הזמני האוטומטי, למעט אם הסכימו מראש; (ג) מבוטחים שנגבו מהם דמי ביטוח הגבוהים מדמי הביטוח שניגבו מהם בעת שהיו מבוטחים פעילים ו/או שניגבו מהם בגין ביטוחים חדשים שלא היו להם עובר לסיום עבודתם; (ד) מבוטחים שניגבו מהם דמי ביטוח בכפל.	ההליך מצוי בשלב בירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	סכום התביעה הייצוגית מוערך בהערכה שמרנית, לטענת התובע, בלא פחות מ – 7 מיליוני ש"ח לשנה. לטענת התובע, אין להחיל התיישנות כלשהי על התביעה. לחילופין, התביעה לסעדים כספיים חלה החל מ – 7 שנים לפני הגשת התובענה, שהוגשה בשנת 2020, ועד אישור התובענה כייצוגית.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך הערכה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
25.	4/2020 בית המשפט המחוזי תל אביב	כלל ביטוח ו- 11 חברות ביטוח נוספות	לטענת התובעים, יש לחייב את המשיבות לפצות את חברי הקבוצה ולהיטיב את מלוא נזקיהם בגין פרמיה עודפת ששולמה ועודה משולמת בגין ביטוחי רכב, עקב צמצום דרמטי בשימוש ברכבים בתקופת מגפת הקורונה (Covid 19) וההפחתה מהותית ברמת הסיכון.	פיצוי חברי הקבוצה, הטבת מלוא נזקיהם, מתן צו עשה המורה על התאמת הגבייה לסיכון לו חשופות המשיבות בפועל בתקופה הקובעת ו/או מתן פסק דין הצהרתי הקובע כי הפחתה מהותית בשימוש ברכב בנסיבות דוגמת מאורעות התקופה הקובעת מחייבת התאמה (הפחתה) של הפרמיה.	כל מי שהיה מבוטח אצל אחת או יותר מהמשיבות בביטוח חובה ו/או ביטוח מקיף ו/או ביטוח צד ג', במהלך התקופה או בחלקה, שתחילתה ביום 8 במרס 2020 וסיומה במועד הסרה מלאה ומוחלטת של הגבלות התנועה שהוטלו על תושבי ישראל עקב וירוס הקורונה.	ההליך מצוי בשלב בירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית. בחודש פברואר 2021, הורה בית המשפט לאחד את הבקשה לאישור תובענה ייצוגית זו, ביחס לביטוחי רכב חובה ורכוש, עם בקשה לאישור תובענה ייצוגית נפרדת, העוסקת בעילות דומות, שבה כלל ביטוח אינה משיבה, או לחילופין לנהל את בקשת האישור על פי אחת מהבקשות שהוגשו. ההליך ממשיך להתברר בעניין ביטוחי רכב.	התובעים מעריכים את הנזק הנטען כנגד כלל ביטוח בגין התקופה מיום 8 במרס 2020 ועד ליום 30 לאפריל 2020 בסכום של 103 מיליוני ש"ח, ולכל המשיבות יחדיו בסכום של כ- 1.2 מיליארדי ש"ח. המבקשים מציינים כי הנזק ממשיך להצטבר כל עוד לא תופסק הגבייה.
26.	4/2020 בית המשפט המחוזי תל אביב	כלל ביטוח ו- 12 חברות ביטוח נוספות	לטענת התובעים, יש לחייב את המשיבות להשיב למבוטחיהן חלק מדמי הביטוח ששולמו להן בגין הפחתה משמעותית בסיכון עקב מגפת הקורונה (Covid 19), בפוליסות רכב חובה, פוליסת רכב רכוש מקיף או צד שלישי ופוליסת ביטוח תכולת דירה מפני גניבה.	חיוב כל אחת מהמשיבות בהשבת דמי הביטוח שנגבו על ידן ביתר כתוצאה מהפחתה בסיכון הטמון בפוליסות הביטוח מושא בקשת האישור והתובענה הייצוגית, וכן השבת כל סכום נוסף שייגבה על ידן לאחר הגשת בקשת האישור ועד לאישורה על ידי בית המשפט ו/או עד לביטול מגבלות התנועה והפעילות, לפי המוקדם, באופן בו תשוב רמת הסיכון לרמתה עובר לשינוי הנסיבות אשר הוביל להפחתת הסיכון כאמור.	כל מי שהתקשר עם כלל ביטוח, בחוזה ביטוח חובה לרכב ו/או חוזה ביטוח מקיף לרכב ו/או חוזה ביטוח צד שלישי לרכב ו/או חוזה ביטוח תכולת דירה, שבמועד הקובע להגשת בקשת האישור והתובענה הייצוגית, קרי ביום 19 במרס 2020, החזיק באחת או יותר מפוליסת הביטוח האמורות ואשר לנוכח ההפחתה בסיכון הקשור בכל אחת מהפוליסות האמורות, לא קיבל מכלל ביטוח החזר בפועל ו/או לא קיבל הודעה על החזר עתידי ו/או זיכוי בגין דמי ביטוח ששולמו על ידו ביתר לנוכח ההפחה בסיכון כמפורט בבקשת האישור.	ההליך מצוי בשלב בירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית. בחודש פברואר 2021, החליט בית המשפט כי ביחס לכלל ביטוח וליתר הנתבעות (למעט אחת), תסולק התביעה והבקשה שלצידה בעניין ביטוחי הרכב וזו תידון במסגרת הבקשה המתוארת בסעיף א (א2)(25) לעיל, ותיוותר לעניין ביטוח הדירה בלבד.	התובעים מעריכים את הנזק הנטען כנגד כלל ביטוח בגין תקופה של חודש, החל מיום 19 במרס 2020 בסכום של כ- 76 מיליוני ש"ח, ולכל המשיבות יחדיו בסכום של כ- 886 מיליוני ש"ח.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
27.	4/2020 בית המשפט המחוזי חיפה	כלל ביטוח ו- 6 חברות ביטוח נוספות	לטענת התובעים, יש לחייב את המשיבות לפצות את חברי הקבוצה ולהיטיב את מלוא נזקיהם בדמות פרמיה עודפת ששולמה ועודה משולמת בגין ביטוח מקיף לבתי עסק (לרבות חנויות, משרדים, בתי מלאכה, מפעלים, קניונים, מלונות, מסעדות, בתי קולנוע, מתקני ספורט וכו'), עקב צמצום דרמטי בפעילות בתי העסק בעקבות החלטות הממשלה לצמצום הפעילות נוכח מגפת הקורונה (Covid 19) וההפחתה המהותית ברמת הסיכון לו חשופות המשיבות בהתאם.	פיצוי חברי הקבוצה, הטבת מלוא נזקיהם, מתן צו עשה המורה על התאמת הגבייה לסיכון לו חשופות המשיבות בפועל בתקופה הקובעת ו/או מתן פסק דין הצהרתי הקובע כי הפחתה מהותית בפעילות בתי העסק, בנסיבות דוגמת מאורעות התקופה הקובעת, מחייבת התאמה (הפחתה) של הפרמיה.	כל מי שהיה מבוטח אצל אחת או יותר מהמשיבות בביטוח עסק הכולל ביטוח אחריות מעבידים ו/או צד ג' בתקופה שבין 15.3.2020 ועד להסרה מלאה ומוחלטת של ההגבלות שהוטלו על תושבי ישראל עקב וירוס הקורונה.	ההליך מצוי בשלב בירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	התובעים מעריכים את הנזק הנטען כנגד כלל ביטוח בגין התקופה מיום 15 במרס 2020 ועד ליום 30 לאפריל 2020 בסכום של 12.14 מיליוני ש"ח, ולכל המשיבות יחדיו בסכום של כ- 81.37 מיליוני ש"ח. המבקשים מציינים כי הנזק ממשיך להצטבר כל עוד לא תופסק הגבייה.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
28.	4/2020 בית המשפט המחוזי מרכז	כלל ביטוח ו- 4 חברות ביטוח נוספות	לטענת התובעים, הנתבעות מספקות, כביכול, ללקוחותיהם שמשות חלופיות שאינן מקוריות ואינן נושאות תו תקן, וזאת בניגוד להתחייבויותיהם כלפי לקוחותיהם בהסכמים עימם.	פיצוי כספי לכל הלקוחות אשר בכלי הרכב שלהם הותקנה שמשה חליפית, שיאפשר להם להחליף את השמשה שהותקנה בכלי הרכב שלהם בשמשה מקורית; פיצוי כספי בסך 500 ש"ח לכל לקוח שכזה בגין הטרחה הכרוכה בביצוע ההחלפה; השבה לכל קבוצת הלקוחות שאחזו ואוחזים בפוליסה הכוללת כיסוי לשבר שמשות – של שווי החיסכון שחסכו המשיבות במסגרת ההתקשרות שלהם עם מתקיני השמשות, שהורשו להתקין שמשות חליפיות שאינן נושאות תו תקן ואינן מקוריות.	כל לקוח של הנתבעות, שאחז או אוחז בכתב כיסוי, בו קיימת התחייבות של כל אחת מהן לספק ללקוח שמשה חליפית נושאת תו תקן או שמשה מקורית וכן כל לקוח של הנתבעות, שאחז או אוחז בכתב כיסוי, בו קיימת התחייבות של כל אחת מהן לספק ללקוח שמשה חליפית נושאת תו תקן, או שמשה מקורית, אשר השמשה שסופקה לו אינה נושאת תו תקן וגם אינה מקורית.	ההליך מצוי בבירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	התובעים לא מכמתים את הנזק הכולל הנתבע עבור כלל חברי הקבוצות אותן הם מבקשים לייצג, אך הם מעריכים כי הוא עולה במידה ניכרת על סך של 2.5 מיליוני ש"ח.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
29.	7/2020 בית המשפט המחוזי מרכז	כלל ביטוח ו-4 חברות ביטוח נוספות	לטענת התובעים, הנתבעות אינן מפחיתות, לכאורה, את פרמיות הביטוח למבוטחים שנקבעו להם החרגות בגין מצב רפואי קיים, על אף שההחרגות מפחיתות, על פי הנטען, את הסיכון הביטוחי ביחס לסיכון בפוליסות ביטוח של מבוטחים שלא נקבעו להם החרגות דומות.	פיצוי/השבה של כל הסכומים שנגבו ביתר מהמבוטחים הנכללים בקבוצה, לפי הטענה, בתוספת הפרשי הצמדה וריבית כדין וכן צו עשה המורה לנתבעות לשנות את דרך פעולתן.	כל מי שבוטח במהלך התקופה שתחילתה 7 שנים קודם ליום הגשת התובענה זו וסיומה ביום אישורה של התובענה כייצוגית, על ידי אחת או יותר מהנתבעות, בפוליסת ביטוח מסוג נכות, סיעוד, חיים, אובדן כושר עבודה, תאונות אישיות, בריאות (לרבות מחלות קשות, ניתוחים בארץ או בחו"ל, השתלות בארץ או בחו"ל, תרופות, טיפולים אמבולטוריים או כל כיסוי רפואי אחר) שקיימת בה החרגה בפוליסה. לעניין זה "**החרגה**" - תניה בפוליסה הקובעת שאירוע/פגיעה/מחלה או כל סיכון שהתממש אשר נבעו ו/או היו קשורים למצב רפואי קיים של המבוטח ביום רכישת הפוליסה אינם מכוסים על פי הפוליסה.	ההליך מצוי בבירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	התובעים מעריכים כי סך הנזק הכולל של חברי הקבוצה ביחס לכלל הנתבעות הינו בסך של 1.9 מיליארד ש"ח, כאשר הם מציינים כי חלקה של כל אחת מהנתבעות הוא בהתאם לפלח השוק של תחום ביטוחי הבריאות והחיים לפי פרסומי הממונה על שוק ההון.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
30.	7/2020 בית המשפט המחוזי מרכז	כלל ביטוח	לטענת התובע כלל ביטוח מיישמת שלא כדין חריג בפוליסה הקובע כי מקום בו למבוטח היה מום רפואי שאובחן ותועד ב- 12 החודשים הראשונים לחיין יישללו ממנו תגמולי הביטוח הסיעודי (להלן: "**סעיף ההחרגה**"). לטענת התובעים, כלל ביטוח דוחה תביעות לתגמולי ביטוח סיעודי גם במקרים בהם המום לא אובחן ולא תועד וכן טוענים כי לא היה מקום לכלול מלכתחילה את סעיף ההחרגה בפוליסה. .	סעד הצהרתי הקובע כי סעיף ההחרגה בטל ולחלופין סעד הצהרתי הקובע כי פרשנות כלל ביטוח להוראת סעיף ההחרגה, לפיה ניתן מכוח הסעיף להחריג את זכאותם לקצבה גם של קטינים שלא אובחנו באבחנה רפואית מתעודת בטרם מלאו להם 12 חודשים, בטלה. בנוסף, סעד הדרוש פיצוי כספי בגין מלוא הנזקים הממוניים והלא ממוניים בתוספת ריבית והצמדה כדין.	כל המבוטחים בביטוחים הסיעודיים של כלל ביטוח אשר מתקיימים בהם התנאים לקבלת גמלת ביטוח סיעודי, ואשר נדחו על יסוד סעיף החרגה בשל מום מולד או מחלה מלידה או מחלה שאובחנה בשנת החיים הראשונה; ובתוכה: קבוצה א' – מי שאירע להם אירוע ביטוח ותביעתם נדחתה על יסוד הנימוק שהתקיימו בשנת חייהם הראשונה תסמינים שיכולים היו להביא לאבחון מתועד ב 12 החודשים הראשונים לחייהם וכן כל מי שהיו זכאים לקבלת הקצבה אך נוכח המדיניות האמורה של כלל ביטוח לא פנו בדרישה לקבלה; קבוצה ב' – מי שאירע להם אירוע ביטוח ותביעתם נדחתה בשל קיומה של אבחנה רפואית מתועדת ב-12 החודשים הראשונים לחייהם וכן כל מי שהיו זכאים לקבלת הקצבה אך נוכח קיומה של אבחנה כאמור לא פנו בדרישה לקבלתה.	ההליך מצוי בבירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	התובעים אינם נוקבים בסכום הנזק הכולל של חברי הקבוצה אך מעריכים אותו בסכום העולה על 2.5 מיליוני ש"ח.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
31.	8/2020 בית המשפט המחוזי ירושלים	כלל ביטוח ועמותת גמלאי קרן הפנסיה "נתיב" – דרום ומרכז (להלן: "**העמותה**").	לטענת התובעים, כלל ביטוח ביטלה באופן חד צדדי ובלתי מוסרי את פוליסת ביטוח חיים קבוצתי, שמכרה לעמותה (להלן: "**הפוליסה**"), מבלי להודיע למבוטחים אודות הרצון לבטל ו/או לא להאריך את הפוליסה, בניגוד לחובתה בדין.	הסעד לו עותר התובע הינו, בין היתר, לחייב את כלל ביטוח להחיות את הפוליסה ולחילופין, לשלם למוטביהם של חברי הקבוצה את מלוא הפרמיות שנגבו מהם בגין הפוליסה במשך השנים בהן היו מבוטחים, בתוספת ריבית והצמדה כחוק. לחייב את כלל ביטוח לשלם לכל מהמבוטחים פיצוי בגין פגיעה באוטונומיה הצרכנית שלהם.	כל מי שבוטח אצל כלל ביטוח בפוליסה, אשר בוטלה ביום 1 למאי 2014. .	ההליך מצוי בבירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית. יצויין, כי בקשר עם הפוליסה, הוגשה כנגד כלל ביטוח וכנגד העמותה בקשה קודמת לאישור תובענה כייצוגית שאושרה (לעניין זה ראה סעיף א(א1)(9) לעיל (להלן: "**התובענה הקודמת**")). בהתאם, להערכתה הראשונית של החברה, הסעדים המבוקשים בתובענה חופפים במידה מסויימת את הסעדים שהתבקשו במסגרת התובענה הקודמת.	הנזק הנטען הכולל לכלל חברי הקבוצה מכלל ביטוח מסתכם להערכת התובע בסכום של כ-33 מיליוני ש"ח מתוכו סכום של 3 מיליוני ש"ח בגין נזק שאינו ממוני.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

2א. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
32.	9/2020 בית המשפט המחוזי חיפה	כלל ביטוח	לטענת התובעת, כלל ביטוח אינה פועלת בהתאם להתחייבויותיה ונוהגת להשיב למבוטחיה סכום הנמוך משמעותית מהסכום אשר התחייבה לו במסגרת יישום של "סעיף בונוס העדר תביעות", בפוליסות בריאות שנמכרו על ידי כלל ביטוח בעבר, אשר מקנה למבוטח זכות להחזר של חלק מדמי הביטוח ששילם במקרה של העדר תביעות במשך תקופה שנקבעה בפוליסה.	הסעד לו התובעת עותרת, בין היתר, לחייב את כלל ביטוח לפצות את כל אחד מחברי הקבוצה הזכאים לבונוס העדר תביעות בגין החלק היחסי של דמי הביטוח, שלא הוחזר להם בצירוף ריבית והצמדה.	כל מבוטחי כלל ביטוח בריאות פרטי וקבוצתי, בכלל פוליסות הבריאות ובכללן ביטוח אחריות מורחבת וביטוח אחריות מלאה ובשינויי שמות הפוליסות לאורך השנים, הכוללות סעיף 'בונוס העדר תביעות', אשר לא תבעו ו/או נמנעו מלתבוע פיצוי במשך 3 שנים או כל תקופה אחרת על-פי הפוליסה, והיו זכאים להשבה של 10% מדמי הביטוח ששולמו או אחוז השבה אחר על פי תנאי הפוליסה וקיבלו סכום הנמוך מהסכום המגיע להם על פי תנאי הפוליסה, במהלך תקופת התובענה.	ההליך מצוי בבירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	הנזק לחברי הקבוצה כולה מוערך על ידי התובעת בסכום כולל של 33,575,080 ש"ח בשבע השנים שקדמו להגשת התובענה.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
33.	9/2020 בית המשפט המחוזי מרכז	כלל ביטוח וחברת ביטוח נוספת	עניינה של התובענה בטענה כי הנתבעות פעלו בניגוד להוראותיהן של פוליסות מחלות קשות ולא נהגו בהתאם לתנאי הפוליסה הקובעת כי לאחר שאירע מקרה ביטוח ראשון ובמידה והמבוטח ימשיך להיות מבוטח בפוליסת הביטוח, סכום הביטוח וסכום הפרמיה החודשית יופחתו בשיעור של 50%..	הסעד לו עותרים התובעים הינו פיצוי חברי הקבוצה בגין נזקי העבר וכן סעד הצהרתי וצו עשה המורה לנתבעות לשנות את דרך פעולתן.	כל הלקוחות /מבוטחים של המשיבות שהיו מבוטחים בביטוח מחלות קשות ו/או ביטוח מחלות קשות ואירועים רפואיים חמורים ו/או ביטוח דומה שהוגדר בשם אחר, שאירע להם אירוע ביטוחי ראשון כאשר לאחריו נגבתה מהם פרמיה גבוהה יותר מהמוסכם בניגוד לתנאי פוליסת הביטוח וזאת במהלך 7 השנים שקדמו למועד הגשת הבקשה.	ההליך מצוי בבירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	התובעים מעריכים כי סך הנזק הכולל של חברי הקבוצה ביחס לכלל ביטוח הינו בסך של 16,800,000 ש"ח.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א2. בקשות תלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
34.	3/2021 בית המשפט המחוזי חיפה	החברה	עניינה של התובענה בטענה כי כלל ביטוח מפרה את הוראות הדין בכך שהיא מציגה מצגי שווא, ומטעה לקוחות בעת שהיא משווקת פוליסות ביטוח אשר אינן "קופות גמל" (כהגדרת מונח זה בדין), תוך שהיא מציגה תועלת למוצר, שאינה קיימת למעשה. לטענת המבקשת, כתוצאה מכך, המוסד לביטוח לאומי מקזז מקצבאות המשולמות למבוטחים מאת הביטוח הלאומי, סכומים המשולמים מהפוליסה. לטענת המבקשת, אם היתה הפוליסה מוגדרת "קופת גמל", המוסד לביטוח לאומי לא היה מבצע קיזוז כאמור.	הסעדים העיקריים להם עותרת התובעת הינם: (1) צו הצהרתי לפיו כלל ביטוח הפרה את הוראות הדין; (2) צו עשה המורה לכלל ביטוח למכור ולשווק את מוצריה כמתחייב על פי הוראות הדין; (3) השבת הסכומים ששולמו עבור הפוליסה שלגביה בוצעה ההטעיה; (4) נזק לא ממוני בשל פגיעה באוטונומיה.	כל לקוחות כלל ביטוח, אשר רכשו במהלך שבע השנים האחרונות, את הפוליסה נשוא התובענה וכל פוליסה אחרת של כלל ביטוח, אשר בה היא מציגה מצג שווא דומה ו/או אשר נודע להם במהלך שבע השנים האחרונות עניין התרמית נשוא התובענה.	ההליך מצוי בבירור הבקשה לאישור התובענה כייצוגית.	הנזק הנטען הכולל לכלל חברי הקבוצה מסתכם להערכת המבקשת ב-200 מיליוני ש"ח.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א3. תובענות ייצוגיות מהותיות תובענות מהותיות ובקשות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות אשר הסתיימו במהלך תקופת הדוח ועד לחתימתו[19].

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
1	1/2019 מחוזי- י-ם	כלל ביטוח ושתי חברות ביטוח נוספות	לטענת התובעים, הנתבעות מחזיקות כספים שלא כדין, שמקורם במשלוח המחאות שלא נפדו ואשר נשלחו למבוטחים, שזכאותם לתגמולי ביטוח או החזר דמי ביטוח הוכרה על ידי הנתבעות.	תשלום תגמולי הביטוח או החזרי דמי הביטוח בצירוף הצמדה וריבית מהמועד בו הוכרו על ידי הנתבעות, באמצעות אמצעי התשלום המצויים בידי הנתבעות; בנוסף, להורות לנתבעות לבצע בעתיד תשלומי ביטוח באותו אמצעי תשלום בו משולמת הפרמיה בידי המבוטח; ולהורות לנתבעות כי במידה ולא ניתן לאתר את חברי הקבוצה, לפנות לאפוטרופוס הכללי ולידע אותו בדבר הכספים המוחזקים על ידן.	כל מי שמתקיימים בו אחד או יותר מהתנאים הבאים: (1)מבוטחי הנתבעות, אשר זכאותם לתגמולי ביטוח או החזר דמי ביטוח הוכרה על ידי הנתבעות ואשר לכתובתם הרשומה נשלחו המחאות שלא נפדו על ידי המבוטחים מכל סיבה שהיא; (2) מבוטחי הנתבעות, אשר במועד משלוח ההמחאות כאמור או בסמוך לכך היו מצויים בידי הנתבעות פרטי חשבון הבנק או כרטיס החיוב שלהם ואשר באמצעותם ו/או מהם נגבתה על ידי הנתבעות הפרמיה, או שבאפשרות הנתבעות היה לברר פרטים אלו.	בחודש אפריל 2020 אישר בית המשפט בקשה להסתלקות מההליך.	התובענה אינה כוללת חישוב של הנזק המצרפי של חברי הקבוצה, אולם סכום זה מוערך כעולה על 2.5 מיליוני ש"ח.

[19] האמור כולל תיאור תביעות שהסתיימו בשנת הדוח ולא דווחו בדוחות הכספיים לשנת 2019 וכן מתייחס לתביעות שבהם התקבלה החלטה לסלק את התביעה, או שהתקבל פסק דין, לרבות פסק דין המאשר הסדר פשרה. האמור אינו מתייחס למעקב אחר ביצוע יישום הסדרים (לרבות שינויים אשר יכול ויחולו במסגרת יישום ההסדרים ו/או הליכי בדיקתם) שנקבעו במסגרת ההחלטות הנ"ל ואשר יכול ואלה ימשכו על פני זמן ואף לא ניתן בהכרח להעריך את מלוא תוצאותיהם מראש.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א3. תובענות ייצוגיות מהותיות, תובענות מהותיות ובקשות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות אשר הסתיימו במהלך תקופת הדוח ועד לחתימתו (המשך).

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
2.	11/2019 בית הדין האזורי לעבודה בת"א	כלל ביטוח	לטענת התובע, כלל ביטוח גבתה דמי ניהול מהחיסכון המצטבר בפוליסות ביטוח חיים משולבות בחיסכון ללא קבלת הסכמת המבוטחים, בניגוד להוראות הפוליסה ותוך הפרתה, ו/או בלא שהיה בידה אישור מאת המאסדר לגביה כאמור.	השבת דמי הניהול שנגבו מחברי הקבוצה ביתר וכן צו עשה המורה לכלל ביטוח לחדול מגביית דמי ניהול מהחיסכון המצטבר בפוליסות הרלוונטיות מכאן ואילך ולהשיב את החוזה הביטוחי לתנאיו המקוריים.	כל מי שהיה או הינו מבוטח של כלל ביטוח בפוליסות הרלוונטיות ואשר כלל ביטוח גבתה ממנו במהלך 7 השנים שקדמו למועד הגשת התובענה דמי ניהול בניגוד להסכמות החוזיות.	לבקשת המבקשים בתובענה כמפורט בסעיף (א)(א2)(21), ונוכח שהסכומים שנתבעו בתובענה זו חופפים במידה מסויימת לסכומים שנתבעים במסגרת התובענה המפורטת בסעיף (א)(א2)(21), בחודש יוני 2020 התובענה נמחקה.	כ-22 מיליוני ש"ח.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א3. תובענות ייצוגיות מהותיות, תובענות מהותיות ובקשות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות אשר הסתיימו במהלך תקופת הדוח ועד לחתימתו (המשך).

מס"ד	תאריך הגשת התובענה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
3.	4/2008 בי"ד אזורי לעבודה ירושלים	כלל ביטוח וחברות ביטוח נוספות	לטענת התובעת, הנתבעות קבעו בפוליסה מסוג "ביטוח מנהלים" כי מקדם הגמלה לפיו ישולמו לנשים מבוטחות תגמולי ביטוח, בעת הגיען לגיל פרישה, יהא נמוך יותר מזה של גברים מבוטחים, בשל תוחלת החיים הארוכה של הנשים. ואולם מנגד הנתבעות גבו וגובות מהנשים המבוטחות פרמיית ריסק זהה לזו שהיא גובה מגברים, חרף העובדה כי שיעורי התמותה של הנשים נמוכים בהרבה מאלו של הגברים. לטענת התובעת בשנת 2001 או בסמוך לכך, תיקנו הנתבעות את הפוליסות ואולם זאת לגבי פוליסות חדשות בלבד.	להורות כי: א. ההפליה בה נוהגת הנתבעת מנוגדת לדין וכל הוראה בפוליסה ו/או כל פעולה מכוחה של הפליה זו בטלות ומבוטלות. ב. לאפשר לחברי הקבוצה לבחור בין: (1) להשוות את מקדמי הגמלה למבוטחת אישה ולמבוטח גבר ובמקרה של תשלום חד פעמי במקום גמלה, להגדילו. (2) להפחית, רטרואקטיבית ופרוספקטיבית, את סכומי פרמיית הריסק שנגבו כאשר הסכומים שיופחתו יצורפו לסכומי הצבירה לחיסכון.	כל הנשים שרכשו מאת הנתבעת פוליסות מסוג "ביטוח מנהלים" בהן נעשית הבחנה בין נשים לגברים לעניין תשלום הגמלה, אך לא נעשתה הבחנה בין המינים לעניין פרמיית הריסק.	בחודש אוגוסט 2014 קיבל בית הדין האזורי לעבודה בירושלים את הבקשה לאישור התובענה כייצוגית, תוך שנקבע כי מתקיימים היסודות הדרושים לקבלת הבקשה בשלב מקדמי זה של הדיון. בחודש דצמבר 2016 הוגשה עמדת היועץ המשפטי לממשלה, עליה הוא חזר גם בדיון שהתקיים בבית המשפט בחודש אפריל 2017, אשר ככלל תומכת בעמדת הנתבעות, וקובעת, בין היתר, כי תובענה ייצוגית אינה הדרך היעילה וההוגנת להכרעה במחלוקת בנסיבות העניין וכי סיכויי ההליך הם כאלה שאין אפשרות סבירה כי השאלה המתעוררת תוכרע לטובת הקבוצה, משאין מדובר באפליה פסולה. בחודש בדצמבר 2019 ניתן על ידי בית הדין הארצי לעבודה פסק דין, לפיו הערעור של כלל ביטוח וחברות הביטוח הנוספות התקבל, ובהתאם החלטת האישור בוטלה. לאחר שעתירה שהגישו המבקשים לבג"ץ נדחתה על הסף, בחודש יולי 2020 הגישו המבקשים בקשה לדיון נוסף בבית המשפט הגבוה לצדק אשר נדחתה בחודש נובמבר 2020.	התובעת אינה מציינת את סכום הנזק שנגרם לה ובהעדר נתונים הדרושים להערכת ההיקף הכספי המדויק, היא מעריכה את סכום הנזק הכולל שנגרם לחברות הקבוצה במאות מיליוני ש"ח.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א3. תובענות ייצוגיות מהותיות, תובענות מהותיות ובקשות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות אשר הסתיימו במהלך תקופת הדוח ועד לחתימתו (המשך).

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
4.	5/2018 מחוזי-ת"א	כלל ביטוח וחברת ביטוח נוספת	לטענת התובעים, הנתבעות גובות דמי ביטוח ביתר בגין ביטוח רכב מקיף, המחושבים לפי שווי רכב גבוה משווי הרכב בפועל כפי שהוא משוקלל על ידן בעת מקרה ביטוח של אובדן גמור, במצבים שונים בהם מופחת שווי הרכב בגין "משתנים מיוחדים" או "מרכיבים מיוחדים" באופן בו "ערכו האמיתי" של הרכב המבוטח נמוך משמעותית מערכו לצורך הביטוח (לפני שקלול "המשתנים המיוחדים"), ובפרט כאשר הרכב נרכש מחברת השכרה או חברת ליסינג.	לחייב את הנתבעות להשיב את הסכומים שנגבו ביתר בניגוד לדין מהמבוטחים, בצירוף ריבית כדין; להצהיר כי הנתבעות אינן רשאיות לגבות פרמיה לפי ערך רכב שאינו כולל את הפחתת ה"רכיב המיוחד" מערך הרכב; ליתן צו מניעה האוסר על הנתבעות להמשיך בפרקטיקה של הגבייה ביתר כאמור וכן כל סעד הנראה לבית המשפט נכון וצודק בנסיבות העניין.	כל בעלי הפוליסות אשר רכשו ביטוח מקיף מאת הנתבעות בעבור רכב אשר לגביו מתקיימים משתנים מיוחדים לפי הפוליסה, ושבפוליסת הביטוח נכתב כי בעת מקרה ביטוח מסוג "אובדן גמור" או "אובדן גמור להלכה" יופחת מערך הרכב שיעור מסוים, בלא להפחית את דמי הביטוח (הפרמיה) בהתאם, בשבע השנים שקדמו למועד הגשת התביעה.	בהתאם לבקשה מוסכמת שהגישו הצדדים לבית המשפט ואשר אושרה על ידו, הצדדים הסכימו לעכב את הדיון בבקשת האישור עד להכרעת בית המשפט העליון בערעור על בקשת אישור דומה שנדחתה. עוד הוסכם כי ככל שהערעור יידחה או יימחק, המבקשים יסתלקו מבקשת האישור. בחודש יוני 2020 נדחה הערעור בבקשת האישור הדומה. בעקבות זאת, על-פי הבקשה המוסכמת שאושרה כאמור, המבקשים הגישו בקשה להסתלק מבקשת האישור וזו אושרה על ידי בית המשפט.	סכום הנזק האישי הנטען של התובעת כנגד כלל ביטוח הוערך בסך של 650 ש"ח. הנזק המצרפי לחברי הקבוצה, על פני שבע השנים האחרונות, הוערך בסך כולל של כ- 50 מיליוני ש"ח לשתי הנתבעות.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א3. תובענות ייצוגיות מהותיות, תובענות מהותיות ובקשות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות אשר הסתיימו במהלך תקופת הדוח ועד לחתימתו (המשך).

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
5.	5/2018 בית הדין האזורי לעבודה בת"א	כלל ביטוח	לטענת התובעים, כלל ביטוח העלתה את דמי הניהול בפוליסות ביטוחי מנהלים מעבר לשיעור דמי הניהול שהוסכם בפוליסות הביטוח ובניגוד לדין.	השבת מלוא הסכומים שגבתה כלל ביטוח בגין דמי ניהול מעבר לשיעור שננקב בפוליסות ביטוחי המנהלים ו/או בניגוד להוראות הרשות המוסמכת ו/או בניגוד להוראות הדין, כאילו הופקדו במקור, בצירוף הפרשי הצמדה וריבית. לחלופין, מבקשים כל סעד אחר, כפי שבית המשפט ימצא לנכון.	כל לקוחות כלל ביטוח בפוליסות ביטוח מנהלים, אשר נגבו מהם דמי ניהול בשיעור הגבוה מהשיעור הנקוב בפוליסות ו/או בניגוד להוראות הממונה על הביטוח במשרד האוצר ו/או בניגוד לדין.	בחודש ינואר 2020 הגישו הצדדים בקשה לאישור הסדר פשרה, אשר בהתאם לו מתחייבת כלל ביטוח לשלם לחברי הקבוצה שהוגדרו בהסדר, פיצוי בשיעור שנקבע בהסדר הפשרה. כמו כן הסדר הפשרה כולל הסדר עתידי ביחס לתיקון שיעור דמי הניהול שיחול בפוליסות נשוא הפשרה. בחודש אוקטובר 2020 אישר בית הדין את הסדר הפשרה.	התובעים אינם מפרטים את הנזק המצטבר לכלל חברי הקבוצה. נזקה האישי של תובעת אחת נאמד בסך של 597 ש"ח, בצירוף הפרשי הצמדה וריבית, ונזקו של התובע השני לא צויין.

ביאור 38 - התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א3. תובענות ייצוגיות מהותיות, תובענות מהותיות ובקשות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות אשר הסתיימו במהלך תקופת הדוח ועד לחתימתו (המשך).

מס"ד	תאריך וערכאה	נתבעים	טענות ועילות מרכזיות	סעדים עיקריים	הקבוצה המיוצגת	סטטוס / פרטים נוספים	סכום התביעה
6.	9/2018 מחוזי-ת"א	החברה	לטענת התובעים, החברה שינתה באופן חד צדדי את תנאי פוליסות ביטוחי חיים, תאונה, מחלה ונכות לרעת המבוטחים, וזאת מבלי שניתנה הסכמתם המפורשת של המבוטחים לכך.	סעד הצהרתי במסגרתו יקבע, כי על כלל ביטוח לבטל את התיקונים החד צדדיים שביצעה בפוליסות ולהשיב את הפוליסות לתנאיהן המקוריים וכן סעד כספי במסגרתו תחוייב כלל ביטוח להשיב לחברי הקבוצה את שווי הפגיעה הכלכלית שנוצרה עקב התיקונים החד צדדיים.	מבוטחים במהלך 7 השנים שקדמו להגשת התביעה בביטוחי חיים, תאונה, מחלה ונכות ואשר בעקבות החלטה חד צדדית של כלל ביטוח שונו תנאי הפוליסה שלו לרעה, מבלי שניתנה הסכמתו המפורשת לכך.	בחודש אוקטובר 2020 הגישו הצדדים לבית המשפט הסדר פשרה ובקשה לאישורו, אשר עיקרם התחייבות של כלל ביטוח לבצע, ביחס לחברי קבוצה מסוימים שהוגדרו בהסכם הפשרה, השבה של תנאי הפוליסה, כפי שהיו טרם השינוי. הסדר הפשרה כולל הוראות ביחס לאופן ביצוע ההשבה האמורה וכן הוסכם, כי על תשלום גמול ושכר טרחה. בחודש פברואר 2021 אישר בית המשפט את הסדר הפשרה.	לטענת התובעים, הנזק הממוצע לתובעים עומד על סך של 1,649 ש"ח מחודש מרס 2017 והנזק המצטבר לכלל חברי הקבוצה מוערך, על ידי התובעים, ב-4,947,000 ש"ח. התובעים מציינים, כי לאחר קבלת כלל הנתונים הרלוונטיים מכלל ביטוח יוכלו להעריך במדוייק את מידת גביית היתר הנטענת.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א4. להלן פרטים בדבר חשיפה לתובענות ייצוגיות שאינן מהותיות או שטרם הוגשו ולהוצאות נוספות

1. בנוסף לתובענות הייצוגיות המהותיות, המתוארות בסעיף (א)(1א), לבקשות התלויות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות, המתוארות בסעיף (א)(2א) ולבקשות לאישור תובענות מהותיות כייצוגיות שסולקו במהלך תקופת הדוח, המתוארות בסעיף (א)(3א), תלויות ועומדות כנגד החברה ו/או חברות בנות שלה בקשות לאישורן כתביעות ייצוגיות אשר להערכת החברה הן אינן מהותיות[20] ולפיכך לא נכלל לגביהן תיאור מפורט בדוחות הכספיים. נכון למועד הדוח, מתנהלות כנגד החברה ו/או חברות בנות שלה 16 תביעות כאמור ואשר הסכום הכולל המצויין על ידי התובעים בתביעות האמורות הינו בסך של כ-294 מיליוני ש"ח[21].

2. בנוסף להליכים המשפטיים הנזכרים לעיל, מעת לעת קיימות חשיפות פוטנציאליות אשר בשלב זה לא ניתן להעריכן או לכמתן, בגין מחלוקות מסחריות או התראות בדבר כוונה להגיש תביעות, לרבות תובענות ייצוגיות ונגזרות בעניינים מסוימים, או הליכים משפטיים ופניות ספציפיות שיכול ויבשילו בעתיד לתביעות, לרבות לתביעות ייצוגיות או להודעות צד שלישי כנגד החברות בקבוצה וכן קיימת גם חשיפה פוטנציאלית, אשר בשלב זה לא ניתן להעריכה או לכמתה, להגשת תובענות ייצוגיות נוספות כנגד חברות הקבוצה בשל מורכבותם של מוצרי הביטוח של החברות, ביחד עם מורכבותה של הרגולציה החלה על פעילות החברות בקבוצה, העשויים להביא לכך שתתעורר מחלוקת בדבר פרשנותה של הוראת דין או הסכם, או בדבר אופן היישום של הוראות דין או הסכם, או אופן יישוב התביעה על פי ההסכם, החלים ומשפיעים על מערכת היחסים שבין החברות בקבוצה לבין הלקוח ו/או על מערכת היחסים בין החברה לבין צדדים שלישיים לרבות מבטחי המשנה. בהקשר זה יצויין, נכון למועד הדוח, מתנהל דין ודברים עם מבטח משנה בקשר עם השלמת פיקדונות עבור שנים קודמות בסך של כ- 130 מיליוני ש"ח (סכום זה אינו כולל את התפתחות התביעות בגין השנה השוטפת בסכום של כ 45 מיליוני ש"ח). לדעת החברה, בהתבסס על עמדת יועציה המשפטיים, ככל שהדבר יגיע להתדיינות משפטית, רמת ההסתברות של הצלחת החברה בהתדיינות זו הינה גבוהה ביותר ולפיכך לא נרשמה הפרשה בדוחות הכספיים. הצדדים הסכימו בינהם על ניהול הליכי גישור.

חשיפה זו מוגברת במיוחד בתחומי חיסכון ארוך טווח וביטוחי הבריאות ארוכי הטווח בהם פועלת החברה, בין היתר, לאור העובדה שבתחומים אלו הפוליסות הופקו בחלקן לפני עשרות שנים, ואילו כיום, לאחר שינויים מהותיים ברגולציה ועל רקע התפתחות פסיקת בתי המשפט ועמדת הממונה, עשויה להינתן לאותן פוליסות פרשנות שונה בדיעבד ולהחיל ביחס אליהן סטנדרטיים פרשניים שונים מאלו אשר היו נהוגים במועד כריתתם. זאת ועוד, בתחומים האמורים, הפוליסות תקפות למשך עשרות שנים, ועל כן קיימת חשיפה שבאותם מקרים בהם תתקבל טענת לקוח ותינתן פרשנות חדשה לאמור בפוליסה, תושפע גם הרווחיות העתידית של אותה חברה בגין תיק הפוליסות הקיים. זאת, בנוסף לפיצוי שיכול להינתן ללקוחות בגין פעילות העבר.

בהתאם לתיקון לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981 משנת 2015 והסדרים משלימים לו, נקבעו הוראות ומגבלות שונות ביחס להוראות שיש או אין לכלול אותן בתוכנית ביטוח וכן הוראות המתייחסות לצמצום החריגים אותם ניתן לכלול בפוליסות (להלן וביחד: "**רפורמת תוכנית ביטוח**"). רפורמת תוכנית ביטוח מאפשרת למכור מוצרי ביטוח לאחר משלוחם מראש לממונה וללא צורך באישור מפורש וכמו כן, מאפשרת לממונה, בתנאים מסוימים, להורות למבטח להפסיק להנהיג תוכנית ביטוח או להורות למבטח להנהיג שינוי בתוכנית ביטוח וזאת גם ביחס לפוליסות שכבר שווקו על ידי המבטח. לא ניתן לצפות מראש באיזו מידה חשופים המבטחים לטענות בקשר עם הוראות הפוליסה, לאופן יישום סמכויות הממונה בהתאם לרפורמת תוכניות הביטוח, ולהשלכותיה, אשר אפשר ויועלו, בין היתר, באמצעות המנגנון הדיוני הקבוע בחוק תובענות ייצוגיות.

כמו כן, קיימת חשיפה, אשר בשלב זה לא ניתן להעריכה או לכמתה, לתקלות באופן תפעול המוצרים בתחום החיסכון ארוך הטווח ובתחום הבריאות. לא ניתן לצפות מראש את מלוא סוגי הטענות שיועלו בהקשר זה ו/או את החשיפה הנובעת מהן אשר יכול ויועלו, בין היתר, באמצעות המנגנון הדיוני של תובענות ייצוגיות ו/או הכרעות רוחביות של הממונה.

חשיפה כאמור נובעת, בין היתר, ממורכבותם של המוצרים האמורים, המאופיינים באורך חיים ממושך מאוד, וכפופים לשינויים מהותיים, מורכבים ותכופים, לרבות שינויים בהוראות רגולציה ומיסוי.

---

[20] ראה הערה 3 לעיל לעניין רף המהותיות.

[21] מספר התביעות האמור כולל תביעה אחת שהגשתה כתביעה ייצוגית אושרה, תביעה אחת בה כלל ביטוח הינה נתבעת פורמאלית ולא מתבקשים סעדים כנגדה, תביעה אחת בה הסכום הנתבע הנכלל בחישוב אינו מיוחס לחברה בלבד, כי אם גם לחברות נוספות. הסכום האמור אינו כולל , שתי תביעות בהן התובע לא נקב בסכום תביעה ואולם העריך אותו בעשרות מיליוני ש"ח, תביעה אחת בה לא צויין סכום תביעה אולם התובע ציין כי הוא בסמכות העניינית של בית המשפט המחוזי וכן תביעה אחת בה התובעים לא נקבו בסכום התביעה ואולם העריכו אותו במיליוני ש"ח. לפרטים נוספים בדבר כל התביעות הייצוגיות ראה ביאור (ג) להלן.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א4. להלן פרטים בדבר חשיפה לתובענות ייצוגיות שאינן מהותיות או שטרם הוגשו ולהוצאות נוספות (המשך)

2. (המשך)

מורכבות שינויים אלה והחלתם לגבי מספר רב של שנים יוצרת חשיפה תפעולית מוגברת וזאת גם לאור ריבוי מערכות מיכון בגופים המוסדיים בקבוצה ומגבלותיהן, לאור תוספות ו/או שינויים לנוסח הבסיסי של המוצרים ולאור שינויים רבים ותכופים המבוצעים לאורך חיי המוצר, לרבות על ידי הרגולציה, הלקוחות (העובדים) ו/או המעסיקים ו/או מי מטעמם, ביחס לכיסויים הביטוחיים ו/או ביחס להפקדות לחיסכון, לרבות בהקשרים של דיווחים לעמיתים והצורך ביצירת קשר ישיר מול מעסיקים וגורמים מתפעלים.

מורכבות ושינויים אלו נוגעים, בין היתר, להיקפי ההפקדות ולשיעורן, לרכיבים השונים של המוצר, לאופן שיוך הכספים לעובדים (לרבות בשל אי התאמות בין דיווחי המעסיק לנתוני הפוליסות), למוצרים ולרכיביהם, למועד זקיפתם, לזיהוי פיגורים בהפקדות ולטיפול בהם, למעמד התעסוקתי, האישי והחיתומי של הלקוחות ומשליכים, בין היתר, על המידע הנמסר להם. מורכבות זו מתעצמת לאור ריבוי הצדדים הפועלים מול החברות בקבוצה בניהול המוצרים ותפעולם, הכוללים בין היתר גורמים מפיצים, מעסיקים, לקוחות ומבטחי משנה, לרבות לעניין הממשק השוטף מולם והנחיות סותרות שעלולות להתקבל מצידם או מצד הבאים מכוחם. הגופים המוסדיים בקבוצה, עוסקים באופן שוטף בלימוד, איתור וטיפול בסוגיות אשר עלולות לנבוע מהמורכבויות האמורות, הן ביחס למקרים פרטניים והן ביחס לסוגי לקוחות ו/או מוצרים.

כניסתן לתוקף של תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (תשלומים לקופות גמל) התשע"ד-2014, שהוחלפו בחוזר אופן הפקדת תשלומים לקופות גמל (תקנות התשלומים), חידדו והעצימו, בטווח הקצר, את המורכבות האמורה, ואף הביאו לעיכוב בהליכים שונים הקשורים בקליטת כספים ופיזורם. הגופים המוסדיים מבצעים תהליכי הטמעת טיפול מתמשכים בנושא במערכותיהם, באופן שלאורך זמן הביא לשיפור בהיקף הכספים הפנסיוניים שהתקבלו בחברה ממעסיקים ולשיפור בהליכי קליטתם. הגופים המוסדיים בקבוצה מוסיפים ומבצעים תהליכי הטמעה וטיפול של הסוגיות העולות אגב יישום חוזר אופן הפקדת תשלומים וכן הוראות אחרות המתעדכנות מעת לעת בעניין רשומות אחודות המשמות להעברת מידע וביצוע פעולות בין הגופים המוסדיים, בעלי הרישיון וצרכני מידע נוספים בתחום החיסכון הפנסיוני. הגופים המוסדיים בקבוצה פועלים לצמצום פערים שקיימים, לרבות באמצעות שיפורים במערכות המיכון ובתהליכי העבודה. עם זאת, יצויין כי כניסתה לתוקף של ההוראה בדבר חובת הדיווח ברמת מבוטח, במסגרת ממשק המעסיקים (בשונה מדיווח ברמת כל מוצר פנסיוני) הוסיפה קושי תפעולי בשיוך ההפקדות למוצרים הפנסיוניים השונים של המבוטחים והעמיתים.

כמו כן, הגופים המוסדיים בקבוצה מבצעים, באופן שוטף, הליך של טיוב נתונים במערכות המיכון בתחום החיסכון ארוך הטווח, אשר מטרתו להבטיח, כי רישום זכויות העמיתים והמבוטחים במערכות המידע יהיה שלם, זמין וניתן לאחזור וזאת בהתייחס לפערים המתגלים מעת לעת, לרבות לעניין מיכון סיווג הכספים הנחסכים, בהתאם לרבדי הוראות הרגולציה שניתנו במהלך השנים, ואלו מצויים בשלבים שונים של טיפול. הגופים המוסדיים בקבוצה אינם יכולים להעריך את היקפן, עלויותיהן, ומלוא השלכותיהן של הפעולות האמורות, כמו גם את היקף פערי הטיוב העתידיים, שיכולים לנבוע משינויים רגולטוריים, וזאת בין היתר לאור מורכבות המוצרים, היותם מוצרים ארוכי טווח, נוכח ריבוי מערכות המיכון בתחום ומגבלותיהן. הגופים המוסדיים בקבוצה מעדכנים את ההתחייבויות הביטוחיות שלהם מעת לעת ובהתאם לצורך.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות (המשך)

א4. להלן פרטים בדבר חשיפה לתובענות ייצוגיות שאינן מהותיות או שטרם הוגשו ולהוצאות נוספות (המשך)

2. (המשך)

כמו כן קיימת חשיפה, אשר בשלב זה לא ניתן להעריכה או לכמתה, לשינויים ולהתערבות רגולטורית משמעותית, בתחומי הביטוח והחיסכון השונים, בין היתר, כאלו המכוונות להפחתה ישירה או עקיפה של דמי ביטוח ודמי ניהול, להתערבות בהליכי מכירה, תוך עשיית שימוש שונה בכלים רגולטורים מגוונים, אשר יכול ותשליך על תנאי ההתקשרות, מבנה ההתקשרות ויחסי הגומלין שבין גופים מוסדיים, סוכנים, מעסיקים ולקוחות, באופן שיכול וישפיע על העומס וההוצאות התפעוליות, על הרווחיות, על שימורם של מוצרים קיימים ולרבות ביחס למודל העסקי של הענף ולתיק המוצרים הקיים.

החשיפה לתובענות שטרם הוגשו כנגד חברות בקבוצה, מובאת לידיעת החברות במספר דרכים. זאת, בין היתר, באמצעות פניות של לקוחות, עובדים, ספקים, עמותות או מי מטעמם אל גורמים בחברות ובמיוחד אל הממונה על פניות הציבור בחברות בקבוצה, באמצעות תלונות של לקוחות ליחידה לפניות הציבור במשרד הממונה, ובאמצעות תביעות (שאינן ייצוגיות) המוגשות לבית המשפט ובאמצעות ניירות עמדה של הממונה.

יצויין כי ככל שמדובר בתלונת לקוח המוגשת ליחידה לפניות הציבור במשרד הממונה, הרי שבנוסף על הסיכון שהלקוח יבחר להעלות את טענותיו גם במסגרת תובענה ייצוגית, חשופות החברות בקבוצה אף לסיכון שהממונה יכריע בתלונה בדרך של הכרעת רוחב אשר תחול על קבוצה רחבה של לקוחות. בשנים האחרונות, חל גידול בחשיפה לסיכון האמור וזאת בשל המעורבות הגוברת שמגלה הממונה באמצעות ביקורות, טיפול בתלונות של לקוחות המגיעות לרשות ולרבות לאור העובדה כי מעת לעת נוהג הממונה לקבוע עמדה עקרונית בדרך של הכרעות רוחב, ניירות עמדה ואף טיוטות של ניירות עמדה, שמתפרסמות על ידו וכן במסגרת הוראות אופרטיביות הניתנות במסגרת דוחות ביקורת. לפרטים נוספים בדבר הכרעות רוחב וניירות עמדה ראה סעיף ד' להלן.

כמו כן, בהתאם להוראות הרגולציה במסגרת חוזר בירור ויישוב תביעות וטיפול בפניות ציבור, במקרים בהם פניית ציבור מצביעה על ליקוי מהותי, מערכתי, שעשוי לחזור על עצמו בהתנהלות הגוף המוסדי, על הגוף המוסדי לפעול לאיתור מקרים דומים שבהם אירע ליקוי דומה, וככל שנמצאו מקרים דומים - לבצע הפקת לקחים ולתקנם תוך פרק זמן סביר . תיקון זה עלול להרחיב את חשיפת הקבוצה להשלכות רוחביות בגין ליקויים כאמור..

החברות בקבוצה אינן יכולות לצפות מראש האם טענה של לקוח אשר הובאה לידיעת החברות, תוביל בסופו של דבר להגשת תובענה ייצוגית, או שתוביל להכרעה רוחבית או תהיה בעלת השלכות רוחביות זאת אף באותם מקרים בהם הלקוח מאיים לעשות כן, ובנוסף אין החברות בקבוצה יכולות להעריך מהי החשיפה הפוטנציאלית שעלולה להיווצר בגין טענות כאמור, ככל שאלו יתבררו וימצאו כמוצדקות על ידי רשות מוסמכת.

ב. תביעות מהותיות קיימות שאינן במהלך העסקים הרגיל

ב1. תובענות מהותיות קיימות שאינן במהלך העסקים הרגיל או חשיפה לתביעות כאמור

החברה התקשרה בין ינואר 2004 ועד יוני 2013 עם ההסתדרות המדיצינית הדסה (להלן: "**הדסה**") בהסכם שנתי מתחדש לביטוח אחריות מקצועית ברובד שני, המעניק כיסוי ביטוחי לתביעות בסכום העולה על סכום הביטוח העצמי, שניתן על ידי הדסה (להלן: "**הרובד הראשון**"). גבול האחריות שניתן על ידי החברה, במסגרת הרובד השני, השתנה במהלך שנות הביטוח, כאשר האחריות הביטוחית בתקופת הביטוח האחרונה, שתחילתה בחודש ינואר 2012 וסיומה בחודש יוני 2013, הייתה לתביעה שסכומה, עולה על כ-8.8 מיליוני ש"ח ועד לסכום של כ-18 מיליוני ש"ח למקרה וכ-36 מיליוני ש"ח לכל המבוטחים לאותה תקופת ביטוח (הסכומים האמורים צמודים למדד המחירים לצרכן מיום 1 בינואר 2012). בחודש פברואר 2014 הגישה הדסה לבית המשפט המחוזי בירושלים בקשה למתן צו הקפאת הליכים ולמינוי נאמן לצורך גיבוש תוכנית הבראה והסדר נושים בהתאם לסעיפים 350ב(ד)(1) ו-350(ד) לחוק החברות (להלן: "**הבקשה**"). אגב ההליכים שהתנהלו במסגרת הבקשה נשמעו טענות לפיהן, חברות הביטוח אשר ביטחו את הדסה בביטוח אחריות מקצועית, וביניהן החברה, אמורות לשאת בעלויות הכספיות שיכול ויושתו ברובד הראשון, מעבר לסכום הפיקדון הייעודי שהדסה הפקידה לצורך כך, וזאת במקרה בו הדסה לא תשלם את התביעות בעצמה. החברה הבהירה לנאמן כי עמדתה שונה וכי היא אחראית לרובד השני בלבד. למיטב ידיעת החברה, ביום 22 במאי 2014, אושרה תוכנית ההבראה על ידי בית המשפט ובוטלה הקפאת ההליכים.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

ב. תביעות מהותיות קיימות שאינן במהלך העסקים הרגיל (המשך)

ב2. תובענות שטרם הבשילו להגשת תביעות נגזרות שאינן מהותיות

בחודש אוגוסט 2020 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו בקשה לגילוי ועיון במסמכים על פי סעיף 198א לחוק החברות, התשמ"ט-1999 ("**חוק החברות**") כנגד ככל החזקות ("**הבקשה**"), וזאת לצורך בחינת האפשרות להגשת בקשה לאישור תביעה נגזרת נגד הדירקטורים שלה. בהתאם להחלטת בית המשפט, על כלל החזקות להשיב לבקשה.

הבקשה הוגשה בעקבות מכתב הממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון ("**הממונה**") לכלל החזקות מיום 13 ביולי 2020 (אותו פירסמה כלל החזקות ביום 14 ביולי 2020 אסמכתא 2020-01-067546) במסגרתה העלה הממונה, בין היתר, טענות לעניין אי הזרמת תמורת ההנפקה שביצעה כלל החזקות בחודש דצמבר 2019 ("**הזרמת ההון**") לכלל ביטוח, וזאת בהתאם להתחייבותה בדוח הצעת המדף, להשתמש בתמורת ההנפקה למימון פעילותה השוטפת כפי שתקבע על ידי החברה מעת לעת ועל פי הנחיות הדירקטוריון שלה ולרבות לצורך חיזוק ההון של כלל ביטוח. לטענת הממונה טרם הגיוס הוצגו בפניו מצגים אשר יצרו את הרושם, המפורש או העקיף, כי תמורת ההנפקה אכן נועדה לצורך חיזוק ההון בכלל ביטוח. עוד סבור הממונה כי פעילות דירקטוריון כלל החזקות, לרבות באי הזרמת כספי הגיוס כאמור לכלל ביטוח, עשויות בראייתו לפגוע בתכליות חוק הפיקוח על שירותים פיננסים (ביטוח), התשמ"א 1981 ובהן שמירה על יציבות המבטח וניהולו התקין ומשכך הן עשויות להשפיע גם על היתר השליטה בכלל ביטוח. לפרטים נוספים אודות מתווה היתר השליטה בכלל ביטוח, ראה ביאור 1 לעיל.

המבקש, בעל מניות בכלל החזקות, מציין כי בבקשה כי פנה אל יו"ר דירקטוריון החברה ביום 16 ביולי 2020 בפנייה מוקדמת טרם הגשת תביעה נגזרת בהתאם לסעיף 194(ב) לחוק החברות ובדרישה לגילוי מסמכים לצורך בחינת האפשרות להגשת תביעה נגזרת נגד הדירקטורים של כלל החזקות וזאת בשל נזקים לכאורה שגרמו חברי הדירקטוריון של כלל החזקות לחברה שעה שקיבלו החלטה להימנע מהזרמת ההון לכלל ביטוח וכי חברי הדירקטוריון הפרו את החובות המוטלות עליהם לפי דיני החברות ובכך פגעו בכלל החזקות ובכלל ביטוח וכי קיבלו החלטות שהובילו להפסד סכומים משמעותיים של כלל ביטוח. עוד ציין המבקש כי מהחלטת דירקטוריון כלל ביטוח מיום 21 ביולי 2020 (שפורסמה במסגרת דיווח מיידי מיום 22 ביולי 2020 אסמכתא 2020-01-071191) ביחס לשימוש בתמורת ההנפקה ב"תקופת הביניים" (קרי עד לשימוש בתמורת ההנפקה באופן המתואר בדוח הצעת המדף ובהתאם לתשקיף המדף), עולה לכאורה כי אין בכוונת כלל החזקות להזרים את ההון לכלל ביטוח ולכן לטענת המבקש נדחתה דרישתו של המבקש מכלל החזקות מיום 16 ביולי 2020 (להלן: "**הפניה המוקדמת**").

המבקש טוען כי היעדר הזרמת ההון גורם לנזק שבשלב זה קשה מאוד לאמוד וכן טוען לנזק ישיר של כ- 10 מיליוני ש"ח לכלל החזקות (בגין עלות הריבית למחזיקי אגרות החוב של כללביט מימון בע"מ, חברה בת של כלל ביטוח, בתקופה שחלפה ממועד גיוס ההון). בכוונת כלל החזקות לנהל דיונים עם הממונה בקשר עם עמדתו האמורה.

בחודש ספטמבר הגישו כלל החזקות והמבקש הודעה ובקשה משותפת לאישור הסדר דיוני לפיו כלל החזקות תמסור למבקש את עמדתה בנוגע לפניה המוקדמת ולאחר מכן ימסור המבקש אם הוא חפץ כי הליכי בקשת הגילוי ימשכו (או כל הודעה אחרת). בחודש בנובמבר 2020 הגישה כלל החזקות לבית המשפט הודעה לפיה כלל החזקות קבלה חוות דעת מצוות מומחים חיצוני בתחום הכלכלי והמשפטי בעקבותיהם קיבל דירקטוריון כלל החזקות החלטה לאמץ את מסקנות המומחים ומצא כי אין מקום להגשת תביעה כנגד הדירקטורים של כלל החזקות בעילות המפורטות בפניה המוקדמת. בחודש בינואר 2021 נתקבלה החלטת בית המשפט לפיה הבקשה נדחית שכן התייתרה וכן נקבע כי כל צד יישא בהוצאותיו.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

ג. פרטים מסכמים בדבר חשיפה לתביעות

להלן פירוט של סכום התביעות הכולל בתובענות ייצוגיות, מהותיות ושאינן מהותיות, אשר הגשתן כתביעה ייצוגית אושרה, בבקשות תלויות לאישור תובענות כייצוגיות, כפי שצויין על ידי התובעים בתביעתם (נומינלית) במסגרת כתבי הטענות שהוגשו כנגד חברות הקבוצה. יצויין כי במרבית המקרים מציינים התובעים כי הסכום הנתבע על ידם ננקב כהערכה בלבד, וכי הסכום המדויק יתברר במדויק במסגרת ההליך המשפטי. עוד יצויין כי הסכום האמור אינו כולל תביעות שהתובע המייצג לא ציין את סכומן. כמו כן, מובהר כי הסכום הנתבע אינו מהווה בהכרח כימות של סכום החשיפה בפועל של החברה, אשר יכול להיות לבסוף נמוך יותר או גבוה יותר[22] וכי הסכום הנתבע מתייחס בדרך כלל לתקופה שקדמה למועד הגשת התביעה ולא כולל את התקופה שלאחר מכן.

סוג התביעה		מספר התביעות	הסכום הנתבע במיליוני ש"ח
א.	תובענות שאושרו כתובענות ייצוגיות		
1.	צויין סכום המתייחס לחברה	8	2,266
2.	התביעה הוגשה כנגד מספר גורמים ולא יוחס סכום ספציפי לחברה	1	225
3.	לא צויין סכום התביעה[23].	1	-
4.	צויין סכום שנתי (ובהתאם הסכום הכולל הינו תלוי תקופה)[24]	1	107
ב.	בקשות תלויות לאישור תובענות כייצוגיות		
1.	צויין סכום המתייחס לחברה[25]	33	8,106
2.	התביעה הוגשה כנגד מספר גורמים ולא יוחס סכום ספציפי לחברה[26]	5	5,971
3.	לא צויין סכום התביעה/ צויין טווח אפשרי[27]	14	-
4	צויין סכום שנתי (ובהתאם הסכום הכולל הינו תלוי תקופה)[28].	1	7

בנוסף למפורט בסעיפים (א) ו-(ב) לעיל, החברה ו/או החברות המאוחדות הינן צד להליכים משפטיים נוספים, שאינם במהלך עסקים רגיל, אינם תביעות יצוגיות/ נגזרות והן אינן תביעות מהותיות, שנקטו לקוחות, לקוחות בעבר, וכן צדדים שלישיים שונים, בסכום, נטען כולל של כ-28 מיליוני ש"ח (לעומת סך של כ-49 מיליוני ש"ח נכון ליום 31 בדצמבר 2019). עילות התביעה כנגד החברה ו/או החברות המאוחדות במסגרת הליכים אלה רבות ושונות.

ד. חשיפה בשל הוראות רגולטוריות, ביקורות וניירות עמדה

כמו כן ובאופן כללי, בנוסף לחשיפה הכללית הקיימת לגופים המוסדיים מקבוצת כלל החזקות, בגין תובענות עתידיות, כמפורט בסעיף (א)(4א)(2) לעיל, הרי שמעת לעת, לרבות בעקבות תלונות מבוטחים, ביקורות ובקשות לקבלת מידע, קיימת גם חשיפה בגין התראות בדבר כוונת הממונה להטיל על גופים אלו עיצומים כספיים ו/או הוראות הממונה בדבר תיקון ו/או השבה ו/או ביצוע פעולות מסוימות ביחס לפעולות שבוצעו על ידי גופים מוסדיים בקבוצה בעבר וזאת ביחס למבוטח או קבוצה של מבוטחים ו/או חשיפה בגין הכרעות רוחביות, במסגרתן יכול הממונה אף להורות על ביצוע השבה ללקוחות או על סעדים אחרים בגין הליקויים אליהן מתייחסות ההתראות או ההכרעות ו/או ניירות עמדה המתפרסמים על ידי גופים מפקחים ואשר מעמדן ומידת השפעתן אינם ודאיים. כמו כן, הגופים המוסדיים מצויים מעת לעת בהליכי שימוע ו/או דיון עם הממונה ביחס להתראות ו/או הכרעות ולעיתים מופעלות כנגדם סמכויות אכיפה, במסגרתם מוטלים עיצומים כספיים.

הגופים המוסדיים בקבוצה, בוחנים את הצורך בביצוע הפרשות בדוחות הכספיים בקשר לתהליכים האמורים וזאת בהתבסס על חוות דעת יועציהם המשפטיים ו/או מצויים בהליכי לימוד של המשמעויות של הליכים כאמור, וזאת בהתאם לצורך ולעניין. להלן פרטים בדבר עמדות או טיוטות עמדות ממונה או הכרעות עקרוניות שיש להן או עשויה להיות להן השפעה על הקבוצה, כאמור:

---

[22] עוד יצויין, כי הסכומים המפורטים אינם כוללים סכומים שנדרשו על ידי התובעים בגין גמול לתובע הייצוגי ושכר טרחה לבא כוחו, ואינם כוללים תביעה כנגד עתודות כמפורט בסעיף (א)(א2)(7).

[23] במסגרת תובענות אלה קיימת תובענה שהוערכה במאות מיליוני ש"ח.

[24] הסכום המצויין מתייחס להערכת התביעה בגין שנת נזק אחת בלבד. יצויין כי התביעה הוגשה בחודש מרס 2010 , בגין תיקון חקיקה משנת 2008.

[25] מסגרת תובענות אלה קיימת תובענה בה המבקשים העריכו את הנזק הנטען כנגד כלל ביטוח בגין התקופה מיום 8 במרס 2020 ועד ליום 30 באפריל 2020 בסכום של 103 מיליוני ש"ח וציינו כי הנזק ממשיך להצטבר כל עוד לא תופסק הגביה, וכן תובענה בה המבקשים העריכו את הנזק הנטען כנגד כלל ביטוח בגין התקופה מיום 15 במרס 2020 ועד ליום 30 באפריל 2020 בסכום של 12.14 מיליוני ש"ח וציינו כי הנזק ממשיך להצטבר כל עוד לא תוספק הגביה.

[14] כולל תביעה אחת בה כלל ביטוח הינה נתבעת פורמאלית ולא מתבקשים סעדים כנגדה ותביעה אחת בה נתבע סכום של כ- 1,413 מיליוני ש"ח המיוחס לחברה וסכום נוסף של כ- 1,507 מיליוני ש"ח שלא יוחס לחברה.

[27] במסגרת בקשות אלו קיימות בקשות בהן, בקשה אחת לצירוף כנתבע פורמלי, בקשה אחת בה התובע לא נקב בסכום תביעה ואולם העריך אותו במיליוני ש"ח רבים, שלוש בקשות שהוערכו בעשרות מיליוני ש"ח, בקשה אחת בה לא ציין סכום התביעה אולם התובע ציין כי הוא נמצא בסמכות העניינית של בית המשפט המחוזי וארבע בקשות בהן התובעים לא מכמתים את הנזק הכולל אך מעריכים כי הוא עולה/ עולה במידה ניכרת על סך של 2.5 מיליוני ש"ח.

[28] הבקשה הוגשה במרס 2020. לטענת התובע, אין להחיל התיישנות כלשהיא על התביעה. לחילופין, התביעה לסעדים כספיים החלה החל מ- 7 שנים לפני הגשת התובענה ועד אישור התובענה כייצוגית.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

ד. חשיפה בשל הוראות רגולטוריות, ביקורות וניירות עמדה

1. בחודש אפריל 2016 פורסמה הכרעה עקרונית רוחבית בעניין אופן שיווק פוליסות תאונות אישיות (להלן: "**ההכרעה**"). ההכרעה התייחסה למבוטחים בפוליסות תאונות אישיות פרטיות לתקופה העולה על שנה, אשר הצטרפו לביטוח תאונות אישיות אצל מבטחים, לאחר שהייתה להם פוליסת ביטוח בריאות קודמת אצל אותו מבטח, וזאת החל מחודש ינואר 2014 ובהתאם לתנאים שנקבעו בהכרעה (להלן ובהתאמה: "**הביטוח**" ו"**המבוטחים**" או "**המבוטח**").

על פי ההכרעה היה על חברת הביטוח לערוך בחינה במסגרתה תבדוק את אופן שיווק הביטוח ובהתאם לתוצאותיה לפנות למבוטחים הרלבנטיים טלפונית ולקבל את הסכמתם המפורשת על מנת להמשיך להיות מבוטחים בביטוח האמור ולבטל את הכיסוי הביטוחי ולהשיב את דמי הביטוח ששולמו בצירוף הפרשי הצמדה וריבית כדין במידה והמבוטח לא אישר זאת ("**חובת וידוא הסכמה**"). החברה ביצעה בדיקה כאמור והגישה את תוצאותיה לממונה שביקש אף הוא נתונים. בחודש נובמבר 2017 התקבלה בחברה הכרעה סופית בנושא (להלן: "**ההכרעה**"), אשר יישמה ביחס לחברה חובת וידוא הסכמה וזאת ביחס לחלק מהמבוטחים שנמכר להם ביטוח תאונות אישיות (אף אם לא היה בידיהם מוצר בריאות קודם). על פי ההכרעה והמתווה שאושר בעקבותיה, נדרשה החברה ליצור קשר עם מבוטחים שצורפו לביטוח תאונות אישיות החל מיום 1 בינואר 2014 ועד לסוף שנת 2016 באמצעות מוקדי שיווק מסוימים שפורטו בה, ולוודא כי אותם מבוטחים מודעים לקיומו של ביטוח תאונות אישיות. ככל שמבוטח הודיע כי אינו מודע לביטוח כאמור, על החברה היה לאפשר לו לבטל את הביטוח ולקבל החזר בגין הפרמיה ששילם ממועד הצירוף בצירוף הפרשי הצמדה וריבית כדין. בתקופת הדוח החברה השלימה את יישום המתווה.

2. החברה ניהלה בעבר דיונים מול הממונה בקשר עם טיוטת הכרעה שעניינה, בהפקדות חד פעמיות של מבוטחים בפוליסות המבטיחות תשואה (להלן: "**הפוליסות**"). בהתאם לטיוטה מחוייבת החברה לנקוט פעולות מסויימות ביחס למבוטחים שתשואת ההפקדות החד פעמיות בפועל, שנשאו את תשואת תיק חוזי ביטוח תלוי תשואה, הייתה שווה או עלתה על התשואה המובטחת בפוליסות ופעולות מסוימות ביחס למבוטחים שתשואת ההפקדות החד פעמיות בפועל הייתה נמוכה מהתשואה המובטחת. לפיכך, בשלב זה, לאור העובדה שלא ידוע מה יהיה נוסחה הסופי של ההכרעה, אם וכל שתתקבל, אין באפשרות החברה להעריך את השלכותיה ומידת השפעתה על החברה, אם וכל שתפורסם.

3. בהתאם לדוחותיה הכספיים של עתודות, חברה מוחזקת על ידי כלל ביטוח (50%), במהלך שנת 2017 נערכה בקרן הפנסיה ביקורת מטעמו של הממונה בנושא זכויות עמיתים. ביום ה-7 באוגוסט 2019 התקבלה בעתודות טיוטת דוח הביקורת לתגובת החברה. טיוטת דוח הביקורת עוסקת בנושאים מרכזיים בפעילות קרן הפנסיה וביניהם: נושא הקבוצות, תקנון הקרן, דמי ניהול והוצאות ניהול, טיוב נתונים, דיווח אקטוארי ומשיכת כספים מהקרן. בהתאם לדיווחי עתודות, עתודות הגישה את התייחסותה לממצאי טיוטת דוח הביקורת עד למועד שנקבע. כמו כן, ביום ה-7 באוגוסט 2019 התקבל בחברה מכתב מאת הממונה ובו, בשים לב לטיוטת דוח הביקורת שנשלחה, הוראה מיידית בדבר שינוי אופן תשלום לעמיתים בעת משיכת כספים. על פי דרישת הממונה הגיבה עתודות בנפרד בעניין זה כאשר גם לאחר תגובת עתודות לא השתנתה עמדת הממונה. עתודות פנתה שוב לממונה והציגה בפניו נתונים נוספים התומכים בעמדתה והיא ממתינה לתגובתו. לחברה נמסר, כי נכון למועד אישור הדוחות הכספיים, עד למיצוי כל הליכי הדיון אל מול רשות שוק ההון ועד לקבלת הדוח הרשמי, עתודות אינה יכולה להעריך את השפעת טיוטת הדוח.

ה. בגין העלויות העשויות לנבוע מהתביעות והחשיפות המתוארות בסעיפים (א), (ב), (ג) ו-(ד) לעיל מבוצעות הפרשות בדוחותיהן הכספיים של החברות המאוחדות הרלוונטיות, רק אם יותר סביר מאשר לא (more likely than not - דהיינו, ההסתברות עולה על 50%) שתיווצר חבות לתשלום הנובעת מאירועי עבר, ושסכום החבות ניתן לכימות או להערכה בטווח סביר. סכומי ההפרשות שבוצעו מבוססים על הערכת מידת הסיכון בכל אחת מהתביעות נכון למועד הסמוך למועד פרסום דוח זה (למעט חלק מהתביעות שהוגשו במהלך שני הרבעונים האחרונים, אשר בשל השלב המקדמי של הטיפול בהן לא ניתן להעריך את סיכויי ההצלחה בהן) לעניין זה יצויין כי אירועים המתרחשים במהלך ההתדיינות המשפטית עשויים לחייב ביצוע של הערכה מחודשת של סיכון זה. ככל שלחברה זכות לשיפוי מצד שלישי, החברה מכירה בזכות זו, אם וודאי למעשה (Virtually Certain) שהשיפוי יתקבל אם החברה תסלק את המחויבות.

הערכות החברה והחברות המאוחדות בדבר הערכת הסיכון בתביעות המתנהלות מתבססות על חוות דעת יועציהן המשפטיים ו/או על האומדן של החברות הרלוונטיות לרבות בדבר הסכומים של הסדרי הפשרה, שהנהלת החברה והחברות המאוחדות צופות, שיותר סביר מאשר לא, שישולמו על ידן.

ביאור 38: התחייבויות תלויות ותביעות (המשך)

ה. (המשך)

יודגש כי בחוות דעת עורכי הדין ביחס למרבית הבקשות לאישור תובענות כייצוגיות שבהן לא בוצעה הפרשה, מתייחסת ההערכה של עורך הדין לסיכויי הבקשה לאישור התביעה כייצוגית ואינה מתייחסת לסיכויי התביעה לגופה, אם תאושר כייצוגית. זאת, בין היתר, מהסיבה שהיקפו ותוכנו של הדיון בתביעה לגופה, לאחר שתאושר כתובענה ייצוגית יושפע מהחלטת בית המשפט בדבר אישור הבקשה להכיר בתביעה כתובענה ייצוגית, אשר מתייחסת בדרך כלל, לעילות התביעה שאושרו ולכאלה שלא אושרו, לסעדים שאושרו ולכאלה שלא אושרו ועוד כיוצ"ב.

לא ניתן בשלב ראשוני זה להעריך את סיכויי הבקשות לאישור התובענות כייצוגיות המפורטות בסעיפיםא(א2)(33) ו-א(א2)(34).

ההפרשה הנכללת בדוחות הכספיים, ליום 31 בדצמבר 2020 בגין כלל התביעות המשפטיות והחשיפות האמורות בסעיפים (א), (ב), (ג) ו- (ד) לעיל הינה בסך של כ-183 מיליוני ש"ח (לעומת סך של כ-141 מיליוני ש"ח נכון ליום 31 בדצמבר 2019). סכומים אלו כוללים הפרשות שבוצעו בגין התחייבות עבר בהתאם להערכת עורכי הדין ואינם כוללים את השפעת הערכות על אומדן התזרים העתידי אשר נכללים, במידת הצורך, בבדיקת נאותות העתודות.

ביאור 39: אירועים נוספים בתקופת הדוח ולאחריה

א. אומדנים אקטואריים

1. סביבת הריבית הנמוכה והשפעתה על שיעורי ההיוון בענפי הביטוח.

במהלך תקופת הדוח, חלו השפעות פיננסיות, שינוי ריבית בהתאם לרגולציה, ירידה בעקום ריבית חסרת הסיכון ובוצעה התאמת הנכסים להתחייבויות אשר השפיעו על שיעור התשואה המוערכת בתיק הנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות הביטוח. לפרטים נוספים ראה ביאורים 35(ה)(ה1)(ד)(1) ו35(ה)(ה2)(4)(א).

2. עדכון הנחות בחישוב התחייבויות להשלמה לעתודה לקיצבה, ראה ביאורים 35(ה)(ה1)(ד)(3).

3. שינוי אומדנים בחישוב תביעות תלויות בביטוח כללי.

ראה ביאור 35(ה)(ה2)(ו) לפרטים בדבר עדכון ההפרשה לאור המלצות ועדת וינוגרד וקמינץ בהתאם לאומדן החברה.

ב. מינוי יו"ר דירקטוריון בחברת האם כלל החזקות

מר דני נוה חדל לכהן כיו"ר דירקטוריון וכדירקטור בחברה ובכלל החזקות ביום 20 באוגוסט 2020.

מיום 21 באוגוסט 2020 כיהנה הגב' מלי מרגליות כיו"ר זמני של דירקטוריון בכלל החזקות עד למנוי יו"ר דירקטוריון קבוע.

ביום 3 בפברואר 2021, מונה מר סאמט חיים ליו"ר דירקטוריון הקבוע של כלל החזקות.
בחברה טרם מונה יו"ר קבוע לדירקטוריון.

ג. הנפקת מכשיר הון רובד 1 של החברה

בחודש אוקטובר 2020 החברה הנפיקה לכלל החזקות מכשיר הון רובד 1 נוסף, בסכום של 450 מיליוני ש"ח בריבית שנתית בשיעור של 4.53%, צמוד למדד המחירים לצרכן. יתר תנאי המכשיר, לרבות תקופת הפדיון, הינם בהתאם למשטר כושר פירעון כלכלי.

ד. שינוי מבנה אירגוני בקבוצה

בחודש אוקטובר 2020 קיבל דירקטוריון החברה החלטה לבצע שינוי במבנה הארגוני בקבוצת כלל, במסגרת השינוי הארגוני האמור, החל מיום 1 בנובמבר 2020 פעילות חטיבת המשאבים עברה לניהול יחד עם חטיבת שירות ותפעול. פוצלה חטיבת לקוחות והפצה למערך עסקים (סוכנים) ולמערך לקוחות אשר מנוהל תחת מנהל חטיבת הבריאות וירכז תחתיו את כל פעילות מכירות ה-online והדיגיטל של החברה, לרבות מתן כלים דיגיטליים לערוץ הסוכנים, שיתופי פעולה אסטרטגיים ולקוחות ישירים. כפועל יוצא, צומצם מספר חברי ההנהלה מ-14 ל-12.

ה. מכלול

בחודש מרס 2020 מימשה החברה אופציה לרכישת 20% מהון המניות של מכלול, חתמה על תיקון להסכם מסגרת אשראי משנת 2018, במסגרתו נערכו שינויים בתנאי מסגרת האשראי וערבויות חוק מכר שהעניקה החברה למכלול, ובנוסף קיבלה 8% נוספים מהון המניות של מכלול. עם קבלת המניות, מכרה החברה, בהתאם למחיר שנקבע בהערכת שווי, את מלוא מניותיה במכלול לכלל פיננסים בע"מ (להלן: "**כלל פיננסים**"), חברה בת של כלל החזקות, שקודם לכן הייתה חברה לא פעילה. בנוסף, הקצתה מכלול לכלל פיננסים 7% ממניות מכלול, וזאת בהתאם לשווי מכלול על פי הערכת השווי שנערכה. בהתאם לכך נכון למועד הדוח מחזיקה כלל פיננסים ב-35% מהון המניות של מכלול, והחברה ממשיכה להעמיד אשראי וערבויות חוק מכר למכלול תחת הסכם מסגרת האשראי.

ו. דירוג

לעניין הדירוג של החברה וכלל ביטוח אשראי בע"מ, חברת בת של החברה, ראה ביאור 25 לעיל.

ז. הארכת הסכם קיבוצי בקבוצת כלל ביטוח- לפרטים נוספים ראה ביאור 24 לעיל.

ח. לעניין פרסום יחס כושר פרעון מבוסס Solvency ii לשנת 2019, ראה ביאור 16 לעיל.

ט. הסכם מיסוי ענפי לשנות המס 2017-2019- ראה ביאור 23 לעיל.

י. תוכנית אופציות 2021- לפרטים נוספים, ראה ביאור 37 לעיל.

ביאור 40: חכירות

א. <u>חכירות בהן הקבוצה היא החוכרת</u>

החל מיום 1 בינואר 2019, החברה מיישמת את תקן החכירות IFRS 16

1. גילויים בדבר נכסי זכות שימוש

באלפי ש"ח	מבנים	אתרים	כלי רכב	סך הכל
עלות				
השפעת היישום לראשונה ליום 1 בינואר 2019	418,410	23,141	17,555	459,106
תוספות לנכסי זכות שימוש בגין חכירות חדשות בתקופה	-	-	16,431	16,431
עדכונים לנכסי זכות שימוש בגין הצמדות למדד	1,314	66	69	1,449
גריעות	-	-	(3,402)	(3,402)
יתרה ליום 31 בדצמבר 2019	**419,724**	**23,207**	**30,653**	**473,584**
תוספות לנכסי זכות שימוש בגין חכירות חדשות בתקופה	**-**	**-**	**12,003**	**12,003**
עדכונים לנכסי זכות שימוש בגין הצמדות למדד	**(2,499)**	**(76)**	**(17)**	**(2,592)**
גריעות	**-**	**-**	**(5,624)**	**(5,624)**
יתרה ליום 31 בדצמבר 2020	**417,225**	**23,131**	**37,015**	**477,371**
פחת שנצבר				
יתרה ליום 1 בינואר 2019	-	-	-	-
פחת לתקופה	23,653	2,004	12,313	37,970
גריעות מנכסי זכות שימוש	-	-	(3,266)	(3,266)
יתרה ליום 31 בדצמבר 2019	**23,653**	**2,004**	**9,047**	**34,704**
פחת לתקופה	**23,861**	**2,017**	**13,631**	**39,509**
גריעות מנכסי זכות שימוש	**-**	**-**	**(4,841)**	**(4,841)**
ליום 31 בדצמבר 2020	**47,514**	**4,021**	**17,837**	**69,372**
יתרת עלות מופחתת ליום 31 בדצמבר 2019	**396,071**	**21,203**	**21,606**	**438,880**
יתרת עלות מופחתת ליום 31 בדצמבר 2020	**369,711**	**19,110**	**19,178**	**407,999**

2. גילויים בדבר התחייבות בגין חכירה

באלפי ש"ח	מבנים	אתרים	כלי רכב	סך הכל
השפעת היישום לראשונה ליום 1 בינואר 2019	451,667	25,170	17,555	494,392
תוספות להתחייבות בגין חכירות חדשות בתקופה	-	-	16,431	16,431
עדכונים להתחייבות בגין חכירות בגין הצמדות למדד	1,314	66	69	1,449
הוצאות מימון	15,150	730	327	16,207
תשלום התחייבות בגין חכירה	(35,196)	(2,439)	(12,729)	(50,364)
גריעות התחייבות בגין חכירה	-	-	(53)	(53)
יתרה ליום 31 בדצמבר 2019	**432,935**	**23,527**	**21,600**	**478,062**
תוספות להתחייבות בגין חכירות חדשות בתקופה	**-**	**-**	**12,003**	**12,003**
עדכונים להתחייבות בגין חכירות בגין הצמדות למדד	**(2,499)**	**(76)**	**(17)**	**(2,592)**
הוצאות מימון	**14,811**	**681**	**365**	**15,857**
תשלום התחייבות בגין חכירה	**(14,575)**	**(2,433)**	**(14,012)**	**(31,020)**
גריעות התחייבות בגין חכירה	**-**	**-**	**(791)**	**(791)**
ליום 31 בדצמבר 2020	**430,672**	**21,699**	**19,148**	**471,519**

ניתוח מועדי פירעון התחייבות בגין חכירה

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר 2020	ליום 31 בדצמבר 2019
עד שנה	**20,885**	12,603
בין שנה לחמש שנים	**97,072**	83,789
מעל חמש שנים	**353,562**	381,670
סך הכל	**471,519**	478,062

ביאור 40: חכירות (המשך)

ב. <u>חכירות בהן הקבוצה היא המחכירה</u>

הקבוצה מחכירה מספר מבנים מסחריים ובנייני משרדים (המסווגים כנדל"ן להשקעה) לגופים חיצוניים. הסכמי החכירה הם לתקופות שונות (עד כ-38 שנים), שאינן ניתנות לביטול, בהתחשב באופציות של החוכרים לחידוש החוזים בתום התקופה.

להלן דמי החכירה המינימאליים העתידיים להתקבל בגין חוזי חכירה לרבות בגין תקופות אופציה לחידוש החוזים, אשר במועד ההתקשרויות היה סביר שתמומשנה:

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר	
	2020	2019
עד שנה	**241,944**	267,638
משנה ועד חמש שנים	**797,328**	891,621
יותר מחמש שנים	**1,791,173**	2,033,553
סך הכל	**2,830,445**	3,192,812
מתוכם דמי חכירה מינימאליים העתידים להתקבל והמתייחסים לנכסים בהם החברה הינה חוכר בחכירה מימונית	**769,564**	901,930

לפרטים נוספים בדבר הסכמי החכרת נדל"ן להשקעה, ראה ביאור 10.

נספח א

תמצית נתונים המתייחסים בדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו")

נספח ב

פירוט השקעות פיננסיות אחרות

סומך חייקין
מגדל המילניום KPMG
רחוב הארבעה 17, תא דואר 609
תל אביב 6100601
03 684 8000

קוסט פורר גבאי את קסירר
רח' מנחם בגין 144,
תל-אביב, 6492102
טל. 2525 623 3 972+
פקס 2555 562 3 972+
ey.com

לכבוד
בעלי המניות של כלל חברה לביטוח בע"מ

א.ג.נ.,

הנדון: דוח מיוחד של רואי החשבון המבקרים על מידע כספי נפרד לפי דרישת הממונה על שוק ההון, ביטוח וחסכון בהתאם לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981

ביקרנו את המידע הכספי הנפרד, המובא לפי דרישת הממונה על שוק ההון, ביטוח וחסכון בהתאם לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981 של כלל חברה לביטוח בע"מ (להלן: "החברה") לימים 31 בדצמבר, 2020 ו-2019 ולכל אחת משלוש השנים בתקופה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2020 ואשר נכלל בנספח א' לדוחות הכספיים של החברה. המידע הכספי הנפרד הינו באחריות הדירקטוריון וההנהלה של החברה. אחריותנו היא לחוות דעה על המידע הכספי הנפרד בהתבסס על ביקורתנו.

ערכנו את ביקורתנו בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל. על פי תקנים אלה נדרש מאיתנו לתכנן את הביקורת ולבצעה במטרה להשיג מידה סבירה של ביטחון שאין במידע הכספי הנפרד הצגה מוטעית מהותית. ביקורת כוללת בדיקה מדגמית של ראיות התומכות בסכומים ובפרטים הכלולים במידע הכספי הנפרד. ביקורת כוללת גם בחינה של הכללים החשבונאיים שיושמו בעריכת המידע הכספי הנפרד ושל האומדנים המשמעותיים שנעשו על ידי הדירקטוריון וההנהלה של החברה וכן הערכת נאותות ההצגה של המידע הכספי הנפרד. אנו סבורים שביקורתנו מספקת בסיס נאות לחוות דעתנו.

לדעתנו, המידע הכספי הנפרד ערוך, מכל הבחינות המהותיות, בהתאם לדרישות שנקבעו על ידי הממונה על שוק ההון, ביטוח וחסכון בחוזר ביטוח 4-1-2010, על עדכוניו.

תל-אביב,
25 במרס 2021

סומך חייקין
רואי חשבון

קוסט פורר גבאי את קסירר
רואי חשבון

מבקרים משותפים

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

להלן נתונים כספיים תמציתיים על בסיס הדוחות הכספיים הנפרדים של החברה (להלן: "**דוחות הסולו**"), הערוכים לפי תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS), למעט העניינים הבאים:

המדיניות החשבונאית שפורטה בביאור 3, בדבר עיקרי המדיניות החשבונאית, יושמה בהכנת דוחות הסולו, למעט המפורט להלן:

א. מדידת ההשקעות בחברות מוחזקות על בסיס אקוויטי.
ב. זכויות במקרקעין כוללות גם זכויות במקרקעין המוחזקות באמצעות חברה מוחזקת שהחזקת זכויות אלה הוא עיסוקה היחיד.

דוחות על המצב הכספי

אלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר	
	2020	2019
נכסים		
נכסים בלתי מוחשיים	**839,517**	884,060
הוצאות רכישה נדחות	**1,712,592**	1,720,863
רכוש קבוע	**193,698**	203,306
נכס זכות שימוש	**342,451**	369,053
השקעות בחברות מוחזקות	**1,060,772**	1,129,437
נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה	**3,043,442**	3,097,370
נדל"ן להשקעה אחר	**1,206,544**	1,250,039
נכסי ביטוח משנה	**3,602,801**	3,526,187
נכסי מיסים שוטפים	**-**	(*105,090
חייבים ויתרות חובה	**632,199**	799,117
פרמיה לגבייה	**629,037**	684,608
השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה	**70,798,761**	62,397,461
השקעות פיננסיות אחרות:		
נכסי חוב סחירים	**5,413,221**	5,672,963
נכסי חוב שאינם סחירים	**19,706,270**	20,028,958
מניות	**1,692,398**	1,357,640
אחרות	**3,500,778**	2,531,153
סך כל ההשקעות הפיננסיות האחרות	**30,312,667**	29,590,714
מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה	**5,273,150**	6,554,645
מזומנים ושווי מזומנים אחרים	**1,568,406**	1,628,751
סך כל נכסים	**121,216,037**	113,940,701
סך כל הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה	**79,564,525**	72,813,606

*) יישום למפרע, ראה ביאור 3(יט)(2).

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

דוחות על המצב הכספי (המשך)

אלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר 2020	2019
הון		
הון מניות	**146,641**	146,641
פרמיה על מניות	**692,479**	692,479
קרנות הון	**839,924**	692,818
יתרת עודפים	**3,785,137**	(3,358,429*)
סך כל ההון המיוחס לבעלי המניות של החברה	**5,464,181**	4,890,367
התחייבויות		
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה	**28,653,107**	(28,997,933*)
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה	**77,300,076**	71,842,767
התחייבויות מיסים נדחים	**528,655**	(445,266*)
התחייבות בשל הטבות לעובדים, נטו	**53,251**	62,151
התחייבויות בגין חכירה	**395,416**	401,769
זכאים ויתרות זכות	**3,785,323**	3,065,765
התחייבות מיסים שוטפים	**61,804**	-
התחייבויות פיננסיות	**4,974,224**	4,234,683
סך כל התחייבויות	**115,751,856**	109,050,334
סך כל הון והתחייבויות	**121,216,037**	113,940,701

*) יישום למפרע, ראה ביאור 3(יט)(2).

הביאורים המצורפים בדוחות הכספיים המאוחדים ביניים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.

תאריך אישור הדוחות הכספיים	**25 במרס 2021**			
	עמוס ערן דירקטור*)	**יורם נוה מנהל כללי**	**ערן צ'רנינסקי משנה למנכ"ל מנהל חטיבה פיננסית**	**טל כהן סמנכ"ל בכיר מנהל אגף חשבונאות ראשית**

*) הוסמך לחתום על הדוח הכספי ליום 31 בדצמבר 2020 ע"י הדירקטוריון בישיבתו מיום 25 במרס 2021.

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

דוחות רווח והפסד

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
באלפי ש"ח	2020	2019	2018
פרמיות שהורווחו ברוטו	**9,386,447**	9,558,921	10,167,136
פרמיות שהורווחו על ידי מבטחי משנה	**1,410,561**	1,211,494	1,325,785
פרמיות שהורווחו בשייר	**7,975,886**	8,347,427	8,841,351
רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון	**4,926,174**	9,536,698	1,070,957
הכנסות מדמי ניהול	**914,374**	1,088,487	575,565
הכנסות מעמלות	**229,590**	216,594	221,762
הכנסות אחרות	**152**	-	-
סך כל ההכנסות	**14,046,176**	19,189,206	10,709,635
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו	**11,847,907**	(*17,937,928	(*9,249,130
חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח	**(955,609)**	(1,287,609)	(1,093,005)
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	**10,892,298**	16,650,319	8,156,125
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	**1,769,099**	1,830,209	1,854,740
הוצאות הנהלה וכלליות	**677,264**	654,761	669,137
ירידת ערך נכסים בלתי מוחשיים	**2,186**	15,848	114,824
הוצאות אחרות	**3,748**	5,409	8,051
הוצאות מימון	**154,082**	233,071	155,732
סך כל ההוצאות	**13,498,677**	19,389,617	10,958,609
חלק בתוצאות חברות מוחזקות המטופלות בשיטת השווי המאזני, נטו	**5,068**	(7,930)	(25,157)
רווח (הפסד) לפני מיסים על הכנסה	**552,567**	(208,341)	(274,131)
מיסים (הטבת מס) על הכנסה	**133,839**	(*67,116)	(*118,925)
רווח (הפסד) לתקופה	**418,728**	(141,225)	(155,206)

*) יישום למפרע, ראה ביאור 3(יט)(2).

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

דוחות על הרווח הכולל

באלפי ש"ח	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2020	2019	2018
רווח (הפסד) לתקופה	**418,728**	(141,225)*)	(155,206)*)
רווח כולל אחר:			
פריטי רווח כולל אחר שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל הועברו או יועברו לרווח והפסד:			
הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילויות חוץ שנזקפו לקרן הון	**(20,761)**	(27,977)	28,640
הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילויות חוץ שנזקפו לרווח והפסד	**9,568**	11,905	92
שינוי, נטו, בשווי הוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שנזקף לקרן הון	**468,998**	937,454	123,113
שינוי, נטו, בשווי הוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד	**(344,115)**	(612,786)	(283,938)
הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד	**112,112**	33,450	40,873
חלק הקבוצה ברווח (הפסד) כולל אחר של חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני שהועבר או יועבר לרווח והפסד, נטו ממס	**(92)**	7,021	(6,075)
מס (הטבת מס) בגין פריטי רווח כולל אחר לתקופה שהועברו או יועברו לרווח והפסד	**78,604**	118,789	(34,438)
רווח (הפסד) כולל אחר שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל הועבר או יועבר לרווח והפסד, נטו ממס	**147,106**	230,278	(62,857)
פריטי רווח כולל אחר שלא יועברו לרווח והפסד:			
רווחים (הפסדים) אקטואריים מתכנית הטבה מוגדרת	**10,309**	(9,998)	4,884
חלק הקבוצה ברווח (הפסד) כולל אחר של חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני, נטו ממס	**1,195**	(1,525)	1,431
מס (הטבת מס) בגין מרכיבים אחרים של רווח (הפסד) כולל	**3,524**	(3,416)	1,659
רווח (הפסד) כולל אחר שלא יועבר לרווח והפסד, נטו ממס	**7,980**	(8,107)	4,656
סך הכל רווח (הפסד) כולל לתקופה	**573,814**	80,946	(213,407)

*) יישום למפרע, ראה ביאור 3(יט)(2).

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים בדוחות הכספיים הנפרדים של כלל החזקות ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

דוחות על השינויים בהון העצמי

	מיוחס לבעלי המניות של החברה						
באלפי ש"ח	הון מניות	פרמיה על מניות	קרן תרגום	קרן הון בגין נכסים זמינים למכירה	קרן הון	יתרת עודפים	סך הכל
לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2020							
ליום 1 בינואר 2020	146,641	692,479	(14,692)	677,996	29,514	3,358,429	4,890,367
רווח לתקופה	-	-	-	-	-	418,728	418,728
פריטי רווח (הפסד) כולל אחר:							
הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילויות חוץ שנזקפו לקרן הון	-	-	(20,761)	-	-	-	(20,761)
הפרשי תרגום מטבע חוץ שנזקפו לרווח והפסד	-	-	9,568	-	-	-	9,568
שינוי, נטו, בשווי הוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שנזקף לקרן הון	-	-	-	468,676	-	-	468,676
שינוי, נטו, בשווי הוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד	-	-	-	(344,243)	-	-	(344,243)
הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד	-	-	-	112,395	-	-	112,395
הפסדים אקטואריים מתוכנית הטבה מוגדרת	-	-	-	-	-	12,125	12,125
הטבת מס (מס) בגין פריטי רווח (הפסד) כולל	-	-	2,425	(80,954)	-	(4,145)	(82,674)
רווח (הפסד) כולל אחר לתקופה, נטו ממס	-	-	(8,768)	155,874	-	7,980	155,086
סך הכל רווח (הפסד) כולל לתקופה	-	-	(8,768)	155,874	-	426,708	573,814
ליום 31 בדצמבר 2020	146,641	692,479	(23,460)	833,870	29,514	3,785,137	5,464,181

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים בדוחות הכספיים הנפרדים של כלל החזקות ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

דוחות על השינויים בהון העצמי

	מיוחס לבעלי המניות של החברה						
באלפי ש"ח	הון מניות	פרמיה על מניות	קרן תרגום	קרן הון בגין נכסים זמינים למכירה	קרן הון	יתרת עודפים	סך הכל
לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019							
ליום 1 בינואר 2019	146,094	671,325	(2,271)	435,297	29,514	(*3,515,579	4,795,538
השפעת יישום לראשונה IFRS16	-	-	-	-	-	(7,818)	(7,818)
רווח לתקופה	-	-	-	-	-	(*(141,225)	(141,225)
פריטי רווח (הפסד) כולל אחר:							
הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילויות חוץ שנזקפו לקרן הון	-	-	(27,977)	-	-	-	(27,977)
הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילויות חוץ שנזקפו לרווח והפסד	-	-	11,905	-	-	-	11,905
שינוי, נטו, בשווי הוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שנזקף לקרן הון	-	-	-	951,253	-	-	951,253
שינוי, נטו, בשווי הוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד	-	-	-	(615,915)	-	-	(615,915)
הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד	-	-	-	33,450	-	-	33,450
רווחים אקטוארים מתוכנית הטבה מוגדרת	-	-	-	-	-	(12,065)	(12,065)
הטבת מס (מס) בגין פריטי רווח (הפסד) כולל	-	-	3,651	(126,089)	-	3,958	(118,480)
רווח (הפסד) כולל אחר לתקופה, נטו ממס	-	-	(12,421)	242,699	-	(8,107)	222,171
סך הכל רווח כולל לתקופה	-	-	(12,421)	242,699	-	(149,332)	80,946
עסקאות עם בעלי המניות שנזקפו ישירות להון:							
הנפקת הון מניות (בניכוי הוצאות הנפקה)	547	21,154	-	-	-	-	21,701
ליום 31 בדצמבר 2019	146,641	692,479	(14,692)	677,996	29,514	3,358,429	4,890,367

*) יישום למפרע, ראה ביאור 3(יט)(2).

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים בדוחות הכספיים הנפרדים של כלל החזקות ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

דוחות על השינויים בהון העצמי

	מיוחס לבעלי המניות של החברה						
באלפי ש"ח	הון מניות	פרמיה על מניות	קרן תרגום	קרן הון בגין נכסים זמינים למכירה	קרן הון	יתרת עודפים	סך הכל
לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018							
ליום 1 בינואר 2018	146,094	671,325	(24,429)	520,312	29,514	3,666,129*)	5,008,945
רווח לתקופה	-	-	-	-	-	(155,206)*)	(155,206)
פריטי רווח (הפסד) כולל אחר:							
הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילויות חוץ שנזקפו לקרן הון	-	-	28,640	-	-	-	28,640
הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילויות חוץ שנזקפו לרווח והפסד	-	-	92	-	-	-	92
שינוי, נטו, בשווי הוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שנזקף לקרן הון	-	-	-	117,008	-	-	117,008
שינוי, נטו, בשווי הוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד	-	-	-	(287,216)	-	-	(287,216)
הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד	-	-	-	41,023	-	-	41,023
רווחים אקטואריים מתוכנית הטבה מוגדרת	-	-	-	-	-	6,750	6,750
מס בגין פריטי רווח (הפסד) כולל	-	-	(6,574)	44,170	-	(2,094)	35,502
רווח (הפסד) כולל אחר לתקופה, נטו ממס	-	-	22,158	(85,015)	-	4,656	(58,201)
סך הכל רווח כולל לתקופה	-	-	22,158	(85,015)	-	(150,550)	(213,407)
ליום 31 בדצמבר 2018	146,094	671,325	(2,271)	435,297	29,514	3,515,579	4,795,538

*) יישום למפרע, ראה ביאור 3(יט)(2).

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים בדוחות הכספיים הנפרדים של כלל החזקות ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

מגזרי פעילות

א. דיווח על מגזרי פעילות

	חסכון ארוך טווח			בריאות			כללי		
באלפי ש"ח	2020	2019	2018	2020	2019	2018	2020	2019	2018
פרמיות שהורווחו ברוטו	**5,728,544**	5,986,281	5,845,913	**1,296,408**	1,329,382	2,106,995	**2,362,801**	2,244,898	2,215,060
פרמיות שהורווחו על ידי מבטחי משנה	**146,775**	136,355	135,807	**65,602**	63,674	300,418	**1,198,184**	1,011,465	889,560
פרמיות שהורווחו בשייר	**5,581,769**	5,849,926	5,710,106	**1,230,806**	1,265,708	1,806,577	**1,164,617**	1,233,433	1,325,500
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	**4,592,600**	8,703,112	802,508	**128,032**	297,353	11,461	**9,192**	171,896	126,130
הכנסות מדמי ניהול	**914,374**	1,088,487	575,565	**-**	-	-	**-**	-	-
הכנסות מעמלות	**23,653**	23,930	28,213	**5,134**	4,283	8,760	**200,803**	188,381	184,789
הכנסות אחרות	**137**	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-
סך כל ההכנסות	**11,112,533**	15,665,455	7,116,392	**1,363,972**	1,567,344	1,826,798	**1,374,612**	1,593,710	1,636,419
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו	**9,759,827**	14,356,263*)	5,889,902*)	**619,989**	1,726,812	1,822,451	**1,470,436**	1,856,347	1,538,367
חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח	**(122,352)**	(117,856)	(81,589)	**(130,345)**	(221,401)	(471,418)	**(702,912)**	(948,352)	(539,998)
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	**9,637,475**	14,238,407	5,808,313	**489,644**	1,505,411	1,351,033	**767,524**	907,995	998,369
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	**710,864**	756,538	771,538	**510,384**	505,132	520,420	**547,851**	568,539	562,782
הוצאות הנהלה וכלליות	**466,330**	455,842	458,286	**77,761**	71,467	73,487	**63,534**	61,261	55,248
ירידת ערך נכסים בלתי מוחשיים	**1,999**	14,819	114,824	**-**	-	-	**-**	-	-
הוצאות אחרות	**3,381**	3,552	8,022	**-**	216	-	**-**	-	-
הוצאות (הכנסות) מימון	**7,488**	14,169	2,321	**5,549**	11,923	12,318	**(742)**	(1,459)	8,145
סך כל ההוצאות	**10,827,537**	15,483,327	7,163,304	**1,083,338**	2,094,149	1,957,258	**1,378,167**	1,536,336	1,624,544
חלק בתוצאות חברות מוחזקות , נטו	**(9,493)**	(15,994)	(29,356)	**(702)**	(48)	(5,039)	**11,658**	7,936	11,977
רווח (הפסד) לפני מיסים על ההכנסה	**275,503**	166,134	(76,268)	**279,932**	(526,853)	(135,499)	**8,103**	65,310	23,852
רווח (הפסד) כולל אחר לפני מיסים על ההכנסה	**97,161**	59,951	33,445	**(104,511)**	74,376	(29,613)	**26,904**	27,261	7,081
סך כל הרווח (הפסד) הכולל לפני מיסים על ההכנסה	**372,664**	226,085	(42,823)	**175,421**	(452,477)	(165,112)	**35,007**	92,571	30,933

*) יישום למפרע, ראה ביאור 3(יט)(2).

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים בדוחות הכספיים הנפרדים של כלל החזקות ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

מגזרי פעילות

ב. דיווח על מגזרי פעילות

באלפי ש"ח	לא מוקצה למגזרים			התאמות וקיזוזים			סך הכל		
	2020	2019	2018	2020	2019	2018	2020	2019	2018
פרמיות שהורווחו ברוטו	-	-	-	**(1,306)**	(1,640)	(832)	**9,386,447**	9,558,921	10,167,136
פרמיות שהורווחו על ידי מבטחי משנה	-	-	-	-	-	-	**1,410,561**	1,211,494	1,325,785
פרמיות שהורווחו בשייר	-	-	-	**(1,306)**	(1,640)	(832)	**7,975,886**	8,347,427	8,841,351
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	**196,350**	364,337	130,858	-	-	-	**4,926,174**	9,536,698	1,070,957
הכנסות מדמי ניהול	-	-	-	-	-	-	**914,374**	1,088,487	575,565
הכנסות מעמלות	-	-	-	-	-	-	**229,590**	216,594	221,762
הכנסות אחרות	**15**	-	-	-	-	-	**152**	-	-
סך כל ההכנסות	**196,365**	364,337	130,858	**(1,306)**	(1,640)	(832)	**14,046,176**	19,189,206	10,709,635
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו	-	-	-	**(2,345)**	(1,494)	(1,590)	**11,847,907**	17,937,928	9,249,130
חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח	-	-	-	-	-	-	**(955,609)**	(1,287,609)	(1,093,005)
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	-	-	-	**(2,345)**	(1,494)	(1,590)	**10,892,298**	16,650,319	8,156,125
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	-	-	-	-	-	-	**1,769,099**	1,830,209	1,854,740
הוצאות הנהלה וכלליות	**69,265**	65,938	81,078	**374**	253	1,038	**677,264**	654,761	669,137
ירידת ערך נכסים בלתי מוחשיים	**187**	1,029	-	-	-	-	**2,186**	15,848	114,824
הוצאות אחרות	**367**	1,641	29	-	-	-	**3,748**	5,409	8,051
הוצאות (הכנסות) מימון	**141,786**	208,439	132,948	**1**	(1)	-	**154,082**	233,071	155,732
סך כל ההוצאות	**211,605**	277,047	214,055	**(1,970)**	(1,242)	(552)	**13,498,677**	19,389,617	10,958,609
חלק בתוצאות חברות מוחזקות , נטו	**3,605**	176	(2,739)	-	-	-	**5,068**	(7,930)	(25,157)
רווח (הפסד) לפני מיסים על ההכנסה	**(11,635)**	87,466	(85,936)	**664**	(398)	(280)	**552,567**	(208,341)	(274,131)
רווח (הפסד) כולל אחר לפני מיסים על ההכנסה	**217,660**	175,956	(101,893)	-	-	-	**237,214**	337,544	(90,980)
סך כל הרווח (הפסד) הכולל לפני מיסים על ההכנסה	**206,025**	263,422	(187,829)	**664**	(398)	(280)	**789,781**	129,203	(365,111)

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים בדוחות הכספיים הנפרדים של כלל החזקות ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח (המשך)

נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח כללי-סולו

	רכב חובה			רכב רכוש			ענפי רכוש ואחרים 1)			ענפי חבויות אחרים 2)			סך הכל ביטוח כללי		
באלפי ש"ח	2020	2019	2018	2020	2019	2018	2020	2019	2018	2020	2019	2018	2020	2019	2018
פרמיות ברוטו	**531,941**	460,012	466,725	**686,131**	677,136	713,301	**836,014**	786,924	727,652	**422,980**	333,780	333,907	**2,477,066**	2,257,852	2,241,585
פרמיות ביטוח משנה	**235,875**	288,121	281,482	**178,191**	97,771	1,952	**632,139**	583,340	554,786	**202,609**	112,438	119,565	**1,248,814**	1,081,670	957,785
פרמיות בשייר	**296,066**	171,891	185,243	**507,940**	579,365	711,349	**203,875**	203,584	172,866	**220,371**	221,342	214,342	**1,228,252**	1,176,182	1,283,800
שינוי ביתרת פרמיה שטרם הורווחה, בשייר	**(58,343)**	3,441	25,270	**(1,034)**	73,908	7,152	**1,687**	(13,813)	12,128	**(5,945)**	(6,285)	(2,850)	**(63,635)**	57,251	41,700
פרמיות שהורווחו בשייר	**237,723**	175,332	210,513	**506,906**	653,273	718,501	**205,562**	189,771	184,994	**214,426**	215,057	211,492	**1,164,617**	1,233,433	1,325,500
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	**11,462**	75,740	58,708	**1,212**	17,774	13,804	**(1,608)**	12,788	10,487	**(1,874)**	65,594	43,131	**9,192**	171,896	126,130
הכנסות מעמלות	**51,183**	61,423	55,791	**6,104**	1,286	-	**128,873**	112,135	116,146	**14,643**	13,537	12,852	**200,803**	188,381	184,789
סך כל ההכנסות	**300,368**	312,495	325,012	**514,222**	672,333	732,305	**332,827**	314,694	311,627	227,195	294,188	267,475	**1,374,612**	1,593,710	1,636,419
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, ברוטו	**473,195**	467,085	422,470	**420,083**	472,275	462,293	**266,455**	428,623	311,000	**310,703**	488,364	342,604	**1,470,436**	1,856,347	1,538,367
חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח	**(292,383)**	(327,451)	(222,708)	**(145,265)**	(34,468)	236	**(196,247)**	(321,038)	(226,436)	**(69,017)**	(265,395)	(91,090)	**(702,912)**	(948,352)	(539,998)
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	**180,812**	139,634	199,762	**274,818**	437,807	462,529	**70,208**	107,585	84,564	**241,686**	222,969	251,514	**767,524**	907,995	998,369
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	**79,450**	79,231	75,823	**167,588**	180,654	182,935	**201,078**	207,723	207,064	**99,735**	100,931	96,960	**547,851**	568,539	562,782
הוצאות הנהלה וכלליות	**15,365**	13,366	10,818	**19,819**	19,673	16,535	**19,276**	19,209	20,424	**9,074**	9,013	7,471	**63,534**	61,261	55,248
הוצאות (הכנסות) מימון	**(104)**	(700)	3,563	**(390)**	(141)	1,013	**(349)**	(557)	3,175	**101**	(61)	394	**(742)**	(1,459)	8,145
סך כל ההוצאות	**275,523**	231,531	289,966	**461,835**	637,993	663,012	**290,213**	333,960	315,227	**350,596**	332,852	356,339	**1,378,167**	1,536,336	1,624,544
חלק ברווחי (הפסדי) חברות כלולות, נטו	**(2,060)**	(2,470)	(4,396)	**(386)**	(463)	(824)	**15,477**	12,515	20,128	**(1,373)**	(1,646)	(2,931)	**11,658**	7,936	11,977
רווח (הפסד) לפני מיסים על הכנסה	**22,785**	78,494	30,650	**52,001**	33,877	68,469	**58,091**	(6,751)	16,528	**(124,774)**	(40,310)	(91,795)	**8,103**	65,310	23,852
רווח (הפסד) כולל אחר לפני מיסים על הכנסה	**10,951**	11,299	4,582	**3,185**	1,877	1,476	**2,150**	4,222	(2,399)	**10,618**	9,863	3,422	**26,904**	27,261	7,081
סך כל הרווח (ההפסד) הכולל לפני מיסים על הכנסה	**33,736**	89,793	35,232	**55,186**	35,754	69,945	**60,241**	(2,529)	14,129	**(114,156)**	(30,447)	(88,373)	**35,007**	92,571	30,933
התחייבויות בגין חוזי ביטוח ליום 31 בדצמבר															
ברוטו	**2,433,094**	2,286,995	2,284,274	**474,510**	474,972	495,220	**956,158**	1,030,048	936,041	**2,556,333**	2,548,267	2,328,034	6,420,095	6,340,282	6,043,569
משנה	**1,014,270**	836,177	575,942	**124,808**	83,490	684	**677,081**	713,827	620,069	**1,079,219**	1,068,771	877,243	2,895,378	2,702,265	2,073,938
שייר	**1,418,824**	1,450,818	1,708,332	**349,702**	391,482	494,536	**279,077**	316,221	315,972	**1,477,114**	1,479,496	1,450,791	3,524,717	3,638,017	3,969,631

1. ענפי רכוש ואחרים כוללים בעיקר תוצאות ענפי ביטוח רכוש עסקיים דירות והנדסי אשר הפעילות בגינם בשנת הדוח ובשנה המקבילה אשתקד מהווה כ-78% מסך הפרמיות בענפים אלו (בשנת 2018 כ-77%)
2. ענפי חבויות ואחרים כוללים בעיקר תוצאות ענפי ביטוח חבות צד ג' מנהלים ומעבידים אשר הפעילות בגינם מהווה כ- 78% מסך הפרמיות בענפים אלו ותוצאות מענפי ביטוח חבות צד ג' מקצועית ומעבידים אשר הפעילות בגינם בשנת 2019 ובשנת 2018 מהווה כ- 81% ו- 83% בהתאמה מסך הפרמיות בענפים אלו.

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") (המשך)

פירוט השקעות פיננסיות אחרות

א. נכסי חוב סחירים – הרכב

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר 2020	ליום 31 בדצמבר 2019
אגרות חוב ממשלתיות		
זמינות למכירה	**2,804,905**	3,491,485
נכסי חוב אחרים		
ניתנים להמרה		
מוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד:		
שיועדו בעת ההכרה לראשונה	**25,873**	-
שאינם ניתנים להמרה		
מוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד:		
שיועדו בעת ההכרה לראשונה	**20,768**	86,750
זמינים למכירה	**2,561,675**	2,094,728
סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה	**2,582,443**	2,181,478
סך הכל נכסי חוב סחירים	**5,413,221**	5,672,963
ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)	**176**	5,622

ב. נכסי חוב שאינם סחירים – הרכב

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר 2020				ליום 31 בדצמבר 2019			
	ערך בספרים	סך הכל	שווי הוגן[1] רמה 2	רמה 3	ערך בספרים	סך הכל	שווי הוגן[1] רמה 2	רמה 3
אגרות חוב ממשלתיות מטופלות כהלוואות וחייבים								
אג"ח מיועדות	**14,169,989**	**23,717,468**	**-**	**23,717,468**	14,163,272	24,010,374	-	24,010,374
סך הכל אגרות חוב ממשלתיות	**14,169,989**	**23,717,468**	**-**	**23,717,468**	14,163,272	24,010,374	-	24,010,374
נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה מוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד:								
שיועדו בעת ההכרה לראשונה	**2,283**	**2,283**	**2,283**	**-**	2,854	2,854	2,854	-
מוצגות כהלוואות וחייבים למעט								
פקדונות בבנקים[2]	**5,013,132**	**5,748,972**	**4,536,928**	**1,212,044**	5,281,482	6,046,012	4,991,377	1,054,635
פיקדונות בבנקים	**520,866**	**614,997**	**614,997**	**-**	581,350	688,278	688,278	-
סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה	**5,536,281**	**6,366,252**	**5,154,208**	**1,212,044**	5,865,686	6,737,144	5,682,509	1,054,635
סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים	**19,706,270**	**30,083,720**	**5,154,208**	**24,929,512**	20,028,958	30,747,518	5,682,509	25,065,009
ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)	**89,503**				80,244			

1) בהמשך לביאור 3(ד)(1)(ד) בבדיקת נאותות ההתחייבויות(LAT) החברה מתחשבת בעודף שווי הוגן על הערך בספרים של נכסי חוב לא סחירים.
2) בהמשך לביאור 2(ה)(3) החברה משתמשת בטכניקות הערכה שהן מתאימות לנסיבות ושקיימים עבורם מספיק נתונים הניתנים להשגה כדי למדוד שווי הוגן.

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") (המשך)

פירוט השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ב. נכסי חוב שאינם סחירים – הרכב (המשך)

שיעורי הריבית ששימשו בקביעת השווי ההוגן עבור נכסי חוב שאינם סחירים לפי דירוג

שיעור הריבית עבור נכסי חוב שאינם סחירים - בארץ, לפי דירוג מקומי [1]

באחוזים	ליום 31 בדצמבר 2020	2019
AA ומעלה	**(0.10)**	(0.09)
BBB עד A	**1.49**	1.68
לא מדורג	**2.61**	4.30

שיעור הריבית עבור נכסי חוב שאינם סחירים - בחו"ל, לפי דירוג בינלאומי [2]

באחוזים	ליום 31 בדצמבר 2020	2019
לא מדורג	**3.31**	4.51

1) המקורות לרמת הדירוג בישראל הינם מעלות, מידרוג ודירוג פנימי. נתוני חברת מידרוג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל -A ועד +A.

2) כל נכסי חוב המדורגים בחו"ל דורגו על ידי סוכנויות דירוג מוכרות בחו"ל. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל -A ועד +A.

ג. פרטים בדבר ריבית והצמדה בגין נכסי חוב

ריבית אפקטיבית באחוזים	ליום 31 בדצמבר 2020	2019
נכסי חוב סחירים		
צמוד למדד המחירים לצרכן	**0.07**	0.02
שקלי	**2.12**	1.40
צמוד מט"ח	**4.93**	5.24
נכסי חוב שאינם סחירים		
צמוד למדד המחירים לצרכן	**4.68**	4.58
שקלי	**2.40**	2.16
צמוד מט"ח	**4.04**	5.00

ד. מניות*)

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר 2020	2019
סחירות		
זמינות למכירה	**1,145,858**	1,038,662
שאינן סחירות		
זמינות למכירה	**546,540**	318,978
סך הכל מניות	**1,692,398**	1,357,640
ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)	**208,187**	112,468

*) ראה ביאור 14(ו).

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") (המשך)

פירוט השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ה. השקעות פיננסיות אחרות

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר	
	2020	2019
סחירות		
מוצגות בשווי הוגן דרך רווח או הפסד:		
שיועדו בעת ההכרה לראשונה	**280,336**	141,052
זמינות למכירה	**822,237**	530,459
מכשירים נגזרים	**3,326**	1,821
סך הכל השקעות פיננסיות סחירות	**1,105,899**	673,332
שאינן סחירות		
מוצגות בשווי הוגן דרך רווח או הפסד:		
שיועדו בעת ההכרה לראשונה	**6,162**	5,643
זמינות למכירה	**2,135,109**	1,763,024
מכשירים נגזרים	**253,608**	89,154
סך הכל השקעות פיננסיות שאינן סחירות	**2,394,879**	1,857,821
סך הכל השקעות פיננסיות סחירות	**3,500,778**	2,531,153
ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)	**95,330**	46,048

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") (המשך)

פירוט השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ו. שווי הוגן של נכסים פיננסים בחלוקה לרמות

הטבלה להלן מציגה את הנכסים הפיננסים הנמדדים בשווי הוגן על בסיס עתי, תוך שימוש בשיטת הערכה בהתאם לרמות השווי ההוגן. להגדרת הרמות בהיררכיה, ראה ביאור 2(ה)(3) לדוחות הכספיים. לפרטים נוספים בדבר מדידות שווי הוגן ראה ביאור 14(ו) לדוחות הכספיים.

	ליום 31 בדצמבר 2020			
באלפי ש"ח	רמה 1	רמה 2	רמה 3	סך הכל
השקעות פיננסיות :				
נכסי חוב סחירים	**5,324,628**	**88,593**	**-**	**5,413,221**
נכסי חוב שאינם סחירים	**-**	**2,283**	**-**	**2,283**
מניות	**1,145,858**	**-**	**546,540**	**1,692,398**
השקעות פיננסיות אחרות *)	**1,107,854**	**253,608**	**2,139,316**	**3,500,778**
סך הכל השקעות פיננסיות	**7,578,340**	**344,484**	**2,685,856**	**10,608,680**
*) מזה בגין נגזרים	**3,326**	**253,608**	**-**	**256,934**

	ליום 31 בדצמבר 2019			
באלפי ש"ח	רמה 1	רמה 2	רמה 3	סך הכל
השקעות פיננסיות :				
נכסי חוב סחירים	5,518,166	154,797	-	5,672,963
נכסי חוב שאינם סחירים	-	2,854	-	2,854
מניות	1,038,662	-	318,978	1,357,640
השקעות פיננסיות אחרות *)	675,029	69,154	1,786,970	2,531,153
סך הכל השקעות פיננסיות	7,231,857	226,805	2,105,948	9,564,610
*) מזה בגין נגזרים	1,821	69,154	20,000	90,975

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") (המשך)

פירוט השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ז. התנועה בנכסים הנמדדים בשווי הוגן ברמה 3

באלפי ש"ח	מדידת שווי הוגן במועד הדיווח: נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד ונכסים פיננסים זמינים למכירה		
	מניות	השקעות פיננסיות אחרות	סך הכל
יתרה ליום 1 בינואר 2020	**318,978**	**1,786,970**	**2,105,948**
סך הרווחים (הפסדים) שהוכרו:			
ברווח והפסד	**(21,157)**	**47,649**	**26,492**
ברווח כולל אחר	**51,854**	**137,276**	**189,130**
רכישות	**151,184**	**506,571**	**657,755**
מכירות	**(28,000)**	**(339,041)**	**(367,041)**
דיבידנד שהתקבל	**(23,918)**	**(109)**	**(24,027)**
העברות אל רמה 3*)	**97,599**	**-**	**97,599**
יתרה ליום 31 בדצמבר 2020	**546,540**	**2,139,316**	**2,685,856**
סך הרווחים (ההפסדים) לתקופה שנכללו ברווח והפסד בגין נכסים המוחזקים נכון ליום 31 בדצמבר 2020	**(21,157)**	**51,576**	**30,419**

*) ההשקעה בIDE Technologies אשר בעבר טופלה לפי שיטת השווי המאזני, מטופלת כהשקעה פיננסית. לפרטים נוספים ראה ביאור 9(א).

באלפי ש"ח	מדידת שווי הוגן במועד הדיווח: נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד ונכסים פיננסים זמינים למכירה		
	מניות	השקעות פיננסיות אחרות	סך הכל
יתרה ליום 1 בינואר 2019	291,242	1,629,521	1,920,763
סך הרווחים (הפסדים) שהוכרו:			
ברווח והפסד	12,742	100,146	112,888
ברווח כולל אחר	(26,731)	(12,005)	(38,736)
רכישות	57,039	376,312	433,351
מכירות	(5,565)	(306,487)	(312,052)
דיבידנד שהתקבל	(9,749)	(517)	(10,266)
יתרה ליום 31 בדצמבר 2019	318,978	1,786,970	2,105,948
סך הרווחים לתקופה שנכללו ברווח והפסד בגין נכסים המוחזקים נכון ליום 31 בדצמבר 2019	13,096	111,484	124,580

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") (המשך)

קשרים, התקשרויות ועסקאות מהותיות עם חברות מוחזקות

א. כללי

במהלך העסקים הרגיל שלה, מבצעת החברה עסקאות עם החברות המוחזקות, במסגרת הספקת שרותי החברה ו/או במסגרת רכישת שירותים מהחברות המוחזקות (כגון: ביטוחים ושירותי תיווך בביטוח).

ב. כלל פנסיה וגמל בע"מ (להלן: **"כלל פנסיה וגמל"**)

כלל פנסיה וגמל התקשרה עם החברה בהסכמים למתן שירותי מטה, תפעול ושיווק, לרבות תשלומים לסוכנים עמם התקשרה כלל פנסיה וגמל ושהינם סוכנים משותפים לכלל פנסיה וגמל ולחברה, ובכלל זה, תשלומים לתמורה סוכנות לביטוח (1987) בע"מ שהינה סוכנות מקבוצת כלל. בתמורה לשירותי התפעול והשיווק משלמת כלל פנסיה וגמל לחברה חלק מדמי הניהול שהיא גובה, וכן התחשבנות בגין העמלות המשולמות על ידי החברה לסוכנים בגין מכירות פנסיה. עבור שירותי המטה (לרבות עבור כהונת דירקטורים מטעם החברה בכלל פנסיה וגמל) משלמת כלל פנסיה וגמל על פי הוצאות הניהול שנקבעות אחת לשנה והוצאות התקורה בהן נושאת כלל ביטוח בפועל עבור שירותיה לחברה; ההסכם ניתן לביטול ע"י כל אחד מהצדדים בהודעה בת 60 יום.

בנוסף, עבור קופות הגמל שבבעלות החברה, מקבלת החברה מאת כלל פנסיה וגמל את כל השירותים והפעולות אשר יוחדו לחברה מנהלת בהתאם להוראות ההסדר התחיקתי. כלל פנסיה וגמל גובה מאת עמיתי קופות הגמל מידי חודש בחודשו את דמי הניהול שנקבעו בתקנון ובהסכמים הרלוונטיים עם העמיתים וזאת בנאמנות עבור החברה. בהתאם להוראות ההסכם, מועברים דמי הניהול הנגבים לחברה מיד עם קבלתם. בהתאם להסכם להעמדת השירותים לחברה, כלל פנסיה וגמל זכאית לקבל החזר הוצאות וכן תמורה בשיעור 3% מההפרש שבין הכנסות דמי הניהול של החברה ובין ההוצאות של החברה בגין מתן השירותים לקופות הגמל הנמכרות. בהתאם להסכם, רשאית החברה להעביר את ניהול הקופות לניהולה של חברה מנהלת אחרת לפי בחירתה ובאישור הממונה.

ג. עתודות הוותיקה

<u>הסכם עם בעלי המניות בגין דמי טיפול</u>

עתודות הוותיקה, חברה בשליטה משותפת של החברה, התקשרה עם בעלי מניותיה בהסכם לתשלום עמלות ודמי טיפול בגין שירותי שיווק וטיפול בלקוחות, בקרן הפנסיה עתודות. עתודות הוותיקה משלמת לכל אחד מבעלי מניותיה עמלות בשיעור זהה כלהלן:

1. מתוך סך כל הנכסים הצבורים של קרן הפנסיה, בכל עת, זכאיות בעלות המניות בעתודות הוותיקה, אחת לשנה, לעמלה בשיעור של 0.2%, בחלקים שווים ביניהן.
2. מתוך סך כל הפקדות העמיתים בקרן הפנסיה, זכאיות בעלות המניות בעתודות הוותיקה, אחת לשנה, לעמלה בשיעור של 3%, בחלקים שווים ביניהן.

<u>התקשרות עם בעלי המניות בגין דמי ניהול</u>

בגין שירותי ניהול, יעוץ והכוונה שמעמידים בעלי המניות לעתודות הוותיקה, כל אחד במסגרת מומחיותו, לרבות בגין כהונת הדירקטורים מטעם בעלי המניות בדירקטוריון עתודות הוותיקה ובוועדותיו (ולמעט בגין גמול ליו"ר הדירקטוריון), התחייבה עתודות הוותיקה לשלם לכל אחד מבעלי מניותיה דמי ניהול בסך של 65 אלפי ש"ח לחודש (הסכום צמוד למדד הידוע במועד חתימת ההסכם).

ד. בר א' קרן גמולים בע"מ (להלן: "בר א'")

לעניין הערבות לבר א', ראה ביאור 9(ד).

נספח א: תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") (המשך)

קשרים, התקשרויות ועסקאות מהותיות עם חברות מוחזקות (המשך)

ה. כללביט מימון

כללביט מימון התאגדה בחודש נובמבר 2005 ותחום פעילותה היחיד הינו גיוס מקורות מימון בישראל עבור החברה באמצעות הנפקות של אגרות חוב ותעודות התחייבות.

החברה התחייבה כלפי הנאמנים למלא אחר תנאי התשלום של הריבית והקרן של תעודות ההתחייבות, אשר הונפקו על ידי כללביט מימון. התחייבותה של החברה אינה ניתנת לביטול או לשינוי מאחר שתלויות בה זכויות צד שלישי, דהיינו: מחזיקי תעודות ההתחייבות. בכל מקרה בו ייפדו תעודות ההתחייבות, כולן או מקצתן, בפידיון מוקדם, יהיו כללביט מימון ו/או הנאמן רשאים לדרוש מהחברה פירעון מוקדם של סכום מקביל ויחסי של הקרן, הפרשי הצמדה וריבית, מתוך הפיקדונות שהופקדו על ידי כללביט מימון בידי החברה, כאמור לעיל.

תמורת הנפקתן של תעודות ההתחייבות הופקדה בחברה כפיקדון נדחה בתנאי פירעון וריבית זהים לתנאי תעודות ההתחייבות. הפיקדון האמור הינו בדרגה שווה לכתבי ההתחייבות הנדחים שהנפיקה ו/או תנפיק החברה ובעל מעמד נדחה לעומת שאר התחייבויותיה של החברה כלפי נושיה.

במסגרת הסכם עם כללביט מימון, התחייבה החברה כלפי כללביט מימון, לשאת בכל הוצאותיה של כללביט מימון, לרבות: (א) הוצאות הנפקה של תעודות ההתחייבות; וכן (ב) כל הוצאות התפעול השוטף של כללביט מימון, לרבות הוצאות הביטוח של כללביט מימון (כולל הוצאות בגין ביטוח דירקטורים ונושאי משרה של כללביט מימון) וכן החזר הוצאות שיפוי לדירקטורים, אם וככל שתהיינה כאלה, בהתאם לכתבי שיפוי שהוצאו לדירקטורים ונושאי משרה של כללביט מימון. נכון למועד הדוח הכספי, לדירקטורים של כללביט מימון כתב שיפוי בסכום שלא יעלה על 1,000,000 ש"ח.

לפרטים נוספים בדבר הנפקות תעודות ההתחייבות על ידי כללביט מימון, ראה ביאור 25.

ו. תשקיף מדף

ביום 29 באוגוסט 2019, פרסמה החברה וכלל ביט מימון תשקיף מדף , לפרטים נוספים ראה ביאור 25(ג).

ז. מכשיר הון רובד 1

בחודש אוקטובר 2020 הנפיקה החברה לחברת האם מכשיר הון רובד 1, בסכום של 450 מיליוני ש"ח בריבית שנתית בשיעור של 4.53%, צמוד למדד המחירים לצרכן. לפרטים נוספים ראה ביאור 25 בדוחות הכספיים המאוחדים.

ח. משטר כושר פירעון כלכלי

בהתאם למשטר כושר פירעון כלכלי, על פי החישוב שביצעה החברה ליום 31 בדצמבר 2019, עומדת בדרישות ההון והן בעלת עודף הון מעל ההון הנדרש בהתאם להוראות לתקופת הפריסה והתאמת תרחיש מניות. כמו כן, בהתחשב בהשפעת פעולות הוניות מהותיות שהתרחשו בתקופה שבין תאריך החישוב לתאריך פרסומו (ראה ביאור 25(ב)(5) בדוחות המאוחדים), הן עומדות בדרישות ההון ללא התאמה להוראות לתקופת הפריסה והתאמת תרחיש מניות.
לפרטים נוספים, ראה גם סעיף 2.2.3 לדוח הדירקטוריון בדוחות המאוחדים.

נספח ב: מידע נוסף עבור השקעות פיננסיות אחרות

1. נכסי חוב סחירים

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר			
	2020		2019	
	הערך בספרים	עלות מופחתת[1]	הערך בספרים	עלות מופחתת[1]
אגרות חוב ממשלתיות				
מוצגות בשווי הוגן דרך רווח או הפסד:				
זמינות למכירה	**3,009,397**	**2,814,773**	3,691,097	3,420,760
סך הכל אגרות חוב ממשלתיות	**3,009,397**	**2,814,773**	3,691,097	3,420,760
נכסי חוב אחרים				
שאינם ניתנים להמרה				
מוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד:				
שיועדו בעת ההכרה לראשונה	**21,466**	**20,521**	86,755	82,333
זמינים למכירה	**2,642,943**	**2,543,739**	2,157,556	2,089,681
סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה	**2,664,409**	**2,564,260**	2,244,311	2,172,014
ניתנים להמרה				
מוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד:				
שיועדו בעת ההכרה לראשונה	**25,873**	**26,095**	-	-
סך הכל נכסי חוב אחרים הניתנים להמרה	**25,873**	**26,095**	-	-
סך הכל נכסי חוב סחירים	**5,699,679**	**5,405,128**	5,935,408	5,592,774
ירידות ערך קבועות שנזקפו רווח והפסד (במצטבר)	**176**		5,622	

1) עלות מופחתת - עלות בניכוי תשלומי קרן בתוספת (בניכוי) ההפחתה המצטברת על פי שיטת הריבית האפקטיבית של הפרש כלשהו בין העלות לבין סכום הפירעון ובניכוי הפחתה בגין ירידת ערך שנזקפה לרווח והפסד.

נספח ב: מידע נוסף עבור השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

2. מניות

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר			
	2020		2019	
	הערך בספרים	עלות מופחתת	הערך בספרים	עלות מופחתת
סחירות				
מוצגות בשווי הוגן דרך רווח או הפסד:				
זמינות למכירה	**1,145,858**	**1,047,030**	1,038,662	917,490
סך הכל מניות סחירות	**1,145,858**	**1,047,030**	1,038,662	917,490
שאינן סחירות				
מוצגות בשווי הוגן דרך רווח או הפסד:				
זמינות למכירה	**546,540**	**553,570**	318,978	348,772
סך הכל מניות שאינן סחירות	**546,540**	**553,570**	318,978	348,772
סך הכל מניות	**1,692,398**	**1,600,600**	1,357,640	1,266,262
ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)	**208,187**		112,468	

3. השקעות פיננסיות אחרות

באלפי ש"ח	ליום 31 בדצמבר			
	2020		2019	
	הערך בספרים	עלות מופחתת	הערך בספרים	עלות מופחתת
סחירות				
מוצגות בשווי הוגן דרך רווח או הפסד:				
שיועדו בעת ההכרה לראשונה	**280,336**	**280,337**	141,052	141,054
זמינים למכירה	**867,987**	**804,584**	578,917	561,670
מכשירים נגזרים	**3,326**	**1,868**	1,821	2,056
סך הכל השקעות פיננסיות סחירות	**1,151,649**	**1,086,789**	721,790	704,780
שאינן סחירות				
מוצגות בשווי הוגן דרך רווח או הפסד:				
שיועדו בעת ההכרה לראשונה	**6,163**	**14,511**	5,643	14,583
זמינים למכירה	**2,147,213**	**1,639,487**	1,781,927	1,363,324
מכשירים נגזרים	**253,608**	**3,797**	89,154	2,873
סך הכל השקעות פיננסיות שאינן סחירות	**2,406,984**	**1,657,795**	1,876,724	1,380,780
סך הכל השקעות פיננסיות אחרות	**3,558,633**	**2,744,584**	2,598,514	2,085,560
ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)	**95,733**	**-**	46,187	-

הצהרות אקטואר

הצהרת אקטואר לעסקי ביטוח חיים — כלל חברה לביטוח בע"מ

פרק א' - הצהרת האקטואר

להלן הצהרה אקטוארית ביחס לעסקי החיים של החברה.

יש לקרוא הצהרה זו על כל חלקיה כמקשה אחת. תשומת לב מיוחדת מופנה לחלק ד' של ההצהרה לגבי הערות והבהרות.

סעיף א.1 - זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי כלל חברה לביטוח להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב להלן בביטוח חיים עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן: "**ההפרשות**") כלל חברה לביטוח בע"מ ליום 31.12.20, כפי שמפורט להלן.

אני עובד שכיר של מילימן ישראל 2018 בע"מ. כלל ביטוח שכרה את שירותי לטובת תפקיד האקטואר הממונה בנספח להתקשרות הכללית בין מילימן לכלל שנחתם על ידי ב-27/7/2019. אני מוניתי לתפקיד, בענפי ביטוח חיים המפורטים, החל מיולי 2019. איננני בעל עניין במבטח או בן משפחה של בעל עניין במבטח.

סעיף א.2 - היקף חוות הדעת האקטוארית

1. חוות הדעת האקטוארית

א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.

ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.

ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף א.1.3 להלן.

ד. לצורך חישוב השייר ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.

ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:

ההפרשה שחושבה עבור ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מבטח מוביל התבססה על חישוב שבוצע על ידי האקטואר של המבטחים המובילים של הביטוחים המשותפים, ובכלל זה תיק ביטוח החיים של הסנה החברה הישראלית לביטוח, שנרכשה במשותף ע"י המבטח וע"י מגדל חברה לביטוח, בגין הפוליסות המנוהלות בידי מגדל חברה לביטוח.

2. פרוט נתוני סכומי ההפרשות

א. פירוט סכומי ההפרשות ברמת הברוטו והנטו

בנספחים א' ו ב' להלן, מפורטים סכומי ההפרשות באלפי ש"ח הן ברמת הברוטו והן ברמת השייר כדלהלן:

1) הפרשה לתביעות תלויות (תביעות שאירעו אך טרם שולמו במלואן, בין אם אושרו ובין אם לאו, למעט תביעות המשולמות כקצבאות כגון: אכ"ע והכנסה למשפחה) וההוצאות הישירות והעקיפות הנובעות מהן (כולל הפרשה לתביעות שעליהן המבטח טרם קיבל דיווח)-

Reserve for Unpaid Losses (Incurred but Unpaid Claims) and Unpaid Allocated and Unallocated Loss Adjustment Expenses (Including IBNR)

2) הפרשה (עתודה) הנובעת מתנאי חוזה הביטוח בביטוח חיים בנפרד, לרבות -

א. עתודה לתוכנית עם צבירה;

ב. הפרשה הנדרשת כאשר חלק מהפרמיה הנגבית בשנים המוקדמות של החוזה מיועדת למתן כיסוי עתידי במועד מאוחר יותר, כגון: הפרשה בגין פרמיה קבועה, ברות ביטוח והמשכיות;

3) חלק העתודה בגין תביעות בתשלום, לרבות תביעות המשולמות כקצבאות כגון: אכ"ע והכנסה למשפחה.

4) הפרשה בגין השתתפות ברווחים.

5) השלמה הנובעת מבדיקת נאותות העתודה - בבדיקה שנערכה לגבי נאותות העתודה, קטנה יתרת ההפרשה בסך של כ-794 מיליוני ש"ח. סך ההפרשה ליום הדוח עומדת על 0 ש"ח.

6) אחר - הפרשות נוספות לפי הוראות הממונה, כגון: הפרשה בגין עתודה להשלמה (DAC), השלמת העתודה לפוליסות גמלה.

7) הפרשה בגין עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל - הפרשה זו בוטלה וסווגה ברבעון הראשון של 2007 כחלק מההון העצמי של החברה.

ב. השפעת שינויים/עדכונים על ההפרשות

השפעת השינויים המפורטים להלן על ההפרשות, באלפי ש"ח, הן ברמת הברוטו והן ברמת השייר:

1. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לאחר תום תקופת הדוח הכספי השנתי האחרון - סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע מההבדלים בין הנחות בסיס הפרמיה לבין הנחות בסיס ההפרשה - לא נדרשה התאמה מסוג זה בתקופת הדו"ח.
2. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לפני הדוח הכספי השנתי האחרון - סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע משינויים בהנחות, בשיטות או ברמת הפרמיה הצפויה להיגבות, ומתיקונים אחרים - הוקטנה ההפרשה בסכום כולל של כ-103 מיליוני ש"ח בברוטו ובשייר, שנובע בעיקרו מהתאמת הנחות לפוליסות קצבה בתשלום ונדחות.

סעיף א.3 - חוות הדעת

אני מצהיר ומאשר כי בענף ביטוח חיים:

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בסעיף א.2 לעיל בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי:
   א. הוראות חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) התשמ"א-1981 והתקנות לפיו;
   ב. הוראות והנחיות הממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון;
   ג. כללים אקטוארים מקובלים.
2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בסעיף א.2 לעיל, הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.
3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.
4. ההפרשות המפורטות בסעיף א.2 לעיל, מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין חבותו הנובעת מחוזי ביטוח חיים, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

סעיף א.4 - הערות והבהרות

1. הערות והבהרות

א. סוגי העתודות וההנחות

פרטים אודות סוגי העתודות, שיעורי ריבית וכו', נכללים בבאור 37 לניהול הסיכונים בדוחות הכספיים של כלל ביטוח.

ב. אי- וודאות סטטיסטית ואקטוארית

בחלקן, העתודות המחושבות בגין הכיסויים הביטוחיים מבוססות על הנחות שיעורי תמותה ושיעורי תחלואה המשקפים את נסיון החברה או הענף בפועל או המתבססים על נסיון מבטחי המשנה או על הנחיות רגולטוריות מבוססות. החישובים והמודלים, כולל הנחות העבודה, פותחו על פי הבנתי את הסביבה העיסקית העכשווית של החברה ועל פי הערכתי להתפתחות הסביבה העיסקית של החברה והתנהגות בעלי הפוליסות בעתיד. לכן, יש להכיר בכך כי התוצאות העיסקיות העתידיות בסבירות גבוהה יהיו שונות מאלו שחוזו על פי המודלים האקטוארים לחישוב העתודות.

ג. חשיפה להתפתחויות ולשינויים עתידיים

בעתיד יתכנו שינויים והתפתחויות בכל הקשור לתנאי שוק ביטוח החיים בישראל, עקב שינויי רגולציה, החלטות בתי דין, התפתחויות טכנולוגיות ושינויים בתנאים חברתיים וסביבתיים. גורמים אלו לא ניתנים לחיזוי מראש ועשויים להשפיע על העלות הסופית של התביעות ולכן על ההערכה האקטוארית להפרשות.

ד. התאמת נתוני הנספחים לדוחות הכספים

הטבלאות בנספחים להלן נערכו עפ"י הנחיות המפקח על הביטוח, והרכב הנתונים בהם אינו בהכרח תואם את הרכב הנתונים המופיע בדוחות הכספיים ובביאורים של החברה.

2. התאמות ושינויים מהותיים

א. בחינת נאותות העתודה (LAT)

ביום 29 במרס, 2020 פורסם חוזר ביטוח 2020-1-5 "תיקון הוראות החוזר המאוחד לעניין מדידת התחייבויות - בדיקת נאותות העתודה (LAT). החוזר קבע לעניין ביטוח חיים כי בדיקת ה-LAT תחושב תוך קיבוץ כל מוצרי ענף ביטוח חיים יחדיו, וזאת במקום חישוב עבור קבוצות פוליסות כפי שהגדיר הממונה בעבר.

שינוי זה מאפשר לבחון ביחד פוליסות המגלמות רווח, עם כאלו המגלמות הפסד. עקב כך והיות שיש יותר רווח מגולם מאשר הפסד מגולם בכלל הפוליסות במגזר ביטוח חיים, עולה כי לא נדרשת הפרשה עקב בדיקת ה-LAT במגזר ביטוח חיים כלל.

בנוסף, בהתאם לחוזר החברה תיאמה, בדרך של יישום למפרע, את דוחותיה הכספיים לימים 31 בדצמבר 2018 ו-2019 ולשתי השנים שהסתיימו באותם תאריכים, על מנת לשקף בהם למפרע את השפעת השינוי בטיפול החשבונאי, באופן בדיקת נאותות העתודות בביטוח חיים ובביטוח בריאות, באמצעות יישומו מאז ומעולם. אי לכך שחרור העתודה בסך 794 מיליוני ש"ח, לא השפיע על תוצאות רווח והפסד לשנת הדיווח 2020.

ב. התאמות בגין עתודות לתשלום קצבה

מדי תקופה בוחנת החברה את הנחות העבודה לחישוב העתודות לתשלום קצבה בהתאם להוראות חוזר הפיקוח שפורסם במרס 2013 בנושא חישוב עתודות לתשלום קצבה בפוליסות ביטוח חיים.

מעת לעת עורכת החברה מחקרים בהם היא בוחנת את שיעור המבוטחים הצפויים לממש את זכאותם לקבל קצבה בעת יציאתם לפרישה, את תמהיל מסלולי הקצבאות שבוחרים המבוטחים הפורשים לקבל, אשר בהתאם להם נקבע משך הזמן שבו תשולם הקצבה וכן פרמטרים אחרים הרלוונטיים להערכת ההפרשה.

בתקופת הדוח עדכנה החברה מספר דברים: את שיעורי הריבית להיוון העתודות לתשלום קצבה, את תמהיל מסלולי הקצבאות שבוחרים המבוטחים הפורשים לקבל את ההנחות לגבי גילאי פרישת המבוטחים, את שיעורי לקיחת הגימלה בכל גיל פרישה, ואת פקטור ה-K. פקטור ה-K אשר אותו, נכון לתאריך הדוח הכספי, החברה הותירה עבור פוליסות מבטיחות התשואה על שיעור של 0.0% (0% אשתקד) ועבור פוליסות תלויות תשואה עדכנה לשיעור של 0.68% (0.73% אשתקד). ההשפעה הכוללת של עדכונים אלו גרמה לירידה בהפרשה לקצבאות בתשלום וקצבאות נדחות בסך של כ-103 מיליוני ש"ח. לפרטים נוספים ראה ביאור 37.ה.ה1 - בדוחות הכספיים.

ההפרשה להשלמה לעתודה לקיצבה מחושבת עבור פוליסות שבתוקף (משולמות ומסולקות), המאפשרות תשלומי קיצבה לכל החיים, ואשר טרם הגיעו לשלב מימוש הקיצבה או שמבוטחיהן הגיעו לגיל פרישה אך טרם החלו לקבל קיצבה בפועל. סכום ההפרשה שנצבר בספרים במשך השנים עד ליום 31 בדצמבר 2020, הכולל את העדכונים לעיל, הסתכם לסך של כ-3,146 מיליוני ש"ח (לעומת כ-3,119 מיליוני ש"ח אשתקד). יתרת ההפרשות בגובה הסכום המוערך ליום 31 בדצמבר 2020 בסך של כ-1,939 מיליוני ש"ח (לעומת כ-1,966 מיליוני ש"ח אשתקד) תיזקף לאורך חיי הפוליסה הנותרים עד גיל הפרישה, על פי נוסחה גיאומטרית המתחשבת, בין היתר, בפקטורי ריבית ההיוון -K, כמפורט לעיל.

העלות הכוללת (הנובעות מהתארכות תוחלת החיים) של תשלומי הקצבה בגין קצבה נדחית, הצפויים להיות משולמים לאורך השנים בעתיד, בגין הכספים שנצברו בפוליסות לתום תקופת הדיווח, עומדת על סך של כ-5,085 מיליוני ש"ח (לעומת כ-5,085 מיליוני ש"ח אשתקד) עבור מלוא התיק (כולל השתתפותנו בתיק הסנה).

אומדן העלות הכוללת של ההפרשה לקצבה נדחית עשוי להשתנות עקב מספר גורמים, הכוללים, בין היתר, שינויים בתוחלת החיים ובשיעור המבוטחים המממשים את זכאותם לקצבה, שינוי בטעם המבוטחים בבחירת מסלולי הקצבה בעת הפרישה, גידול בצבירות החיסכון של המבוטחים עקב תשלומי פרמיות עתידיות ו/או גידול בהכנסות מהשקעות וכן שינויים בהנחות שיעורי ריבית ההיוון והנחות אחרות.

25.03.2021	אקטואר ממונה	דניאל שרון F.I.A, F.IL.A.A	
תאריך	תפקיד	שם האקטואר	חתימה

מצ"ב

טופס 12א': תביעות תלויות, עתודה ועתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל - ברוטו

טופס 12ב': תביעות תלויות, עתודה ועתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל - בשייר

נספח א - טופס 12א'

תביעות תלויות, עתודה ועתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל - **ברוטו**

שם החברה: **כלל חברה לביטוח בע"מ**

נתונים ברוטו

ליום 31.12.2020

באלפי ש"ח

			חיסכון וסיכון מוות (קלאסי, מסורתי)		חיסכון טהור או מרכיב החיסכון בפוליסות (עדיף, מסלול)		סיכון מוות טהור או מרכיב סיכון מוות בפוליסה		סיעודי			
		סך הכל	מבטיח תשואה	משתתף	מבטיח תשואה	משתתף	פרט	קבוצתי	אכ"ע	פרט	קבוצתי	כיסויים אחרים [1]
			א1	ב1	א2	ב2	א3	ב3	4	א5	ב5	6
1	תביעות תלויות	**159,570**	41,094	4,054	29,572	1,598	64,110	7,735	209	0	0	11,198
2	עתודה (סך הכל שורות 2א1 עד 6)	**95,647,350**	**4,796,534**	**1,112,980**	**13,148,592**	**74,137,607**	**126,653**	**51,743**	**2,194,530**	**0**	**0**	**78,712**
2א1	פוליסות הכוללות מרכיב חיסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה: פוליסות שהונפקו עד שנת 1990	**16,611,837**	4,588,959	0	11,786,845	222,482	297	0	9,735	0	0	3,519
2א2	פוליסות שהונפקו בין השנים 1991-2003	**44,268,283**	0	1,099,686	2,993	43,059,115	16,031	0	70,484	0	0	19,975
2א3	פוליסות שהונפקו לאחר שנת 2004	**29,374,644**	1,003	0	8,240	29,279,185	6,158	0	79,217	0	0	842
2א4	סך הכל (2א1 עד 2א3)	**90,254,764**	**4,589,961**	**1,099,686**	**11,798,079**	**72,560,781**	**22,486**	**0**	**159,435**	**0**	**0**	**24,336**
2ב	פוליסות שאינן כוללות מרכיב חיסכון	**248,022**	0	0	0	0	86,509	27,690	79,447			54,376
3	חלק העתודה בגין תביעות בתשלום	**1,955,121**	0	0	0	0	0	0	1,955,121			0
4	השתתפות ברווחים	**42,237**	0	0	0	0	17,658	24,053	526	0	0	0
5	השלמה הנובעת מבדיקת נאותות העתודה	**0**	0	0	0	0	0	0	0			0
6	אחר	**3,147,204**	206,572	13,294	1,350,513	1,576,826	0	0	0		0	0
7	עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל	**0**	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1)	**כיסויים אחרים, לרבות: נכויות, כפל תאונה וכד'**											
8א	השפעת התאמת ההפרשות בגין עסקים חדשים	**0**										
8ב1	שינויים בהנחות	**(102,680)**	(32,242)	148	(165,435)	94,848	0	0	0	0	0	0
8ב2	השפעת התאמת ההפרשות שינויים בשיטות	**0**										
8ב3	בגין עסקים קיימים הבדלים בגובה הפרמיה	**0**										
8ב4	שינויים אחרים	**0**										

נספח ב - טופס 12ב'

תביעות תלויות, עתודה ועתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל - **בשייר**

שם החברה : **כלל חברה לביטוח בע"מ**

נתונים ברוטו

			ליום 31.12.2020								
			באלפי ש"ח								
				חיסכון וסיכון מוות (קלאסי, מסורתי)		חיסכון טהור או מרכיב החיסכון בפוליסות (עדיף, מסלול)		סיכון מוות טהור או מרכיב סיכון מוות בפוליסה		סיעודי		כיסויים אחרים [1]
		סך הכל		מבטיח תשואה	משתתף	מבטיח תשואה	משתתף	קבוצתי	פרט	אכ"ע	פרט	קבוצתי	
				א1	ב1	א2	ב2	ב3	א3	4	א5	ב5	6
1	תביעות תלויות	**150,365**		41,007	3,671	29,573	1,598	7,139	58,311	209	0	0	8,857
2	עתודה (סך הכל שורות 2א1 עד 6)	**95,405,107**		**4,796,534**	**1,112,980**	**13,148,592**	**74,137,607**	**51,385**	**118,933**	**1,960,365**	**0**	**0**	**78,712**
2א1	פוליסות הכוללות מרכיב חיסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה:	**16,608,219**	פוליסות שהונפקו עד שנת 1990	4,588,959	0	11,786,845	222,482	0	297	6,118	0	0	3,519
2א2		**44,265,872**	פוליסות שהונפקו בין השנים 1991-2003	0	1,099,686	2,993	43,059,115	0	16,031	68,072	0	0	19,975
2א3		**29,374,644**	פוליסות שהונפקו לאחר שנת 2004	1,003	0	8,240	29,279,185	0	6,158	79,217	0	0	842
2א4		**90,248,735**	סך הכל (2א1 עד 2א3)	**4,589,961**	**1,099,686**	**11,798,079**	**72,560,781**	**0**	**22,486**	**153,406**	**0**	**0**	**24,336**
2ב	פוליסות שאינן כוללות מרכיב חיסכון	**238,423**		0	0	0	0	27,332	78,789	77,926			54,376
3	חלק העתודה בגין תביעות בתשלום	**1,728,507**		0	0	0	0	0	0	1,728,507			0
4	השתתפות ברווחים	**42,237**		0	0	0	0	24,053	17,658	526	0	0	0
5	השלמה הנובעת מבדיקת נאותות העתודה	**0**		0	0	0	0	0	0	0			0
6	אחר	**3,147,204**		206,572	13,294	1,350,513	1,576,826	0	0	0		0	0
7	עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל	**0**		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1)	**כיסויים אחרים, לרבות: נכויות, כפל תאונה וכד'**												
8א	השפעת התאמת ההפרשות בגין עסקים חדשים	**0**											
8ב1	השפעת התאמת ההפרשות	**(102,680)**	שינויים בהנחות	(32,242)	148	(165,435)	94,848	0	0	0	0	0	0
8ב2		**0**	שינויים בשיטות										
8ב3	בגין עסקים קיימים	**0**	הבדלים בגובה הפרמיה										
8ב4		**0**	שינויים אחרים										

הצהרת אקטואר לעסקי ביטוח בריאות - חיים — כלל חברה לביטוח בע"מ

פרק א' - הצהרת האקטואר

להלן הצהרה אקטוארית ביחס ביטוח בריאות - עסקים המדווחים בביטוח חיים של החברה:

סעיף א.1 - זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי כלל חברה לביטוח להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בביטוח בריאות - עסקי חיים עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן: "**ההפרשות**") כלל חברה לביטוח בע"מ ליום 31.12.2020, כפי שמפורט להלן.

אני עובד שכיר של מילימן ישראל 2018 בע"מ. כלל ביטוח שכרה את שירותי לטובת תפקיד האקטואר הממונה בנספח להתקשרות הכללית בין מילימן לכלל שנחתם על ידי ב-27/7/2019. אני מוניתי לתפקיד, בענפי ביטוח חיים המפורטים, החל מיולי 2019. אינני בעל עניין במבטח או בן משפחה של בעל עניין במבטח.

סעיף א.2 - היקף חוות הדעת האקטוארית

1. חוות הדעת האקטוארית

א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.

ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.

ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לסעיף א.3 להלן.

ד. לצורך חישוב השייר ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.

ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:

1) ההפרשה שחושבה בגין עסקים נכנסים. לעניין זה, "**עסקים נכנסים**" כהגדרתם בתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (דרכי חישוב הפרשות לתביעות עתידיות בביטוח כללי), התשמ"ה-1984 - אין לחברה עסקים מסוג זה.

2) ההפרשה שחושבה עבור ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מבטח - אין לחברה עסקים מסוג זה.

2. נתוני הערכה לסכום העתודות

א. פירוט סכומי ההפרשות

להלן פירוט סכום ההפרשות המדווחות בדוח ביטוח חיים ברמת הברוטו וברמת השייר (ראה פירוט בטופס 11 א ו-ב המצורפים להלן בנספחים לדין וחשבון).

תאור (באלפי ש"ח)	ביטוחי בריאות - חיים עסקי פרט
ברוטו	
תביעות תלויות	3,511
IBNR	10,015
תנאי חוזה ביטוח	0
סך הכל ברוטו	**13,526**
שייר	
תביעות תלויות	2,068
IBNR	10,015
תנאי חוזה ביטוח	0
סך הכל בשייר	**12,083**

ב. השפעת השינויים על ההפרשות

להלן השפעת שינויים ברמת הברוטו והנטו עבור:

1. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לאחר תום תקופת הדוח הכספי השנתי האחרון - סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובעים מההבדלים בין הנחות בסיס הפרמיה לבין הנחות בסיס ההפרשה - לא נדרשה התאמה מסוג זה בתקופת הדו"ח.
2. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לפני הדוח הכספי השנתי האחרון - סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע משינויים בהנחות, בשיטות או ברמת הפרמיה הצפויה להיגבות, ומתיקונים אחרים - לא נדרשה התאמה מסוג זה בתקופת הדו"ח

סעיף א.3 - חוות הדעת

אני מצהיר ומאשר כי בתת ענף ביטוח הבריאות של מחלות קשות:

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי:
   א. הוראות חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א-1981 והתקנות לפיו;
   ב. הוראות והנחיות המפקח על הביטוח;
   ג. כללים אקטוארים מקובלים.
2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.
3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.
4. ההפרשות המפורטות בפרק ב', מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין חבותו הנובעת מחוזי ביטוח בריאות השייכים לתתי ענפי ביטוח הבריאות שפורטו לעיל, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

סעיף א.4 - הערות והבהרות

1. פרטים אודות סוגי העתודות, שיעורי ריבית וכו' נכללים בביאור 37 לדוחות הכספיים.

2. אי-וודאות סטטיסטית ואקטוארית

התוצאות המוצגות בדו"ח זה מסתמכות, בין השאר, על חישוב של תביעות תלויות ושל חישוב תביעות IBNR המתבסס על מודל סטטיסטי עבור תשלומי תביעות עתידיות, הנשען על נסיון התביעות ששולמו בפועל בעבר, הן מבחינת קצב תשלומן והן מבחינת גובה הסכומים ששולמו.

מודלים אלו והנחות העבודה פותחו על פי הבנתי את הסביבה העיסקית הנוכחית של החברה ועל פי הערכתי להתפתחות הסביבה העיסקית של החברה בעתיד. לכן, יש להכיר בכך כי התוצאות העיסקיות העתידיות בסבירות גבוהה יהיו שונות מאלו שחוזו על פי המודלים האקטוארים לחישוב העתודות.

3. חשיפה להתפתחויות ולשינויים עתידיים

בעתיד יתכנו שינויים והתפתחויות בכל הקשור לתנאי שוק הביטוח בישראל, עקב שינויי רגולציה, החלטות בתי דין, התפתחויות טכנולוגיות ושינויים בתנאים חברתיים וסביבתיים. גורמים אלו לא ניתנים לחיזוי מראש ועשויים להשפיע על העלות הסופית של התביעות ולכן על ההערכה האקטוארית להפרשות.

סעיף א.5 - שינויים מהותיים

לא היו שינויים מהותיים בתקופת הדו"ח.

25.03.2021	אקטואר ממונה	דניאל שרון F.I.A, F.IL.A.A	
תאריך	תפקיד	שם האקטואר	חתימה

הצהרת האקטואר בענפי ביטוח כללי — כלל חברה לביטוח בע"מ

פרק א' - זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי כלל חברה לביטוח בע"מ להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בענפי ביטוח כללי עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן: "**ההפרשות**") כלל חברה לביטוח בע"מ ליום 31.12.2020, כפי שמפורט להלן.

אני מכהנת כאקטוארית ממונה של ביטוח כללי מיום 10.06.2020.

אני עובדת שכירה של המבטח. אינני בעלת עניין במבטח. (להלן: "**המבטח**").

פרק ב' - היקף חוות הדעת האקטוארית

1. היקף חוות הדעת האקטוארית

א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות, לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.

ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.

ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות בסעיף 2 להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.

ד. לצורך חישוב השייר, ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח, מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.

ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:

1) ההפרשה שחושבה בגין הסדר ביטוח שיורי ("הפול") התבססה על חישוב שבוצע על ידי הפול.

2) ההפרשה שחושבה עבור ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מבטח מוביל התבססה על חישוב שבוצע על ידי.

3) בוצעה הפחתה, בחישוב מרווח הזהירות בלבד, עבור העדר מתאם מלא בין הענפים השונים, בהתאם לעמדת הממונה לחישוב עתודות בביטוח כללי.

2. נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

להלן הערכת סכום העתודות:

	ליום 31 בדצמבר 2020 באלפי ש"ח	
	ברוטו	שייר
תביעות תלויות [1]		
ענפים שאינם מקובצים		
רכב חובה	2,163,979	1,255,496
חבות צד ג'	823,503	626,753
אחריות מקצועית	715,531	207,140
חבות מעבידים	470,469	458,172
רכב רכוש	168,089	119,267
אחריות המוצר	48,718	33,068
מקיף דירות	59,645	12,673
משכנתאות	14,456	238
סך הכל ענפים שאינם מקובצים	4,464,390	2,712,807
סך הכל ענפים שאינם מקובצים ומקובצים [2]	5,011,890	2,740,985
הוצאות עקיפות	83,838	83,838
פער בין העתודה לסיכונים שטרם חלפו לבין הפרמיה שטרם הורווחה		
רכב חובה	21,034	6,843
רכב רכוש	אין פרמיה בחסר	אין פרמיה בחסר
מקיף דירות	אין פרמיה בחסר	אין פרמיה בחסר
סך הכל התחייבויות ביטוחיות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי המחושבות לפי הערכה אקטוארית	5,116,762	2,831,666

1. בענפי חבויות המוערכים על בסיס שנת חיתום: תביעות תלויות והפרשה לפרמיה בחסר.
2. אובדן רכוש (כולל בתי עסק וביטוח חקלאי, יהלומים וטרור), ביטוח הנדסי, כל הסיכונים, דמי מחלה ואחריות מנהלים.

פרק ג - חוות הדעת

אני מצהיר ומאשר כי בענפים הבאים, כהגדרתם בהודעת הפיקוח על עסקי ביטוח (ענפי ביטוח), התשמ"ה-1985:

א) ביטוח מפני אחריות מעבידים - סעיף 1(א)(7)

ב) ביטוח לפי דרישות פקודת ביטוח רכב מנועי [נוסח חדש], התש"ל-1970 - סעיף 1(א)(8)

ג) ביטוח רכב מנועי - רכוש (עצמי וצד שלישי) - סעיף 1(א)(9)

ד) ביטוח מקיף לדירות ובתי עסק - סעיף 1(א)(12)

ה) ביטוח מפני אחריות כלפי צד שלישי - סעיף 1(א)(14)

ו) ביטוח מפני אבדן רכוש - סעיף 1(א)(15)

ז) ביטוח חקלאי, למעט ביטוח מפני נזקי טבע בחקלאות - סעיף 1(א)(17)

ח) ביטוח הנדסי - סעיף 1(א)(18)

ט) ביטוח מפני אחריות למוצרים פגומים - סעיף 1(א)(22)

י) ביטוח מפני סיכונים אחרים - סעיף 1(א)(25)

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי:
   א. הוראות חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א-1981 והתקנות לפיו;
   ב. הוראות והנחיות המפקח על הביטוח;
   ג. עמדת הממונה בנושא חישוב עתודות בביטוח כללי;
   ד. כללים אקטוארים מקובלים.
2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.
3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.
4. ההפרשות לתביעות תלויות המפורטות בפרק ב' בגין הענפים שאינם מקובצים - רכב חובה, אחריות כלפי צד שלישי (ללא אחריות מנהלים), אחריות מעבידים, אחריות מקצועית, רכב רכוש, אחריות המוצר, דירות ובנקים למשכנתאות - מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין התביעות התלויות, המוגדרות לעיל, בכל ענף שפורט בנפרד, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
5. סך ההפרשות לתביעות תלויות המפורט בפרק ב', מהווה לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין התביעות התלויות בענפים המקובצים ושאינם מקובצים בכללותם, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
6. ההפרשה להוצאות עקיפות המפורטת בפרק ב', מהווה לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין הוצאות עקיפות ליישוב התביעות, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
7. ההפרשות לפרמיה בחסר המפורטות בפרק ב', מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין הפער בין הסיכונים שטרם חלפו והפרמיה שטרם הורווחה ברמת השייר (ככל שקיים) בענפים שפורטו, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד' - הערות והבהרות

1. העתודה הנקובה מבוססת על הערכה אקטוארית שבבסיסה אומדנים סטטיסטיים הכוללים מרכיב של אי וודאות. האומדן הסטטיסטי מבוסס על הנחות שונות המבטאות את מה שידוע לנו היום. הנחות אלו עשויות להשתנות בהתאם למידע חדש שיתקבל בעתיד, שינויים בסביבה החוקתית, המשפטית, החברתית והכלכלית ומאירועים שיקרו בפועל, אלה עלולים לגרום לשינוי בהערכות.
2. במספר תביעות גדולות בעלות אופי לא סטטיסטי, העתודה נקבעה (בברוטו ובשייר) על סמך חוות דעת מומחי החברה, ובהתאם להמלצות יועציהם המשפטיים. בהתאם, התפתחות בהערכת מומחי החברה, עלולה להשפיע על עלות התביעות.
3. החל מדצמבר 2015, החברה מיישמת את עמדת הממונה בקשר לנוהג המיטבי לחישוב עתודות ביטוח בביטוח כללי. עמדת הממונה מפרטת, בין היתר, עקרונות בבסיס הערכת העתודות: מקצועיות, עקביות וזהירות.

   לעניין עקרון הזהירות, נקבע כי זהירות משמעה ש"העתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח". כלומר, קיים סיכוי סביר למדי ("fairly likely") כי ההעתודה שנקבעה בשייר תספיק לכיסוי התחייבויות המבטח. בענף חובה ובענפי החבויות הבחינה של "סיכוי סביר למדי" תכוון לאומדן הסתברות של 75% לפחות. מרווח זה כולל הן את הסיכון הרנדומלי (סיכון של סטייה רנדומלית מתוצאות המודל), אשר ניתן לאמוד אותו בשיטות סטטיסטיות, והן סיכונים סיסטמיים (סיכונים שלא כלולים בתוך המודל, לדוגמא, סיכון של שימוש במודל לא מתאים), אשר דורשים שיטות אמידה איכותיות המאופיינות במידה ניכרת של שיקול דעת.
4. בעקבות המשך ירידת עקום הריבית תוך התייחסות לבחינת נאותות ההתחייבויות על פי עקרונות הנוהג המיטבי, אימצה החברה עקרונות אלו בענפי רכב חובה וחבויות. בהתאם לכך החברה מהוונת את תשלומי התביעות העתידיים בענפים אלו בהתאם לנוהג המיטבי, כלומר, לפי עקום ריבית חסרת סיכון תוך התאמתו לאופיין הבלתי נזיל של ההתחייבויות הביטוחיות ובהתחשב באופן שערוך הנכסים העומדים כנגד התחייבויות אלו.

5. בהמשך להמלצות הועדה הבין משרדית בראשות השופט ד"ר אליהו וינוגרד לעניין עדכון תוחלת החיים ושיעור הריבית לצורך היוון קצבאות המוסד לביטוח לאומי, ובהמשך להפרשות שהעמידה החברה לעניין זה בענפי רכב חובה ובענפי החבויות וכן עדכון ההפרשה בהתאם להתפתחויות.

בחודש ספטמבר 2020 ניתן פסק דין נוסף של בית המשפט העליון, בתיק בו המוסד לביטוח לאומי היה צד לו, בו חזר וקבע בית המשפט כי המוסד לביטוח לאומי מחויב לפעול בהתאם לחזקה שנקבעה בפסק הדין בעניין הפול, ולחזור אל המזיק בדרישה לפי ריבית היוון של 3%. בעקבות זאת שוחררה ההפרשה בענף רכב חובה ובענפי חבויות.

6. בחודש מרס 2018 פורסם חוק ההתייעלות הכלכלית במסגרתו שונה מנגנון ההתחשבנות בין המוסד לביטוח הלאומי לבין חברות הביטוח בנוגע לזכות השיבוב של המוסד לביטוח לאומי מחברות הביטוח בתביעות מכוח פוליסות רכב חובה. בהתאם לתיקון החקיקה בוטל מנגנון הסדר השיבוב הפרטני, על פיו מבוצעת התחשבנות נפרדת בגין כל תביעה, ותחתיו נקבע כי מבטח יעביר למוסד לביטוח לאומי, מידי שנה, סכום קבוע שנתי לצורך כיסוי חבותו עבור כל תביעות השיבוב מכוח פוליסות רכב חובה. בחודש יוני 2019 פורסמה טיוטת תקנות הביטוח הלאומי הקובעת כי הסדר השיבוב החדש יחול בגין אירועים עתידיים בלבד, ואילו לגבי תקופת העבר 2014-2018 ימשיכו הצדדים להתנהל באופן דומה למצב קודם לחקיקת חוק ההתייעלות הכלכלית לשנת 2019 וליישב כל תביעת שיבוב בנפרד. מאחר וסכומי השיבוב טרם נקבעו קיימת אי ודאות לגבי השפעתם על התביעות התלויות בענף רכב חובה.

7. ביום 28 לפברואר 2021 ניתן פסק דין חלקי בתביעה ייצוגית בעניין חובת חברת הביטוח לתשלום ריבית צמודה והפרשי הצמדה כדין בגין תגמולי ביטוח. בעקבות פסק הדין החברה הגדילה את התחייבויותיה בהתאם בסעיף זכאים ויתרות זכות.

8. חוות הדעת האקטוארית עבור ענפים מקובצים ניתנת על סך ההפרשות בגין כל הענפים (מקובצים ושאינם מקובצים) בכללותם, וזאת מפאת רמת אי ודאות גבוהה.

9. בענפים הבאים: ביטוח מטענים בהובלה, ביטוח כלי טיס לרבות אחריות כלפי צד שלישי, ביטוח כלי שיט לרבות אחריות כלפי צד שלישי, מתן ערבויות ועסקים נכנסים לא נעשתה הערכה אקטוארית לתביעות תלויות בשל אופי הכיסוי ומיעוט הנתונים.

כמו כן, העתודה עבור עסקאות מיוחדות בתחום רשלנות רפואית, המסווגות תחת ענף אחריות מקצועית, חושבה, בהתאם לפוליסת הביטוח, לסכום התביעות שמעל לסכום ההתחייבות לתשלום של המוסד הרפואי.

גלית רובשטיין F.IL.A.A
אקטוארית ממונה ביטוח כללי

25.03.2021
תאריך

הצהרת האקטואר בביטוח בריאות — כלל חברה לביטוח בע"מ

פרק א' - זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי כלל חברה לביטוח בע"מ להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בענפי ביטוח בריאות עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן: "**ההפרשות**") כלל חברה לביטוח בע"מ ליום 31.12.2020, כפי שמפורט להלן.

אני מכהנת כאקטוארית ממונה של ביטוח כללי מיום 10.06.2020.

אני עובדת שכירה של המבטח. אינני בעלת עניין במבטח. (להלן: "**המבטח**").

פרק ב' - היקף חוות הדעת האקטוארית

1. חוות הדעת האקטוארית

א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים.

בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.

ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.

ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.

ד. לצורך חישוב השייר, ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח, מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.

ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:

1) ההפרשה שחושבה בגין עסקים נכנסים - אין עסקים נכנסים.

2) ההפרשה שחושבה עבור ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מבטח מוביל התבססה על חישוב שבוצע על ידי.

2. נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

להלן הערכת סכום העתודות:

		ליום 31 בדצמבר 2020 באלפי ש"ח	
		ברוטו	שייר
	תביעות תלויות		
1)א)	ענפים שאינם מקובצים:		
	תאונות אישיות [1]	107,357	107,154
	סך הכל ענפים שאינם מקובצים	107,357	107,154
1)ב)	סך הכל ענפים שאינם מקובצים ומקובצים	107,357	107,154
2)	הוצאות עקיפות	4,456	4,456
3)	הפרשה הנובעת מתנאי חוזה הביטוח	אין	
4)	הפרשה בגין השתתפות ברווחים	אין	
	סך הכל התחייבויות ביטוחיות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי המחושבות לפי הערכה אקטוארית	111,813	111,610

א. השפעת השינויים על ההפרשות

להלן השפעת שינויים ברמת הברוטו והשייר:

1. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לאחר תום תקופת הדוח הכספי השנתי האחרון לא נדרשה ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע מהבדלים בין הנחות בסיס הפרמיה לבין הנחות בסיס ההפרשה.

2. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לפני הדוח הכספי השנתי האחרון - סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע משינויים בהנחות, בשיטות או ברמת הפרמיה הצפויה להיגבות ומתיקונים אחרים - ראה סעיף קטן 4 בהערות והבהרות להלן.

1. כולל ענפי תאונות אישיות ותאונות אישיות תלמידים למעלה מ-90% משויך לפוליסות מסוג קולקטיב.

פרק ג' - חוות הדעת

אני מצהיר ומאשר כי בתת ענפי ביטוח הבריאות הבאים כהגדרתם בהודעת הפיקוח על עסקי ביטוח (ענפי ביטוח), התשמ"ה-1985:

א. ביטוח מפני תאונות אישיות סעיף 1(א)(5)

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי:
   א. הוראות חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981 והתקנות לפיו;
   ב. הוראות והנחיות המפקח על הביטוח;
   ג. כללים אקטוארים מקובלים.
2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.
3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.

ההפרשות המפורטות בפרק ב', מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין חבותו הנובעת מחוזי ביטוח בריאות השייכים לתתי ענפי ביטוח הבריאות שפורטו לעיל, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד' - הערות והבהרות

1. העתודה הנקובה נגזרה מנתוני תביעות ומהערכה אקטוארית, שבהם אי ודאות סטטיסטית מובנית לעלות סך התביעות. בנוסף, יתכנו שינויים בסיכונים, בגורמים סביבתיים, בפסיקות ותקדימים בבתי משפט אשר לא ניתן לחזותם מראש. עלות התביעות בפועל יכולה להיות גבוהה או נמוכה יותר. לכן, הערכה זו יכולה לעלות או לרדת במשך הזמן.
2. בהמשך לירידה בעקום הריבית החברה מהוונת את תשלומי התביעות העתידיים בתת ענף תאונות אישיות תלמידים לפי עקום ריבית חסרת סיכון תוך התאמתו לאופיין הבלתי נזיל של ההתחייבויות הביטוחיות.
3. בשנת הדוח אין התפתחות מהותית בתביעות התלויות.

גלית רובשטיין F.IL.A.A
אקטוארית ממונה ביטוח כללי

25.03.2020
תאריך

הצהרת אקטואר ביטוח סיעודי דצמבר 2020 — כלל חברה לביטוח בע"מ

פרק א' - זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי כלל חברה לביטוח בע"מ (להלן - המבטח) להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בביטוח סיעודי עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן: "**ההפרשות**") כלל חברה לביטוח בע"מ ליום, 31/12/2020 כפי שמפורט להלן.

אני עובד שכיר של המבטח. אינני בעל עניין בחברה או בחברה קשורה למבטח. התמנתי לתפקיד אקטואר ממונה החלך מינואר 2019.

פרק ב' - היקף חוות הדעת האקטוארית

1. היקף חוות הדעת האקטוארית

א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.

ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.

ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.

ד. לצורך חישוב השייר ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.

ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:

1) הפרשה שחושבה בגין עסקים נכנסים- אין לחברה עסקים נכנסים בתחום הסיעוד.

2) ההפרשה שחושבה עבור ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מבטח מוביל התבססה על חישוב שבוצע על ידי המבטחים המובילים של הביטוחים המשותפים.

2. נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

א. פרוט סכומי ההפרשות:

בנספחים א' ו-ב' להלן, מפורטים סכומי ההפרשות באלפי ש"ח הן ברמת הברוטו והן ברמת השייר כדלהלן:

1) הפרשה לתביעות תלויות (תביעות שאירעו אך טרם שולמו במלואן, בין אם אושרו ובין אם לאו, למעט תביעות המשולמות כקצבאות כגון: סיעודי, אכ"ע והכנסה למשפחה) וההוצאות הישירות והעקיפות הנובעות מהן (כולל הפרשה לתביעות שעליהן המבטח טרם קיבל דיווח).

2) הפרשה (עתודה) הנובעת מתנאי חוזה הביטוח בביטוח חיים בנפרד, לרבות -

א) עתודה לתוכנית עם צבירה;

ב) הפרשה הנדרשת כאשר חלק מהפרמיה הנגבית בשנים המוקדמות של החוזה מיועדת למתן כיסוי עתידי במועד מאוחר יותר, כגון: הפרשה בגין פרמיה קבועה, ברות ביטוח והמשכיות;

3) חלק העתודה בגין תביעות בתשלום, לרבות תביעות המשולמות כקצבאות כגון: סיעודי, אכ"ע והכנסה למשפחה.

4) הפרשה בגין השתתפות ברווחים.

5) השלמה הנובעת מבדיקת נאותות העתודה - לאור ירידת עקום הריבית, נדרשה הפרשה מבדיקת נאותות העתודה.

6) אחר - הפרשות נוספות לפי הוראות המפקח, כגון: הפרשה בגין עתודה להשלמה (DAC), השלמת העתודה לפוליסות גמלא - לא נמצא צורך בהפרשה נוספת.

7) הפרשה בגין עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל - הפרשה זו בוטלה וסווגה כחלק מההון העצמי של החברה.

ב. השפעת השינויים על ההפרשות:

להלן השפעת שינויים ברמת הברוטו והנטו עבור:

1) פוליסות שנכנסו לתוקף לאחר תום תקופת הדוח הכספי השנתי האחרון - סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע מההבדלים בין הנחות בסיס הפרמיה לבין הנחות בסיס ההפרשה: לא נדרשה התאמה מסוג זה בתקופת הדו"ח.

2) עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לפני הדוח הכספי השנתי האחרון - סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע מההבדלים משינויים בהנחות, בשיטות או ברמת הפרמיה הצפויה להיגבות, ומתיקונים אחרים: לא נדרשה התאמה מסוג זה בתקופת הדו"ח.

פרק ג' - חוות הדעת

אני מצהיר ומאשר כי בענף ביטוח סיעודי:

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי:
   א. חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981 והתקנות לפיו;
   ב. הוראות והנחיות המפקח על הביטוח;
   ג. כללים אקטוארים מקובלים.
2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.
3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.
4. ההפרשות המפורטות בפרק ב', מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין חבותו הנובעת מחוזי ביטוח סיעודי, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד' - הערות והבהרות

1. הערות, הבהרות והסברים

א. פרטים אודות סוגי העתודות, שיעורי ריבית וכו' נכללים בבאור 37 לדוחות הכספיים של כלל ביטוח.

ב. תיק הביטוח הסיעודי חשוף לשינויים רגולטורים וכן התפתחויות בתנאי השוק, כגון עידכון תוכניות הסיעוד הנמכרות על ידי השב"ן בקופות החולים. העתודה מבוססת על הנחות תחלואה, תמותה ומשך תשלום התביעה. הנחות אלה נתונות לשינויים דמוגרפיים וכלכליים אשר לא ניתן לצפותם מראש.

2. התאמות ושינויים מהותיים

לא בוצעו השנה התאמות ושינויים מהותיים באופן החישוב.

3. עסקים בהם לא ניתן לבצע הערכה אקטוארית

הנתונים כוללים הפרשות בגין עסקים משותפים בהם החברה אינה מובילה וההערכה האקטוארית נמסרה ע"י אקטואר החברה המובילה.

4. הסדרי ביטוח משנה

החברה מנהלת דין ודברים עם מבטח משנה בקשר עם השלמת פיקדונות עבור שנים קודמות בסך של כ-130 מיליון ש"ח (סכום זה אינו כולל את התפתחות התביעות בגין השנה השוטפת בסך של כ-45 מיליון ש"ח). התבססתי על עמדת היועצים המשפטיים שככל שהדבר יגיע להתדיינות משפטית, רמת ההסתברות של הצלחת החברה בהתדיינות זו הינה גבוהה ביותר ולפיכך בחישוב השייר, פיקדונות אלו הוכרו כנכס. כמו כן ישנה הסכמה מול מבטח המשנה על ניהול הליכי גישור בנושא.

25/03/2021	עמרי הראל F.IL.A.A.	
תאריך	שם האקטואר הממונה	חתימה

נספח א' - טופס 12א'

נספח ב' - טופס 12ב'

נספח א - טופס 12א'

תביעות תלויות, עתודה ועתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל - **ברוטו**

שם החברה: **כלל חברה לביטוח בע"מ**

31/12/2020

			נתונים ברוטו באלפי ש"ח			
			סך הכל	סיעודי		כיסויים אחרים [1]
				פרט	קבוצתי	
				5א	5ב	6
1	תביעות תלויות		0		0	0
2	עתודה (סה"כ שורות 2א1 עד 6)		**3,224,237**	**2,368,421**	**855,815**	**0**
2א1	פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה:	פוליסות שהונפקו עד שנת 1990	0	0	0	0
2א2		פוליסות שהונפקו בין השנים 1991-2003	0	0	0	0
2א3		פוליסות שהונפקו לאחר שנת 2004	0	0	0	0
2א4		**סך הכל (2א1 עד 2א3)**	**0**	**0**	**0**	**0**
2ב	פוליסות שאינן כוללות מרכיב חסכון		2,424,691	2,388,704	35,987	0
3	חלק העתודה בגין תביעות בתשלום		1,091,267	264,027	827,240	0
4	השתתפות ברווחים		0	0	0	0
5	השלמה הנובעת מבדיקת נאותות העתודה		(291,721)	(284,309)	(7,412)	0
6	אחר		0	0	0	0
7	עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל		0	0	0	0
	1) כיסויים אחרים, לרבות: נכויות, כפל תאונה וכד'					
8א	השפעת התאמת ההפרשות בגין עסקים חדשים		0	0	0	0
8ב1	השפעת התאמת ההפרשות בגין עסקים קיימים	שינויים בהנחות	0	0	0	0
8ב2		שינויים בשיטות	0	0	0	0
8ב3		הבדלים בגובה הפרמיה	0	0	0	0
8ב4		שינויים אחרים	0	0	0	0

נספח ב - טופס 12ב'

תביעות תלויות, עתודה ועתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל - **בשייר**

שם החברה: **כלל חברה לביטוח בע"מ**

31/12/2020

			נתונים ברוטו באלפי ש"ח			
			סך הכל	סיעודי		כיסויים אחרים [1]
				פרט	קבוצתי	
				5א	5ב	6
1	תביעות תלויות		0	0	0	0
2	עתודה (סה"כ שורות 2א1 עד 6)		**2,797,679**	**2,323,133**	**474,546**	**0**
2א1	פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה:	פוליסות שהונפקו עד שנת 1990	0	0	0	0
2א2		פוליסות שהונפקו בין השנים 1991-2003	0	0	0	0
2א3		פוליסות שהונפקו לאחר שנת 2004	0	0	0	0
2א4		**סך הכל (2א1 עד 2א3)**	**0**	**0**	**0**	**0**
2ב	פוליסות שאינן כוללות מרכיב חסכון		2,424,691	2,388,704	35,987	0
3	חלק העתודה בגין תביעות בתשלום		664,709	218,738	445,971	0
4	השתתפות ברווחים		0	0	0	0
5	השלמה הנובעת מבדיקת נאותות העתודה		(291,721)	(284,309)	(7,412)	0
6	אחר		0	0	0	0
7	עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל		0	0	0	0
	1) כיסויים אחרים, לרבות: נכויות, כפל תאונה וכד'					
8א	השפעת התאמת ההפרשות בגין עסקים חדשים		0	0	0	0
8ב1	השפעת התאמת ההפרשות בגין עסקים קיימים	שינויים בהנחות	0	0	0	0
8ב2		שינויים בשיטות	0	0	0	0
8ב3		הבדלים בגובה הפרמיה	0	0	0	0
8ב4		שינויים אחרים	0	0	0	0

הצהרת אקטואר ביטוח בריאות דצמבר 2020 — כלל חברה לביטוח בע"מ

פרק א' - זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי כלל חברה לביטוח בע"מ (להלן: "**המבטח**") להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בביטוח בריאות עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן: "**ההפרשות**") כלל חברה לביטוח בע"מ ליום, 31/12/2020 כפי שמפורט להלן.

אני עובד שכיר של המבטח. אינני בעל עניין בחברה או בחברה קשורה למבטח. התמנתי לתפקיד אקטואר ממונה בינואר 2019.

פרק ב' - היקף חוות הדעת האקטוארית

1. חוות הדעת האקטוארית

א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.

ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.

ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.

ד. לצורך חישוב השייר ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.

ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:

1. הפרשה שחושבה בגין עסקים נכנסים- ההפרשה נרשמת על פי חישוב שבוצע על ידי חברת הביטוח המוסרת.
2. ההפרשה שחושבה עבור ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מבטח מוביל -

אין לחברה בתחום הבריאות ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מבטח מוביל.

2. נתוני הערכה לסכום העתודות

א. להלן פירוט סכומי ההפרשות באלפי ש"ח

להלן פירוט סכום ההפרשות המדווחות בדוח ביטוח כללי ברמת הברוטו וברמת השייר.

תיאור (באלפי ש"ח)	פרט	קבוצתי	סך הכל
ברוטו			
תביעות תלויות	221,390	31,981	**253,370**
הוצאות עקיפות	4,459	1,071	**5,530**
תנאי חוזה ביטוח	276,266	19,477	**295,743**
השתתפות ברווחים	7,527	293	**7,821**
סך הכל ברוטו	**509,642**	**52,822**	**562,464**
שייר			
תביעות תלויות	204,100	31,981	**236,081**
הוצאות עקיפות	4,459	1,071	**5,530**
תנאי חוזה ביטוח	264,118	19,477	**283,595**
השתתפות ברווחים	7,527	293	**7,821**
סך הכל בשייר	**480,205**	**52,822**	**533,026**

ב. השפעת השינויים על ההפרשות

להלן השפעת השינויים ברמת הברוטו והשייר באלפי ש"ח עבור:

1) פוליסות שנכנסו לתוקף לאחר תום תקופת הדוח הכספי השנתי האחרון - סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובעים מההבדלים בין הנחות בסיס הפרמיה לבין הנחות בסיס ההפרשה:

מרכיב עתודה	סך הכל הפרשות
הפרשות בגין פוליסות חדשות ברוטו	**5,017**
הפרשות בגין פוליסות חדשות בשייר	**4,793**

2) פוליסות שנכנסו לתוקף לפני הדוח הכספי השנתי האחרון - סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע משינויים בהנחות, בשיטות או ברמת הפרמיה הצפויה להיגבות, ומתיקונים אחרים ברוטו ושייר:

מרכיב עתודה	סך הכל הפרשות
סכום ההתאמה לעתודות בברוטו	**(21,193)**
סכום ההתאמה לעתודות בשייר	**(17,017)**

פרק ג' - חוות הדעת

אני מצהיר ומאשר כי בתת ענפי ביטוח הבריאות הבאים:

- הוצאות רפואיות
- מחלות קשות
- תאונות אישיות
- נסיעות לחו"ל
- שיניים

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי:
   א. הוראות חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981 והתקנות לפיו.
   ב. הוראות והנחיות המפקח על הביטוח.
   ג. כללים אקטוארים מקובלים.
2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.
3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.
4. ההפרשות המפורטות בפרק ב', מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי, רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין חבותו הנובעת מחוזי ביטוח בריאות השייכים לתת ענפי ביטוח הבריאות שפורטו לעיל, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד' - הערות והבהרות

1. הערות, הבהרות והסברים

א. פרטים אודות סוגי העתודות, שיעורי ריבית וכו' נכללים בבאור 37 לדוחות הכספיים של כלל ביטוח.

ב. חישוב העתודות הנובעות מתנאי החוזה נקבעו על בסיס מודל אקטוארי של תזרים מזומנים עתידי, המבוסס על הנחות דמוגראפיות וכלכליות והנחות עבודה אחרות אשר עלולות להשתנות בעתיד ויכולות להשפיע על הערכת העתודה לעיל.

ג. חישוב ההפרשות לתביעות תלויות ו-IBNR נקבע על בסיס מודל תחזית סטטיסטי לקביעת תשלומי התביעות העתידיים על בסיס נסיון העבר.

ד. המודלים והנחות לקביעת ההפרשות פותחו על פי הבנתי את הסביבה העיסקית הנוכחית ועל פי הערכתי להתפתחות עתידית. ענף הוצאות רפואיות חשוף לאינפלציה רפואית עתידית כתוצאה מהתפתחויות רפואיות וטכנולוגיות. בנוסף, יש להכיר בכך כי המודלים חשופים לתנודות אקראיות וסטטיסטיות וקיימת סבירות שהתוצאות העתידיות יהיו שונות מההפרשות שנקבעו על פי המודלים.

2. שינויים בהנחות ובשיטות אקטואריות

במהלך שנת הדוח החברה עדכנה את בסיס ההנחות העיקריות, המשמש לחישוב ההפרשות בגין פוליסות הבריאות פרט. הנחות אלו נקבעות מידי שנה על פי בדיקות, ניסיון העבר ומחקרים רלוונטיים עדכניים (השפעת העדכון ראה בפרק ב' סעיף 2.ב').

3. שינויים מהותיים בהפרשות לעומת שנה אשתקד

לא היו שינויים מהותיים בתקופת הדו"ח.

4. עסקים בהם לא ניתן לבצע הערכה אקטוארית

א. בתת ענף נסיעות לחו"ל וקולקטיבים קיימת הפרשה עבור פרמיה שטרם הורווחה. החישוב מתבצע ע"י מחלקת כספים.

ב. הנתונים בפרק ב' לעיל כוללים הפרשות בגין עסקים נכנסים, ההפרשות אלו נרשמו על פי חישוב שבוצע על ידי חברת הביטוח המוסרת.

25/03/2021	עמרי הראל F.IL.A.A.	
תאריך	שם האקטואר הממונה	חתימה

חלק ד
פרטים נוספים על עסקי התאגיד

שם החברה	:	כלל חברה לביטוח בע"מ (להלן: "**החברה**")
מס' חברה ברשם	:	52-002464-7
כתובת	:	ראול וולנברג 36, קרית עתידים, מגדל 8, תל אביב 6136902
כתובת דואר אלקטרוני	:	Talc@clal-ins.co.il
טלפון	:	03-6387504
פקסימיליה	:	03-7965678
תאריך המאזן	:	31.12.2020
תאריך פרסום הדוח	:	25.03.2021

תוכן עניינים

4. תמצית דוחות על הרווח הכולל הרבעוניים (תקנה 10 א)

5. שימוש בתמורת ניירות ערך (תקנה 10 ג)

6. השקעות בחברות-בת וחברות קשורות שהינן חברות פעילות לתאריך הדוח על המצב הכספי

7. הלוואות ושטרי הון לחברות בנות וקשורות של החברה

8. רווחים והפסדים של חברות בנות פעילות וחברות קשורות פעילות והכנסות (במישרין ובעקיפין) מהן לשנה שנסתיימה ביום 31.12.2020

9. רשימת קבוצות של יתרות הלוואות שניתנו לתאריך הדוח על המצב הכספי

10. מסחר בבורסה - ני"ע שנרשמו למסחר - מועדי וסיבות הפסקת מסחר

11. תגמולים לבעלי עניין ולנושאי משרה בכירה

12. בעל השליטה בתאגיד (תקנה 21 א)

13. עסקאות עם בעל שליטה (תקנה 22)

14 החזקות בעלי עניין ונושאי משרה בכירה (תקנה 24)

15. הון רשום, הון מונפק וניירות ערך המירים

16. מרשם בעלי המניות (תקנה 24ב)

17. הדירקטורים של התאגיד נכון ליום 31 בדצמבר 2020

18. נושאי משרה בכירה של התאגיד נכון ליום 31 בדצמבר 2020 , לרבות נושאי משרה בכירה שכהונתם החלה לאחר תאריך הדוח (תקנה 26 א')

19. מורשה חתימה של התאגיד (תקנה 26ב)

20. רואי החשבון של החברה (תקנה 27)

21. שינוי בתזכיר או בתקנון (תקנה 28)

22. החלטות והמלצות הדירקטוריון (תקנה 29)

23. החלטות החברה (תקנה 29א)

1. תמצית דוחות על הרווח הכולל הרבעוניים (תקנה 10 א)

באלפי ש"ח	רבעון א	רבעון ב	רבעון ג	רבעון ד	סך הכל
פרמיות שהורווחו ברוטו	2,419,619	2,274,408	2,391,037	2,409,744	9,494,808
פרמיות שהורווחו ע"י מבטחי משנה	347,568	354,695	378,514	385,737	1,466,514
פרמיות שהורווחו בשייר	2,072,051	1,919,713	2,012,523	2,024,007	8,028,294
רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון	(7,590,960)	3,941,553	2,543,891	6,150,248	5,044,732
הכנסות מדמי ניהול ומניהול תיקים	232,275	226,870	238,375	549,161	1,246,681
הכנסות מעמלות	63,072	54,868	65,580	63,007	246,527
הכנסות אחרות	120	221	50	235	626
סך כל ההכנסות	**(5,223,442)**	**6,143,225**	**4,860,419**	**8,786,658**	**14,566,860**
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו	(5,519,476)	5,682,462	4,170,724	7,657,096	11,990,806
חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח	183,817	204,483	260,571	325,430	974,301
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	(5,703,293)	5,477,979	3,910,153	7,331,666	11,016,505
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	482,747	435,408	483,007	505,515	1,906,677
הוצאות הנהלה וכלליות	216,217	210,445	214,884	270,099	911,645
ירידת ערך נכסים בלתי מוחשיים	-	-	-	2,492	2,492
הוצאות אחרות	2,238	1,417	2,347	2,453	8,455
הוצאות מימון	19,387	41,793	45,350	48,554	155,084
סך כל ההוצאות	**(4,982,704)**	**6,167,042**	**4,655,741**	**8,160,779**	**14,000,858**
חלק בתוצאות חברות כלולות המטופלות בשיטת השווי המאזני, נטו	(2,438)	(5,082)	1,387	1,774	(4,359)
רווח (הפסד) לפני מסים על הכנסה	(243,176)	(28,899)	206,065	627,653	561,643
מסים על הכנסה (הטבת מס)	(80,066)	(14,891)	35,043	198,842	138,928
רווח (הפסד) לתקופה	**(163,110)**	**(14,008)**	**171,022**	**428,811**	**422,715**
בעלי המניות של החברה	(162,113)	(15,193)	168,960	427,074	418,728
זכויות המיעוט	(997)	1,185	2,062	1,737	3,987
רווח (הפסד) לתקופה	(163,110)	(14,008)	171,022	428,811	422,715
רווח למניה המיוחס לבעלי המניות של החברה					
רווח (הפסד) בסיסי למניה (בש"ח)	(1.36)	(0.13)	1.42	3.59	3.52
רווח (הפסד) מדולל למניה (בש"ח)	(1.36)	(0.13)	1.42	3.59	3.52
מספר המניות ששימשו לחישוב רווח למניה					
בסיסי	119,064	119,064	119,064	119,064	119,064
מדולל	119,064	119,064	119,064	119,064	119,064

1. תמצית דוחות על הרווח הכולל הרבעוניים (תקנה 10 א) (המשך)

באלפי ש"ח	רבעון א	רבעון ב	רבעון ג	רבעון ד	סך הכל
רווח לתקופה	(163,110)	(14,008)	171,022	428,811	422,715
רכיבים של רווח כולל אחר	-	-	-	-	
הפרשי תרגום מטבע חוץ בגין פעילויות שנזקפו לקרן הון	7,465	(8,942)	(1,197)	(18,087)	(20,761)
הפרשי תרגום מטבע חוץ שנזקפו לרווח והפסד	(650)	-	4,237	5,981	9,568
שינוי, נטו, בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שנזקף לקרנות הון	(554,216)	266,754	258,501	497,266	468,305
שינוי נטו, בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד	(39,828)	(44,924)	(126,501)	(133,021)	(344,274)
הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד	75,787	21,571	3,744	11,293	112,395
השפעת המס	175,475	(81,160)	(47,112)	(125,594)	(78,391)
סה"כ רכיבים של רווח נקי שיסווגו מחדש לאחר מכן לרווח והפסד	(335,967)	153,299	91,672	237,838	146,842
רווחים (הפסדים) אקטואריים מתכנית הטבה מוגדרת	9,410	(4,837)	-	7,641	12,214
מסים בגין מרכיבים אחרים של הכנסה כוללת	(3,061)	1,532	-	(2,647)	(4,176)
סה"כ רכיבים של רווח נקי (הפסד) שלא יסווגו מחדש לאחר מכן לרווח והפסד	6,349	(3,305)	-	4,994	8,038
רווח (הפסד) כולל אחר לתקופה, לפני מיסים על הכנסה	(329,618)	149,994	91,672	242,832	154,880
רווח (הפסד) כולל אחר לתקופה	(492,728)	135,986	262,694	671,643	577,595
מיוחס ל:					-
זכויות אשר מקנות שליטה	(490,791)	134,309	260,685	669,611	573,814
זכויות שאינן מקנות שליטה	(1,937)	1,677	2,009	2,032	3,781
סך הכל רווח (הפסד) כולל לתקופה	(492,728)	135,986	262,694	671,643	577,595

2. שימוש בתמורת ניירות ערך (תקנה 10 ג)

אין.

3. השקעות והלוואות – חברות בנות וחברות קשורות שהינן פעילות ומהותיות לתאריך הדוח על המצב הכספי (תקנה 11)

3.1. השקעות בחברות בנות וחברות קשורות לתאריך הדוח על המצב הכספי

שם החברה	מספר המניה בבורסה	סוג מניה וע.נ.	מספר המניות	סך הכל ערך נקוב ש"ח	ערך בדוח הכספי הנפרד כמשמעותו בתקנה 9ג באלפי ש"ח	שעורי ההחזקה ב-%			שער הבורסה לתאריך הדוח הכספי על המצב הכספי בש"ח למניה	מדינת התאגדות שונה מישראל
						בהון	בהצבעה	בזכות למנות דירקטורים		
חברות בנות וקשורות של החברה										
כלל ביטוח אשראי בע"מ ("כלל אשראי") [1]		רגילה בת 1 ש"ח	8,537,280	8,537,280	225,925	80.00	80.00	80.00		
החזקות עד"ך בע"מ [2]		רגילה בת 1 ש"ח	500	500	12,593	33.00	33.00	33.00		
נכסי כלל חברה לביטוח בע"מ [3] [6]		רגילה בת 0.0001 ש"ח	100	0.1	24,241	100.00	100.00	100.00		
כלל פנסיה וגמל בע"מ ("כלל פנסיה וגמל") [4]		רגילה בת 1 ש"ח	124,638	124,638	685,510	100.00	100.00	100.00		
כלליביט מימון בע"מ		רגילה בת 1 ש"ח	1,000	1,000	-	100.00	100.00	100.00		
נכסי חברות כלל בע"מ [5] [6]		רגילה בת 1 ש"ח	100	100	10,003	100.00	100.00	100.00		

[1] לעניין התחייבות של החברה להשלמת הונה העצמי של כלל ביטוח אשראי ותקפותה, ראה ביאור 16(ה)(9) לדוחות הכספיים.

[2] לשעבר שגריר שרותי גרירה בע"מ.

[3] כולל החזקה של 1 מניה רגילה באמצעות כנף – כלל ניהול פיננסים בע"מ.

[4] לעניין התחייבות של כלל החזקות להשלמת הונה העצמי של כלל פנסיה וגמל ותקפותה, ראה ביאור 16(ה)(8) לדוחות הכספיים.

[5] כולל החזקה ישירה של 1 מניה רגילה באמצעות כלל החזקות עסקי ביטוח בע"מ ("**כלל החזקות**").

[6] בחודש דצמבר 2020 הוגשה בקשה למיזוג נכסי כלל חברה לביטוח בע"מ ונכסי חברות כלל בע"מ, חברות פרטיות בבעלות החברה עם ולתוך החברה. המהלך יבוצע בתוקף ליום 31 בדצמבר 2020. במסגרת זו נחתמו הסכמי מיזוג בין נכסי כלל חברה לביטוח בע"מ ונכסי חברות כלל בע"מ לבין החברה וכן הוחלט כי טרם המיזוג יבוצעו המהלכים הבאים: 1. העברת החזקותיה של כלל החזקות עסקי ביטוח בע"מ, חברת האם של החברה, במניה רגילה אחת בת 1 ש"ח ע.נ של נכסי חברות כלל בע"מ, לחברה, כנגד הקצאת מניות של החברה לכלל החזקות בהתאם ליחסי ההון העצמי של החברה ושל נכסי חברות כלל בע"מ ליום 31.12.2020 2.העברת 1% ממניות נכסי כלל חברה לביטוח בע"מ (מניה אחת בת 0.0001 ש"ח) מכנף לחברה בדרך של חלוקת דיבידנד בעין. נכון למועד אישור הדוח טרם התקבלו כל האישורים הנדרשים להשלמת המיזוגים האמורים ואין וודאות כי יתקבלו.

3. השקעות והלוואות – חברות בנות וחברות קשורות שהינן פעילות ומהותיות לתאריך הדוח על המצב הכספי (תקנה 11)

3.1. השקעות בחברות בנות וחברות קשורות לתאריך הדוח על המצב הכספי

שם החברה	מספר המניה בבורסה	סוג מניה וע.נ.	מספר המניות	סך הכל ערך נקוב ש"ח	ערך בדוח הכספי הנפרד כמשמעותו בתקנה 9ג באלפי ש"ח	שעורי ההחזקה ב-%			שער הבורסה לתאריך הדוח הכספי על המצב הכספי בש"ח למניה	מדינת התאגדות שונה מישראל
						בהון	בהצבעה	בזכות למנות דירקטורים		
עתודות קרן פנסיה לשכירים ועצמאיים בע"מ		רגילה בת 1 ש"ח	4,000,000	4,000,000	42,876	50.00	50.00	50.00		
כנף כלל ניהול פיננסים בע"מ ("כנף")		רגילה בת 1 ש"ח	1,000	1,000	6,457	100.00	100.00	100.00		

3.2. הלוואות ושטרי הון לחברות בנות וקשורות של החברה

נותן ההלוואה	מקבל ההלוואה	יתרת ההלוואות ושטרי הון, (כולל ריבית צבורה) באלפי ש"ח	שיעור הריבית %	סוג הצמדה		שנות הפרעון
החברה	נכסי חברות כלל בע"מ	10,572	-	שטר ההון אינו צמוד	לא נקבע	
החברה	נכסי כלל חברה לביטוח בע"מ	65,835	-	שטר ההון אינו צמוד	לא נקבע	

4. שינויים בהשקעות והלוואות בחברות-בת ובחברות קשורות בתקופת הדו"ח (תקנה 12)

4.1. שינויים בהשקעות – אין

5. רווחים והפסדים של חברות בנות וחברות קשורות והכנסות (במישרין ועקיפין) מהן לשנה שנסתיימה ביום 31 בדצמבר 2020

(תקנה 13)

	רווח (הפסד) לשנה		רווח (הפסד) כולל אחר לשנה		סך רווח (הפסד) כולל לשנה		הכנסות		
	מיוחס לבעלים של החברה	מיוחס לזכויות שאינן מקנות שליטה	מיוחס לבעלים של החברה	מיוחס לזכויות שאינן מקנות שליטה	מיוחס לבעלים של החברה	מיוחס לזכויות שאינן מקנות שליטה	דיבידנד	ריבית	דמי ניהול ושכר דירקטורים
	באלפי ש"ח								
כלל ביטוח אשראי בע"מ	15,950	3,987	(824)	(206)	15,126	3,781	-	-	-
החזקות עד"ך בע"מ	850	-	-	-	850	-	-	-	-
כלל פנסיה וגמל בע"מ	(5,599)	-	976	-	(4,623)	-	-	-	-
עתודות קרן פנסיה לשכירים ועצמאיים בע"מ	1,430	-	49	-	1,479	-	-	-	1,530
כנף כלל ניהול פיננסים בע"מ	736	-	902	-	1,638	-	-	-	-

6. רשימת קבוצות של יתרות הלוואות שניתנו לתאריך הדוח על המצב הכספי

(תקנה 14)

לא רלבנטי.

7. מסחר בבורסה - נ"ע שנרשמו למסחר - מועדי וסיבות הפסקת מסחר

(תקנה 20)

לא רלבנטי.

8. תגמולים לבעלי עניין ולנושאי משרה בכירה

(תקנה 21)

להלן פרוט התגמולים שניתנו בשנת 2020 (באלפי ש"ח) כפי שהוכרו בדוחות הכספיים לשנת 2020:

1. לכל אחד מחמשת בעלי התגמולים הגבוהים ביותר מבין נושאי המשרה הבכירה בחברה או בחברות בשליטתה, אם התגמולים ניתנו בקשר עם כהונתו בחברה או בחברות בשליטתה ובין אם התגמולים ניתנו לו על ידי החברה או על ידי חברות בשליטתה;
2. לכל אחד משלושת נושאי המשרה הבכירה בעלי התגמולים הגבוהים ביותר בחברה שהתגמולים ניתנו לו בקשר עם כהונתו בחברה עצמה ושלא נמנה בסעיף 1 לעיל;
3. כל בעל עניין בחברה, שלא נמנה בסעיפים 1 ו- 2 לעיל למעט חברה בת של החברה, אם התגמולים ניתנו לו על ידי החברה או על ידי תאגיד שבשליטתה בקשר עם שירותים שנתן כבעל תפקיד בתאגיד או בתאגיד בשליטתו, בין אם מתקיימים יחסי עובד מעביד ובין אם לאו ואף אם בעל העניין אינו נושא משרה בכירה.

פרטי מקבל התגמולים							תגמולים בעבור שירותים						תגמולים אחרים				
שם	מין	תפקיד	היקף משרה	שיעור ההחזקה בהון התאגיד	שכר [1]	הפרשה נוספת	מענק [2]	תשלום מבוסס מניות	דמי ניהול	דמי ייעוץ	עמלה	אחר	ריבית	דמי שכירות	אחר	סך הכל
יורם נוה [3]	זכר	מנכ"ל החברה וכלל החזקות	100%	0.01	2,922	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,922
ערן צ'רנינסקי [4][5]	זכר	מנהל חטיבה פיננסית	100%	-	1,620	-	929	-	-	-	-	-	-	-	-	2,549
דיויד ארנון [4][6]	זכר	מנהל חטיבת הבריאות ומערך הלקוחות	100%	-	1,519	-	925	-	-	-	-	-	-	-	-	2,444
יוסי דורי [4][7]	זכר	מנהל חטיבת ההשקעות	100%	-	1,435	-	1,000	-	-	-	-	-	-	-	-	2,435
עדי קפלן [4][8]	זכר	מנכ"ל כללביט מערכות	100%	-	1,479	-	894	-	-	-	-	-	-	-	-	2,373
דני נוה [9]	זכר	יו"ר הדירקטוריון לשעבר	85%	-	2,191*)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,191

יובהר כי פרוט התגמולים שניתנו בשנת 2020 בטבלה לעיל הינו כפי שהוכרו בדוחות הכספיים לשנת 2020 ואינו זהה בהכרח לחישוב שמבוצע לצורך בחינת עמידת תגמול נושאי המשרה במדיניות התגמול של החברה, המצורפת כנספח לדוח התקופתי לשנת 2020.

---

*) יצוין כי שכרו של מר דני נוה כולל הפרשות לפיצויים בסך של כ-120 אלפי ש"ח. ראה ביאור 36(ב)(4) לדוחות הכספיים של החברה.

8. תגמולים לבעלי עניין ולנושאי משרה בכירה (המשך)

(תקנה 21)

הערות לנתונים שבטבלה:

1. שכר צמוד למדד המחירים לצרכן, כהגדרת הצמדה למדד במדיניות התגמול של החברה (ראה סעיף 1 למדיניות התגמול ("**צמוד למדד**"), למעט ביחס למנכ"ל, וליו"ר לשעבר אשר שכרם הוגבל בשנת הדוח, במגבלת התגמול הקבועה בסעיף 2(א) לחוק תגמול לנושאי משרה בתאגידים פיננסים ("אישור מיוחד ואי התרת הוצאה לצרכי מס בשל תגמול חריג), תשע"ו 2016 (בסעיף זה: "**חוק תגמול בכירים**" ו"**מגבלת התגמול**") והוא צמוד למדד, בהתאם למנגנון הקבוע בו. הסכום המצוין בטבלה כולל הפרשות לתגמולים לרבות אובדן כושר עבודה והפרשה לפיצויים על פי דין על סך רכיבי התגמול (שאינן כלולות בחישוב מגבלת התגמול, המתייחסת לתגמול בהתאם לסעיף 2(א) לחוק תגמול בכירים. הפרשות בגין סיום העסקה, חופשה שנתית ו/או פדיון ימי חופשה למי שחדל לכהן בתפקידו, דמי הבראה והטבות אחרות לרבות גילום בגין הוצאות רכב וטלפון נייד. על פי המנגנון הקבוע בחוק שכר בכירים, עלות שכרו של עובד בתאגיד פיננסי שתעלה על מגבלת התגמול, לא תותר בניכוי לצרכי מס לחברה בהתאם למנגנון הקבוע בחוק שכר בכירים. יצוין כי בהתאם למדיניות התגמול, החברה עשויה לשאת בהוצאה נוספת בגין עודף עלות שכר, ככל שנדרש, בגין רכיבים ששולמו החורגים מעלות זו.

2. ככלל, הנתונים מתייחסים למלוא המענק המשתנה, המשולם במזומן, לו זכאי נושא משרה בגין שנת הדוח, בהתעלם מהסדרי הפריסה של המענק הנדחה. סכומי התגמול המשתנה, אם וככל שמשולמים, המתקבלים בפועל נמוכים יותר, באופן שביחס לנושאי משרה ובעלי תפקיד מרכזי שיעור של 50% מהמענק בגין השנה, משולם במזומן ואילו 50% נדחה וישולם כשהוא צמוד למדד, על פני 3 שנים, ותשלומו מותנה בעמידה ביעדים המפורטים במדיניות התגמול בהתאם. אין ודאות כי סכום תגמול שנדחה, ישולם. יצוין כי ככל שסך התגמול לבעל תפקיד מרכזי בגין שנה מסוימת אינו עולה על התקרה לתשלום[7] ואינו עולה 40% מהרכיב הקבוע באותה שנה, לא יחול מנגנון הפריסה והכל כמפורט במדיניות התגמול של החברה. בסמוך לאחר אישור הדוחות הכספיים ישוחררו מענקים נדחים שנרשמו בדוחות בשנת 2017 וטרם שולמו. לפרטים נוספים אודות מענקים שנתיים לנושאי המשרה בקבוצה, ראו הערה 4 להלן.

3. לפרטים בדבר תנאי העסקתו של מר יורם נוה, מנכ"ל החברה, ראה באור 36(ב)(5) לדוחות הכספיים של החברה.

4. ככלל, תנאי העסקתם של נושאי המשרה בחברה, לרבות אלו המפורטים בטבלה לעיל (שאינם המנכ"ל או היו"ר ולמעט אם נאמר אחרת) (להלן בסעיף זה: "**נושאי המשרה**"), נקבעו בהסכם העסקה אישי המגדיר את משכורת הבסיס וכן תנאים סוציאליים ופנסיוניים כמקובל לנושאי משרה בקבוצת כלל, לרבות הפרשות לביטוח פנסיוני למרכיב הפיצויים והתגמולים, ימי חופשה והבראה. בהתאם לתנאי הסכם ההעסקה של נושאי המשרה, במקרה של פיטורין או התפטרות, ייתן הצד שמפסיק את ההתקשרות הודעה מוקדמת של בין חודשיים לארבעה חודשים מראש לצד השני. ככלל, במקרה של הפסקת עבודה כאמור יהיו זכאים נושאי המשרה בנוסף לפיצויי הפיטורים, למענק חד פעמי בגובה 4.5 עד 6 משכורות חודשיות (שכר יסוד) ללא תנאים סוציאליים וללא רכב, ובלבד שסיום יחסי העבודה לא נבע מהתפטרותו של נושא המשרה במהלך שנתיים ממועד תחילת ההעסקה (אך למעט אם ההתפטרות אירעה בתוך 12 חודשים ממועד העברת שליטה בחברה) והכל בכפוף לעמידה בתנאי מדיניות התגמול ובהתייחס להוראות המעבר כפי שנקבעו בחוזר התגמול, ככל שהן רלבנטיות ("מענק הפרישה"). נושאי המשרה זכאים לתשלום פיצויי הפיטורין בין בהתפטרות ובין בפיטורין, למעט בנסיבות שאינן מזכות על פי דין בתשלום פיצויי פיטורין. כחלק מתנאי העסקתם, זכאים נושאי המשרה לרכב שהחברה מעמידה לרשותם והחברה נושאת בגילום המס אשר חל עליהם בגין כך. בנוסף, זכאים נושאי המשרה למענק שנתי בהתאם לקריטריונים הנהוגים בקבוצה באשר למנהלים בדרגתם ובהתאם למדיניות התגמול של החברה (המפורסמת במסגרת הדוח התקופתי של החברה) כאשר בונוס המטרה של נושאי המשרה הבכירים עמד בשנת הדוח על שיעור מקסימלי של 0.266% מהרווח הכולל, וזכאותם לבונוס הינה בהתאם לעמידת החברה בתנאי הסף לקבלת מענק שנתי בהתאם למדיניות התגמול ולעמידתם של נושאי המשרה ביעדים (המתייחסים לביצועיהם האישיים ו/או לביצועי היחידה עליהם מופקדים ו/או לביצועי החברה, כאשר היעדים יכולים להיות כמותיים או איכותיים, מדידים או נתונים לשיקול דעת). היעדים יקבעו לנושאי המשרה מדי שנה, למעט ביחס לרכיב שהינו בשיקול דעת שאינו מותנה בעמידה ביעדים ואשר לא יעלה על 3 חודשי שכר בסיס, למעט ביחס למענקים מיוחדים, כהגדרתם במדיניות התגמול של החברה. בכל מקרה, נושאי המשרה הבכירה לא יהיו זכאים למענק שנתי העולה על 1 מיליון ש"ח. לפרטים נוספים, ראו נספח לדוח התקופתי.

יצוין כי אין במדיניות התגמול כדי לפגוע בזכויות שנצברו ו/או שיצברו בגין תקופות הקודמות למועד כניסת חוזר התגמול ולמועד כניסתו של חוק תגמול בכירים לתוקף, והכל בכפוף ובהתאם להוראות הדין. החברה רוכשת עבור נושאי המשרה בקבוצה ביטוח נושאי משרה ולכל אחד מנושאי המשרה בחברה הוענקו כתבי פטור וכתבי שיפוי מהחברה.

[7] כהגדרתה בסעיף 32(17) לפקודת מס הכנסה [נוסח חדש].

8. תגמולים לבעלי עניין ולנושאי משרה בכירה (המשך) (תקנה 21)

הערות לנתונים שבטבלה: (המשך)

5. מר ערן צ'רנינסקי, משנה למנכ"ל, מכהן בתפקיד מנהל החטיבה הפיננסית החל מאוקטובר 2018. תנאי העסקתו נקבעו בהסכם העסקה אישי, המקביל ככלל להסכם ההעסקה המפורט בס"ק 4 לעיל. נכון למועד זה לא הוענקו לו אופציות. לפרטים אודות תכנית אופציות שאושרה למנהלים ראו ביאור 37(א) לדוחות הכספיים. לפרטים בדבר מענקים שנתיים ראה ס"ק 2 לעיל. השכר כולל הפרשה בגין מענק פרישה.

6. מר דיויד ארנון, משנה למנכ"ל, מכהן בתפקיד מנהל חטיבת הבריאות החל מספטמבר 2018 והחל מנובמבר 2020 מכהן גם כמנהל מערך הלקוחות. תנאי העסקתו נקבעו בהסכם העסקה אישי, המקביל ככלל להסכם ההעסקה המפורט בס"ק 4 לעיל. נכון למועד זה לא הוענקו לו אופציות. לפרטים אודות תכנית אופציות שאושרה למנהלים ראו ביאור 37(א) לדוחות הכספיים. לפרטים בדבר מענקים שנתיים ראה ס"ק 2 לעיל.

7. מר יוסי דורי, משנה למנכ"ל, מכהן בתפקיד מנהל חטיבת ההשקעות ומנכ"ל כנף החל מאוגוסט 2018. תנאי העסקתו נקבעו בהסכם העסקה אישי, המקביל ככלל להסכם ההעסקה המפורט בס"ק 4 לעיל. למר יוסי דורי כתבי אופציה שהוקצו לו לפי תכנית האופציות של כלל החזקות לשנת 2015 וחלקם פקעו, לפרטים אודות התכנית ראו ביאור 37(א) לדוחות הכספיים לפרטים אודות תכנית אופציות שאושרה למנהלים ראו ביאור 37(א) לדוחות הכספיים. לפרטים בדבר מענקים שנתיים ראה ס"ק 2 לעיל.

8. מר עדי קפלן, כיהן בתפקיד משנה למנכ"ל ומנהל מערכות המידע של הקבוצה ומנכ"ל כללביט מערכות החל מחודש מאי 2018 ועד לחודש ינואר 2021. תנאי העסקתו נקבעו בהסכם העסקה אישי, המקביל ככלל להסכם ההעסקה המפורט בס"ק 4 לעיל. למר קפלן לא הוענקו אופציות. לפרטים בדבר מענקים שנתיים ראה ס"ק 2 לעיל. השכר כולל הפרשה בגין מענק פרישה.

9. לפרטים בדבר תנאי העסקתו של מר דני נוה, יו"ר הדירקטוריון לשעבר, שסיים את כהונתו ביום 20 באוגוסט 2020, ראה באור 36(ב)(4) לדוחות הכספיים של החברה.

א. תוכניות תגמול - לפרטים נוספים ביחס לתוכניות תגמול הוני, ראה ביאור 37(א) לדוחות הכספיים. למדיניות התגמול של החברה, בהתאם לחוזרי האוצר בעניין מדיניות תגמול בגופים מוסדיים, ראה נספח "מדיניות תגמול" בחלק א' לדוח התקופתי.

ב. גמול לדירקטורים - תשלומי החברה בכל אחת מהשנים 2020 ו- 2019 לדירקטורים של החברה בגין כהונתם בדירקטוריון החברה ובוועדות השונות (למעט תשלומים ליו"ר דירקטוריון החברה) עמדו על סך כולל של כ- 3,968 אלפי ש"ח וכ- 2,276 אלפי ש"ח, בהתאמה. הגמול הניתן לדירקטורים בחברה בשנת 2019 היה הגמול המרבי בהתאם לדרגתה של החברה לדירקטורים שאינם בעלי מומחיות (הגמול הינו בלא התחשבות במיומנות כלשהי), והכל בהתאם לחוזר האוצר ולתקנות החברות (כללים בדבר גמול והוצאות לדירקטור חיצוני) תש"ס-2000 כפי שאושר ביום 18 ביוני 2008. החל מיום 17 בפברואר 2020 ובהתאם להחלטת הדירקטוריון מיום 30 בדצמבר 2019, משולם הן לדירקטורים החיצוניים והן ליתר הדירקטורים, ולמעט ליו"ר הדירקטוריון, הסכום המירבי לדירקטור חיצוני מומחה, בהתאם לדרגתה של החברה, והכל בהתאם למדיניות התגמול של החברה.
החברה משתתפת ב-80% מעלות שכר הדירקטור המשותף, המכהן הן בחברה והן בכלל החזקות (לא כולל שכרו של יו"ר הדירקטוריון לשעבר בנפרד ע"י החברה) וכלל החזקות נושאת ב- 20% מהעלות. הסכומים האמורים לעיל, הינם לאחר השתתפות כלל החזקות ב- 20% מהשכר כאמור.
לעניין שכר יו"ר דירקטוריון החברה לשעבר, שאינו כלול בסך האמור לעיל ראה טבלה לעיל, וביאור 36(ב)(4) לדוחות הכספיים של החברה.

ג. דמי ניהול לבעלי עניין – לפרטים בדבר דמי ניהול המשולמים מחברות בקבוצת כלל החזקות, ראה סעיף 10(ג)(2) להלן.

9. בעל השליטה בתאגיד (תקנה 21א)

כלל החזקות, חברה אשר ניירות ערך שלה רשומים למסחר בבורסה לניירות ערך בתל אביב בע"מ ואשר מידע לגביה מתפרסם לציבור, מחזיקה כ-99.98% מזכויות ההצבעה בחברה.

נכון למועד פרסום הדוח, כלל החזקות הינה חברה ללא גרעין שליטה.

במהלך השנים 2013 עד 2019, מטעמי זהירות, החברה התייחסה לאי די בי חברה לפתוח בע"מ ("**אי די בי פתוח**") כבעלת שליטה בחברה לעניין תקנה 21א.

ביום 8 בדצמבר 2019 נתקבל אצל החברה וכלל החזקות מכתב מאת הממונה ("**מכתב הממונה**"), לפיו, בין היתר, הודיע הממונה כי לאור השינויים שחלו בשיעורי ההחזקה של אי די בי פתוח בכלל החזקות, קיים הממונה בחינה של סוגיית השליטה בכלל החזקות. בהתאם למכתב הממונה, במסגרת הבחינה האמורה התקבלו בנושא גם עמדות משרד המשפטים, רשות ניירות ערך ורשות התחרות. ממצאי הבחינה האמורה, אשר לעמדת הרשות, מתבססים על מצגי כלל החזקות, העלו כי נכון למועד זה, אין גורם המחזיק, במישרין או בעקיפין, באמצעי שליטה בכלל החזקות באופן המקים חובה לקבל היתר שליטה בכלל החזקות בהתאם לסעיף 32(ב) לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א- 1981 ("**חוק הפיקוח**") ולפיכך על כלל החזקות לקבל מאת הממונה היתר שליטה בחברה.

בהמשך לאמור, ביום 19 באוקטובר 2020, נתקבל אצל החברה וכלל החזקות מכתב מאת הממונה בנושא "עדכון בדבר מתווה הפעלת אמצעי שליטה בחברה" (אשר החליף את מכתב הממונה בנדון מיום 21 ביולי 2020) המפרט, בין היתר, את התייחסות הממונה להסדרים אשר יחולו על הפעלת אמצעי שליטה של כלל החזקות בחברה לרבות לעניין מינוי דירקטורים בחברה ובכלל החזקות והשתתפות באסיפה הכללית של כלל החזקות ("**מתווה הפעלת אמצעי השליטה**"). ביום 30 בנובמבר 2020 נתקבל מאת הממונה מכתב הבהרות בקשר עם מתווה הפעלת אמצעי השליטה והיתר השליטה האמור. בין כלל החזקות לממונה מתנהלים דיונים בקשר עם המכתבים האמורים.
לפרטים נוספים בעניין מתווה השליטה לרבות מינוי דירקטורים בחברה ראו באור 1ב(3) לדוחות הכספיים של החברה.

10. עסקאות עם בעל שליטה[8]

(תקנה 22)

כלל החזקות הינה בעלת השליטה בחברה ומחזיקה ב- 99.98% מהונה המונפק והנפרע.

עד ליום 9 לדצמבר 2019, החברה התייחסה לאי די בי פתוח ולבעלי השליטה בה לרבות הנאמן למניות השליטה כבעלי שליטה בחברה וזאת למען הזהירות בלבד, ובהתאמה התייחסה גם לעסקאות עם חברות שהגורמים האמורים הינם בעלי עניין בהן ("הגורמים מקבוצת אי די בי") כעסקאות שלבעל השליטה בחברה יש בהן עניין אישי.

א. עסקאות זניחות

ועדת הביקורת ודירקטוריון החברה, אימצו קווים מנחים וכללים לסיווגה של עסקה של החברה או חברה מאוחדת שלה עם בעל עניין בה כעסקה זניחה כקבוע בתקנה 41(א3)(א)(1) לתקנות ניירות ערך (דוחות כספיים שנתיים), התש"ע -2010 ("**תקנות דוחות כספיים**"). כללים וקווים מנחים אלו משמשים גם לבחינת היקף הגילוי בדוח התקופתי ובתשקיף (לרבות בדוחות הצעת מדף) לגבי עסקה של החברה, תאגיד בשליטתה וחברה קשורה שלה עם בעל שליטה או בעל עניין או שלבעל השליטה או בעל העניין יש באישורה עניין אישי כקבוע בתקנה 22 לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומיידיים), התש"ל-1970 ("**תקנות דוחות תקופתיים**") (להלן: "**עסקאות בעל עניין**"). יצויין כי הקווים המנחים והכללים כאמור משמשים גם לצרכי סיווג עסקאות בהתאם להוראות סעיף 117(2א) לחוק החברות התשנ"ט-1999 ("**חוק החברות**"). לפרטים אודות הנוהל ראו סעיפים ה ו- ו' להלן.

כאמור, נכון למועד זה לחברה אין בעל שליטה ובהתאם אמות המידה ישמשו את החברה בעתיד בעיקר לעניין סיווגן של עסקאות עם בעלי עניין שאינם בעלי שליטה וכמפורט בנוהל צדדים קשורים, בסעיף 10.2.1.2(א) לדוח תיאור עסקי התאגיד, וכן לעניין אופן האישור של עסקאות עם נושאי משרה או שלנושאי משרה יש בהן עניין אישי, בהתאם לנוהל לאיתור ואישור עסקאות בעלי עניין, כמפורט בסעיף ג להלן.

ביום 14 במרס ו- 25 במרס 2021, דנו ועדת הביקורת ודירקטוריון החברה, בהתאמה, בקווים המנחים ובכללים כאמור לעיל ובאמות המידה שנקבעו, ובמסגרת זו הוצגו בפניהם ממצאי יחידת הבקרה בעניין (בהתאם לנוהל כמפורט להלן), והחליטו לאשרר אותם.

8 יצוין כי לאור האמור בסעיף 9 לעיל, העסקאות המתוארות בסעיף זה כוללות, בין היתר, עסקאות שהיו בתוקף במהלך שנת הדוח, עם מי שבמועד ההתקשרות, נחשבו למען הזהירות כבעלי שליטה בכלל החזקות או עסקאות שלמי שנחשבו למען הזהירות בעלי שליטה היה בהן, בעת ההתקשרות, עניין אישי.

10. עסקאות עם בעל שליטה[9] (המשך)

(תקנה 22)

במהלך העסקים הרגיל שלהן, החברה וחברות מאוחדות וקשורות שלה, מבצעות או עשויות לבצע עסקאות זניחות, שאינן חריגות עם בעלי עניין כאמור או עם חברות שלבעל העניין יש עניין אישי באותן חברות וכן עם מי שיש להן או עשויות להיות להן התחייבויות לביצוע עסקאות לרבות עסקאות מן הסוגים ובעלות מאפיינים כמפורט להלן:

1. <u>עסקאות רכישת שירותים ו/או מוצרים ו/או השקעות:</u>

(**א**) עסקאות עם תאגידים בנקאיים ומוסדות פיננסיים, לרבות פקדונות ושירותי בנקאות נלווים, הסכמי אשראי ומסגרות אשראי; (**ב**) עסקאות רכישה של מוצרים ושירותים (כגון: מוצרי ושרותי תקשורת וטלפוניה); (**ג**) רכישת ו/או מתן סבסוד לרכישת תווי קניה; (**ד**) עסקאות לרכישת שירותי נסיעות ותיירות; (**ה**) שירותי הפקת אירועים; (**ו**) ניהול ושירותים לנכסי נדל"ן מניב; (**ז**) השקעות פיננסיות במסגרת קונסורציום ו/או רכישת ניירות ערך במסגרת הנפקות לציבור ו/או הנפקות פרטיות לגופים מוסדיים ו/או עסקאות פרטיות; (**ח**) השקעה בקרנות ו/או רכישת זכויות בקרנות; (**ט**) ייעוץ מחשובי וארגוני; (**י**) שירותי דירוג חברות או הנפקות וחיתום הפצת ני"ע, תיווך בני"ע וברוקראז'; (**יא**) שירותי תיווך בעסקי ביטוח, פנסיה וגמל על ידי סוכנויות ביטוח; (**יב**) שכירות ניהול והשכרת נכסים; (**יג**) רכישה ומכירה של נכסים ביחד עם בעלי עניין; (**יד**) שירותי ניהול השקעות/אשראי, לרבות דירוג אשראי; (**טו**) רכישת שירותים פיננסים ו/או כלכליים לרבות, ייעוץ כלכלי ועסקי, שירותי חבר בורסה, שירותי חיתום ובנקאות השקעות; (**טז**) שרותי מחשוב ותוכנה.

2. <u>עסקאות מכירות שירותים ו/או מוצרים</u>

(א) מכירת פוליסות ביטוח שהוצאו על ידי המבטחים בקבוצת כלל החזקות בכל ענפי הביטוח לבעלי העניין בחברה ו/או לאחרים כאשר לבעלי העניין יש עניין אישי בהתקשרות ו/או לעובדי גופים כנ"ל (לרבות ביטוח נאמנות עובדים, ביטוחי נכסים רכוש וחבויות, ביטוחי מנהלים, ביטוחי אחריות מקצועית וכו'); **(ב)** מתן שירותי תיווך בעסקי ביטוח על ידי סוכנויות ביטוח; **((ג)** מתן שירותי ניהול קופות גמל ו/או קרנות פנסיה לתאגידים ו/או לעובדיהם; **(ד)** הענקת שירותים בנקאיים, פיננסים ו/או כלכליים לרבות, פקטורינג, מימון ומשכנתאות; **(ה)** השכרת נכסים.

יצוין כי הליך אישור תביעות של צד קרוב, לקבלת תגמולי ביטוח, אף שמהווה יישום של תנאי הפוליסה, אושר למען הזהירות על ידי ועדת הביקורת והדירקטוריון במסגרת נוהל נפרד בו אושרו מראש הליכי אישור של תביעות אלו.

ב. עסקאות שאינן מנויות בסעיף 270 (4) לחוק החברות ואינן זניחות

לעניין עסקאות כאמור שהיו בתוקף במהלך שנת הדוח, עם מי שבמועד ההתקשרות, נחשבו למען הזהירות כבעלי שליטה או עסקאות שלמי שנחשבו למען הזהירות בעלי שליטה היה בהן, בעת ההתקשרות, עניין אישי, ראו דוחותיה הכספיים של החברה לשנת 2019.

ג. עסקאות המנויות בסעיף 270 (4) לחוק החברות

לעניין עסקאות כאמור שהיו בתוקף במהלך שנת הדוח, עם מי שבמועד ההתקשרות, נחשבו למען הזהירות כבעלי שליטה בכלל החזקות או עסקאות שלמי שנחשבו למען הזהירות בעלי שליטה היה בהן, בעת ההתקשרות, עניין אישי, ראו דוחותיה הכספיים של החברה לשנת 2019.

להלן פרטים, לפי מיטב ידיעת החברה, בדבר עסקאות חריגות של הקבוצה עם כלל החזקות, בעלת השליטה בחברה לרבות עם חברה שבשליטתה, או עסקאות חריגות של החברה עם צדדים שלישיים אשר לכלל החזקות או לחברה שבשליטתה עניין אישי בהן, אשר ההתקשרות בעסקאות כאמור בוצעה במהלך השנה שקדמה למועד דוח זה, או אשר הינן בתוקף במועד דוח זה:

(1) תשלום לכלל ביט מערכות

החברה וכן חברות בשליטתה מקבלות שירותי מחשב מסוגים שונים לרבות פיתוח ותמיכה במערכות מידע, מחברת כללביט מערכות בע"מ (להלן: "**כללביט**"), חברה בבעלותה המלאה של כלל החזקות, בעלת השליטה בחברה. התמורה בגין שירותים שניתנים על ידי עובדי כללביט, משולמת בהתאם לעלויות בפועל בתוספת 1%. ככל שניתן שירות ייעודי או מפותח מוצר ספציפי לחברה ע"י כלל ביט מערכות, החברה נושאת במלוא העלויות הכרוכות בשירות או המוצר בהתאמה, כאמור לעיל. ככל שניתנים על ידי כלל ביט מערכות שירותים כלליים לכל או חלק מחברות קבוצת כלל החזקות, החברה משלמת את חלקה היחסי בעלויות האמורות על פי היחס בין מספר עמדות המחשב של החברה לעומת סך עמדות המחשב של החברות הרלבנטיות. תמורת שירותי המחשב האמורים, שילמו החברות האמורות לכללביט בשנת הדוח סך של כ- 199 מיליוני ש"ח.

9 יצוין כי לאור האמור בסעיף 9 לעיל, העסקאות המתוארות בסעיף זה כוללות, בין היתר, עסקאות שהיו בתוקף במהלך שנת הדוח, עם מי שבמועד ההתקשרות, נחשבו למען הזהירות כבעלי שליטה בכלל החזקות או עסקאות שלמי שנחשבו למען הזהירות בעלי שליטה היה בהן, בעת ההתקשרות, עניין אישי.

10. עסקאות עם בעל שליטה[10] (המשך)

(תקנה 22)

(2) מתן שירותי ניהול

החברה מעניקה שירותי מטה שונים, בעצמה ובאמצעות צדדים שלישים, ובעיקר: ביקורת פנים, יעוץ משפטי, חשבות, מיכון, מיסים, השקעות ומשאבי אנוש לחברות מקבוצת כלל החזקות. בתמורה מקבלת החברה החזר הוצאות מאותן החברות בסכום שנקבע על פי מודל העמסת עלויות. סך ההחזר שקיבלה החברה בשנת הדוח מכלל החזקות ומחברות בקבוצת כלל החזקות (לא כולל חברות בבעלותה המלאה של החברה) עמד על סך של 1,591 אלפי ש"ח.

(3) התחייבויות כלל החזקות כלפי הממונה

לסטטוס התחייבות שניתנו בעבר על ידי כלל החזקות כלפי הממונה להשלמת הון בחברה ובכלל פנסיה וגמל וכן על ידי החברה להשלמת הון בכלל ביטוח אשראי ולהודעת הממונה מיום 8 לדצמבר 2019 בעניין היותה של כלל החזקות חברה ללא גרעין שליטה ראה ביאור 16(ה)(8) בדוחותיה הכספיים של החברה.

(4) שכר דירקטורים

החברה משתתפת ב-80% משכר הדירקטורים, המכהנים הן בכלל החזקות והן בחברה (לא כולל שכרו של יו"ר הדירקטוריון לשעבר ששכרו שולם בנפרד ע"י החברה). סך התשלומים ששילמה החברה בשנת הדוח לכלל החזקות בגין השתתפותה כאמור עבור דירקטור אחד עומד על כ- 699 אלפי ש"ח.

(5) ביטוח אחריות דירקטורים ונושאי משרה

לפרטים בדבר התקשרויות החברה בפוליסות לביטוח אחריות דירקטורים ונושאי משרה, לרבות לעניין חשיפת החברה בגין תביעות מכח פוליסות אלו, ראה דוחותיה הכספיים של החברה לשנת 2019., סעיף קטן (7) להלן וסעיף 18(ד)(1) להלן.

(6) שירותי דירוג אשראי לא סחיר

החברה וגופים בשליטתה מקבלים מכלל מימון אשראי עסקי בע"מ, שירותי דירוג אשראי לא סחיר, המועמד מכספי הנוסטרו ומהכספים שכנגד התחייבויות תלויות תשואה, המנוהלים על ידי החברה והגופים המוסדיים שבשליטתה. בתמורה לשירותי הדירוג האמורים, שילמו החברה והגופים שבשליטתה בשנת הדוח לכלל מימון אשראי עסקי בע"מ עמלות בגין שמירת דירוג האשראי לאורך תקופת האשראי, הנקבעות כשיעור מתוך יתרת התיק. סך העמלות ששילמה החברה, חלק הנוסטרו, לכלל מימון אשראי עסקי בע"מ בשנת הדוח בגין השירותים האמורים עומד על סך של כ- 114 אלפי ש"ח. לצורך מתן השירותים האמורים כלל מימון אשראי עסקי בע"מ, מקבלת שירותים מכנף. בגין השירותים האמורים שילמה כלל מימון אשראי עסקי בע"מ לכנף, סך 50 אלפי ש"ח בשנת הדוח.

(7) ביטוחים קבוצתיים

פעילות החברות בקבוצה מבוטחת במסגרת מערך ביטוחים כולל, המתחדש מעת לעת. לרוב, הפרמיה עבור כל אחת מהפוליסות נקבעת מול החברה במרוכז, עבור כל חברות הקבוצה המכוסות באותה פוליסה ומשולמת בתשלום שנתי אחד. מעת לעת נבחנת התאמת מערך ביטוחי הקבוצה הקיים לצרכי הקבוצה, ובכלל זה נבחן גם גובה הפרמיות המשולמות. ייחוס הפרמיה לכל אחת מחברות הקבוצה המשתתפות ברכישת הכיסוי הביטוחי, מתבצע לפי מפתח חלוקה בהתאם לפרמטרים הרלבנטיים לסוג הפוליסה/הכיסוי. קביעת הפרמטרים הרלוונטיים הינה בהתאם למהות הסיכון לפי אמות מידה מוכרות בשוק הביטוח המשפיעות על סיכויי התממשותו.

(8) שכירות משרדי הקבוצה

החברה וחברות הקבוצה שבשליטתה שוכרות את משרדי החברה בקרית עתידים מחברות בנות של כלל החזקות. השתתפות חברות הקבוצה בחלקן היחסי בדמי השכירות של משרדיהן אשר הושכרו להן בשכירות משנה הינו בהתאם לתחשיב שיופק על ידי המשכירות שייגזר מחלקה היחסי של כל חברה בקבוצת כלל בשכירות משנה בבניין עתידים מתוך סך השטח המושכר לקבוצת כלל בבניין עתידים. בשנת הדוח שולם לכלל החזקות סכום של 3.7 מיליוני ש"ח.

(9) קבלת שירותי תיווך בביטוח, גמל ופנסיה

החברה מקבלת שירותי תיווך בביטוח, גמל ופנסיה מחברות בקבוצת כלל החזקות. העמלות ששילמה החברה וחברות בנות שלה בשנת הדוח לסוכנויות ביטוח מקבוצת כלל החזקות הינם בסכום של 80 מיליוני ש"ח ומהוות כ-6% מסך הוצאות עמלות בשנת הדוח.

10 יצוין כי לאור האמור בסעיף 9 לעיל, העסקאות המתוארות בסעיף זה כוללות, בין היתר, עסקאות שהיו בתוקף במהלך שנת הדוח, עם מי שבמועד ההתקשרות, נחשבו למען הזהירות כבעלי שליטה בכלל החזקות או עסקאות שלמי שנחשבו למען הזהירות בעלי שליטה היה בהן, בעת ההתקשרות, עניין אישי.

10. עסקאות עם בעל שליטה[11] (המשך)

(תקנה 22)

(10) עסקת מכלול

בשנת 2018 נחתם הסכם בין החברה למכלול התחדשות עירונית פתרונות לנדל"ן בע"מ (להלן: "מכלול") על פיו העמידה החברה מסגרת אשראי וערבויות חוק מכר למכלול לצורך פעילותה (להלן: "הסכם מסגרת האשראי"). מכלול היא חברה פרטית אשר נוסדה בשנת 2018, ועיסוקה בהעמדת מימון ליזמים בפרויקטי נדל"ן שונים, ובפרט פרויקטים בתחום הנדל"ן למגורים וההתחדשות עירונית. בהתאם לתנאי הסכם מסגרת האשראי, בחודש מרס 2020 מימשה החברה אופציה לרכישת 20% מהון המניות של מכלול ובנוסף, חתמה החברה על תיקון להסכם מסגרת האשראי, במסגרתו נערכו שינויים בתנאי מסגרת האשראי, וכן קיבלה, כנגד השינויים כאמור, 8% נוספים מהון המניות של מכלול. עם קבלת המניות, מכרה החברה את מלוא המניות לכלל פיננסים בע"מ (להלן: "**כלל פיננסים**"), חברה בת בבעלות מלאה של כלל החזקות, שקודם לכן הייתה חברה לא פעילה. בנוסף, הקצתה מכלול לכלל פיננסים 7% ממניות מכלול, וזאת בהתאם לשווי מכלול על פי הערכת שווי שערכה החברה. בהתאם לכך נכון למועד הדוח מחזיקה כלל פיננסים ב-35% מהון המניות של מכלול, והחברה ממשיכה להעמיד אשראי וערבויות חוק מכר למכלול תחת הסכם מסגרת האשראי.

(11) שטר הון מכלל החזקות

בחודש אוקטובר 2020 השקיעה כלל החזקות במכשיר הון רובד 1 נוסף שהונפק לה על ידי החברה בסכום של 450 מיליוני ש"ח בריבית שנתית בשיעור של 4.53%, צמוד למדד המחירים לצרכן. יתר תנאי המכשיר, לרבות תקופת הפדיון, הינם בהתאם להוראות משטר כושר פירעון כלכלי ביחס למכשירים מסוג זה. לפרטים נוספים ראה ביאור 39(ג) לדוחות הכספיים.

להלן יובא פירוט ביחס לנהלים ואמות מידה אשר אומצו על ידי החברה, בקשר עם עסקאות והתקשרויות עם בעל שליטה בכלל החזקות (ככל שיהיה), בעלי עניין בכלל החזקות, נושאי משרה וצדדים קשורים :

ד. נוהל צדדים קשורים

יצוין כי חוק הפיקוח קובע הוראות ייחודיות לעניין מבטח ללא גרעין שליטה, בין היתר בקשר עם אופן מינוי דירקטורים ודיווח על החזקת אמצעי שליטה במבטח ללא שולט. לאור מבנה האחזקות בחברה, בהיותה מבטח בשליטת חברה ללא גרעין שליטה ולאור העובדה שהוראות חוק הפיקוח ביחס למבטח ללא שולט, אינן חלות עליה וכן לאור העובדה כי בגופים מוסדיים בקבוצה קיימים מאפיינים שונים, שאינם מצויים בכל חברה ציבורית ואשר קיומם מצדיק התייחסות שונה, לרבות לאור העובדה שהגופים המוסדיים מנהלים כספי עמיתים, אישרו ביום 12 ו- 26 במרס 2020 ועדת הביקורת ודירקטוריון החברה נוהל לעניין הליכי אישור של עסקאות עם מי שנחשב בעל עניין בכלל החזקות (שאינו בעל שליטה), דירקטורים, וגורמים נוספים, במסגרתו נקבעו פרוצדורות לאישור עסקאות עם צדדים קשורים והשקעות בהם וכן נקבעו מגבלות חשיפה לצדדים קשורים. נוהל זה עודכן על ידי האורגנים המוסמכים בחודש נובמבר 2020. לפרטים בדבר נוהל צדדים קשורים ראה סעיף 10.2.1.2(א) לדוח תיאור עסקי התאגיד.

ה. נוהל איתור ואישור עסקאות עם בעלי עניין

חוק החברות קובע כי עסקאות מסוימות של חברה אשר לנושאי משרה בחברה יש בהן עניין אישי ועסקאות של חברה ציבורית עם בעל שליטה (לרבות כאלו אשר לבעל שליטה יש בהן עניין אישי) (להלן ביחד: "**עסקאות עם בעלי עניין**"), טעונות קבלת אישורים מיוחדים, בהתאם לצד לעסקה, לסוג העסקה לתנאיה. יודגש, כי לפי הפרשנות הנוהגת לחוק החברות, עסקה של חברה פרטית שבשליטת החברה, עם בעל שליטה או שלבעל השליטה יש בה עניין אישי, עשויה להיחשב כאילו היא עסקה של החברה, כחברה ציבורית (הגם שהחברה הציבורית אינה צד לה), ולדרוש קבלת אישורים בחברה ובהתאם הובא הנוהל לאישור החברה.

ביום 23 בנובמבר 2014 אימצה ועדת הביקורת נוהל לאיתור ולאישור עסקאות עם בעלי עניין המסדיר התקשרויות של החברה עם בעלי שליטה בכלל החזקות ועם נושאי משרה. להלן פירוט עיקרי הנוהל אשר אושרר בכפוף לשינויים שאינם מהותיים על ידי ועדת הביקורת ביום 12 במרס 2020[12]

במידה שמדובר בעסקה הנוגעת לחברה בת או חברה כלולה של כלל החזקות ("**חברה מוחזקת**"), יש לבחון את השפעת העסקה על חלקה היחסי של כלל החזקות, דהיינו ביחס לשיעור החזקתה של כלל החזקות בחברה המוחזקת, תוך הפעלת מבחני הזניחות הנזכרים להלן.

[11] יצוין כי לאור האמור בסעיף 9 לעיל, העסקאות המתוארות בסעיף זה כוללות, בין היתר, עסקאות שהיו בתוקף במהלך שנת הדוח, עם מי שבמועד ההתקשרות, נחשבו למען הזהירות כבעלי שליטה בכלל החזקות או עסקאות שלמי שנחשבו למען הזהירות בעלי שליטה היה בהן, בעת ההתקשרות, עניין אישי.

[12] ביחס לעסקאות בעלי שליטה הנוהל מסדיר את אופן ביצוע הליך תחרותי והליכים חלופיים וכן פרוצדורות להליכי סיווג ואישור של עסקאות כאמור נוכח העובדה כי למועד זה, אין לכלל החזקות בעל שליטה ובהתאם אמות מידה אלו אינן רלבנטיות לחברה. אמות מידה אלו פורטו בדוח התקופתי לשנת 2018 של החברה.

10. עסקאות עם בעל שליטה[13] (המשך)

(תקנה 22)

הליכי אישור עסקאות:

- **עסקה עם בעל שליטה או שלבעל השליטה יש בה עניין אישי**:
  - **עסקה חריגה –** תאושר בהתאם להוראות חוק החברות.
  - **עסקה שאינה חריגה ואינה זניחה** - תובא לאישור של ועדת ביקורת לסיווג העסקה ולאישור עצם העסקה.
  - **עסקה שאינה חריגה והיא זניחה** - אושרה מראש ובלבד שתבוצע בהתאם להוראות הנוהל. הבחינה של עסקאות כאמור תבוצע על ידי נושא המשרה האחראי על התחום הרלוונטי בקבוצה (וככל שיש לו עניין אישי בביצוע העסקה – על ידי הממונה עליו).
- **עסקה עם נושא משרה או שלנושא משרה יש בה עניין אישי**[14]
  - **עסקה חריגה –** תובא לאישור ועדת ביקורת והדירקטוריון.
  - **עסקה שאינה חריגה ואינה זניחה**[15] – תובא לאישור ועדת הביקורת או הדירקטוריון.
  - **עסקה שאינה חריגה והיא זניחה** - ביום 17 בפברואר 2009 אישר דירקטוריון החברה תיקון לתקנון החברה במסגרתו נקבע כי עסקה עם נושא משרה, או עסקה שלנושא משרה יש בה עניין אישי, תאושר על ידי נושא משרה אחר ובלבד שהיא אינה עסקה חריגה (למעט עסקה בנוגע לתנאי כהונה והעסקהדירקטוריון החברה קבע באותו מועד כי הבחינה האם מדובר בעסקה זניחה תבוצע על ידי נושא משרה רלבנטי בהתאם לנוהל חברה פנימי בנושא איתור ואישור עסקאות עם בעלי עניין כפי שמאושר על ידי ועדת הביקורת והדירקטוריון מידי שנה.

- **עסקה קמעונאית שאינה חריגה והיא זניחה ביותר -** אושר מראש (לרבות ביחס לדירקטורים חיצונים) ביצוע עסקאות "קמעונאיות" ממוצרי הקבוצה בהתאם לתעריפונים, כמפורט בסעיף ה' להלן.

<u>קריטריונים לסיווג העסקה</u>

חוק החברות קובע כי "עסקה חריגה" הינה עסקה שעומדת באחד משלושת הקריטריונים הבאים:

(א) עסקה שאינה במהלך העסקים הרגיל של החברה (ב) עסקה שאינה בתנאי שוק (ג) עסקה העשויה להשפיע באופן מהותי על רווחיות החברה, רכושה או התחייבויותיה.

נושא המשרה הרלוונטי או האורגן הרלוונטי כאמור לעיל, יבחן את העסקה הנבדקת וייקבע האם העסקה מקיימת את שלושת הקריטריונים **להיותה של העסקה חריגה**.

- לצורך בחינת חריגות, עסקה תחשב כעסקה **במהלך העסקים הרגיל** של החברה לאחר בחינה עובדתית על רקע פעילותה הכללית השגרתית של החברה המתקשרת בעסקה, באופן שסוג המוצר או השירות הנרכשים או ההתחייבויות שנלקחות הינו במהלך העסקים הרגיל של החברה, בתחומי עיסוקה או נדרשים לשם עיסוקה השוטף.
- לצורך בחינת החריגות כאמור, עסקה תסווג **כעסקה מהותית** בהתאם לנוהל מהותיות שאומץ על ידי החברה, כמפורט בסעיף 10.2.1.4 לדוח תיאור עסקי התאגיד. עסקה תסווג **כעסקה זניחה** בהתאם לנוהל הזניחות שאומץ על ידי החברה, כמפורט בסעיף ו להלן.
- לצורך בחינת החריגות כאמור - בחינת **תנאי שוק** תבוצע על סמך אינדיקציה חיצונית אובייקטיבית לתנאי השוק של העסקה, ולפיכך יש לאתר עסקאות דומות לאלו הנערכות עם בעל השליטה או עם נושא המשרה, אשר נערכו עם צדדים שאינם קשורים, ולהשוות בין העסקאות. ההשוואה תבוצע במידת האפשר, אל מול עסקאות דומות מבחינת תחום הפעילות, סוג המוצר או השירות וכן מבחינת היקפה הכספי של ההתקשרות, שאינן עם צד קשור, למעט במקרים מיוחדים ומטעמים שיפורטו. במסגרת זו, ייעשה מאמץ לבחון גם עסקאות דומות אשר בוצעו בשוק שלא על ידי החברה.

החברה תבצע בקרה לצורך בדיקת נאותות סיווג עסקאות בפועל על ידי ההנהלה בהתאם לאמות המידה שנקבעו:

- יחידות הבקרה הרלבנטיות יקיימו בקרה תקופתית ביחס לעסקאות צדדים קרובים.
- המבקר הפנימי יערוך ביקורת פנימית אודות קיום הוראות הנוהל אחת לשנתיים.
- ועדת הביקורת תקיים דיון בדבר אמות המידה הקבועות בנוהל זה מדי שנה קלנדרית, במסגרתו תקבל דיווח אודות דוח הביקורת ומצאי בקרה מהותיים כאמור.

---

[13] יצוין כי לאור האמור בסעיף 9 לעיל, העסקאות המתוארות בסעיף זה כוללות, בין היתר, עסקאות ש שהיו בתוקף במהלך שנת הדוח, עם מי שבמועד ההתקשרות, נחשבו למען הזהירות כבעלי שליטה בכלל החזקות או עסקאות שלמי שנחשבו למען הזהירות בעלי שליטה היה בהן, בעת ההתקשרות, עניין אישי.

[14] בעסקאות השקעה על עסקאות בתחום ההשקעות, עם צד קרוב, יחולו גם ההוראות הקיימות בהתאם לדין לרבות חוזר גופים מוסדיים 2013-9-13 "כללי השקעה החלים על גופים מוסדיים" ולרבות תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (דירקטוריון וועדותיו), התש"ז-2007, ולפיכך עסקאות מכספי עמיתים או מכספי פוליסות משתתפות ברווחים, יובאו לאישור של ועדת ההשקעות הרלבנטית בנוסף או במקום אישור האורגנים האמורים ועסקאות השקעה מכספי נוסטרו יובאו לאישור ועדת ביקורת, בנוסף או במקום אישור האורגנים האמורים.

[15] לעניין תיאור נוהל זה, **"עסקה זניחה"**- בהתאם לנוהל הזניחות של החברה (ראה סעיף ו להלן).

10. עסקאות עם בעל שליטה[16] (המשך)

(תקנה 22)

ו. נוהל זניחות

מבלי לגרוע מכלליות האמור לעיל ייערכו הבחינה הכמותית והבחינה האיכותית באופן המתואר להלן:

1. <u>בחינה כמותית</u>

א. <u>עסקת ביטוח</u>
בהיעדר שיקולים איכותיים מיוחדים העולים מכלל נסיבות העניין, עסקה כאמור המבוצעת בתנאי שוק, במהלך העסקים הרגיל ואשר אין לה השפעה מהותית על החברה, תיחשב כעסקה זניחה אם היקפה נמוך מ- 15 מיליוני ש"ח. למען הסר ספק, מובהר כי היקף העסקה ייבחן בהתאם לסך ההכנסות מהעסקה בשנה קלנדרית ובעסקאות ביטוחי חיים ומוצרי חיסכון ארוך טווח היקף העסקה ייבחן בהתאם לסך דמי הניהול בגין העסקה בשנה קלנדרית.

ב. <u>עסקת רכש של מוצרים ו/או שירותים</u>
בהיעדר שיקולים איכותיים מיוחדים העולים מכלל נסיבות העניין, עסקה כאמור המבוצעת בתנאי שוק, במהלך העסקים הרגיל ואשר אין לה השפעה מהותית על החברה, תיחשב כעסקה זניחה אם היקפה בשנה קלנדרית נמוך מ- 10 מיליוני ש"ח והיא אינה עוסקת בקבלת שירותים מבעל השליטה (הסכם ניהול) לפי סעיף 270(4) לחוק החברות.

ג. <u>עסקת השקעה / רכישת או מכירת נכס קבוע (נכס שאינו שוטף) / קבלת התחייבות כספית</u>
בהיעדר שיקולים איכותיים מיוחדים העולים מכלל נסיבות העניין עסקה כאמור המבוצעת בתנאי שוק, במהלך העסקים הרגיל ואשר אין לה השפעה מהותית על החברה, תיחשב כעסקה זניחה אם כל אמות המידה המפורטות להלן הינן בשיעור של פחות מעשירית האחוז (0.1%).

יצוין כי הנתונים שיבדקו יהיו על בסיס הדוחות הכספיים המאוחדים, הסקורים או המבוקרים (האחרונים שפורסמו טרם ביצוע העסקה) של החברה.

ד. <u>עסקת השקעה/רכישת או מכירת נכס קבוע (נכס שאינו שוטף)</u>
שני מבחנים מצטברים:

- בעסקה מנכסי הנוסטרו ו/או המשתתף - היקף הנכסים נשוא העסקה מהמקורות האמורים חלקי סך כל הנכסים במאזן המאוחד של החברה.
- בעסקה מנכסי קופות הגמל ו/או קרנות הפנסיה - היקף הנכסים נשוא העסקה מהמקורות האמורים חלקי סך כל נכסי העמיתים בקופות הגמל וקרנות הפנסיה המנוהלות על ידי הקבוצה.
- בעסקת מכירה מנכסי הנוסטרו - הרווח/ההפסד השנתי המיוחס לבעלי המניות של החברה, נטו לאחר מס, במונחי רווח והפסד או רווח כולל, בפועל או החזוי, המשויך לעסקה, לפי המחמיר, חלקי הרווח או ההפסד המיוחס לבעלי המניות של החברה, נטו לאחר מס, במונחי רווח והפסד או רווח כולל השנתי של החברה (קרי לארבעה רבעונים) הממוצע בשלוש השנים האחרונות, מחושב על בסיס 12 הרבעונים האחרונים שקדמו לביצוע העסקה ואשר פורסמו לגביהם דוחות כספיים סקורים או מבוקרים. מובהר כי הרווח/ההפסד בכל רבעון מחושבים בערכם המוחלט.

ה. <u>קבלת התחייבות פיננסית כספית</u>
היקף ההתחייבות נשוא העסקה חלקי סך כל הנכסים במאזן המאוחד של החברה.

2. <u>בחינה איכותית</u>

בחינת השיקולים האיכותיים של עסקת בעל העניין עשויה להוביל לכך שעסקה תיקבע ככזו שאינה זניחה אף שעל פי הבחינה הכמותית לפי סעיף 1 לעיל, היא נמצאה כעסקה זניחה. כך למשל, ולשם הדוגמאות בלבד, עסקה לא תיחשב בדרך כלל כזניחה אם היא נתפסת על ידי הנהלת החברה, כאירוע משמעותי מאוד, אף כי אינו מהותי בהתאם לקריטריונים הכמותיים הנזכרים לעיל, כגון במקרים בהם כרוכים בעסקה סיכויים או סיכונים וחשיפות משמעותיים מאוד, או אם במסגרת העסקה נכנסים לתחום פעילות חדש ומשמעותי, או יוצאים מתחום פעילות קיים ומשמעותי. יובהר כי ביחס לעסקאות אשר במסגרתן מועברת פעילותו של תאגיד, כולו או עיקרו (לרבות בדרך של העברת ניירות ערך) יובאו בחשבון המבחנים הקבועים בתקנה 6(ב) לתקנות ניירות ערך(עסקה בין חברה לבין בעל שליטה בה), תשס"א 2001.

עסקאות נפרדות אשר מתקיימת ביניהן תלות, כך שבפועל הינן חלק מאותה התקשרות (לדוגמא ניהול משא ומתן מרוכז לגבי מכלול העסקאות), ייבחנו כעסקה אחת.

[16] יצוין כי לאור האמור בסעיף 9 לעיל, העסקאות המתוארות בסעיף זה כוללות, בין היתר, עסקאות ש שהיו בתוקף במהלך שנת הדוח, עם מי שבמועד ההתקשרות, נחשבו למען הזהירות כבעלי שליטה בכלל החזקות או עסקאות שלמי שנחשבו למען הזהירות בעלי שליטה היה בהן, בעת ההתקשרות, עניין אישי.

11. מניות וניירות ערך אחרים המוחזקים על ידי בעל עניין בתאגיד ו/או בחברה מוחזקת שפעילותה מהותית לפעילות התאגיד

(תקנה 24)

עסקה שיש לסווגה כעסקה זניחה על-ידי חברה מוחזקת תיחשב כעסקה זניחה גם ברמת החברה המחזיקה. עסקה של חברה מוחזקת אשר יש לסווגה כעסקה לא זניחה בחברה מוחזקת עשויה להיות מסווגת כעסקה זניחה על פי אמות המידה הרלוונטיות ברמת החברה המחזיקה.

<u>סקה קמעונאית שאינה חריגה והיא זניחה ביותר</u>

אושר מראש ביצוע עסקאות "קמעונאיות", במסגרתן החברות בקבוצה מוכרות פוליסות ביטוח לגורמים פרטיים ועסקים קטנים, לרבות פוליסות ביטוח כללי, בריאות וחיים, קרנות פנסיה וקופות גמל ושירותים נלווים להם, המסופקים ליחידים ועסקים קטנים. עסקאות אלה מאושרות ככל שסכום הפרמיה או דמי הניהול בגין העסקה, לפי העניין, לפי תעריפון החברה אינם עולים על 50,000 ש"ח לשנה, למעט ככל שמדובר בהפקדות למוצר פנסיוני. ככל שמדובר בהפקדה למוצר פנסיוני/חיסכון, עסקה שוטפת זניחה ביותר הינה עסקה שדמי הניהול הנגבים בגינה הינם לפי תעריפון החברה[17] ובלבד שאם מדובר בהפקדה חד פעמית היא אינה עולה על 1.5 מיליון ש"ח לשנה. האישור כאמור ניתן בכפוף לכך שהעסקאות כאמור מבוצעות בהתאם לתעריפונים הכוללים מחירים (פרמיות, דמי ניהול), מדרגי הנחות ותנאי חיתום שנקבעו מראש וחלים על כל ההתקשרויות הקמעונאיות של החברה (להלן: "**עסקה שוטפת זניחה ביותר**").

א. מניות וניירות ערך אחרים המוחזקים ע"י בעל עניין בתאגיד

1. **החזקה במניות רגילות של החברה**

שם בעל העניין	מס' ת.ז./ מס' חברה	מניות רגילות 0.1 ש"ח ע.נ.	% בהון	% בהצבעה
כלל החזקות עסקי ביטוח בע"מ	52-003612-0	119,037,074	99.98	99.98

2. **החזקה בכתבי אופציה של החברה:** אין

3. **החזקה בתעודות התחייבות של החברה נכון למועד פרסום הדוח:** אין

[17] יובהר כי בביטוח מנהלים או בקרן פנסיה או קופת גמל תעריפון החברה יהיה לפי ההסדר המקובל לעובדי החברה גם ביחס לבעלי עניין.

11. מניות וניירות ערך אחרים המוחזקים על ידי בעל עניין בתאגיד ו/או בחברה מוחזקת שפעילותה מהותית לפעילות התאגיד (המשך)

(תקנה 24)

ב. מניות וניירות ערך אחרים המוחזקים על ידי בעל עניין בחברה מוחזקת שפעילותה מהותית לפעילות תאגיד ליום 1 במרס 2021*

שם בעל העניין	מס' חברה	שם הנייר	מס' נייר ערך בבורסה	כמות	% מסך אגרות חוב שבמחזור
הפניקס אחזקות בע"מ	520017450	כלליט מימון בע"מ-אג"ח (סדרה א')	1097138	11,920.86	0.06%
		כלליט מימון בע"מ-אג"ח (סדרה ג')	1120120	760,305	0.99%
		כלליט מימון בע"מ-אג"ח (סדרה ז')	1132950	37,009,606	10.14%
		כלליט מימון בע"מ-אג"ח (סדרה ח')	1132968	15,950,726	3.39%
		כלליט מימון בע"מ-אג"ח (סדרה ט')	1136050	18,304,740	4.32%
		כלליט מימון בע"מ-אג"ח (סדרה י')	1136068	134,167,580	13.98%
		כלליט מימון בע"מ-אג"ח (סדרה יא')	1160647	206,597,686	12.63%
הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסים בע"מ	520033986	כלליט מימון בע"מ-אג"ח (סדרה א')	1097138	2,060,540.90	11.07%
		כלליט מימון בע"מ-אג"ח (סדרה ג')	1120120	1,543,669	2.01%
		כלליט מימון בע"מ-אג"ח (סדרה ז')	1132950	22,127,270	6.06%
		כלליט מימון בע"מ-אג"ח (סדרה ח')	1132968	30,653,292	6.53%
		כלליט מימון בע"מ-אג"ח (סדרה ט')	1136050	61,249,152	14.46%
		כלליט מימון בע"מ-אג"ח (סדרה י')	1136068	72,001,959	7.5%
		כלליט מימון בע"מ-אג"ח (סדרה יא')	1160647	212,226,490	12.97%

ג. מרשם בעלי המניות*

(תקנה 24ב)

שם בעל המניות	ת.ז/ח.פ.	כתובת	מספר המניות
יורשי דוד אלבק ז"ל			25
ASTRO ASSURANCE	951111111	צרפת	26,563
כלל החזקות עסקי ביטוח בע"מ	520036120	ראול וולנברג36 תל אביב - יפו	119,037,074

*) למיטב ידיעת התאגיד,

12. הדירקטורים של התאגיד נכון ליום 31 בדצמבר 2020[18]

(תקנה 26)

שם: **עמוס ערן**	ת.ז. 5198395
יליד:	1936
מען להמצאת כתבי בי דין:	שלווה 63, הרצליה פיתוח
נתינות:	ישראלית
חברות בועדות דירקטוריון:	יו"ר ועדת מאזן, חבר וועדת תגמול, וועדת אסטרטגיה ,ועדת ניהול סיכונים וטכנולוגיות מידע וועדת תובענות ייצוגיות.
דירקטור חיצוני:	לא
האם הוא עובד של התאגיד, חברת בת, חברה קשורה או של בעל עניין:	לא
מכהן כדירקטור משנת:	1997
השכלה:	בוגר במדעי הרוח (BA) מהאוניברסיטה האמריקנית בוושינגטון די.סי., מוסמך במדעי הרוח (M.A) מאוניברסיטת תל אביב, דיפלומה מביה"ס למנהל עסקים, אוניברסיטת הרווארד ארה"ב, דיפלומה מביה"ס למנהל עסקים, אוניברסיטת וורטון, פנסילבניה, ארה"ב.
התעסקות בחמש השנים האחרונות ותאגידים בהם משמש כדירקטור:	כיהן כיו"ר דירקטוריון ביו לייט בע"מ וכדירקטור בהרודס מלונות ספא ונופש בע"מ, ו-Celsus Therapeutics (לשעבר מוריה פרמצבטיקה בע"מ) בכלל החזקות ובדלק קידוחים בע"מ.
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד למיטב ידיעתו ולמיטב ידיעת התאגיד:	לא
האם הוא מוגדר כדירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית:	בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית
האם הוא בעל מומחיות מוכחת ומובהקת בתחום הביטוח:	כן

12. הדירקטורים של התאגיד נכון ליום 31 בדצמבר 2020 (המשך)

(תקנה 26)

שם: **פרופ' יוסף יגיל**[19]	ת.ז. 042419911
יליד:	1947
מען להמצאת כתבי בי דין:	רחוב גרינברג 14, חיפה
נתינות:	ישראלית, קנדית
חברות בועדות דירקטוריון:	יו"ר ועדת תגמול, חבר ועדת ביקורת, ועדת מאזן, ועדת ניהול סיכונים וטכנולוגיות מידע, ועדת השקעות נוסטרו, ועדת איתור פנימית
דירקטור חיצוני:	כן
האם הוא עובד של התאגיד, חברת בת, חברה קשורה או של בעל עניין:	לא
מכהן כדירקטור משנת:	2012
השכלה:	B.A בכלכלה ו-M.B.A עם התמחות במימון מהאוניברסיטה העברית בירושלים; דוקטור למימון מאוניברסיטת טורונטו; פרופסור למימון מאוניברסיטת חיפה.
התעסקות בחמש השנים האחרונות ותאגידים בהם משמש כדירקטור:	כיהן כדיקן הפקולטה לניהול, ראש תחום מימון וראש תכנית MBA באנגלית באוניברסיטת חיפה. מכהן כנשיא מרכז האקדמי כרמל וכמשנה לנשיא המכללה "האקדמית גליל מערבי".
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד למיטב ידיעתו ולמיטב ידיעת החברה:	לא
האם הוא מוגדר כדירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית:	בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית
האם הוא בעל מומחיות מוכחת ומובהקת בתחום הביטוח	לא

[18] ביום 20 באוגוסט 2020 סיים את כהונתו יו"ר הדירקטוריון הקודם מר דני נוה- לפרטים נוספים ראה באור 1 לדוחות הכספיים. לחברה לא מונה יו"ר דירקטוריון וממועד זה ה"ה אלי שמש ועמוס ערן מכהנים כיושבי ראש הישיבות של החברה לסירוגין.

[19] פרופ' יגיל מסיים את תקופת כהונתו השלישית (והאחרונה על פי דין) בחודש מאי 2021

12. הדירקטורים של התאגיד נכון ליום 31 בדצמבר 2020 (המשך)

(תקנה 26)

שם: **ד"ר רחל אדטו**	ת.ז. 06627004
יליד:	1947
מען להמצאת כתבי בי דין:	רחוב הנביאים 26, תל אביב
נתינות:	ישראלית
חברות בועדות דירקטוריון:	ועדת ביקורת, ועדת תגמול, ועדת תובענות ייצוגיות, יו"ר ועדת איתור פנימית
דירקטור חיצוני:	כן
האם הוא עובד של התאגיד, חברת בת, חברה קשורה או של בעל עניין:	לא
מכהן כדירקטור משנת:	2017
השכלה:	M.D לרפואה מהאוניברסיטה העברית והדסה בירושלים; התמחות וקבלת תואר מומחית במיילדות וגינקולוגיה; מוסמכת במנהל עסקים (MBA), התמחות במימון מאוניברסיטה העיברית בירושלים- התמחות משנית ביחסי עבודה ושווק; עו"ד, בוגרת תואר במשפטים (LLB) מהקרייה האקדמית אונו
התעסקות בחמש השנים האחרונות ותאגידים בהם משמש כדירקטור:	רופאה עצמאית; דירקטורית חיצונית, חברת ועדת מאזן, ועדת ביקורת וועדת תגמול בחברות ביו- לייט בע"מ וגולדבונד בע"מ כיהנה כיועצת בתחום הבריאות במגדל חברה לביטוח בע"מ וכחברת כנסת מטעם מפלגת קדימה;
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד למיטב ידיעתו ולמיטב ידיעת החברה:	לא
האם הוא מוגדר כדירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית:	בעל כשירות מקצועית
האם הוא בעל מומחיות מוכחת ומובהקת בתחום הביטוח	כן

שם: **פרופ' אורלי שדה בן עמי**	ת.ז. 024214504
יליד:	1969
מען להמצאת כתבי בי דין:	רמת חן 4, רמת גן
נתינות:	ישראלית
חברות בועדות דירקטוריון:	יו"ר ועדת אסטרטגיה, חברת ועדת מאזן, ועדת ביקורת, ועדת תגמול וועדת השקעות נוסטרו.
דירקטור חיצוני:	כן
האם הוא עובד של התאגיד, חברת בת, חברה קשורה או של בעל עניין:	לא
מכהן כדירקטור משנת:	2017
השכלה:	B.A בניהול כלכלה ו-M.B.A במנהל עסקים מאוניברסיטת תל אביב; PhD למנהל עסקים מימון מאוניברסיטת יוטה.
התעסקות בחמש השנים האחרונות ותאגידים בהם משמש כדירקטור:	פרופסור למימון, חברת סגל בכיר עם קביעות בבית הספר למנהל עסקים, האוניברסיטה העברית ירושלים; פרופסור אורח למימון אוניברסיטת ניו יורק; כיהנה כחברת מליאה ברשות ניירות ערך, כיהנה כחברת ועדה מייעצת באגף שוק ההון במשרד האוצר;
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד למיטב ידיעתו ולמיטב ידיעת החברה:	לא
האם הוא מוגדר כדירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית:	בעלת מומחיות חשבונאית ופיננסית
האם הוא בעל מומחיות מוכחת ומובהקת בתחום הביטוח	כן

12. הדירקטורים של התאגיד נכון ליום 31 בדצמבר 2020 (המשך)

(תקנה 26)

שם: **גד ארבל**	ת.ז. 007943319
יליד:	1948
מען להמצאת כתבי בי דין:	השלום 96, מבשרת ציון
נתינות:	ישראלית
חברות בועדות דירקטוריון:	יו"ר ועדת ביקורת, חבר ועדת מאזן, ועדת תגמול, ועדת ניהול סיכונים, ניהול טכנולוגיות מידע, ועדת תובענות ייצוגיות, ועדת אסטרטגיה וועדת איתור פנימית
דירקטור חיצוני:	כן
האם הוא עובד של התאגיד, חברת בת, חברה קשורה או של בעל עניין:	לא
מכהן כדירקטור משנת:	2017
השכלה:	בוגר בכלכלה מהאוניברסיטה העברית בירושלים ו-מוסמך במנהל עסקים מהאוניברסיטה העברית בירושלים.
התעסקות בחמש השנים האחרונות ותאגידים בהם משמש כדירקטור:	יו"ר ועדת ביקורת קרן בוקסנבאום נטע וחבר ועדת ביקורת ביה"ס סם שפיגל. חבר ועדות תקציב וקרנות של האוניברסיטה העברית בירושלים. כיהן כחבר ועדת המנהלה של קרנות הפנסיה הוותיקות שבהסדר, כדירקטור בתאגיד המנהל של המאגר לביטוח רכב חובה (הפול), כדירקטור חיצוני בפסגות קרנות נאמנות בע"מ ובאלרון תעשיות בע"מ.
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד למיטב ידיעתו ולמיטב ידיעת החברה:	לא
האם הוא מוגדר כדירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית:	בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית
האם הוא בעל מומחיות מוכחת ומובהקת בתחום הביטוח	כן

שם: **אלי שמש**	ת.ז. 060395787
יליד:	1953
מען להמצאת כתבי בי דין:	יחזקאל שטרייכמן 2 א' תל אביב
נתינות:	ישראלית, איטלקית
חברות בועדות דירקטוריון:	ועדת ביקורת, ועדת מאזן, ועדת איתור פנימית, ועדת אסטרטגיה ויו"ר ועדת ניהול סיכונים וניהול טכנולוגיות מידע
דירקטור חיצוני:	לא
האם הוא עובד של התאגיד, חברת בת, חברה קשורה או של בעל עניין:	לא
מכהן כדירקטור משנת:	2018
השכלה:	B.A בכלכלה וחטיבה מוגברת בסטטיסטיקה ו-M.B.A במנהל עסקים התמחות במימון וחשבונאות מאוניברסיטת תל אביב.
התעסקות בחמש השנים האחרונות ותאגידים בהם משמש כדירקטור:	ראש חטיבת הבריאות, משנה למנכ"ל איילון חברה לביטוח בע"מ;
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד למיטב ידיעתו ולמיטב ידיעת החברה:	לא
האם הוא מוגדר כדירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית:	בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית
האם הוא בעל מומחיות מוכחת ומובהקת בתחום הביטוח	כן

12. הדירקטורים של התאגיד נכון ליום 31 בדצמבר 2020 (המשך)

(תקנה 26)

שם: **דרור ברזילי**	ת.ז. 51955995
יליד:	1953
מען להמצאת כתבי בי דין:	רחוב כרמלי 23, רמת חן, רמת גן
נתינות:	ישראלית
חברות בועדות דירקטוריון:	ועדת ביקורת וועדת אשראי
דירקטור חיצוני:	כן
האם הוא עובד של התאגיד, חברת בת, חברה קשורה או של בעל עניין:	לא
מכהן כדירקטור משנת:	2020
השכלה:	רואה חשבון, בוגר כלכלה וחשבונאות מאוניברסיטת תל אביב) בוגר התוכנית להכשרת מנהלים מאוניברסיטת הרווארד.Advanced Management Program.
התעסקות בחמש השנים האחרונות ותאגידים בהם משמש כדירקטור:	דירקטור חיצוני בכלל פנסיה וגמל, דירקטור בעתודות קרן הפנסיה לשכירים ועצמאיים בע"מ, יו"ר ועדת ביקורת בעתודות, יו"ר וועדת השקעות בעתודות וחבר ועדת ניהול סיכונים בעתודות, יו"ר דירקטוריון בחברת אהבה מעבדות ים המלח כיהן כדירקטור חיצוני בחברות עלבד תעשיות בע"מ ואוריין בע"מ עד נובמבר 2019. כיהן בעבר כדירקטור בחברות כרמית תעשיות ממתקים בע"מ, כלל ביטוח אשראי בע"מ.
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד למיטב ידיעתו ולמיטב ידיעת החברה:	לא
האם הוא מוגדר כדירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית:	בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית
האם הוא בעל מומחיות מוכחת ומובהקת בתחום הביטוח	כן

13. נושאי משרה בכירה של התאגיד נכון ליום 31 בדצמבר 2020[20]

(תקנה 26א)

בינואר 2013, החברה בחנה מחדש את הסיווג של מנהליה כ"נושאי משרה" על פי הוראות חוק החברות (להלן: "**נושא משרה**") ובהסתמך על חוות דעת משפטיות בנושא, הדירקטוריון החליט כי כנושאי משרה בחברה יחשבו רק מנהלים, אשר כפופים במישרין למנכ"ל או מנהלים, אשר תפקידם הוא מסוג התפקידים אשר מקובל ומצופה באופן סביר, על בסיס הנהוג בחברות כדוגמת החברה, כי יבוצע על ידי מי שכפוף למנכ"ל. בהתאם, בעלי תפקידים בחברה אשר נושאים בתואר סמנכ"ל או סמנכ"ל בכיר , אך אינם ממלאים אחר אחד מבין התנאים המפורטים לעיל, אינם נכללים עוד בגדר מי שהחברה רואה בו "נושא משרה" על פי חוק החברות. כפועל יוצא, מההחלטה האמורה צומצמה רשימת בעלי התפקידים אשר החברה רואה בהם כנושאי משרה.

שם: **יורם נוה**	ת.ז. 028865301
יליד:	1971
תפקיד שהוא ממלא בתאגיד:	מנכ"ל
התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו:	מנכ"ל כלל החזקות, מנכ"ל כלל פיננסים בע"מ ומכהן כדירקטור בחברות בנות של החברה.
האם הוא בעל עניין בתאגיד:	לא
האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין אחר בתאגיד:	לא
השכלה:	תואר ראשון (בוגר) במשפטים וכלכלה מאוניברסיטת חיפה, תואר שני (מוסמך) במשפטים וכלכלה מ - Erasmus University of Rotterdam
ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות:	משנה למנכ"ל ומנהל חטיבת משאבים בכלל ביטוח, מנכ"ל ודירקטור כלל פיננסים.
השנה שבה החלה כהונתו:	2014

[20] לרבות מי שהחל את כהונתו לאחר תקופת הדוח. השנה שבה החלה כהונתו של נושא המשרה מתייחסת לשנה בה החל לכהונה כנושא משרה בחברה ולא בהכרח בתפקיד הנוכחי. במהלך שנת הדוח (נובמבר 2020) סיימו את כהונתם מר ירון שמאי ומר ניס אגמון.

13. נושאי משרה בכירה של התאגיד נכון ליום 31 בדצמבר 2020[21] (המשך)

(תקנה 26א)

שם: **משה ארנסט**	ת.ז. 24416604
יליד:	1969
תפקיד שהוא ממלא בתאגיד:	משנה למנכ"ל, מנהל חטיבת חסכון ארוך טווח
התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו:	מנכ"ל כלל פנסיה וגמל, מכהן כדירקטור בעתודות
האם הוא בעל עניין בתאגיד:	לא
האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או בעל עניין אחר בתאגיד:	לא
השכלה:	בוגר במשפטים (LLB) מאוניברסיטת בר אילן, מוסמך במנהל עסקים (MBA) בהתמחות מימון, מאוניברסיטת בר אילן
ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות:	כיהן כמנהל חטיבת המטה בחברה. כיהן כדירקטור בכלל פנסיה וגמל, מכהן כדירקטור בעתודות ובחברות בנות מקבוצת כלל החזקות.
השנה שבה החלה כהונתו:	2006

שם: **ערן שחף**	ת.ז. 027985894
יליד:	1971
תפקיד שהוא ממלא בתאגיד:	משנה למנכ"ל, המבקר הפנימי
התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו:	המבקר הפנימי בחברה ובגופים מוסדיים נוספים מקבוצת כלל החזקות
האם הוא בעל עניין בתאגיד:	לא
האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין אחר בתאגיד:	לא
השכלה:	עורך דין, בוגר במשפטים (LLB), בוגר בלוגיסטיקה וכלכלה (BA) ומוסמך במנהל עסקים (MBA) מאוניברסיטת בר אילן, מוסמך במשפטים מאוניברסיטת תל אביב (LLM).
ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות:	המבקר הפנימי של החברה ושל חברות מקבוצת כלל החזקות; חבר דירקטוריון איגוד המבקרים הפנימיים (IIA ישראל) ויו"ר ועדת המבקרים הפנימיים של הגופים המוסדיים באיגוד; סגן המבקר הפנימי בחברה ובחברות מקבוצת כלל החזקות.
השנה שבה החלה כהונתו:	2014

[21] לרבות מי שהחל את כהונתו לאחר תקופת הדוח. השנה שבה החלה כהונתו של נושא המשרה מתייחסת לשנה בה החל לכהונה כנושא משרה בחברה ולא בהכרח בתפקיד הנוכחי. במהלך שנת הדוח (נובמבר 2020) סיימו את כהונתם מר ירון שמאי ומר ניס אגמון.

13. נושאי משרה בכירה של התאגיד נכון ליום 31 בדצמבר 2020[22] (המשך)

(תקנה 26א)

שם: **הדר ברין - וייס**	ת.ז. 27788421
יליד:	1970
תפקיד שהוא ממלא בתאגיד:	משנה למנכ"ל, יועצת משפטית ראשית ומנהלת אגף יעוץ משפטי ורגולציה
התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו:	יועצת משפטית ראשית ומנהלת אגף יעוץ משפטי ורגולציה בכלל החזקות ובחברות אחרות מקבוצת כלל החזקות
האם הוא בעל עניין בתאגיד:	לא
האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או בעל עניין אחר בתאגיד:	לא
השכלה:	בוגרת ומוסמכת במשפטים מאוניברסיטת תל אביב
ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות:	יועצת משפטית ראשית ומנהלת אגף יעוץ משפטי ורגולציה בקבוצת כלל החזקות.
השנה שבה החלה כהונתו:	2013

שם: **אבי בן נון**	ת.ז. 017879156
יליד:	1982
תפקיד שהוא ממלא בתאגיד:	סמנכ"ל, מנהל סיכונים ראשי
התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו:	מנהל אגף ניהול סיכונים בקרה ואכיפה של החברה ושל הגופים המוסדיים בקבוצת כלל החזקות
האם הוא בעל עניין בתאגיד:	לא
האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין אחר בתאגיד:	לא
השכלה:	בוגר כלכלה ומנהל עסקים ומוסך במנהל עסקים (M.B.A) מהאוניברסיטה העברית בירושלים
ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות:	סמנכ"ל, מנהל פעילות הדירוג וראש תחום מוסדות פיננסים בחברת "מידרוג "
השנה שבה החלה כהונתו:	2020

שם: **עלית כספי**	ת.ז. 59169730
יליד:	1964
תפקיד שהוא ממלא בתאגיד:	משנה למנכ"ל, מנהלת חטיבת ביטוח כללי
התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו:	מכהנת כיו"ר דירקטוריון בטח -תורן ודירקטור בחברות בנות מקבוצת כלל החזקות לרבות כלל ביטוח אשראי
האם הוא בעל עניין בתאגיד:	לא
האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין אחר בתאגיד:	לא
השכלה:	בוגרת תואר ראשון בהנדסת תעשיה וניהול (BSC), מאוניברסיטת בן גוריון; מוסמכת תואר שני במנהל עסקים (M.S.M) מאוניברסיטת בוסטון באנגליה.
ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות:	מנהלת חטיבת ביטוח כללי בחברה, מנהלת מערך ביטוח כללי בחטיבת הלקוחות ומנהלת מרחב עסקים גדולים במגדל חברה לביטוח בע"מ.
השנה שבה החלה כהונתו:	2013

[22] לרבות מי שהחל את כהונתו לאחר תקופת הדוח. השנה שבה החלה כהונתו של נושא המשרה מתייחסת לשנה בה החל לכהונה כנושא משרה בחברה ולא בהכרח בתפקיד הנוכחי. במהלך שנת הדוח (נובמבר 2020) סיימו את כהונתם מר ירון שמאי ומר ניס אגמון.

13. נושאי משרה בכירה של התאגיד נכון ליום 31 בדצמבר 2020[23] (המשך)

(תקנה 26א)

שם: **דרור זסלר**	ת.ז. 054307145
יליד:	1956
תפקיד שהוא ממלא בתאגיד:	משנה למנכ"ל, מנהל מערך התביעות בחברה
התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו:	דירקטור בכלל פנסיה וגמל
האם הוא בעל עניין בתאגיד:	לא
האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין אחר בתאגיד:	לא
השכלה:	בוגר תואר ראשון במדעי המדינה מאוניברסיטת חיפה מוסמך במדיניות ציבורית מאוניברסיטת חיפה
ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות:	סגן מנהל מערך התביעות בחברה.
השנה שבה החלה כהונתו:	2015

שם: **שלומי תמן**	ת.ז. 54141767
יליד:	1957
תפקיד שהוא ממלא בתאגיד:	משנה למנכ"ל, מנהל מערך סוכנים
התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו:	אין
האם הוא בעל עניין בתאגיד:	לא
האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין אחר בתאגיד:	לא
השכלה:	בוגר תואר רב תחומי באוניברסיטת חיפה, מוסמך במשפטים מאוניברסיטת בר-אילן.
ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות:	מנהל מרחב מרכז ומשנה למנהל מערך העסקים בחברה, מנהל מרחב מרכז בחברה ומנהל מרחב תל אביב בחברה.
השנה שבה החלה כהונתו:	2015

שם: **גלי שבד**	ת.ז. 22387260
יליד:	1967
תפקיד שהוא ממלא בתאגיד:	משנה למנכ"ל, מנהלת אגף שיווק, אסטרטגיה ודוברות
התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו:	אין
האם הוא בעל עניין בתאגיד:	לא
האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין אחר בתאגיד:	לא
השכלה:	תואר ראשון במדעי המזון מטעם האוניברסיטה העברית בירושלים, תואר שני במנהל עסקים מטעם אוניברסיטת UK Heriot Watt
ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות:	מנהלת אגף שיווק, אסטרטגיה ודוברות בחברה, סמנכ"ל שיווק ואסטרטגיה בחברה.
השנה שבה החלה כהונתו:	2013

[23] לרבות מי שהחל את כהונתו לאחר תקופת הדוח. השנה שבה החלה כהונתו של נושא המשרה מתייחסת לשנה בה החל לכהונה כנושא משרה בחברה ולא בהכרח בתפקיד הנוכחי. במהלך שנת הדוח (נובמבר 2020) סיימו את כהונתם מר ירון שמאי ומר ניס אגמון.

13. נושאי משרה בכירה של התאגיד נכון ליום 31 בדצמבר 2020[24] (המשך)

(תקנה 26א)

שם: **ערן צ'רנינסקי**	ת.ז. 57693236
יליד:	1962
תפקיד שהוא ממלא בתאגיד:	משנה למנכ"ל, מנהל החטיבה הפיננסית
התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו:	דירקטור בכללביט מימון ובחברות בנות נוספות בקבוצה
האם הוא בעל עניין בתאגיד:	לא
האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין אחר בתאגיד:	לא
השכלה:	בוגר כלכלה וחשבונאות מאוניברסיטת תל אביב, רואה חשבון, חבר במועצה המקצועית של לשכת רואי חשבון בישראל.
ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות:	מנכ"ל ומנהל כספים של מגדל אחזקות ביטוח ופיננסים בע"מ ושל מגדל אחזקות וניהול סוכנויות ביטוח בע"מ. ראש חטיבת פיננסים ואקטואריה במגדל חברה לביטוח בע"מ.
השנה שבה החלה כהונתו:	2018

שם: **ליאת שטראוס**	ת.ז. 035881549
יליד:	1978
תפקיד שהוא ממלא בתאגיד:	משנה למנכ"ל, מנהלת מערך שרות, משאבי אנוש ותפעול
התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו:	דירקטורית בכללביט מערכות בע"מ
האם הוא בעל עניין בתאגיד:	לא
האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או בעל עניין אחר בתאגיד:	לא
השכלה:	בוגר BA בינתחומי אוניברסיטת ת"א, BA מדעי הרוח, אוניברסיטת חיפה
ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות:	סמנכ"ל בכיר, מנהלת תחום שרות בכלל ביטוח
השנה שבה החלה כהונתו:	2018

שם: **יוסף דורי**	ת.ז. 028047959
יליד:	1971
תפקיד שהוא ממלא בתאגיד:	משנה למנכ"ל, מנהל חטיבת ההשקעות
התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו:	מנכ"ל כנף ודירקטור בחברות בנות בקבוצה
האם הוא בעל עניין בתאגיד:	לא
האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין אחר בתאגיד:	לא
השכלה:	בוגר תואר ראשון ושני במנהל עסקים בהתמחות מימון, המכללה למנהל בהצטיינות.
ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות:	מנכ"ל כנף, מנהל אגף נוסטרו בחטיבת ההשקעות בכלל ביטוח
השנה שבה החלה כהונתו:	2018

[24] לרבות מי שהחל את כהונתו לאחר תקופת הדוח. השנה שבה החלה כהונתו של נושא המשרה מתייחסת לשנה בה החל לכהונה כנושא משרה בחברה ולא בהכרח בתפקיד הנוכחי. במהלך שנת הדוח (נובמבר 2020) סיימו את כהונתם מר ירון שמאי ומר ניס אגמון.

13. נושאי משרה בכירה של התאגיד נכון ליום 31 בדצמבר 2020[25] (המשך)

(תקנה 26א)

שם: **דיויד ארנון**	ת.ז. 027850791
יליד:	1970
תפקיד שהוא ממלא בתאגיד:	משנה למנכ"ל, מנהל חטיבת הבריאות ומערך הלקוחות
התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו:	אין
האם הוא בעל עניין בתאגיד:	לא
האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין אחר בתאגיד:	לא
השכלה:	בוגר תואר ראשון מנהל עסקים, אוניברסיטת מרילנד ,בוגר תואר שני מנהל עסקים, אוניברסיטת קורנל.
ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות:	משנה למנכ"ל, ראש חטיבת הבריאות בחברה, מנכ"ל סטנדרד ביטוחים מקבוצת הראל
השנה שבה החלה כהונתו:	2018

שם: **עדי קפלן**[26]	ת.ז. 025266727
יליד:	1973
תפקיד שהוא ממלא בתאגיד:	משנה למנכ"ל, ממונה על מערכות המידע בחברה
התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו:	מנכ"ל כללביט מערכות בע"מ וממונה על מערכות המידע בגופים המוסדיים בקבוצת כלל
האם הוא בעל עניין בתאגיד:	לא
האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין אחר בתאגיד:	לא
השכלה:	מוסמך במנהל עסקים (MBA) מהאוניברסיטה הפתוחה ובוגר מדעי המחשב (BA), המכללה למנהל.
ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות:	משנה למנכ"ל, ממונה על מערכות המידע בחברה מנכ"ל מנהל אגף הפיתוח בבנק הפועלים
השנה שבה החלה כהונתו:	2018

שם: **מירי גלבורט**[27]	ת.ז. 022921217
יליד:	1967
תפקיד שהוא ממלא בתאגיד:	אין
התפקיד שהוא ממלא בחברה בת של התאגיד, בחברה קשורה שלו או בבעל עניין בו:	משנה למנכ"ל, מנכ"ל כללביט מערכות בע"מ וממונה על מערכות המידע בגופים המוסדיים בקבוצת כלל
האם הוא בעל עניין בתאגיד:	לא
האם הוא בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין אחר בתאגיד:	לא
השכלה:	מוסמך במנהל עסקים (MBA) מאוניברסיטת בר אילן ובוגר מדעי המחשב, כלכלה ופסיכולוגיה (BA בהצטיינות), מאוניברסיטת בר אילן .
ניסיונו העסקי בחמש השנים האחרונות:	סמנכ"לית- מ"מ מנהל מערכות מידע, מנהלת תחום מידע ארגוני, תהליכים ומערכות בריאות ומנהלת תחום ביטוח חיים וניהול פרויקטים אסטרטגיים בקבוצת כלל
השנה שבה החלה כהונתו:	2021

[25] לרבות מי שהחל את כהונתו לאחר תקופת הדוח. השנה שבה החלה כהונתו של נושא המשרה מתייחסת לשנה בה החל לכהונה כנושא משרה בחברה ולא בהכרח בתפקיד הנוכחי. במהלך שנת הדוח (נובמבר 2020) סיימו את כהונתם מר ירון שמאי ומר ניס אגמון.

[26] מר קפלן סיים כהונתו בחברה ביום 10.1.2021

[27] החלה לכהן ביום 23 בפברואר 2021 כנושאת משרה בחברה

14. מורשה חתימה של התאגיד

(תקנה 26ב)

לחברה אין מורשי חתימה עצמאיים.

15. רואי החשבון של החברה

(תקנה 27)

קוסט פורר, גבאי את קסירר רואי חשבון: מנחם בגין 144, תל אביב.

סומך חייקין רואי חשבון: הארבעה 17 תל-אביב.

16. שינוי בתזכיר או בתקנות

(תקנה 28)

אין

17. החלטות והמלצות הדירקטוריון

(תקנה 29)

(א) המלצות הדירקטוריון בפני האסיפה הכללית והחלטות הדירקטוריון שאינן טעונות אישור אסיפה כללית

1. **תשלום דיבידנד או ביצוע חלוקה בדרך אחרת או חלוקת מניות הטבה:** אין
2. **שינוי ההון הרשום או המונפק של התאגיד:** אין
3. **שינוי תזכיר או תקנון התאגיד**: אין
4. **פדיון מניות:** אין
5. **פדיון מוקדם של אגרות חוב:** אין
6. **עסקה שלא בהתאם לתנאי השוק בין התאגיד ובעל עניין בו:** אין

(ב) החלטות אסיפה כללית שנתקבלו שלא בהתאם להמלצות המנהלים: אין

(ג) החלטות אסיפה כללית מיוחדת:

באסיפה כללית שנתית ומיוחדת של החברה שהתכנסה ביום 31 בדצמבר 2020 הוחלט על אישור עדכון למדיניות התגמול לנושאי משרה בחברה, ראו נספח לדוחת הכספיים של החברה.

18. החלטות החברה

(תקנה 29 א)

(א) אישור פעולות לפי סעיף 255 לחוק החברות: אין

(ב) פעולה לפי סעיף 254 (א) לחוק החברות אשר לא אושרה: אין

(ג) עסקאות הטעונות אישורים מיוחדים לפי סעיף 270(1) לחוק החברות, ובלבד שמדובר בעסקה חריגה: אין

(ד) פטור, ביטוח או התחייבות לשיפוי, לנושא משרה, שבתוקף בתאריך הדו"ח:

1. להלן תיאור ההסדר החל בגין ביטוח אחריות דירקטורים ונושאי משרה בחברה:

1.1. לתיאור ההסדר החל בגין ביטוח אחריות דירקטורים ונושאי המשרה בחברה ראה ביאור 38(ב)6(א) בדוחות הכספיים

1.2. מדיניות תגמול של החברה כוללת סעיף פטור, שיפוי וביטוח לנושאי משרה (להלן: **ההסדרים**"). במסגרת מדיניות התגמול נקבע כי החברה תהיה רשאית לרכוש לנושאי המשרה בקבוצה ביטוח אחריות נושאי משרה וזאת, בסכומי ביטוח שלא יעלו על 400 מיליון דולר, עלות הפרמיה השנתית וגובה ההשתתפות העצמית בגין הפוליסה יהיו בהתאם לתנאי השוק במועד עריכת הפוליסה ובעלות שאינה מהותית לחברה. כמו כן כי החברה תהיה רשאית לרכוש ביטוח נושאי משרה מסוג Run Off במקרה של העברת שליטה בחברה ו/או בחברה בת.

19. החלטות החברה (המשך)

(תקנה 29 א)

1.3. בהתאם להחלטה האמורה התקשרה כלל החזקות בפוליסת ביטוח שהנפיק מבטח שאינו צד קשור לתקופה שמיום 1 לדצמבר 2019 ועד ליום 30 בנובמבר 2020 ("**הפוליסה לשנת 2020**"), ובהמשך התקשרה בפוליסת ביטוח שהנפיק מבטח שאינו צד קשור לתקופה שמיום 1 לדצמבר 2020 ועד ליום 30 בנובמבר 2021 ("**הפוליסה לשנת 2021**"), במסגרתן רכשה כלל החזקות כיסוי ביטוח עבור נושאי משרה כלל החזקות ולחברות המוחזקות על ידה, לרבות החברה וכלל פיננסים. גבול האחריות הכוללת של פוליסת הביטוח לשנת 2020 הינו עד 150 מיליון דולר (ארה"ב) בגין תביעה אחת או במצטבר ולשנת 2021 עד 100 מיליון דולר (ארה"ב) בגין תביעה אחת או במצטבר.

2. להלן תיאור ההסדר החל בגין שיפוי לדירקטורים ונושאי משרה בחברה:

2.1. ביום 10 באוקטובר 2002 אישרה האסיפה הכללית של כלל החזקות התחייבות לשיפוי לנושאי משרה בחברה ובחברות נוספות בקבוצה עד לשעור של 25% מהונה העצמי של כלל החזקות במועד השיפוי. בהתאם, מעניקה החברה האם לנושאי משרה בחברה ובחברות בנות מסוימות כתבי שיפוי.

2.2. ביום 16 באפריל 2008 אישרו ועדת הביקורת והדירקטוריון של כלל החזקות הענקת כתבי שיפוי מעודכנים לנושאי משרה בחברות מסוימות מקבוצת כלל החזקות לרבות החברה הדומים במהותם לכתבי השיפוי שאושרו כאמור.

2.3. ביום 3 במאי 2012 אישרה האסיפה הכללית של כלל החזקות כתבי שיפוי חדשים ומתוקנים לנושאי משרה בחברה ו/או בחברות נוספות בקבוצה, לאור תיקון 16 לחוק החברות, וכן בהתאם להוראות חוק ייעול הליכי אכיפה ברשות ניירות ערך (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011 וחוק הגברת האכיפה בשוק ההון (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011.

2.4. ביום 28 ביולי 2013 אישרה האסיפה הכללית של כלל החזקות ביצוע תיקון להשמטות בהגדרות של "הליך מנהלי" ו"תשלום לנפגע הפרה" בכתבי השיפוי שאושרו באסיפה הכללית של כלל החזקות מיום 3 במאי 2012.

2.5. הוראות כתב השיפוי החדש גוברות על כל התחייבות או הסכמה קודמות (טרם שנחתם כתב השיפוי החדש), בין בכתב ובין בעל פה, בין החברה לבין נושא המשרה בעניינים האמורים בכתב השיפוי החדש, וזאת, גם ביחס לאירועים שאירעו טרם חתימת כתב השיפוי החדש. האמור כפוף לכך, שכתב שיפוי קודם שניתן לנושא המשרה, אם ניתן, יוסיף לחול ולהיות תקף ביחס לכל אירוע שאירע טרם חתימת כתב השיפוי החדש (אף אם הליך בגינו הוגש כנגד נושא המשרה לאחר חתימת כתב השיפוי החדש), אם תנאיו של כתב השיפוי החדש מרעים את תנאי השיפוי עבור נושא המשרה ביחס לאירוע כאמור, כפוף לכל דין.

2.6. כלל החזקות מעניקה מעת לעת כתבי שיפוי לדירקטורים ו/או נושאי משרה בכלל החזקות ו/או בחברות בנות כאמור, בהתאם להחלטות דלעיל.

2.7. בחלק מהחברות הבנות בקבוצה הוענקו כתבי שיפוי לנושאי המשרה בהן מאותן החברות באופן שסכום השיפוי בהם אינו עולה על 25% מההון העצמי של אותן חברות או על 1 מיליון ש"ח.

2.8 ביום 18 בדצמבר 2016 אישרה האסיפה הכללית של בעלי המניות של החברה מדיניות תגמול הכוללת סעיף פטור, שיפוי וביטוח לנושאי משרה. במסגרת מדיניות התגמול נקבע כי החברה תהיה רשאית להעניק כתבי שיפוי בנוסח שיוחלט על ידה ואושר ו/או יאושר על ידי האסיפה הכללית של בעלי המניות של החברה. ככל שהחברה תבקש לערוך שינוי בכתבי השיפוי, מכל סיבה שהיא, תביא החברה את כתבי השיפוי המתוקנים לאישור בפני האורגנים המוסמכים בהתאם להוראות הדין. הוראה זו כלולה גם במדיניות התגמול העדכנית של החברה לשנים 2020 – 2022, מיום 6 בנובמבר 2019.

3. להלן תיאור ההסדר החל בגין פטור לדירקטורים ונושאי משרה בחברה:

1.1 ביום 9 באוקטובר 2016 אישרו ועדת התגמול ודירקטוריון החברה מתן פטור מאחריות לנושאי המשרה בחברה עקב הפרת חובת הזהירות כלפיה, בכפוף לקבלת האישורים הנדרשים להענקת הפטור לפי הדין. פטור כאמור לא יחול על החלטה או עסקה שבה לבעל השליטה או לנושא משרה כלשהו בחברה (גם נושא משרה אחר מזה שעבורו מוענק כתב הפטור) יש בה עניין אישי.

1.2 ביום 18 בדצמבר 2016 אישרה האסיפה הכללית של בעלי המניות של החברה מדיניות תגמול, במסגרתה נקבע כי החברה תהיה רשאית להעניק פטור כאמור. הוראה זו כלולה גם במדיניות התגמול העדכנית של החברה לשנים 2020 – 2022, מיום 6 בנובמבר 2019.

1.3 בהתאם להחלטות האמורות, מעניקה החברה כתבי פטור לדירקטורים ונושאי המשרה בחברה.

כלל חברה לביטוח בע"מ

עמוס ערן **דירקטור*)**	**מנהל כללי** **יורם נוה**

25 במרס 2021

*) הוסמך לחתום על הדוח הכספי ליום 31 בדצמבר 2020 ע"י הדירקטוריון בישיבתו מיום 25 במרס 2021.

חלק ה

דוח הדירקטוריון וההנהלה
בדבר הבקרה הפנימית על דיווח כספי

הצהרות המנהלים (SOX)

ההנהלה, בפיקוח הדירקטוריון, של כלל ביטוח בע"מ (להלן: "**החברה**") אחראית לקביעתה וקיומה של בקרה פנימית נאותה על דיווח כספי. מערכת הבקרה הפנימית של החברה תוכננה כדי לספק מידה סבירה של ביטחון לדירקטוריון ולהנהלה של החברה לגבי הכנה והצגה נאותה של דוחות כספיים המפורסמים בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) והוראות המפקח על הביטוח. ללא תלות בטיב רמת התכנון שלהן, לכל מערכות הבקרה הפנימית יש מגבלות מובנות. לפיכך גם אם נקבע כי מערכות אלו הינן אפקטיביות הן יכולות לספק מידה סבירה של בטחון בלבד בהתייחס לעריכה ולהצגה של דוח כספי.

ההנהלה בפיקוח הדירקטוריון מקיימת מערכת בקרות מקיפה המיועדת להבטיח כי עסקאות מבוצעות בהתאם להרשאות ההנהלה, הנכסים מוגנים, והרישומים החשבונאיים מהימנים. בנוסף, ההנהלה בפיקוח הדירקטוריון נוקטת צעדים כדי להבטיח שערוצי המידע והתקשורת אפקטיביים ומנטרים (monitor) ביצוע, לרבות ביצוע נהלי בקרה פנימית.

הנהלת החברה בפיקוח הדירקטוריון העריכה את אפקטיביות הבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי ליום 31 בדצמבר 2020, בהתבסס על קריטריונים שנקבעו במודל הבקרה הפנימית של ה- Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO). בהתבסס על הערכה זו, ההנהלה מאמינה (believes) כי ליום 31 בדצמבר 2020, הבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי הינה אפקטיבית.

25 במרס 2021

ערן עמוס דירקטור*)	יורם נוה מנהל כללי	ערן צ'רנינסקי משנה למנכ"ל כלל ביטוח מנהל חטיבה פיננסית	טל כהן סמנכ"ל בכיר מנהל אגף חשבונאות ראשית

*) הוסמך לחתום על הדוח הכספי ליום 31 בדצמבר 2020 ע"י הדירקטוריון בישיבתו מיום 25 במרס 2021.

הצהרה (certification)

אני, יורם נוה, מצהיר כי:

1. סקרתי את הדוח השנתי של כלל חברה לביטוח בע"מ (להלן: "**החברה**") לשנת 2020 (להלן: "**הדוח**").

2. בהתבסס על ידיעתי, הדוח איננו כולל כל מצג לא נכון של עובדה מהותית ולא חסר בו מצג של עובדה מהותית הנחוץ כדי שהמצגים שנכללו בו, לאור הנסיבות בהן נכללו אותם מצגים, לא יהיו מטעים בהתייחס לתקופה המכוסה בדוח.

3. בהתבסס על ידיעתי, הדוחות הכספיים ומידע כספי אחר הכלול בדוח משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי, תוצאות הפעולות, השינויים בהון העצמי ותזרימי המזומנים של החברה למועדים ולתקופות המכוסים בדוח.

4. אני ואחרים בחברה המצהירים הצהרה זו אחראים לקביעתם ולקיומם של בקרות ונהלים לגבי הגילוי ולבקרה הפנימית על דיווח כספי של החברה; וכן-

   א. קבענו בקרות ונהלים כאלה, או גרמנו לקביעתם תחת פיקוחנו של בקרות ונהלים כאלה, המיועדים להבטיח שמידע מהותי המתייחס לחברה, לרבות חברות מאוחדות שלה, מובא לידיעתנו על ידי אחרים בחברה ובאותן חברות, בפרט במהלך תקופת ההכנה של הדוח;

   ב. קבענו בקרה פנימית על דיווח כספי, או פיקחנו על קביעת בקרה פנימית על דיווח כספי, המיועדת לספק מידה סבירה של בטחון לגבי מהימנות הדיווח הכספי ולכך שהדוחות הכספיים ערוכים בהתאם לתקני דיווח בינלאומיים (IFRS) ולהוראות הממונה על שוק ההון;

   ג. הערכנו את האפקטיביות של הבקרות והנהלים לגבי הגילוי של החברה והצגנו את מסקנותינו לגבי האפקטיביות של הבקרות והנהלים לגבי הגילוי, לתום התקופה המכוסה בדוח בהתבסס על הערכתנו; וכן-

   ד. גילינו בדוח כל שינוי בבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי שאירע ברבעון הרביעי שהשפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי; וכן-

5. אני ואחרים בחברה המצהירים הצהרה זו גילינו לרואה החשבון המבקר, לדירקטוריון ולוועדת המאזן של הדירקטוריון של החברה, בהתבסס על הערכתנו העדכנית ביותר לגבי הבקרה הפנימית על דיווח כספי:

   א. את כל הליקויים המשמעותיים והחולשות המהותיות בקביעתה או בהפעלתה של הבקרה הפנימית על דיווח כספי, אשר סביר שצפויים לפגוע ביכולתה של החברה לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על מידע כספי; וכן-

   ב. כל תרמית, בין מהותית ובין שאינה מהותית, בה מעורבת ההנהלה או מעורבים עובדים אחרים שיש להם תפקיד משמעותי בבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי.

אין באמור לעיל כדי לגרוע מאחריותי או מאחריות כל אדם אחר, על פי כל דין.

25 במרס 2021

יורם נוה
מנהל כללי

הצהרה (certification)

אני, ערן צ'רנינסקי, מצהיר כי:

1. סקרתי את הדוח השנתי של כלל חברה לביטוח בע"מ (להלן: "**החברה**") לשנת 2020 (להלן: "**הדוח**").

2. בהתבסס על ידיעתי, הדוח איננו כולל כל מצג לא נכון של עובדה מהותית ולא חסר בו מצג של עובדה מהותית הנחוץ כדי שהמצגים שנכללו בו, לאור הנסיבות בהן נכללו אותם מצגים, לא יהיו מטעים בהתייחס לתקופה המכוסה בדוח.

3. בהתבסס על ידיעתי, הדוחות הכספיים ומידע כספי אחר הכלול בדוח משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי, תוצאות הפעולות, השינויים בהון העצמי ותזרימי המזומנים של החברה למועדים ולתקופות המכוסים בדוח.

4. אני ואחרים בחברה המצהירים הצהרה זו אחראים לקביעתם ולקיומם של בקרות ונהלים לגבי הגילוי ולבקרה הפנימית על דיווח כספי של החברה; וכן-

   א. קבענו בקרות ונהלים כאלה, או גרמנו לקביעתם תחת פיקוחנו של בקרות ונהלים כאלה, המיועדים להבטיח שמידע מהותי המתייחס לחברה, לרבות חברות מאוחדות שלה, מובא לידיעתנו על ידי אחרים בחברה ובאותן חברות, בפרט במהלך תקופת ההכנה של הדוח;

   ב. קבענו בקרה פנימית על דיווח כספי, או פיקחנו על קביעת בקרה פנימית על דיווח כספי, המיועדת לספק מידה סבירה של בטחון לגבי מהימנות הדיווח הכספי ולכך שהדוחות הכספיים ערוכים בהתאם לתקני דיווח בינלאומיים (IFRS) ולהוראות הממונה על שוק ההון;

   ג. הערכנו את האפקטיביות של הבקרות והנהלים לגבי הגילוי של החברה והצגנו את מסקנותינו לגבי האפקטיביות של הבקרות והנהלים לגבי הגילוי, לתום התקופה המכוסה בדוח בהתבסס על הערכתנו; וכן-

   ד. גילינו בדוח כל שינוי בבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי שאירע ברבעון הרביעי שהשפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי; וכן-

5. אני ואחרים בחברה המצהירים הצהרה זו גילינו לרואה החשבון המבקר, לדירקטוריון ולועדת המאזן של הדירקטוריון של החברה, בהתבסס על הערכתנו העדכנית ביותר לגבי הבקרה הפנימית על דיווח כספי:

   א. את כל הליקויים המשמעותיים והחולשות המהותיות בקביעתה או בהפעלתה של הבקרה הפנימית על דיווח כספי, אשר סביר שצפויים לפגוע ביכולתה של החברה לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על מידע כספי; וכן-

   ב. כל תרמית, בין מהותית ובין שאינה מהותית, בה מעורבת ההנהלה או מעורבים עובדים אחרים שיש להם תפקיד משמעותי בבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי.

אין באמור לעיל כדי לגרוע מאחריותי או מאחריות כל אדם אחר, על פי כל דין.

25 במרס 2021

ערן צ'רנינסקי
משנה למנכ"ל כלל ביטוח
מנהל חטיבה פיננסית

הצהרה (certification)

אני, טל כהן, מצהיר כי:

1. סקרתי את הדוח השנתי של כלל חברה לביטוח בע"מ (להלן: "החברה") לשנת 2020 (להלן: "הדוח").

2. בהתבסס על ידיעתי, הדוח איננו כולל כל מצג לא נכון של עובדה מהותית ולא חסר בו מצג של עובדה מהותית הנחוץ כדי שהמצגים שנכללו בו, לאור הנסיבות בהן נכללו אותם מצגים, לא יהיו מטעים בהתייחס לתקופה המכוסה בדוח.

3. בהתבסס על ידיעתי, הדוחות הכספיים ומידע כספי אחר הכלול בדוח משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי, תוצאות הפעולות, השינויים בהון העצמי ותזרימי המזומנים של החברה למועדים ולתקופות המכוסים בדוח.

4. אני ואחרים בחברה המצהירים הצהרה זו אחראים לקביעתם ולקיומם של בקרות ונהלים לגבי הגילוי ולבקרה הפנימית על דיווח כספי של החברה; וכן-

   א. קבענו בקרות ונהלים כאלה, או גרמנו לקביעתם תחת פיקוחנו של בקרות ונהלים כאלה, המיועדים להבטיח שמידע מהותי המתייחס לחברה, לרבות חברות מאוחדות שלה, מובא לידיעתנו על ידי אחרים בחברה ובאותן חברות, בפרט במהלך תקופת ההכנה של הדוח;

   ב. קבענו בקרה פנימית על דיווח כספי, או פיקחנו על קביעת בקרה פנימית על דיווח כספי, המיועדת לספק מידה סבירה של בטחון לגבי מהימנות הדיווח הכספי ולכך שהדוחות הכספיים ערוכים בהתאם לתקני דיווח בינלאומיים (IFRS) ולהוראות הממונה על שוק ההון;

   ג. הערכנו את האפקטיביות של הבקרות והנהלים לגבי הגילוי של החברה והצגנו את מסקנותינו לגבי האפקטיביות של הבקרות והנהלים לגבי הגילוי, לתום התקופה המכוסה בדוח בהתבסס על הערכתנו; וכן-

   ד. גילינו בדוח כל שינוי בבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי שאירע ברבעון הרביעי שהשפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי; וכן-

5. אני ואחרים בחברה המצהירים הצהרה זו גילינו לרואה החשבון המבקר, לדירקטוריון ולועדת המאזן של הדירקטוריון של החברה, בהתבסס על הערכתנו העדכנית ביותר לגבי הבקרה הפנימית על דיווח כספי:

   א. את כל הליקויים המשמעותיים והחולשות המהותיות בקביעתה או בהפעלתה של הבקרה הפנימית על דיווח כספי, אשר סביר שצפויים לפגוע ביכולתה של החברה לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על מידע כספי; וכן-

   ב. כל תרמית, בין מהותית ובין שאינה מהותית, בה מעורבת ההנהלה או מעורבים עובדים אחרים שיש להם תפקיד משמעותי בבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי.

אין באמור לעיל כדי לגרוע מאחריותי או מאחריות כל אדם אחר, על פי כל דין.

25 במרס 2021

טל כהן
סמנכ"ל בכיר
מנהל אגף חשבונאות ראשית